О. А. ІВАНОВА
О. М. ГАЛЬЧЕНКО
Л. А. ГНАТЕНКО

Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І.ВЕРНАДСЬКОГО
Інститут рукопису

О. А. ІВАНОВА
О. М. ГАЛЬЧЕНКО
Л. А. ГНАТЕНКО

Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст.

З ФОНДІВ
ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАУКОВИЙ КАТАЛОГ
ПАЛЕОГРАФІЧНИЙ АЛЬБОМ

Київ 2010

ББК Ч 611.5 (4 = 41) 44я1
УДК 016:091 = 16(15)
І 20

Іванова О. А. Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. кат. : палеогр. альбом / О. А. Іванова, О. М. Гальченко, Л. А. Гнатенко; редкол. : Л. А. Дубровіна (голова) та ін. — К., 2010. — 791 с.: іл.

У каталозі представлено кодикологічні описання 263 слов'янських рукописних книг, уривків та фрагментів XVI ст. кириличного письма, які зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Описання здійснені з урахуванням сучасних досягнень археографії, палеографії, філіграноознавства, кодикології та кодикографії. У статтях, розміщених в алфавітно-хронологічній послідовності, розкрито зміст пам'яток, наведено дані про стан збереження, художнє оздоблення, оправи пам'яток, подані записи щодо історії рукопису, старі шифри, штампи тощо. Каталог супроводжується кількома покаж-чиками: за фондами, хронологічним, писців, іменним, географічним, наклейок, старих шифрів і штампів.

В палеографічному альбомі подано зразки почерків XVI ст. усіх рукописів у послідовності їхнього розміщення у каталозі.

Каталог розрахований на археографів, істориків, літературознавців, мовознавців, бібліотечних та архівних працівників, на викладачів та студентів гуманітарних факультетів.

Затверджено до друку за вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ISBN 978-966-02-5500-5

ЗМІСТ

ВСТУП

Каталог слов'янських кириличних рукописних книг (далі — РК) XVI ст. є хронологічним продовженням серії каталогів рукописів, що зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вер-надського (далі — ІР НБУВ)[1]. Видання має на меті подати відомості кодикологічного, палеографічного та археографічного характеру, а також якнайповніше розкрити зміст кожного кодексу.

Колекція кириличних рукописів XVI ст. нараховує 264 од. зб. і міститься в 20-ти фондах ІР. Це, переважно, збірки музеїв, установ, монастирів, церков, особові зібрання, зокрема: Церковно-археологічного музею при Київської духовної академії (ф. 301) — 65 ркп.; Софійського собору (ф. 312) — 26 ркп.; Михайлівського Золотоверхого монастиря (ф. 307) — 21 ркп.; Києво-Печерської лаври (ф. 306) — 14 ркп.; Почаївської лаври (ф. 313) — 11 ркп; Мелецького монастиря на Волині (ф. 303) — 11 ркп.; Десятинної церкви (ф. 311) — 3 ркп.; Пустинно-Миколаївського монастиря (ф. 308) — 4 ркп.; Видубицького монастиря (ф. 309) — 2 ркп.; Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька (ф. 310) — 16 ркп.; Архіву КДА (ф. 160) — 4 ркп.; Одеського товариства історії та старожитностей (ф. V) — 2 ркп.; Університету св. Володимира (ф. VIII) — 2 ркп.; Історичного музею України (ф. XXVIII) — 3 ркп.; зібрання рукописних книг московського митрополита Макарія (Булгакова) (ф. 302) — 19 ркп.; особові архівні фонди С.І. Маслова (ф. XXXIII) — 2 ркп; М.І. Лілєєва (ф. 127) — 3 ркп; В.А. Чаговця (ф. 268) — 1 ркп. До цих фондів відносяться також і ті, що були утворені безпосередньо протягом функціонування відділу рукописів (ВР; від 1992 р. — ІР НБУВ) Бібліотеки у XX ст.: Фонд «Літературні матеріали» (ф. І) — 42 ркп.; Фонд уривків рукописних книг (ф. 235) — 5 ркп; (ф. 268), Колекція рукописних книг ІР НБУВ (ф. 30) — 4 ркп.

---

[1] *Гнатенко Л.* Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Каталог. — К., 2003; *Гнатенко Л.* Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом. — К., 2007.

Вступ

Описування РК, які увійшли до Каталогу XVI ст., здійснювалося згідно з методичними посібниками та інструкціями[2] і спиралося на досвід кодико-логічних та палеографічних досліджень співробітників ІР НБУВ, методику, напрацьовану в попередніх каталогах слов'янських рукописних книг ІР, тощо.

Кожне описання відтворює одиницю зберігання, яка може бути цілісним твором, твором із додатковими статтями, збірником, конволютом, уривком, фрагментом тощо. Розрізнені частини одного кодексу, які свого часу отримали різні шифри, увійшли до Каталогу як самостійні одиниці описання, — в такому випадку в описаннях подаються посилання на інші частини рукопису.

Принцип розміщення описових статей у Каталозі — алфавітно-хроноло-гічний, тобто РК розміщені за алфавітом їхніх назв, а всередині назв — за хронологією. Пам'ятки, які мають однакову назву, розміщені за хронологією за десятиріччями, двадцятиріччями або частинами століть, які співвідносяться з такими конкретними датами:

початок XVI ст.	1501–1510 рр.
перша чверть XVI ст.	1501–1525 рр.
перша третина XVI ст.	1501–1533 рр.
друга чверть XVI ст.	1526–1550 рр.
перша половина XVI ст.	1501–1550 рр.
середина XVI ст.	1541–1560 рр.
третя чверть XVI ст.	1551–1575 рр.
остання третина XVI ст.	1567–1600 рр.
остання чверть XVI ст.	1576–1600 рр.
друга половина XVI ст.	1561–1590 рр.
кінець XVI ст.	1591–1600 рр.
кінець XVI — початок XVII ст.	1595–1605 рр.

Якщо в тексті є точна дата створення РК, вона розміщується в порядку хронології поряд з рештою РК тієї ж назви.

Відомості, які дублюються в різних описових статтях, подаються в одній статті, в інших — подається лише посилання (напр., див. *Записи*).

Відсутність того чи іншого елементу опису спеціально не відзначається, за винятком випадків, коли йдеться про втрати фізичні, текстові або порушення традиції.

Відомості, що викликають сумнів, подаються зі знаком питання в дужках.

Тексти інципітів, експліцитів, заголовків, записів, початку та кінця тощо наводяться зі збереженням орфографії, з помилками, уніфікованими титлами, поділом на слова; надрядкові букви подаються в дужках. Вживаються букви церковнослов'янського алфавіту: e, i, t, s, j, e, Y, o, -, u, v, w, z, n, a b, r, g. Є широке передається через *є* українського алфавіту, e вузьке через *е*. Лігатури розкриваються, діакритичні знаки не відтворюються, скорочення

[2] Методическое пособие по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. — М., 1973. — Вып. 1; Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. — М., 1976. — Вып. 2, ч. I–II; Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. — М., 1990. — Вып. 3, ч. 1, ч. 2. *Дубровіна Л.* Кодикологія та кодикографія української рукописної книги. — К., 1992. — (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; Вип. 13).

під титлом не розкриваються. Із пунктуаційних знаків передаються крапки і коми. Відновлений текст подається в квадратних дужках.

Заголовок складають: номер у каталозі, назва рукопису, яка відповідає прийнятій в науці назві (в дужках — спеціальна назва, яка закріпилась у науковій літературі, при її наявності), загальні відомості про збереженість (напр., без початку; без початку і кінця), дата створення ркп., місце створення, інформація про писця (якщо вона безпосередньо міститься в тексті записів РК), шифр рукопису тощо. Датування, визначене за аналізом філіграней, подається, як правило, в межах десяти-двадцятиріччя. Уточнення датування, встановлене за додатковими дослідженнями, наводяться в квадратних дужках. Додаткова інформація щодо сучасного місцезнаходження місця створення РК подається у відповідній рубриці описання. Назви збірників подаються згідно з методичними рекомендаціями зі вказівкою загального характеру збірника відповідно до змісту. У конволютах заголовок складають заголовки кожної частини за послідовністю їхньої фоліації. Шифри рукопису подаються за сучасною цифровою системою шифрування; повні назви фондів та історичних колекцій наводяться у *Покажчику фондів*. Додаткові літерні індекси «п» та «л» при номері одиниці зберігання вживаються лише для ф. 301, що пов'язано з подвійною нумерацією одиниць зберігання в цьому фонді, яка склалася внаслідок існування двох дореволюційних каталогівМ. Петрова («п») та О. Лебедєва («л»).

Після заголовка документуються фактичні початкові та кінцеві слова тексту РК — інципіт та експліцит — як показники ідентифікації та збереженості рукопису. До інципіту не включаються самоназва та заголовок.

Описова стаття кожного рукопису містить такі рубрики: мова; кількість аркушів / сторінок та стан збереженості; матеріал письма; організація сторінки; письмо; оздоблення; оправа; зміст; записи; старі шифри, штампи, наклейки; опис.

Мова. Зазначається мова, для церковнослов'янської мови – ще й мовна редакція основного тексту рукопису.

Кількість аркушів / сторінок та стан збереженості. Вказується загальний обсяг аркушів арабською нумерацією, за наявності, аркуші римською нумерацією, після чого, в дужках, подається повна формула аркушевого складу: аркуші римською нумерацією (як правило, це аркуші форзаців) + аркуші рукопису + літерні аркуші. Якщо рукопис є конволютом або у його складі є аркуші пізнішого часу, вказується хронологічна приналежність кожної частини. Відмічаються чисті аркуші. Документується наявність старої або подвійної нумерації зі вказівкою часу її нанесення. Характеризується стан збереженості кодексу, відзначаються пошкодження блоку та аркушів тощо.

Подається загальна інформація про реставрацію кодексу та поновлення аркушів. У випадку переставлення аркушів при реставрації або неправильної нумерації аркушів, що випадають, дається їхня правильна послідовність.

Зазначається кількість зошитів, їхній аркушевий склад, відсутність або наявність сигнатури, час її створення, якщо вона не первинна. Якщо сигнатура не збереглася, напр., зрізана при реставрації, але встановлена археографом, подається формулювання "Наявних зошитів стільки-то". Втрати аркушів зазначаються за зошитами, за винятком тих випадків, коли зошити перешиті та переклеєні при реставрації.

Матеріал письма. Вказується матеріал, на якому написаний основний текст, формат аркуша (F°, 2°, 4°, 8°, 16°) та його розміри в міліметрах. Наводяться всі філіграні кодексу в порядку їх знаходження в рукопису із зазначенням одного з аркушів (кількох — у випадку формату 4°, 8°, 16°), на якому вони більш повно та чітко проглядаються. Для кожної філіграні вказується відповідний аналог за

альбомами філіграней (одним або кількома) із зазначенням ступеня ідентифікації аналогу: тотожність (повний збіг контурів знака і розташування філіграні), схожість (збіг знаків у всіх деталях при незначній розбіжності контурів), подібність (подібність у загальній композиції малюнків і деталях), тип (подібність у загальній композиції малюнків).

Організація сторінки. Вказуються розміри поля тексту в міліметрах, кількість рядків, наявність рубрикації.

Письмо. Реєструється тип письма (устав, півустав, скоропис) та його часова приналежність, для скоропису — локалізація (український, російський, сербський та ін.). Якщо книга написана кількома почерками, наводяться поаркушеві межі кожного почерку. Зазначаються колір чорнила (темно-коричневе, коричневе, світло-коричневе, чорне), наявність кіноварі тощо. Для записів XIX ст. тип письма не реєструється, виняток можливий лише для стилізованого письма.

Вказуються редакторські правки із зазначенням їхнього датування.

Оздоблення. Реєструються всі типи та види прикрас — мініатюри, заставки, бордюри, ініціали, кінцівки, малюнки, в'язь — із зазначенням місця розташування (крім ініціалів та кінцівок) та техніки виконання. Для заставок та ініціалів указується стиль та описуються елементи, для кінцівок — вигляд організації тексту та орнаментика. Для позначення широко розпо-всюдженої в рукописах форми організації тексту в кінцівках у вигляді скорочених з обох боків рядків використовується стисле формулювання *кінцівка (кінцівки) колофоном*, а якщо така кінцівка знизу обрамлена лінією, під якою є малюнок руки, що тримає її, — *колофоном «у руку»*.

Оправа. Наводиться час створення та, по можливості, локалізація (країна, місто, майстерня, майстер); відмічаються первинні оправи. Вказується матеріал кришок та покриття. Тип оправи із вказівкою, які матеріали поволочують кришки, корінець та кутики, зазначається тільки для складених оправ. Оскільки переважна більшість кришок має канти та ранти, вони не описуються. Особливості конструкції кришок зазначаються тільки для первинних оправ та в разі відмінності від вказаної форми. Для первинних оправ вказується вид шиття, для непервинних — зазначається чи перешивався та обрізався книжний блок. Описуються тільки оздоблені обрізи: фарбовані, з гравіровкою, з словесами. Вказуються форма та тип корінця, коротка характеристика капталів, вид форзаців та філіграні або білі дати на них. У разі наявності застібок, яких зазвичай дві по бічному обрізу, їхня кількість та розміщення не вказуються, лише зазначається матеріал та стан збереженості складових застібок (шпеньків, пробоїв, прикріп, ременів з наконечниками). Зазначається наявність фурнітури (окладу) або слідів від неї. При описуванні тиснення вказується вид тиснення та місце його розташування. Детальне описання тиснення не наводиться; зазначаються форма і сюжети середників на кришках та відтиснуті назви на корінці та кришках. Вказується збереженість складових елементів оправи. Відсутність оправи відзначається при збереженості блока книги.

Зміст. Зазначається атрибуція тексту, ступінь його повноти; для тексту, добре відомого в спеціальній літературі, вказується його редакція.

Подається заголовок та початок тексту. Назви статей надаються українською мовою. Самоназва замість назви українською наводиться за оригіналом лише у випадку, якщо відсутня прийнята в науці або в церковній практиці назва. Назви молитов та піснеспівів як частини назв статей подаються церковнослов'янською мовою в лапках (напр., стихири на «Господи воззвах»). Зазначається структура тексту

(передмови, післямови та ін.). У літургійних та канонічних пам'ятках вказуються основні структурні одиниці, детально зміст не розкривається, за винятком додаткових статей. У збірниках постатейний розпис змісту наводиться, якщо він відсутній в друкованих дореволюційних каталогах М. Петрова, О. Лебедєва, В. Березіна, Сперан-ського[3], і, якщо він не розрізняється зі змістом, встановленим укладачами, надається посилання на ці каталоги. У пам'ятках постійного змісту вказуються давньоруські за походженням статті. У місяцесловах апостолів та євангелій — слов'янські та давньоруські свята та пам'яті.

Відмічаються текстові лакуни із зазначенням початкових та кінцевих слів, по можливості, місця, встановленого за друкованими виданнями, та аркушів тощо.

Для церковних та монастирських уставів не вказується тип (Студийський, Єрусалимський), оскільки у XVI ст. повсюдно використовується лише Єрусалимський устав.

У нотованих рукописах вказується фонетична редакція гімнографічного тексту (роздільномовний), види та особливості нотацій (знаменна, безпознач-кова, безпризначна, київська квадратна), наявність фіт. Наводяться вказані в рукописах наспіви та розспіви.

Для нотолінійного рукопису вказується структурний тип за Ю. Ясіновським[4].

Євангелія воскресні, канони воскресний і хрестовоскресний, воскресні кондаки названо воскресними за змістом читань, а не за днем тижня, оскільки це читання про воскресіння Христове. Поняття *тиждень* у літургійних пам'ятках за церковною термінологією позначається церковнослов'янським словом *седмиця*.

Слово *святий* опущене, зазначається скорочено лише лик (вид) святості (преподобний — прп., мученик — мч. та ін.). Богослужебна термінологія, в тому числі, назви піснеспівів (богородичен, ін ірмос та ін.), подається в загальному порядку, без виділення шрифтом.

Дати пам'яті святих подаються за старим стилем церковного календаря.

Записи. За хронологією наводяться всі записи, що відносяться до історії походження та побутування кодексу: записи писців, палітурників, записи власницькі, вкладні, дарчі, купчі, записи описувачів та дослідників, записи історичного (літописного) характеру, записи про природні явища, прислів'я, приватні записи емоційного характеру тощо. Всі записи наводяться зі збереженням орфографії. Вказується дата запису, тип письма, колір чорнила. Молитовні звернення, цитати зі Святого Письма та проби пера спеціально не реєструються.

Старі шифри, штампи, наклейки. Зазначаються всі бібліотечні або колекційні шифри, штампи, ярлики, наклейки державних установ, навчальних закладів, монастирських або церковних збірок, приватних власників тощо. Абревіатури назв Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, які неодноразово

---

[3] *Петров Н.И.* Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. — К., 1875–1879. — Вып. 1–3; *Петров Н.И.* Описание рукописных собраний, находящихся в г. Киеве. — М., 1891–1904. — Вып. 1–3; *Лебедев А.* Рукописи Церковно-археологического музея Императорской Киевской духовной академии. — Саратов, 1916. — Т. 1. Описание рукописей библиотеки Историко-Филологического института князя Безбородко в г. Нежине / Сост. под ред. М. Сперанского. — М., 1900; Рукописное собрание библиотеки Историко-Филологического института князя Безбородко в г. Нежине. Приобретения 1904–1905 гг. / Описание сост. М. Сперанским. — Нежин, 1905.; *Щеглова С.А.* Описание рукописей Киевского художественно-промышленного и научного музея имени Государя Императора Николая Алексеевича. — Пг., 1916.

[4] *Ясіновський Ю.* Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–17 ст. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження. — Л. : Вид-во отців василіан «Місіонер», 1996.

змінювалися за час свого існування і посилання на які зустрічаються у цій рубриці, подані у загальному списку скорочень установ.

Історія надходження. Стисло наводяться відомості щодо шляхів надходження рукописів до ІР (ВР) НБУВ з посиланням на облікові документи. Для значної частини РК XVI ст., яка складає колекцію бібліотеки КДА (ф. 160, 301, 302, 303), наводяться відомості лише щодо її надходження з Подільській філії бібліотеки ВУАН 19–26.11.1924 р. Інформація про період 1919–1924 рр., коли, після закриття КДА в 1919 р. бібліотека залишалася у приміщенні, яке було передане спочатку Київському університету народної освіти, а потім Подільській філії бібліотеки ВУАН, у рубрику не включено[5].

Опис. Подаються посилання на джерела, які містять повний археогра-фічний опис пам'ятки за схемою: прізвище дослідника, рік видання, сторінка. Для рукописів, які не мають друкованого опису, вміщується посилання на фондовий опис ІР. При розбіжності думки авторів каталогу щодо основних відомостей описання з авторами попередніх описань, відомості з останніх подаються в круглих дужках після наведення відповідного видання.

До основної частини додаються покажчики: за фондами, зібраннями, колекціями, хронологічний, писців, іменний, географічний, який включає також назви монастирів та церков, наклейок, штампів і старих шифрів. Посилання подаються на номер описової статті в каталозі.

У виданні розміщений альбом ілюстрацій, в якому представлені фотографії з кожного описаного рукопису XVI ст. в послідовності їхнього розміщення в Каталозі.

Опис РК виконали: О. Іванова — № 3, 5, 7–9, 11, 15, 17–19, 21–27, 29–40, 42, 46, 47, 49–59, 61–63, 65–68, 70–80, 82–114, 118, 122–129, 131–149, 151–159, 161, 163, 166–169, 171–178, 180, 183–185, 190–206, 208–213, 215–217, 219, 220, 222–245, 247–249, 251–263; Л. Гнатенко — № 1, 2, 4, 6, 10, 12–14, 16, 20, 28, 41, 43–45, 48, 60, 64, 69, 81, 115–117, 121, 130, 150, 160, 162, 164, 165, 170, 179, 181, 182, 186–189, 207, 214, 218, 221, 246, 250; Е. Клименко — № 119, 120, № 112 (музичні особливості); О. Гальченко — описи усіх оправ.

Укладачі висловлюють щиру подяку старшому науковому співробітнику Н.М. Зубковій за науково-редакторську підтримку, старшому науковому співробітнику С. Булатовій за редагування записів польською мовою, а також усім, хто надав допомогу в роботі над виданням.

[5] *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського, 1918–1941. — К. : НБУВ, 1998. — С. 72–73.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЗІБРАННЯ, КОЛЕКЦІЇ

Вид.	— Зібрання Видубицького монастиря, ф. 309
Дес. ц.	— Зібрання Десятинної церкви, ф. 311
КПЛ	— Зібрання Києво-Печерської лаври, ф. 306
Мих. Золот.	— Колекція Михайлівського Золотоверхого монастиря, ф. 307
Мак.	— Колекція митрополита Макарія (Булгакова), ф. 302
Міл.	— Зібрання Мілецького монастиря на Волині, ф. 303
Ніж.	— Колекція Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька, ф. 310
Поч.	— Зібрання Почаївської лаври, ф. 313
П-Мик.	— Зібрання Пустинно-Миколаївського монастиря, ф. 308
Соф.	— Колекція Софійського собору, ф. 312

УСТАНОВИ

ВР ВБУ	— Відділ рукописів Всенародної бібліотеки України
ІР НБУВ	— Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
КДА	— Київська духовна академія
КПЛ	— Києво-Печерська Успенська лавра
НБУВ	— Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
ЦАМ КДА	— Церковно-археологічний музей при Київській духовній академії
ЦАТ КДА	— Церковно-археологічне товариство при Київській духовній академії

СЛОВА

архієп. — архієпископ
архім. — архімандрит
безсрр. — безсребреники
білорус. — білоруський
бл. — близько
блгв. — благовірний
блгвв. — благовірні
блж. — блаженний
болг. — болгарська
Бут. — Буття
вел. — великий (князь)
вмц. — великомучениця
вмч. — великомученик
вмчч. — великомученики
Вих. — Вихід
гл. — глава
губ. — губернія
дес. — десятиріччя
див. — дивись
Діян. — Діяння апостолів
др. — другий
Єв. — Євангеліє
єв. — євангельський, євангельські
Євр. — Послання Павла до євреїв
єп. — єпископ
зач. — зачало
зв. — зворот
ігум. — ігумен
ім. — імені
ін. — інший
Ін. — Євангеліє від Іоанна
інв. — інвентарний
кін. — кінець
кн. — князь
1 Кор. — Перше Послання Павла до корінфян
2 Кор — Друге Послання Павла до корінфян
Лк. — Євангеліє від Луки
м. — місто
макед. — македонська
митроп. — митрополит
Мк. — Євангеліє від Марка
молд. — молдавська
Мф. — Євангеліє від Матфея
мц. — мучениця
мцц. — мучениці
мч. — мученик
мчч. — мученики
напр. — наприклад
обл. — область
оп. — опис
ост. — остання
патр. — патріарх
перш. — перша
первомч. — первомученик (Стефан)
побл. — поблизу
пов. — повіт
под. — подібний
пол. — половина
поч. — початок
прав. — праведний
Пресв. — Пресвята (Богородиця)
прп. — преподобний
прпп. — преподобні
прмц. — преподобномучениця
прмч. — преподобномученик
прор. — пророк
пс. — псалом
р-н — район
рр. — роки
ред. — редакція
Рим. — Послання Павла до римлян
рівноап. — рівноапостольний
рівноапп. — рівноапостольні
ркп. — рукопис
рос. — російська

Список скорочень

с. — село (при назві населеного пункту), сторінка (при цифрі)
св. — святий
свв. — святі
свт. — святитель
свтт. — святителі
серб. — сербська
сер. — середина
спов. — сповідник
ст. — століття
староукр. — староукраїнська
суч. — сучасний
східнослов. — східнослов'янська
сщмч. — священномученик
сщмчч. — священномученики
1 Тим. — Перше Послання Павла до Тимофія
2 Тим. — Друге Послання Павла до Тимофія
тотож. — тотожний
тр. — третя
у т. ч. — у тому числі
укр. — українська
1 Фес. — Перше Послання до фесалоникійців
2 Фес. — Друге Послання Павла до фесало-никійців
ф. — фонд
цсл. — церковнослов'янська мова
ч. — частина
чв. — чверть
Як. — Послання Якова

ЛІТЕРАТУРА

ОПИСАННЯ, ПУБЛІКАЦІЇ, ДОСЛІДЖЕННЯ

Абрамович 1902 — Абрамович Д.И. Исследование о Киево-Печерском патерике как историко-литературном памятнике. — СПб., 1902. — XXIX, 213 с.

Абрамович 1930 — Абрамович Д. Києво-Печерський патерик (вступ, тексти, примітки). — К., 1930. — XXVI, 235 с.

Беляков 2005 — Беляков О.В. и др. Каталог славяно-русских рукописных книг XVI века, хранящихся в Российском государственном архиве древних актов / Под ред. Л.В. Мошковой. — М., 2005. — Вып. 1 : Апостол — Кормчая. — 590 с.

Березин 1881 — Описание рукописей Почаевской лавры, хранящихся в библиотеке музея при Киевской духовной академии. / Сост. В. Березин. — К., 1881. — 81 с.

Білецький 1967 — Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упор. О.І. Білецький. — К., 1967. — 783 с.

Бодянский 1838 — [Бодянский И.М.]. Донесение г. министру народного просвещения магистра Московского университета из Праги от 25 марта ст. ст. 1838 г. // Журнал Министерства народного просвещения. — 1838. — Кн. 5. — С. 392–400.

Васенко 1904 — Васенко П.Г. Книга Степенная царского родословия и ее значение в древнерусской исторической письменности. — СПб., 1904. — Ч. 1. — 180 с.

Видання Ф. Скорини 1517–1519 — Книга Ісуса Сірахова. — Прага : Видання Ф. Скорини, 1517. — 82 арк.; Книга Екклезіаста. — Прага : Видання Ф. Скорини, 1518. — 18 арк.; Книга Вихід — Прага : Видання Ф. Скорини, [1519]. — 76 арк.; Книги царств : Перші книги Царств — Прага : Видання Ф. Скорини, 1518.— 64 арк.; Книги царств : Другі книги Царств — Прага : Видання Ф. Скорини, 1518. — 54 арк.; Книги царств : Треті книги Царств — Прага : Видання Ф.Скорини, 1518. — 64 арк.; Книги царств : Четверті книги Царств — Прага : Видання Ф. Скорини, 1518. — 60 арк.; Пісня над піснями. — Прага : Видання Ф.Скорини, 1518. — 12 арк.; Книга Премудрості Божої. — Прага : Видання Ф.

Скорини, 1518. — 32 арк.

Визирь 1976 Визирь Н.П. Собрание книг XV столетия в отделе рукописей ЦНБ АН УССР // Проблемы рукописной и печатной книжки. — М., 1976. — С. 63–70.

Де-Витте 1903, 1904 Де-Витте Е.И. Древний помянник Киево-Михайловскаго (Златоверхаго) монастыря (XVI–XVII вв.) // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. — К., 1903. — Кн. 17, вып. 1. — С. 3–32 (арк. 1–60 зв.); вып. 3. — С. 33–48 (арк. 60 зв.–83); вып. 4. — С. 49–64 (арк. 83–109 зв.); — К., 1904. — Кн. 18, вып. 1. — С. 65–76 (арк. 65–127 зв.).

Де-Витте 1910–1914 Де-Витте Е.И. Коментарии к древнейшим помянникам Киево-Печерской лавры и Киево-Златоверхо-Михайлов-ского монастыря // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. — К., 1910. — Кн. 21, вып. 3. — С. 1–16; 1911. — Кн. 22, вып. 1–2. — С. 17–32; 1912. — Кн. 22, вып. 3. — С. 33–48; 1912. — Кн. 23, вып. 1. — С. 49–64; 1913. — Кн. 23, вып. 2. — С. 65–80; 1914. — Кн. 24, вып. 1. — С. 81–112; вып. 2. — С. 113–144.

Владимиров 1888 Владимиров П.В. Доктор Франциск Скорына, его переводы, печатные издания и язык. — СПб., 1888. — XXVI, 351 с.

Владимиров 1890 Владимиров П.В. Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст. // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. — К., 1890. — Кн. 4. — С. 101–139.

Возняк 1921 Возняк М. Історія української літератури: У 3-х т. — Л., 1921. — Т. 2, ч.1: Віки XVI–XVIII. — 416 с., 46 іл.

Гаєвський 1912 Гаєвський С. Київські списки повісті «Александрія». — К., 1912. — 14 с.

Гаєвський 1929 Гаєвський С. «Александрія» в давній український літературі (Вступ і тексти). — К., 1929. — IX, 237 с.

Гальченко 2005 Гальченко О.М. Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків в Україні: історія, структура, опис. — К., 2005. — 373 с.

Гнатенко 1995 Просвітителі Кирило і Мефодій у писемних джерелах Інституту рукопису ЦНБ НАН України: Каталог рукописів другої половини XV — першої чверті XX ст. / Вступна стаття П.С. Соханя; Уклад., передм. Л.А. Гнатенко. — К., 1995. — 113 с., 8 іл.

Гнатенко 1995 I Гнатенко Л.А. Відбиття так званого другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу в правописі антропонімів Синодика кінця XVI ст. // Мовознавство. — 1995. — № 6. — С. 47–53.

Гнатенко 2001 Гнатенко Л.А. Хто писав Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.? // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий збірник наукових праць. — К., 2001. — Вип. 3: Джерелознавчі дисципліни. — С. 447–457.

Література

Гнатенко 2001 I	Гнатенко Л.А. Письмо Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічні особливості пам'ятки // Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко. — К., 2001. — С. 55–73.
Гнатенко 2001 II	Гнатенко Л. Євангеліє середини XVI ст. з Оринина // АРТ-панорама. Інформаційно-аналітичний бюлетень, листопад 2001. — С. 14–15.
Гнатенко 2003 I	Гнатенко Л.А. Історія створення каталогу рукописних кириличних книг XV ст. в Інституті рукопису НБУВ та основні принципи опису // Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Каталог. — К., 2003. — С. 7–19.
Гнатенко 2003 II	Гнатенко Л.А. Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Каталог. — К., 2003. — 193 с., 158 іл.
Гнатенко 2004	Гнатенко Л.А. Радивиловський Апостол 1568 року волинської рукописної школи (у порівнянні з Пересопницьким Євангелієм) // Рукописна та книжкова спадщина України. — К., 2004. — Вип. 9. — С. 174–187.
Гнатенко 2004 I	Гнатенко Л.А. Орининське українське євангеліє середини XVI ст. (кодиколого-палеографічне та графіко-орфографічне дослідження) // Рукописна і стародрукована книга : Збірник праць. Міжнародна наукова конференція (XII Федоровський семінар), Львів. 23–25 квітня 2004 р. — Л., 2004. — С. 35–41.
Гнатенко 2007	Гнатенко Л.А. Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом. — К., 2007. — 265 с., 59 іл.
Гнатенко 2007 I	Гнатенко Л.А. Апостол XVI ст. з колекції ЦАМ КДА — повернення через 150 років // Рукописна та книжкова спадщина України. — К., 2007. — Вип. 12. — С. 221–227.
Голубев 1883	Голубев С.Т. Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники. — К., 1883. — Т. 1. — 559 с. — Приложения: Материалы для истории Западно-русской церкви. — XV, 576 с. Прилож. 2. Опись церковного имущества киево-печерской обители, составленная в 1554 г.: «Реестръ пописованый скарбу церкви пречистое Богородицы манастыра Печерского у Киеве черезъ мене дворенина его кор. милости Лва Васильевича Чижа. Лета Божя нароженя 1554. м-сяця марця 31 дня» и коментарии составителя. — С. 6–19.
Грузинский 1910	Грузинский А.С. Пересопницкое Евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. — К., 1910. — 54 с.

Грузинский 1912	Грузинский А.С. Из истории перевода Евангелия в Южной России в XVI веке. Летковское евангелие // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. — К., 1912. — Кн. 23. — Вып. 1. — С. 1–48.
Грузинский 1912 I	Гузинский А.С. Палеографические и критические заметки о Пересопницком Евангелии. — СПб., 1912. — 37 с.
900–летие православия на Волыни 1892	Девятисотлетие православия на Волыни. 992–1892. — Житомир, 1892. — Ч. 1. — XV, 419 с., 10 прим., 5 ил.
Добрянский 1882	Добрянский Ф. Описание рукописей Виленской публичной библиотеки, церковнославянских и русских. — Вильно, 1882. — XI, 533 с.
Дубровіна 1993	Дубровіна Л.А. Супрасльський Ірмолой 1601 р.: деякі аспекти кодикологічного дослідження // Рукописна та книжкова спадщина України. — К., 1993. — Вип. 1. — С. 13–20.
Дубровіна, Онищенко, 1998	Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського, 1918–1941. — К. : НБУВ, 1998. — 335 с.
Дубровіна, Гнатенко 2001	Дубровіна Л.А., Гнатенко Л.А. Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія // Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко. — К., 2001. — С. 74–104.
Дубровіна 2001	Дубровіна Л. 2001 рік: перше академічне видання Пересопницького Євангелія XVI ст. // Бібліотечний вісник. — 2001. — № 6. — С. 40–43.
Думитрашко 1874	Думитрашко Н. Замечательная рукопись Полтавской семинарии — Пересопницкое Євангелие. — Полтава, 1874. — 29 с.
Емченко 2000	Емченко Е.Б. Стоглав : Исследование и текст. — М., 2000. – 504 с.
Житецкий 1876	Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евагнелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков / Сост. П. Житецкий. — К., 1876. — 79, IV с.
Житецкий 1882	Житецкий П. Старинные воззрения русских людей на русский язык // Киевская старина. — К., 1882. — Т. 4, ноябрь. — С. 277–291.
Житецкий 1888	Житецкий П.И. Очерк литературной истории малорусского наречия в XVII в. // Киевская старина. — К., 1888. — Т. 20, январь–март. — С. 162–179.
Житецкий 1889	Житецкий П.И. Очерк литературной истории малорусского

наречия в XVII и XVIII вв. — К., 1889. — Ч. 1. — IV, 162 с.

Запаско 1957 — Запаско Я.П. Орнаментовані рукописи XI–XVI ст. в книгосховищах Української РСР // Матеріали з етнографії та художнього промислу, К., 1957. — С. 145–159.

Запаско 1960 — Запаско Я.П. Орнаментальне оформлення української рукописної книги. — К., 1960. — 180 с.

Запаско 1986 — Запаско Я.П. Перлина книжного мистецтва // Пам'ятки України, 1986. — № 3. — С. 24–25.

Запаско 1995 — Запаско Я.П. Українська рукописна книга. — Л., 1995. — 478 с. — (Сер.: Пам'ятки книжкового мистецтва).

Изв. 1878 май — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за май 1878 г. / Секретарь общества Н.И. Петров // Труды Киевской духовной академии. — К., 1878. — № 7. — С. 217–219.

Изв. 1878 дек. — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за декабрь 1878 г. / Секретарь общества Н.И. Петров // Труды Киевской духовной академии. — К., 1879. — № 2. — С. 250–254.

Изв. 1878 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1878 год / Сост. Н. Петров. — К., 1879. — 45 с.

Изв. 1879 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1879 год / Сост. Н. Петров. — К., 1880. — 118 с.

Изв. 1880 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1880 год / Сост. Н. Петров. — К., 1881. — 102 с.

Изв. 1881 февр. — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за февраль 1881 г. / Секретарь общества Н. Петров // Труды Киевской духовной академии за 1881. — Т. 2, № 5–8. — К., 1881. — С. 101–114.

Изв. 1881 май — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за май 1881 г. / Секретарь общества Н. Петров // Труды Киевской духовной академии за 1881. — Т. 2, № 5–8. — К., 1881. — С. 361–366.

Изв. 1881, III — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за май 1881 г. / Секретарь общества Н. Петров // Труды Киевской духовной академии за 1881. — Т. 3 — К., 1882. — С. 361–366.

Изв. 1882 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1882 год / Сост. Н. Петров. — К., 1883. — 81 с.

Изв. 1884 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1884 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1885. — 47 с.

Изв. 1886 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1886 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1887 — 43 с.

Изв. 1887 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1887 год / Сост. Н. Петров. — К., 1888. — 44 с.

Изв. 1888 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1888 год / Сост. Н. Петров. — К., 1889. — 50 с.

Изв. 1889 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1889 год / Сост. Н. Петров. — К., 1890. — 44 с.

Изв. 1890 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1890 год / Сост. Н. Петров. — К., 1891. — 30 с.

Изв. 1892 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1892 год / Сост. Н. Петров. — К., 1893. — 42 с.

Изв. 1894 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1894 год / Сост. Н. Петров. — К., 1895. — 48 с.

Изв. 1895 — Известия Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1895 год / Сост. Н. Петров. — К., 1896. — 44 с.

Илиевски 1988 — Илиевски П. Хр. Од јазикот на Григориј Пелагониски // Јазичните појави во Битола и Битолско денеска и во минатото. — Скопје : МАНУ. — 1988. — С. 47–56.

Илиевски 2005 — Илиевски П. Хр. Традиција и иновации во македонските црковнословенски книжевни споменици од турскиот период. — Скопје, 2005. — С. 88.

Инвентарь Пересопницкого мон. 1600 г. 1883 — Инвентарь Пересопницкого монастыря и села Пересопницы, составленный бывшим его игуменом Симеоном Косовским при передаче монастыря своему преемнику игумену Макарию Созанскому, 1600 г., окт. 25 // Архив юго-западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше утвержденною при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. — К., 1883. — Т. 6. — Ч. 1: Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-западной Руси (1322–1648 гг.). — С. 294–300.

Каманин 1899 — Краткий перечень рукописей и старопечатных книг на выставке XI Археологисеского съезда / Сост. И.М. Каманиным // Каталог выставки XI Археологического съезда в Киеве. — К., 1899. — 23 с.

Література

Каманин 1899 I	Каманин И.М. Обзор выставки рукописей и старопечатних книг при XI Археологическом съезде // Известия XI Археологического съезда в Киеве. — 1–20 августа 1899. — № 13. — С. 112–216.
Каманин 1899 II	Палеографический изборник: Материалы по истории южнорусского письма в XV–XVIII вв. / Сост., вступ. статья И. Каманина. — К., 1899. — Вып. 1. — 19 с., 81 табл., 27 с.
Каратаев 1883	Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами / Сост. И. Каратаев. — СПб., 1883. – Т. 1: 1491–1652 г. – VI, 554 с. Отч. 1872 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной Академии за 1872 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1873. — 25 с.
Киев. епарх. ведомости 1874	Археологический осмотр старокиевских церквей (Из докладной записки, представленной в Церковно-археологическое общество при Киевской д. академии членами онаго П. Р. и Ф. Т. 1873 г. Дек. 6) // Киевские епар-хиальные ведомости. — 1874. — № 12. — С. 306–315.
Клепиков 1959	Клепиков С.А. Из истории русского художественного переплета // Книга: Исследования и материалы — М., 1959. — Вып. I. — С. 98–166.
Клепиков 1960	Клепиков С.А. Орнаментальные украшения переплетов конца XV – первой половины XVII веков в рукописях Троице-Сергиева монастыря // Зап. отд. рукописей / ГБЛ. — М., 1960. — Вып. 22. — С. 57–73. — (Приложение: Альбом орнаментальных украшений переплетов рукописных собраний. — С. 313–465).
Клепиков 1976	Клепиков С.А. Описание русских обиходных переплетов // Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. — М., 1976. — Вып. 2, ч. 1. — С. 51–77.
Книги Франциска Скорини 1991	Книги Франциска Скорини у зібранні Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР / Укл. І.О. Ціборовська-Римарович, Ю.А. Лабинцев, І.В. Стадниченко. — К., 1991.
Конотоп 1975	Конотоп А. Древнейший памятник украинского нотолинейного письма — Супрасльский Ирмологион 1598–1601 // Памятники культуры. Новые открытия (1974). — М., 1975.
Корній, Дубровіна 1998	Корній Л.П., Дубровіна Л.А. Болгарський наспів з рукописних нотолінійних ірмолоїв України кінця XVI–XVII ст. — К., 1998. — 321 с.
Крыжановский 1886	Крыжановский Г. Каменец-Стромиловское тетро-Евангелие 1411 года и волынское наречие в XIV–XV в. // Волынские Епархиальные ведомости за 1886 г. — 1886. — № 17. — С. 502–509; № 18. — С. 531–543.
Крыжановский 1889	Крыжановский Г. Рукописные евангелия киевских книгохранилищ: Исследование языка и сравнительная

характеристика текста. — К., 1889. — VI, LXXIII, 393 с., табл.

Лебедев 1916 — Лебедев А. Рукописи Церковно-археологического музея Императорской Киевской духовной академии. — Саратов, 1916. — Т. 1. — II, 471 с.

Левицкий 1882 — Левицкий О. Социнианство в Польше и Юго-западной Руси // Киевская старина. — К., 1882, — Т. 2, май. — С. 191–224.

Лихачев 1899 — Лихачев Н.П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков. — СПб., 1899. — Ч. 1: Исследование и описание филиграней (с приложением семнадцати автотипических таблиц). — CCXII, 511 с.

Лихачев 1899 I — Альбом филиграней // Лихачев Н.П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков. — Т. 1–3. СПб., 1899 / Систематизировал по сюжетам и составил указатель В. М. Загребин. — Л., 1982. — 422 с.

Маслов 1910 — Маслов С.И. Обзор рукописей библиотеки Имп. университета св. Владимира. — К., 1910. — 42 с.

Назаревский 1911 — Назаревский А.А. Язык Евангелия 1581 года в переводе В. Негалевского. — К., 1911. — 136 с.

Немировский 1990 — Немировский Е.Л. Франциск Скорина: Жизнь и деятельность белорусского просветителя. — Минск, 1990. — 597 с., 24 ил.

Огієнко 1921 — Огієнко І. Українська Пересопницька Євангелія 1556 р. — Тарнів, 1921. — 23 с.

Огієнко 1930 I — Огієнко І. Українська літературна мова XVI ст. і Крехівський апостол 1560-х рр.: Літературно-лінгвістична монографія. — Варшава, 1930. — 520 с.

Отч. 1874 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1874 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1875. — 20 с.

Отч. 1876 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1876 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1877. — 24 с.

Отч. 1879 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1879 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1880. — 30 с.

Отч. 1884 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1884 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1885. — 27 с.

Отч. 1887 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1887 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1888. — 30 с.

Отч. 1889 — Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1889 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1890. — 34 с.

Отч. 1890	Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1890 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1891. — 30 с.
Отч. 1892	Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1892 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1893. — 29 с.
Отч. 1900	Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1900 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1901. — 35 с.
Отч. 1904	Отчет Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии за 1904 год / Сост. Н.И. Петров. — К., 1905. — 28 с.
Отч. 1905	Отчет Церковно-исторического и археологического общества при Киевской духовной академии за 1905 год. — К., 1906. — 30 с.
Павлуцкий 1911	Павлуцкий Г. Орнамент Пересопницкой рукописи // Искусство. — 1911. — № 2. — С. 83–92.
Певницкий 1873	Певницкий В. Рукописный сборник проповедей иподиакона Дамаскина Студита. // Труды Киевской Духовной Академии. — 1873. — Т. 4 — С. 3–44.
Пересопницьке Євангеліє	Пересопницьке Євангеліє. — Факс. вид. — К. : АДЕФ–Україна, 2008. — [964 с.].
Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.	Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко; Вступне слово О.С. Онищенка; Дослідження І.П. Чепіги, Л.А. Гнатенко, Л.А. Дубровіної. — К., 2001. — 703 с.
Перетц 1916	Перетц В.Н. Отчет об экскурсии семинария русской филологии в Киев 30 мая — 10 июня 1915 года. С приложением описания древних рукописей и старопечатных книг Киево-Выдубицкого монастыря. — К., 1916. — 221, IX с.
Перетц 1924	Перетц В.Н. Отчет о работах акад. В.Н. Перетца во время командировки в Москву (1–6 июня 1924 г.) и в Киев (14 августа — 13 сентября 1924 г.) // Известия Российской академии наук. VI серия. — Л., 1924. — Т. 18, № 12, ч. 2. — С. 623–626.
Петров 1875–1879	Петров Н.И. Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. — К., 1875–1879. — Вып. 1–3.
Петров 1888	Петров Н.И. Волынь. Исторические судьбы Юго-западного края / Изд. П.Н. Батюшковым. — СПб., 1888. — 126 с, 16 с., 288 с.
Петров 1891	Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. — М., 1891. — Вып. 1: Собрания рукописей Московского митрополита Макария (Булгакова), Мелецкого

	монастыря на Волыни, Киево-Братского монастыря и Киевской духовной семинарии. — VIII, 321 с.
Петров 1896	Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. — М., 1896. — Вып. 2: Собрания рукописей Киево-Печерской лавры, Киевских монастырей Златоверхо-Михайловского, Пустынно-Никольского, Выдубицкого и женского Флоровского и Десятинной церкви. — 294 с.
Петров 1904	Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. — М., 1904. — Вып. 3: Библиотека Киево-Софийского собора. — IV, 307, LVIII с.
Петров 1909	Петров Н.И. Киевская искусственная литература XVII–XVIII вв., преимущественно драматическая // Труды Киевской духовной академии. — К., 1909 р. — Т. 2, № 5. — С. 45–71.
Петухов 1895	Петухов Е.В. Заметки о некоторых рукописях, хранящихся в библиотеке Историко-Филологического института кн. Безбородко. — К., 1895. — 56 с.
ПС XV 1986	Предварительный список славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР (Для Сводного каталога рукописных книг, хранящихся в СССР) / Сост. А.А. Турилов; Сост. указателей Б.Н. Морозов, А.А. Турилов. — М., 1986. — 374 с.
ПС XV Д 1993	Дополнения к «Предварительному списку славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР. М., 1986». / Сост.: Н.А. Охотина, А.А. Турилов. — М., 1993. — 154 с.
Прокоп'юк 2004	Прокоп'юк О. Поменник як історичне джерело: особливості складання пам'ятки та поминальна практика // Поменник Софії Київської : Публікація рукописної пам'ятки другої половини XVIII — першої чверті XIX ст. / Упорядкування та вступна стаття Оксани Прокоп'юк. — К., 2004. — 259 с., 11 іл.
Пудалов 1990	Пудалов Б.М. Сборник «Измарагд» в русской письменности XIV—XVIII ст. // Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописных книг. — М., 1990. — Вып. 3, ч. 2. — С. 382–405.
Сецинский 1909	Музей Подольскаго Церковного историко-археологического общества. 2. Опись предметов старины / Сост. прот. Сецинский Е. — Каменец-Подольск, 1909. — 105 с.
Сиренов 2000	Сиренов А.В. Степенная книга редакции Ионы Думина // Опыты по источниковедению. Древнерусская книжность: редактор и текст. — СПб., 2000. — С. 256–304.
Сиренов 2007	Сиренов А.В. Степенная книга: история текста. — М., 2007. — 540 с.
Систематическое описание 1893, II	Систематическое описание славяно-русских рукописей рукописного собрания графа А.С. Уварова в четырех частях / Сост. архимандрит Леонид — М., 1893. — Т. II. — 577 с.
Софијска илустрована Александрида 1987	Софијска илустрована Александрида: Фототипско део / Уређивачки одбор Милан Милутиновић, Александр

Младеновић и др. — Београд ; Софије, 1987. — 277 л., 35 прил.

Сперанский 1900 — Описание рукописей библиотеки Историко-филологиче-ского института князя Безбородко в г. Нежине / Сост. под ред. М. Сперанского. — М., 1900. — III, 143 с.

Сперанский 1905 — Рукописное собрание библиотеки Историко-филологического института князя Безбородко в г. Нежине. Приобретения 1904–1905 гг. / Описание сост. М. Сперанским. — Нежин, 1905. — II, 40 с.

Стасов 1884–1887 — Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и нового времени / Собрал и исследовал Владимир Стасов. — СПб., 1884–1887. — 39 табл.

Строев 1877 — Строев П.М. Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской Церкви / Сост. Павел Строев. — СПб., 1877. — 1056 с., 68 с. доп.

Строев 1848 — Строев П.М. Рукописи славянские и российские, принадлежащие почетному гражданину и археографи-ческой комиссии корреспонденту И.Н. Царскому. — М., 1848. — 916 с.

Сухович 1998 — Сухович Є. До 55-річного ювілею Кам'янки // Галицька брама. — 1998. — № 8. — 16 с.

Творогов 1973 — Творогов О.В. Описание хроник, хронографов и хронографических компиляций // Методическое пособие по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. — Вып. 1. — М., 1973 — С. 224–260.

Терещенко 1861 — Терещенко А.В. Евангелие княгини Жеславской // Библиографические записки. — 1861. — Т. 3. — С. 457–467.

Титов 1911 — Титов Ф. Очерки по истории русского книгописания и книгопечатания. Вып. 1: Русское книгописание XI–XVIII вв. (с LXXIV рисунками). — К., 1911. — 48 с., 74 рис.

Тиховский 1908, 1911 — Тиховский Ю. Новые данные о западно-русских переводах священного писания XVI века. Доклад // Известия XIV Археологического съезда в городе Чернигове. — 1–15 августа 1908 г. — 1908. — № 8. — С. 144–145.

Требін 1910 — Требін О. Матеріали до історії української мови з рукописів XV в. київських бібліотек // Записки Українського Наукового Товариства в Київі. — К., 1910. — Кн. 7. — С. 1–16.

Указ. ЦАМ КДА 1897 — Указатель Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии / Сост. Н.И. Петров. — К., 1897. — Изд. 2. — 292 с.

Ухова 1960 — Ухова Т.Б. Миниатюры, орнамент и гравюры в рукописях библиотеки Троице-Сергиева монастыря //Записи отдела рукописей. — М., 1960. — Вып. 22. — С. 14–27.

Чепіга 1979 — Чепіга І.П. Глоси Пересопницького Євангелія і питання нормування староукраїнської літературної мови XVI ст. //

	Питання східнослов'янської лексикографії XI–XVI ст. — К., 1979. — С. 64–69.
Чепига 1989	Чепига И.П. Уникальный памятник украинского языка — Пересопницкое Евангелие // Рукописные фонды ЦНБ им. В.И. Вернадского. — К., 1989. — С. 64–78.
Чепіга 1992	Чепіга І.П. Національна святиня // Київська старовина. — 1992. — № 4. — С. 6–11.
Чепіга 1997	Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє. Історія відкриття пам'ятки // Бібліотечний вісник. — 1997. — № 1. — С. 38–39.
Чепіга 2001	Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє — унікальна пам'ятка української мови // Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко. — К., 2001. — С. 13–54.
Щеглова 1916	Щеглова С.А. Описание рукописей Киевского художественно-промышленного и научного музея имени Государя Императора Николая Алексеевича. — Пг., 1916. — 112 с.
Ясиновський 1996	Ясиновський Ю.П. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть. Каталог і кодикологічно-палео-графічне дослідження. — Л. : Вид-во отців василіян «Місіонер», 1996. — 622 с.
Nemirovskij 1999	Nemirovskij E. Gesamtkatalog der Frühdrucke in kyrilliscner Schrift. — Baden-Baden. — Bd. V: Die Druckerei von Francisk Skorina in Wilna. — 1999. — 263 S. (Bibliotheca bibliographica Aureliana; 171).

АЛЬБОМИ ФІЛІГРАНЕЙ

Гераклитов	Гераклитов А.А. Филиграни XVII века на бумаге рукописных и печатных документов русского происхождения. — М., 1963. — 259 с.
Дианова	Филигрань «Кувшин» XVII в. / Сост. Т.В. Дианова. — М., 1989. — 28 с.
Каманін, Вітвіцька	Каманін І., Вітвіцька О. Водяні знаки на папері українських документів XVI – XVII вв. (1566–1651). — К., 1923. — 144 с. с табл.
Клепиков 1959	Клепиков С.А. Филиграни и штемпели на бумаге русского и иностранного производства XVII–XX века. — М., 1959. — 305 с.
Клепиков 1978	Клепиков С.А. Филиграни на бумаге русского произ-водства XVIII – начала XX века. — М., 1978. — 239 с.
Лихачев	Лихачев Н.П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков : В 3-х томах. — СПб., 1899.
Лихачев. Приложение	Лихачев Н.П. Приложение к сочинению «Бумага и древнейшие бумажные мельницы». — СПб., 1891. — С. 44.
Мацюк	Мацюк О.Я. Папір та філіграні на українських землях (XVI – початок XX ст.). — К., 1974. — 295 с.

Тромонин	Тромонин К.А. Изъяснение знаков, видимых в писчей бумаге, посредством которых узнавать когда написаны или напечатаны какие-либо книги, грамоты, рисунки, картинки и другие старинные и нестаринные дела, на которых не означено годов. — М., 1844. — 424 с.
Briquet	Briquet C.M. Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600. — Leipzig, 1907–1923. — Vol. 1–4.
Churchill	Churchill W.A. Watermarks in paper in Holland, England, France, etc., in the XVII and XVIII centuries and their interconnection. — Amsterdam, 1935. — CLXXX p.
Heawood	Heawood, Edward. Watermarks mainly of the 17th and 18th centruries. — Hilversum, the Paper Publ. Society. 1950 (Monumenta chartae Papiraceae Historiam illustrantia: Vol. 1.).
Laucevičus	Laucevičus E. Popierus Lituvoje XV–XVIII a. — Vilnius, 1967. — 577 s.
Mareş	Mareş Al. Filigranele Hîrtiei Intrebuintatein în tarile Române în second al XVI-lea. Bucureşti, 1987. — 421 p.
Mošin, Traljič	Mošin V.A., Traljič S.M. Vodeni znakovi XIII i XIV vijeka (Watermarks of the 13th and 14th Centuries). — Zagreb, 1957. — Vol. 1–3.
Piccard. Kronen	Die Kronen — Wasserzeichen. Findbuch I: der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptsaatsarchiv Stuttgart / Bearbeitet von Gerhard Piccard. — Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1961. — 178 S.
Piccard. Ochsenkopf	Die Ochsenkopf — Wasserzeichen. Findbuch II, 1–3: der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptsaatsarchiv Stuttgart / Bearbeitet von Gerhard Piccard. — Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1966. — Vol. 1–3.
Uchastkina	Uchastkina Z.W. A history of Russian hand papermills and their watermarks. — Hilversum, 1962. — (Monumenta chartae Papiraceae Historiam illustrantia; Vol. 9).
Zonghi	Zonghi's watermarks. — Hilversum, 1950. — (Monumenta chartae Papiraceae Historiam illustrantia; Vol. 3).

Описання кириличних рукописних книг та фрагментів

1. АПОСТОЛ. Уривок. Початок XVI ст.

Ф. 301, № 31 л (II)

Інцпіт: «на мьзо(д)вьз(д)анїє».

Експліцит: «помишлzитє бо ижє таковоє пр-трьп-вша n гр-шникь вь нєго пр-ко».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. Сліди замокання; кіновар вицвіла; краї аркуша ветхі й розірвані; лівий верхній кут відірвано, з пошкодженням тексту.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 210). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 205 × 135, рядків 25–26. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні літери кіноварні.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Уривок Послання ап. Павла до євреїв (Євр. XI, 26–XII, 3), від слів «... на мьзо(д)вьз(д)анїє» до слів «помишлzитє бо ижє таковоє пр-трьп-вша n гр-шникь вь нєго пр-ко...» (арк. 1 зв.).

Запис. на арк. 2, олівцем: «Павел евреям», та проставлено читання.

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Лаврський Музей при Губполітосвіті. м. Київ».

Під суч. шифром ф. 301, № 31 л знаходяться два уривки з Євангелія та Апостола, які позначені як I та II і пронумеровані разом. У попередніх описах вони датувалися XV ст. При підготовці каталогу рукописної книги XV ст. уривки були передатовані (Гнатенко 2003 I, 12). Уривок з Євангелія датується 40–50-ми роками XIV ст. (Гнатенко 2007, 54–55, 102, № 10).

Історія надходження. Уривки надійшли до ЦАМ КДА, вірогідно, в квітні 1877 р. (Петров 1875–1879, 543, примітка). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19346), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 82, № 2).

Опис. Указ. ЦАМ КДА 1897, 206, № 191 (Уривок з Євангелія й Апостола, XV ст.); Лебедев 1916, 9 (Уривок з Євангелія й Апостола, XV ст.); ПС XV 1986, 93, № 524 (Євангеліє апракос і Апостол, перш. пол. XV ст.); Гнатенко 2003 І, 12 (Уривки: Євангеліє, XIV ст.; Апостол, XVI ст.).

2. АПОСТОЛ. Без кінця. Початок XVI ст.
Ф. 310, № 154

Інципіт: «Nшєствїє павлY ап(с~)лY, въ страны на оучєнїє».

Експліцит: «С(х). Зако(н~) бг~а єго въ ср(д)ци єго».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 342 арк. (338 + 1а, 164а, 240а, 261а). Чисті аркуші: 8 зв., 163 зв., 128 зв., 191 зв., 259 зв., 268 зв., 316 зв. Ркп. реставрований у кінці XVI ст. або на початку XVII ст., багато аркушів підклеєні біля корінця, у деяких підклеєні нижні поля. Аркуші у водяних та воскових плямах, переважна більшість поточена шашелем; ветхі й розірвані краї майже всіх аркушів, особливо в першій та в останній третинах ркп.; від арк. 268 наявна тільки верхня частина, з трьома рядками тексту, яка майже відірвана від блока; розірвані арк. 226, 235, 289, 294–295, 299, 300–336; дірки на арк. 51, 160, 166, 212; утрачено деякі кути аркушів; випадають з блока арк. 1а, 1–4, 27, 28, 35–37, 42–45, 51, 59, 60, 67, 76, 91, 97, 118, 104, 125, 150, 156, 164, 164а, 171, 179, 186, 193, 200, 201, 208, 217, 224, 225, 240а–242, 246, 247, 253–255, 260, 261, 269, 270, 275, 298–300, 321, 326, 336–338, відриваються арк. 52, 98, 240, 271, 274. Наявних зошитів 46, по 8 та 6 аркушів: I^{8}, II^{6}, III^{6}, IV^{8}–X^{8}, XI^{7}, XII^{6}, XIII^{8}, XIV^{7}, XV^{6}, XVI^{7}, XVII^{8}–XXI^{8}, XXII^{7}, XXIII^{8}–XXV^{8}, XXVI^{6}, XXVII^{8}–XXXIII^{8}, XXXIV^{6}, XXXV^{8}–XXXIX^{8}, XL^{7}, XLI^{8}, XLII^{6}, XLIII^{8}, XLIV^{8}, XLV^{6}, XLVI^{2}. У XI зошиті зрізано сьомий аркуш (після арк. 82); у XIV зошиті зрізано сьомий аркуш (після арк. 103); у зошитах XVI та XXII зрізано восьмий аркуш (після арк. 117 та 163); у XXXIV зошиті відсутні перший та останній аркуші (після арк. 246 та 253); у XLV зошиті відсутні сьомий і восьмий аркуші (після арк. 335). Сигнатура часу створення ркп. та сигнатура, ймовірно, XVII ст. майже зрізані, іноді збереглися лише титла.

Матеріал письма. Папір 2° (228 × 205). Філіграні: 1) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, I варіант (арк. 60) — сх. Briquet № 15401 (1510 р., 1513 р.); 2) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, II варіант (арк. 193) — сх. Briquet № 15398 (1494 р., 1500 р.); 3) голова бика, між рогами хрест із квіткою, обвитий змією (арк. 185) — сх. Лихачев № 1508 (1507 р.); 4) корона (арк. 179) — сх. Лихачев № 1387 (1511 р.). На приклеєному нижньому полі арк. 300, вірогідно на місці вирізаного запису, на папері наявна нижня частина філіграні, ймовірніше — Сокира — под. Каманін, Вітвіцька № 68–71 (1592 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 120, рядків 18. Рубрикація.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., середній, рівний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар, золото, зелена та синя фарби.

Оздоблення. Заставок дві, на арк. 9, 300, балканські плетінки з концентричних сплетінь, на верхній частині стилізовані квіти, стрічки темно-червоні, оконтурені золотою фарбою, контур заповнений зеленою та синьою фарбами. Кінцівки колофоном, чорнило темно-коричневе; на арк. 82 кінцівка хрестоподібна кіноварна, на арк. 9, 300 кінцівки писані золотом, перший рядок — великими літерами. Заголовки передмов, покажчики глав, статей (перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі), кінцівки послань, покажчики читань на день місяця, зачала кіноварні. Ініціали тонкі: писаний золотом на арк. 300 та кіноварні по всьому

ркп. Заголовні літери кіноварні. Малюнки XVIII ст.: ініціали на арк. 28, 33–34, 50, 51, 103 зв. виконані на полях недбало, чорнилом.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–82 зв. Діяння апостольські. Відкриваються передмовою та покажчиком читань. Заголовок: «Ѿшествїє павлY ап(с~)лY, въ страны на оученїє»; поч.: «Ѿ дамаска начень възыдє въ їєр(с~)лимь».

Арк. 83–299 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням і покажчиком читань. Текстові лакуни: кінець Сказання до 1 Фес., відновленого в XVIII ст. у кінці арк. 246 зв., та покажчик глав. Покажчик глав 1 Фес. на арк. 253 зв. закінчується словами «д~. о раб-(х) zко тїи(х) хв~- блг(д)ати до(с~) ино работаю(т~). є~. О послYша...». Від арк. 268 наявна верхня частина, втрачено покажчик глав до 2 Тим.

Арк. 300–316. Покажчик читань Діянь апостольських від Пасхи до П'ятдесятниці.

Арк. 317–329 зв. Місяцеслов, з вказівкою антифонів, прокімнів, алілуаріїв та ін.

Арк. 329 зв.–330 зв. Покажчики апостольських читань на чинопослідуваннях і требах.

Арк. 331–332. «Двєнадєсиτє јснованїи. дванадєсиτє камєнїє(м) єста града. z(ж) прилагає(т~) видєнїє(м~). и јзрако(м~) на ст~ыа ап(с~)лы оукрашьшаu(с~) всиц-(м~) оугодј(м~)».

Арк. 332–335 зв. Сказання про проповідь апостолів Єпіфанія Кіпрського: «Ст~го єпифанїа. єп(с~)кпа кыпрьска(г~). о сты(х) ап(с~)лє(х). гдє кож(д)о ихъ проповєда. и како и гд-сконьчаши(с~). и ст~аа и(х) тєлєса гдє лєжа(т~). и в кои(х) м-ст-(х)», без кінця, закінчується словами «м(д~). Лоукїи єп(с~)кпъ лаjдикїискыи ...».

Арк. 336–336 зв. Прокімни воскресні та алілуарії.

Арк. 336 зв.–337 зв. Прокімни та алілуарії денні.

Арк. 337 зв.–388 зв. «указъ јставшїи(мъ) ап(с~)ло(м)ъ нє празноуємы(м~) ст~ы(м~), изв-стно. zко в типиц-. јбр-тає(м~) праздноуємы(м~) ст~ы(м~)», обривається вказівкою читань «СлY(ж)бы, ст~лє(м) јбѝа», словами «С(х). Зако(н~) бг~а єго въ ср(д)ци єго».

Записи. 1) XVII ст., на арк. 240а зв., польським скорописом з елементами кирилиці, темно-коричневим чорнилом, колядка: «Piesn o Bozym Narodzenии».

2) XVII ст., на арк. 240а зв., нижче, українським скорописом, почерком запису № 1, темно-коричневим чорнилом, вірш Василію Великому: «Їзлиz сіи ѿ оустъ твоихъ ѿчТ прТхвалнТи василиТ».

3) XVIII ст., на арк. 103 зв., недбалим півуставом, темно-коричневим чорнилом: «Ј дєвицє прєчистаu, мати благословєнаu ѿ вс-х родовъ избранаu: во рождєств- Исусъ Хт~а вшєдшаго тu бога [ч]иста јбр-тєсu д[-]во чиста симєонъ старєцъ прорє твоє ср~цє мєчъ протєчє єгда с хт~а кровъ истєчє: ѿ нєв-рнихъ закланнаго убитаго плваного (!) аги(є)ч (!) агн(є)ца прєнєпоро чнаго: слонцє во тму прєминиси луна во кровъ прєтвориси бг~ъ бо на [к]рєст- uвиси: ти жє с плачємъ вопишє гласъ жалосниu испуѝашє: уви мои снY прєкрасниu

св-тє очи моихъ ис̃нии по что такъ єстъ барзо страшъни: вижу ти јкривавлєна рєбра твои прободєна п рода нє умилєна испусти г[ла]съ чадо моє нєхай слишу слово твоє вижу ти јкривавлєна ј стопу тєч[ниі] (!) хстосъ (!) на крєст- (**далі іншою рукою дописано**) прорєчє иоана симонъ».

4) XVIII ст., на арк. 1–2, проби пера зі згадуванням імен, недбалим півуставом, темно-коричневим чорнилом, почерком запису № 3: «указ писанїє анотонїи груд[н]»; **арк. 240а:** «Помюску иозєфє пома».

Старі шифри, штампи, наклейки. **«XIV Кач.», олівцем. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 154. Рукописн. отд.», на арк. 1а. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко», на арк. 1а, 38, 81, зеленою фарбою.**

Історія надходження. **Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у складі колекції професора інституту В.В. Качановського, переданої після його смерті (11 березня 1901 р.), за дарчим записом, його братом і спадкоємцем О.В. Качановським (Сперанский 1905, I). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки колишнього Історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 252, № 154).**

Опис. **Сперанский 1905, 9–14.**

3. АПОСТОЛ. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст. Кінець XVI ст.
Ф. 301, № 55 л

Інципіт: «съ женами мр[іею мтрїю іисовою]».

Експліцит: «възв-ща имu твое братїи моей. поср-д-».

Мова. **Цсл. укр. ред.**

Кількість аркушів та стан збереженості. **195 арк. + уривки (1–50, 53–60 — 30–40-ві роки XVI ст.; 51–52, 61–195 — кін. XVI ст.). Арк. 7 випадає. Багато аркушів обрізано, обірвано; частину аркушів підклеєно та дописано. Сліди замокання. Наявних зошитів 27: I^{6}, II^{10}, III^{8}–IV^{8}, V^{4}, VI^{8}, VII^{3}, VIII^{8}; IX^{4}–X^{4}, XI^{3}, XII^{10}, XIII^{4}–XIV^{4}, XV^{8}, XVI^{16}, XVII^{8}, XVIII^{16}, XIX^{8}, XX^{10}, XXI^{14}, XXII^{10}, XXIII^{12}, XXIV^{1} + уривки. Перші зошити відсутні; останні збереглися в незначних уривках. У II та III зошитах бракує по два аркуші (між арк. 9 і 10; 14 і 15; 18 і 19); у XV зошиті вирізані два аркуші (між арк. 97 і 98); у XIX зошиті вирізаний один аркуш (між арк. 141 і 142). Сигнатура зрізана.**

Матеріал письма. **Папір 2° (300 × 190). Філіграні: 1) кабан (арк. 3) — сх. Laucevičius № 3666 (1535 р.); 2) герб Єліта (арк. 61) — сх. Каманін, Вітвіцька № 155 (1593 р.); 3) хрест на гербовому щиті (арк. 91) — аналог не встановлений.**

Організація сторінки. **Поле тексту 215 × 120, рядків 24. Колонтитули; рубрикація.**

Письмо. **Півустав перш. пол. XVI ст.: арк. 1–50 зв.; 53–60 зв. Почерк один. Півустав кін. XVI ст. Почерків три: 1) арк. 51–52 зв., 66–195 зв.; 2) 61–62 зв.; 3) 63–65 зв. Чорнило коричневе; кіновар.**

Оправа. **XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі. Шкіра на кінцях корінця розірвана, на нижній кришці порізана та частково втрачена; покриття відходить від корінця та від кришок. Обидві кришки розколоті надвоє, частини тримаються разом за рахунок шнурів шиття та загинів покриття. Звороти кришок не виклеєні. Застібки втрачені. Тиснення збереглося незадовільно, вид визначити неможливо. На верхній кришці проглядає контур ромбовидного середника, над ним назва ркп.** *Апостолъ.*

4. Апостол

Зміст. Апостол (Діяння і Послання); починається зі слів «... съ женами мр[іею мтрїю іисовою]» (Діян. І, 14); обривається словами «възв-ща имu твое братїи моей ...» (Євр. ІІ, 13). Текстові лакуни: Діян. VI, 5–VII, 7, зі слів «избравше стефана моужа исплъне...» до слів «...жа(т) ми на м-ст- семь» (між арк. 9 і 10); Діян. IX, 2–IX, 21, зі слів «и спроси ј(т) него посланїа въ дамаскъ» до слів «...юоаu имu се. и зде на се прїиде» (між арк. 14 і 15); Діян. X, 48–XII, 8, зі слів «тогда млша его пребіти ...» до слів «...пи въ плесници своеи» (між арк. 18 і 19); Рим. IX, 11–IX, 33, зі слів «ни сътворшома чьсо блго или зло ...» до слів «...zv ј мн-, каме(н) притиканїа» (між арк. 97 і 98); 2 Кор. XII, 10–XIII, 2, зі слів «ко(ц) ап(с)лј(м)» до слів «поне(же) искоушенїа иоете» (між арк. 141 і 142).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 589», синім олівцем, на арк. 2; «589» на ярлиці, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у липні 1886 р. від Д. Левицького, священика Василівської церкви м. Володимира Волинського, члена-кореспондента ЦАТ КДА (Изв. 1886, 22). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 24–25 (40-ві роки XVI ст.).

4. АПОСТОЛ. Без початку. Кінець 30-х – початок 40-х років XVI ст.
Ф. 301, № 57 л

Інципіт: «Д-zнїа ст~ы(х) ап(с~)лъ съписаны(и) ст~ы(м) ап(с~)ло(м) и еb(г~)листо(м) лоукою».

Експліцит: «Прїйд- поклон-мсu» (арк. 306 зв.).

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 315 арк. (1–24, 29–33, 234, 237–241, 244, 245, 249, 255, 265, 267–279, 282–302, 307–315 — 1835–1838 рр.; 280–281, 303–305 — поч. XVIII ст.). Арк. 249 наклеєний на аркуш XVI ст. Текст наявний з арк. 25. Чисті аркуші: 5–24, 29–33, 281 зв.–302, 307–313. Реставрація ркп. XVIII та XIX ст.: підклеєні арк. 25–34, 35 зв., 36, 49, 50, 51, 74 зв., 75, 78, 79, 80 зв., 81 зв., 152, 183–186, 198, 198 зв., 209–210, 221–222 зв., 230, 234, 235, 243, 246–266, з частковим поновленням тексту; арк. 249 повністю заклеєний папером, з поновленням тексту. Сліди замокання, воскові плями. На початку та в кінці ркп. арк. пошкоджені шкідниками; відірвано частину нижнього поля арк. 86; дірки на арк. 48, 236, 173–174. Зошитів XVI ст. наявно 21, переважно по 12 аркушів, у XIX ст. на початку ркп. вставлено перед текстом арк. 1–24: I^{12}, II^{11}, III^{12}–V^{12}, VI^{11}–VII^{11}, VIII^{12}–XIV^{12}, XV11, XVI^{12}–XXI^{12}. Зошити без сигнатури, складені, переважно, з аркушів XIX ст. — арк. 270–315. У I зошиті відсутні чотири перші аркуші (?) (перед арк. 25) та дев'ятий–дванадцятий аркуші (після арк. 28); у II зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 34), замість вставлено чисті аркуші. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (288 × 190). Філіграні: 1) кабан — сх. Laucevičius № 3649 (1540 р.), № 3650 (1542 р.); 2) поштар (арк. 280) — сх. Laucevičius № 2795 (1701 р.), сх. Мацюк № 525 (1722 р.); 3) орел александрійський (арк. 234) — сх. Uchastkina № 178 (1832 р.); 4) *ПГ // 1835* (Петр Горбиков) (арк. 1–24, 29–33, 309–314); 5) *ФЧБ // Прянишниковых[ъ] / 1833* (арк. 302, 307, 308).

Організація сторінки. Поле тексту 214 × 134, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Півустав поч. XVIII ст., двох почерків, на вставних аркушах. Стилізовані

півустав та скоропис XIX ст., різних почерків. Чорнило XVI ст. інтенсивно темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка болгарського стилю (арк. 25) — плетінка з концентричних сплетінь, угорі стилізовані квіти, виконана кіновар'ю, контур заповнений жовтою фарбою. Кінцівка XVIII ст. (арк. 305 зв.) — стилізований хрест та квітка, виконані чорним чорнилом. Великий плетінчастий двоконтурний кіноварний ініціал, контур заповнений жовтою фарбою. Ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні. Заголовки писані кіновар'ю великими літерами з елементами простої в'язі.

Оправа. Др. чв. XIX ст. (не раніше 1835 р.). Дошки в коричневій шкірі. Обрізи золоті з гравіровкою; золото потемніло, і обрізи здаються забрудненими. Пришивні форзаци з декоративного паперу мармурового фарбування. Застібки на пробій мають незначні втрати, місцями позеленіли. Сліпе тиснення (нижня кришка та обрамлення верхньої), тиснення золотом (внутрішній простір верхньої); тиснення стилізоване під XVIII ст. На верхній кришці орнаментальний кибалковий середник; на нижній — ромбовидна решітка в обрамленні, в кожній чарунці решітки — басма наповнення.

Зміст. Арк. 25–94. Діяння апостольські. Текстові лакуни: Сказання до Діянь; Діян. II, 30–IV, 36, зі слів «п плода чр-ва єго по плъти въз(д)вигнvти» до слів «и сказаємо сн~ь оут-шеніа. и лєви(т) кѢпр-нинь родј(м)» (між арк. 28 зв. і 34, арк. 29–33 чисті, XIX ст.).

Арк. 94–267. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням. Втрачено другу половину Євр., яка закінчується словами «самого(ж) ха~ с[(н~)а] бж~Їа имжє въс- быша и[......] по(до)башє члк~оу быти. да...» (арк. 248 зв.), і початок послання, поновлений на арк. 249 у XVIII ст., на приклеєному аркуші поверх аркуша XVI ст. Поновлені втрати тексту на вставних арк. 234–234 зв., 237–241, 244–245, 256, 265; частково втрачено тексти на арк. 248 зв., 250 зв., 252, 256, 259–259 зв., 261; частково втрачені тексти, поновлені на арк. 209, 246, 248 зв., 251, 253–254 зв., 256–258 зв., 259 зв.–264 зв., 266–266 зв.

Додаткові статті XVIII ст. та, переважно, XIX ст.; тексти XVI ст. втрачені.

Арк. 267–277 зв. Покажчик читань від Пасхи до Неділі сиропусної.

Арк. 278–279 зв. Покажчик читань на суботи й неділі Великого посту.

Арк. 280–281. Місяцеслов; доведений до 9 жовтня.

Арк. 303–306 зв. XVIII ст. Покажчик апостольських читань на чинопослідуваннях і требах.

Арк. 314–315. Витяги з творів Василія Великого, з Євангелія, Пролога, Альфи й Омеги, Пасхалії.

Записи. 1) Перш. чв. XVIII ст., Івана Жуковського, писця покажчика читань Апостола на всякі потреби, на арк. 303–306 зв., темно-коричневим чорнилом: «Іјан Жуковскїй».

2) [Перш. чв. XVIII ст.], власницький, на арк. 25–28, українським скорописом, коричневим чорнилом, частково заклеєний: «Сиz книга рТкомаz Ап(с~)лъ сТла лопатина храму успТ[нія] ст~ой прТчи(с~)той бц~ы».

3) XVIII ст., на арк. 127, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «Милостивай горударь савєлій ивановичь».

4) XIX ст., поминальні з переліком імен, на арк. 1, скорописом, темно-коричневим чорнилом.

5) XIX ст., на арк. 1 зв., скорописом, коричневим чорнилом: «8и (!) хг~¾/¾¾¾, ПокаzнЇе бо не словомъ испов-даемо, но делы изв-ствуемо смотри опално сердечныма очима въ коемъ покаянЇи нын-шнЇи христЇzн- спасаются, і въ погибелномъ».

6) XIX ст., криптограма про кубове розведення фарби, арк. 3 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом. Нижче, цим же почерком, указано: «Къ № 5».

7) 80-х років XIX ст., купчий, на арк. 2, скорописом, простим олівцем: «Показалъ Ама Пискарь, что эта книга куплена за 10 р. въ Одесс– у безъ Поповца Андрея Петрова». Ця нотатка, вірогідно, належить поліцейському чиновнику, який відібрав ркп. у розкольників (Изв. 1881 февр., 112).

8) Кін. XIX ст., члена Московського комітету для цензури духовних книг протоієрея Федора Голубинського, на арк. 4–4 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сія рукопись должна быть снzта съ всема дрТвнzго перевода, как можно это заключать изъ н-которыхъ словъ, употрєблzвшихсz въ XI, XII и XIII в-кахъ: Наприм. ТтТры (д-zн. XVII в.) вм. н-кiz; съ вм. сей, и пр. Много въ нТй описокъ, коими прТвращаТтсz истинный смыслъ слова Свzщ. Писанiz (далі подаються приклади)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 436» на наклейці, темно-коричневим чорнилом, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від члена-кореспондента ЦАТ КДА, вчителя Кишинівської духовної семінарії священика М.А. Ганицького, який купив ркп. у кишинівського букініста за 25 рублів сріблом (Изв. 1881 февр., 112). Можливо, цифри, вказані на арк. 25 чорним чорнилом, є букіністичними цінами — «109», потім закреслено і вказано «85». До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1881 февр., 112 (XV–XVI ст.); Лебедев 1916, 22–23.

5. АПОСТОЛ. Уривок. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 21 п

Інципіт: «вити ба~. zкоже е(с~ть) писано».

Експліцит: «Сказанїе иже къ еаесеj(м) посланїоу ст~го ап(с)ла павла».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 48 арк. Фрагмент реставрований, аркуші підклеєні біля корінця. Наявних зошитів 7: I^{5} (арк. 1–5), II^{4} (арк. 6–9), III^{12} (арк. 10–21), IV^{8} (арк. 22–28), V^{3} (арк. 29–31), VI^{13} (арк. 32–44), VII^{4} (арк. 45–48).

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 185). Філіграні: 1) глечик з лілією та із розеткою над ним (арк. 1) — тип Лихачев № 1710 (1544 р.); 2) хрест із двома поперечками (арк. 20) — тип Briquet № 5755 (сер. 40-х років XVI ст.).

Організація сторінки. Поле тексту 190 × 125, рядків 24. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оправа. Кін. XIX – поч. XX ст. Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена з кутиками: коричнева шкіра (корінець), чорна тканина (кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва зелених тонів (кришки). На корінці золотом відтиснуто літери — Б.К.Д.А. (Бібліотека Київської духовної академії). Золото потемніло та набуло чорного кольору. Оправа виготовлялася одночасно з оправою ркп. ф. 301 (КДА), № 369 п.

Зміст. Фрагменти з Апостола, починаються з Рим. XV, 9: «. . . [просла]вити ба~. zкоже е(с~ть) писано»; текст обривається на заголовку передмови до Єф.: «Сказанїе иже къ еаесеj(м) посланїоу ст~го ап(с)ла павла».

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 1, скорописом, коричневим чорнилом: «Стефан Грігоричь поежжан».

2) XIX ст., на арк. 1: «д-zнія Апостоловъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 65», олівцем, на вільному аркуші форзаца; «№ 7», олівцем, та шифр «о. л. 57», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від архім. Євгенія (Болховітінова) (Петров 1875, 16). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 16 (XV–XVI ст.); ПС XV 1986, 235, № 2465 (кін. XV – поч. XVI ст.).

6. АПОСТОЛ. Без кінця. 50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 56 л

Інципіт: «Сказанїє д-анїй ап(с~)лъскы(х)».

Експліцит: «М(с~)ць декемврїй».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 265 арк. Чистий арк. 251 зв. Ркп. частково реставрований у XVIII ст. при оправленні книги: арк. 1–1 зв., 2 зв., 4, 6–8, 256–260; краї аркушів обрізані. Аркуші ркп. у воску та воскових плямах; ветхі краї арк. 1–8, 248–265; розірвані арк. 1, 44, 86, 136, 148; дірки на арк. 42, 191, пропалені арк. 14, 48, дірка від стертого запису на арк. 130; у деяких аркушів втрачено кути; випадає з блока арк. 1; вирізана частина нижнього поля арк. 49. Зошитів 34, по 8 аркушів: I^8, II^7, III^8–XXVIII^8, XXIX^6, XXX^8–XXXIII^8, XXXIV^4. У I зошиті відсутній третій аркуш, після арк. 2, від нього зберігся маленький клаптик; останній аркуш з другого зошита; у II зошиті відсутній останній аркуш, він знаходиться в I зошиті, пронумерований як арк. 8; у XXXIV решту аркушів утрачено. Сигнатура часу створення ркп., кіновар'ю, іноді частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (311–315 × 195). Філігрань кабан — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 207 × 130, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, кіновар.

Оздоблення. Заставки — дві плетінки балканського типу: на арк. 1 з тератологічними елементами, виконана кіновар'ю й заповнена зеленим та темно-коричневим чорнилом; на арк. 2 з концентричних сплетінь, на верхній частині стилізовані квіти, виконана кіновар'ю. Кінцівка колофоном на арк. 1 зв. Назви статей писані великими літерами з елементами простої в'язі, кіновар'ю. Ініціал на арк. 2 великий плетінчастий, виконаний кіновар'ю. Ініціали тонкі з рослинними вусиками, заголовні літери, розділові знаки (крапки) кіноварні. Малюнки: три ініціали «П» на арк. 1 зв., зроблені чорнилом у XVIII ст.

Оправа. XVIII ст. Дошки в шкірі. Незначні втрати шкіри вздовж корінця та біля застібок. Кришки з кантами та рантами, по бічному обрізу співпадають з блоком. Обрізи забруднені, на верхньому обрізі біля корінця залишки фарбування червоною фарбою. Форзаци частково втрачені, конструкцію встановити неможливо: звороти кришок виклеєні ганчір'яним папером низької якості. Застібки втрачені. Тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно, вид тиснення визначити неможливо.

Зміст. Арк. 1–70. Діяння апостольські. Відкриваються Сказанням. Текстові лакуни: Діян. I, 11–24, зі слів «моужа дваcтаста пр-д ними въ їдежди б-л-, ꙁже и рекоста. моужїє галилестїи ...» до слів «ги~ съръдов-(д)че вс-(х), покажи єгоже избра» (між арк. 2 зв. і 3).

Арк. 70–251. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням.

Арк. 252–261 зв. Покажчик читань діянь апостольських від Пасхи до Лазаревої суботи.

Арк. 261 зв.–265 зв. Місяцеслов (вересень–листопад), з вказівкою антифонів, прокімнів, алілуаріїв та ін. Обривається кіноварним заголовком: «М(с~)ць декемврїй».

Записи. 1) [До 1711 р.], на арк. 1–2, польською мовою, коричневим чорнилом: «Ta xięga Jestes xa Igumena Fla... Dıanyse (!) Aparoch... Sumi Jego Sg... Zeby się ona ne ot... Az Doząde...». Запис подається за О. Лебедевим. Цим же почерком зроблено польські записи на арк. 251–251 зв.

2) [До 1711 р.], польською мовою, коричневим чорнилом: «Mykolay Flaczynskiy utę czas Pisalem lak Byl Pan Moszatek». Інші польські записи на арк. 2, 7–8, 252 зв.–253.

3) 1711 р. вкладний, на арк. 2–9, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло; вписаний поряд із давнішим півуставним записом, який частково використаний в цьому записові, але переважно стертий: «Року бж~ого [....] Року бж~ого ≠а~g~аі~ старанїє(м) и ко(ш)томъ сщ~Тнаго іТрТz іјана флzки прТзвитТра вТлицкаго в-чно а нТ порочно надалъ до своТго храму заложенїu црк~ви ро(ж)дества прє(с~)т-и бц~и в-чно а нТ порочно ко своТи црк~ви и купилъ за свои гроши вла(с~)ни за золоти(х) пz(т)на(д)цzть а х(т)о билъ мою книгу вла(с~)ну книгу п тоєи црк~ви боже(и) и храму пдалити тТди зо мною разъсуди(т)сz на страшно(м) суд- во в-ки в-ко(м). Аминъ». Церква, згадана в запису, — с. Велицьк (?) Ковельського пов. Волинської губ. (Изв. 1881 май, 366).

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 446», на наклейці, темно-коричневим чорнилом, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від студента IV курсу Академії П. Лук'яновича. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1881 май, 366 (XV або XVI ст., південнослов'янської ред., устав); Лебедев 1916, 22.

7. АПОСТОЛ. 50-ті роки XVI ст.
Ф. 310, № 99

Інципіт: «Первое д-uнїu стыхъ ап(с)лъ».

Експліцит: «и показавъшему намъ свою блг(д)ть во всu в-ки аминь».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 227 арк. (225 + 1а, 223а). Ркп. реставрований у перш. трет. XIX ст.; арк. 1, 1а–5, 214–225 зв. вставлені при реставрації. Багато аркушів підклеєно та дописано; на арк. 206–208, 211–213, 202–203 нарощені поля з усіх боків. Зошитів 32: I^{8}, II, III^{6}, $IV–XXV^{8}$, XXVI^{7}, $XXII–XXIX^{8}$, XXX^{6}, XXXI^{8}, XXXII^{3}. У I зошиті бракує перших трьох аркушів, без лакун; останні зошити зі вставних аркушів.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 180). Філіграні: 1) корабель на гербовому щиті (арк. 12) — аналог не встановлений; 2) кабан, I варіант (арк. 179) — тип Laucevičius № 3677 (1548 р.); 3) кабан, II варіант (арк. 191) — тип Laucevičius № 3653 (1551 р.); 4) літери *МИБ ВМ* (арк. 1, 2) — тип Uchastkina № 270, 271 (1821 р., 1814 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 125, рядків 23. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка рослинно-геометричного стилю, пізня (перш. чв. XIX ст.), на арк. 1, виконана чорнилом та фарбами — червоною, синьою, зеленою та жовтою; з боків та вгорі чорнилом православні хрести.

Оправа. Перша чв. XIX ст. Дошки в коричневій шкірі нерівномірного фарбування. Кришки з кантами та рантами, по бічному обрізу співпадають з блоком. Покриття на нижній кришці частково було нарощено: вздовж верхнього обрізу наклеєний шмат шкіри тієї ж якості. Каптали не ставилися. Для форзаців використано аркуші з першого та останнього зшитків блока, вставлених при реставрації. На корінці сліпе тиснення. Палітурник «Стефанъ Георгїи Тимофїєвъ сынъ Поповъ» (див. запис № 4).

Зміст. Арк. 1–58 зв. Діяння апостольські. Заголовок (перш. трет. XIX ст.): «Сказанїе изв-стно написанны(м) в книз- сей»; поч. (перш. трет. XIX ст.): «Первое д-uнїu стыхъ ап(с)лъ»; поч. тексту XVI ст. (арк. 5 зв.): «[л-]то в неже вниде и изыде въ насъ [г~]ь ис~» (Діян. I, 21).

Арк. 59–197. Послания апостольські.

Арк. 197–224 зв. Покажчики читань, прокімнів, алілуаріїв. Частина тексту XVI ст. закінчується місяцесловом, 1 серпня, мчч. Маккавеїв, далі текст продовжується на відреставрованій частині.

Записи. 1) 1821 р., купчий, на арк. 1, коричневим чорнилом: «Сия богодухновенная книга называемая апостол, веденской волости нижняго конца крестьянина гаврила попова куплена въ городе каргополе плачено — 10 (ру). 1821 (го)».

2) 1836 р., власницький, на арк. 1, коричневим чорнилом: «л-та ҂рт~мд нед-ля мясопустная, знамя посл-дняго конранта».

3) 25 березня 1850 р., на нижньому форзаці, коричневим чорнилом: «А подписаль сию книгу крестьянин Игнатий Карабицынъ 1850 году марта 25 дня».

4) XIX ст., на нижньому форзаці, коричневим чорнилом: «Перепл-таль сию книгу Степанъ Гавриловъ Г. Попов 180 (!) года марта 18 дня (розчерк)».

5) XIX ст., палітурника, на арк. 224 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «А переплеталь и подписываль сию книгу ап(с~)лъ тетръ многогр-шный стефанъ георгій тимофїевъ сн~ъ поповъ».

6) XIX ст., власницький, на арк. 1, коричневим чорнилом: «Сія книга Усьянъской В-денской волости Сельския».

7) XIX ст., власницький, на арк. 224 зв., коричневим чорнилом: «Вельской округи Крестьянина Андрия Корабицына».

8) XIX ст., власницький, на арк. 225 зв., коричневим чорнилом: «Сия книга Вологоцкой Губерни Вельскаго округа Бестужевскаго Волостнаго правления Бережаскаго оцества В-рюжевской В-денской ц-ркви Казеново крестьянина Андр-я лукина Карабіцына со(бс)твеная его Корабицына».

9) XIX ст., власницький, на арк. 225 зв., коричневим чорнилом: «Сия книга В-льской Округи Усьянъской Веденъской волости Нижняго конця крестьянина (розчерк)».

10) 1901 р., М. Сперанського, на нижньому форзаці, чорним чорнилом: «Въ рукописи 225 (дв-сти двадцать пять) листовъ 1901 г. М. Сперанский».

11) [1901 р.], М. Сперанського, на арк. 225, чорним чорнилом: «Всего 225 (підпис Сперанського)».

12) 16 січня 1903 р., дарчий, на нижньому форзаці, чорним чорнилом: «Въ библіотеку Института отъ М. Сперанскаго 1903 г. 16/I».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «№ 15751/№ 175», синім чорнилом (закреслений), на арк. 1. Рожевий ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 99. Рукописн. отд.» на верхньому форзаці. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1, 2.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251 зв., № 99).

Опис. Сперанский 1901, 1–4 (XVI ст.).

8. АПОСТОЛ. Без кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 54 л

Інципіт: «Первое оубо слово сътворихъ о вс~хъ ј феофиле».
Експліцит: «ма(р) за(ч) д~і».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 150 арк. (1–32 — XVIII ст.; 33–150 — XVI ст.). На арк. 130–133 зв. обірвані верхні праві кути; від арк. 134–150 зв. збереглася одна третина; значна кількість аркушів вирізана; арк. 1 випадає. Ркп. реставрований у XVIII ст. Зошитів у частині XVI ст. 18: I^6, II^{10}, III^6, IV^2, V^6–VI^6, VII^2, VIII^6, IX^8–XV^8, XVI^6, XVII^{10}, XVIII^4. У IX зошиті бракує першого (між арк. 75 і 76) та останнього (після арк. 84) аркушів; у X зошиті бракує першого аркуша (між арк. 84 і 85). Зошитів вставних (XVIII ст.) 8 по 4 аркуші.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 180). Філіграні: 1) поштар з контрамаркою та літерами *AK* (арк. 9, 11) — тип Laucevičus № 2792 (1736 р.); 2) герб Сокира (арк. 34) — тип Laucevičius № 1670 (1554 р.); 3) герб Кракіського капітулу (три корони на щиті) (арк. 45) — тип Laucevičius № 1614 (1564 р.); 4) кабан (арк. 108) — тип Лихачев № 1754 (1554 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 135, рядків 24. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: на арк. 35 зв., 43 орнаментовані смужки, виконані чорнилом і кіновар'ю досить недбало. Ініціали прикрашені маленькими завитками і крапками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст., частково поновлювалася у XIX ст. Дошки в свинячій шкірі, пофарбованій в коричневий колір; покриття лишилося тільки на нижній кришці. Пізніше (XIX ст.?) втрачений корінець був надставлений шматком свинячої шкіри бежевого кольору. Від верхньої кришки лишилася частина (шириною близько 9 см), що прилягає до корінця. Обрізи краплені, сильно забруднені, колір визначити неможливо. Від форзаців лишився тільки фрагмент вздовж корінця верхньої кришки. На звороті кришок уздовж корінця наклеєні фрагменти макулатурного паперу з рукописним текстом (кирилиця, півустав). Застібки втрачені.

Зміст. Арк. 1–30. Діяння апостольські. Заголовок: «Деuнїе ст~ых апостол»; **поч.:** «Первое оубо слово сътворихъ о вс~хъ ј феофиле».

Арк. 30 зв.–137 зв. Послання апостольські.

Арк. 137 зв.–150. Покажчик читань на рік; обривається на покажчику читань четверга 13-ї седмиці по П'ятдесятниці. Частина ркп. XVI ст. починається на арк. 33

(Як. II, 21). Текстові лакуни: 1 Кор. XII, 22–XIV, 2, зі слів «не треби ми есте» до слів «... тайнаu. а прорицаzй члвко(м)» (між арк. 76 і 77); 2 Кор. III, 7–VI, 1, зі слів «zко же не мооu во(з)рети» до слів «... бжїа прїйти ва(м) глет бо вър-мu же бл~гоприuтно» (між арк. 84 і 85).

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. № 19360», синім чорнилом; шифр «ЦАМ № 207», олівцем; «№ 68», червоним олівцем, — на верхній кришці оправи. Шифр «ДА/54л», чорним чорнилом, та «№ 11», олівцем, — на форзаці. Штамп «Лаврський Музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1, 8 зв., 13, 49 зв., 136 зв. Два овальних штампи «Б. УАН» (нечітко) на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1887 р. від Д. Сторожкевича, священика у с. Антоновець Кременецького пов. Волинської губ. (Изв. 1887, 41; Отч. 1887, 15). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19360), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 22).

Опис. Лебедев 1916, 21 (XV ст.). ПС XV 1986, 86, № 418.

9. АПОСТОЛ. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 40

Інципіт: «в не(ж) вр-мu ро(ди)сu мjbсе(и). и бuше любuзень бv~».

Експліцит: «противvстате къ гр-хv. по(д)визаvое(с) и забы».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 191 арк. Від арк. 1 зберігся шматок; між арк. 1 і 2 один аркуш відірваний. Ркп. реставрований, деякі аркуші підклеєні; арк. 106 відреставрований та підклеєний, належить до початку ркп., вклеєний помилково між XII і XIII зошитами при повторному оправленні. Зошитів 23: I втрачений, II^{10}–V^{10}, VI^{8}–XIX^{8}, XX^{10}, XXI^{8}–XXII^{8}, XXIII^{4}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 185). Філігрань кабан: 1) І варіант (арк. 2) — тип Лихачев, № 3295 (1554 р.); 2) ІІ варіант (арк. 8) — тип Laucevičus № 3652 (1550 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 135, рядків 27. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки та заголовні ініціали кіноварні, прикрашені завитками і розчерками.

Оправа. Кін. XVII – XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі нерівномірного фарбування. На нижній кришці під час виготовлення оправи була поставлена латка (рисунок тиснення на покритті та латці співпадає); верхня — тріснута майже навпіл, частини тримаються разом за рахунок покриття. Форзаци втрачені. Звороти кришок виклеєні папером, на нижній кришці втрачений значний фрагмент аркуша. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі складного обрамлення набірний середник — стилізований хрест (чотири відбитки однієї басми), на нижній — ромбовидна решітка з потрійних ліній.

Зміст. Арк. 1–44. Діяння апостольські; починаються зі слів «... в не(ж) вр-мu ро(ди)сu мjbсе(и). и бuше любuзень бv~» (Діян. VII, 20).

Арк. 44–191. Послання апостольські; обриваються словами «противvстате къ гр-хv. по(д)визаvое(с) и забы[сте] ...» (Євр. XII, 4).

Записи. 1) 1665 р., вкладний, на арк. 43 зв.–44, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сию книгу гл~мую Апсто(л~) тетръ нада(л) рабъ бж~ии Артеми(и) Шиле(и)ко до це(р)кви бжо(и~) Ніколы ст~о(и) Васи(л)кувско- в-чными час-. амін. въ ро(к) ≠ах~rt».

2) 1855 р., власницький, на арк. 1: «Кіевософ. библіотеки 1855 г.».

3) XIX ст., на арк. 1 зв.: «Апостоль (изъ церкви Св. Николы Васильковскаго) Недостаеть съначала 16-ти зачаль. Въ конц- видно зачало 331-го. Есть подпись 1665 г. См. въ зачал- 51-мъ».

4) XIX ст., на арк. 1, червоним чорнилом: «Неть разд-ленія на главы и на стихи, а одно д-леніе на церк. зачала».

5) XIX ст., на арк. 1: «Между зач. 153 и 154 листь принадлежаций началу книги».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Кіево-Софійскаго Кафедрал. Собора № 625» на арк. 2, 3, 191 зв. (на останньому арк. без номера).

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 13.

10. АПОСТОЛ. Без кінця. Кінець 50-х – 60-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 420

Інципіт: «Д-цнїа ст~ы(х) ап(с~)ль списана ст~ы(м) ап(с~)лјмь. и євангїлист-(м) Лоукою».

Експліцит: «Почни в Лоуц- єb(г~)лїє на лит~рг. За(ч~) і~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 344 арк. Чистий арк. 84. Краї аркушів на початку та в кінці ркп. розірвані й покручені; дірки на арк. 67, 189, 299, 304–305, 342–344; випадають з блока арк. 335, 342, 343, відривається арк. 344. Наявних зошитів 43, по 8 та 10 аркушів: I^{2}, II^{8}–VI^{8}, VII10–IX^{10}, X^{8}, XI^{8}, XII^{10}, XIII^{10}, XIV^{8}–XXIV^{8}, XXV^{10}, XXVI^{8}–XLIII^{8}, XLIV^{1}. У I зошиті втрачено другий–третій аркуші, після арк. 1, та п'ятий–восьмий аркуші, після арк. 2; від останнього зошита наявний тільки перший аркуш. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 4° (220 × 162). Філіграні кабан: 1) I варіант (арк. 6/7) — сх. Briquet № 13583 (1562 р.); 2) II варіант (арк. 136/137) — сх. Laucevičius № 3684 (1560 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 110, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, з легким нахилом уліво. Почерків чотири: 1) арк. 1–83 зв.; 2) арк. 85–149 зв.; 3) арк. 151–253 зв.; 4) арк. 254–343 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка балканського типу на арк. 1 — плетінка з концентричних сплетінь, виконана кіновар'ю. Кінцівки колофоном, чорнило темно-коричневе та кіновар. Заголовки статей кіноварні, перший рядок писано великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали: великий плетінчастий кіноварний на арк. 1, тонкі кіноварні на початку кожної статті; заголовні літери кіноварні. Покажчики днів тижня для читання написані скорочено в колі, яке завершує хрест, кіновар'ю.

Оправа. XVII ст., частково поновлювалася у XVIII ст. (?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, шкіра місцями потерта та пошкоджена. Кришки з рантами, по ширині співпадають з книжним блоком; канти тільки по коротких обрізах. Верхня кришка тріснута на три частини, які тримаються разом за допомогою покриття, кришка зі звороту посередині заклеєна смужкою полотна. Ззовні кінці корінця (XVIII ст.?) були укріплені шкіряними накладками, наклеєними на покриття і по кутах прибитими мідними цвяхами (частково збереглися накладка біля верхнього краю корінця та один з цвяхів). Звороти кришок виклеєні папером. Від застібок лишився тільки один накладний пробій. Фурнітура: на верхній кришці — ромбовидний середник та наріжник, який зберігся тільки у верхньому зовнішньому куті, у формі несиметричного ромба, — обидва з плаською круглою жуковиною в центрі та гравірованим орнаментом. На нижній кришці у центрі — кругла лита жуковина, за формою нагадує крислатий капелюх з пласким денцем, із залишками гравіровки по контуру. Жуковиною подібної форми, але меншого розміру прибитий залишок прямокутного наріжника у верхньому зовнішньому куті. Сліпе тиснення збереглося незадовільно. Басма, що використана для оздоблення нижньої кришки, за розмірами та рисунком співпадає з басмою на оправах ркп. ф. 312, № 104, ф. 308, № 553.

Зміст. Арк. 1–83. Діяння апостольські. Відкриваються Сказанням: «Д-цнїа ст~ы(х) ап(с~)ль списана ст~ы(м) ап(с~)лымь. и

євангїлист-(м) Лоукою». Текстові лакуни: Діян. I, 8–II, 6, зі слів «и въвсєи Їоудєи и самарєи. и даже до по...» до слів «... сємоу, сънидєсц нарј(д) и размєсисц ꙁко слышаахоу єдиного» (між арк. 1 зв. і 2); Діян. II, 18–III, 12, зі слів «изл-ю п дх~а моєго, и прорєкуть» до слів «пв-ѝаваашє къ людє(м). моужїє, їил~ьтинє» (між арк. 2 зв. і 3).

Арк. 83–309 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням.

Арк. 310–326 зв. Покажчик читань Діянь апостольських від Пасхи до Великої Суботи, зі вказівкою антифонів, прокімнів, стихів, алілуаріїв та причаснів; після деяких читань — уставні вказівки.

Арк. 327–341 зв. Місяцеслов, з вказівкою антифонів, прокімнів, стихів, алілуаріїв, причаснів. Сербські та давньоруські пам'яті: прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня; рівноап. вел. кн. Володимира, 15 липня.

Арк. 341 зв.–343. Покажчики апостольських читань; прокімнів недільних з алілуаріями по гласах; прокімнів седмичних (341 зв.–343); на чинопослідуваннях і требах (арк. 343); євангельських і апостольських читань за гласами Октоїха (арк. 343 зв.); обриваються кіноварним підзаголовком: «Почни в Лоуцєb(г~)лїє на лит~рг. за(ч~)і~».

Записи. 1) [1620–1631 рр.], на арк. 344, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Си(х) ст~ы(х) млт~вами утвТ(р)ди БТ~ православную хри(с~)тиа(н~)скую. в-ру соблюди Ги~ во здравии вТликаго королꙁ Жи(к~)мо(н~)та Сп(с~)и Гд~и ст~Т(и)шТго патриа(р)ху нш~Тго. всТлТ(н~)скаго Кирила и прТјсѝ~Т(н~)наго а(р)хиТп(с~)па нашТго Іјва со всТю. ТжТ ј Х(с~)- братиТю и вТ(с~) чи(н~) сщ~Т(н~)ничТски(и) и иночТски(и) дизко(н~)ски(и) и всꙁ правосла(в~)ныц хр(с~)тизны [Ги~] помилY(и) Ги~ по Ги~ по Гд~и сп(с~)си».

2) XVII ст., власницький, на арк. 344, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Апо(с~)толъ писани(и) мн~стира свт~ого а(р)хистратига Хр(с~)тва Михаила ЗолотовТ(р)хого КиТвъского».

Старі шифри, штампи, наклейки. «2579», темно-коричневим чорнилом, на корінці оправи; «№ 1641», олівцем, на арк. 1. Штамп «Библіотека Кієво-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_г. № _», на зворотах кришок оправи, на арк. 1, 343 зв. Наклейка «XVI в. Апостолъ Кієво-Михайлов. монастиря», скорописом XIX ст., чорним чорнилом, на арк. 160 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1)*.

Опис. Петров 1896, 135 (XVI ст.).

11. АПОСТОЛ. 60-ті роки XVI ст. [до 2 жовтня 1562 р.].

Ф. 307, № 419

Інципіт: «Кто доволе(н) п похва(л) притчю бо(л)шюю прїнести има(т)».

Експліцит: «в соу(б) ап(с~)ль кь солоу(н~) гла(в~) с~о».

Мова. Цсл. рос. ред.

---

* Про історію надходження до ВР НБУВ збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря докладніше див.: В. *Ульяновський, О. Кошиль.* Старожитня бібліотека Михайлівського Золотоверхого монастиря. Вип. 1. Спроба реконструкції кириличної збірки. – К., 2008.

Кількість аркушів та стан збереженості. 187 арк. Ркп. реставрований, аркуші підклеєні аркушами XVI ст. (філігрань глечик, збереглася фрагментарно); арк. 75–76 розірвані та випадають; на арк. 187 відрізаний нижній кут; на арк. 11–112 надірване нижнє поле. Зошитів 24: I^7, II^8–XXIII^8, XXIV^2. Сигнатура в правому нижньому куті аркуша чорнилом і кіновар'ю.

Матеріал письма. Папір 2° (281 × 190). Філіграні: 1) сфера з контрамаркою, літерою *М* (арк. 13) — сх. Лихачев № 1896 (1567 р.); 2) рука в манжеті під короною (арк. 185) — сх. Briquet № 10919 (1564 р.), сх. Briquet № 10936 (1568 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 200 × 115, рядків 28. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків два: 1) арк. 6–187; 2) арк. 1–6. Основний почерк дрібний, широкий, з нахилом управо. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту. Кінцівки колофоном, на арк. 51 зв. під текстом смужка дрібної зигзагоподібної лінії (чорнило) з крапками вгорі та знизу (кіновар).

Оправа. Кін. XVI – поч. XVII ст. Росія (?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком (лицевий бік шкіри сильно потертий, розрив вздовж корінця біля верхньої кришки, на корінці частково відходить від блока). Кришки завтовшки 10 мм, урівень з блоком, торці гладкі. Корінець каширований, глухий, з бинтами. Каптали ткані з губочками, виплітались безпосередньо на блоці, з горизонтальним розміщенням стібків*, сильно вигоріли. Завороти кришок виклеєні. Кріплення кришок до блока нетипове для кириличних ркп. XVI ст. — одночасно поєднані два різних способи: нитяне кріплення та кріплення ременів у паз. Від застібок лишилися накладні пробої та фрагменти ременів, прибиті цвяхами з пласкими шляпками у вигляді видовжених прямокутників. Фурнітура (жуки), тільки на верхній кришці, збереглася частково: у центрі плаский ромбовидний жук, зі зрізаними фасками; в зовнішніх кутах краплевидний — лишився тільки один у верхньому зовнішньому куті. Сліпе тиснення (кришки, корінець, торці). На верхній кришці: обрамлення з двох смуг, виконаних бордюрною басмою та накаткою, що розмежовуються та облямовуються потрійними лініями (центральна ширша за бічні), внутрішнє поле заповнене басмами наповнення — по одній квітчастій басмі в кутах (розташовані діагонально), інші в різних поєднаннях розміщені навколо ромбовидного жука. На нижній кришці: ромбовидна решітка, утворена потрійними діагоналями та паралельними до них прямими різної товщини, що облямовується лінійною рамкою по периметру кришки. В центрі кожної чарунки решітки відтиснуто ромбовидну басму. Обабіч бинтів — одинарна лінія дорожником. Уздовж торців відтиснуто жолуді на гілочках (тиснення збереглося переважно на торцях, що прилягають до бічного обрізу). Накатки та деякі басми, використані для оздоблення оправи, опубліковані (Клепиков 1960: накатка — бл. табл. III–3, № 55, басми — под. табл. III–2, № 24, 34, але дещо інших розмірів). За спостереженням С. Клєпікова, подібне оздоблення характерне для оправ Московського Печатного двору та Троїце-Сергієвої лаври перш. пол. XVII ст. (Реконструкцію обшивки капталу див.: Гальченко 2005, рис. 58 *в*, *г*).

Зміст. Арк. 1–3 (верх). Сказання про проповідь апостолів Єпіфанія Кіпрського. **Заголовок:** «Ст~Ү ап(с~)ла петра и павла и ин-(х) Вс-(х) в~і ти(х). списа и изъսсни н-кои пкровениє(м). Ст~ыи єпифаниս, єп(с~)пъ кипръский. Гд- кождои(х) пропов-да. И гд- скончսшасս. ст~аս ихъ телеса. и в кои(х) м-стехъ лежатъ»; **поч.**: «Кто доволе(н) п похва(л) притчю бо(л)шюю прїнести има(т)».

Арк. 3–6. Сказання про 70 апостолів Дорофея Тірського.

Арк. 6–51. Діяння апостольські.

Арк. 52–171. Послання апостольські з передмовами до кожного.

Арк. 171 зв.–179. Покажчик апостольських читань на рік від Пасхи до Великого посту.

Арк. 179 зв.–180 зв. Покажчик читань від Неділі про митаря і фарисея, у суботи та неділі Великого посту.

Арк. 180 зв.–186 зв. Місяцеслов.

Арк. 186 зв.–187 зв. Покажчик читань на чинопослідуваннях і требах, прокімнів, седмичних за упокій.

Записи. 1) 2 жовтня 1562 р., вкладний, на арк. 13, 16, 19, 24, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Л-(т). ≠р~ г~ о~ втораго. положы(л) сию книгоу глtмый ап(с)лъ старt(ц) корни(л). у храмt у никола чюдотворца. во јбиттли. по ctб- и по свои(х) родиттлtи».

2) 28 вересня 1861 р., на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго монастыря. 1861 г. сентября 28 ч. Послушникъ Иванъ Спасский».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1638», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 134 (XVII ст.).

12. АПОСТОЛ (Радивиловський). Без початку та кінця. Завершено 4 вересня 1568 р. М. Радивилов.

Ф. XXVIII, № 766

Інципіт: «жена именемъ Лидїи, п порфирополи града».

Експліцит: «а~. Тже по плоти јбрезанїє га~ н(ш~) іс~ ха~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 403 арк. Чисті аркуші: 54 зв., 168 зв. Ветхі краї аркушів на початку та в кінці ркп.; блок частково розбитий, випадають арк. 1–9, 18, 19, 28, 29, 38, 39, 57, 58, 67, 78–87, 107, 117, 141, 142, 166, 248, 396, 397, відриваються арк. 88–98, 140, 284, 398–403 та лівий верхній кут аркуша зі старим шифром і штампом. Наявних зошитів 43, було 52, переважно по 10 аркушів (втрачено 69 аркушів): VII^{1}, VIII^{8}, IX^{9}, X^{10}–XII^{10}, XIII^{9}, XIV^{10}–XX^{10}, XXI^{8}, XXII^{7}, XXIII^{10}–XXIV^{10}, XXV^{9}, XXVI^{10}–XXXII^{10}, XXXIII^{7}, XXXIV^{10}–XXXVI^{10}, XXXVI^{I9}, XXXVIII^{12}, XXXIX^{10}, далі писець помилково XL–L зошити пронумерував як L–LX: XL/L^{10}, XLI/L^{I9}, XLII/LII^{10}–XLIII/LIII^{10}, XLIV/LIV^{9}, XLV/LV^{9}, XLVI/LVI^{10}, XLVII/LVII^{12}, XLVIII/LVIII^{10}, XLIX/LIX^{8}, L/LX^{8}. Відсутні перші шість зошитів; у VII зошиті відсутні перший–сьомий аркуші (перед арк. 1); у VIII зошиті відсутні сьомий–восьмий аркуші (після арк. 9); у IX зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 10); у XIII зошиті відсутній сьомий аркуш (після арк. 56); у XXI зошиті відсутні сьомий–восьмий аркуші (після арк. 135); у XXII зошиті відсутні перші три аркуші (перед арк. 136); у XXV зошиті відсутній шостий аркуш (після арк. 168); у XXXII зошиті відсутні перший аркуш (перед арк. 242), четвертий–п'ятий аркуші (після арк. 244); у XXXVII зошиті відсутній сьомий аркуш (після арк. 284); у XLI/LI зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 319); у XLIV/LIV зошиті зрізано третій аркуш (після арк. 349), без утрати тексту; у XLV/LV зошиті відсутній четвертий аркуш (після арк. 359); у XLIX/LIX зошиті два останніх аркуші зрізано; у L/LX зошиті відсутні сьомий–

восьмий аркуші (після арк. 403); далі зошити втрачені. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (322 × 205). Філігрань кабан — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 222 × 122, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Устав новий український сер. XVI ст., великий. Почерк один. Письмо волинської писемної школи, схоже до письма Пересопницького Євангелія (Перетц 1924, 625). Чорнило інтенсивно темно-коричневе; кіновар, різнокольорові фарби.

Оздоблення. Заставки балканського типу (22) — плетінки з концентричних сплетінь, у деяких заставках на верхній частині є стилізовані квіти: на арк. 55, 68 зв., 70, 83, 84, 308 зв., 318 виконані кіновар'ю, контур заповнений світло-зеленою та світло-коричневою фарбами; на арк. 163 заставка виконана кіновар'ю, контур заповнений світло-зеленою, світло-коричневою та синьою фарбами; на арк. 325 зв. виконані чорною фарбою, контур заповнений зеленою, світло-коричневою, червоною фарбами; на арк. 282 зв., 296, 323 зв., 339, 347 зв., 349, 357 зв. виконані чорною фарбою, контур заповнений зеленою і світло-коричневою фарбами; на арк. 294, 338 виконані чорною фарбою, контур заповнений зеленою і чорною фарбами; на арк. 92, 107 виконані кіновар'ю; на арк. 306, 396 виконані чорною фарбою. Не написано 12 заставок на арк. 93, 105, 105 зв., 107, 109, 119 зв., 214, 217, 245, 248 зв., 263 зв., 267, для них залишені місця. Кінцівки колофоном, виконані чорнилом і кіновар'ю; три кінцівки прикрашені плетінчастим кіноварним орнаментом, контур виконаний зеленою і коричневою фарбами (арк. 56 зв., 70); кіноварним незаповненим орнаментом (арк. 168). Заголовки статей, кінцівки кожного Послання, покажчики читань на день місяця кіноварні; перший рядок заголовків писано великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали великі кіноварні, з рослинними елементами, на початку кожної статті.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Найраніший відомий на сьогодні список Апостола Франциска Скорини, Вільно 1525 р. (Немировский 1990, 467; Nemirovskij 1999, 47). У післямовах змінено вихідні дані Франциска Скорини.

Арк. 1–54. Діяння апостольські. Текст наявний із зач. 37, зі слів «... жєна имєнємъ Лидїи, п порфирополи града» (Діян. XVI, 14). Текстові лакуни: Діян. XVIII, 6–28, зі слів «кровь ваша да боудєт на главы вашєй, чист...» до слів «... смирени и(х). глава. аї» (Діян. XIX, 1) (між арк. 9 зв. і 10).

Арк. 55–393 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням. На арк. 162 зв., 213 зв., 263, 294, 306, 394 — післямови до послань. Текстові лакуни: після арк. 56 початок Послання ап. Якова, текст наявний з арк. 57, зі слів «просить Ти пдаюѵєго бг~а, јн жє даТть всємь» (Як. I, 1–5); з Рим. VI, 12, зі слів «мр~твым оубо быти грєхоу, живым жє бг~ови ј х(с~)є Ïс(с~)є» до Рим. XVIII, 4, до слів «ти плотскаи моудрьствѴють, а ижє по доухоу доуховнаи» (між арк. 135 зв. і 136). Початок 1 Кор. до 1 Кор. I, 4, до слів «ј бл~годати бж~ЇТи даной вамь въ х(с~)є Ïс(с~)є» (арк. 169). З 2 Кор. XI, 24, зі слів «N Ѵоудєй пит...», до 2 Кор. XI, 31, до слів «в-сть zко нє лжоу» (між арк. 241 зв. і 242); арк. 244 зв. закінчується словами «ТрєтєТ сє прЇйдоу к вамь» (2 Кор. XIII, 1–13). Початок Фил. до слів «Т(ст) правє(д)но мн- сєТ смышлити ј вс-(х) вась» (Фил. I, 1–7), арк. 285. З 1 Фес. кінець передмови та початок, зі слів «и vв-ровали

прельѝаюѝїмь и(х) чл~комь, и ѡ дх~омь, и ѡ сло...» до 1 Фес. I, 1, до слів «и мирь, ѿ ба~ ѿц~а нашего, и га~ їс~ь ха~» (між арк. 318 зв. і 319); Початок Євр. до слів «наследоваль Т(ст) имu» (арк. 360).

Арк. 394–395 зв. Післямова до Апостола (Nemirovskij 1999, 194), зі змінами та додатками писця (див. запис № 1).

Арк. 395–395 зв. Післямова до читачів (Nemirovskij 1999, 194), зі змінами та додатками писця (див. запис № 2).

Арк. 396–403. Місяцеслов (вересень–грудень), з вказівкою антифонів, прокімнів, стихів, алілуаріїв, причаснів. Обривається 1 січня: «а~. Тже по плоти ѿбрезанїе га~ н(ш~) іс~ ха~».

Записи. 1) 4 вересня 1568 р., зміни та додатки писця до Післямови до Апостола (виділені курсивом. — *Авт.*), на арк. 394–395 зв., уставом, інтенсивно темно-коричневим чорнилом, ініціал кіноварний: «Доконана Т(ст) сиu книга зовемаu Ап(с~)толь, Тже замыкаТ(т) в собе найпервей Деаниu ап(с~)лъскаu. потомъ посланїТй св~ты(х) ап(с~)лъ, събор~ныхь седмь: тажь Тпїстоль св~того Павла дї~: л-та по нарожєнїи нашего Сп~сителu Іс~а Ха~ Сн~а Бж~їu. тысеѝ~наго, пuтсотаго, *и ше(ст)десить ѿсмаго: м(с~)ца сентеврїа четвертого дн~е:* при державїи наласкавшего господарu Жикгимонта *ІАвгУста,* Королu польского. и Великаго кнuзьства литовсьского, и роускаго, и жомоитьского. и иныхь *в м-ст- Радивилове, выписана за накладомь Тго мл(с~)ти пана Ивана Патрикеu Коурозвонского По(д)коморего пов-тоу Кременецького.* Бг~оу въ Тройци Тдиномоу. и Прч(с~)той Мт~ри Тго Мр~їи съ всеми Св~тыми ко чти. и людемь посполитымь к добромоу навченю».

2) [4 вересня 1568 р.], вставки та додатки писця до Післямови до читачів (виділені курсивом. — *Авт.*), на арк. 395–395 зв., уставом, кіновар'ю: «Іма(ш~) па(к) в сей книзТ, мой любимый приzтелю, хто жь боудешї Тu че(с~)ти. зачала ка(ж)дого посланиu, черленымь вы(з)наименованы. поча(т)ки, и концu всuкомоу ап(с~)тлоу. zко въ Цр~кви Бж~їи чтетсu. к томе и дн~и месецей, вни(х) же прочитаютсu. на празники Бж~їТ, и Ст~ы(х) Тго. знайдешь положено червенымь: главы же zко и въ все(х) книга(х) Бив~лїи, Ветхаго, и Новаго Закона. мною *Франц-шкомь* на рескїи zзы(к) выложены(х). што которau въ съб- кратце замыкаТ(т). къ знайденїю скоро всuкоТ речи потребноТ, въ Бж(с)твены(х) писаниТхь. знайдешь. к томе и све(т)ки по сторониц а(х), zко ѿдно писмо на дрегоТ сведетел(с~)твеТть, и въ Тдино сu згожають, черным ь исправлены розделнє узриши: Съвершисu в дому *сии кнїга зъвемаu Ап(с~)лъ тетрь в шлехетьного пана Семїѿна Борьѝовского: з Бж~їю помоѝию доконана Тсть*».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 312», «№ Р. 312», синім і чорним чорнилом, «123/404 лл», олівцем — на арк. 10. Штамп «Кіевскій музей», червоною фарбою, на арк. 10.

Історія надходження. Ркп. був включений В. Перетцом у 1924 р. до Реєстру нових надходжень Всеукраїнського історичного музею ім. Т.Г. Шевченка (див.: Перетц 1924, 625, 626, прилож. № 32). Матеріали з музею почали надходити до ВР з 1937 р.

Опис. Перетц 1924, 625, 626, прилож. № 32; Гнатенко 2004, 174–186.

Публікація. Гнатенко 2004, 175 (післямови до Апостола та до читачів, арк. 394–394 зв., арк. 395–395 зв.).

13. АПОСТОЛ. Без початку. 60-ті роки XVI ст.

Ф. 160, № 3071

Інципіт: «аому, вааалометu ... zко(в)лива».

Експліцит: «Аллу(г~)їа. Моисеи аро(н~). При(ч~). В».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 296 арк. (1, 3–6 — XVII ст.; 7–295 — XVI ст., 296 — форзацний, XVIII ст.). Сліди замокання. На початку та в кінці ркп. аркуші забруднені, поля покручені й розірвані, в дірках, кути ветхі; більшість аркушів у нижній частині корінця розірвано; пропалено дірки з пошкодженням тексту на арк. 34–36, 63; відірвано правий верхній кут арк. 123, 177–180; розірвані по тексту арк. 132, 159; випадають з блока арк. 43, 44, 117, 236, 237, відриваються арк. 59, 114–116, 118, 150, 238–243. Реставрація ркп. в XVII та XVIII ст.: підклеєні аркуші біля корінця та бічні поля, з пошкодженням тексту, на арк. 2, 3 зв., 4 зв., 5 зв., 6 зв.–8 зв., 10, 11–11 зв., 15–15 зв., 19–19 зв., 121, 168 зв.–169, 288 зв., 289 зв., 290 зв., 291 зв.–295 зв. На першому та останньому аркушах утрачено вздовж половину тексту; розірвані поля підклеєні маленькими фрагментами з ркп. XVII ст. на арк. 157, 164 зв. При реставрації порушена послідовність тексту; правильна послідовність: арк. 1, 3–10, 2, 11, 15, 12–14, 16–29, 31 і далі по порядку. Наявних зошитів 39, переважно по 8 аркушів: I^5, II^7, III^7, IV^8, V^9, VI^8–VII^8, VIII^7, IX^7, X^8–XVI^8, XVII^7, XVIII^8, XIX^8, XX^7, XXI^8–XXIII^8, XIV^7, XXV^8–XXVII^8, XXVIII^7, XXIX^8–XXXIV^8, XXXV^6, XXXVI^8–XXXVII^8, XXXVIII^6, XXXIX^8. У I зошиті відсутні перший–четвертий аркуші (перед арк. 1); аркуші зошита відновлені в XVII ст., арк. 2 з II зошита; у II зошиті відсутній сьомий аркуш (після арк. 10), він знаходиться в I зошиті і пронумерований як арк. 2, відновлено в XVII ст. тексти на вставних двох перших аркушах зошита (арк. 5, 6); у III зошиті відсутній другий аркуш (після арк. 15), який мав бути перед арк. 12; у V зошиті арк. 30 із XVIII зошита; восьмий аркуш XVII зошита пронумерований як арк. 129 у XVIII зошиті; восьмий аркуш XVIII зошита пронумерований як арк. 30 у IX зошиті, вплетений навпаки, має бути після арк. 129. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (265 × 180–185). Філіграні: 1) маленька сфера (арк. 2) — сх. Лихачев № 4080 (1565 р.); 2) велика сфера (арк. 206) — сх. Лихачев № 2724 (60-ті роки XVI ст.); 3) блазень (арк. 1) — сх. Гераклитов № 1358 (1665 р.); 4) герб м. Базеля (арк. 1) — сх. Laucevičius № 1401 (1644 р.); 5) фрагмент філіграні орел (на смужці паперу, яким підклеєно арк. 1) — под. Laucevičius № 149 (1606 р.); 5) фрагменти філіграні на арк. 5 та 6 не ідентифіковані.

Організація сторінки. Поле тексту 190 × 115, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерк один. Півустав сер. XVII ст., нечіткий, на вставних арк. 1–1 зв., 3–6 зв., одного почерку. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Залишено місце для заставки на арк. 266. Ініціали невеликі тонкі, заголовні літери та кінцівки статей кіноварні. Кінцівка чашоподібна, виконана чорнилом та кіновар'ю. Заголовки статей писані кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі, що сильно потерта; місцями втрати лицьового шару шкіри. Кришки з рантами, канти по верхньому та нижньому обрізах, по бічному обрізу співпадають з блоком. Капталів не було. Форзаци втрачені: від нижнього форзаца лишився приклейний аркуш, який відклеївся від кришки і зараз зберігається в кінці ркп. Від застібок лишився один врізний пробій. Сліпе тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці проглядають контури ромбовидного середника.

Зміст. Арк. 1–71. Діяння апостольські. Початок ркп., поновлений у XVII ст., наявний зі слів «... аому ваааломєu ... zко(в)лuва» (Діян. I, 13). Втрачено фрагмент Діян. VII, 6–21, зі слів «и с-мєни єго по нє(м) нєсуѝу єму чаду [є(г)] гл~а жє сицє бг~ъ. zко будє(т) с-м...» (арк. 15 зв., який має стояти після арк. 11) до слів «вэu(т) єго дѝи ааронова, и воспит- єго сєбє въ сн~а» (арк. 12).

Арк. 71–265 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням.

Арк. 266–282. Покажчик читань Діянь апостольських від Пасхи до Лазаревої суботи.

Арк. 282 зв.–295 зв. Місяцеслов (вересень–червень), з вказівкою антифонів, прокімнів, алілуаріїв тощо; обривається словами «Ап(с~)лъ. n Їако(в~)лu ... Аллу(г~)Їа. Моисєи аро(н~). При(ч~). В...». Слов'янські та давньоруські пам'яті: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; перенесення мощей свт. Іларіона, єп. Меглинського, 21 жовтня.

Записи. 1) Др. пол. XVI ст., вкладний, розміщувався на початку книги на нижніх полях до арк. 22, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом; початок запису втрачено, текст проглядає лише на арк. 7–9, 2, 12–14, 16–22: «... Никол- ...олТхобу силТ(н~) на (с~)лаву ... [т]а поао[.]ватТ нашТму . на памТ(т) ... нТ выносиму из цТ(р)кви БожоТ[и] прочь на (з)гу(б)лТ(н~) Т(и)».

2) Др. пол. XVII ст., вкладний, пана Івана Лавреновича, на нижніх полях арк. 94 зв.–108, російським скорописом, чорним чорнилом: «Сиz кънига Апосъто(л) писаныи купълТныи Y Копыси Y пана Ларијна Иванова за копъ три гъровшТи А надана n пана Ивана Ла(в~)рТновича [Y]пишы въ цТ(р)ко(в~) съвТтого Николы въ [СътаросТ(л)и] сътоzчоТ А хъто маТ(т) сию кънигY знТсти n цТ(р)къви маТ(т) ра(с~)сYди(т)ца сомъною на јно(м) съвТтТ и въ бYдоѝј(м) вТцТ. Ами(н~)».

На арк. 244 та на зворотах кришок оправи фрагментарні записи латиницею; не читається запис зі звороту форзаца нижньої кришки оправи.

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. № 190», темно-коричневим чорнилом (закреслений фіолетовим чорнилом), на звороті верхньої кришки оправи; «Муз. № 15», олівцем, на арк. 1; «р. 24», фіолетовим чорнилом, на арк. 1 (інв. номер Державної історичної бібліотеки УРСР). Штамп «Державна історична бібліотека УРСР», на арк. 1, 9.

Історія надходження. Апостол надійшов до ВР у складі ркп., переданих 18.03.1955 р. з Державної історичної бібліотеки УРСР (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 54, арк. 50–52).

Опис. Гнатенко 2007 I, 221–227.

14. АПОСТОЛ. Без початку та кінця. Кінець 60-х – 70-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 58 л

Інципіт: «бы же... цр~ковъ єр(с~)лимскую».

Експліцит: «къ римлино(м) гла(в) рз~і».

Мова. Цел. білорус. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 281 арк. (280 + 20а). Чистий арк. 273 зв. Ркп. вкладений у паперову обкладинку (наявний лише шматок від паперової основи кришки). Сліди замокання; на початку та в останній третині аркуші потемнілі, ветхі, з втратою тексту арк. 1–6 (зі значною), 274–280; дірки на арк. 58, 159–160, 197–199; випадають арк. 20а, 107, 114–115, 122, 153–155, 274–280, відривається арк. 273. Наявних зошитів 38: I^{3}, II^{8}–XVII^{8}, XVIII^{6}, XIX^{6}, XX^{6}, XXI6, XX^{7}, XXIII^{8}–XXXVII^{8}, XXXVII^{7}. Перші зошити втрачені. У I зошиті відсутні чотири аркуші (перед арк. 1) та один аркуш (після арк. 2); у XVIII зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 131) та восьмий аркуш (після арк. 136); у XIX зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 137) та восьмий аркуш (після арк. 142); у XX зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 143) та восьмий аркуш (після арк. 148); у XXI зошиті відсутні перший–другий аркуші (перед арк. 149); у XX зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 161); у XXXVII зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 180), далі зошити втрачені. Сигнатура відсутня.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 150). Філіграні: 1) літера *W* під короною — сх. Laucevičius № 3323 (1571 р.); 2) башта на щиті — сх. Laucevičius № 660 (1574–1575 рр.); 3) ведмідь, I варіант — сх. Briquet № 12277 (1571–1573 рр.), 4) ведмідь, II варіант — под. Laucevičius № 2507 (1590 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 110, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерків два: основний текст писаний одним писцем, додаткові статті (арк. 274–280) — іншим. Чорнило темно-коричневе; сурик.

Оздоблення. Заголовки статей (перший рядок великими літерами в'яззю), кінцівки кожного послання писані суриком. На арк. 59, 68 кінцівки колофоном, на арк. 273 — хрестоподібна, чорнилом. Ініціали великі, тонкі, заголовні літери та крапки суриком.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–59. Діяння апостольські. Текстові лакуни: Діян. I–VIII, 1, текст наявний з Діян. VIII, 1, зі слів «...бы же [великоє гонєнїє на] цр~ковъ єр(с~)лимскую» (арк. 1); Діян. VIII, 15–29, зі слів «[Которыє пришєдши] помолишаси ј ни(х)» до слів «пристепи и прил-писи [к колесни]ци сєй при тєк жє филиппъ [подошол и оу]слыша єго чтоуѝа прр~ка [исаию]» (між арк. 1 зв. і арк. 2).

Арк. 59 зв.–273. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням. Текстові лакуни: Рим. XVI, 16–24, до слів «ц-леють вы црк~ви вси хв~ы: конє(ц~). пи(к~)» (арк. 130 зв.); перша половина 1 Кор., до слів «...зїи же ебо ин-(х), екарихе» (арк. 131); 1 Кор. IV, 5–V, 9, зі слів «и zви(т)

съв-ты ср(д)чныu, и тог(д)а похва...» до слів «... мєшатисu, айє н-кыи бра(т) имєнеємъ, или бле(д)никъ, или лихоимєцъ» (між арк. 136 зв. і 137); 1 Кор. IX, 5–X, 6, зі слів «zко и прочїи ап(с~)тли, и братиu гн~u, и кифа» до слів «намъ похотникомъ злы(м)» (між арк. 142 зв. і 143); 1 Кор. XII, 31–XIV, 26, зі слів «єда вси сказеють; рєвнеи» до слів «ечєнїє има(т~). zзыкъ имать» (між арк. 148 зв. і арк. 149); 2 Кор. V, 4–V, 19, зі слів «ибо суйєи въ т-лє въз(д)ыхаємъ нєгодуюйє. єго же ...» до слів «смирuа и сєбє. нє въм-нивъ т-(м) согр-шєнїu и(х)» (між арк. 61 зв. і 162).

Арк. 274–280. Покажчик читань Апостола на рік; обривається в неділю 4-ту по Пасці: «Нє(д) д~.... ап(с~)лъ къ римлино(м) гла(в) рз~і».

Записи. 1) XVII ст., вкладний, на арк. 13–15, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «Сии Апо(с) цркви божо(и) Докудув[(с)]кои заложТниz Ст~ои вТ(л) мчн~ци Хв~ы Пара(с)кови(и) наданы(и) єи єсть в-чными часы А нТ nдалТ(н)ны(и) На чТсть Гд~у Бг~у в троици Тдиному».

2) 1820 р., власницький, на арк. 206 зв., польским скорописом, чорним чорнилом: «Te xięgzke Uczil Filimon Paskiwicz Roku Pan 1820».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 403», синім олівцем на арк. 1 та чорним чорнилом на обкладинці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від Я.П. Андрієвського, інспектора педагогічних класів м. Білої, дійсного члена ЦАТ. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1880 г., 53 (XVI ст.); Лебедев 1916, 23 (XVI ст.).

15. АПОСТОЛ. Без початку та кінця. Завершено 13 квітня 1597 р. М. Четвертня. Третій писець Федор Черемський.

Ф. І, № 7462

Інципіт: «молитвою. и молтнітмь и со жена(ми) и со марією мате(р)ю исесъвою».

Експліцит: «ча(с~) а~ ап(с~)тль к галато(м). зач сн~ n лу(к)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 253 арк. Аркуші пошкоджені; кути відірвані; арк. 84–86, 253 випадають. Сліди реставрації. На початку ркп. аркуші переплутані, правильна послідовність: арк. 1–5, 8, 6, 7, 9, 11–16, 10, 17, 18 і далі по порядку. Зошитів 29: I^{8}–VII^{8}, VIII^{11}, IX^{8}, X^{10}–XI^{10}, XII–XV^{8}, XVI^{10}, XVII^{7}, XVIII^{10}, XIX^{8}–XXI^{8}, XXII^{10}, XXIII^{12}, XXIV^{10}, XXV^{9}, XXVI^{8}–XXVIII^{8}, XXIX^{6}. Зошити на початку ркп. перешиті; у VIII зошиті вставний арк. 59. Сигнатура зрізана при оправленні, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 190). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 26) — тип Каманін, Вітвіцька № 254 (1596 р.); 2) герб Тупа підкова (арк. 129) — тип Каманін, Вітвіцька № 71 (1596 р.); 3) герб Сліповрон (арк. 160) — тип Каманін, Вітвіцька № 112 (1598 р.); 4) герб Лапе (Лис) (арк. 169) — тип Laucevičus № 1904 (1597 р.); 5) герб Гоздава (арк. 81) — тип Каманін, Вітвіцька № 298 (1594 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 125 × 225, рядків 25–26. Колонтитул; рубрикація; посилання на Старий Завіт.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерків чотири: 1) арк. 1–8 зв.; 2) 9–121 зв.; 3) 126–253 зв., писець Федор Черемський; 4) 122–126 зв. Чорнило коричневе, світло-коричневе, темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 122 зв.: у кіноварній смужці орнамент із косих хрестів (кіновар). Кінцівки колофоном. Ініціали кіноварні, обрамлені крапками, зрідка орнаментовані завитками. Малюнки чорнилом на бічних полях: на арк. 20, 40 — хрест; на арк. 51 зв. — Ісус Христос, який благословляє; на арк. 60 — сфера, у ній хрест і чотири херувими; на арк. 179 зв. — хрест у сфері; на верхньому полі арк. 228 зв. — ангел; під кінцівкою на арк. 228 зв. — рука, що благословляє.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Список Апостола, виданого Франциском Скориною у Вільно у 1525 р. (Nemirovskij 1999, 47).

Арк. 1–61 зв. Діяння апостольські; поч.: «. . . те(р)пиое молитвою. и молтнітмь и со жена(ми) и со маріею мате(р)ю исесъвою» (Діян. 1, 14).

Арк. 61 зв.–228 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням.

Арк. 228. зв. Післямова до Апостола (Nemirovskij 1999, 194), зі змінами та додатками писця (див. запис № 1).

Арк. 229–242. Місяцеслов. Сербські та давньоруські пам'яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого; рівноап. блгв. кн. Володимира, 15 липня («Успенїе великого Владымера, самодержца Киевскаго»); мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 242–253 зв. Покажчик апостольських читань: від Пасхи до Неділі сиропусної; 1-ше, 3-тє, 5-те, 7-ме, 9-те, 11-те читання з 11-ти воскресних утреніх євангельських читань; читання Великого посту, з включенням Страсної седмиці; закінчується на арк. 253 зв. вказівкою читань часів у Велику П'ятницю: «ча(с~) а~ ап(с~)тль к галато(м). зач сн~ п лу(к)».

Записи. 1) 13 квітня 1597 р., зміни та додатки до Післямови до Апостола (виділені курсивом. — *Авт.*) писця Федора Черемського, на арк. 228 зв., півуставом, коричневим чорнилом, ініціали кіноварні: «Доконана є(с~) сиц книга, зовемый ап(с~)тль. єже замыкає(т~) в събе наиперъвие. д-zнїz. апо(с~)тлъскаи. пото(м) посланнєи свт~ы(х) ап(с~)тлъ. събо(р)ны(х) седмь. тажь еписто(л) ст~ого павла. д~і. Л-та по нароженїи нашего сп~сители. Їс~а хр(с~)та сына бж~їz тисича пи(т)сотъ *деви(т)десить семого м(с)~ца апрели г~і дни*. При де(р)жанїи наласкавъшего *господара его мл(с~)ти. кнж~ате zнуша эбаразъкого. воеводы бра(с)лавъского и пиньского. и далиї. в месте че(т~)ве(р)тни. списана. через мене федора чере(м)ского на то(т~) ча(с~) писара в че(т~)верътни. изь друку* доктора франьцы(ш~)ка скорины с полоцька. бг~у во троици єдиному. и пречи(с~)тои єго мт~ри. марїи. съ вс-ми свт~ыми. коньчити. и люде(м). добры(м), посполиты(м). к доброму навъченїю. *А такъ братїи мои милаи прошу ва(с~) чт-те а не клините в че(м) буду си всеи книзи јписа(л~) поправъте а мене пращайте а ва(с~) г(с~)дь бг~ъ. аминь*». Суч. с. Четвертня, яке мало у XVI ст. статус міста, знаходиться у Маневицькому р-ні Волинської обл.

2) квітень 1619 р., купчий, священика Павла Лещевича, на арк. 228, українським скорописом, чорним чорнилом: «Си~z кни(г) рtкома~z Апо(с)толь nдана мн- свtщtникови Павлови Лtщtвичови мищани(н) ратt(н)скому n свtщtни(к) алt(к)с-z чtрtзь до(с)тамt(н) г~у на викы в-чни(і) nдана за власни(і) гру(ш) куплt(н) а нt матть до нt(і) ни(х)то потрtбы был по жона моz а либо потомство моt си(н) алъбо дочка волно дати и продати на(с)во(і) пожито(к) jбе(р)нуты в-чни(и) час(и) в ро(к) а~ х~ а~і м(с~)ца априлz».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рукоп. № 23» на ярлиці, на бічному полі арк. 1. Штамп «Кіевскій Музей Імператора Николая II» на арк. 1, 7, 17, 33, 42, 58, 66, 78, 84, 98, 105, 118, 144, 177, 187, 200, 215, 229, 238, 242, 246, 250. Штамп «І № 7462» на бічному полі арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР ВБУ 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 23) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 229).

Опис. Щеглова 1916, 6.

16. АПОСТОЛ. 1600 р. М. Брежани (Бережани). Ф. 312, № 41

Інципіт: «Сказанїє д-zнїи ап(с~)лъскы(х) писанно лекою єb(г~)листо(м), по л-т-(х) мнjгы(х) стр(с~)ти гн~u».

Експліцит: «Пр-зь въсu се(д)мицv. Сїи ап(с~)ли... Сv(б~) ап(с~)ль г(л~) пг~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 234 арк. (1, 3–234 – 1600 р.; 2 – XVIII ст.). Фоліація XIX ст., коричневим чорнилом. Ркп. частково поновлювався у XVIII ст., деякі аркуші біля корінця та втрачені частини аркушів підклеювалися, на арк. 119–119 зв., 224, 234 з втратою тексту, на арк. 203 з поновленням втраченої частини тексту. Сліди замокання, воскові плями. На початку та в кінці ркп. аркуші потемнілі, поточені шашелем, краї ветхі; вирізана середина вставного аркуша XVIII ст. (арк. 2) із пошкодженням записів; розірвані арк. 205, 213, 216–223; відривається від блока арк. 1. Зошитів 23, по 10 аркушів: I^{10}–XXII^{10}, XXIII^{8}. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (314 × 200). Філіграні: 1) герб Габданк (арк. 1) — сх. Каманін, Вітвіцька № 189 (1598 р.); 2) орел на круглому щиті (арк. 194), проглядається нечітко — под. Laucevičius № 170 (1642 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 232 × 130, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Три почерки: 1) арк. 1–1зв., 3–113 зв.; 2) арк. 114–223 зв.; 3) арк. 224–234. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставок чотири, плетінчастої композиції: на арк. 1, 5 виконані кіновар'ю; на арк. 114 виконана темно-коричневим чорнилом, контур заповнений кіновар'ю; на арк. 214 виконана кіновар'ю, контур заповнений темно-коричневим чорнилом, над заставкою стилізована плетінчаста квітка. Кінцівки колофоном, чорнило темно-коричневе. Заголовки статей писані кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали: великі плетінчасті кіноварні на арк. 1, 117; тонкі кіноварні на початку кожної статті; заголовні літери кіноварні.

Малюнки: хрести, на нижніх полях арк. 59, 67, 230–232, темно-коричневим та чорним чорнилом, виконані пізніше.

Оправа. Середина XVII ст. (між 1642–1664 рр., див. філігрань № 2 та записи № 4–5). Дошки в коричневій шкірі з нерівномірним фарбуванням. Верхня кришка тріснута майже навпіл по довжині (частини тримаються разом за допомогою шнурів та загинів покриття). Внаслідок відклеювання шкіри на тріснутій кришці сталася усадка, що призвело до зменшення ширини покриття верхньої кришки на 20 мм: у закритому стані частини верхньої кришки заходять одна за одну, і блок виступає за її межі по бічному обрізу. Обрізи сильно забруднені, на верхньому обрізі частково проглядає напис чорнилом: *Апос...* Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (обрамлення верхньої кришки, нижня кришка, корінець, ранти та ремені застібки), тиснення золотом (внутрішнє заповнення обрамлення верхньої кришки). Тиснення на верхній кришці збереглося незадовільно, проглядає ромбовидний сюжетний середник — «Розп'яття з чотирма Предстоячими» у восьмикутнику, вписаному в ромб, заповнений рослинно-геометричним орнаментом; у кутах аморфні косинці «гілка з квітами». На нижній кришці внутрішній простір складного обрамлення розділений на три поля: два вузьких та широке (центральне), яке заповнене вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Арк. 1–60. Діяння апостольські; відкриваються Сказанням. Заголовок: «Сказанїє д-zнїи ап(с~)лъскы(х) писанно лекою єѣ(г~)листо(м), по л-т-(х) мнјгы(х) стр(с~)ти гн~ѡ».

Арк. 60–213 зв. Послання апостольські; кожне відкривається Сказанням.

Арк. 214–223 зв. Покажчик читань Діянь апостольських від Пасхи до Великої суботи Страсної седмиці, зі вказівкою антифонів, прокімнів, стихів, алілуаріїв та причаснів.

Арк. 224–231 зв. Місяцеслов, з вказівкою антифонів, прокімнів, стихів, алілуаріїв, причаснів. Давньоруська пам'ять: мчч. блгвв. кн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 232 зв.–232. Покажчики апостольських читань: на чинопослі-дуваннях і требах (арк. 231 зв.); загальних святим (арк. 231 зв.–232); прокімнів з алілуаріями по гласах (арк. 232 зв.–233 зв.); євангельських і апостольських читань за Октоїхом (арк. 233 зв.–234); апостольських читань седмичних (арк. 234).

Записи. 1) 1600 р., писця, на арк. 234, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Съвръш(с~) сїа книга глТмаz ап(с~)лъ ро(к~) ≠а~х~-го м(с~)ца сТ(п~) аі~ дн~ь въ градТ БрТжанТ(х)». Пізніше вказано на звороті верхньої кришки оправи: «1600-го». Брежани — тепер м. Бережани Тернопільської обл.

2) 1604 р., на арк. 1 зв., чорним чорнилом: «року ≠ахд».

3) 1660 р., на арк. 1 зв., чорним чорнилом: «рокv ≠ах(ц)».

4–5) 20 липня 1664 р., священноієрея Симеона Кириловича, вкладний, на арк. 5–9, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом (чорнило вицвіло, запис проглядається незадовільно): «Во имz nц~а и сына и ст~ого дх~а амин ... сѝ~ТноїТрТ Симионъ Кирилови(ч~) ... nдалъ сию книгу нарТкомую Ап(с~)толъ до храму Свт~аz Тр~ца ... в м-ст- Межибожи, на славу и чТ(ст) Г(с~)ду Бг~у в тро(и)ци славимому а пото(м) тТж за nпущТнЇТ гр-ховъ свои(х) ро(к~) Бж~иz ≠ахгд м(с~)ца ію(л~) к~ ... рукою

власною». Пізніше чорним чорнилом на нижньому полі арк. 8 зв. повторено рядок: «а пото(м) тТж за ппущТнЇТ гр-ховъ свои(х)», вгорі на лівому полі двічі вказано: «МТжибожи». На цьому ж аркуші вписано скорописом тією ж рукою молитву церковнослов'янською і польською мовами і вказано: «рокоу ҂ахгд», цей рік вказано і на арк. 3 та пізніше на звороті верхньої кришки оправи, темно-коричневим чорнилом: «г. 1664». Містечко Межибоже — тепер смт. Меджибіж Летчівського р-ну Хмельницької обл.

6) 1729 р., на арк. 1, скорописом, темно-коричневим чорнилом, запис не читається, в кінці вказано: «Року ҂аqка».

7) [1746 р.], власницький, на арк. 3 зв.–4, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Д-довской Покровской цТркви». Вірогідно, тією ж рукою або з нагоди цього запису, на арк. 2 зв. зроблено розрахунок років від попереднього вкладного запису: «1746 – 1664 = 82».

8) 1854 р., на арк. 1, 11, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Кієво-Софійской библіотеки. 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 31», простим олівцем, на звороті верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека Кієво-Софійскаго Собора № 9» на арк. 6; той самий штамп без номера на арк. 34, 115, 234 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 14.

17. БЕСІДИ ІОАННА ЗЛАТОУСТА НА ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАТФЕЯ. Третя чверть XVI ст.

Ф. 306, № 13

Інципіт: «Книга ро(д)ства хв~а сн~а двд~ва сн~а авраамли бес-да в~».

Експліцит: «но со дерзновенЇемъ да предстанемъ Судиоу Хв~у. Аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 502 арк. (500 + 133а, 373а); арк. 145, 358 пропущені при нумеруванні. Чисті аркуші: 265 зв., 269 зв., 501 зв.–502 зв.; арк. 1, 2 випадають. Сліди реставрації; аркуші підклеєні. Подвійний рахунок зошитів (34 + 29). За першим рахунком зошитів 34: непронумерований зошит з чотирьох аркушів (арк. 4, вставний), I^{8} (+ арк. 9, вставний), II^{8}–XXXII^{8}, XXXIII^{4}. У XVII зошиті один аркуш вирізаний вздовж біля корінця (між арк. 139 і 140). За другим рахунком (з арк. 270) зошитів 29: непронумерований зошит з чотирьох аркушів, I^{8}–XII^{8}, XIII^{7}, XIV^{8}–XXV^{8}, XXVI^{10}, XXVIII^{8}; сигнатура проставлена до XXIV зошита включно (арк. 461). Один зошит (арк. 495–505) вставлений при реставрації XVII ст. Ркп. був написаний як дві окремі частини, потім оправлений в один кодекс. Сигнатура у нижньому правому куті аркуша та лівому звороту. Фоліація у правому куті верхнього поля цифір'ю рукою писця.

Матеріал письма. Папір 2° (320 × 210). Філіграні: 1) кабан (арк. 8) — сх. Лихачев № 2734 (перш. пол. XVI ст.); 2) двоглавий орел (арк. 4) — тип Nostitz № 146 (1625 р.); 3) двоглавий орел під короною, проглядається нечітко (арк. 495) — аналог не встановлений, папір XVII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 140, рядків 33. Колонтитул; рубрикація зачал.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. трьох почерків: 1) арк. 4–4 зв.; 2) арк. 9; 3) арк. 495–501.

Оздоблення. Заставки у рамках на арк. 2, 6, 10, 270 виконані в стародрукованому стилі; у заставці арк. 10 зображення євангеліста Матфея з написом: «~с~ матає(и) єb(г~)лист»; на арк. 270 зображення свт. Іоанна Златоуста. Кінцівки колофоном, на арк. 8 — колофоном «у руку» (чорнилю), виконана пізніше. Ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту. У заголовку в'язь. Малюнок на арк. 9 зв. у стилі стародруків: зображення свт. Іоанна Златоуста у повний зріст із написом: «Ст~ль Іоаннъ Златоустый АрхЇєп(с~)кпъ Конста(н)». Заставки та малюнки виконані, очевидно, при реставрації і повторному оправленні ркп. у XVII ст. на залишених для цього місцях.

Оправа. Ост. чв. XVII ст. (не пізніше 1687 р., див. запис № 2). Дошки в чорній шкірі. Обрізи червоні. Форзаци пришивні, по місцю з'єднання йде розкол. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти). На верхній кришці в кутах обрамлення уступчасті орнаментальні косинці, в центрі складений середник: ромбовидна орнаментальна рамка з контурним середником «Розп'яття з Никодимом» (?), навколо середника 12 басм: вісім квітчастих розеток двох видів та 4 пташки. На нижній — внутрішній простір обрамлення розділений на три поля: два вузьких та широке (центральне), яке заповнене вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Арк. 1–5 зв. Покажчик до бесід 1–45. Заголовок: «Съ бого(м) починає(м) первыz части книги ctu. оглавленіе. сир-(ч), бес-ды єb(г~)льскЇu, єb(г~)листа. ма(а)u, истлъкована иже въ ст~ы(х) nц~а нашего іjана златооустаго патрЇархи константина града. Бес-да, а~. лист, а~. сказанЇе о св~томъ матаеи, Тb(г)лист-»; поч.: «Книга ро(д)ства хв~а сн~а двд~ва сн~а авраамлu бес-да в~».

Арк. 6–8 зв. Передмова до бесід.

Арк. 9. Передмова до бесід у віршах (XVII ст.).

Арк. 10–265. Бесіди 1–45 Іоанна Златоуста на Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: кінець бесіди 20 зі слів: «и н-(сть) nсюду nше(д)ши(м) ни(ж) елей коупити прочее. ни(ж) помоли(в)ши(м)сu ...»; початок бесіди 21 до слів: «... [за]стоупленЇе. исплъненЇu повел-нЇе. nтроудоу имъ на всu(к) посылаетъ днь» (між арк. 139 і 140).

Арк. 266–501. Покажчик і бесіди 46–90.

Записи. 1) 1657 р., вкладний, на арк. 10–21, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Сиz книга гл~tmaz бtс-ди тлъковании ст~ого tва(н~)гtлисиста (!) Ма(т)фtz попова хомt(н)кова шаргоро(д)ского новом-ского и затримана була npt(з) во(и)ну а тепе(р) nдана npt(з) ивана максимовича мtоанина ша(р)горо(д)ского nцу лtj(н~)тому до храму рожtства хв~а в ша(р~)город- в старо(м) м-ст- а кгди воскреси(т) гд~ь бг~ъ знову цу(р)ко(в~) ст~ую на ново(м) м-ст- ша(р)город-пови(н)на будt(т) сиu книга nдатисz до тои (ж) цt(р)кви рожества ст~ои Пptчи(с~)тои неnм-нъно ро(к) ҂а~ х~ н~ р~».

2) 1687 р., історичний, на нижньому форзаці, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «В(ъ) року ≠ах~пр м(с~)цu маu к~, днu, в пzтокъ Ст~ого Дх~а литтра Па(с~)хализ t~, была, начали муровати траптзу в Пече(р)ско(м) ст~о(м) манастиру, за бл~гословениемъ висоце Бг~у Его м~л(с): г(с)дн~а nца Ва(р)лама Zс-нского, А(р)хима(н)дрита Пече(рс)кого, кошто(м) Пн~а Магима Васи(л)кјвского, аре(н)дара на то(и) ча(с) будучого, Печерского».

3) 1 квітня 1692 р., вкладний, півуставом, на арк. 6–15, коричневим чорнилом: «Року ≠ах~чв. м(с~)ца априлu а~, Z ниже мєнованы(и) даю сію книгу с(т): Іjанна Златоустаго толкованїе на ст~го єb(г~)листа Ма(т)аєu до ст~го Монастырu Пєчєрскјго в-чными часы, н-хто нєповине(н) будє(т) nдалuти n тои с~тои обитєли. Гр-шны(и) Іjа(н) Дзєнu прє(з)витер Цр~кви Прп(д~)б: Аєjдосїu, м-ста Печерского». На внутрішньому боці задньої кришки оправи цей запис повторюється скорописом з деякими змінами, порядок слів переплутаний (запис, очевидно, переписаний пізніше).

4) 1 листопада 1726 р., на внутрішньому боці задньої кришки оправи, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Року≠agк~s hotбріа а~».

5) 1863 р., на арк. 1–16, 491–501: «1863 г. Принадлежить Библіотек- Кієво-Печерскія Успенскія Лавры»; на арк. 57–70, 108–121, 156–169, 208–222, 241–255, 288–302, 338–352, 375–388, 426–439 той самий запис без дати.

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «13/109», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 10–11 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

18. БЕСІДИ ІОАННА ЗЛАТОУСТА НА ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІОАННА з додатковими статтями. Кінець XVI ст. 1587 р. Львів (?). Один з писців Сава Григорієвич.

Ф. 303, № 112

Інципіт: «Бес-да а~. Иже оубо вн-шни(х) по(д)виговї зрители».

Експліцит: «в желчи бо горести и съоуз- неправд- зрю тu сv(оа)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 478 арк. (1–191 — кін. XVI ст.; 192–478 — 1587 р.). Між арк. 28–29 вирізані чотири аркуші; на верхній частині обрізу аркуші дещо збиті; арк. 428 зв., 478 чисті. Подвійний рахунок зошитів (24 + 36), за першим рахунком зошитів 24: I^{10}–II^{10}, III^{8}–XIV^{8}, XV^{7}–XVI^{7}, XVII^{8}–XXIII^{8}, XXIV^{4}; за другим рахунком — 36: I^{8}–IX^{8}, X^{6}, XI^{8}–XXXVI^{8}. Ркп. був написаний як дві окремі частини, потім оправлений в один кодекс. Сигнатура у правому нижньому куті та в лівому звороту аркуша.

18. Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Іоанна

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філіграні: 1) герб Сліповрон (арк. 5) — аналог не встановлений; 2) герб Єліта (арк. 14) — тип Мацюк № 134 (1601–1604 рр.); 3) герб Сокира (арк. 164) — тип Каманін, Вітвіцька № 239 (1590 р.); 4) поштовий ріжок на гербовому щиті (арк. 135) — тип Laucevičius № 2978 (1593 р.); 5) герб Любич (арк. 194) — сх. Мацюк № 267 (1585–1586 рр., м. Буськ); 6) герб Яструбок під короною (арк. 298) — тип Каманін, Вітвіцька № 36–38 (1582–1586 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 135 × 240, 31 рядок, рубрикація, позначка «зри», правки писця на бічному полі, — на арк. 1–191 зв. Поле тексту 125 × 225, рядків 28, колонтитул, — на арк. 192–478.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерків п'ять, три за першим та два за другим рахунком зошитів. За першим рахунком: 1) арк. 1–24 зв., 44–129 зв. (5 верхніх рядків), дрібний, тонкий, із сильним нахилом управо; 2) 25–43 зв., дрібний, широкий, з невеликим нахилом, з розподілом на слова; 3) 130–191 зв., дрібний, тонкий, вузький, прямий. Чорнило темно-коричневе; малинова фарба, кіновар. За другим рахунком два почерки: 1) арк. 192–269 зв.; 301 зв.–477 зв., чіткий, середнього розміру, прямий; писець Сава Григорієвич; 2) арк. 270–301, середнього розміру, з нахилом управо. Чорнило темно-коричневе, майже чорне; кіновар.

Оздоблення. Заставка: на арк. 192 у рамці дві переплетені зигзагоподібні двоконтурні лінії, частково зафарбовані кіновар'ю, обрамлені напівкруглим орнаментом. Кінцівка на арк. 477 колофоном, виконана кіновар'ю, прикрашена розчерками та крапками. У заголовках в'язь: на арк. 1 малиновою фарбою, на арк. 192 кіновар'ю. Позначка «зри» у вигляді руки на бічному полі.

Оправа. Первинна, кін. XVI ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, нерівномірного фарбування (місцями сильно потерта, втрачено лицьовий шар шкіри, між корінцем та верхньою кришкою йде наскрізний розрив по всій довжині). Кришки з кантами, рантами та майже непомітними частковими скосами на лицьовому боці кришок. Частина бічного обрізу та нижньої кришки, що прилягає до нього, пошкоджена гризунами. Обрізи золоті з гравіровкою. Нижній форзац пришивний, для верхнього — використані перші два аркуші з першого зшитка блока. Від застібок лишилися накладні пробої, оздоблені простою гравіровкою. Сліпе тиснення (зовнішня частина обрамлення обох кришок, корінець, ранти), тиснення золотом (верхня кришка — внутрішня частина обрамлення та його заповнення), тиснення сріблом (нижня кришка — внутрішня частина обрамлення та його заповнення). Схема розміщення тиснення на кришках майже однакова: обрамлення з трьох смуг, у кутах — фігурні косинці, в центрі — середник, навколо нього квітчасті басми. На верхній кришці: овальний середник «Розп'яття з Предстоячими на фоні єрусалимської стіни», над і під середником словесником без рамки відтиснуто в'яззю назву ркп. *Бесѣды // є[ѵангельские]* (друге слово майже стерте); на нижній — овальний середник, удвічі менший за середник верхньої кришки із зображенням французької лілії з ініціалами *I / H / H / K*. Середник відтиснуто догори ногами. Обабіч бинтів відтиснуто вузькі накатки, проміжки між бинтами суцільно заповнені розміщеними одна біля одної горизонтальними смугами накаток (малюнок ідентичний малюнку на обрамленні кришок). Уздовж рантів відтиснуто вузьку накатку такого ж рисунка, як і обабіч бинтів.

Зміст. Арк. 1–429 зв. Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Іоанна. Заголовок:

19. Бесіди Іоанна Златоуста на послання апостола Павла до єфесян

«иже во ст~ѕ(х) пц~а нштго иоана арьхитпп~а кости(н)тина града, златоустаго сказанїе ј ст~е(м) ијанн- бг(с~)лове, бл(с~)ви пч~е»; поч.: «Бес-да а~. Иже оубо вн-шни(х) по(д)вигові зрители».

Арк. 429–447 зв. Слово Іоанна Златоуста в 7-му неділю по Пасці.

448 зв.–477 зв. Вісім слів Василія Великого (див.: Петров 1892, 186).

Записи. 1) 1587 р., одного з писців, на арк. 477 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом: «изволенїе(м) пц~а. и посп-шенїе(м) сн~а. і съвръшенїемъ стг~о дх~а. исписанна бѕсть сїа книга рекомаu бес-да, еb(г)л~ска(z). недо(с)н~hѕ(м) рабо(м) савоv григорїевиче(м). ро~(к) бож~іа ≠а~ ф~~~ пр~».

2) 1587 р., замовника, диякона Ігнатія Савича, на арк. 477 зв., під записом писця, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Накладј(м) нtдо(ст~)йнаго дїакона Игнатїа савича. Бывшу ми в то времz въ град- лвов-».

3) 1631 р., якогось Михайла Івановича, польською мовою з латинізмами, скорописом, на форзаці, коричневим чорнилом: «An[no] D[omini] 1631 mesienca Aprilia d[nia]15 tego roku była pascha [rowno snamy?] Aprilia 10 d Mychaił Ywanowicz ręka własna».

4) 1647 р., тією самою рукою, скорописом, на форзаці, чорним чорнилом: «Anno Domi[ni] 1647 Septembra і~».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 1281. 1885 XII/23», чорним чорнилом, на форзаці; шифр «Аа 1281», чорним чорнилом, на вільному аркуші форзаца та арк. 1. Шифр «Мел. мон./п.112», чорним чорнилом; «324», олівцем, на вільному аркуші форзаца. «№ 3», чорним чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 185–186; Владимиров 1890, 128.

19. БЕСІДИ ІОАННА ЗЛАТОУСТА НА ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ПАВЛА ДО ЄФЕСЯН. Остання чверть XVI ст.

Ф. 307, № 423

Інципіт: «Паве(л) ап(с)лъ и~с х~а, волtю божиею, ст~ы(м) суоимъ во еаесе».

Експліцит: «бл~годатию и чл~колюбиемъ га~ нашего іс~а х~а, аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 218 арк. (217 + 1а). Чисті аркуші: 1а, 217. Арк. 1 випадає. Зошитів 22: I^{10}–XXI^{10}, XXII^{8}. У XXII зошиті два аркуші вирізані. Сигнатура посередині нижнього поля. Фоліація писця у верхньому правому куті (чорнило).

Матеріал письма. Папір 4° (210 × 170). Філіграні: 1) герб Габданк (арк. 5/6) — сх. Каманін, Вітвіцька № 201 (1577–1578 рр.); 2) герб Сокира (арк. 104/107) — сх. Каманін, Вітвіцька № 205 (1569–1570 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 110, рядків 23. Колонтитул; правки та коментарі писця на бічному полі.

Письмо. Скоропис український сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 215 зв. колофоном, крапка та розчерк.

Оправа. Первинна, ост. чв. XVI ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком (місцями шкіра сильно потерта). Кришки з кантами, рантами та майже непомітними частковими скосами з лицьового боку. Обрізи сильно забруднені, колір фарбування визначити неможливо. Форзаци пришивні. Від застібок лишилися накладні складені пробої та фрагменти пласких ременів з залізними прямокутними прикріпами. Сліпе тиснення (нижня кришка, обрамлення верхньої кришки, корінець та ранти), тиснення золотом (заповнення простору в середині обрамлення верхньої кришки). На верхній кришці прямокутний сюжетний середник «Цар Давид», навколо нього квітчасті басми трьох видів (стилізовані геральдичні лілії різних розмірів); у кутах обрамлення — орнаментальні косинці. На нижній кришці складне обрамленні з двох рамок різного розміру, що з'єднуються в кутах потрійними прямими різної товщини, внутрішній простір заповнений чотирма повздовжніми смугами (накатка з медальйонами).

Зміст. Бесіди Іоанна Златоуста, 24 глави. Заголовок: «И(ж)е во сты(х) пц~а н~шего іја(н) зла(т)у(с)та(го)»; поч.: «Паве(л) ап(с)лъ и~с х~а, волtю божиею, ст~ы(м) суоимъ во еаесе, и в-рны(м) ј х~е ис~t».

Записи. 1) Кін. XVI ст., писця, на арк. 216 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «Сконьчасz сиz книга tжt t(сть) бес-да добры(х) нъравовъ ки чсти богу во тро(и)цы tдиному и ку пожи(т)ку людt(м) посполитымъ».

2) Кін. XVI – перш. пол. XVII ст., на внутрішньому боці нижньої кришки, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Ијаса(фъ) а(р)хидzко(н), ра(б) нtключимы(й), вины за своt(й) рукою своtю по(д)писа(л), (закреслене) м(с~)ца сt(н) д~ дн~z».

3) Кін. XVI – перш. пол. XVII ст., на внутрішньому боці нижньої кришки українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «И а(з) многогрешный и недостойный ра(б) бжи(й) зде в сию книгу на воспоминание по(д)писал есмь се [влас?] погоре(л)ков синъ власною рукою».

4) Кін. XVI – перш. пол. XVII ст., на вільному аркуші форзаца, українським скорописом, червоною кіновар'ю: «з митрополито(м) кит(в)ски(м) и гали(ц)ки(м)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «1654», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_Г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 1, на внутрішньому боці нижньої кришки. Наклейка «XVI в. Бес-ды Іоанна Златоустаго Кіево-Михайлов. мон.», чорним чорнилом, на арк. 69 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 136 (XVI ст.).

20. ЄВАНГЕЛІЄ АПРАКОС ПОВНИЙ. Без першої третини та кінця. Кінець XV – початок XVI ст.

Ф. 301, № 33 л

Інципіт: «члв~къ умреть за лю(ди). а нє весь zзыкъ погыбнеть».

Експліцит: «Въ понє(д). ф. нє(д). єb(г~)алїє».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 99 арк. Пагінація XIX – поч. XX ст., чорним чорнилом. Сліди замокання; краї аркушів й нижні праві кути на початку та в кінці ркп. ветхі, зотлілі, покручені та розірвані, на арк. 98, 99, у нижній частині, з втратою тексту, кінці кутів втрачені; на арк. ркп. воскові плями; випадають арк. 1, 6–8, 15, 16, 30, 31, 70, 87, 94–99, відривається арк. 23. Наявних зошитів 13, по 8 аркушів: IV^7, V^8, VI^8, VII^7, VIII^8–XIV^8, XV^7, XVI^6. Перші три зошити відсутні; у IV зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 1); у VII зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 24); у XV зошиті відсутній останній аркуш (після арк. 93); у XVI зошиті відсутні два останні аркуші (після арк. 99), далі зошити втрачено. Сигнатура часу створення ркп. зрізана, збереглися лише титла зошитів VIII, IX та XIV, в останньому титло кіноварне.

Матеріал письма. Папір 2° (272 × 202). Філігрань глечик — сх. Briquet № 12612 (1495–1506 рр., 1515 р.); сх. Лихачев № 2970 (до 1515 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 200 × 130, рядків 23.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки статей, ініціали великі тонкі з рослинними елементами (на арк. 31 зв., 33 зв., 42, 53 — з тератологічними) та заголовні літери — кіноварні.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Євангельські читання від понеділка 6-ї седмиці по Пасці (арк. 1), зі слів «... члв~къ умреть за лю(ди). а нє весь zзыкъ погыбнеть» (Ін. XI, 50), до понеділка 9-ї седмиці по Новоліттю (арк. 99 зв.), до слів «Въ понє(д). ф. нє(д). єb(г~)алїє [п луки] (Лк. XI, 28)». Текстові лакуни: від кінця читань в неділю 4-ї седмиці (арк. 23 зв.), зі слів «будеть плачь и скрєжеть зоубомъ. и рєчє іс~. к сотнику. zко ...» (Мф. VIII, 13), до початку читань в середу 4-ї седмиці по П'ятдесятниці (арк. 24), до слів «...щи и фарис~и гл~ùє. учителю хойємъ п тєбє знамєнїu вид~ти» (Мф. XII, 38); від середини читань у вівторок, (арк. 93 зв.), зі слів «рєчє жє гь~ к нєму нн~- вы фарис~и вн~шнєє стєклинїци ...» (Лк. IX, 39), до початку читань в суботу 7-ї седмиці по Новоліттю (арк. 94), до слів «Въ ј(н~). призва іс~. јба на дєсить оучєника своu. и дасть имъ силу и власть на вс~(х)» (Лк. IX, 1). По всьому ркп. олівцем відмічено читання, на арк. 96 зв. — темно-коричневим чорнилом.

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 263», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА в травні 1878 р. від студента II курсу КДА І. Макаревича, який придбав його у Києві, на Самсонівському ринку. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1878 май, 219 (Євангеліє, XV ст.); Изв. 1878 г., 20 (Євангеліє, XV ст.); Лебедев 1916, 9 (Євангеліє недільне, поч. XVI ст.); Гнатенко 2003, 34–35, № 5.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 139, 140 (арк. 1, 53).

21. ЄВАНГЕЛІЄ АПРАКОС ПОВНИЙ. Без кінця. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. I, № 1059

Інципіт: «Въ начал- б- слово».

Експліцит: «блж~ни изгнани правди ради zко».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 295 арк. (1–3, 6–295 — 20–30-ті роки XVI ст.; 4–5 — кін. XVI ст.). Ркп. пошкоджений; після арк. 295 вирвано багато аркушів; бічні поля, кути надірвані, обірвані, вирізані. Ркп. реставрований: перші аркуші підклеєні, вставлені арк. 4 і 5. Зошитів 41: I^6, II^8–XIX^8, XX^7, XXI^8–XXX^8, XXXI і XXXII втрачені, XXXIII^8–XXXV^8, XXXVII^8–XLI^8, останній аркуш XLI зошита та решта зошитів відірвані майже до корінця. XIII зошит вшитий при реставрації не на місці, між останнім та передостаннім аркушами II зошита (арк.13 і 22); у XIX зошиті вирвані два аркуші (між арк. 144 і 145); у XXIV зошиті вирвані два аркуші (між арк. 182 і 183); у XXX зошиті відірвані два аркуші і після них два зошити, XXXI і XXXII (між арк. 232 і 233); у XXXIX зошиті відірвані чотири аркуші (між арк. 280 і 281); у XLI зошиті вирваний останній аркущ, а також решта зошитів. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля звороту аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (275 × 190). Філіграні: 1) герб Любич (арк. 5) — тип Каманін, Вітвіцька № 52–56 (1590–1594 рр.); 2) рука з квіткою над нею (арк. 7) — сх. Тромонин № 318 (1521 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 250 × 115, рядків 20. Рубрикація зачал.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: двоконтурна кіноварна прямокутна плетінка, змазана від замокання. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені крапкою і розчерком знизу. У заголовках в'язь. Кінцівки колофоном.

Оправа. XVIII ст. Дошки в чорній шкірі; шкіра сильно потерта, місцями втрачений лицьовий шар. Обрізи сильно забруднені, місцями проступає червона фарба. Форзаци не збереглися. Застібки втрачені. Сліпе тиснення на кришках відрізняється тільки формою середника та заповненням кутів, збереглося незадовільно. Середник на верхній кришці заклеєний паперовою наклейкою блакитного кольору з назвою та шифром ркп., написаними від руки.

Зміст. Арк. 1–271. Євангельські читання від Пасхи до Великої Суботи. Заголовок: «Въ сто~у велїкоую не(д)л по пасх- на литоургиї еb(г)лїе. п ija(н). ст~ое бл~гов-ствованїе»; поч.: «Въ начал- б- слово».

Арк. 271–295 зв. Воскресні читання на утрені; покажчик читань за богослужіннями Мінеї і Тріоді, текст обривається читанням 12 листопада, днем пам'яті прп. Іоанна Милостивого і прп. Ніла Пісника, словами «блж~ни изгнани правди ради zко ...» (Мф. V, 10).

Текстові лакуни: від четверга 2-ї седмиці, зі слів «и соше(д) с ними и ста на м-[ст-]», до неділі 2-ї седмиці читань Єв. від Луки, до слів «п них же чаете воспрыити» (між арк. 144 і 145); від вівторка 11-ї седмиці читань Єв. від Луки, зі слів «сотвористе его пеоерҮ разбо(й)никј(м). и б-оуча ...», до суботи тієї самої седмиці, до слів «[въ]здадите оубо zже кесаревҮ» (між арк. 182 і 183); читання Великого посту від неділі 1-ї седмиці, зі слів «пв-оа icb~ рече емоу преж(д)е да(же) ...», до чину умивання ніг у четвер Страсної седмиці, до слів «... ic~b. измовеныи не требоуеть» (між арк. 232 і 233); від 5-го воскресного єв. (від Луки) з читань 11-ти

утреніх воскресних євангелій, зі слів «и бы(сть) ꙁко възле(же) », до кінця воскресних євангелій включно, до заголовку місяцеслова «Събороникъ» (між арк. 280 і 281).

Записи. XVII ст., на арк. 2 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «се ж Ге(н~)вари во з~ дt(н)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1059», чорним чорнилом, на арк. 1. Штамп «Вс. Б-ка України» на арк. 1, 3, 62, 131, 295 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР із Преображенської церкви с. Жуківця Луцького пов. Волинської губ., інв. запис 1926 р.

Опис. Фондовий.

22. ЄВАНГЕЛІЄ АПРАКОС ПОВНИЙ. 20–30-ті роки XVI ст.
Ф. 310, № 152

Інципіт: «Въ начал- б- слово».

Експліцит: «еѵ(г~)а. п лу(к~). се(п~). и. въ дн~и оны. въста(ъ)ши мр~іамъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 352 арк. (349 + 1а, 1б, 10а). Арк. 1, 341–349 пошкоджені; арк. 18–19 випадають; арк. 289 розрізаний уздовж. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша, майже вся зрізана, подекуди збереглися титла.

Матеріал письма. Папір 2° (252 × 175). Філіграні: 1) герб із трьома ліліями на щиті, п'ятилисником над ним та літерою *А* під ним (арк. 50) — сх. Briquet № 1718 (1519–1526 рр.); 2) єдиноріг двох варіантів (арк. 96 і 108) — сх. Лихачев № 1403 (1517 р.); 3) літера *Р* (арк. 183) — сх. Briquet № 8636 (1509–1527 рр.); 4) рука з п'ятилисником над нею (арк. 327) — сх. Лихачев № 1620, 1622 (1524 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 195 × 120, рядків 18. Колонтитул частково зрізаний; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, рівний. Почерк один. Чорнило коричневе та світло-коричневе; кіновар. Редакторські правки на нижньому полі.

Оздоблення. Заголовні ініціали великі кіноварні, з елементами рослинного та геометричного орнаменту. У заголовках в'язь. У лівому куті арк. 1 невеликий малюнок: серце зі стрілою під короною. Для заставок залишене місце.

Оправа. Перша чв. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі нерівномірного фарбування; розріз на нижній кришці був зашитий льняною ниткою. Обріз забруднений, з залишками гравірування. Форзаци пришивні, повністю зберігся тільки верхній форзац. Від застібок лишився один шпеньок, вбитий в торець кришки. Фурнітура: на верхній кришці — литі мідні наріжники трикутної форми зі стилізованим зображенням птахів з пташенятами (?), в центрі контур від прямокутного середника зі зрізаними кутами, на нижній — у кутах сліди від округлих пуколь, у центрі — середник круглої форми з литим зображенням лева чи дракона (?). Сліпе тиснення (нижня кришка та зовнішня рамка обрамлення верхньої), тиснення золотом (корінець та внутрішня рамка обрамлення верхньої кришки). Тиснення збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–291. Євангельські читання від Пасхи до Великої Суботи. Заголовок: «Въ сто~у велікоую не(д)л по пасх- на литоургиЇ еѵ(г)лїе. п іја(н). ст~ое бл~гов-ствованїе»; поч.: «Въ начал- б- слово».

Арк. 291–301 зв. 11 євангельських воскресних утреніх читань.

Арк. 302–302 зв. Покажчик читань на рік.

Арк. 303–349. Місяцеслов.

Записи. 1) [1582 або 1587 р.?], на арк. 1, польським скорописом, коричневим чорнилом: «Roku Panskiego 1582 [або 1587?]. Pan Bog Nadzieya Moya ... Zienowicz ręką svą. se pskowa Miesta (?) ... w ... 14».

2) 1726 р., власницький, на арк. 11–14, повторюється на арк. 346, польським скорописом, коричневим чорнилом: «Ta Evagełia ma zostawac wiecznemi czasy przy cerkwi Czerniewskiey, ktora pod czas wisyty generalney podpisuie dnia 1 ap(ri)ła roku 1726».

3) XVIII ст., на арк. 1б, скорописом, коричневим чорнилом: «Liberi est (?) Hrihori Smolensky (?) X».

4) XVIII ст., на арк. 110 зв.–111, скорописом, коричневим чорнилом: «Syja Ewanhełiia jest czerkwi Czerniewsky X. Hrihory Smolenskij ... (?)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «XIII» на форзаці. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 152. Рукописн. отд.» на арк. 1а.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 252, № 152).

Опис. Сперанский 1905, 5–7 (поч. XVI ст.).

23. ЄВАНГЕЛІЄ АПРАКОС ПОВНИЙ. Без кінця. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. І, № 5524

Інципіт: «еѵа(г~)лие апракосъ еже есть вседн~евное. въ ст~ую вtлїкею н(д)лю пасхы».

Експліцит: «и вид- камt(н) взu(т) п гроба тече».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 263 арк. Арк. 1 випадає, його рядки протравлені кислим чорнилом. Сліди замокання. Ркп. реставрований. На арк. 8–8 зв. при нумерації переплутані лицьовий та зворотній бік. Зошитів 33: I^{8}, II^{6}, III^{8}–XXXII^{8}, XXXIII^{10}. У XXXIII зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (275 × 195). Філіграні: 1) рука з чотирилисником над нею (арк. 2) — тип Лихачев № 1573 (1530 р.); 2) літера *P* із трилисником над нею (арк. 8) — тип Лихачев № 1626 (1536 р.); 3) герб під короною: на щиті смуга хрестиків і три смуги зубчиків, під щитом літера *d* (арк. 238) — сх. Лихачев № 1542 (1527 р.); 4) герб під короною: три лілії на щиті, під щитом літера *P* (арк. 258) — тип Лихачев № 1590 (1534 р.); 5) рукавичка з літерами *IC* (*IG*?) (арк. 28) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 125 × 205, рядків 23. Колонтитул; рубрикація в місяцеслові.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. великий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали тонкі кіноварні, прикрашені дрібними рослинними та геометричними елементами, всередині ініціала іноді вписана чорнилом друга буква слова. На арк. 1 залишене місце для заставки.

Оправа. XVIII ст. (?), поновлювалася в XX ст. Дошки в коричневій шкірі, частково втраченій. Покриття на верхній кришці між елементами фурнітури та корінці пофарбовано червоною фарбою у XIX ст. Обрізи забруднені, місцями проглядає червона фарба. Форзаци не збереглися. Звороти кришок виклеєні папером (на верхній кришці від паперу лишився фрагмент). Від застібок лишилися литі пробої. Фурнітура на верхній кришці: металеві (латунь?) наріжники та середник виконані в техніці басми (зображення місцями деформоване, на наріжниках є втрати окремих частин). На наріжниках зображення євангелістів, на середнику — «Розп'яття з чотирма

Предстоячими». Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, ранти). На нижній кришці ромбовидне членування поверхні у рамці, виконане потрійною лінією різної товщини.

Зміст. Арк. 1–238 зв. Євангельські читання від Пасхи до Великої Суботи. Заголовок: «еbа(г~)лие апракосъ еже есть вседн~евное. въ ст~yv вtлїкею н(д)лю пасхы. на литоргїи. еb(г)е. п їj(н)а»; поч.: «Въ начал- б- слово».

Арк. 239–263 зв. Місяцеслов зі святковими читаннями, покажчики читань; текст обривається на 7-му євангелії з 11-ти воскресних читань: «и вид- камt(н) взu(т) п гроба тече ...».

На арк. 14 писцем помилково написано «вто(рни)к в~ нед(-ли)» замість «вто(рни)к г~ нед(-ли)».

Записи. 1) 25 жовтня 1890 р., вкладний, за підписом церковного старости Максима Марковича Волкова, на арк. 1–49, коричневим чорнилом: «Сия Святая книга Тетро Евангелие Пожертвовано въ Христо-Рождественскую Единов–рческую Города Новозыбкова ц–рковь въ в–чное влад–ние. ц–рковный Староста Максимъ Марковъ Волковъ двадцать пятаго Октября Тысяча Восемсот д–вяностаго года».

2) [1929–1934 рр.], на внутрішньому боці нижньої кришки, коричневим чорнилом: «В рукописи 263 лл. Попов».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Євангеліє. Інв. 19379 ЦАМ», простим і червоним олівцем, на внутрішньому боці верхньої дошки. Шифр «І, № 5524» в овальному штампі на арк. 1. «№ 14», олівцем, на арк. 1. Штамп «Б. УАН» на арк. 1, 50. Штамп «Лаврський Музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 2, 15, 56, 187, 231, 263 зв. До ркп. вкладена паперова смужка із записом: «І, 5524. Получен из Подольского филиала 26.4.67 г.с.».

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19379), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 31). З колекції ЦАМ КДА («Леб. 41»), куди ркп. надійшов з Новозибковської єдиновірницької церкви, він був переміщений до ф. І ВР, інв. запис 1937 р. До 26.04.1967 р. знаходився у Подільській філії Бібліотеки.

Опис. Фондовий (перш. пол. XVI ст.).

24. ЄВАНГЕЛІЄ АПРАКОС ПОВНИЙ. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 7457

Інціпіт: «В начал- б- словj. и слово б- к бг~оу».

Експліцит: «дj зд- скjнчашасu».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 180 арк. (179 + 1а). Чисті аркуші: 48 зв., 81–81 зв.; арк. 135 випадає. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні; при реставрації були переплутані зошити, правильна послідовність: арк. 28, 49, 50–81, 29, 30–48, 82, 83 і далі по порядку. Зошитів 22: I^{5}, II^{8}–III^{8}, IV^{6}, V^{8}–VII^{8}, VIII^{7}, IX^{7}, X^{8}, XI^{5}, XII^{8}–XIV^{8}, XV^{10}–XIX^{10}, XX^{8}, XXI^{6}, XXII^{10}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася до XV зошита.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 190). Філіграні: 1) рукавичка з серцем, із зіркою над нею (арк. 163) — тип Лихачев № 1880 (1567 р.); 2) рукавичка з фестонами, з короною над нею (арк. 174) — тип Лихачев № 1875 (1567 р.); 3) сфера (арк. 1а) — тип Лихачев № 4091 (1565 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 115, рядків 27. Рубрикація у частині Єв. від Луки.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., квадратний, дрібний. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, прикрашені крапками, розчерками, дрібними елементами рослинного орнаменту. Кінцівки колофоном, прикрашені знизу крапками, розчерками та перекресленим широким *S* (арк. 48). Для заставок залишене місце на арк. 1, 49, 82.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–173 зв. Євангельські читання від Пасхи до Великої Суботи. Заголовок: «Ѿ Іѡанна ст~ot блг~ов-стваніе»; поч.: «В начал- б- словj. и слово б- к бг~оу».

Арк. 173–178 зв. 11 євангельських воскресних читань. Текстові лакуни: 2-ге та 3-тє воскресні євангелія зі слів «и возста zко спu г~ь. и воск~рсе сп~саu на(с). аллb(г)Їu» (між арк. 173 і 174).

Арк. 178 зв.–179. Покажчик читань на рік.

На бічних полях арк. 90 і 112, навпроти заголовків читань, згадані святі цього дня, почерком XIX ст., олівцем.

Записи. Поч. XX ст., на арк. 1а, олівцем: «30/V/02 7 р. с.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рукоп. № 22» чорнилом, на ярлиці, на арк. 1а. «№ 30», олівцем, на арк. 1а. «№ 22», олівцем, на арк. 12, 82. Штамп «Кіевскій музей Імператора Николая II» на арк.1, 26, 39, 49, 60, 79, 91, 105, 116, 126, 139, 159, 172.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР ВБУ 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 22) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 229).

Опис. Щеглова 1916, 6 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

25. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 90-ті роки XV ст. – 10-ті роки XVI ст.

Ф. 301, № 30 л

Інципіт: «о б-снvюоемсu на новы м(с~)цu. м(р). к~s. лу(к~). л~а».

Експліцит: «положеніе. поuса пр(с~)тыа вл(д~)чца нашеа бц~а. еb~(г) n лу(к~). глава. д~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 267 (1–262 — XVI ст. + 263 — XIX ст. + 1а, 2а, 153а, 153б — XIX ст.). Чисті аркуші: 6 зв., 78 зв., 119 зв., 123 зв., 244 зв.; арк. 1 випадає; на арк. 153, 153а обірвані нижні кути. Літерні аркуші та арк. 263 вставлені при повторному оправленні XIX ст. Зошитів 23: I^{12}–XXII^{12}, XXIII^{2}. У І зошиті бракує перших двох аркушів; у XVII зошиті бракує шостого аркуша (між арк. 192 і 193), без текстових лакун. Сигнатура часу створення ркп. зрізана при повторному оправленні, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 200). Філіграні: 1) голова бика, І варіант (арк. 4) — тип Briquet № 15169 (1494 р.); 2) голова бика, II варіант (арк. 6) — тип Briquet № 15174 (1505–1517 рр.); 3) корона (арк. 159) — тип Piccard. Kronen VI, № 4 (1516–1520 рр.); 4) герб Гончарових, літери *МФАГ // 1816* (вставні аркуші) — сх. Клепиков 1959 № 381 (1809–1843 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 135, рядків 21. Колонтитул, продубльований почерком XIX ст.; рубрикація.

Письмо. Устав перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе та світло-коричневе; кіновар та малинова фарба. На арк. 263 півустав рукою поч. XIX ст., чорне чорнило.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 7 вузол, з елементами зооморфного стилю, в четверній рамці; на арк. 79 — з двох потрійних кіл; на арк. 124 — у подвійній рамці з вісімок; на арк. 194 — у подвійній рамці з трьох подвійних кіл. Плетінки з боків прикрашені елементами рослинного та тонкотравного орнаменту, зафарбовані малиновою, сірою, зеленою, синьо-зеленою фарбами; незафарбований простір заповнений невеличкими чотирилисниками. На арк. 76, 120 залишене місце для малих заставок. У кінцівках текст колофоном. Наприкінці рядків — орнамент у вигляді хвилястих рисочок над і під горизонтальною рискою з крапкою посередині (арк. 1 зв., 76), у вигляді горизонтальної риски з крапкою посередині (арк. 4 зв.). Деякі позначення днів читань обведені орнаментальною рамкою неправильної форми (арк. 32 зв., 47 зв., 110 зв., 150). Заголовні ініціали: на арк. 7, 79, 194 великі двоконтурні плетінчасті, зафарбовані малиновою, світло-зеленою та блакитною фарбами (арк. 194 — світло-зеленою); на арк. 124 великий колінчатий ініціал, зафарбований тими самими фарбами. Інші ініціали кіноварні, прикрашені посередині хвилястими рисками (арк. 5, 76, 118 зв., 191, 245).

Оправа. Малярська, кін. XVI–XVII ст., частково поновлювалася у др. чв. XIX ст. Дошки в складеному покритті: шкіра (корінець) та полотно (кришки) пофарбовані у яскраво-зелений колір. На верхній кришці втрачено дві третини покриття, на нижній — половина. Звороти кришок виклеєні полотном, на них у XIX ст. поставлені приклейні форзаци з блідо-блакитного паперу (філіграні: літери *МФАГ //* герб Гончарових — под. Клепиков, № 381 (1828–1843 рр.). Верхній форзац відклеївся, вкладений на початку ркп., нижній — частково відклеюється). Обрізи забруднені, з залишками тисненого орнаменту. Застібки втрачені. Розпис олійними фарбами, нанесений на загрунтоване полотно; частково втрачено верхній шар зображення, проглядає полотно та ґрунтовка. На верхній кришці частково лишилися косинці біля корінця із зображеннями євангелістів з символами, в центрі — незначний фрагмент «Розп'яття» (?). На нижній кришці — на зеленому фоні бежевою та світло-коричневою фарбами в кутах та центрі зображено п'ять півкуль, що імітують пуклі.

Зміст. Арк. 1–75 зв. Покажчик читань, передмова та Євангеліє від Матфея, починається з гл. 35 покажчика глав: «о б-снүюоемсü на новы м(с~)цü. м(р). к~ѕ. лү(к~). л~а».

Арк. 76–119. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 120–190 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 191–244. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 245. Сказання про число євангельське.

Арк. 245 зв.–254 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи (арк. 245 зв.–251 зв); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці, Великої Суботи, а також читання на Пасхальній літургії (арк. 251 зв.–252 зв.); 11-ти воскресних читань, на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 252 зв.–254); вказівки до читання Євангелія (арк. 254 зв.); таблиця — покажчик читань за Октоїхом (арк. 254 зв.).

Арк. 256–262. Місяцеслов, без кінця, обривається на 25 серпня: «положенїе. поиса пр(с~)тыа вл(д~)чца нашеа бц~а. еѣ~(г) п лу(к~). глава. д~».

Арк. 263 (вставний). Перелік євангельських читань на єлеосвяченні.

Записи. 1) 30 жовтня 1727 р., вкладний, на арк. 262 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сит наданіт До храму Свѕтои вѣликомучѣніци Параскѣвіи в сѣл- обѣн-ж од пана Стан-слава Гримскаго и жѣни Тго Марии, И сина ихъ войцеха фабѣцкого, и жѣни ѣго Анни, во пѣрви(х) крижовъ

циновихъ два, лихтарув чтири, мистчка за ... (?) булками двома одданскои роботи, заслона таб-нова(нос.) нітбітска на прt(с)вято(и) Бц~и, корогві(и) дв- маттриалнихъ, з фtдурами до набожtнства ризи и стиха(р) tпttрахtль на раквіци всt матеріи камtлковіи, корогов третzz польтинаz з кутасами, Спастнія ради и за гр-хов пtпущение Року Бж~ого ҂а~ ѱ~ к~ р~ [1727] днz; л~ м-czцz октоврz при людzхъ громадніхъ Андрtй Сичікъ, другіи С-ловічъ јніско казачокъ». Додано наприкінці: «Tenze Pan Grimsky Lichtrow pare dotyze Cerkwi ofirowal cynowich».

2) 3 лютого 1738 р., вкладний, на арк. 262 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сит наданит до храму Стиz вtликомучtници Парасктвиу в сtл- обин-жкахъ, и воловичахъ одъ раба божого Павла Лапка и жtни tго јгааии родиttлtй ихъ обаполъ, иж вони умислили соб- рtчь добрую, з власной праци своtй, ап-рат партировй, зtлtнй в квzти б-лии, и чtрвониі, и ф-ал-товиі, до одправи церковной нал-жачй, которй в соб- суми мат: золотихъ штздtсятъ и два за јдпущение гр-хов своих, А къто би м-лъ tго акром- од цtркви Обин-зкой пдалити да фторомъ пришtств- будttъ со нами судитиczи да будttъ прокълzтъ триста и ос-мънадtczтъ, ижt во Никtи да будttъ прокълzтъ, оо длz л-пъшой в-ри в сию книгу подпис руку моtи даю Павtлъ Лапко з жонои јгафътю року 1738 мц~а фtвруариz днz 3».

3) 1816 р., на арк. 7–13, коричневим чорнилом: «Сїе Евангелїе къ забвенію прїиде но въ 1816-м году украшено бысть приходскимъ священникомъ Села Обенижъ Іоанномъ Колядинскимъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 77», червоним олівцем, «№ 30», олівцем, «Інв. 19367», олівцем, — на арк. 1а, 1. «Інв. 19367», синім чорнилом, на арк. 1а зв. «ДА/30 л», олівцем, на арк. 1, 2а. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 2, 261 зв. Штамп «Б. УАН» на арк. 1а, 26, 153а.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у жовтні 1880 р. від О.І. Коровицького, учителя Закону Божого Київської Фундуклеївської гімназії (Изв., 1880, 85, датоване XVI ст.). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19367), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 16).

Опис. Лебедев 1916, 8–9 (пол. XV ст.; заставки в руському стилі); ПС XV 1986, 101, № 639; Запаско 1995, 311–312 (№ 71).

26. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Уривки. 20–30-ті роки XVI ст. Друга половина XVI ст.

Ф. XXX, № 4

Інципіт: «ст~го ап(с)ла єb(г)листа ма(т)аеа».

Експліцит: «не(д) и~і мu(с~) пу(с~) єb(г~)лїе м(а) г(л~) р~ѕ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 9 арк. Аркуші є уривками з двох ркп., I: арк. 1–7, 9 та II: арк. 8. Аркуші відреставровані: підклеєні краї; аркуші склеєні: арк. 1–2, 3–5, 6–9. Збереглася сигнатура на арк. 2 зв. посередині нижнього поля (зошит XXXV). При нумеруванні переплутані лицьовий та зворотний боки арк. 8.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 185). Філіграні: 1) голова бика з літерою *S* над рогами (арк. 1) — сх. Briquet № 14479 (1527 р.); 2) кабан (арк. 7) — тип Laucevičus № 3670 (1525 р.), № 3671 (1525 р.). Арк. 8 без філіграні, папір др. пол. XVI ст.

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 24. На арк. 6 зв.–7 зв. текст розташований у два стовпці. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., крупний, прямий, з натиском. Два почерки: 1) арк. 1–7, 9; чорнило темно-коричневе; кіновар; 2) арк. 8; чорнило темно-коричневе; темно-червона кіновар.

Оздоблення. У заголовках в'язь.

Зміст. Уривки покажчиків євангельських читань з двох Євангелій:

1. Арк. 1–7, 9. Місяцеслов, без початку, з 16 листопада, зі слів «ст~го ап(с)ла єb(г)листа ма(т)аеа»; покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, покажчик 11-ти воскресних євангельських читань, на чинопослідуваннях і требах, загальних читань святим, на рік від Пасхи, до середи 13-ї седмиці по П'ятдесятниці.

2. Арк. 8 (лицьовий та зворотний боки переплутані). Покажчики: страсних євангельських читань, читань у Великий піст, воскресних євангелій.

Записи. 1604 р., на арк. 9 зв., нерозбірливий, напівстертий, українським скорописом, коричневим чорнилом, який закінчується так: «zко тогды на(с) было со~tнико(в) бо(л)шt htжtли сорокъ. А ctz грамота писана р~ б~ ≠ах~д».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. придбаний ВР у 30-х роках XX ст.

Опис. Фондовий.

27. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 20–30-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 32 л

Інципіт: «еже n матф-z стаго ев(г~)лiz главs».

Експліцит: «ст~го со~нном(ч)ка, игнатиu бг~оно(с)ца».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 210 арк. Арк. 99 зв. чистий; арк. 1–10, 20 випадають. Зошитів 26 по 8 аркушів. У I зошиті бракує двох аркушів (після арк. 1, без лакун); у II зошиті збереглося 4 розрізнених аркуші, бракує чотирьох аркушів (одного між арк. 7 і 8, двох 9 і 10, одного між арк. 10 і 11); у VI зошиті бракує першого аркуша (між арк. 35 і 36). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 210). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, перевитим змією (арк. 11) — тип Piccard. Ochsenkopf XVI, № 64 (1522–1527 рр.); 2) тіара з хрестом і зірочкою над ним (арк. 19) — тип Piccard. Kronen VII, № 26 (1530–1534 рр.); 3) тіара з хрестом (арк. 55) — тип Piccard. Kronen VI, № 26 (1537 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 140, рядків 18. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: на арк. 7 смужка геометричного орнаменту; на арк. 60 — прямокутна, з двох смуг (на арк. 162 зв. — з трьох), внутрішній простір яких заповнено хвилеподібним орнаментом та орнаментом із косих хрестів; на арк. 100 заставка з чотирьох смуг, внутрішній простір заповнений хвилеподібним орнаментом, зверху та з боків — трилисники; на арк. 205 зв. заставка з двох тонких смуг, заповнених зигзагоподібним рядком; заставки виконані чорнилом та кіновар'ю. У кінцівках текст колофоном, подекуди прикрашений розчерками, хвилястою лінією (кіновар) та крапками над і під нею (чорнило). Ініціали двох типів: на арк. 4, 57, 97 зв. тонкі кіноварні, іноді з додаванням чорнила (арк. 160 зв., 162 зв.), прикрашені завитками і розчерками; на арк. 60, 100 двоконтурні, виконані чорнилом і кіновар'ю, прикрашені розчерками. У заголовках в'язь, на арк. 100 в'язь, виконана чорнилом та кіновар'ю поперемінно.

Оправа. Друга пол. – кін. XVI ст. Дошки в бордовому оксамиті, який сильно вигорів та змінив колір, місцями став коричневато-зеленкуватим. На поверхні оксамиту відтиснуто рослинні орнаменти. Кришки врівень з блоком, на верхній кришці торці гладкі, на нижній — з жолобками, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, та закінчуються розгалуженням. Обидві кришки тріснуті на дві нерівні частини, нижня кришка відірвана від блока; частини кришок тримаються разом за рахунок покриття та набитої на кришки фурнітури. Блок шитий на п'ять широких ременів з сириці, розрізаних посередині. Шиття первинне. При виготовленні існуючої оправи блок був заново обрізаний. Корінець блока заокруглений, глухий, нині корінець покриття відірваний від корінця блока. Каптали відсутні. Форзаци втрачені. Від застібок лишилися металеві накладні пробої та одна прямокутна прикріпа. Фурнітура: на верхній кришці мідні наріжники (лишилися два на зовнішніх кутах) і середник, оздоблені гравіровкою та позолочені (?); на нижній — пуклі в кутах та центрі. Наріжники прямокутної форми із зображеннями євангелістів, їхніми символами та іменами: Марко на верхньому та Лука на нижньому. На прямокутному середнику — «Розп'яття з двома Предстоячими», на табличці Хреста — *HSNR* (!). Поверхня прямокутного середника має різний рельєф: зображення розміщено дещо вище від його рамки, оздобленої геометричним орнаментом з трикутників. Гравіровка зображення виконана недбало.

Зміст. Арк. 2–56 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Матфея; поч.: «еже n матф-z стаго ев(г~)лiz главs о влъсв-хь». Текстові лакуни: Мф. I, 20–II, 13, зі слів «не оубойсu прΐати жены твоеz» до слів «се ан~глъ г(с~)нь во сн- zви(с) іјсифу гл~u» (між арк. 7 і 8); Мф. IV, 10–V, 5, зі слів «и ре(ч) и(м). рожь(д)нiа ехиднова» до слів «сказа ва(м) б-жати n бΥдΥоа(г) гн-ва» (між арк. 9 і 10); Мф. V, 24–VI, 13, зі слів «и тог(д)а пришt(д) прΐнеси» до слів «zко твое цр(с)твΐе и сила и слава» (між арк. 10 і 11); Мф. XIX, 17–XX, 5, зі слів «никтоже бл~гъ токмо ...» до слів «...зше(д) въ шестыи, и девuтыи ча(с)» (між арк. 35 і 36).

Арк. 57–95. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 95–159 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 160–205. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 205 зв.–209. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи (арк. 205 зв.–208 зв.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій (арк. 208 зв.–209).

Арк. 209–210. Місяцеслов, обривається на 20 грудня, день пам'яті сщмч. Ігнатія Богоносця: «ст~го со~нном(ч)ка, игнатиu бг~оно(с)ца ...». Давньоруське свято: Покров Пресв. Богородиці,1 жовтня.

Записи. XVIII ст., українським скорописом, на арк. 1 зв. список церковних книг та начиння (нерозбірливо), коричневим чорнилом.

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. 19377», червоним чорнилом, на внутрішньому боці верхньої кришки оправи, «15650», чорним олівцем, «92» червоним олівцем, — на середнику оправи. Штамп «Б. УАН» на арк. 1, 167. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 2, 35, 47, 123, 184, 210 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1894 р. від В. Тимінського, члена-кореспондента ЦАТ КДА, доглядача Віленського духовного училища (Изв., 1894, 27; Лебедев 1916, 9). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19377), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 29).

Опис. Лебедев 1916, 9 (кін. XV–1510-ті рр.); ПС XV 1986, 246, № 2617.

28. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 20–30-ті роки XVI ст.

Ф. 301, № 37 л

Інципіт: «Сказанΐє пр-ємлиùєє въсєго л-та число єb(г~)льскоє».

Експліцит: «нv до стр(с~)тнаго єb(г~)лΐа пръваго і~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 343 арк. (1–7, 9–95, 97–342 — XVI ст.; 8, 96, 343 — XVIII ст.). Чисті аркуші: 92 зв., 249 зв., 319 зв., 328 зв. Аркуші ркп. частково поновлювалися [в 1744 р.]; на початку та в кінці ркп. сліди замокання; ветхі краї арк. 342, 343; по всьому ркп. воскові плями; поля перших та останніх аркушів були розірвані, ветхі, підклеєні в 90-х роках XIX ст.; випадають з блока арк. 13–14, 63, 86, 87, 150–155; відриваються арк. 36–41, 68–71, 249. Зошитів 44, переважно по 8 аркушів; на початку кожного Євангелія зошити мають по 6 аркушів: I^{5}, II^{8}, III^{8}–XI^{8}, XII^{7}, XIII^{8}, XIV^{8}, XV^{8}, XVI^{10}, XVII^{8}, XVIII^{8}, XIX^{7}, XX^{6}, XXI^{8}, XXII^{8}, XXIII^{6}, XXIV^{8}–XXXI^{8}, XXXII^{7}, XXXIII^{7}, XXXIV^{8}–XLIII^{8}, XLIV^{7}. У XXIII зошиті четвертий і п'ятий аркуші знаходяться в XVI зошиті як арк. 123 і 124. Сигнатура часу створення ркп.

28. Євангеліє тетр

Матеріал письма. Папір 2° (286 × 200). Філіграні: 1) корона (арк. 1) — сх. Briquet № 4968 (1528 р.), сх. Laucevičius № 1579 (1528 р., 1529 р.), сх. Piccard. Kronen XIII № 55 (1529 р.), № 56 (1519 р., 1524 р., 1538–1541 рр.), сх. Heawood № 1146 (1522 р.), № 1147 (1530 р.); 2) сфера (арк. 6) — сх. Лихачев № 3395, 3397 (1491 р.); 3) герб Амстердама (арк. 343) — сх. Heawood № 413 (1708 р., 1724 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 125, рядків 18. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., середній, з легким нахилом уліво. Почерків п'ять: 1) арк. 1–77 зв.; 2) арк. 78–92, 93–101; 3) арк. 101–272; 4) арк. 272–319, 320–342; 5) арк. 153 зв. (п'ять рядків), 156 зв. (13 рядків), 237 зв. (сім рядків), менший, більш прямий і стиснутий тип письма. Півустав XVIII ст., середній, із легким нахилом управо: арк. 8–8 зв., 96–96 зв. Чорнило коричневе, першого почерку, та темно-коричневе, другого почерку та XVIII ст., кіновар та золото.

Оздоблення. Заставок дев'ять, різного часу: XVI ст. плетінчастої композиції — на арк. 1, 149, 246, 329 проста плетінка, виконана золотою фарбою, контур заповнений світло-зеленою та синьою фарбами, з боків прикрашена стилізованими квітами; на арк. 152, 250 з боків та зверху плетінки стилізовані квіти, виконані золотою фарбою, контур заповнений зеленою, синьою, темно-коричневою фарбами; на арк. 93 плетінка балканського типу з концентричних сплетінь, на верхній частині стилізовані квіти, виконана золотою фарбою, контур заповнений зеленою, синьою, темно-коричневою фарбами; XVIII ст., стилізація під гравіровані стародруковані заставки, чорнило темно-коричневе, на арк. 8 прямокутна рамка, в рамці та вгорі стилізовані квіти, посередині у колі зображення Ісуса Христа, на арк. 96 прямокутна рамка, в рамці та вгорі стилізовані квіти. Бордюрні басми, виконані золотом, темно-коричневою, синьою, зеленою фарбами: на арк. 152, на стилізованій квітці — пташка; на арк. 250, на стилізованих гілках: на одній — птиця Фенікс, на іншій — пташка, під цим малюнком — стилізоване зображення церкви. Кінцівки колофоном, у передмовах писані чорнилом, після євангелій подвійні, писані чорнилом і кіновар'ю. Заголовки передмови до книги, євангелій, місяцеслова виконані золотом по коричневій фарбі; передмов до євангелій, покажчиків читань кіноварні. Перший рядок заголовків писано простою в'яззю. Ініціали XVI ст.: на арк. 1 великий плетінчастий, виконаний золотом; на арк. 152, 250 великі плетінчасті, стрічкі зелені та сині, оконтурені золотом, прикрашені темно-коричневими крапками; тонкі кіноварні. Ініціали XVIII ст. на арк. 8, 96 великі, писані темно-коричневим чорнилом, оздоблені стилізованими квітами. Заголовні літери кіноварні.

Оправа. Поч. XVIII ст., поновлювалася в кін. XIX – на поч. XX ст. Дошки в темно-коричневій шкірі; значні втрати на кінцях корінця та нижній кришці, два фрагменти покриття відірвалися від нижньої кришки і зберігаються окремо від ркп. Кришки з рантами та кантами, по бічному обрізу співпадають з блоком. На верхній кришці йде повздовжня тріщина; від нижньої — лишилася тільки частина шириною 93 мм. Обрізи червоні. Від форзаців на зворотах кришок лишилися тільки приклейні аркуші з макулатурного паперу з рукописним текстом: на верхній кришці — фрагмент з Пом'яника XVIII ст., на нижній — фрагмент купчої чи договору, в якому зазначена дата «1715 р.». Застібки втрачені. Тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. На верхній кришці проглядає овальний середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими», деталі сюжету не проглядаються.

Зміст. Арк. 1–2. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїє пр-ємлийєє въсєго л-та число єb(г~)льскоє ї

єb(г~)листомь пр-uтїє. nкvдоу начинаvть, и до гдє стаvть».

Арк. 2–92. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського і Євангеліє від Матфея.

Арк. 93–148 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 149–245 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки (після арк. 175 мають бути арк. 123–124).

Арк. 246–319. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 320–328. Покажчик євангельських читань на рік від Пасхи.

Арк. 329–338. Місяцеслов. Сербська пам'ять: прп. Сави Сербського, 14 січня.

Арк. 338 зв.–342 зв. Покажчики євангельських читань: від Неділі про митаря та фарисея до Великого посту (арк. 338 зв.), у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці; на требах; загальних святим; євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 340–341 зв.); уставні вказівки читань Євангелія на часах Великої Неділі (арк. 341 зв.).

Арк. 343. Актовий документ 1715 р., зараз уплетений у книгу, раніше був приклеєний до нижньої кришки оправи, пошкоджений, текст зберігся частково. У ньому розглядається спірна справа між Переяславським монастирем і Чигрин Дубровою про млинові колеса; згадується полковник Андрій Маркович Лубенського полку та єпископ Переяславський.

Зі звороту верхньої кришки оправи приклеєно аркуш із Пом'яника кін. XVII – поч. XVIII ст., писаний українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, напр., вписано: «КарьпТнко, Харько, Михайло, Бцько, Прокипъ, Брьмо, КононТнко, МиколаТнко» та ін.

Записи. 1) 15 лютого 1716 р., дарчий, ієрея Григорія Даниловича, на верхньому полі арк. 69 зв.–72, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «҂аg¾~~і год(у) фТвруариu Т~і днz, Азъ ІТрТй Григори(й) Данилови(ч~) прТ(ѕ~)витТ(р) ст~о бг~ословски(и) соко(л~)ски(и), м-ю сію книгу глаголТмую Тb(г~)лїТ наданую n Михайла и Аааnасиz кҮпчино(в~) прТходzчи(х) до криму, которїй надали мн~- за (с)пасТниТ сво[Т] и родичо(в~) своихъ, во в-чно мн-, аз жТ надаю Ти чТсному nц~у Миро[ну] Сороц- за своТ сп(с)н~ія и ти(х) котории и мн- надали, и [длz] л-пшаго ув-рТнїz руку свою по(д)писую, вишТ написа(н~)ни(й) Григори(й)».

2) 31 травня 1738 р., власницький, на арк. 7 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ТрасТніТ зТмли n полудни в ро(к~): ҂аgл~и: м(с~)ца маz дн~z ла~».

3) [До 1744 р.], вкладний, на нижніх полях арк. 9–23, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, закреслений; початок запису був втрачений, на його місці зараз вставний арк. 8: «животворяѝаго крТста ... славнаго пророка и предитечи ... до храму божїz (?) ... своТю жТною агааиТю за отпҮѝТниТ гр-ховъ своихъ ... от сТго храма да ... тоб- Ти ... до храмҮ проклятъ въ сии и в будуѝии в-къ аминь» (див.: Лебедев 1916, 11).

4) [До 1744 р.], купчий та вкладний, Федора Кардашевського, на нижніх полях арк. 25–45, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, закреслений: «Во имz nц~а и сн~а и ст~го дх~а ами(н). Сиz книга рТкомаz Тва(н)гТлиТ купилъ рабъ бж~и(и) аТодоръ ка(р)дашТвски(и) со жТною своТю мариТю и со чади сво(и)м(и), м(л~): стТфано(м) м(л~): Іано(м): м(л~): ахри(с)тиною за nпYùТниТ гр-ховъ сво-хъ а врYчаю Ти в-чними часи свzтому nц~у василию [па(с)к-тТрY] ... кр(с)ùТному м-ùанинова симиjнъ братьzнови(ч) а хто бы схот-лъ Ти ... будТ(т) анааТма ... а по(с)Тмъ то(л)ко чТ(ст)ного nца василиz жТ бы чТ(ст)наz го(с)пожа ... jц~Y василии сиа то во(л)но врYчити и сн~ови своТму а(м)».

5) 1744 р., власницький, на арк. 7 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом: «≠ам~д: года». Цим же почерком уписано на вставному арк. 8 початок Євангелія від Матфея та інші тексти на арк. 96, 343.

6) [1744 р.], власницький, на арк. 285 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом; тим же почерком, що і попередній запис, та вписані тексти на вставних аркушах: «СіТ ТьангєлЇТ писалосu zкъ каинъ авєлu бывъ».

7) [Після 1744 р.], купчий, Іоана Кучера, між рядків, переважно посередині аркуша, на арк. 8, 10, 11, 14, 16, 18, 20, 22–25, 28, 29, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Во имz nца и сн~а и ст~аго дх~а аминъ Ciz книга глаголТмаz ТвангТлиТ купилъ Ти рабъ бж~и(и) Іjанъ КучТръ и со жТною своТю МариТю за nпуùТниТ гр-ховъ свои(х)».

8) 1754 р., власницький, на арк. 7 зв., польським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Року 1754».

9) 2 червня 1760 р., власницький, на арк. 7 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «Року ≠аg~г. мц~z іюнz днz в~: прТм-нТніТ слн~ца».

10) 17 грудня 1878 р., дарчий, на арк. 1, скорописом, фіолетовим чорнилом: «Въ Церковно-Археологическій Музей при Кіевской д. Академии от Льва Маціевича. 17 дек. 1878 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «296», синім олівцем, на звороті верхньої кришки оправи; «Муз. 296», червоним олівцем; на верхній кришці оправи на напівздертій наклейці збереглися останні цифри цього шифру коричневим чорнилом.

Історія надходження. Євангеліє надійшло до ЦАМ КДА 17.12.1878 р. від викладача кишинівської семінарії Л.С. Маціевича, який його отримав від Ф. Бернасовського, священика у с. Лугів Гайсинського пов. Подільської губ. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1878 дек., 252 (Євангеліє, XV ст.; видані приписки на арк. 69 зв.–72 — 1716 р. (прочитано як 1765 р.) та на арк. 8–29); Крыжановский 1889, 156–167 (XV–XVI ст.); Лебедев 1916, 11–12 (Євангеліє, перш. пол. XVI ст.); Запаско 1960, 66 (Євангеліє, XV–XVI ст.; автор уважав, що ркп. не зберігся); Запаско 1995, 308–311, № 70 (кін. XV – поч. XVI ст.).

Публікація. Титов 1910, рис. 10, 16, 32, 23 (арк. 149, 152, 250, 329); Запаско 1960, 67, рис. 41 (арк. 250); Запаско 1995, 309, 310 (арк. 152, 250, початок Євангелій з орнаментованими прикрасами).

29. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 20–30-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 14 п

Інципіт: «еже п матаеа ст~ого бл~гов-ст главы. а. о влъсв-хь. в~».
Експліцит: «ст~го ап(с~)ла филиппа еb(~г) ij~ г~(л) е~».
Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–III + 273 арк. Арк. 5 зв., 133 зв. чисті; арк. 268–273 випадають. Арк. I–III вставлені при реставрації як аркуші форзаца зі стародруку. Ркп. реставрований. Зошитів 35: I^{4}, II^{11}, III^{8}–XI^{8}, XII^{10}, XIII^{8}–XXXV^{8}. У XII зошиті бракує п'ятого аркуша (між 88 зв. і 89); у XXVII зошиті бракує першого аркуша (між арк. 204 і 205); у XXXV зошиті наявні перші 5 аркушів (арк. 269–273). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 200). Філіграні: 1) кабан (арк. 8) — сх. Лихачев № 2378 (XVI ст.); 2) подвійний хрест на гербовому щиті під короною (арк. 229) — сх. Лихачев № 2633 (1520–1530 рр.), сх. Briquet № 1251 (1529 р.); 3) голова бика з літерою *S* між рогами (арк. 265) — сх. Briquet № 14479 (1527 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 125, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Устав XVI ст., крупний, прямий, частий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар .

Оздоблення. Заставки-плетінки (кіновар) різних конфігурацій: на арк. 1 нерівна геометрична плетінка; на арк. 6 плетінка з трьох потрійних кіл; на арк. 87 плетінка-смужка; на арк. 89 плетінка у вигляді плетених під прямим кутом смуг; на арк. 134 плетінка з дрібних переплетених кіл; на арк. 206 плетінка з чотирьох подвійних кіл; на арк. 272 плетінка-смужка, переплетена хвилястою смужкою. Великі плетінки частково зафарбовані зелено-блакитною фарбою, малі виконані чорнилом та кіновар'ю. Більша частина кінцівок колофоном; на арк. 133 кінцівка хрестоподібна; на арк. 205 зв. текст прикрашений знизу невеликим малюнком з дрібних з'єднаних півкіл; кінцівки в рядок завершуються трьома крапками та трьома хвилястими лініями. Ініціали: на арк. 6, 134, 206 великі двоконтурні плетінчасті, виконані зелено-блакитною, коричневою і червоною фарбами; на арк. 87 зв., 132 зв. червоні кіноварні ініціали, прикрашені завитками, крапками і рисочками; на арк. 89 двоконтурний плетінчастий ініціал, частково зафарбо-ваний зелено-блакитною фарбою. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Дошки в світло-коричневій шкірі. Нижня кришка майже відірвана від блока, тримається на одному шнурі. Обрізи сині, фарба вигоріла та збереглася місцями. Форзаци втрачені. Звороти кришок виклеєні двома різними за якістю шматками паперу. Застібки втрачені. Тиснення сріблом місцями потемніло. В кутах вузької рамки косинці, в центрі сюжетний середник: на верхній — ромбовидний середник «Розп'яття з двома Предстоячими», косинці — «рука, що тримає гілку з квітами»; на нижній — кибалковий середник «Давид» (?), уступчасті косинці.

Зміст. Арк. 1–86 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Матфея; поч: «еже п матаеа ст~ого бл~гов-ст[ïе] главы. а. о влъсв-хь. в~».

Арк. 87–130 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 131–203. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 203–272. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 272–273 зв. Місяцеслов, без кінця, обривається на покажчику читань у день ап. Филипа, 14 листопада: «ст~го ап(с~)ла филиппа еb(~г) ij~ г~(л) е~».

Записи. 1) XVII ст., купчий, на арк. 262 зв.–264, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Z рабъ бжи(и) Itpt(и) Васили(и) в-кари(и) Ст~о [Спаса Кози(л)ского] прода(л) Сию Книгу Гл~tмую Тва(н)гtлиt за три талzри Itромонаху Гt(р)ману по(с)триже(н)ику триго(р)скому».

2) 27 серпня 1854 р., власницький, на арк. 1–2, темно-коричневим чорнилом: «1854 года Августа 27 дня принадлежить Н–жинскому Благов–щенскому монастырю. Настоятель Архимандрить Аеофиль».

3) XIX ст., на арк. I, коричневим чорнилом: «Евангеліе писанное».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. р. 54», олівцем, на форзаці; «№ 5», коричневим чорнилом (закреслено), на арк. I; «№ 27», світло-коричневим чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1872–1873 рр. з Ніжинського Благовіщенського монастиря через настоятеля Ієроніма, почесного члена ЦАТ (Отч. 1872, 3 — XV ст.). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 14–15 (XV ст.; кількість аркушів — 282; запис, ним наведений на арк. 282, відсутній); ПС XV 1986, 101, № 637; Запаско 1995, 312 (№ 72).

30. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 20–40-ві роки XVI ст.

Ф. 301, № 559 п

Інципіт: «послушаеть и(х). пов–(ж) цркви».

Експліцит: «прп(д)jбны(м) м(ч)нко(м). еb(г)л. в м(а)».

Мова. Цсл. білорус. або рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 157 арк. Арк. 1 випадає; на арк. 1–48 обгорів верхній край; арк. 156 розірваний навпіл. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні. Наявних зошитів 17: I^{10}–X^{10}, XI^{9}, XII^{10}–XIV^{10}, XV^{4}, XVI^{6}–XVII^{6}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 205). Філігрань тіара (арк. 52) — сх. Piccard. Kronen, IX, № 49 (1524–1530 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 140, рядків 24. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., крупний, високий, без натиску. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; ініціали, заголовки, рубрикація виконані малиновою кіновар'ю.

Оздоблення. Кінцівки колофоном «у руку». Заголовні ініціали двоконтурні кіноварні, прикрашені крапками та рисочками. У заголовках в'язь.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–22. Євангеліє від Матфея, без початку; починається з Мф. XVIII, 17, зі слів: «. . . послушаеть и(х). пов–(ж) цркви».

Арк. 22 зв.–54 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 54 зв.–106 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 106 зв.–146. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 146 зв.–150 зв. Місяцеслов.

Арк. 151–157. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 151–156 зв.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці; 11-ти воскресних утреніх євангелій; на чинопослідуваннях і требах; загальних святим (арк. 156 зв.–157); закінчуються вказівкою читання загальної служби преподобномученикам: «прп(д)јбны(м) м(ч)нко(м). еb(г)л. в м(а)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. р. 169», олівцем, на арк. 2; «169» на ярлиці, олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1876 р. від Іларіона Лиликовича, священика у с. Озера Луцького пов. Волинської губ. (Отч. 1876, 12). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 545 (XVI ст.).

31. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 20–40-ві роки XVI ст.
Ф. 312, № 29.

Інципіт: «кыа проповедї кvпли. е(ж) оубо іјан(н)а еb(г~)ліє» (арк. 7).
Експліцит: «еb(г~) е n ij(н~) за(ч~) ма~ еb(г~) s~ n» (арк. 375 зв.).
Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 384 арк. (7–375 — XVI ст.; 376–377 — XVII ст.; 1–6, 378–384 — XIX ст.). Чисті аркуші: 2–5, 378–384; арк. 15 зв. заповнений текстом з др. пол. аркуша; арк. 376–377 зі стародруку XVII ст. (папір без філіграні). Блок розбитий, аркуші підклеєні папером біля корінця і на кутах при реставрації XVIII та XIX ст.; аркуші нерівно обрізані по довжині: біля корінця довше ніж із зовнішнього краю; арк. 180 випадає. Зошитів 49: I^8 (ненумерований): I^8, II^6, III^8–VI^8, VII^6, VIII^8–XXXV^8, XXXVI^6, XXXVII^8–XLI^8, XLII^6, XLIII^8–XLIV^8, XLV^4–XLVI^4, XLVII^6, XLVIII^2, XLIX^6. Перший та останній зошити вставлені при реставрації. У XLVI зошиті втрачено два аркуші. Сигнатура часу створення ркп. у лівому куті нижнього поля звороту аркуша, починається з другого зошита.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 140, 185 × 140). Філіграні: 1) тіара, I варіант (арк. 24/29) — под. Piccard. Kronen XI, № 42 (1525–1527 рр.); 2) тіара, II варіант (арк. 26/27) — под. Piccard. Kronen VII, № 5 (1532–1535 рр.); 3) голова бика, I варіант (арк. 39/46) — тип Лихачев, № 3916 (1536 р.); 4) жезл (арк. 40) — аналог не встановлений; 5) голова бика, II варіант (арк. 58/64) — тип Лихачев, № 3732 (1532 р.); 6) корона (арк. 100/101) — тип Piccard. Kronen IX, № 15 (1526–1532 рр.); 7) собака (арк. 176, 178) — аналог не встановлений; 8) кабан (арк. 181/184) — под. Лихачев, № 1703 (1542 р.); 9) герб фабрики Гончарових, літери і дата: *АГ // 1811* (арк. 380/381).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 100, рядків 18. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 7–16 зв., 106–362; 2) арк. 17–105 зв., 362–375 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 15 з розміщених горизонтально овалів та вісімок, внутрішній простір заповнений маленькими чотирилисниками, кружками та фрагментами геометричного візерунка; на арк. 106 з подвійних кіл; на арк. 170 з подвійних вісімок та ромбів, внутрішній простір заповнений маленькими кружками; фарби: бордова, жовто-коричнева та світло-зелена. На арк. 270 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном; на арк. 169 зв., 347 останній рядок продовжується подвійними комами та рисочками. Заголовні ініціали плетінчасті двоконтурні кіноварні (на арк. 15 ініціал майже весь заклеєний при реставрації книги). Читання Страсної седмиці обведені рисунком — Голгофа з маленьким хрестом.

Оправа. Друга чверть XIX ст. (не раніше 1844 р.). Дошки в темно-коричневому оксамиті, який частково обгорів на верхній кришці; частини кришки тріснуті. Каптали приклейні, плетені з білих та синіх ниток. Обрізи сині (місцями проглядає попереднє фарбування червоного кольору). Застібки на пробій збереглися повністю. У XIX ст. на початку та в кінці блока було вставлено по одному восьмиаркушевому зшитку (окремі аркуші мають дату *1844*), зовнішні аркуші цих зшитків приклеєно на зворот кришок. Фурнітура: в кутах обох кришок округлі жуки зі зрізаним денцем, три з них збереглися на нижній кришці.

Зміст. Арк. 7–14. Передмова та покажчик глав, без початку, зі слів «. . . кыа проповедї кvплu. е(ж) оубо їjан(н)а еb(г~)лїе».

Арк. 14 зв. Молитва перед читанням Євангелія.

Арк. 15–103 зв. Євангеліє від Матфея.

Арк. 104–167 зв. Покажчик глав та Євангеліє від Марка.

Арк. 167–269. Покажчик глав та Євангеліє від Луки.

Арк. 269 зв.–347 Покажчик глав та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 347 зв.–365 Місяцеслов.

Арк. 365–375 зв. Покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст; 11-ти утреніх воскресних євангелій; на чинопослідуваннях і требах. Текстові лакуни: кінець покажчика читань у Великий піст та початок покажчика читань за Октоїхом, зі слів «в сv(б) °b(г) п маа. к~» до слів «не(д) в~ во j(х) гла(с) а~» (між арк. 367 зв. і 368).

Арк. 376–378 (зі стародруку). Тропарі седмичні, без початку та кінця, апостольські та євангельські читання за упокій, фрагмент полунощниці, закінчується словами «j вс-х блгочестивыхъ кнuз . . .». За М. І. Петровим, друковані аркуші належать московському виданню XVII ст. (Петров, 1904, 11).

Записи. 1) 1770 р. (?), на арк. 150, польським скорописом, коричневим чорнилом: «Iula 5 anno 1770 (?)».

2) XVIII ст., на арк. 149, українським скорописом, чорним чорнилом: «Заборов(с)ки Стефа(н)».

3) XIX ст., власницький, на арк. 9 зв.–10, частково зрізаний, чорним чорнилом: «Сиz Книга маt ростав при цtркви Преjбраженїа Гднz».

4) XIX ст., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Письмо старинными юсами (запис продовжується внизу аркуша) Начинается листкомъ 6-мъ, перепут. листы . . .».

5) XIX ст., почерком запису № 4: «На лист– 148 внизу: «Заборовски Стефанъ». На л. 149 на пол– (см. выше) на л. 8 и 9-мъ: «Сія книга Мат-ва при церкви Преображенія Госп~дня». «Из К. Консисторіи 1861, ноября 22, прислана изъ раскольнической часовни; Въ конц– вклеены два печатных листка изъ Служебника печатанного при Цар– и В. Княз–».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Дополн. описи, отд. 1.16/627», олівцем; «№ 627», коричневим чорнилом; «№ 23», олівцем, — на форзаці. Штамп «Кіево-Софійскаго Кафедрал. собора № 627» на арк. 1, 6, 180, 376, 377 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА з Київської консисторії, куди був переданий з розкольницької каплиці, вірогідно, м. Чорнобиля, 22.11.1861 р. (Петров, 1904, 11). До ВР ркп. був переданий у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 11 (половина XVI ст.).

32. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 30–40-ві роки XVI ст.

Ф. XXX, № 2

Інципіт: «Иже оубо преж(д)е закона. јни стии моужїе не писанми».

Експліцит: «и тако ј(б)ход(и) всегодионое число до не(д) цв-(т)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 236 арк. (1–234 — XVI ст.; 235, 236 — кін. XVII – поч. XVIII ст.). Чисті аркуші: 3 зв., 62, 102 зв.–103, 170; арк. 3 випадає. Сліди замокання. Ркп. реставрований та перешитий наприкінці XVII – на початку XVIII ст.; арк. 235, 236 вставлені при реставрації. Зошитів 31: I^4, II^8–XI^8, XII^7, XIII^8–XXVIII^8, XXIX^4, XXX^6, XXXI^8. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 195). Філіграні: 1) тіара (арк. 62) — сх. Piccard. Kronen IX, № 21 (1533 р.); 2) тіара (арк. 170) — сх. Briquet № 5046 (1533 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 135, рядків 23. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., вузький, прямий, крупний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, прикрашені розчерками і завитками. Кінцівки колофоном; на арк. 169 зв. під текстом орнаментальні розчерки. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Україна (?). Дошки в чорній шкірі; корінець покриття частково втрачений. Форзаци пришивні, з паперу низької якості, сіруватого відтінку. Від застібок лишилися шпеньки, один плаский ремінь без наконечника і дві прикріпи. Сліпе тиснення (на кришках: обрамлення, косинці та басми наповнення і корінець); тиснення золотом (середник на верхній кришці). На верхній кришці ромбовидний сюжетний середник: «Розп'яття з чотирма Предстоячими». Нижня кришка розділена на три поля: два вузьких та широке (центральне), що розділене на шість трикутників.

Зміст. Арк. 1–59 зв. Передмова Феофілакта Болгарського. Заголовок: «atјаилакта архиепі(с)~кпа јхри(д)скаго. пре(д)словїе»; покажчик глав та Євангеліє від Матфея.

Арк. 59 зв.–99 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 100–167. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 167 зв.–218 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 219–219 зв. Сказання про число євангельське.

Арк. 219 зв.–234 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 219 зв.–225); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 225–226); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 226–226 зв.).

Арк. 227–232 зв. Місяцеслов.

Арк. 232 зв.–234 зв. Покажчики читань на требах і чинопослідуваннях та вказівки до читання Євангелія (232 зв.–234); покажчик євангельських та апостольських читань за Октоїхом (арк. 234 зв.).

Записи. 1) 21 лютого 1713 р., після тексту, на арк. 99 зв., стилізованим півуставом, чорним чорнилом: «Родъ cot(н)~наго іереu Іосифа Дука(л)чика Іконопи(с~)ца. На то(т) ча(с) будуча(г) прt(з) це(р)кве сто~(и) довгол-(с)ко(и) заложенїu покро(в) пре(с)~тои бц~и ≠agri м(с~)ци феврали дн~u ка~» (далі перелік імен роду у два стовпчики, з поясненнями: «бабка, тешча, матку, се(с)три, сы(н) пре(с) ≠ag~ві, братїu котори оутону у кїеви ≠а~g».

2) Поч. XX ст., на арк. 1, чорним чорнилом: «Сіе Св. Евангеліе отъ руки боголюбцемъ н–кімъ писанное, не восхот–вшимъ имя свое изобразити въ книг–

сей, вынесено мною изъ подъ снарядовъ австрійскихъ съ церкви с. Сараньчуки Бережанського повіту, что въ Австріи. Галиція».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. придбаний ВР ВБУ у 30-х роках XX ст.

Опис. Фондовий (Євангеліє Охридського списку, не пізніше сер. XVI ст.).

33. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 30–50-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 2787

Інципіт: «еже п ма(т~)аеu ст~го еb(г~)лїu главы. о влъсв-хъ».

Експліцит: «оуказь глс~ово(м) і еb(г~)лїа(м) въскр(с)ны(м) и ап(с~)л и еb(г)лїоу».

Мова. Цел. молд. (?) ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 240 арк. (01–05 + 233 + 32а, 52а, 73а, 116а). При нумеруванні пропущені номери 63, 159. Ркп. реставрований. Пошкоджені арк. 01, 14. Зошитів 30: I^{6}, II^{8}–XI^{8}, XII^{9}–XIII^{9}, XIV^{8}–XXIX^{8}, XXX^{7}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, збереглася до VII зошита (арк. 48 зв.), далі зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (325 × 200). Філігрань кабан: 1) І варіант (арк. 1) — сх. Лихачев № (І пол. XVI ст.); 2) ІІ варіант (арк. 219) — сх. Лихачев № 2733 (І пол. XVI ст.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 140, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., майже прямий, із легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки (підклеєні у XVII ст.) рослинного стилю, виконані досить недбало; фарби: чорна, блакитна, зелена, бордова, жовтогаряча, золото тощо. Заголовні ініціали: на арк. 02 зв., 1, 61, 64, 102, 167 зв., 170 кіноварні, рослинного стилю, орнаментовані крапками та розчерками, на арк. 102, 170 виконані кіновар'ю та чорнилом. Кінцівки колофоном; на арк. 166 зв. текст написаний кіновар'ю. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст., частково поновлювалася у XIX ст. Дошки в коричневій шкірі, яка складається з двох шматків, з'єднаних на нижній кришці вздовж корінця (в місці з'єднання краї шкіри по нижньому краю розійшлися майже на 10 мм). Канти кришок по бічному обрізу майже співпадають з ним. Обрізи червоні з золотим тисненням. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки поновлювалися у XIX ст.; одна збереглася повністю, від іншої лишився плаский ремінь без гачника. Оздоблення: тиснення золотом (верхня кришка), сріблом (нижня кришка), сліпе тиснення (корінець), збереглося незадовільно. Оформлення кришок відрізняється тільки сюжетами центральних кибалкових середників: на верхній «Розп'яття з чотирма Предстоячими», на нижній «Мати Божа на престолі». На обох кришках навколо середників з боків по контурному середнику («Богородиця з Немовлям на півмісяці»), зверху та знизу по три ромбовидні (два «Розп'яття з двома Предстоячими», між ними орнаментальна ромбовидна рамка з контурним середником «Богородиця з Немовлям на півмісяці»; в кутах прямокутні косинці (голівки ангелів).

Зміст. Арк. 01–59 зв. Покажчик глав, Передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея; поч.: «еже п ма(т~)аеu ст~го еb(г~)лїu главы о влъсв-хь».

Арк. 59 зв.–98 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 99–166 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 167–216 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 217–217 зв. Сказання про число євангельське.

Арк. 218–233. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 218–221 зв.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 222–225 зв.).

Арк. 226–231. Місяцеслов. Сербська пам'ять: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня.

Арк. 231 зв.–232. Покажчик читань на требах і чинопослідуваннях, загальних святим.

Арк. 232–232 зв. Вказівки до читання Євангелія.

Арк. 232 зв. Прокімни недільні, обриваються на заголовку покажчика недільних євангельських і апостольських читань: «оуказь глс~ово(м) і еѣ(г~)лїа(м) въскр(с)ны(м) и ап(с~)л и еѣ(г)лїоу».

У частині місяцеслова почерком XVIII ст. надписаний суцільний рахунок седмиць, без поділу від Новоліття.

Записи. 1) 30–50-ті роки XVI ст., на арк. 216 зв., почерком писця, кіновар'ю: «τελος».

2) 28 вересня 1735 р., купчий та вкладний, на арк. 1–10, молдавським скорописом, коричневим чорнилом: «Во имz (јц~а) и сина и ст~аго дх~а аминь. Рабъ божии пtт(р) купилъ сию книгу рtкомую tbа(н)гtлиt за талzр-въ чотири за своt спасtниt гр-ховъ одпущtниt од[а]лъ tи до вtси Ск-пча до храму стаго Воздвижtни чtсного креста року б[о]жию ≠аgл~t мцz~ сtпътtврею дн~z к~и».

3) XVIII ст., уривок з чину рукоположення во священики, на арк. 64 зв., молдавським скорописом, чорним чорнилом: «Се теб- чедо мое Гіигоре (?) вѫруче Гъ хиритоніv Сіv».

4) XVIII ст., молдавським скорописом, чорним чорнилом малозрозумілий запис (наполовину молд. мовою?) зі згадуванням господаря «земле молдавской».

5) XVIII ст., на арк. 55 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Їюда за тридtсzть срtбниковъ прtдалъ Ха~, Много золотихъ ttпtр мною (?) л-чбою рахуючи в tдно(м) срtбнику було за которїй Їюда прtда(л) Ха~ : Еди(н) срtбни(к) м-лъ в сtб- р~ н~ золоти(х) а всtи сути було: д~: тисzчи и ф~ : со(т) золоти(х)».

6) XVIII ст., купчий, на арк. 62 зв., молдавським скорописом, чорним чорнилом: «Во имt јца и сіна и стаго д~ха и zр купилъ рабъ божи васи(л) син...» (далі нерозбірливо).

7) 18 червня 1891 р., дарчий, священика Григорія Сніжинського, на форзаці, чорним чорнилом: «Въ древнехранилище отъ священика м. Фельштина Проскур[овскаго] Григорія Сн-жинскаго 18 іюня 1891/[...] 809».

8) XIX ст., власницький, на нижній дошці оправи, темно-коричневим чорнилом: «Сия книга церкви Крестовоздвиженской Скеп[ченской?]».

9) XIX ст., на арк. 233 зв., коричневим чорнилом: «Вс-хъ листовъ переномерованныхъ въ сей книг- 233 листовъ. Въ начал- есть еще 5 листовъ. Всего листовъ = 238. И. Е.».

10) 3 жовтня 1933 р., М. Геппенера, на внутрішньому боці нижньої кришки, фіолетовим олівцем: «5 + 234 арк. (стар. нум. — 232; бракує арк. 63, 159; зайві неп. — 32а, 52а, 73а, 116а) 3.X.33 р. М.Г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Ркп. 3», чорним чорнилом; шифр «I, 2787», «№ 5», олівцем, — на форзаці. Штамп «ВБУ» на форзаці, арк. 01, 02 та нижній

дошці. Штамп «Кам.-Под. Археол. Музей» на арк. 2, 233 зв. Наклейка «Древнехранилище Подольскаго Епархіальнаго Историко-статистическаго Комітета въ г. Каменецъ-Подольскомъ» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 2.03.1933 р. у складі збірки Кам'янецького краєзнавчого музею (кол. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства, № 333) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 43, арк. 52, № 3).

Опис. Сецинский 1909, 64–65, № 3 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

34. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 30–50-ті роки XVI ст.
Ф. V, № 747

Інципіт: «Книга родства іс~ъ хр(с~)това».

Експліцит: «єb(г~)лїє n Іоан(н)а, за(ч): л~а: в н(д)лю».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–V + 302 арк. + 149а (17, 18, 20–138, 140–233, 235–281, 283 — XVI ст.; 2–16, 19, 282, 284–302 — кін. XVII – поч. XVIII ст. + 1, 141 (верхня половина аркуша) — XIX ст., 149а — кін. XVII – поч. XVIII ст.). Арк. 149а пропущений при нумерації. Ркп. реставрований двічі, наприкінці XVII – на поч. XVIII ст. та у XIX ст.; при реставрації XIX ст. ркп. перешитий. Арк. 2–16, 19, 149а, 282, 284–287, 288–302 вставлені при реставрації кін. XVII ст., арк. 139, 234 вставлені при реставрації XIX ст.; на арк. 282 відрізане нижнє поле, декілька вставних аркушів підклеєні при реставрації XIX ст. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 193). Філіграні: 1) кінь (арк. 1, 16) — аналог не встановлений, знак поширений наприкінці XVII – на поч. XVIII ст.; 2) герб з трьома ліліями і драбинами під короною (арк. 17, 18) — под. Лихачев № 2953 (1547 р.), № 1591–1592 (1534 р.); 3) Аламода (арк. 19, 149а) — тотож. Laucevičus № 24 (1687 р.); 4) Аламода (арк. 296, 302) — под. Laucevičus № 19, 21 (1677–1679 рр., 1684–1685 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 120; на арк. XVII ст. 240 × 150; 230 × 230, рядків 19. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., великий, з легким нахилом управо на арк. 17–281 зв. (арк. 141–141 зв. — нижня пол.), 283–283 зв. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. Півустав, що переходить у скоропис XVII ст. Три почерки: 1) арк. 2–16 зв., 288–295 зв., 302 зв.; 2) арк. 19–19 зв., 149а–149а зв., 282, 284–287 зв.; 3) арк. 296–302 зв. Півустав XVIII ст., середній, з легким нахилом управо, на арк. 8–8 зв., 96–96 зв. Почерк XIX ст.: арк. 1–1 зв., 141–141 зв. (верхня пол. аркуша); чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 81 та 246 з дрібних кіл, зафарбовані зеленою, коричневою, темно-жовтою фарбами та кіноварʼю (Ухова 1960, тип 51); на арк. 141 заставка вирізана. Ініціали: на арк. 81, 141 великі ініціали, за типом близькі до південнослов'янського, перший з тератологічними елементами; фарби: зелена, коричнева, темно-жовта та кіновар. На арк. 240 залишене місце для заголовного ініціала. Кінцівки колофоном, під ними — хрест з двома крапками над ним (кіновар, чорнило). У заголовках в'язь.

Оправа. XIX ст. Дошки в темно-коричневій шкірі. Обрізи синьо-зелені. На верхньому обрізі фіолетовим чорнилом — назва *ЄВАНГЄЛІЄ*. Форзаци (зшитки з 4-х аркушів) пришивні, з цупкого паперу без філіграней і штемпелів; два внутрішні аркуші верхнього форзацу втрачені. Застібки збереглися майже повністю, втрачено гачок на одному з ременів; накладні пробої застібок з гравіровкою фабричного виготовлення; ремені прибиті цвяхами з опуклими шляпками. Такі ж самі цвяхи вбиті

у внутрішніх кутах нижньої кришки як імітація жуків. Сліпе тиснення на кришках стилізоване під тиснення пізньоготичних оправ, збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–76 зв. Євангеліє від Матфея (арк. 1–1 зв. — текст XIX ст., на арк. 2–16 — XVII ст.). Заголовок (XIX ст.): «N матаеа ст~ое бл~гов-ствованїе»; поч. XIX ст.: «Книга родства іс~ъ хр(с~)това»; поч. XVII ст. (арк. 2): «цари, се волсви n востокъ прїидоша во ієр(с)лимъ»; поч. XVI ст. (арк. 17): «подобиси цр(с)тво нбное чл~коу с-авшv доброе с-ми».

Арк. 77–137 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 138–234. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 235–238 зв. Покажчик глав і передмова до Євангелія від Іоанна.

Арк. 239. Правило читання Євангелія на Пасху.

Арк. 240–295 зв. Євангеліє від Іоанна.

Арк. 296–302 зв. Покажчики апостольських і євангельських читань на рік від Пасхи (арк. 296–302); євангельських читань у Великий піст до Лазаревої суботи включно (арк. 302 зв.).

Записи. 1) 1762 р., польським скорописом, на арк. 140 зв., коричневим чорнилом: «Za zdrawie Za otpuszczęie hryhuv Rab Bozyi Iliią (?) Miszukiewicz 1762».

2) 1766 р., тією ж рукою, на арк. 239 зв., коричневим чорнилом: «За зд(р)авие Лаврентиа и за отпущеніе гриховь 1766».

3) кін. XIX – поч. XX ст., на форзаці: «св. Евангеліе. — писанное (фіолетовим чорнилом) XIV–XV в. (світло-коричневим)»; нижче змитий запис читається частково: «. . . Т. . . каценко».

4) Поч. XX ст., на форзаці: «15 р.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «28/308», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1945 р. у складі збірки Одеського товариства історії та старожитностей.

Опис. Фондовий.

35. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 40-ві роки XVI ст., до 8 березня 1546 р. Межигірський монастир.

Ф. 312, № 28

Інципіт: «В-домо да е(с). zко чтетси ри(д) n ijан(н)а стго еb(г)лїа».

Експліцит: «s~ еb(г~) оу(т~) а~ ап(с~)л л~а еb(г~) д~і».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 307 арк. (1, 307 — форзацні, XIX ст.). Ркп. реставрований двічі. Зошитів 38 + 1: перед I зошитом непронумерований зошит з 8-ми арк., I^{8}–XII^{8}, XIII^{7}, XIV^{10}, XV^{8}–XVII^{8}, XVIII^{6}, XIX^{8}, XXIII^{7}–XXIV^{7}, XXV^{8}–XXXVI^{8}, XXXVII^{7}, XXXVIII^{6}. Сигнатура часу створення ркп. на нижньому полі: посередині поля на арк. 1–101 зв., у правому куті на арк. 102–306 зв.

Матеріал письма. Папір 4° (202 × 140). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 6/12) — под. Лихачев № 1701 (1542 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 19/24) — сх. Лихачев № 2378 (XVI ст.); 3) тіара (арк. 221/223) — сх. Лихачев № 1675 (1542 р.); 4) голова бика з хрестом, переповитим змією (арк. 304/305) — тип Лихачев № 1579 (1530 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 111, 105 × 145, рядків 16, 19. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків чотири: 1) 1–17 зв., 112 зв.–266; чорнило світло-коричневе; 2) 19–101 зв., чорнило темно-коричневе; 3) 102–112, чорнило світло-коричневе; 4) 266 зв.–306 зв., чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: на арк. 164 зв., 242, 296 зв. вузька смужка з ромбів та крапок (кіновар, чорнило). Кінцівки колофоном, на арк. 2, 113 фрагмент смужки зигзагоподібного орнаменту та крапок (кіновар, чорнило); на арк. 159 розчерки та орнаментальні смужки (кіновар, чорнило); на арк. 162 кіноварний орнаментальний розчерк з рисочками та крапками; на арк. 239 смужка з хвилястої лінії та крапок (кіновар, чорнило); на арк. 241 зв. розчерк з трьома крапками. Заголовні ініціали кіноварні, з елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. Третя чверть XIX ст. (1854 р., див. запис № 6), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі. Форзаци приклейні. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець); золото потемніло, місцями набуло чорного кольору. На корінці у проміжку між першим та другим бинтами відтиснуто назву *ЄВАНГЄЛІЄ*. Конструкція та оформлення ідентичне оправам ркп.: ф. 312, № 31, 32, 78, 89, 157.

Зміст. Арк. 3–4. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїе прїемлюоее всего л-та число еb(г)льское»; поч.: «В-домо да е(с). zко чтетcu pu(д) n ijан(н)а стго еb(г)лїа».

Арк. 4–12. Покажчик читань на рік від Пасхи.

Арк. 12 зв.–108 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 108 зв.–159. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 159 зв.– 238 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 239–296. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 296 зв.–306 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 296 зв.–303 зв.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст (арк. 303 зв.–304); на чинопослідуваннях і требах (арк. 304–305 зв.); недільних євангельських і апостольських читань (арк. 305 зв.–306 зв.).

Записи. 1) [1546 р.], замовника, Андріана, ігумена Межигірського монастиря, на арк. 18 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «В л-та n со(з)данїz миру ҂р~и. инъдїкта г~. n нароженїu г~а наше(г) Їс~ ха~ ҂а~. ф~. мц~а ге(н)варu к~ѕ днu Сие ст~ое еb(~г)лі надана n ве(ли)ко(г) кн~pu слуцько(г) юреz до масты(pu) межїго(р)ско(го) до престо(ла) ст~о мїколы z а(н)дриа(н) игуме(н) манастыpz межїго(р)ско(г) обачі(в)ши велико по(п)сова(н)е n мыше(и) старому е(г)лїю ко(т)рое был(ло) еу(г)лїе надано n кн~pu юрьu слуцько(го) кара(в) есми переписа(т) ст~го еу(г~)лиz да(н) оу сие еу(г)лїе п(с)на андреzво полорово ро чинъ вшьгоро(д)ское две кадї меду и ро (ч)нь пе(т)ро(в)ское две кадї сто(в) стго ка(д) меду со роно(г) пu(т) ведере(ц) меду с кораровї(ч) пu(т) ведере(ц) меду с вар(з)елu чотьре ведер(ц)Ї меду». Межигірський Спасо-Преображенський монастир існував у місцевості Межигір'я — біля суч. с. Нові Петрівці, Київська обл.

2) 8 березня 1546 р., вкладний, Андрія Полоза, на арк. 3–5 зв., півуставом, кіновар'ю: «В л-то ҂р~ н~д м(с~)ца мр~та и~ днu и(н)ди(к)та д го положї(л) есми сие сто еу(г)лие межиго(р)ско(м) на престоле ст~ого миколы ра(б~) бж~и пн~ь а(н)дрей поло(з) хтобы ме(л~) є~ сие еу(г~)лие взuти из манастыpz ст~ого то(й) ро(с)суди(т)cz на то(м) свете».

3) 1555 р., на арк. 2 зв., українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «В л-то n наро(ж)ниz сн~а бжtго і~с х~а ≠а~. фн~t. сталосz совt(р)шtнит храму гн~z в мtжиго(р)ско(м) монастыри. пptсто(л) вtлики(й) пptjбра(ж)ниz, га~ ншt(г) іс~а х(с~)а. и ст~го чю(до)тро(р)ца Николы. и сты(х) вt(р)ховны(х) ап(с)лъ пtтра и павла».

4) 15 вересня 1556 р., на арк 2 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Jст~исu jлта(р) вtликаго ба~ и сп~са ншt[г] Іс~ Ха~ во имu стго а(р)хіtрpta чюдотво(р)[ца] николаа пptсоtнны(м) митрополито(м) Китвски(м) и всtа руси макаритмъ, и при вtлико(м) К(р) Жигмо(н)т- август- в л-то ≠р г г~ кру (г~) слн~цу к~ лун- t~і мца сt(п~) t~і днu на дн~ь ст~го мчнка никиты за Игумtна jноаptu».

5) 1594 р., на арк. 2 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Справы листо(в) вшілzки(х) на манасти(р) мtжиго(р)ский t~(с) уписаны до кни(г) кгро(д)ски(х) киі(в)ски(х) в року тисzча пz(т)со(т) дtвt(т)дt чt(т)вt(р)то(го)».

5) Серпень 1594 р., запис № 5 з уточненням дати (серпень), на арк. 3 і 4, вздовж бічного поля, українським скорописом, коричневим чорнилом.

6) 1854 р., на арк. 1: «Переплет–но 1854 г.».

7) Запис на форзаці XIX ст. переказує запис на арк. 18 зв.

Старий штамп. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 7» на арк. 1, 19, 127, 147, 306 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 10 (перш. пол. XVI ст.).

36. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 1547 р. Писець Михаїл диякон.
Ф. 301, № 36 л

Інципіт: «В-домо да есть. zко чьтетсu».

Експліцит: «а ты(и) пакы заиди до цв-(т)нvu не(д)лu».

Мова. Цсл. молд. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 277 арк. Чисті аркуші: 84 зв., 130 зв., 133 зв., 212 зв., 275 зв.–277; на арк. 126 зрізане нижнє поле. Зошитів 36: I^8–XVI^8, XVII^6, XVIII^8–XXXVI^8. У XVII зошиті останній аркуш відрізаний. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Пергамен 2° (315 × 230).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 150, рядків 20. На арк. 1–9, 82–84, 131–133, 210–212 текст у два стовпці по 22 рядки. Колонтитул; рубрикація. Покажчик читань за гласами написаний у вигляді двох таблиць (арк. 275).

Письмо. Півустав молдавський XVI ст. Почерк один. Писець Михаїл диякон. Чорнило коричневе; кіновар, золото.

Оздоблення. Заставки: на арк. 1 маленька прямокутна смужка рослинно-геометричного орнаменту, зафарбована синьою, червоною фарбами та золотом; на арк. 5 зв. маленька заставка, виконана золотом, зеленою та малиновою фарбами; на арк. 82 перевита золота смужка з трикутників, зафарбована зеленою, синьою,

червоною фарбами; на арк. 83 тонка смужка, виконана зеленою фарбою, всередині — геометричний орнамент золотом, червоною та зеленою фарбами; на арк. 131 перевита золота смужка з трикутників, зафарбована малиновою фарбою з дрібними рослинними елементами; на арк. 9 золота плетінка з дрібних кіл; на арк. 85 золота плетінка з шести потрійних кіл; на арк. 134 плетінка з дванадцяти кіл; на арк. 213 золота плетінка з многокутників, зафарбованих зеленою, жовтою та червоною фарбами. Всі плетінки розташовані піврамкою та прикрашені з боків та знизу рослинними елементами, в надвершші кожної — золотий хрестик та літери *ІС ХС НК*. Кінцівки: чашоподібна з підніжжям на арк. 1 зв.; текст колофоном на арк. 5 зв.; арк. 6 зв., 82, 133; у вигляді скороченого посередині рядка чорнилом або золотом на арк. 8 зв., 81 зв., 130; кінцівка хрестоподібна на арк. 84; у вигляді півкола на арк. 212. Заголовні ініціали: на арк. 9, 85, 134, 213 двоконтурні плетінчасті, виконані золотом, заповнені зеленою, синьою, червоною фарбами; червоною фарбою виконані елементи рослинного орнаменту. Інші ініціали тонкі золоті, прикрашені тонкими рослинними елементами, частково розфарбовані фарбами (арк. 1, 83, 132 зв., 213). У заголовках тонка золота в'язь. Таблиці на арк. 275 у подвійних рамках, заповнених геометричним орнаментом. Всі прикраси виконані з великою художньою майстерністю.

Оправа. XVIII ст.(?). Дошки в малиновому оксамиті. Обрізи золоті з гравіровкою, яка збереглася незадовільно. Форзаців не було, перший та останній аркуші блока наклеєні на зворот кришок (перший аркуш частково відходить від кришки, а останній відклеївся повністю). Застібки втрачені.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїе пр-емлщее въсего л-та число еb(г~)лское. и еb(г)листj(м) пр-utїе. nкvду начинаv(т), и до где стаvть»; поч.: «В-домо да есть. zко чьтетcu».

Арк. 1 зв.–4 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи до Неділі сиропусної включно (арк. 1 зв.–4 зв.); у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій, часів Великої П’ятниці, Великої Суботи, а також на Пасхальній літургії (5–5 зв.).

Арк. 5 зв.–81 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 82–130. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 131–209. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 210–268 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 269–273 зв. Місяцеслов.

Арк. 275. Покажчики євангельських читань: на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 273 зв.–274); 11-ти воскресних утреніх (арк. 274 зв.); недільних євангельських і апостольських за Октоїхом (арк. 275).

Записи. 1) 7 жовтня 1547 р., запис писця на арк. 209 зв., розташованого хрестом, темно-коричневим чорнилом: «Михаил дїакj(н) писа(л). j(к~) ~р дн~ь в лт~j ≠рн~е [7055 р.]».

2) Кін. XIX ст., на форзаці, чорнилом і олівцем: «(1884)/1546 года».

3) 1923 р., на арк. 277: «В этом евангелии всего находится 275 пис. листов. Хранитель Музея в Лавре Павел Попов. 1923. XI. 25».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. 19364», червоним чорнилом; «№ 74», червоним олівцем; шифри «Ц. Арх. М. № 210», олівцем, «Муз. 710», олівцем, «№ 71», олівцем, «36л (Муз 710)», олівцем, — на форзаці. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1, 21, 81, 237, 277.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1884 р. з ніжинської грецької церкви (Изв., 1884, 30 — Лебедев 1916, 11). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19364), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 13).

Опис. Лебедев 1916, 11.

37. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 40-ві роки XVI ст.

Ф. 301, № 34 л

Інципіт: «еже n матфеа ст~ого ев(г~)лїа, гла(в). о влъсв~хь».

Експліцит: «Слава съверъшителю гд~оу бо~у, аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 274 арк. Чисті аркуші: 118–118 зв., 197 зв., 274 зв. Зошитів 35 по 8 аркушів. У I зошиті бракує перших трьох аркушів; у XXXV зошиті збереглося сім аркушів; без лакун. Ркп. реставрований, аркуші підклеєні біля корінця. Сигнатура часу створення ркп. частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 200). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 141) — сх. Briquet № 1863 (1541 р.); 2) лілія на гербовому щиті (арк. 3) — под. Лихачев № 1691 (1542 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, вузький. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки, виконані кіновар'ю: на арк. 1 з ромбів, зафарбована чорним чорнилом, сіро-зеленою та зеленою болотного відтінку фарбами; на арк. 5 з трьох подвійних кіл, зафарбована блакитною, болотною та жовтою фарбами; на арк. 72 складний геометричний орнамент з кіл, прямокутників, вузлів різноманітної форми та надвершшів, зафарбована жовтою та болотною фарбами; на арк. 119 плетінка з трьох подвійних кіл, виконана чорнилом, частково зафарбована кіновар'ю і сірою фарбами; на арк. 198 з кіл, виконана чорнилом і заповнена червоною, яскраво-зеленою і коричневою фарбами; на арк. 265 смужка. Ініціали виконані світло-червоною кіновар'ю з дрібними крапками та рисками (арк. 5, 69 зв., 119, 198). Кінцівки колофоном з кіноварною крапкою під ним; на арк. 256 зв. колофон «у руку» (кіновар). У заголовках широка в'язь.

Оправа. XVII ст. (?) Дошки в оксамиті, дубльованому на полотно. Від покриття лишилося тільки полотно з незначними фрагментами чорного шовку. Обрізи синьо-зелені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. На верхній кришці лишилися сліди від цвяхів окладу або фурнітури.

Зміст. Арк. 1–68. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея; поч.: «еже n матфеа ст~ого ев(г~)лїа, гла(в). о влъсв~хь».

Арк. 68 зв.–114. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 114 зв.–194. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 194 зв.–256 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 257–265. Місяцеслов.

Арк. 265–274. Покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій, часів Великої П'ятниці, Великої Суботи, а також на Пасхальній літургії (арк. 265–267); 11-ти воскресних євангельських читань (арк. 267); від Пасхи до Неділі Всіх Святих (арк. 267–267 зв.); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим, за Октоїхом, апостольські та євангельські недільні (арк. 267 зв.–270); на рік від Пасхи (арк. 270 зв.–274).

Записи. 1) 1568 р., вкладний, на арк. 5 зв.–16, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «л~(т~) бо(ж) наро(ж) ≠аа~ги р(к)оу z ра(б~) бж~іи ильz(ш~) мещанїнъ городе(л~)скы́і. и жоною своею јга(а~)ею. нада(л~) есми сию кнїгоу гл~емоую eb(~г)лїе. до храмоу сто(г~) архїереu хв~а нїколы. а хто сию книгоу озме(т) n храмоу бж~їего и ст~о(г) николы альбо еи прода(ст). то да боу(ди) на не(м) клu(т)ва ст~ы(х) ј~ць

и(ж) въ нїкеи. т~ и и~і. а со мною росоу(ди)тсu пере(д) г(с)поде(м) бго(м). ег(д)а прїиде(т) праве(д)ны(и) соу(ди)u въз(д)ати ко(ж)до(му) по д-ло(м) его».

2) 1619 р., вкладний, на арк. 21–30, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «л-та бо(ж), ≠а~ х~ а~і р(к)оу z раба бжи(а) моутруна и(з) д-(т)мї своїми на (и)мu коро(в)чїна(а) меща(н)ка городе(л)скаz надала се(и) звоно(к) которы(и) пкупїла оу меща(н) городе(л)ски(х) ко храму а(р)хїере(а) хв~а нїколы а (х)то бы пнu(л) п це(р)квї ст~о(и) то будемо з нїм соу(д) м-тї пре(д) нелїцем-рны(м) соудїею на второ(м) прїше(с)тви(и) колї при(и)де(т) соудити жївы(х) и ме(р)твыхъ».

3) 1 січня 1649 р., вкладний, до церкви Архістр. Михаїла у м. Гадячі, на арк. 5–22 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «в року ≠ахм~а мц~z zнуариz днz а~ то t(~сть) на jбр-заніt гс~дне сию кнігу рtкомую tвг~лt нада(л) рабъ бж~и ко(з)ма га(р)ба(р) со жtною свotю соломонидою за свot ппущtніt гр-хо(в) к храму і прtстолу ст~аго архистратига хв~а Михаила. в град- гадzчом на подол-. в-чными часи. жадною м-рою нtпорушtно под проклz(т)ство(м) стых п~ць. триста і jсмьнадтczt. а сіz кніга надана t(сть) в (тои) ча(с) гди была во(и)на в зtмл- нашо(и) росси(и)ско(и). то е(ст) гды били(с) благоче(с)тивые во хр~ст- во(и)ны козаки з лzхами. за наступлtнt на благочt(с)тиz. То д-zло(с) в то(и) ро(к) вышмtнованны ≠ах~ма».

4) XVIII ст. [1722 р.], на арк. 1, скорописом, коричневим чорнилом: «Писало бы году 1545м то сtй книз- было годовь сто с-мъдесятъ сем л-тъ».

5) XIX ст., на форзаці, олівцем: «Отъ Полтавскаго Преосвященнаго Иларіона, изъ Консисторскаго архива».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 639», чорним чорнилом, на форзаці та вільному аркуші форзаца; «№ 56», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1889 р. від Іларіона, єп. Полтавського і Переяславського, з Полтавської консисторії (Отч. 1889, 7). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 9–10 (30-ті роки XVI ст.).

38. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 40-ві роки XVI ст.
Ф. 301, № 35 л

Інципіт: «по времени еже изв-стно испита п волхво(в)».

Експліцит: «Субота Іја(н) sі. Коне(ц) Сказанїи Стz Єtлиамъ Амінь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 248 арк. (1, 3–4, 6–12, 20, 198–202, 207–214, 220, 224–248 — кін. XVII ст. ?; 2, 5, 13–19, 21–197, 203–206, 215–219, 221–223 — XVI ст.). Чисті аркуші: арк. 66 зв., 188 зв., 237 зв. Арк. 215, 219, 221, 228 поновлені та дописані; арк. 67 знизу обірваний. Наявних зошитів 26: $I^{12}–V^{12}$, VI^{11},

VII¹²–IX¹², X¹⁰, XI¹²–XVI¹², XVII–XVIII⁶, з XIX зошита аркуші склеєні та зшиті впереміж з арк. XVIII ст.: XIX⁶–XXI⁶, XXII⁴, XXIII⁶–XXV⁶, XXVI¹¹. I, II зошити перешиті впереміж із вставними при реставрації аркушами XVIII ст. (арк. 1–21); у I зошиті бракує перших трьох аркушів; у VII зошиті бракує одного аркуша (між арк. 66 і 67); у XVII зошиті зрізані п'ятий та шостий аркуші (між арк. 186 і 187); у XVIII зошиті бракує останнього арк. (після 197, дописаного при реставрації). Сигнатура зрізана при реставрації.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 200). Філіграні: 1) олень (арк. 1) — аналог не встановлений, папір кін. XVII ст. (?); 2) кабан, I варіант (арк. 22) — сх. Лихачев № 1701 (1542 р.); 3) кабан, II варіант (арк. 173) — сх. Laucevičus № 3650 (1542 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 130 × 210, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, крупний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 111 виконана золотом, зеленою, синьо-зеленою і малиновою фарбами; на арк. 187 з трьох подвійних кіл, частково зафарбована кіновар'ю. Ініціали: на арк. 111 та 187 у рамці, виконані золотом, прикрашені зсередини завитками, рамка виконана синьо-зеленою фарбою, фон — зеленою та малиновою; інші ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту (арк. 65, 109 зв.). У кінцівках текст у вигляді трьох зміщених рядків тексту на арк. 66; чашоподібна кінцівка на арк. 188; у вигляді нерівної колонки на арк. 110–110 зв. У заголовках на арк. 111 і 187 в'язь виконана золотом.

Оправа. Кін. XVII – поч. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі. Корінець покриття і верхня кришка відірвані від блока, тримається разом за рахунок покриття. Кришки з рантами, канти тільки по верхньому та нижньому обрізах, по бічному обрізу співпадають з блоком. Форзаци втрачені. Звороти кришок виклеєні папером різної якості. Від застібок лишилися на верхній кришці врізні пробої; на нижній — один ремінь з гачком. Сліпе тиснення (кришки та корінець) збереглося незадовільно.На верхній кришці овальний середник, зверху та знизу від нього по три овальні середники значно менших розмірів. Сюжет середників — «Розп'яття з Предстоячими», крім двох орнаментальних. Через незадовільну збереженість тиснення індивідуальні відмінності сюжету середників визначити неможливо.

Зміст. Арк. 1–64. Євангеліє від Матфея, без початку; починається з Мф. II, 7 зі слів «... по времени еже изв-стно испита п волхво(в)».

Арк. 64–107 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка; початок тексту втрачений до Мр. I, 13, до слів «...стыни дн~Їи четыридесите, искvшае(м) сатанov» (після арк. 66).

Арк. 108–183 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 183 зв.–237. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 238–246. Місяцеслов. Давньоруські пам'яті та свята: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Феодосія, ігум. Печерського, 4 травня; перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня; рівноап. блгв. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 243–247 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 243–246 зв.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти

страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (246 зв.–247); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 247–247 зв.).

Записи. 1) XIX ст., на форзаці: «Отъ преосвященнаго Гурія Таврическаго».

2) XIX ст., власницький, на арк. 248 зв.: «Сия книга принадлежит Села Краснополкы Свято-Дмитріевой Церкви Дьячекъ Матаій Левицкій».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у лютому 1880 р. від Гурія, єп. Таврійського і Сімферопольського, почесного члена ЦАТ КДА (Изв., 1880, 8). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 10. Крыжановский; 225–234; Запаско 1995, 333–334 (№ 81).

39. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 2788

Інципіт: «тогда приходи(т) іс~ п гали».

Експліцит: «ст~ого ап(с~)ла іоуды брата гн~u».

Мова. Цсл. укр. ред. з болг. правописом.

Кількість аркушів та стан збереженості. 260 арк. (260 + 164а); при нумеруванні пропущений арк. 238. Чисті аркуші: 61 зв., 113 зв. Ркп. надзвичайно пошкоджений; перші та останні аркуші випадають; арк. 116 розірваний. Зошитів 25, без II і III + 6 аркушів з останніх зошитів: IV^{12}–XIX^{12}, XX^{10}, XXI^{12}–XXV^{12}, 6 аркушів з останніх зошитів, що збереглися: 5 підряд та 1 окремий. Від I зошита зберігся 1 аркуш (арк. 1); зошити II–III втрачені; у IV зошиті бракує чотирьох аркушів (трьох перед арк. 2 і одного між арк. 7 і 8); у V зошиті бракує першого аркуша (між арк. 9 і 10); у XVII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 163 і 164); у XXV зошиті бракує трьох останніх аркушів (між арк. 254 і 255). Сигнатура часу створення ркп. частково зрізана при оправленні.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 190). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 21) — сх. Laucevičus № 3676 (1544 р.); 2) II варіант (арк. 72) — сх. Briquet № 13577 (1542–1547 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 125, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., високий, густий, без нахилу. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні кіноварні плетінки: на арк. 114 прямокутна дрібна; на арк. 197 плетінка з шести кіл у двоконтурній прямокутній рамці; на арк. 64 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, подекуди знизу орнаментовані крапками та розчерками. Заголовні ініціали великі плетінчасті. У заголовках в'язь.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–58. Євангеліє від Матфея, без початку; починається з Мф. III, 13, зі слів «тогда приходи(т) іс~ п гали[л-и]». Текстові лакуни:

Мф. IV, 10–X, 1, зі слів «аое па(д) поклонишимиси» до слів «въс-кь недvгь и въс-кv бол-знь» (між арк. 1 зв. і 2); Мф. XII, 10–XII, 25, зі слів «и се чл~кь б- тоу, pvкv ...» до слів «вс-ко цр~(с)тво раз(д)-лшеси на си запоуст-е(т)» (між арк. 7 зв. і 8); Мф. XII, 47–XIII, 13, зі слів «се мт~и твоа и братїа твоu вън-» до слів «и еже има(т) възме(т)си п него» (між арк. 9 зв. і 10).

Арк. 58–110 зв. Євангеліє від Марка.

40. Євангеліє тетр

Арк. 110 зв.–194. Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: Лк. XIII, 32–XIV, 9, зі слів «zко ірj(д) хоое(т) тuоубити. и ре(ч) имь ...» до слів «посл-(д)нее м-сто дръжати» (між арк. 163 зв. і 164).

Арк. 194–255 зв. Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. XVII, 17–XXI, 22, зі слів «n мира не сv(ть) zко же и азь n ...» до слів «... словj се въ братїv, zко оу(ч)ни(к) тъи не оумре(т)» (між арк. 254 зв. і 255).

Арк. 255 зв.–260 зв. Місяцеслов в уривках: арк. 255 зв.–259 зв. з початку до 22 січня, ап. Тимофея і мч. Анастасія, включно; арк. 260–260 зв. із заголовку квітня до 19 червня, ап. Іуди, брата Господнього, включно; обривається словами «ст~ого ап(с~)ла іоуды брата гн~u».

Записи. 12 серпня 1898 р., на картонній обкладинці від ркп.: «От Б. Емельянова 1898 г. авг. 12».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «І, 2788» в овальному штампі на арк. 2. «№ 4062 Авг. 1898 г.»; «Ркп. 4»; «І, 2788» в овальному штампі, — на картонній обкладинці. Штамп «ВБУ» на арк. 1, 2, 260 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до Подільського Церковного історико-археологічного товариства від викладача Кам'янецької жіночої гімназії Б.М. Ємельянова, який отримав його від кол. настоятеля Польсько-Фольварецької церкви м. Кам'янця протоієрея С. Сорочинського (Сецинский, 65). До ВР ркп. надійшов 2.03.1933 р. у складі збірки Кам'янецького краєзнавчого музею (кол. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 43, арк. 52, № 4).

Опис. Сецинский, 1909, 65, № 4 (XVI ст.).

40. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 7461

Інципіт: «И по не(м) идоша наро(ди) мнози».

Експліцит: «гла емоу пила(т). мн- ли не гле~ши».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 165 арк. Арк. 1 пошкоджений; частина аркушів випадає. Ркп. реставрований. Зошитів 23, з них І, XI–XII втрачені: II^{8}–V^{8}, VI^{12}, VII^{8}, VIII^{11}, IX^{10}–X^{10}, XIII^{10}–XXIII^{10}. У II зошиті бракує чотирьох аркушів (між арк. 1 і 2, між арк. 2 і 3, між арк. 3 і 4); у IV зошиті бракує пятьох аркушів (між арк. 13 і 14, між арк. 14 і 15); у VIII зошиті бракує одного аркуша (між арк. 42 і 43); у X зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 62 і 63, між арк. 70 і 71); XI–XII зошити втрачені (між арк. 70 і 71); у XIII зошиті бракує двох аркушів на початку та одного наприкінці (між арк. 70 і 71 та арк. 77 і 78); у XIV зошиті бракує двох аркушів (між арк. 77 і 78, арк. 85 і 86); у XIX зошиті бракує одного аркуша (між арк. 131 і 132); у XX зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 144 і 145); у XXI зошиті бракує п'ятьох аркушів (між арк. 144 і 145, арк. 146 і 147); у XXIII зошиті бракує чотирьох аркушів (між арк. 159 і 160 та наприкінці ркп.). Сигнатура часу створення ркп., збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 200). Філігрань кабан (арк. 31) — тип Laucevičus № 3656 (1545 р.), Briquet № 13577 (1542–1547 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, 22 рядки. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 46: крупна плетінка з трьох подвійних кіл у прямокутній рамці; виконана чорнилом та кіновар'ю, зафарбована зеленою,

коричневою та жовтою фарбами. Кінцівки колофоном, під ним розчерк; на арк. 129 зв. наприкінці рядка вузол та декоративний кіноварний розчерк. Ініціал на арк. 46 плетінчастий, виконаний кіновар'ю; фарби: зелена, жовта та світло-коричнева.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі; на корінці та частково на кришках покриття втрачено. Форзаци не збереглися. Звороти кришок виклеєні папером різної якості та кольору. Застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці кибалковий сюжетний середник «Розп'яття», на нижній — ромбовидний орнаментальний.

Зміст. Арк. 1–43. Євангеліє від Матфея, без початку; починається з Мф. IV, 25: «и по не(м) идоша наро(ди) мнози». Текстові лакуни: Мф. V, 18–V, 33, зі слів «прейде бо и землu» до слів «... въсико. ни н~бо(м) zко пр(с)тлъ °(сть) бжїи» (між арк. 1 і 2); Мф. VI, 3–VI, 20, зі слів «въспрїимv(т) мз(д)оу своv. тоб- ...» до слів «...повav(т) и не крадv(т)» (між арк. 2 і 3); Мф. VI, 7–VII, 25, зі слів «не дадит- ст~го ԍо(м). ни по...» до слів «на храминv тv и не паде» (між арк. 3 і 4); Мф. XIII, 23–XIV, 2, зі слів «се е(сть) слышаи слово и разум-ваа. иже оубо пло(д)» до слів «въск~рсе n мр~твы(х)» (між арк. 13 і 14); Мф. XIV, 23–XV, 10, зі слів «възыиде на горY» до слів «...въ народы и ре(че) имь» (між арк. 14 і 15); Мф. XXVII, 54–XXVIII, 12, зі слів «въ(з)вали кам-(н) великый на(д) двери гроба. јтїиде» до слів «пришe(д)ше оукрадоша его» (між арк. 42 і 43).

Арк. 43–45 зв. Покажчик глав і передмова до Євангелія від Марка.

Арк. 46–70 зв. Євангеліє від Марка. Текстові лакуни: Мр. VIII, 31–IX, 8, зі слів «zко по(до)бае(т) сн~v члч(с)ко(мY) ...» до слів «... вид-ша. то(к)мо Ї с~а °динаго съ собоv» (між арк. 62 і 63); Мр. XII, 7, зі слів «р-шv къ себ-. zко съи е(сть) на...» до кінця (між арк. 70 і 71).

Арк. 71–129 зв. Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: покажчик глав, передмова та початок Євангелія, до слів «...рекоу его. и потр-би(т) гvмно свое» (Лк. III, 17) (між арк. 70 і 71); Лк. VI, 17–VI, 45, зі слів «симона нарыцаемаго зилота. іоудv Їако(ва) ...» до слів «... сер(д)ца гл~uть оуста его» (між арк. 77 і 78); Лк. IX, 11–IX, 25, зі слів «наро(д) же ра(з)ум-вше. по не(м) и...» до слів «иже бо аое постыдитьсu мене» (між арк. 85 і 86).

Арк. 129 зв.–165 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: з початку до I, 18, до слів «...јанново. ег(д)а послаша жи(до)ве n Їер(с)лма» (між 131 і 132); Ін. VI, 39–VII, 5, зі слів «се (же) е(сть) вълu пославшаго јц~а» до слів «... него. гл~а оубо иЇс~» (між 144 і 145); Ін. VIII, 12–VIII, 44, зі слів «ре(че) же ей Їс. ни а(з) ...» до слів «и јць его. а(з) же за истин(н)оу гл~u не в-оуете мн-» (між арк. 146 і 147); Ін. XIV, 27–XVI, 4, зі слів «съм-ренїе мое даv ва(м). не zко же ми(р)» до слів «нн~- же идv къ пославшемоу мu» (між арк. 159 і 160); текст обривається на Ін. XIX, 10: «гл~а емоу пила(т). мн- ли не гле~ши».

Записи. 1) XVIII ст., фрагмент вкладного запису, на арк. 2–3, українським скорописом, коричневим чорнилом: «...би еи мавъ укра(с)ти або продати буди ... та й вус-мъ надtсu(т) ...».

2) 1915 р., на внутрішньому боці верхньої кришки, на наклейці: «м. Теребовля», олівцем, також: «Отъ Д. М. Щербаковскаго. Галичина. VI. 1915», чорнилом.

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рук. 389», чорнилом; «№ 11», олівцем; «IV» на ярлиці, олівцем, — на арк. 43. Штамп «Всеукраїнський історичн. Музей ім. Т. Шевченка» на внутрішньому боці верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі Колекції історичної (№ 389) Музею українського мистецтва (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича»), інв. запис 1938 р.

Опис. Фондовий.

41. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР (Кам'янко-Струмиловське). 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 44 л

Інципіт: «Сказанїє приємл-ѝєє въсєго л-та».

Експліцит: «но до стра(ст)на(г~) єb(г)лїа пє(р)ваго».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 210 арк. Чисті аркуші: 12 зв., 64 зв., 102 зв., 158 зв. Ркп. частково реставрований у 20-х роках XIX ст.: підклеєні арк. 1–2, 19–27, 65, 68, 207 зв., 208 зв., 210–210 зв., з частковою втратою тексту. Перші та останні аркуші у плямах, забруднені, поточені шашелем; по всьому ркп. воскові плями; розірвані деякі поля аркушів; відривається від блока арк. 11. Зошитів 22, по вісім та 10 аркушів, два зошити по 12 аркушів: I^{10}, II^{9}, III^{10}, IV^{10}, V^{12}, VI^{10}–IX^{10}, X^{8}, XI^{10}–XIII^{10}, XIV^{8}, XV^{10}, XVI^{8}–XVIII^{8}, XIX^{10}, XX^{10}, XXI^{12}, XXI^{17}. У II зошиті восьмий аркуш зрізано при написанні ркп. (після арк. 17), без втрати тексту. Сигнатура часу створення ркп., позначено тільки перші чотири зошити.

Матеріал письма. Папір 2° (327 × 215). Філігрань кабан — сх. Лихачев № 2732 (перш. пол. XVI ст.).

Організація сторінки. Поле тексту 238 × 135, рядків 24. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Дві заставки, що виконані недбало: арк. 1, плетінчаста композиція, виконана кіновар'ю, контур заповнений синьою та червоною фарбами, вгорі заставки хрест з написом: *іс~ хс~ ни~ ка~*; арк. 100, рослинного орнаменту, червоною і зеленою фарбами. На арк. 13, 68, 103, 161 залишені місця для заставок. Кінцівки колофоном на арк. 12, 65 зв., 102 виконані темно-коричневим чорнилом, на арк. 158 кіновар'ю; на арк. 67 (подвійна) темно-коричневим чорнилом, на арк. 64 зв., 99 зв. чорнилом та кіновар'ю. Заголовки писані кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали: на арк. 13, 68, 103, 161 великі плетінчасті з рослинними елементами, писані кіновар'ю, оздоблені зеленою фарбою, виконані недбало; по всьому ркп. тонкі кіноварні ініціали з рослинними елементами; заголовні літери кіноварні. Деякі кінцівки завершуються малюнками: на арк. 12 рука з хрестом, чорнило; на арк. 65 зв. рука з чашою, кіновар.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Картон у світло-коричневій шкірі з фарбуванням «під дерево». Обрізи червоні. Капталів не було. Форзаци пришивні з блідо-

блакитного паперу (філіграні: *МФАГ / 182[...]* — Клепиков, № 381 (1828), 382 (1821). Застібки збереглися повністю; їхні металеві частини виконані з різних металів: накладні пробої та прикріпи залізні, гачки на кінцях пласких шкірянних ременів з жовтого металу. На корінці тиснення золотом, яке потемніло і набуло чорного кольору.

Зміст. Список Євангелія 1411 р., писаного Тимофієм Павловичем у м. Кам'янці-Струмиловій (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.). Арк. 1–1 зв. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїє приємл-ѝєє въсєго л-та. число єb(г~)лскоє. И єb(г~)листо(м) принитїє. nкҮдv начинаю(т), и до г(д)о стають».

Арк. 2–8. Покажчик євангельських читань на рік. На полях, проти неділі, проставлено гласи і вказівки читань на утрені (XVIII ст.).

Арк. 8–8 зв. Молитва на кожен день перед читанням Євангелія; поч.: «Ги~ Іс~ Хє~ сн~є єдиноры(д)ный, бє(з)нача(л~)наго ти nц~а».

Арк. 9–64 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 65–99 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 100–158. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 159–203 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 203 зв.–207 зв. Місяцеслов. Сербські та давньоруські пам'яті: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Сави Сербського, 14 січня.

Арк. 207 зв. Покажчики євангельських читань: у Неділю про митаря і фарисея (арк. 207 зв.), у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (207 зв.–208 зв.); 11-ти воскресних утреніх читань (арк. 208 зв.); читань на чинопослідуваннях і требах (арк. 208 зв.–209); євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 209 зв.–210); уставні вказівки читань на часах Великої Неділі (арк. 210).

Записи. 1) Перш. пол. XVI ст., скопійований писцем із ркп. 1411 р., на арк. 210 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «N ро(ж) Г(с~)да Ба~ и Спс~а нашТго Іс~ Ха~. року ≠а~у~аі~ сописасz сіz книга гл~ємаu Тb(г~)лїє тТтръ во Бг~осп~саТм-мь м-ст- КамТ(н~)ц- Стромилов-, многогр-шнТ(м) и нТдо(с~)но(м) ТимоаТТ(м) ПавловичТ(м). Nц~и чТстнїй чититаюѝТ сїu книгу Ба~ ра(ди) исправлzтТ гдТ бы(м) м-(л) прєписати строкою или слово(м). НТ писа Дх~ь ни агг~ль но грТшна и брТнна рҮка. Чт-тТ nц~и чТстнїи а мТнТ гр-шнаго нТ клин-ти. Слава совТ(р)шитТлю Х(с~)Ү Бу~ да(в~)шТму по начал- и конТцъ. Аминь».

2) XVIII ст., власницький, на арк. 16 зв., скорописом, коричневим чорнилом: «Јхлоповской цТркви»; запис був проявлений за допомогою хімічного реактиву.

3) XX ст., П. Попова, на форзацах верхньої та нижньої кришок оправи, простим олівцем: «Евангеліє» та «Усіх 210 лл. П. Поп.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Церковно-Арх.-музея № 206», коричневим чорнилом; «Леб. 44», олівцем; «№ 76», червоним олівцем; «Інв. 19366», чорним чорнилом, — на звороті верхньої кришки оправи. «ДА 44 л», синім чорнилом у штампі; «№ 2», олівцем, — на форзаці верхньої кришки. «206» на наклейці, на арк. 113 зв.; штамп «Лаврський Музей. При Губполітосвіті. м. Київ», на форзаці верхньої кришки та на арк. 1; штамп «Б. УАН», на форзаці верхньої кришки оправи та на арк. 62, 145, 206.

Історія надходження. Євангеліє знаходилося в м. Кам'янці-Струмиловій, в церкві свт. Миколая, збудованій у 1667 р. (див.: Сухович 1998, 2). У 30-х роках XIX ст. Євангеліє було привезено володимиро-волинському протоієрею Севастіану Косовичу від причта села Квасова, до якого належала і церква Охлоповська (власницький церковний запис на арк. 16 зв.; див. запис № 2), що знаходилася на кордоні Галиції, поблизу м. Кам'янка-Струмилова (див.: Изв. 1884, 15–16).

До ЦАМ КДА Євангеліє надійшло у травні 1884 р. від священика Даниїла Левицького, настоятеля Василівської церкви в м. Володимирі-Волинському, члена-кореспондента ЦАТ КДА. До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19366), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 15). Було заінвентаризовано у ф. І під № 5528 22 грудня 1937 р., з часом його було повернуто до колекції ЦАМ.

Опис. Изв. 1884, 15–16 (1411 р.; публікація запису на арк. 210 зв.); Крыжановский 1886, 502–509, 531–543 (1411 р.); Крыжановский 1889, 105–131 (1411 р.); Указ. ЦАМ КДА 1897, 207, № 206 (1411 р., у копії XVI ст.); Лихачев 1899, 191 (сер. XVI ст.); Лебедев 1916, 16–17 (1411 р., у копії сер. XVI ст.); Запаско 1995, 63, 64 (сер. XVI ст.).

42. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Середина XVI ст.

Ф. І, № 3936

Інципіт: «че(к) лу(к) г(л~) о~ «.

Експліцит: «мць де(к) има(т) л~а дн~ь има(т) ча(с) а~ а нооь е~і».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 239 арк. Арк. 117 зв. чистий. Деякі аркуші протравлені кислим чорнилом; від арк. 120 відірваний нижній кут. Ркп. реставрований; на арк. 74 у нижній третині підклеєний аркушем XVIII ст. Зошитів 26: I^{8}, II^{10}, III^{9}, IV^{10}–VI^{10}, VII^{9}, VIII^{10}–XIX^{10}, XX^{9}, XXI^{10}–XXIV^{10}. У XIII зошиті бракує одного аркуша (між арк. 122 і 123); від XXV зошита залишилося два аркуші; три аркуші з останнього XXVI зошита вшиті перед І зошитом при реставрації. Сигнатура часу створення ркп., частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (320 × 210). Філігрань кабан (арк. 1) — под. Лихачев № 1983 (сер. XVI ст.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 150, рядків 24. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, нерівний, без нахилу. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки колофоном, на арк. 3 зв., 7 зв. прикрашені вузлом, хрестиками та крапками, розташованими вертикально; на арк. 73 зв. хрестиком; на арк. 117 підвійною хвилястою пунктирною лінією; на арк. 237 наприкінці останнього рядка розчерк, під текстом малюнок: двоконтурний хрест (кіновар, чорнило) із роздвоєною нижньою частиною, усередині хреста три маленькі кіноварні хрестики, над хрестом кружечок із хрестиком усередині; у кружечку кіноварний хрестик із чотирма крапками по краях. Заголовні ініціали: на арк. 8, 74 прикрашені крапками, що облямовують літери з обох боків; на арк. 188 ініціал прикрашений складним елементом із хвилястих, округлих ліній і крапок (чорнило, кіновар); інші ініціали прикрашені крапками і розчерками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст., поновлювалася в XIX–XX ст. Дошки в коричневій шкірі, яка на нижній кришці та біля корінця частково втрачена та надставлена у XIX–XX ст. тканиною, пофарбованою у темно-коричневий колір. Обрізи червоні з тисненням золотом. Форзаци приклейні, поставлені при поновленні корінця. Застібки втрачені. Тиснення золотом на кришках потемніло. На верхній кришці ступінчасті косинці із зображенням євангелістів з символами, на нижній — аморфні з рослинних паростків. На обох кришках ромбовидний сюжетний середник: на верхній — «Розп'яття з Предстоячими» (деталі не проглядаються), на нижній — сюжет ідентифікувати неможливо. Простір між середниками і косинцями заповнений окремими орнаментальними басмами.

Зміст. Арк. 1–3 зв. Покажчики читань: на рік з четверга 7-ї седмиці («че(к) лу(к) г(л~) о~») до Новоліття включно, від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст.

Арк. 4–71 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 71 зв.–115. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 115–185. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: Лк. II, 16–II, 33, зі слів «и прїидоша посм-ешше(с) ...» до слів «...оеcu ј глемы(х) ј не(м). и бл(с)ви ю cѣмеjнь» (між арк. 122 і 123).

Арк. 185 зв.–237 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 238–239 зв. Місяцеслов, обривається заголовком грудня: «мць де(к) има(т) л~а дн~ь има(т) ча(с) а~ а нооь е~і».

Записи. 1) 1602 р., купчий та вкладний, на арк. 116–108 (по нижньому полю догори ногами), українським скорописом, коричневим чорнилом: «въ имu јц~а и сн~а и ст~аго дх~а ами(н). по воплъоенiи сн~а бж~їа и прч(с)тои двц~- ≠а~. х~. в~., за короли є(г~) м(л~) жи(г)мо(н)та шведа. оу пов-т- каме(н)ца подо(л)ска(г), при дръжав- пана ви(л~)ковьского пана миколаа, оу сел- кирничано(х), ра(б~) бж~їи игна(т) сн~ь феj(до)ро(в) стараго ватамана, и с подроужїе(м) свои(м) марїею и сн~ьми своими борисо(м) и димитрїе(м). илїе(м) іјано(м) изволиши оучtнїе(м) сты(м). z(ж) ре(ч~) строuои(м) бо~у хра(м). оустрои(т) и(м) г~ь бъ живо(т) в-(ч)ны(и) на

нбс~е(х) и паки ре(ч) оуповаю и боуду ... (затерто) и спс~оу(си) его ра(ди). и пакы ре(ч). несъкрываитt ctб- съкровиоа на зtмли иде(же) чр~в и тлu тли(т). и татїе по(д)копowаю(т) и крадоу(т), но съкрываитt ctб- съкровиоа на нбс~-. идt(же) ни чр(в~) и тлu не тли(т), и татїе не по(д)копowаю(т) ни крадоу(т), иде(же) боудоу(т) съкровиоа ваша тоу боудоу(т) и ср(д)ца ваша, про то и азъ ра(б) бж~їи игна(т) и (з) жtною свotю и сн~ы своими, коупивши сїю книгоу на имu eb(г~)лїе тетръ. на хо~у го~у бо~у и къ архагг~лоу гн~ю храма ст~го, прЇ tрtи со~енно(м) стафан-. и придали еи на в-кы в-чныи, абы была непорушtна n то(г) ст~го храма ст~го архагг~ла хв~а михаила, и но которы(и) ко(л)ва(к) со~енкоу то(г) ст~го храма слоужити боуде(т). повине(н) е(сть) г~а ба~ просити за ни(х), кто бы м-(л) дх~о(м) нечисты(м) быти наважо(н) им-(л) бы сiv книгоу на имu eb(г~)лiе тетръ nдалити n того выше написано(г)о ст~ого храма, да буде(т) на не(м) клu(т)ва ст~ы(х) j(ц~) т~ и н~i. анаaема и манарафа. и мы хоoе(м) съ ни(ми) м-ти сv(д). пре(д) гм~ь бгj(м~) въ дн~ь соудны(и) ами(н)».

2) [1?79], купчий та вкладний, на арк. 8–20, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Въ имu nца и сн~а и ст~го дх~а амынъ. ро(к) бо(ж) ≠а~ о~а~ мц~а zнуар-u дн~u а~ купилъ сию tвг~елїе книгу рабь бж~їй zко(в) бtлавъка и кади(л)ницу и nда(л) tи до храму ви(ш)шt помtнtного до ст~ои живонача(л)ной и нtра(з)д-лимои тройци в м-(с)тtчку jстро(ж)ку за свot nпущtнїt гриховь и за родичовъ свои(х). а хто б м-(л) tи ви(ш)шt помtнt(н)наго храму nдалити да будt(ш) проклu(т) въ вь ctй в-кь и въ будуotй амtнъ».

3) 9 липня 1844 р., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «1844 года іюля 9 дня. Книга сія взята изъ Новоградволынской Троицкой Церкви».

4) XIX ст., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «Села Киновь. Церкви Успенской».

5) Кін. XIX ст. – поч. XX ст., на арк. 239 зв., чорним чорнилом: «Итого 239 листовъ. А. Чепор…» (підпис).

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 101» (закреслено), «№ 419, 16202», чорним чорнилом, — на арк. 1 (нижче).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР з Київського центрального архіву давніх актів (Вітр. № 419) у 1935 р., акт від 28.04.1935 р.

Опис. Фондовий.

43. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР (Оринииське). Середина XVI ст.

Ф. XXX, № 168

Інципіт: «Сказанїє приемл-ѝєє въсе(г~) л-та число єb(г~)льскоє».

Експліцит: «Єb(г~)лїє n лv(к~) г(л~) сд~. Єb(г~)лїє г~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 241 арк. (241 — XVII ст.). Чистий арк. 119 зв. Ркп. частково поновлювався: підклеєні деякі аркуші всередині та в кінці ркп., біля корінця; поля частково поновлені. Аркуші пошкоджені вологою, місцями вицвіли кіновар та чорнило, яке іноді розмазане; сильно забруднений перший аркуш, заголовок вицвів; переважно на початку та в кінці ркп. поля аркушів ветхі, покручені, в дірках, розірвані (відірвано частину правого поля арк. 185), поточені шашелем; аркуші у воскових плямах, дірки на арк. 58, 74, 76, 154, 200, 226; розлита зелена фарба на арк. 188 зв. та 189; розірваний по тексту арк. 157; збереглася тільки верхня третина тексту на арк. 241, який був приклеєний до нижньої кришки оправи; кути аркушів заяложені; випадають з блока арк. 1, 2, 5, 8, 18, 19, 29, 38, 48, 49, 78, 109, 118, 127, 138, 147, 177, 191, 192, 196, 205, 206, 215, 216, 224, 233, 236–238, 240, 241, відриваються арк. 7, 28, 69, 128, 137, 186, 187, 195, 239. Зошитів 25 по 10 аркушів, зошити I, XIX та XXIII по 8 аркушів: I^{8}, II^{10}–XII^{10}, XIII^{9}, XIV^{10}–XVIII^{10}, XIX^{9}, XX^{10}–XXII^{10}, XXIII^{8}, XXIV^{10}, XXV^{7}. У XIII зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 119); у XIX втраченого аркуша немає, до восьмого аркуша зошита було додано ще один аркуш, на якому закінчено передмову до Євангелія від Іоанна; у XXV зошиті відсутні останні аркуші. Сигнатура часу створення ркп. переважно зрізана, збереглася на XXIII та XXIV зошитах, місцями наявні лише титла.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 200). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 3) — сх. Лихачев № 2378 (XVI ст.); 2) кабан, II варіант (арк. 18) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.); 3) філігрань на арк. 238 не ідентифіковано через незадовільну збереженість аркушів.

Організація сторінки. Поле тексту 234 × 135–140, рядків 24. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Волинська школа письма. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Редакторські правки тексту зроблено писцем.

Оздоблення. Заставок п'ять: на арк. 1, 14, 79 прості плетінчасті, з боків прикрашені стилізованими квітами, виконані кіновар'ю та темно-коричневим чорнилом; для заставок на арк. 120 та 187 були залишені місця, вони вписані в XVII ст.: на арк. 120 проста геометрична плетінка, на арк. 187 складна плетінка, виконані кіновар'ю та чорним чорнилом. Кінцівки колофоном (кіновар, чорнило). Заголовки кіноварні, перший рядок писано великими літерами з елементами простої в'язі. Не написано кіновар'ю покажчики читань зач. за~ Єв. від Матфея та зач. н¾~ Єв. від Марка, для них залишені місця. Ініціали великі плетінчасті на арк. 14, 79, 120 виконані чорнилом і заповнені кіновар'ю; тонкі кіноварні ініціали по всьому ркп., із рослинними елементами на арк. 1, 187; заголовні літери кіноварні.

Оправа. XVIII ст. Від оправи лишилися тільки дерев'яні кришки без покриття, за шириною менші за блок; можливо використані кришки від іншої книги. Звороти

кришок біля корінця заклеєні по всій довжині смужками макулатурного паперу (на нижній — фрагменти зі скорописом XVIII ст.). Застібки втрачені.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїє приємл-ѝєє въсє(г~) л-та число єЬ(г~)льскоє. и єЬ(г~)листо(м) приатїє. nkvдv начинаv(т), и до здє стоv(т~)».

Арк. 2–8. Покажчик євангельських читань на рік.

Арк. 8 зв.–9. Передмова писця до Євангелія; поч.: «Ги~ і(с~)Ь хє~ сн~є єдиноры(д)ныи бєзначал~наго ти jц~а».

Арк. 9 зв.–76. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 76 зв.–118. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 118–184 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Втрачено другу половину покажчика глав та початок передмови, зі слів «л¾~. ма(а) нд~ ма(р~) ла~. О въпа(д)ши(м) въ раз~бо(и)...» до слів «...казанїє извы(к~) до конца. въ Їєр(с~)ли(м) пришє(д)» (між арк. 118 зв. і 119).

Арк. 185–232 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 233–239 зв. Місяцеслов. Сербська пам'ять: прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 239 зв.–240 зв. Покажчики євангельських читань: у Неділю про митаря та фарисея (арк. 239 зв.); у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 239 зв.–240 зв.); вказівки читань на часах Великої Неділі (арк. 240 зв.); на чинопослідуваннях і требах, обриваються словами «На jсѝ~єнїє ма(с~)ла з поповь єЬ(г~)лїє а~. Їj(н~) г(л~) д~і. ЄЬ(г~)лїє n лv(к~) г(л~) сд~. ЄЬ(г~)лїє г~» (240 зв.).

Арк. 241. Уривок покажчика читань євангелій воскресних утреніх.

У XVII ст. на деяких полях дописано покажчики читань.

Записи. 1) Др. пол. XVI ст., вкладний, на нижньому полі арк. 1–7 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом; майже увесь змитий, частково заклеєний, наявні лише окремі фрагменти.

2) 6 серпня 1651 р., вкладний, Данила, на нижніх полях арк. 78 зв.–91, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом; початок запису втрачено, є деякі фрагментарні втрати і в середині: «...сн~а и ст~аго дх~а нн~[- Ї пр(с~)но] и в в[-]кы в-кы(м). Ами(н~). Тдиному бг~у богр(о~)цТ ... на чТ(ст)ь и хвалу во в-(ч~)нЇТ роди. СЇю книгу рТкомую ЕЬ(г~)лЇТ тТтръ тоТ(ст) напр(с~)тлъноТ купи(л~) ра(б~) бж~ЇЙ Данило за nпуѝТнЇТ гр-хо(в~) прТ(с~)тавлъши(х)cz родитТ(л~) свои(х) ЛТj(н~)тЇz Ї А(н~)ни и жони своТи Софїи, в сТл- Jринин-, за дръжавТ Тго мл(с~)ти пн~а ва(р)шав~ского и прТдано є(ст) до цр~кви до храму Ст~ого ЇТра(р)ха Ї чудотво(р)ца Хв~а НЇкол[и] и за nпущТнЇТ гр-хо(в~) свои(х~) Ї кто бы

м-(л~) Ти nдалити n цр~кв[и] ви(ш~)шТ рТ(ч~)нои будТ(т) проклz(т) Ст~ими nц~и т~и~Ї ижТ в НикТи, и буду з ни(ми) су(д) им-ти прТ(д) нТлицТм-(р)ни(м) СудїТю которїй прЇидТ(т) судити живи(м) Ї мр~тви(м) а котырому по(до)баТ(т) ч[Т](ст)ь Ї слава на в-ки Ами(н~). рј(к~) бж~ого ах~на м(с~)цz ав(гс) в .¾~. дн~ь». С. Оринино — Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Євангеліє надійшло до НБУВ 9.11.2001 р. з фонду сприяння розвитку мистецтв, який отримав ркп. у дар від колекціонера О.І. Пилипенка у серпні 2001 р. До ІР Євангеліє було передано за актом № 15 від 9.11.2001 р., інв. запис 18.12.2001 р.

Опис. Гнатенко 2001, 14–15; Гнатенко 2004 І, 35–41.

Публікація. Гнатенко 2001, 15 (арк. 79).

44. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. Середина XVI ст. [до 1552 р.]. Ф. 301, № 38 л

Інципіт: «сир-(ч~) прєданiv. запов-(ди) прєйєнїю. об-тованїю».

Експліцит: «До з(д)є рu(д) єb(г~)лїа(м) лито(р~)гыйнны(м)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 249 арк. Чисті аркуші: 69 зв., 112 зв., з пізнішими записами. Сліди замокання. Аркуші потемніли; ветхі, покручені, розірвані краї арк. 1–20, 193–196, 212–149; частково зберігся арк. 197, значна втрата тексту; відривається нижній правий кут арк. 16, з кінцем запису; випадають з блока арк. 235, 249, відриваються арк. 1–12, 223, 224; на початку та в кінці ркп. аркуші поточені шашелем. Зошитів 23, переважно по 12 аркушів; 10 — у зошиті IX, 8 — у XXII: I^{11}, II^{12}–VI^{12}, VII^{10}, VIII^{12}, IX^{10}, X^{12}–XXI^{12}, XXII^{8}, XXIII^{6}. У I зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 1); у VII зошиті другий (після арк. 60) та останній аркуш, який, імовірно, був чистим і зрізаний при написанні; у XXIII зошиті наявні перші шість аркушів, решту втрачено. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (304 × 202). Філігрань кабан трьох варіантів: 1) I варіант (арк. 11) — сх. Лихачев № 3295 (1554 р.); 2) II варіант (арк. 33) — сх. Laucevičius № 3684 (1560 р.); 3) III варіант (арк. 115) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 201 × 130, рядків 24. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Для заставок залишені місця на арк. 3, 70, 113, 185. Кінцівки: чашоподібні, на арк. 2 зв. чорнилом, на арк. 181 зв. кіновар'ю, завершується орнаментом із кіноварних рисок і чорнильних крапок; хрестоподібні на арк. 66, колофоном «у руку» на арк. 69, 184 зв. Заголовки кіноварні; перший рядок заголовків писано простою в'яззю. Ініціали: на арк. 3, 185 великі плетінчасті кіноварні; великі тонкі кіноварні по всьому ркп., із рослинними елементами на арк. 67 зв., 70, 113, 182 зв.

44. Євангеліє тетр

Оправа. Ост. чв. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, значні втрати. Обрізи забруднені, зі слідами гравірованого орнаменту. Форзаци втрачені. Звороти кришок виклеєні папером: на верхній кришці з латинським текстом із стародруку (ймовірно «Історія Пелопоннеської війни» Фукідіда, перш. пол. XVI ст.), на нижній — обгортковий папір сірого кольору. Від застібок лишилися залізні врізні пробої. Тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно, вид визначити неможливо. В центрі верхньої кришки сюжетний кибалковий середник «Розп'яття з Предстоячими», зверху та з боків — ромбовидні середники, знизу вирізаний по контуру, зверху та зліва вирізані частково. На нижній — в центрі також сюжетний кибалковий середник, іншої конфігурації та більших розмірів. Сюжети на середниках, крім центрального на верхній кришці, розібрати неможливо, чітко проглядають тільки їхні контури.

Зміст. Арк. 1–66. Передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея. Передмова без початку, текст наявний зі слів «сир-(ч~) прєданіv. запов-(ди) прєйєнїю. об-тованїю, и в-ровавшимь оубо прєданїю». Текстові лакуни: Мф. XXVI, 57–74, зі слів «іс~а, вєдоша ко каиаф- архиєрєјви. идє(ж) кни(ж)ници ...» до слів «нача(т~) роптати(с~) и клuти(с~). zко нє знаv чл~ка» (між арк. 60 зв. і 61).

Арк. 66 зв.–110. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 110–181 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 182–236 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. арк. 237–246. Місяцеслов. Слов'янські та давньоруські пам'яті: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 28 жовтня; свт. Петра, архієп. Московського, нового чудотворця, 20 грудня; прп. Сави Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого; пам'ять прп. Кирила Філософа, учителя слов'янського, 14 лютого; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 246–283. Покажчики євангельських читань: у Неділю про митаря та фарисея (арк. 279 зв.); у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 246–227 зв.); вказівки читань Євангелій на Пасху, 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 247 зв.–248); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 248–249); євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 249–249 зв.), обриваються словами «До з(д)є рu(д) єb(г~)лїа(м) лито(р~)гыйнны(м)».

Записи. 1) Вересня 1552 р., вкладний, млинаря Сидора, на 69 зв., недбалим півуставом з елементами скоропису, чорним чорнилом: «Въ л-(т~) ,р~ л-та г~ м(с~)ца сТ(н~)тТб(р~)а записана сЇа книга на имu єb(г~)лЇТ тТтръ при дТржав- вТликаго королu нашТ(г~) Зигмо(н~)та Авгоушта и во им-н- пана по(д)скарьби(г~) и кнu꙽u по(л)скаго и мазовТцка(г~) рvска и проскаго (!) и ины(х) зТмлЇй Тго мл(с~)ти а при Тп(с~)п- пТрТмы(с~)каго АнтонЇа Радиловьска(г~) сию книгY nм-ни(л~) рабь бж~Їй Сидорь мТлникь оу Кнu(ж)поли и своТю жТною ФТjдосЇТю АндрТєвь сн~ь JсташТвичь Шишковь сн~ь и придаль сЇю

книгу на иму Тb(г~)лЇТ тТтрь а придали сїю к~нигу ч(с~)тному кр(с~)ту и животворuùТму оу сТл- Кнu(ж)поли а придаль сїю за своТ тТлТсноТ здравЇТ а на сп(с~)нїТ дш~а(м) и(х) а хто бы и(х) nнu(л~) n тоТй ст~ой црк~вТ мо(и) родитТ(л~) бли(ж)нїи или далнїи нТ маТ(т~) стати прТ(д) на суд- прТ(д) лицТ(м) бж~ии(м) jгню достоТнь будТ(т). а хто имТ(т~) из ни(х) служити винТ(н~) Ба~ просити за мТ(л~)ника Сидора и за жТну Тго ФТj(до)сїю». Над записом, на полі, простим олівцем указано в кін. XIX ст. його дату: «1552».

2) 14 жовтня 1659 р., власницький, на лівому полі арк. 69 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Roku Pahskiego 1659 14 Octobris oddałem te księgę do Cerkwie w Brelincach dzerzawie moiey Pawel z Brzezca (?) Brzeski M. P.».

3) 1669 р., вкладний, Григорія, [міщанина київського], на арк. 3–16, українським скорописом, чорним чорнилом, яке з часом вицвіло: «Во имz nца и сна и стаго дх~а сиz книга названаz Тв(н~)ліТ купилъ Ти рабъ божи Григори из жТною своТ Кулиною и со чади своими за золоти(х) пувъ дванадцzта и придали Тй до храму Ро(ж)дТства Хв~а за дТржави Тго мл~сти королz Михайла и за пана і воТводи киТвского року бжого ҂ахг~а г~ а хто би м-лъ nдалzти (далі текст дописаний іншою рукою, чорним густим чорнилом) сиТ Тва(н~)гТлиТ тТды митиму».

4) 15 вересня 1676 р., вкладний, на верхньому полі арк. 3–16, українським скорописом, з використанням латинських слів і окремих літер, чорним чорнилом, яке з часом вицвіло: «Во иму nц~а і сн~а и ст~аго дх~а аминь рабъ бж~ій Ма(т)фТй из жоною своТю ТвдокиТю и рабъ бж~Тй, Оны(с~)ко, Зеlенскv Вор[ецку] Своїm S towaршем Swoym Маtфееm Кuпили сию кныги на ymя tetro Тв[ангеліе] за nпоуùТніТ гр-хов своих и zа родуczo Prestawyłszojisa раба бж~ія туmote [...] и рабы бж~Ти Anny и раба бж~Тго Тє[.....] и рабу бж~єй Ваsку и раба бж~ого Стєсu и раба бж~го Роmana и рабу бж~єй Маrfy и раби бж~єй Мєланы и за (в~)с-х прТ(с~)тавушисu родyszow Cwoych вс-х Amyn и придали(с~)мо Тй дорик вла(с~)ных nц~а Василиu Latosycza а па(с~)тирu Saborocsoho [..] за uкы(х) гд~а бг~а проси(л) и za podyczТ и(х) прТ(с)тави(в)ши(х)сu Annj ро(к) бж~ы ҂ах~оз мц~а сТтТ(в)риu є~ї amyn».

5) 18 серпня 1690 р., дарчий, на арк. 112 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «СыТ Тваг~гТлЇТ раба бж~ого: ТимоаТz: і жони Тго Твдокіи: д-zlocz року бж~ого. ҂а~хч-го мц~z а(в~)гЎ(с~)та: дн~z іи~: при ПТтру при га(л)ц-ном Мужу: и да(л) сіТ Тва(н)гТліТ: за своєго nца и матку и родичо(в) свои(х): ПрокопіТви Ша(р)горо(д)скому: дzкови. АжТ би а(ж) до (с~)мТ(р)ти Тму нТха(и) будТтъ: жТ би n Тго рукъ н-хто нТ nд-лz(л)».

6–11) XVII ст., різночасові поминальні, чорним чорнилом: на лівому полі арк. 2 зв., російським скорописом: «Ко(с~)та(н)тнъ з лубТ(н) андрТя якова просинию лТ(с~)ку», на нижньому полі — перелік імен; на арк. 3, російським скорописом: «СТ ро(д) Василия Сира(т)нова сТла зозул(н)цы і Василия Марию Та(т)яну Мария Стеаан Мо(т)рю Иоан(н)а Павла Ивана Тимку»; на арк. 66 зв.–67, російським скорописом, чорним чорнилом: «ЕвдокТя из ряшТ(в~)ки павла марию...», перелік імен із згадкою прізвища «Агааия Животова»; на арк. 112 зв., нечітким півуставом, чорним чорнилом, вписано перелік імен, пізніше українським скорописом додано: «Е(в~)докиz з добриво(д~) і zко(в~): с красилова»; на арк. 249, українським скорописом: «СТ(и) ро(д) Івана із подо(л~)я З о(ли)в Тву Іллz Ан(н)у».

12) 1789 р., власницький, на арк. 236 зв., скорописом, чорним чорнилом: «Сиz книга рТкомаz ТвагТлиТ. снь и свашТннаго иТреz Василиz Злочаньского а хто би Tz малъ взать да будТ(т) проклатъ трижди анафТма анафТма свз (?) ро(ку) бо(ж) ҂аqпа».

13) Кін. XIX ст., на звороті верхньої кришки оправи, поверх стародрукованого тексту, скорописом, синім олівцем зроблено запис при описуванні книги для ЦАМ КДА про час створення ркп., не читається, видно тільки дату «1552 р.»

Старі шифри, штампи. «№ 54», простим олівцем, та «Муз. Рук. 614», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Євангеліє надійшло до ЦАМ КДА в серпні 1887 р. від Є. Сечінського, вчителя духовного училища у м. Бахмут Катеринославської губ., який його знайшов у м. Сатанові Подільської губ., в одній з тамтешніх церков. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. за 1887, 29–30 (публ. запису 1552 р., арк. 69 зв.); Лебедев 1916, 12–13 (Євангеліє, перш. пол. XVI ст.).

45. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР (Пересопницьке)*. Розпочато 15 серпня 1556 р., Дворецький Св. Тройці монастир — завершено 29 серпня 1561 р., Пересопницький Пречистенський (Різдва Богородиці) монастир. Перекладач тексту і керівник роботи Григорій, архімандрит Пересопницького монастиря, писець Михайло Василієвич, син протопопа Сяноцького.

Ф. І, № 15512

Інципіт: «Пов-(ст) на јбьхож(д)Тнїє всТ(г) л-та, числа єb(г)льско. и єb(г)листј(м) прїатїє».

Експліцит: «єдно до а~ стра(с)тно(г) єb(г)лїа. до за(ч) м¾~».

Мова. Староукр. (переклад з цсл. болг. ред.).

Кількість аркушів та стан збереженості. 482 арк. Чисті аркуші: 1, 1 зв., 19 зв., 20 (з пізнішим записом), 128, 203, 340. Фоліація 1948 р. у правому нижньому куті

* Докладне наукове дослідження про Пересопницьке Євангеліє див.: Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко. – К., 2001.

олівцем, зроблена С. Масловим (?). Пергамен з пошкодженнями, отриманими під час обробки шкіри: дірки на арк. 13, 17, 26, 45, 55, 71, 80, 82, 85–88, 94, 95, 101, 104, 109, 131, 185, 188, 230, 263, 242, 367, 257, 434, 440, 456, 458 та ін.; тріщини на арк. 40, 55, 113, 116, 125 та ін., які були зшиті, наявні сліди від голки. Пергамен перших зошитів хвилястий, затертий; сліди замокання на початку та в кінці ркп., через що подекуди вицвіло чорнило; заяложені праві нижні кути; відсутні праві нижні кути арк. 2, 8, 61, 67, 84, 113, 125, 130, 139, 172, 187, 457, 481, 482, верхні кути арк. 2, 8, 29, 62, 427; розірваний нижній кут арк. 68; розірвані поля: праві — арк. 9, 10, 27, 31, 70, 80, 139, нижні — арк. 26, 83, 109, 341; відсутні частини полів арк. 45, 74; воскові плями на арк. 406 зв.–407. Кольорове оздоблення частково осипається, наявні відбитки заставок, заголовних великих ініціалів початку глав на сусідніх аркушах. Зошитів 63, переважно по 8 аркушів. Сигнатура окрема для кожного Євангелія. Арк. 1–127 (Мф.) — зошитів 17: I^7, II^8, III^5, IV^8–IX^8, X^6, XI^8–XII^8, XIII^6–XIV^6, XV^8–XVII^8. Арк. 128–203 (Мк.) — зошитів 11: I^5, II^6, III^8–X^8, XI^2. На першому аркуші I зошита (арк. 127) проставлена сигнатура попереднього Євангелія (XVIII), на останньому — I (а~). Арк. 204–339 (Лк.) — зошитів 17 по вісім аркушів. Арк. 340–482 (Ін.) — зошитів 18: I^8–XII^8, XIII^6, XIV^8–XVII^8, XVIII^9. Сигнатура часу створення ркп., зроблена одним почерком, крім деяких зошитів Єв. від Луки.

Матеріал письма. Пергамен 1° (380 × 240), двох видів: на арк. 22–74 білий тонкий, високої якості; на інших аркушах — жовтуватий цупкий.

Організація сторінки. Поле тексту 255 × 145 (арк. 1–15), 280 × 145 (арк. 15 зв.–19), 275–278 × 145 (арк. 21 зв.–127, 129 зв.–203 зв., 204 зв.–339 зв., 341 зв.–442 зв.), 275 × 145 (арк. 443–481 зв.), рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Устав новий український сер. XVI ст. Почерків два: 1) писця Михайла Василієвича: арк. 2–155 зв., 260–339 зв., 399 зв.–442 зв., 444–481 зв.; 2) арк. 155 зв.–202 зв., 204–259 зв., 341–399 зв. Півустав XVI ст. з елементами скоропису. Почерків два: 1) писця Михайла Василієвича, тексти в рамках-заставках на арк. 20 зв., 128 зв., 203 зв., 340 зв., післямова на арк. 443–443 зв., почерк твердий, накреслення літер каліграфічне, наближене до графіки основного тексту пам'ятки; 2) архім. Григорія (?): сумарії, глоси, вказівки на читання на полях; почерк нетвердий, накреслення букв нечіткі й тремтячі. Чорнило темно-коричневе на арк. 1–4 зв. та інтенсивно темно-коричневе різних відтінків на арк. 5–481 зв., з арк. 155 зв. — майже чорне; кіновар, сурик, золото та різнобарвні фарби.

Редакторські правки та приписки часу створення ркп., рукою архім. Григорія та, подекуди, писця Михайла Василієвича, виконані темно-коричневим чорнилом.

Виправлення пізнішого часу, коричневим чорнилом.

Оздоблення. Чотири мініатюри, на лівосторонньому боці розвороту аркушів: арк. 20 зв. — євангеліст Матфей (у кінці заставки вказаний рік написання — ҂афнѕ (1556 р.); арк. 128 зв. — євангеліст Марк; арк. 203 зв. — євангеліст Лука; арк. 340 зв. — євангеліст Іоанн з Прохором, біля якого напис: «Профо(р)». Мініатюри виконані на ґрунті клейовими різнобарвними фарбами на золотому суцільному тлі. Під кожною мініатюрою в орнаментальній рамці текст з відомостями про євангеліста та вказівкою кількості глав, зачал, стихів. Мініатюри обрамлені широкими бордюрними рамками з рослинним орнаментом. Початок тексту кожного Євангелія на правосторонньому аркуші розвороту арк. 21, 129, 204, 341 обрамлений широкими бордюрними рамками з рослинним орнаментом в тому самому стилі, що й рамки навколо мініатюр. Заставок

45. Євангеліє тетр

14. Великі заставки балканського типу, плетінчасті, виконані різнобарвними акварельними фарбами та золотом на арк. 2 (оздоблена стилізованими квітами), 21, 129, 204, 341. Плетінчасті, меншого розміру, без використання золота, оздоблені стилізованими квітами на арк. 15 зв. та 473. Заставки малі плетінчасті, переважно з рослинними елементами: різнобарвні на арк. 3 зв. (з тератологічними елементами), 125, 201 зв. (без рослинних елементів), 444; кіноварні на арк. 13, 336 та 473 зв. (дві останні з тератологічними елементами). Заставки прості, смужкоподібні: різнобарвні на арк. 443 та 481 зв.; кіноварні на арк. 335 та 480. Кінцівки текстів різних типів: плетінчасті на арк. 3, 12 зв., виконані кіновар'ю; прямокутні на арк. 15 (з боків кінцівка оздоблена візерунком), 19, 198, писані чорнилом, останній рядок оздоблений ромбами, виконаними чорнилом або кіновар'ю; кінцівки колофоном (чорнило): на арк. 335 (з боків кіноварні рослинні візерунки), 442 зв. (з боків гарно вписані різнобарвні стилізовані квіти), арк. 481; подвійним колофоном на арк. 202 зв., під ним — малюнок стилізованої вази) та арк. 339 (під першим — кіноварний малюнок стилізованої квітки, під другим — ромби, виконані чорнилом); чашо-подібні кінцівки: на арк. 443 зв. (писана чорнилом, прикрашена кіноварним малюнком людської голови, різнобарвними плетінчастою смужкою, віньєткою та рослинними візерунками), на арк. 451, 454 зв., 457 зв., 462, 463 зв., 466 зв. (іноді оздоблені й чорнильними ромбами); у кінці запису писця, арк. 482 зв., писані чорнилом, прикрашені різнобарвними стилізованими вазою з квітами, віньєткою та квітами. Кінець читань виконаний кіновар'ю або суриком. Ініціали різних типів: великі плетінчасті балканського типу, різнобарвні, вписані в рамку — на арк. 2 (фон голубий, обведений золотом), на арк. 21, 129, 204, 341 вписані в рамку із золотим фоном, на початку глав — у рамку різних за кольором фонів. Великі плетінчасті ініціали з тератологічними елементами на арк. 27 зв., 55, 97, 421; великі прості — на початку зачал, арк. 66 зв., 72 зв., 78, 82 зв., 89, 93 зв., 100 зв., вписані в рамки різних за кольором фонів; на початку глав, арк. 287, 291, на початку зачал, арк. 266, 268 зв., 270 зв., 274, 293 зв., 412, 413, 436, на початку місяцеслова, арк. 443 та ін., вписані в рамки, фон кіноварний. Ініціали кіноварні великі тонкі, іноді з рослинними елементами, відкривають зачала. Заголовки на арк. 2, 21, 129, 204, 341 виконані золотом на кіноварному ґрунті, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі. Інші заголовки виконані кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі. Номери глав на полях писані золотом по кіноварному ґрунті або кіновар'ю чи суриком, уписані в малюнок — рука тримає прапорець. Номери глав писані темно-коричневим чорнилом, уписані в кіноварний ромб з елементами прикрас чи в кіноварний глечик або в кіноварне коло. Номери зачал на полях писані кіновар'ю чи суриком, номери перших зачал писані золотом по кіноварному ґрунті. Покажчики читань на полях виконані кіновар'ю на арк. 1–243, 261 зв., 335–339 зв., 341–343, 380 зв.–482 та суриком на арк. 236, 243–259 зв., 260–263, 342 зв.–380, 412. Сигнатури зошитів виписані чорнилом, оздоблені стилізованими зірочками та стилізованими квітами. Текст прикрашений різноманітними крапками (кіновар, сурик, чорнило): круглими (по всьому ркп.), іноді схожими на сонце (напр., арк. 76), з рослинними елементами (напр., арк. 92 зв., 125 зв.); ромбовидними (по всьому ркп.); схожими на списи (напр., арк. 162 зв., 211, 398). Малюнки: апостол Петро з мечем на полі арк. 425 зв. (коричневе чорнило), руки зі словом «зри» на полі арк. 443 (кіновар); голова людини на арк. 443 (кіновар). Записи вписані в кіноварні рамки: рамка на підставці, яку тримають дві руки, на арк. 123 зв., 198 зв.; рамка проста на арк. 335; рамка на

підставці, на нижніх кутах та вгорі стилізовані квіти, виписані темно-коричневою та зеленою фарбами, на арк. 442 зв.; стилізована чаша на арк. 476 зв.

Оздоблення виконане з великою художньою майстерністю двома майстрами.

Оправа. XVII–XVIII ст., частково поновлювалася у першій пол. XIX та на поч. XX ст. Дошки в ряднині. Раніше кришки були поволочені зеленим оксамитом, дубльованим на ряднину (лишилася тільки ряднина з фрагментами оксамиту на нижній кришці та на рантах). Каптали втрачені. Форзаци приклейні: на верхній кришці папір першої пол. XIX ст. (філігрань *Гончаровъ / 1840 г.*), по згину укріплений папером кін. XIX – поч. XX ст.; папір цього ж виду був використаний для форзаца на нижній кришці. На верхній кришці по бічному обрізу гнізда для ременів застібок, але сліди від застібок у кришках відсутні. Нижня кришка тріснута по довжині на три частини, які тримаються разом за рахунок покриття та приклейної частини форзаца.

Зміст. Текст поділено на глави, кожна з яких починається сумарієм, уписаним у рамку, за винятком перших глав, та на зачала. Не вказано слово «зачало» на арк. 389; зазначено помилково слово «зачало» на арк. 64, 393, 402 зв., 403, 403 зв., а також зачало 17 в Євангелії від Марка помилково пронумероване як 16 (арк. 14). У тексті наявні глоси — українські лексичні відповідники до слів оригіналу, які виділені рамочкою й розміщені безпосередньо в тексті, іноді на полях ркп.

Арк. 2–3. «Пов-(ст) на jбьхож(д)ТнЇє всТ(г) л-та, числа єb(г)льско. и єb(г)листj(м) прЇатЇє. nкv(ду) починаю(т)cu. и (до)колu jставаю(т)».

Арк. 3 зв.–12 зв. Покажчик євангельських читань на рік (у ркп. — «Наука читання»).

Арк. 13–123 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського і Євангеліє від Матфея.

Арк. 123 зв.–198. Покажчик глав, передмова і Євангеліє від Марка.

Арк. 198 зв.– 334 зв. Покажчик глав, передмова і Євангеліє від Луки.

Арк. 335–442 зв. Покажчик глав, передмова і Євангеліє від Іоанна.

Арк. 443–443 зв. Післямова: «СказанЇє j главахь и зачалТ(х) j почa(т)ко(х), и коньцТхь. чтомымь єb(г)лЇамь. оутръним. и литоргЇиньмь».

Арк. 444–472 зв. Місяцеслов. Сербські пам'яті: прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Сави Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 473–481 зв. Покажчики євангельських читань: у Неділю митаря та фарисея (арк. 473–473 зв.); у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, з включенням 12-ти Страсних євангелій та послідування часів Великої П'ятниці (арк. 473 зв.–476 зв.); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 476 зв.–478); на требах (арк. 478–479 зв.); євангелія і апостоли недільні на літургії за гласами Октоїха (арк. 480–481); уставні вказівки до читання Євангелія на часах Великої Неділі (арк. 481 зв.).

Арк. 443–443 зв. Післямова писця Михайла Василієвича [1561 р.]: «СказанЇє j главахь и зачалТ(х) j почa(т)ко(х), и коньцТхь. чтомымь єb(г)лЇамь. оутръним. и литоргЇиньмь: Nц~и, и братЇа, сщ~нници, и дЇакони, и вс- причТтници цр~ковнЇи. ВидьтТ, а внимайтТ соб-. Абы єстТ на(м) пишоучи(м), сЇє

єЬ(г)лїє прТнТдозорь свои, нТ злТ рТчили. Што єсмо мТли, в прТдьписа(н)но(м) ключи. а постановлТнно(м) в сТи книзТ, прТ(д) сты(м) єЬ(г)лїсто(м) ма(т)аТємь, по(д) дъщкою връхнТю. На ко(то)рой то єсть выјбражТнно, распuтїє, га~, ба~, сп(с)тлu нашТго їЬ~, ха~. Вамь, коу вырозоумлТню, јзначити, и выписати. главы зачала, поча(т)ки, и конц-. Вс-мь єЬ(г)лїамь. соуботны(м). и нТ(д)лны(м). стр(с)тны(м), и въскр(с)нымь. и повсuдн~Твнымь. nколТ которoє починає(т)сu. и гдТ ты(ж) кончаєтсu. Почавши n ст~ои вТликои нТ(д)л- пасхы. ажь до нТдТл- сыропоустьнои. Которы(х) єсмо за нТдозорь нашь в прТ(д)писанномь ключи, поча(т)ковь, и концовь, нТ јзначили. ЗдТ пакь братїа. и nц~и. сщ~Тнници, и дїакони. Прочитаючи тоє писанїє розоум-йтТ. ј чомь даємы вамы (!) наоукоу. котораа єсть моудр-и, и досконалТи положТна. В тръжТствїахь вл(д)чнихь. и бг~ородичины(х). ап(ст)лъскы(х). и ст~итТльскы(х). и мч~нчьскы(х). и прп(до)бничьскы(х). сирТчь, оу свu(т)цТхь. Тамь соу(т) положТны главы. зачала. поча(т)кы, и конц-. чтомы(м) єЬ(г)лїамь въ цр~кви, на оутрънu(х), и на лито(р)гїахь. Прошоу тТбТ, видь. абы єси нТ зоупыниль сТбТ, на прТписко(х), дробнаго писанїа. Которыи сТдuть въ јчТрьта(х). гдТ взываєтсu, глава. А єсли бы на(д) јною јчТрьтою, краснымь а вТликымь писмТнТмь нТ быль написань конТ(ц), ни(д)Тли. любо пнТ(д)лкоу. любо вто(р)коу. либо срТ(д). либо чТ(т)рку. либо пu(т)коу. либо соубот-. нТ ставаи. АлТ дотолТ чти гдТ ти боудТть написань, краснымь писмТнТмь конТць: Розоум-и жТ и ј то(м) братТ. ижТ тыи писмТна дробныи. въ јчТръта(х) положТныи, гдТ то взываєтсu глава. НТ бТзь причины соу(т) написаны. АлТ абы єси зналь, ижТ єдина глава, замыкаєть в соб- колко зачаль. и што єсть, в нТи написано. Ты(ж) длu людїи законоу римского, сирТ(ч), латинuнь. ижТ в нихь нТ взываю(т)сu зачала. єдно капитоулы. А по нашТмоу языкоу главы. боудТ ли јнь тТбТ ј што просити. абы єси ємоу нТмТдло, сирТчь, бо(р)ьзо нашТдьши оуказаль: ЗдТ пакь починаємь, съборникь. дванадТсuтТмь м(с)цТмь. в которо(м). вамь оуказоуємо. главы, зачала. поча(т)кы, и конц-. Каждомоу. єван~гТлїю. чтомомоу. либо на оутрънu(х) либо на ли(т)ргїахь. на праз(д)никы, владычнuu. и богородичины. и вы(б)ранымь ст~ы(м)ь в м-сuци сТптТ(в)рїи. рТком-мь, юръїмь. которыи дръжить, тридТсu(т) дн~їи. а дТнь маєть в соб-, годинь. дванадТсuть. а и ночь. в~і».

Записи. 1) [1556 р.], архім. Григорія, на арк. 123 зв., півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: «С помощїю бж~їю и прч(с)тыu єго бг~омт~рТ дописана єсть пръшаа часть наоуки, книгы єb(г)лїи ст~ои. з дх~а ст~го выложонои бг~огласнымь ма(т)аТj(м). Которого вТ(д)лТ писанu єго называємо ст~ымь єb(г)листомь. Роукою многогрТшнаго раба вл(д)цТ хр(с)тоу имТнТмь михайла василиєвича, Протопопы саноцко(г) Бг~оу в троици славимомоу к оучти. И людоу посполитомоу К доброи наоуцТ. В которои книзТ замыкає(т)cu главь ки~. а зачаль р¾~Ї. а стиховь ≠в~ и х~». Дату визначено за даними запису Михайла Василієвича на арк. 3 та палеографічним аналізом почерків основного тексту пам'ятки.

2) [1561 р.], архім. Григорія, на арк. 198 зв., півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: «С помочоу бж~їєю. и прч(с)тыu єго бг~омт~рТ. єсть дописана книга ст~го и всТхвалнаго ап(с)ла Ї єb(г)листа марка. роукою многогрТшнаго раба михаила. бо~у к оучти. и людоу посполитомоу. к доброи наоуцТ. в которой то книзТ замыкаєтсu главь ¾~і. а зача(л) оа~ а стихо(в) ≠а~х~». Дата запису поставлена за даними записів другої частини пам'ятки та палеографічним аналізом почерків основного тексту.

3) 1561 р., архім. Григорія, на арк. 335, півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: «За помочоу бж~їєю, єсть доконана книга. ст~го и славнаго ап(ст)ла Ї єb(г)листа хв~а лоуки. в которои книзТ. замыкаєтсu главь кд~. а зачаль. р~ и д~і. а стиховь. дв- тисuчи, и jсмьсоть. бг~оу коу читаноу. а посполитымь людТмь коу добромоу вырозоумлТню. прТзь писара михайла василїєвича. зь санока. По бж~Їємь нарожТнїи лТта, ≠а~ фг~~а~-го».

4) 1561 р., архім. Григорія, на арк. 442 зв.: «За помочоу божою, єсть съвръшТна чТтвТртаа книга, нового закона. ст~ои єb(г)лии. з дх~а ст~го выложТнои прТ(з) ст~го а славна(г) и всТхь възлюблТннаго ап(ст)ла Ї єb(г)листа, Їjанна бг~осдовца, и напТръсника гн~u. при цр~кви. рождТства бц~ародичина (!) монастыра пръвосопникого (!). рокоу по бо(ж)Тмь нарожТнїи, ≠а~ф~г~а~, роукою михаила василїєвича протопопы саноцко(г), для читаня цр~квТи бж~Їи(х). а для наоуки людоу хр(с)тЇанско(г)». Пересопницький Пречистенський (Різдва Богородиці) монастир знаходився у с. Пересопниця (суч. с. Пересопниця — Рівненського р-ну Рівненської обл.).

Чотири підсумкових записи у кінці кожного Євангелія, за даними графіко-орфографічного аналізу, зроблені архім. Григорієм (Гнатенко 2001, 447–457).

5) [1557 р.], Михайла Василієвича, на арк. 3, дрібним каліграфічним півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: «Доконана єсть Пръшаа часть Наоуки Читанu. ПрТзь рокь Ст~го Єb(г)лЇа. В

Дво(р)ци манастыри ЖТславскј(м). При цр~кви Ст~ыu и живоначалныu Тр(о)ца. А почало(с) єсть Писати Сїє Єb(г)лїє рокоу ҂а~ф~н~¾-го. м(с)ца авг¾(ст) є~ї. На дТнь ОуспТнїа Пр(с)тыu нашТа Бц~а и Пр(с)но Дв~ы Мр~їа». **Дворецький монастир князів Жеславських знаходився у с. Двірець (суч. с. Двірець — Ізяславського р-ну Хмельницької обл.).**

6) [1561 р.], Михайла Василієвича, на арк. 476 зв., дрібним каліграфічним півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: «ЗдТ пакь, скончалисu єb(г)лїа всТго годища. А на дТнь, пасхы, ст~го и славнаго въскръсТнїа, га~ ба~ сп~стТлu нашТго Їb~ ха~. возми в клоучи. которыи ти єсть напТрТ(д) єb(г)листа ст~го матьаТu поставлТно. И nтолТ дръжи рuдь на ввТсь годь».

7) 1561 р., Михайла Василієвича, на арк. 481 зв.–482 зв., дрібним півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом, заголовна літера писана кіновар'ю: «Ю(ж) за помочоу Бж~Їєю маєшь вс- зоуплъна выписаныи книгы чТтырТ(х) єb(г)листовь, выложТныи изь языка блъгарского на мову роускоую читачоу милыи. Которыє соу(т) доконаны, в лТто тисu(ч)ноє. ф~,г~а. на памu(т) ус-кновТнїа, Ст~го и славнаго пр(о)рка и прТдитТч- и кр(с)титТлu Гн~u Їјан~на. м(с)ца ав~гоуста, ка~-го дн~u. При дръжав-, Жикгимонтовичоу АвгоустТ кроли полскомь. вТликомь кн~¾и литовскомь, роускомь, проускомь, жомои(т)скомь, мазовТцкомь, пн~оу и дТдичоу на то(т) часъ боудоучомь. Накладомь, бл~говТрнои, и хр(с)толюбивои, кнг~н- Козминои Ивановича ЖТсла(в)скои. кнг~н- ПараскТвгЇи възванной Настас- ЮрТвны Голша(н)ско(г). И при бл~говТрномь, и хр(с)толюбивомь кн~¾ю ЇјаннТ, ФТдоровича Чрърторыйскомь. зятю єи мл(с)ти. И при бл~говТрнои и хр(с)толюбивои кнг~н- єго Євдокїи. Тыи книгы чтыры єb(г)листовТ соу(т) оустроєны кро(т)кымь смирТнныимь и бг~олюбивымь єрмонахо(м) Григорыє(м) архимандритомь ПТрТсопницкимь. силою Бж~Їєю и посп-шТнїємь Ст~го Дх~а. и молТнїємь Ст~ыu вл(д)ча нашТu Бг~ороди(ц) занТ нТ любиль злата и срТбра тлТющихь. алТ имТль любовь, и прилТжанїє къ бж(с)твномоу писанїю. ј которое проси(л) Га~ Ба~, въ дн~Т и вночи такь мовuчи. Ги~ сподоби мТнТ вид-ти дТла сТго конТць, и почитати в нТмь начТрьтаннаа писмТна. ст~ыми чТтырми єb(г)листы. Ма(т)аТємь, Маркомь, Лоукою, ї Ијанномь. В которы(х) жТ то. лТжать таємниц- цр(с)тва нб(с)ного. бл~гов-щТнїа, рожТства, крТщТнїа, и оу(ч)нїа, чоу(до)творТнїа. прТјбражТнїа. и стр(с)ти(и). погрТбТнїа, и въскр(с)нїа n мртвыхь. възнТсТнїа єжТ на нб~са, и послани Дх~а Ст~го,

на Ст~ыu своu оучн~кы а ап(ст)лы. И с-дТнїа jдТсноую Ба~ Nц~а. И пакы втораго славнаго и страшна(г) пришТствїа єго. Коли прийдТть соудити живы(х) а мр~твы(х), албо такь рТчи, правТдны(х) и грТшны(х). И заплатоу давати каждомоу противь слоу(ж)бы є(г). А ижТ єсть такь извТдТн[а] таu то книга С(т~)аа Єb(г)лїа, ис прТписками дробнаго писанїа. въ jчТртахь положТного. гдТ знамТноує(т)сu глава. То длu людїи законоу рымского, сирТчь латинuнь. А ижТ єсть прТкладана изь языка блъгарского на мовоу роускоую. то длu лТпшо(г) вырозоумлТнu людоу хр(с)тїанского посполитого. J томь товаришу милыи нТ скръби. алТ дръжи такь, якь єсмо ти в пТрТ(д)нТмь оуказанїи, а постановлТнномь по конци бл~говТстїа стлъпа Їjаннова jзначили. тоє всТ радою пилностю и прилТжанїємь, вышшТ рТчТнного, монаха Григорїа, архимандрита ПТрТсопницкого, постановлТнно є(ст). Прото ижТ єсми єщТ нТдооумТль, прТ нТсталость розоума моєго. Был бо мои разоумь в тыu дн~и моутТнь яко воды в рТкоу приходuщїи из горь. и яко плъныи былины n в-тровь колТблТмы. длu троски сТго мимо идоучого свТта. Прото жь вышТ рТчТнныи смирТнныи архимандрить Григорїє, имТль пилность и любовь к писанїю сТи книгы. котораа длu пилности и любвТ єго съвръшиласu. Якь жТ Ї ап(ст)ль ПавТль, в ри(м)ско(м) посла(н)и, j таковы(х) пишТть мовuчи. Братїє любuщи(м) Ба~ всТ доброє єсть посп-шно. а наболТи кто єго j то с пилностю просить. Якь жТ Ї Иjаннь єb(г)листа j то(м) посвТдчаючи пишТть. в главТ д~і, а в за(ч)лТ, ма~. Всuкомоу просuщомоу боудТть дано. Я тыжь многогрТшныи, слоуга, або рабь бж~їи Михаило Василїєвичь сн~ь протопопы саноцкого. того тыжь, и оучТнь. НадТючисu я, на тоє слово тТбТ вл(д)кы и Ха~ моєго. а нТ по моєи оумТєтности. алТ по доброти даннои мнТ n тТбТ истиннаго Ба~. похотТль єсми написати сїю книгоу Ст~оую Єb(г)лїю. наоукоу людоу мТшкаючомоу в ново(м) тастамТнтТ, або в ново(м) закон- в-ры хр(с)твы. котороую єсми за помочоу Бж~їєю и исписаль. Накладомь вышТjписанои бл~говТрнои и хр(с)толюбивои кнг~ни Козминои Ивановича ЖТславскои. кнг~н- Парасковгїи възванной Настас- Юрьєвны Гольшанского. Прото (ж) прошоу ва(с) сщ~Тнници nц~и и дїакони, и вси которыи єстТ в клиросТ(х) причтТнныи, слоугы цр~квныи. єсли в ко(т)рои главТ, любо зачалТ либо поча(т)коу либо конци изгроубихь. с товаришТмь мовuчи, албо в помыслТ(х) сТгосвТтни(х) мыслuчи, исправлuйтТ, а нТ злТ рТч-тТ писавшТмоу. АлТ прос-тТ Ба~ та(к) мовuчи.

ВсТ нТхаи боудТть бл~гооугодно и подобно твоємоу чл~колюбномоу мл(с)рдїю. Тыжь и мТ(н) Сп~сТ спс~и по милости твоєи. и по многым щТдробливостиmь твоимь. И даи мн- абыхь тТбТ єдиного истин~наго, Бг~а. хвалиль, пнн~-, ажь и до смр~ти моєи. А затымь нТхаи боудТть хва(л) и чТсть, Бг~оу Nц~оу. съ Сн~о(м) и Дх~омь, Ст~ымь на в-кы в-чныи, славнТ, триваючТмоу. Аминь».

8) 17 квітня 1701 р., вкладний, на нижньому полі арк. 2–7, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «Сїє Єb(г)лїє прислано и дано є(ст) n яснТ вТлможного єгj мл(с)ти пана Іjанна МазТпы. войскъ єго цр(с)кого прТсв-тлого вТличТства Запорозки(х) обоихъ сторонъ Дн-пра гТтмана, и славного чина Ст~го ап(ст)ла АндрТu кавалТра, до пр(с)тла пТрТuславскогj єп(с)пскогj; который n єго жъ ктиторской мл(с)ти созданъ, пновлТнъ, и драгоц-нными утвари црк~овнимы украшТнъ, при прТосщ~Т(н)но(м) єп(с)п- Захарїh Корнилович-. Року ≠аg~а, априлu з~ї днu».

9) [1799 р.], власницький, на нижньому полі арк. 2–8, латинським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Ex libris bibliotheca seminariy parvo rutheni Pereiaslaviensis».

10) XIX ст., на арк. 20, літерами, стилізованими під друковані, темно-коричневим чорнилом: «Сїє рукописноє чТтвТро-ЕвангТлїє писано 1556 года въ монастыр- ЖТславскомъ при цТркви Св. Живоначальныu Троицы, а написано многогр-шнымъ слYгою, рабомъ бж~їимъ, Михаиломъ ВасилїєвичТмъ сыномъ протопопы саноцкаго».

11) XIX ст., на арк. 20, на верхньому і нижньому полях темно-коричневим чорнило: «Евангеліе»; тим самим почерком на нижньому полі арк. 372 зазначено: «Іjаннъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «144», простим олівцем; «121», фіолетовим чорнилом; «50300», коричневим чорнилом; «І. 1. 1», чорним чорнилом (перекреслено), та під ним «І. 1. 51», — на звороті верхньої кришки оправи; «І. 1. 1», чорним чорнилом (перекреслений), на форзаці верхньої кришки оправи. «КПЛ 147», олівцем, на паперовому аркуші форзаца верхньої кришки оправи. Дві наклейки «Музей Полтавщини п–в. №_», жовті, друковані, на звороті верхньої кришки оправи. Шифри належать бібліотекам Переяславської та Полтавської семінарій, Полтавському історико-краєзнавчому музею та заповіднику «Києво-Печерська лавра», до якого ркп. був евакуйований з Полтавського музею під час Другої світової війни.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР 24.12.1948 р. із заповідника «Києво-Печерська лавра», згідно з розпорядженням Комітету в справах культпросвітніх установ УРСР від 26 жовтня 1948 р. за № І–622 (Арх. ІР НБУВ, оп. 1, № 50, арк. 25), зусиллями С.І. Маслова., інв. запис 25.12.1948 р.

Опис. Инвентарь Пересопницкого мон. 1600 г. 1883, 294; Бодянский 1838, 392–400; Думитрашко 1874; Терещенко 1861, 457–467; Житецкий 1876; Стасов 1884–1887, 16–17; Владимиров 1890, 25; Грузинский 1910; Грузинский 1912 I; Павлуцкий 1911, 83–92; Возняк 1921, 11–16; Огієнко 1921; Огієнко 1930, 12–32; Запаско 1986, 24–25; Чепига 1989, 64–78; Чепіга 1992, 6–11; Запаско 1995, 85–89, 354–363; Чепіга 1997, 38–39;

Гнатенко 2001, 447–457; Дубровіна, Гнатенко 2001, 74–104; Чепіга 2001, 13–54; Гнатенко 2001 I, 55–73; Дубровіна 2001, 40–43; Гнатенко 2004, 174–187; Чепіга 2006, 1, 4.

Публікації. Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.; Пересопницьке Євангеліє. Факсимільне видання. 2008.

46. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 50-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 1776

Інципіт: «В-домо да есть. zко чтетьсu pu(д) n іјанна ст~го еb(г)лїа~».

Експліцит: «Оу(т) д~ къ е(ф) кs~ лb(т) а~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 258 арк. Чисті аркуші: 12–12 зв., 247 зв. Арк. 7–9, 144, 257 випадають. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні; частина аркушів пошкоджена. Зошитів 22: I^{9}; II^{12}–VII^{12}, VIII^{14}, IX^{12}–XI^{12}, XII^{13}, XIII^{12}–XVI^{12}, XVII^{13}, XVIII^{12}–XX^{12}, XXI^{6}, XXII^{12}. У XXII зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філігрань кабан трьох варіантів: 1) I варіант (арк. 4) — сх. Лихачев № 1775 (1554 р.); 2) II варіант (арк. 23) — тип Laucevičus № 3660 (1559 р.); 3) III варіант (арк. 253) — тип Laucevičus № 3654 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, із легким нахилом управо, із сильним натиском. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки до євангелій — плетінки в подвійній чотирикутній рамці: на арк. 13 плетінка з чотирьох подвійних кіл; на арк. 83 — з дрібних овалів; на арк. 127 — з нерівних овалів; на арк. 195 — з кількох кіл, нижні кути рамки прикрашені елементами тонкотравного орнаменту; плетінки виконані чорнилом, зафарбовані бордовою, світло-коричневою, блакитною, зеленою, жовтою фарбами. Кінцівки колофоном, прикрашені знизу хвилястими лініями та розчерками. Заголовні ініціали плетінчасті, виконані чорнилом та тими самими фарбами, що й заставки.

Оправа. Малярська. XVII (?) ст., частково поновлювалася у XIX ст. Дошки поволочені полотном з розписами олійними фарбами (коричнева, чорна, зелена, жовта, оранжева). На верхній кришці: в кутах сюжетні косинці з євангелістами, в центрі овальний середник «Розп'яття з двома Предстоячими», фон заповнений восьмикутними зірками та орнаментальними розетками. На нижній: в центрі прямокутний середник «Богородиця з Немовлям», по краю кришки лінійна рамка, простір між рамкою та середником заповнений восьмикутними зірками та спіралями, такі ж спіралі, більших розмірів, закручені в коло, зображені в кутах. Розпис на корінці та нижній кришці майже втрачений. Обрізи червоні з гравіровкою. Приклейні форзаци, поставлені у XIX ст. (на верхньому форзаці — частина дати *18...*). Застібки втрачені.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Сказання про число євангельське. Заголовок: «сказаніе пр-емл-ще въсего л-та число єb(г)льское»; поч.: «В-домо да есть. zко чтетьсu pu(д) n іјанна ст~го еb(г)лїа~».

Арк. 2–8 зв. Покажчик читань на рік від Пасхи.

Арк. 8 зв.–80. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 80–125. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 125–192 зв. Покажчик глав, передмова, без кінця, обривається на арк. 126 зв. словами «и того быти n се(д)мь десuти(х)...» та Євангеліє від Луки.

Арк. 192 зв.–247. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

47. Євангеліє тетр

Арк. 248–255 зв. Місяцеслов. Сербські пам᾽яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 255 зв.–258 зв. Покажчик євангельських читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст (арк. 255 зв.–256 зв.); воскресних утреніх євангелій, на чинопослідуваннях і требах, загальних читань (арк. 257–258); недільних на рік (арк. 258–258 зв.), обривається на вказівці «Оу(т) д~ къ е(ф) кѕ~ лb(т) а~».

Записи. 1655 р., вкладний, на арк. 13–29, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Z рабъ бж~ий Ма(р)тинъ Курощчукъ из жоною своtю Пара(с)ковїею jбуватt(ль) канtвски(й) и коза(к) t(сть) в року вели[...]ва во(и)ска запоро(з)кого нада(л) сию книгу глаголемую tва(н)гелие напре(с)то(л)ное до храму сто(г)о пророка Іли(и) на сели прохоро(в)ц- в повите каневскомъ на j(д)пуоенїе гр-хо(в) свои(х) а (х)то бы ми(л) сию книгу j(д)дали(х) j(д) храму ст~о(го) да буди про(к)лz(т) по (п)равилу сты(х) jте(ц) три(с)та и j(с)мъна(д)ца(ть) иже в нике(и) року ҂ах~нt априлz а~ днz».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Отд. II № 5» на арк. I. Штамп «ВБУ» на арк. 1, 7, 83, 127, 195, 247, на нижній кришці. Штамп із зображенням тризуба «҂ац~ні р. [1918 р.] Національна Бібліотека Української Держави в Київі» на арк. I, 1, 13, 33, 151, 194, 258 зв. Чотирикутний штамп із шифром «ц 29» на арк. II зв.

Історія надходження. Ркп. був вилучений з Відділу стародруків і переданий до ВР, інв. запис 1931 р.

Опис. Фондовий.

47. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 40 л

Інцепіт: «В-домо буди zко четыре су(т) еb(г)лїа~».

Експліцит: «не(д) сыропоу(с~)на~а. еb(г~)лїе n ма(~а) гла(в~) р~і».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 271 арк. Чисті аркуші: 78 зв., 125 зв., 201–202 зв., 255–255 зв. Сліди замокання. Ркп. реставрований. Зошитів 36 (35 + перший непронумерований з шести аркушів). Рахунок I зошита починається із фактичного II (арк. 7). I^8–IX^8, X^6, XI^6, XII^8–XXV^8, XXVI^6, XXVII^8–XXXIII^8, XXXIII^7, XXXIV^6, XXXV^3. Між XXV і XXVI зошитами два вставних аркуші (арк. 201 і 202); у XXXII зошиті вирваний сьомий аркуш (після арк. 254), без лакун. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 130). Філіграні: 1) сфера (арк. 23/26) — сх. Briquet № 14000 (1553 р.); 2) літери *ВФ* у хвилястій рамці (вставні аркуші) — сх. Лихачев № 3577а (1779 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 90, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: на арк. 7, 79, 126, 203, 256 візантійський в'юнок у рамці, зафарбований золотом, в'юнок — зеленою, синьою та коричневою фарбами, рамка та рослинні елементи з боків та в надверші — чорнилом та фарбами. Кінцівки колофоном, прикрашені знизу крапками, хрестиками, крапками з комою (чорнило).

Заголовні ініціали на арк. 7, 79, 126, 203, 256 двоконтурні плетінчасті, з дрібними рослинними елементами, виконані чорнилом та темно-зеленою, коричневою і жовтою фарбами. Фарби вицвілі.

Оправа. Остання чв. XVIII ст., поновлювалася в XIX ст. Дошки від оправи XVIII ст. у синьому оксамиті, наклеєному на дошки без дублювання на полотно. На бічному обрізі закладки-регістери (шматочки шовку бордового та зеленого кольору) для позначення читань на певні свята. Приклейні форзаци XIX ст.; папір без філіграней. Від застібок лишилися тільки врізні залізні пробої. На верхній кришці аплікації з паперу світло-коричневого кольору з прорізним рослинним орнаментом з тисненням золотом, дещо пошкоджені. Аплікації мають аморфну форму: в кутах кришки наближаються до рівностороннього трикутника, а в центрі — до ромбу.

Зміст. Арк. 1 Сказання про число євангельське; поч.: «В-домо буди zко четыре су(т) еb(г)лїа~».

Арк. 2–75. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 75 зв.–121. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 121–198. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 198 зв.–254 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 256–270. Покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст; на чинопослідуваннях і требах; від Пасхи до Неділі Всіх Святих включно.

Записи. XVI ст., вкладний, на арк. 7–13, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «сїю книгу tв(г~)алїе старица сундул-u заболотцкаu дала в мн(с~)трь к успенію прч(с~)тые б(д)цы по старице инокt марае репьев- та t- поминати по всu дн~и».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 732», чорним чорнилом, на форзаці та арк. 1. «№ 16», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1890 р. від Т.І. Вержбицького, радника Курського губернського правління, дійсного члена ЦАТ КДА (Изв., 1890, 17, датований перш. пол. XVII ст.; Отч., 1890, 6). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 14 (60-ті роки XVI ст.).

48. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 45 л

Інципіт: «Єже на във-къ дн~ь длъ... Єb(г~)є. Нє(д)лu въсєго л-та».
Експліцит: «Су(б~): Єb(г~): n Їjанна за(ч~): ¾~і».
Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 283 арк. (1–22, 24–91, 93–282 — XVI ст., 23, 92, 283 — XVIII ст.). Чистий арк. 91 зв. Ркп. реставрований [у 1734 – на початку січня 1735 р.] (див. запис № 6): аркуші на початку та в кінці ркп. підклеєні біля корінця, арк. 1–8 — з правого боку, з відновленням втрат тексту, та кути арк. 9–58; відновлено втрачені тексти на вставних арк. 23, 92, 283; краї аркушів обрізані. Сліди замокання на початку та в кінці ркп.; аркуші забруднені; наявні воскові плями, пропалена дірка на арк. 208; на нижніх полях залишки колишнього

48. Євангеліє тетр

пошкодження шкідниками. Зошитів 26 по 12 аркушів: I^{12}, II^{12}–VII^{12}, VIII^{9}, IX^{12}–XXV^{12}, XXVI^{11}. У I зошиті відсутні два перших аркуші (перед арк. 1); дев'ятий аркуш VIII зошита був приклеєний при написанні; у XXVI зошиті відсутній останній аркуш. Сигнатура часу створення ркп., на зошитах XIV та XVIII проставлена кіновар'ю.

Матеріал письма. Папір 2° (308 × 205). Філігрань кабан — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 125, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий, із легким нахилом уліво. Почерк один. Волинська школа письма. Чорнило інтенсивно темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставок чотири: на арк. 13, 92 (XVIII ст.), 136, 214 кіноварна плетінка з концентричних сплетінь. Текст у кінцівках євангелій писаний кіновар'ю, кінцівки передмов колофоном (чорнило). Заголовки покажчиків глав писані кіновар'ю; перший рядок — великими літерами з елементами простої в'язі; заголовки та кінцівки статей — кіновар'ю. Ініціали: на арк. 13, 136, 214 великі плетінчасті, виконані кіновар'ю; на початку передмов тонкі кіноварні; заголовні літери кіноварні.

Оправа. XVIII ст. Україна. Дошки поволочені коричневою шкірою з червонястим відтінком, з частковими втратами. Обрізи золоті з гравіровкою. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок, від застібок — врізні пробої. Тиснення золотом (верхня кришка, корінець) та сріблом (нижня кришка), сліпе тиснення (ранти) збереглися незадовільно. Оформлення кришок: в кутах широкого обрамлення уступчасті косинці (на верхній кришці із зображенням євангелістів, на нижній — орнаментальні), в центрі кибалковий середник, зверху та знизу від нього овальні середники, з боків по два кибалкових середники менших розмірів, фон щільно заповнений басмами-гілочками. Сюжети на середниках: овальних — «Великомучениця Варвара» (знизу) та «Оранта» (зверху), кибалкових — «Богородиця з Немовлям, зверху та знизу голівки ангелів» (з боків, 4 на верхній та 2 на нижній). Сюжет центрального середника на верхній кришці: «Розп'яття з чотирма Предстоячими на тлі середньовічного міста»; на нижній — «Воскресіння», з боків від нього 2 кибалкових середники з плетінкою із джгутів.

Зміст. Арк. 1–8. Покажчик євангельських читань на рік від Пасхи, поч.: «Єже на въс-къ дн~ь длъ...».

Арк. 8–88 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського і Євангеліє від Матфея.

Арк. 89–133 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 133 зв.–211. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 211–272. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 272–279 зв. Місяцеслов. Сербські пам'яті: прп. Сави Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 279 зв.–283. Покажчики євангельських читань: у Неділю про митаря та фарисея (арк. 279 зв.); у суботи й неділі Великого посту та Страсної седмиці, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 279 зв.–281); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 281); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 281–282); євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 282–282 зв.), обриваються покажчиком читання Євангелія від Луки: «оу(т) ¾~ ко ла(с~) ки~ ли(т) а~і». У XVIII ст. у кінці ркп. вставлено аркуш (арк. 283) і вписано покажчики читань: 11-ти воскресних утреніх євангелій, за упокій, на дні седмиці. Пізніше на звороті аркуша вписано декілька інших покажчиків читань.

Записи. 1) [Сер. XVI ст., писця], на арк. 135 зв., півуставом, чорним чорнилом: «Помини ги~~. ра(б~). ирина:. и чиди єго». Пізніше додано інші різночасові поминальні записи: «михаю. маноле. к~сте. страванъ:

єроди и(х). помиnї ги~: ра(б~). аТр-, драгомила. чu(д) єго», вгорі: «тодора(х)».

2) 13 червня 1616 р., вкладний, на арк. 101 зв.–105 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «И(з)вол-нЇТ(м) jц~а и съпоспТшТнЇТ(м) сн~а и съвръшТнЇТ(м) ст~го дх~а. сЇТ книга р-кома тр-тТива(н~)гТ(л~) купи(л~) Ти па(н~) бу(р)га(н~) j(л~)цТ(г~) коли пришТ(л~) въ зТ(м)лТ ал-га(н~)дрЎ воТво(да) могила съ къзаци и да(л~) за н-Т д~ Ь(г~). и да(л~)Т въ цр~ъко(в~) бъ(р)бою и дТ(ж) є(с~) хра(м) ст~го ап(с~)ла пТтра и па(в~)ла. да будТ(т~) Т(Ь) в-(ч~)на памТ(т). а сто с-Ти покуси(т~) възТти n ст~аа цр~ь да будТть прокл-ть n ти~і nц~ь ижТ ва ни кТи и n трЇТхь ст~итТ(л~) василТТ іj(н)а златоу(с~). глигорТТ бг~осло(в~) ги~ ами(н~) в лт~и. ҂зрк~д. мц~а ю(н~). г~і. д(н~)».

3) 30 травня 1659 р., власницький, на арк. 3 зв.–4, українським скорописом, чорним чорнилом, малозрозумілий запис: «҂з~р~.г~.з~. м(с~)цъ. ма(z~). л~. а чu(с~)тъ. сф(с~)нтъ. ТЬ(г~)ТліТ. а(м~) да(ст), Ту мо(л~)у пъкътj. іj(н~). чТ(р~)н-. пТрТ(и). пъри(н~)тТлу. пj(п). дим(и)триТ. дТрТ(пт). д(с~)мнТу(з) съ абъ. а помТни. а чu(с~)т-. ну(м~). Їj(н~) чТ(р)н-. пТрТ(л) и сє n та(н~)да [....] Тго».

4) 1685 р., купчий та власницький, на арк. 134 зв.–139 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «ИзвоолТнЇТ(м) jц~а. и съпошп-шТнЇТ(м) сн~а. и съвръшТнЇТ(м) ст~го дх~а. сЇu книга рТкооміи трТтоТву(н~)гТ(л~) купи(л~) на нТu истратТ(м)Т сфъцу(л~). и съ жТна Тго ијана n сТлоо трипоонТ(ù) и да(л~) за нТu д~ у(г~) и в jв~ци да бvдТ(т) и(м) мо(л~)бv и памu(т) въ в-кы в-(ч~)нЇи. а кто хоùТ(т) продати n д-тЇи наши(х) или n нашТго рода да бvдТ(т) проклu(т). n ти~і nц~ь и(ж) въ нТк~Т. и нТ проùТ(н~) n га~ ба~ иж сътво(р)ша(г~) нб~о и зТмли. и n прч(с~)тТv Тгоо м(т~)ри тысмо да да(с~) диuчи наоучи. и въ ст~оТ цр~кj(в) съ сù~Т(н~) да будТ(т) Тму мл~бv и памu(т). ши чинТ да вастрика запису(л) а чТла съ съцюдТчТ (?) ку іоудє(т)и чТu ча(с~) ро(к~)҂ах~пТ хс~».

5) XVIII ст., власницький, на арк. 214, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «Єваньгє(лЇ)є матьфєи возравє jрЇи исаz юрьz. а ùє бы ихь кто прода(л) има(т) су(д) прє(д) богом».

6) 12 січня 1735 р., вкладний, Кондрата Скраги, міщанина київського, на арк. 12 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Року а~: g~: = лТ~; м(с~)цz іzнуzpіz z іоань ко(н)дра(тв)ичь скрага мТùТнынь кіТв(с~)кы і жТною своТю аТодорою іваною, даю сыТ ТЬа(н)гТлыТ бТжТ(ст)вТноТ до цТ(р)квы во вТдТныz

прТсвтыz бц~ы до сТла ха(н)б-кова, за nпуὺТніТ хрыховь свои(х). При то(м) храм- ст~о(м) прТ(з)вытТру nцу лаврТ(н)тью ко(н)дратовичу, і помынати ко(н)драта пТлагыю іоана до(м)нzкію; поммТны».

7) 21 січня 1735 р., вкладний, на арк. 13–18 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Року 1735 мц~а іzнуаріz числа ла. надаль рабъ бж~іи іванъ скрага миὺанинъ кіТвскій со жТною своТю фТодоріТю за nпуὺТніТ гриховъ на цк~овь во ВТдТніz ПрТсвzтіz Бц~- в сТло погрТбц- заграніцю. Прі (с~)ту(г)н-, у сТло Ха(н)б-ковь (цей рядок дописано вкладником Кондратом Скрагою, яким зроблено попередній запис) при той жТ цк~ви сὺТ~нника бывшого настоzт ЛаврТнтиz Протопопиї б-лоцТркувской. и за ктитарz ОмТлzна ФТдоровича. тоТи жТ цк~ви сїТ ТвангТлїТ».

8) Кін. XVIII – поч. XIX ст., священика Йосипа Петровського, на арк. 183 зв., скорописом, коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «Сіе Твангеліе весша писанно проворъно но неисправно въ т-мъ что z Тго пересмотр-лъ но не исправне в-тошъ и подписал въ погребской во веденъской церквы священникъ іосифъ петровский».

9) 28 серпня 1887 р., священика Василія Фоменка, Л. Мацієвича та бібліотекаря, на звороті верхньої кришки оправи, темно-коричневим чорнилом, запис складено з різних записів: «Въ Музей Кіевской Духовной Академіи Отъ священника села Погребовъ, Васильковскаго у-зда, Кіевск. Губерн. О. Василіz Алекс-евича Аоменка (съ подписью 1614 г.). Чрезъ Льва Мац-Твича. 28 августа 1887 г.». На арк. 1 також вказано Л. Мацієвичем: «Въ Музей Кіевской Духовной Академіи. Л.М.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. Рук. 615», темно-коричневим чорнилом, на звороті верхньої кришки оправи і на арк. 1; «№ 45», олівцем, на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. До ЦАМ КДА ркп. надійшов 28.08.1887 р. від В.О. Фоменка, священика у с. Погреби Васильківського пов. Київської губ., через члена ЦАТ КДА Л.С. Мацієвича, вчителя Одеської духовної семінарії. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1887, 38 (поч. XVII ст., публ. запису 1616 р., поданого як 1614 р., арк. 101 зв.–105 зв.); Лебедев 1916, 17–18 (Євангеліє, XVI ст.).

49. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 46 л

Інципіт: «В-домо боуди. zко четыре cv(т) eb(г~)лЇа».

Експліцит: «су(б) сыропу(ст). n ма(~а). si. и прп(д)бнымъ. n лу(к) кд».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. I–IX + 381 арк. (I–IX — XIX ст.; 1–10, 16–375 — XVI ст.; 11–15 — поч. XVII ст.; 376–381 — кін. XVIII — поч. XIX ст.). Чисті аркуші: 9 зв., 15 зв., 180 зв., 281 зв., 358 зв. Ркп. рестарвовано тричі; арк. I–IX вставлені при оправленні XIX ст.; арк. 11–15 зв. — при реставрації XVII ст., арк. 376–381 — при реставрації XVIII ст. Зошитів 48: I^{7}, II^{8}–XXX^{8}, XXXI^{2}, XXXII^{8}–XXXIV^{8}, XXXV^{7}, XXXVI^{8}–XLIV^{8}, XLV^{7}, XLVI^{8}, XLVII^{9}. XLVIII^{8}. У XLII і XLIII зошитах аркуші переплутані, правильна послідовність: арк. 326, 331–333, 327–330, 334, 335. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, наполовину зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 125). Філіграні: 1) маленький герб під короною та розеткою, з левом на щиті (арк. 14) — тип Laucevičus № 2255–2260 (сер. XVII ст.), тип Nostitz № 400 (1614 р.); 2) рука з квіткою над середнім пальцем (арк. 16/23) — сх. Briquet № 11431 (1552 р.); 3) зірка (арк. 43/44) — под. Briquet № 6059 (1552 р.); 4) фрагмент Pro Patria (арк. 379) — аналог не встановлений, філігрань кін. XVIII – поч. XIX ст.

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 75, рядків 18. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. На арк. 11–15 півустав кін. XVI – перш. пол. XVII ст; на арк. 376–381 два почерки XVIII ст.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 16 з кіл та півкіл; на арк. 116 з трьох подвійних кіл і двох півкіл; на арк. 181 з трьох потрійних кіл; на арк. 282 з квадратів, хрестів та косих хрестів. Зафарбовані темно-коричневою, жовтою, темно-зеленою та світло-зеленою фарбами, фони покриті дрібними кружочками з крапками. Кінцівки колофоном. Заголовні ініціали до євангелій на арк. 16, 116, 181, 282 плетінчасті двоконтурні, виконані чорнилом, коричневою і зеленою фарбами, прикрашені завитками; заголовні ініціали до передмов кіноварні, прикрашені крапками і маленькими завитками. У заголовках в'язь.

Оправа. XIX ст. Картон у фарбованій шкірі: корінець має світло-коричневий колір, кришки — темно-коричневий з малиновим відтінком. Обрізи сині. Корінець заокруглений, з відставом та фальшивими бинтами. Форзаци приклейні: виклеєні декоративним краплeним папером, дубльованим на цупкий білий папір. Тиснення золотом (кришки та корінець). На верхній кришці: рамка з кутами у вигляді стилізованих завитків и православним хрестом у центрі.

Зміст. Арк. 1–2 зв. Сказання про число євангельське; поч.: «В-домо боуди. zко четыре cv(т) eb(г~)лЇа, и ниже множае сихъ, ниже оумален-е».

Арк. 3–111 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 112–175 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 176–277 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 278–358. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 359–367. Місяцеслов.

Арк. 367–374 зв. Покажчики читань: у Великий піст, у т. ч. читань на Страсній седмиці, 12-ти страсних євангелій (арк. 367 зв.–369 зв.); 11-ти воскресних утреніх євангелій, недільних читань від Пасхи до Неділі Всіх Святих включно (арк. 369 зв.–370); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 370–371 зв.); вказівки до

читання Євангелія (арк. 371 зв.–374 зв.).

Арк. 374 зв.–375 зв. Сказання про число євангельське.

Арк. 376–380. Покажчик читань від Пасхи до суботи сиропусної седмиці.

Записи. XIX ст., на арк. I, синім олівцем: «Евангеліе XVII в. отъ Т.І. Вержбицкого».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 673», чорним чорнилом, на вільному аркуші форзаца та арк. 1. «№ 1», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1890 р. від Т.І. Вержбицького, радника Курського губернского правління, дійсного члена ЦАТ КДА (Изв., 1890, 5, датований поч. XVII ст.; Отч., 1890, 6). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 21 (90-ті роки XVI ст. – поч. XVII ст.). Титов, 1911, 13.

50. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 50-ті роки XVI ст. Кам'янець. Писець Павел Богданович, дяк.

Ф. 301, № 558 п

Інципіт: «посл-дованїе часо(в) стого и великого пu(т)ка».

Експліцит: «такоже и литоргїам и ап(с)лъ, і eb(г)лїе, до поста, то пакы заиди, амінь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 220 арк. На арк. 2 вирізано піваркуша. Наявних зошитів 30: I[4], II[2], III[8]–VIII[8], IX[7], X[8]–XXII[8], XXIII[6], XXIV[8]–XXIX[8], XXX[2]. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 190). Філігрань кабан (арк. 1) — тип Лихачев № 1754 (1554 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 130, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки колофоном; на арк. 59 зв. чашоподібна; на арк. 101 зв. чашоподібна «у руку». Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту. У заголовках до євангелій в'язь.

Оправа. XVIII ст., Україна. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; втрачено частину покриття знизу корінця. Кришки з рантами по всіх обрізах та кантами по верхньому та нижньому обрізах, по ширині співпадають з блоком. Обрізи краплені, забруднені, колір визначити неможливо. Від застібок лишилися іржаві врізні пробої. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) місцями збереглося незадовільно. На обох кришках у центрі ромбовидний сюжетний середник «Розп'яття з двома Предстоячими», в кутах широкого обрамлення — набірні косинці (комбінація з трьох басм).

Зміст. Арк. 1. Покажчик читань Великої П'ятниці та Великої Суботи, зі слів: «посл-дованїе часо(в) стого и великого пu(т)ка».

Арк. 1–59 зв. Передмова Феофілакта Болгарського, покажчик глав та Євангеліє від Матфея.

Арк. 59 зв.–99 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 99 зв.–168. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 168 зв.–214 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 215–220. Місяцеслов. Сербські пам'яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського (в ркп. — Симеона, мироточця Сербського), 13 лютого.

Арк. 220–220 зв. Покажчики євангельських читань: 11-ти воскресних утреніх, на чинопослідуваннях і требах, за упокій (в ркп. — «мр~твым»); вказівка до утреніх читань.

Записи. Сер. XVI ст., писця Павла Богдановича, дяка, на арк. 220 зв., українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Всевидцю бо~у, пр-благомоу слава и величїе, дръжа[ва] и јбла(сть) въ безьконе(ч)ныц в-кы. Сию ев(г~)лїе писа(в) рабь бж~ии и многр-шныи, дїачј(к) паве(л) богданови(ч) родо(м) ис калы, писано в каменц-. аминь».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 26», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1875 р. від Кириака Якубовича, священика у с. Очеретна Липовіцького пов. Київської губ. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 545 (XVI ст.).

51. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. І, № 166

Інципіт: «о престоуплениї запов-(ді) бжіа».

Експліцит: «четыре блгов-ствованіа, еѣ(г)листе мата-й. марко, лоѣка. Іја(н~)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 410 арк. (1–9, 16–39 — XVII ст.; 10–15, 40–410 — XVI ст.). Сліди замокання. Чисті аркуші: 2, 107 зв., 112 зв., 176 зв., 304 зв. Краї перших двох аркушів пошкоджені; деякі аркуші надірвані; арк. 383 обірваний; арк. 399–400, 407, 410 випадають. Арк. 1–9 зв., 16–39 зв. дописані та вставлені при реставрації перш. пол. XVII ст. Зошитів 53: I^6, II^3, III^6–IV^6, V^8–VI^8, VII^{11}, VIII^8–XXIII^8, XXIV^6, XXV^8–LII^8, LIII^3. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 200). Філіграні: 1) двоглавий орел (арк. 2) — тип Laucevičus № 489 (1624 р.); 2) кабан, І варіант (арк. 26) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.); 3) кабан, II варіант (арк. 304) — сх. Лихачев № 1755 (1554 р.); 4) кабан, III варіант (арк. 410) — тип Лихачев № 1754 (1554 р.); 5) глечик із літерами *GVD* (арк. 88) — сх. Лихачев № 1522 (1527 р.); 6) тіара з хрестом і зірочкою над нею (арк. 116) — под. Лихачев № 1773 (1556 р.); 7) гербовий щит, розділений на чотири поля, на них по діагоналі — два орли та два гроти (арк. 216) — под. Briquet № 956 (1549–1552 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 200 × 100, рядків 18. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., крупний, вузький, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе, темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки виконані в'яззю, прикрашені розчерками та крапками. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені крапками, рисочками, знизу декоративним завитком. Кінцівка колофоном, прикрашена хрестиком. Перший день читання від трьох євангелістів позначається на бічному полі значком кіноварного ромба (арк. 305), ромба в колі (арк. 183), двоконтурного кіноварного ромба із трикутним орнаментом (арк. 112). На бічному полі кілька разів повторюється кіноварний

малюнок хреста з написом *ІС ХС* над маківкою, трикутником або колом, усередині якого позначено день тижня.

Оправа. XVIII ст. Дошки в темно-коричневій шкірі червонястого відтінку, що втрачена на корінці. Обрізи забруднені, місцями проступає синьо-зелене забарвлення. Каптали, форзаци не збереглися. Застібки втрачені. Тиснення золотом (верхня кришка) та сріблом (нижня), сліпе тиснення (ранти). На верхній кришці в центрі овальний сюжетний середник: «Розп'яття з двома Предстоячими», текст по контуру: *NÀ ÊÐÂÑÒ® ÏÐÂXÈÑÒIИ ÐYЦÈ ÑÂÎÈ ÏÐÎÑÒÀÐЪ. ÑÏÀÑÂN²Â ÑÎÂ®U ÏÎÑÐÂÂ® ZÂÎËU ÕÐ²ÑÒÂ ÁÎÆÂ*, зверху розміщено кибалкові сюжетні середники невеликого розміру, три з оплічним зображенням Христа-Пантократора та один (справа) «Мати Божа з Ісусом». На нижній кришці в центрі складного обрамлення кибалковий сюжетний середник «Мати Божа Куп'янська», навколо нього обрамлення з окремих квітчастих басм. На обох кришках у кутах уступчасті сюжетні косинці з євангелістами та їхніми іменами: *Σ ІОАN*; *Σ МАѲЄ²*; *Σ МАРКО; Σ ЛуКА*.

Зміст. Арк. 1–106. Покажчик глав та Євангеліє від Матфея; поч.: «о престоуплениї запов-(ді) бжіа».

Арк. 108–176. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 177–300. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 300 зв.–383. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 383–392 зв. Місяцеслов. Давньоруські свята та пам'яті: прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; ікони Божої Матері «Знамення», 27 листопада; свт. Петра, митр. Московського, 21 грудня; свт. Олексія, митр. Московського, 12 лютого; прп. Феодосія, ігум. Печерського, 4 травня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 392 зв.–410 зв. Покажчики євангельських читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. читань Страсної седмиці і 12-ти Страсних євангелій (арк. 392 зв.–393 зв.); недільних від Пасхи до Неділі Всіх Святих (арк. 393 зв.–395 зв.); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 395 зв.–397); вказівки про читання Євангелія (арк. 397–399, 400–401 зв.); на рік за Октоїхом (арк. 399–400); покажчик недільних євангельських читань на рік від Пасхи (401 зв.–409); у Неділю про митаря і фарисея та у Неділю сиропусну (арк. 409–409 зв.); прокімнів за Октоїхом (арк. 409 зв.–410); читань за упокій (арк. 410–410 зв.).

Записи. 1561 р., вкладний, на арк. 410 зв., російським скорописом, коричневим чорнилом: «л-та ҂р~ г~а~ гj(д) м(с~)ца дtкабрz в а~ дн~ь nходz ctгo св-та Іва(н) Аt(до)ровъ сн~ъ Твtритинjв: положи(л) у рожtства прч(с)тыu б(д~)ци. у ст~ыz вtликомч~нци пороскова-и нарtчtн(н)аz пz(т)ници на пptстолt в в-(ч)ную памz(ть). пz(ть) ру(б)лt(и) дtнt(г)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «№ 166» на арк. 1, 3. Штамп «Вс. Б-ка України» на арк. 1, 3, 26, 105, 128, 169, 206, 220, 275, 298, 321, 345, 375, 401, 410 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий в дар ВР П.Г. Житецьким, інв. запис 1923 р.

Опис. Фондовий.

52. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 172

Інципіт: «в cv(б) eb(г) i j(н~) г(л~) rs~».

Експліцит: «лв~ х(с~)ва възне(с)еніа».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 230 арк. Чисті аркуші: 1 зв., 17 зв., 76, 191 зв.; аркуші пошкоджені, випадають. Сліди реставрації. Зошитів 30: I^{8}–III^{8}, IV^{10}, V^{8}–XIX^{8}, XXX^{3}. У І зошиті бракує перших двох аркушів; у ІІІ зошиті бракує двох аркушів (між арк. 17 і 18; між арк. 22 і 23); у IV зошиті бракує одного аркуша (між арк. 31 і 32); у XXIV зошиті бракує першого аркуша (між арк. 191 і 192); у XXIX зошиті бракує першого (між арк. 222 і 223) та останнього (між арк. 228 і 229) аркушів; у XXX зошиті бракує першого аркуша (між арк. 228 і 229). Сигнатура зрізана, збереглася лише на трьох зошитах (IV, XV і XXII) у нижньому правому куті, сигнатура не співпадає з реальними зошитами — менша на два зошити; можливо, при реставрації останні зошити були перешиті на початок ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 190). Філіграні: 1) ріг (арк. 1) — тип Каманін, Вітвіцька № 826 (1695 р.); 2) кабан, І варіант (арк. 89) — тип Laucevičus № 3697 (1557 р.); 3) кабан, ІІ варіант (арк. 202) — тип Laucevičus № 3684 (1560 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 120, рядків 25. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., квадратний, великий. Два почерки: 1) арк. 1–191; 2) арк. 192–230. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали великого розміру, прикрашені розчерками та завитками. Кінцівки колофоном, прикрашені розчерками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Від оправи лишилася тільки верхня кришка — дошка та фрагмент покриття з темно-коричневої шкіри та з паперовою наклейкою блакитного кольору з назвою та шифром ркп. Обрізи синьо-зелені, сильно вигоріли. Зворот кришки виклеєний папером. Застібки втрачені. Сліпе тиснення на покритті збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–9 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи, без початку, починаються із суботнього читання седмиці Всіх Святих: «в cv(б) eb(г) i j(н~) г(л~) rs~» до суботи сиропусної седмиці (арк. 1–6 зв.); у Великий піст до Неділі Всіх Святих (арк. 7–8); апостольських та євангельських читань за Октоїхом (арк. 8 зв.–9); вказівки до читань Євангелія (арк. 9–9 зв.).

Арк. 9 зв.–13 зв. Місяцеслов. Давньоруське свято: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня.

Арк. 13 зв.–14 зв. Покажчики читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим, за упокій.

Арк. 14 зв.–73. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: з початку до Мф. II, 9, до слів «...з(д)v и възра(до)ваашеcu радостию великою з-ло» (між арк. 17 і 18); Мф. V, 29–V, 44 зі слів «аое око тво° десно°» до слів «...теcu за творuои(х) вамь напасти» (між арк. 22 зв. і 23); Мф. X, 23–X, 40, зі слів «°гда же изгонuть вы» до слів «...°млеть пославшаго мu» (між арк. 31 зв. і 32).

Арк. 73–117 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 118–190 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 190 зв.–230. Покажчик глав та Євангеліє від Іоанна; передмова відсутня. Текстові лакуни: з початку до Ін. I, 26, до слів «. . . мною бы(сть). °моу же н-смь достоинь пришоу ремень сапогоу е(го)» (між арк. 191 і 192); Ін. XV, 19–XVI, 14, зі слів «видите zко мене преж(д)е ва(с) въ(з)ненави(т)» до слів «...оаu възвстить вамь» (між арк. 222 зв. і 223); Ін. XIX, 32–XXI, 6, зі слів «да не jстаноуть телесе на крест-въ сботоу б- бо вели(к) ...» до слів «симонь же петръ слышавь zко г~ь (єсть)» (між арк. 228 і 229).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «№ 172/5254», чорним і синім чорнилом, на форзаці, арк. 1 і 2. Штамп «Вс. Б-ка України» на арк. 1, 2, 7, 8, 13, 13 зв., 14, 14 зв., 17, 22, 23, 32, 65, 83, 99, 112, 128, 152, 162, 174, 193, 209, 215, 221, 222, 222 зв., 223, 224, 225, 225 зв., 226 зв., 227, 228, 229, 230, 230 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий в дар ВР П.Г. Житецьким (інв. запис 1923 р.), який виявив його у Петропавлівській церкві с. Смикова Лубенського пов. Полтавськой обл.

Опис. Фондовий.

53. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 4047

Інципіт: «В-домо да есть zко чьте(т)cu ридь n іjанна стого eb(г~)лїа».

Експліцит: «и тако jбходи въсегодищное число. до не(д)лu цв-тоносныа».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 251 арк. Сліди замокання. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні; багато аркушів випадає; арк. 127 розірваний навпіл; арк. 9 за суч. пагінацією вставлений не на місці, повинний бути після арк. 250 зв.; арк. 251 з іншого ркп. (?). Зошитів 23: I^{11}, II^{12}–VI^{12}, VII^{11}, VIII^{12}–X^{12}, XI^{11}, XII^{12}–XV^{12}, XVI^{10}, XVII^{7}, XVIII^{12}–XX^{12}, XXI^{10}, XXII^{8}, XXIII^{5}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (200 × 315). Філігрань кабан (арк. 2) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 125 × 215, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав молдавський сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Правки текстових пропусків на нижньому полі молдавським скорописом.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 15, 82 прямокутні суцільні плетінки; на арк. 125 плетінка з п'яти двоконтурних кіл у подвійній рамці; на арк. 193 прямокутна двоконтурна кіноварна плетінка. Кінцівки колофоном, на арк. 14 зв. — ромбоподібна; на арк. 81, арк. 124 зв. — хрестоподібна; іноді прикрашені хвилястими лініями. Ініціали на арк. 15, 82, 125, 193 двоконтурні плетінчасті, кіноварні, частково зафарбовані кіновар'ю. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. (?) Дошки в темно-зеленому оксамиті, від нього зберігся незначний фрагмент на звороті нижньої кришки. Кришки з кантами, рантами та

частковими скосами з лицьового боку. Обрізи червоні. Від форзаців лишилися частини, наклеєні на звороти кришок. Застібки втрачені. Фурнітура втрачена, від неї лишилися контури: на нижній кришці — в кутах та центрі округлої форми, на верхній — в кутах прямокутної, а центрі — ромбовидної.

Зміст. Арк. 1–2. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїе пр-емлщее въсего л-та число еѣ(г)льское».

Арк. 2–10 зв. Покажчик євангельських читань на рік від Пасхи (арк. 2–8, 10–10 зв.); недільних євангельських і апостольських читань за Октоїхом (арк. 9–9 зв.).

Арк. 11–79. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 79–122. Покажчик глав, предмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 122–190 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 190 зв.–242. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 242 зв.–249. Місяцеслов. Сербська пам'ять: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня.

Арк. 249 зв.–250. Покажчик читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим.

Арк. 250 зв. Вказівки до читання Євангелія.

Записи. 1 липня 1935 р., на нижній кришці з внутрішнього боку: «251 лл. 1/VII. 35 р.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Акт № 747»; «№ 1», олівцем, — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (шифр на вказаний), акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 58, № 747), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

54. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Уривок. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. XXX, № 142

Інципіт: «Книга ро(д)ства їѣ хва сна дв(д)а».

Експліцит: «и възр-вь на н~бо (обірване) гл~а емоу. єфф».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 5 арк. Аркуші розрізнені, пошкоджені, ветхі, краї обсипаються.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 200). Філігрань кабан (арк. 4) — под. Laucevičus № 3680 (1553 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка-плетінка на арк. 1 з трьох концентричних кіл, виконана кіновар'ю, зафарбована зеленою фарбою, прикрашена бордюром. Ініціал колінчатий, виконаний кіновар'ю та зеленою фарбою. У заголовку в'язь.

Зміст. Розрізнені уривки: Арк. 1. Євангеліє від Матфея I, 1–I, 15; поч.: «Книга ро(д)ства їѣ~ хв~а сн~а дв(д)а» до слів «роди елеаРара,

елиРар ...».

Арк. 2. Євангеліє від Матфея V, 34–VI, 1, зі слів «пр(с~)тль є(сть) бжїй. ни...» до слів «...ни мьР(д)ы не имаете n ба~ вашего».

Арк. 3. Євангеліє від Матфея IX, 16–IX, 31, зі слів «свою n риРы и горши дыра буде(т)» до слів «јна (же) ше(д)ша просла...».

Арк. 4. Євангеліє від Матфея XIII, 46–XIV, 1, зі слів «[б]исеры. иже јбр-(те) єдины(й) много[ц-нен] бисерь» до слів «оуслышавь иро(д) четвертовластникь слоу(х) Їс~вь».

Арк. 5. Євангеліє від Марка VII, 17–VII, 4, зі слів «И егда вьниде во де(м) n народа», обривається словами «и възр-вь на н~бо... (обірване) гл~а емоу. єфф[ааа]...».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. був придбаний ВР у 60–80-ті роки XX ст.

Опис. Фондовий.

55. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 160, № 434

Інципіт: «вто(р~) сыропоу(с) єb(г~)є лу(к~). г(л~) ра~».

Експліцит: «єb(г~)л м~ф г(л~) ps~і tb(г~) мф г(л~) о~».

Мова. Цел. молд. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–IV + 285 арк. Блок розбитий; аркуші пошкоджені, розірвані. Ркп. реставрований; для реставрації використані обрізані вздовж до 4, 2–4, 5 мм аркуші Євангелія з частини покажчика читань (I–IV). Бракує по одному аркушу на початку ркп. та між арк. 12 і 13; 86 і 87; 88 і 89; 140 і 141; 218 і 219. Фоліація почерком XVII ст.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 190). Філігрань кабан (арк. 1) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 120, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, майже чорне; кіновар. На нижньому полі арк. 103 зв. дописаний писцем пропущений текст. На арк. 215–218 зв. уставне письмо, що переходить у півустав сер. XVI ст. Скоропис XVIII ст. у помітках на полях на арк. 75 і 128 зв.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 6 з двох рядів кіл у двоконтурній рамці, прикрашеній всередині рослинним орнаментом, зафарбовані малиновою, зеленою, синьою фарбами; на арк. 276 кіноварна плетінка-смужка. Кінцівки колофоном, прикрашені розчерками, рисочками, крапками, хвилястими лініями тощо. Ініціали: на арк. 6 плетінчастий, колінчатий, великого розміру, зафарбований малиновою, зеленою та синьою фарбами; на 2 зв., 87, 140 кіноварні з елементами рослинного стилю.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 1–86 зв. Уривок покажчика читань на сиропусній седмиці, зі слів «вто(р~) сыропоу(с) єb(г~)є лу(к~). г(л~) ра~», передмова Феофілакта Болгарського, покажчик глав та Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: Мф. V, 1–V, 15, зі слів «и стр(с)ть ми јдръжи(т)» до слів «и прослав-(т) јца вашего иже на небесе(х)».

Арк. 87–138. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка. Текстові лакуни: гл. 1–30 у покажчику, до слів «...ниц. м(т~) н(д) лу(к~) лє~»; з

початку до Мр. І, 9, до слів «... нбс~а. и дх~ь z(к) голоубь съход-(о) на(д) нь».

Арк. 138–216 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: з початку до Лк. І, 23, до слів «и тааше м(с)цu пu(т) гл~-ои. zко тако сътвори мн- г~ь».

Арк. 216 зв.–276. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: з початку до Ін. І, 14, до слів «... р-хь. иже по мн- гр-дыи. п-р(д) мноv бы(сть)».

Арк. 276–280. Місяцеслов. Текстові лакуни: з 26 грудня, «събо(р) пр(с)тыv бц~а» до 7 травня, «въспоминанїе иже неа нбс~и zвльшасu кр(с)та при ко(н)стантин- бл~гочьстиво(м)».

280 зв.–281 зв. Покажчики євангельських читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т.ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 280 зв.–281); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 281–281 зв.), обриваються на заголовку до утреніх недільних читань: «єb(г~)л м~ф г(л~) ps~і tb(г~) мф г(л~) о~».

Записи. 1) 5 лютого 1604 р., вкладний, на арк. 89–96 зв., молдавським скорописом: «Изволтнїt(м) nца и посп-шtніt сн~у и сьвр-шtнїt ст~го дх~а сїа книга ptкомаz tb(г)лїа а(ж) на(с)сави(л) г~у бг~ъ раба бжїи миха(и)ла и подружїt t(г) свои(мъ) до(м)на. и раба б~жіа Рома(н) и подружїt t(г) полагїа ... и раба бжїа климе(н)тїа и подружїt t(г) акгана и дадt tа въ хра(м) стого архала м[ихаила] и понови(х) tа въ ctло кр-чt(н)ко(в)цов абы и(м) бїло в и во молбу г~у б~у и сп~са нашtму іb~ ха за свot nпуotнїt хр-хо(в) и за nпуotнїt гр-хо(в) подружїа свои(х) м до(м)на и да ча(дам) свои(м). фtj(д)ру глига (!) лазо(ря) и ... дими(тр)а іјанна мрїu rtj(р)rїt. власїи ма(р)ко. мар-на. настасїа. ана. daві(д)а іјан(н)а дорофtа митрофа(н)а ... книга понови(х) за миха(и)ла и прочїи(х) бt(з)плътны(х) і сіz гкнига и нt има(т) быти порушtна. аще ли пр-луч(и)тсu н-каа вона или n гн~у ... (**обірване**) соро(д)ни(к) или то(и) и(з) крадt(т) ли случисu въ ко(і) зt(м)ли а гкнигу ил... (обрізане) быти дана за да прости бг~ъ аоt хто ко(л)вt(к) въсхооtт зата(и)ти да бу(ди) прокл-(т) и трикл-(т) n т~ и~і nци и(же) въ никїи и n is~ єгb(г~)лтъ n прч(с)таа t(г) ба~ мт~pt n въс-(х) с(в)тыхъ анааtма а сіа анааt(ма) и поновихь tа въ дни tptмаа во(t)во(ды) молда(в)ско(і) земли ≠р~ р~ в~і мц фt(в) t~ днь».

Старі шифри, штампи, наклейки. «*Z* 8913», чорним чорнилом на арк. 13.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Фондовий.

56. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 303, № 108

Інципіт: «тако члк~ы мнїи наречетсu въ цр(с)~тви нб(с~)н-мь».

Експліцит: «м пр~п(д)бнаго ј҃ца наше(г~) ааанасїа аајнскаго еb~(г) n л~у(к) г(л~) л~г».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 231 арк. Арк. 100 зв. чистий. Багато аркушів випадають, верхні краї пошкоджені. Зошитів 32: перші два втрачені, III[9], IV[8]–XXXI[8], від XXXII зошита зберігся перший аркуш. У XV зошиті бракує першого аркуша (між арк. 97 і 98); у XXIV зошиті бракує першого аркуша (між арк. 168 і 169); у XXXI бракує останнього аркуша (між арк. 230 і 231). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 215). Філігрань кабан двох варіантів: 1) I варіант (арк. 16) — тип Лихачев № 2989 (1563 р.); 2) II варіант (арк. 72) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 140, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, квадратний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар; у читанні на Пасхальній літургії великі кіноварні крапки.

Оздоблення. Заставки на арк. 60, 101, 169: двоконтурні балканські кіноварні плетінки, зафарбовані малиновою, світло-коричневою, блакитною, жовтою і зеленою фарбами. Кінцівки колофоном; на арк. 59 зв. кінцівка прикрашена літерою *Ї* (чорнило); на арк. 100 — хвилястою лінією з крапкою посередині; на арк. 217 зв. — розчерками. Заголовні ініціали двоконтурні плетінчасті на арк. 60, 101, 169 із стилізованих гілок та листів; виконані кіновар'ю, зафарбовані жовтою, блакитною і світло-коричневою фарбами.
У заголовках в'язь.

Оправа. Без оправи. Ркп. декілька разів обрізувався. Збереглася частина капталу і подвійні отвори для зшивання зошитів.

Зміст. Арк. 1–57. Євангеліє від Матфея; починається з Мф. V, 19, зі слів «тако члк~ы мнї̈и наречетсu въ цр(с)~тви нб(с~)н-мь».

Арк. 57–97 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка. Текстові лакуни: з Мр. XVI, 2, зі слів «и ѕ-ло заоутра въ единv n сvбо(т), прї̈идоши на гро[б]» до останніх трьох слів: «[последую]щими знаменми. Аминь» (між арк. 97 і 98).

Арк. 98–167. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 167–217 зв. Покажчик глав, передмова, без кінця, обривається словами «т-м же и сеv сн~ь і̇јаннь. сестричио гв~и. не неподо...», та Євангеліє від Іоанна, без кінця.

Арк. 218–224 зв. Покажчик читань на рік від Пасхи до м'ясопусної седмиці включно; за упокій седмичні.

Арк. 225–230 зв. Місяцеслов, без кінця; закінчується 5 липня, прп. Марфи, матері свт. Симона Чудотворця, і прп. Афанасія Афонського: «...м пр~п(д)бнаго ј҃ца наше(г~) ааанасїа аајнскаго еb~(г) n л~у(к) г(л~) л~г».

Арк. 231–231 зв. Покажчик євангельських читань у Великий піст, у т.ч. читань Страсної седмиці, 12-ти страсних євангелій, часів Великої П'ятниці, без початку та кінця; починається вказівкою четверга сиропусної седмиці зі слів «че(к) сыр(р)поу(ст) °b(г) n лоу(к) гл(в) р~°» і обривається на вказівці до євангельського читання 3-го часа послідування часів Великої П'ятниці словами «конець съ ни(м) въ і°р(с)лимь».

Записи. 23 грудня 1885 р., на арк. 1, чорним чорнилом: «1885 XII/23».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифри «Мел. м./п. 108», «Аа 1291», «Евангеліе № 334», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 176–177 (XVI ст.).

57. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 310, № 2

Інципіт: «г~и іb~ х~е сн~е единоро(д)ны. безнача(л)наго ти пца. реки прч(с)ты(и) ми ти оусты».

Експліцит: «п ij(н~)а. гла(в~). е~і. ѕ~і. к~а. к~в. к~г ѕ~і».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 336 арк. (335 + 1а). Чисті аркуші: 99 зв., 254 зв., 323–323 зв. Сліди замокання; аркуші подекуди протравлені кислим чорнилом. Ркп. реставрований; зошити підклеєні біля корінця і перешиті. Сигнатура зрізана. Пагінація почерком XIX ст., від арк. 330 виправлена.

Матеріал письма. Папір 2° (262 × 180). Філіграні: 1) глечик із двома ручками, I варіант (арк. 74) — тип Лихачев № 1779 (1556 р.), Лихачев № 1777 (1556 р.); 2) глечик із двома ручками, II варіант (арк. 156) — сх. Лихачев № 1781 (1556 р.); 3) рука з шестикутною зіркою над нею (арк. 129) — тип Лихачев № 1750 (1551 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 180 × 115, рядків 17. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., широкий, без нахилу. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 99 між заголовком та початком тексту: маленька зигзагоподібна смужка із крапками (кіновар, чорнило). Залишене місце для заставок на арк. 7, 99, 158. Кінцівки колофоном, прикрашені крапками, хрестиками. Ініціали прості кіноварні; на арк 158, 255 ініціали прикрашені орнаментальним завитком. У заголовках в'язь. На арк. 158 рубрикація І гл. обрамлена кіноварною рамкою неправильної форми.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі. Обріз синьо-зелений, забруднений. Форзаци приклейні, місцями поточені комахами. Від застібок лишилися врізні пробої. Сліпе тиснення. На верхній кришці в кутах широкого обрамлення квітчасті басми ромбовидної форми, в центрі набірний середник з дев'яти басм трьох видів. На нижній кришці лінійна подвійна рамка з вертикальних орнаментальних смуг, що розмежовуються потрійними лініями.

Зміст. Арк. 1. Молитва перед читанням Євангелія; поч.: «г~и іb~ х~е сн~е единоро(д)ны. безнача(л)наго ти пца. реки прч(с)ты(и) ми ти оусты».

Арк. 1 зв.–94 зв. Покажчик глав із посиланнями на інших євангелістів, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 95–154. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 154–251 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 251 зв.–322 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 324–329. Місяцеслов.

Арк. 329–335. Покажчик читань на рік від Пасхи, від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. читань Страсної седмиці, 12-ти страсних євангелій, часів Великої П'ятниці, Великої Суботи, а також на Пасхальній літургії, на чинопослідуваннях і требах.

Записи. 1) XIX ст., власницький, на арк. 1а, темно-коричневим чорнилом: «Сія книга новоторжскаго мещанина Федара Корниловича Новосельцова».

2) XIX ст., на арк. 1а, темно-коричневим чорнилом: «Шевырев».

3) Кін. XIX – поч. XX ст., на арк. 335 зв.: «Всего листовъ 335 (виправлено з 345) (триста тридцать («сорок» закреслено) пять».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «243 п 522/III 1», чорним чорнилом (закреслено) на верхньому форзаці. Шифри «244 1154о/III 2», чорним чорнилом (закреслено), та «245 п 541/III 2», — на арк. 1а. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 2. Рукописн. отд.» на верхньому форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 2).

Опис. Сперанский 1900, 6–12 (XVI ст.).

58. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 60-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 12 п

Інципіт: «Книга ро(д)ства Їіс х(с)ва сна дв(д)ва».

Експліцит: «вьсьхвалу г~а вь животе моем».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 267 арк. (1–4 — XVIII ст.; 5–267 — XVI ст.). Чисті аркуші: 22, 267; аркуші пошкоджені жучком, на арк. 87–111 рядки протравлені кислим чорнилом. Арк. 1–4 вставлені при оправленні у XVIII ст. Зошитів 35: I^7, II^6–IV^6, V^8–VII^8, VIII^6–XI^6, XII^8–XIV^8, XV^{10}, XVI^8, XVII^6–XVIII^6, XIX^{12}, XX^6, XXI^8–XXXIV^8, XXXV^6. При реставрації порушена послідовність зошитів та аркушів: I–IV зошити при реставрації переплутані; перед I зошитом чотири аркуші; VII зошит вшитий всередину VIII зошита. Правильна послідовність аркушів: 19, 20–22, 25, 26, 27, 23, 24, 18, 5, 10, 6, 7–9, 11, 12, 13–17, 28, 29–49, 57, 50, 51–56, 58, 59–88, 89, 93, 92, 91, 90, 94, 95–199, 201, 204, 200, 205, 202, 207, 203, 206, 208, 211, 212, 213, 209, 214, 215, 210, 221, 217, 218–220, 216, 222, 223–254, 256–257, 255, 259, 258, 260–262, 265, 263–264, 266–267. У XXIX зошиті бракує одного аркуша (між арк. 216 і 217); у XXXII зошиті бракує сьомого аркуша (між арк. 243 і 244). Сигнатура часу створення ркп. у лівому куті нижнього поля аркуша та у лівому куті звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 190). Філіграні: 1) якір у колі із шестикутною зіркою над ним, I варіант (арк. 14) — сх. Лихачев № 1851 (1562 р.); 2) якір у колі із шестикутною зіркою над ним, II варіант (арк. 98) — сх. Лихачев № 3426 (1561 р.); 3) три півмісяці, один над одним (арк. 267) — сх. Тромонин № 556 (1780 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 190 × 110, рядків 20. Колонтитул; рубрикація зачал на бічному полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., прямий, вузький. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Мініатюра на арк. 22 зв. зображує апостола і євангеліста Матфея, виконана коричневим чорнилом і кіновар'ю. Заставки — двоконтурні плетінки: на арк. 19 та 208 плетінки-смужки; на арк. 25 плетінка з трьох потрійних кіл у рамці; на арк. 89 з дрібних вісімок; на арк. 139 з дрібних ромбів; плетінки зафарбовані жовтогарячою та зеленою фарбами і кіновар'ю. Кінцівки колофоном; на арк. 134 кінцівка по краях прикрашена елементами геометричного орнаменту з чотирьох крапок та чотирьох рисочок (кіновар). Ініціали: на арк. 25, 89, 139, 208 плетінчасті двоконтурні, виконані

чорнилом або кіновар'ю, зафарбовані жовтогарячою, зеленою фарбами. У заголовках в'язь.

Оправа. Др. пол. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, яка частково відривається на кінцях корінця. Кришки з кантами по коротких обрізах, по бічному обрізу майже врівень з блоком, з незначними рантами. Обидві дошки тріснуті по довжині, тримаються разом за рахунок покриття та форзаців. Форзаци пришивні; повністю зберігся тільки нижній форзац. Від застібок лишилися металеві шпеньки та отвори від ременів, при реставрації в один із них вставлений ремінь із свинячої шкіри.

Зміст. Арк. 1–86 зв. Передмова Феофілакта Болгарського, покажчик глав та Євангеліє від Матфея; поч. (XVIII ст.): «Книга ро(д)ства їіс х(с)ва сна дв(д)ва». З арк. 5 починається ркп. XVI ст., зі слів: «ба~ своєго. пакы поєть его дїавол на горY».

Арк. 87–134. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 134 зв.–207 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 203–253 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. VI, 54–VII, 6, зі слів «ко(ц) п°(к) а сY(б). г~. и~о. г(л). н~в. и не(д) г~. и~о. г~л. д~і» до слів «...вахоу вь него. гл~а оубо имь іс~. вр-м° мо° н° оу прїде» (між. 216 зв. і 222); Ін. XXVI, 2–XXVI, 21, зі слів «...нїц- слYжбоу прїносїти бг~оу. ко(ц) сY(б). и мYченико(м)» до слів «zко р(ди)се чл~вкь вь мирь» (між 243 зв. і 244).

Арк. 254–254 зв. Сказання про число євангельське.

Арк. 255–260. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи, починаються з понеділка 3-ї седмиці (арк. 256, 257, 255); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 255 зв., 259); від Пасхи до Неділі Всіх Святих (арк. 258, 260).

Арк. 260–264, 265–265 зв. Місяцеслов. Сербські пам'яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 264–264 зв. Покажчики євангельських читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим.

Арк. 266. Покажчик прокімнів за Октоїхом.

Записи. XVIII ст. (?), власницький, на форзаці, чорним чорнилом: «Сиz кніга цркві ст~ого Сп~а иі с~тyz кора»; зліва, окремо : «Кири(л)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «о. л. 30», коричневим чорнилом, на форзаці та арк. 1. «№ 1», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 14 (XV ст.); ПС XV 1986, 101, № 635.

59. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 60-ті роки XVI ст.

Ф. 312, № 30

Інципіт: «На лѣт р~г Ѯи п іјанна, глава а~».

Експліцит: «къ ри(а~) (!) л~д лѣ(т) а».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 298 арк. (1–3, 104, 298 — XIX ст.; 4–103, 105–297 — XVI ст.). Сліди замокання. Арк. 18 випадає. Чисті аркуші: 1–3, 104, 298. Ркп. реставровано на поч. XIX ст.; кути, поля, аркуші біля корінця, подекуди дірки на аркушах підклеєні; зошити перешиті. При пагінації XX ст. послідовність аркушів порушена, арк. 18 повинний бути між арк. 16 і 17 (за пагінацією XIX ст. послідовність правильна). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, майже вся зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 200). Філіграні: 1) козел на пагорбах на гербовому щиті (арк. 7) — сх. Laucevičus № 3604 (1557 р., 1559 р.); 2) кабан (арк. 156) — сх. Laucevičus № 3660 (1559 р.); 3) герб та літери *МФАГ* (арк. 2, 3) — сх. Uchastkina Pl 24, № 72 (1813 р.), Клепиков 1959 № 381 (1819 р.); 4) Pro Patria (арк. 104) — сх. К 1959 № 430 (1822 р.), тип Uchastkina № 749 (1813 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 135, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крупний, широкий, округлий, без нахилу. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар та малинова фарба. Редакторські правки на деяких бічних та нижніх полях почерком XVIII ст.

Оздоблення. Заставки кіноварні двоконтурні геометричні: на арк. 15 з дрібних ромбів у рамці; на арк. 105 з ромбів у рамці, всередині них фігури у вигляді спіралей; на арк. 154 з дрібних ромбів. На арк. 236 залишене місце для заставки. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені дрібними рисочками, півколами, елементами рослинного та геометричного орнаменту (кіновар та чорнило); на арк. 105 заголовний ініціал кіноварний з хвилястих ліній.
В заголовках крупна кіноварна в'язь. Навпроти деяких читань на бічному полі позначення днів читань в обрамленні-медальйоні, виконані чорним чорнилом пізніше (у XVIII або на поч. XIX ст.). Кінцівки на арк. 153 зв. та 235 зв. хрестоподібні; на арк. 288 колофоном.

Оправа. Перша чв. XIX ст. Дошки в світло-коричневій краплeній шкірі; фарбування темно-коричневим крапом по світлому фону, на рантах смугасте фарбування. Обріз червоний. Форзаци пришивні; папір білий (філіграні: герб та літери *МФАГ* — под. Uchastkina, № 72 (1813 р.), Клепиков 1959 № 381 (1819 р.). Повністю збереглася одна застібка, від іншої лишився пробій та невеличкий фрагмент ременя. Шпеньки залізні, поновлювалися після останнього переоправлення. Тиснення золотом (верхня кришка, корінець) та сліпе тиснення (нижня кришка). На верхній кришці чотири відбитки квітчастої басми утворюють у центрі обрамлення набірний середник у вигляді стилізованого хреста.

Зміст. Арк. 4–10 зв. Покажчик читань на рік від Пасхи; поч.: «На лѣт р~г Ѯи п іјанна, глава а~».

Арк. 10 зв.–101. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 101 зв.–151. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 151–232 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 232 зв.–288. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 288 зв.–295. Місяцеслов.

Арк. 295–288 зв. Покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 295–297); апостольских та євангельських читань за Октоїхом (арк. 297–288 зв.).

Записи. 1) XVII ст. на арк. 15–24 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «В имя пца И сина И стго дха ра(б) бжи м-хало мосортни и жоною ... (обірвано та затерто) поновыша сiv книгу ptкомую т-тро Єb(г)лие абы ей н-хто ж см-ль ... пдати п цркви свито(го) дмитри залож-ни М-хала (закреслено) до которо(го) то пр(с)тола. стго надано за ппущение гр-хо(в) родиттлт своихъ. Которыи зышлы из св-та ct(го) Н прt(д) помини ги. (далі дописано іншим почерком, світло-коричневим чорнилом) игната. параску. гаврила. насту. михайла. полагы. их жt єсть книга. ивана»; на арк. 23, 24–24 зв. доповнення імен. Відомості щодо «Ивана попа Н-в-рского», які наводяться в опису М.І. Петрова (Петров 1904, С. 30), у запису відсутні, можливо вони в затертій частині запису.

2) 1854 р. на арк. 1, 13, 23: «Кіевософійской Библіотеки, 1854 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 1» на арк. 4, той самий штамп без номера на арк. 298 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Софійського собору у 1850 р. із Медведовського монастиря (Медведовський Миколаївський монастир Чигиринського пов. Київської губ.?). До ВР ркп. був переданий у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 30 (XVI ст.).

60. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 60–70-ті роки XVI ст. [до 29 червня 1578 р.].

Ф. І, № 2403

Інципіт: «ша растаити, бл~говоли насати(с~) бл~гов-стіємь».

Експліцит: «до нє(д) по(с~) м(а) єb(г~)лïа, ли(т~)рrïи».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 289 арк. (1–2, 7–289 — XVI ст.; 3–6 — поч. XVIII ст.). Чистий арк. 2 зв., 134 зв., із записом. Фоліація зроблена М. Геппенером 11.12.1932 р., олівцем, через кожні п'ять аркушів. Ркп. поновлювався у XVIII ст.; підклеєний папером зворот ветхого арк. 3 та вставлені на місці втрат тексту арк. 4–6; в XIX ст. підклеєні аркуші в кінці книги біля корінця. На початку та в кінці ркп. сліди замокання; арк. 1 ветхий, заяложений, підклеєний зі звороту, художнє оздоблення та чорнило вилиняли; частково обрізано орнаментацію на полях арк. 3, 228 (розірвано по нижньому полю). Зошитів 40, переважно по 8 аркушів: I^2, II^5, III^8–VI^8, VII^4, VIII^8–XVIII^8, XIX^3, XX^7, XXI^8, XXII^8, XXIII^7, XXIV^8–XXIX^8, XXX^{12}, XXX^{13}, XXXII^4, XXXIII^8–XXXVIII^8, XXXIX^3, XL^7. У І зошиті відсутні перший–шостий аркуші (перед арк. 1); у ІІ зошиті втрачений текст відновлений на арк. XVIII ст. (арк. 3 зв.), наклеєний на аркуш XVI ст. (арк. 4–6); сигнатура XII зошита помилково проставлена на арк. 77 замість арк. 76; у XIX зошиті відсутні четвертий–восьмий аркуші (після арк. 134); у XX зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 135); у XXX зошиті арк. 221–224 із XXXII зошита мають бути після арк. 229; у XXXI зошиті відсутні четвертий–восьмий аркуші (після арк. 227); у XXXII зошиті третій–шостий аркуші знаходяться в зошиті XXX як арк. 221–224; у XXXIX зошиті відсутні четвертий–восьмий аркуші (після арк. 282). Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (288 × 205). Філіграні: 1) дві стріли (арк. 1) — сх. Churchill № 40 (1561 р.); 2) орел двоглавий (арк. 4) — сх. Laucevičius № 429 (1704 р.); 3) коваль (арк. 149) — аналог не встановлений; папір др. пол. XVI ст. (?).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 125, рядків 23. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий та середній, із легким нахилом уліво. Почерків сім: 1) арк. 1–3, 283–289 зв.; 2) арк. 7–80, 135–145; 3) арк. 81–81 зв.; 4) арк. 81 зв.–83 зв.; 5) арк. 84–134, 146–157 зв., 158 зв.–220 зв., 225–227 зв.; 6) арк. 158; 7) арк. 221–224 зв., 228–282 зв. Волинська школа письма. Півуставом з елементами скоропису писано втрати тексту на вставних аркушах поч. XVIII ст., арк. 3 зв.–6 зв. одним почерком. Чорнило темно-коричневе, сурик цегляного та червоного відтінків, кіновар та різнобарвні фарби.

Правки тексту почерком XVI, XVII та XVIII ст.

Оздоблення. Заставок чотири, плетінчастої композиції, вгорі стилізовані квіти: на полях арк. 3 рослинні бордюри, прикраси виконані коричневою, синьою, рожевою фарбами та золотом; на арк. 84, 135 виконані синьою, чорною фарбами та золотом; на нижньому полі арк. 228 рослинний бордюр виконаний коричневою, синьою, чорною, білою, жовтогарячою фарбами та золотом. Кінцівки колофоном, виконані чорнилом на арк. 2 та кіновар'ю на арк. 80 зв, 83 зв., 134 зв, 222 зв., 227 зв. Заголовки євангелій виконані золотом, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі; заголовки статей та покажчиків глав, зачал — кіновар'ю на арк. 81–134, 146–289, суриком цегляного кольору на арк. 1–80, 135–145, синьою фарбою на арк. 80. Відсутній заголовок покажчика глав до Євангелія від Марка на арк. 81. Ініціали: великі плетінчасті, виконані золотом і синьою фарбою на арк. 3, 84, 228; на арк. 135 тільки золотом; тонкі кіноварні ініціали по всьому ркп., на початку покажчика глав; заголовні літери кіноварні.

Оправа. Поч. XX ст. Картон у шкірі; корінець пофарбований у світло-коричневий, а кришки у темно-вишневий колір. Обріз краплений, синій. Форзаци приклейні. Тиснення золотом (кришки, корінець) збереглося задовільно. Оздоблення на кришках однакове: латинський хрест у центрі лінійної рамки, яка в кутах закінчується рослинно-геометричним орнаментом. На корінці відтиснуто назву ркп. *ЕВАНГЕЛІЕ.*

Зміст. Арк. 1–80 зв. Передмова Феофілакта Болгарського і Євангеліє від Матфея. Початок передмови втрачено, текст наявний зі слів «... [на]ша растаити, бл~говоли на[пи]сати(с~) бл~гов-стіємь. да n си(х) оучими истин-».

Арк. 81–134. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 135–227 зв. Євангеліє від Луки. Покажчик глав та передмова втрачені.

Арк. 228–282 зв. Євангеліє від Іоанна. Покажчик глав та передмова втрачені. Після арк. 229 мають бути арк. 221–224.

Після арк. 282 відсутні п'ять аркушів, імовірно, тексту покажчика євангельських читань.

Арк. 283–288 зв. Місяцеслов.

Арк. 288 зв.–289 зв. Покажчики євангельських читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим, (арк. 288 зв.–289); євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 289 зв.).

Записи. 1) 29 червня 1578 р., вкладний, на арк. 134 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, завершується рисунком руки з чашою, виконаним чорнилом: «В лт~j ≠гп~¾ м(с~)ца ю(н~) ка~ j(ж~) прЇидТ Симїj(н~) рТкомїТ Дь(м)бравъ. дЇz(к~). и дадТ u сЇu трТтоТьгТлЇи. оу ст~аа мона(с~)ти(р) нарицаТмЇu АгапЇа. за дш~v своv и за дш~Т по дружина(м) свои(м) Тит-. и за дш~v сн~оу своТ(м) Тома. аби бьдТ(т) и(х) мобv даайТ кто хоЙТ(т) продаваТ(т) Тv или оукрадv(т). а тому члк~оу да бv(т) прокл-(т) n Ба~ нашТ(г~) Іс~ Ха~ ТжТ сътвори(т)

61. Євангеліє тетр умТн-
Никан(р)у пи(с~) Ифри(м)».

2) XVII ст., на арк. 81, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Ко(р)милча за Гусztиномъ гримил-».

3) XVII ст., півуставом, голкою: «цр~я Jфатva».

4) 11 грудня 1932 р., рукою М. Геппенера, на звороті нижньої кришки оправи, олівцем: «289 арк. 11. XII. 1932 р. М. Геппен.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Соф. 748», олівцем, на звороті верхньої кришки оправи; «І 38/38», темно-коричневим чорнилом, на корінці оправи та на форзаці верхньої кришки. Штамп «ВБУ» на звороті верхньої кришки оправи та на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Києво-Софійського собору в 1904 р. або наступного року: він не включений до каталогу, укладеного М.І. Петровим (Петров 1904), в якому останнє надходження зафіксоване під № 746 (за каталогом Петрова № 35). До ВР Євангеліє надійшло 10.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ, інв. запис грудня 1932 р.

Опис. Фондовий.

61. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 7458

Інципіт: «В-домо буди. zко четыри суть eb(г)лїu».

Експліцит: «ти(х). вали (!) дш~Т моw г(с~)а».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 287 арк. (283 + 1а, 1б, 283а, 283б). Чисті аркуші: 7 зв., 8–8 зв., 75 зв., 79–79 зв., 123 зв., 126 зв., 205 зв., 209–209 зв. При реставрації 30-х років XIX ст. ркп. перешито, додані арк. 1а, 1, 7, 8, 283а, 283б, пошкоджений арк. 261 заклеєний посередині. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 175). Філіграні: 1) корабель (арк. 4) — тип Лихачев № 3353 (1560 р.); 2) глечик (арк. 42) — тип Лихачев № 2854 (бл. 1560 р.); 3) сфера (арк. 99) — тип Лихачев № 2847 (1560 р.); 4) рука з короною над нею (арк. 159) — тип Briquet № 10982 (1562 р.); 5) літери *ИЩ ФК* (арк. 7, 8) — тип Uchastkina № 339 (1837 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 200 × 110, рядків 22. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середнього розміру, з невеликим нахилом вправо. Два почерки: 1) арк. 2–264; 2) 264 зв.–283. Чорнило коричневе; кіновар. Стилізований півустав XIX ст. на арк. 1–1 зв., 7, 208 (2 останні рядки). Наприкінці ркп. пропущені кіноварні заголовні літери (арк. 283).

Оздоблення. Заставки до євангелій на арк. 9, 80, 127, 210 нововізантій-ського стилю, заповнені тонкотравним орнаментом, у подвійних прямокутних рамках. Фон темно-коричневий (під позолоту), фарби: зелена, синя, жовто-гаряча, бордова. Заголовні ініціали колінчасті, обрамлені елементами рослин-ного орнаменту; фарби ті самі, що й в заставках. Кінцівки колофоном. Малюнок із зображенням Розп'яття на бічному полі арк. 24.

Оправа. Др. чв. XIX ст. (не раніше 1837 р.). Дошки в коричневій шкірі; на верхній кришці біля бічного обрізу повздовжня тріщина, покриття вздовж неї розірване. Обрізи світло-зелені. Форзаци пришивні, з чотирьох аркушів (філіграні: літери *ИЩ / ФК* (Uchastkina, № 339 (1837 р.). Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) стилізовано під західноєвропейські середньовічні оправи. На верхній кришці в середині обрамлення косинці та набірний середник, на нижній — ромбовидна решітка з потрійних ліній.

Зміст. Арк. 1 зв.–3. Сказання про число євангельське (XIX ст.); поч.: «В-домо буди. zко четыри суть eb(г)лїu»; поч. XVI ст. на арк. 2: «... нна стго eb(г)алїа. въ не(д)л(х) седми(х) съчитаемы(х) n великїа не(д) пасхы».

Арк. 3–75. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського (XIX ст.) та Євангеліє від Матфея (з арк. 9).

Арк. 76–123. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 124–205. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 206–263 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 264–269а. Місяцеслов.

Арк. 269а–283. Покажчики євангельських читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 269а–270 зв.); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 270 зв.–271); від Пасхи до Неділі Всіх Святих (арк. 271–271 зв.); на рік від Пасхи (арк. 271 зв.–280); на чинопослідуваннях і требах (арк. 281–282); за упокій (арк. 282); вказівки до читання Євангелія (арк. 282 зв.); недільні прокімни (арк. 282 зв.–283).

Арк. 282 (внизу)–283 (зверху). Дні пам'яті блгв. рівноап. кн. Володимира, 15 липня, та мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня, дописані рукою писця.

Арк. 208. Витяги з Уставу (XIX ст.).

Записи. 1) 8 березня 1780 р., на арк. 283 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «1780 года марта 8 числа баталія сочинилась 8 часу А нев-домо за что безъ причины напрасно јтв-ду… (?) за волоса а вр-дь голов-...» і т.д.

2) Поч. XX ст., на форзаці, олівцем: «07.8 р. 30/V/ Пріобр. у Гус.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «XVII в.», олівцем, на форзаці. «Рукоп. № 15» чорним чорнилом, на ярлиці, на форзаці. «№ 2», олівцем, на форзаці. Штамп «Кіевскій музей Императора Николая II» на арк. 1, 21, 49, 71, 100, 120, 130, 205, 220, 240, 283.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 15) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 229).

Опис. Щеглова 1916, 6 (кін. XVII ст.).

62. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 418

Інципіт: «Nше(д)шемъ же имъ, се ан~глъ гн~ь въ сн~ zвиcu ijсифоу гл~u».

Експліцит: «за(ч)тïе ст~ыu анны еb(~г) n лоу(к~) г(л~) лѕ~ «.

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 266 арк. Арк. 113–118 випадають; аркуші відреставровані, зошити перешиті. Наявні 35 зошитів: I^8–VI^8, VII^6, VIII^2, IX^8–XVII^8, XVIII^6, XIX^8–XXXV^8. На початку бракує одного зошита; у VI зошиті бракує двох аркушів (між арк. 51 і 52), VIII зошит з двох аркушів (арк. 55 і 56) належить до втраченого початку ркп. (див. *Зміст*); у XVIII зошиті бракує двох перших та двох останніх аркушів (між арк. 128 і 129, між арк. 132 і 133); у XXXV зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 260 і 261, після арк. 266). Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 155). Філігрань кабан (арк. 1/3) — под. Mareş № 353 (1563 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 165 × 105, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., прямий, крупний. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — кіноварні плетінки: на арк. 74 смужка з великих вузлів; на арк. 75 плетінка з вузлів у двоконтурній рамці; на арк. 77 з трьох подвійних кіл; на арк. 122 з дрібних кіл; на арк. 124 з вісімок; на арк. 201 п'ять кіноварних складних вузлів, частково зафарбованих кіновар'ю у двоконтурній рамці; на арк. 202 плетінка з потрійних двоконтурних вузлів; на арк. 264 прямокутна геометрична плетінка. Кінцівки колофоном, прикрашені крапками, рисочками, дрібними хвилястими лініями. Ініціали колінчасті двоконтурні кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Поч. XIX ст. Складена з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні з голубуватого паперу (фрагменти філіграней: літери *УФ MG* та частина однощоглового корабля — тип Клепіков, 1978, № 910 (1807 р.). На корінці тиснення золотом, яке потемніло і набуло чорного кольору. Оправа ідентична оправам ркп. ф. 307, № 426, 431, 434, 439.

Зміст. Арк. 1–73 зв. Євангеліє від Матфея; починається з Мф. II, 13, зі слів «Nше(д)шемъ же имъ, се ан~глъ гн~ь въ сн~ zвиcu ijсифоу гл~u». Передмова Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матфея на арк. 55 і 56 відноситься до втраченого початку ркп. Текстові лакуни: Мф. XXII, 10–XXII, 45, зі слів «и изше(д)ше раби јни на распv...» до слів «г~а. како сн~ь °моу °(сть)» (між арк. 51 і 52).

Арк. 74–121 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 122–200 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: Лк. I, 65–II, 20, зі слів «и бы(сть) на вс~(х) стра(х) живvoï(х) окр(с)ть их» до слів «...шu и вид~ша, zко же гл~на бы(сть) к ни(м)» (між арк. 128 і 129); Лк. III, 22–IV, 18, зі слів «иic~оу кр~ооусu и молuооусu, n...» до слів «... посла мu. исцелити съкрvшеныu ср(д)цемь» (між арк. 132 і 133).

Арк. 201–264 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. XX, 8–XX, 22, зі слів «тогда оубо въниде дрvгыи оучн~кь»

до слів «... доуну и гл~а имь. прЇим-те дх~ь ст~ь» (між арк. 260 і 261).

Арк. 264–266 зв. Місяцеслов, обривається 9 грудня: «за(ч)тЇе ст~ыи анны eb(~г) n лоу(к~) г(л~) лѕ~».

Записи. 1) XVII ст., на арк. 54, українським скорописом, чорним чорнилом: «По(л)ковни(к) Іако(в) луки(ч) по(с)те(л)нико(в)».

2) XVIII ст., на арк. 3 зв., польським скорописом, коричневим чорнилом: «Msci Panic Lukianowicz».

3) 28 вересня 1861 р., бібліотекаря Івана Спаського, на вільному аркуші форзаца: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г. сентября 28 ч.». Писав послушник Іван Спаський, з огляду на тотожність почерку запису в ркп. ф. 307, № 419.

Старі шифри, штампи, наклейки. «1637», олівцем, на вільному аркуші. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_Г. №_» на форзаці, вільному аркуші, арк. 1, 266 зв., на внутрішньому боці нижньої кришки. Наклейка з аркуша шкільного зошита «Евангеліе Ѳеофилакта Болгарского Кіево-Михайлов. мон.», чорним чорнилом (XIX ст.), на арк. 113 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 134; Крыжановский 1889, 208–225 (помилково вказана наявність лакуни між арк. 160 і 161 замість арк. 260 і 261).

63. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. 310, № 1

Інципіт: «кладно. зане съборны(м) і врьховны(м) четыре(м) добрад-телемъ, n си оучеми есмы».

Експліцит: «ина, а~ . до перваго eb~ (г)а. ст~ы(х) страстеи».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 318 арк. (311 + 1а, 1ба, 3а, 81а, 135а, 224а, 311а). Чисті аркуші: 78 зв., 223 зв., 289–289 зв., 311а зв. Два перших літерних аркуші — невеликі шматочки, що збереглися при корінці; на арк. 1–40 пошкоджене нижнє поле; арк. 288 випадає. Зошитів 40: I^8–II^8, III^6, IV^8–XXXIX^8, XL^6. Перші два зошити перешиті. У I, XII, XVIII, XXIX зошитах вшиті захисні аркуші з наклеєним зеленим шовком (арк. 3а, 81а, 135а, 224а). У II зошиті бракує двох останніх аркушів (між арк. 11 і 12). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша та звороту.

Матеріал письма. Папір 8° (147 × 100). Філігрань сфера з шестикутною зіркою над нею (арк. 269/256) — под. Тромонин № 645 (бл. 1564 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 100 × 55, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав російський сер. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар; золото.

Оздоблення. Заставки неовізантійського тонкотравного стилю, прямокутні, у рамках: на арк. 4 зафарбована золотом, синьою, зеленою, сірою фарбами, чорнилом та кіновар'ю тощо; на арк. 82 у золотій рамці, поділена на 5 полів: у середині

ромбовидне поле яскраво-синього кольору, на ньому стилізована квітка, виконана золотом, червоною та зеленою фарбами; поле заповнене дрібним рослинним візерунком білою фарбою; чотири інших поля розміщені симетрично по діагоналі: два темно-синього, майже чорного кольору, два інших — червоного; усі поля заповнені дрібним рослинним візерунком білою фарбою; рамка обрамлена зверху та з боків рослинним орнаментом, фарби: золото, бордова, червона, яскраво-синя. На арк. 136 заставка у подвійній золотій рамці зафарбована бордовим кольором з білим орнаментом; у заставці — золоте коло, у ньому квітка, виконана бордовою та білою фарбами; фон заставки яскраво-синій, на ньому білий стилізований рослинний орнамент. На арк. 225: на синьому полі, що заповнене білим дрібним орнаментом, — подвійне червоне півколо, під ним складний орнамент із сполучення геометричних та рослинних елементів, що виконані бордовою, зеленою, червоною, синьою та білою фарбами. Бордюри: на арк. 4 складний широкий рослинно-геометричний орнамент, фарби: синя, сіра, зелена, червона, рожева; на арк. 136 бордюр обрамляє нижнє та два бічних поля, є дрібним орнаментом, що складається із стебел, дрібних червоних шишечок та повторюваного мотиву з чотирьох різних квітів; на арк. 225 бордюр з колон, переповитих червоною, синьою та біло-зеленими смугами, навпроти заставки цей орнамент переходить у рослинний, що складається із стебел, червоних шишечок та повторюваного мотиву з двох квітів. Кінцівки колофоном; на арк. 78, 131 текст у вигляді розташування останнього слова посередині чотирьох (на арк. 131 трьох) рядків по складах. Ініціали: на арк. 4, 82, 136, 225 двоконтурні, рослинного стилю з елементами колінчастого, виконані золотом та фарбами: світло-зеленою, бордовою, сірою та жовтогарячою. В'язь на арк. 4, 82, 136, 225 виконана золотом, на арк. 4 прикрашена зліва орнаментальною фігурою (золото). Оздоблення виконане з великою художньою майстерністю.

Оправа. XVIII ст. (?) Дошки в полотні, яке забруднене та відходить від корінця та кришок. Верхня кришка відірвана від блока, нижня тримається на одному подвійному шнурі і частково за рахунок покриття. Обрізи забруднені, майже чорні. Від форзаців лишилися тільки приклейні частини на зворотах кришок. Застібки збереглися повністю: пробої та гачки на ременях литі.

Зміст. Арк. 1а–78. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: Мф. V, 19–V, 45, зі слів «І наоучитъ тако чл~кы. мнїи наре...» до слів «...гыа. и дождитъ на праведны, і неправедны» (між арк. 11 і 12).

Арк. 79–131. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 131 зв.–221. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 221 зв.–288. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 290–297 зв. Місяцеслов.

Арк. 298–309 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 298–305); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст (арк. 305 зв.–306 зв.); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим, 11-ти воскресних утреніх євангелій, седмичних за упокій, апостольських та євангельських на рік (арк. 306–309 зв.).

Арк. 310–311. Сказання про число євангельське.

64. Євангеліє тетр

Арк. 311–311 зв. Вказівки до читання Євангелія.

Записи. Кін. XIX – поч. XX ст. на арк. 311а: «Всего 311 листовъ. А. Музыченко».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «243 522/III 1»; штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 1).

Опис. Сперанский, 1900, 1–6.

64. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР (Львівське). 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. 311, № 574

Інципіт: «Єѣангелїјн».

Експліцит: «до стр(с~)тьна(г~) єb(г)лїа пръваго».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 289 + I арк. (1–XIX ст.). Пропущено нумерацію четвертого аркуша; чистий титульний аркуш нижньої кришки оправи. Ркп. реставрований у [1840 р.]: блок перешитий, доданий титул, ветхі аркуші на початку та в кінці ркп. підклеєні папером. Сліди замокання. Аркуші у воскових плямах; деякі поля розірвані. Зошитів 25, переважно по 12 аркушів: I^{I+11}, II^{12}–VII^{12}, VIII^{10}, IX^{12}–XI^{12}, XII^{10}, XIII^{12}–XXI^{12}, XXII^{11}, XXIII^{12}–XXIV^{12}, XXIV^{4}. Зошит VIII складається з 10 аркушів, втрат тексту немає; у XXII перший аркуш, який мав стояти перед арк. 133, вплетений як арк. 4; у XIX перший і останній аркуші переплутані місцями, перед арк. 214 має стояти арк. 226, а після арк. 225 — арк. 215. Сигнатура часу створення ркп., на зошитах VI та X проставлена кіновар'ю.

Матеріал письма. Папір 2° (304 × 197). Філігрань кабан восьми варіантів, розташованих вперемішку: 1) арк. 9 — сх. Laucevičius № 3664 (1570 р.); 2) арк. 43 — сх. Лихачев № 2989 (1563 р.); 3) арк. 63 — сх. Laucevičius № 3663 (1561 р., 1565 р.), Лихачев № 1865 (1567 р.); 4) арк. 85 — под. Laucevičius № 3656 (1545 р.); 5) арк. 103 — сх. Лихачев № 2988 (1562 р.); 6) арк. 192 — под. Лихачев № 2378 (XVI ст.); 7) арк. 233 — сх. Laucevičius № 3663 (1561 р., 1565 р.), Лихачев № 3339 (1576 р.); 8) арк. 242 — под. Briquet № 13576 (1525 р.). Аналог знаку на арк. 198 та 201 не встановлено.

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 140, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий, із легким нахилом уліво. Два почерки: 1) арк. 1–120 зв.; 2) арк. 121–288. Чорнило інтенсивно темно-коричневе та темно-коричневе; кіновар. Півуставом XIX ст. уписаний титульний аркуш (арк. 1).

Оздоблення. Заставок п'ять, плетінчастої композиції, виконані аквареллю: на арк. 1 (XIX ст.) виконані кіновар'ю; інші заставки (XVI ст.): на арк. 17 ромбовидна кіноварна плетінка, заповнена синьою, червоною та жовтою фарбами, справа — зелений рослинний орнамент; на арк. 92, 136 кіноварна плетінка, заповнена зеленою, червоною та жовтою фарбами; на арк. 221 з переплетених кіл, виконаних кіновар'ю, заповнених зеленою та жовтою фарбами, справа — зелений рослинний орнамент. На арк. 2 залишено місце для заставки. Кінцівки колофоном і чашоподібні (арк. 16 зв., 88 зв.). Заголовки кіноварні. Перший рядок писаний великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали: великі плетінчасті кіноварні, на арк. 17 заповнені синьою,

жовтою, зеленою, рожевою фарбами, на арк. 92, 136, 221 — плетінчасті кіноварні; тонкі кіноварні ініціали на арк. 2, 90, 135, 218.

Оправа. Др. чв. XIX ст. (не раніше 1840 р.), Україна, Київ, друкарня КПЛ. Дошки в чорній шкірі, верхняя кришка відірвана разом з покриттям. Обрізи золоті, місцями потемніли. Форзаци приклейні, на нижньому — дата *1840.* Шпенькові застібки з наскрізним орнаментом, збереглися майже повністю: втрачений один ремінь з наконечником; ремені пізніше виготовлені зі світло-коричневої шкіри. Тиснення золотом (кришки, корінець). Прямокутні середники на кришках відрізняються тільки сюжетом: на верхній — «Христос Пантократор в повний зріст», на нижній — «Мати Божа з Немовлям в повний зріст». Між першим та другим бинтами на корінці відтиснуто назву ркп. *ЕВАНГЕЛІЯ*.

Зміст. Список з рукопису 1423 р. Арк. 2–2 зв., 5. Сказання про число євангельське. Заголовок: «Сказанїє прїємлище въсєго л-та число єb(г~)лскоє. ї єb(г~)листо(м) приитїє. пкvдv начинаv(т) и до гдє стаv(т)».

Арк. 5–12. Покажчик євангельських читань на рік від Пасхи.

Арк. 12–88 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 89–133 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 133 зв.–217 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки (арк. 215 з наступного Євангелія).

Арк. 217 зв.–278 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 279–285 зв. Місяцеслов. Слов'янські та давньоруські пам'яті: перенесення мощей свт. Іларіона, єп. Меглинського, 21 жовтня; прп. Ігнатія, архім. Печерського, в Дальніх печерах, 20 грудня; прп. Сави Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого; прав. Прокопія, Устюзького чудотворця, 8 липня.

Арк. 285 зв.–289. Покажчики євангельських читань: у Неділю про митаря та фарисея (285 зв.–286); у суботи та неділі Великого посту, у т. ч. Страсної седмиці, 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 286–287); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 287); читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 287–288); євангелія і апостоли недільні на літургії (арк. 288 зв.–289 зв.).

Записи. 1) Ост. чв. XVI ст., вкладний, на арк. 220 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом: «Бы(л~) при то(м) бра(т~) єго игна(т~), коу(н~)дратоу(в~) рv(д)ны(и), ва(с~)ко лаврикоу(в~) сн~ь бы(л~) при то(м), и по(п~) и(х) захарїй ко(т~)ры(и) тогды и(м) закоу(н~) чини(л~). а записова(л~) єго дu(к~) с по(д)тєли коундра(т~) иванькоувь сн~ь михоу(в~) оуноукь. съ жєною своєю пара(н~)кою з юрковою дочкою, и стє(ц~)ковою внvкою, коупили єb(г~)лїє, за три копы грошїй бє(з~) сєми грошїй, за свою в-рноую силоу, и прїда(л~) єго коу ст~ой цр~ькви, коу гли(н~)скоу и к городищоу на гороу, коу ст~моу миха(и)лоу, и к божємоу чu м-сцкый сн~ь пана ивановь сн~ь ма(т~)в-й. масной нєдєли в четверь пєрє(д) полоу(д)нє(м). коуплєно въ град- львов-.

оу ст~го пц~а николы, оу дикона павла: Пр(с~)тлоу, и(ж) бы была нєпороушєна. n ст~го миха(и)ла n бо(ж)го пр(с~)тола. та(к~) мови(т~) коу(н~)дра(т) гли(н~)скы(и), nц~и и братїu. илї бы по(п~). или бы просты(и) чл~кь, илї бы шлu(х)та, кто бы зав-ль сїю книгv єb(г~)лїє, n цр~квє гли(н~)ско(и), зав-(л~) кто бы да боуди проклu(т~). в сїй в-(к~), и въ боудvщїй, и та(к~) мови(т~) коу(н~)дра(т~) глі(н~)скы(и). да боудє(т~) ємоу сv(д), прє(д) милы(м) бг~о(м), съ мноv».

2) 3 лютого 1658 р., вкладний, на нижніх полях арк. 7–15, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «РокY ≠а~.х~.и~.и~. м(с~)ца фєврYириu .г~. дн~u сиu книга глаголємаu: Ebа(н~)гєлиє напрест... которYю то Ebа(н)гєлиє кYпили пано... мєщаны Y само(и)ла малє(н)кого мєщанина козє(л)зкого за золотыхъ чтыри на (д)цє(т): личбы литовско(и): до домY свuтитєлu хв~а николаu: за доброє здоро(в)є і за nпYщениє грихо(в~). А хто бы м-лъ сиє Ebа(н~)гєлиє: j(д) храмY свuтитєлu хри(с~)това Николаu j(д)далu**т: (далі прокляття на тих, хто забере книгу з храму)».**

3) [1840 р.], вірогідно, відновлено на вставному титулі XIX ст. зіпсований вологою запис, який був перенесений у список XVI ст. з ркп. 1423 р., півуставом, кіновар'ю та чорним чорнилом: «Єbангєліон сир-чъ Благов-стіє Бг~одх~новєнны(х) Євангєлистъ. Бл~говолєніємъ бєзначалнаго nц~а изволєніємъ єдинороднаго сн~а сод-иствіємъ прєст~аго дх~а написасu в Л-то n созданіа Міра ≠¾ц~ла. А n Рождєства Хв~а ≠ау~кг. Мц~а Abг: в а~ дн~ь**»**

4) [До 1873 р.], скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Евангеліє 1423 года (пізніше олівцем поставлено при даті знак питання. — ***Авт.*****). Киево-Десятинной церкви».**

5) 20–30-ті роки XX ст., скорописом, олівцем: «XVII ст., в-рн-є же время написанія надо отнести къ XVI в-ку**».**

Старі шифри, штампи, наклейки. **«Інв. зап. 12870 з Десят. церкви», синім чорнилом, на звороті верхньої кришки оправи. Штамп «Б. УАН» на форзаці верхньої кришки оправи та на арк. I, 289 зв.**

Історія надходження. З 1658 р. Євангеліє знаходилося у Києві; з 1873 р. — в Київській Десятинній церкві (Киев. епарх. ведомости 1874, 307). До ВР ркп. надійшов 26.04.1934 р. з Всеукраїнського музейного городка (№ 5557), інв. запис 15.05.1937 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 120, № 23), з часом його було повернуто до колекції Десятинної церкви.

Опис. Киев. епарх. ведомости 1874, 307 (1423 р.); Петров 1896, 254 (1423 р.); Титов 1910, 29 (XV–XVI ст.); Запаско 1957, 147–148 (перш. пол. XVI ст.); Визирь 1976, 69–70 (XVI ст.); Запаско 1995, 64 (перш. пол. XVI ст.).

Публікація. Титов 1910, 29, рис. 36 (заставка арк. 17).

65. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 31

Інципіт: «на бл(с)веніе хл-(б)».

Експліцит: «Субота Їја(н) Зачало. si. За упокой».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 300 арк. (1–7, 300 — XVII ст.; 8–299 — XVI ст.). Чисті аркуші: 146 зв., 300 зв. Ркп. реставровано тричі: на початку та в останній чверті XVII ст., та в 1854 р.; при реставрації поч. XVII ст. вставлені арк. 1–7, 300; при реставрації сер. XIX ст. зошити були перешиті та приклеєні. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 185). Філіграні: 1) герб Любич (арк. 1) — сх. Каманін, Вітвіцька № 404 (1604 р.), сх. Laucevičus № 2717 (1604 р.); 2) кабан (арк. 11) — под. Briquet № 13583 (1562–1576 рр.); 3) Аламода (арк. 300) — сх. Laucevičus № 65 (1676 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 130, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий, прямий, без нахилу. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, коричневе; кіновар. На арк. 1–7 зв. дрібний півустав др. пол. XVI ст., чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні кіноварні плетінки у рамках: на арк. 18, 95 прямокутні, з ромбів та дрібних вузлів, на арк. 148 з дрібних нерівних кіл, на арк. 230 з нерівних овалів. Кінцівки колофоном. Ініціали до євангелій двоконтурні кіноварні плетінчасті. У заголовках в'язь.

Оправа. Третя чверть XIX ст. (1854 р., див. запис № 3), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Картон у темно-коричневій, майже чорній шкірі з нерівномірним фарбуванням. Обрізи червоні від попереднього, непервинного, оправлення. Форзаци приклейні, папір мармуровий, без філіграней. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець). Золото потемніло, місцями набуло чорного кольору. На обох кришках по периметру рамка накаткою. На корінці у проміжку між першим та другим бинтами відтиснуто назву ркп. *ЄВАНГЄЛІЄ*. Конструкція оправи та оформлення кришок ідентичні оправам ркп. ф. 312, № 28, 31, 32, 78, 89, 157.

Зміст. Арк. 1–7 зв. Фрагмент із місяцеслова (святкові богослужіння грудня та січня), з Уставу церковного, аркуші вставлені при реставрації поч. XVII ст.; поч.: «на бл(с)веніе хл-(б)».

Арк. 8–9. Сказання про число євангельське; заголовок: «Сказаніе пр-емл-оее въсего л-та число еb(г)льское. і еb(г)листj(м) прїutїє nкvдоу начинаvт и до где стаvт»; поч.: «В-домо да есть. zко чтетсu рuдь n іjанна ст~го еb(г)лїа~».

Арк. 9–15. Покажчик читань на рік від Пасхи.

Арк. 15–92. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 92–144 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 145–228. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 228–289 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 290–296. Місяцеслов.

Арк. 296–299 зв. Покажчики читань: від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 296–298 зв.); апостольских та євангельських читань за Октоїхом (арк. 298 зв.–299 зв.).

Записи. 1) XVII ст., вкладний, ігумена Арсенія, на верхньому полі арк. 7, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Въ имu пц~а и сн~а и ст~го духа. Ct азъ см-рtный еромона(х) арсtнїи игумtнь ч(с~)тного кр(с~)та. придає(м) сїю книгу, стоt єb(г~)лїє в-чно и нtпорушно. n ctго манастыри. За свot nпущнit гр-хj(в), и рj(д)ит(л)ti свои(х). Которы(и) будt(т) игумt(н) оу ct(м) манастыри. повинt(н) за мtнt ба~ просити. а кто бы єи има(л) оузuти n ctго манастыри. буди проклu(т) въ сїи и въ боудущїи. И соу(д) бж~їи подоим-(т) на страшно(м) суд- хв~- проклu(т)е n ба~ и n чл~къ. Записуе(м) самь свotю рукою гр-шною. и э добры(м) розум(м)». Монастир Чесного Хреста знаходився біля м. Володимир-Волинський (Петров 1904, 11–12).

2) 1753 р., реєстр пожертвувань на Корсуньський монастир, на арк. 300, коричневим чорнилом: «1753, Року реестръ монастира Корсунского Гулzницкого много кто и zкій чtлов-къ з парахвіи Горбузина обыцаттъ до jбители на спомоганіt цtркви (далі перелік імен та сум). Itого вс-хъ матшъ рублtи тринадцzти и пzтнадцzть коп-екъ ровно».

3) 1854 р., на звороті вільного аркуша форзаца: «Переплетено 1854 июл–».

4) 1854 р., на нижньому полі арк. 1: «Кіевософійской Библіотеки. 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 29», олівцем, на звороті вільного аркуша форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора №_» на арк. 8 зв., 299 зв.; той самий штамп з № 2 на звороті вільного аркуша форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до Києво-Софійської бібліотеки у 1850 р. з Корсунського монастиря. До ВР ркп. був переданий у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров, 1904, 30–31 (XVI ст.).

66. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 60–80-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 2786

Інципіт: «tb(г~)лїе на оу(т~)рни».

Експліцит: «прп(д)бнаго ...ка анастасїа».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 197 арк. (1–20, 187–197 — XVII ст.; 21–186 — XVI ст.). Ркп. обгорів; сліди замокання. Реставрований тричі: на початку XVII ст. (додані арк. 1–20, 187–197), в останній чверті XVIII ст. і наприкінці XIX ст. Арк. 52–52 зв. обрізаний навпіл, підклеєний при реставрації XVIII ст.; при реставрації XIX ст. відірвані аркуші було підклеєно на чисті аркуші. Зошитів 26: I–III, XXV–XXVI зошити доповнені при реставрації XVII ст., ркп. XVI ст. починається з IV зошита: I^6–III^6, IV^8–XXIV^8, XXV^7, XXVI^4. У XVIII зошиті бракує двох аркушів (між арк. 135 і 136). Сигнатура зрізана. Пізня фоліація цифр'ю (XVIII ст.) у верхньому правому куті.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 190). Філіграні: 1) гербовий щит із літерою *F* (арк. 3) — аналог не встановлений, бл. за типом — Гераклитов, № 1458 (1600 р.); 2) кабан (арк. 35) — сх. Briquet № 13583 (1562–1576 рр.); 3) Pro Patria, фрагмент (арк. 52) — тип Laucevičus № 2923 (1787 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 140, рядків 28. Колонтитул; рубрикація.

66. Євангеліє тетр

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., густий, прямий, квадратний. Почерк один. Чорнило коричневе; заголовки, заставки, ініціали, рубрикація на полях кіноварні; рубрикація глав чорнилом.

Оздоблення. Заставки на арк. 53, 88, 143: чотирикутні кіноварні двоконтурні овальні плетінки з ромбовидними вузлами, частково зафарбовані зеленою фарбою. На арк. 88 частина заставки заклеєна при реставрації. Кінцівки на арк. 2 (XVII ст.) і 142 зв. (XVI ст.) колофоном. Заголовні ініціали (арк. 88, 143) старовізантійського стилю, кіноварні двоконтурні; на арк. 88 заголовний ініціал був виконаний не на місці, потім був повторений і зафарбований зеленою фарбою. У заголовках в'язь.

Оправа. XIX – поч. XX ст. Складена: чорна шкіра (корінець) та темно-зелена тканина (картонні кришки). Обрізи забруднені, місцями проглядає фарбування червоною фарбою. Форзаци приклейні, виконані з писального паперу в лінійку. Сліпе тиснення (кришки) та тиснення золотом (корінець). Золото потемніло, місцями набуло чорного кольору. В центрі верхньої кришки дорожником відтиснуто хрест.

Зміст. Арк. 1 (4 верхні рядки). Кінець покажчика читань від Пасхи до Неділі Всіх Святих: поч.: «tb(г~)лїе на оу(т~)рни».

Арк. 1–50. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея; ркп. XVI ст. починається на арк. 21, з Мф. XIII, 33, зі слів «... жена съкрывъ мvчны сата три».

Арк. 50–85 зв. Покажчик глав, передмова, без кінця (арк. 52) до слів «n пр(д)тчева пр-быванїа. и показанїа. слыши оубо что рече ...» та Євангеліє від Марка.

Арк. 85 зв.–140 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: Лк. XXII, 30–XXIII, 4, зі слів «zко же зав-оа мн- nць мои цр(с)тво. да ї аз ...» до слів «...родоу. никоеv же nбр-таv выни въ чл~ц- семь» (між арк. 135 і 136).

Арк. 140 зв.– 186 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 186 зв.–194 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи (186 зв.–192 зв.) (від арк. 186 зв і до кінця — частина XVII ст.); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці, 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 192 зв.–194); на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (194 зв.).

Арк. 195–197 зв. Місяцеслов, обривається на 22 січня: «ст~го ап(с)ла тимоаеz. и прп(д)бнаго [диако]на анастасіа ...-нина. Tb(г) м~а ... со~енно ...» (текст частково втрачений).

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 3, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Ма(р)тинъ Атаманъ».

2) XVIII ст., купчий, на арк. 2, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Сиt tва(н)rtлиt давъ по(п) соколz(н)ски николаи попу сидору в сокол- за похоро(н) при nцу протопоп-соро(ц)кому».

3) 11 квітня 1890 р., дарчий, на арк. І, коричневим чорнилом: «Ольгопольскаго У–зда Села Михайловки Священника Илїи Подольскаго. (нижче) Пожертвовано въ Подольское Епарх. Древнехранилище. 11 апреля 1890 года».

67. Євангеліє тетр

4) XIX ст., власницький, на арк. 8, чорним чорнилом: «Священика Илии Подольскаго».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «I, 2786» на ярлиці; «№ 6», олівцем, — на форзаці. Штамп «ВБУ» на ярлиці, на арк. I, 1 і 197. Штамп «Кам.-Под. (?)-Археол. Музей» на арк. 1 і 3. Наклейка «Древнехранилище Подольскаго Епархіальнаго Историко-статистическаго Комитета въ г. Каменецъ-Подольскомъ. ПДА [Лігатура] 1» на форзаці у лівому верхньому куті.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1932 р. з Кам'янецького краєзнавчого музею, акт від 2.03.1933 р. До музею надійшов від Іллі Подольського, священика у с. Михайлівка Ольгопольського пов. Подільської губ. (Сецинский 1909, 64).

Опис. Сецинский, 1909, XI, № 1 (кін. XV – поч. XVI ст.).

67. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 60–80-ті роки XVI ст.

Ф. I, № 7456

Інципіт: «єсть zко без мене».

Експліцит: «е(т) в~ корина гі~ на лі(т)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 372 арк. Чисті аркуші: 107 зв., 172–172 зв., 276 зв. Арк. 1, 366 випадають; рядки протравлені кислим чорнилом, пошкоджені; від арк. 2–2 зв. збереглася одна третина. Ркп. реставровано наприкінці XIX – на початку XX ст.; арк. 368 вшитий помилково догори ногами. Зошитів 47: I^8, II^7, III^8–XLVII^8. Від XLVII зошита збереглося 5 аркушів. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 195). Філігрань глечик із двома смугами, розеткою і чотирилисником (арк. 107) — тип Briquet № 12638 (1568 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 185 × 110, рядків 16. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., великий, високий, з нахилом вправо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки неовізантійського стилю: на арк. 9 прямокутна потрійна рамка, у третю рамку вписане півколо; над рамкою тонкотравний в'юнок; простір між першою і другою рамками заповнено червоною кіновар'ю; друга рамка орнаментована смугою потрійних і одинарних пелюсток; півколо орнаментоване ланцюжком з овалів; у півколі та між другою і третьою рамками орнамент із стилізованих стебел і листків. Рамки та фон виконані золотом і кіновар'ю; орнамент — червоною, зеленою, жовтою фарбами. На арк. 108 прямокутна заставка у потрійній рамці; над першою рамкою тонкотравний орнамент, на другій рамці подвійні пелюстки і хрестики, третя рамка — зелена з білою смугою; у рамці орнамент із стилізованих листів, стебел і квітів. Рамки та фон виконані золотом та бордовою фарбою; орнамент — зеленою, сіро-блакитною фарбами та кіновар'ю. На арк. 173 прямокутна заставка у потрійній рамці, над верхньою рамкою тонкотравний орнамент, між рамками орнамент із подвійних пелюсток і хрестиків. На арк. 277 прямокутна заставка у потрійній рамці, над рамкою тонокотравний орнамент та стилізовані квіти, у рамці орнамент з листя та квітів, фони — золото та кіновар, фарби — зелена та сіра. На арк. 352 прямокутна заставка у потрійній рамці, у рамці орнамент з листя та квітів, над рамкою тонкотравний в'юнок, фарби ті ж самі. Кінцівки: на арк. 166, 103 наприкінці рядка крапка та хвиляста лінія; на арк. 169, 272 зв. текст у вигляді скороченого рядка; на арк. 103 зв., 107, 171 зв., 272 зв., 276, 251 зв., 351 зв. кінцівки колофоном. Заголовні ініціали: арк.

9, 108, 173 у нововізантійському тонкотравному стилі, виконані тими самим фарбами, що й заставки. Заголовки до євангелій виконані в'яззю.

Оправа. Кін. XIX ст. Дошки від попередньої оправи. Складене покриття різних часів: на нижній кришці темно-коричнева шкіра зі слідами сліпого тиснення від попередньої оправи; корінець із світло-коричневої шкіри (XIX ст.); на верхній кришці на оксамитове покриття наклеєно три шматки малинового оксамиту трапецевидної форми з золотим шиттям. Обрізи червоні. Від приклейних форзаців XIX ст. зберігся нижній. Застібки втрачені.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Молитва перед читанням Євангелія; поч.: «...ects zко без мене ...» (аркуш обірваний).

Арк. 1 зв.– 103. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 103 зв.–166. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 167–272 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 273–351 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 352–359 зв. Місяцеслов; заголовок: «Главы коемоуждо єb(г)лію избранны(м) ст~ымъ и праздникjмъ». Сербська пам'ять: прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого.

Арк. 359 зв.–372 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 359 зв.–369); суботніх і недільних Великого посту, з включенням 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (арк. 369–371); на чинопослідуваннях і требах (арк. 371–372); апостольських і євангельських за Октоїхом (арк. 372 зв.).

Записи. 1) 1640 (?) р., вкладний запис, на арк. 9–35, російським півуставом, світло-коричневим чорнилом: «ҙа(х~)?м году мц~а dtktмвриz въ а~ (дн) да(л) вкладу Клобукова мн(с)трz игумtн Матае(і) Збраев в Храмъ Покрова Прtcвztsz Вр(д)цы а по(д)писsва(л) сиу книгу тогож Клобукова мнт~рz Клироско(і) дьzчекъ Іона Миха(й)ло(в) сн~ъ».

2) На вільному аркуші форзаца, олівцем: «30/V/07 (22 р. закреслено) Пріобр. у Гус.».

Старі штампи, шифри, наклейки. «Рукоп. № 12» чорним чорнилом, на ярлиці, на звороті верхньої кришки. Штамп «Кіевский музей Імператора Николая II» на арк. 1, 24, 32, 54, 88, 102, 120, 149, 173, 188, 211, 233, 249, 269, 290, 313, 330, 367. «2514» на звороті нижньої кришки оправи.

Історія надходження. До ВР ВБУ рукопис надійшов 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 12) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 229).

Опис. Щеглова 1916, 6 (кін. XVI ст.).

68. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. 60–80-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 557 п

Інципіт: «нб(с)ное. съкровищоу съкровеноу на сел-».

Експліцит: «изыде же петръ и дроугыи оученикъ. и ид-ста къ гробоу. те».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 229 арк. Арк. 13, 57, 68, 93, 138, 152, 153, 160, 169–199 випадають; на арк. 31, 45 вирізане нижнє поле; арк. 57–57 зв. відноситься до втраченої на початку частини. При пагінації порушена послідовність аркушів; правильна послідовність: 57 зв., 57, 1, 2–56, 58, 59–88, 169 зв., 169, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 93, 96, 97–168, 170, 171–184, 187, 188–193, 186, 185, 195–199, 194 зв., 194, 200–229. Наявних зошитів 33: I–V зошити втрачені; VI^8–XXXVIII^8. У VI зошиті бракує першого та останнього аркушів (після арк. 3); у VII зошиті бракує одного аркуша (перед арк. 4); у XII зошиті бракує двох аркушів (між арк. 48 і 49); у XIII зошиті бракує останнього аркуша (після арк. 59); у XV зошиті бракує останнього аркуша (після арк. 74); у XVI зошиті бракує першого та останнього аркушів (перед арк. 75 та після арк. 80); від XIX зошита збереглося два аркуші (арк. 96, 97); у XX зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 97 і 98 та між арк. 103 і 104); у XXII зошиті бракує двох аркушів (між 111 і 112 та між 117 і 118); у XXIII зошиті бракує двох аркушів (між арк. 117 і 118 та між арк. 123 і 124); у XXIV зошиті бракує двох аркушів (між арк. 123 і 124 та між арк. 129 і 130); у XXVII зошиті бракує одного аркуша (перед арк. 146); у XXX зошиті бракує двох аркушів (між арк. 170 і 171 та між арк. 174 і 175); у XXXI зошиті бракує двох аркушів (між арк. 177 і 178; між арк. 180 і 181); у XXXII зошиті бракує чотирьох аркушів (двох між арк. 180 і 181; двох між арк. 184 і 187); у XXXIII зошиті бракує одного аркуша (перед арк. 187); у XXXVIII зошиті бракує двох аркушів (між арк. 223 і 224; наприкінці ркп., після арк. 229). Сигнатура часу створення ркп. збереглася на XIII, XXXV, XXXVI зошитах.

Матеріал письма. Папір 4° (197 × 145). Філіграні: 1) лілія на ніжці, проглядається частково (арк. 4) — сх. Briquet № 6975 (1572 р.); 2) лілія на ніжці в прямокутнику, проглядається частково (арк. 70) — сх. Briquet № 6997 (1578 р.); 3) лілія під короною (арк. 182/183) — сх. Briquet № 7243 (1560–1563 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 130 × 80, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один; арк. 161–161 зв. написаний іншим почерком. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 178: прямокутна неовізантійського стилю в рамці, по кутах стилізоване листя, виконана чорнилом, зафарбована кіновар'ю та синьою фарбою. Кінцівки колофоном, прикрашені з боків крапкою з рисочками, знизу — крапкою з комою. Заголовний ініціал на арк. 178 плетінчастий двоконтурний, виконаний чорнилом, кіновар'ю та синьою фарбою. У заголовках в'язь.

Оправа. Ркп. вкладений у шкіряну палітурку від іншої книги — картон у коричневій шкірі з мармуровим фарбуванням. Золоте тиснення на кришках місцями потемніло, відрізняється тільки сюжетами прямокутних середників: на верхній — «Христос в чаші», на нижній — «Оранта в повний зріст».

Зміст. Арк. 1–45. Євангеліє від Матфея; починається з Мф. XIII, 44, зі слів «. . . нб(с)ное. съкровищоу съкровеноу на сел-»; арк. 57–57 зв. відноситься до втраченої на початку частини Мф. V, 29–V, 43, зі слів «ни іер(с)лимо(м), ꙁко гра(д) есть великаго цр~ꙋ . . .» до слів «ꙁко по(д)ножїе есть ногама его». Текстові лакуни: Мф. XVI, 1–XVI,

26, зі слів «и вл-зшема има в корабль. преста в-тръ соуоЇи же . . .» до слів «в корабли прише(д)ше поклониша(с) ему» (між арк. 3 і 4).

Арк. 46–93 зв. (що йдуть за змістом після арк. 95). Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка, без кінця. Текстові лакуни: Мр. І, 2– Мр. І, 10, зі слів «т-м же и n со~еньства захарЇина» до слів «... сходиоь на нь. и гла(с) бы(ст) съ нб~се» (між арк. 48 і 49); Мр. IV, 37–Мр. V, 10 зі слів «влъны же вливахоусu» до слів «при гор- стадо свинь велЇе пасомо» (після арк. 59); Мр. IX, 30–Мр. X, 1, зі слів «и ре(ч) имъ съ(и) рј(д) ничимже може(т) изыти» до слів «ко(ц). пне(д). и пристоупльше фарЇсее. въпросиша его» (між арк. 74 і 75); Мр. XI, 23–Мр. XII, 1, зі слів «и не размыслить въ серци своемъ. но в-роу иметь» до слів «и јтиде. и посла къ тuжателемъ въ вр-мu. раба ...» (після арк. 80); Мр. XVI, 7, зі слів «zже взыдша съ нимъ въ іТр(с)лимъ. кјне(ц) пu(к) мu(с)поу(ст). и. г~. аго часа» до кінця Євангелія від Марка.

Арк. 96–174 зв. Покажчик глав та Євангеліє від Луки (передмова втрачена). Текстові лакуни: з початку до Лк. І, 38, до слів «марЇамъ въ дн~и ты. иде в горнuu съ тоанЇемъ» (між арк. 97 і 98); Лк. II, 52–III, 9, зі слів «и мт~и его съблюдааше» до слів «плода добра пос-ваетсu и въ јгнь вм-таетсu» (між арк. 103 і 104); Лк. V, 32–VI, 4, зі слів «не прЇидо(х) призва...» до слів «... zсти тъкмо един-мъ іерej(м)» (між арк. 111 і 112); Лк. VII, 28–VIII, 3, зі слів «гл~ю бј ва(м) бълЇи в рож(де)нны(х) ...» до слів «...вника иродова. и соусана ины много. zже слоужахоу емоу» (між арк. 117 і 118); Лк. IX, 16–IX, 40, зі слів «прЇим же пu(т) хл-бъ и јб- рыб-» до слів «и не възмогоша. nв-оав же іс~» (між арк. 123 і 124); Лк. XI, 4–XI, 14, зі слів «и јстави на(м) грехи наша. ибј и сами ...» до слів «ф-ша. J веелзеоул- кн~зи б-совьст-мъ» (між арк. 129 і 130); Лк. XV, 27–XVI, 6, зі слів «и закла nць твои телець оупит-нныи zко з(д)р...» до слів «... твое. и с-дъ, скоро напиши. пu(т)десu(т)» (між арк. 145 і 146); Лк. XXIII, 17–XXIII, 33, зі слів «показавъ оубј его nпоуооу. ноуж(д)оу» до слів «...гда прЇидоша на м-сто нарицаемое лъбное» (між арк. 170 і 171); Лк. XXIV, 35, зі слів «zко въистинноу въста г~ь. и zвисu сЇмјнY ...» до кінця Євангелія від Луки (між арк. 174 і 175).

Арк. 175–229. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. І, 46–II, 24, зі слів «гл~а емY филЇппъ» до слів «и zко не трбоваше да к но...» (між арк. 180 і 181); Ін. IV, 23–V, 15, зі слів «таков-(х) не(т) покланuюоЇи ...» до слів «zко іс~ есть и(ж) мu сотвори ц-ла» (між арк. 184 і 187); Ін. XVIII, 1–XVIII, 15, зі слів «и сЇа рекъ іс~. изыде съ оученикъ сво...» до слів «...ерејви. и вниде съ іс~омъ въ дво(р) архЇерејвъ» (між арк. 223 і 224); Ін. XX, 4, зі слів «и ид-ста къ гробоу. те...» до кінця.

Записи. 1) XVII ст., на арк. 45 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Ptt(с)тръ сколко витративъ на (с)тепаново сватанz вtс-л-а: за гор-лку свotму жиду золоти 3: за

вtнчана попу: рублz паламару а: пану та протопоп- за кош(т) золотий музикамъ на сватан- а: на вtс-л- музикамъ о (з хрестом всередині) а tго: о (з хрестом) а: на чоботи: два о (з хрестом) аоос жидов- за вtс-лz рублtй пzть жидов-майстров-: оос А рублz n гайдучtнка а золотий узzвъ zкъ до моштнъ іхавъ за шапку о (з хрестом всередині)».

2) XIX ст., на форзаці верхньої кришки, олівцем: «Кто быль 1832го года гtнварz 18 числа зtмлz траслась ... (далі нерозбірливе)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Р.» на форзаці. Шифр «ДА/п 557», синім чорнилом, на арк. 1. «79» олівцем, на ярлиці, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1874 р. від Д. Гуковича, священика у с. Шелепуха Черкаського пов. Київської губ., через товарища голови ЦАТ КДА П.Г. Лебединцева (Отч. 1874, 10). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 545 (XVI ст.).

69. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку. 1570 р. Писець Василій Терновський, шляхтич, попович, диякон.

Ф. 301, № 39 л

Інципіт: «но въс-(х) сє(д)мица(х), в~і. n начала(ж) .г~і. та сє(д)мица».

Експліцит: «Слава бо~у давшемY зачало и по зачал- конєцъ. аминъ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 284 арк. Чистий арк. 133 зв., 215 зв. У кін. XVI – на поч. XVII ст. підклеювалися розірвані арк. 91, 108 зв., 119 зв., 123 зв., 124 зв., 160 зв., 161. На початку та в кінці ркп. сліди замокання, аркуші забруднені, потемнілі, їхні краї, а також краї аркушів усередині ркп., що випадають, покручені й розірвані; на аркушах воскові плями; арк. 76 розірваний посередині лівої частини тексту; розірвано нижнє поле по орнаментованому бордюру арк. 86; дірка на правому куті арк. 137; вирізано нижні поля арк. 14–18, де знаходився запис, і доклеєні іншим папером, по якому зроблено новий запис; пошкоджені шашелем арк. 225–284; випадають з блока арк. 6, 85, 93, 104, 113, 114, 123–125, 132, 133, 143, 152, 153, 203, 212, 262, 271, 282, 283, 284; відриваються арк. 1–5, 8, 14, 142, 162, 272, 281. Зошитів 30, переважно по 10 аркушів: I^{6}, II^{9}, III^{10}–IX^{10}, X^{9}, XI^{10}–XIV^{10}, XV^{9}, XVI^{10}–XXII^{10}, XXIII9, XXIV^{10}–XXIX^{10}, XXX^{3}. У I зошиті відсутні перший–четвертий аркуші (перед арк. 1). Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 205). Філіграні: 1) кабан (арк. 1) — сх. Лихачев № 2988 (1562 р.); 2) лев, із гербом у лапах (арк. 85) — сх. Laucevičius № 2305 (1568 р.); 3) герб Габданк (на підклеєних нижніх полях арк. 14–18) — сх. Каманін, Вітвіцька № 191 (1598–1600 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 213 × 133, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав тр. чв. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, кіновар.

Оздоблення. Заставок чотири, плетінчастої композиції; на арк. 13, 86, 134, 216 виконані темно-коричневим чорнилом, заповнені червоною, зеленою та жовтою фарбами; на нижніх і правих полях цих аркушів рослинні бордюри, писані червоною, зеленою, жовтою фарбами, елементи гірлянди окунтурені кіновар'ю. Кінцівки колофоном: на арк. 82 зв., 284 кіноварні, на арк. 85 зв., 133, 215 чорнилом. Заголовки виконані кіновар'ю, перший рядок — великими літерами з елементами простої в'язі;

заголовки статей, покажчиків зачал — кіновар'ю. Ініціали: на арк. 13, 86, 134, 216 великі плетінчасті, виконані чорнилом, заповнені червоною, зеленою, жовтою фарбами; на арк. 84, 133 тонкі кіноварні з рослинними елементами; заголовні літери кіноварні.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Верхня кришка відірвана від блока, тримається за рахунок покриття. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. Оправа мала складений оклад на верхній кришці, від нього лишилися сліди від накладок: косинців, середника, двох восьмикутних зірок. На нижній кришці в центрі та кутах сліди від п'яти пуколь діаметром 27 мм. На обох кришках отвори від цвяхів, якими частини окладу та пуклі кріпилися до кришок.

Зміст. Арк. 1. Сказання, втрачене, наявний тільки кінець, зі слів: «но въс-(х) сє(д)мица(х), в~і. n начала(ж). г~і. та сє(д)мица. чтє(т~)cu n мар~ка въ є~і дн~ий».

Арк. 1–8 зв. Покажчики євангельських читань: на рік — на полях, проти неділі, проставлено у XVIII ст. гласи і вказівки утреніх євангельських читань (арк. 1–7); 12 страсних євангелій та часів Великої П'ятниці; вказівки читань на Пасху та євангелій недільних утреніх (арк.7 зв.–8 зв.).

Арк. 8 зв.–82 зв. Передмова Феофілакта Болгарського (у ркп. — Охридського) та Євангеліє від Матфея.

Арк. 83–130 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 130 зв.–212 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 212 зв.–273 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 274–281. Місяцеслов. Сербські та давньоруські пам'яті: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Сави Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 281–284. Покажчики євангельських читань: на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 284–282); вказівка та настановча стаття, як читати євангелія на часах Страсної неділі (арк. 282–283); апостольських і євангельських утреніх і літургійних недільних (арк. 283–284).

Записи. 1) [1570 р.], писця, арк. 284, півуставом, кіновар'ю: «Слава Бо~у давшєму зачало и по зачал- конєцъ. аминъ».

2) 1570 р., писця Василія Терновського, арк. 284 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Слава сътворитТлТви нашТму и съпосп-шнику мл(с~)тивому Бг~у да(в~)шТму мн- учинити почато(к~) и по поча(т)ку доко(н~)чанu мн- гр-шному исписасu сиz ст~аz книга имТнТ(м) єb(г~)лиє тТтръ рукою многогр-шъного и убогого на маТ(т)ности слугы цр~ковъно(г~) диzкона Василиz поповича а з дому шлТхТ(т)ны(х) ТТ(р)но(в)скы(х) д-ди(ч~) ино пц~и ч(с~)тънии и диzкони и чТ(т)ци аѝТ ли сu буду гдТ јписа(л~) або нТ дописа(л~) будучи у нТдоста(т)ка(х) свои(х) испра(в~)лzитТ а мТнТ гр-шна(г~) нТ клън-тТ а ва(с~) Бг~ъ прости(т) помл~уТтъ ами(н~). року Бж~и аф~о. на дн~ъ ст~го мч~ника Василz».

3) Кін. XVI – поч. XVII ст., вкладний, на вклеєних на місці вирізаних полів арк. 14–17, на яких був більш ранній запис, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ИзволТниТ(м) ѻца и посп-шТніТ(м) сн~а и съврашТнїТ(м) ст~го дх~а ѻмТ(н)... сїю книгу Тѣ(г~)лїТ тТтръ за ѻпуѝТниТ гр-хо(в~) свои(х) а за здоровz ча(д) свои(х) Данила Ма(к)сима ДТмѡна Іѡан(н)а ЕлТны ФТј(до)ры З-новии Марыны а ваши(х) ст~нь поко(р)нТ проси(м) г(с~)днвТ јц~ТвТ питаючи своими ст~ми мл~тва(ми) на(с~) гр-шны(х) поминайтТ а ва(с~) Гъ~ Бъ~ Іс~ Хс~ раци(т) заплатити во цар(с~)твии своТ(м) бТ(з)конТ(ч)но(м)». На арк. 14 зв. цим же почерком уписано поминання: «помѡни Ги~ раба бж~їа ЈмТлїѡна Јгафїи Романа Евдокии ЛТј(н~)тїа Ву(к)симии Па(в~)ла СтТфана Ва(л~)ка Јсааїи».

4) XVIII ст., власницький, на звороті верхньої кришки оправи, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиz книга глаголТмаz ТТ(т)ръ Тѣ(г~)л».

5) XVIII ст., вказівка читань Євангелія на пасії у Великий піст, на арк. 6 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом, у кінці подано замітку: «По оустановлєнію памѧти православнаго и блаженаго Митрополита Кієвскаго Петра Могили».

6) [1882 р.], на звороті верхньої кришки оправи, скорописом, чорним чорнилом: «Отъ священика І. Зержицкого, Полт. губ.».

7) Кін. XIX – поч. XX ст., на лівому полі арк. 278 зв., скорописом, олівцем, навпроти вказівки читання 13 лютого, прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського: «Сравни Рук. № 296. XV в.». Посилання зроблено на Євангеліє тетр, зі старим шифром № 296, яке описане в каталозі О. Лебедєва під № 37 на стор. 11, як Євангеліє XVI ст. (ф. 301 (ЦАМ КДА), № 37 л).

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. Р. II. 452» чорним чорнилом, на ярлиці, на корінці оправи.

Історія надходження. Євангеліє надійшло до ЦАМ КДА у жовтні 1882 р. від І. Зержицького, священика у с. Власовка Зіньковського пов. Полтавської губ., через студента КДА Д. Фесенка-Навроцького. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Изв. 1882, 63–64 (публ. запису з помилкою в даті, арк. 284 зв.); Крыжановский 1889, 194–207; Лебедев 1916, 13–14.

70. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 1576 р.

Ф. 301, № 43 л

Інципіт: «еже ѻ ма(т)аа ст~го еѣ(г~)лїа главы: о влъсв-хь».

Експліцит «а ты(и) пакы заиди до цвт-(т) не(д)».

Мова. Цсл. молд. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 282 арк. Арк. 1 чистий. Зошитів 35: I^{8}–XXXII^{8}, XXXIII^{10}, XXXIV^{8}, XXXV^{5}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Пергамен 2° (325 × 220).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 150, рядків 20; на арк. 269–280 зв. текст у два стовпці по 25 рядків. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав молдавський. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар; золото.

Оздоблення. Мініатюри: на арк. 4 зв., 76 зв., 125 зв., 209 зв. зображення євангелістів у рамках, виконані фарбами. Рамки на першій та останній мініатюрах зафарбовані червоною фарбою, по ній рослинний орнамент сріблом; на другій та третій мініатюрах — синьою фарбою, орнамент — золотом. Фон мініатюр золотий, фарби: червона, синьо-зелена, коричнева, блакитна та бежева. Заставки до євангелій — плетінки-піврамки: на арк. 5 з п'яти подвійних кіл та чотирилисників, на арк. 77 та 126 з трьох подвійних кіл, на арк. 210 з чотирьох подвійних кіл; заставки виконані золотом, зафарбовані синьою, зеленою, коричневою, бордовою, жовтою фарбами. Малі заставки-смужки: на арк. 2 тонка смужка з вузлами, виконана золотом та синьою фарбою, з дрібними рослинними елементами; на арк. 269 тонка смужка з ромбів та овалів, виконана золотом, зафарбована жовтою та зеленою фарбами; на арк. 274 тонка смужка рослинного орнаменту, виконана золотом та фарбами: синьою, зеленою, коричневою та жовтою. Кінцівки колофоном; на арк. 121 текст виконаний золотом; на арк. 280 кінцівка прикрашена елементом рослинного орнаменту (чорнило). Ініціали двох типів: на арк. 5, 77, 126, 210 двоконтурні плетінчасті, виконані золотом, зафарбовані синьою та жовтою фарбами з дрібними рослинними елементами; на арк. 3, 74 зв., 123, 206 зв. тонкі золоті або кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту (чорнило). На арк. 281 таблиця у подвійних рамках, заповнених геометричним орнаментом. Усі прикраси виконані з великою художньою майстерністю.

Оправа. XVIII ст. Дошки в темно-зеленому оксамиті, дубльованому на рядниму, який місцями потертий, вигорів та забруднений. Обрізи золоті з гравіровкою. Була здійснена спроба поновлення рослинного орнаменту гравіровки верхнього та нижнього обрізів шляхом обведення його контурів темною фарбою. Форзаців не було. Звороти кришок не виклеювалися. На початку та в кінці блока вставлено по одному аркушу декоративного паперу, що має фарбування з обох боків: з лицьового боку — гребінчасте, зі звороту — клейстерне в чотири кольори: зелений, бордовий, фіолетовий та жовтий. Застібки втрачені. Фурнітура втрачена.

Зміст. Арк. 2–73 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея; поч.: «еже п ма(т)аа ст~го еѣ(г~)лЇа главыи: о влъсв-хь».

Арк. 74–121 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 122–206. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 206–268 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 269–269 зв. Сказання про число євангельське.

Арк. 269 зв.–280 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи до сиропусної седмиці включно (арк. 269 зв.–273); у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій, часів Великої П'ятниці, Великої Суботи, а також на Пасхальній літургії (арк. 273–273 зв.); 11-ти воскресних утреніх євангелій (арк. 273 зв.).

Арк. 274–279 зв. Місяцеслов. Сербські пам'яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського (в ркп. — Симеона, мироточця Сербського), без позначення дати.

Арк. 279 зв.–280 зв. Покажчик євангельських читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим, на часах Страсної седмиці.

Арк. 281. Таблиця читань за Октоїхом.

Записи. 1) 3 жовтня 1576 р., вкладний, на арк. 73 зв., молдавським скорописом, коричневим чорнилом: «Бл~гоизволtнїt(м) jц~а. и посп-шtнїt(м) сн~а. и съвръшtнїt(м) ст~го дх~а сътвори съи tttpotb(г~)ль. ij(н~)голь и вtликы и логофt(т) и п(о)дроужїv tr~ анна. въ дн~и бл~гочьстиваго г(с)п(д)на ij~ пttра вotво(дї). и бл~го(про)ирволи(х) св-тлы(м) и чисты(м) ср(д)цt(м) и дадо(х) tго въ съи бж~іи цр~ковь. ра дш~v и паму(т) на(м) и родиttлt(м) наши(м). и бг~оданны(м) чudj(м) наши(м). и кто покоуситсu възuти tго или nдати тъ(и) да има(т) nв-(т) дати пр-(д) страшны(м) и нtоумытны(м) cvдиot(м) хв~-(м). в лт~о ≠рп~д м(с)ц~а j(к~) г~».

2) 10 вересня 1592 р. (1692 р. в запису, вірогідно, вказаний помилково), вкладний, Феофана, митр. Сучавського, на арк. 268 зв., молдавським скорописом, чорним чорнилом: «Блг~оволtнїt(м) Бж~іи(м) tttpotb(г~)ль съ(и) сътвори и окова ij~голъ и вtликыи логофt(т) tгожt помvчи zнкоу(л) вotво(да) нtповинна cvоа і кон-(ч)н- и главv tго j(т)с-че. и вьс- им-нїа tго nzть. и съи tttpotb(г)ль и повн-гда nгнань бы(с~) zнкоу(л) n власти и поб-же въ лtjв- град-. тогда и азь atjaa(н) митрополи(т) cbчавскыи тоу cvooy б-гоу(л) страха ра(д) zнкоула и въсхытишu л-ховt вьс- им-ніа его. и вид-(х) и съи tttpotb(г~)лъ n иноплtмtни(к) расхыot(н) и побол-(х) дш~tv како поносu(т) tго чюж(д)tstmt(ц) латины. и да нt погыбнt(т) паму(т) jковавша(г) tго. и окоупи(х) t(г) n л-(х). и дадо(х) л-хj(м) жо(л)ты(х) за tttpotb(г)ль и нt возъмого(х) добивати tго n ни(х). нv и tot насилова кн-гын- дъои алtrандра вotво(ди) и porа(н~)д г(с~)пжи оупокotны(х). и съ вtликы(м) троудо(м) tдва изнtct tго n pvкы л-хj(м) и tot приложи и дадо(х) сто талt(р). zкож мало нt въсu моа nда(х) и искbпи(х) tго. тогда nвръзtмисu двt(р) и пріидо(х) во своа зtмлu. и дадо(х) tго въ съз(д)аnvu n мtнt цр~ковь. хра(м) чс~тна(го) прр~ока пр(д)тчu и кр(с~)тлъ ijанна. въ монасты(р) р-(ч)кы. т-мжt аot кто n сн~овь пана гол-u избtpt(т) съ. или съжиtt(л)ница tго и хотu(т) платити памuти ра(ди) родиtt(л) свои(х). а jни да nдаду(т) ти(и) пр-(д)pt(ч)тны(х) пину(з) р~ b (г~) жолты(х), и р~ талt(р~) монастыри р-(ц)кы. и по платv да cv(т) во(л)ни възuти tr~. а ина(к) кто покbситсu пръложити ег~ n цр~ковь. таковыи да t(с~) проклu(т) и тр-клu(т). n г~а б~а~ и n кр(с~)тлъ ij~. и n нашt(г) см-ptнїа. пи(с~) в л-(т)о ≠р~с ct(п) і~».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв./273», коричневим олівцем, та «№ 70», олівцем, — на внутрішньому боці верхньої кришки. «Інв. 19365», червоним чорнилом, та шифр «Муз. № 711», олівцем, — на внутрішньому боці верхньої кришки і арк. 1. Шифр «Арх. музей № 211» на арк. 1. «№ 75», червоним олівцем, на арк. 1 і 5. Шифр «ДА/43л», чорним чорнилом, на арк. 1 і олівцем на арк. 2. Шифр «211» чорним чорнилом, на ярлиці, на арк. 268 зв. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті м. Київ» на арк. 1, 2, 3, 72, 168 і 281 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1884 р. з ніжинської грецької церкви (Изв., 1884, 30. — Лебедев 1916). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19365), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 14).

Опис. Лебедев 1916, 15–16.

71. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Завершено 2 травня 1579 р. Копенгаген, Данія. Писець Шерапка Євдокимов.

Ф. 312, № 32

Інципіт: «г~и іс~е х~е сн~е единородныи безначална(г) jц~а, рекий прч(с)ты(ми) тї оусты».

Експліцит: «еb(г~)алїе, въ лоу(к), гла(в~), д~».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 160 арк. Арк. 160 вставлений при оправленні 1854 р. Чисті аркуші: 4 зв., 145 зв., 160. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні. Зошитів 22: I^6, II^8–V^8, VI^6, VII^8–VIII^8, IX^6, X^8–XV^8, XVI^6, XVII^8–XXI^8, XXII^6. У VI зошиті вирізані три аркуші; у VII, XI, XVI зошитах — по одному аркушу, без текстових лакун. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (330 × 200). Філігрань риба в колі, над нею літери *GC* (арк. 1) — сх. Briquet № 12430 (1574–1579 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 265 × 155, рядків 26. На арк. 1–2 текст у 2 стовпчики по 26 рядків. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар; темно-червона фарба.

Оздоблення. Заставки: на арк. 5 і 45 подвійна рамка, в одній — смугастий орнамент, в іншій — плетінчастий, внутрішній простір заповнено рослинним орнаментом, по кутах та боках рамки зооморфні елементи. На арк. 72 рамка орнаментована трикутниками, всередині рамки дві невеличкі ромбовидні плетінки, між ними стилізована квітка. На арк. 114 рамка орнаменована косими смужками, всередині рамки рослинний орнамент, по кутах зооморфні елементи. Всі заставки виконані яскравими фарбами, синьою та червоною; на арк. 69 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном. Заголовні ініціали: на арк. 114 кіноварний, прикрашений стилізованими завитками і розчерками; на арк. 45 кіноварний, окантований синім чорнилом; на арк. 4 двоконтурний зооморфного стилю, виконаний синьою і червоною фарбами, прикрашений рослинними елементами. У покажчику глав (арк. 1–2) кіноварні смужки, що відділяють стовпчики тексту, прикрашені елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Третя чв. XIX ст. (1854 р., див. запис № 5), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Дошки (від попередньої оправи?) в темно-коричневій, майже чорній, шкірі. Форзаци приклейні; папір гладкий, без філіграней. Обрізи від попереднього, непервинного оправлення забруднені, з залишками тиснення квітчастими басмами, що збереглося місцями. На верхній кришці мідний (?) середник «Розп‘яття з чотирма Предстоячими», виконаний в техніці басми. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець) потемніло, місцями набуло чорного кольору. На корінці, у проміжку між першим та другим бинтами, відтиснуто назву *ЄВАНГЄЛІЄ*. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 312, № 28, 31, 78, 89, 157.

Зміст. Арк. 1. Молитва перед читанням Євангелія; поч.: «г~и іс~е х~е сн~е единородныи безначална(г) jц~а, рекий прч(с)ты(ми) тї оусты zко безъ мен- не можете творите ничето(ж)».

Арк. 1 зв.– 42 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 43–68 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 69–111 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 112–145. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 146–154 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи (арк. 146–153), читань за Октоїхом з поясненням (арк. 153–153 зв.), на чинопослідуваннях і требах, загальних святим (арк. 153 зв.–154 зв.).

Арк. 154 за.–159. Місяцеслов.

Записи. 1) 2 травня 1579 р., запис писця Шерапки Євдокимова, на арк. 159, півуставом, коричневим чорнилом: «л-та ≠р~п~р(г), маиа в~ъ дн~ь, си eb(г)лїа написана в дацко(й) земле за море(м), в короле(в)ско(м) горо(де) в капнагаве. а писа(л) сї eb(г)лїа многогр-шныи ра(б) jл-кс-е(в) чл~вкъ григо(р)евича дв~два, шерапка евдокимо(в) по jл-ксеевоу вел-нїю».

2) XVIII ст., власницький, на арк. 1, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Книга Мн(с)т~ра Мtжиго(р)ского».

3) XVIII ст., вкладний, на арк. 159, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Се u(з) ра(б) бж~и петръ никиаоровъ сн~ъ пол-во(и) казакъ. Положи(л) есми сию кнїгу tb(г~)лїt те(т)ро оу нїколы чю(до)творця Мо(ж)йска(г) в путивли на поса(де) по своеи дш~и въ в-ки в-к[овъ]».

4) 1810, 1850 рр., півуставом, на арк. 159, над записом писця, чорним чорнилом: «п ро(ж)дества хр(с)ва. а ф о а. (далі іншою рукою) по сtй 1810 годъ: 231 годъ (**далі знов іншою рукою**) а по 1850 г. 271».

5) 1854 р., на арк. 1а: «Переплетено 1854 р.» (підпис нерозбірливо).

6) 1854 р., на арк.1: «Кіевософійской Библіотеки 1854 г.».

7) XIX ст., внизу арк. 159, під усіма записами, чорним чорнилом: «Вс-хъ л-ть tван(г)лїю. ctму рмв».

Старі шифри, штампи, наклейки. «3», олівцем, на арк. 1. «№ 3», олівцем, на арк. 159. У штампі «№ 3», олівцем (двічі); «№ 26», олівцем, — на арк. 1а. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора» на арк. 1а, 1, 77 зв., 159.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 12.

72. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 70-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 41 л

Інципіт: «В-дама бу(ди). zко четыре сvть eb(г~)лїа и нїже множае си(х)».

Експліцит: «в сре(д) eb(г~)а п ма(а~) гла(в~) м~в».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 269 арк. (1–28, 30–84, 86–269 — XVI ст.; 29, 85 — XIX ст.). Чисті аркуші: 25 зв., 249 зв., 269. Сліди замокання; на початку ркп. аркуші значно пошкоджені та обірвані. Ркп. реставрований; арк. 29 і 85 вставлені при реставрації. Зошитів 33: I^{6}, II^{6}, III^{10}, IV^{6}, V^{10}, VI^{8}–XII^{8}, XIII^{10}, XIV^{6}, XV^{8}, XVI^{10}, XVII^{8}–XIX^{8}, XX^{6}, XXI^{10}, XXII^{4}, XXIII^{10}, XXIV^{6}, XXV^{8}–XXIX^{8}, XXX^{6}, XXXI^{8}–XXXIII^{8}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (275 × 190). Філіграні: 1) сфера (арк. 3) — сх. Briquet № 14013 (1570 р.); 2) риба у колі (арк. 85) — под. Laucevičus № 3912 (1610 р.) № 3914 (1611 р., 1613 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 195 × 120, рядків 23. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., широкий, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. У кінцівках на арк. 125, 20 зв., 249 текст у три–чотири рядки

(кіновар); на арк. 197 зв. — у вигляді скороченого посередині рядка і чотирьох крапок.

Оправа. Перш. пол. XVIII ст., поновлювалася у XIX ст. Дошки в шкірі. Втрачені частини шкіри на корінці та верхній кришці у XIX ст. були заново поволочені полотном з наклеєними на нього шматками шкіри зі слідами тиснення від різних оправ, покриття пофарбовано коричневою фарбою. На обрізах проглядають сліди зеленої фарби. Форзаци втрачені. При поновленні оправи зворот верхньої кришки був заново виклеєний папером XIX ст., на звороті нижньої кришки лишилася приклейна частина форзаца оправи XVIII ст. Втрачені застібки не поновлювалися. На верхній кришці від фурнітури оправи XVIII ст. зберігся мідний уступчастий наріжник із зображенням євангеліста Марка. В центрі восьмикутна картонна накладка з вирізаним восьмикінцевим православним хрестом; під ним проглядає дерево кришки.

Зміст. Арк. 1–2 зв. Сказання про число євангельське; поч.: «В-дама бу(ди). zко четыре сvть еѣ(г~)лїа и нїже множае си(х)».

Арк. 2–75. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 76–120 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 121–195 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 195 зв.–249. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 250–258 зв. Покажчик євангельських читань: у Великий піст за Тріоддю, без початку, починається з 12-ти страсних євангелій, включає також часи Великої П'ятниці, читання Великої Суботи, Пасхальної літургії; покажчик читань загальних святим, на чинопослідуваннях і требах.

Арк. 259–266 зв. Місяцеслов. Давньоруські пам'яті: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; рівноап. блгв. кн. Володимира (в ркп. — «Успенїе Великаго самодръжца роускаго Владимера»), 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 267–268 зв. Покажчик читань на рік від Пасхи, обривається на середі 3-ї седмиці по П'ятдесятниці.

Записи. 1) XIX ст., власницький, на арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «Березанской Рождество-Богородицкой церкви Н-жинскаго у-зда».

2) 1923 р., на арк. 269, синім олівцем: «Въ этой рукописи всего 267 листовъ П. Попов. 1923. XI. 28».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. № 19378», червоним чорнилом; «№ 93», червоним олівцем; «№ 27», олівцем, — на форзаці. Шифр «ДА/41л» на форзаці, на арк. 1. Штамп «Б. УАН» на форзаці, на арк. 1, 50, 77. Два штампи «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1, 4, 268 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1895 р. від А.О. Леопардова, дійсного статського радника, дійсного члена ЦАТ КДА (Изв. 1895, 31, датований XV ст. — Лебедев 1916, 14–15). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19378), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 30).

Опис. Лебедев 1916, 14–15 (60–70-ті роки XVI ст.).

73. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 70–80 роки XVI ст.

Ф. I, № 1660

Інципіт: «В-домо да есть. ꙁко чтетсꙋ рꙋ(д). ѡ їоа(н)а стго еѵ(г~)лїа».

Експліцит: «емоу(ж) по(до)баеть ч(с)ть и хвала. и поклоненїе въ в-кы векомъ. аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 242 арк. Наприкінці ркп. аркуші пошкоджені. Випадають аркуші 1–8, 174–175, 182–183, 190–191, 198–199, 214–214, 223–225, 228–231, 240–242. Зошитів 31: I^6, II^2, III^{10}–IV^{10}, V^8–XX^8, XXI^9, XXII^8, XXIII^9, XXIV^8–XXIX^8, XXX^{10}, XXXI^2. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (320 × 200). Філігрань кабан двох варіантів: 1) I варіант (арк. 6) — тип Лихачев № 3339 (1576 р.); 2) II варіант (арк. 118) — тип Лихачев № 1867 (1567 р.), Laucevičus № 3699 (1571 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 120, рядків 23. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., високий, прямий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали до євангелій двоконтурні кіноварні, виконані в рослинно-геометричному стилі, тонко заштриховані чорнилом; до текстів передмов заголовні ініціали прості кіноварні, з елементами рослинного орнаменту. Кінцівка на арк. 5 зв. колофоном, під нею вузол і кома; на арк. 106, 226 зв. текст завершується кіноварним вузлом і крапкою; на арк. 171 зв. під текстом три кіноварних вузлики та розчерк; на арк. 242 кінцівка колофоном, під ним чотирилисник і вузол. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII–XVIII ст. (?). Від оправи лишилися дошки з незначними фрагментами покриття на зворотах кришок з темно-фіолетового оксамиту. Обрізи червоні, вигоріли. Від застібок лишилися зламані пробої. Фурнітура втрачена. На верхній кришці паперова наклейка з написом: «Рукописне євангелія Берковської Релігійної громади» та суч. шифром ркп. «І 1660».

Зміст. Арк. 1–1 зв. Сказання про число євангельське; заголовок: «Сказание преемлюоее всего л-та число еѵ(г~)льское. ї еѵ(г~)лїсто(м) прїатїе ѡнюду начинаю(т) ї до гд-стаю(т)»; поч.: «В-домо да есть. ꙁко чтетсꙋ рꙋ(д). ѡ їоа(н)а стго еѵ(г~)лїа».

Арк. 1 зв.–65 зв. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея.

Арк. 65 зв.–105 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 106–171 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 171 зв.–220 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 220 зв.–228 зв. Покажчики євангельських читань: на рік від Пасхи, 11-ти утреніх воскресних євангелій (арк. 220 зв.–227); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. 12-ти страсних євангелій та часів Великої П'ятниці (227–228 зв.).

Арк. 228 зв.–240 зв. Місяцеслов. Сербські та давньоруські пам'яті: свт. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Стефана, у чернецтві Симеона, царя Сербського, 13 лютого; рівноап. блгв. кн. Володимира, у хрещенні Василія (у ркп. — «Успенїе великаго самодержца русскаго Владимира»), 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 240 зв.–242. Покажчик читань загальних святим, на чино-послідуваннях і требах.

На арк. 188 (нижня половина) і 188 зв. (верх) кіновар'ю закреслений помилково написаний фрагмент тексту.

Записи. На арк. 67 зв., чорним чорнилом: «1423 гд~а».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «I, 1660/6497», на верхній дошці оправи. Штамп «Вс. Б-ка України» на верхній дошці оправи та на форзаці. Наклейка «Рукописне евангелія Берковської Релігійної громади. У церкві села Беркова Козел. раіону», чорнилом та олівцем, на верхній дошці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР від релігійної громади с. Беркова (суч. Бірки?), Козелецького р-ну Чернігівської обл., інв. запис 1929 р.

Опис. Фондовий.

74. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 13 п

Інципіт: « Иже оубо пр-жде закона јни юж(с)твнїи мvжїе».

Експліцит: «eb(г~) n м(а~) г(л~) к~р. eb(г)лїе за бездъж».

Мова. Цсл. середньоболг. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 301 арк. Чисті аркуші: 4 зв., 221 зв., 287 зв. Останній аркуш відірваний; арк. 7, 35 вставлені при реставрації; арк. 1, 5, 6, 301 випадають. Зошитів 38: I^6, II^1 (арк. 7 відновлений), II^8–X^8, XI^7, XII^8–XXXVIII^8. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 195). Філіграні: 1) три мечі на гербовому щиті малих розмірів (арк. 163) — сх. Briquet № 1422 (1579 р.), Лихачев № 3347 (1581 р.); 2) герб малих розмірів, угорі три маленьких хрестики, на щиті вензель, філігрань проглядається неясно, аналог не встановлений; 3) велика корона, вгорі шестикутна зірка, над нею півмісяць, під короною літера *М* (арк. 35) — аналог не встановлений, папір др. пол. XVII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 130, рядків 19. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., крупний, прямий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні плетінки: на арк. 5 з трьох подвійних кіл, на арк. 86 з трьох одинарних кіл. На арк. 139 і 225 вгорі залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, під ними двокрапка та хвиляста лінія. Ініціали: на арк. 5, 86, 139 плетінчасті, двоконтурні ініціали великих розмірів, виконані кіновар'ю; на арк. 225 виконаний у тому ж стилі, внутрішній простір його частково зафарбовано кіновар'ю. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки з покриттям відірвані від блока. Від форзаців лишилися незначні фрагменти паперу на зворотах кришок. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) місцями збереглося незадовільно. На верхній кришці в кутах обрамлення проглядають уступчасті сюжетні косинці з євангелістами, в центрі мигдалевидний сюжетний середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими».

Зміст. Арк. 1–82 зв. Передмова Феофілакта Болгарського (покажчик глав відсутній), Євангеліє від Матфея. Заголовок: «аеjфилакта архїепк(с)па блъгарскаго пр-дисловїе, еже n ма(т)аеа стого eb(г)лїа»; поч.: «Иже оубо пр-жде закона јни юж(с)твнїи мvжїе».

Арк. 83–135 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 136–221. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 221–287. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 288–292 зв. Покажчик євангельських читань: на рік від Пасхи (арк. 288–292); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст (арк. 292–

294).

Арк. 294–301. Місяцеслов (числа у місяцях не позначені).

Арк. 301–301 зв. Покажчик читань на чинопослідуваннях і требах, загальних святим; обривається на читанні при бездощів'ї: «eb(г~) n м(а~) г(л~) к~р. eb(г)лїе за бездъж[дие]».

Записи. XIX ст., дарчий, на арк. 5–13: «Въ Библіотеку Киевской Духовной Академіи Оть Воспитанника той же Академіи Севастіана Шумигорскаго».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «о. л. № 59», чорним чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА бл. 1851 р. від кол. студента Севастіана Шумигорського (Петров 1875, 14). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 14 (XV ст.); ПС XV 1986, 101, № 636.

75. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. V, № 748

Інципіт: «Книга ро(д)ства і~с хв~а сн~а дв(д)ва».

Експліцит: «Сего же никтоже разум- n возлежаоих, к чесому рече ему». (арк. 271, далі текст обсипався).

Мова. Цсл. білорус. ред. (?)

Кількість аркушів та стан збереженості. 272 арк. Папір крихкий через кисле чорнило; букви, рядки випадають; на арк. 271–272 випадає все поле тексту. Зошитів 34: I[8]–XXXIV[8]. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (286 × 194). Філігрань кабан (арк. 50) — под. Laucevičus № 3699 (1571 р.), № 3701 (1578 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 223 × 135, рядків 21. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., великий, із легким нахилом вправо, твердий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, кисле; кіновар. Півустав XVII – поч. XVIII ст. на арк. 53–53 зв.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні кіноварні плетінки: на арк. 1 з трьох кіл, з рослинно-плетеним орнаментом на бічному полі (чорнило), незафарбована; на арк. 82 з трьох подвійних кіл; на арк. 137 з трьох подвійних кіл. На арк. 227 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, на арк. 136 під текстом дрібний орнамент з рисок. Ініціали на арк. 1, 82, 137, 227 великі плетінчасті, виконані чорнилом (арк. 1, 82) і кіновар'ю (арк. 137, 227), частково зафарбовані кіновар'ю. У заголовках в'язь.

Оправа. Не збереглася. Книжний блок вставлений в обкладинку XIX –поч. XX ст. з тонкого картону сірого кольору; зверху наклеєний аркуш білого паперу з хрестом (чорнило). У центрі хреста літери *IC XC*, на кінцях — *П*, *п*, *N* під титлами. В правому верхньому куті обкладинки напис червоним чорнилом «*Обложка познейшего времени*». Знизу паперова аплікація.

Зміст. Арк. 1–78. Євангеліє від Матфея. Заголовок: «N матаеu ст~ое блгов-стЇt»; поч.: «Книга ро(д)ства і~с хв~а сн~а дв(д)ва».

Арк. 78 зв.–133 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 133 зв.–224 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 224 зв.–288. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна; текст не читається з верхнього рядка арк. 271 (Ін. XIII, 28), зі слів «Сего же никтоже разум- n возлежаоих), к чесому рече ему ...» (далі текст обсипався).

Арк. 53–53 зв. Доповнення пропущеного тексту (XVII – поч. XVIII ст.).

Записи. 1) 18 грудня 1882 р., дарчий, на арк. 1: «Императорскому Обществу Истории и древностей от Степана Филаретовича Орловского. Одесса, 18.12.1882».

2) 4 вересня 1902 р. на арк. 272 зв.: «Въ этой рукописи 272 (дв-сти семдесять два листа). Библіотекарь Ав. Сістенко. 4 сентября 1905 г.».

3) Поч. XX ст., на картонній обкладинці ркп., олівцем: «5 р.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «І. 3. 3», «41» у колі, червоним олівцем; «№ 14»; «48003», фіолетовим чорнилом; «XII/83», чорним чорнилом (закреслене); «156/272», — на картонній обкладинці ркп. «XII/83», олівцем, на обривку вільного аркуша форзаца. Штамп «Библіотека Одесскаго общества исторіи и древностей» на арк. 1, 272 зв. «І. 3. 3», чорним чорнилом, на ярлиці; «Інв. 48003», фіолетовим чорнилом, перекреслено олівцем, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1945 р. у складі збірки Одеського товариства історії та старожитностей.

Опис. Фондовий.

76. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без кінця. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 556 п

Інципіт: «Пр-(д)словие еже п ма(т)aeu».

Експліціт: «за вczко прошеніе. eb(г) ма(а) к. п по(л)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 324 арк. (1–317 — XVI ст. + 318–323 — XVIII ст. + 1а — XVI ст.). Чисті аркуші: 104 зв., 165 зв., 265 зв. Аркуші пошкоджені, поточені жучком; арк. 233–236 випадають. Сліди замокання. Ркп. реставрований у 1725 р.; зошити перешиті; сигнатура зрізана; деякі аркуші підклеєні, текст на них відновлений; арк. 1а належить до втраченого кінця ркп. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (200 × 120). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 8) — сх. Каманін, Вітвіцька № 235 (1590 р.); 2) герб з трьома коронами на щиті (арк. 33) — сх. Каманін, Вітвіцька № 353 (1588 р.); 3) герб із хрестом на щиті (арк. 319) — тип Laucevičius № 1760 (1726 р.), № 1762 (1730 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 120, рядків 21. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., широкий, крупний, з невеликим нахилом вправо. Почерк один; з арк. 318 ркп. дописаний у 1725 р. палітурником Яном Масловичем (див. записи № 1 і № 2). Чорнило світло-коричневе, розпливлося; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні плетінки: на арк. 1 смужка, усередині зафарбована кіновар'ю; на арк. 105 кіноварна квітка з восьми пелюсток на кіноварному фоні у рамці, що виконана чорнилом; на арк. 166 кіноварна плетінка, у надвершші квітка з восьми пелюсток; на арк. 266 подібна плетінка, виконана чорнилом. Кінцівки колофоном; на арк. 161 зв. кінцівка хрестоподібна. Ініціали кіноварні, у рослинному стилі. У заголовках в'язь.

Оправа. 1725 р., Україна, поновлювалася в кін. XVIII – на поч. XIX ст. Палітурник Ян Маслович, бакаляр (див. записи № 1 і № 2). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Від оправи лишилися фрагменти кришок вздовж корінця та значна частина покриття, корінець був надставлений свинячою шкірою в кін. XVIII – на поч. XIX ст. На забруднених обрізах проглядають залишки червоної фарби. На верхній кришці лишилися три цвяхи та контур від накладки. Сліпе тиснення на кришках збереглося незадовільно. В центрі верхньої кришки кибалковий середник «Розп'яття з двома Предстоячими», зверху та знизу — невеличкий восьмикутний середник, на якому нечітко проглядається постать з німбом.

Зміст. Арк. 1 зв.–4. Передмова Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матфея; заголовок: «Пр-(д)словие еже n ма(т)aeu»; поч.: «Иже оубо прежде закона».

Арк. 4 зв.–10 зв. Покажчик євангельських читань на рік від Пасхи.

Арк. 11–100 зв. Євангеліє від Матфея.

Арк. 100 зв.–161 зв. Передмова, покажчик глав та Євангеліє від Марка.

Арк. 162–262. Передмова, покажчик глав та Євангеліє від Луки.

Арк. 262–324. Передмова, покажчик глав та Євангеліє від Іоанна (ркп. XVI ст. закінчується на арк. 317 зв., Ін. XIX, 15).

Арк. 324–328 зв. Покажчики читань: на рік від Пасхи (арк. 324–328); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст, у т. ч. богослужінь Страсної седмиці (арк. 328–328 зв.); на чинопослідуваннях та за упокій (арк. 328 зв.).

Арк. 329–331. Місяцеслов (наявні лише числа та відповідні до них читання, імена святих та назви свят відсутні). Давньоруські пам'яті відповідно до позначених читань: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Феодосія, ігум. Печерського, 4 травня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня.

Арк. 331 зв.–332 зв. Покажчики читань: 12-ти страсних євангелій, читань на чинопослідуваннях і требах.

Арк. 333. Уривок євангельських читань: Лк. XXIV, 13–XXIV, 27, зі слів «. . . пстоuoYю стадiи шестдTczтъ n iep(с)лима» до слів «ј несмысленна, и косна срдцемъ, еже в-ровати ...» (закреслене).

Записи. 1) 29 листопада 1725 р., запис палітурника Яна Масловича, на арк. 11–19, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сiа Стaz блгвстiа стихъ eвглистовъ д на совtрштнit Стой Апстльской Цркви, Храму Прејбражtнiа Гда Бга и Спса наштго Iс Ха братства и вstго поспулства громада в вtси Сtлищахъ јправлtна tстъ за старанitемъ встй громады Сtлиской року Бжiа ≠agkt, мца hotмрiа, днz, ка, Oporawial Jan Bakalarz Seliski».

2) 10 грудня 1725 р., запис палітурника Яна Масловича на арк. 322 зв., польським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Wiadomo czynie komu o tum wiedzie bendzie nalezalo welebnym Oycom Przesbiterom y kozdemu chto umi czytac, Jan Maslowicz Bakalarz Selisky oprawial y dopisal Renkj swoią wlasną Roku 1725 Mesiąca Decembra die 10 Finis».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 101», олівцем, на форзаці та вільному аркуші форзаца. Шифр «Муз. р. 87», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1874 р. від Леонтія, єп. Кам'янець-Подільського і Брацлавського, почесного члена ЦАТ КДА (Отч. 1874, 4). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 544–545 (XV ст.); ПС XV 1986, 101, № 638.

77. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. 1595 р. Яворів. Писець Георгій диякон.
Ф. І, № 2789

Інципіт: «о влъсв-хъ».

Експліцит: «сu по л-т-(х) тридесuти и двою възне(с)нiu стиховь б~ и т~».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 211 арк. Чисті аркуші: 92 зв., 211 зв. Сліди замокання; аркуші обірвані та пошкоджені; арк. 6, 46, 53, 68, 77 випадають. Ркп. реставрований; при реставрації порушена послідовність аркушів, слід читати: арк. 188, 195, 189, 190–194, 196. На арк. 2 відбитки двох монет. Зошитів 32: I^5, II^7,

III^{8}–X^{8}, XI^{10}, XII^{8}, XIII–XV втрачені; XVI^{8}–XXIII^{8}, XXIV^{10}, XXV^{12}, XXVI^{8}–XXXII^{8}, від останнього зошита зберігся арк. 211. У XI зошиті бракує другого аркуша (між арк. 78 і 79); у XII зошиті бракує останніх трьох аркушів (після арк. 90); у XVI зошиті бракує трьох аркушів (одного між 90 і 91; двох між 92 і 93); у XXX зошиті бракує останнього аркуша (після арк. 194); у XXXII зошиті бракує останнього аркуша (після арк. 210), а також кількох аркушів наприкінці ркп., крім уривка передостаннього (арк. 210 а) та останнього (арк. 211). Сигнатура пізня, XVII ст. (?) у правому куті нижнього поля; з XXVI до XXIX зошита нумерація збивається, з XXX відновлена.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 190). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 53) — сх. Каманін, Вітвіцька № 259 (1592 р.); 2) герб Гоздава (арк. 2) — сх. Каманін, Вітвіцька № 58 (1592 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 205 × 125, рядків 20. Колонтитул; рубрикація. В Євангелії від Матфея не позначені зачала 3–7.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., високий, майже без нахилу. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні плетінки: на арк. 1 з потрійних овалів у смужці-рамці; на арк. 3 прямокутна плетінка з трьох рядів дрібних овалів, по краях рослинні завитки; на арк. 6, 79, 166 з трьох подвійних кіл; на арк. 77 смужка з подвійних переплетених овалів. Фарби заставок: зелена, бордова, коричнева. Кінцівки: на арк. 5 зв. хрестоподібна; на арк. 92 колофоном. Заголовні ініціали: на арк. 6, 79, 166 кіноварні двоконтурні плетінчасті подвійні, з елементами старовізантійського стилю, виконані світло-зеленою, бордовою та світло-коричневою фарбами. Малі ініціали виконані кіновар'ю, з елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. Кін. XVII–XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком нерівномірного фарбування. Верхня кришка тріснута по довжині; частини тримаються за рахунок шнурів та покриття; нижня кришка тримається на одному шнурі. Для оправи використані кришки від іншої оправи. Від форзаців лишилися фрагменти приклейних аркушів. Застібки втрачені. Тиснення золотом (верхня кришка) та сріблом (нижня кришка) збереглося незадовільно; вид тиснення на корінці та рантах визначити неможливо. Оформлення кришок однакове, розрізнюється тільки сюжетами середників: на верхній кришці «Розп'яття з чотирма Предстоячими» (проглядає тільки верхня частина), на нижній — «Мати Божа на престолі»: Ісус-Немовля зображений в повний зріст, благословляє правою рукою, за спиною Богородиці два ангели, над головою серафим, з боків по два херувими.

Зміст. Арк. 1–76. Покажчик глав, передмова Феофілакта Болгарського та Євангеліє від Матфея. Заголовок: «еже п матаеа ст~ого eb(г~)лиа главı»; поч.: «о влъсв-хъ».

Арк. 77–90 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка. Текстові лакуни: закінчення передмови (між арк. 78 і 79) зі слів «ихже четвероличныи писанїе гл~тъ преда(ст) на(м)»; Мр. VI, 33, зі слів «и вид-ша и(х) идоуоY . . .» до кінця (після арк. 90).

Арк. 91–163. Покажчик глав, без початку, зі слів «о званны(х) на ве(ч)рu м~а. н~а», передмова та Євангеліє від Луки, без початку, починається з Лк. I, 28 (між 92 і 93), зі слів «. . . u г~ъ с тобою. бл(с)вена ты въ жена(х)».

Арк. 163–211. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. XI, 51–XII, 11 (після арк. 195), зі слів «да аое кто испов-сть х~а» до слів «... iоудеи, и в-роваахv въ iс~а»; Ін. XIX, 11–XXI, 8

(між арк. 210 і 210 а), зі слів «не в-си ли zко вла(сть) имамь распuти тu» до слів «. . . землю . . .» (аркуш обірваний вздовж).

Записи. 1) 1595 р., запис писця, купчий і вкладний, на арк. 76 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Извол-нїtм jц~а и посп-шtнїtмь сн~а и съвръшtнїtмь ст~га дх~а. исписана бы(с~ть) сїu книга зовtмаu tttро tb(г~)лїt въ град-zворов- многогр-шны(м) рабо(м) гtj(р)гїtмь дїuконо(м) в л-то n създанїu миру по ≠р тисuчаи р~д n въплооенiа г~а iс~ ха~ року ≠а~ ф~ ч~е. И купи(л) сїю книгу бг~обойныї му(ж) имtнt(м) михаилъ съ жtною свotю ириною и с сн~омь свои(м) илїt(м) за свot nпуotнїt гр-ховь. и придаль сїю книгу tb(г~)лїt до цр~кви успtнїu пр(с~)тыu бц~а и пр(с~)нодв~ы мр~iu у сtл- лtлtховц- абы нt была nдалtна n той цр~квt а кто бы t м-(л) n[да]лити n той ст~ой цр~квt с ты(м) хочу им-ти су(д) прt(д) страшны(м) судїtю хо~мь бг~омь. а которыї со~tни(к) будt(т) служити с той ст~ой tb(г~)лїи ttды повинt(н) будttъ г~а бга~ просити за nпуotнїt гр-хо(в~) их и за раба бж~їа прtставльшагосu климtнтїа». М. Яворів знаходиться у Львівській обл.

2) 1639 р., запис замовника оправи, Стефана Масюка (?), на арк. 79–88, українським скорописом, чорним чорнилом: «ро(к~) бж~ ≠а~ х~ л~а сию книгу глtмую tb(г~)лїt tt(т)ръ напрtсто(л)нot да(л) ей о Патр[...] сttфа(н) масю(к)(?) jправи(в)ши свои(м) старанїе(м) и ко(ш)то(м) нежалуючи прац- своее jправи(в)ша еи и блzхами и предае(т) сию книгу ст~ую eb(г~)лie. и приписуе(т) еи до це(р)кви до храму успениz Прес~той Б~ц~- в сел- люл-хо(в)ц- в-(ч)ными часы. абы была на че(сть) и на хвалу гд~у б~у абы была непорушне t(д)iно абы на престол- ст~о(м) служила в-чными часы».

3) XIX ст., власницький, на арк. 165 зв., коричневим чорнилом: «Подольской Губернии Литинскаго у-зда С–ла Люлиховець Свято Покровской церкви приходскій священникъ Апполинарій (?) Кул–никовскій понамарь ... (далі нерозбірливо)».

4) 1902 р., на наклейці форзаца, коричневим чорнилом: «Евангеліе писанное въ Яворов– 1596 г. Найдено на колокольн– с. Иванковець Литинскаго у. 1902 г. Е. С–цинскимъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 85», олівцем, на ярлиці. «№ 4841», чорним чорнилом, на ярлиці. Шифр «I, № 2789» на ярлиці та верхньому полі арк. 1. Штамп «ВБУ» на ярлиці, арк. 1, 211 зв., та внутрішньому боці нижньої кришки оправи. Наклейка «Древнехранилище Подольскаго Епархіальнаго Историко-статистическаго комитета в г. Каменець-Подольскомъ» на форзаці.

У ркп. вкладений аркуш паперу з наданням поаркушевого запису на арк. 79–88 і наклеєною журнальною вирізкою із наданням запису на арк. 76. На аркуші вгорі шифр «XI. Ркп 5», знизу штамп «ВБУ».

Історія надходження. Ркп. надійшов до Музею Подільського церковного історико-археологічного товариства у 1902 р. від М. Хотовицького, священика у с. Іванковець Літинського пов. Подільської губ. До ВР надійшов 2.03.1933 р. у складі

збірки Кам'янецького краєзнавчого музею (кол. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 43, арк. 52, № 5).

Опис. Фондовий.

78. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. Кінець XVI ст.
Ф. І, № 3982

Інципіт: «сайсц мн-, не оубо изыдо(х) къ пцу моему».

Експліцит: «цpu ли ваше(г) расъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 426 + I–III арк. Чисті аркуші: 5 зв., 129–129 зв., 135–135 зв., 208 зв., 215 зв., 334 зв., 339 зв. Сліди замокання. У перших шести аркушів обірвані верхні кути; перші й останні аркуші пошкоджені жучком; арк. 16, 270 випадають. Ркп. реставрувався наприкінці XVII – на поч. XVIII ст.; при реставрації перші та останні аркуші переплутані та вшиті помилково на початку ркп.; правильна послідовність: арк. 10, 11, 3–9, 16, 17–426, 13, 1, 2, 14, 15. Зошитів 55: від I зошита залишився останній аркуш (10); II^{8}–XVII^{8}, XVIII^{7}, XIX^{8}–LV^{8}. У XXXV зошиті бракує одного аркуша (між 276 і 277); у LIV зошиті бракує останніх двох аркушів (після арк. 426); аркуші LV зошитів розрізнені, переплутані і вшиті на початку ркп. (арк. 13, 1–2, 14–15). Останні зошити втрачені, з них зберігся арк. 12, помилково вшитий на початку ркп., між арк. 11 і 13. Сигнатура посередині нижнього поля аркуша та звороту.

Матеріал письма. Папір 8° (145 × 90). Філігрань глечик із двома ручками, з чотирилисником угорі і датою *1596* (арк. 5, 10) — сх. Лихачев № 1784 ([1596 р.]).

Організація сторінки. Поле тексту 50 × 95, рядків 18. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав російський кін. XVI ст., дрібний, з нахилом вправо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки на арк. 6, 136, 216, 340: орнаментальні листя та гілки в прямокутних рамках, виконані в стародрукованому стилі чорним чорнилом. Кінцівки колофоном, іноді прикрашені крапкою із комою. Заголовні ініціали на арк. 6, 136, 216, 340 виконані в стародрукованому стилі. У заголовках в'язь. Навпроти святкових читань на бічному полі позначення днів взяті в рамку в формі чотирилисника, прикрашено вгорі хрестиком.

Оправа. Кін. XVIII–XIX ст. Картон в темно-коричневій шкірі, сильно забрудненій. Кришки врівень з блоком. Внаслідок деформації корінця (увігнутий в середину) бічний обріз має опуклу форму і виступає за межі кришок. Форзаци пришивні, з блакитного паперу з філігранями, які не ідентифікуються, від них лишилися незначні фрагменти.

Зміст. Арк. 10, 11, 3–5. Сказання про число євангельське, без початку, зі слів «... Т гр-хо(м). правдΫ. восхо(д) на нбса сн~оположенЇе бжіТ».

Арк. 6–128 зв. Євангеліє від Матфея.

Арк. 130–208. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 209–334. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки. Текстові лакуни: Лк. XII, 3–XII, 12, зі слів «зане елика во тм- р-сте. во св-те оуслышитсц» до слів «... подобаетъ реои: ко(ц) пu(к) и ст~мΫ» (між арк. 276 і 277).

Арк. 335–426 зв., 13, 1, 2, 14, 15. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна. Текстові лакуни: Ін. XIX, 15 (після арк. 426 зв.)–XIX, 39 (арк. 13), зі слів «гл~а имъ пилатъ. цр~u ли ваше(г) расъ...» до слів «прїиста же т-ло [иисоу]сово. и обвиста е(г) ризами»; Ін. XX, 8 (після арк. 13 зв.)–XX, 16 (арк. 1), зі слів «не с ризами лежаое» до слів «...сайсu мнu не оубо взыдо(х) къ пц моемY»; Ін. XXI, 2 (арк. 2 зв.)–Ін. XXI, 8 (арк. 14), зі слів «на мори тиверїадьст-(м). zви же сu си...» до слів «...а огнь лежаоъ. и рыбY ... а не(м) лежаоY и хл-(б)».

Арк. 12–12 зв. Уривок з Місяцеслова від 8 до 26 грудня включно.

Записи. 1) Поч. XVII ст. [30.07.1605–17.05.1606 рр.], вкладний, полковника Кирила Чижа, на арк. 24 зв.–38 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «А хто бы сию книгу с цt(р)кви ст(г)о кирила мt(л) взяты. на сво(t) пожытокъ jтеды то(й) члв~къ да суди(т)сt зо мною на (в)тороо(м) прышt(с)твию гд~а бг~а и сп~са нш~о(г) и~с х~а Кирилъ чы(ж) по(л)ко(в)никъ г(с~)дря ц(с~)ря и вtлико(го) кн~зя дмитрtя ивановича всия руси». Датування запису уточнено за часом царювання Лжедмитрія I.

2) XVII ст., список імен (з переліком боргів?), на арк. II–II зв. півуставом, чорним чорнилом: «Тимош Мироніч; Есип Минишъ; Мина Нумін; Максим Мудрак; Иван Новикъ; Авдеі Капуста; Корн-й Шевчук; Иван Сатин, Василь...» (навпроти імен позначена кількість «пенязів»).

3) 25 липня 1935 р., запис про нумерацію ркп. на внутрішньому боці нижньої кришки оправи, фіолетовим олівцем: «2 + 426 + 2, 25. VI. 35» (підпис нерозбірливий).

Старі шифри, штампи, наклейки. «I, 3982», фіолетовим чорнилом, на форзаці. «№ 84», олівцем, на форзаці. «№ 767», фіолетовим олівцем, на арк. I.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (Збірка Шодуара), акт № 31, п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 59, № 767), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

79. ЄВАНГЕЛІЄ ТЕТР. Без початку та кінця. Кінець XVI ст.
Ф. І, № 4048

Інципіт: «о просищ... дидра(х)ма».

Експліцит: «прп(д)бнаго пца нашего ларијна великаго».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 262 арк. (261 + 4а). Аркуші пошкоджені, розрізані, обірвані кути бічних полів; на арк. 78, 82, 84, 100, 128, 129, 144, 145 обрізані нижні поля (вирізано штамп?); від арк. 4а зберігся незначний фрагмент; арк. 1–11, 261, 4–4а випадають. При пагінації аркуші переплутані; правильна послідовність: 1–3, 10, 11, 5–9, 12, 13–261, 4–4а. Зошитів 28 + ненумерований зошит з трьох аркушів перед зошитом І: I^{10}–VI^{10}, VII^{9}–VIII^{9}, IX^{10}–XII^{10}, XIII^{9}, XIV^{10}–XVIII^{10}, XIX^{11}, XX^{10}–XXIV^{10}, XXV^{9}, XXVI^{8}, XXVII^{7}. У І зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 3 і 10); у ІІ зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 9 і 12; 19 і 20); у XXVII зошиті бракує першого аркуша (перед арк. 254); від XXVIII зошита збереглося два аркуші (арк. 261 і 4) та фрагмент (арк. 4а). Сигнатура у правому куті нижнього поля аркуша проставлена до XIX зошита включно, далі відсутня.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 190). Філіграні: 1) подвійний хрест на гербовому щиті (арк. 10) — сх. Каманін, Вітвіцька № 312 (1596 р.); 2) герб Габданк (арк. 59) — сх. Каманін, Вітвіцька № 188 (1598 р.); 3) герб Гжимала (у колі фортечна стіна та єпископська шапка над нею) (арк. 196) — тип Laucevičus № 667 (1594 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 130 × 210, рядків 21. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., крупний, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні плетінки: на арк. 71 з потрійних двоконтурних кіл (кіновар); на арк. 119 з двоконтурних витягнутих овалів у двоконтурній рамці; на арк. 197 дрібна суцільна плетінка в двоконтурній рамці. Всі плетінки частково зафарбовані кіновар'ю. Кінцівки колофоном, прикрашені знизу декоративним плетеним вузлом або трьома крапками. Заголовні ініціали плетінчасті двоконтурні, частково зафарбовані кіновар'ю; інші ініціали прості кіноварні, прикрашені завитками і крапками.

Оправа. Первинна, кінець XVI ст. [Україна, Волинь?]. Дошки в темно-коричневій шкірі, з втратами, забрудненій. Від оправи лишилася верхня кришка та покриття від обох. Кришка по коротким обрізам врівень з блоком, по бічному обрізу має кант з рантом, відірвана від блока разом з першим зшитком. Шиття «ланцюжком» на п'ять швів через зарубки. Корінець глухий, заокруглений, кашированний, не обклеювався полотном. Каптали не збереглися. Зворот кришки не виклеювався. Від застібок лишилися накладні складені фігурні пробої з простим гравірованим лінійним орнаментом. Сліпе тиснення на кришках збереглося незадовільно: на верхній кришці проглядає сюжетний прямокутний середник «Розп'яття»; на нижній — овальний, орнаментальний.

Зміст. Арк. 1–3 зв. Покажчик глав; поч.: «о просищ... дидра(х)ма» (заголовок глави «О просящих дидрахм») та передмова Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матфея. Арк. 10 (11, 5–9, 12 і далі по порядку)–67 зв. Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: з початку до Мф. II, 4 (перед арк. 10), до слів «... раж(д)аетсu. јни же рекоша емY въ вифлејм-і оудейст-(м)»; Мф. V, 46–VI, 25, зі слів «аое бо любите любuои(х) ва(с) кvu мзды ...» до слів «... јде(ж)да. възрите на птицu нб(с)ныа» (між арк.

9 і 12); Мф. X, 15–X, 29 зі слів «прис-те прахь ...» до слів «ва(м) же и власы главныа изо(ч)тени су(ть)» (між арк. 19 і 20).

Арк. 68–115 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Марка.

Арк. 116–194 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Луки.

Арк. 195–253 зв. Покажчик глав, передмова та Євангеліє від Іоанна.

Арк. 254–260. Покажчик читань: на рік від Пасхи, без початку, починається з вівторка 4-ї седмиці по П'ятдесятниці: «вто(к) еb(г) ма г(л) м~s» (арк. 254–259); від Неділі про митаря і фарисея до Великого посту та у Великий піст (арк. 259–260).

Арк. 260 зв.–261, 4–4 зв. Місяцеслов. Текстові лакуни: з 22 жовтня до 20 січня (між арк. 261 зв. і 4), зі слів «прп(д)бна(г) јца нашего ларијна великаго» до слів «прп(д)бнаго јца нашего еbфимиu великаго»; обривається на арк. 4а, від якого зберігся незначний фрагмент з початком покажчика читань за Октоїхом: (у ркп. — «јхтайц-хь»).

Записи. 1) 1 липня 1935 р., на арк. 260: «258 лл. 1/VII. 35 р. Л».

2) Поч. XX ст., на арк. 10: «К. XVI–н. XVII».

Старі штампи, шифри, наклейки. Штамп на арк. 126 «Печать Общества Изсл-дователей Волыни».

Історія надходження. До ВР ркп. надійшов у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (Бібліотека Товариства дослідників Волині, № 539), акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 43, № 38), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

80. ЄВАНГЕЛІЄ ТЛУМАЧНЕ з додатковими статтями. 40-ві роки XVI ст. Писець Устин Яцкович Чечерянин, дяк.

Ф. 303, № 113

Інципіт: «Єже ј мытари и фарисеи притча и вина».

Експліцит: «и животворuоим ти дх~мъ и н~н- и пр~сно и вв-къ в-ком. аминь».

Мова. Цсл. білорус. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 310 арк. Краї арк. 1–9 пошкоджені; на арк. 257–310 частково відірвана верхня частина аркушів; на верхніх краях сліди замокання; арк. 112–113, 191, 249, 260, 261, 284–310 випадають. Зошитів 27: I^{10}, II^{12}–XXV^{12}, XXVI^{10}, XXVII^{4}. У XXVII зошиті бракує одного аркуша (між арк. 309 і 310). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, не співпадає з реальним рахунком зошитів.

Матеріал письма. Папір 2° (340 × 250). Філігрань терези (арк. 237) — тотож. Лихачев № 1673 (1539 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 170 × 125, рядків 29. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з невеликим нахилом вправо. Почерк один; писець дяк Устин Яцкович (у ркп. «Яцковиць») Чечерянин. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки — двоконтурні кіноварні незафарбовані балканські плетінки, на арк. 1 з трьох кіл; на арк. 220 у вигляді двоконтурних переплетених петель, що утворюють рамку, всередині прикрашену чотирилисниками. Кінцівки колофоном, прикрашені розчерками та крапками. Ініціали на арк. 220, 267 зв., 252 зв.

та ін. плетінчасті двоконтурні з елементами рослинного стилю, частково зафарбовані кіновар'ю, частково заштриховані крапками, зрідка переповиті вузлами.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Недільні та святкові повчання; заголовок: «поученїа избра(н)на п ст~го єb~ (г)л~їа и п многѕ(х) бж~(с)твєнѕ(х) писанїи. глм~а п їєрєu изъ оустъ въ всuкv не(д)лю. на поученїе хр(с)тоимениты(м) людямъ. или причитаєма. також и на г(с)дськыа праз(д)никы. преложена же съ греческаго zзыка на рvскыа книгы»; поч.: «Єже ј мытари и фарисеи притча и вина».

Арк. 1–219 зв. Повчання недільні за богослужіннями Тріоді Пісної та Цвітної.

Арк. 220–310. Повчання на Господські свята і пам'яті святих.

Записи. Близько 1540 р., писця Устина Яцковича Чечерянина, на арк. 310, півуставом, коричневим чорнилом: «Ты єси хс~ зачало и конець всuкомоу д-лоу бл~гоу. Слава гv~ бо~у и прчс~тои бц~и, помогши(м) мн- написати сїю книгv євангєліє толковоє. Написана бѕ~(с) книга сїа повєлєнїєм блг~в-рна(г) и христолюбиваго кнuѕu юрьu сємєновича слоуцкого. А писалъ дьzкъ оустинъ zцковиць чечерuнинъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 1290 1885 XII/23», чорним чорнилом, на арк. 1. «№ 333», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 187–193 (XVI ст.); Владимиров 1890, 133–134.

81. ЄВАНГЕЛІЄ УЧИТЕЛЬНЕ. Без початку та кінця. Кінець XV – початок XVI ст.

Ф. 301, № 223 л

Інципіт: «ною єси. и всu моu твоu соуть».

Експліцит: «насла(ди)мсu. Блго(д)тїю члв~колюбїємъ г(с~)а нашТ(г~) їс(с~)ъ х(р)а».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 346 арк. Чистий арк. 331 зв. Фоліація: 19 вересня 1905 р., бібліотеки Феодосіївської церкви КПЛ, чорним чорнилом, через кожні 20 аркушів до арк. 100, далі пронумеровано тільки арк. 140, 160, 210, 240, 280, 300, 330, 332, 344, 346 (див. запис № 3); пізніша нумерація суцільна, олівцем. Ркп. частково реставрований при оправленні книги в 80-х роках XVII ст. Аркуші значно пошкоджені вологою; на початку аркуші нерівномірно зрізані, ветхі; по всьому ркп. значна кількість аркушів розірвана, з дірками, які частково підклеєні на арк. 203, 208, 211, 235, 291 — з пошкодженням тексту; випадають арк. 280, 298, 299, 300, 346 (аркуш розірваний навпіл). Один аркуш ркп. приклеєний на звороті верхньої кришки оправи. При оправленні була порушена послідовність тексту, переважно на початку та в кінці ркп. Наявних зошитів 46, переважно по 8 аркушів: відсутні два зошити на початку ркп. та, приблизно, вісім — у кінці. Сигнатура часу створення ркп., майже зрізана, наявна на зошитах IV–VIII та XXI.

Матеріал письма. Папір 2° (295–300 × 180–185). Філіграні: 1) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією / монограма *З*, голова змії, повернута до монограми (арк. 97) — сх. Лихачев № 3911 (1496 р.); 2) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією /

монограма *3*, голова змії, повернута від монограми (арк. 106) — тотож. Briquet № 15391 (1496–1499 рр.); 3) корона, І варіант, з монограмою *3* (арк. 328) — тотож. Briquet № 4911 (1492 р., 1495–1502 рр.); 4) корона, ІІ варіант, без монограми (арк. 200) — тотож. Briquet № 4909 (1493–1500 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 140, рядків 25. Рубрикація, подекуди частково зрізана.

Письмо. Півустав кін. XV ст., середній прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, кіновар.

Редакторські правки тексту кін. XV – поч. XVI ст., XVI ст. та ост. чв. XVII ст.

Оздоблення. Заголовки статей (на арк. 332 з елементами простої в'язі), ініціали великі тонкі з рослинними елементами та заголовні літери кіноварні. Покажчики читань виконані чорнилом та кіновар'ю.

Оправа. XVIII ст. Дошки в бежевій шкірі зі значними втратами, шкіра забруднена. Верхня кришка розколота надвоє, частини тримаються разом за рахунок покриття. На обрізах сліди фарбування блідо-зеленого кольору. Форзаци відсутні. Звороти кришок виклеєні: на верхній кришці наклеєний аркуш з рукописним текстом (півустав XVI ст., текст з уривком Слова про багатих та про покору владі), на нижній — два аркуші білого паперу форматом приблизно в 4°. Застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–309 зв., 320–331, 345–346 зв. Євангельські учительні бесіди. Після Слова 18 (арк. 17 зв.) пропущено «Кирила нєдостоинаго мниха. Слово на вознєсєнЇє гн~є. в чєтвєртокъ. ¾~ нєд-ли по пасц- п пр(о~)рочєсни(х) оуказанЇи. и о воскр(с~)нЇи всєро(д)наго адама изъ ада». Текстові лакуни: від початку Слова 1 та до останньої третини Слова 2 (арк. 1), до слів «...ною єси. и всu моu твоu соуть. При(с~)нј запов-ди моu съврьшаи. всu моu насл-доуєши. такови бо сн~ы наслєдують цр(с~)тво ба~ и оц~а». Відсутні по одному аркушу в Слові 5 (після арк. 22 зв. та 28 зв.) та в Слові 24 (після арк. 149 зв.); два аркуші в Слові 32 (після арк. 196 зв.); один аркуш у Слові 37 (після арк. 221 зв.); один аркуш у Слові 46 (після арк. 283 зв.); початок Слова 50 (арк. 301), до слів «...uти ¾ла: јбачє им-ниа по(до)блєть. им-ти намь нуж(д)и ра(ди) и потрєбы по(до)бны(х)».

Арк. 310–318 зв., 332–344 зв. Повчання на великі свята і на пам'яті вибраних святих. Текстові лакуни: кінець повчання «Мц~а. тогј(ж~). въ. д~і. пооучєниє на воз(д)вижєниє ч(с~)тнго кр(с~)та» (арк. 318 зв.), зі слів: «айє всєлюсu в посл-днuа морu запо(д)ныu страны тако имТнуєть. сє єсть длъж[...] и на сєго ра(ди) глш~є г(с~)ь. по(до)баєть». Далі майже повністю втрачено текст другої частини ркп., зберігся тільки кінець: «ПооучєнЇє в нєд-лю. ст~ыхъ прапц~ъ» (арк. 338–338 зв.), зі слів «... кр~ћєниа порожєшєсu. єдино т-ло бываємъ ст~ымъ дхј(м~)». А також наявна перша третина «ПооучєнЇє. в нє(д)лю. прє(д) рожєствј(м~) х(с~)вымъ» (арк. 338 зв.–341 зв.), до слів «Сказаниє жє има(т~) сицє, жєна н-каа нарицаєма ємина. с мужємъ своимъ авимєлєхомь и двоими сн~јвы. изыдє п очины своєа євифлиєма. града ра(ди) хл-бнаго. и всєлисu в зєм~лю моа...».

Зміст ркп. ідентичний змісту Євангелія учительного, надрукованого Іваном Федоровим і Петром Мстиславцем у Заблудові в 1569 р. (Опис стародруку див.: Каратаев 1883, 163–166, № 75).

Записи. 1) 80-х років XVII ст., власницький, арк. 343 зв.–344 (на арк. 4 зв.–5 повторено першу половину запису), скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сия книга Тва~лиТ нТд-лна толковоя цр~я ианна ал-ксТявича».

2) XVIII ст., вкладний, арк. 40 зв.–42, скорописом, коричневим чорнилом: «Сию книгу глаголТмую Тѣ(г~) учитТ(л~)ноТ к цТ(р)кви ст~го аТj(д)сия дан[и][(л)] свою к[н] рок ... [августа а~] аєj(д)сиz за ппуйТниТ раби своТz и молити за нТz бг~а всТгъда».

3) 19 вересня 1905 р., на звороті нижньої кришки оправи, чорним чорнилом: «Поученія избранныя отъ Св. Евангелія и отъ многихъ божественныхъ писаний, приписываемыхъ патріарху Филоѳею, XVI в. 19 сент. 1905 г. изъ Кіево-Печерской Ѳеодосіевской церкви».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. Рук. 913», чорним чорнилом, на лицьовому боці і на звороті верхньої кришки оправи; «№ 27», олівцем, на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Євангеліє було подаровано ЦАМ КДА настоятелем Феодосіївської церкви Києво-Печерської лаври М.О. Брайловським. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Отчет ЦИАО КДА 1906, 8–9 (XVI ст.); Лебедев 1916, 85 («Поучения избранные от Св. Евангелия и от многих божественных писаний, преписываемых патриарху Филофею, 1500 г.»); ПС XV 1986, 81, № 348 (1500 р.); ПС XV Д 1993, 55, № 348; Гнатенко 2003 II, 43–45, № 8.

Публікація. Гнатенко 2003 II, іл. № 125, 126 (арк. 190, 117 зв.).

82. ЄВАНГЕЛІЄ УЧИТЕЛЬНЕ. Без початку. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. 310, № 3

Інципіт: «блг(д)тїю ѕрим-мь съ(и) бо рыбарu jца б- туж(д)е хытрость jч~ьскую проходu».

Експліцит: «гл(в~). с~кѕ. коне(ц). ма(т)аею. еb(г)лїстоу».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 587 арк. Чисті аркуші: 366 зв., 587. Сліди замокання. Ркп. реставрований. Зошитів 74: I^{5}, II^{8}–XIV^{8}, XV^{6}, XVI^{8}–XXXIV^{8}, XXXV^{6}, XXXVI^{8}–XLV^{8}, XLVI^{5}, XLVII^{8}–LXXIII^{8}, LXXIV^{5}. У XLV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 360 і 361). Сигнатура подвійна, одна — посередині нижнього поля, друга — у нижньому правому куті аркуша та лівому звороту; жодна не співпадає з фактичним рахунком зошитів.

Матеріал письма. Папір 2° (282 × 180). Філіграні: 1) глечик із літерами *PH* або *IH* (арк. 291) — тип Лихачев № 2974 (1557 р.); 2) рука у манжеті під короною (арк. 2) — тип Briquet № 10967 (1540–1545 рр.); 3) рукавичка з літерами *BA* (?) під короною (арк. 309) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 190 × 115, 190 × 120, рядків 20. Колонтитул; рубрикація. Посилання на бічних полях.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків три: 1) арк. 1–113; 2) арк. 113–360 зв.; 3) арк. 361–586. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, з частковими втратами; верхня частина корінця пошкоджена гризунами. Обрізи синьо-зелені, вигоріли та забруднені. Форзаци пришивні, на верхньому форзаці вирвано шматок паперу. Від застібок лишилися врізні пробої. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти). На верхній кришці в кутах обрамлення набірні косинці з трьох

квітчастих басм, у центрі кибалковий орнаментальний середник, навколо нього чотири квітчасті басми.

Зміст. Арк. 1–360. Тлумачення Євангелія від Іоанна, без початку та кінця; зі слів: «áëã(ä)ò¿þ sõèì-ìü. cú(и) áî ðûáàðu nöà á- òyæ(ä)å õûòðîñòü j÷üñêyþ ïðîõîâu»; наприкінці втрачене закінчення тлумачення зач. 67 зі слів: «äà âî(ç)ìîãøå j~ñòèòè ñâáå ñëîâåñû è æè...» (між арк. 360 і 361).

Арк. 361–362. Послання Євсевія Кіпріану про 10 канонів.

Арк. 362–366. Покажчик глав і передмова до Євангелія від Матфея.

Арк. 367–568. Тлумачення Євангелія від Матфея.

Арк. 568. Покажчик євангельських читань.

Записи. 1) XIX ст., вкладний, на арк. 361–365, коричневим чорнилом, що вицвіло: «Живонача(ль)нtи троицt в Герасимовy пустыню да(л) книгy Кнu(з) Василtи Atдорjви(ч) Лопати(н)».

2) XIX ст., на арк. 587, світло-коричневим чорнилом: «Толковоt Твангtлїt дано князtмъ Васильtмъ Фtдоровымъ Лопатининымъ».

Старі штампи, шифри, наклейки. Штамп «П. библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 3).

Опис. Сперанский 1900, 12–19 (XVI ст.).

83. ЖИТІЯ ДАВНЬОРУСЬКИХ СВЯТИХ. ПОЛЕМІЧНІ СТАТТІ. Конволют. 20-ті роки XIX ст. 60–80-ті роки XVI ст.

Ф. 302, № 40

Інципіт: «Иже в тр(о~)цы прославлиемаго преблгаго единаго дивнаго во ст~ыхъ его бг~а нашего».

Експліцит: «нн~- ти гл~ю въстани и абие възмете».

Мова. Цел. укр. ред. (XVI ст.); цел. рос. ред. (XIX ст.).

Кількість аркушів та стан збереженості. 71 арк. (1–41 — XIX ст.; 41–71 — XVI ст.). Частина ркп. XVI ст. (I ч.) оправлена з рукописом 20-х років XIX ст. (II ч.) і має спільну з ним фоліацію. На верхній частині аркушів сліди замокання. Ркп. реставрований при повторному оправленні; аркуші сильно обрізані; на арк. 53 для збереження тексту бічне поле було підклеєне після обрізування, аркуш згорнутий вздовж; кілька аркушів наприкінці ркп. підклеєно. Фоліація пізня, потрійна, дві перекреслені. Зошитів 9: I^{9}, II^{12}, III^{11}, IV^{9}, V^{6}, VI^{8}, VII^{5}, VIII^{4}, IX^{5}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 170). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 49) — под. Лихачев № 3339 (1576 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 52) — под. Лихачев № 1867 (1567 р.); 3) Pro Patria *АБФ / 1822* (арк. 24/12) — тотож. Uchastkina № 759 (1822 р.).

Організація сторінки. Поле тексту в I ч. 240 × 150, на арк. 53 — 235 × 160, рядків 33. У II ч. 220 × 135, рядків 25. Колонтитул на верхньому полі арк. 16.

Письмо. У I ч. півустав др. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 41–44 зв; 2) арк. 48 (сер.)–71 зв. Скоропис др. пол. XVI ст.: арк. 45–48. Чорнило коричневе. У II ч. стилізований півустав XIX ст.: арк. 1–40. Почерк один. Чорнило чорне.

Оздоблення. У I ч.: на арк. 41 залишено місце для заставки; ініціал великий, кіноварний, з елементами рослинного орнаменту, в половину поля тексту; у заголовку в'язь. У II ч.: кінцівка на арк. 26 зв. колофоном; у заголовках широка в'язь чорнилом і кіновар'ю, на арк. 25 — в'язь чорнилом, зафарбована жовтою фарбою.

Ініціали двоконтурні широкі, зафарбовані кіновар'ю або жовтою фарбою, прикрашені тонкими орнаментальними елементами.

Оправа. Перша чв. XIX ст., не раніше 1822 р. (див. філігрань № 3). Картон у світло-сірому папері, забруднений. Обрізи краплені, сині. Корінець прямий, з відставом, гладкий. Каптали не ставилися. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 27, 28, 37, 38.

Зміст. Збірник змішаного змісту. Заголовок: «М(с~)ца генвари в л~ дн~ь пов-сть иже имать сказанїе о житїи, пооенїи и чюдотвор-нїихъ. прпбнаго оц~а нашего никиты. бывшаго в-ликїu лавры иже в киев-. и по семъ быша еп(с)копомъ новY градY. списано бысть смир-нымъ ермнахомъ иjасафомъ игYменомъ обители даниловы. бл~агослови jч~е».

Арк. 1–40 зв. (XIX ст.). Житія давньоруських святих: свт. Никити Новгородського, 30 січня; поч.: «Иже в тр(о~)цы прославлuемаго преблгаго единаго дивнаго во ст~ыхъ его бг~а нашего»; свт. Варсонофія Тверського, 4 жовтня; свт. Гурія Казанського, 4 жовтня; прп. Павла Обнорського, 10 січня, без кінця; а також бесіда на Стрітення, 2 лютого. Остання стаття про заснування Павлом Обнорським монастиря обривається словами «по др-внихъ стыхъ пцъ преданїю zже подобаюоаu инокомъ ко спсенїю. и запов-...».

Арк. 41–71 зв. (XVI ст.). Три статті антикатолицького змісту:

Арк. 41–45. Заголовок: «Сказания полезная о латинах когда отлучишася от грею»; поч.: «Въ л-та бл~гоче(с)тивы(х) ц~рей, костu(н)тина и ірины мт~ре е(г)».

Арк. 45 зв.–47. Заголовок: «Испов-данїе въкратц-, како и его же ради д-ла пłлучишасu от нас латина».

Арк. 47 зв.–71 зв. Заголовок: «Слово третие j латин-. Сказание а~і ап(с~)л j латин- j jпр-сноц-х».

На вільному аркуші форзаца незакінчений покажчик глав почерком XIX ст.

Записи. 1) XIX ст., на арк. 1, олівцем: «Снес. Опис. Рум. Муз. стр. 306».

2) XIX ст., на арк. 45 зв., олівцем: «Снес. Опис. Рум. Муз. стр. 307.733».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 168», коричневим чорнилом, на форзаці та вільному аркуші форзаца; «№ 64», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Шифр «Аа 168» на ярлиці, коричневим чорнилом; шифр «Мак. 40» на ярлиці, чорним чорнилом, — на корінці. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 82–83 (XVI ст.).

84. ЖИТІЄ МЧЧ. ТРОФИМА І ЄВКАРПІЯ. Уривок. Середина XVI ст.
Ф. 127, № 248

Інципіт: «стра(д)авши(х) в никомидїи»

Експліцит: «ꙗко братию ц-лѵюе и покланꙗющеся имъ и оузы имъ разр-шаюе».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк.

Матеріал письма. Папір 2° (287 × 200). Філіграні відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту: 2 стовпчики 235 × 65, рядків 23.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Зміст. Фрагмент житія мчч. Трофима і Євкарпія, 18 березня, зі слів «стра(д)авши(х) в никомидїи» до слів «ꙗко братию ц-лѵюе и покланꙗющеся имъ и оузы имъ разр-шаюе».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. зберігався у збірці професора Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька М.І. Лілеєва, яка надійшла до ВР у 1930 р. разом з колекцією бібліотеки кол. Університету св. Володимира (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 11).

Опис. Фондовий.

85. ЖИТІЄ МЧ. ФІЛОФЕЇ РУМУНСЬКОЇ. Уривок. Друга чверть XVI ст.
Ф. XXVIII, № 763

Інципіт: «цу себе биюе. оувы мн- глаголюи».

Експліцит: «и страшное ꙗко и грѣзное».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 4 арк. Верхні кути обірвані.

Матеріал письма. Папір 2° (330 × 220). Філігрань сонце — тип Briquet № 13908 (1522–1531 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 233 × 155, рядків 30.

Письмо. Півустав російський перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. На полях правки писця.

Оздоблення. Малий ініціал на арк. 1 у тексті прикрашений дрібними елементами рослинного орнаменту.

Зміст. Житіє мч. Філофеї Румунської, 24 листопада, твір Євфимія, патріарха Тирновського, зі слів «[по ли]цу себе биюе. оувї мн- глаголюи» до слів «... и страшное ꙗко и грѣзное».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Рук. № 439», чорним чорнилом, на арк. 1. Овальний штамп «Всеукраїнський історичн. Музей ім. Т. Шевченка» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 439) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 232).

Опис. Фондовий («Житіє блаж. Філофеї»).

86. ЖИТІЄ ПРП. ГРИГОРІЯ, ЄПИСКОПА ОМІРИТСЬКОГО. 80–90-ті роки XVI ст.

Ф. 301, № 172 п

Інципіт: «Весь н-каu есть не n славны(х) въ пред-ле(х) арави(т)скы(х)».

Експліцит: «и вхож(да)хоу поклониюоесu и молuоисu».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 159 арк. Зошитів 17: I^{8}, II^{10}–XVII^{10}. У I зошиті бракує двох аркушів (між арк. 6 і 7); від XVII зошита залишилося два розрізнених аркуші. На арк. 158 при пагінації переплутані лицьовий та зворотний боки. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 160). Філігрань герб Єліта (арк. 3/4) — под. Laucevičius № 1536 (1586 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 165 × 111, рядків 26.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, квадратний, прямий. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: геометричний орнамент у вигляді перехресних ромбів, вписаний у рамку, зафарбований червоною кіновар'ю; орнамент у вигляді незафарбованого простору. Заголовний ініціал на арк. 1 кіноварний, прикрашений елементами рослинного орнаменту, малі ініціали прикрашені розчерками і крапками.

Оправа. Друга половина XVII ст. Картон у коричневій шкірі, місцями потертій, на нижній кришці плями із залишками сургучу. Кришки разом з покриттям відірвані від блока. Від форзаців лишилися тільки приклеєні частини на зворотах кришок. Від зав'язок по бічному обрізу лишився фрагмент стрічки бежевого кольору. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. В центрі верхньої кришки проглядає контур овального середника.

Зміст. Житіє прп. Григорія, єп. Оміритського (у ркп. Тафараонського), 19 грудня, твір Палладія Александрійського (Петров 1875, 116). Заголовок: «Мц~а декавриа въ а~~~і днь житие и жизнь прпь(д)бнаго nца ншго грїгорїz»; поч.: «Весь н-каu есть не n славны(х) въ пред-ле(х) арави(т)скы(х)»; обривається словами «и вхож(да)хоу поклониюоесu и молuоисu».

Записи. 1) XVIII ст., дарчий, на арк. 159, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Я разпо(п) Клtмt(н)т-(й) сию книгу в(с)кр-ctн(с)кому свяotнику Григорию по(д)писа(л) свotю рукою».

2) XIX ст., власницький, на арк. 2–18, світло-коричневим чорнилом: «Сія книга [сма]рагда Григорова Василтвича МагҮрки а по(д)писа(л) са(м) рҮкою власною».

3) XIX ст., вкладний, на арк. 1–24, темно-коричневим чорнилом, що вицвіло: «Сия книга житиt ижt во ст~ы(х) nц~а Григория tп(с)~па бы(в)шаго во јмирит- град- инока Ко(р)нилиа ГҮ(р)tва nдана в то(л)ско(й) мн~(с)трь в цр~квь вctмило(с)тиваго сп~са нtрукотвортн(н)аго јбраза что у бо(л)ницъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «5», олівцем (закреслено); шифр «о. 4–87», чорнилом, — на форзаці та арк. 1. «№ 2й» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від архім. Євгенія (Болховітінова). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 116–117 (XVI–XVII ст.).

87. ЖИТІЄ ПРП. СИМЕОНА ДИВНОГОРЦЯ. Уривок. Перша половина XVI ст.

Ф. 127, № 247

Інцuпiт: «п стыа его землu. zко п нескоу(д)наго источника».

Експліцит: «подаu в-рно приходuои(м). јбилно прошенїе».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений, надірваний на верхньому куті та бічному полі.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 220). Філігрань зірка (за Лихачовим) або сонце (за Бріке) — под. Лихачев № 2942 (1504 р.), № 1488, 1489 (1521 р.), Briquet № 13940 (1504–1521 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 150, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе.

Зміст. Фрагмент житія прп. Симеона Дивногорця, 24 травня, зі слів «п стыа его землu. zко п нескоу(д)наго источника ... лени потоавши(х)сu» до слів «подаu в-рно приходuои(м). јбилно прошенїе».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. зберігався у збірці професора Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька М.І. Лілєєва, яка надійшла до ВР у 1930 р. разом з колекцією бібліотеки кол. Університету св. Володимира (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 11).

Опис. Фондовий.

88. ЗБІРНИК БОГОСЛУЖЕБНИЙ. Конволют. Перша половина XVI ст. Без початку.

Ф. 308, № 553

Інципіт: «таковаго безч(е)л(о~)вечиства избави дш~а нш~а».

Експліцит: «веселимсu јбртше вожа правоврна въ цр~ствие хв~о».

Мова. Цсл. рос. (арк. 16–41 — укр.?) ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 89 арк. (1–15 — 40–50-ті роки XVI ст.; 16–41 — 30–40-ві роки XVI ст.; 42–89 — перш. чв. XVI ст.). Арк. 41–41 зв. чистий. Ркп. складається з трьох частин. Зошитів 8 за загальним рахунком: I^{6}, II^{8}–IV^{8}, V^{10}, VI^{8}–XI^{8}. Сигнатура I і III ч. (арк. 1–15 зв., 42–89 зв.) пізня, посередині нижнього поля звороту аркуша (зошити I–II, III–VIII). Сигнатура у II ч. (арк. 16–41) відсутня. На арк. 42–89 зв. сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша (зошит VII); друга сигнатура часу створення ркп. (зошити II–III) посередині нижнього поля аркуша та звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 150). Філіграні: 1) голова бика зі змією, над нею корона та герб (арк. 11/12) — под. Лихачев № 4169 (1539 р.), Laucevičius № 1490 (1538 р.), Briquet № 15457 (1538 р.); 2) кабан (арк. 26/29) — под. Briquet № 13576 (1526 р.); 3) тіара, проглядається нечітко (арк. 42) — тип Piccard. Kronen XIII, № 8 (1508 р.), XIII, № 16 (1512 р.); 4) голова бика зі змією під хрестом (арк. 83/88) — под. Briquet № 15394 (1501 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 90, 155 × 100, 22–23 рядки на арк. 1–15; 160 × 110, 18 рядків на арк. 16–40; 150 × 95, 155 × 105, 24 рядки на арк. 42–89 зв. Рубрикація піснеспівів.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків шість: 1) арк. 1–15, дрібний, прямий; 2) арк. 16–40 зв., крупний, квадратний, широкий; 3) арк. 42–73 зв., дрібний, широкий,

з легким нахилом вправо; 4) арк. 75–89 зв., дрібний, прямокутний; 5) арк. 23 зв. (з 2-го рядка), 24 зв., 25 зв.–27 (7, 5 верхніх рядків), 28 (5 верхніх рядків), 29 (з пол. 8-го рядка), 30 (6–8-й рядки), 31 (з 5-го рядка), 32 (2–14 рядки), вузький з нахилом вліво; 6) арк. 74, вузький, тонкий, дрібний з довгими петлями та хвостами. Чорнило коричневе, на арк. 75–89 зв. світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, зрідка прикрашені крапками.

Оправа. XVII ст. Дошки в темно-коричневій шкірі. Форзаци не збереглися. Застібок не було, хоча гнізда для них у кришках були зроблені. Сліпе тиснення (кришки) місцями збереглося незадовільно. Бордюрна басма, використана для тиснення, ідентична басмам на оправах ркп. ф. 312, № 104, ф. 307, № 420.

Зміст. Арк. 1–15. Служба мчч. Михаїлу та Федору Чернігівським, 20 вересня, без початку, починається стихирою на «Господи воззвах», словами «таковаго безч(е)л(о~)вечиства избави дш~а нш~а. zко единъ мл(с)рдъ и чл~колюбець».

Арк. 16–22 зв. Канон Благовіщення, 25 березня.

Арк. 23–40 зв. Служба прор. Ісайї, мч. Христофору та Перенесення мощей свт. Миколая Мірлікійського, 9 травня.

Арк. 42–74 зв. Служба мчч. Антонію, Іоанну та Євстафію Литовським, 14 квітня; служба свт. Леонтію Ростовському та прп. Єфросинії Полоцькій, 23 травня; перенесення мощей прп. Феодосія Печерського, 14 серпня.

Арк. 75–85. Служба мч. Іуліанії та прп. Петру, митр. Московському, 21 грудня.

Арк. 85 зв.–89 зв. Служба мчч. Кирику та матері його Улиті, 15 липня, обривається словами «ликоствоующе коупно веселимсꙋ jбртше вожа правоврна въ цр~ствие хв~о».

Записи. 1) 1661 р., власницький, Миколаївського монастиря, на арк. 1–7, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «В л-то n рождt(ст)ва х(с)ва ≠ах~ра изв(ст)но сътвори(м) дх~о(в)ны(м) и св-(ц)кимъ иж сиꙋ книга n власнаꙋ Мн(с~т)ра Ст~го Николаz Пусты(н)ного Китвского, в-чнє и нtпору(ш)нt а бы n того Св~(та)го м-сца не была nдалєна а сли бы хто м-(л) потктнt взzвша и на сво(и) пожито(к) jбе(р)нути Анаатма да буд-тъ». Запис дублюється нижче почерком XIX ст.

2) XVIII ст., власницький, Миколаївського монастиря, на арк. 1, скорописом, коричневим чорнилом: «Сїz книга вла(с)наz мн(с)тра св. Ніколаz Пусты(н)но(го) Кітвско(го)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 7. 9» (закреслено) на внутрішньому боці верхньої кришки. Шифр «Г. І. № 9. Г. О.», штамп «Библіотека Кіевскаго ПΥстынно-Николаевскаго монастырꙋ», — на арк. 1, 40. Штамп «Б. УАН» на арк. 1, 89 зв. Наклейка на арк. 1 «книжка каноновь н-которымъ ст~ымъ».

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Пустинно-Миколаївського монастиря 31.03.1930 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 38–39).

Опис. Петров 1896, 252 (Канони святим, датування не вказано).

89. ЗБІРНИК БОГОСЛУЖІНЬ ТА ЖИТІЙ ДАВНЬОРУСЬКИХ СВЯТИХ. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. 310, № 29

Інципіт: «з-ло како оубо таковыи ст~ыи старець пречюдныи и предобрыи».

Експліцит: «а болна была ноутреною бол-знью. д~. годи».

Мова. Цел. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 390 арк. Чисті аркуші: 1–1 зв., 183–183 зв., 201 зв.–202 зв., 378 зв.–379 зв. Арк. 3 втрачений; арк. 1 випадає. Ркп. реставрований. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша на арк. 1–183 зв. (зошити I–XXIII).

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 140). Філіграні: 1) рука в манжеті з короною над нею (арк. 383/384) — тип Лихачев № 1746 (1551 р.), 1749 (1551 р.); 2) рука в манжеті з малою літерою *О* на долоні та короною над нею (арк. 238/239) — тип Лихачев № 1770 (1550 р.); 3) літера *Р* (арк. 199/202) — тип Briquet № 8627, 8645 (1540 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 85, рядків 21. На арк. 203–254 зв. поле тексту 130 × 80, рядків 26. Рубрикація богородичних (арк. 203–254).

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Три почерки: 1) арк. 4–182 зв., 225–301, 380–387 зв., прямий, середній; 2) арк. 203–254 зв., дрібний, округлий; 3) арк. 184–201, 301 зв.–378, дрібний, з нахилом управо. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки на арк. 203, 306 у рослинному тонкотравному стилі у двоконтурній рамці, поверх рамки з трьох боків орнамент цього ж стилю; фон зафарбований золотом, чорнилом, червоною, жовтою та синьою фарбами. Кінцівка колофоном. Ініціали прості кіноварні, зрідка прикрашені елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. Первинна, др. пол. XVI ст., Росія, частково поновлювалася XIX ст. Дошки в темно-коричневій, майже чорній, шкірі. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що закінчуються розгалуженням, не доходячи до зовнішніх кутів, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, кашираний, гладкий, обклеєний шматком тонкої шкіри. Каптали з губочкою, виплітались на корінці, горизонтальне розміщення стібків, від яких лишилися фрагменти червоних, синіх, зелених та золотих ниток. Звороти кришок виклеєні, для цього використані перший та останній аркуші блока. Первинні шпенькові застібки у XIX ст. були замінені на застібки на пробій, від яких лишилися два накладні пробої та один ремінь з гачком. Латунні деталі застібок оздоблені геометричним орнаментом з дрібних концентричних кіл. Від фурнітури на обох кришках лишилися тільки контури та отвори для кріплення. Сліпе тиснення збереглося незадовільно, для його виконання були використані бордюрні басми, басми наповнення ромбовидної, серцевидної та стрілчастої форми; членування поверхні кришок виконане зчетвереними лініями. Корінець гладкий.

Зміст. Арк. 3–182 зв. Житіє прпп. Сергія та Никона Радонезьких, починається зі слів «з-ло како оубо таковыи ст~ыи старець пречюдныи и предобрыи. јнеле(ж) престависи ѕs~ л-тъ преиде».

Арк. 184–304 зв. Служба та житіє прп. Олександра Свирського, 17 квітня.

Арк. 306–378. Служба та житіє прп. Пафнутія Боровського, 1 травня.

Арк. 380–387 зв. Служба та житіє з перенесенням мощей прп. Якова Железноборовського (в ркп. — Боровицькаго), 5 травня, включає звіт про свідоцтво

про мощі, обривається словами «...а болна была ноутреною бол-зньтю. д~. годи».

Записи. 1) 1621 р., проба пера, з датою на арк. 390 зв.: «л-та ҂ррка~ году».

2) XVII ст., купчий, російським півуставом, на кожному восьмому аркуші арк. 11–107, коричневим чорнилом: «книгу прода(л) тиша зарьи(н) сн~ъ борозди(н) попу івану веде(н)скому і руку приложилъ».

3) 19 вересня 1842 р. купчий С. Шевирьова, на арк. 1, коричневим чорнилом: «у Большакова Куплена 1842 года Сентября 19. Заплачено 60 р. ас. Шевырев».

4) XIX ст., власницький С. Шевирьова, на форзаці, коричневим чорнилом: «С. Шевырева».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «265 п 547/III 2» на арк. 2, 2 зв. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 29. Рукописн. отд.» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописного зібрання професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 29).

Опис. Сперанский 1900, 61–63 («Сборник житий», др. пол. XVI ст.).

90. ЗБІРНИК БОГОСЛУЖІНЬ ДАВНЬОРУСЬКИМ СВЯТИМ. Кінець XVI ст.

Ф. 301, № 382 п

Інципіт: «СлѴжба положенїю риз- гн~и».

Експліцит: «цр~ствуюotму гра(д)у нш~tмоу москв- вtликоt утвtржtнїt».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 425 арк. Чисті аркуші: 1–1 зв., 2–2 зв., 16–16 зв., 323 зв., 425 зв. Сліди замокання. Ркп. реставрований; зошити перешиті. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 140). Філіграні: 1) глечик із двома ручками з літерами *PM* (арк. 67/69) — под. Лихачев № 4098 (1598 р.); 2) глечик із літерами *VN* (арк. 17/20) — под. Briquet № 12781 (1576 р.); 3) глечик із літерами *DB* (арк. 179/180) — тип Briquet № 4099 (1600 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 95, рядків 14, в останньому рядку одне слово посередині рядка. Рубрикація.

Письмо. Скоропис др. пол. XVI ст. Чотири почерки: 1) арк. 3–15 зв., 39–297 зв., 333–368 зв., 381–393 зв. (4 верхні рядки), чорнило світло-коричневе, кіновар; 2) 17–38, 298–332, чорнило темно-коричневе, майже чорне; 3) арк. 393 зв. (з 5-го рядка), чорнило коричневе; 4) 394–425, чорнило коричневе.

Півустав др. пол. XVI ст. на арк. 369–380 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. У заголовках в'язь.

Оправа. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева шкіра (корінець), коричнева тканина (кутики) та мармуровий папір (картонні кришки). Шкіра потерта, тиснення майже не видно. Палітурка відірвана від блока. Каптали не ставилися. Форзаци приклейні, розірвані вздовж по згину. На корінці сліпе тиснення: шість подвійних поперечних смуг, що імітують бинти, знизу корінця відтиснуто літери «Б.К.Д.А.» (Бібліотека Київської духовної академії).

Зміст. Служби давньоруським святим за Мінеєю. Арк. 3–3 зв. Покажчик глав. Заголовок: «сказание главам в настоzoеи сеи книз-. глава. а~».

Арк. 4–15 зв. Служба прп. Єфросинії Суздальській, 25 вересня.

Арк. 17–38. Служба прп. Саватію Соловецькому, 27 вересня.

Арк. 39–55 зв. Служба прп. Григорію Пельшемському, 30 вересня.

Арк. 55 зв.–75. Служба прп. Варлааму Хутинському, 6 листопада.

Арк. 75–94. Служба прп. Никону Радонезькому, 17 листопада.

Арк. 94 зв.–116. Служба на честь ікони Божої Матері «Знамення», 27 листопада.

Арк. 116 зв.–130. Служба прп. Саві Сторожевському, 3 грудня.

Арк. 130–158. Служба свт. Стефану, спов. Сурозькому, 15 грудня.

Арк. 158 зв.–182. Служба свт. Петру, митр. Московському, 21 грудня.

Арк. 182 зв.–224. Служба свт. Арсенію Тверському, 2 березня.

Арк. 225–248. Служба свт. Іоні, митр. Московському, 30 березня (за суч. календарем — 31 березня).

Арк. 248 зв.–276. Служба прп. Євфимію Суздальському, 1 квітня.

Арк. 276 зв.–297 зв. Служба свт. Нифонту Новгородському, 8 квітня.

Арк. 298–321 зв. Служба прп. Зосимі Соловецькому, 17 квітня.

Арк. 322–332. Канон прпп. Зосимі та Саватію Соловецьким.

Арк. 333–345 зв. Служба свт. Стефану Пермському, 26 квітня.

Арк. 346–381. Служба мчч. блгв. кнн. Василію та Константину Ярославським, 8 червня.

Арк. 381 зв.–393 зв. Служба вмч. Євфимії та рівноап. вел. кн. Ользі, 11 липня.

Арк. 393 зв.–425. Служба первомч. архідиякону Стефану та блж. Василію Московському, 2 серпня.

Записи. 1) 1597 р. (?), на арк. 4–5, частково зрізаний, коричневим чорнилом: «л-та ≠р р~t (?) ма(р)та мс~ца сtю книгу мtнtю новы(х) ст~ы(х) поминаtмы(х) (?) ...».

2) XIX ст., коричневим чорнилом, на арк. 3: «въ 1й ящикъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 13», олівцем, на форзаці. «Г. 331», чорним чорнилом, на арк. 1. «№ 5», виправлено на «№ 7», коричневим чорнилом, — на арк. 3. «59» на ярлиці, на арк. 116.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від Ф.І. Дмитревського, учителя Чернігівської семінарії. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 369–370 (Мінея нових святих).

91. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. Конволют. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст. 40-ві роки XVII ст.

Ф. 310, № 28

Інцuпіт: «ї помысли абиt восхити(ти) ю зрzоt на ню лютымъ zрымъ јкомъ».

Експліцuт: «съ бtзначалнымъ tго пцемъ. и съпрес~тымъ бл~гымъ и съ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 660 арк. (1–247 — 40-ві роки XVII ст.; 248–660 — 40–50-ті роки XVI ст.). Чисті аркуші: 78 зв., 79, 439 зв., 440. Аркуші при повторному оправленні сильно обрізані, верхні краї останніх аркушів пошкоджені, верхні краї арк. 660–660 зв. втрачені. Аркуші пошкоджені протравленням кислим чорнилом. Арк. 392–415 випадають. Ркп. перешивався. Сигнатура XVII ст. (посередині нижнього поля аркуша) збереглася у першій частині, але номери зошитів переплутані. У I ч. (XVII ст.) 31 зошит: I–X^{8}, XI^{5}, XII^{8}–XXXI^{8}. У I зошиті збереглося три аркуші. XI зошит не пронумерований; XII зошит пронумерований як XI і далі підряд до XXI зошита включно; XXII зошит пронумерований як XXXIII (арк. 160) і далі підряд до XXIX, пронумерованого як XXXIX (арк. 224) включно. Далі сигнатура відновлюється — XXX зошит (арк. 232), після нього XXXI пронумерований як XLI (арк. 240). У II ч. (XVI ст.) зошити перешиті; бракує перших двох аркушів (між арк. 385–386). На арк. 452 збереглася пізня сигнатура (XVII ст.) — зошит пронумерований як II (в~).

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 145). Філіграні: 1) долоня з літерою *O* в манжеті з фестонами, під короною (арк. 238/239) — тип Лихачев № 1770 (1550 р.); 2) долоня в манжеті з фестонами, під короною (арк. 382) — тип Лихачев № 1746 (1551 р.); 3) літера *P* (арк. 199/202) — тип Briquet № 8627, 8645 (1540 р.); 4) стовпи (арк. 6/9) — тип Гераклитов № 1125, 1129 (1636–1638 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 120, рядків 19–20. У II ч. колонтитул, частково зрізаний.

Письмо. I ч. (арк. 1–247): скоропис російський XVII ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. II ч. (арк. 248–660): півустав з елементами скоропису сер. XVI ст., прямий, широкий, квадратний. Почерк один. Письмо схоже з грецьким мінускулом. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Частина тексту на арк. 446 (сер.) написана кіновар'ю.

Оправа. Др. чв. XVII ст., не раніше 1636–1638 рр. (див. філігрань № 4), Росія, Москва (?). Дошки в темно-коричневій пошкодженій шкірі; два розриви йдуть вздовж корінця. Кришки з кантами, рантами та незначними скосами з лицьового боку. Верхня кришка відірвана від блока, нижня — тріснута на дві нерівні частини, тримається разом за рахунок покриття та шнурів. Корінець глухий, деформований. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. Протирки середника, накаток та басм опубліковані (див.: Клепиков 1960, накатка — бл. табл. III–7, № 84–85, середник — под. табл. III–13, № 114, дещо менших розмірів, квітчаста ромбовидна басма — под. табл. III–2, № 30). За Клепіковим, подібні оздобки характерні для оправ Московського Печатного двору та Троїце-Сергієвої лаври перш. пол. XVII ст.

Зміст. Житія святих. Арк. 1. Зміст останніх чотирьох статей Збірника.

Арк. 2–247 (XVII ст.). Вибрані житія святих; поч.: «. . . ї помысли абиt восхити(ти) ю зрzоt на ню лютымъ zрымъ јкомъ».

Арк. 248–660 (XVI ст.). Вибрані житія святих: прпп. Зосими та Саватія Соловецьких, 8 серпня (арк. 248–391 зв.). Заголовок: «житiе и подвизи: и пчасти чюдtсъ прп(д~)ных јц~ь нш~ихъ. зосимы и саватиа

началникъ(в) соловtцкаго манастыра и ј зачал- монастирu того. понєжє бо зачатсu ст~аu сиu јбитль. житиtмъ и начальством. раба бжиu старца саватиu. и подруга t(г) гtрмана. нtkot го бголюбива мниха. списано бы(с) спиридоном митрополитомъ киtвьскымъ»; поч.: «бысть во дни бл~гоч(с~)твого вtликаго кн~su. васильu васильtвича володимtрьска(г) и московьсковьскаго», а також: мч. Никити, 15 вересня (арк. 392–400 зв.); чудо свт. Миколи (арк. 401–409); муки вмч. Катерини, 24 листопада (арк. 409–430); муки мч. Параскеви, 28 жовтня (арк. 430–439); житіє Андрія юродивого (пропущений заголовок), 2 жовтня (арк. 441–660), обривається словами «съ бtзначалнымъ tго nцемъ. и съпрес~тымъ бл~гымъ и съ...». Постатейний опис змісту див.: Сперанский, 1900, 57–61.

Записи. На звороті нижньої кришки рукою М. Сперанского: «Всего 660 листовъ. Спер...».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «257 п 536/ІІІ 2» на арк. 1. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 28. Рукописн. отд.» на арк. 1 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 28).

Опис. Сперанский, 1900, 57–61 («Сборник», XVII ст.).

92. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. 40–60-ті роки XVI ст.
Ф. 303, № 118

Інципіт: «Вы(~с) по вштствїи га~ нашего і~с х~а на нбс~а».

Експліцит: «јц~ю и сно~у и ст~му дхо~у, нн~- и пр(с)но и в в-кы в-кјмъ, ами(н)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 281 арк. Арк. 1 затертий; арк. 1, 9, 56, 57, 64, 113, 120, 188, 195, 196, 203, 227 випадають; нижній кут арк. 280 надірваний; верхній край аркушів пошкоджений разом із нижньою кришкою оправи. Ркп. реставрований: кути аркушів та кілька аркушів біля корінця підклеєні. Зошитів 35: I^8–XVI^8, XVII^{11}, XVIII^8–XXXIV^8, XXXV^7. У XXXI зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 243 і 244; між арк. 249 і 250). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 190). Філігрань кабан у трьох варіантах: 1) І варіант (арк. 22) — сх. Laucevičus № 3677 (1548 р.); 2) ІІ варіант (арк. 25) — тип Laucevičus № 3656 (1545 р.); 3) ІІІ варіант (арк. 118) — сх. Лихачев № 1733 (1548 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 140, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., дрібний, прямий, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали заголовні кіноварні з елементами рослинно-геометричного стилю. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII–XVIII ст. Дошки в чорній шкірі зі значними втратами вздовж корінця. Кришки з рантами, канти тільки на коротких краях кришок, по ширині співпадають з блоком. Частини верхнього обрізу та нижньої кришки пошкоджені

гризунами. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок, застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі складної рамки фігурний ромбовидний сюжетний середник «Голгофський Хрест зі знаряддями мук Христових, на фоні єрусалимської стіни».

Зміст. Житія вибраних святих за місяцесловом з вересня по серпень; починаються Кончиною (у ркп. — «Хожденієм») ап. Іоанна Богослова, 26 вересня. Заголовок: «мс~ца сє(~п) к~ѕ хож(д)єнїє ст~го апс~ла х(с)в~а їја(н)на бг~слова єb(г~)листа. списано прохорјм оучн~комъ его, бл~сви јч~. глава а~»; поч.: «Бы(~с) по вшtствъи га~ нашего і~с х~а на нбс~а. събрашаcu вси апс~ли въ гепсиманїю». Закінчуються житієм сщмч. Христофора, 19 квітня (після мч. Адріана, 26 серпня). У житії свт. Феодора Єдеського, 9 липня, втрачений текст зі слів «и приїмъ єдина(г) цр~ь п бж(с)твена(г) кро~енїа. и третїаго ...» до слів «въ страс- (же) и трепет- провож(д)ати живо(т) свои» (між арк. 243 і 244); зі слів «и вcu мирьскыu въм-ты сътвориша» до слів «ѕко не сYои(х) єсть па(ч)» (між арк. 249 і 250). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 218–220.

Арк. 281. Покажчик житій (XVIII ст.).

Записи. XVIII ст., на арк. 281, наприкінці покажчика житій, коричневим чорнилом: «finis», потім тією самою рукою: «rara Phoenix in mundo, sed rarius Concordia fratrum».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифри «Мел. м./п. 118», олівцем; «Аа 1288 1885 XII/23», чорним чорнилом, — на форзаці. «№ 331», олівцем, на форзаці, на арк. 1. «№ 6», коричневим чорнилом; «Аа 1288», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 218–220 (Збірник).

93. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 302, № 33

Інципіт: «Блж~ныи аеј(до)ръ. свершивъ своего мчн~їu по(д)ви(г)».

Експліцит: «того млтвами, ги~ і~се х~е. бж~е нашь. помилуи на(с). аминь».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 263 арк. Ркп. реставрований, при реставрації зошити перешиті. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 180). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 2) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 240) — сх. Лихачев № 1731 (1552 р.); 3) тіара з контрамаркою (арк. 57/56) — сх. Лихачев № 1882 (1558 р.). Філігрань кабан, обидва варіанти, тотожна філіграні в ркп. ф. 302, № 34 і № 35; філігрань тіара тотожна філіграні в ркп. ф. 302, № 35.

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 135, рядків 25. На арк. 21–24 зв. поле тексту 240 × 140, рядків 30.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–20, 25–52; 2) 21–24 зв.; 3) арк. 53–53 зв.; 4) арк. 54–189 зв.; 5) арк. 190–263. Почерк № 1 тотожний почерку № 1 в ркп. ф. 302, № 34 і почерку № 5 в ркп. ф. 302, № 35; почерк № 2

тотожний почерку № 2 в ркп. ф. 302, № 35; почерк № 3 тотожний почерку № 4 в ркп. ф. 302, № 35; почерк № 4 тотожний почерку № 3 в ркп. ф. 302, № 34; почерк № 5 тотожний почерку № 3 в ркп. ф. 302, № 35. Чорнило коричневе, темно-коричневе; кіновар. Почерк XIX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Паперове покриття на корінці місцями відходить від картону. Обрізи краплені синьою фарбою. Корінець заокруглений, каширований, з відставом, гладкий. Форзаци прості приклейні з цупкого паперу. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 31–32, 34–35.

Зміст. Житія вибраних святих за місяцесловом: з 3 березня, мчч. Євтропія, Клеоника та Василиска, до 26 квітня включно, свт. Стефана Пермського. Заголовок: «м(с~)ца марта. въ г~. мч~нїе сты(х) мчн~къ Євтропїu и Клеоника и Василиска. бл~ви n(ч~)»; поч.: «Блж~ныи аеj(до)ръ. свершивъ своего мчн~їu по(д)ви(г) мл~твоу сотвори о ст~-и емоу дроужин-». Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 73–74.

Арк. 54–62. Канон Пасхи.

Давньоруські статті: житіє свт. Євфимія Новгородського, 14 березня, (арк. 25–41); житіє свт. Стефана Пермського, 26 квітня, (арк. 190–263).

На вільному аркуші форзаца покажчик глав (XIX ст.).

Записи. 1813 р., на арк. 263, чорним чорнилом, що вицвіло: «м(с~)ца ноuбрu и~ день 1813 году на памuть ст~аго арьхистратига михайла на соборъ его грознои воевода нб(с)ныхъ силъ чиноначанїкъ (так). п~ в~ м~ z и~ к~ р~ гд~и прими всuкаго чл~ка каюоагосu т-бе о своемъ великомъ согр-шенїе имене».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 172», чорним чорнилом, на форзаці та вільному аркуші форзаца. «№ 68», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 73–74 (Збірник, XVII ст.).

94. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 302, № 34

Інципіт: «Сїи варваръ хв~ъ мчн~къ. испов-дникъ».

Експліцит: «подаа в-рно приходuоимь обилно прошенїе: бг~оу нашему слава».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 235 арк. Ркп. реставрований, при реставрації зошити перешиті. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (265 × 180). Філігрань кабан двох варіантів: 1) I варіант (арк. 1) — под. Лихачев № 1775 (1556 р.); 2) II варіант (арк. 67) — сх.

Лихачев № 1731 (1552 р.). Філігрань кабан, обидва варіанти, тотожна філіграні в ркп. ф. 302, № 33 і № 35.

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 135, рядків 25. На арк. 16–18 зв. поле тексту 262 × 165, рядків 33.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків чотири: 1) арк. 1–2 зв., 12–18 зв., 102 (др. пол.)–105 зв., 114–235; 2) 3–11 зв.; 3) арк. 19–102 (сер.), 4) арк. 106–113 зв. Почерк № 1 тотожний почерку № 1 в ркп. ф. 302, № 33 і почерку № 5 в ркп. ф. 302, № 35; почерк № 3 тотожний почерку № 4 в ркп. ф. 302, № 33; почерк № 4 тотожний почерку № 1 в ркп. ф 302, № 35. Чорнило коричневе; кіновар. Почерк XIX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Паперове покриття на корінці місцями відходить від картону. Обрізи краплені синьою фарбою. Корінець заокруглений, каширований, з відставом, гладкий. Форзаци прості приклейні з цупкого паперу. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 31–33, 35.

Зміст. Вибрані житія за місяцесловом на травень, з 6 травня, мч. Варвара, до 24 травня, прп. Симеона Дивногорця, включно. Заголовок: «м(с~)ца маи. в ѕ~. слово ј варвар- разбоиниц-. како приведе его бг~ъ к покоанЇю. Ї сп~снъ быс~»; **поч.:** «СЇи варваръ хв~ъ мчн~къ. испов-дникъ». Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 74–75.

На вільному аркуші форзаца покажчик глав (XIX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 173», чорним чорнилом, на форзаці та на вільному аркуші форзаца. «№ 69», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Шифр «Мак. п 34», олівцем, на форзаці. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 74–75 (Збірник, XVII ст.).

95. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 302, № 35

***Інципіт*:** «Стр(с~)ть и гоненЇе бы(с~) в ты дни».

Експліцит: «повел- же мч~тль да вложа(т) а въ јгнь. рече еда како прише(д)ша гале».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 144 арк. Арк. 46 зв. чистий. Ркп. реставрований; зошити перешиті. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (265 × 185). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 12) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 2) — сх. Лихачев № 1731 (1552 р.); 3) тіара з контрамаркою (арк. 57/56) — сх. Лихачев № 1882 (1558 р.). Філігрань кабан, обидва варіанти, тотожна філіграні в ркп. ф. 302, № 33 і № 34 (арк. 1); філігрань тіара тотожна філіграні в ркп. ф. 302, № 33.

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 135, рядків 25. Колонтитул. Правки писця на нижньому полі, зрізані при оправленні.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–17 (перш. трет.); 2) арк. 17 (др. трет.)–25 зв. (перш. три рядки), 84–144 зв.; 3) арк. 25 з 4-го рядка–27 (перш. трет.), 71–83 зв.; 4) арк. 27 (др. трет.)–46; 5) арк. 47–70 зв. Почерк № 1 тотожний почерку № 4 в ркп. ф. 302, № 34; почерк № 2 тотожний почерку № 2 в ркп. ф. 302, № 33; почерк № 3 тотожний почерку № 5 в ркп. ф. 302, № 33; почерк № 4 тотожний почерку № 3 в ркп. ф. 302, № 33; почерк № 5

тотожний почерку № 1 в ркп. ф. 302, № 33 і почерку № 1 в ркп. ф. 302, № 34. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Почерк XIX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оздоблення. Ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту. Кінцівка колофоном.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Паперове покриття на корінці майже повністю втрачено. Обрізи краплені синьою фарбою. Корінець заокруглений, кашированний, з відставом, гладкий. Форзаци прості приклейні з цупкого паперу. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 31–34.

Зміст. Житія святих за місяцесловом з 2 червня, мч. Іуліанії, до 2 серпня, мч. Стефана, включно. Заголовок: «М(с~)ца июнΪа в. к~а, мч~нΪе ст~ого, м(ч~)нка иоулΪаниа, и иже с нимъ»; поч.: «Стр(с~)ть и гоненΪе бы(с~) в ты дни». Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 75–76.

На вільному аркуші форзаца покажчик глав (XIX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 174», чорним чорнилом, на форзаці та вільному аркуші форзаца. «№ 70», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 75–76 (Збірник, XVII ст.).

96. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 302, № 38

Інципіт: «иже въ ст~ьхь оца нашего киріла архΪеп(с)па алексан(д)рьска(г) слово».

Експліцит: «подобае(т) всика слава ч~(с)ть и покланиніt нн~- и пр~(с)но и вв-кы в-кј(м)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 291 арк. Є другою частиною збірника ф. 302, № 37. Ркп. реставрований у XIX ст. Сліди замокання. Текст на арк. 113 зв. перекреслений кіновар'ю. Фоліація часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 170). Філіграні: глечик із двома ручками з квіткою і листям: 1) I варіант (арк. 24) — сх. Лихачев № 2852 (бл. 1560 р.); 2) II варіант (арк. 53) — сх. Лихачев № 2900 (1555–1559 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 110, рядків 25. Колонтитул на арк. 275 зв.–291 пізній; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., з невеликим нахилом вправо, розгонистий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Почерк XIX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, іноді прикрашені крапкою. У заголовку на арк. 1 в'язь. Позначення тлумачень на бічному полі обведені кіноварними маківками.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Обрізи краплені, сині. Корінець прямий, з відставом, гладкий. Каптали не ставилися. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 27, 28, 37, 40.

Зміст. Житія, послання, слова, похвали, тлумачення Св. Письма отців церкви, канони. Починаються зі Слова Кирила Александрійського на Вербну неділю.

Заголовок: «иже вь ст~хъ оц~а нашего киріла архїеп~па алексан(д)рьско(го), слово на ст~ыи праз(д)никь верьбныи і о жребити»; **поч.:** «Цр~ьскыи в-рнїи дн~сь приход празноуюе. бг~ол-пно цр~u срuоемъ». Закінчуються Словом Іоанна Дамаскина на Благовіщення. Давньоруські статті: житіє Никити Переяславського, стовпника, 23 травня (арк. 83–93), знайдення мощей свт. Леонтія Ростовського, 23 травня (арк. 97–101), прп. Макарія Калязінського, 26 травня (арк. 102–113), житіє митр. Олексія (арк. 114–129), чудо свт. Миколая в Києві (арк. 160–162), житіє мчч. блгв. кнн. Бориса і Гліба (арк. 217–240). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 78–81.

Покажчик глав на вільному аркуші форзаца (XIX ст.).

Записи. 1) XIX ст, на арк. 83, темно-коричневим чорнилом: «Есть въ Сбор. Новг. Соф. библ. № 527, въ листь, л. 270 обор.».

2) XIX ст., на арк. 114, темно-коричневим чорнилом: «Есть въ Сборн. Новг. Соф. бібл. № 527, въ листь, л. 226 об. Здесь въ заглавіи киноварью прибавлено, что житіе составлено ермонахомъ Пахоміемъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 108», чорним чорнилом, на корінці. «№ 50», олівцем, «№ 4», олівцем, — на форзаці. Шифри «Аа 108», «Мак. 38», — на ярлиці, на корінці. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 78–81 (Збірник).

97. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. Остання чверть XVI ст.
Ф. 302, № 31

Інципіт: «Чюдна православны(х) торжества».

Експліцит: «единогласно да прославимъ престоую тр(о)цоу nца і сна и стго дха. нн- и пр(с)но и во в-ки в-ко(м)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 253 арк. Ркп. реставрований, при реставрації кути та поля були підклеєні, зошити перешиті. Сигнатура зрізана. Пагінація цифір'ю пізня (XVIII ст.). На нижньому полі кількох аркушів цифір'ю позначений рахунок аркушів у десті (?).

Матеріал письма. Папір 2° (265 × 175). Філіграні: 1) стрічка або компас (?) на гербовому щиті (арк. 2) — аналог не встановлений; 2) башта (арк. 50) — сх. Briquet № 15947 (1567–1591 pp.); под. Laucevičus № 716 (1590 p.); сх. Лихачев № 3309 (1600 p.). Філігрань башта тотожна філіграні в ркп. ф. 301, № 32.

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 120, рядків 25. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один, тотожний почерку ркп. ф. 302, № 32. Чорнило коричневе; кіновар. Почерк кін. XIX – поч. XX ст. (чорне чорнило) на вільному аркуші форзаца.

Оздоблення. У заголовку в'язь.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Паперове покриття на корінці місцями відходить від картону. Обрізи краплені синьою фарбою. Корінець заокруглений, каширований, з відставом, гладкий. Форзаци прості приклейні з цупкого паперу. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 32–35.

Зміст. Житія вибраних святих та слова на два свята (Різдво Богородиці та Покров) за місяцесловом. Починаються зі Слова на Новоліття Іоанна Златоуста, 1 вересня. Заголовок: «Книга глаглемаz сент[брь]. Мца сентuбрu

вь первыи дн~ь сло... [нача]ло индиктоу. иже въ ст~ыхъ отца [наше]го іоанна златаустаго. архіеп~скпа константина града. бл(с)ви п(ч~)»; поч.: «Чюдна православны(х) торжества». Закінчуються Словом на Зачаття прав. Анною Пресв. Богородиці, 9 грудня. Житія давньоруських святих: свт. Іоанна Новгородського, 7 вересня (арк. 23–28), мч. кн. Феодора Смоленського, 19 вересня (арк. 65–67), кн. Михайла Чернігівського і боярина його Феодора, 20 вересня (арк. 78–86), прп. Сергія Радонезького, 25 вересня (арк. 86 зв.–89), прп. Авраамія Ростовського, 29 жовтня (арк. 122–128), прп. Варлаама Хутинського, 6 листопада (арк. 149–157). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 64–69.

На вільному аркуші форзаца покажчик глав (кін. XIX – поч. XX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 169», чорним чорнилом, на форзаці та на вільному аркуші форзаца. «№ 65», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 64–69 (Збірник, XVII ст.).

98. ЗБІРНИК ЖИТІЙ. Остання чверть XVI ст.
Ф. 302, № 32

Інципіт: «Цр~ю коньстпнтиеви. сн~оу великаго коньстпнтина».

Експліцит: «и вси исц-лени быша...ст~ую тр(о)цу пц~а и сн~а ... го дх~а. нн~- и ... в-ки».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 245 арк. (1–212 — XVI ст.; 213–245 — перш. трет. XVIII ст.). На арк. 75–213 сліди замокання. Ркп. реставрований, текст доповнений, аркуші підклеєні, зошити перешиті. Сигнатура зрізана. Пагінація цифір'ю пізня (XVIII ст.). На нижньому полі кількох аркушів цифір'ю позначений рахунок аркушів у десті (?).

Матеріал письма. Папір 2° (262 × 170). Філіграні: 1) башта (арк. 5) — сх. Briquet № 15947 (1567–1591 рр.); под. Laucevičus № 716 (1590 р.); сх. Лихачев № 3309 (1600 р.); 2) Мадонна (арк. 215) — под. Laucevičus № 2339 (1725 р., 1726 р.). Філігрань башта тотожна філіграні ркп. ф. 301, № 31.

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 120, рядків 25. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один, тотожний почерку ркп. ф. 302, № 31. Чорнило коричневе; кіновар. Півустав XVIII ст. Почерків три: 1) арк. 213–214 зв. (3 верхні рядки), 233 (7 нижніх рядків)–233 зв. (3 верхні рядки) прямий, дрібний; 2) арк. 214 зв. (з 4-го рядка)–215 зв. дрібний, з великим нахилом управо та великими пробілами між буквами; 3) арк. 216–233 (крім 7-ми нижніх рядків), 233 зв. (з 4-го рядка)–245 зв. прямий, вузький, середнього розміру. Чорнило чорне, кіновар.

Почерк кін. XIX – поч. XX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оздоблення. У частині XVI ст. ініціали кіноварні; кінцівка колофоном, під нею крапка з комою. У дописаній частині XVIII ст. на арк. 223, 233, 238, 240 зв. заголовні кіноварні ініціали прикрашені у барочному стилі.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Паперове покриття на корінці місцями відходить від картону. Обрізи краплені синьою фарбою. Корінець заокруглений, каширований, з відставом, гладкий. Форзаци прості приклейні з цупкого паперу. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 31, 33–35.

Зміст. Житія святих за місяцесловом. Арк. 1–245 (XVI ст.). Починаються з житія свт. Спиридона Триміфунського, 12 грудня; заголовок: «М(с)ца декабрu в. в~і. днь. слово n житїа ст~го nц~а нашого спиридона чюдотворца. о исц-ленїи бл~гочс~тиваг цр~u констuнтина»; поч.: «Цр~ю коньстuнтиеви. сн~оу великаго коньстuнтина. живоуооу в велицеи антиохїи. ключиcu емоу в бол-знь лютоу впасти». Закінчуються Знайденням глави прор. Іоанна Предтечі, 24 лютого. Давньоруські статті: житіє свт. Стефана Сурозького, спов., 15 грудня (арк. 3 зв.–19), свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня (арк. 21–40 зв.), прп. Димитрія Прилуцького Вологодського, 11 лютого (арк. 175 зв.–194 зв.), похвала свт. Олексію, митр. Київському, 12 лютого (арк. 205–205 зв.).

Арк. 213–245 зв. (XVIII ст.). Починаються з апокрифа «Слова апостола Іоанна Богослова на Успіння Божої Матері», 15 серпня. Заголовок: «Мц~а а(в)гЎста е~і дн~ь слово ст~аго ап~сла іоана богослова ј преставленїи ст~-и гж~и бц~ы и пр~снодв~-и мр~іи»; поч.: «Прст~-и прч~ст-и бц~ы и пр~снодв~-и мр~їи по јбычаю ходuои ей на ст~ыи гробъ г~а нашего іс~а х~а покадити». Давньоруські статті: житіє сщмч. Ісидора, 8 січня (арк. 222 зв.–233); Знайдення мощей прп. Сави Крипецького, 23 квітня (арк. 233–238). Закінчуються житієм прп. Олексія, людини Божої, 17 березня, словами: «и помазанїемъ ч(с)тнаго мира. и вси исц-лени быша ... ст~ую тр(о)цу nц~а и сн~а ... го дх~а. нн~- и ... в-ки» (аркуш обрізаний). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 69–73.

На вільному аркуші форзаца покажчик глав (кін. XIX – поч. XX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 170», чорним чорнилом, на форзаці та вільному аркуші форзаца. «№ 66», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 69–73 (Збірник, XVII ст.).

99. ЗБІРНИК ЖИТІЙ ДАВНЬОРУСЬКИХ СВЯТИХ з іншими статтями. Перша чверть XVI ст. Перша чверть XVII ст.

Ф. 302, № 43

Інципіт: «Иже ст~ое житие поживши(х) и в-рЎ бж(с)тенЎю сохраньши(х)».

Експліцит: «и ст~аго николоу n того часа и до сего днt. бге~ наш~му».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 314 арк. (1–119, 141–314 — XVII ст.; 130–140 — XVI ст. + 1а — XIX ст.). Чисті аркуші: 146 зв., 266 зв. Ркп. неодноразово реставрований; аркуші підклеєні. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (170 × 130). Філіграні: 1) голова бика, переповита змією, з квіткою вгорі (арк. 132/140) — тип Лихачев № 1407 (1512 р.); 2) тіара, проглядається частково (арк. 137); 3) глечик із виноградним гроном та літерою *D* (арк. 18/23); 4) інший варіант такого самого глечика (арк. 182/187); 5) глечик із літерами (проглядаються нечітко) і виноградним гроном (арк. 146/152), — за типом 10–20-ті роки XVI ст. (Дианова № 340–354).

Організація сторінки. Поле тексту за почерками: 1) 90 × 140, рядків 18; 2) 100 × 130, рядків 16; 3) 95 × 150, рядків 23; 4) 100 × 150, рядків 24; 5) 100 × 145, рядків 24; 6) 100 × 150, рядків 24. Колонтитул на арк. 1–80 пізній.

Письмо. Півустав поч. XVII ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–96 зв.; 2) 97–129 зв.; 3) арк. 141–297 зв.; 4) арк. 298–310 зв.; 5) арк. 311–314. Чорнило темно-коричневе, коричневе; малинова фарба. Півустав перш. чв. XVI ст. на арк. 130–140 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар. Почерк др. пол. XIX ст. на арк. 1а–1а зв., чорнило коричневе.

Оздоблення. Кінцівки колофоном або у вигляді скороченого з одного боку рядка, прикрашені крапками та комами. Заголовні ініціали в частині XVII ст. прикрашені елементами рослинного орнаменту.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Верхня кришка відірвана від блока. Корінець покриття втрачений. Обрізи синьо-зелені смарагдового відтінку. Капталів не було. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична ркп. ф. 302, № 13.

Зміст. Житія переважно давньоруських святих.

Арк. 1–129, 141–314 (XVII ст.). Починаються житієм прп. Димитрія Прилуцького Вологодського, 11 лютого. Заголовок: «м(с)ца февралu в а~і дн~ь. житие и подвизи n чюдесь прп(д~)наго nц~а нш~го дмитриu вологоцкаго чюдотворца»; поч.: «Иже ст~ое житие поживши(х) и в-рY бж(с)тенYю сохраньши(х) ст~ы(х) прп(д~)ны(х) nц~ъ велики(х)». Закінчуються сказанням про чудо свт. Миколая в Константинополі, словами «и нача молити спс~а и пр~чтую~ бц~ю. и т~аго николоу n того часа и до сего днt. бгe~ наш~му».

Арк. 130–140 (XVI ст.). Сказання про перенесення мощей свт. Петра, митр. Київського.

Давньоруські житія у частині XVII ст.: прп. Димитрія Прилуцького Вологодського, 11 лютого (арк. 1–52), блгв. кн. Іоанна Углицького, у чернецтві прп. Ігнатія Вологодського, 19 травня (арк. 81–96), перенесення мощей мчч. блгв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 97–129), прп. Авраамія Ростовського, 29 жовтня (арк. 141–148), свт. Стефана Пермського, 26 квітня (арк. 149–151), блж. Ісидора Твердислова, Христа ради юродивого Ростовського, 14 травня (арк. 152–162), свт. Ісайї Ростовського, 15 травня (арк. 163–169), свт. Леонтія Ростовського, 23 травня (арк. 170–176), преп. Никити, стовпника Переяславського, 23 травня (арк. 177–190), блгв. кнн. Петра і Февронії Муромських, 25 червня (арк. 191–205), прп. Прокопія Устюзького, 8 липня (арк. 206–218), мчч. блгв. кнн. Бориса і Гліба (арк. 234–254), оповідання про Володимирську ікону Божої Матері, 26 серпня (арк. 255–291) тощо.

Крім давньоруських статей: похвала прор. Іллі (арк. 219–233), оповідання про св. гору Афон (арк. 292–297), одне з чудес свт. Миколая (арк. 31–314), а також 12 глава Апокаліпсиса, без кінця (арк. 298–310). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 85–88.

Арк. 1а–1а зв. Покажчик статей ркп. (XIX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Мак. 43», олівцем, на форзаці та внутрішньому боці нижньої кришки. Шифр «Аа 142», коричневим чорнилом, на форзаці та арк. 1. «№ 39», олівцем, на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 2.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 85–88 (Збірник).

100. ЗБІРНИК ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ (ЗЛАТОУСТ. **Уривок.** МІНЕЯ МІСЯЧНА **на березень, з додатковими статтями). 20–30-ті роки XVI ст.**

Ф. 303, № 117

Інципіт: «иже во ст~ы(х) nц~а нш~го іnа(н) златуста(г) патріарха костu(н)тина гра(д) слово».

Експліцит: «славv въспосле(м) боу~ нашемоу н~н- и пр~сно, и въ в-кз в-комь. аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 458 арк. (1 — XVIII ст.; 2–458 — XVI ст.). Арк. 423 зв. чистий; арк. 52, 56, 103, 193, 200, 216–218, 295, 296, 415 випадають. Ркп. реставрований; на початку та наприкінці аркуші підклеєні. Зошитів 58: I^7, II^8–XXXV^8, XXXVI^7, XXXVII^8–LVII^8, LVIII^3. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 190). Філіграні: 1) кабан (арк. 52) — аналог не встановлений; 2) голова бика під хрестом, переповитим змією, I варіант (арк. 83) — под. Лихачев № 33591(1519 р.); 3) сфера з поперечиною та зірочкою (арк. 197) — под. Laucevičius № 1778 (1520–1521 рр); 4) голова бика під хрестом, переповитим змією, II варіант (арк. 283) — тип Briquet № 15402 (1520 р.). Папір XVIII ст. на арк. 1, без філіграні.

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 130, рядків 23; на арк. 415 зв. (низ) — 416 зв. (верх) текст написаний у 2 стовпчики; на арк. 1 поле тексту 225 × 160. Рубрикація.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., крупний, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. На арк. 1 чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 2: балканська двоконтурна плетінка з кіл та вузлів у рамці, з рослинними елементами по кутах і вгорі та зооморфним елементом з правого боку (фрагмент малюнка, що зображує птаха, — аркуш обрізаний при реставрації); виконана кіновар'ю, не зафарбована. Кінцівка на арк. 458 колофоном, прикрашена з двох боків на кожному рядку хрестиками, завершується складною композицією з крапок, розчерків та ком. Ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту.

Оправа. XVII–XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі зі значними втратами. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами на лицьовому боці кришок. Обрізи коричневі, краплені. Від форзаців лишилися приклейні частини, від застібок — накладні складені пробої. Тиснення збереглося незадовільно, вид визначити неможливо. На верхній кришці проглядає слабкий контур овального середника та фігурні косинці з голівкою херувима в середині.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Покажчик глав, складений пізніше (XVIII ст.); поч.: «иже во ст~ы(х) пц~а нш~го іпа(н) златуста(г) патрїарха костu(н)тина гра(д) слово ј четверодневн-(м) лазори».

Арк. 2–146. Слова і повчання Іоанна Златоуста з Лазаревої неділі до Фоминої неділі. Заголовок: «иже въ ст~ѕ(х) пца~ нашего іјанна зла(т)устаго. па(т)рїарха костандина гра(д) слјво ј четверодн-вне(м) лазар-»; поч.: «Дн~ес п мр~твых въста лазарь».

Арк. 147–394. Мінея четья на березень, з 3 березня. Заголовок: «Мс~ца марта г~ дн~ь мvченіе ст~го василиска. гл. г~ᵃ. блг(с~)ви пче прочести»; поч.: «Въ то вр-мu цр~ствовавшоу маRимїанvу прїиде пр-м-нникь, въ асклипиjдота м-сто». Кілька житій дописані після 31 березня.

Арк. 394 зв.–411. Полемічна антикатолицька стаття про сходження Св. Духа. Заголовок: «Ј исхожденїи ст~го дх~а гл. л~г»; поч.: «г~ь нашь іс~ х~с, въ еѣ~глїи рече. не входий дверми вї дворь јвчїи. нv пр-лазuй иноуд- тать есть и разбойникь».

Арк. 411 зв.–416. Передмова на Псалтир. Заголовок: «Пр~дислјвіе над ѱалтирь»; поч.: «не такъ zвествьн-, а разоумн- пророчьствїе прор~ка дв~да».

Арк. 417–424. Дві повісті на воздвиження панагії («въздвиженїе пр~чистыu бцu»), поч.: «Иже бж~їи единорјдный сн~ь и слово нас ради бывь чл~кь кром- же гр-ха».

Арк. 424–458. Слово Іоанна Златоуста на 50 псалом. Заголовок: «Ст~го іоанна златаустаго архїеп~спа констандина града. ј пuтидесuт-мъ псалм-. и покаанїи дв~да цр~- и ј оуриніи. блс~ви јч~»; поч.: «изографи подражаvть хытрости ест~вьной».

Записи. XVII ст., проба пера якогось Єфима Івановича, на арк. 458 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Евхи(ма) иванови(ча) рука вла(с)наu г(с~)у б~гу слава» і т.д.

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Мел.м./п. 117», олівцем; шифр «Аа 1287 1885 XII/23», чорним чорнилом, — на форзаці. Шифр «Аа 1287», синім чорнилом, на арк. 1, 56, 223, 415, 458 зв. «№ 5», коричневим чорнилом, на арк. 1. «Інв. № 330», олівцем, на арк. 1 зв., 2. Штамп «Вс. Б-ка України» на форзаці та арк. 1, 56, 223, 415, 458 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 213–218 (Збірник).

101. ЗБІРНИК ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ. Без кінця. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 37

Інципіт: «Сказанїе главизна(м) бг~одхнјвенныа сеа книги гл~емыu соборник».

Експліцит: «а тs tси г~и дл~ъготерп-ливъ и нtѕлобивъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 274 арк. Є першою частиною збірника ф. 301, № 38. Ркп. реставрований. Сліди замокання. Фоліація часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 170). Філігрань глечик із двома ручками з квіткою та листям: 1) І варіант (арк. 10) — под. Лихачев № 2852 (бл. 1560 р.); 2) II варіант (арк. 20) — под. Лихачев № 2900 (бл. 1555–1559 рр.); 3) III варіант (арк. 48) — тип Лихачев № 2851 (бл. 1560 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 110, рядків 25. Колонтитул на арк. 1 зв.–11 пізній; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., із значним нахилом управо, розгонистий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Почерк XIX ст. на вільному аркуші форзаца.

Оздоблення. Ініціали іноді прикрашені крапкою. У заголовку на арк. 1 в'язь. Позначення тлумачень обведені кіноварними маківками.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Обрізи краплені, сині. Корінець прямий, з відставом, гладкий. Каптали не ставилися. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 27, 28, 38, 40.

Зміст. Житія, послання, тлумачення Св. Письма, слова отців церкви, похвали, канони. Починаються покажчиком глав (арк. 1). Заголовок: «Сказанїе главизна(м) бг~одхнјвенныа сеа книги гл~емыu соборника» (житія здебільшого березневі). Перша стаття (арк. 2) — житіє свт. Григорія

Акрагантійського, 23 листопада. Заголовок: «М(с)ц~а ноzмврїu в. к~г (дн) Леонтїu пресвитера чрїноризца игоумена монастырu ст~го савы, римскаго града пов-сть житїа и чюдесемь пр~пдбнаго и бл~женнаго јц~а нашег григорїа еп~спа бывша акраганст-й цр~кви иже сикелїискїа области. блс~ви ј(ч)»; поч.: «страшно и невнuто вселенн-и оусп-шно, паче же сь страхомь и любовїю послоушаюоимь и прїемлюоимь хотu пов-дати окаанныи азъ». Закінчуються Повістю свв. апп. про воскресіння прав. Лазаря. Давньоруські статті: житіє прп. Макарія Калязінського (арк. 240–251), Похвальне слово митр. Іоні з датою 1547 р. в тексті (арк. 256–272). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 77–78.

Покажчик глав на вільному аркуші форзаца (XIX ст.).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 107», чорним чорнилом, на корінці та на вільному арк. форзаца. «№ 30», олівцем, на форзаці. «№ 3», олівцем; штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на вільному аркуші форзаца. Шифри «Аа 107» та «Мак. 37», чорним чорнилом, на ярлиці, — на корінці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 77–78 (Збірник).

102. ЗБІРНИК ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ. Остання чверть XVI ст.
Ф. 301, № 516 п

Інципіт: «ј(н) же ползаz прииде бли(з)».

Експліцит: «чесо изыдосте в пустыню вид-ти. тростьми».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 400 арк. (2–126, 129–141, 143–147, 167–175, 177–319, 321–342, 344–394 — ост. чв. XVI ст.; 127–128, 142, 149–166, 176, 395–401 — перш. пол. XVII ст.; 148, 320, 343, 402 — XVIII ст.). За суч. пагінацією аркушів 402, але арк. 1 втрачений, арк. 199 пропущений при нумеруванні. Чисті аркуші: 128, 142 зв., 159 зв., 176. Арк. 2 випадає; на арк. 2–4 пошкоджений правий верхній кут. Ркп. реставрований двічі: у сер. XVII ст. та на поч. XVIII ст., зошити перешиті, аркуші підклеєні. При реставрації сер. XVII ст., можливо, збірник був складений з двох ркп. XVI ст.: збереглося дві сигнатури, які існують у розрізненому вигляді. Перший рахунок: I^7, II^9, III^8 (арк. 359–383), VIII^6, IX^7 (арк. 129–141), XV^6, XVI^8–XXVIII^8 (арк. 5–118), XXXIV^4, XXXV^8–XXXVI^8 (арк. 222–241), XLVI^8–XLVII^8, XLVIII^7 (арк. 167–189). Другий рахунок: XVIII^3, XIX^5 (арк. 119–126), XXII^1, XXIII^8–XXXI^8, XXXII^7 (арк. 190–319). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 4° (192 × 142). Філіграні: 1) птах у колі та літера *n* (?) (арк. 2/3), проглядається нечітко — можливо, тип Briquet № 12232 (1589 р.); 2) глечик із чотирилисником над кришкою (арк. 6/7) — аналог не встановлений; 3) глечик із літерами *PD / B* та чотирилисником над кришкою (арк. 30/31) — под. Лихачев № 3348 (1589 р.); 4) глечик із двома ручками з літерами *PS* та квіткою (арк. 152/153) — аналог не встановлений, папір перш. пол. XVII ст.; 5) глечик із літерами *OI* (арк. 169/172) — тип Лихачев № 1939 (1589 р.); 6) гербовий щит з чотирьох полів (?), на верхньому правому полі — лев, герб проглядається нечітко (арк. 216/219) — можливо, тип Лихачев № 3519 (1630 р.), 3548 (1630–1639 рр.); 7) корона,

проглядається частина філіграні (арк. 400) — аналог не встановлений, папір перш. пол. XVII ст. (?); 8) частина вензеля (арк. 148) — аналог не встановлений, папір XVIII ст.

Організація сторінки. Поле тексту згідно з півуставними почерками XVI ст.: 1) 150 × 105, рядків 21; 2) 148 × 85, рядків 20; 3) 153 × 95, рядків 19; 4) 153 × 103, рядків 22; 5) 155 × 95, рядків 20; 6–8) 155 × 95, рядків 20. На арк. 384–389 зв., 392–394 зв.: 167 × 113, рядків 28. На арк. 390–391 зв.: 170 × 125, рядків 24. На арк. 127–128 зв., 142, 176 зв., 395: 140 × 90, рядків 19. На арк. 396–401 зв.: 133 × 90, рядків 18. На арк. 149–166 зв.: 150 × 90, рядків 20. На арк. 148–148 зв., 320–320 зв., 343–343 зв., 402–402 зв.: 170 × 130, рядків 34. Рубрикація глав пізня, почерком XVII ст.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерків вісім: 1) арк. 2–4 зв., широкий, густий, недбалий; чорнило темно-коричневе; 2) арк. 5–118 зв., 129–141 зв., 177–189 зв., 222–241 зв., 353–382, дрібний, вузький; чорнило яскраво-коричневе; 3) арк. 119–126 зв., широкий, низький; чорнило коричневе; 4) арк. 167–175 зв., 190–221 зв., 242–318 зв. (1–5-й верхні рядки), 321–327 зв., 344–352 зв., 382 зв.–383 зв., вузький, з хвилястими рисами; чорнило коричневе, дещо розпливлося; 5) арк. 143–147 зв., квадратний, з великими пробілами; чорнило темно-коричневе; 6) арк. 318 (від заголовку)–319 зв., крупний, чорнило коричневе; 7) арк. 328–342 зв. (на арк. 38 зв. — 1-й рядок та з 7-го до кінця, на арк. 329 зв. — нижня пол. аркуша)–331 (2 перші рядки), 331 зв. (з 4-го рядка)–333 зв., 335–340, 341, 342–342 зв., низький нерівний, чергується з почерком № 8; 8) арк. 328 (2–6-й рядки вгорі), 329 зв. (піваркуша зверху), 331, 331 зв. (3 верхні рядки), 334–334 зв., 340 зв., 341 зв., високий, вузький; чорнило коричневе. Кіновар. Півустав, що переходить у скоропис, XVI ст. (писця півуставного почерку № 4) на арк. 384–389 зв., 392–394 зв.; чорнило сіро-коричневе. Скоропис російський XVI ст. на арк. 390–391 зв.; чорнило коричневе.

Півустав перш. пол. XVII ст. Почерків два: 1) арк. 127–128 зв., 142, 176 зв., 395, крупний; 2) арк. 396–401 зв., крупний, з нахилом уліво. Чорнило коричневе. Скоропис російський сер. XVII ст.: арк. 149–166 зв., дрібний; чорнило коричневе.

Півустав стилізований, недбалий, XVIII ст.: арк. 148–148 зв., 320–320 зв., 343–343 зв., 402–402 зв.; чорнило чорне. Редакторські правки почерком XVIII ст. на нижньому полі арк. 59, 118 зв., на бічному полі арк. 147 зв.

Оздоблення. У заголовках подекуди зустрічається в'язь.

Оправа. Втрачена; лишився фрагмент шкіри покриття на корінці.

Зміст. Збірник слів та житій, викладених вперемішку. Арк. 2–94, 109–119, 137 зв.–147 зв., 149–186, 190–195 зв., 197 зв.–217, 217 зв.–242, 265–266, 280 зв.–284 зв., 294–319 зв., 321–342 зв., 344–345 зв., 356–358 зв., 384–395. Слова та житія на вибрані свята та пам'яті святих за Мінеєю та Прологом. Починаються Словом про «Оубіеніє ст~го и славного пррока Захарии», поч.: «ј(н) же ползаz приидe бли(з)»; обриваються словами «ибо кто не им~u јбою сию ...» з уривка Повісті про Варлаама та Іоасафа. Текстові лакуни: закінчення Слова «ј оуноши. съвлачивши(м) мр~твеци. и паки покаzвъшесu», 2 вересня, зі слів «и јбре(т)ши вопроша(т) его. коеu ради вины приде на м~сто се. не в~уд...» (арк. 319 зв.), закінчення житія прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого, зі слів:

«јна же zко zв- пв-оа емоу, г~и пче ничтоже не имамъ . . .» (342 зв.).

Інші статті: вибрані повчання про християнське життя (арк. 94–101 зв.); уривок з пророцтва Ісайї про останні дні (арк. 101 зв.–106 зв.); Слово про Тазіота (арк. 106 зв.–109.); чудо Іраклія царя (арк. 116 зв.–117 зв.); чудеса свт. Миколая (арк. 117 зв.–133 зв.); Слово Іоанна Златоуста про багатого та убогого Лазаря (арк. 133 зв.–137 зв.); Слово про хміль монаха Єфросина, скорочене (арк. 186–189 зв.); Слово Василія Великого про подяку (арк. 196); Слово Кирила філософа про хміль (арк. 196–197 зв.); стаття про чини ангельські та церковні — інтерпретація Діонісія Ареопагіта (арк. 217–217 зв.); молитва проти змій та деякі вислови зі свв. отців (арк. 217 зв.); твір папи Іполита про Антихриста (арк. 242–265); слова та повчання Іоанна Златоуста, Єфрема Сирина, Василія Нового, Афанасія Синаїта, апостольські тощо (арк. 266–280 зв., 284 зв.–293 зв.); «Слово Єзекія пророка к епископом и попом» (арк. 345 зв.–347 зв.); повчання Григорія Богослова про Божественну Літургію (арк. 347 зв.–351.); полемічна стаття за назвою: «Пренїе ст~го никиаора. с неч(с~)тивыми аилосоаы латы(н)скими, в~і. посла(н)ными папаю григорьє(м). петро(м) гугнивы(м). бг~омерзьскими еретики в костu(н)ти(н) гра(д). во дн~и михаила цр~u» (арк. 351–356); повчання на Страсну седмицю (арк. 359–383 зв.); уривок з Повісті про Варлаама та Іоасафа, зі слів «. . . еши со многими запов-дь даетъ намъ ничтоже житейски(х) скорбны(х) zвити теб-» до слів «ибо кто не им-u јбою сию» (арк. 396–401 зв.).

Поч. XVIII ст.: уривки з Пасхального богослужіння (арк. 148–148 зв.); повчання «Во что ради пишутъ оу кр~та хр~това подножїе десную страну подимшuшu (!) гор- а шуюю понизишу дол-» (арк. 320–320 зв.); євангельські читання Хресту, преподобномученику, мученику, мученикам загальні (арк. 343–343 зв.); євангельське читання мученикам, апостольське читання на богородичні свята, євангельські читання священномученикам та преподобним (арк. 402–402 зв.).

Записи. 1) XVII ст., власницький, на арк. 396 зв., російським скорописом, чорним чорнилом: «Сия книга Соли вычТго(д)ской поса(д)саго член(е)ка Івана».

2) XVIII ст., власницький, на арк. 396 зв., російським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиu книга соли вычТгоцкой промышлТника Анд-ра Ааонасева сна Боро(д)кина».

3) XVIII, власницький і купчий, на арк. 2 зв.–23, російським скорописом, коричневим чорнилом: «книга глалТлТмая(!) Соборникъ воло(?)женъки посацкиТ дочТри Татьяны аТдоровы дочТри Скрябины а купила у (закреслене) у спаса Прилуцкого манастыря у стряпъчТва у андрТя Бороткина а дала дТн(ег)ъ н [8] (а) [алтин] в [2] (де)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «о. 4. 79» на ярлиці, на корінці (зберігся частково).

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА у складі колекції Є. Барсова у 1865 р. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 441–451 (Збірник, XVI–XVII ст.).

103. ЗБІРНИК ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ. Без початку. Кінець XVI – початок XVII ст.

Ф. 307, № 475

Інципіт: «мы веруемъ. и zко (же) и[о]ан(н)ъ и(з)ве(с)туетъ».

Експліцит: «во(с)помени а(н)гела Мефтод-z zко восхооеши тако јбраоеши».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 225 арк. Ркп. реставрований на поч. XIX ст., аркуші підклеєні біля корінця. Зошитів 30: I втрачений, II^8–XXV^8, XXVI^{10}, XXVII^6–XXIX^6, XXX^5. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, майже вся зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (179 × 140). Філіграні: 1) глечик із літерами *PO* та квіткою над розеткою (арк. 91/94) — под. Лихачев № 1956 (1594 р.); 2) глечик із літерами *PR / A* та півмісяцем і півмісяцем над кришкою (арк. 155/158) — тип Briquet № 12802 (1594 р.); 3) маленький глечик із двома ручками та літерами *VH* (?) (арк. 4/5) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 135 × 90, 135 × 110, 135 × 120, рядків 21. Колонтитул в статті «О латинех»; позначка «зри».

Письмо. Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк один, за винятком кількох додаткових почерків: 1) 153–154 зв.; 2) арк. 220–220 зв.; 3) арк. 221, 225; 4) арк. 221 зв.; 5) арк. 223 (нижні дві третини арк.); 6) арк. 224–224 зв. Чорнило коричневе, заголовки, ініціали, колонтитул кіноварні.

Оздоблення. Позначка «зри» іноді прикрашена малюнком — рукою. Малюнок на арк. 225: зображення священнослужителя з кадилом і свічкою (?) та дерева, чорнилом.

Оправа. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Вздовж корінця, майже посередині, йде розрив шкіри покриття. Каптали не ставилися. Форзаци прошивні. На корінці тиснення золотом (частково втрачене).

Зміст. Збірник змішаного змісту. Арк. 1–171, 205–214. Полемічні статті антикатолицької спрямованості; поч.: «мы веруемъ. и zко (же) и[о]ан(н)ъ и(з)ве(с)туетъ». Постатейний опис див.: Петров 1896, 150–155.

Арк. 172–186. Твори Максима Грека.

Арк. 186–195, 196 зв.–197. Виписки з Лествиці, патериків, творів отців церкви, Євангелія тлумачного.

Арк. 196. Історична стаття з літопису 1141 р. про заснування Смоленська.

Арк. 198 зв.–204. Полемічні статті на захист ікон.

Арк. 204. Хронологія євангельських та церковних подій.

Арк. 215–220. Виписки про чернецтво та з чернечих правил.

Арк. 221–225. Розрізнені виписки; закінчуються уривком статті про те, як згадувати ангелів: «во(с)помени а(н)гела Мефтод-z zко восхооеши тако јбраоеши».

На бічних і нижніх полях численні додавання, редакторські правки та цитати з богослужінь.

Записи. 1) Кін. XVI ст., рік закреслений, на арк. 224 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «нanz(л) у mtнt судину па(н) ма(р)ти(н) козортзови(ч) на тиждt(н) почнt (?) д~ м-czцa cтптtбра д~нz к~t».

2) Поч. XIX ст., на верхньому форзаці, коричневим чорнилом: «Книга разныхъ поученій о в-р-, и о прочемъ, безъ первыхъ листовъ, и без заглавнія. Въ сей книг-

на 21 лист– им–ется сл–дующее достойное прим–чанія объявленніе: заповедь едс~тва ти исполнити недостойнsй покусихся, грубостію же составленныхъ ми словесъ по угожденію ти непщую: во блатехъ бо» (кінець).

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1656», олівцем і зверху обведений чорнилом, на вільному аркуші форзаца. «№ 475», кульковою ручкою, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_Г. № _» на форзаці та на вільних аркушах форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 150–155 (Збірник, XVI–XVII ст.); «Труды КДА», 1894, лютий, 164–170.

104. ЗБІРНИК ПОЛЕМІЧНИЙ. 90-ті роки XVI ст. [до 1596 р.]. Останній писець Герасим.

Ф. 303, № 119

Інципіт: «Не гл~емъ оубо три богы быти».

Експліцит: «съ jц~е(м) т ст~ы(м) дх~о(м) нн~- і пр(с~)но і в(ъ) в-ки веко(м) аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 311 арк. Арк. 37 зв. Чистий. На арк. 49 вирізане нижнє поле; арк. 11 випадає. Сліди замокання. Зошитів 37: I^{11}, II^{12}–VI^{12}, VII^{10}, VIII^{12}–IX^{12}, X^{11}, XI^{12}–XII^{12}, XIII^{10}, XIV^{12}–XVIII^{12}, XIX^{10}, XX^{11}, XXI^{12}–XXIII^{12}, XXIV^{11}, XXV^{10}, XXVI^{12}, XXVII^{11}. Фоліація почерком писця цифір'ю на верхньому полі, на верхньому полі звороту аркуша позначення «ли(ст)». Сигнатура часу створення ркп. у нижньому куті правого поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 205). Філіграні: 1) герб Сліповрон (арк. 3) — тип Laucevičus № 2730 (1600 р.); 2) герб Єліта (арк. 223) — под. Laucevičus № 1548 (1602 р.), тип Мацюк № 132, 133 (1599–1602 рр.); 3) герб Новина (арк.167) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 135, рядків 28. Рубрикація; посилання при цитуванні, нотатки читача на бічному полі (напр., арк. 12 зв).

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерків дванадцять: 1) арк. 1–15 зв.; 2) арк. 15 зв.–19 зв.; 3) арк. 19 зв.– 35 зв.; 4) арк. 36–54 (сер.); 5) арк. 54 (сер.)–71 зв.; 6) арк. 72–103; 7) арк. 103 зв.–162 зв.; 8) арк. 163–184; 9) арк. 184 зв.–199; 10) арк. 199 зв.–202 зв.; 11) арк. 203–13 зв.; 216 зв.–311, писець Герасим; 12) арк. 214–216. Чорнило коричневе; кіновар.

Редакторські правки XVII ст. на бічному полі (скоропис XVII ст.).

Оздоблення. Заставка на арк. 1: дрібна плетінка-рамка з елементами рослинного стилю; на арк. 230 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, прикрашені крапками, вузлами та розчерками. Заголовні ініціали плетінчасті двоконтурні кіноварні, прикрашені чорними крапками, малі ініціали червоні кіноварні з елементами рослинного стилю, прикрашені темно-коричневими крапками й рисочками.

Оправа. Первинна, кін. XVI – поч. XVII ст. Дошки у коричневій шкірі з червонястим відтінком, з втратами. Кришки з рантами та майже непомітними частковими скосами на лицьовому боці кришок, канти тільки на коротких краях кришок, по бічному обрізу співпадають з блоком. Шиття на чотири подвійні шнури. Корінець прямий, глухий, обклеєний служками пергамену. Каптали втрачені. Від

форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, ранти та корінець) збереглося незадовільно. Однакове обрамлення на кришках: по периметру кришки дві рамки різних розмірів, що в кутах з'єднуються між собою потрійними лініями. Внутрішній простір рамки на верхній кришці заповнений стрілчастою басмою, яка в кутах розташовується діагонально, в центрі чотири басми утворюють наче ромб; на нижній — внутрішній простір рамки розчленовано потрійними лініями на вісім прямокутників, кожний з яких поділений діагоналями на чотири трикутники. Вздовж рантів подвійна лінія дорожником. Обабіч бинтів потрійні лінії, проміжки між ними гладкі.

Зміст. Арк. 1–37, 263–285. Слова та повчання переважно догматичного та полемічного змісту антикатолицької спрямованості Іоанна Дамаскина, Василія Великого, Григорія Чудотворця, Єпіфанія Кіпрського, Анастасія Синайського, Дамаса, папи Римського, Германа, патр. Константинопольського, Анастасія Антіохійського, Кирила Александрійського, Максима Сповідника, Никити Стіфата, Григорія Богослова, статті з правил свв. апостолів та Вселенських Соборів, анонімні твори. Починаються Словом Іоанна Дамаскина про Св. Тройцю. Заголовок: «n слова єжє на арїа и на євномїа j ст~-(и) тр(о)~ци»; поч.: «Не гл~емъ оубо три богы быти».

Арк. 38–263, 285–313. Слова на свята, морально-повчальні статті, тлумачення Св. Письма, Палеї, богослужебних текстів Іоанна Дамаскина, Ісихія Єрусалимського, Василія Великого, Іоанна Златоуста, Афанасія Александрійського, Григорія Богослова, Кирила Александрійського, Максима Сповідника, Григорія Чудотворця, Єпіфанія Кіпрського, Анастасія Синайського, Дамаса, папи Римського, Германа, патр. Константинопольського, Анастасія Антіохійського, статті з патериків. Закінчуються Словом Іоанна Златоуста на Пасху.

Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 220–230.

Записи. 1) 90-ті роки XVI ст., [до 1596 р.], останнього писця Герасима, на арк. 311, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «слава г~у бу, давшємоу по за(ч~)ал- і конє(ц). пи~(с) ра~(б) бі~й гєрасимь».

2) 1596 р., дарчий, Гедеона Балабана, на арк. 1–35, українським скорописом, коричневим чорнилом: «В л-то n созданиz миру сємои тисzчи сто чєтв-ртого, а n воплооєниz гд~нz тисzча пz(т)со(т) дtвz(т)дєсz(т) шєстого, сt аз смирєн(н)ы(й) Гtдиj(н) юритви(ч) балаба(н) Архима(н)дри(т) Манастира жидичи(н)ского jбитєли иже в ст~ы(х) nца нашє(го) а(р)хитрtz и чудотво(р)ца Николы Придаю и в-чними часы приписую сию книгу избран(н)у n многи(х) ст~ы(х) n~ц~ъ на tрєтики вопроси и nв-ты до помєнєн(н)ого м-сца ст~ои jбитєли с~того А(р)хитрtz и чудотво(р)ца Николы При дє(р)жав- вtлико(г) королz по(л)ского жикмо(н)та трttєго, при старост- лу(ц)ком Миколаи Алєга(н)дровичу Сєма(ш)ку А при nступлtню n ст~ои во(с~)то(ч)ной цє(р)кви Михала рагози Митрополита киє(в)ского Ипатиz пот-z володымє(р)ского при кирилу лу(ц)ко(м) збиру(й)ского хо(л)мского лєj(н)тиz пє(л)чи(ц)кого гє(р)мана поло(ц)кого протопоповича вилє(н)ского вл(д)~къ; а при бл~гочєстии стоящи(х) коста(н)тиz коста(н)тиновича нарєчє(н)ого во ст~о(м) крtotнии василиz кнzжати остро(з)кого вotводы кит(в)ского Ма(р)ша(л)ка

зе(м)л- волы(н)ской старосты володыме(р)ского tra(р)хи трону коста(н)тинопо(л)ского При гєдијн- Ма(р)ковичу балабан- tп~(с)п- лво(в)ско(м) и гали(ц)ком tra(р)хи коста(н)тинопо(л)ского При миха(й)л- копистє(н)ско(м) еп(с)~п- пєрєми(с)ко(м) при исаии tвстафитвичу балабан- Архима(н)дрит- унє(в)ско(м) При tлисеи плєтєнє(ц)ко(м) Архима(н)дрит- пєчє(р)ско(м) кит(в)ско(м) при па(в)ши А(р)хима(н)дрит- јвру(ц)ко(м), а кто бы м-(л) nдали(ти) n цt(р)кви книгу сию n манастира жидичина или напи(с) с книги сtй вы(д)рати или вымазати настоzтє(л) по (м)н- бы(в)ши(й) или бы кто ины(й) да ро(с)суди(т)cz со (м)ною На второ(м) и стра(ш)но(м) пришє(с)твии хв~- идєжє при(й)де(т) судити живы(м) и мє(р)твы(м) и во(з)дати кому(ж)до по д-ло(м) tго, Молю же убо чє(ст)ныи nци и ј х~- братиz прочитаюot(и) написаниz во (к)низ- сє(й) помина(й)те же и мою любо(в) и мол-тє г~а б~а ј (м)н- гр-(ш)нє(м) да прости(т) мz n гр-(х) мои(х) во дє(н) судны(й) Аминь».

3) 1651 р., дарчий, ієромонаха Антонія Тацевського, на арк. 310 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом, що вицвіло: «Сию книгу г~ламую Собо(р)никъ во да(р) Принтct Пртчt(ст)ный во Ітромонастхъ Антони(й) (Т)ацtвский боголюбивому Єпи(с)копу лу(ц)кому и јстро(з)кому Архима(н)дриту М-лtцкому Кир Іјсифу Чаплицови; року ах~на: м(с)~ца нотбриа р~ дн~я».

4) XIX ст., власницький, на арк. 1, коричневим чорнилом: «Принадлежить М–лецкого Манастыря Библиотек–».

5) XIX ст., власницький, на арк. 10, 19, коричневим чорнилом: «Принадлежить М–лецкому Манастыру».

6) Др. пол. XVIII – поч. XIX ст., власницький, на форзаці, світло-коричневим чорнилом: «Ex libris Biblioteca Mielienski».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Мел. м./п. 119», олівцем, на форзаці, на ярлиці верхньої кришки оправи. Шифр «Аа 1285 1885 XII/23», чорним чорнилом, на форзаці. «№ 328», олівцем, на форзаці та на арк. 1. Шифр «Аа 1285», чорним чорнилом; «№ 10», коричневим чорнилом; штамп «Библіотека Кіевской духовной академии», — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 220–230 (Збірник); Владимиров 1890, 134–135.

105. ЗБІРНИК ПОЛЕМІЧНИЙ. 90-ті роки XVI ст.
Ф. 306, № 198

Інципіт: «Сказанїа полtзна ј латино(х), къг(д)а nлоучиша(с~) n гре(к~)».

Експліцит: «Бг~у нашему слава, нн~-, и пр(с~)но, и во в-ки в-ко(в)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 267 арк. (1, 92, 131 — кін. XVII – поч. XVIII ст.; 2–91, 93–130, 132–267 — XVI ст.). Арк. 267 чистий. При оправленні в ркп.

105. Збірник полемічний

1–131

зв.). На арк. 93 підклеєні пошкоджені місця та дописаний текст. Арк. 93 затертий. Сліди замокання. Зошитів 24, сигнатура потрійна: I^{11}, II^{12}–VII^{12}. VIII^{11}, $IX(I)^{10}$, $X(II)^{13}$, $XI(III)^{10}$, $XII(IV)^{6}$, $XIII(I)^{12}$–$XXIII\ (XI)^{12}$, $XXIV(XII)^{3}$. У III зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 34 і 35); у V зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 46 і 47; арк. 57 і 58); у VI зошиті бракує першого аркуша (між арк. 57 і 58); між зошитами VIII і IX (I) першої та другої сигнатури втрачений зошит (між арк. 92 і 93); у XII (IV др. сигнатури) зошиті бракує першого аркуша (між арк. 124 і 125). Сигнатура первісна у нижньому правому куті аркуша та лівому звороту. Повторна сигнатура (XVIII ст.) у куті та посередині нижнього поля; на зошитах з втраченими аркушами сигнатура проставлена по аркушах, що збереглися.

Матеріал письма. Папір 8° (153 × 96). Філіграні (проглядаються частково): 1) герб Габданк (арк. 106/107) — сх. Каманін, Вітвіцька № 180 (1595 р.); 2) герб Сокира (арк. 8/21) — сх. Каманін, Вітвіцька № 238 (1590 р.); на арк. 1 філігрань не проглядається, папір кін. XVII ст. – поч. XVIII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 113 × 65, рядків 21–22. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, прямий. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; малинова фарба. Півустав XVII ст. на арк. 1.

Оздоблення. Заставка на арк. 2: двоконтурна мала плетінка, виконана червоною кіновар'ю, з хрестиком над нею. Кінцівки: на арк. 65 кіноварний розчерк із подвійною смужкою всередині; на арк. 91 зв. текст прикрашений хвилястою лінією і рискою під нею, виконана кіновар'ю; на арк. 1 заголовок обведений подвійною рамкою під лінійку (чорнилом). Гравюри на дереві: на арк. 1 зв. «Успіння Пресвятої Богородиці» (друкарське видання Псалтиря 1693 р.), на арк. 92 зв. «Святитель Микола» (друкарське видання встановити не вдалося), арк. 131 зв. «Св. великомучениця Варвара» (друкарське видання Акафіста вмч. Варварі 1658 р.). Гравюри були вклеєні при повторному оправленні та реставрації ркп. наприкінці XVII – на поч. XVIII ст.

Оправа. XVIII ст. Картон у темно-коричневій, майже чорній шкірі; місцями втрати лицьового шару покриття. Обріз крапплений двоколірний: червоні та темні крапки різного розміру. Форзаци пришивні. Від застібок лишилися пробої та фрагменти пласких ременів, зверху заклепувалися залізними цвяхами (застібки не характерні для картонних оправ). Вид тиснення визначити неможливо. В центрі кришок проглядають сюжетні середники серцеподібної форми: на верхній кришці сюжет не проглядає через незадовільну збереженість шкіри; на нижній — «Богородиця Сім мечів».

Зміст. Арк. 1–130 зв. Статті полемічні антикатолицької спрямованості. Заголовок пізній: «Книга j бг~охулныхъ латынохъ содержаоаu в себ- главизнъ і~. В т-хъ оубо главизна(х) суть сказанЇu н-киu j хул- на ст~го дх~а, и j служенЇи на jпр-сноц-хъ, и когда оны латыны nлучишасu православно каaолическЇu в-ры. Суть же и епистолЇи н-кЇu архиерејвъ правов-рн(х) и св-дителства ст~ы(х) nцъ j семъ: uко дх~ъ с~: n оц~а то(к)мо исходи(т)». Заголовок першої статті: «СказанЇа полtзна j латино(х), къг(д)а nлоучиша(с~) n гре(к~), и n ст~ыа бж~Їа цр~кви и како и(з)jбр-тоша себ- ереси»; поч.: «Въ л-та бл~гоч(с)тивы(х) цр~ей костuнтина ирыни мт~ре его». Текстові лакуни: у Слові 2 «О опресноц-х» зі слів «хв~о же т-ло г~а

ншего n чистыu дв~ы безс-менно и безтлuно престоупившаго адама, бг~ъ ...» до слів «... zко несторїй єретикь. zко единь х~с а не два» (між арк. 34 і 35); також зі слів «а не совръшенны(м) јбразо(м) избавить єгѣпта с-анЇ...» до слів «повел- uсти па(с)хY» (між арк. 46 і 47); зі слів «пос-каа на јб-стран- врагы твоu. и стираа ногами» до кінця (між арк. 57 і 58); початок слова «О брак- честном» до слів «иже бы моглъ до(м) свой дјбр- строити» (між арк. 92 і 93); у статті зі спростуванням католицьких звинувачень до Православної церкви з «артикулу 14», зі слів «а ни въ каландарехъ свои(х) показуете. Толико ...» до слів «... въ рим- за јны(х) цнотливы(х) побо(ж)ны(х) и сты(х) пап-жей» з «артикулу 15» (?) (між арк. 125 і 126); зі слів «артикулу 15» (?) «и(х)же съ ними не дръжи(м). и дръжати не хоще(м)» до слів «єгда (же) бы м-ль еп~пь поставити на попо(в)ство него(д)ного на то» з «артикулу 16» (між арк. 126 і 127).

Арк. 132–266 зв. Виписки з творів Максима Святогорця про єресі та розколи.

Записи. 1) 1735 р., читача ркп. ієромонаха Досифея Рокицького, на арк. 29 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «чt(р)нtч(с)тво взuлосu, tot n с~ а(п~) Петра, даже до сего року 1735. Досоаей Рокицкій, оузни(к) Хв~ъ иже многіа б-ди и напасти претерп- Ха~ ради».

2) [1735 р.], того самого читача, із підписом, на арк. 234 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Ітромо(н) Досиат(и) Роки(ц)ки».

3) XVIII ст., власницький, ієродиякона Аркадія, скорописом, на арк. 1, коричневим чорнилом: «СЇu книга Ітродіакона аркадіz».

4) 1863 р., на арк. 2–14, 25–39, 50–65, 76–89, 102–115, 125–140, 157–165, 176–190, 201–215, 226–240, 251–264, 266 зв.: «1863 г. Принадлежить Библіотек- Кіево-Печерскія Успенскія Лавры» (дата — на арк. 2–14, 266 зв.).

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 13 р. 95», коричневим чорнилом, на форзаці. «П/№ 152», олівцем, на вільному аркуші форзаца. «198/№ 134», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 63–65 (XVII ст.).

106. ЗБІРНИК СЛІВ ТА ЖИТІЙ. Без кінця. Остання чверть XVI ст. Ф. 302, № 27

Інципіт: «Сt страшна и дивна бѕша во дни сиu».

Експліцит: «мц~а априлu въ р~і житиt и подвизи прп~дбнаго јц~а наше(го)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 215 арк. Є першою частиною збірника ф. 302, № 28. Ркп. реставровано у XIX ст.; арк. 150 не зрізаний при оправленні, його поля, нижнє і бічне, загорнуті відповідно до формату ркп. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 170). Філіграні: 1) глечик із літерами *IV* (арк. 107) — под. Лихачев № 4067 (1588 р.); 2) глечик із подвійним овальним візерунком (арк.

ги не встановлені; за загальним типом філіграні доцільно віднести до ост. чв. XVI ст.

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 130, рядків 21–22.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., широкий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. На арк. 1а, 319а почерк XIX ст.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні з елементами рослинного стилю. У заголовках в'язь.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Обрізи краплені, сині, частково проглядають на бічному обрізі. Корінець прямий, з відставом, гладкий. Каптали не ставилися. Від форзаців лишилися приклеєні частини на кришках. Палітурка відділяється від блока. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 28, 37, 38, 40.

Зміст. Слова та житія за місяцесловом. Починаються Словом на Новоліття, 1 вересня. Заголовок: «мц~а снт~uвріu въ а~ дн~ь слово ст~го jц~а нш~его семиjн столпника иж на дивн- гор- j(ч~) блв~и»; поч.: «Ct страшна и дивна бsша во дни сиu». Закінчуються заголовком до житія прп. Зосими Соловецького, 17 квітня. Давньоруські статті: житія прп. Сергія Радонезького, 25 вересня (арк. 31 зв.–83), прп. Саватія Соловецького, 27 вересня (арк. 85 зв.–96). На арк. 1а та 319а покажчик глав (XIX ст.). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 43–47.

Записи. 1) XIX ст., нотатки за змістом ркп. рукою митр. Макарія (Булгакова), на арк. 31 зв., коричневим чорнилом.

2) XVII ст., власницький, церкви св. вмч. Георгія, за підписом дячка Тимофея Поповича Шмигіна, на арк. 2–18, російським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «С-и собо(р)ни(к) цр(к~)ви с(в)~таго великомуч(е)ника Ejргиz а по(д)писыва(л) Ево макара тое (же) цр(к~)ви дияче(к~) тимоае(и) (?) снъ поповъ по прозва(н)е шмыги(н)».

3) XVIII ст., власницький, на арк. 1–18, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сия Книга Собо(р)никъ n церкви Великомученика Гео(р)гия что на Ечев- (?), втораz (?) (у Петрова —— «в Тохрах») на Вологд-».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 105», чорним чорнилом, на корінці оправи, на арк. 1а. «№ 1», олівцем; штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» — на арк. 1а.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 43–47 (Збірник).

107. ЗБІРНИК СЛІВ ТА ЖИТІЙ. Без початку. Остання чверть XVI ст.
Ф. 302, № 28

Інцпіт: «Зосимs о приход- на остров соловецкий».

Експліцит: «и поставихъ въ селун- град-. въ це».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 319 арк. Ркп. є другою частиною збірника ф. 302, № 27. При реставрації у XIX ст. ркп. був заново обрізаний; аркуші майже не мають полів; місцями літери в останньому рядку на сторінці зрізано до половини висоти; на арк. 146 при оправленні бічне поле зрізано нерівно для збереження тексту; на арк. 272–278 зрізано останній рядок тексту. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (260 × 160). Філіграні: 1) глечик із літерами *IV* (арк. 168) — под. Лихачев № 4067 (1588 р.); 2) глечик із подвійним овальним візерунком (арк. 4); 3) глечик із літерою *B* (арк. 316); 4) косий хрест з фігурою неправильної форми

над ним (арк. 121) — аналоги не встановлені; за загальним типом філіграні доцільно віднести до ост. чв. XVI ст.

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 140, рядків 22–23.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., широкий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Блок заново перешитий (кожний зшиток прошивався обметувальним швом, а потім зшитки скріплювалися між собою) та обрізаний. Обрізи краплені, сині. Корінець прямий, з відставом, гладкий. Каптали не ставилися. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична оправам ркп. ф. 302, № 27, 37, 38, 40.

Зміст. Слова та житія за місяцесловом. Починаються житієм прп. Зосими Соловецького, 17 квітня; поч.: «Зосимѕ о приход- на остров соловецкий». Закінчуються Сказанням про чудо вмч. Димитрия про двох дів, 26 листопада. Давньоруські статті: Слово про перенесення мощей мчч. блгв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 90–91), житіє прп. Кирила Білозерського, 9 червня (арк. 100 зв.–155), житіє блгв. кн. Володимира, 15 липня (арк. 165–167), Похвала мчч. блгв. кнн. Борису і Глібу (арк. 189 зв.–209), стаття з Печерського патерика (арк. 221–222), житіє прп. Олександра Свирського, 30 серпня (арк. 224 зв.–295), Слово про знамення ікони Пресв. Богородиці у Новгороді 1359 р., 27 листопада (315 зв.–318). Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 47–52.

Арк. 1а. Покажчик глав почерком XIX ст.

Арк. 1. Початок назви житія, вписаний почерком XIX ст.: «Апр-ля въ 17 день. Житіе и подвиги преп. отца нашего».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 106», чорним чорнилом, на корінці оправи, арк. 1а. «№ 2» і штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1а.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 47–52 (Збірник).

108. ЗБІРНИК СЛІВ ТА ПОВЧАНЬ з додатковими статтями. Завершено 1 січня 1561 р. Молдавія. Один із писців Ісайя із Слатина; упорядник Пасхалії Матфей.

Ф. 313, № 47

Інципіт: «Достоить инокоу пр-ж(д)е вьс-(х) нестѫжателно житіе им-ти».

Експліцит: « Крѵ(г~) слнцу в~і. луны а~і. ѣндиктїј(н) г~. ѣпа(к)та а~: злато число г~».

Мова. Цсл. молд. ред., серб. ред., українізми.

Кількість аркушів та стан збереженості. 505 арк. (504 + 65а). Чисті аркуші: 99 зв., 204 зв., 244 зв., 448–449 зв. Арк. 237 вставлений з іншого ркп.; між арк. 256 зв. і арк. 257 вирізано 5 аркушів. Зошитів 66: I^{7}, II^{8}–XV^{8}, XIV^{6}, XV^{8}–XXXII^{8}, XXXIII^{6}, XXXIV^{8}–XXXVI^{8}, XXXVII^{6}, XXXVIII^{8}–LIII^{8}, LIV^{7}, LV^{8}–LVII^{8}, LVIII^{6}, LIX^{8}–LXIV^{8}, LXV^{6}, LXVI^{5}. У XXXVIII вирваний останній аркуш (між арк. 293 і 294); у LVIII зошиті вирвані два аркуші (чисті?);
у LV зошиті збереглося три перших аркуші (арк. 497–499). У XXXIX зошиті другий аркуш пронумерований як I зошит (арк. 295). Сигнатура часу створення ркп. у правому нижньому куті аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (210 × 150). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 106, 107) — тип Лихачев № 3280 (1564 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 34–37) — тип Лихачев № 1754 (1554 р.); 3) кабан, III варіант (арк. 66–69) — тип Лихачев № 3295 (1554 р.); 4) якір у колі (арк. 27, 28) — тип Лихачев № 3426 (1561 р.); 5) голова бика (арк. 72–77) — тип Лихачев № 3420 (1538 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 95, рядків 20 (у скоропису 22). Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., крім арк. 237–237 зв. з іншого ркп. Почерків дванадцять: 1) арк. 1–19 (сер.); 109–204; 257–419 зв.; 2) арк. 19–31 зв.; 3) 31 зв.–62 (сер.); 86 зв.–101; 104 зв.–107 зв.; 422–447 зв.; 4) 62–70 зв.; 205–236 зв.; 5) 71–86 зв.; 6) 101 зв.–104 зв.; 7) 237–247 (1–4 верхні рядки), упорядник Пасхалії — Матфей; 8) 247 (з 5-го рядка)–248 (2 верхні рядки); 9) 248 (з 3-го рядка)–256 зв.; 10) 420–421 зв.; 450–499 зв., писець Ісайя;
11) арк. 35 зв. нижня пол. аркуша. Скоропис сер. XVI ст.: арк. 500–504. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: балканські двоконтурні плетінки на арк. 1 з трьох подвійних кіл; на арк. 109 з дрібних кіл. Кінцівки: на арк. 236 зв. хрестоподібна; на арк. 419 і зв. 499 зв. колофоном. Ініціали виконані кіновар'ю, прикрашені дрібними завитками, крапками чорнилом. У заголовках в'язь. Таблиці на арк. 237–237 зв., 245, 256 зв., 255. Схеми на арк. 126, 133, 148 зв.

Оправа. Первинна, третя чв. XVI ст., у XVIII–XIX ст. поновлювалися застібки. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». На обрізах ледь проглядають залишки словес, виконаних коричневим чорнилом та кіновар'ю (?) Корінець каширований, гладкий. Каптали з губочкою, плетені на корінці, з косим розташуванням стібків, темно-синіх та малинових ниток. Форзаців не було, звороти кришок не виклеювалися. Застібки не збереглися, при їх поновленні тричастинні ремені замінені на плаські, які поновлювалися щонайменше двічі. Шпеньки сучасних застібок залізні, вбиті в середину жолобка. Накидна частина сучасних застібок — плаский ремінь, що закінчується залізною фігурною пластиною (покрита іржею) з отвором на кінці. Сліпе тиснення (кришки та торці кришок у зовнішніх кутів) збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–421. Слова і повчання свв. отців аскетичного, догматичного, полемічного, повчального характеру, біблійні оповідання, оповідання з церковної історії тощо. Починаються Словом Василія Великого про нестяжаніє. Заголовок: «ст~ого василЇа велика(г~) слово како достоить инокj(м) бsти нестuжателнjмь»; **поч.**: «Достоить инокоу пр-ж(д)е въс-(х) нестuжателно житіе им-ти». В текст включені таблиці: Пасхалія (з іншого ркп., арк. 237–237 зв.), вруцелетна (арк. 245), знаків зодіаку (арк. 256 зв.), вітрів (арк. 255); значки сузір'їв та планет у тексті (арк. 254).

Арк. 422–434. Розповідь хронографічного характеру від Адама, включаючи оповідання про Вселенські Собори та правителів Константинополя. Заголовок: «Сказаніе въкратц- л-томъ суоимъ n адама до нн-шнего времени родомъ»; **поч.**: «адамъ бывъ л-т 230 роди сифа и прожитъ 700 л-тъ».

Арк. 434 зв.–438. Сербський літопис від 1356 р. до 1490 р. включно; **поч.**: «Въ та(и) же вр-мена, постиже съмрть блочьстива(г) г(д)на сръбле(м) стефана. в л-(т) ѕrj~д, де(к), к~».

Арк. ‹

«в л–тј sј~д. въста н–кто јтама(н) n въсточныu страны n горы нарицаемыu єфары. n рода измаилска(г)».

Арк. 450–451 зв. Короткий молдавський літопис (Список молдавських господарів) від 1359 р. Заголовок: «Сказаніе въкратц– о молдавскыхъ господарехъ»; поч.: «Въ л–то шестотысячнои осмосятное и шесть десятей седмое отъ създанія мира бжіимъ произволеніемъ начася молдавская земля».

Арк. 452 зв.–500. Путнянський літопис від 1457 р. до 1561 р. включно. Включає Хроніку єп. Романа Макарія, з'єднану з Хронікою ігумена Євфимія з 1503 р. до 1554 р. включно; поч.: «В л~т nцод іоунь д~. начu(т) з(д)ати поутенскыи монастирь».

Арк. 500–503. Полемічні статті антикатолицької спрямованості, датовані 1561 р. (див. запис № 1); поч.: «ст~їи ct(д)мїи събо(р) въстл–(н)скы(и) въ пр–(д)словыи бж(с)твны(х) свои(х) прави(л) на конци сицt нкако рtчt».

Записи. 1) 1 січня 1561 р., одного із писців, на арк. 504, молдавським скорописом, коричневим чорнилом: «въ сїt л–то прїидt патрїа(р)хъ црогра(д)скы(и) кb(р) іјаса(ф) въ зtмли мј(л)да(в)ско(и) въ дни аltra(н)дра воtво(дї) и при митрополит– григорїа и при еп(с~)ппbп– анастасїа и еаимїа ра(до)вскїа. въ л–то ≠р~г. и на дtвuто тtкvое. м(с~)ца rtнbарїа. а~. Крvг слнцу в~і. луны. а~і. ендиктіј(н) г~. епа(к)та а~: злато число г~».

2) Бл. 1561 р., одного з писців, на арк. 499 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «сіе писаніе писа(х) ісаіа n слатина».

3) Бл. 1561 р., упорядника Пасхалії, на арк. 237 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «матаеи позна сіе съставити».

4) XVIII ст., власницький, на арк. 1, півуставом, коричневим чорнилом: «Монастыра Почаевского».

5) 1854 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Принадлежитъ Почаевской Лаврской Библіотек– 1854 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Поч. Рук. 116», чорним чорнилом, на верхній кришці оправи. «№ 116», коричневим чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 69–75 («Книга, именуемая сборник»); Владимиров 1890, 136.

109. ЗБІРНИК СЛІВ ТА ПОВЧАНЬ. 90-ті роки XVI ст.
Ф. 313, № 16

Інципіт: «блг~(д)ть миръ и мл~(с)ть n бг~а nца г~а нашего іс~ х~а».

Експліцит: «ми(р~) на нихъ и мл(с~)ть и блг(д)ть. г~а нашего іс~ х~а».

Кількість аркушів та стан збереженості. 345 арк. Зошитів 31: перші два втрачені; III[9], VI[12]–IX[12], X[14], XI[12]–XII[12], XIII[15], XIV[12], XV[11], XVI[12]–XXX[12], XXXI[13]. У

III зошиті бракує трьох перших аркушів. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту. Фоліація XIX ст.

Мова. Староукр. з полонізмами.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 205). Філіграні: 1) герб Габданк (арк. 15) — сх. Каманін, Вітвіцька № 183 (1594 р.); 2) герб Підкова — сх. Каманін, Вітвіцька № 87 (1595 р., 1593 р.); 3) герб Лебідь (арк. 310) — тип Каманін, Вітвіцька № 344 (1594 р., 1595 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 150, рядків 30. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., дрібний, квадратний, з невеликим нахилом вправо. Два почерки: 1) арк. 1–216 зв., 220 зв.–345 зв.; 2) 217–220. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка: на арк. 1 балканська двоконтурна плетінка з подвійних кіл, виконана кіновар'ю, золотом і жовтою фарбою. Кінцівки колофоном. Ініціали кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту у вигляді тонких кіноварних завитків, крапок і рисочок. У заголовках в'язь.

Оправа. Др. пол. XVII–XVIII ст., Україна. Дошки в коричневій шкірі. Верхня кришка разом з покриттям відривається від блока. Від застібок лишилися врізні пробої. Обрізи жовті (вигоріли). Форзаци втрачені. Тиснення золотом (верхня кришка), сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, ранти). В центрі верхньої кришки сюжетний кибалковий середник «Розп'яття з двома Предстоячими на фоні середньовічного міста».

Зміст. Слова та повчання на недільні та святкові читання, на основі Златоуста повного та Торжественика мінейного. Заголовок: «поученїz избранна n ст~ого eban(г~)лїz и n многи(х) бж(с)твены(х) писанїи. гл~емаu n архїереu. и оустъ въ всику нед-лю, на пооученїе хр(с)тоименитымъ людемъ, тако(ж)де и на гд~ьскыu праздникы. недели j мытари, и фарисеи. tb(г)лїe, n лукы»; поч.: «блг~(д)ть миръ и мл~(с)ть n бг~а nца г~а нашего іс~ х~а».

Арк. 1–203 зв. Слова та повчання від Неділі про митаря і фарисея до Неділі 32-ї по П'ятдесятниці включно.

Арк. 203–245 зв. Слова та повчання на окремі святкові дні, що перемежаються зі словами дидактичного характеру. Закінчуються Повістю про Хрест Святий.

Постатейний опис змісту див.: Березин 1881, 34–38.

Записи. 1) XVIII ст., власницький, на арк. 1, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Монастыра Почае(в)ско(го)».

2) 1854 р., власницький, на арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «Принадлежитъ Почаевской Лаврской Библіотек– 1854 г.».

3) XIX ст., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «Поучения в нед–ли и праздники избранныя отъ Св. Евангелия».

Старі штампи, шифри, наклейки. «№ 101», коричневим чорнилом, на внутрішньому боці верхньої дошки оправи. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1, 144, 236, 269, 288.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 34–38.

110. ЗБІРНИК ТЛУМАЧЕНЬ НА ЛІТУРГІЮ. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 104

Інципіт: «Ото многы(х) о блг~очестїю нашем спиранию».

Експліцит: «И творить плоусть».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 138 арк. Чисті аркуші: 5 зв., 48 зв., 133 зв.–138. На арк. 61 залишене невідрізаним при реставрації бічне поле. Зошитів 18: I^8, II^{10}, III^8–XV^8, XVI^{10}, XVII^4–XVIII^4. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 190). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 137) — сх. Каманін, Вітвіцька № 221 (1584 р.); 2) герб Підкова (арк. 135) — сх. Каманін, Вітвіцька № 81 (1584 р.); 3) герб Любич (арк. 127) — сх. Каманін, Вітвіцька № 310 (1583–1585 рр.).

Організація сторінки. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерків три: 1) арк. 1–47 зв., 89; 2) арк. 48–88 зв.; 3) 90–133. У першому почерку на арк. 14–48 багато виправлень. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 1 з двох рядів двоконтурних кіл у вигляді вісімок, внутрішній простір кіл зафарбовано кіновар'ю; на арк. 6 — триконтурних, розташованих у два ряди кіл у вигляді вісімок і ромбів; частково зафарбована кіновар'ю, серединний контур кіл орнаментований маленькими кружками, по кутках геометричні фігури у вигляді стріл; на арк. 49, 70 угорі залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, на арк. 133 кінцівка прикрашена чотирма крапками, розташованими конусом, рисочкою та крапкою (кіновар). Заголовні ініціали орнаментовані розчерками і крапками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки з рантами та незначними частковими скосами на зовнішньому боці кришок; канти тільки по коротким обрізам, по ширині кришки співпадають з книжним блоком по бічному обрізу. Звороти кришок виклеєні, для цього використані перший та останній аркуші блока. Лишилися кінці шкіряних зав'язок, наклеєні на звороти кришок. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. Басма, що використана для утворення зовнішньої рамки обрамлень на кришках, за розмірами та рисунком співпадає з басмою на оправах ркп. ф. 307, № 420, ф. 308, № 553.

Зміст. Тлумачення на літургію різних авторів полемічного характеру, антикатолицької та антиреформаторської спрямованості. Заголовок: «На нила Кавасила пре(до)словит»; поч.: «Ото многы(х) о блг~очестїю нашем спиранию». Автори: Нил Кавасила, Максим Мніх, Діонісій Ареопагіт, Іустин Філософ, Григорій Ніський, Іоанн Дамаскин, Николай Мефонський, Самон Газський, Марк Ефеський, Іоанн Златоуст, Блаженний Августин. А також фрагменти з літургії Якова, брата Господнього.

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 1, півуставом, темно-коричневим та чорним чорнилом: «Сiz книга е(с~) власнаz Мн~(с~)тра Ст~о Соа-(е)Кіевского».

2) 1854 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Кіевософійской Библіотеки 1854».

3) XIX ст., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Катедрального ...».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 21», коричневим чорнилом; «№ 65», олівцем, — на форзаці. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 105» на арк. 1; той самий штамп без номера на арк. 6, 46, 128, 133.

111. Збірник хронографічний

ського
собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 27 (XVII ст.).

111. ЗБІРНИК ХРОНОГРАФІЧНИЙ. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.

Ф. 301, № 157 п

Інципіт: «[...]лаишую. хочtш(и) многии за правду».

Експліцит: «оуз[кими] двермі».

Мова. Цсл. укр. ред., білорус. з полонізмами.

Кількість аркушів та стан збереженості. 408 арк. + I–XI (додаток). Арк. 129 зв. чистий. Ркп. реставрований. Зошити перешиті, більшість аркушів підклеєно. Від деяких аркушів наприкінці ркп. збереглися лише фрагменти, вони наклеєні на аркуші формату ркп. Сигнатура подвійна: за першою сигнатурою 16 зошитів по 8 аркушів; сигнатура з XII зошита (арк. 1); з XX зошита проставлена заново (сигнатура XX зошита відповідає I і т.д.) і доходить до XXVII зошита (арк. 128 зв. включно). Друга сигнатура на арк. 129–364; зошитів 36: I^{7}, II^{8}–IV^{8}, V^{7}, VI відсутній, VII^{6}–VIII^{6}, IX^{7}, X^{8}, від XI–XIII зошитів залишилося 7 аркушів, XIV^{8}–XX^{8}, з XXI по XXIII (арк. 256–265) залишилося 10 арк., XXIV^{8}–XXXI^{8}, XXXII^{6}, XXXIII^{8}–XXXV^{8}, XXXVI^{6}. Починаючи з арк. 364 вшиті розрізнені реставровані та підклеєні аркуші різного формату. До ркп. додані 11 аркушів (I–XI): арк. I, III, IV при останній реставрації не були атрибутовані як уривки з цього ркп. і тому не були вшиті; арк. II, V–VIII, IX (з інших ркп.) та X, XI (окремі фрагменти) при реставрації були вилучені із залишків макулатурного картону, використаного при попередньому оправленні. Сигнатура у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 150). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, переповитим змією, I варіант (арк. 111/112) — под. Briquet № 15435 (1533–1546 рр.); 2) голова бика з хрестом, переповитим змією, II варіант (арк. 2/7) — под. Briquet № 15428 (1542 р.); 3) голова бика з посохом, переповитим змією (арк. 250/253) — под. Briquet № 15434 (1539 р.); 4) корона, I варіант (арк. 262/265) — под. Briquet № 5067 (1525 р.); 5) корона, II варіант (арк. 291/292) — под. Briquet № 4959 (1542 р.); 6) кабан (арк. 171/173) — под. Laucevičus № 3650 (1542 р.); 7) літера *W* під короною (арк. 71/75) — тип. Briquet № 9158 (1515 р.); 8) орел на гербовому щиті, проглядається фрагментарно (арк. 388), аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 115, рядків 18. У частині Хронографа рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 1–5 зв., 9–16 зв., 18–19 (верх), 21–22 зв., 25 зв., 33–46 зв. (верх), 48–60 зв. (сер.), 61–128 зв.; 2) арк. 130–363 зв. Скоропис XVI ст. (можливо, це скорописний варіант почерку № 1): 5–8 зв., 17–17 зв., 19 (верх)–20 зв., 23–25, 25 (верх)–32 зв., 46 зв. (верх)–47 зв., 60 зв. (др. пол. аркуша), 129, 364–408 зв. Чорнило темно-коричневе; на арк. 130–408 зв. заголовні ініціали кіноварні. На доданих аркушах: півустав XVI ст. почерку № 1 на арк. I; скоропис XVI – поч. XVII ст. на арк. II; скоропис XVI ст. почерку № 2 на арк. III–IV; скоропис XVI ст. на арк. V–VIII; польський скоропис XVII ст. на арк. IX; український скоропис XVIII ст. на арк. X; український скоропис XVII ст. на арк. XI.

Оправа. Реставраційна, 1971 р. Дошки в темно-коричневій шкірі. Описання зовнішнього вигляду ркп. до реставрації не було зроблено, тому його встановити неможливо. З кришок оправи було вилучено 8 паперових фрагментів. Зараз вони зберігаються окремо як додаток.

Зміст. Арк. 1–129 зв. Витяг з Хроніки Манасії (?) (Творогов 1973, 236): «Сказання про війну Троянську», без початку та кінця; поч.: «... (?)лаишую. хочтш(и) многии за правду...».

Арк. 130–363 зв. Витяг з Хроніки Георгія Амартола, назва: «Начало царству Навходоносору. Царствовавшу въ Вавилоне».

Арк. 185–247 зв. Олександрія, без початку.

Арк. 248 зв.–301 зв. Витяги з Хроніки Іоанна Малали (у ркп. — «Еллінський хронограф»).

Арк. 302–363 зв. Витяги з Палеї повної, назва: «Начало Христианскаго царства. По Максентии же царствова Константин великыи», текст обривається на царюванні Льва Премудрого.

Арк. 364–408. Подорож по святих місцях Даниїла Паломника, з глави про розпяття Господнє.

Арк. I. Уривок з Хроніки Манасії.

Арк. II. Уривок з якогось збірника повчань XVI – поч. XVII ст.

Арк. III–IV. Уривок з Еллінського Хронографа (житіє мц. Перпетуї).

Арк. V–VIII. Уривок з Палеї (?), з іншого ркп. XVI ст.

Арк. IX. Уривок з Требника або Служебника польською мовою з церковнослов'янізмами, XVII ст.

Арк. X. Записка «за Ỵпокой», на звороті уривок з Фізіолога (?), XVIII ст.

Арк. XI. Записка «ј здравїи», на звороті піснеспіви служби Успіння Пресв. Богородиці, XVII ст. (?).

Записи. 18 травня 1667 р., на арк. 64 зв., скорописом, коричневим чорнилом: «Áîæîãî ìàðî(æ) ̸à~ õ~ р~ р~ ì~ö ìàz è~³ ãí~z çà(â)òðtt ñâtòît òðî³ö¿... Миха(и)ло рагоза божtю мило(с)тию ки(р) митрополитъ кит(в)ский і Галицъки(й)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «48» на ярлиці, на арк. 1

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1872–1873 рр. від Я.П. Андрієвського, інспектора педагогічних класів м. Білої, дійсного члена ЦАТ (Отч. 1872, 3, 13). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 106–107.

112. ЗБІРНИК ЦЕРКОВНИХ ПІСНЕСПІВІВ НА КРЮКОВИХ НОТАХ. 40–60-ті роки XVI ст.

Ф. 160, № 614

Інципіт: «ооу людемо ізраилевымо zко сильно».

Експліцит: «подаждъ на(м) въ св-т- твоt(м) ходити. и спо(до)би на(с)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 634 арк. Відсутні арк. 1–37 зв., 570. Блок частково розбитий. Сліди замокання. Частина аркушів пошкоджена, випадає, від арк. 103, 114, 530, 634 збереглися лише верхні внутрішні кути. Чисті аркуші: 203 зв., 357 зв., 474 зв., 519, 544, 630 зв. Ркп. реставровано у XVII ст. (?). При реставрації порушена послідовність арк. 545–569 зв., правильна послідовність: 38–539, 542, 540, 541, 543, 561–569, 545–558, 559–560; 571 і далі по порядку. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 140). Філіграні: 1) кабан (арк. 39/41) — сх. Mareş № 364 (1568 р.); 2) тіара з двома хрестами над нею та хрестом всередині, I варіант (арк. 107/108) — тип Лихачев № 3343 (1541 р.); 3) тіара з двома хрестами над нею та

хрестом всередині, II варіант (арк. 144/145) — под. Лихачев № 3012 (1536 р.); 4) лілія у гербовому щиті (арк. 303/304) — тип Briquet № 7147 (1531 р., 1532 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 100, рядків 15. На арк. 609–626 зв. рядків 28. У канонах рубрикація «слави», «и ныне», богородичних.

Письмо. Півустав середини XVI ст. Шість почерків: 1) арк. 38–359, 398–421 зв., 424–490 зв., 494 зв.–503 зв., 505–560 зв., дрібний; чорнило коричневе; 2) арк. 359 зв.–397 зв., 490 зв.–494, дрібний, вузький, з невеликим нахилом уліво, чорнило коричневе; 3) арк. 422–423 зв., дрібний, високий, чорнило блідо-коричневе; 4) арк. 545 (2 верхні рядки); 561–569 зв., крупний; чорнило темно-коричневе; 5) арк. 571–608 зв., 627–630, дрібний, квадратний, тонкий, чорнило темно-коричневе; 6) арк. 631–633 зв., середній, чорнило темно-коричневе, кіноварні крапки. Заголовки, ініціали кіноварні.

Півустав XVII ст. Два почерки: 1) арк. 504–504 зв., середній, чорнило коричневе; 2) арк. 609–626 зв., дрібний, широкий, прямий, чорнило темно-коричневе, заголовки, ініціали кіноварні.

Редакторські правки: на арк. 38–95 скорописом XVIII ст. зазначені дні відповідних свят. На арк. 210 зв.–211 на бічних полях дописані богородични почерком XVIII ст.

Оздоблення. Заставки — кіноварні двоконтурні плетінки: на арк. 55 плетінка у подвійній кіноварній рамці, незафарбована; на арк. 97 плетінка, зафарбована золотом та синьою фарбою; на арк. 204 плетінка з тератологічними елементами у прямокутній рамці, зафарбована золотом, зеленою фарбою; на арк. 358 плетінка з трьох рядків подвійних вузлів, у рамці. Кінцівки на арк. 96 зв. у вигляді подвійних ламаних кіноварних смужок. Ініціали на арк. 55, 70 зв., 78 зв. двоконтурні плетінчасті колінчасті.

У заголовках в'язь, прикрашена елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 38–560 зв. Текст нотний. Фонетична редакція: текст роздільномовний. Нотація знаменна, безпозначкова, безпризначна.

Арк. 38–95. Ірмологій. Без заголовка, без початку. Ірмоси 4–8 гласів. Текстові лакуни: пісні 1–3 гласів та дві пісні 4 гласу.

Арк. 95 зв.–96. Знаменна Азбука-перелік, заголовок: «имена знаменїю петью».

Арк. 97–203. Октоїх.

Арк. 204–357. Стихирар Мінейний.

Арк. 358–503 зв. Піснеспіви Тріодей Пісної та Цвітної.

Арк. 504–504 зв. Стихири зі служби Неділі ваій (вставні).

Арк. 505–517 зв. Обиходні піснеспіви демественого розспіву.

Арк. 518. «Господи воззвах» на 8 гласів.

Арк. 519 зв. Покажчик євангельських недільних читань.

Арк. 520. Світильни і стихири євангельські.

Арк. 529. Подібні на 8 гласів.

Арк. 535. Недільні піснеспіви Октоїха (сідальни з богородичними) 1–8 гласів. Текстові лакуни: богородичен на другій стихології 4 гласу, сідален та богородичен на першій стихології 5 гласу).

Арк. 545. Величання на Господські свята та нарочитим святим.

Арк. 554 зв. Тропарі недільні та богородични 1–8 гласів.

Арк. 559–560 зв. Піснеспіви літургії грецькою мовою (кирилицею). На арк. 559–560 вказівка «гречески».

Арк. 560 зв.–634. Текст без нот:

Арк. 561–570 зв. Літургія Іоанна Златоуста грецькою мовою зі слов'янськими вставками (кирилицею) (текст без нот).

Арк. 571–607 зв. Ірмоси на кожен день (текст без нот) («Оустав Єрмолоиный»).

Арк. 607 зв.–608 зв. Пасхалія.

Арк. 609–626 зв. Сідальни з Мінеї.

Арк. 627–629 зв. Покажчик ірмосів за Тріоддю.

Арк. 630. Астрологічна прогностична таблиця.

Арк. 631–634. Псалми, що читаються на вечерні та утрені (пс. 103, 140, 141, 129, 148, 149, 150).

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Фондовий.

113. ЗЛАТОУСТ. Середина XVI ст.
Ф. 302, № 4

Інципіт: «г~и іс~ х~е пверзи ми јч~и и оуши ср(д)чныа оуслышати слово твое».

Експліцит: «въ јтца и сына и свитаго деха нын- и прс~но и вв~-в-ком аминь».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 370 арк. Ркп. реставрований. Зошитів 47: I^4, II^8–XLVI^8, XLVII^6. Сигнатура посередині нижнього поля, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (28 × 185). Філіграні: 1) глечик із двома смугами та квіткою над ним (арк. 9) — тип Лихачев № 1778 (1556 р.), Лихачев № 1833 (1558 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 70, 2 стовпці по 26 рядків. Редакторські правки писця на нижньому полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 370 колофоном, прикрашена знизу елементом рослинного орнаменту; крапки та розчерки наприкінці рядків. Ініціали кіноварні, великі, в п'ять рядків, прикрашені крапками, завитками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII – поч. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі червонястого відтінку. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку. Покриття корінця та нижньої кришки поновлені при останньому оправленні. Звороти дощок виклеєні папером. Застібки втрачені. В центрі верхньої кришки лишився контур від овального середника, вид тиснення визначити неможливо.

Зміст. Златоуст, розширений до 36-ї неділі, до «О казнехъ Божиих и о страстехъ» включно. Заголовок: «Посл-дование ст~sw четыредесuтницы. пооученї е и толкованї е. иже во ст~ы(х) пц~а нашего. Їјана. зла(т)устаго архиеп(с)па. констuнтина града. благослјви. јч~е». Починається молитвою: «г~и іс~ х~е пверзи ми јч~и и оуши ср(д)чныа оуслышати слово твое», потім йде Слово на читання Неділі про митаря й фарисея: «Слово п eb(г)лиu ijана зла(т)устаго ј мытари и ј фариси. бл(с)ви јче», поч.: «Прид-те оубо братие да послоушавше хв~а гл(с~)а». Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 5–19.

Записи. 1) 2 грудня 1635 р., вкладний, ченця Трифона Немирєва, в миру Тимофея Климентова, на арк. 1–17, російським скорописом, коричневим чорнилом: «л-та ҂рр~мг положи(л) сию дtкабря в в~ д~н книгу глг~tмую Іоа~ннъ Златаусты(й) Николе Чу(до)тво(р)цу Вtликор-цко(му) на вологду [внутри горо(да)?] Бывше(и) нико(л)ско(и) по(п) Тимофе(и) Климt(н)товъ а во иноц(х) чt(р)нtць Трифон Нtмирt(в) по свои(х) родиttлt(х) и по свot(и) д(у)шt в в-ки нtвыносно а взял за htt соро(к) а(л)тынъ а по(д)писа(л) я чt(р)нtць Трифо(н) свotю рукою».

2) 1712–1719 рр., видаткові, на форзаці, темно-коричневим чорнилом.

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 176», коричневим чорнилом; «Інв. № 72», олівцем, — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 5–19.

114. ЗЛАТОУСТ. Без кінця. 90-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 139 п

Інципіт: « Чл~ка два възыдоста въ ц~рквь».

Експліцит: «ничто (же) събрати n житейскіх».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 134 арк. Арк. 113 зв. чистий. Ркп. реставрований. Сліди замокання. Зошитів 17: I^8–XIII^8, XIV^6, XV^8, XVII^8. У V зошиті бракує трьох аркушів (після арк. 37); у XVII зошиті збереглося 6 аркушів (арк. 129–132). Сигнатура посередині нижнього поля. На нижньому полі кількох аркушів цифір'ю позначений рахунок аркушів у десті (?).

Матеріал письма. Папір 8° (190 × 135). Філігрань якір (арк. 83, 84) — сх. Briquet № 568 (1591–1593 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 90, рядків 23.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; заголовки та ініціали кіноварні.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: двоконтурна плетінка з п'яти кіл у рамці, виконана темно-коричневим чорнилом, зафарбована темно-жовтою, сірою, зеленою фарбами і кіновар'ю; у надвершші кіноварний маленький хрестик, із літерами «ІС ХС» з боків. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені дрібними елементами рослинного орнаменту. У заголовку в'язь.

Оправа. Др. пол. XIX ст. Складена: темно-коричнева шкіра (корінець, кутики), коричневий тиснений папір (кришки). Обріз краплений, на блідо-бордовому фоні вкраплення жовтого кольору. Корінець каширований, з відставом та фальшивими бинтами. Каптал приклейний, тканинний. Форзаци виклейні, з мармурового паперу. Тиснення золотом на корінці. Між першим та другим фальшивими бинтами відтиснуто назву ркп. *БЕСѢДЫ СВ. ІОАННА ЗЛАТОУСТА*. Оправа виконана на замовлення архім. Антоніна (Капустіна). За конструкцією та оздобленням ідентична оправі ркп. ф. 301 (КДА), № 153 п.

Зміст. Златоуст. Заголовок: «Иже въ ст~ых nца нашего ијанна архіеп(с~)па константина гра(да) златоуста(г) слово ј мытари и фарисе»; поч.: «Чл~ка два възыдоста въ ц~рквь помл~итисе»; обривається на слові Іоанна Златоуста у Неділю Всіх Святих, словами «ничто (же) събрати n житейскіх ...». Текстові лакуні: закінчення Слова Іоанна Златоуста «J създанїи и изгнанїи Адамов-», словами «nкҮдоу сїе. ибо по(д)бле(т) ст~ль» (після арк. 37 зв.). Постатейний опис змісту див.: Петров 1875, 63–65.

Записи. XIX ст., на арк. 1, 80 зв., коричневим чорнилом: «Іорданъ Константіновъ син Транковъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «о. 8. 17», чорним чорнилом, на вільному аркуші форзаца та на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 63–65.

115. ЗЛАТОУСТ РІЧНИЙ повний з додатковими статтями. Без початку. 1571 р. Писець Третяк, Федорів син, піп.

Ф. 310, № 15

Інципіт: арк. 1 зв. (на арк. 1 текст не читається): «вТрованЇємъ. а мы(ж) х(с~) послушаємъ».

Експліцит: «и с-дє адамъ ... раю и нача плакатисu».

Мова. Цел. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–II + 296 арк. Ркп. частково реставрований у XVII ст., аркуші підклеювалися, арк. 50 зв.–52 зв., 80 зв., 296, 296 зв. із втратою тексту. По всьому ркп. сліди замокання; аркуші на початку та в кінці ркп. потемніли, ветхі, поточені шашелем; верхній форзац розірваний; текст на арк. 1 читається фрагментарно; дірка на арк. 56; арк. 77 розірваний; відірваний верхній правий кут з текстом арк. 96. Наявних зошитів 37, переважно по 8 аркушів. Перший зошит, п'ять аркушів II зошита, кілька аркушів в середині ркп. відсутні. Сигнатур три: перша — часу створення ркп., збереглася на перших XVII зошитах; друга — більш пізня, нею пронумеровано, починаючи з цифри «1», зошити другої половини книги; вона майже зрізана, наявні тільки титла, на останньому зошиті стоїть сигнатура 25 (арк. 292); третя — XVII ст., проставлена, імовірно, при оправленні книги, поряд з першою на першому аркуші перших семи зошитів чорним чорнилом, іноді — поверх неї, зроблена особою, якою вписано запис на арк. 4–12 (див. запис № 3).

Матеріал письма. Папір 4° (191 × 135). Філіграні: 1) сфера — сх. Briquet № 14013 (1570 р.); 2) рука з короною — сх. Briquet № 10919 (1564 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 100, рядків 20.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., дрібний, із легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки та ініціали тонкі кіноварні. Кінець заголовка на арк. 200 зв. оформлений кіноварним малюнком — рука із чашою.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з нерівномірним фарбуванням; корінець має значні втрати. Обріз забруднений; місцями сліди зеленої фарби. Форзаци пришивні, повністю зберігся тільки верхній. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець та ранти). В центрі верхньої кришки мигдалевидний орнаментальний середник.

Зміст. Арк. 1–270. Слова та повчання Іоанна Златоуста. Починаються зі Слова в суботу м'ясопусну, на арк. 1 зв. (на арк. 1 текст не читається), зі слів «...вТрованЇємъ. а мы(ж) х(с~) послушаємъ. и в-руємь и zко приидєть ча(с). єг(д)а мрт~вЇи въстаноутъ».

Арк. 270–296. «Пооучє(н)є д-тє(м) дх~овнымъ» (арк. 270–271 зв.); «Слово ј злы(х) жєна(х)» (арк. 271 зв.–272 зв.); «Слово васи(л~)u ј злы(х) жєна(х)» (арк. 272 зв.–278); Слово без заголовка, для нього залишено місце, поч.: «Адамъ (ж) в раю прє(ж) согр-шєнЇu всu им-ušє въ воли своєй» (арк. 278–284); «Сло(в) ст~го григо(р)u бг~ослова ј ч(с)тнє(м) кр(с)т-» (арк. 284–284 зв.); «J друзє(м) дрєвє на н[а](м) жє распитсu ра(з)боини(к) в-рныи» (арк. 284 зв.–285); «J трє(т)є(м) дрєв- на нє(м) жє распu(т)ть(с) ра(з)боини(к) нєв-рны(и)» (арк. 285–287); «Сказа(н)є ј глав- адамов-» (арк. 287–289); «Слово ј два на .і~. пu(т)ница(х)» (арк. 289–290 зв.); «Сло(в) г(с)а ншаго Ї(с)с х(с)а», поч.: «Пр(о)рчства ильина начала св-та соз(д)атєлu творц~а нб~оу и зємли» (арк. 290 зв.–291); «Сло(в) ј соз(д)ании адама» (арк. 291–295); «Сл~во ј оутєшєнЇи адами(л). како имъ бг~ъ повєл- цр(с)твовати

землєю по(д)солночною и вс~мъ живуѝи(м) ꙁжє движимыи на зє(м)ли ϳпро(ч~) раи своєго. а на раи имъ зриѝи(м) скорбиѝи бєзо оутєшєнии» (арк. 295–296).

Зміст постатейно подано в опису Є.В. Петухова (Петухов 1895, 7–13, № 4). Послідовність статей основної частини збірника схожа до Златоуста річного ост. чв. XVI ст., описаного під № 65 в «Каталоге славяно-русских рукописных книг XVI века, хранящихся в Российском государственном архиве древних актов» (ф. 181 (РО МГАМИД)), але без його доповнень вставними статтями (див.: Беляков 2005, 178–185).

Записи. 1) 1571 р., писця, попа Третяка, на арк. 296 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «[Списа]ну отъпрода(л) по(п) [трТтꙁ]къ аТдоро(в~) сн~ъ вТ(р)мТчаТву сн~у миха(л) ... по(т)писа(л) по(п) трТ(т)ꙁкъ ... рукою л~(т) ҂г~.о~.а~-го».

2) 1587 р., вкладний, на арк. 295 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сию книгу златаустъ дала да(р)и [а]Тдорова до(ч) вТ(р)касова [жТ]на по душТ мужа своєво попу михаилу пцу євод(р)шє ... [х]раму. л~(та) ҂гч~.є-г~».

3) Кін. XVI – поч. XVII ст., власницький, на правому полі арк. 81, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиц книга кнзъ пТрхгвановичо[ва]».

4) XVII ст., власницький, на нижніх полях арк. 4–12, скорописом, чорним чорнилом: «Сиц книга глаг~лимаи лахоцъкова стану николы чудотъво(р)ца сТла [с] сТла подозТ(р)и».

5–6) XVII ст., власницький, Тита Семенова, на арк. I, II, скорописом, темно-коричневим чорнилом: арк. I, «Сиꙁ книга попа тита СТмТнова»; арк. II, «Сиц кн~га глаголТмаꙁ попа тита СТмТнова».

7) 1759 р., власницький, на арк. II зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сия книга глаголимая празники 1759 году писа(л) ї ванъ лТво(н)тьꙁ сн~ъ Го[тн]аковъ».

8) XVIII ст., власницький, на арк. II зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Ст~ыї Дмитрϳвнїꙁ вочины сТла доматϳва».

9) XIX ст., на звороті нижньої кришки оправи, олівцем вирахувано час написання книги: «7095 – 5508 = 1587».

10) Кін. XIX ст. (до 1900 р.), М. Сперанського, на звороті нижньої кришки оправи, скорописом, чорним чорнилом: «Вс~хъ листовъ 296».

Старі шифри, штампи, наклейки. «III. 2», коричневим чорнилом, на корінці; «№ 1503», олівцем, на арк. II зв.; «№ 228», коричневим чорнилом, на звороті нижньої кришки оправи. Штамп «П. Библіотеки Историко-Фило-логическаго Института кн. Безбородко» на форзаці. Ярлики «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 15. Рукописн. отд.», жовтий на корінці оправи та рожевий на звороті верхньої кришки оправи. В опису Є. Петухова вказано шифр: «Шев. № 270» (Петухов 1895, 7).

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 15).

Опис. Петухов 1895, 7–13, № 4 (поч. XVII ст.); Сперанский 1900, 34–36 (приблизно 1564 р.).

117. Ізмарагд

Ф. 307, № 489

Інципіт: «Иже во ст~ыхъ. јц~а нашего, ї(н)а зла(т~)уго ј чтенїи бж(с~)твены(х) писанїи. а~».

Експліцит: «пр(с~)цТ ст~аu сла(в~) ами(н) теб- свершїтелю х(с~)у бг~у аминь».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 317 арк. (316 арк., пропущено нумерацію 194). Ркп. частково реставрований у перш. пол. XIX ст., аркуші на початку ркп. підклеєні. Сліди замокання, на початку ркп. аркуші потемніли, і розплившся деякі літери; воскові плями. Зошитів 41, переважно по 8 аркушів: I^6, II^8–XIX^8, XX^6, XXI^8–XXIV^8, XXV^4, XXVI^8–XL^8, XLI^4. У I зошиті відсутні перший та другий аркуші (перед арк. 1); у XX зошиті відсутні перший і восьмий аркуші (перед арк. 151 та після арк. 156); у XXV зошиті відсутні третій–шостий аркуші (після арк. 190). Сигнатура часу створення ркп., в останньому зошиті проставлена кіновар'ю.

Матеріал письма. Папір 4° (194 × 124). Філіграні: 1) рукавичка — сх. Briquet № 11401 (1486 р.); 2) рукавичка з квіткою — сх. Briquet № 11423 (1496 р., 1500–1501 рр.), № 11424 (1502–1512 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 155–160 × 90–95, рядків 24. Рубрикація, частково обрізана.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки слів, ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні.

Оправа. Поч. XIX ст., Україна, Київ. Картон у коричневій шкірі мармурового фарбування. Верхня кришка разом з покриттям відірвана від блока. Шкіра покриття разом з кришками поточена комахами, повністю втрачено корінець покриття. Обрізи жовті, вигоріли. Капталів не було. Форзаци приклейні, з блакитного паперу (філігрань нижня частина герба Гончарових з нашоломником та наметом між двома гілками — тип Клепиков 1959, № 381 (1809 р., 1811 р., 1812 р., 1825–1843 рр.). Сліпе тиснення на корінці збереглося фрагментарно.

Зміст. Ізмарагд основного типу (Пудалов 1990, 382–405, № 8), 162 глави (розкриті в опису М.І. Петрова), без початку. Відсутні «Слово Иоана Златоуста еже не осужати но учити» та «Слово о черньци его же беси хотеша прельстити» (гл. 155–156, за Б.М. Пудаловим). Відкривається збірник покажчиком слів (арк. 1–5). Текстові лакуни: кінець гл. 91 «Сло(в) Ї ј(н)а Зла(т)оу(с) ј казне(х) бж~ии(х)» (між арк. 150 і 151), початок і частина гл. 92 «Сло(в) Ї ј(н)а Зла(т)оу(с). како оучити лю(д) пото(м)», середина гл. 95 «Сло(в) ст~го јц~а еп(с)па месопото(м)скаго. како боzти(с) смр~ти» (після арк. 156 зв.), гл. 117 «Слово Ї јана Златоуста ј ст~-мь пост-», гл. 118 «Слово n веденьz Павла ап(с)ла», гл. 119 «Слово ст~го Кирила. ј страс- бж~ии», початок гл. 120 «Слово ст~го јц~а Пахомьz. ј ср-д- и питк-» (між арк. 190 і 191).

Записи. 1) 1657 р., арк. 317 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ZснТвелебный nцъ нашъ аеодосій софоничь золотоверхую церковь железомъ покри(л) року ҂ахне и року ҂ахнз рабъ божій Ткономъ семеонъ».

2) [1808 р.], Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського, на форзаці верхньої кришки оправи, темно-коричневим чорнилом: «Изъ числа книг библіотеки Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря».

3) [1808 р.], Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського, арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «у кожу».

4) XX ст., на форзаці верхньої кришки оправи, олівцем: «XV–XVI в.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 3. гл. 2. № 2589–19» на ярлиці, на корінці; «92», чорним чорнилом, на ярлиці, на корінці; «№ 1657», олівцем, на форзаці верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на форзацах та на арк. 1, 317. Наклейка «XV–XVI в. Сборник словъ и поучений — Измарагдъ. Кіево-Михайлов. мон.», на арк. 120 зв. (почерком XIX ст.).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 182–183 (XV–XVI ст.); Требін 1910, 1–16 (XV ст.); ПС XV 1986, 250, № 2665; Пудалов 1990, 403, №8 (XV–XVI ст.); Гнатенко 2003 II, 55–56, № 13.

Публікація. Гнатенко 2003 II, іл. № 141, 142 (арк. 1, 222 зв.–223).

117. ІЗМАРАГД південно-західного типу з іншими статтями. 30–40-ві роки XVI ст.

Ф. 307, № 492

Інципіт: «Нє(д)ли ј мытари и фарисеи сказанїє ј бж(с~)тъвны(х) писанїи».

Експліцит: «Тъ(и) съгр-шає(т) противо б҃ч~- и ст~моу дх~оу. А тои гр-(х) нє имаєть».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 336 арк. Ркп. частково реставрований у кінці XVII ст. Сліди замокання; на початку та в кінці ркп. аркуші потемніли, підклеєні біля корінця, подекуди — в середині ркп.; підклеєні арк. 34, 34 зв., 312, 336, з пошкодженням тексту; розірваний у верхній частині по тексту арк. 161, у нижній частині арк. 195, 333; випадає з блока арк. 142, відриваються арк. 1, 8–10, 23, 81, 208–330. Зошитів 28 по 12 аркушів; блок перешивався, при останньому шитті зошити на початку та в кінці ркп. складені з шести аркушів. Сигнатура відсутня.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 185). Філігрань кабан чотирьох варіантів: 1) арк. 185 — сх. Briquet № 13579 (1535 р., 1549–1555 рр., 1578 рр.); 2) арк. 32 — сх. Лихачев № 3292 (1535 р.); 3) арк. 277 — сх. Лихачев № 2377 (XVI ст.); 4) арк. 232 — сх. Laucevičius № 3648 (1535 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 130 (135), рядків 30.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерків три: 1) арк. 1–225 зв.; 2) арк. 226–273 зв.; 3) арк. 274–336. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 1, 47, 225 залишене місце для заставок. Кінцівки колофоном. Заголовки статей кіноварні, перший рядок з елементами простої в'язі на арк. 1, 45, 47, 138, 225. Ініціали: великі плетінчасті кіноварні на арк. 1, 273 зв.; по всьому ркп. ініціали тонкі кіноварні; в останній третині ркп. ініціали великі тонкі кіноварні з рослинними елементами; заголовні літери кіноварні. Малюнки: рука з чашою, завершує заголовки деяких статей, кіновар'ю, арк. 300 зв., 321, 333, та кінцівки, чорнилом, на арк. 46 зв., 117 зв.

Оправа. Др. пол. XVII ст. (до 1661 р., запис на форзаці). Дошки в коричневій шкірі; втрати покриття на корінці. Форзаци збереглися частково (філігрань дві риби на щиті — под. Каманін, Вітвіцька № 1183 (1692, 1693 рр.). Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки та корінець). На верхній кришці в центрі складної рамки кибалковий сюжетний середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими», в кутах уступчасті косинці, простір між середниками і косинцями заповнений окремими квітчастими басмами, на нижній — внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких та широке (центральне), яке заповнене вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Арк. 1–44 зв. Слова та повчання [з Учительного євангелія], від Неділі митаря і фарисея до Неділі Всіх Святих: «Нє(д)лu ј мытари и фарисєи. Сказанїє ј бж(с~)тъвны(х) писанїи» (постатейно див.: Петров 1896, 207–218).

Арк. 45–224 зв. Ізмарагд, південно-західного типу (далі скорочено — ПЗ), за визначенням Б.М. Пудалова (Пудалов 1990, 400–402, 404, за списком використаних кодексів № 51). У каталозі М.І. Петрова включено до складу Ізмарагда тільки статті на арк. 45–137 зв., а статті на арк. 138–224 подано під пунктом *В* як проложні повчання. Детальний розпис одного із списків поданий у Ф. Добрянського (Добрянский 1882, 341–386, № 240), далі, спираючись на цей список, подаємо коротко зміст нашого списку, відмічаючи розбіжності між двома списками: арк. 45–137. Слова і повчання Іоанна Златоуста (98 гл.). У списку Добрянського відсутні глави 68–69, у даному списку вони є: «Сло(в) Іја(н) Зл(т)ауста(г). на паму(т) ап(с)ль или м(ч)никь»; «Сло(в) другоє общєє ст~ы(м). пооучєнїє Іја(н) Зл(т)ауста(г)». Арк. 138–153 зв. Слова і повчання Василія Великого (22 гл.). Арк. 154–171 зв. Слова Єфрема Сирина (13 гл.). Арк. 171 зв.–179 зв. Слова Афанасія Александрійського (6 гл., у переліку вказано 7 гл.). У ркп. відсутній текст І гл., наявний у Добрянського: «Сло(в) блж~єннаго Аaанасїа. єп(с)кпа Алєга(н)дрьска(г). къ Антиjхv кнu¾v. многы(х) нvжны(х) възысканїи(х). ижє въ сù~єнны(х) писанїи(х) нєдооум-нны(х). и длъжны(х) въс-мь хр(с)тїано(м) в-домы(м) быти. ј въпрос-(х) и ј nв-т-(х)». Арк. 179 зв.–188 зв. Слова отця Кирила (6 гл.). Арк. 188 зв.–218. Слова та повчання свв. отців і апостолів (19 гл.). Арк. 218–224 зв. «Слово ст~го Єфрєма ј страсти Спасов-» (арк. 218–221 зв.) та «Слово ст~ы(х) nц~ъ ј ст~ои н(д)ли бл(с~)ви ј(ч)» (арк. 222–224 зв.). Наявні у даному спискові дві останні статті є відсутніми у Добрянського. Далі в нашому списку Ізмарагд не продовжується.

Арк. 225–335 зв. Проложні статті з вересня по серпень: пам'яті, слова, повчання.

Арк. 335 зв.–336. «Дєситєро бж~є приказанїє. єжє са(м) бъ~ написавь. на моромоурно(и) скрижали. М-зинны(м) свои(м) пръстј(м). пр(о~)ркY Мјѣсєјви. на гор- Синайст-и».

Записи. 1) [1648–1657 рр.], купчий, арк. 224 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиz книга глаголТmaz, Смарагдъ купилТ(м) z, Сидо(р) ЧижТ(в)ски(и) дz(к~) би(в)ши(и) в Годуно(в)ци, у ФТдора ТрубТz, коза[ка] Е, Ц; В З, за дТ(р)жави Е, М; П: ГТ(т)ма[на] ГмТлницъкого, і пана по(л~) ПТ(р)zславъского, СтТфана Сулими, і атамана нашТго на тТ(н~) ча(с~) в Годуну(в)ци Есифа Локацъкого, завочва(р)та золого, за свою працу вла(с~)ную, мцz іулz, дна а~і». Датування уточнено за часом правління гетьмана Богдана Хмельницького.

2) 20 травня 1661 р., власницький, ієросхимника Григорія, арк. 1–18, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сію книгу купи(л) рабъ бж~ій ФТjдо(р) нарыцаємую Смарагдъ: мн-многогр-(ш)но(му) во іТрТє(х) Грыгорію: за nпуѝТніє гр-хо(в) свои(х) и за прТ(с~)тавлѝуюсu жТнY свою: АннY, і nца своТго Еbстафіz: и м(т)рТ своТz. Ирины и и вс-х родичо(в~) свои(х): в м-ст- Васы(л)ков- в zрма(р)ку: маz к~ днu: року тысuча шТ(ст) сот г~: пТ(р)вого: за злоти(х): по(л)ски(х) а хто бы м-(л) Ти: n мТнТ узzти: по [....] нТ. а(л)бо украсти: а(л)бо nнuти да nнимТ(т) Бг~ъ n нТго да выписа(н) будє(т) с кни(г) живо(т)ны(х) ами(н~)».

3) [1661 р.], власницький, на лівому полі арк. 224 зв. (навпроти першого купчого запису), українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «СТz книга Смара(г)д гл~Тмаz nца нашТго Григориz пу(с)тиножитєлz».

4) [1661 р.], власницький, ієросхимника Григорія, на форзаці верхньої кришки оправи, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиz кныга глаголТмаz Смарагдъ. Тсть власна прТч(с~)тнаго Гп(с~)да nца іТросхимонаха Григориz гаджиz покло(н~)ника гробу Бжо~го, котораz надана Тму Тсть n хр(с~)толюбиваго члв~-ка, сына Тго дховнаго».

5) [1661 р.], власницький, ієросхимника Григорія, під записом № 4, тим же почерком і того ж часу, вписано: «Спс~и Г(с~)пди и пом~лу(и) раба своТго іТро(с~)химонаха Григориz, и раба своТго монаха АТjдосиz, монаха Ијва, монаха Іјасафа, монаха Ијсифа, иТродиzкона Кирила. Сп~си Г(с~)пди и пом~лу(и) раба своТго Ијана, и раба своТго Григориz, СтТфана, АндрТz, СимТjна, ТимоаТz. Сп~си Г(с~)пди и пом~лу(и) рабу свою АТjдору, и рабу свою Jгимию, ПТлагию, Марию, Ва(р)вару».

6) 16 березня 1726 р., дарчий, на звороті верхньої кришки оправи, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиz книга Смарагдъ посилаТ(т)сz nцу Ісихию вэztаz nцТ(м) ЛТj(н)тиТ(м) Воро(н)кувски(м) ҂аqк¾~, року ма(р)та, ¾Ї~, днz».

7) Кін. XIX ст., бібліотечний, на звороті верхньої кришки оправи, олівцем: «Измарагдъ. XVI».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 3. гл. 3. № 2583–8», «98», темно-коричневим та чорним чорнилом, на корінці оправи; «№ 1651», олівцем, на форзаці верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. №_», на зворотах кришок оправи, на верхньому форзаці та арк. на 335 зв. Наклейка «XVI ст. Измарагдъ. Кіево-Михайлов. мон.», на арк. 112 зв. (скорописом XIX ст.).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 207–218 (XVI ст.); Пудалов 1990, 404 (XVI ст.).

119. Ірмологіон

Ф. 235, № 13

Мова. Цсл.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. з розвороту ркп., зі слідами замокання, спресований та наклеєний на шматок шкіри, текст майже увесь змитий.

Матеріал письма. Папір 4°.

Організація сторінки. Уривок колонтитула гласу.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Чорнило коричневе; кіновар.

Зміст. Читається лише невеликий фрагмент з ірмоса 9 пісні, глас 6: «Бога челов-ком невозможно вид-ти».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «ЖКМ кп 504 в», чорним чорнилом. Штамп «Обласн. н/д. краєзнавчий музей в м. Житомирі. Бібліотека. № 5551», фіолетовим чорнилом.

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР разом з рукописними уривками Житомирського краєзнавчого музею у 1979 р., акт передачі від 29.03.1979 р.

Опис. ПС XV 1986, 373.

119. ІРМОЛОГІОН НА КРЮКОВИХ НОТАХ. Фрагменти. Кінець XVI ст.
Ф. І, № 11962

Інципіт: «последоуємъ прочиє аможе идєтъ зв-зда».

Експліцит: «спастиси дшамо нашимо».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 62 арк. Блок розбитий. Ркп. складається з окремих аркушів. Аркуші ветхі, значно пошкоджений текст на арк. 15 зв.–17, 21, 27, 28, 29, 33–47, 52; від арк. 6 збереглася лише верхня половина; між арк. 5 та 6, арк. 35 та 36, арк. 52 та 53 втрачено по 1 арк., між арк. 19 та 20, арк. 29 та 30, арк. 41 та 42, арк. 47 та 48, арк. 56 та 57 — по декілька арк. Під час реставрації (2005 р.) аркуші не були оправлені. На арк. 13 зв. позначена сигнатура аї, на арк. 14 — ві~ (в ркп. — ъї), на арк. 53, 56 зв. — й, на арк. 62 зв. — а.

Матеріал письма. Папір 16° (137 × 83). Філіграні: 1) птах з півмісяцем у круглому щиті під короною (арк. 31, 32, 41, 45) — под. Тромонин, № 577 (1595 р.); 2) герб Єліта (арк. 2, 4, 5, 18, 19, 62) — сх. Мацюк, 1974, № 102 (1589–1600 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 112 × 62, рядків 13.

Письмо. Півустав XVI ст. Два почерки: 1) арк. 1–29; 49–62, дрібний, тонкий, чорнило блідо-коричневе; 2) арк. 30–47, крупніший, жирніший. Заголовки, ініціали кіноварні. Редакторські правки (пізні) позначення пісень на арк. 8 зв., 10 зв., 15.

Оздоблення. Ініціали кіноварні: на арк. 23 зв., 30 ломбарди з рослинними пагінцями; на арк. 34 зв. великий на 7 рядків, заповнений всередині рослинним орнаментом.

Оправа. Від оправи лишилися кришки без покриття. Блок складається з окремих фрагментів, що вкладені між дерев'яними кришками. Дерев'яні кришки з кантами, рантами та частковими скосами з зовнішнього боку по коротким сторонам кришок, дещо відрізняються за розмірами. Фізичний стан не дозволяє визначити, чи належать кришки первинній чи вторинній оправі.

Зміст. Арк. 1–62. Ірмоси святкових та тріодних канонів. Текст нотний. Фонетична редакція: текст роздільномовний. Нотація знаменна, безпозначкова, безпризначна. Фіти без розводів у тексті.

Арк. 1. Сідален по полієлеї Різдва Христового, глас 4, без початку; починається зі слів «... послєдоуємъ прочиє аможє идєтъ зв-зда».

Арк. 2. Піснеспіви Різдва Христового.

Арк. 3–17. Ірмоси та тропарі канону Різдва Христового, глас 4; починаються з кінця 2 пісні «от клятвы древния разр-шающаго». Текстові лакуни: з кінця першого тропаря 4 пісні, зі слів «силоу Дамасков ...», до ірмоса 5 пісні. На арк. 4 зв., 14 неправильно проставлені номери пісень рукою писця. На арк. 8 зв., 10 зв., 15 номери пісень виправлені пізніше.

Арк. 17–19. Ірмоси канону служби Обрізання Господнього (текст співпадає з текстом канону Різдва Богородиці за суч. друкованим виданням).

Арк. 19–19 зв. Ірмоси канону Богоявлення, глас 2, обриваються словами «изрешихомосu с-теи» 2 пісні, ін ірмос.

Арк. 20–22. Ірмоси канону Стрітення Господнього, глас 2, без початку; починаються ірмосом 1 пісні зі слів «шествова иногда яко стена».

Арк. 22–23. Ірмоси канону Андрія Критського 1-ї седмиці Великого посту, глас 6.

Арк. 24–29. Ірмоси та тропарі канону Неділі вайі, глас 6, без початку; починаються закінченням першого тропаря 1 пісні, зі слів «...юоа поб-деноу п-сне ти Господи», обриваються першим тропарем 9 пісні, словами «емоу же дети с ваиuми и в-твеми п-сньми ...».

Арк. 30–31. Ірмоси канону Великого Четверга, глас 6; починаються з 3 пісні.

Арк. 32–34. Ірмоси канону Великої Суботи, глас 6.

Арк. 34–41. Служба Пасхи: тропар «Христос воскрес из мертвых»; ірмоси з тропарями: пісні 1, 3, 5–9, стихири Пасхи, славник «Воскресения денесь просветимося торжествомь». Текстові лакуни: пісня 4.

Арк. 41 зв. Ірмоси канону Неділі Фоминої, фрагмент ірмоса 1 пісні; поч.: «Поимо вес- людие n люты рабо[ты]».

Арк. 42–43 зв. Ірмоси канону Неділі жон-мироносиць, глас 2; починаються з кінця 1 пісні, зі слів «...теле бисть мн- во спасение».

Арк. 43 зв. Ірмоси Неділі про розслабленого, глас 3.

Арк. 45 зв.–47. Ірмоси Преполовіння П'ятдесятниці, глас 8.

Арк. 47 зв. Ірмоси Неділі про сліпого, глас 5, ірмос 1 пісні та початок 2 пісні «Движимое сердеце мое Господи».

Арк. 48–49 зв. Ірмоси 4–9 пісень канону служби Сходження Св. Духа, глас 7, без початку.

Арк. 49 зв.–52. Воскресні співи з Октоїха, глас 8: догматик, богородичен, сідален по першій стихології, богородичен, сідален по другій стихології, богородичен; степенні-антифони (початок першого антифона, третій та четвертий антифони).

Арк. 54–55. Ірмоси недільні, глас 8, пісні 1–4.

Арк. 55–56. Ірмоси другого канону Преображення Господнього, глас 8, пісні 5–9.

Арк. 57–62. Подібні 1–8 гласів; починаються з кінця 2-го подібного, глас 1: «оупование со Богом Богородице».

Записи. На арк. 56 зв. рукою писця, півуставом, кіновар'ю: «конец осмогласникоу воскресномоу».

Старі штампи, шифри, наклейки. Штамп «ВБУ» на арк. 47 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі архіву Ор. Левиць-кого, інв. запис 1940 р.

Опис. Фондовий.

120. ІРМОЛОГІОН (Супрасльський). 1596–1601 рр. Супрасль. Писець і упорядник Богдан Онисимович.

Ф. І, № 5391

120. Ірмологіон

оа~

ns~».

Експліцит: «n вс-х нас б-д свободи и дарова ти, радŸйсu».

Мова. Цсл. білорус. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 576 арк. Між арк. 286 та 287 втрачено 2 аркуші, між арк. 564 та 565 — один аркуш, арк. 2–31, 565–576 — приплетені пізніше; арк. 220, 221, 286, 299 пошкоджені, випадають; арк. 32 вирваний. Зошитів 68: I^{7}, II^{8}–XI^{8}, XII^{7}, XIII^{8}–XXVIII^{8}, XIX^{10}, XX^{8}–XXVIII^{8}, XXIX^{7}–XXX^{7}, XXXI^{8}–XXXIII^{8}, XXXIV5, XXXV^{7}, XXXVI^{8}, XXXVII^{9}, XLIII^{9}, XLIV^{8}–XLVII^{8}, XLVIII^{9}, XLIX^{8}–L^{8}, LI^{7} LII^{8}–LVIII^{8}, LIX^{9}, LXVIII^{7}. XXV зошит втрачений. Сигнатура та фоліація лише в музичних розділах. У I ч. фоліація на нижньому полі справа: арк. а~ — р~ч (1–190), у II ч. фоліація на верхньому полі справа: арк. а~-тл~и (1–338 зв.); непронумеровані цифір'ю вступний та заключний розділи без нот та деякі чисті аркуші. Суч. нумерація суцільна.

Матеріал письма. Папір 4° (192 × 152). Філігрань герб м. Рейнерса (ап. Петро) — тотож. Nostitz, № 312 (1594 р.).

Організація сторінки. Бокове розлініювання поля тексту: 102–107 мм; 9 нотолінійних рядків (арк. 33–209), 10 рядків (арк. 210–564). Нотні рядки виступають за лінії, недбале розташування тексту. На верхньому колонтитулі позначені гласи, свята та жанри піснеспівів, на нижньому — сигнатура.

Письмо. Скоропис кін. XVI – поч. XVII ст. на арк. 32–564. Чорнило темно-коричневе, світло-коричневе; кіновар. Півустав того ж часу, дрібний, ймовірно, рукою Богдана Онисимовича на арк. 1–33, 541зв.–543, 565–573. Чорнило коричневе; кіновар.

Чисті аркуші були заповнені пізнішими приписками доданих піснеспівів різними почерками: український скоропис XVII – перш. пол. XVIII ст. Сімнадцять почерків: 1) арк. 217–217 зв., 222–224, 315, 396–397; 2) арк. 219 зв.–221 зв.; 3) арк. 291–292; 4) арк. 293 зв. — фрагмент семи нотних рядків; 5) арк. 292 зв.–293; 6) арк. 295 зв.; 7) арк. 298 зв. — фрагмент семи нотних рядків; 8) арк. 298 зв. — фрагмент п'яти нотних рядків; 9) арк. 362 — фрагмент трьох нотних рядків; 10) арк. 388 зв.; 11) арк. 389–395 зв.; 12) арк. 423–427 зв.; 13) арк. 428 зв.; 14) арк. 515; 15) арк 515 зв.; 16) арк. 516–522 зв.; 17) арк. 574–575 зв.

Півустав XVII–XVIII ст. Почерків сім: 1) арк. 218–219; 2) арк. 294–295; 3) арк. 427 зв.–428; 4) арк. 523–523 зв.; 5) арк. 543 зв.–552 зв.; 6) арк. 553–564 зв.; 7) арк. 576.

Оздоблення. Мініатюри монохромні рожево-червоного кольору: на арк. 316 Суд Пілата із записом: «Умы Пилат руце, рече чист есмь от крове праведного сего»; на арк. 316 зв. Розп'яття; на арк. 397 зв. Св. Тройця.

Заставки: на арк. 4, 33, 64 зв., 91, 109, 141 зв., 152, 169 зв., 182 зв., 225, 271, 299, 317, 437 балканська плетінка, кіновар; на арк. 565 рослинна з квітковим орнаментом, фарби: зелена, рожева, жовта. На арк. 1 гравюрна заставка, вирізана з видання Франциска Скорини, зустрічається у празьких виданнях Біблії: Книга Ісуса Сірахова, книга Екклезіаста, книга Вихід, Книги Царств, Пісня над піснями, Книга Премудрості Божої (Видання Ф. Скорини 1517–1519 рр.). Кінцівки стилізовані, із зображенням руки, що тримає аркуш (арк. 26 зв., 90 зв., 109). Деякі сторінки прикрашені на полях кіноварними малюнками орла (арк. 244 зв.), зайця (арк. 257 зв.), квітів (арк. 270 зв.). Ініціали малі контурного типу, у вигляді стилізованої гілки, людського обличчя.

Оправа. Кін. XVII – поч. XVIII ст.(?), поновлювалася у XIX ст. Дошки в темно-коричневій шкірі. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами на зовнішньому боці. У XIX ст. втрачені частини покриття (корінець та верхня кришка) були поновлені полотном, на яке продубльоване старе шкіряне покриття. Форзаци

складені, приклейні, зроблені з паперу різних сортів. Застібки втрачені. Від фурнітури (наріжники) на верхній кришці лишилися отвори від цвяхів, на нижній кришці зберігся один гравірований (?) наріжник з жуком у верхньому зовнішньому куті. Сліпе тиснення на кришках збереглося незадовільно.

Зміст. Ірмологіон жанрово-тематичного структурного типу. Заголовок: «Ірмолой, творенїє преподобнаго пца нашего Іјана Дамаскина. Нанотованъ въ святей обители монасътыроу Σупрасльском, столпъ ірмосјв написан рукоделїем Богдана Јнисимович[а], спевака родом с Пинска. В л-то п созданїа мїра 7109. А п воплощенїа Христова 1601»; поч. на арк. 33: «Книга глаголемая Іръмологий, творение препадобнаго пца нашего Іјанна Дамаскина. Глас а~, песнь а~, ірмјс. Твоu победителенаu десница бјгол-пно во кр-пости прослависu». Суч. місцезнаходження Супрасльского монастиря — м. Супрасль, Подлядське воєводство, Польща.

Арк. 2–31. Стовп ірмосів, круг сонця і місяця, Пасхалія за 1594–1598 рр., дата 1598 р. вказана у тексті (арк. 22 зв.).

Арк. 33–564. Текст нотний. Нотація київська, за типом — гачкоподібна. Сторожі в кінці кожного нотного рядка. Текст роздільномовний. Ірмологіон кін. 90-х років XVI ст. – 1601 р.:

Арк. 33–209 зв. Ірмологій.

Арк. 210–216 зв. «Стихи пм-н~ны» (ірмоси) в навечір'я Різдва Христова та Хрещення.

Арк. 217–224. Кіноники з грецьким текстом, «Благослови душе моя Господа», задостойник «О тебе радуется», херувик грецький (кирилицею) «Неанес и та херувим».

Арк. 225–270. Недільні співи з Октоїха (1–8 гласів): догматики з богородичними, «Бог Господь», сідальни, степенни, антифони.

Арк. 271–291. Піснеспіви Обиходу; заголовок: «Избранноє п-ніє дємєствєнноє бuшиє п нап-ла монастырu Супраслского. Прєвєдєно в нотованоє І.Т.». Указані наспіви на арк. 272 зв.–277, 287–291: «нап-ла соупраслского», «напелу М С (монастиря Супрасльського)»: «С нами Бог», кафізма 1 «Блажен муж», Трисвятоє по великому славословію, два прокімни у Великий піст «Не отоврати лица», «Дал еси достояние», стих «Помяни нас, Господи», «Да ся исправит» та «Ныне силы небесныя» на Літургії Передосвячених Дарів, «Иже херув-ми», кіноник «Во паметь вечную», блаженни на 8 гласів, кондаки «Со святыми упокой», «Вечная память»; на арк. 278–281: «нап-лу мирского», «супрасльского», «знаменноє» — задостойник «О тоб- радуется».

Арк. 296–298. Богородични на 8 гласів «на проводє мирском».

Арк. 299–315. Піснеспіви Великого посту; заголовок: «Начало свuтєй великой чєтвєродєсuтницы». Вказані наспіви: «болгарскій» — кіноник «Тело Христово примете» (арк. 315–315 зв.).

Арк. 317–388. Піснеспіви Великої П'ятниці, Великої Суботи та Пасхи (страсті, трипіснець, канон надгробний, канон та стихири Пасхи та ін.). Указані наспіви: «мултанский» — великий полієлей «Раби, раби Господа» (арк. 389), «Достояние Израилю» (арк. 395).

Арк. 398–428 зв. Стихири, канон служби Сходження Св. Духа та ін. (Херувимська пісня «Неанес и та херувим» з грецьким текстом (арк. 426 зв.).

Арк. 429–436 зв. Подобні на 8 гласів з вказівкою «нап-лоу монастыри Супраслского. Преведено в нотованоє І.Т.».

Арк. 437–515, 524–541. Стихири та славники на Господські свята та в пам'ять вибраних святих. Пізніші доповнення: «С нами Бог» з вказівкою «М:П» [монастиря Печерського?] (арк. 515), Херувимські пісні 1 і 2 гласів грецького наспіву (арк. 516–519), 3 гласу — «царигородскїи» (арк. 519), Херувимська пісня з грецьким текстом «Неанес и та херувим» (арк. 521), стихира служби Різдва Христового «Слава во вышних Богоу» з вказівкою «болгарскоє» (арк. 523).

Арк. 543 зв.–564. Канон «Пределяєму мору», «С нами Бог», два канони (тропарі) служби Різдва Христового.

Арк. 565–573. Вказівки церковних співів на рік за назвами та першими рядками, без нот: приспіви на владичні та богородичні свята усім преподобним вибраним, мученикам та нарочитим святим («Твореніє Филоаеи Монаха логофета бывшаго Мирча воєводы»); «Многомилостивоє» та величання на свята, без нот.

Арк. 574–576. Кіноник «Вкус-те і увидите», кіноник з грецьким текстом (кирилицею) «Єнитє тон кирион», кондак Пресв. Богородиці «Возбранной воєвод-».

Записи. 1) Перш. пол. XVII ст., власницький, Києво-Печерської лаври, на арк. 575 зв., скорописом, коричневим чорнилом: «Ближнеа пещери преподобнаго Антонія».

2) XVII ст., на арк. 1 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «В боз-превелебний мосць отче архимандрите печерский мой мосць пане пане благод-телю» (далі затерто).

3) XVII ст., на арк. 573, скорописом, коричневим чорнилом: «Сея книжка глаголемая Єрмолой а кто б м-л є- от храма архистратига Михаила отдалити...».

4) 12.02.1971 р., на вільному аркуші форзаца нижньої кришки оправи: «576 лл. 12. II. 1971 г.».

5) XX ст., на вільному аркуші форзаца верхньої кришки, олівцем, виправлено синім чорнилом: «574 (виправлено на 575) листа».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «XI 6/4», олівцем; «№ 24», олівцем, «№ 90», червоним олівцем, — на форзаці верхньої кришки. «№ 2977», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 22.04.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (Лавр. XI, 6/4 (2977). За списком № 90) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 83, № 28).

Опис. Конотоп 1975, 285–293; Книги Франциска Скорини 1991, 28–29, 49; Дубровіна 1993, 13–20; Ясиновський 1996, 100–102 (1598–1601 рр.); Корній, Дубровіна 1998, 23–25 (уточнено датування: 1596–1601 рр.).

121. КОРМЧА сербської редакції. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 301, № 652 п

Інципіт: «Начинають книгы сїа гл~ємыа грєчєскы(м) zзыкj(м). номоканонъ».

Експліцит: «но n ба~ прїаста власть, n нєиѝєтнагj архиєрєu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 562 арк. (562 — форзацний). Нумерація арк. XIX – поч. XX ст., чорним чорнилом. Ркп. частково реставрований у 1601 р. Сліди замокання; на початку та в кінці ркп. аркуші ветхі, покручені й розірвані, в кінці ркп. — підклеєні; арк. 196 розірваний по тексту; воскові плями; на початку ркп. аркуші зіпсовані гризуном; випадають з блока арк. 5, 21–22, 29, 504–505, відривається арк. 556. Зошитів 71, по 8 аркушів. Зошити повні, тільки в зошитах I та LXXI по п'ять аркушів, відсутніх аркушів немає. Сигнатура часу створення ркп., переважно зрізана, наявні лише титла.

Матеріал письма. Папір 2° (294 × 196). Філіграні: 1) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, I варіант (арк. 10) – сх. Piccard. Ochsenkopf XVI № 204 (1498 р.); 2) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, II варіант (арк. 272) – тотож. Piccard. Ochsenkopf XVI № 206 (1501–1502 рр.); 3) корона (арк. 445) – сх. Piccard. Kronen I № 104 (1508 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 130, рядків 31. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерків два: 1) арк.1–79 зв.; 2) 79 зв.–561 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Редакторські правки тексту кін. XV – поч. XVI ст. та 1601 р., наявні зрідка.

Оздоблення. На арк. 1, 30 залишені місця для заставок. Кінцівки колофоном. Заголовок ркп., заголовки глав з елементами простої в'язі, заголовки статей, ініціали великі тонкі з рослинними елементами, заголовні літери та покажчики читань кіноварні. Рисунки: рука на арк. 50, кіновар'ю; зірка на арк. 557, чорнилом та кіновар'ю.

Оправа. 1601 р. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; значні втрати на корінці та по нижньому краю кришок. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з зовнішнього боку кришки, обидві тріснуті навпіл разом із покриттям. Обрізи синьо-зелені, вигоріли. Кришки зі зворотів заклеєні папером. Від застібок лишилися пробої, оздоблені гравіровкою, та прикріпи для ременів. Фурнітура: наріжники та середник з ніжками в центрі, чеканні, прорізні, з гравіровкою, збереглися частково: на верхній кришці один наріжник у нижньому внутрішньому куті, на нижній — середник та два наріжники у зовнішніх кутах. Сліпе тиснення (нижня кришка та зовнішня рамка обрамлення верхньої), тиснення золотом (верхня кришка — внутрішня рамка обрамлення та заповнення його внутрішнього простору). На верхній кришці кибалковий середник з геометрично-рослинним орнаментом. Над ним відтиснуто назву книги *Правила ст~ыхъ пц~ъ*, під ним дату: *рокY ‡ах~а* [1601 р.].

Зміст. Кормча, сербської ред. Заголовок: «Начинають книгы сЇа гл~ємыа грєчєскы(м) zзыкj(м). номоканонъ. сказаємыа нашимь zзыкj(м). закону правило. словы о ст~ы(х) вселєньскы(х) сєдмь соборъ. кдє когда. и накЇа кож(д)о и(х) събрасu пj(до)баєть в-дати всuкому хр(с~)тЇанину. zко сє(д)мь є(с~) ст~ы(х) вселєньскы(х) вєликы(х) събо(р~)».

Постатейний опис змісту див.: Петров 1875–1879, 663–670.

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 138», синім олівцем, на звороті верхньої кришки оправи та на арк. 1, «138» чорнилом, на наклейці; «№ 162», олівцем, на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. був придбаний для ЦАМ КДА професором П.О. Лашкарьовим у білоцерківського міщанина Хмілевського. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 41).

Опис. Петров 1875–1879, 663–670 (Слов'яно-руський Номоканон або законоправильник, XV ст.); ПС XV 1986, 108, № 741 (перш. пол. XV ст.); Гнатенко 2003, 63–64, № 16.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 143, 144 (арк. 1, 373 зв.).

122. КОРМЧА сербської редакції. Без початку та кінця. Третя чверть XVI ст.

Ф. 312, № 221

Інципіт: «нанесе рану на искреннıго. аое кто ц-ло[мудр] смыслъ имыи».

Експліцит: «јбаче и ј латынохъ. аое т-ло е(с~ть) еже оупокоити е(г~о)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 305 арк. Аркуші пошкоджені по краях; деякі підклеєні обрізками аркушів ркп. Ркп. реставрований. 34 зошити: I[10]–IX[10], X[8]–XI[8], XII[10]–XXXII[10], XXXIII[8]–XXXIV[8]. У I зошиті бракує перших чотирьох аркушів; у XXXIV зошиті бракує останніх п'яти аркушів. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 190). Філіграні: 1) рука з короною над нею (арк. 13) — тип Лихачев № 1874 (1567 р.); 2) корабель (арк. 134) — тип Лихачев № 3058 (1559 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 29. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один, дрібний, з невеликим нахилом управо. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оправа. XIX ст. Складена: світло-коричнева шкіра (корінець) та мармуровий папір (картонні кришки). Обрізи забруднені, місцями поїдені гризунами. Корінець заокруглений, глухий, гладкий. Конструкцію форзаців визначити неможливо, звороти кришок виклеєні світло-блакитним папером.

Зміст. Кормча, починається тлумаченням на 27 апостольське правило; поч.: «нанесе рану на искреннıго. аое кто ц-ло[мудр] смыслъ имыи»; закінчується Словом «О странноприимстве» Никона Чорногорця, словами «јбаче и ј латынохъ. аое т-ло е(с~ть) еже оупокоити е(г~о)».

На полях почерком XVII ст. нотатки полемічного та критичного характеру українською мовою.

Записи. 1) XVI ст., на арк. 3–9, через аркуш, півуставом і скорописом, коричневим чорнилом: «аегнаст- и по(д)писа(л~) своею гр-шнј(ю) рјукјю».

2) 9 травня 1770 р., вкладний, на арк. 84–90, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Cíz Книга Данна мн- Itptю Емелzну Itлizшевичу Прт(з)витеру Eьтушковскому за оуп(о)к Ctбt Сама(го) и Сро(д)никовъ свои(х) n Atјдора Баюна Жителz

Потztицкаго Косztовскаго. В-чними Часы в Року 1770 м(с)ца маz в День принtстніz мооей свтилz Хва Николаz».

3) 1854 р., на арк. 1, 10: «Кіево-Софійской Библіотеки 1854».

Старі штампи, шифри, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 50» на арк. 1а; той самий штамп без номера на арк. 304 зв., 305 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 73 (XVI ст.).

123. КОРМЧА давньоруської редакції. 70-ті роки XVI ст.

Ф. 306, № 80

Інципіт: «Всебл~гыи бг~ъ и многомл(с)тивыи».

Експліцит: «проклитию конечномоу предаша аріu съ единомудрыми».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 720 арк. (719 + 1а). Чисті аркуші: 552–552 зв.; 395–395 зв.; 719–719 зв. Ркп. реставрований, зошити перешиті, аркуші підклеєні; сліди замокання; арк. 716–718, 392–394 зв. вставлені при повторному оправленні в сер. XVII ст. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 185). Філіграні: 1) башта (арк. 20) — под. Briquet № 2335 (1575 р.); 2) герб із літерами *AVD* (арк. 23) — под. Laucevičus № 1350 (1575 р.); 3) кабан (арк. 39) — под. Laucevičus № 3696 (1571 р.); 4) лілія (арк. 321) — под. Briquet № 6946 (1565–1570 рр.); 5) герб Новина (арк. 353) — тип Laucevičus № 1113–1115 (1568–1583 рр.); 6) ведмідь (арк. 401) — под. Laucevičius № 2505 (1574 р.); 7) гербовий щит під короною, на одному полі оленячий ріг, на іншому — половина орла (арк. 1а) — под. Каманін, Вітвіцька № 1076 (1644 р.); 8) двоглавий орел під короною, посередині серце з літерою *S*, літери *V* та *B* по краях (арк. 718) — тип (але з іншими літерами) Nostitz № 116 (1653 р.); 9) герб із девізом під короною (арк. 395) — сх. Nostitz № 713 (1624 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 30. Колонтитул; рубрикація. Редакційні правки скорописом XVII ст. на бічному полі.

Письмо. Півустав російський др. пол. XVI ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–4 зв., 78 зв., 10–13 зв., 16–16 зв., 19–19 зв., 21–21 зв., 23–24 зв., 30–30 зв., 35–35 зв., 39–51 зв., 53–66 зв., 68–102 зв., 104–117 зв., 119–129 зв., 131–135 зв., 137–150 зв., 152–157 зв., 160–173 зв., 175–182 зв., 185–209 зв., 211–227 зв., 229–247 зв., 270–270 зв., 306–321 зв., 327–339, 350–352 зв., 343–344 зв., 350–352, 363–376 зв., 378–386 зв., 396–398 (верх), 414–427 зв.; 2) арк. 5–6 зв., 9–9 зв., 14–15 зв., 17–18 зв., 20–20 зв., 22–22 зв., 25–29 зв., 31–32 зв., 34–34 зв., 36–38 зв., 52–52 зв., 67–67 зв., 103–103 зв., 118–118 зв., 130–130 зв., 136–136 зв., 151–151 зв., 158–159 зв., 174–174 зв., 183–184 зв., 210–210 зв., 228–228 зв., 262–269 зв., 354–362 зв., 272 зв.–279, 301–301 зв., 354–354 зв., 362–362 зв., 377–377 зв., 387–391 зв., 411–411 зв., 413–413 зв., 428–442 зв., 467–483 зв., 687–687 зв.; 3) арк. 33–33 зв., 248–261 зв., 271–272, 279 зв.–300 зв., 302–305 зв., 339 зв.–349, 352 зв.–353 зв., 355–361 зв., 398–407, 673–686 зв., 688–715 зв.; 4) півустав, що переходить у скоропис арк. 322–326 зв., 443–467, 484–672 зв.; 5) арк. 716–718. Почерк XVII ст. на арк. 392–394 зв. Чорнило темно-коричневе, коричневе; кіновар.

молитов до певних гріхів.

Оправа. Др. чв. XVII ст. (не раніше 1644 р.). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Нижня кришка тріснута навпіл по довжині, частини тримаються разом за рахунок покриття. Обрізи зелено-червоні (двоколірний повздовжній обріз), кольори майже не проглядають. Форзаци пришивні (папір з філігранями: гербовий щит під короною, розділений навпіл, з одного боку оленячий ріг, з іншого піворла — под. Каманін № 1076, 1644 р.). Від застібок лишилися накладні литі пробої та залізні прикріпи. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, обрамлення на верхній кришці), тиснення золотом (заповнення внутрішнього простору верхньої кришки). На верхній кришці в кутах обрамлення трикутні косинці — голівка херувима, в центрі кибалковий середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими», навколо нього басми наповнення (квітчасті та розетки); на нижній — внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких та широке центральне, заповнене вертикальними орнаментальними смугами. Середник, косинці та басми ідентичні відбиткам на оправах, замовлених митр. Петром Могилою для грецьких міней, подарованих ним бібліотеці КПЛ.

Зміст. Кормча давньоруської редакції. Заголовок: «книгѕ гл~емыц кормъчиа рекше правило законоу. греческимъ ѡзыкомъ номосъ»; поч.: «Всебл~гыи бг~ъ и многомл(с)тивыи. исперва ѿ небытїа сътворивыи ро(д) чл~чь». Давньоруські статті:

Арк. 374 зв.–379. Правило митр. Іоанна до Якова Чорноризця.

Арк. 379 зв.–389. «Вопрошеніє Кириково», відповіді єп. Новгородського Нифонта та правило собору 1274 р.

Арк. 408–418. Правило митр. Кирила на висвячення єп. Володимирського.

Арк. 428–429. Правило митр. Київського Максима про пости свв. апостолів, Успіння Богородиці, середи та п'ятниці.

Арк. 478 зв.–479. Уривки з Мірила Праведного.

Арк. 517–522. Слово митр. Іоанна про опрісноки.

Арк. 645–655, 685–686. Устави князів Володимира Святославича та Ярослава Володимировича.

Арк. 677–678. Сказання про чорноризький чин Кирила Туровського.

Арк. 692–700. Руська Правда.

Арк. 700–707. «Летописец вскор–» Никифора, патріарха Константинопольського, в редакції з давньоруськими додатками, що включає події з історії Русі.

Арк. 712–715. Постанова Собору руських єпископів 1572 р. про дозвіл Іоанну Грозному на четвертий шлюб.

Записи. 1) XVI ст., власницький, півуставом, на арк. 1–15, коричневим чорнилом: «Сиz книга; а~ гл~емоz; в.~ правило; г~ . сты(х~) ѿц~ъ; д~ . гд~(с)рва; е~ ; сп(л~)нїка; ѕ~ ; семена михайловича; з~ ; черкашенїна; и~».

2) [1632–1656 рр.], власницький, українським скорописом на арк. 1, коричневим чорнилом: «Зосима Прокоповичъ еп~пъ Черн-говски Печерны(и) рукою власною».

3) 1863 р., на арк. 1–14, 704–718, коричневим чорнилом: «1863 г. Принадлежить Библiотек– Кiево–Печерскiя Успенскiя Лавры», той самий запис без згадування дати на арк. 205–218, 353–365, 439–451, 524–536, 599–611.

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 2. р. 115. Книга Печерная», чорним чорнилом, на форзаці та арк. 1а. «80/102», олівцем; «№ 1», олівцем; «II/№ 74», олівцем, — на форзаці. «№ 4й. Кормчая», чорнилом (закреслене), на арк. 1а зв.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 35–37 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

124. ЛІСТВИЦЯ з додатковими статтями. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 306, № 236

Інципіт: «Вышеестественомоу и равноаньгелномоу и пц~ю пц~м».

Експліцит: «со jцtм со сти(м) дхом и нн-~ и пр(с~)но и въ в-ки в-комъ аминъ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–II + 295 арк. Чисті аркуші: 290–294. Сліди замокання у верхній частині ркп.; арк. 34 випадає. Ркп. реставрований наприкінці XVI ст.; арк. 290–295 зв. вставлені при повторному оправленні. Арк. 35 не на місці, повинен бути між арк. 26 і 27. Зошитів 37: I^3, II^8–XXXVI^8, XXXVII^6. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 4° (250 × 140). Філіграні: 1) літера *P* з квіткою над нею (арк. 7/8) — под. Лихачев № 1472 (1497 р., 1498 р.); 2) голова бика з зіркою над нею (арк. 102/105) — под. Лихачев № 1277 (1497 р.); 3) голова бика з хрестом, переповитим змією, над нею (арк. 215/216) — под. Briquet № 15351 (1498 р.), под. Лихачев № 3727 (1496 р.); 4) герб м. Свідниці (дві корони, грифон і кабан) (арк. 293/294) — тип Briquet № 1185 (1551–1574 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 95, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., прямий, вузький. Почерк один. На вставних арк. 295–295 зв. текст написаний півуставом, що переходить у скоропис. Чорнило темно-коричневе, кіновар; іноді кіноварні крапки.

Оздоблення. Заголовні ініціали виконані кіновар'ю.

Оправа. Кін. XVI ст., Україна, майстерня КПЛ. Дошки в коричневій шкірі. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами на лицьовому боці. Обрізи зелені, забруднені. Від застібок лишилися складені пробої та фрагменти ременів з прямокутними прикріпами. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти), тиснення золотом (середник). На верхній кришці в кутах обрамлення фігурні косинці з голівкою херувима в середині, в центрі кибалковий середник «Києво-Печерська Мати Божа з предстоячими Антонієм та Феодосієм Печерськими»; в нижній частині середника напис: *Бц~е дв~о востокъ рождъши цари и на(м) просв-тивши ним въсточнии зари*, навколо нього басми наповнення; на нижній — внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких та широке центральне, заповнене вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Лiствиця Іоанна Синайського. Заголовок: «посланїє пц~а їjанна игоумена раиаска къ їjанноу достойночю(д)номоу игоуменоу горы синайскїа»; поч.: «Вышеестественомоу и равноаньгелномоу и пц~ю пц~м». Додаткові статті:

Арк. 284 зв.–285 зв. Тлумачення Св. Письма.

Арк. 286–289 зв. Виписки з творів Феодора Едеського.

Арк. 295 (кін. XVI ст.). Молитва на Різдво Христове.

Записи. 1) XVI ст., вкладний, на арк. 11–12 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «z мно(го)грт(~ш)ны(й) итроди[к] витали(й) дал t(смь) си книгу .в~. л-ствицу на манасты(р) триго(р)ский црква Прејбражtни Хв~а в-чно за игумена г(с)дна пц~а кирила».

2) XVI ст., почерком вкладника (за записом на арк. 11–12), на форзаці заголовок, коричневим чорнилом: «Сиz книга Ст~аго ијана л-(с)тви(ч)ника, житит t(г) написано».

3) XVII ст., власницький, на арк. 1, півуставом, коричневим чорнилом: «Сиц кніга е~ власнац мн(с~)тыра Печерск(~г) Кіе(в)ско(г)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «236/86», олівцем, на форзаці; «№ 28», коричневим чорнилом; «II/№ 108», олівцем, — на арк. II зв.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 78 (XVI ст.).

125. ЛІСТВИЦЯ. Початок XVI ст. Писець Михаїл.
Ф. 312, № 149

Інципіт: «Вышеестествъномоу и равноаг~гльномоу, пц~оу пц~мъ».

Експліцит: «бысть игуменъ въ синаи по пр(о~)рочьству».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 336 арк. Чисті аркуші: 335–335 зв., 336–336 зв. Ркп. реставровано двічі і оправлено тричі. Зошитів 34 по 10 арк., крім XXXIV з чотирьох аркушів. Два останні аркуші дописані при реставрації ост. чв. XVII ст. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 130). Філіграні: 1) голова бика, I варіант (арк. 1/6) — под. Briquet № 15337 (1505 р.); 2) голова бика, II варіант (арк. 283/286) — под. Лихачев № 1847 (1507 р.); 3) Аламода, фрагмент (арк. 333) — тип Laucevičus № 2 (1670 р.); 4) *А. Г.*, фрагмент філіграні фабрики Гончарових (арк. 336) — под. Мацюк № 210 (1852 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 85, рядків 24. Рубрикація. Кіноварні крапки — розділення на абзаци.

Письмо. Півустав поч. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. у дописаному тексті на арк. 333–335. Чорне чорнило.

Редакторські правки, примітки на бічному полі.

Оздоблення. Кінцівка колофоном, яку обрамляє запис писця, виконаний кіновар'ю. Заголовні ініціали орнаментовано завитками, крапками та розчерками. На арк. 10 зв. покажчик глав виконано кіновар'ю у вигляді сходів.

Оправа. XIX ст. Складена: коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір (картонні кришки). Обріз краплений коричневою фарбою. Форзаци приклейні. На корінці сліпе тиснення. Між першим та другим бинтами відтиснуто назву ркп. *Л~ствечнікъ.*

Зміст. Ліствиця Іоанна Синайського. Заголовок: «посланїе пц~а Їјанна игумена раиаськаго къ Їјанноу досточю(д)ному игумену горы синайскыц»; поч.: «Вышеестествъномоу и равноаг~гльномоу, пц~оу пц~мъ».

Втрачений текст дописаний в 70–80-х роках XVII ст. (арк. 333–334).

Записи. 1) Кін. XVI ст., запис писця, на арк. 330, півуставом, коричневим чорнилом: «о х~е начало и конець і: михаила бысть роукою многогр-шна(г)».

2) 11 січня 1670 р., вкладний, на арк. 265–280, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Cїz ptкомаz книга Листвичъник данаu за nпуоеніие гр-ховъ мои(х) Манастыртви Ко(р)су(н)скому на мл~твы нtзапомнtнныt прt(д) Спаситtлt(м) нашимъ бг~омъ ≠ах~j zнуарїu днu а~і нtдо(стои)ныи во tромонаст(х) Калистра(т)».

3) XVII ст., вкладний, на арк. 11–25, українським скорописом, коричневим чорнилом: «z поладій монахъ монастырz Лаври Китво Пtчtрськой пострижtнtцъ надаю сію книгу глаголtмую л-стви(ч)ни(к) до ст~ои софїи цр~кви Каttдра(л)ной абы нихто на вари(л)cz j(д)далити jд м-сцz то(го)а хто м-(л) j(д)далити j(д) цр~кви ст~о(и) да будt(т) проклz(т) анааtма».

4) 1854 р., на арк. 1, 10, коричневим чорнилом: «Кіевософійской Библіотеки 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 20», олівцем, на форзаці. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 27» на форзаці, той самий штамп без номера на арк. 1, 335.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Софійського собору у 1850 р. з Корсуньського монастиря (Петров 1904, 38). До ВР ркп. був переданий у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 38 (XVI ст.).

126. ЛІСТВИЦЯ. 1539 р., [до 2 лютого]. Богоявленський Авраамиїв монастир. Писець Свинкін, Іванов син.

Ф. 160, № 408

Інципіт: «Вышеестъвномоу и равноаггелному, nцу jцемъ и оучителю пр-ирuоному».

Експліцит: «и тъоима рука(м) навстоаоаго житїа иридошu».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 231 арк. Арк. 9 зв. чистий; на арк. 21 декілька рядків угорі закреслені чорнилом; на арк. 173 нижній кут розірваний; на арк. 231 обірвано нижній кут; сліди замокання. Ркп. реставрований. Зошитів 29 по 8 аркушів. Сигнатура часу створення ркп. у лівому куті нижнього поля звороту аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 195). Філіграні: 1) рука в манжеті з трилисником над нею (арк. 2) — под. Тромонин № 1750 (1530 р.), Briquet № 11465 (1530–1536 рр.); 2) єдиноріг (арк. 147) — тип Briquet № 10023 (1532 р.); 3) колесо (арк. 231) — тип Лихачев № 1511 (1524 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 125, рядків 25. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав російський перш. пол. XVI ст., крупний, з нахилом управо. Почерк один. Писець Свинкін, Іванов син. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали та крапки кіноварні.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 1, 10 плетінка з витягнутих у ширину овалів (кіновар, чорнило). Кінцівка колофоном. Ініціали: на арк. 1, 10 плетінчасті двоконтурні кіноварні, на арк. 20 кіноварний ініціал із стилізованими завитками рослинного орнаменту. На арк. 4 покажчик слів у вигляді східців.

Оправа. Перш. пол. XVII ст., частково поновлювалася у XIX ст., Росія, Москва (?). Дошки в коричневій шкірі червонястого відтінку; корінець покриття був заново надставлений у XIX ст. світло-коричневою шкірою. Обрізи забруднені, колір визначити неможливо. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки на пробій поновлювалися в XIX ст. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти). На верхній кришці в кутах ступінчасті косинці — бл. Клепиков 1960 табл. III–20, № 130, у центрі фігурний середник — бл. Клепиков 1960 табл. III–19, № 125), але в центрі замість квітки зображений птах. На нижній кришці ромбовидна решітка виконана потрійними лініями (центральна ширша за бічні).

Зміст. Арк. 1–223. Лїствиця Іоанна Синайського. Заголовок: «Посланїє пц~а їјанна игоумена раиаY. къ їјаннY достоиночюдному игоуменоу горы сѣнаискыи»; поч.: «Вышеестъвномоу и равноаггелному, пцу јцемъ и оучителю пр-ирионому».

Записи. 1) 2 лютого 1539 р., вкладний, інока Романа пономаря, із згадуванням писця, на арк. I зв., півуставом, коричневим чорнилом: «Въ л-(т~) ҂р~ четырьдеси(т) се(д)маго. Aѳврали въ в~ днь, при блго~в-рномь великомь кн~зе. иване васильеви(ч) всеа русїи. и при прес(о~)енномь митрополите даниле, московьскомь повел-нїемь, и бл(г~)венїемь. прп(д~)бнаго пца нашего, бг~оzвле(н)скаго архїман(д)рита. арсенїа положилъ. ино(к) старець романъ понамарь. сию книгу иоа(н) л-ствичника. в дјмь. х(с)~ва бг~оzвленїа. и прп(д)бнаго авраамїа чю(д)творца. в не(д)-лныи дн~ь. на праз(д)никъ стр-тенїа га~ бг~а сп~са нашего. іѣ~ х(с~)а. а писа(л) сїю книгу мно(г)гр-шныи и непотребны неклюдець Івано(в) сы(н)и(ш)ко сви(н)кина. и аоt кто учнетъ прочитати. и гд- буде(т) јпи(с). и вы бг~а ра(ди) исъправите. а не клtните. да и ва(с) г(с)~дне сам-(х) бг~ъ помилуе(т). и спс~t(т) вашtа ра(ди) любвt. и мл(с~)ти и цр(с)~твїю нб(с)ному спо(до)бить. его (же) бе(ди) вс-мь намь получити. блг(д)тїю и чл~колюбїемь. га~ бг~а спс~а нашего, іѣ~ х(с)~а емоужt по(до)баеть всика слава ч(с)ть и покланинїt, и нн~- и в бесконечныи в-кы, аминь». Богоявленський Авраамїів монастир знаходиться у м. Ростов Великий Ярославської обл.

2) 2 грудня 1653 р., вкладний, Макарія, митр. Новгородського, російським скорописом, на арк. 1–36: «л-та ҂рр~га году, дtкабри въ, ка~ , дн~ь, вtлики(й) гд~нъ, пptс~оtн(н)ыи макариі ми(т)рополи(т) но(в)горо(д)ский, пожалова(л) далъ вь домовую пptч(с)тыt бц~ы і вtликаго гс(п~о)дина пptс~оt(н)аго корнилии ми(т)рополита каза(н)скаго и свии(ж)скаго во(т)чины сtла кир-лскаго въ црк~о(в) воскptсtнии г(с)~да бг~а и спс~а наштго ис~а хр(с)та сию книгу л-ствицу писминую въ десть; Івана Ле(с)вtоtника».

3) XVII ст., власницький, на арк. 231, українським скорописом, коричневим чорнилом: «книга глт~maz домовыt прч~стыt бц~ы во(т)чины стла кир-(л)ского».

4) XIX ст., на наклеєному аркуші на верхньому форзаці: «Книга Іоанна Л-ствичника, писана въ 1539 году при Великом Княз- Іоанне Васильевич- и при Митрополит- Даніил- Московскомъ. Внизу по листамъ написано: Л-та 7161...» (далі текст запису).

5) Поч. XX ст., на арк. I (форзацному), олівцем: «19/II 1901».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Arm 1. 3. 13» на вклейці, на форзаці. Шифр «Ес 3358», олівцем, на форзаці, на арк. I (форзацному), на вклейці на форзаці. «№ 58», олівцем, на вклейці на форзаці. Ярлик «Bibliothéque du Prince E. Lwoff. arm. 1 Ray 3 № 13», синім олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Фондовий.

127. ЛІСТВИЦЯ. Середина XVI ст. Писець Андрій Єремейович.
Ф. 313, № 12

Інципіт: «Вышее(с~)тьвноме, и равноаг~гльному. пц~оу пц~е(м)».

Експліцит: «к(д~). подражате(л~) гн~ь п помоои владѕчни».

Мова. Цсл. білорус. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 290 арк. Арк. 114 випадає. Ркп. реставрований. Зошитів 26: I^{12}–V^{12}, VI^{10}, VII^{12}–XIV^{12}, XV^{10}, XVI^{12}–XXIV^{12}, XXV^{8}, XXVI^{6}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 140). Філіграні: 1) козел на трьох пагорбах на гербовому щиті (арк. 13/15) — тип Laucevičus № 3604 (1559 р.); 2) кабан (арк. 48а/50) — тип Лихачев № 1867 (1567 р.); тип Лихачев № 1731 (1552 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 105, рядків 21. Додатки та правки на бічному полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., прямий. Почерк один. Писець Андрій Єремейович (за правописом, вірогідно, переписано з молдавського ркп.). Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки-плетінки, прикрашені стилізованими квітами, трилисниками та вузлами: на арк. 1, на арк. 4 зв. (у двоконтурній рамці), на арк. 13 (з трьох подвійних кіл). Кінцівки колофоном; на арк. 5 — ромбовидна; на арк. 262 зв. текст у вигляді Голгофського хреста. Ініціали: на арк. 1, 5 зв., 13 великі, заголовні двоконтурні плетінчасті кіноварні, частково зафарбовані або заштриховані кіновар'ю; малі ініціали прикрашені орнаментальними завитками, рисочками, крапками. У заголовках в'язь. Малюнок на полях арк. 145 орнаментальний, зі стилізованими рослинними елементами. Покажчик слів на арк. 5 у вигляді східців, прикрашений переповитими джгутами, плетінням і стилізованим листям вгорі (кіновар). Кустоди прикрашені рисунком — рукою з чашею. Поміти «зри» у вигляді руки.

Оправа. XVII–XVIII ст., Україна. Картон у темно-коричневій шкірі. Обріз клейстерний синього кольору, з поперечними білими смугами. Від пришивних форзаців зберігся тільки нижній. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець) однакове на обох кришках, різниться тільки сюжетами середників: у кутах рамки аморфні косинці — дві стилізовані гілки з квітами, що з'єднуються під прямим кутом (зустрічаються на оправах КПЛ), в центрі овальний середник — на верхній

крищі «Христос Вседержитель» у пломенистій мандорлі, на нижній «Богородиця з Немовлям» у такій самій мандорлі.

Зміст. Арк. 1–290. Лествиця Іоанна Синайського. Заголовок: «Посланїе пц~а Їjана игоумена, раиаоу. къ Їjанноу до(с)точю(д)номоу. игоуменоу горы синайскыu»; поч.: «Вsшее(с~)ть в номе, и равноаг~гльному. пц~оу пц~е(м)».

Записи. 1) Сер. XVI ст., писця, півуставом, що переходить у скоропис, на арк. 290 зв., коричневим чорнилом: «проститt мu раба бж~їа нtдо(ст)ина(го) а(н)дptz з витт(б)ска n колидтеви(ч) tptмttвича».

2) 1854 р., власницький, на арк. 1, 10, коричневим чорнилом: «Принадлежить Почаевской Лаврской Библіотек− 1854 г.».

3) XIX ст., на форзаці: «Л−ствица Іоанна, игумена горі Синайскія».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 68», олівцем; «№ 144», коричневим чорнилом, — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 20; Владимиров 1890, 135.

128. ЛІСТВИЦЯ. 60–80-ті роки XVI ст.
Ф. 306, № 235

Інципіт: «Вsшее(с~)тьвноме, и равноаг~гльному. пц~оу пц~е(м)».

Експліцит: «Іjаннъ, л−ствичникъ сый. ѕі л−томъ сый. видимы(м) возрасто(м)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 298 арк. (1–9, 282–298 — XVII ст.; 10–281 — XVI ст.). Чисті аркуші: 1 зв.–9 зв. Арк. 1–9 зв. та 282–298 зв. вставлені при повторному оправленні у XVII ст.; арк. 4 випадає. Зошитів 35: I^6, II^7, III^8–XXXIV^8, XXXV^3. Сигнатура у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 195). Філіграні: 1) тіара з хрестом і зіркою, під нею ріжок (арк. 10) — под. Piccard. Kronen X, № 41 (1572 р.); 2) гербовий щит, розділений на два поля, на одному — голова оленя, на іншому — крило орла (арк. 3), аналог не встановлений, папір XVII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 20. Колонтитул; рубрикація. Редакторські правки на бічному полі.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., крупний, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Посилання про читання Послання (арк. 9 зв.) на вставному аркуші почерком XVII ст. (кіновар).

Оздоблення. Заставки: на арк. 1 смужка неовізантійського тонкотравного орнаменту із султанами в надверші та по краях, виконана чорнилом, кіновар'ю, коричневою та зеленою фарбами; на арк. 20 прямокутна заставка неовізантійського стилю з елементами рослинного орнаменту по краях і в надверші; фон виконаний золотом, червоною, блакитною, зеленою фарбами. Кінцівки: на арк. 19 хрестоподібна; на арк. 280 зв. чашоподібна, прикрашена по краях рядків кіноварними рисочками. Заголовні ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту, крапками та завитками. Рубрикацію читань на бічному полі вміщено в рамки неправильної геометричної форми, подекуди вона доповнена малюнком у вигляді

руки (червона кіновар). На арк. 19 зв. покажчик глав у вигляді східців, виконаний чорнилом, кіновар'ю, фарбами. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. На нижній кришці відламано частину зовнішнього нижнього кута. Втрачене покриття в нижніх кутах кришок надставлялося шкірою, близькою за кольором та якістю (XVIII ст.?). Обрізи зеленуватого кольору. Форзаци пришивні. Одна застібка збереглася повністю, від іншої — тільки накладний пробій. На металевих частинах застібок гравіровка (рослинний орнамент). Сліпе тиснення (нижня кришка, обрамлення на верхній кришці, корінець, ранти); тиснення золотом (внутрішня рамка на верхній кришці та заповнення її внутрішнього простору). Тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці в кутах обрамлення ступінчасті орнаментальні косинці, в центрі овальний сюжетний середник «Коронування Богородиці ангелами на Царицю Небесну» (католицький варіант).

Зміст. Арк. 10–281. Лієтвиця Іоанна Синайського. Заголовок: «Посланїє јца Їјанна игоумена раиаьскаго, къ іоанноу, достјчю(д)номv игvменоу горы сїнаискыu»; поч.: «Bsшее(с~)тьвноме, и равноаг~гльному. пц~оу пц~е(м)».

На вставному арк. 9 зв. посилання на Устав про читання послання з Лієтвиці, дописане при реставрації XVII ст.

Записи. 1) 14 серпня 1618 р., вкладний, на арк. 10, скорописом, коричневим чорнилом: «Hieremias Michal Koribut X. na Wisniowce na manaster Mohersky 1618, 14 Auh.».

2) 29 квітня 1637 р., власницький, Зосими (Прокоповича), єп. Чернігівського, на арк. 281, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Съ книгъ Зосимы еп(с)~па Че(р)нигову, ≠ах~лр Апри(л). ки~ рукою вла(с)ною».

3) [1637 р.?], власницький, Зосими (Прокоповича), єп. Чернігівського, на арк. 19, українським скорописом: «Зосима Прокопови(чъ) еп(с)~пъ Черниговски рукою вла(с)ною».

4) 1863 р. на арк. 10–24, 40–53, 73–86, 104–117, 143–156, 176–189, 208–219, 233–243, 273–281 зв., коричневим чорнилом: «1863 г. Принадлежитъ Библіотек– Кіево-Печерскія Успенскія Лавры» (згадування дати у першому та останньому записах).

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 6. р. 115», коричневим чорнилом (закреслено); «№ 78», «235/51», олівцем; «№ 18», — на форзаці. «№ 6», коричневим чорнилом (закреслено) на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1925 р. з бібліотеки КПЛ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 49).

Опис. Петров 1896, 78 (XVI ст.).

129. ЛІСТВИЦЯ з додатковими статтями. Кінець XVI ст.
Ф. 310, № 13

Інципіт: «Стра(х) бжїи пгони(т) злобу. а л-ность пгонитъ страха бжїu».

Експліцит: «і члк~о(м) прив-тли(в). печалны(м) оут-ште(л) к бг~у».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 250 арк. Арк. 234 чистий. Зошитів 31: I^{10}, II^{8}–XXIX^{8}, XXX^{10}, XXXI^{8}. У I зошиті бракує першого аркуша. Сигнатура зрізана, залишки у правому куті нижнього поля аркуша на арк. 113.

Матеріал письма. Папір 2° (302 × 200). Філігрань літера *B* на гербовому щиті, під ним напис *NICOLAS LEBE*, над ним чотирилисник (арк. 233) — под. Лихачев № 1957 (1594 р.), под. Briquet № 8081 (1588–1590 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 120, рядків 25. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., середній, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, майже чорне; кіновар. Півустав XVIII ст. на арк. 250 зв. і нижній дошці оправи.

Оздоблення. Заставка на арк. 13 вирізана зі стародруку, контури обведені золотом. Кінцівки: на арк. 1 зв. крапка з комою під текстом; на арк. 233 зв. текст колофоном, під ним крапка з комою. Заголовні ініціали прикрашені розчерками та завитками. У заголовках в'язь. На арк. 12 покажчик слів у вигляді східців.

Оправа. Первинна, кін. XVI ст., Росія, Москва (?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку. Нижня кришка тріснута на дві нерівні частини, що тримаються разом за рахунок покриття. Шиття на чотири подвійні шнури. Корінець кашированний, глухий з бинтами. Каптали втрачені. Звороти дошок виклеєні папером. Від застібок лишилися накладні пробої зі штампованим орнаментом. Від фурнітури лишилися сліди краплевидних жуків у кутах на верхній кришці, округлих — у центрі та в кутах на нижній. Сліпе тиснення (корінець, нижня кришка та обрамлення верхньої), тиснення золотом (внутрішній простір обрамлення на верхній кришці). Тиснення збереглося частково. На верхній кришці в кутах обрамлення чвертьовальні косинці (бл. Клепиков 1960 табл. II–11, № 121), у центрі фігурний середник (бл. Клепиков 1960 табл. II–14, № 141), зверху та знизу між рамками обрамлення по п'ять квітчастих басм одного виду (бл. Клепиков 1960 табл. II–4, № 63). На нижній кришці подібне обрамлення з іншою кількістю смуг; його внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких та центральне широке, заповнене вертикальними орнаментальними смугами, що розмежовуються потрійними лініями різної ширини. Такі само потрійні лінії облямовують рамки та фіксують центр і краї часткових скосів на обох кришках, а на корінці облямовують бинти (проміжки між ними гладкі).

Зміст. Арк. 1. Слово про нрави добрі. Заголовок: «Слово ј нрав-(х) добрыхъ»; поч.: «Стра(х) бжїи пгони(т) злобу. а л-ность пгонитъ страха бжїu».

Арк. 2. Слово інокам Макарія Великого.

Арк. 1–235 зв. Лiствиця.

Арк. 235 зв.–236 зв. Слово Нила Синайського про вісім помислів.

Арк. 236 зв.–238. Вибрані глави з Масима Сповідника.

Арк. 238–240. Слово, що приписується Іларіону Великому.

Арк. 240–241. Слово Ісаака Сирина про любов.

Арк. 242–250 зв. 100 словець про віру, стаття Геннадія, патріарха Константинопольського, текст обривається на останньому слові, дописаному почерком XVIII ст.

Записи. 1) XIX ст., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Шевыр[ев]».

2) Кін. XIX ст., рукою М. Сперанського, на нижній дошці оправи, чорним чорнилом: «Всего 250 листовъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «271 п 523/III 1», коричневим чорнилом; «415050», олівцем, — на форзаці. Штамп «П. Библіотеки Историко-филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 13. Рукописн. отд.» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 13).

Опис. Сперанский 1900, 32–33 (др. пол. XVI ст.).

**130. МІНЕЯ МІСЯЧНА на березень. Без кінця. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 301, № 365 (VI) п**

Інципіт: «М(с~)ца ма(р~) въ пє(р)вы(и) прп(д)бныz м(т~)рє нш~єu Єb~докЇи».

Експліцит: «J чюдо вс-(х) чюдє(с~) нов-є zко дв~ца в ложесна».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 178 арк. (1, 2 — перш. чв. XVIII ст.; 3–178 — поч. XVI ст.). Фоліація XX ст., олівцем, починається з форзаца. Сліди замокання на початку та в кінці ркп.; поля праві й частково верхні — ветхі, розірвані й забруднені; аркуші сильно заяложені, місцями відірвані кути; арк. 1 зберігся частково, арк. 25 розірваний; іноді зустрічаються воскові плями та дірки; арк. 9 випадає з блока. Зошитів 23 по 8 аркушів, з останнього зошита наявний тільки перший аркуш. Сигнатура часу створення ркп., переважно зрізана, наявні лише титла.

Матеріал письма. Папір 4° (205 × 140). Філіграні: 1) літера *P* (арк. 1/25) — сх. Briquet № 8539 (1509 р., 1516 р.), сх. Лихачев № 1559 (1529 р.); 2) літера *R* (арк. 26/167) — сх. Briquet № 8992 (1497–1498 рр.), № 8993 (1499 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 100, рядків 19. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерк один. Стилізованим півуставом у перш. чв. XVIII ст. (?) поновлено початок ркп. на арк. 2 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки служб, ініціали великі тонкі, іноді з рослинними елементами, та заголовні літери кіноварні. Заголовки на арк. 21 та 25 дописані в перш. чв. XVII ст. чорним чорнилом. Заголовок першої статті на аркуші XVIII ст. виконаний великими літерами, з елементами простої в'язі, кіновар'ю.

Оправа. Кін. XVI ст. (не пізніше 1593 р., див. запис № 2), поновлювалася в перш. чв. XVIII ст. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що закінчуються розгалуженням, і, не доходячи до зовнішніх кутів, біля корінця жолобки заокруглюються назовні. Нижня кришка тріснута впоперек, а верхня відірвана від блока, тримаються разом за рахунок покриття. При виготовленні оправи у XVI ст. блок обрізався, але не перешивався, було залишено первинне шиття «ланцюжком». Каптали з губочками, плетені на корінці, тканинні, лишилися у фрагментах, сильно забруднені, колір визначити неможливо. Корінець «розбитий», форму визначити неможливо. Зворот кришок виклеєний папером. У XVIII ст. корінець покриття надставлений та прибитий до кришок залізними цвяхами

з великими шляпками. Застібки (первинні та поновлені) втрачені. Сліпе тиснення (кришки) збереглося незадовільно.

Зміст. Служби на 1–31 березня. Початок ркп. було втрачено і відновлено в перш. чв. XVIII ст. на звороті другого вставного аркуша: «М(с~)ца ма(р~) въ пє(р)вы(и) прп(д)бныz м(т~)рє нш~єu Єb~докЇи». Служби на 3-й та 4-й день переплутані місцями при написанні ркп., служба 4-го дня позначена, як служба 3-го дня. Текст обривається 31 березня богородичним 6 пісні канону сщмч. Іпатію, єп. Гангрському, арк. 278 зв., словами: «J чюдо вс-(х) чюдє(с~) нов-є zко дв~ца в ложєсна». Частину тексту на арк. 45 зв. закреслено кіновар'ю.

Редакторські правки тексту кін. XV – поч. XVI ст., темно-коричневим чорнилом, зустрічаються зрідка; XVII ст., темно-коричневим чорнилом; чимало правок перш. чв. XVIII ст., чорним чорнилом.

Записи. 1) Кін. XV – поч. XVI ст., проба пера писця, арк. 23, скорописом кіновар'ю: «Помоѝъ моz n господа».

2) Березень 1593 р., на верхньому форзаці, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «М(с~)ца. марта ир~а іва(н~) вак(л~)Твъ снъ».

3) [1672 р.], арк. 35 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ВсТчТснТ господинТ nчТ zнТ». Цим же почерком зроблені записи № 4 і № 5.

4) 1672 р., арк. 44 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Року ҂ахов прТстависz раба бжиz мариz казокова мТѝанъка слуцъкаz погрТбТно т-ло Тz при цТръкви вовТдТніТ прТсвztыz бц~а».

5) [1672 р.], арк. 161 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ПомТни г(с~)ди мл(д)нца АлТrТz».

6) 1724 р., арк. 1, польським скорописом, темно-коричневим чорнилом; збереглася тільки ліва частина запису: «Ta xięga nazwan... wielbicy męcze... Poku... g24 [1724]».

7) [1874 р.], арк. 2, чорним чорнилом: «М(с~)ца Марта Мінея. VI». Номер тому додано пізніше, червоним олівцем.

Старі шифри, штампи, наклейки. «70», чорним чорнилом, на наклейці, на корінці; «№ 44», «№ 94», коричневим чорнилом і олівцем, на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у складі комплекту міней у 1874 р. від Олександра, єп. Мінського і Бобруйського, почесного члена ЦАТ (Отч. 1874, 4). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 42).

Опис. Петров 1875–1879, 364 (XVI–XVII ст.); Гнатенко 2003, 82–84, № 26.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 145 (арк. 62 зв., 63).

131. Мінея місячна

132. Мінея місячна

1

Ф. 311, № 575 (VIII, IX)

Інципіт: «Дн(с~)ь радvетсu в-рны(х) множество бжств-нное».

Експліцит: «на(с~) ради прТтТрп-вшТмоу стр(с)ти. емоу (ж) пою(т~) бл(с~)витТ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 292 арк. (291 + 9а). Арк. 144 зв. чистий. Арк. 64 відсутній; арк. 83, 84 вставлені при реставрації перш. чв. XVII ст. Зошити перешиті та переклеєні; аркуші підклеєні вздовж корінця та по верхньому полю. При реставрації послідовність аркушів переплутана, правильна послідовність: арк. 1–8, 10–66, 9, 9а, 68–110, 119, 111–118, 120 і далі до кінця. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, збереглася частково на III та IV зошитах.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 185). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, переповитим змією (арк. 3) — под. Piccard. Ochsenkopf № 153 (1513 р.), Лихачев № 2678 (1490–1510 рр.); 2) голова бика з хрестом та шестилисником над ним (арк. 186) — тотож. Piccard. Ochsenkopf № 307 (1448–1459 рр.); 3) кабан, I варіант (арк. 58) — под. Laucevičius № 3677 (1548 р.); 4) кабан, II варіант (арк. 63) — под. Laucevičius № 3655 (1558 р.); 5) виноградне гроно (арк. 189) — тип Лихачев № 2968 (до 1472 р.); 6) орел із серцем на грудях на гербовому щиті, над ним схрещені ключі (арк. 84) — тип Nostitz № 94 (1618 р.), № 144 (1614 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 282 × 140–145, рядків 30 на арк. 1–134, 27 на арк. 220–291. Рубрикація богородичних.

Письмо. Півустав поч. XVI ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–134; 2) арк. 134 зв.–201 зв. (верхня третина); 3) арк. 201 зв.–204 зв., 207–217 зв., 220–228; 4) арк. 205–206, 228 зв.–291 зв., чергується з почерком № 3; 5) арк. 218–219 зв. Чорнило світло-коричневе, коричневе, темно-коричневе; кіновар.

Скоропис XVII ст., чорнило темно-коричневе, на арк. 58–58 зв., 83–84 зв.

На підклеєному верхньому полі арк. 45–47 текст почерком XIX ст.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: велика прямокутна кіноварна плетінка з двох рядків хрестів та кіл, зафарбована зеленою та коричневою фарбами. Кінцівки колофоном. Заголовні ініціали подекуди прикрашені стилізованим рослинним орнаментом. У заголовках в'язь. На арк. 158 кустода прикрашена малюнком руки, що тримає чашу.

Оправа. Др. пол. XIX ст. Складена: коричнева шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір фіолетового кольору клейстерного фарбування (кришки), місцями поточена комахами. Обрізи жовті, вигоріли. Капталів не було. Форзаци приклейні з блідо-блакитного паперу (філігрань літери *МФАГ //* герб Гончарових — под. Клепиков, 1959, № 381 (1828–1843 рр.). Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору. Конструкція оправи ідентична оправі ркп. ф. 311, № 575.

Зміст. Богослужіння серпня і вересня. Заголовок: «М(с~)ца авгоу(с~). а~. ст~ы(х) се(д)мь макавеи. и оучит-лu ихъ єлеазара. И мат~ре ихъ соломоніє. На г~и возва(х). поставимъ сти(х) ѕ~ кр(с~)тv г~ и ст~ымъ г~ кр(с~)тv гла(с~) д~. Свы(ш~) зва(н~)»; поч.: «Дн(с~)ь радvетсu в-рны(х) множество бжств-нное»; закінчуються службою свщмч. єп. Григорію, просвітителю Великої Вірменії, 30 вересня, тропарем 8 пісні канона утрені «Блистанїи слов(с) твои(х) просвтиша многы тмы», словами: «и привТдоша на(с~) ради прТтТрп-вшТмоу стр(с)ти. емоу (ж) пою(т~) бл(с~)витТ ...».

Текст служби прор. Михею обривається на половині арк. 58 і продовжується на арк. 59, без лакун. На арк. 58–58 зв. пізніше дописані стихири на стиховні до служби

передсвята Успіння Пресв. Богородиці, 14 серпня, на чистому аркуші зі служби прор. Михею (див. вище). На арк. 83–84, вставлених при реставрації, поновлений втрачений текст служб 18 і 19 серпня — стихири на стиховні утрені служби мчч. Флору і Лавру та служба мч. Андрію Стратилату, від початку до тропаря 4 пісні «Божественніми ученїи укрепивъ мЎчн~стиї полкъ якоже воєвода ...».

Арк. 134 зв. Богородични та хрестобогородични по сідальнах 1–4 гласів.

Записи. 1) Кін. XVIII або поч. XIX ст., який з помилками у даті цитує заклеєний чи обрізаний запис ркп. (?), на арк. 1–8, 10, скорописом, коричневим чорнилом: «По(д)писана сїz Книга: в л-то n сотворенz св-та, ҂рр~на [1643 р.] плотскаго же пришествїz хв~а: року ҂ах~мг [1643 р.]: Изв-стно Творы(м) и(ж) сиz Книга Гл~емаz м-неz: М(с)ца Августа и сТ(н)теврїz. власнаz Тсть Ст~го Николы Пусты(н)ного КиТвского: котораz в-чно и непорушне (дирка) ...ого Ст~ого м-стца нкгдыне была nдалена: А Тсли бы (дирка) ... т-лъ сїю Книгу потаємно вzzвши и на сво(й) пожитокъ jб(дирка)ти. таковы(й) nв-тъ дастъ пере(д) страшнымъ и нелицем-рнымъ судиТю: Которы(й) Придетъ судити живыхъ и мертвы(х), и воздати ко(ж)дому по д-ло(м) Тго: Ами(н)».

2) Кін. XIX – поч. XX ст., на вільному аркуші форзаца, чорним чорнилом: «Августъ и Сентябрь. Кіево-Десятинной церкви».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 7», олівцем; «Інв. 12869», синім чорнилом, — на форзаці; «Д.ц./п. 575/VIII–IX», олівцем, на форзаці, кульковою ручкою, на вільному аркуші форзаца на наклейці. Штамп «Б. УАН» на форзаці, на вільному аркуші форзаца, арк. 291 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 26.04.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка, інв. № 12869 (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 120 зв., № 21).

Опис. Киев. епарх. ведомости 1874, отд. II, 307–308.

132. МІНЕЯ МІСЯЧНА на січень. Без початку та кінця. 20–40-ві роки XVI ст.

Ф. I, № 7485

Інципіт: «дарует. інъ ірмо(с) врага темна и скверьна».

Експліцит: «ис тебе дв~~~~о изыде сп~(с)нїе мироу. к немоу(же)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 174 арк. Арк. 1 випадає; від арк. 7 і 169 збереглися лише кути; відірвані кути від арк. 8, 81, 104; на арк. 105 вирізане нижнє поле. Наприкінці ркп. змазані кіноварні заголовки. Зошитів за сигнатурою 33: перші 10 зошитів втрачені, від XI зошита збереглося три аркуші, XII^{8}–XV^{8}, XVI^{7}, XVII^{8}–XXXIII^{8}. У XI зошиті бракує кількох аркушів (між арк. 2 і 3 і між арк. 3 і 4); у XXXIII зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 169 і 170 та наприкінці). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля звороту аркуша.

132. Мінея місячна

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 200). Філіграні: 1) кабан (арк. 4) — тип Laucevičus № 3675 (1529 р.); 2) тіара з хрестом і зірочкою над ним (арк. 29) — тип Piccard. Kronen VII, № 49 (1525–1530 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 140, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., двох почерків: 1) арк. 1–40; 2) арк. 40 зв.–174. Чорнило коричневе; кіновар у першому почерку, малинова фарба у другому.

Оздоблення. Ініціали прикрашені рисочками, крапками, знизу подекуди завитками рослинного орнаменту. Кустоди подекуди прикрашені зображенням руки або руки з чашею (чорнило).

Оправа. Первинна, XVI ст. Дошки в темно-коричневій шкірі. Від оправи лишилася тільки нижня кришка з незначними фрагментами шкіряного покриття. Блок шитий льняною ниткою на чотирьох ременях: крайні ремені шириною 6 мм, внутрішні — шириною 8,75 мм, розрізані посередині. Кінці ременів вклеєні в повздовжні пази з зовнішнього боку кришки і закріплені дерев'яними кілочками.

Зміст. Богослужіння січня. Починаються із закінчення останнього тропаря 5 пісні канону утрені «Делатель і Зіждитель», потім слідує ін ірмос канону утрені служби Богоявлення, 6 січня, поч.: «... дарует. інъ ірмо(с) врага темна и скверьна. да јщиоениемь дхомъ измовенны(й)»; закінчуються богородичним по світильну утрені служби Перенесення мощей сщмч. Ігнатія Богоносця, 29 січня, словами «ис тебе дв~~~~о изыде сп~(с)нЇе мироу. к немоу (же) ...». Текстові лакуни: з кінця пісні 8, зі слів «дх~ъ же прЇиде къ подобномv. его (ж) блг(с)ть ...», до стихир на «Хвалите» служби Богоявлення, 6 січня, до слів «... мирови х~с сп~съ нашъ. zвлеисu бг~ъ» (між арк. 2 і 3); з кондака на літургії Богоявлення, 6 січня, зі слів «на выхо(д) блг(с)внъ грu(д) ...», до стихир на «Господи воззвах» включно служби Іоанну Предтечі, 7 січня, до слів «п~ваемы(и) n сераaимь, и рабъ вл(д)кv кр~оати не навыко(х)» (між арк. 3 і 4); з тропаря 4 пісні «Виде твоего гдь смирениu», зі слів «высокотворно слово ти дароуе(т)», до богородична по світильну канона утрені у службі прп. Єфрему Сирину, 28 січня, до слів «на(с) ч(с)таа своu рабы съхрани невредимы» (між арк. 169 і 170).

Записи. 1) 10 грудня 1611 р., нерозбірливий запис на нижній кришці оправи, світло-коричневим чорнилом: «Въ року ≠а~ х а~і мц~а декабрz і~ днz».

2) 1912 р., на нижній кришці оправи, чорним чорнилом: «По перенумерованіи 22 февраля 1912 р. оказалось 174 арк. С. Щеглова».

Старі штампи, шифри, наклейки. Штамп «Кіевскій музей Імператора Николая II» на арк. 1, 16, 26, 37, 57, 72, 84, 104, 122, 133, 160. Шифр «Рукоп. № 25» чорнилом, на ярлиці, на арк. 1.

Історія надходження. До ВР ВБУ рукопис надійшов 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный

музей Государя Императора Николая Александровича», № 25) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 231).

Опис. Щеглова 1916, 7 (перш. пол. XVI ст.).

133. МІНЕЯ МІСЯЧНА на грудень–лютий. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 301, № 125 л

Інципіт: «стилника тu показа бгоносе евфимїе».

Експліцит: «Столпъ јгненъ, люде(м) в-рны(м)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 257 арк. (253 — XVI ст. + 1а–4а — XVIII ст.). Арк. 104 зв. чистий. Сліди замокання. Ркп. реставрований, перешитий у 20-х роках XVIII ст.; значна кількість аркушів підклеєна; вставлені аркуші: 1а, 2а, 3а, 4а. Послідовність деяких аркушів та зошитів переплутана при реставрації; правильна послідовність: арк. 21, 2–20, 22–25, 97, 26–96, 98–132, 134–175, 133, 176–208, 1, 216–221, 209, 210–215, 240–253, 222–239. Помилково пронумеровані аркуші, що випадають, 97 та 133: арк. 97 повинен бути між арк. 25 і 26; арк. 133 — між арк. 175 і 176. Зошитів 40: перші шість втрачені; VII^{6}, VIII^{10}, IX^{6}, X^{8}, XI^{10}, XII^{6}, XIII^{8}–XXI^{8}, XXII^{7}, XXIII^{8}–XXV^{8}, XXVI^{10}, XXVII^{6}, XXVIII^{8}, XXIX^{10}, XXX^{4}, XXXI^{6}, XXXII^{8}–XXXV^{8}, XXXVI^{6}, XXXVII^{8}, XXXVIII^{6}–XXXIX^{6}, XL^{8}. У VIII зошиті бракує останніх двох аркушів (після арк. 14); у IX зошиті бракує першого аркуша (перед арк. 15); у X зошиті помилково вшитий аркуш (арк. 21), що належить до втраченої на початку частини; у XXVI зошиті бракує одного аркуша (між арк. 163 і 164); у XXVIII зошиті бракує одного аркуша (після арк. 175); у XXIX зошиті бракує двох аркушів (між арк. 183 і 184); у XXX зошиті бракує перших двох аркушів (після арк. 186); у XXXVII зошиті бракує двох аркушів (між арк. 233 і 234); у XXXVIII зошиті бракує останнього аркуша (після арк. 239); у XXXIX бракує першого аркуша (перед арк. 240). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася до XXI зошита включно.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 190). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 1) — под. Лихачев № 3292 (1535 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 22) — под. Лихачев № 3294 (1544 р.); 3) хрест на гербовому щиті під короною (арк. 3а) — тип Laucevičus № 1757, 1759 (1720–1724 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 140, рядків 31–32. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом вправо. Два почерки: 1) арк. 1–125, 187–253; 2) арк. 126–186 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар. Півустав перш. пол. XVIII ст. на арк 1а–4а, чорнило темно-коричневе.

Оздоблення. Заголовні ініціали зрідка прикрашені стилізованими завитками та крапками. Кінцівка на арк. 125 зв. колофоном. У заголовках в'язь.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Богослужіння грудня–лютого. Починаються за правильною послідовністю на арк. 2 із закінчення служби свт. Спиридону Тримифунському (богородичен «Суоих п бг~а»), 12 грудня; поч.: «. . .ны(м) благо(м). ты вина бы(сть) бце»; закінчуються відповідно до пагінації (арк. 253) тропарями 4 пісні канону утрені, ін ірмос, служби трьом святителям: Василію

Великому, Григорію Богослову та Іоанну Златоусту, 30 січня, словами «столпъ јгненъ, люде(м) в-рны(м) ...». Із урахуванням переплутаних зошитів текст фактично закінчується на арк. 239 зв. стихирою преподобного на вечерні зі служби преп. Парфенію Лампсакійському, 7 лютого, словами «Все n юности послtдовавъ г(с)ви, ро(ди)ttли јстави(л) еси». Текстові лакуни: кінець богородична на вечерні «Кто теб- не ублажит» на читанні пророцтв, зі слів «чл~къ бывъ не въ дв- лици разд-лzt(м). но...», до другої стихири на стиховні у службі мч. Євстратію та ін., 13 грудня, до слів «... [и]стины(х) словесе(х) велїа. ими (же) наслажаеми» (між арк. 2 і 3); 4–7 пісні канону (між арк. 4 і 5) тієї самої служби, з сідальна «Ни мечь ни зв-рїе», зі слів «любовїю притекаюоимъ въ памu(т) твою с~те, стр(с)тотрьпче ...», до тропаря 8 пісні канону утрені, до слів «... пламене д-те(м) подоблz(с) блг(с)внъ»; частина служби прор. Аггею, 16 грудня, з ірмоса 4 пісні канону, зі слів «оуслыша(х) слу(х) т[вой]», до богородична одпустного, до слів «и съ сим см-шати(с) прч(с)ты(м) св-то(м)» (між арк. 14 і 15); стихира на стиховні у службі прор. Даниїлу та трьом отрокам, 17 грудня; частина служби мч. Севастіану, 18 грудня, з початку вечерні до тропарів 1 пісні канону утрені, до слів «твоими млтвами св-ту причuстникы пока(жи)» (перед арк. 20); кінець утрені з першого тропаря 9 пісні канону служби вмч. Воніфатію, 19 грудня, зі слів «работы мz золъ избавлu» (після арк. 25); вечерня та літія до воскресної стихири служби у Неділю праотців, до слів «... и данила. и јбанадесu(т). въкуп- илїю. и елис-а. и вс-(х)» (з арк. 26); початок вечерні Богоявлення, 6 січня, із заголовка «М(с)а того(ж) s~. с~тго бг~овленїа г~а нашего їс~ х~а» до читання Вих., гл. 15 та 16, до слів «имu м-стоу томоу горесть» (між 163 і 164); з початку утрені до 4 пісні канону утрені служби прор. Іоанну Предтечі, 7 січня, до слів «бгоразумїа зарею всечс~тне...» (обірване) (між арк. 175 і 133, послідовність аркушів див. *Кількість аркушів та стан збереженості*); частина служби прп. Феодосію Великому, 11 січня, зі стихири преподобного на «Господи воззвах» на вечерні, зі слів «томоу помолисu прп(д)бне. даровати цр~кви ...», до стихири свята по полієлею, до слів «въперилъ еси мысть. и не из~лганны(м) бывь прич(с)тникь» (між арк. 183 і 184); частина служби мч. Тетяни, 12 січня, від початку до тропарів 1 пісні канону утрені, до слів «вниде на м(ч)тльское судиоа» (перед арк. 187); частина служби свт. Григорію Богослову, 25 січня, з 4 пісні канону утрені, ін ірмос, «Таинникъ тр(о)ци бывъ», до закінчення стихир на «Хвалите», до слів «... и бе(з)на(ч)лна. и дх~v ст~му проповеда(л)еси zсно» (у переплутаних зошитах між арк. 215 зв. і 240); більша частина служби прп. Ісидору Пелусіотському, 4 лютого, зі стихири на «Господи воззвах» вечерні, зі слів «и пода(л) еси в су(д) зарu оучнїt(м)», до тропаря 9 пісні канону утрені, до слів «Обр-тъ трудо(м) свои(м) възданїt нбс-(х)» (між арк. 233 і 234); частина служби прп. Макарію Великому, 19 січня, з сідальна канону утрені, зі слів «Со~нїа јгнt(м) zко злато в пеои прt...», до кінця служби (після арк. 208 зв.); частина служби ап. Тимофею, 22 січня, з ікоса канону утрені, зі слів «Паче солнца сiuz измtненїе печели и житїе неприклонно и грехо(в)», до кінця служби (після арк. 209 зв.); зі стихири на «Господи воззвах» служби сщмч. Клименту, 23 січня, до слів «но ни јгнь ни мt(ч). и(ж) и ранi дш~вную твою разорша кр-пость» (перед

арк. 210); частина стихир на малій вечерні у службі прп. Євфимію, 20 січня, до слів «ст~лника тu показа бгоносе евфимїе» (арк. 1).

Арк. 1а–4а. Піснеспіви та читання з Тріоді Цвітної (служба Св. Тройці).

Записи. 1) 1731 р., вкладний, на арк. 10 зв.–18, темно-коричневим чорнилом: «В имz j(т)ца и Сн~а и Ст~аго дх~а. Аминь. Року, божиu ≠а~. g~. л~. а~. Мц~z дtка(б)рiu, днz к~в; Ва(с)ко, Авд-(и), Назаръ Лtвz(н)чичъ рабъ бжи(и) Игнатъ Авд-щΥкъ со жtною свотю Пара(с)кtвиею из дочкою улzною; свотю за пnущtнит гр-ховъ своихъ и хто би м-лъ j(т)д-лити j(т) ct(и) цtркви Ст~аго Архистратига Хри(с~)това Мих(и)ла анафема і прклz(т) да будttъ проклz(т)».

2) Датований 1455 р., але запис пізній, на арк. 26, чорним чорнилом: «року божиц ≠аунт [1455]».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у жовтні 1880 р. від диякона Варшавської замкової церкви Терентія Левицького; є відомості про попередню приналежність ркп. до церкви с. Великого Житина Волинської губ. (Изв., 1880, 86). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 56 (30-ті роки XVI ст.).

134. МІНЕЯ МІСЯЧНА на листопад. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 308, № 551

Інципіт: «Все оупованїе на нбс-(х) възложше».

Експліцит: «jбезча(д~)ствовати n тебе вселюбезный. славословїе великое и nпv(ст)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 189 арк. Сліди замокання. Арк 1, 187, 188, 189 випадають. Зошитів 24: I^8–XXIII^8, XXIV^4. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (325 × 210). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 5) — тип Laucevičius № 3651 (1542 р.); 2) II варіант (арк. 12) — под. Laucevičius № 3647 (1530 р.); 3) III варіант (арк. 45) — под. Лихачев № 3292 (1535 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 150, рядків 28. Колонтитул; рубрикація. Редакційні правки на бічному та нижньому полі.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, іноді прикрашені рисочками і крапками. Заголовки кожного дня місяця виконані в'яззю.

Оправа. Первинна, др. чв. XVI ст. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі. Кришки завтовшки 11 мм, врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, каширований, гладкий. Каптали з губочкою; серцевина капталу зверху закрита шкірою покриття і біля основи капталу пришита нитками до корінця покриття. Зберігся тільки нижній каптал. Форзаців не було, звороти кришок не виклеювалися. Застібки на пробій втрачені. Сліпе тиснення (кришки) збереглося незадовільно, корінець гладкий. Для тиснення використані бордюрні басми двох видів і басми наповнення: квадратна сюжетна, чотирипелюсткова розетка та доріжники різної ширини.

135. Мінея місячна

Зміст. Богослужіння на листопад. Заголовок: «М(с~)ца ное(м)риz въ а~ дн~ь. ст~ыхъ чюдотворе(ц~) и бесребреникъ козмы и дамїuна. вечерь. на г~и възва(х)». Починаються службою мчч. безсрр. Космі й Даміану, 1 листопада, поч.: «Все оуپованїе на нбс-(х) възложше»; закінчуються службою ап. Андрію Первозваному, 30 листопада, «хотu мu jбезча(д~)ствовати n тебе вселюбезный. славословїе великое и nпv(с)». В останній службі втрачений текст з першого тропаря 6 пісні канона утрені, зі слів «Море жит-иское преплаваа в корабли телесне(м). всичьскаа съдръ...», до закінчення останньої стихири на «Хвалите», до слів «... къ креоенїю. и х~v пре(д)стоu. просить миръ дша(м) наши(м)» (між арк. 188 і 189).

Записи. XVIII ст., на арк. 1 зв. і на внутрішному боці нижньої кришки оправи, українським скорописом, чорним чорнилом: «иtромона(х) паисtи рукою власною».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Г. I/№ 6 Г. О.», чорним чорнилом, на внутрішньому боці верхньої кришки оправи. «№ 6» і «№ 7», чорним чорнилом, обидва закреслені, на арк. 1 зв. Шифр «П. Ник./п. 551», олівцем, на внутрішньому боці верхньої кришки оправи, арк. 1 зв., 2. Штамп «Библіотека Кіевскаго ПѴстынно-Николаевскаго монастырu» на арк. 1, 2, 5. Штамп «Б. УАН» на арк. 2, 189.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Пустинно-Миколаївського монастиря 31.03.1930 р. (Архів IP НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 38–39).

Опис. Петров 1896, 252 (XVI ст.).

135. МІНЕЯ МІСЯЧНА на жовтень. Без початку та кінця. 30–60-ті роки XVI ст.

Ф. 309, № 567

Інципіт: «бж(с)~твеннаго оциоенїа. тог(д)а всебл~жене zко стл~ь м(д)ръ. сотвориши».

Експліцит: «небесназ (ж) ра(д)уютсu. приемлюще дх~а пресщ~еннаго. Бл~венъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 362 арк. Арк. 212, 314 випадають, пронумеровані помилково, є другим та третім аркушами втраченого XLVII зошита, повинні бути наприкінці ркп. Сліди замокання. Ркп. реставрований. Зошитів 46 по 8 аркушів. У I зошиті бракує чотирьох аркушів (одного перед арк. 1, трьох між арк. 1 і 2); у XI зошиті бракує двох аркушів (між арк. 79 і 80); у XXXIV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 267 і 268). Сигнатура у правому куті звороту аркуша.

Матеріал письма. Папір 4° (240 × 160). Філігрань герб із лілією під короною — под. Лихачев № 2884 (30–50-ті роки XVI ст.).

Організація сторінки. Поле тексту 175 × 110, рядків 19. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оправа. Др. пол. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з нерівномірним фарбуванням, з втратами, на верхній кришці в центрі та біля корінця в покритті вирізано дві великі дірки. Кришки з кантами, рантами та незначними частковими скосами з лицьового боку; половина нижньої кришки втрачена. Звороти кришок виклеєні. Від застібок лишилися накладні литі латунні пробої. Фурнітура: латунні жуки; на верхній кришці в кутах краплевидні, на нижній — округлі зі зрізаним денцем, лишилося два з чотирьох, у центрі лишився фрагмент контуру від прямокутного жука.

Сліпе тиснення (кришки) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі обрамлення аморфний середник з рослинно-геометричним орнаментом (зберігся частково, зустрічається на оправах Троїце-Сергієвої лаври — под. Клепиков 1960, табл. III–10, № 103), навколо нього шість басм наповнення: дві квітчасті та чотири розетки.

Зміст. Богослужіння жовтня. Починаються другою стихирою апостолу на «Господи воззвах» служби ап. Ананієві та Покрову Пресв. Богородиці, 1 жовтня, поч.: «бж(с)~твеннаго оциоенїа. тог(д)а всебл~жене ꙁко стл~ъ м(д)ръ. сотвориши»; за правильною послідовністю закінчуються на арк. 314 зв., другою стихирою на «Хвалите» служби прп. Арсенію, архієп. Сербському, 28 жовтня (служба міститься наприкінці місяця після служби 31 жовтня, на це є вказівка в службі на 28 жовтня), словами «пресв~тлаго ти гор-восїаема. зе...». Текстові лакуни: з початку стихири на «Господи воззвах» «Нн~- ꙁко вл(д)ц- вс-(х) пре(д)стоа. неи...» до читання пророцтва Ієзекіїля на великій вечерні служби ап. Ананієві та Покровау Пресв. Богородиці, 1 жовтня, до слів «и ѽб-рте м-сто. и спа ту. заиде бо сл~нце» (між арк. 1 і 2); із заголовку служби «М(с)ца того(ж). а~. ст~го ап(с)ла. Їако[ва]» до тропаря прп. Андронику, до слів «исц-лиеши неду(ж)ны(х) дш~а приходиоии(х) с в-рою», служби ап. Якову Алфеїву та прп. Андронику, 9 жовтня (між арк. 79 і 80); з кінця ірмоса 1 пісні, зі слів «да ти(и) ꙁко в ти(м)пане и оумр~овене те...», до закінчення тропаря 5 пісні канону утрені служби мчч. Маркіана і Мартирія, 25 жовтня, до слів «... ѽ раб-(х) свои(х) се(д). гла(с). г~» (між арк. 267 і 268); з початку другого тропаря 6 пісні канону утрені, зі слів «прїемлюое х~а пресо~наго. Бл(с)внъ...», до третього тропаря 7 пісні, до слів «входы б(ж)ственыа чада твоа и входив- будутъ» служби прп. Арсенію, архієп. Сербському, 28 жовтня (між арк. 362 і 212 аркуші переплутані).

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Б. УАН» на верхньому форзаці, на арк. 1. Шифр «Лавр. Музей № 10», олівцем; «Інв. 19502», синім чорнилом; «№ 11», олівцем; шифр «Выдуб. мон. № 32», олівцем; шифр «Петр. II 567», — на верхньому форзаці. Шифр «Выд. м./п. 567». чорнилом, на ярлиці, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 22.04.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка, інв. № 19502 (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 112, № 17).

Опис. Петров 1896, 523 (Октоїх).

136. МІНЕЯ МІСЯЧНА на травень. Уривок (служба мц. Ірині). 40–60-ті роки XVI ст.

Ф. І, № 3938

Інципіт: «сконча(в)ши. и в-рv непоро(ч)нv съблю(д)ши».

Експліцит: «п-(с). д~ ірмо(с). Твоего на земли uвленїа».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. Верхнє поле обірване.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 185). Філігрань кабан — тип Laucevičus № 3649 (1540 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 135, рядків 25. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Зміст. Уривок зі служби мч. Ірині, 5 травня, з кінця стихири «Осладившеся любовию Христовою», поч.: «сконча(в)ши. и в-рv непоро(ч)нv съблю(д)ши» до початку ірмоса 4 пісні канону утрені: «п-(с). д~ ірмо(с). твоего на земли ωвленїа».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. До ВР ркп. надійшов з Київського центрального архіву давніх актів (номер не вказаний) у квітні 1935 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 44, № 17а).

Опис. Фондовий (Канони та ірмоси Богородиці).

137. МІНЕЯ МІСЯЧНА на жовтень–лютий. 40–60-ті роки XVI ст. Писець Федір, піп битеньський. МІНЕЯ СВЯТКОВА. 50–70-ті роки XVI ст. Без початку та кінця. Конволют.

Ф. І, № 4056.

Інципіт: «дарованїи стго ч(с)н» (арк. 7).

Експліцит: «ѕже жизнь ро(ж)дейши».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 354 арк. (1–276 — 40–60-ті роки XVI ст., 277–354 — 50–70-ті роки XVI ст.). У суч. пагінації пропущені № 266–275. Арк. 242 зв. і 276 зв. чисті; на перших аркушах сліди замокання. Ркп. реставрований; внизу біля корінця декілька аркушів підклеєно папером, вирізаним з рукописних книг; шість перших аркушів збереглися в незначних фрагментах; від арк. 7–8 збереглася п'ята частина; арк. 31 випадає. Дві частини були оправлені при реставрації; у ІІ ч. було доклеєне нижнє поле до формату 2°; на декількох аркушах нижнє поле вирізане; від арк. 285 збереглася п'ята частина; арк. 354 випадає; від арк. 328 збереглося лише нижнє поле; арк. 346 зв. чистий; аркуші пошкоджені жучком. Збереглося

42 зошити: 33 у І ч. (XIII–XLV зошити за первісною сигнатурою І ч.) та 9 у ІІ ч. (X–XVIII зошити за первісною сигнатурою ІІ ч.). Сигнатура майже вся зрізана, тому в опису подається загальний рахунок зошитів. І ч.: I^{10}, II^{6}, III^{10}, IV^{8}–XXIX^{8}, XXX^{3}, XXXI^{8}–XXXIII^{8}. ІІ ч.: XXXIV^{7}, XXXV^{11}, XXXVI^{10}–XXXVII^{10}, XXXVIII^{8}–XLI^{8}, від XLII збереглося три аркуші. У І зошиті бракує 2 аркушів (між арк. 9 і 10); у XXXV зошиті обірваний перший аркуш (арк. 285); у XXXIX зошиті вирізані два аркуші (арк. 328–329). Сигнатура у І ч. у правому куті нижнього поля аркуша і в лівому звороту, збереглася фрагментарно (арк. 251 — м~д), зрізана при реставрації. Сигнатура у ІІ ч. у правому куті нижнього поля аркуша і лівому звороту.

Матеріал письма. І ч. Папір 2° (290 х 200). Філігрань кабан: 1) І варіант (арк. 159) — под. Laucevičus № 3677 (1548 р.); 2) ІІ варіант (арк. 185) — сх. Лихачев № 3294 (1544 р.), Laucevičus № 3694 (1541 р.); 3) ІІІ варіант (арк. 266) — тип Laucevičus № 3652 (1542 р.).

ІІ ч. Папір 4° доклеєний до 2° при реставрації і повторному оправленні (210 × 180). Філігрань кабан (арк. 288–293) — тип Laucevičus № 3699 (1571 р.), тип Mareş № 345 (1549 р.).

Організація сторінки. І ч. Поле тексту 250 × 140, рядків 28. Редакторські правки писця на бічному полі. ІІ ч. Поле тексту 155 × 105, рядків 18. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. І ч.: півустав сер. XVI ст., квадратний, дрібний. Почерк один; писець Федір, піп Битеньський. Чорнило світло-коричневе; кіновар. ІІ ч.: півустав сер. XVI

ст., вузький, з невеликим нахилом вправо. Почерк один, крім арк. 282 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. I ч.: заголовні ініціали оздоблені поперечними рисочками та завитками. У заголовках в'язь. II ч.: ініціали оздоблені крапками і поперечними рисочками. На арк. 277 зв. малюнок, що зображує обличчя.

Оправа. 1640 р. Палітурник Семион (див. запис № 2). Від оправи лишилися дошки без покриття. Від верхньої кришки лишилося дві третини ширини, нижня має тріщину на відстані 15 мм уздовж корінця, скріплена нитками з коноплі. Каптали та застібки втрачені. Корінець деформований, передній обріз виступає за межі кришок.

Зміст. I ч.: Мінея службебна місячна на жовтень–лютий. Починається з тропаря 6 пісні канону утрені служби вмч. Димитрію Солунському, 26 жовтня, зі слів «дарованїи стго ч(с)н...»; закінчується службою прп. Касіану Римлянину (богородичен 9 пісні канону утрені), 29 лютого, словами «радоуисц ра(до)сти вс-(х) сп~саемы(м) прп(д)бны(х) похвало бц~е пр(с)но дв~о» (арк. 276). Текстові лакуни: з тропарів 9 пісні канону утрені служби вмч. Димитрію Солунському, 26 жовтня, зі слів «и всцко(г) иног(д)а ое(д)ре избави», до стихир на стиховні служби вмч. Стефану Саваїту та мч. Параскеві, 28 жовтня, до слів «...лець стада. св-тлоликоствоують» (між арк. 9 і 10). На бічному полі арк. 181 пізні текстові вставки з Типікона (кін. XVI ст.).

II ч.: Служби вмч. Георгію Побідоносцю, Різдва Іоанна Предтечі, апп. Петру та Павлу, Преображення Господнього та Успіння Пресв. Богородиці. Починаються стихирою на стиховні малої вечерні служби вмч. Георгію Побідоносцю, 23 квітня, зі слів «въси zзыци въсплеоите роуками. въскликн-те бо~у мч~николюбцї»; закінчуються тропарем 6 пісні канону утрені служби Успіння Пресв. Богородиці, 15 серпня, словами «жизни бывши хра(м) жизни пр(с)носоуона оудŸчила еси. zже жизнь ро(ж)дейши...». Текстові лакуни: зі служби вмч. Георгію Побідоносцю (обірваний арк. 285) до уривків богородична 1 пісні другого канону утрені, до слів «... арон прозц(б)шїй. иже n [iесец проjбража]ше и(з)расть[ший кор-нь, тя, пречистоую] цв-т ми[роу]»; уривок тропаря 3 пісні канону утрені, зі слів «и силою оук-рписц хв~ою», до тропаря 3 пісні канону утрені, ін ірмос, до слів «...тра(д)алчески [геjргїе, мŸчителц вкŸпе побед]и(л) еси» (арк. 285 зв.); частина стихир на стиховні служби Преображення Господнього, зі слів «на ааворь възыйде теб- ...» до слів «... пеоероу и въселисц тоу» (арк. 328–329).

Записи. 1) 40–60-ті роки XVI ст., запис писця, битеньського попа Федора, на арк. 276, півуставом, світло-коричневим чорнилом: «пци братиw помцневше мой тру(д). и есердиє е книзи сей А хто иметь чести сию книге Не забудите мц Помцнети гр-шного Раба бж~иц Єрец Федора Попа бытеньского е старасти єсми писалъ сию книгу Г(д)е беде jписалъ сц и вы бра(т~)а г(с~)до чтите а не клен- исправлцючи а не кл-те бг~а д-лw Въспоминайте въ ст~-и литоргыи пом-найте не сломъ празнымъ Но св-чею и проскорою А ва(с~) бг~ъ помцнетъ во цр(с~)тви нб(с~)н-мъ И бг~у нашеме сла(в~) въ в-кы в-ко(м) ами(н) ари(п)». С. Битень — Ковельського р-ну Волинської обл.

2) 1 червня 1640 р., запис палітурника Семиона, на арк. 18 зв., півуставом, світло-коричневим чорнилом: «ра(б) божи(й) сtмиj(н) jправова(в)

Треф

а~».

3) XVII ст., господарські записи польською мовою, на арк. 286–286 зв., 295–295 зв., скорописом, коричневим чорнилом.

4) XVIII ст., запис із згадуванням імені, на арк. 242 зв., українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Ζнъ те(р)пиловскй».

5) 2 липня 1935 р., на внутрішньому боці нижньої дошки, чорним чорнилом: «341 лл. 2/VII 35 р. Л».

Старі шифри, штампи, наклейки. «7290» (двічі); «537»; «I, 4056», чорним чорнилом; «№ 4»; «№ 30»; олівцем, — на верхній дошці оправи. «4», олівцем, на арк. 7. Штамп «Науково-дослідн. Центр Музея» (нижній край штампу не проглядається) на верхній дошці оправи, на наклеєній смужці паперу та арк. 9 (з номером «7290»). Штамп «Печать Общества Изсл–дователей Волыни» на арк. 11, 111 зв., арк. 123, арк. 161.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (Бібліотека Товариства дослідників Волині, № 537), акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 43, № 30), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий (I ч. — XVI ст., II ч. — XVII ст.).

138. МІНЕЯ МІСЯЧНА на жовтень. Без початку. 1559 р.
Ф. I, № 7495

Інципіт: «п-ла еси. колест палwое лютость рожно(м) раж(д)енΪа».

Експліцит: «Достойно есть ꙁко въистиннΫ бл~жити тu бц~е».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 296 арк. Арк. 1, 4, 282–289 випадають. Зошитів 44: перші 6 зошитів втрачені, від VII зошита збереглося 4 аркуші, VIII[8]–XLIV[8]. У XV зошиті відірвані три аркуші (між арк. 65 і 66); у XLIV зошиті бракує першого аркуша (між арк. 289 і 290). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 150). Філіграні: 1) рука в манжеті під короною (арк. 23/26) — тип Лихачев № 1874 (1567 р.); 2) рука в манжеті під короною, на долоні фігура у вигляді ріжка (арк. 48/49) — под. Лихачев № 3449 (1564 р.), Тромонин XXII, № 349 (1564 р.); 3) сфера (арк. 227/229) — под. Briquet № 14007 (1559–1562 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 90, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI в. Три почерки: 1) арк. 1–191; 2) арк. 191–192; 3) арк. 192 зв.–296. Чорнило коричневе і темно-коричневе; кіновар. На арк. 295–296 зв. приписки півуставом, що переходить у скоропис XVII ст., чорним чорнилом.

Оправа. Первинна, др. пол. XVI ст., Росія. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Від оправи лишилася нижня кришка та покриття на нижній кришці та корінці і фрагмент від верхньої кришки вздовж корінця. Кришка врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Книжний блок шитий «ланцюжком». Корінець глухий, каширований, обклеєний шматком тонкої шкіри. Каптали з губочкою не збереглися. Звороти кришок не виклеювалися. Застібки та фурнітура втрачені: сліди від жуків у центрі ромбовидної форми, по кутах мигдалевидної. Сліпе тиснення (кришки, торці) збереглося незадовільно. На торцях кришок відтиснуто по три концентричні басми.

Зміст. Арк. 1–295. Богослужіння жовтня. Починаються з середини другого тропаря «Всеми борима прилоги мучащих тя» 8 пісні канону утрені

служби мц. Харитини, 5 жовтня, зі слів «[претер]п-ла еси. колест палwое лютость рожно(м) раж(д)енїа». Текстові лакуни: зі стихири на «Хвалите» утрені служби Неділі Отців Сьомого Вселенського Собору, бл. 11 жовтня, «Все совокупльше и бж(с)твеннаго пропов-данїа оучителїе со~енїи», до стихири на стиховні вечерні служби мчч. Прова, Тараха, Андроника і Косми Маюмського включно, 12 жовтня, до слів «любовию пре(д)стоите. св-то(м) јзарuеми» (між арк. 65 і 66); з кондака канону «Мјли ј раб-(х) твои(х) Дв~о бц~е» до ірмоса 8 пісні канону утрені, до слів «. . . въ пео ид-. Въ мир- uко мльнїа uвистесu» (між арк. 289 і 290).

Арк. 295–296 зв. (XVII ст.). Фрагменти текстів служб Тріоді Пісної: стихири служби Неділі Хрестопоклонної, зі стихири «Прїид-те в-рнїи животворuщому древоу поклонимсu» до стихири «Днесь неприкосновенный соуществом» включно.

Записи. 1) 1559 р., запис писця, півуставом ркп., на арк. 295 після тексту ркп., коричневим чорнилом: «А писана книга сиu л-та ≠р~г, седмаго».

2) 18 грудня 1567 р., вкладний запис Дмитрія Пяшина, Пантелієва сина, в церкву св. Мини, на арк. 295, російським півуставом, коричневим чорнилом: «л-та. ≠ро~. пuта(г). декuбрu в. (дн) нї~ да(л) дмитре(й) пантел-евъ сн~ъ пuшинъ. в до(м) ст~ме мины мин-ю».

3) Поч. XX ст., олівцем, на наклейці на корінці: «Межигорье. Д. Щербаков . . .».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Всеукраїнський Історичн. Музей ім. Т. Шевченка» на арк. 2, 53. «Рук. е. 336. Минея Октябрь», чорнилом, «Інв. № 7495», чорнилом, «№ 18», олівцем, — на наклейці на корінці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі Колекції історичної (№ 336) Музею українського народного мистецтва (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича») у 30-х роках XX ст., інв. запис 1939 р., помітка «з Межигір'я».

Опис. Фондовий.

139. МІНЕЯ МІСЯЧНА. Уривки. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 3879

Інципіт I уривка: «Оле чю(до) нов-ишее па(ч) вс-(х) чюде(с)».

Експліцит I уривка : «Uвисu св-оа».

Інципіт II уривка: «блж~нt славне им-u основанїе».

Експліцит II уривка : «сл(в~) гл(с~) д~ чръвtницю кръвti м(ч~)нїа тво».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 2 розрізнених аркуші.

Матеріал письма. Папір 2° (325 × 210). Філігрань кабан (арк. 1) — тип Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 155, 2 стовпчики по 35 рядків. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., квадратний, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Зміст. Два уривки з Мінеї місячної, на вересень та на липень. Перший фрагмент (арк. 1–1 зв.): служба передсвята Різдва Богородиці та мч. Созонтові, 7 вересня; починається богородичним 6 пісні канону утрені «Оле чю(до) нов-ишее па(ч) вс-(х) чюде(с)», закінчується тропарем 9 пісні канону «Uвисu св-оа . . .». Другий фрагмент (арк. 2): служба вмч. Прокопієві, 8 липня; починається тропарем 8 пісні канону утрені «Камень Христа незыблема», зі

слів «... блж~нt славне им-u основанїе», закінчується стихирою на «Хвалите» «Чръвtницю кръвti м(ч~)нїа тво...».

Записи. 1) Кін. XIX ст., на арк. 1 зв., 2: «Листь изъ рукоп. Минеи (с. Иваничъ), писанной въ 1547 г. июль» (відомості у ркп. відсутні).

2) Кін. XIX ст., на аркуші, доданому до ркп.: «Выпись моя изъ Иваницкой Минеи (паремія мчч. блгвв. кнн. Борису и Глебу) 23 апр. выдана В.Г. Лискоронскому».

3) Кін. XIX ст., на друкованому аркуші, що є обкладинкою ркп.: «Минея 1547 г. с. Иванич. Уривок — 2 лл. F°. Зб. Левицькаго».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 30-ті роки XX ст., інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий (1547 р., с. Іванич).

140. МІНЕЯ МІСЯЧНА на вересень. Уривок. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 4057

Інципіт: «нова дн(с~)ь. землu ликуе(т), ново н~бо вид-вши».

Експліцит: «млеко(м) питаетсu чюдо страшно. питате(л)ница жизни нашеu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 8 арк. Сліди замокання. Між арк. 1 і 2 бракує одного аркуша; краї аркушів обтріпалися.

Матеріал письма. Папір 2° (210 × 130). Філігрань кабан: 1) І варіант (арк. 4) — тип Laucevičus № 3656 (1545 р.); 2) ІІ варіант (арк. 5) — тип Laucevičus № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту: 2 стовпчики 70 × 240 по 35 рядків.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., широкий, із невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 1 кінцівка у вигляді скорочених коротких рядків.

Зміст. Богослужіння 7–9 вересня. Починаються тропарем 9 пісні канону утрені служби передсвята Різдва Пресв. Богородиці «нова дн(с~)ь. землu ликуе(т), ново н~бо вид-вши», далі: служба Різдва Пресв. Богородиці, 8 вересня, та початок служби правв. Іоакиму і Анні, 9 вересня, що закінчується стихирою на «Господи воззвах» «Иже прежде неплодная страна», словами «млеко(м) питаетсu чюдо страшно. питате(л)ница жизни нашеu. z(ж) ...». Текстові лакуни: з тропаря великої вечерні «Ро(ж)ство твое бц~е», зі слів «и оупразни см~рть. и дарова нам ...», до читання притч «Прм(д)рj(сть) създа съб- хра(м)» служби Різдва Пресв. Богородиці (між арк. 1 і 2).

Записи. 1) XIX ст., на арк. 1–7, олівцем: «Сентябрь».

2) 2 липня 1935 р., на арк. 8, синім чорнилом: «2/VII 35 р. Л (підпис)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею, акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 40), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

141. МІНЕЯ МІСЯЧНА на березень. Уривок. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 4058

Інципіт: «въсх[от]т-вь члк~олюбець. п-(с~) t~ ірмо(с~)».

Експліцит: «Плотїv по составv совокvпленна бесплотнаго и пц~v събезначална».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений по краях.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 205). Філігрань кабан — тип Laucevičus № 1775 (1556 р.); філігрань тотожна одній з філіграней ркп. ф. I, № 4057.

Організація сторінки. Поле тексту: 2 стовпчики 235 × 70 по 35 рядків.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, широкий, квадратний, прямий. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Зміст. Уривок Мінеї на березень. Починається богородичним 5 пісні канону утрені «Создавый, Пречистая, Еву от ребра» служби мч. Кондрату і іже з ним, 10 березня, зі слів «въсх[от]т-вь члк~олюбець. п-(с~) t~ ірмо(с~)»; закінчується третьою стихирою на «Господи воззвах» «Плотїv по составv совокvпленна бесплотнаго и пц~v събезначална...» служби свт. Софронію, патр. Єрусалимському, 11 березня.

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею, акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 40), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

142. МІНЕЯ МІСЯЧНА на лютий. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 7496

Інципіт: «сщн~никъ (же) и мч~никъ по(д)вижникъ. воинъ добль».

Експліцит: «писа(н). въ. а~. мъ. часоу».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 128 арк. Арк. 1, 2, 52, 105 випадають; арк. 117 обірваний, зберігся лише лівий верхній кут; арк. 2 і 105 пронумеровані помилково, арк. 2 повинен бути між арк. 81 і 82, арк. 105 перед арк. 1, на початку ркп. Зошитів 25: перші 9 зошитів втрачені; $XI^{10}–XXIV^{10}$, XXV^{4}. Після XIX зошита декілька зошитів втрачено. Від X зошита збереглося 2 аркуші (арк. 105 і 1); у XI зошиті бракує п'ятьох аркушів (трьох між арк. 1–3, двох між арк. 4 і 5); у XVI зошиті бракує першого аркуша (між арк. 43 і 44); у XIX зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 81 і 2); у XX зошиті бракує двох перших (між арк. 81 і 2) та двох останніх аркушів (між арк. 84 і 85); у XXIII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 114 і 115). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша, збереглася до XIX зошита включно.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 145). Філіграні: 1) рука в манжеті з п'ятикутною зіркою над нею (арк. 3/4) — тип Laucevičus № 3583 (1544 р.); 2) рука з короною над нею (арк. 30/31) — тип Briquet № 10958 (1548–1554 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 135 × 80, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки: на арк. 126 зв. дві смужки з ламаних ліній і крапок, виконані кіновар'ю і чорнилом; на арк. 120 колофоном, з крапками по краях рядка. Ініціали прості кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Первинна, сер. XVI ст., Росія. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; корінець покриття втрачений. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і закруглюються назовні. Верхня кришка тримається разом за рахунок ниток обшивки нижнього капталу. Шиття «ланцюжком». Корінець розбитий. Лишилися фрагменти нижнього капталу з губочками із залишками повздовжніх стібків з білих та голубих ниток. Звороти кришок виклеєні. Застібки, фурнітура (жуки в кутах та центрі кришок) втрачені.

Сліпе тиснення (кришки, торці). На верхній кришці рамка з бордюрних басм, з облямуванням зчетвереними лініями, на нижній — рамка із зчетверених ліній. Внутрішній простір рамок розділений зчетвереними лініями на ромби та трикутники, що заповнені басмами наповнення (ромбовидні, стрільчасті, круглі, серцеподібні, розетки з трьох концентричних кіл); місця перетинів ліній на кришках фіксуються розетками з трьох концентричних кіл. На торцях кришок по три концентричні басми.

Зміст. Арк. 1–121. Богослужіння лютого. За правильною послідовністю аркушів починаються з тропаря 6 пісні канону утрені служби сщмч. Харлампію, 10 лютого: «Стр(с)тотерпче хв~ъ пртславнт» (арк. 105), закінчуються службою прп. Касіану Римлянину, 29 лютого (арк. 120). Містить служби давньоруським святим: Димитрію Прилуцькому, 11 лютого (арк. 1 зв.); свт. Олексію, митр. Московському, 12 лютого (арк. 30 зв.). Текстові лакуни: зі стихири на «Господи воззвах» «Добрöд-теле(м) верхъ. и в-рны(м) основаніе. ст~ле(м) слава. и мч~нико(м) похва[ло]» до богородична 5 пісні канону утрені «Оумр~твисu воистинноу рж~(с)тво(м) ти вл(д)чце» служби мч. Власію, 11 лютого, (між арк.1 і 3); з богородична 8 пісні канону служби мч. Власію, зі слів «е(же) преж(д)е осоуж(д)енное паденΪемъ престоупленΪu», до останньої стихири на «Господи воззвах» служби прп. Димитрію Прилуцькому, 11 лютого, до слів «...нΪи твоемъ дш~а в-рны(х) јбл~гооухалъ еси» (між арк. 4 і 5); з богородична 9 пісні канону утрені «Избави мu пренепорочнаu» служби мч. Феодору Тирону, 17 лютого, до початку утрені служби Першого і другого знайдення глави Іоанна Предтечі, 24 лютого, до слів «чл~вческΪи ро(д). единјгл(с)но вопити слава х(с~)оу бо~у» (між арк. 81 і 2); з тропаря 4 пісні, зі слів «пр(о)р(о)ко(м) скончанΪе былъ еси. и чръто(ж)никъ бж(с)твененъ», до богородична 7 пісні канону утрені, до слів «...оаго бг~а. на роукоу носuоΪ въпΪеши» тієї самої служби (між арк. 84 і 85); з другої стихири на «Господи воззвах» «кр(с)тъ п младе(н)ства взе(м). и сттэт...» до тропаря на повечір'ї служби Касіану Римлянину, 29 лютого, до слів «...юои въсклицааше мтр~ьскΪ что се ча(до) сла(д)кое» (між арк. 114 і 115).

Арк. 121 зв.–128 зв. Піснеспіви Октоїха: догматики, богородични, хрестобогородични.

Записи. 1) Поч. XX ст., олівцем, на форзаці: «Эксп. Д. Щербаківського».

2) Поч. XX ст., олівцем, на форзаці: «Межигірск. Д. Щерб».

Старі шифри, штампи, наклейки. «[рукописн. евангел.] по списку № 40», олівцем; штамп «Інв. № 7496», — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі Колекції історичної (№ 36) Музею українського народного мистецтва (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича») у 30-х роках XX ст., інв. запис 1939 р., помітка «з Межигір'я».

Опис. Фондовий.

143. МІНЕЯ МІСЯЧНА на травень. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 426

Інципіт: «ги~ ты преж(д)е съз(д)атисu, проразм-лъ еси».

Експліцит: «ап(с~)ль. де(к) ѕ~. еb(г~)аліе. нoz(б). р~і. причь. в памuть в-(ч)ную».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 283 арк. Ркп. реставрований на поч. XIX ст., аркуші підклеєні біля корінця. Зошитів 36: I^6, II^8–XXXV^8, XXXVI^5. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 140). Філіграні: 1) козел, фрагмент (арк. 11) — под. Лихачев № 1672 (бл. 1553 р.); 2) рукавичка із зіркою над нею (арк. 265/258) — тип Лихачев № 1664 (бл. 1540 р.); 3) фрагмент філіграні Pro Patria з датою *[18?]06* (вільний аркуш форзаца).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 80, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка колофоном. У заголовках в'язь.

Оправа. Поч. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні з голубуватого паперу (фрагменти філіграні: частини дати *[...]06* та нижня частина однощоглового корабля — тип Клепиков 1978 № 910 (1807 р.). Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору. Між другим та третім фальшивими бинтами відтиснуто: *м–сяцй май.* Оправа ідентична оправам ркп. ф. 307, № 418, 431, 434, 439.

Зміст. Богослужіння травня. Заголовок: «м(с)ца маz ст~го пророка іеремїа. на ги~ възвахъ стры(х). гла(с). и~. подобенъ. ги~ аще на сдищи»; поч.: «ги~ ты преж(д)е съз(д)атисu, проразм–лъ еси».

Записи. 28 вересня 1861, бібліотекаря Івана Спаського, на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г. сентября 28 ч. Иван Спасский».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря 189_ г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 282 зв., внутрішньому боці нижньої кришки. «№ 1670», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 137.

144. МІНЕЯ МІСЯЧНА на квітень–червень. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. 312, № 93

Інципіт: «п ха прехвалнїй. zко поб–доносни стра(д)лци. поєте д–ти бл(с)вите».

Експліцит: «єгоже съвъкупленїе проповt».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 186 арк. Ркп. написаний окремо за місяцями, потім оправлений в один. Наявних зошитів 5 + 21. Перший рахунок зошитів: IX^8–XIII^8. У IX зошиті бракує двох аркушів, першого та сьомого (на початку ркп. та між арк. 6 і 7); у XI зошиті бракує двох аркушів, першого та останнього (між арк. 20 і 21). Другий рахунок: I^7, II^8–V^8, VIII^8–XIII^8, IX^8–XXI^8. Бракує VI–VII зошитів, у IX зошиті бракує першого аркуша (між арк. 83 і 84). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту (чорнилом та кіновар'ю).

Матеріал письма. Папір 2° (298 × 190). Філіграні: 1) кабан (арк. 2) — тип Laucevičus № 3658 (1554 р.); 2) фрагмент філіграні *1851* (аркуш нижнього форзаца).

Організація сторінки. Поле тексту 250 × 135, рядків 32. Почерком XVIII ст. дописаний колофон на верхньому полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 1–36; чорнило коричневе; 2) арк. 37–186; чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. У заголовках в'язь.

Оправа. Др. пол. XIX ст. Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена з кутиками: темно-коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва (картонні кришки). При останньому переоправленні блок перешитий «на прокол» та заново обрізаний по бічному обрізу. Корінець заокруглений, глухий, гладкий. Капталів не було. Форзаци приклейні. Тиснення золотом (корінець), потемніло, набуло чорного кольору. Рисунок басми на корінці ідентичний басмам на корінцях ркп. ф. 312, № 82, 87, 89.

Зміст. Богослужіння квітня–червня, без початку. Починаються тропарем «Победивши, славніи» 8 пісні канону утрені служби сщмч. Патрикію, 19 травня, зі слів «п ха прехвалнїй. ꙁко поб-доносниии стра(д)лци. поєте д-ти бл(с)вите»; закінчуються словами «єгоже съвъкупленїе пропов ѣ...» богородична 9 пісні канону утрені служби мчч. Кирику та Улиті, 15 липня.

Текстові лакуни: з ікосу канону утрені служби мч. Фалалею, 20 травня (у тексті — «Фалелею»), зі слів «покажати людемь великоє ѡправданїє», до стихири на «Хвалитех» служби равноапп. царю Константину та матері його цариці Єлені, 21 травня, до слів «... єси. оуслышалъ єси птоудоу» (між арк. 6 і 7); з тропаря 5 пісні канону утрені «Възне(с) виденїи ты», зі слів «живоносныꙇ токи и...», до тропаря 8 пісні канону, до слів «...ст~вее. бг~овидно в тꙇ всели(с)», служби прп. Семіону Столпнику, 24 травня (між арк. 14 і 15); закінчення служби Третього знайдення глави Іоанна Предтечі, 25 травня, зі слів світильна «ѡбразо(м) некои(м) въ...» до кінця (між арк. 20 і 21); з початку до слів тропаря 1 пісні канону утрені «и славноую и всесо~ноую памꙇть» служби ап. від 70-ти Карпові, 26 травня (між арк. 20 і 21); з богородична 8 пісні канону утрені службі сщмч. Іуліану Тарському, 21 червня, зі слів «Ꙋко вс-(х) г~а ро(ж)шую. и дв~ою ...», до подобна «Огнь рождши нестерпимий» вечерні служби сщмч. Євсевію, єп. Самосатському, 22 червня, до слів «...и силоу величю рабъ твои» (між арк. 83 і 84).

Записи. 1) Сер. XVI ст., на арк. 36, півуставом першого писця, коричневим чорнилом: «сла(в) съвръши(л) кон-ць маꙇ м(с)ца ами(н) ари(п)».

2) XVIII ст., на арк. 36 зв., скорописом, коричневим чорнилом: «Его Царского Пре(с)в-тлого Величе(ст)ва во(й)ска запороз(ь)кого Івана (закреслене) Мазепи (закреслене) гетма(на) (закреслене) і кавалера».

3) 1854 р., на арк. 1: «Кіевософійской Библиотеки. 1854».

Виписки з богослужебних текстів на полях.

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 95» на вільному аркуші форзаца, на арк. 1, 186 зв. (без номера). «95», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 23.

145. МІНЕЯ МІСЯЧНА на червень. Уривок. Третя чверть XVI ст.
Ф. 301, № 126 л

Інципіт: «îó÷åíè(ê) zâèñå. è ñòëüïü íåjáîðèìü õð~èâû õ(ñ~)â-».

Експліцит: «êî(ä). ïð(ä)ò÷è. íåïëîäû äí(ñ)ü».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. Нижній край обірваний .

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 140). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 90, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Півустав сер. XVI ст., прямий, квадратний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені крапками та рисочками.

Зміст. Частина тропарів та кондаків з Мінеї місячної на червень: зі служби ап. Іуді, брату Господню, 19 червня, зі слів «îó÷åíè(ê) zâèñå. è ñòëüïü íåjáîðèìü õð~èâû õ(ñ~)â-», до служби прмч. Февронії, 25 червня, до слів «êî(ä). ïð(ä)ò-÷è. íåïëîäû äí-(ñ)ü».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «202» на ярлиці, на арк. 1. «Інв. 19356», червоним чорнилом; «№ 65», червоним олівцем; «№ 5», олівцем, на арк. 1. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19356), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 82, № 10).

Опис. Лебедев 1916, 56.

146. МІНЕЯ МІСЯЧНА на травень. Уривки. 60–80-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 2405

Інципіт I фрагмента: «оукрасисц бл(с~)вте».
Експліцит I фрагмента: «вопіющі рж(е)ствоу ті jц~и наши(х)».
Інципіт II фрагмента: «Кровьми искоуписте цар(с)твие».
Експліцит II фрагмента: «j немь же пострадати волеz приuша. Еж~е(с)».
Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. Два фрагменти з 6 аркушів. Сліди замокання.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 200). Філігрань кабан — под. Briquet № 13583 (1562–1576 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 255 × 135, рядків 32. Рубрикація.

Письмо. Дрібний півустав др. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. Колонтитул світло-коричневим чорнилом пізнім почерком.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, деякі прикрашені рисочками. У заголовках в'язь, прикрашена рисочками та крапками.

Зміст. I уривок (арк. 1–2 зв.): служби мц. Пелагії Тарсійській, 4 травня, з 8 пісні канону утрені, зі слів «оукрасисц бл(с~)вте», і мц. Ірині, 5 травня, до слів «вопіющі рж(е)ствоу ті jц~и наши(х)» 7 пісні канону утрені включно.

II уривок (арк. 3–6 зв.): служби мч. Феодоту Анкірському і іже з ним, 18 травня, зі стихири утрені, зі слів «Кровьми искоуписте цар(с)твие» і мч. Патрикію, єп. Пруському, 19 травня, до слів «j немь же пострадати волеz приuша. Еж~е(с) ...» другої стихиру утрені включно.

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «ВБУ» на арк. 4, 6.

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР з Софійської філії ВБУ, акт від 10.07.1931 р.

Опис. Фондовий.

147. МІНЕЯ МІСЯЧНА на липень. 1571 р. Писець Єфрем чернець.
Ф. 310, № 8

Інципіт: «Чюд-сними зарами бол-зней наши(х) пжените».
Експліцит: «конць м(с~)ца іюлїа. бо~у нашему слава въ в-кы в-кj(м)».
Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 141 арк. Зошитів 19: I^6, II^8–XVIII^8, XIX^6. Сигнатура посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 205). Філігрань якір у колі з шестикутною зірочкою над ним — под. Лихачев № 1935 (1571 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 29. Рубрикація.

Письмо. Півустав сербський др. пол. XVI ст., середній, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Писець чернець Єфрем. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки колофоном, знизу прикрашені орнаментальним розчерком-вузлом. У заголовках в'язь. На арк. 1 зв.–I орнамент зі спіралей «у руку», виконаний рукою запису № 4; той само орнамент на верхньому полі арк. 1, виконаний чорнилом.

Оправа. Первинна, 1571 р. (Сербія?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, втрачено фрагмент покриття знизу корінця. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що закінчуються розгалуженням, не доходячи до зовнішніх кутів, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець блока каширований, обклеєний полотном по всій довжині. Каптали з губочкою з вертикальним розміщенням стібків, плетені з бордових та жовтих ниток, збереглися

частково. Форзаців не було. Звороти кришок не виклеєні. Від застібок зберігся один металевий шпеньок. Сліпе тиснення (кришки) збереглося незадовільно. Для тиснення були використані бордюрні басми, басми наповнення кількох видів (круглі, стрільчасті та у вигляді розкритої квітки, характерної для пізньоготичних та ренесансних оправ, розетки з концентричних кіл), дорожники різної товщини.

Зміст. Богослужіння липня. Заголовок: «ј г~и посп-ши, и вл(д)ко направи и вьразуми: мц~а іюль въ а~ дн~ь ст~ыхъ чюдотвораць, и беср-брьникь козмы и дьмїана. иже вь риме постра(д)вшї(х). ве(ч~)рь на г~и възва(х). ст~ры(х). гл(с~)ь а~. по(д). нб(с~)ны(м) чинј(м)»; поч.: «Чюд-сними зарами бол-зней наши(х) пженете».

Записи. 1) 1571 р., писця ченця Єфрема, на арк. 141, півуставом ркп., світло-коричневим чорнилом: «Сїи мин-й роукод-лиса мн~ј(г) гр-шны и маншїи въ иноц-(х) рабь бж~їи еф(р)емь мни(х) въ л-(т) ≠ри~оа (затерте) въ храму с~того вув(д)-нїа пр-с~ты вл(д~)це нш~е бц~е».

2) 1604 р., на арк. I, вільному аркуші форзаца, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «сиа книга писаса п еросалима ва свети манастирь троношу и свети храмь ваведение часн~не бц~е ≠рі~в лета».

3) 1630 р., власницький, на арк. 141 зв., скорописом, чорним чорнилом: «ciz ст~а и бжставна книга мона(с)тира ... (закреслено два рядки) в лето ≠рр~ли».

4) XVIII ст., на арк. I зв., коричневим чорнилом: «Викентие Бж~ею Мл(с~)тїю правос~лавний Архіепїскупъ».

5) 1899 р., на нижній дошці оправи, чорним чорнилом: «Всего 141 (сто сорокъ одинъ) листъ (підпис) [М. Сперанського] 1899».

6) Кін. XIX ст., рукою М. Сперанського, поряд з номером арк. 141: «Всего».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «251 п 543/III 2», чорним чорнилом, на арк. I. Штамп «П. Библіотеки Историко-филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 8. Рукописн. отд.» на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 8).

Опис. Сперанский 1900, 23–24.

148. МІНЕЯ МІСЯЧНА на липень. Уривок (служба прпп. Дію та Макрині). 70–80-ті роки XVI ст.

Ф. 127, № 249

Інципіт: «оут-шение јбгативши(си) х(с)а твердо (же) и незыблемо стр(с)те(м) оумтрвила еси многыи мите(ж)».

Експліцит: «Соеннол-пно ты житие и жизнь чисту препрово(ди)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. зі слідами замокання.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 210). Філігрань козел на трьох пагорбах на гербовому щиті — тип Каманін, Вітвіцька № 320, 321 (1577–1578 рр.), Тромонин № 414 (1581 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 155, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Зміст. Уривок служби прпп. Дію та Макрині, 19 липня, з другого тропаря 5 пісні, зі слів «... оут-шение јбгативши(cu) х(с)а твердо (же) и незыблемо стр(с)те(м) оумтрвила еси многыи мите(ж)», до початку першого тропаря 8 пісні канону утрені, до слів «Соеннол-пно ты житие и жизнь чисту препрово(ди)...».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. зберігався у збірці професора Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька М.І. Лілєєва, яка надійшла до ВР у 1930 р. разом з колекцією бібліотеки кол. Університету св. Володимира (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 11).

Опис. Фондовий (XVI–XVII ст.).

149. МІНЕЯ МІСЯЧНА на грудень. Без кінця. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 365 (IV) п

Інципіт: «Блг~дать ст~го дх~а вселиси в тu бжї̈и пророче».

Експліцит: «Рожь(д)ше» (обірване).

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 323 арк. (1–6, 9 — XVIII ст.; 8, 10–328 — XVI ст.; 329–331 — XVIII ст. + 1а — XVIII ст.). Чисті аркуші: 7, 9, 329–331 зв. Сліди замокання. Ркп. реставрований у XVIII ст.; арк. 11 при реставрації вшитий помилково, повинен бути між арк. 317 і 318. Зошитів 42: I^4, II^8, III^{12}, IV^8–XXIX^8, XXX^6, XXXI^8–XLI^8, XLII^9. У I зошиті бракує одного аркуша (між арк. 1 і 2); у II зошиті бракує двох аркушів (між арк. 5 і 6), замість втрачених вставлені чисті (арк. 7 і 9) та помилково вшитий арк. 11; у III зошиті бракує першого аркуша (між арк. 11 і 12); у XXXI зошиті бракує чотирьох аркушів (між арк. 238 і 239). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 160). Філіграні: 1) єдиноріг (арк. 9) — аналог не встановлений; 2) герб із коронованою головою на верхньому полі (арк. 16/17) — тип Briquet № 2238 (1581 р.), 2239 (1553–1577 рр.); 3) герб із літерою *U* на щиті і підписом під ним *NICOLAS LEBE* (арк. 194) — под. Briquet № 8079 (1580 р.); 4) герб Єліта (арк. 308/309) — под. Laucevičius № 1540 (1594–1597 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 105, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав рос. др. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оправа. XVIII–XIX ст. Дошки в чорній шкірі. Обрізи зелені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини з сірого обгорткового паперу XIX ст. Кришки з рантами та кантами, по бічному обрізу співпадають з блоком. Від застібок лишилися накладні латунні (?) пробої. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно.

Зміст. Богослужіння грудня. Починаються заголовком дня пам'яті прор. Наума, 1 грудня. Заголовок: «въ а~ стг~о пр~рока нау[ма]»; поч.: «Блг~дать ст~го дх~а вселиси в тu бжї̈и пророче». Обриваються на першому тропарі 9 пісні канону утрені служби Неділі по Різдву Христовому «Рожь(д)ше[мусu n девы]». Текстові лакуни: з тропаря 1 пісні «Наоуме бж(с)твеное прозр-нїе оума твоего», зі слів «и сеu блг(д)ти просв-оесu плетҮои оубл~жаем», до хрестобогородична канону утрені служби прор. Науму, 1 грудня, до слів «посреди разбоиникоу висuоа. терзаема мтрьскыи оутробою гл~ше» (між арк. 1 і 2); з сідальна «На бж(с)твн-и стражи», зі слів «разҮмилъ еси блж~не пришествї̈е

150. Мінея місячна

утрені, до слів «испоуоаюои зарю твоего бг~огласїа», служби прор. Авакуму, 2 грудня (між арк. 5 і 6); зі стихири на «Господи воззвах» «Иже бл~гоч(с)тное покланцюои твоемY рж(с)твоу» до богородична 5 пісні канону утрені «боурю разори. бестр(с)тїа источникъ рождеши мт~и дв~о» служби прор. Софонії, 3 грудня (між арк. 6 зв. і 8); із тропаря 8 пісні канону «Мол-бное п-нїе бг~ови принеси. јп...» до кінця тієї самої служби (після арк. 8); з початку до стихири преподобному на вечерні «истиноу ликоуюои зриши х~а жениха своего» служби прп. Іоанну Дамаскину (між арк. 9 і 10); зі стихири на «Господи воззвах» «Силоу ти, тивѣртїе дароуетъ», зі слів «юношески вшелъ еси мч~нче кр-пкыи. нб(с)ную ...», до кінця вечерні і повечір'я служби прпмч. Євгенії, 24 грудня (між арк. 238 і 239).

Арк. 1а зв. (XVIII ст.). Кондак і тропар служби Різдва Христового.

Записи. 1671 р., вкладний, на арк. 1–10, коричневим чорнилом, нерозбірливий, якогось Іоанна про вклад у церкву Введення (?).

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 9», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1874 р. від Олександра, єп. Мінського і Бобруйського, почесного члена ЦАТ (Отч. 1874, 4). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 364 (XVI ст.).

150. МІНЕЯ МІСЯЧНА на червень–серпень. Без кінця. [1590–1591 рр.]. Михайлівський Золотоверхий монастир, Київ. Основний писець Лазар Івонович, син молдавського воєводи Івони.

Ф. 307, № 427

Інципіт: «М(с~)ца иуниа а~ стг~о м(ч~)нка устїна философа».

Експліцит: «П-(с~) з~. Їрмо(с~). Бж~їа съхоже(н~)а. Иже вс-ми вла(д)ѝем».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 425 арк. Ркп. реставрований на поч. XIX ст., підклеєні біля корінця аркуші в кінці ркп. та в середині, по тексту арк. 89, 255 зв., 314, 314 зв. На початку ркп. сліди замокання; перший аркуш забруднений, підклеєний верхній правий кут; воскові плями; арк. 365, 425 розірвані; арк. 420–424 у дірках; аркуші на початку ркп. та арк. 270–425 пошкоджені шашелем; арк. 406–410, 413–417 випадають із блока, арк. 199–203, 399, 400 відриваються. Зошитів 43, переважно по 10 аркушів: I^{10}–XVI^{10}; I^{8}, II^{10}–IV^{10}, V^{9}; VI^{10}–XV^{10}, XVI^{9}, XVII^{10}, XVIII^{10}, XIX^{12}, XX^{10}, XXI^{10}–XXVI^{10}, XXVII^{9}. З XVII зошита нумерація зошитів починається з початку; за другою сигнатурою у V зошиті зрізано при написанні восьмий аркуш (після арк. 203); у XVI зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 314); у XX зошиті на першому аркуші зошита помилково проставлено сигнатуру і~; у XXVII зошиті відсутній останній аркуш, далі аркуші ркп. втрачені. Сигнатури часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (298 × 192). Філіграні: 1) герб Любича, I варіант (арк. 1) — сх. Каманін, Вітвіцька № 52 (1590 р.); 2) герб Любича, II варіант (арк. 159) — сх. Каманін, Вітвіцька № 102 (1589–1591 рр.); 3) герб Любича, III варіант (арк. 207) — сх. Каманін, Вітвіцька № 82, 83 (1586–1588 рр.); 4) герб Сокира (арк. 356) — сх. Каманін, Вітвіцька № 237 (1590 р.); 5) лілія на щиті, над ним корона (арк. 315) — под. Каманін, Вітвіцька № 288 (1580–1583 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 135, рядків 30.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерків два (?): 1) арк. 1–158 зв., 254–276, 277–425 зв.; писець Лазар Івонович, син молдавського воєводи Івони; 2) арк. 159–254. Чорнило темно-коричневе; кіновар та сурик.

Правки тексту писця та редакторські XVII ст.

Оздоблення. Заставок дві, плетінчастої композиції, виконані темно-коричневим чорнилом, контур заповнений кіновар'ю на арк. 159, та суриком на арк. 277; на арк. 1 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном. Ініціали тонкі; заголовні літери кіноварні. Заголовки статей писані суриком та кіновар'ю, перший рядок заголовка кожного місяця великими літерами з елементами простої в'язі. Малюнки квітки, які завершують кінцівки на арк. 276, 289 зв., писані темно-коричневим чорнилом, контур виконаний суриком.

Оправа. Поч. XIX ст. (не раніше 1808 р.). Складена: коричнева краплена шкіра (корінець) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки врівень з блоком). Обрізи жовті, вигоріли. Капталів не було. Форзаци прошивні з голубуватого паперу (філігрань *ЯМСЯ 18 // 08*, герб м. Ярославля: ведмідь). На корінці сліпе тиснення. У проміжку між першим та другим бинтами відтиснуто назву ркп. *Минеи М–сийна*.

Зміст. Богослужіння червня–серпня.

Текстові лакуни: кінець служби Преображення Господнього, 6 серпня, від слів світильна «на фаворскоую вл(д)кы въ(з)шє(л) єси [гороу по]казати въсхот-вь **сим** ...» (арк. 314); служба Покладення чесного пояса Пресв. Богородиці, 31 серпня, обривається словами «П-(с~) з~. Їрмо(с~). Бж~Їа съхоже(н~)а. Иже вс-ми вла(д)ѝєм ...» (арк. 425 зв.).

Записи. 1) 1591 р., вкладний, арк. 276 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ИзволТ(н~)Т(м) nц~а и сн~а и сопоспТш(н~)Т(м) ст~го дх~а. будучи ТѝТ при добро(м) здровю бг~опоконы рабь божии Ку(з)ма Кипшаты бы(в~)ши ктито(р) богосп~саТмаго храма сТго ст~го архистратиха Михала Золотовръхого. и мТѝани(н~) киТвскы. будучи ку набожТ(н~)ству прихи(л~)ны и ку спможТ(н~)ю цр~квТ ст~ои јфо(т)ны(и) каза(л~) сиz кни(г~)и писати во мо(л~)бу дш~Твного сп(с~)нїа и тТлТ(с~)наго здравиz. зовомыu МТсТ(ч~)ны(х) минТи три. которыТ писаны Т(с~) странопришТ(л~)цТ(м) богобоu(з)ны(м) рабо(м) божи(м) ЛазарТ(м) Ивоновичо(м) сн~ь богопоко(и)на(г~) г(с~)пра n зТмли Мо(л~)давскоТ Иво(н~) воТводы. которы(х) кни(х) кни(х) (!) прида(л~) и приписа(л~) богопоко(н~)ны Ку(з)ма со жТною своТю М(р~)иєю. коу храму ст~го Михала ЗолотовТ(р)хого. да буду(т) имъ сїа бж(с~)твТ(н~)ныz книги въ ч(с~)ть и хвалу и во вТчную памz(т): и да Гь~ Бь~ восТлить дш~а и(х) во свТтлыи ра(и) мл~твами ст~ы(х). но вы nц~и и братиz сѝ~~ньници и чТ(т)цы. ч(с~)титТ и исправлz(итТ) сїа рукописа(н~)а Ба~ ради. Мл(с~)ю в которо(м) начТ(р)та(н~)ю помјли(л~)cz или съ друго(м) гл~ахь и(ли) во смуѝТни(и) Ума јписа(х)cz. сТго ради бл(с~)витТ а нТ клини(тТ) а ва(м) Гь~ Бь~ да

вышТписа(н~)ного Ку(з)му *и жТну Т(г~) Мр~ію* (Вираз, виділений курсивом, є вставкою, зробленою внизу запису. — *Авт.*) во мл~тва(х) свои(х) ра(ч)тТ вм(с~) нТ запоминати а за нТго Гъ~ Ба~ воспроша(и)тТ. пи(с~) ро(к~) б(ж)≠а~ф~ч~а».

2) 28 вересня 1861 р., бібліотекаря Івана Спаського, на форзаці верхньої кришки оправи (арк. I), скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Изъ числа книг библіотеки Кіево-Михайловскаго монастыря 1861 г. Сентября 28. Иванъ Спасскій».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 3. гл. 3. № 2594–1», коричневим чорнилом; «12», чорним чорнилом, — на корінці; «№ 1662», олівцем, на форзаці верхньої кришки. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на зворотах кришок оправи, на форзаці верхньої кришки, на арк. 1, 425 зв. Наклейка «XVI в. Минея м-сячная Кіево-Михайлов. монастиря», на арк. 225 зв. (скорописом XIX ст.).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 137 (XVI ст.).

151. МІНЕЯ МІСЯЧНА на лютий. 1600 р. Михайлівський Золотоверхий монастир, Київ. Писець Іоан Васильович.

Ф. 307, № 425

Інципіт: "Ч(с~)тнаа готјви(т)сu црк~ви, и прїати в сјб- г~а».

Експліцит: «да радуюоисu славлю тu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 228 арк. Ркп. реставрований на поч. XVIII ст. Зошитів 29: I^{7}, II^{8}–XXIV^{8}, XXV^{7}, XXVI^{8}–XXVIII^{8}, XXIX^{7}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля звороту аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (210 × 154). Філіграні: 1) герб Сліповрон (арк. 8, 13) — под. Каманін, Вітвіцька № 396 (1600 р.); 2) фрагмент: *1 М ГОДУ* (аркуш форзаца) — аналог не встановлений, тип філіграні кін. XVII – поч. XVIII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 147 × 110, рядків 19. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, широкий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка-плетінка на арк. 1: кіноварна прямокутна, з дрібних ромбів, зафарбована чорнилом та зеленою фарбою. Кінцівка колофоном «у руку», виконана кіновар'ю, чорнилом та зеленою фарбою. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені дрібними елементами рослинного орнаменту, частково зафарбовані зеленою фарбою. У заголовках в'язь.

Оправа. XIX ст. Складена: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Від корінця покриття лишилися фрагменти. Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні. Тиснення золотом (корінець) потемніло, набуло чорного кольору. У другому проміжку між фальшивими бинтами відтиснуто назву ркп. *м-сяцй февраль*, в інших — у центрі квітчаста басма. Оправа ідентична оправі ркп. ф. 307, № 430.

Зміст. Арк. 1–261. Богослужіння з 1 лютого, передсвята Стрітення Господнього та мч. Трифону, до 29 лютого, прп. Касіану Римлянину, включно. Заголовок

«М(с~)ца аеврали праз(д)нес(т)во стр-тенїа гн~u»; поч.: «Ч(с~)тнаа готjви(т)сu црк~ви, и прїати в сjб- г~а».

Арк. 261–227. Богородични та хрестобогородични восьми гласів.

Записи. 1) 1600 р., писця Іоана Василевича, на арк. 227 зв.–228, коричневим чорнилом: «Списана бысть сїа книга гл~емаz минеz, февралеваz въ бг~jсп~саемj(м) манастыру ст~гj архистратига михаила золотоверхогj, при держав- королu его мл(с)ти жикгимjнта третегj а за кнu(з) костент-на костент-новича въ стj(м) креоенїи нареченагj василиz кнuжати jстрозскj(м) воевод- киевскj(м) за старанием̾ и повеленїемъ въ иноц-хъ изрu(д)нагj г(с~)на nца аръсениz понеже jнъ бы(сть) въ тjи ча(с) стар-ишиною въ манастыр-, мною рабj(м) бжи(м) Иjанj(м) васильевичj(м) рокоу. ≠х~. м(с~)ца апр-лu е~і дн~u. Но молю васъ nц~- и братїа и кол-номъ касаюсu аое буду что погрешилъ в писанїи сеи книгы Но вы nц~- и братїа по неи чтuше мене гр-шнагj не клен-те но сами своим̾ оум-ниемъ и бл~гjразумие(м) мое недоум-ние и забытие исправлuйте, понеже не писалъ д~хъ с~тъ но рука гр-шна и берън̾а».

2) 29 вересня 1861 р., бібліотекаря Івана Спаського, на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г. сентября 29 ч. Иван Спасскій».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1669», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 228, внутрішньому боці нижньої кришки. Наклейка «XVII в. (1600 г.), Минея м-сячная Кіево-Михайлов. мон.», чорним чорнилом, на арк. 78 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 136–137.

152. МІНЕЯ СВЯТКОВА на вересень–квітень. Без початку та кінця. Перша чверть XVI ст.

Ф. 312, № 89

Інципіт: «възмъздіе пріа(л) еси, исцелити недvжныu».

Експліцит: «акы да не бг~м скверним послужать всемь, но живомоу бг~у на огнь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 250 арк. (1–9 — кін. XVI ст.; 10–76 — перш. чв. XVI ст.; 77 — кін. XVI ст.; 78–111 — перш. чв. XVI ст.; 112–113 — кін. XVI ст.; 114–250 — перш. чв. XVI ст.). Ркп. реставрований наприкінці XVI ст. Ркп. значною мірою обрізаний; на початку аркуші переплутані. Правильна послідовність: арк. 1, 112, 113, 2, 3 і т. д. Зошитів 36: I^8–X^8, XI^6, X^8–XIII^8, XIV^6, XV^8–XXIII^8, XXIV^6, XV^8–XXXII^8, XXXIII^6, XXXIV^8–XXXVI^8. Зошити XII і XIII переплутані при реставрації. У I зошиті збереглися два аркуші; у XI зошиті бракує третього та четвертого аркушів (між арк. 82 і 83); у XII зошиті бракує останніх трьох (між арк. 88 і 89); у XIII зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 88 і 89, 92 зв. і 93); у XIV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 99 і 100); у XV зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 99 і 100); у XVI зошиті бракує трьох аркушів (між арк. 107 і 108); у XXVII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 188 і 189); у XXVIII зошиті бракує першого аркуша (між арк. 188 і 189); у XXX зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 210 і

153. Мінея святкова

і

бракує перших чотирьох аркушів (між арк. 230 і 231). Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (170 × 120). Філіграні: 1) герб Єліта (арк. 1/4) — тип Каманін, Вітвіцька №147 (1599 р.), Laucevičus № 1547 (1599 р.); 2) терези в колі із шестилисником над ними (арк. 11/13) — тип Лихачев № 3413 (1512 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 95 на арк. 1–6 зв., 145 × 90 на арк. 7–250, рядків 22–23. Колонтитул кін. XVI ст. зберігся на арк. 1–6. Рубрикація на арк. 7–250.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 7–76 зв., 78–151 зв., дрібний; 2) арк. 152–250 зв., середній. Чорнило темно-коричневе; кіновар, на арк. 7–151 зв. кіновар жовтогарячого відтінку. Півустав кін. XVI ст. на арк. 1–6, 77, 112–113, середній, прямий, з невеликим нахилом управо. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту, прикрашені крапками. На бічному полі рубрикація троїчних значком «рибка»; на бічному полі арк. 158 зв. намальований чорнилом нотний стан з кількома нотами на ньому (XVII ст.?).

Оправа. Третя чв. XIX ст. (1854 р.), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Картон у темно-коричневій, майже чорній шкірі. Форзаци приклейні, папір гладкий, без філіграней. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець), яке потемніло, набуло чорного кольору. Конструкція оправи та оформлення кришок ідентичне оправам ркп. ф. 312, № 28, 31, 32, 78, 157, на яких є запис про оправлення у 1854 р. Рисунок басми на корінці ідентичний басмам на корінцях ркп. ф. 312, № 82, 87, 93.

Зміст. Богослужіння святкові на вересень–квітень. Починаються зі стихири по першій стихології «Крест Господень взем мудре», зі слів «възмъздіе пріа(л) еси, исцелити недvжныu», служби Новоліття і пам'яті прп. Симеона Стовпника, 1 вересня (кін. XVI ст.).

Текст перш. чв. XVI ст. починається зі стихир на літії служби Різдва Пресв. Богородиці, 8 вересня, з останнього слова стихири «Пронареченнаu вс-х царица», далі — стихира «Въ благознаменитый днь праздника нашего»: «славлень. сла(в) и ни(н) гла(с) и~ въ блгознаменныи дн~ь празника нашего» (арк. 10); закінчується на 8 пісні канону утрені, ін ірмос, служби вмч. Георгію, 23 квітня, «Радуюоесu по осуждении мучительском отроци», словами «да не бг~м скверним послужать всемь, но живомоу бг~у на огнь ...». Текстові лакуни: частина стихир на «Хвалите», зі стихири «Ты въ іордани кр~оьсu» до слів «сп~са моего. съ(и) е(сть) n дв~ы рож(д)еисu» служби Богоявлення (між арк. 82 зв. і 83); частина утрені: канон, стихири на «Хвалите», стихири воскресні та тропарі 7 пісні канону служби Стрітення Господнього, 2 лютого, зі слів «въ синаист-и гор- ...» (текст заклеєний) до слів «...конь положившаго. повел-нїю законномоу повиноуvoacz» (між арк. 88 зв. і 89), зі слів «не оужасаисu мене. цр~ева ...» до слів «архЇстратига. jбр-те бо блг(д)ть» (між арк. 92 зв. і 93); з читання Бут., зі слів «рvц- твои на плеооу врагь твои(х)» (текст підклеєний), до богородична 1 пісні канону «...ое поб-(д)нvu п-(с)нь ти г~и» служби Лазаревої суботи (між арк. 99 зв. і 100); з кондака «Призр- на тu г~ь. мое jбнав-vcv ...» до богородична 8 пісні канону утрені «мл~бами nгнавши. просв-ти възыскаюоа» служби апп. Петру і Павлу, 29 червня (між арк. 188 зв. і 189); зі стихири на стиховні «zко чиноначuлник и пособник», зі слів «и неприкосновенны(м) и св-то(м) вл(д)чныu

славы», до тропаря 1 пісні канону утрені, до слів «начилники х~е за ны пріими мл~иои(х)си» служби Собору Архістратига Михайла, 8 листопада (між арк. 210 зв. і 211); частини стихир на стиховні, зі слів «поб-ж(д)аемымь помооь. зв-з(д)о еже сіанїю бг~о...» до слів «zко тоила въ б-да(х) и скръб-(х) сvоа» та з тропаря 6 пісні «Сътранна и оужаснаа съд-ваеть чюдеса» до 9 пісні канону утрені, до слів «приитны(х) молитвы разар-v напастемь же и скръбемь тъмv въсегда», служби свт. Миколаю, 6 грудня (між арк. 224 зв. і 225 та між 230 зв. і 231).

Записи. 1) XVII ст., вкладний, на арк. 20–27, укр. скорописом, коричневим чорнилом, нерозбірливо, частково зрізаний та затертий: «z рабЇ божий Лејн (Лејнтий?) nдалъ tси сию книгу трефоло(гий) ... успения пре(с)в Бц~е це(р)ков Успіння Пресвятої Богородиці».

2) XVIII ст., на арк. 165 зв., укр. скорописом: «протопопа Лубtнски и бл~год-телю».

3) XVIII ст., на арк. 213 зв., укр. скорописом, коричневим чорнилом: «Василий Савичъ полковникъ Луб-нский».

4) XVIII – поч. XIX ст., на арк. 1, скорописом, коричневим чорнилом: «сtла Михновець».

5) 1854 р., на арк. 1, 8, 17, коричневим чорнилом: «Кієвософ. библіотеки 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 93», червоним чорнилом; «93», олівцем, — на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 93» на форзаці; той самий штамп, без номера, на арк. 89 зв. і 250 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 22 (XVI ст.).

153. МІНЕЯ СВЯТКОВА на березень–серпень. Без кінця. Перша половина XVI ст.

Ф. 312, № 90

Інципіт: «Пръв-е поставшисu и плоти възъграниu».

Експліцит: «болеи во рјж(д)енны(х) женами. zви(л)сu е(си) блж~енне».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–II + 309 арк. Ркп. реставрований наприкінці XVIII ст.; аркуші підклеєні; на арк. 181 обірваний нижній край. Зошитів 39 по 8 аркушів. У XXXIX зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (330 × 215). Філіграні:1) кабан (арк. 11) — под. Лихачев № 2732 (I пол. XVI ст.); 2) герб із мечем на полі та хрестом під щитом і літери *МФАГ* та дата *18 // 40* (арк. I і II).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 130, рядків 32. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, широкий, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 1 у рослинному стилі виконана чорнилом. Ініціали кіноварні, орнаментовані крапками, рисочками і розчерками; внутрішній простір деяких ініціалів заповнено подвійною смужкою (кіновар). На арк. 53 кінець останнього рядка прикрашений невеликим рослинним малюнком; на арк. 109, 223 на останньому рядку літери *s* та *з* прикрашені на нижньому полі невеликим елементом

рослинного орнаменту; на бічному полі арк. 247 малюнок чорнилом, що зображає «квітучий жезл» із птахом. На нижньому рядку деяких аркушів мачти літер довгі, прикрашені розчерками.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. (не раніше за 1840 р.). Дошки в темно-коричневій шкірі. Форзаци пришивні, з паперу голубуватого кольору (філігрань на верхньому форзаці (арк. I) — *18 / МФАГ*, на нижньому (арк. II) — *40 /* герб Гончарових з нашоломником і наметом (тип Клепиков 1959 № 381 (1828–1843 рр.). Від застібок лишилися врізні пробої. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі проглядає аморфний середник з рослинно-геометричним орнаментом, навколо нього шість орнаментальних басм видовженої форми.

Зміст. Богослужіння святкові з 1 березня, служби прп. Євдокії, заголовок: «мц~ь мар~о въ а~ дн~ь прп(д)бны матере нашеu е(в)докiu. на ги въ(з) стры(х) гла(с) д по(д) да(ст) знаменїе», поч.: «Пръв-е постившисu и плоти възъграниu», по 29 серпня, службу Усікновення глави Іоанна Предтечі; обриваються на початку першої стихири на стиховні на вечерні, словами «болеи во рјж(д)енны(х) женами. zви(л)cu е(си) блж~енне».

Записи. 1) 12 грудня 1612 р., вкладний, на арк. 1 зв.–15, сербським скорописом, коричневим чорнилом: «Сїu ра(б) бж~їи Лej(н)тїt архїма(н)дри(т) приле(п)скы и пtлаго(н)ски з ла(с)ки бж~їи і полj(н)скjго мона(с)тира зовомого хомора на пр-дм-стїt нового м-ста пjлjно(м) хра(м) оуспенїа пр(с~)тые вл(д)ч~ца наша бц~а и пр(с~)но дв~ы марїu даю сїю кн~гу. трифолои си pt(ч) минtu избрана на s~ мс~ца на в-чныu часи нtпороуштно, которою кто бы хотt(л) дt(р)зноути nдалї(т) n того ст~ого храма, таки кино(т) n гд~а бг~а і n прч(с~)таu tго бг~омт~ръ да прїиmu(т) времtнную и нtха(и) боудт(т) проклu(т) n ст~го і животворzоаго дх~а: и n ст~ы(х) jц~ъ бгоносны(х) т~ и~і и(ж) в никt(и) бывши(х) і n на(с) гр-шны(х) zко свт~окра(д)ца. пописана в л-(т) ≠зр~к n създанїа миру, а n въплооtнїа сн~а бж~ ≠ах~ві мц~а дt(к) р~і днu».

2) 22 липня 1651 р., дарчий, на арк. 1–16, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Во имz nца и Сн~а и Ст~ого Дх~а и моли(т)вамы Пр(с~)тоt Бц~- и пр(с~)но Дв~- Маріи tu моли(т)вамы во в-кы Ами(н). z рабъ Бж~ы Трохы(м) козакъ Гавро(н)ски во(и)ска Запоросского дал tси сыю книгу господину nцу Іjа(н~)ну Добренку свеоеныку своему Гайворо(н)скому в-чными часы. А хто бы м-л nдалити таковаu да буде(т) проклz(т) у ct(й) в-к и в будуои(й). Анаатtмаю во в-ки в-комъ Аминь. Д-ulocu в руку n созда миру ≠ах~на м-(с~)ца іюлz днz к~в Іj(а~)н Добре(н)ко Сока(л)скы попъ Гавро(н)скы настоzte(л) Ст~оt Покровы рукою вла(с)ною».

3) XVIII ст., купчий, на арк. 17–29, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сию кнїгу їва(н) васїльевъ сынъ можаиский цtркви

никс - - - - - - - -
сыну пдъписалъсѡ».

4) XVIII ст., на арк. 1–8, півуставом, коричневим чорнилом: «Сиѡ книга нико(л)ского попа луки и его д-те(и) семена івана ј(р)т-мїѡ».

5) XIX ст., власницький, на форзаці, коричневим чорнилом: «Сія книга Ивана Іевъливича Лебедева».

Старі шифри, штампи, наклейки. «736», чорним чорнилом, на ярлиці, на арк. 1. Два штампи «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № _», один з них із «№ 736», на форзаці; той самий штамп на арк. 1, 263.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 22–23 (XVI ст.).

154. МІНЕЯ СВЯТКОВА на рік. Друга третина XVI ст.
Ф. 312, № 91

Інципіт: «септ-вриz въ. а~. дн~ь. Начатокъ индиктоу».

Експліцит: «сла(в~). гла(с~). е~. Прп(д)бне».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 605 арк. (1–6, 425 — поч. XVII ст.; 7–424, 426–605 — др. трет. XVI ст.). Арк. 1–6, 425 вставлені при реставрації на поч. XVII ст. Арк. 477 надірваний знизу, на арк. 223, 224 відірвані нижні кути. На перших аркушах сліди замокання. Бракує кількох аркушів між арк. 599 і 600. Зошитів 76: I^7–II^7, III^8–XXII^8, XXIII^9, XXIV^8–XLIV^8, XLV^5, XLVI^8–LXVII^8, LXVIII^7. LXIX^8–LXXV^8; від останнього, LXXVI зошита збереглося 5 аркушів. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша, збереглася до LVII зошита включно.

Матеріал письма. Папір 4° (236 × 170). Філіграні: 1) рукавичка з літерами *PG* та короною над нею (арк. 240) — под. Лихачев № 1658 (1535–1540 рр.); 2) рука (арк. 426) — под. Лихачев № 1571 (1530 р.); 3) рука (арк. 438) — под. Briquet № 11406 (1528 р.); 4) рукавичка з короною над нею (арк. 473) — тип Лихачев № 1606–1608 (1535 р.); 5) літера *P* з чотирилисником над нею, I варіант (арк. 353) — под. Briquet № 8648 (1541–1543 рр.); 6) літера *P* з чотирилисником над нею, II варіант (арк. 288) — под. Лихачев № 1831 (1558 р.); 7) глечик одноручний з двома смугами вертикального орнаменту (арк. 425) — под. Лихачев № 3811 (1549 р.); 8) гербовий щит із трьома хрестиками та трьома смугами, під щитом літера *d* (арк. 572) — под. Briquet № 1482 (1526 р.); 9) єдиноріг (арк. 562) — аналог не встановлений; 10) лілія (арк. 1) — сх. Каманін, Вітвіцька № 302 (1599 р.).

Організація сторінки. Поле тесту 180 × 100 (190 × 115), рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Чорнило коричневе, темно-коричневе. Почерків чотири: 1) арк. 7–487 зв.; 532–547 зв., вузький, майже без нахилу; 2) арк. 487 зв.–529 зв., тонкий, без нахилу, широкий, квадратний; 3) арк. 530–531 зв.; 556–605 зв., дрібний, квадратний, з невеликим нахилом управо, чорнило темно-коричневе, майже чорне; 4) арк. 548–555 зв., крупний, недбалий, лінії букв покручені. Чорнило коричневе, темно-коричневе. Півустав поч. XVII ст. трьох почерків: 1) арк. 1–6 зв. — верхня половина аркуша; 2) 6 зв. — нижня половина аркуша; 3) арк. 425, дрібний широкий, недбалий. Чорнило коричневе; кіновар.

Оправа. Кін. XVIII – поч. XIX ст. Дошки в коричневій шкірі. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами на лицьовому боці; нижня тріснута впоперек, частини тримаються разом за рахунок шнурів та покриття. Форзаців не було, звороти кришок не виклеєні. Застібки втрачені. Від фурнітури на обох кришках залишилися три жуковини

в кутах на нижній кришці. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. На верхній кришці в кутах обрамлення уступчасті орнаментальні косинці, в центрі — ромбовидний овальний орнаментальний середник (лишився тільки контур). На верхній кришці та корінці паперові наклейки з назвою ркп., виконані чорнилом.

Зміст. Богослужіння двунадесятих та великих свят та вибраним святим. Заголовок: «Книга гл~емаz треаолой приеим-u стры(х) и канони пре(д) все го(д)иое Гд~скымъ прз(д)никомъ і прч(с)тей Бц~и. і нарочиты(м) ст~ы(м) мч~нкомъ и прп(д)бнымъ»; поч.: «септ-вриz въ. а~. дн~ь. Начатокъ индиктоу». Обриваються на початку стихири на «Хвалите» служби Харитона Сповідника, 28 вересня: «сла(в~). гла(с~). е~. Прп(д)бне ...». Текстові лакуни: зі стихири на «Хвалитех» «Преподобне отче, измлада добродетели прилежно постився» служби прп. Сергію Радонезькому, 25 вересня, зі слів «И тем прием чю...», до закінчення сідальна «Страдания боленьми искусився», до слів «св-тилникъ светель харитоне бл~жне», служби спов. Харитону (між арк. 599 і 600).

Записи. 1) Др. пол. XVII ст., на арк. 1, українським скорописом, коричне-вим чорнилом: «Книга мн~стрz Межигор(р)скjго».

2) XVII ст., вкладний, на арк. 1 зв.–3, українським скорописом, коричне-вим чорнилом: «сиz книга глаголtмаz трефоло(й) на (х)ра(м) божи(й) на лохвицы («на лохвицы» підписане чорним чорнилом) надано рабо(м) божи(м) ивано(м) василtвичt(м)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № _» на вільному аркуші форзаца та арк. 1, 18, 327, 605 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 23 (XVII ст.).

155. МІНЕЯ СВЯТКОВА на березень–серпень. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст.

Ф. І, № 5570

Інципіт: «Трьпиое моученїа кр-пко радуюоесu надеемы(м)».

Експліцит: «Съвыше дарова».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 239 арк. Від арк. 239 зберігся верхній лівий кут. Ркп. реставрований, перші шість аркушів підклеєні папером кін. XIX – поч. XX ст. Зошитів 21: I^8–XXX^8, XXXI^3. У IV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 31 і 32); у V зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 31 і 32); у XIII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 100 і 101); у XXXI зошиті відірваний останній аркуш. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (335 × 220). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 4) — тип Laucevičus № 3677 (1548 р.); 2) II варіант (арк. 48) — тип Laucevičus № 3695 (1545 р.).

Організація сторінки. Поле тексту: 2 стовпчики 255 × 70, рядків 37. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., дрібний, широкий, з невеликим нахилом управо. Почерків два: 1) арк. 1–17 (перший стовпчик, верх), 125–239; 2) арк. 17–124 зв. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали прикрашені завитками, крапками та розчерками.

Оправа. Первинна, сер. XVI ст., поновлювалася у XIX ст. Дошки в темно-коричневій шкірі з червонястим відтінком, втрачені частини покриття доповнені шкірою інших кольорів: темно-коричневою (корінець), чорною (верхня кришка). Від первинної оправи збереглися: первинне шиття на шнури, нижня кришка зі шкіряним покриттям і частина покриття на корінці. Розмір та матеріал кришок різні: нижня (первинна) дерев'яна, товщиною 10 мм, урівень з блоком, з гладкими торцями, верхня (поновлена) картонна, товщиною 7 мм, з кантами. Корінець глухий, прямий, з бинтами. Каптали не збереглися. Форзаци приклейні (XIX ст.), на первинній оправі форзаців не було. Застібки втрачені; при поновленні оправи вони не ставилися. Фурнітура: жуки в центрі круглої форми, в кутах конусоподібної (зберігся один у лівому верхньому куті), покриті іржею. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець) виконано дорожником та басмами, збереглося незадовільно.

Зміст. Богослужіння святкові березня–серпня. Починаються службою сорока мчч. Севастійським, 9 березня. Заголовок: «М(с)ца марта а~ стыхъ мчникъ и(ж) в севастїи»; поч.: «Трьпиое моученїа кр-пко радуюоеcu надеемы(м)». Після служби Покладення чесного пояса Пресв. Богородиці, 31 серпня, дописана служба прп. Кирилу Білозерському, 9 червня, яка обривається першою стихирою на «Хвалите» «Съвыше дарова[нїu чудесъ]». Текстові лакуни: з першої стихири на «Господи воззвах» «Иже бессм~ртн-и жизни сподобленъ», зі слів «егда единосуонаго, и съ. . .», до середини сідальна святого «Премудрости слова навык», до слів «...шенїемь јставленіе даровати, тебе бо има(м) надеж(д)оу рабь твои», канону утрені служби свт. Афанасію Александрійському, 2 травня (між арк. 31 і 32); з кінця стихири на «Хвалите» «Иже n отца zвльcu бжїе слово», зі слів «т-м же и бл~жень еси симоне варь и...», служби апп. Петру і Павлу, 29 червня, до стихири апостолам на «Господи воззвах», до слів «...на зилота, и мата-а почт-мь» (текст не співпадає із друкованим), служби Собору свв. апостолів, 30 червня (між арк. 100 і 101).

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. 19501», чорним чорнилом, на форзаці. «№ 3», червоним олівцем (закреслено), на форзаці. «Акт № 438», олівцем, на форзаці. Шифр «I, 5570», фіолетовим чорнилом, на вільному аркуші форзаца. «№ 106», червоним олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Б. УАН» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 238 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 22.04.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка, інв. № 19501 (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 112, № 8).

Опис. Фондовий.

156. МІНЕЯ СВЯТКОВА на рік. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. I, № 7497

Інципіт: «прославлена. моли х~а б~а мир ... (обірвано)ти веселе(н)н-й».

Експліцит: «оумоли сн~а сп~и дш~а нш~а. сла(в)ословїе ве(л)кое».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 335 арк. (16–22, 44–50, 52–59, 95–127, 137–143, 145–184, 189–190, 193–198, 201–204, 218–222, 268–274, 276–315, 316–319, 323–324, 325–335 — XVI ст.; 1–15, 21, 22–42, 51, 60–94, 128–135, 144–144, 185–186, 188–188, 191–192, 199–200, 205–217, 223–267, 275–275, 294, 316, 320–322, 324 — XVII ст.). Ркп. сер. XVI ст. реставрований та дописаний на поч. XVII ст. Чисті аркуші: 43 зв., 128 зв., 136–136 зв., 192 зв., 235 зв., 324 зв. Блок розбитий; аркуші випадають, вирізані біля корінця, пошкоджені; арк. 119, 252, 258 розірвані; арк. 316 з двох склеєних аркушів. При суч. пагінації послідовність аркушів переплутана; правильна послідовність: 1, 2–6, 51, 7, 8–50, 289, 52–94, 101, 95, 96–100, 102, 103–139, 270, 271, 140, 141–164, 170, 165, 166–169, 171–268, 271, 272–288, 290, 291 до кінця. На арк. 44, 137, 145 (угорі) текст викреслений. Бракує аркушів між арк. 20 і 21, 21 і 22, 49 і 50, 289 і 52, 139 і 140, 158 і 159; 267 і 268. Сигнатура часу створення ркп. (див. *Організація сторінки*).

Матеріал письма. Папір 4° (210 × 150). Філіграні: 1) герб Сокира, проглядається частково (арк. 11) — тип Laucevičus № 1675 (1598 р.); 2) на гербовому щиті під короною сфера з літерою *B* та подвійним хрестом над нею (арк. 19/20) — под. Лихачев № 3283 (1560 р.); 3) герб Яструбок, проглядається частково (арк. 25) — тип Каманін, Вітвіцька № 19 (1584 р.); 4) герб з літерою *S* (арк. 26, 39), проглядається нечітко — тип Тромонин № 1731 (1600 р.); 5) кабан, I варіант (арк. 54, 57) — тип Лихачев № 3292 (1535 р.); 6) герб Єліта (арк. 70) — под. Каманін, Вітвіцька № 157 (1598 р.), Мацюк № 134 (1601–1604 рр.); 7) кабан, II варіант (арк. 101, 102) — Лихачев № 1754 (1554 р.), Laucevičus № 3654 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту, кількість рядків та наявність сигнатури відповідно до почерків: 1) 145 × 105; рядків 17; 2) 175 × 115; рядків 21–23; сигнатура відсутня; 3) 115 × 105; рядків 18; сигнатура відсутня; 4) 170 × 125; рядків 19; сигнатура відсутня; 5) 160 × 110; рядків 22; 6) 155 × 95; рядків 20; сигнатура збереглася на арк. 173; 7) 155 × 110; рядків 19–20; сигнатура відсутня. Колонтитул; рубрикація фрагментарна. На бічному полі арк. 18, 205 зв. редакторські правки.

Письмо. Півустав XVI ст. Чотири почерки: 1) арк. 16–22, 137–143 зв., 189–190 зв., 193–198 зв., 201–204 зв., 218–222, 269–270 зв., 316 зв.–319, дуже дрібний; 2) 44–50, 268–268 зв., 271–274 зв., 276–315 зв., 323–324 (сер.), дрібний, з нахилом вліво; 3) 95–127 зв., 145–184 зв., широкий, прямий, густий; 4) 52–59, 325–335, середній, закруглений. Чорнило темно-коричневе, крім почерку № 4 (чорнило світло-коричневе). Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Три почерки: 1) арк. 1–15, 32–42 зв., 51; 320–322 зв., високий, вузький; 2) 21, 26–31 зв., 60–94 зв., 128–135 зв., 144–144 зв., 185–186 зв., 188–188 зв., 191–192, 199–200 зв., 205–217 зв., 223–267 зв., 275–275 зв., 316, 324, дрібний, в розрядку; 3) 22 зв.–25 зв., 294, грубий, крупний, розгонистий. Чорнило чорне.

У приписках: 1) арк. 43, скоропис XVII ст.; 2) арк. 222–222 зв., скоропис XVII ст. іншої руки; 3) арк. 316 зв., на приписаному заголовку скоропис XVIII ст.

Оздоблення. Кінцівки колофоном. Ініціали прості кіноварні, прикрашені завитками та рисочками, елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Поч. XVII ст. Від оправи лишилися тільки дерев'яні кришки; торці гладкі, врівень з блоком по коротким обрізам, а по бічному вужчі за блок, що призвело до пошкодження аркушів по бічному обрізу. Для переоправлення були використані кришки від іншої книги. Застібки на шпеньок втрачені.

Зміст. Богослужіння святкові на рік. Починаються стихирою на стиховні служби Новоліття та прп. Симеону Стовпнику, 1 вересня, «Радуйся, Обрадованная Богородице Дево» (текст поновлений на початку XVII ст.), зі слів «...прославлена. моли х~а б~а мир [дарова]ти вселе(н)н-й». Текст сер. XVI ст. починається на арк. 16; заголовок: «м(с)ца се(п)тебра s~ ст~го архистратига ми[хаила]»; поч. «Трисолнчного бж(с)тва пре(д)стате(л) св-те(л)». Текст закінчується заголовком Великого славослов'я служби Успіння Пресв. Богородиці, 15 серпня: «оумоли сн~а сп~и дш~а нш~а. сла(в)ословїе ве(л)кое». На арк. 269, 270, 289 текст, що дублює основний текст. День апп. Петра й Павла помилково позначений під 24 червня замість 29. Текстові лакуни: з другого тропаря 8 пісні канону утрені «Мысле(н)ны(х) и безпло(т)ны(х) чиноначалникь», зі слів «бж~іи слоужите(л) михаиле показасu поu непреста(н)но», до першої стихири на «Хвалите», до слів «въ мир-торжествоуюое, иже на престол- славы бг~ови с-дuoТмоу возопїе(м) п-(с)», служби Архістратигу Михаїлу, 6 вересня (між арк. 20 і 21); з початку служби Різдву Пресв. Богородиці, 8 вересня, до закінчення сідальна по першій стихології утрені цієї служби, до слів «неплоды раж(д)аТ(т) бцю. и питате(л)ницю жизни нашеu» (між арк. 21 і 22); з тропаря 5 пісні «Источнико(м) ти животным напои раба си. оутробою распа...» до заголовку 7 пісні канону утрені «п(с) Р~ їрмо(с). в-тиu хв~ише(с) про(ц)» служби ап. Іоанну Богослову, 26 вересня (між арк. 49 і 50); із заголовку стихир на «Хвалите» «на хва(л). стры(х). гла(с) и~ по(д) j прТславное» утрені служби ап. Іоанну Богослову, 26 вересня, до середини стихир на стиховні служби Покрова Пресв. Богородиці, 1 жовтня, до слів «...литсu. с(х) слиши дои ви(ж)» (між арк. 289 і 52); із заголовку служби «въ н-. к~. м(с~)ца пре(д)пра(з). испо...» до другої стихири святим «праjцемъ м(д)рымъ. совъзыраеть же авель» на вечерні у Неділю святих отців (між арк. 158 і 159); з початку утрені до тропаря 3 пісні канону, до слів «В-нце(м) страданЇu сиu славно. бл~гоч(с)тию призываюоu тu», служби вмч. Георгієві (між арк. 267 і 268).

Приписки: на арк. 43 тропар Покрова Пресв. Богородиці (XVII ст.); на арк. 222–222 зв. антифони служби Богоявлення (XVII ст.); на арк. 316 зв. (вгорі) заголовок служби Преображення, написаний на вклеєній смужці аркуша пізнішим почерком (XVIII ст.).

Записи. 1) Кін. XVI ст., проба пера українською і польською мовами із згадуванням сану митрополита, на арк. 59 скорописом, на арк. 59 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «з митрополитомъ кие(в)скимь и гали(ц)кимь. и всеz руси».

2) Поч. XX ст., олівцем, на арк. 51: «Экск. Д. Щербаківського».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рук. № 351», чорним чорнилом; «№ 24», олівцем; «№ 1», олівцем, — на арк. 51. Штамп «Всеукраїнський історичн. Музей ім. Т. Шевченка» на внутрішньому боці верхньої кришки оправи.

Історія надходження. До ВР ркп. надійшов у складі Колекції історичної (№ 351) Музею українського народного мистецтва (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича») у 30-х роках XX ст., інв. запис 1939 р.

Опис. Фондовий.

157. МІНЕЯ СВЯТКОВА на лютий–серпень. Без кінця. Третя чверть XVI ст.

157. Мінея святкова

Ф. I, № 7492

Інципіт: «ц-и вечерни ст~ры(х) во(ск)респа».

Експліцит: «покои свершенъ приходить незав-стно. На земли га~ со~е».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 426 арк. (1–23, 426 — XVIII ст.; 24–425 — третя чв. XVI ст.). Аркуші пошкоджені, кілька аркушів надірвано; арк. 1 розірвано навпіл; від арк. 2 відірвано нижній кут; арк. 426 зберігся частково (п'ята частина аркуша). Ркп. перешитий і доповнений при реставрації XVIII ст. (арк. 1–23, 426). Зошитів у ркп. XVI ст. 36: I^{11}, II^{12}–III^{12}, IV^{11}, V^{12}–VIII^{12}, IX^{11}, X^{12}–XIII^{12}, XIV^{15}, XV^{12}, XVI^{10}, XVII^{12}–XXVIII^{12}, XXIX^{10}, XXX^{12}, XXXI^{9}, XXXII^{6}, XXXIII^{8}, XXXIV^{10}–XXXV^{10}, XXXVI^{6}. У XV зошиті бракує двох аркушів (між арк. 193 і 194); у XX зошиті бракує першого аркуша (між арк. 248 і 249), у XXXVI зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура часу створення ркп. у лівому куті нижнього поля звороту аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 190). Філіграні: 1) ведмідь (арк. 35) — тип Briquet № 12325 (1559 р.); 2) кабан (арк. 381) — тип Laucevičus № 3295 (1554 р.); 3) листоноша (арк. 2а) — тип Laucevičus № 2740 (1689 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 125 × 230, рядків 27. Колонтитул (почерком XIX ст.); рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. П'ять почерків: 1) арк. 24–90 зв., 378–402 (9, 5 верхніх рядків), 402 (з останніх 3-х рядків)–425 (8 верхніх рядків), 425 зв., середнього розміру, рівний, з нахилом вправо; 2) арк. 91–191 зв. чергується з почерком № 3, середній, нерівний; 3) арк. 192–319 зв., 320–377 зв., великий, квадратний, з невеликим нахилом вправо; 4) арк. 320–321 зв., на арк. 322–327 чергується з почерком № 3, рівний, вузький; 5) арк. 378, 402 (з половини 10-го рядка — 14, 5 рядків), 425 (з 9-го рядка), дрібний густий. Чорнило коричневе, темно-коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. на арк. 426, чорне чорнило. Півустав, що переходить у скоропис XVII ст., на арк. 344 зв., 377 зв., 399 зв., світло-коричневе чорнило. Півустав, що переходить у скоропис XVIII ст., на арк. 1–23, чорне чорнило.

Оздоблення. Заставка на арк. 24: прямокутна двоконтурна кіноварна плетінка; фарби: жовта, сіро-блакитна, бордова. Ініціали кіноварні, з елементами рослинного орнаменту. Малюнок (пізній) на арк. 344 зв. зображує свт. Василія Великого (?) із написом: «Початок мудрости. Архит(р)t Х(~с)в Васили(й)».

Оправа. XVIII ст. Дошки в темно-коричневій шкірі; на верхній кришці покриття розрізано гострим предметом наскрізь; частково відривається корінець покриття біля нижнього обрізу нижньої кришки. Кришки з рантами та кантами по верхньому та нижньому обрізах, по бічному обрізу співпадають з блоком. Верхня кришка відірвана від блока, тримається разом за рахунок покриття. Обрізи зелені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини, для них було використано папір низької якості. Застібки поновлювалися у XIX ст. (?), від них лишилися іржаві врізні пробої та прикріпи. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі ромбовидний сюжетний середник «Розп'яття з двома Предстоячими».

Зміст. Богослужіння святкові на лютий–серпень.

Арк. 1–23 зв. Богослужіння січня, Обрізання та Богоявлення Господнього (XVIII ст.). Заголовок: «ъ а~ еже по плоти ... и сп~са Нашегј Іс~ Ха~ ... тых пца Нш~его Василіu [еп]спа Каппадокїйскїа Кесаріа»; поч.: «...ц-и вечерни ст~ры(х) во(ск)реснаu» (аркуш зліва підклеєний, а справа обрізаний); текст закінчується словами «При(ч) zвисu аще в сре(д) или пu(к) пр(з)ник сей слҮчи...». Ркп. XVI ст.

починається на арк. 24 зі служби мч. Трифонові, 1 лютого. Заголовок: «мц~ь аерал иже имат дніи ки~». Закінчується початком другого тропаря 8 пісні канону утрені служби Покладенню чесного пояса Пресв. Богородиці, 31 серпня, «...покои свершенъ приходить незав-стно. на земли га~ со~е...» (арк. 425 зв.). Текстові лакуни: з читання Притчей на вечерні, зі слів «азь мене любuoza блю(!), възыскаюои же мене обрu...», до тропаря 1 пісні, до слів «...ръже въ море. кр-пкыи въ бранехь. поимь емоу п-(с) нову», канону утрені служби прпп. Онуфрію Великому та Петру Афонському, 12 червня (між арк. 193 і 194); з богородична 8 пісні канону утрені «Оумр~оавиетсu см~рть», зі слів «жизнь бо родила еси съставъноую х~а ба~ прчистаu. пре(д)...», до другої стихири на «Хвалите», до слів «истачаете в-рны(м) исц-ленїu бесребръници», служби безсрр. Космі і Даміану, 1 липня (між арк. 248 і 249).

Пізні приписки: арк. 344 зв. Початок служби Неділі ваій (XVII ст.); поч.: «на велиц-и вТчТрн-. Бл~жТн мYж» до закінчення стихири на «Господи воззвах» «оу тТбТ сотвори(м) пасхY со оученики моими. слава и нн-. стихі...».

Арк. 426. Уривок повчання про піст (з ркп. XVII ст.). Текст майже не читається (аркуш обірваний вздовж), на звороті аркуша є заголовок: «Повченїе ј ст~е(м) пост-».

Записи. 1) 1677 р., побутовий, зі згадуванням дати та імені, на арк. 177, півуставом, кіновар'ю: «року ≠а~ х~ о~ р~ го родисu антони(й)».

2) 1686 р., історичний, на арк. 402, українським скорописом, чорним чорнилом: «року ≠а~ х~ п~ s~ стоuла хоро(н)а кt(в) жолнїру е куклz(х)».

3) 1751 р., на арк. 101 зв.–102, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Року Бжиz ≠а q ~на а правило брат(с)тво Копттжи кt празнику мц~а июлz днz (неразб)».

4) XVIII ст., читача, із підписом, на арк. 403, скорописом, коричневим чорнилом: «За той характтръ тому, хто тыи параміи писавъ надобъно пzтъсотъ палокъ в tдно и в другоt вздутъ плечо. М. Розмишлович».

5) XVIII ст., на арк. 403, скорописом, коричневим чорнилом: «Zк маешъ читати Л-пше и маешъ мовчати, а нижели маешъ брехати».

6) 1934 р., на форзаці, олівцем: «с. Кустинъ, Ровенск. у. 1934 г. М. Б-ляшевский».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 13», олівцем; «Рукоп. № 30», чорнилом, на ярлиці, — на форзаці. Штамп «Кіевский музей Імператора Николая II» на арк. 1, 19, 40, 100, 120, 160, 200, 220, 240, 280, 300, 320, 340, 360, 380, 400. Штамп «Інв. № 7492» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР ВБУ 14.12.1937 р. з Українського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 30) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 231).

Опис. Щеглова 1916, 7.

158. МІНЕЯ СВЯТКОВА на березень–серпень. Без початку та кінця. 70–80-ті роки XVI ст.

Ф. 306, № 27

Інципіт: «перв-е агг~ло(м) нев-домо. и преж(д)е в-къ съблюдаемь».

Експліцит: «и в роукоу своего сн~а и вл(д)кы славно и свыше слова представлuетсu. екже zко мт~рь бж~ію».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 206 арк. Ркп. реставрований у XIX ст.; аркуші підклеєні. Зошитів 43: I–IV втрачені, V[10]–VIII[10], IX, X втрачені (між арк. 39 і 40); XI[10]–XLII[10], як XXV пронумеровані два зошити: арк. 178–187 і арк. 188–197. У V зошиті бракує першого аркуша; у VIII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 39 і 40); у XI зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 39 і 40; між арк. 47 і 48); у XLI зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 347 і 348; між арк. 355 і 356); у XLII зошиті бракує перших двох та останніх двох аркушів (між арк. 355 і 356 та наприкінці ркп.). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля. Фоліація пізня, проставлена цифір'ю на арк. 1–49.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 160). Філіграні: 1) герб Остоя з літерами *МК* над ним, фрагмент (арк. 8) — под. Laucevičius № 2554 (1575 р.); 2) кабан (арк. 111/114) — под. Лихачев № 3339 (1576 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 100, рядків 21. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., тонкий, дрібний, без натиску, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали прості кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Кін. XIX – поч. XX ст. Картон в полотні (ряднині). Шиття на шнури з джгута. Корінець заокруглений, глухий, гладкий. Каптали фабричні, приклейні. Форзаци прошивні.

Зміст. Богослужіння святкові на березень–серпень. Починаються стихирою Архангела на «Господи воззвах» «Гавриил великий, ум боговиднейший» служби Благовіщення, 25 березня, зі слів «перв-е агг~ло(м) нев-домо. и преж(д)е в-къ събдюдаемь»; закінчуються стихирою на стиховні «Давидскую песнь днесь, людие» словами «и в роукоу своего сн~а и вл(д)кы славно и свыше слова представлuетсu. екже zко мт~рь бж~ію» служби мчч. Флору і Лавру, 18 серпня, яка була пропущена, про що є приписка на нижньому полі арк. 314, та разом зі службою прп. Олексію, людині Божій (арк. 352), дописана після останньої за місяцесловом служби серпня — Покладення чесного пояса Пресв. Богородиці. Текстові лакуни: з другого тропаря «Радуйсu граде роу(с)скїй» 9 пісні канону утрені служби прп. Феодосію Печерському, 3 травня, зі слів «и застпvника теплаго бж~ственаго аjедосїа ты въспрї...», до вказівок на літургії «на ли(т)ргїи. блж~на. n канона п-(с) г~ и ѕ~» служби ап. Іоанну Богослову, 8 травня (між арк. 39 і 40); із сідальна святителю «с-(д) гл~с а~ пj(д) гро(б) твои. Пренесенїе тво[е]» до першого тропаря 5 пісні канону утрені «...влuю тu. Въ мир-(х) пр(с)тлъ им-лъ еси» служби свт. Миколаю, 9 травня (між арк. 47 і 48); з останнього тропаря пісні 1 «Пj(д) твою твои людїе всенепорочнаu прит-кають силоу. пj(д) твои» до ірмоса 4 пісні канону утрені «радованїе. не jставль zдра nча» служби Покладення чесного пояса Пресв. Богородиці (між арк. 347 і 348); з сідальна по полієлею «Гла(с) гн~ь zко оуслыша», зі слів «чтоуои(м) любовїю всеч(с)тноую памu(т) твою», до другого тропаря 6 пісні канону утрені «оумное дш~а око jчистилъ еси n страстеи» служби Олексію, людині Божій (між арк. 355 і 356).

Записи. 1863 р., власницький, на арк. 1–15, коричневим чорнилом: «1863 г. Принадлежить Библіотек– Кіево-Печерскія Успенскія Лавры»; на арк. 147–159, 343–355 зв. той самий запис без дати.

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «№ 27/Доп. 9»; «№ 9», олівцем, на внутрішньому боці верхньої кришки. «Д. 9»; «№ 116», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1925 р. з бібліотеки КПЛ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 49).

Опис. Петров 1896, 16 (XVII ст.).

159. МІНЕЯ СВЯТКОВА на лютий–серпень. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 88

Інципіт: «нбс~ниии чинове ст~аu бц~е ч(с~)таu».

Експліцит: «eb~ лк. при(ч~). п(с~)н. е(ди)но(моу) прп(до)бному».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 178 арк. Чисті аркуші: 4–4 зв., 1зв., 24 зв., 83 зв.; аркуші закапані воском; вирізані аркуші між арк. 83 і 84, 106 і 107, 142 і 143. Ркп. реставрований, деякі аркуші підклеєні. Зошитів 16: I^{12}–VII^{12}, VIII^{11}, IX^{12}, X^{11}, XI^{12}–XIII^{12}, XIV^{14}, XV^{12}, XVI^{11}. У I зошиті збереглися чотири аркуші; у XIV зошиті вирізано перший аркуш. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша; з IX зошита — сигнатура другого рахунку на звороті аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (320 × 205). Філіграні:1) кабан (арк. 12) — тип Laucevičus № 2702 (1583 р.); 2) герб Єліта, I варіант (арк. 15) — под. Каманін, Вітвіцька № 150 (1592 р.); 3) герб Єліта, II варіант (арк. 27) — под. Каманін, Вітвіцька № 140, 141 (1587 р.); 4) герб Сокира, I варіант (арк. 119) — под. Каманін, Вітвіцька № 229 (1588 р.); 5) герб Сокира, II варіант (арк. 127) — под. Каманін, Вітвіцька № 22 (1589 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 135, рядків 26–30. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерків одинадцять: 1) арк. 1–3 зв., 166 зв.–178; 2) арк. 5–8 (8 верхніх рядків); 3) арк. 8 (з 9-го рядка)–12; 4) арк. 13–24, 73–83; 5) арк. 25–72 зв.; 6) арк. 73–83; почерки № 7 та № 8 постійно чергуються на арк. 94–110 зв.; 9) арк. 84–93 зв.; 10) арк. 111–151; 11) арк. 151 зв.–166. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, невеликих розмірів, орнаментовані розчерками та крапками. У заголовках в'язь. Кінцівки колофоном.

Оправа. Первинна, кін. XVI ст. Дошки у темно-коричневій шкірі. Кришки врівень з блоком, торці гладкі. Блок шитий на чотирьох подвійних шнурах. Корінець глухий, деформований, увігнутий всередину, по всій довжині обклеєний смужкою полотна. Каптали з губочкою, мають незначну висоту та довжину, повністю зберігся нижній каптал. Серцевина капталу закрита кінцями шкіри покриття і прошита льняними нитками. Форзаців не було. Звороти кришок не виклеювалися. Застібки втрачені. Сліпе тиснення на кришках, корінець гладкий. Схема розміщення тиснення майже однакова. Обрамлення та членування його внутрішнього простору виконано потрійною лінією різної товщини. Обрамлення складається з двох лінійних рамок різних розмірів, кути яких з'єднані між собою потрійними лініями, а внутрішній простір розділений на 24 трикутники та чотири видовжені прямокутники по два зверху та знизу по коротким сторонам обрамлення.

Зміст. Арк. 1–155. Богослужіння на свята лютого–серпня. Служба передсвята Успіння Пресв. Богородиці, 14 серпня, розміщена на початку ркп. (арк. 1–4). Заголовок: «мца того (же) ді~ праздн(е)ство успениz

преч(с)тыu бц~а»; **поч.**: «ве(ч~) ст~рь(х) гла(с~) а~ по(д) нбн~ы иномь ра(д)». **Заголовок лютого (арк. 5)**: «м(с) феврал в ср-теніе г~а нашего іс~оу х~а. въ немже твори(м) агриппинїа».

Арк. 155–178. Служби святим загальні; закінчуються службою преподобним: «еb~ лк. при(ч~). п(с~)н. е(ди)но(моу) прп(до)бному».

Арк. 178 зв. Воскресний тропар 1 гласу «Камени знаменаноу n іоудеи».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 91», чорним чорнилом, на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 91» на арк. 4; той самий штамп, без номера, на арк. 140, 178 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до Софійського собору з Межигірського монастиря (Петров 1904, 22). До ВР ркп. був переданий у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 22 (XVI ст.).

160. МІНЕЯ СВЯТКОВА І ЗАГАЛЬНА. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.

Ф. 301, № 118 л

Інципіт: «Връховнему апл~є оучн~кь бы(в~)».

Експліцит: «сапоґы жел-зны гвоз(д)їа ... јбуша. и к тому сvх... бы(с~) бє(з~) мл(с~)ти».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 233 арк. Ркп. частково реставрований у XVIII ст. (?), підклеєні розірвані частини аркушів, кути на арк. 165, з втратою декількох слів і відновленням на арк. 165 зв., та підклеєні вирізані раніше нижні поля із записами на арк. 1, 21 (?), 223. Сліди замокання на початку та в кінці ркп. Аркуші поруділи, краї ветхі. кути покручені, розірвані, на арк. 1 — з втратою кількох слів у правій верхній частині; по всьому ркп. воскові плями; розірвано нижнє поле арк. 181; пропалені дірки в арк. 131–133, 217; випадають з блока книги арк. 11, 229–233, наявна лише верхня частина аркуша; в кінці ркп. окремо знаходиться верхній лівий куточок аркуша з текстом (?). Наявних зошитів 20, по 12 аркушів: VII^{11}, VIII^{12}–XXI^{12}, XXII^{12+2}, XXIII^{12}–$XXV1^{2}$, XXVI^{3}. Перші шість зошитів втрачені; із шостого зошита наявний уривок аркуша, який помилково був поставлений у кінці кодексу й пронумерований як арк. 233; у VII зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 1); у XXII зошиті доклеєні до зошита два останніх аркуші (арк. 192, 193); у XXVI зошиті наявні перші три аркуші, далі аркуші втрачені. Сигнатура зрізана, наявна лише на звороті останнього аркуша VII зошита (арк. 11 зв.); у XVI зошиті на арк. 108 пізніше поставлено а~ (?).

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 200). Філіграні: 1) кабан (арк. 1) — сх. Laucevičius № 3649 (1540 р.); 2) хрест (арк. 230) — сх. Laucevičius № 1787 (1526 р., 1527 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 223 × 143, рядків 30.

Письмо. Півустав др. чв. XVI ст., різних розмірів. Почерків три: 1) арк. 1–11 зв., 233–233 зв., середнього розміру, з легким нахилом уліво; 2) арк. 12–193 зв., трохи менший за перший, із легким нахилом уліво; 3) арк. 194–232 зв., трохи більший за перший, прямий. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки статей кіноварні. Ініціали тонкі з рослинними елементами та заголовні літери кіноварні. Малюнок: рука з чашою на арк. 50 у нижньому

правому куті; XVIII ст. — заставка на нижньому полі арк. 99, чорнило темно-коричневе, під нею напис: «МінТа га~ ба~».

Оправа. Кін. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Від оправи лишилася нижня кришка з покриттям і фрагмент корінця, який відходить від блока. При переоправленні ркп. не перешивався, але був заново обрізаний. Кінці шнурів від первинного шиття були використані для кріплення нових кришок. Обрізи червоні, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно.

Зміст. Служби з 23 квітня до кінця серпня, з проложними статтями. За правильною послідовністю аркушів починаються зі слів канону 6 пісні, ін ірмос, служби вмч. Георгієві, 23 квітня (арк. 233): «б-дами п ха~ в-нчасu. По искоушєни доброд-тєли твоєu», на арк. 233 зв. текст обривається словами «сапогы жєл-зны гвоз(д)Їа ... јбуша. и к тому сvх ... бы(с~) бє(з~) мл(с~)ти». На арк. 1 текст починається з кінця служби мч. Саві Стратилату, 24 квітня, зі слів «Връховнєму апл~є оучн~кь бы(в~). съ с... пропов-да(л~) єси. на камєнии». Далі йде служба ап. і євангелісту Марку.

Арк. 194–232 зв. Загальні служби на свята та за днями седмиці. Обривається «Сл(ж)ба јбѝаа дв-ма м(ч~)нца(м). и многы(м). ст(х)ры(х). гла(с~). д~. по(д). да(с~) знамєнЇє» словами «М(д)ростЇю и блг(д)тЇю просв-ѝасu» (арк. 232 зв.).

Записи. 1) 1694 р., на звороті нижньої кришки оправи, скорописом, коричневим чорнилом: «Roku 1694. podczas swiet wielkonocznych Sprawiłem Suknią podszutą szlomami Kotrą mie kosztuię Sama Suknia zl. 24. Futro takze (?) Kosztuię Item Haresowa spodnia takze Koszulę pl. 15. vteporo starę».

2) Поч. XVIII ст., на звороті нижньої кришки оправи, скорописом, коричневим чорнилом, великий запис польською мовою про пожежу в Козеровській церкві в 1706 р. при адміністраторах Т. Спойновському і А. Опацькому. У скоєнні пожежі підозрювався Стефан Слома, який вніс 10 злотих на лагодження церкви. Згадуються князі Липинський та Кржеховський.

3) XIX ст., на нижньому приклеєному полі арк. 1 зв., скорописом, олівцем: «118. Кре[х]овской церкви. Минея общая»; на наклейці нижньої кришки оправи: «Мінея Общая рукописная».

Старий шифр. «Муз. 413», вказаний в опису О. Лебедєва.

Історія надходження. До ЦАМ КДА ркп. надійшов від Св. Синоду у 1877–1911 рр. (Лебедев 1916, II). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 41).

Опис. Лебедев 1916, 51 (Мінея загальна, 40-і роки XVI ст.).

161. МІНЕЯ ЧЕТЬЯ на травень. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 312, № 281

Інципіт: «вau аще изм-нu(т) zзыци богы свou. а ти не соу(ть) бози».

Експліцит: «егда же призывати ему».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 645 арк. (1–3 — XVII ст.; 4–353 — XVI ст.; 354–355 — XVII ст.; 356–645 — XVI ст.). Чисті аркуші: 3–3 зв., 64 зв., 208 зв., 218 зв., 359 зв., 406 зв., 490 зв., 528 зв., 540 зв., 554 зв., 645 зв. Арк. 1–3, 354–355 вставлені при реставрації ркп. XVII ст. На арк. 209, 337, 412 текст частково перекреслений рукою писця. Наявні

86 зошитів, не враховуючи перших трьох, що дописані у XVII ст.: $I^8–IV^8$, $V^6–VI^6$, VII^8, $VIII^6–IX^6$, $X^8–XXV^8$, XXVI^6, XXVII^8, XXVIII^6, $XXIX^8–XXXVII^8$, XXXVIII^6, $XXXIX^8–XL^8$, $XLI^6–XLIV^6$, $XLV^8–XLVIII^8$, XLIX^6, $L^8–LIV^8$, $LV^6–LVII^6$, $LVIII^8–LXIII^8$, $LXIV^6–LXVI^6$, $LXVII^8–LXIX^8$, $LXX^6–LXXI^6$, LXXII^8, $LXXIII^6–LXXVI^6$, $LXXVII^8–LXXXIII^8$, $LXXXIV^6–LXXXV^6$, LXXXVI^8. У I зошиті бракує перших чотирьох аркушів; у LXXXVI зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, майже уся зрізана. Фоліація цифір'ю пізня, XVII ст.

Матеріал письма. Папір 2° (330 × 220). Філіграні: 1) сонце (арк. 6) — под. Briquet № 13908 (1531 р.); 2) літера *B* під короною (арк. 47) — под. Лихачев № 1587 (1533 р.); 3) глечик із літерами *H... (?)* (арк. 355) — тип Тромонин № 1152 (1638 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 145, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 4–64; 219–220 зв.; 242–359; 250–359; 407–411; 457–466 зв.; 520–554; 2) арк. 65–218; 221–241; 360–406; 412–456; 467–519; 555–645 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар. Півустав перш. пол. XVII ст. на арк. 1–3, 354–355 зв.

Оздоблення. Заголовні ініціали орнаментовані крапами і розчерками, іноді невеликими рослинними елементами. У заголовках в'язь. Кінцівки колофоном, обрамленим кіноварними крапками і рисочками.

Оправа. Сер. XIX ст. Картон у коричневій шкірі, з нерівномірним фарбуванням чорною фарбою. Без капталів. Форзаци приклейні. На корінці тиснення золотом. Між другим та третім фальшивими бинтами відтиснута назва ркп. ЖЀТІЮ СВЮТЫХЪ.

Зміст. Житія святих на травень, без початку та кінця. Починаються книгою прор. Ієремії з тлумаченнями, зі слів «аще изм-ни(т) zзыци богы своu. а ти не соу(ть) бози»; закінчуються читаннями на 24 травня, прп. Симеона Дивногорця, словами «јтроча же призываше имu ст~ого преж(д)е оу(бо) во(н)зенїа звирины(х) зоубъ в онь. егда же призывати ему». Додаткові статті з пророків Ієремії, Іова, Ісайї із тлумаченням блаженного Феодорита.

Давньоруські статті: Перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 52); Житіє прп. Феодосія Печерського, 3 травня (арк. 63); Житіє прп. Антонія Печерського, 3 травня (арк. 106); Сказання Симона, єп. Володимирського, про києво-печерських ченців (арк. 106 зв.); Послання Полікарпа Акиндину про києво-печерських святих (арк. 125); Чудо свт. Миколая про половчанина та чудо про дитину, яка потонула в Дніпрі, 9 травня (арк. 344–350); Житіє Ісидора Твердислова, Христа ради юродивого Ростовського, 14 травня (арк. 406); Житіє свт. Ісайї, єп. Ростовського, 15 травня (арк. 456); Чудеса біля гроба свт. Олексія, митр. Київського, 20 травня (арк. 460); Житіє прп. Євфросинії Полоцької, 23 травня (арк. 522); Житіє прп. Никити, стовпника Переяславського, 23 травня (арк. 528); Знайдення мощей свт. Леонтія Ростовського, 23 травня (арк. 540).

Записи. 1) 1 жовтня 1616 р., вкладний, без початку, на арк. 4–17, півуставом, темно-коричневим чорнилом: «и нера(з)делимыz тр(о~)ца. јц~а і сн~а и ст~огј дх~а. с(е) а(з) рабъ (бж~іи) лавре(н)тїи че(р)касъ. со соупру(ж)нїце своею, дароношу сию Книгу зовомую собо(р)нїкъ. Мц~а ма(и)z. јбители монастырu межиго(р)ского. Ку храму, пресв-(т)лаго Прејбраженїа г(с)н~u. І ст~ы(х) ап(с~)лъ Петра І павла. і и(ж) въ ст~ы(х) јц~а нш~его а(р)хиереа і чю(до)тво(р)ца Николы. живуои(х) братїи. дадежесu сіа кнїга. в л-(т) n

со(з)даніа мира ≠зрк~д. а n еже по плоти рж(с~)тва га~ бг~а і сп~са нш~ег іс~ х~а ≠ах~ѕі. м(с)ц~а j(к)тебра въ а~. на покро(в) пр(с~)тыа бц~и. г(с~)и і~с х~е с~не бж~іи мл(с~)ти(в) буди на(м). Млт~вами с~ты(х) оуго(д)ни(к) н~н- і во будуоіа в-кы в-ко(м) аминъ. а кто бы хот-лъ взzти потае(м)не и(з) мостырz сию КнЇгу. и бе(з)блг(с)веніа настоzтелева. боуди на не(м) Клzтва ст~ы(х) jц~ь т~ і иі~ ст~ого вселе(н)ского собору».

2) 1854 р., на арк. 1, 10, коричневим чорнилом: «Кіевософійской Библіот–ки 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 48», олівцем, на форзаці. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 133» на арк. 1а; той самий штамп без номера на арк. 16, 399, 645 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 93 (кін. XVI або поч. XVII ст.).

162. НОВИЙ ЗАВІТ. 1581 р., завершено 20 липня. С. Хорошев. Перекладач і писець Валентин Негалевський, шляхтич.

Ф. 307, № 421

Інципіт: «До ласкавого читє(л~)ника».

Експліцит: «ка~. Ласка пана нш~ого Ис(с~)а Х(т)а зо всими свzтыми. АмТ(н~). КонТцъ».

Мова. Староукр. Переклад тексту з польського соціціанського перекладу Мартина Чеховича, виданого в м. Ракові у 1577 р.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 261 арк. Чистий арк. 87 зв., 145 зв. (з пізнішим записом), 160 зв. Сліди замокання; поля аркушів на початку та в кінці ркп. ветхі, розірвані, на початку ркп. аркуші частково підклеєні; чорнило вицвіло у першій половині та в кінці ркп.; арк. 77 був розірваний у верхній частині і зі звороту заклеєний між рядками шматочками паперу; перші та останні аркуші поточені шашелем; пропалені дірки на арк. 1, 2, продерта дірка на полі арк. 109; випадають з блока арк. I, 1–6, 77–82, 196, 197; відриваються арк. 20, 21, 56, 57, 222, 223. Зошитів 12, складені з різної кількості аркушів, перешивалися: I^{6} — арк. 1–6, II^{28+2} — арк. 7–36, III^{40} — арк. 37–76, IV^{6} — арк. 77–82, V^{29} — арк. 83–111, VI^{38} — арк. 112–149, VII^{2+9} — арк. 150–160, VIII^{22+1} — арк. 161–183, IX^{12+2} — арк. 184–197, X^{24} — арк. 198–221, XI^{6} — арк. 222–227, XII^{34} — арк. 228–261. У I зошиті втрачено два аркуші, після арк. 4; у II зошиті арк. 35 та 36 вшиті в кінці; у V зошиті втрачено останній аркуш, після арк. 111; на початку VII зошита вшито подвійний аркуш 150–151, а останній чистий аркуш, після арк. 160, зрізаний при оправленні ркп.; у VIII зошиті арк. 183 вшитий у кінці зошита; у IX зошиті арк. 196 та 197 вшиті в кінці. Сигнатура відсутня.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 205). Філіграні: 1) герб Єліта (арк. 2) — сх. Каманін, Вітвіцька № 137 (1578–1583 рр.), сх. Laucevičius № 1522 (1581 р., 1582 р.); 2) герб Габданк (арк. 4) — сх. Laucevičius № 1040 (1589 р., 1590 р.); 3) підкова (арк. 112) — сх. Каманін, Вітвіцька № 18 (1581 р.); 4) хрест з літерою *W* (арк. 161) — сх. Briquet № 5603 (1575 р.), рисунок філіграні див.: Назаревский 1911, 16.

Організація сторінки. Поле тексту 250–265 × 140–150, рядків 34–38. Колонтитули; рубрикація.

Письмо. Скоропис ост. чв. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе.

Редакторські правки тексту В. Негалевського.

Оздоблення. Заголовки вписані великими літерами темно-коричневим чорнилом; літери заголовків обведені суриком і подекуди оздоблені чорнильними крапками. Ініціали великі, виконані темно-коричневим чорнилом, на арк. 161, 179 обведені суриком. Поміта «зри» у вигляді руки на нижньому полі арк. 1.

Оправа. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку кришок, по бічному обрізу співпадають з блоком. Обидві кришки тріснуті по довжині на дві частини, які тримаються разом за рахунок покриття. Від форзаців лишилися приклейні частини, від застібок — накладні пробої. На нижній кришці в кутах та центрі сліди фурнітури (круглі жуки). Сліпе тиснення (кришки, корінець). Обрамлення на верхній кришці з трьох лінійних рамок різного розміру, вписаних одна в одну, які в кутах та з боків з'єднуються між собою подвійними лініями. Обрамлення на нижній кришці таке саме, але без внутрішньої одинарної рамки.

Зміст. Євангелія чотирьох євангелістів, Діяння та Послання апостольські, Откровення Іоанна Богослова. Текст поділено на глави (в ркп. – «капітули»), зачала та стихи.

Арк. 1–3 зв. Передмова: «До ласкавого читє(л~)ника».

Арк. 4–35. Євангеліє від Матфея. Текстові лакуни: з капітул 2–4, зі слів (арк. 4 зв.) «в~. Мовzчи гдТ Тстъ коро(л) юдски(и), которы(и) сz народи(л). Або вТмъ Тсмо видТли звТзду Тго на всходу сло(н)ца (!), и пришли Тсмо поклонити сz Тму» (Мф. II, 2) до слів «... або вТмъ сz приближило кролТство нТбТсноє» (Мф. IV, 17) (між арк. 4 і 5).

Арк. 36–55 зв. Євангеліє від Марка.

Арк. 56–87. Євангеліє від Луки; в кінці приписка писця: «КонТцъ Ева(н~)гТлии свzтоТ водлТ Лукаша. Написана Т(ст)ъ».

Арк. 88–111 зв. Євангеліє від Іоанна; в кінці приписка писця: «Ева(н~)гТлиє водлугъ Zна свuтого конецъ».

Арк. 112–145. Діяння апостольські, без початку, текст наявний з початку капітули 2: «Капитула .в~. а~. А кгды сu выполнuлъ дТ(н~) пu(т)дТсuтъницТ, были вси вТсполокъ на томъ жТ мТ(ст)цу» (арк. 112). У кінці приписка писця: «КонТцъ справъ Апостолскихъ».

Арк. 146–245 зв. Послання апостольські; в кінці більшості послань приписки писця: Послання ап. Якова (арк. 146–149), приписка: «КонТцъ Листу до всихъ Zкуба свzтого»; I Послання ап. Петра (арк. 149–152 зв.), приписка: «КонТцъ пТрвшого Листу ПТтра свzтого»; II Послання ап. Петра (арк. 153–155); I Послання ап. Іоанна (арк. 155–158); II Послання ап. Іоанна (арк. 158–158 зв.); III Послання ап. Іоанна (арк. 158 зв.–159); Послання ап. Іуди (арк. 159–160); Послання ап. Павла до римлян (арк. 161–178 зв.), приписка: «До римлu(н~) написанъ Тстъ с коры(н~)ту прТзъ АТбу служТбнТ(ц)у збору кТ(н~)хрТТ(н~)ского. Листъ пТрвы(и) Павла свzтого до римлu(н~). потомъ до кори(н~)товъ»; I Послання ап. Павла до корінф'ян (арк. 179–195), приписка: «ПТрвши(и) листъ до коры(нт)чиковъ писа(н~) былъ, з Аилипписъ прТзъ ШтТаану и Ао(р)туната, и Ахаика и ТимотТуша»; II Послання ап. Павла до корінф'ян (арк. 195 зв.–205 зв.), приписка: «До кори(н~)чиковъ вторы(и) написаны(и) з Аилиповъ м-ста МацТдо(н~)ского прТзъ Тита и Лукаша»); Послання ап. Павла до галатів (арк. 206–211), приписка: «До галато(в~) написа(н~) Тстъ з Рима»; Послання ап. Павла до єфесян (арк. 211–216), приписка: «До ТаТэскихъ написаны(и) з Рима прТзъ Тихика»; Послання ап. Павла до филип'ян (арк. 216–219 зв.), приписка: «До аТлипТ(н~)чиковъ написаны(и) з Рима прТзъ Епаародита»; Послання ап. Павла до колосян (арк. 219–222), приписка: «До колосТ(н~)чиковъ написаны(и) з Рима прТзъ Тихика ИјнТсима»; I Послання ап. Павла до фессалонікійців (арк. 222 зв.–225 зв.), приписка: «До тТсалоничТ(н~)чиковъ пТрвши(и) написаны(и) Тсть зъ АмТ(н)»; II Послання ап. Павла до фессалонікійців (арк. 225 зв.–227), приписка: «До тТсалоничТ(н~)чиковъ вторы(и) написа(н~) Тстъ зъ АтТ(н~)»; I Послання ап. Павла до Тимофія (арк. 227–230 зв.), приписка: «ПТрвши(и) до Тимотса написа(н~) Тстъ з ЛаудицuТ(и) котораz Тстъ головнымъ мТсто(м) АригuТ(и) Пакациа(н~)ско(и)»; II Послання ап. Павла до Тимофія (арк. 230 зв.–233), приписка: «Написа(н~) Тстъ вторы(и) листъ з Рима до ТимотТа, которы(и) былъ постановТны(и)

пТ(р)вшимъ дозорцТю въ ТаТзТ кгды ПавТлъ повторТ былъ ставТнъ цесару НТрону»; Послання ап. Павла до Тита (арк. 233–234 зв.), приписка: «До Тита которы(и) постановТ(н) былъ пТ(р)вшимъ дозо(р)цТю з бору крТтТ(н)ского, написанъ Т(ст) з Никополz мТста Мацедо(н~)ского»; Послання ап. Павла до Филимона (арк. 235–235 зв.), приписка: «До АилТмона написа(н~) Тстъ з Рима прТзъ JнТзима слугу»; Послання ап. Павла до євреїв (арк. 235 зв.–245 зв.), приписка: «До гТбрТ jвъ написаны(и) Тстъ з Влохъ прТзъ ТитомТуша».

Арк. 246–261 зв. Откровения Іоанна Богослова.

Записи. 1) 30 травня 1581 р., В. Негалевського, перекладача і писця ркп., на арк. 111 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло; після текстової приписки: «Ева(н~)гТлиє водлугъ Zна свuтого конецъ» дрібнішими літерами: «року ≠а~ а~ п~а м(с~)ца маz три(д)цатого дн~u написанъ [підпис В. Негалевського]» (навпроти запису, на полі, олівцем, вказано «1581 г.»). Нижче: «Богу нТсмТртТ(л)ному; Богу мТшкаючому в свТ(т)лТ нТприступномъ; Богу нТвидомому самому мудрому, самому доброму, Богу А j(т)цу пана а збавитТлu нашого Езуса Х(с~)а нТха(и) будТ(т) чТстъ и хвала на вТки вТковъ. АмТ(н~) [підпис В. Негалевського]».

2) [Червня–липня 1581 р.] (до 20 липня, часу написання передмови, див. запис № 4), В. Негалевского, перекладача і писця ркп., на арк. 261 зв., ідентичний запису № 2, з декількома графіко-орфографічними відмінностями: «Богу нТсмТртТ(л)ному; Богу мТшкаючому в свТтлТ нТприступнымъ; Богу нТвидомому, самому мудрому, самому доброму, Богу а j(т)цу пана А збавитТлz нашого Ис(с~)а Х(с~)а нТха(и) будТть чТ(ст) и хвала на вТки вТковъ. Аминъ [підпис В. Негалевського]».

3) 20 липня 1581 р., В. Негалевского, перекладача і писця ркп., на арк. 3 зв., у кінці передмови, яка була написана і вставлена після створення самого кодексу, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «З Хорошова два(д)цатого дн~u июлu року n нарожТ(н~)z Езуса Х(с~)а Сына Бо(ж)Тго тисТча пz(т)сотъ jсмъ дТсuтъ пТрвого [підпис В. Негалевського]» (навпроти запису, на полі, олівцем вказано «1581 г.»). Нині с. Хорошев — Білогірського р-ну Хмельницької обл.

4) Нижче, на правій половині аркуша, В. Негалевським записано: «ВсТго блг~ословТ(н~)ства божого духо(в~)ного чТрТзъ Ис(с~)а Х(с~)а Сына Бо(ж)Тго вТ(р)нТ зычи(т). ВалТ(н~)ты(н) НТкгалТвски(и). вла(ст)на рука [підпис В. Негалевського]».

5) Кін. XVI ст., пресвітера Леонтія, на арк. 152 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ЛТj(н)тТ(и) нТдо(с~)то(и)ны(и) прТ(з)в-тТ(р)».

6) Кін. XVI ст., поминальний чи вкладний (?), на арк. 55 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «за ра(б~) бжи(и) ЛТj(н)ти(и) Сидорови(ч~)».

7) XVII ст., вгорі форзаца верхньої кришки оправи (арк. I), українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «З митрополитомъ киТвъскимъ

пришТ(д)ши пТрТ(д) мТнТ Zн[а] по(д)старо(с)того ки[Твского]».

8) Кін. XVI ст., на звороті верхньої кришки оправи українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Жикгимо(нт) трєти(и) бо(ж)ю мл(с~)тию коро(л) по(л)ски(и) вТлики(и) кнz(з) лито(в~)ски(и)» (дублюється польською мовою).

9) 1610 р., власницький, козака Гаврила Крутневича, на арк. 145 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом, яке з часом вицвіло: «ГавриТ(л~) Кру(т)нТвичь, козакь запоро(з)ки(и) мТшкаючо(и) в КанТв- в року ≠а~х~i, писа(л~)». Навпроти запису на полі олівцем, почерком кін. XIX ст.: «1610 г.».

10) XVII ст., витяг із Книги прор. Ієремії XXXI, 31–33, на форзаці верхньої кришки оправи, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом; поч.: «Jто дни приду(т) мови(т) па(н), в которы(х) учиню».

11) XVII ст., арк. 35, польським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Panie Boże wszechmogący iz troica iedinemu».

12) XVII ст., власницький, попа Сапона (або Сапонова), на арк. 261 зв., українським скорописом, чорним чорнилом: «Попова книга, мо(в)лю z то ѝо попова Сапонова книга».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 2. гл. 1. № 2568–2», «6» темно-коричневим чорнилом, на ярлиці, на корінці; «№ 1636», олівцем, на форзацах верхньої кришки. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на звороті верхньої і нижньої кришок оправи, на форзаці верхньої кришки та арк. 261 зв. Наклейка «XVI в. (1581) Новый Зав-ть, въ переводе на южно-русскій языкъ Валентина Негалевскаго. Кіево-Михайлов. Монастиръ», на арк. 111 зв., скорописом XIX ст.

Історія надходження. Ркп. був віднайдений у Михайлівському Золотоверхому монастирі в 1881 р. (Житецкий 1882, 282), надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Левицкий 1882, 200–202; Житецкий 1882, 282–283; Петров 1888, 107–108; Житецкий 1888, 166; Житецкий 1889, 2 (Євангеліє Хорошевського, помилково вказано 1681 р.); Владимиров 1890, 107, 128; Петров 1896, 135; Каманин 1899, 3; Каманин 1899 I, 113; Каманин 1899 II, 12, 13; Тиховский 1908, 1911, 145 (помилково вказано 1571 р.); Петров 1909, 51, 53–54; Титов 1910, 300; Назаревский 1911; Запаско 1995, 94.

Публікації. Каманин 1899 II, № 18 (арк. 106 зв.); Титов 1910, рис. 27 (арк. 112); Назаревский 1911, 117–136, додатки (арк. 1–3 зв. — передмова; арк. 3 зв., 87, 11 зв., на звороті верхньої кришки оправи, I, 35, 55 зв., 145 зв., 152 зв., 261 зв., на звороті нижньої дошки оправи — записи і приписки; арк. 7, 69 зв., 5, 5 зв., 55, 55 зв., 61 зв., 62, 101 зв., 102 зв., 110 зв., 111, 111 зв. — уривки з євангельських читань).

163. НОМОКАНОН. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 233

Інципіт: «zко подобаеть исповдающемоу чл~коу таинаu согршенеа».

Експліцит: «zко n jць превыше поставлени. таковыz казниτъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 174 арк. (172 + 1а, 2а). Ркп. реставрований у перш. пол. XIX ст. Зошитів 22: I^6; II^8–XIII^8; XIV^6; XV^8–XXII^8. Сигнатура посередині нижнього поля аркуша, частково зрізана при реставрації.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 140). Філіграні: 1) орел (арк. 6/9) — тип Каманін, Вітвіцька № 359 (1591 р.); 2) літера *B* на гербовому щиті, над ним чотирилисник, під ним напис *NICOLAS* (арк. 106/108) — под. Briquet № 8080 (1584 р.); 3) глечик із літерами *GD*, проглядається частково (арк. 111) — тип Лихачев № 1955 (1592 р.); 4) *A...18...* (арк. 1а) — папір фабрики Гончарових (?) перш. пол. XIX ст.

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 90, рядків 18. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали, позначки «зри», нумерація глав на бічному полі кіноварні.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Складена: світло-коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір (кришки). Обрізи жовті. Капталів не було. Форзаци приклейні. Тиснення золотом (корінець), потемніло і набуло чорного кольору.

Зміст. Номоканон сербської редакції, що приписується патріарху Іоанну Поснику, з додатковими статтями. Заголовок: «иже во ст~ы(х) јц~ наше(г) іјанна архиеп(с)па коньстu(н)тини града постника ј испов-де(х) ра(з)личны(х)»; поч.: «zко подобаеть исповдающемоу чл~коу таинаu согршенеа не zко чл~ку. но zко б~гоу самомоу исповдоватисu».

Давньоруські статті: «Вопрошеніє Кирикове» (арк. 88–89), Правило церковне митр. Іоанна (арк. 89–95), Слово Кирила Туровського про поновлення воскресіння і про артос (арк. 151–154).

Текст обривається на 27 апостольському правилі, словами «zко n јць превыше поставлени. таковыz казнuтъ».

Записи. 1) 1594 р., вкладний, на арк. 1–9, російським скорописом, коричневим чорнилом: «л-та ≠з~ со(т)на(г) годоу да(л) сию книгу намакано(н) игоуmt(н) сtлівестръ в до(м) мнс~тру по сtбt и по родитtлt(х) свои(х)».

2) XVIII ст., на арк. 7–9, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиа книга Номоканонъ Богоявленскаго монастиря».

3) 1854 р., на арк. 10, 20: «Кіево-Софійской Библіотеки 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 62» на арк. 1а; той самий штамп без номера на арк. 2, 64, 172 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 76–77 (XVI ст.).

164. ОКТОЇХ, гласи 5–8. Без кінця. 70–80-ті роки XIV ст., 20–30-ті роки XVI ст.

Ф. 301, № 340 п

Інципіт: «В сѵ(б~) ве(ч~)рь на ги~ вьзва(х) ст(х)ры вь(с~)кр~(с)ни. гла(с~) є~».

Експліцит: «нѵ ты сп~сє zвисu zко вл(д)ка вьс-(х) јдє».

Мова. Цсл. болг. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 188 арк. (15–49, 57–152 — XIV ст.; 1–14, 50–56, 153–188 — XVI ст.). Дві фоліації: XIX ст., чорним чорнилом, наявна на арк. 138 (141), 177 (177); сучасна, олівцем. Ркп. реставровано в 20–30-х роках XVI ст.: відновлено на вставних аркушах переважно тексти на початку, в кінці і, частково, в середині ркп. Кодекс поновлювався і пізніше: більшість аркушів XIV ст. підклеєно в корінці, на деяких поновлено часткові втрати тексту. Сліди замокання. Верхня частина аркушів зотліла біля корінця; на початку та в кінці аркуші ветхі; відсутній

нижній правий кут арк. 49 з текстом; розірвані навпіл арк. 57, 59, 95, 96, 139; пошкоджені шкідниками аркуші на початку та деякі всередині ркп.; випадають з блока арк. 16, 23, 24, 31, 32, 50, 59, 138, 151, 177, 178, 187, 188, відриваються арк. 1, 2, 141, 186. Наявних зошитів 26, XIV ст. — 17, XVI ст. — 9 (два зошити на початку, один у середині та шість у кінці), складалися з 8 аркушів: I^{8}, II^{7}, III^{8}–VI^{8}, VII^{2}, VIII^{7}, IX^{8}, X^{8}–XIX^{8}, XX^{8}, наступні зошити вставні — XVI ст., пронумеровані з першого по п'ятий, XXI/I^{8}, XXII/II^{7}, XXIII/[III]^{5}, XXIV/^{IV8}, XXV/[V]^{6}, XXVI/[VI]^{1}. У II зошиті сьомий аркуш, арк. 15, XIV ст.; нумерація VII зошита помилково проставлена на останньому аркуші VI зошита; у VIII зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 56); у IX зошиті шостий аркуш знаходиться у XX зошиті як арк. 151, має стояти після арк. 61; у XX зошиті арк. 151 з IX зошита; у вставному зошиті XXII/II відсутній восьмий аркуш, після арк. 167; у XXIII/[III] зошиті відсутні два перших аркуші (перед арк. 168), та восьмий аркуш (після арк. 173); у XXV/[V] зошиті відсутні два перших аркуші (перед арк. 182); у XXVI/[VI] зошиті наявний лише перший аркуш, далі текст втрачено. Сигнатура на аркушах XIV ст. пізніша від часу створення ркп., переважно зрізана, збереглася лише на арк. 15 зв., 47. Сигнатурою XVI ст. пронумеровано п'ять останніх, наявних, зошитів ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 210). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 115) — сх. Mošin, Traljič № 4699 (1380–1381 рр.); 2) терези (арк. 1) — тотож. Briquet № 2607 (1523–1524 рр., 1527–1538 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту XIV ст.: 235 × 155; XVI ст.: 215–220 × 135–140, рядків 28. Рубрикація; троїчни позначені кіноварними рибками (арк. 5, 5 зв., 10 зв., 52 зв., 173 зв.).

Письмо. Південнослов'янський півустав (болгарський) ост. чв. XIV ст.: арк. 15–49, 57–152 зв., великий, із легким нахилом уліво. Почерк один. Півустав др. чв. XVI ст.: арк. 1–14 зв., 50–56 зв., 153–188 зв., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило інтенсивно темно-коричневе та кіновар XIV ст.; темно-коричневе та кіновар XVI ст.

Оздоблення. Заставка на арк. 1 балканського типу — плетінка з концентричних сплетінь, виконана темно-коричневим чорнилом, заповнена кіновар'ю. Заголовки статей, деякі, на арк. 1, 93, з елементами простої в'язі, ініціали великі тонкі та заголовні літери кіноварні. На полях текстів XIV ст. виконані темно-коричневим чорнилом та кіновар'ю: 1) рубрикатори на початку майже всіх служб — квіти з листям або тільки листя, на арк. 16, 16 зв., 18 зв., 19, 23, 23 зв., 30 зв., 36, 42, 57, 63, 67 зв., 68, 70, 74, 75, 79 зв., 86 зв., 93, 114, 120 зв., 138 зв., 151, 155 зв.; рука, яка тримає трилистник, на арк. 36 зв.; 2) рука, яка тримає чашу, на арк. 137 зв., в неї вписано кустоду; та ін.

Оправа. XVI ст., Болгарія (?). Дошки в темно-коричневій шкірі зі значними втратами. Кришки поточені шашелем, тому втрачені зовнішні кути та верхні частини обох кришок вздовж верхнього обрізу; кришки завтовшки 10 мм, врівень з блоком, на торцях жолобки, що йдуть уздовж обрізів, перетинаючись у зовнішніх кутах кришок. Шиття «ланцюжком» непервинне. Корінець глухий, заокруглений, обклеєний полотном. Каптали (зберігся тільки нижній) з губочкою, плетені на корінці, обшивні, з косим розташуванням стібків з ниток зеленого, білого, синього, жовтого та малинового кольорів. Форзаців не було, звороти кришок не виклеювалися. Від застібок лишилися залізні шпеньки. Сліпе тиснення (кришки, завороти покриття) збереглося частково, корінець гладкий. На верхній кришці: дві рамки різних розмірів з бордюрних басм, що облямовуються і в кутах з'єднуються між собою потрійними лініями; внутрішній простір заповнений стрільчастими та серцевидними басмами в різних поєднаннях. На нижній кришці: обрамлення з двох бордюрних рамок, що розмежовуються та облямовуються потрійними лініями. Така ж бордюрна смуга ділить

обрамлення на два прямокутники, що розчленовані потрійними лініями на два ромби та дванадцять трикутників, які в кутах заповнені стрільчастими та серцевидними басмами. Басми-розетки у вигляді двох концентричних кіл фіксують місця перетинів потрійних ліній на кришках. Завороти покриття на обох кришках також оздоблені басмами-розетками.

Зміст. Арк. 1–185 зв. Гласи 5–8. У XVI ст. були відновлені втрачені тексти за списком пізнішої редакції на арк. 1–14 зв., 50–56 зв., 153–188 зв. Текстові лакуни: з 6 гласу — кінець недільної утрені, від слів тропаря 8 пісні другого канону «Златозарнии тu св-ùникь пр-(д) въ јбрази прїємши нєсказанно св-(т~) неприкосновєнныи. сїанїємъ свои(м~)» до недільної вечерні: «Ст~ры. гла(с~) .¾~. по(д) агг~льскыv. Сльзы сп~сє покаанїа ми дж(д)ь» (між арк. 56 зв. і 57). З 8 гласу — з середини 8 пісні канону утрені середи, зі слів «М(ч~). В-нцоноснїи м(ч~)нци. агг~лј(м~) съпричєстници. иже бєсплътныu врагы поправшє ...», до кінця стихир свв. апостолам вечерні цього ж дня, до слів «...ап(с~)лы блж~єни. тр(о~)ци пр-(дс)тоатєлє и мл~твници о дш~а(х) наши(х)» (між арк. 167 зв. і 168); з богородична четверга «Ра(д)уиси кл-ùє uгл- бж(с~)твнаго», зі слів «пр(-)стаа бц~є. єu же таu ...», до кінця сідальна по першій стихології на утрені п'ятниці: «тєготоv хулєнїа. јвому жє лєг~чиùусu n гр-(х) къ разумоу бг~ословїа хє~ бє~ слава тєб-» (між арк. 173 і 174); від початку суботньої утрені, зі слів «т-(х) мл~єнїємъ ни спосли мироу своємŸ~. съ ми...», до кінця 4 пісні канону свв. мученикам цієї ж служби, до слів «... n б-(д). иже в-роv и любовїv бц~v ч(с~)тvu тu знаvùи(х)» (між арк. 181 зв. і 182).

Арк. 185 зв.–188 зв. «Св-тилны въскр(с~)ни. и ст(х)ры. єb(г~)лскы. творєнїє Льва Дєспот-», обриваються на 10 екзапостіларії «Ст(х)ра і~-го єb(г~)лїа гла(с~) ¾~» словами «нv ты сп~сє zвисu zко вл(д)ка въс-(х) јдє...».

Записи. 1) Кін. XIV – поч. XV ст., Сказання про 12 п'ятниць, на арк. 49 зв., болгарським півуставом, коричневим чорнилом: «Вь л-та цара Боuзита пр-uхъ турѕчи градъ Кєлиu и дъруги Б-лъградъ та ихъ изъробїхъ а дьруз-хъ пр-гънахъ въ Натолиu а дуръз-и с-чє. А царъ Сьтєвань на боu нє додєнь и чака на Јбьлучїцu а турьцї бїхъ хитъл-ни та на боu нє подохънь сь пр-вєззохъ подь Кєлиu: Боже простї гр-шънаго мu чолов-ка». Нижче, іншим почерком: «[В]-ру въ єдино Ба~ Јц~а, [а~] питькь м(с~)ца мр(т~)а, в~ па(к~) пр-дъ Блг~в-ùє[нїu, г~] пu~кь (!) ст~рсти Хрв~-, д~ пuк възснєсє(ни)мъ [є~ пuк] пр~дъ Пєнъдик[јс]тиu, ¾~ пu(к~) июн-. з~ пu(к~) пр-дъ Пєт~ров-мъ днє(м), [н~ пu(к~) пр-дъ] успєнїємъ, а~ пu(к~) пр-дъ ус-кънов[єниємъ І]јана Кр(с~)тїтєл-, і~ пu(к~) пр-дь Възь[движєн]иємъ чс~наго и живот(в~)[орuùєго Крє(с~)та]. а~і пu(к~) пр-дь Анд(р~)єв(м~)ь дн~є(м~) в~і [пu(к~) пр-дъ Рож]дьство Хр(с~)тово [а ...]ахь Божє».

2) 20–30-х років XVI ст., писця, який поновлював ркп., на арк. 14 зв., півустав, чорнило темно-коричневе: «зри на пр-(д)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «О[к]тоих о. л. 36», коричневим чорнилом, на ярлиці, на корінці; «№ 12» та «№ 20», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 41).

Опис. Петров 1875–1879, 358 (XV ст., серб. ред.); ПС XV 1986, 130, № 1052 (перш. пол. XV ст.); Гнатенко 2007, 145–147, № 26.

Публікація. Гнатенко 2007, іл. № 32 (арк. 68 — XIV ст.).

165. ОКТОЇХ, гласи 5–8. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 309, № 566

Інципіт: «В су(б~) на вТлицТи вtчерни ст(х)ры на ги~ во(з)ва(х)».
Експліцит: «Слава свТршитТлю бг~оу всикому д-лу бл~гоу амінь».
Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 426 арк. (1–48, 52–56, 96–117, 143–145, 170–189, 198, 206 — поч. XVII ст.; 49–51, 57–95, 118–142, 146–169, 190–197, 199–205, 207–423 — кін. XV – поч. XVI ст. + 30а, 120а, 137а). Чисті аркуші: 13 зв., 43 зв., 145 зв., 154 зв. Ркп. частково реставрований на поч. XVII ст. Аркуші ркп. заяложені, сильно забруднений арк. 207; більшість полів та кутів аркушів розірвані й ветхі; аркуші підклеєні в корінці; поля першої половини ркп. обгоріли; аркуші з восковими плямами, наявні дірки; приклеєні поля XVII ст. подекуди відклеюються; нижнє поле арк. 349 приклеєне з відновленням тексту; через кислотність чорнила випадають літери на арк. XVII ст; випадають та зіпсовані біля корінця арк. 8–51, 56, 57, 62–64, 71, 72, 74, 77, 79, 87, 88, 95, 104, 113, 118–120а, 128, 137, 143–146, 151–153, 169, 190, 197, 221, 229–231, 238, 244, 245, 252, 260, 261, 268, 276, 292, 293, 300, 301, 308–309, 316–326, 331–334, 338–340, 349, 356, 364, 373, 380, 381, 386, 389, 396, 397, 404, 405, 412–423, відриваються — арк. 80–81, 86, 129, 136, 206, 213, 239, 253, 327–330, 348, 388. Наявних зошитів 55, переважно по 8 аркушів (із них зошитів XVII ст. — 11); початково зошитів кін. XV – поч. XVI ст. було 62: I^{8}–VI^{8}, IX^{8}–XIV^{8}, XV^{9}, XVI^{8}, XVII^{8}–XX^{8}, XXI^{9}, XXII^{8}–XXIII^{8}, XXIV–XXVI^{21}, XXVII^{8}–XXXI^{8}, XXXII^{2}, XXXIII^{7}, XXXIV^{6}, XXXV^{8}–LV^{8}, LVI^{7}, LXII^{4}. Перші вісім зошитів були повністю втрачені, їхній текст був відновлений у XVII ст. на шести зошитах; у XXI зошиті перший аркуш був втрачений, текст поновлений у XVII ст. на двох аркушах (арк. 144–145); XXIV–XXVI зошити були втрачені, від XXIV зошита зберігся тільки перший аркуш, решта аркушів — XVII ст. При поновленні тексту після арк. 175 зв. втрачено три аркуші; у XXXII зошиті втрачені другий–п'ятий, сьомий та восьмий аркуші (після арк. 230 та 231); у XXXIII зошиті втрачений перший аркуш (перед арк. 232); у XXXIV зошиті втрачені четвертий та п'ятий аркуші (після арк. 241); у LVI зошиті відсутній останній аркуш (після арк. 419); втрачені LVII–LXI зошити; у LXII зошиті втрачені перші чотири аркуші (перед арк. 420). Порушена послідовність аркушів: після арк. 268 мають йти арк. 276, 270–275, 269, 277, і далі по порядку. Сигнатура часу створення ркп., наявна з X зошита, зрізана на першому аркуші зошита, є лише титла, на останніх аркушах збережена; кіновар'ю проставлена на

зошитах XIII, XIV, XVIII, XX, XXII, XXIII, LIII. Сигнатура XVII ст. наявна на звороті останнього аркуша V та VI зошитів.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 158). Філіграні: 1) голова бика, між рогами хрест із квіткою, обвитий змією, наявна тільки верхня частина (арк. 49/51) — сх. Лихачев № 3913 (1501 р.); 2) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, I варіант (арк. 132/133) — тотож. Лихачев № 1279 (1499 р.); 3) голова бика, між рогами хрест, обвитий змією, II варіант (арк. 193/194) — сх. Piccard. Ochsenkopf XVI № 199 (1502–1503 рр.); 4) голова бика, між рогами гілка дерева, обвита змією, I варіант (арк. 416/417) — тотож. Piccard. Ochsenkopf XVI № 498 (1501–1504 рр.); 5) голова бика, між рогами гілка дерева, обвита змією, II варіант (арк. 311/314) — сх. до I варіанту; 6) філігрань сх. до маленької тіари (арк. 57–95) — аналог не встановлений (поч. XVI ст.); 7) підкова (арк. 1/39) — сх. Каманін, Вітвіцька № 120 (1599 р.); 8) герб Габданк (арк. 40/48) — сх. Каманін, Вітвіцька № 196 (1598–1600 рр.); 9) герб Сокира, I варіант (арк. 96/104) — сх. Каманін, Вітвіцька № 564 (1610 р., 1612 р.); 10) герб Сокира, II варіант (арк. 105/112) — сх. Каманін, Вітвіцька № 276 (1595–1596 рр.); 11) герб Єліта, I варіант (арк. 178/189) — сх. Каманін, Вітвіцька № 447 (1606–1607 рр.), сх. Laucevičius № 1549 (1606 р.); 12) герб Єліта, II варіант (арк. 204) — сх. Каманін, Вітвіцька № 154 (1592–1593 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 157 × 90 (на переважній більшості арк.), 150 × 90 (арк. 199–205, 207–227), 140 × 90 (арк. 228–423), рядків 20–21 (арк. 228–423), 21–22, іноді 20 (арк. 199–205, 207–227), 22 (арк. 49–51, 57–95, 146–169, 190–197). На відновлених аркушах XVII ст. поле тексту 155 × 110 (на переважній більшості арк.), 140 × 110 (арк. 178–189, 198, 207–227), рядків 21 (арк. 1–48, 52–56, 96–117, 170–177 зв.), 17 (арк. 198), 18 (арк. 178–189), 19 (арк. 206). Покажчики читань на полях, кіноварні.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом. Почерків вісім (?): 1) арк. 49–51 зв.; 2) арк. 57–62; 3) арк. 63–95 зв.; 4) 118–142 зв., 146–169 зв., 195–196; 5) арк. 190–191 зв., 197–197 зв., 199–205 зв., 207–230 зв.; 6) арк. 191 зв.–195; 7) арк. 196–196 зв.; 8) 231–423 зв. Півустав поч. XVII ст., середній, із легким нахилом управо. Почерків три: 1) арк. 1–48 зв., 52–56 зв., 96–104 зв., 113–117 зв., 143–145, 170–172; 2) арк. 105–112 зв.; 3) арк. 172–189 зв., 198–198 зв., 206–206 зв. Чорнило різночасове світло- та темно-коричневе, інтенсивно темно-коричневе, кіновар.

Редакторські правки кін. XV – поч. XVI ст. та поч. XVII ст.

Оздоблення. Кін. XV – поч. XVI ст.: кінцівки текстів, переважно в першій половині ркп., часто відмічені орнаментованою смужкою з крапок, ком, рисок, виконаних чорнилом та кіновар'ю. Заголовки гласів, днів тижня, з елементами простої в'язі, заголовки статей, ініціали невеликі тонкі, іноді з рослинними елементами, та заголовні літери кіноварні. Поч. XVII ст.: кінцівки текстів іноді виділені простим кіноварним візерунком. Заставка на арк. 1 проста плетінчаста, виконана темно-коричневим чорнилом, оздоблена кіновар'ю, фон заповнений коричневою та світло-зеленою фарбами.

Оправа. Поч. XVII ст. (не раніше 1606–1607 рр.). Дошки в темно-коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами із зовнішнього боку кришки, по бічному обрізу співпадають з блоком, а по коротких виступають за нього. Зберігся нижній приклейний форзац (фрагмент філіграні: герб

Єліта — сх. Laucevičius, № 1549 (1606 р.); сх. Каманін, Вітвіцька, № 447 (1606–1607 рр.). Застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–420. Гласи 5–8. Текст на поч. XVII ст. відновлений на арк. 1–48, 52–56, 96–117, 143–145, 170–189, 198, 206), при цьому було пропущено текст канону Богородиці на повечір'ї в четвер 6 гласу, який мав бути після тексту арк. 175 зв. Порушена послідовність тексту служб у середу та четвер 7 гласу (див. *Кількість аркушів та стан збереженості*). Текстові лакуни: з 7 гласу — від ірмоса 9 пісні канону Богородиці на повечір'ї в неділю 7 гласу, зі слів «жигравсu zко(ж) жрєбєць, n запов-дєи вл(д)кы», до ірмоса 6 пісні канону свв. Безплотним Ангелам на утрені в понеділок 7 гласу, до слів «сла(в~) того въспТваю(т~). госпо(д)сътвїа всТгда zвлuють(с~)» (між арк. 230 зв. і 231); від богородична 7 пісні канону свв. Безплотним Ангелам на утрені в понеділок 7 гласу до останніх слів ірмоса 8 пісні цього ж канону «вославuѝи(х) во всu в-(к~)» (між арк. 231 зв. і 232); від богородична 3 пісні Покаянного канону на утрені у вівторок 7 гласу, зі слів «Дв-рь бж~їю провид-», до слів ірмоса 5 пісні цього ж канону «св-(м~) что д-лаю. ј нєчювъстви въ ср(д)ц-, јбрати мu х(с~)є покаанїє ми даж(д)ь. ч(с~)титє(л~)моє с(к~)вТрна(м~)» (між арк. 241 зв. і 242). З 8 гласу — від слів мученична 3 пісні канону Хресту Господньому на утрені в п'ятницю 8 гласу «НТвъзвра(т~)...» (арк. 419 зв.) до кінця гласу.

Арк. 420. Недільні екзапостіларії. Текст зберігся тільки зі слів 11-го екзапостіларія «что аѝТ хоѝу рТчТ. прТбывати сТму дондТжТ пакы прїиду. что тоб- дружТ пТтрТ».

Арк. 420 зв.–423 зв. Світильни седмичні.

Записи. 1) Кін. XV – поч. XVI ст., восьмого писця, яким писано більшу частину ркп., на арк. 423 зв., півуставом, кіновар'ю: «Слава свТршитТлю бг~оу всuкому д-лоу бл~гоу амїнь».

2) До 1632 р. (часу кончини польського короля Сигізмунда III Вази), проби пера, на арк. 50–50 зв., українським скорописом та півуставом з елементами скоропису, коричневим чорнилом: «жикгимо(нт) трТти(и) ...».

3) XIX ст., бібліотечний, арк. 1, чорним чорнилом: «Октоиха ча(ст). в~. Гла(с~) є~».

Помітка, датована 1800 р., вказана в опису М.І. Петрова, не виявлена.

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 108», червоним чорнилом, на верхній кришці оправи; «Выдуб. № 33», «№ 10», «№ 7», «№ 108», «Лавр. II. № 108», «Інв. 19503», олівцем, червоним та чорним чорнилом, — на звороті верхньої кришки оправи. Штамп «Б. УАН» на арк. 1 та 423 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у березні 1934 р. у складі ркп. бібліотеки Видубицького монастиря з Всеукраїнського музейного городка (№ 19503) і був заінвентаризований 15.05.1937 р. у ф. I (№ 5572) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 112).

Опис. Петров 1896, 253 (Октоїх нотний); Перетц 1916, 182, № 2 (сер. XVI ст. — опис С. Щеглової); Гнатенко 2003, 99–102, № 35.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 146–153 (арк. 49, 57, 71 зв., 72, 122 зв., 123, 226 зв., 227, 193 зв., 194, 196, 423 зв.).

166. ОКТОЇХ. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 307, № 434

Інципіт: «т-мь радоуюоесu поемъ. да бл(с~)вите тварь всuка г~а».

Експліцит: «с ними же воста зове(м). zви же сu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 345 арк. (28 — поч. XIX ст.). Арк. 201 випадає; арк. 28 вставлений при реставрації. Ркп. реставрований на поч. XIX ст., аркуші підклеєні; при реставрації аркуші зошитів XXIII і XXXVIII переплутані, арк. 281–282 повинні бути між арк. 160 зв. і 161. Зошитів 46: I та II втрачені, III^{8}–XXIV^{8}, XXIII^{4}, XXIV^{10}, XXV^{10}, XXVI^{8}, XXVII^{6}, XXVIII^{7}, XXIX^{8}–XXXIII^{8}, XXXIV^{6}, XXXV^{8}, XXXVI^{10}, XXXVII^{8}, XXXVIII^{10}, XXXIX^{8}–XLVI^{8}. У XXV зошиті бракує двох перших аркушів (між арк. 174 і 175); у XXVII зошиті бракує останніх двох аркушів (між арк. 194 і 195); у XLVI зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 339 і 340). Сигнатура часу створення ркп. у правому нижньому куті аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 145). Філіграні: 1) тіара, I варіант (арк. 4/18) — под. Piccard. Kronen VII, № 64 (1523–1533 рр.); 2) тіара, II варіант (арк. 31/33) — под. Piccard. Kronen VII, № 55 (1529 р.); 3) тіара, III варіант (арк. 107/110) — под. Piccard. Kronen VII, № 52 (1520–1537 рр.); 4) кабан (арк. 132/133) — аналог не встановлений; 5) голова бика, переповита змією, з гербом вгорі (арк. 178/179) — под. Piccard. Ochsenkopf XVI, № 515, 516 (1534–1539 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 100, рядків 23 (почерки № 1–4), рядків 18 (почерк № 5), поле тексту 160 × 110, рядків 21 (почерки № 6, 7), 160 × 100, рядків 21 (почерк № 8). Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків дев'ять: 1) 1–15 зв., 17–27 зв., 29–58 (сер.); 2) арк. 16–16 зв.; 3) 58 сер.–86 зв.; 4) 89–128 зв.; 5) 87–88 зв.; 6) 129–196 зв., 281–282 зв.; 7) 195–247; 8) 243–244; 9) 247 зв.–280 зв., 283–345 зв. Чорнило коричневе, світло-коричневе; кіновар. Почерк XVIII – поч. XIX ст. на арк. 28–28 зв.

Оздоблення. У заголовках в'язь. У кінцівках піснеспівів двокрапка та хвиляста лінія.

Оправа. Поч. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті, сильно вигоріли. Форзаци прошивні з блакитного паперу. Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору. Оправа ідентична оправам ркп. ф. 307, № 418, 426, 431, 439.

Зміст. Арк. 1–343 зв. Служби 1–4 гласів; починаються з тропарів 8 пісні канону служби суботи вечора, зі слів «... т-мь радоуюоесu поемъ. да бл(с~)вите тварь всuка г~а». Текстові лакуни: з тропаря 8 пісні канону утрені суботи 2 гласу «Zвисu ликъ постнический», зі слів «и женъ сты(х) пр(о~)ркъ (жТ) славны(х) единоч(с)тно агг~ломъ ...», до догматика неділі 3 гласу, до слів «... в-къ n оц~а рож(д)ена без матери никакож(д)е претръп-вша» (між арк. 174 і 175); з богородична 9 пісні канону утрені 3 гласу «Светоу прїателиое», зі слів «их (!) мр~твы(х) первене(ц) бы(сть)», до тропаря на літургії неділі 3 гласу, до слів «сп~се егда прїидеши во цр(с)твїи си» (між арк. 194 і 195); з тропаря 6 пісні «Вс-(м) живот- оумр~шимь», зі слів «въ св-те съ ст~ыми твоими многомл(с)тиве сподоби», до тропаря 7 пісні, ін ірмос, канону утрені 4 гласу, до слів «[дръ]зновенїемъ. и св-тлостїю слове бжїи избавителю ...» (між арк. 339 і 340).

Арк. 343 зв.–345 зв. Світильни воскресні, обриваються на світильні 5 гласу «Живот и путь Христос» **словами** «с ними же воста зове(м). zви же сu ...».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1671», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 1, 345 зв. Наклейка «XVI в. Октоихъ Кіево-Михайлов. мон.» на арк. 174 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 139.

167. ОКТОЇХ. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 312, 87

Інципіт: «Жезль ис корені іесеjва. прр(о~)чьскыи прозuбе дв~аа».

Експліцит: «Поб-дитель оудел-нїе(м) на съмр~ть. иже съмр~ти оудол-вь zвисu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 113 арк. Ркп. реставрований у XIX ст.; при реставрації та повторному оправленні порядок аркушів і зошитів переплутаний. Правильна послідовність аркушів: арк. 1, 7, 143, 10–24, 11 зв.–24, 8 зв., 25–92, 93–142, 2–6.

Матеріал письма: Папір 2º (257 × 185). Філіграні: 1) дві схрещені стріли (арк. 1) — под. Briquet № 6282 (1567 р.); 2) козел на гербовому щиті (арк. 2) — тип Laucevičus № 3604 (1557 р.); 3) герб Гоздава (арк. 75) — тип Каманін, Вітвіцька № 286 (1571 р.); 4) кабан (арк. 5) — тип Briquet № 13586 (1562 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 140, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, з великими пробілами між літерами. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оправа. Друга пол. XIX ст., Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена: темно-коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва (картонні кришки). Форзаци приклейні. Тиснення золотом (корінець) потемніло, набуло чорного кольору. Ідентичні басми використані для оздоблення корінців оправ ркп. ф. 312, № 82, 89, 93.

Зміст. Октоїх з євангельськими та апостольськими читаннями, зберігся в уривках, аркуші переплутані: текст починається богородичном 4 пісні воскресного канону «Жезль ис корені іесеjва. прр(о~)чьскыи прозuбе дв~аа», закінчується тропарем 1 пісні воскресного канону 3 гласу «Поб-дитель оудел-нїе(м) на съмр~ть. иже съмр~ти оудол-вь zвисu». Послідовність за змістом:

Арк. 1–1 зв., 7–92 зв. Богослужіння 3–8 гласів:

3 глас: арк. 1–1 зв. Канон утрені воскресний, 3 пісня; арк. 7–7 зв. Мала вечерня суботи; арк. 143–143 зв. Утреня неділі (антифони і початок канону).

5 глас: арк. 10–24 зв. Блаженни недільні, Апостол і Євангеліє.

6 глас: арк. 11 зв.–24 зв. Від суботньої вечерні до канону утрені неділі, піснь 7.

7 глас: арк. 8 зв. Блаженни недільні.

8 глас: арк. 25–92 зв. Від неділі вечора по блаженних недільної літургії.

Арк. 2–6. Апостольські та євангельські читання на літургії.

Арк. 93–142 зв. Воскресні світильни, євангельські стихири, євангельські та апостольські читання седмичні.

Записи. 1) 9 січня 1729 р., купчий, на арк. 10 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «во имu пца и сина и свzтого Дха Аминь Сию книгу глгол~мую октjихъ писаний купил рабъ бж~ии Авраамъ Хме(л)ницкий в сел- Забелоч- у че(с)наго пца Стефана Грохо(л)ского пре(з)витера Родомыского на то(й) часъ будущаго за ч(т)ири дойниц- пшениц- Кіевско(и) м-ри року аgк~а uнуаріа а~ днz длz потребы своей которой не возбранzе(т) и до це(р)кви до слушнаго часу поки Бгъ да поможе(т)».

2) 1854 р., на арк. 1, 10, 20: «Кіевософійской Бібліотеки 1854 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 15», чорним чорнилом; «№ 90», червоним чорнилом; «90», олівцем, — на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 90» на вільному аркуші форзаца; той самий штамп, без номера, на арк. 1, 47 і 143 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 22.

168. ОКТОЇХ. Без початку та кінця. 60–80-ті роки XVI ст.
Ф. VIII, № 545

Інципіт: «прп(д)бнаго jца нашего никиты халкидоньскаго».

Експліцит: «т-мь съ ними покланuемтисu. ги~ слава тоб-».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 211 арк. (1 — XVII ст.). Кути аркушів обірвані, багато аркушів відірвані, збереглися лише у фрагментах. Ркп. реставрований, аркуші підклеєні біля корінця. Арк. 1 з ркп. XVII ст.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 130). Філігрань кабан (арк. 103/104) — под. Лихачев № 2989 (1563 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 100, рядків 21. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерки: 1) арк. 2–129 зв.; 2) арк. 130–211. Чорнило коричневе у першому почерку та темно-коричневе у другому; кіновар.

Оправа. Непервинна; від неї лишилися тільки дошки без покриття, мають гнізда для пробоїв та пласких ременів.

Зміст. Арк. 2–211. Богослужіння 1–8 гласів. Починаються тропарем 5 пісні канону утрені неділі 1 гласу «Иже апостоли посреди твари утверди» словами «... просве-онЇе(м) иже пре(ж) ап(с)ли посре(ди) оу твари оутврьди»; закінчуються стихирою євангельською воскресною 6 гласу «Воистинну Христе ко учеником Божиим мир свой подавая» з воскресних євангелій зі стихирами і світильнами, словами «т-мь съ ними покланuемтисu. ги~ слава тоб-». У службу включені євангельські читання. До ірмосів додані ірмоси канонів Св. Тройці та Хресту.

Арк. 1. Місяцеслов із ркп. XVII ст. від 28 травня до 13 червня включно; поч.: «прп(д)бнаго jца нашего никиты халкидоньскаго».

Старі шифри, штампи, наклейки. «545 (уп 287)», фіолетовим чорнилом, на верхній кришці оправи. «№ 9», олівцем, на арк. 1 зв. «№ 287», зеленим та чорним чорнилом, на верхній кришці оправи, на внутрішньому боці верхньої кришки та арк. 2. «VIII, 545/287», чорним чорнилом, на ярлиці, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 24.10.1927 р. у складі збірки бібліотеки Університету св. Володимира (№ 287) (Архів ІР НБУВ, оп.1, № 40, арк. 57).

Опис. Фондовий.

169. ОКТОЇХ. Без початку та кінця. 70-ті роки XVI ст., кінець XVI ст.
Ф. I, № 4065

Інципіт: «сила(м) съцр(с)твовати. въистинv спо(до)бишиси».

Експліцит: «свободилъ еси спсе. въсп-вае(м) в-рнїи, и поклание(м)ти(си) zко про».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 132 арк., (1–99 — кін. XVI ст.; 100–132 — 70-ті роки XVI ст.). Блок розбитий, аркуші випадають; краї аркушів обтріпані, нижні краї надірвані. Зошитів 17: I^8–XV^8, XVI^{10}, XVII^8. У I зошиті бракує перших трьох аркушів; у XIII зошиті обрізані три останніх аркуші (між арк. 99 і 100); у XIV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 106 і 107).

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філіграні: 1) кабан (арк. 120) — под. Mareş № 365 (1574 р.), тип Laucevičus № 3699 (1571 р.); 2) герб Габданк (арк. 93) — сх. Laucevičus № 1033 (1598 р.); 3) герб Єліта, малого розміру (арк. 4) — тип Laucevičus № 1545 (1596–1597 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 135 на арк. 1–99; 240 × 145 на арк. 100–132. Колонтитул XVII ст.; рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. (арк. 1–99), прямий, рівний, чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав сер. XVI ст. (арк. 100–132), дрібний, широкий, з нахилом управо, чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 100: прямокутна плетінка з витягнутих ромбів; виконана чорнилом та кіновар'ю. Кінцівка колофоном, під текстом — риски (чорнило) та крапки (кіновар) у формі конуса. Ініціали кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Без оправи. Ркп. вкладений в папку із зав'язками.

Зміст. Арк. 1–99. Гласи 3 і 4 (кін. XVI ст.); починаються мученичном утрені понеділка 3 гласу: «... сила(м) съцр(с)твовати. въистинv спо(до)бишиси».

Арк. 99–132. Глас 5 (70-ті роки XVI ст.); обривається на хрестобогородичні у п'ятницю утрені 5 гласу: «свободилъ еси спсе. въсп-вае(м) в-рнїи, и поклание(м)ти(си) zко про...». Текстові лакуни: з богородична 4 пісні канону Богородиці на утрені неділі 5 гласу, ін ірмос, зі слів «но мт~и оубо е(сть) дв~ою же пребы(сть). юже въспваюое ...», до стихири на «Хвалите» тієї самої служби: «[погр-]бение(м) свои(м) верїи адова съкроуши(л) еси» (між арк. 106 і 107).

Записи. 3 липня 1935 р., на папці, фіолетовим чорнилом: «133 лл. 3/VII 35 р. Л (підпис)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Акт 774» та «№ 91», олівцем, — на папці. «І, 4065», синім чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (Бібліотека Товариства дослідників Волині, № 745), акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 60, № 774), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий (XVI–XVII ст.).

170. ОЛЕКСАНДРІЯ сербська. Середина XVI ст.

Ф. VIII, № 72

Інципіт: «Житїє и пов-сть. досточю(д)но и дивно».

Експліцит: «а сг~р-шны(х) свомоу ку п-чаную послат-».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–III + 206 арк. Фоліація XIX ст., чорним чорнилом. Ркп. частково реставрований у XVII та в XIX ст. Сліди замокання; аркуші потемніли; відсутня нижня частина арк. 1, з втратою останнього рядка тексту; втрачено нижні ліві кути арк. 1–9, аркуші ветхі з частковим пошкодженням тексту; поточені шашелем арк. 9–82, 119–199; випадають з блока книги арк. I, II, 104, 115, відриваються арк. 3, 4. Зошитів 18, переважно по 12 аркушів. При другому оправленні ркп. зошити були невірно зшиті. Зошити: I^{7}, II^{12}–XVII^{12}, XVIII^{8}. У I зошиті відсутні п'ять аркушів (восьмий–дванадцятий) після арк. 7. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 32° (100 × 75). Філіграні (наявні лише фрагменти): 1) кабан, I варіант (арк. 28) — сх. Лихачев № 3295 (1554 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 65) — Laucevičius № 3653 (1551 р.); 3) лілія на щиті — сх. Лихачев № 3052 (1561 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 78 × 50, рядків 20.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., маленький, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка плетінчаста на арк. 1, стрічки білі, оконтурені кіновар'ю, вгорі заставки — рослинний кіноварний орнамент, по кіноварі нанесена позолота. Кінцівка колофоном. Ініціали: великий плетінчастий на арк. 1, стрічки білі, оконтурені кіновар'ю, по кіноварі нанесена позолота; тонкі кіноварні ініціали з рослинними елементами; заголовні літери кіноварні. Назва твору виконана кіновар'ю, перший рядок писано великими літерами й позолотою. Заголовки статей кіноварні. Кіноварні крапки на перших аркушах ркп.

Оправа. XVIII ст. (?), кілька разів поновлювалася. Дошки в коричневій шкірі. Верхня кришка відірвана від блока, тримається разом за рахунок корінця покриття, корінець покриття був поновлений свинячою шкірою, частково відривається разом з верхньою кришкою. Від форзаців лишилися приклеєні частини. При останньому поновленні замість двох втрачених застібок була поставлена одна (пізніше була втрачена). Сліпе тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі рамки — овальний орнаментальний середник, у кутах квітчасті басми наповнення поставлені діагонально.

Зміст. Арк. 1–204. Ркп. XVI ст. Заголовок: «Житїє и пов-сть. досточю(д)но и дивно. ј маки(до)нско(м) цр~и. алєган(д)р-. иже къ воиньству оустрамл-vѷи(м)сu». Арк. 1–1 зв. Передмова до читачів: «Полєзно и ч(с~)тно слышати. добрд-тєлна и вєлєоумна мvжа. алєган(д)ра вєликаго. макиды(н~)скаго цр~u. zко и ռкvдоу бы(с~). [и како] г(д)є [прїєль є(с) zкы(х) ради до] брод-тєлєи, въсєи по(д)слънєчн-и цр~ъ. и самодръжТ(ц~) назваcu. По(д)бає(т) чтvѷєму разум-ти. и разоум-vѷє сємоу воиство. доброд-тєлє(м) подобити. и им-u съмыслъ да разоум-є(т). єжє єсть сицє».

Арк. 1–3. Вступ (відомий у сербській Олександрії); поч.: «Вы(с~) жє вєликоє. бж~їє промышлєнїє. създавши сєб- хра(м). и сєми сєго утвръ(ди)вши стлъпы. въ пu(т) тысvѷнаго стоuнїа». Текстові лакуни: зі слів «Въ макидонїи [бывъ нє]та навъ вєликь

врач
цр~є палаты. zко да къ нєи бога амына провъзв(-)ствоує(т). сємоу жє бывшу. прєльстильстїv» (між арк. 7 зв. і 8). Втрати тексту встановлено за виданням: Софијска илустрована Александрида 1987.

Арк. 204–206. XVII ст. Декілька релігійних текстів, зокрема, Молитва Господня з поясненням після кожного прошення.

Записи. 1) Сер. XVI ст., писця, арк. 204, півуставом, кіновар'ю: «Здє конєць кни¾- сєй Алїгандрии».

2) XIX ст. (до 1887 р.), власницький, на форзаці верхньої кришки оправи (арк. II), скорописом, чорним чорнилом: «Постникова — рукопись „Александрия" XVIII в.».

3) 1887 р., А.С. Петрушевича, на форзаці верхньої кришки оправи (арк. II), скорописом, чорним чорнилом: «За[...] [декабря] 1887 [....]. Импер. Общества любителей древней письменности подъ предводительством Д.Ф. Кобеко. А.С. Петрушевичъ».

4) Кін. XIX ст., А.С. Петрушевича, на форзаці верхньої кришки оправи (арк. I), скорописом, чорним чорнилом: «Изъ Музеума А.С. Петрушевича».

Старі шифри, штампи, наклейки. «24», «№ 24», на корінці оправи та на форзаці верхньої кришки; ярлик «Отд-ль рукописей библіотеки Императорскаго Университета Св. Владиміра № 24. Изъ музея Петрушевича» на звороті верхньої кришки.

Історія надходження. Олександрія надійшла до бібліотеки Університету св. Володимира у складі ркп., подарованих А.С. Петрушевичем улітку 1901 р. (Маслов 1910, 2). До ВР ркп. надійшов 24.10.1927 р. у складі рукописної збірки бібліотеки Університету св. Володимира (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 57).

Опис. Маслов 1910, 18 (XVI ст.); Гаєвський 1912, 12 (XVI ст.; наявна опечатка в шифрі — № 74).

Публікація. Гаєвський 1929, 213–214, 221–224, додатки 1 та 3 (арк. 1–3, передмову та вступ; арк. 115 зв.–122 зв., текст статті «Са(м) же алєган(д)ръ. на лидоньскаго цр~u на криса поидє» від слів: «До јкїана р-кы душе(д)шє, и въ макариньскыu јтокы въни(д). к~. поприйь n земли пстоахv» та до кінця статті; та початок статті «N раu шєствїє творишє въ всєлєнvu» до слів: «Алєгандръ ... прєидє, съ всєv воискоv своєv. и тоу .д~. дн~и ходивь. до темныu земли доидє»).

171. ПАЛЕЯ з додатковими статтями. Без початку та кінця. 70-ті роки XVI ст.

Ф. 301, № 574 п

Інципіт: «Бг~ови(д)ца моис-u. пр(о~)рка книгъ n быти. Книга первau».

Експліцит: «и земли нt насытuоеиси воды и јгнь и вода».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 272 арк. (1–6, 95–98, 212 — XVII ст.; 7–94, 99–211, 213–272 — XVI ст.). Арк. 142 розірваний. Арк. 1–6, 95–98, 212 вставлені при реставрації XVII ст. Зошитів 34 + 1 (арк. 1–6): I^{7}, II^{8}, III^{10}, $IV–XXXII^{8}$, XXXIII^{10}, від XXXIV зошита залишилося 5 арк. У XIII зошиті бракує двох перших аркушів (між арк. 98 і 99). Арк. 95–98 вставлені при реставрації ркп. між XII і XIII зошитами.

Матеріал письма. Папір 4° (194 × 143). Філіграні: 1) сфера (арк. 42/43) — под. Лихачев № 3437 (1564 р.), Лихачев № 4011 (1578 р.); 2) корабель (арк. 216/217) —

под. Лихачев № 4110 (1565 р.), Лихачев № 3457 (1564 р.); 3) башти (?) з квіткою лілії вгорі, проглядається частково (арк. 97), аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 103, рядків 22.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один, дрібний, широкий. Чорнило коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. на арк. 1–6. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Скоропис XVIII ст. на арк. 95–98 зв.; чорнило світло-коричневе.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені орнаментальними завитками.

Оправа. XVII ст., Росія, Москва (?). Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі, що місцями потерта, розірвана вздовж корінця у місці кріплення верхньої кришки; корінець покриття частково відходить від блока. Кришки з кантами, рантами та незначними частковими скосами на лицьовому боці. Від форзаців лишилися тільки приклейні частини, а від застібок — один пошкоджений накладний пробій. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося частково. На верхній кришці овальний середник (лишився тільки контур), над і під ним відтиснуто по три квітчасті басми одного виду (бл. Клепиков 1960 табл. III–2, № 40). Для утворення обрамлення на кришках використано квітчасто-орнаментальну накатку (бл. Клепиков 1960 табл. III–5, № 73).

Зміст. Арк. 1–80. Історична Палея, починається від створення світу, закінчується главою «словем Господнем агглъ», від часів царя Давида. Заголовок XVII ст.: «Бг~ови(д)ца моис-u. пр(о~)рка книгъ n быти. Книга первau»; поч.: «Со(з)данъ бы(сть) прапцъ. рYкою бж~їею»; поч. ркп. XVI ст. (арк. 7): «...ктомоу ити n роукы твоеа».

Арк. 123 зв.–209 зв. Повна Палея. Глави 1–47. Заголовок: «На(ч)ло цр(с)тв хрестианьскогј»; поч.: «По магентЇи же цр(с~)твова костuнтинъ великъи ... и жидј(м) рабъ не коуп-ти». Оповідання 47 глави переходить в оповідання про іконоборство та відхід латинян і закінчується царюванням Константина Мономаха, 6552 р.

Арк. 208–209 зв. Оповідання про кн. Ярослава Володимировича; поч.: «А в рY(с~)кой земли в та времена кнuжаоY великом кнuзY zрославоу ...».

Арк. 80–123, 216–272. Уривки з Толкової Палеї та інші додаткові статті: перелік назв вітрів, великих річок, гір та мов (арк. 80–80 зв.) та ін. (див.: Петров 1877, С. 561–564), у тому числі давньоруська стаття про Стефана Пермського, утворення пермської абетки та походження грецького та слов'янського алфавітів (арк. 239 зв.–241).

Арк. 96–98 зв. Записи, проби пера, малюнок.

Виписки з хронографа на форзаці почерком XVII ст., коричневим чорнилом.

Зміст ркп. частково виписаний на форзаці почерком кін. XIX – поч. XX ст.

Записи. 1) Др. пол. XVII ст., власницький, на нижньому форзаці, коричневим чорнилом: «Сия книга глаголемая [Хро]нограф диакона Семена Троа... трYждающагося у цр~кви Рожества Прчстыя Бдцы і вtликомчника Гtоргия, что за Москвою рекою въ яндов-».

2) 28.05.1928 р., на вклейці на форзаці, чорним чорнилом: «Рукопис хронографу бібліотеки кол. Духовної академії № 574 по опису Петрова, ч. 3тя, с. 561, рукописного каталогу — Г. 329. У акад. М.І. Петрова позначено, що ця рукопис XVI–XVII-го в. На підставі водяних знаків (корабель та сфера) треба вважати, що цей хронограф писано в 1560–70-х роках. 20.V. 928».

Старі шифри, штампи, наклейки. «329», коричневим чорнилом, на верхньому форзаці та на арк. 1. «№ 25» на арк. 1, коричневим чорнилом.

Історія надходження. До бібліотеки КДА ркп. надійшов від учителя Чергініівської семінарії Ф.І. Дмитревського. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 561–564 (Хронограф).

172. ПАЛЕЯ ТЛУМАЧНА. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 313, № 5

Інципіт: «ј сътворенїи твари, видимыu».

Експліцит: «емоу же слава въ в-кы в-комь. аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 258 арк. (257 + 1а). Арк. 1а випадає. Аркуші при реставрації підклеєні вздовж бічного поля. Зошитів 32: I^{10}, I^{12}–XVIII^{12}, XIX^{14}, XX^{12}–XXI^{12}, XXII^{7}. У XI зошиті другий аркуш вирізаний, без лакун. Сигнатура часу створення ркп., у правому куті нижнього поля аркуша та лівому звороту. Ркп. реставровано в сер. XVII ст.; при реставрації кришки оправи були виклеєні зі служебника або требника XVI ст.; арк. 256 доклеєний папером.

Матеріал письма. Папір 2° (350 × 260). Філіграні: 1) кабан (арк. 9) — тип Laucevičus № 3660 (1559 р.); 2) орел на овальному щиті (арк. 256) — Каманін, Вітвіцька № 737 (1657 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 135, 220 × 145, рядків 30. Рубрикація. Подекуди на нижніх полях посилання — пояснення до тексту.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків чотири: 1) арк. 1–152 зв., крупний, букви розташовані тісно одна до іншої; 2) арк. 153–160 зв., 161 зв.–221 зв. (крім рядків 19–30 на арк. 158 та 4–11 на арк. 187, які відносяться до першого почерку), дрібний, широкий, букви розташовані на значній відстані одна від іншої; 3) арк. 161–161 зв. (верхня половина), 222–247 зв., 250–250 зв., вузький; 4) арк. 248–249 зв., 251–256, дрібний, заокруглений. Чорнило коричневе; кіновар, малинова фарба (?). Рубрикація, правки, посилання та позначки на полях кіновар'ю, чорнилом, малиновою фарбою (?).

Оздоблення. У заголовках проста в'язь. Малюнок руки, що тримає чашу, яка прикрашає позначку «ј бц~и» на бічному полі арк. 254 зв.

Оправа. XVIII ст., дошки в коричневій шкірі нерівномірного фарбування. Кришки з кантами, рантами та незначними частковими скосами на зовнішньому боці. Часткові скоси по бічному обрізу на верхній та нижній кришках мають різну форму. Форзаци відсутні. Звороти кришок не виклеєні. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець та ранти). На верхній кришці в центрі складної рамки фігурний ромбовидний сюжетний середник («Голгофський Хрест зі знаряддями мук Христових на фоні єрусалимської стіни»), у кутах квітчасті басми поставлені діагонально, простір між середниками і косинцями заповнений окремими квітчастими басмами, на нижній — складне обрамлення з рамок різних розмірів, уписаних одна в одну, внутрішній простір заповнений вертикальними та горизонтальними смугами.

Зміст. Тлумачна Палея. Арк. 1–3. Покажчик глав, заголовок: «...ще указанїе. в настоащеи [книге сеи]», **від глави 1:** «Ј сътворенїи тьвари, видимыu ...» **до глави 128:** «Сло(в) ј соломон- цр~и сн~оу давыдов-». Пропущений рядок зі Словом 124 дописаний на нижньому полі арк. 3.

Арк. 3 зв.–257. Основна частина Палеї. Заголовок: «сїu книга бытїz небеси и земли. изложенїе, и(ж) въ ст~ы(х) nца нашего іјана зла(т)оустаго архиеп(с~)па костuнтина града. ј сътворенїи твари видимыu и невидимыu. и ј пришествїи хв~-, и ј въплъщенїи его. и ј распuтїи, и ј въскр(с)нїи. и ј сvд- его. и ј закон-. и ј nвръженїи жидо(в)ст-(м)»;

поч.: «Бг~ъ преж(д)е вьс-хь в-кь. ни начала имыи. ни кон~ца. zко бг~ъ силень».

Записи. 1) 30 грудня 1694 р., на вільному аркуші форзаца, польським скорописом, коричневим чорнилом: «Czitał te Xęge Effimy Morawski tegoz Monastera Poczaiowskego w roku 1694 Mesiąca Decembra 30».

2) XVII ст., на звороті вільного аркуша форзаца, коричневим чорнилом, нечіткий запис про приналежність ркп. церкві апп. Петра і Павла (?).

3) XVIII ст., власницький, на арк. 3–4, коричневим чорнилом: «Монастира Почаевска(го)».

4) 1854 р., власницький, на арк. 1, 10, коричневим чорнилом: «Принад-лежитъ Почаевской Лаврской Библіотек−».

5) Поч. XIX ст., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «Книга Бытія Небесе и земли».

6) XIX ст., власницький, на арк. 1, темно-коричневим чорнилом, усередині тексту ркп.: «Ex libris Monastery Pochaivskieho».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Поч. Рук. 95», «№ 95», чорним чорнилом, на звороті верхньої кришки оправи; «21» синім олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 2–3 (назва за самоназвою ркп.: «Книга бытія небесе и земли»).

173. ПАНДЕКТИ АНТІОХА ЧОРНОРИЗЦЯ з іншими статтями. Без кінця. Друга чверть XVI ст.

Ф. 307, № 483

Інципіт: «Поне(ж) написа ми ч(с~)тныи јц~ь еѵстааїе».

Експліцит: «и ј боудоуое(м) соуд- блг~воли(м) и семоу оучити(с)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 280 арк. Вирізано аркуш між арк. 116 і 117; арк. 145 випадає. Зошитів 34: I^6, II^8–IX^8, X^{12}, XI^8, XII^6, XIII^8–XIV^8, XV^7, XVI^8–XXXIV^8. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (205 × 155). Філіграні: 1) кабан (арк. 2/3) — под. Лихачев № 3292 (1535 р.); 2) герб Познані — тип Laucevičius № 3559 (1550 р.); 3) літери *У... МР* (аркуш форзаца) [*УФМР,* Углицька фабрика Максима Переяславцева?] — тип Клепиков 1959 № 660 (1822–1829 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 110, рядків 21–22.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків шість: 1) 1–18 (піварк.), 19 зв. (з 8-го рядка), 20 зв.–21, 22–23, 99 (з 4-го рядка)–102, 103–108, 109–116 (8 рядків); 2) 18 (з др. пол. арк.)–19 зв. (7, 5 рядків), 20, 21 зв., 26 зв.–27, 28–29 (4 рядки), 32 (з 10-го рядка)–33 (3 рядки), 68 зв. (др. пол. арк.), 102 зв., 108 зв.–116, 117–118; 3) 25 зв.–26, 27, 29 (з 5-го рядка)–32 (9 рядків), 33 (з 4-го рядка)–38 зв., 39 зв., 40 зв., 41 зв.–51 (3 рядки), 51 зв.–53 зв., 54 зв.–68 зв. (піварк.), 69–99 зв. (3 рядки); 4) 116 зв.; 5) 118 зв.–122;
6) 122 зв.–280. Кілька разів чергуються на одному аркуші: перший та другий почерки на арк. 22, 23 зв.–25; другий та третій почерки на арк. 27 зв., 39, 40, 41, 51, 54, 68 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар. Численні редакторські орфографічні правки (пізні) вписані чорним чорнилом.

Оздоблення. Заголовні ініціали виконані кіновар'ю, деякі з елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Перш. пол. XX ст. Складена з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (кришки). Форзаци прошивні з блакитного паперу (філігрань не ідентифікується). На корінці сліпе тиснення.

Зміст. Арк. 1–260. Пандекти (послання) інока Антіоха до ігумена Євстафія, 130 глав. Заголовок: «Посланїе антијха черноризца лавры ст~ого пц~а савї. къ еѵстааью игоуменоу манастырu аталины града анкѵры галатииискыu»; поч.: «Поне(ж) написа ми ч(с~)тныи јц~ь еѵстааїе».

Арк. 260–260. Діоптра інока Пилипа. Заголовок: «Плачев- и рыданїu многог-ршнаго и странна. ими спирашесu къ дш~и своей. ј зерцала стыu книгы»; поч.: «како с-диши. како беспечалуеши. како нера(д)иши дш~е моu».

Арк. 269–280 зв. Слова Єфрема Сирина про суд і покаяння, про покаяння, про любов та про хрещення, обриваються словами «и ј боудоуое(м) соуд- блг~воли(м) и семоу оучити(с) ...».

Запис. 1861 р., напівстертий запис, на вільному аркуші форзаца, чорним чорнилом: «изъ книгъ Библіотеки Кіево-Мих. монастыря 1861 г. сен. 29 ч.»

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1661» (закреслено), виправлено на «1757», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-

Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці обох кришок та арк. 280 зв. Наклейка «XV–XVI в. Пандекты инока Антіоха Кіево-Михайлов. мон.» на арк. 144 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 160–161 (XV–XVI ст.); ПС XV 1986, 266, № 2888.

174. ПАРЕНЕЗИС ЄФРЕМА СИРИНА. Без кінця. 20–40-ві роки XVI ст.
Ф. 303, № 110

Інципіт: «с(е)и оц~ь нашь прп~дбныи ефремь. б~ п въстока».

Експліцит: «бзвь намь подобостра».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 333 арк. Ркп. розбитий, значно пошкоджений; аркуші випадають; арк. 326 розірваний навпіл. Сліди реставрації: кілька аркушів підклеєні. Зошитів 48: II^7, III^8–XIII^8, XIV^7, XV^8–XIX^8, XXV^8–XL^8, XLI^{10}, XLVII^8. Від XX зошита зберігся один аркуш, бракує XXI–XXIII зошитів (між арк. 143 і 144); від XXIV зошита збереглося чотири останніх аркуші (арк. 144–147); від XLVIII зошита зберігся один аркуш. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філіграні: 1) лілія на гербовому щиті — тип Briquet № 7146 (1532 р.), тип Лихачев № 3002 (1531 р.); 2) тіара з трьома перлинами, хрестом і зірочкою над ним — тип Piccard. Kronen VII, № 42 (1527 р., 1534 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 27. Колонтитул на арк. 1–2 пізній, почерком XVII ст.; на арк. 1 кіноварні крапки у тексті; позначка «зри».

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: на арк. 1 двоконтурна балканська плетінка, зафарбована блідо-зеленою та блакитною фарбами. Ініціали на арк. 1, 3, 316, 327 колінчаті, плетінчасті кіноварні, зафарбовані блакитною та блідо-зеленою фарбами; малі ініціали кіноварні, прикрашені крапками або елементами рослинного орнаменту.

Оправа. XVII–XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі, зі значними втратами. Від оправи лишилася верхня кришка та частина покриття. Дерев'яна кришка з кантами, рантами та частковими скосами на лицьовому боці, тріснута на дві частини, що тримаються разом за рахунок покриття. Обрізи сині, вигоріли. Від форзаца лишилася приклеєна частина. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришка, ранти) збереглося незадовільно, в центрі проглядає контур кибалкового середника.

Зміст. Збірник слів та повчань Єфрема Сирина. Заголовок: «житие ст~аго прп~днаго пц~а нашего tфрема сbрина. вл(д)ко ст~ыи бл(с)в~и»; **поч.**: «с(е)и оц~ь нашь прп~дбныи ефремь. б~ п въстока»; **обривається словами** «ј дш~евноv оубо дш~еv. словесноv же и мысленоv. бзвь намь подобостра...» зі **Слова на Преображення** (Слово 104).

Записи. XVII ст., вкладний, на арк. 106 зв.–107, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Сиz книга рекомаz tфрТ(м) надано до сто~у ПрТ(с~)тоу до з~мнt(н)ского манастыра».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Мел. мон./п.110», олівцем; «№ 13», коричневим чорнилом; «326», олівцем; шифр «Аа 1283», чорним чорнилом, — на

арк. 1. «1283», чорним чорнилом, на ярлиці, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 177–184 (XVI ст.); Владимиров 1890, 135.

175. ПАРЕНЕЗИС ЄФРЕМА СИРИНА. Уривки. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 134 п

Інципіт: «zко вь(с)плачютсе. Вьспрене(м) оубо братїе вьзлюбленна».

Експліцит: «и плъкы(и) спсь гор- см-юоимсе».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 6 арк. Два аркуші належать до одного зошита, інші розрізнені; арк. 2 з VI зошита. Аркуші пронумеровані невірно; правильна послідовність: арк. 4–4 зв., 3–3 зв., 5–5 зв., 6–1 зв., 2–2 зв. Сигнатура часу створення ркп. збереглася на арк. 2.

Матеріал письма. Папір 2° (325 × 210). Філігрань: коло з поперечною лінією і зірочкою над ним (арк. 1) — тип Лихачев № 3086 (1543 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 150, 2 стовпці по 29 рядків.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали прикрашені завитками і розчерками (кіновар).

Зміст. Розрізнені аркуші зі збірника слів та повчань Єфрема Сирина; у правильній послідовності — арк. 4–4 зв.: з кінця Слова 4, зі слів «[воньми оубо всемь] ср(д)цемь твои(м)», до початку Слова 5, до слів «работаите гв~и съ страхј(м)»; арк. 3–3 зв.: з кінця Слова 20, зі слів «[жи]ли сребролюбиімь», до початку Слова 21, до слів «се(и) въложить [братY въ Yмъ лYкавыи]»; арк. 5–5 зв.: Слово 23, зі слів «[тако] съвет творе ј себ-» до слів «и врагь да не [порадYetcu]»; арк. 6–1 зв.: з кінця Слова 24, зі слів «[и во гр-]с-(х) даси тело своі», до початку Слова 25, до слів «по въсе дн~и кр~ст носеое еже і(с~ть) съмрьть»; арк. 2–2 зв.: Слово 26, зі слів «[тако] съвет творе ј себ-» до слів «пр(о~)ркY [вопіюоY]».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «194», чорним чорнилом, на ярлиці, на арк. 1. «Інв. 19350», червоним чорнилом; «59», червоним олівцем; «XV», олівцем, — на арк. 1. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ», на арк. 1–6.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19350), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 82, № 4).

Опис. Петров 1875, 57–58 (XV ст.); ПС XV 1986, 135, № 1127.

176. ПАРЕНЕЗИС ЄФРЕМА СИРИНА. Без початку. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 111

Інципит: «блг(д~)ать твоz дароуеть ми вр-мu мало покаzнїю».

Експліцит: «пц~у и сно~у и ст~омоу дх~у нн~- и прн~о и въ в-кs в-комъ. ами(н~)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 237 арк. Перші три зошити розбиті, декілька аркушів випадають. На арк. 1–40 пошкоджене нижнє поле. Зошитів 32 + 1: перші два зошити втрачені, III^{8}–VI^{8}, VII^{8}–XIX^{8}, XX^{6}–XXI^{6}, XXII^{8}–XXVII^{8}, XXIX^{6}, XXX^{7}, XXXI^{8}, XXXII^{6}. Між XIX і XX зошитами непронумерований зошит з шести аркушів (арк. 137–142). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 190). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 17) — под. Laucevičius № 3677 (1548 р.); 2) II варіант (арк. 183) — под. Лихачев № 1732 (1548 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 250 × 160, рядків 29. Рубрикація глав на бічному полі на арк. 124 зв.–126 зв., 132; рубрикація глави і слова на арк. 129 зв.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., з невеликим нахилом управо. Почерків вісім: 1) арк. 1–114 зв.; 2) 115–121; 3) 122–124 зв. (верхні 11 рядків); 4) 124 зв. (з сер. 11 рядка)–130 (верхні 3, 5 рядки); 5) 130 (з 4-го рядка)–133 (верхні 8 рядків); 136 зв.–143 зв.; 148–148 зв.; 6) 133–136; 7) 144–145; 147–147 зв.; 153–237 зв.; 8) 145 (сер.)–146 зв., 149–152 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 237 зв. прикрашена хвилястими лініями з крапками в одному рядку з текстом. Ініціали кіноварні, іноді прикрашені крапками та елементами рослинного орнаменту.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі; лишилася нижня кришка та частина покриття на ній. Покриття поновлювалося: залишки надставленої шкіри світліші за покриття. Для оправи була використана кришка від іншої оправи. Обріз червоний, вигорів. Форзаци втрачені. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (нижня кришка, ранти) збереглося незадовільно.

Зміст. Збірник слів та повчань Єфрема Сирина, починається словом 6 «Възлюбленне аще и сътвориши начало добро», Збірник слів та повчань Єфрема Сирина, починається словом 6 «Възлюбленне аще и сътвориши начало добро» закінчується Словом 104 «От нивы жатва и радованія», словами «и по(до)баєть слава благодарениє. честь и дръжава и велел-пие. пц~у и сно~у и ст~омоу дх~у нн~- и прн~о и въ в-кs в-комъ. ами(н~)».

Записи. 1) XVIII ст., проба пера із згадуванням імені, на нижньому форзаці, польським скорописом, коричневим чорнилом: «Zostaię zyczliwym sług˛o Im[c]h Panu Iackowskiemu».

2) XIX ст., на арк. 1, світло-коричневим чорнилом: «Наказаніе или слово Преподобнаго Отца Ефрема Сирина».

3) XIX ст., на арк. 2, коричневим чорнилом: «Поученія Ефрема».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 4», шифр «Аа 1284 1885 XI/23» на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 185 (кін. XVI ст.); Владимиров 1890, 135.

177. ПАТЕРИК АЗБУЧНО-ЄРУСАЛИМСЬКИЙ. Перша чверть XVI ст.
Ф. 313, № 10

Інципіт: «В сей книз- исписасц добродет-лное поучение».

Експліцит: «конець другому патерїку, се(д)монадесити(м) словји(м)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 300 арк. Чисті аркуші: 1 зв., 2–2 зв., 4–4 зв., 229–229 зв., 300–300 зв. Ркп. реставрований у XVII ст.; арк. 1–4, 8, 229, 300 вставлені при реставрації. Зошитів 29 по 8 арк., крім XXIX[6]. Сигнатура зрізана. Фоліація пізня (XVII ст.).

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 190). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, квіткою і змією над нею, I варіант (арк. 6) — тотож. Лихачев № 1399 (1517 р.); 2) голова бика з хрестом, квіткою і змією над нею, II варіант (арк. 212) — под. Лихачев № 1407 (1512 р.); 3) тіара зі сферою і хрестом (арк. 195) — под. Piccard. Kronen XII, № 14 (1512 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 130, рядків 28. Рубрикація слів.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., з невеликим нахилом вправо, гострий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Кустоди виконані пізнім почерком (XVII ст.), тим самим, що й фоліація, чорним і сірим чорнилом.

Оздоблення. У заголовках в'язь. Малі ініціали прикрашені дрібними кіноварними крапками.

Оправа. XVII–XVIII ст., Україна. Дошки в темно-коричневій шкірі. Корінець покриття частково відривається. Обріз краплений, синьо-зелений, забруднений. Перші та останні аркуші блока, які були наклеєні на звороті кришок, відходять від них. Одна застібка збереглася повністю, від іншої лишилися пробій та прикріпа. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти та плаські ремені застібок). На верхній кришці в центрі обрамлення овальний сюжетний середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими», зберігся незадовільно, в кутах — уступчасті сюжетні косинці з євангелістами та їхніми іменами; під ними розміщена ще одна пара трикутних рослинних косинців. Простір навколо середника заповнений дрібними квітчастими басмами трьох видів. На нижній кришці внутрішній простір обрамлення розділений на три поля: два вузьких та широке центральне, заповнене вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Арк. 3–5 (верхні два рядки). Передмова: «В сей книз- исписасц добродет-лное поучение».

Арк. 5–118. Патерик Азбучний. Починається Словом про авву Антонія, закінчується Словом (знаменієм) про авву Ора.

Арк. 118 зв.–119. Передмова: «О житии, и пов-стїи, блаженных и ствятых јтець наших».

Арк. 119–228 зв. Патерик Єрусалимський. Починається Словом про мовчання; закінчується статтею «Пов-сть чудна ј н-коім старци».

Глоси: цитати зі Св. Письма.

Записи. 1854 р., на арк. 3, 12, 22, коричневим чорнилом: «Принадлежить Почаевской Лаврской Библіотек- 1854 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 104», коричневим чорнилом, «№ 96», олівцем, — на вільному аркуші форзаца (арк. 1).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 19–20.

178. ПАТЕРИК КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ. Початок XVI ст.
Ф. 310, № 24

Інципіт: «патерикъ печерьскіи иже ј соз(д)аніи цр~кви».

Експліцит: «онътонью и феј(до)сью печерьски(м) чю(до)творце(м)ъ нн~- и пр(с~)но и вв-ки в-ко(м)ъ. Аминь».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 213 арк. Ркп. реставрований у др. пол. XVI ст.; аркуші підклеєні, зошити склеєні заново та перешиті. Наявні 18 зошитів: I^{2}, II^{10}, III^{11}–IV^{11}, V^{8}, VI^{14}, VII^{16}, VIII^{8}, IX^{12}–X^{12}, XI^{14}, XII^{12}, XIII^{13}, XIV^{15}, XV^{14}, XVI^{11}, XVII^{14}, XVIII^{13}. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 125). Філіграні: 1) глечик (арк. 20/21) — под. Лихачев № 2945 (1504 р.), Briquet № 12612 (1505 р.); 2) олень, проглядається фрагментарно, — аналог не встановлений; 3) герб, проглядається на чверть (верхній та нижній краї) (арк. 209/213), — аналог не встановлений, папір др. пол. – кін. XVI ст.

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 80, рядків 20. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав кін. XVI ст. на арк. 209–213. Заголовки до слів 80–81 на залишених місцях арк. 205 і 207 підписані почерком XIX ст.

Оздоблення. На арк. 1 залишене місце для заставки. Ініціали прості, зрідка прикрашені завитками рослинного орнаменту. У заголовку в'язь.

Оправа. Кін. XVII–XVIII ст., Росія (?). Дошки в коричневій шкірі червонястого відтінку. Від оправи лишилася верхня кришка з покриттям, фрагмент шкіряного корінця та частина нижньої кришки без покриття. Обріз синьо-зелений. Звороти кришок виклеєні папером. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (верхня кришка, корінець, ранти). В центрі обрамлення овальний орнаментальний середник, замість косинців квітчасті басми.

Зміст. Патерик Києво-Печерський Кассіанівської II редакції 1462 р., за винятком двох слів: «О пр~п Исаакі- печерниц-» та «Посланіє пр~п Аеј(до)сїu къ кн~зю изиславоу о латинахъ» (див.: Сперанський 1900, 50). Заголовок: «Патерикъ печерьскіи иже ј соз(д)аніи цр~кви. да разоум-ютъ вси zко самого г~а промыслјм и волею. и его прч(с)тыа мт~ре мл~твою и хот-ние(м) създасu и съвершисu бг~ол-пно. и нбс~и подобна великаu црквь и бг~оро(ди)ц печерьскаu архаман(д)ритїа всеz роу(с)скїа земъли. иже лавра ст~го и великого nц~а нш~его Аеј(до)сїu. слово а~. блг(с)вї»; поч.: «Бы(сть) в земли варижскои кн~зь африканъ братъ zкоуна слепаго», закінчується Словом про Агапита врача (Слово 81).

Записи. XVIII ст., на форзаці, коричневим чорнилом: «въ зарайскомъ купецъ сергей дорофеичь крупениковъ».

Власницький запис на ярликах (див. *Старі шифри, штампи, наклейки*).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Ш. 266», чорним чорнилом, на форзаці. «№ 298 (закреслено) нов. Кат.»; «Шев. кат. — № 266»; «п 436 Ш. 6», чорнилом, на арк. 1. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1. Ярлик «Почетнаго гражданина И. Н. Царскаго № 266»; ярлик «Изъ Библіотеки Ив. Ник. Царскаго. Ш. № 34 Кат. 1836 год»; ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 24. Рукописн. отд.» — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки

179. Патерик Києво-Печерський

профк

потрапив від І.М. Царського. До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 24).

Опис. Сперанский 1900, 50; Строев 1848, 308–309 (№ 298); Систематическое описание 1893, II, 286 (№ 967).

179. ПАТЕРИК КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ. 1553–1554 рр. Києво-Печерська Успенська лавра. Писці Олексій Волинець та Нестор, син Лук'яна, інок, дячок. Ф. 306, № 386 п

Інципіт: «Сказаніє гла(в~) Патєрика Пє(ч~)рскаго».

Експліцит: «и пв-ѝа zко гро(м) тоучє(н~) въистинноу въскр(с~)є хс~» (арк. 215).

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 217 арк. (217 + 189а). Арк. 216 — форзацний. Чистий арк. 3 зв. Нумерація аркушів XVIII ст. Ркп. реставрований у XVIII ст., частково поновлювався в 1816 р.: блок перешито; на початку та в кінці ркп. розірвані й ветхі поля аркушів обрізано й підклеєно, або тільки підклеєно, підклеєно й деякі аркуші всередині ркп., з пошкодженням тексту арк. 1, 102; зрізано праве поле арк. 3, з пошкодженням нумерації глав покажчика читань. Сліди замокання; аркуші у воскових плямах, поля забруднені; перші аркуші потемніли; на арк. 4 від вологи постраждали фарби в середині вихідної заставки; розмазано кіноварний заголовок на арк. 10; розірвані по тексту арк. 22, 99, 145; відривається правий нижній кут арк. 145; арк. 212–215 поточені шашелем; випадають з блока арк. 1–3, відриваються арк. 4–10. Зошитів 27, переважно по 8 аркушів: I^{6}, II^{8}–XXVI^{8}, XXVII^{8+2}. У XXVII зошиті було приклеєно два останніх аркуші, арк. 414 та 415. Сигнатура часу створення ркп., переважно зрізана, іноді наявні лише титла.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філігрань кабан: 1) I варіант — сх. Laucevičius № 3657 (1551 р., 1554 р.); 2) II варіант — сх. Laucevičius № 3659 (1558 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 135 (арк. 1–22 зв.), рядків 21; 220 × 135, рядків 25 (арк. 23–78 зв.); 230 × 140, рядків 24 (арк. 79–215).

Письмо. Устав новий український сер. XVI ст., великий, рівний, волинська школа. Почерк один, імовірно, старця Олексія з Волині, інока Києво-Печерського монастиря, арк. 1–22 зв. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво, писця Нестора, інока Києво-Печерського монастиря, арк. 22 зв. (на 11 останніх рядках), 23–215. Чорнило інтенсивно темно-коричневе; кіновар, різнобарвні акварельні фарби та позолота.

Оздоблення. Заставок дві, плетінчастої композиції, з боків прикрашені стилізованими квітами, виконані на золотому тлі різнобарвними акварельними фарбами, арк. 1, 4. Ініціал великий плетінчастий кіноварний на арк. 4. Ініціали тонкі кіноварні, деякі з рослинними елементами, та заголовні літери кіноварні. Назва книги, заголовки статей виконані кіновар'ю, перший рядок назви та покажчика читань писано великими літерами в'яззю.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; шкіра розірвана на чотири частини. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку, обидві тріснуті на дві частини, частини нижньої тримаються разом за рахунок покриття, верхня складається з двох окремих частин. Фрагменти корінця покриття і кришок зберігаються у футлярі разом з ркп. Обрізи червоні. Форзаци втрачені. Від застібок лишилися врізні пробої та прикріпи у формі видовженого прямокутника. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, обрамлення верхньої кришки, ранти), тиснення золотом (внутрішня рамка обрамлення та її внутрішнє заповнення)

потемніло. На верхній кришці в центрі кибалковий середник: в овалі, що облямовується чотирма херувимами, зображенням Оранти над Успенським собором КПЛ з предстоячими прпп. Антонієм і Феодосієм. Над середником в'яззю відтиснуто словесник без картуша з назвою ркп. *Патерик Печер[ский].*

Зміст. Патерик Печерський II Кассіанівської редакції 1462 р.

Арк. 1–3. Покажчик глав. Заголовок: «Сказанїє гла(в~) Патєрика Пє(ч~)рскаго. исписано Іјанно(м) мнихј(м) пєчєрскымъ».

Арк. 4–214 зв. «Патєрикъ пє(ч~)рскы(и) и(ж) ј соз(д)анїи црк~ви. да разоумєють въси ѕко самого га~ промыслјмъ и волєю и єго прч(с~)тыа мт~рє мл~твою и хот-нїємь. създ(д)асu и съвръшисu бг~ол-пнаа и бс~и пј(д)бнаѕ и вєликаа црк~ви бч~ина пєчєрскаѕ архимадритїа, всєu роускыѕ зємлu єжє є(с~) лавра ст~го и вєликаго јц~а нашєго Аєј(д)сїа». Слово 8 (арк. 28): «М(с~)ца маu въ г~ дн~ь. Житїє прп(д)бнаго јц~а нашєго Аєј(д)сїа. игѵмєна пєчєрьскаго манастырu списанно Нєсторо(м) мнихо(м). тогожє пєчєрскаго манастырu».

Арк. 215. «В л-то, ѕ҃ц҃о~а. [1462] въ пєчєрьско(м) манастыри. сътворисu знамєнїє таково. при кнuзи Сємєнє Алєгандровичи. и при братє єго кн~ѕи Михайлє. а при архимандритє пєчєрьско(м) Николє. пєчєру жє тогда дєржалъ н-кто Дєјнисїє нарицаємъ Щєпа. сїи прийдє на вєликъ дн~ь в пєчєроу покадити тєлєса оусопъши(х). и прийдє гдє зовєтсu јбѝїна. и покадивъ рєчє јц~и и братїє Хс~ въскрє(с~). сєго дн~и є(с~) вєликь дн~ь. и пв-ѝа ѕко гро(м) тоучє(н~) въистинноу въскрє(с~) Хс~».

Записи. 1) 28 лютого 1553 р., дарчий, зроблений замовником та керівником роботи старцем Олексієм з Волині, іноком Києво-Печерського монастиря, на нижньому полі арк. 4–16, півуставом, темно-коричневим чорнилом, заголовні літери кіноварні: «В л-(т~) ѕ҃р~.г~а. м(с~)ца. ає(в~). ки~. інди(к~). а~і. Мл(с~)тїю бж~ью и прч(с~)тоє Тго мт~ри. и мл~твами прп(д)бны(х) јц~ъ антонїа. и аТј(до)сїа пТчТръскы(х). Ѕ многогр-шныи ра(б~) бж~їи инокъ. алєкс-и старТць. манастырu пТ(ч~)ръско(г~) родомъ з волыни. Далъ Тсми сїю книгу гл~Тмоую патТрикъ пТчТръскы(и) в дј(м). и до посл-(д)ни(х) рода вашТго, Прч(с~)той бц~и. в манастыръ пТчТръскы(и). мн- гр-шному и рјдитТлТ(м) моимъ на памТть. А хто сїю книгоу, з манастырu, пТчТръского јзмТть. хотuчи єи соб- привлаѝити. тоть россоудить(с~). съ мною пТрТ(д) х(с~)мь. бг~омъ. на страшно(м) сѵдиѝи єго, и боуди на нТ(м) клuтва, ст~ы(х) јц~ъ, т~ и и~і, ижТ в ник-и А маєть по смр~ти моєи взuта быти. въ полатоу». Запис зроблений ще до завершення книги. Можливо 28 лютого 1553 р. старцем Олексієм була припинена робота над переписуванням Патерика (оскільки на арк. 22 зв. текст, писаний уставним почерком, обривається), і тоді ж ним було зроблено запис.

2) 2 березня 1554 р., Нестора, родом із Сокаля, другого писця, інока Києво-Печерського монастиря, дячка, на арк. 215 зв., півуставом з елементами скоропису,

темно-коричневим чорнилом, ініціал кіноварний: «Мл(с~)тию бж~Їю и прч(с~)тыа єго мт~рТ. и помоѝЇю ст~ы(х) прп(д)бны(х) јц~ь наши(х). антонЇа и фТј(д)сЇа пТ(ч~)рьскы(х). написана бы(с~) сЇа книга гл~маа патТрикь. в домоу прч(с~)тыа бц~а. єжТ є(с~) лавра прп(д)бны(х) и бг~оносны(х) јц~ь наши(х) антонЇа и фТј(д)сЇа пТчТ(р~)скы(х) **(слово перекреслено. — *Авт.*)** оу манастыри пТ(ч~)рьско(м). оу бо(г~)сп~саТмо(м) град- києв-. при дръжав- великаго короли жикгимо(н~)тТ ав~гу(ст) при бл~горј(д)но(м) кнuзи фєј(д)рТ гл-бовичи про(н~)скомъ. въТвод- киТвъско(м). при митрополитТ киТвъско(м) и галицко(м) и всТz руси ки(р~). макарЇи. прч(с~)тно(м) архимандритТ пТчТ(р~)ско(м) ки(р~) иларијн- повТлТнЇТ(м) и замысломъ ста(р~)ца **(слово повторено двічі. —— *Авт.*)** пТ(ч~)рьского инока алТкс-z вълынца. а написа(с~). в л-(т~) ҂Р~. rв~ инди(к~)тоу в~і м(с~)ца ма~рта. в~. рукою многогр-шна(г~) и ху(ж)шаго въ чл~ц-(х) дьz(ч~)ка нТстТрц~а. гдТ(с~) боуду пц~и ст~ии јписа(л~). а х~то будТ(т) понТи говорити. ино бг~а ра(ди) всТдръжитТлu. и пр-ч(с~)тыz Тго мт~ри мТнТ за то нТ клТнитТ. но исправлu(и) свои(м) добры(м) разYмј(м). а моТму бТзYмию нТ понјси. бо Тсми гр-шны и мало оумТ(н~) былъ. а хто бYдТ(т~) клuсти томY сvди(т~) всТдръжитТ(л~) мл(с~)тивы(и) бг~ь. и прТч(с~)таа Тго мать. и прп(д)бнии пц~и ан~тонЇТ и фТо(д)сиє пТчТ(р~)скы(и). а мн- гр-шному по и(м) злы(м) д-ло(м) и такъ будТ(т) моучити(с~) съ дш~ами гр-шными. оу мука(х) в-чны(х) Т(с~)ли нТ буду ту нТ помилова(н~) п мл(с~)тива(г~) всТдръжитТлu ба~ га~ нш~Т(г~) іс~ х(с~)а но ба~ ра(ди) исправлuтТ а м(н~)є гр-(ш~)ного нТ кли(н-)тТ».

3) 2 березня 1554 р., Нестора, родом із Сокаля, другого писця, інока Києво-Печерського монастиря, дячка, на арк. 215 зв., під записом № 2, півуставом з елементами скоропису, іншим чорнилом, яке з часом вицвіло: «А писалъ дьzчо(к~). нєстєрє(ц), с сокалЇz м-ски сы(н~), лукьzновъ».

4) XVIII ст., на звороті нижньої кришки оправи, українським скорописом, чорним чорнилом: «В КіТво МТжигорскомъ монастыр- им-Ттсu патТри[къ] со вс-мъ симъ сходТнъ, такмј во ономъ приписано и(з) јныхъ отТ(ч~)никјвъ словТсъ полТзныхъ нТ мало. Когда жТ оной писанъ л-та нТ јзначТно, однакј моѝно домышлuтисu что такј(и) жТ или и виѝшихъ сТго л-тъ, по тому, что и характТръ старинный, да и наданый до МТжигорскаго монастырu, п н-uкогось изъ МТны АТдора ГулТвича ДрожТнского, ҂ах~г годY» **(під датою пізніше проставлено: «1604»).**

5) XVIII ст., на звороті верхньої кришки оправи, тим же почерком, що і вказаний рік під записом № 4, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Патерикъ печерскій № 44. писаны(и) 1604 году».

6) [5 травня 1816 р., Серапіона, митр. Київського, архім. Києво-Печерської лаври], на звороті верхньої кришки оправи, скорописом, спочатку простим олівцем, потім наведений чорним чорнилом: «Сей Патерикъ начать 7061 (1553) февраля 28-го, а оконченъ 7062 (1554) марта 5-го д[ь]zчкомъ по имени Несторомъ, по приказанію Печерскаго Старца Алекс~z волынца при Арх. Иларіон~, при Митрополит~ Кіевскомъ Макаріи».

7) [5 травня 1816 р., Серапіона, митр. Київського, архім. Києво-Печерської лаври], на верхньому полі над заставкою на арк. 1, скорописом, чорним чорнилом: «ПТчТрнаz книга».

8) 5 травня 1816 р., Серапіона, митр. Київського, архім. Києво-Печер-ської лаври, на нижньому полі арк. 1, скорописом, чорним чорнилом: «Книгу сію хранить въ библіотТк~ КіТвопТчТ(р)скіz Лавр~ маіz 5. днz, 1816 года. С. М. К. и Архим.».

9) 5 травня 1816 р., Серапіона, митр. Київського, архім. Києво-Печерської лаври, на арк. 4, скорописом, чорним чорнилом: «1553. и такъ по сТй 1816 годъ какъ сіz книга писана 263 года. Рабъ божій. С: М: К. и Арх[им]. К: П: Л».

10) 18[6]3 р., на нижньому полі арк. 1–5, чорним чорнилом: «18[6]3 Принадлежитъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рукоп. № 157», темно-коричневим чорнилом, на корінці та на форзаці верхньої кришки оправи; «Лавр. № 157» (поряд зроблено вказівку на новий шифр: «У Петрова № 386»), олівцем, на звороті верхньої кришки оправи; «№ 85», червоним олівцем, на корінці та на форзаці верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека № _ Киево-Печерской Лавры», на звороті верхньої кришки оправи, на форзацах та на арк. 189.

У 1554 р. Патерик вже був занесений до опису церковного майна Києво-Печерського монастиря (Голубев 1883, 10).

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Голубев 1883, 10; Петров 1896, 123–124; Абрамович 1902, 88–90 (зміст); Абрамович 1930, XXI–XXIII; Запаско 1960, 8 (згадка; вважав, що ркп. не зберігся); Запаско 1995, 337–339, № 83.

Публікація. Титов 1910, рис. 25 (аркуш із заставкою, арк. 1); Абрамович 1930, XXIV–XXVI, 1–194 (публікація тексту, із зіставленням з п'ятьма списками ІІ Кассіанівської ред.); Білецький 1967, 62–76 (слова 1, 2, 4, 8, 27, 36, за публ. Абрамовича 1930 р.); Запаско 1995, 337 (ініціал *Б*, арк. 4 зв.), 339 (аркуш із заставкою, арк. 1).

180. ПАТЕРИК СКИТСЬКИЙ. Перша чверть XVI ст.

Ф. 307, № 485

Інципіт: «Слово а~. ј безмолвїи. Рече авва Антјнїй».

Експліцит: «и не зазорны бывше оугоди(м) спасу нашему Хр(с)ту, ему же слава».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–III + 282 арк. (1–13 — XIX ст., 14–17 — XVI ст.; 18–33 — XIX ст., 34–281 — XVI ст.; 282 — XIX ст.). Ркп. реставрований та оправлений у 1809 р. Чисті аркуші: 58–65 зв., 90–92 зв., 101–104 зв., 153–156 зв. Арк. 40, 124–127 зв. випадають; кілька аркушів підклеєні при реставрації. Сигнатура зрізана.

180. Патерик Скитський

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 140). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, переповитим змією (арк. 44/45) — под. Piccard. Ochsenkopf № 234 (1505 р.); 2) корона з хрестом (арк. 14/17) — под. Лихачев. Приложение № 642 (1508 р.); 3) герб із рогом (форзац) — под. Клепиков 1959 № 810 (1803 р.); 4) вензель (фрагмент) та дата *1809* (арк. II); 5) дата *1809* (арк. 34).

Організація сторінки. Поле тексту 155 × 90, рядків 20. Рубрикація. Епізодичні нотатки із змісту на бічних полях (напр., на арк. 131 зв., 132).

Письмо. Півустав поч. XVI ст. Два почерки: 1) основний почерк: прямий, високий; 2) більш дрібний, з нахилом управо, виникає епізодично: арк. 166 (з сер.)–166 зв. (крім останніх 4-х рядків), 167 зв. (з 4-го рядка)–168 (верхні дві третини аркуша). Чорнило коричневе; кіновар.

Стилізований півустав перш. пол. XIX ст. на арк. 1–13 зв., 18–33 зв., 282–282 зв. Чорнило коричневе, кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали іноді орнаментовані дрібним завитком. Позначка «зри» у вигляді руки виконана чорнилом.

Оправа. 1809 р. Україна, Київ. Картон у коричневій шкірі мармурового фарбування; втрати на корінці. Капталів не було. Форзаци прошивні з блідо-блакитного паперу (філігрань нижня частина герба Гончарових з нашоломником та наметом між двома гілками — тип Клепиков 1959 № 381 (1809 р., 1811–1812 р., 1825–1843 рр.). Сліпе тиснення на кришках та корінці збереглося фрагментарно. Оправа зроблена коштом Іринея (Фальковського), єп. Чиги-ринського (див. запис № 2).

Зміст. Арк. I–III. Авантитул, титульний аркуш і перелік глав (поч. XIX ст.). Заголовок: «Патерикъ Скитскій Древней Рукописи». Текст на арк. 1 (XIX ст.) починається зі Слова про безмовність (Слово 1), зі слів «Рече авва Антjнїй: zко же рыбы медлuое ...».

Частина XVI ст. Арк. 14–17 зв. Слова про печаль (Слово 2), зі слів «жестоко (есть) и не боитсu бг~а» до слів «и съ смирениемъ живи всегда помышлuz zко жиша».

Арк. 34–281 зв., зі Слова про Магістріана (Слово 11), зі слів «... есмь. и сице сов-оаша врагов- j мне», до Слова 29 «j исправленїи святыхъ пц~», до слів «... боу(ди) с сими имже достоинъ еси» (арк. 32 і 33).

На арк. 32 зв. є запис писця XIX ст. про те, що ркп. був доповнений за власним ркп. Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського.

Записи. 1) XVII ст., на арк. 14–17, півуставом, коричневим чорнилом: «всемогущему г~оу нш~tмоу і(с)с~у х(с)о~у и тому храму св~тму коуаал-. а даюotму на сп~ctную мл~твоу и на nnоуоtнїе дш~и гр-xj(в). и нав-...» (без кінця).

2) 1809 р., на арк. II, титульному, коричневим чорнилом: «Переплетенъ вновь въ 1809мъ году въ томъ же Мн~тыр-, иждивеніемъ Іринея Епскпа Чигиринскаго».

3) Поч. XIX ст., на арк. 14, коричневим чорнилом: «Изъ числа рукописныхъ Библіотечныхъ книгъ Кіево-Михайловскаго Монастыря».

4) 1861 р., на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «изъ числа книгъ Библіо К. м. 1861 г.».

5) Кін. XIX – поч. XX ст., на наклейці на арк. 45 зв, олівцем: «Проф. Петровъ допускаетъ изр–дка непростительныя ошибки».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1674» олівцем, на форзаці. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, арк. I, 282 зв. Наклейка «XV в. Патерикъ Скитскій Кіево-Михайлов. мон.» на арк. 45 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 161 (XV ст.); ПС XV 1986, 137, № 1155.

181. ПОВІСТЬ ПРО ЗАБИТТЯ КНЯЗЯ МИХАЙЛА ТВЕРСЬКОГО В ОРДІ. Уривок. Остання чверть XV – початок XVI ст.

Ф. XXXIII, № 1

Інципіт: «нє бvдєши. то оужє воимєнована рать на твои грады».

Експліцит: «нача каzтисu ко пц~ємъ своимъ дх~овнымъ. со многымъ смирєниємъ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 3 арк. Нумерація аркушів XIX ст., чорним чорнилом. Сліди замокання; аркуші потемнілі, підклеєні в корінці та зі зворотів полів; розірвана нижня частина арк. 1. На нижньому полі першого аркуша наявна сигнатура XVII зошита збірника, до складу якого належав уривок.

Матеріал письма. Папір 4° (178 × 130). Вержери: 12 × 11.

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 80, рядків 20.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе.

Оправа. XIX ст. Складена з кутиками: синій ледерин (корінець, кутики) та мармуровий папір (кришки). З трьох аркушів утворений окремий зшиток, прошитий червоною ниткою по згину та обрізаний.

Зміст. Уривок повісті про забиття князя Михайла Тверського в Орді, зі слів «нє бvдєши. то оужє воимєнована рать на твои грады» до слів «П(с~)лмъ. г~. В-рова(х) т-мжє и возгла(х). и по сємъ нача каzтисu ко пц~ємъ своимъ дх~овнымъ. со многымъ смирєниємъ».

Запис. 1907 р., власницький, на форзаці верхньої кришки оправи, скорописом, чорним чорнилом: «Пов-сть объ убіеніи кн. Михаила Тверского въ Орд- (Отрывокъ). Ркп. (3 листка). (Пріобр-т. въ апр-л- 1907 г. въ Москв- — у Большакова)», далі підпис «Ю. Яворскій».

Старі шифри, штампи, наклейки. Ярлик з шифром «Библиотека Сергея Ивановича Маслова, переданная в дар ГПБ АН УССР № 1» на верхньому форзаці; «Маслов 1» на нижній кришці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Університету св. Володимира від Ю. Яворського. До ВР ркп. був переданий 27.08.1965 р. і 20.09.1966 р. у складі архіву С.І. Маслова (Книга надходжень ВР НБУВ за 1957–1985 рр., арк. № 4, арк. 11 зв., № 47а; арк. № 5, арк. 12 зв., № 53).

Опис. ПС XV 1986, 269, № 2920 (кін. XV – поч. XVI ст.); Гнатенко 2003, 105–106, № 37.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 122 (арк. 1 зв., 2).

182. ПОМ'ЯНИК. Конволют. Кінець XVI ст., [1618–1662 рр., до 1667 р.].
Ф. 307, № 537

Інципіт: «Поминаниє ст~го Михайла Золотовєрхого».

Експліцит: «Іно(к~) Тфимию, ино(к~) алТкса(н~)дру».

Мова. Староукр.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–II + 128 арк. (2–57 — XVI ст., 58–128 — XVII ст., 128 — форзацний). У 1815 р. фоліація виконана цифір'ю Іринеєм (Фальковським), єп. Чигиринським, темно-коричневим чорнилом. Ркп. частково реставрований у 1815 р.: аркуші на початку ркп. підклеєні в корінці; поновлені праві верхні кути арк. 1–7, підклеєно нижню частину арк. 116. Сліди замокання; ветхі й розірвані поля арк. 1–12, на перших аркушах із пошкодженням тексту; відсутні праві верхні кути арк. 8, 9; арк. 1–9 випадають з блока, арк. 25, 34, 41, 50, 57, 117

відриваються. Зошитів XVI ст. 7 по 8 аркушів (арк. 1–57): I^{8}, II^{9} (арк. 14, вставний, XVII ст.), III^{8}–VII^{8}. У II зошиті арк. 14 вставний, XVII ст.; зошити III та IV переплутані місцями при останньому зшиванні блока. При останньому оправленні порушена правильна послідовність аркушів: арк. 16, 26–33, 17–25, 34 і далі по порядку. Сигнатура часу створення цієї частини ркп., зрізана з VI зошита. Зошитів XVII ст. 6 (арк. 59–127): I^{8}, II^{8}, III^{8}, IV^{7}, V^{8}, VI^{7}, VI1^{2}. У IV зошиті вирізано шостий аркуш (після арк. 96); у VI зошиті вирізано перший аркуш (перед арк. 107); у VI зошиті один аркуш (після арк. 116) та два аркуші (після арк. 117); два останніх аркуші (арк. 126, 127) вклеєно. Сигнатура відсутня.

Матеріал письма. Папір 4° (193 × 150). Філіграні: 1) герб Любича (арк. 1/57) — сх. Каманін, Вітвіцька № 93 (1598 р.); 2) гриф / літери *V–B = S–T* (арк. 58/78) — сх. Каманін, Вітвіцька № 486 (1631–1632 рр., 1634 р., 1636 р., 1640 р., 1647 р.); 3) герб Базеля / *MIRNVIRIV* в прямокутнику (арк. 79/80/83/84) — сх. Churchill № 1214 (1649 р.); 4) риба на щиті (арк. 121, 122) — под. Laucevičius № 4082 (1644 р., 1646 р., 1648 р.).

Організація сторінки. Поле тексту XVI ст. 145 × 100, рядків 8; на аркушах XVII ст. рядків від 15 до 21.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один, арк. 1–57 зв. Півустав XVII та XVIII ст., різних розмірів і нахилів. Почерки різні на арк. 58–127, окремі поминання на аркушах XVI ст. Скоропис XVII ст. Почерки різні. Чорнило темно-коричневе та сурик на аркушах XVI ст.; темно-коричневе, коричневе та кіновар на аркушах XVII ст.

Оздоблення. Заставка XVI ст. на арк. 2, плетінчастої композиції, виконана суриком. Назва книги та заголовок першої статті писані суриком, перший рядок — великими літерами з елементами простої в'язі. Назви родів писані на аркушах XVI ст. суриком, на аркушах XVII ст. кіновар'ю і чорнилом. Ініціали тонкі та заголовні літери писані суриком, на аркушах XVI ст., та кіновар'ю, на аркушах XVII ст.

Оправа. XVIII ст., Україна. Картон у коричневій шкірі червонястого відтінку. Картон клеєний, розшаровується на окремі аркуші. Обрізи краплені малинові, забруднені. Корінець деформований, бічний обріз виступає за верхню кришку. Форзаци пришивні, на місці згину на обох форзацах утворився розкол. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець), тиснення золотом (верхня кришка). На верхній кришці в центрі складного обрамлення сюжетний кибалковий середник «Пантократор», погрудне зображення; в кутах ромбовидні квітчасті басми. На нижній — внутрішній простір рамки-обрамлення розділений потрійними лініями на три частини: дві вузькі та широку центральну, заповнену вертикальними орнаментальними смугами. Рамка та смуги виконані накаткою одного рисунка, облямовуються та розмежовуються потрійними прямими різної ширини.

Зміст. Поминання померлих, від середини XVI ст. до 60-х років XVII ст., не пізніше 1667 р. Назва: «Поминаниє ст~го Михайла Золотоверхого».

Арк. 1–5 зв. Передмова і настанови щодо заповнення Пом'яника. Поч.: «Сiu книга сп(с~)на. і дш~єполє(з)на є(ст) в нєй жє написоуютсu хотuйїи дш~а(м) своимъ сп(с)нїu».

Арк. 6–127. Пом'яник. Поч.: «Помzни ги~ дш~а оусопъши(х) ра(б) свои[(х)] преж(д)є пјчивших n адама до сєго дн~и». У ньому вписано такі імена, зазначені в опису М.І. Петрова: князів Заславських, Острозьких, Вишневецьких, Пронських, Полубенських, Друцьких, Масальських, панів Львовичів, Плесков, Чюсіних, Дашкевичів, Бєлєвських, князів Гольшанських, Слуцьких, панів Тугановських, Лозків Сангушків, Богушевих-Боговитонів, Ходик, Корецьких, Черевчеїв, Скорин та ін. Внесені у XVII ст. і пізніше поминання Филодея Кизаревича, Іова Борецького, гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного, Ісайї Копинського,

московського боярина і воєводи, київського князя Федора Федоровича Волконського, боярина Бутурліна, єп. Зосими (Прокоповича) та ін.

Правки тексту 1815 р. Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського: викреслено поминання, які повторюються (напр., на арк. 36, 46).

Записи. 1) Сер. XVII ст., проба пера, арк. II, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Спробовати пера и чє(р)нила чи добрТ».

2) 8 липня 1815 р., на звороті верхнього форзаца, на арк. II зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Въ семъ Синодик~, всехъ листов, перенумерованыхъ 1815 года, іюля 8-го дня, Іринеемъ Епископомъ Чигиринскимъ, ... рк~з».

3) [1861 р., Івана Спаського], на арк. 36, скорописом, коричневим чорнилом, який зроблений під перекресленим поминанням роду князя Масальського, при редакторській відсилці Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського («См. выше л. 33 на обороте»): «Писано рукою Преосвящен. Иринея».

4) 1 серпня 1861 р., Івана Спаського, на арк. 45 зв., скорописом, коричневим чорнилом, який зроблений під перекресленим поминанням роду пана Семена Мелешковича, войта київського: «Родъ его записанъ на 33 стран. см. выше. Послушник Иванъ Спасскій». Помилково вказано арк. 33, поминання внесено на арк. 43.

5) XIX ст., на звороті верхнього форзаца, арк. II зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сія книга написана при [инок~] Семеон~ въ 1553 и 67 [год.]».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 3. гл. 7 № 2672–11», «147», темно-коричневим та чорним чорнилом, на корінці оправи; «№ 1743», олівцем, на арк. I зв., II зв. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на арк. I зв., II, 1, 128 зв. та на звороті нижньої кришки оправи.

У передмові до Пом'яника сказано, що він заведений ігум. Золотоверхого Михайлівського монастиря Симеоном, тобто в 1554–1563 рр. (Строев 1877, 14). Проте за палеографічними даними книгу почали писати в кінці XVI ст., на що вказують філігрань — герб м. Любича, письмо та почерк. Поминання до арк. 57 зв. писані півуставним письмом одним почерком і одночасно, але вже значно пізніше хронологічних даних, поданих у передмові. Якби Пом'яник укладався поступово, починаючи з середини XVI ст., то поминання протягом півстоліття були б уписані різними почерками. Так, тим самим почерком уписано поряд пам'ять кончини ігуменів монастиря Симеона (1663 р.) на арк. 8 зв., та Захарія (1570 р.) і членів його роду на арк. 9, 51. Один почерк та філігрань вказують на те, що в кінці XVI ст. було розпочато нову книгу поминань Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря на основі попередньої, укладеної при ігумені Симеоні, яка, вірогідно, вже була повністю заповнена. Було переписано передмову й поминання, для вписування нових поминань для окремих родів залишені місця, які пізніше поступово заповнювалися. Продовжувався до 1667 р. Вірогідно, даний Пом'яник став протографом для Пом'яника Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря, заведеного 1667 р., який був переписаний «съ ветхаго новј. повеленїє(м). и блг~ословенїемъ всеч(с~)тнаго пц~а, Їермонаха Аѳодосїа Софоновича. тоц(ж)де ст~ыц обители ЇгΥмєна» і заповнювався до поч. XIX ст. (ф. 307, № 538).

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

183. Пролог

XVI ст., доведено до середини XVII ст.); Де-Витте 1910, 7–13 (Пом'яник, заведений 1560–1563 р., доведений до 1662 р.); Гнатенко 1995 I, 47 (Синодик, конволют, кін. XVI – сер. XVII ст.; приклади подані за нумерацією 80-х років XX ст., яка відмінна від літерної нумерації на один номер.); Прокоп'юк 2004, 13 (Пом'яник, сер. XVI — сер. XVII ст.).

Публікація. Повне видання — Де-Витте 1903, 1904, кн, 17, вып. 1, с. 3–32 (л. 1–60 об.), вып. 3, с. 33–48 (л. 60 об.–83), вып. 4, с. 49–64 (л. 83–109 об.); кн. 18, вып. 1, с. 65–76 (л. 65–127 об.). Історико-генеалогічні коментарі до тексту Пом'яника див.: Де-Витте 1910–1914, кн. 21, вып. 3, с. 1–16; кн. 22, вып. 1–2, с. 17–32; кн. 22, вып. 3, с. 33–48; кн. 23, вып. 1, с. 49–64; кн. 23, вып. 2, с. 65–80; кн. 24, вып. 1, с. 81–112, вып. 2, с. 113–144.

183. ПРОЛОГ на березень–серпень. Без початку. Перша чверть XVI ст.
Ф. 307, № 531

Інципіт: «к немоу диако(н) сиu (же) глш~и не суть правыu в-ры нъ n еретїкъ суть».

Експліцит: «бу~ же нашtму сл~ва всег(д)а і н(н)~- і п~рї (с) и в-(к~) в-ко(м) ами(н)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 311 (270 + 1а–39а, 33б, 270а). Блок розбитий, аркуші випадають. Ркп. реставрований у 20-х роках XIX ст.; аркуші підклеєні; літерні аркуші вставлені при реставрації. Зошитів 33: арк. 1–4, 6–7 зшиті зі вставними аркушами, I^8–XVI^8, XVII^6, XVIII^8–XXXII^8, XXXIII^9. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (265 × 190). Філіграні: 1) рука (арк. 142) — под. Лихачев № 1509 (1521 р.); 2) рука з чотирилисником над нею (арк. 109) — под. Лихачев № 1444 (1514 р.); 3) сонце на гербовому щиті, над ним чотирилисник, під ним літера *В* (арк. 15) — под. Лихачев № 2957 (1520 р.); 4) літера *Р* (арк. 221) — тип Лихачев № 1432 (1513 р.); 5) літери *МФАГ* та герб Гончарових (літерні арк.) — под. Клепиков 1959 № 381 (1809–1828 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 150, 2 стовпці по 24–28 рядків.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., прямий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 270 зв. у вигляді стовпця. Заголовні ініціали прикрашені елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Перш. пол. XIX ст. Складена: коричнева шкіра (корінець та кутики) та папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Шкіра на корінці відривається від книжного блока, на кутиках — сильно потерта. Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні з блідо-блакитного паперу (філігрань літери *МФАГ* // Герб Гончарових з нашоломником та наметом між двома гілками — тип Клепиков, 1959, № 381 (1809 р., 1811–1812 р., 1825–1843 рр.). Тиснення золотом (корінець) потемніло та набуло чорного кольору. Між першим та другим фальшивими бинтами відтиснуто назву *ЇÐÎÊÎÃÚ*.

Зміст. Проложні читання з 13 березня, перенесення мощей Никифора, патр. Константинопольського, зі слів «к немоу диако(н) сиu (же) глш~и не суть правыu в-ры нъ n еретїкъ суть», по 31 серпня. Текстові лакуни: із закінчення Слова про Георгія, ігумена гори Синайської, 17 березня, від слів «старець (же) вьше(д) въ црквь. взu пакы стое комкание.

патрї...» до початку житія мчч. Готфських, 26 березня, до слів: «... двема дщерьма своu. и арпΫилы мниха» (між арк. 7 і 8).

Давньоруські статті: перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 81–82 зв.); прп. Феодосія Печерського, 3 травня (арк. 84–86); перенесення мощей свт. Миколая Мірлікійського, 9 травня (арк. 98–99); рівноап. блгв. вел. кн. Володимира, 15 липня (арк. 196–197 зв.); мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня (арк 208 зв.–210 зв.).

У заголовку на арк. 21 зв. до назви місяця подається переклад давньоруською мовою: «апр-ль рекомый березозол».

Записи. 1) XVII–XVIII ст., скорописом, на арк. 33 зв.–35, коричневим чорнилом: «помzни г~и раба божьtго Василиz и жонi tго на(с)таси(и) nца моtго пркофыя и ма(т)ки моti авдоти(i) раба божьtго ывана и ма(т)ки моti ва(р)вары».

2) Поч. XIX ст., на форзаці, коричневим чорнилом: «I. M. 22. Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево Михайловскаго Монастыря, переплетена иждивенiемъ Іринея Єпіскопа Чигиринскаго».

3) 1861 р., на арк. 1а, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г. сентября 2 ч».

4) XIX ст., на арк. 2а–22а: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря».

5) Кін. XIX – поч. XX ст., на арк. 1а: «По зав‒рению г. Викторова писана въ конц‒ XV стол‒тія».

Старі шифри, штампи, наклейки. «1665», олівцем, на арк. 1а. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, арк. 1а, 1, 270 зв., на внутрішньому боці нижньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 247 (XV ст.); ПС XV 1986, 143, № 1223.

184. ПРОЛОГ на грудень. Уривок. 10–20-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 177 п

Інципіт: «ку до съмръти не въкусити».

Експліцит: «п крита всъхыщеному, еще на».

Мова. Цсл. болг. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 2 арк. Арк. 1 пошкоджений у правому нижньому куті.

Матеріал письма. Папір 2° (275 × 180). Філігрань орел у колі (арк. 2) — под. Briquet № 205 (1514 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 205 × 120, рядків 26.

Письмо. Півустав болгарський перш. пол. XVI ст., прямий. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені завитками, рисочками та крапками.

Зміст. Уривок з Прологу слов'янського: житіє прп. Сави Освященного, 5 грудня (закінчення), поч.: «...ку до съмръти не въкусити»; перелік мчч. Анастасія, Діогена, Оверкія, Мирона; житіє свт. Миколая Мірлікійского та початок сказання про його чудо, 6 грудня, закінчується словами «п крита всъхыщеному, еще на...».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 64», червоним олівцем; «201», чорним чорнилом, на арк. 1. «Інв. 19355», червоним чорнилом, на ярлиці, на арк. 1. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1, 2.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19355), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 82, № 9).

Опис. Петров 1875, 119 (XVI ст.).

185. ПРОЛОГ на вересень–січень. Без кінця. 20–40-ві роки XVI ст.
Ф. I, № 3952

Інципіт: «Во стран- киликіисти єсть весь нарицаемаւ гисанъ».

Експліцит: «а не имоуоим оума. въ в-лико зло в(ь)в-д-ть».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 265 арк. (1–4 — кін. XVII – поч. XVIII ст., 5–258 — XVI ст.; 259–265 — кін. XVII – поч. XVIII ст.). Ркп. реставровано у кін. XVII – на поч. XVIII ст.; аркуші підклеєні; вирізано 5 аркушів між арк. 30 зв. і 31; арк. 2 обірваний знизу на чверть. Зошити перешиті і переклеєні, наявні 34 зошити: I^8–II^8, III^9, IV^8–XI^8, XII^6, XIII^8–XV^8, XVI^7, XVII^8–XVIII^8, XIX^5, XX^6–XXI^6, XXII^9, XXIII^{10}, XXIV^8–XXXIV^8. У I зошиті збереглися 2 аркуші; у IV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 30 і 31); у V зошиті бракує першого аркуша (між арк. 30 і 31). Сигнатура зрізана. На нижньому полі кількох аркушів цифір'ю позначений рахунок аркушів у десті (?).

Матеріал письма. Папір 2° (190 × 295). Філіграні: 1) рукавичка з хрестом і п'ятилисником над нею (арк. 13) — под. Briquet № 10846 (1526 р.); 2) долоня з чотирилисником над нею (арк. 5) — под. Briquet № 11428 (1530 р.); 3) гербовий щит із трьома перекресленими хрестиками і трьома смугами, під ним літера *d* (арк. 225) — под. Briquet № 1482 (1526 р.); 4) одноголовий орел (арк. 1/4, 259/265) — аналог не встановле-ний, бл. за типом Laucevičus № 344 (1715 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 225, рядків 23.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 5–142 зв., 152–258 зв., дрібний, прямий; 2) арк. 143–151 зв. (з др. трет. аркуша), крупний, прямий. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, кількох типів: 1) рослинного стилю, прикрашені крапками і рисочками (напр., арк. 32 зв.); 2) двоконтурні рослинно-геометричного стилю (напр., арк. 26); 3) рослинно-геометричного стилю з елементами двоконтурної плетінки (напр., арк. 137 зв.); 4) тератологічні, зафарбовані зеленою та жовто-коричневою фарбами (арк. 19, вклеєний, 143); 5) прості або прикрашені крапками та рисочками (арк. 154 зв.). Кінцівки на арк. 25, на арк. 91 зв., 151 зв. колофоном; на арк. 150 зв.–151 текст у вигляді скорочених та зміщених рядків.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Проложні читання вересня–січня. Арк. 1 (вставний) запис із заголовком «М(с)ца септебрz въ а~ дн~ь» і початком покажчика глав (XVIII ст.); поч. тексту XVIII ст.: «Во стран- киликіисти єсть весь нарицаемаu гисанъ...».

Ркп. XVI ст. починається житієм прп. Симеона Стовпника, 1 вересня, словами «...è á-æå âåñü áëèçú åãî». (арк. 5), обривається на повчанні Василія Великого про піст, 30 січня, словами «...а не имоуоим оума. въ в-лико зло в(ь)в-д-ть». Текстові лакуни: у Слові на Воздвиження Хреста Господнього, 14 вересня, зі слів «Мы же братїu поклонимсu животвор-оемY кр(с)тоу с в-рою. и в рай внидемъ. а ц-...» до кінця (між арк. 30 і 31).

Давньоруські статті: блгв. кн. Феодора Смоленськаго та Ярославського, 19 вересня (арк. 31–32); кн. Михайла Чернігівського та боярина його Феодора, 20 вересня (арк. 43–46 зв.); прп. Сергія Радонезького, 25 вересня (арк. 46 зв.–50); прп. Авраамія Ростовського, 29 жовтня (арк. 92–97); прп. Варлама Хутинського (в ркп. — «Хотинского»), 6 листопада (арк. 100 зв.–104 зв.); свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня (арк. 179 зв.–186).

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 122, 128, 129, 137, 145, 155, російським скорописом, коричневим чорнилом: «сиu кн~ига глаголимая собо(р)никъ сtла надеівки (?) попа васи(ли)я».

2) XIX ст. на арк. 264 зв., темно-коричневим чорнилом: «Спробовать пера и чернила / Чернило густое а перо пустое / Сия книга Егора Семанова».

3) XIX ст., власницький, напівзатертий, на арк. 5–15, коричневим чорнилом, що вицвіло: «Се сборникъ церкви ...» (далі затерто).

4) XIX ст., побутові, переважно однією рукою (дати народження й смерті, записи прибутково-видаткові, про наймання робітників), на арк. 259–265 зв., світло-коричневим чорнилом.

5) XIX ст., на арк. 1, чорним чорнилом: «Сия книга Соборникъ ізобрана разных книгъ пtрвоt слово Ctм-јна столпника и чудtсъ tго ... 2.4. Убиtниt святаго пророка Захарiі пца святаго Іјанна прtдтечи ... 3 чудо святаго михаила».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «І, 3952», чорнилом на арк. 1. «№ 54», чорним чорнилом (закреслено), на арк. 1. «433», чорнилом, на арк. 265 зв. «1700», коричневим чорнилом, на арк. 265 зв. «1844 № 2», червоним олівцем, на арк. 265 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР з Київського центрального архіву давніх актів (№ 433) у квітні 1935 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 44, № 9).

Опис. Фондовий («Сборник житий и слов на м-цы сентябрь–январь», кін. XV ст.); ПС XV 1986, 308, № 3416.

186. ПРОЛОГ на вересень–лютий. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. 307, № 530

Інципіт: «Тъ їи(с~)сv бы(с~) сн~ъ навгинъ».

Е

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–V + 464 арк. Нумерацію розпочато з другого числа. На початку та в кінці ркп. вставлено захисні аркуші. Текст закінчується арк. 461. Аркуші у воскових плямах; підклеєний правий кут арк. 103; випадає з блока арк. 335. Зошитів 58, переважно по 8 аркушів: I^{7}, II^{8}–IV^{8}, V^{6}, VI^{8}–LVII^{8}, LVIII^{7}. У I зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 2); у V зошиті відсутні другий аркуш (після арк. 33) та сьомий аркуш (після арк. 37); у LVIII зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 461), далі зошит втрачений. Сигнатура часу створення ркп.

Матеріал письма. Папір 2° (271 × 184). Філіграні: 1) квітка (арк. 2) — сх. Лихачев № 1908 (1567 р.), № 1894 (1567 р.); 2) корабель (арк. 81) — сх. Лихачев № 4088 (1565 р.), № 3000 (1562 р.), № 3001 (1562 р.); 3) рука з короною (арк. 25) — сх. Briquet № 10932 (1555–1556 рр., 1559 р., 1562 р., 1564 р.); 4) сфера з літерою *М* (арк. 383) — сх. Лихачев № 2722 (бл. 1560 р.), № 3443 (1564 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 203 × 130, рядків 27.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, рівний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Назви місяців, перший рядок з елементами простої в'язі, заголовки статей, ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні.

Оправа. Поч. XIX ст. Картон у коричневій шкірі мармурового фарбування; корінець частково відходить від корінця блока, кришки поточені шашелем. Обрізи жовті, вигорілі, забруднені. Капталів не було. Форзаци прошивні з блідо-блакитного паперу (філігрань літери *М [Ф]АГ* // Герб Гончарових з нашоломником та наметом між двома гілками — тип Клепиков 1959 № 381 (1809 р., 1811 р., 1812 р., 1825–1843 рр.). Тиснення (корінець) збереглося незадовільно. За конструкцією оправа ідентична оправі ркп. ф. 307, № 529.

Зміст. Пролог II редакції. Читання з 1 вересня до 28 лютого. Текст наявний зі слів читання 1 вересня, житія Ісуса Навіна: «Тъ Їи(с~)сѵ бы(с~) сн~ъ нагвинъ. нам-стни(к~) же моѷс-є(в~). євр-искаго законодавца» (арк. 2). Майже повністю втрачені читання на 18 вересня, від початку пам'яті свт. Симеона, єп. Єрусалимського, зі слів «Ст~ыи. сѝ~нном(ч~)никъ х(с~)въ семиј̆нъ. б- въ цр(с~)тво», до Слова про милостиню, до слів «влагає(т~). а(з) же слыша(х) не в-рова(х) оучиѝємѵ старьцѵ» (арк. 34), читання 20 вересня, від початку пам'яті вмч. Євстафія Плакиди, дружини його Феопістії та синів їхніх Агапія і Феопіста: «Ст~ыи мѵ(ч~)никъ єоустафеи. б- стратилатъ. въ римъстемъ град- при...» (арк. 37) до Слова про пресвітера, якого єпископ відлучив від служби, до слів «съз(д)а ємѵ црк~въ. взє(м) моѝи вложи в ракѵ єго. и поставиша внѵтрь въ свѡтилиѝи цр~ковнє(м)» (арк. 38). Пропущено читання на 27 лютого. Читання 28 лютого пронумеровано 27 числом, починаються з пам'яті прп. Василія Сповідника, обриваються в кінці Слова Василя Сповідника про Настасія пресвітера словами «ни гласа им-ѡ гл~ати ѿ недѵга люта. и ј̆ставивше ст~го з болиѝи(м) затвори двєри. вра(ч~) же недоуго(м) чрє(з) всю» (арк. 461).

Слов'янські та давньоруські статті: кончина блгв. кн. Гліба, 5 вересня (арк. 9 зв.–10); блгв. кн. В'ячеслава Чеського, 28 вересня (арк. 50–50 зв.); Покров Пресв.

Богородиці, 1 жовтня (арк. 56–56 зв.); перенесення мощей свт. Іларіона, єп. Меглинського, 21 жовтня (арк. 102 зв.–103); освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада (арк. 215 зв.–216); Слово про хрещення Руської землі ап. Андрієм, 30 листопада (арк. 229–230); пам'ять прп. Кирила Філософа, 14 лютого (арк. 428 зв.).

Записи. 1) XIX ст., на звороті форзаца верхньої кришки оправи, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Принадлежить къ Библіотек− Михайловскаго Мн(с~)трz».

2) XIX ст., на арк. I, скорописом, олівцем: «По зав−ренію г. Викторова писано въ начал− XVI стол−тія».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Отд. 3. гл. 3», «139», темно-коричневим та чорним чорнилом, на ярликах, на корінці; «1 М. 20», чорним чорнилом, на звороті верхньої кришки оправи; «№ 1664», олівцем, на звороті верхньої кришки оправи та на арк. I. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на зворотах кришок оправи, на арк. I, 2, 461 зв. Наклейка «XVI в. Прологъ Кіево-Михайлов. мон.», на арк. 222 зв., скорописом XIX ст.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 246 (поч. XVI ст.); Гнатенко 1995, 40, 76, № 9, 65.

187. ПРОЛОГ на березень–серпень. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. 312, № 274

Інципіт: «бы(с~) єму агг~лj(м), снити к морьскому обрєжию».

Експліцит: «и бы(с~) повєл−нїє п цр~u ппоуѝати».

Мова. Цел. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 519 арк. Попередня нумерація аркушів кін. XIX ст. через кожні десять аркушів, темно-коричневим чорнилом. Ркп. реставрований [1851 р.], зрізано два записи на полях — на арк. 484 зв. частково та на арк. 500 зв. — перший рядок. Аркуші ркп. у воскових плямах, у другій половині сліди замокання; розрізаний навскіс та підклеєний арк. 10; розірваний по тексту арк. 515а; відірвана верхня частина арк. 232, з частковим пошкодженням тексту на двох верхніх рядках; дірки на арк. 44 (пропалена), 207, 255, з частковою втратою тексту; арк. 519 випадає з блока, краї обірвані й покручені, з частковим пошкодженням тексту верхнього рядка. Наявних зошитів 67, переважно по 8 аркушів: I^{1}, XI^{3}, XII^{8}–XXIV^{8}, XXV^{7}, XXVI^{8}–L^{8}, XLI^{7}, XLII^{7}, XLIII^{10}, XLIV^{6}, XLV^{8}, XLVI^{8}, XLVII^{9}, XLVIII^{8}–LV^{8}, LVI^{2}, LVII^{8}–LXIX^{8}, LXX^{6}, LXXI^{8}–LXXVII^{8}, LXXVII^{7}. Із I зошита наявний лише один аркуш, у кінці ркп., пронумерований як арк. 519; зошити II–X відсутні; у XI зошиті відсутні перший–п'ятий аркуші, перед арк. 1 мають стояти арк. 516 та 518; у XLI зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 232), а арк. 237 та 238 із XLII зошита; у XLII зошиті відсутній четвертий аркуш (після арк. 243), п'ятий–шостий аркуші знаходяться у XLIII зошиті і пронумеровані як арк. 245 та 246, а сьомий–восьмий аркуші вплетені в XLI зошиті як арк. 237 та 238; у XLIII зошиті арк. 245 та 246 з XLII зошита; у XLIV зошиті відсутні четвертий–п'ятий аркуші (після арк. 256); у XLVII зошиті арк. 280 з іншого зошита; у LVI зошиті відсутні другий–сьомий аркуші (після арк. 349); у LXXVII зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 515), а арк. 517 із іншого зошита (?); далі зошити втрачено, із останнього зошита наявний арк. 280 (?). Сигнатура часу створення ркп., іноді є пізніша нумерація (?).

Матеріал письма. Папір 2° (273 × 183). Філігрань глечик із літерами *ID* — сх. Briquet № 12746 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 232 × 142, рядків 23, у два стовпці.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, рівний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

По всьому ркп. численні редакторські правки пізнішого часу.

Оздоблення. Назви місяців виконано кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі; заголовки перших статей кожного дня — кіновар'ю, наступних днів — чорнилом. Ініціали тонкі кіноварні, заголовні літери кіноварні. Кінцівка колофоном на арк. 167 зв.

Оправа. Сер. XIX ст. (не раніше 1851 р.). Картон у темно-коричневій, майже чорній шкірі, сильно потертій. Обрізи краплені коричневою фарбою. Капталів не було. Форзаци проклейні (фрагмент філіграні: *1851*). Тиснення золотом (корінець) потемніло та набуло чорного кольору. Між першим та другим бинтами відтиснуто назву ÏÐÎËÎÃÚ. ×àñòü II.

Зміст. Пролог II редакції. Проложні читання на 1–2 березня та з 22 березня по 20 серпня. Послідовність тексту порушена при попередньому оправленні книги. Текст наявний з першої половини Слова про свт. Єпіфанія, 1 березня, зі слів «[с]ємоу гл~ùє. Єпифанїи рєчє иди к ч(с~)тьномоу кр(с~)ту и поклониси» (арк. 519). Далі йде житіє сщмч. Феодота, єп. Кіринейського, 2 березня, яке обривається словами «и бы(с~) повєл-нїє п цр~и ппоуùати» (арк. 519 зв.). Читання на 22 березня наявні з другої половини пам'яті Ісаакія Далматського, зі слів «... хΫды(х) риза(х). повєл-и въврєùи в калъ смє(р)диùь» (арк. 516). Читання 18 травня на пам'ять мчч. Петра, Павла, Андрія, Діонісія, Християни обривається словами «съ дєніє(м) книзє(м) въ євахоу. доидоша въ афины» (арк. 231 зв.), далі читання на цей день наявні зі слів пам'яті мчч. Симеона, Ісаака, Пахомія «быша п стран[ы пер]сїскиu, при саворїи бєзаконн-мъ цр~и» (арк. 232). Читання на 21 травня рівноап. царя Костянтина і матері його цариці Єлени обривається словами «и вн-коє(м) никомидїисц-мъ сєлъ бы(с). к г(с~)оу пидє и къ своємоу пр-нєсєнъ бы(с)» (арк. 243 зв.), далі читання цього дня продовжується зі Слова про знайдення Чесного Хреста: «... гра(д)оу. ч(с~)тьми и стр-тєнми вєликол-пьнє въспрїатованъ» (арк. 245). Читання 25 травня на Третє знайдення глави Іоанна Предтечі обривається словами «и ст~лю јпов-давшиси ...» (арк. 256 зв.). Читання на 26 травня наявні зі слів пам'яті [апп. від 70-ти Карпа і Алфея] «...и ап(с~)лјмъ. самы(м) г(с~)дємь причтєнъ. и вєликому павлоу» (арк. 257). Читання 29 червня на пам'ять первоверховних апп. Петра і Павла обривається словами «пєрвому оучн~ку живуùу в дамасц(-) ижє и того јгласивъ» (арк. 349 зв.), далі текст наявний зі слів читання на Собор 12 апостолів (?) «...личиu бж~їа. а ижє ј сєб- zзыкомъ испов-да» (арк. 350 зв.). Читання 20 серпня обривається на Слові про сщмч. Аполлінарія: «пов-лєноє, ємΫ п папы скорј ...» (арк. 515 зв.). Читання на пам'ять свт. Олександра, архієп. Константинопольського (арк. 280), вірогідно, на 30 серпня. Не встановлено за послідовністю тексту місце арк. 517.

Слов'янські та давньоруські статті: прп. Никона, ігум. Києво-Печерського монастиря, 23 березня (арк. 518 зв., 1–1 зв.); свт. Іони, митр. Московського, 30 березня (арк. 45–45 зв.); Слово про Ісакія, ченця Києво-Печерського монастиря, 27 квітня (арк. 150 зв.–153 зв.); перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 172–173); прп. Феодосія Печерського, 3 травня: житіє, слово, молитва (арк. 176 зв.–180 зв.); Слово про прп. Антонія, ігум. Києво-Печерського монастиря, 7 травня (арк. 193–194); перенесення мощей свт. Миколая Мірлікійського, 9 травня (арк. 202 зв.–203 зв.); житіє Мефодія, єп. Моравського, 11 травня (арк. 211–212); знайдення

мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня (арк. 250 зв.–252 зв.); блгвв. кнн. Петра і Февронії, Муромських чудотворців, 25 червня (арк. 334 зв.–339 зв.); Слово про прп. Мартина Туровського, 27 червня (арк. 343 зв.–344 зв.); рівноап. блгв. кн. Ольги, 11 липня (арк. 392–393); мчч. Феодора, варяга, і сина його Іоанна, вбитих у Києві, 12 липня (арк. 395 зв.–396); рівноап. блгв. вел. кн. Володимира, 15 липня (арк. 403–405 зв.); мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня (арк. 431 зв.–433 зв.); Всемилостивого Спаса та Пресвятої Богородиці, 1 серпня (арк. 455 зв.–457).

Записи. 1) [1584–1598 рр. — час правління Московського царя Федора Іоанновича], вкладний, на нижніх полях арк. 5–263 (арк. 5, 18, 36, 52, 87, 120, 145, 168, 185, 196, 224, 237, 263), півуставом, чорним чорнилом: «ob прєстола чю(д)творъца Николы Іва(н) Васи(л)єви(ч) Сємичє(в) при (дєр)жав- цр~z нш~є(г) кн~zэz Аєдора Іванавичz, М(с~)ца ма(р)та ка~ (дн~) по(д)писа(л~) сию книгob Прєла(г~) нико(л)ска(и) по(п~) Jлксєй».

2) XVII ст., власницький, на лівому полі арк. 500 зв., польським скорописом, темно-коричневим чорнилом, перший рядок обрізано: «Kazdy czlowek klamliny tylko Bog sprawedliwy».

3) 1854 р., власницький, на арк. 1, повторений на арк. 10, 20, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Кіево-Софійской Библіотеки. 1854».

Старі шифри, штампи, наклейки. «72», на форзаці верхньої кришки оправи, «132», олівцем, на арк. 1; штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 132» на форзаці верхньої кришки; на арк. 138, 483 зв., 518 зв. штамп без шифру.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 91 (XVI ст.); Гнатенко 1995, 45, № 17.

188. ПРОЛОГ. XV ст. ПРОЛОГ на вересень–жовтень. 80–90-ті роки XVI ст. ЄВАНГЕЛІЄ УЧИТЕЛЬНЕ. 1604 р. Конволют. Без початку та кінця.

Ф. 307, № 529

Інципіт: «и жел-за ражжена в лысты єго вонзиша».

Експліцит: «да въсєг(да) хвалю ти до и(з)дыханїа моє(г). нн~- и пр(с~)но и вв~ки в-кј(м) аминь».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 7+529 арк. (1–7 — XIX ст., захисні; 8–96 — 80–90-ті роки XVI ст.; 97–270 — 80–90-ті роки XV ст.; 271–536 — 1604 р.). Ркп. реставрований у XIX ст. Арк. 8 відривається від блока. Наявних зошитів 12, переважно по 8 аркушів: I^2, II^8–XI^8, XII^7. У I зошиті відсутні перший–шостий аркуші (перед арк. 8); у XII зошиті відсутній восьмий аркуш (після арк. 96), далі зошити втрачено. Сигнатура часу створення ркп., зрізана, наявна нумерація лише в кінці VII зошита, арк. 57 зв.

Матеріал письма. Папір 2° (278 × 185). Філіграні: 1) герб Єліта (арк. 8) — сх. Laucevičius № 1534 (1586 р., 1588 р.); 2) лілія (арк. 83) — сх. Laucevičius № 2101 (1588 р., 1592 р., 1593 р.), № 2098 (1582 р).

Організація сторінки. Поле тексту 227 × 125, рядків 30.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, рівний. Почерк один: арк. 8–96. Півустав ост. чв. XV ст. Почерки різні: арк. 97–270. Півустав поч. XVII ст. Почерки різні: арк. 271–536. Чорнило темно-коричневе, кіновар.

Оздоблення. Назви статей, ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні.

Оправа. 1808 р. (див. запис № 1). Картон у коричневій шкірі мармурового фарбування; корінець покриття втрачено. Обрізи жовті, вигоріли та забруднені. Капталів не було. Форзаци прошивні з блідо-блакитного паперу (філігрань літери *М [Ф]АГ* // Герб Гончарових з нашоломником та наметом між двома гілками — тип Клепиков 1959 № 381 (1809, 1811–1812, 1825–1843 рр.). Виконана коштом Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського (див. запис № 1). За конструкцією оправа ідентична оправі ркп. ф. 307, № 530.

Зміст. Пролог II редакції. Читання з 3 вересня по 23 жовтня. Текст наявний зі слів пам'яті сщмч. Анфима, єп. Никомідійського: «и жел-за ражжена в лысты єго вонзиша. ѕже и претерп-. и посе(м) положенъ бы(с~) на череп-(х) остры(х)» (арк. 8). Обривається після читання 23 жовтня Словом про любов.

Слов'янські та давньоруські статті: кончина мч. блгв. кн. Гліба, 5 вересня (арк. 13–13 зв.); блгв. кн. В'ячеслава Чеського, 28 вересня (арк. 51 зв.–52); Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня (арк. 57 зв.–58 зв.).

Записи. Уміщено тільки ті записи, які відносяться до Пролога XVI ст. та до історії конволюта взагалі:

1) 21 жовтня 1808 р., Іринея (Фальковського), єп. Чигиринського, на арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря, переплетена вновь, по причин- ветхости, иждивеніемъ нижеподписавшагося; а написана в 1604 году отъ Христова Рождества, н-кіимъ Авраамомъ Ивановичемъ Б-лобородскимъ, въ город- Пятигорахъ, какъ изъ подписанія при самомъ конц- книги сей явствуетъ. 1808-го года, октября 21-го дня. Іриней Епк~пъ Чигиринскій». Ним же зроблено й наступні записи № 2 і № 3. У 1604 р. писано Учительне Євангеліє, про що свідчить запис писця Євангелія на арк. 536–536 зв.

2) XIX ст., на арк. 4–22, темно-коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго монастыря».

3) XIX ст., на звороті верхньої кришки оправи, темно-коричневим чорнилом: «Библіотечная».

4) XIX ст., на форзаці верхньої кришки оправи та на арк. 1, олівцем: «XVI в.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «138», на корінці оправи, «1 М. 21. Библіотека», «№ 1643», чорним чорнилом та олівцем, на звороті верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на звороті верхньої кришки оправи та на арк. 8, 96 зв. 97, 252 зв., 270 зв, 271, 536 зв. Наклейка «XV в. Сборник (прологи) Кієво-Михайлов. мон.», на арк. 176 зв., скорописом XIX ст.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 246 (Збірник, писаний у різний час. На арк. 8–96 Пролог, без зазначення часу написання); Гнатенко 1995, 38, 75, № 7, № 64 (Пролог, 80–95-ті роки XVI ст., у складі конволюта); Гнатенко 2003, 111 (Пролог, 80–90-ті роки XVI ст., у складі конволюта).

Публікація. Гнатенко 2003, 112 (записи на арк. 1, 4–22, які відносяться до історії конволюта).

189. ПРОЛОГ на березень–серпень. 2 липня 1599 р. – 18 листопада 1600 р. Другий писець Федір Яковлєв.

Ф. 310, № 19

Інципіт: «М(с~)ць ма(р~)тъ».

Експліцит: «нн~- и пр(с~)но и вв-кы в-ко(м). Аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–II + 541 арк. Ркп. реставрований на початку XIX ст., підклеєні аркуші на початку та в кінці ркп., в останній третині ркп. зі зворотів аркушів із втратою частини тексту. Сліди замокання; від вологи постраждав папір та текст біля корінця внизу аркушів, ці частини аркушів ветхі; наявні дірки; переважно нижні поля аркушів розірвані; відривається частина нижнього поля по тексту нижнього рядка арк. 9; відірвано нижній правий кут арк. 42, 58, 109, 160. Зошитів 68 по 8 аркушів: I^6, II^8–LXVII^8, LXVIII^7. У I зошиті відсутні два перших аркуші (?). Сигнатура часу створення ркп. майже зрізана, частково збереглася лише з LX зошита. У XVIII ст. зошити були пронумеровані чорним чорнилом з урахуванням первинної сигнатури, але при її відновленні I зошит пронумеровано як II, через що II–VII зошити також пронумеровано на один номер більше, так VII зошит пронумеровано як VIII, з VIII зошита починається правильна нумерація.

Матеріал письма. Папір 2° (282 × 192). Філігрань глечик із літерами *PIG* — сх. Briquet № 12740 (1588 р.), № 12741 (1589 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 282 × 185, рядків 25. Колонтитули вписано на верхньому полі на поч. XIX ст. чорним чорнилом.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерків два: 1) арк. 1–56 зв. (?); 2) арк. 56 зв.–539, писець Федір Яковлєв. Чорнило темно-коричневе; сурик.

Оздоблення. Назви місяців виконані суриком, перший рядок писано великими літерами з елементами простої в'язі. Ініціали тонкі сурикові. Заголовки перших статей місяців виконані суриком. Заголовні літери сурикові.

189. Пролог

190. Пролог

кришки обгорів. Обрізи забруднені. Форзаци прошивні. Від застібок лишилися залізні врізні пробої. Сліпе тиснення (кришки, корінець) стилізовано під російські оправи XVII–XVIII ст. Тройце-Сергієвої лаври та Московського Печатного Двору. На верхній кришці орнаментальний середник (бл. Клепиков 1960 табл. III–9, № 102), над і під ним — словесники з текстом, виконаним в'яззю, *КНИГА ГЛАГОЛЕМАЯ*.

Зміст. Пролог II редакції. Читання з 1 березня до 30 серпня. На початку ркп., вірогідно, була вміщена передмова.

Слов'янські та давньоруські статті: перенесення мощей блгв. кн. В'ячеслава Чеського, 4 березня (арк. 12–13); перенесення мощей мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня (арк. 188–188 зв.); прп. Феодосія Печерського, житіє і слово, 3 травня (арк. 190–191 зв.); свт. Ісидора Твердислова, Христа ради юродивого Ростовського, 14 травня (арк. 229–230 зв.); блгвв. кнн. Петра і Февронії, Муромських чудотворців, 25 червня (арк. 345 зв.–346); Слово про Мартина Туровського, 27 червня (арк. 350 зв.–351); мчч. Феодора варяга і сина його Іоанна, 12 липня (арк. 395 зв.–396); рівноап. блгв. вел. кн. Володимира, 15 липня (арк. 401–403); мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня (арк. 427–427 зв.).

Записи. 1) 18 листопада 1600 р., другого писця Федора Яковлєва, на арк. 539 зв., півуставом, темно-коричневим чорнилом та суриком виписані невеликі заголовні літери: «Записана. сиu книга. гл~ємыи Прологъ. л-та ≠г~.ст~о .з~. м(с~)ца. июлu въ. в~. дн~ь. на памuть. положенЇє ризы. пр(с~)тыu вл(д)чцы нашєu Б(д)цы. и пр(с~)нодв~ы Мр~Їи. А свєршєна. л-та.≠г~. ст~о .и~. м(с~)ца. ноzбрu въ и~і дн~ь. на памuть. ст~ы(х) мч~нкъ. Платона и Ѻомана. А писалъ. многогр-шный. рабъ бж~Їй Фєј(до)рийє Zковл-въ. попоу Марк-лоу Ко(н~)стzнтиновоу сн~оу. А гд-господинє јписалсu. и вы Бога ра(ди) исправливатє. а нє клєнитє. Бг~а молЇтє. Слава Бг~оу свєршитєлю. и оучитєлю. ами(н~)».

2) XIX ст., на корінці оправи, скорописом, коричневим чорнилом: «Прологъ XVI ст.».

3) XIX ст., на арк. 540, скорописом, чорним чорнилом, зроблено вираховування часу написання книги: «Начата 7107 – 5508 = 1599 Іюля 2. Кончена 1600 Ноября 18, писалась 1 годъ 4 м. и 16 дней». Під ним олівцем зазначено: «А по сентябр. счету 4 1/2 месяца».

4) [До 1900 р.], рукою М.Н. Сперанського, скорописом, чорним чорнилом, зроблено нумерацію аркушів під час описування нових надходжень до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька: «Всего 539 (пятьсотъ тридцать девять) М. Сп.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «255/П 524/Ш 1», чорним чорнилом, на арк. II зв. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко», на арк. 1. Ярлики «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 19. Рукописн. отд.», жовтий на корінці оправи та рожевий на звороті верхньої кришки оправи. В опису Є. Петухова вказано шифр «Шев. № 255».

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43). До бібліотеки Ніжинського історико-

філологічного інституту кн. Безбородька ркп. надійшов у 1876 р. складі рукописної збірки (52 ркп.) професора Московського університету С.П. Шевирьова. До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 19).

Опис. Петухов 1895, 1, № 2 (1600 р.); Сперанский 1900, 45–46 (1599 р.); Гнатенко 1995, 45, № 18.

190. ПРОЛОГ на рік. Без початку та кінця. Кінець XVI – початок XVII ст.
Ф. 313, № 9

Інципіт: «пропов-днич† истинн-, съмирниче брани. вражд- губителю».

Експліцит: «емши (жt) е(го) за руку въстави n землu. по».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 334 арк. Блок навпіл розбитий, зошити випадають; від арк. 296 відірваний шматок з нижнього поля. Зошитів 45 по 8 арк.; XII[7]. При реставрації зошити та аркуші переплутані; зошит I втрачений. Правильна послідовність аркушів: арк. 5–10, 12, 13–37, 38, 77–82, 83–86, 3, 3 зв., 2 зв., 2, 1 зв., 1, 4, 39–44, 44а, 11, 45–51, 52–76, 87–92–334. У II зошиті бракує першого аркуша; у VII зошиті бракує останнього аркуша; у XXII зошиті — двох останніх аркушів (між арк. 161 і 162); у XXIV зошиті — двох перших аркушів (між арк. 161 і 162); у XLV зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (330 × 200). Філігрань герб Габданк: 1) I варіант (арк. 2) — под. Каманін, Вітвіцька № 197 (1600 р.); 2) II варіант (арк. 143) — под. Каманін, Вітвіцька № 196 (1599–1600 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 135, рядків 35. Редакторські правки на бічному полі.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., чіткий, прямий, частий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе, майже чорне; кіновар. Редакторські правки на полях почерком XVIII ст. (арк. 161 зв., 162, 334 зв.).

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені крапками та елементами рослинного орнаменту.

Оправа. XVIII ст.(?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, від іншої книги. Від приклейних капталів лишилися фрагменти ниток білого та світло-коричневого кольору. Звороти кришок виклеєні папером. Від застібок лишилися врізні пробої. Фурнітура: наріжники жовтого металу з жуком всередині в кутах верхньої та нижньої кришок. Сліпе тиснення (зовнішня рамка обрамлення верхньої кришки, нижня кришка, корінець та ранти), тиснення сріблом (?) (заповнення внутрішнього простору обрамлення верхньої кришки). Тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці в кутах обрамлення косинці із зображенням євангелістів у рослинному орнаменті, в центрі ромбовидний середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими», навколо нього 12 басм наповнення трьох видів.

Зміст. Житія святих, похвальні слова святим, проповіді на окремі свята та ін. За правильною послідовністю текст починається із закінчення Повчання на передсвято Різдва Богородиці, 7 вересня, словами «...ñëàâ(ò). ðàäîóé(ñu) ñå(ä)ìîñâ-òëû(è) è ñå(ä)ìîäàòíû(è) ñâäìè(õ) äàðîâàí¿è ñâ-oíè÷å» (арк. 5), закінчується днем пам'яті прор. Аггія і блж. Феофанії цариці, 16 грудня, словами «се (же) вид-вши бл~женаа фејфана. оусты(ди)сu і оусрами(сu). емши (жt) е(го) за руку въстави n землu. по...». Текстові лакуни: закінчення у читаннях на Чудо свт. Миколая про килим (після арк. 1); закінчення тлумачення на 6 псалом Анастасія

), текст дописаний пізніше (XVIII ст.) на полях арк. 161 зв. і 162. Постатейний опис змісту див.: Березин 1881, 3–18.

Слов'янські та давньоруські статті: перенесення мощей свт. Миколая Мірлікійського, 9 квітня (арк. 43 зв.–44); освячення церкви вмч. Георгія у Києві, 26 листопада (арк. 83 зв.–85); прп. Кирила Філософа, учителя слов'янського, Слово о житії прп. Кирила, 14 лютого (арк. 130 зв.–133 зв.). Слова Кирила Туровського: Слово у неділю Цвітну (арк. 187–189), Слово на Пасху (арк. 245–246 зв.), Слово про поновлення воскресіння і про артос (арк. 249 зв.–252 зв.), Слово про зняття Тіла Христового з хреста (арк. 253–256 зв.), Слово про сліпця (арк. 264 зв.–266 зв.), Слово на Вознесіння Господнє (арк. 267–269), Слово у неділю Святих Отців І Нікейського собору (арк. 271 зв.–274 зв.), а також Слово у Неділю Всіх Святих, що приписане в ркп. Кирилу Туровському (арк. 278 зв.–280 зв.).

Записи. 1) XVIII ст., скорописом, на нижній кришці оправи: «Kto chce slawy otrzymac wiele robic trzeba, kto nierobi niegodzien ani zo[czął?] chleba». «Kto mało umi ten wiek o sobie rozumi, A kto uczony dobrze ten cicho poczynaię mą drzec».

2) XVIII ст., на форзаці, скорописом, коричневим чорнилом: «Книга Ст~аго Иjана Златооустаго».

3) XVIII ст., власницький, на арк. 5 і 6, скорописом, коричневим чорнилом: «Прологъ монастыра Почаевскіи».

5) 1854 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Принадлежитъ Почаевской Лаврской Библіотек– 1854 г.».

6) XIX ст., на форзаці: «Прологъ на весь годъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 103», коричневим чорнилом, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 3–18; Владимиров 1890, 134.

191. ПСАЛТИР з канонами Богородиці. Без кінця. 20–30-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 10 л

Інципіт: «дло(м) дв~двъ. нејписанъ n еврей. Блажен моужъ».

Експліцит: «раз(д)р–шающа въскор–».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 210 арк. (1–4 — XVII ст., 5–209 — XVI ст.; 210 — XVII ст.). При реставрації та оправленні XVII ст. аркуші реставровані, підклеєні кути, бічні поля; від останнього арк. 210 збереглася половина. Арк. 89 пронумерований двічі. Ркп. перешитий; наявних зошитів 26, по 8 аркушів. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (250 × 160). Філіграні (проглядаються фрагментарно): 1) літера *P* із квіткою над нею (арк. 41) — тип Лихачев № 1627 (1536 р.); 2) рука (арк. 171) — тип Briquet № 11405 (1520 р.); 3) голова блазня (арк. 208) — тип Laucevičus № 2642 (1664 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 190 × 105, рядків 19. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., крупний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка рослинно-геометричного стилю, виконана темно-коричневим чорнилом і кіновар'ю на арк. 1 (XVII ст.). Кінцівка колофоном на арк. 205 (XVI ст.). Кіноварні ініціали прикрашені крапками (XVI ст.), крапками та елементами рослинного орнаменту на арк. 1–4 (XVII ст.).

Оправа. Непервинна. Час створення визначити неможливо, ркп. кілька разів реставрувався. Дошки в темно-коричневій шкірі. Каптали втрачені. Зворот верхньої кришки заклеєний аркушем з текстом, а зверху наклеєні загини покриття, нижня

виклеєна поверх заворотів білим папером пізнішого часу з грифонажем. Застібки втрачені.

Зміст. Псалтир і канони Богородиці, початок дописаний при реставрації. Текст XVI ст. починається на арк. 5: «èçîè äø~þ ìîþ. ñï~ñè ìu ðàäè ìë(ñ)òè òâîåu».

Арк. 1–166 зв. Псалми.

Арк. 167–183. Пісні Св. Письма.

Арк. 183–189 зв. Канон Благовіщенню Пресв. Богородиці.

Арк. 189–205 зв. Канон Благодарственний Пресв. Богородиці з акафістом.

Арк. 205 зв. Канон «Радостен» Пресв. Богородиці з акафістом, обривається на 7 пісні словами «раз(д)р-шающа въскор- ...».

Аркуш, наклеєний на форзаці, дублюється на арк. 4 зв.

Записи. 1) Перш. пол. XVII ст., на арк. 1–10, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Сіа gа(л)ты(р) ото(б)рана в церкви воскресениа Хр(с)това что на усть р-к(и) Глушиц-».

2) Сер. XVII ст., на арк. 89, пронумерованому другий раз, російським скорописом, коричневим чорнилом: «црю государю и велиеому кнuзу алексеею михаловичу всеu руси белыu роси самодер... и малыu».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 29», олівцем, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1881 р. від протоієрея М.Ф. Раєвського (Изв. 1881, III, 513 — Лебедев 1916, 2). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 2.

192. ПСАЛТИР. Без початку. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 160, № 421

Інципіт: «в-(м) и възв-оv и оуслsши(т) гл[аголъ] мои».

Експліцит: «zко всu сv(д)бы его пре(д)».

Мова. Цсл. білорус. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 133 арк. Ркп. розбитий, аркуші пошкоджені, втрачені, обірвані, бічні поля відрізані. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні біля корінця; арк. 50 зшитий із сусідніми аркушами зі зворотного боку. Вставні аркуші: 16, 29, 72–73, 104–133. При реставрації аркуші переплутані, правильна послідовність: арк. 66–87, 1–18, 58–59, 19–45, 50 зв., 50, 46–49, 51–57, 61–65, 88–89, 60, 90, 91, 99, 92–98, 100–133. Втрачено по два аркуші між арк. 8 і 9; арк. 28 і 29; арк. 89 і 60; по одному аркушу між арк. 45 і 46; арк. 132 і 133; по чотири аркуші між арк. 66 і 67; декілька аркушів між арк. 67 і 68. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (188 × 138). Філіграні: 1) кабан (арк. 22/25) — тип Лихачев № 3392 (1535 р.); 2) герб, проглядається незадовільно (арк. 104, 133), папір, XVII ст. (?).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 105, 20 рядків. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. на арк. 1–103. Півустав XVII ст. на дописаних при реставрації арк. 104–133 зв.; дрібний півустав XVII ст. на арк. 16–16 зв., 29–29 зв., 72–73 зв., 104–133 зв. Чорнило коричневе; кіновар та малинова фарба.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 102 колофоном. Заголовні ініціали кіноварні, з елементами рослинного орнаменту, прикрашені крапками та рисочками.

Оправа. XVII ст. Дошки в бежевій недубленій шкірі, яка наклеєна на полотно (ряднину). Кришки врівень з блоком, з гладкими торцями, заокруглюються біля корінця. Верхня кришка відірвана від блока, тримається разом за рахунок покриття. Каптали з губочкою (лишилася частина верхнього). Завороти шкіри над корінцем підрізані та загнуті на серцевину капталу і прошиті разом з ним вздовж корінця.

астібка, втрачена. Сліпе тиснення (кришки) збереглося незадовільно. Тиснення лінійне, виконане потрійними лініями однієї ширини.

Зміст. Арк. 1–116 зв. Псалми; поч. на арк. 66: «...в- и възв-оv и оуслsші(т) гл[аголъ] мои» (пс. 5, ст. 12). Текстові лакуни: з пс. 7, ст. 5, зі слів «аое е(сть) непра...», до пс. 9, ст. 15, до слів «... сп~сенЇи твоем. оуглъбошu uзыци въ пагб-» (між арк. 66 і 67); з пс. 9, ст. 32, зі слів «да не види(т) до конца. въ ...», до пс. 15, ст. 6, до слів «моа еси оустроuи достоание мое мн-»; з пс. 65, ст. 10, зі слів «zко искоусил ны еси бе~. раж(д)еже ...», до пс. 68, ст. 3, до слів «...постонЇа приидо(х) въ глvбины морьскиа» (між арк. 8 і 9); з пс. 87, ст. 11, зі слів «...ли врачеве въскръсu(т) и испов-дu(т)сu теб- ег(д)а пов-сть ...», до пс. 88, ст. 26, до слів «[роу]коу его. и на р-ка(х) дТсница его» (між арк. 28 і 29); з пс. 104, ст. 41, зі слів «и потекоша воды. потеко...», до пс. 105, ст. 14, до слів «и въсхотТнЇю въ поустыни» (між арк. 46 і 45); з пс. 118, ст. 111, зі слів «положиша гр-шници с-(т) мне. n за...», до пс. 118, ст. 167, до слів «съхрани дш~а моа св-денЇа твоа» (між арк. 89 і 60); у пс. 19 і 20 приведені лише перші рядки; на арк. 60 зв. помилково замість «119» — «109».

Арк. 117–133 зв. Псалми вибрані; обриваються на псалмі 17, що читається на свята прор. Іоанна Предтечі словами «zко съхрани(х) пvти гн~u и не нечествова(х) n мене. zко всu сv(д)бі его пре(д)...».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1, 68. Шифр «W 1370» та «№ 83» на внутрішньому боці верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Фондовий.

193. ПСАЛТИР. Уривки. 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 4 п

Інципіт: «ни твоемь. и въ име г~а ба~ нашего възвеличимсе».

Експліцит: «цар(ь) же възве(с~)литсе j бз-. по».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 11 розрізнених аркушів. На арк. 7, 10 обірвані нижні кути; на арк. 10 обірване бічне поле; на арк. 9 бічне поле вирізане. Збереглася сигнатура IV зошита на арк. 5 зв.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 215). Філігрань якір у колі із шестикутною зіркою над ним (арк. 9) — под. Лихачев № 624 (1578 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 195 × 120, рядків 15. Пропущений текст на арк. 10 зв. вписаний на верхньому полі.

Письмо. Устав. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовний ініціал на арк. 6 плетінчастий, внутрішній простір частково зафарбований синьою фарбою; малі ініціали виконані кіновар'ю та прикрашені крапками, рисочками і завитками.

Зміст. 1) Арк. 1–4 зв. Псалми 19, ст. 5–21, ст. 27; поч.: «...ни твоемь. и въ име г~а ба~ нашего възвеличимсе», кін.: «и въсхвалеть г~а възыскаюоЇи его».

2) Арк. 5–6 зв. Псалми 22, ст. 5–24, ст. 12; поч.: «... мою. и чаша твоа оупаzюоЇи ме коль дръжавна», кін: «имени твого ра[ди]».

3) Арк. 7–8 зв. Псалми 30, ст. 12–31, ст. 6; поч.: «... ¾-ло и страхъ знаемым моимь», кін: «и ты ппоустилъ еси нечьстїе ср(д)ца моего за то ...».

4) Арк. 9–10 зв. Псалми 32, ст. 16–33, ст. 20; поч.: «мнјгою силою. исполинь не сп~сетсе мнјжьство(м) кр-пости своі», кін: «и см-ренные дхј(м) сп~сеть».

5) Арк. 11–11 зв. Псалми 62, ст. 1–62, ст. 12; поч.: «Бж~е бе~ мои к теб-оутрьнюю», обриваються на словах «цар(ь) же възве(с~)литсе ј бз-. по...».

Старі шифри, штампи, наклейки. «198», на ярлиці та ярлик зі стертим шифром на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна) (Петров, 1875, 12). До ВР ркп. Надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 12 (XV–XVI ст.); ПС XV 1986, 274, № 2988.

194. ПСАЛТИР СЛІДУВАНИЙ. Без кінця. Початок XVI ст.
Ф. 301, № 2 п

Інципіт: «и не оуслыша и(х). исьстню и(х) z ко пра(х) пр-(д) лицемь в-тру».

Експліцит: «мирь вьселі нни даровати. и дша(м) на».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 286 арк. (285 + 126а). Блок розбитий, аркуші випадають або вирізані, значно пошкоджені, подекуди з них вирізані фрагменти; аркуші вирізані вздовж поля; деякі аркуші збереглися у фрагментах (арк. 182, 198, та ін.). Переплутаний порядок аркушів: арк. 83 повинен бути між арк. 81 і 82. Сигнатура подвійна: частини ркп., вірогідно, були написані окремо. Зошитів, пронумерованих у частині псалтиря, 20 (арк. 1–114 зв.), ркп. починається з III зошита: III^{8}, IV^{8}–VI^{8}, VIII^{8}–XIII^{8}, XIV^{6}, XV^{8}–XIX^{8}, XX^{6}. У III зошиті бракує першого аркуша; у VI зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 30 і 31); у VIII зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 30 і 31); у XII зошиті бракує першого (між арк. 60 і 61) та сьомого (між арк. 65 і 66) аркушів; у XIII зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 66 і 67); у XV зошиті бракує першого (між арк. 78 і 79), третього (між арк. 79 і 80), шостого (між арк. 81 і 83) та останнього аркушів (між арк. 83 і 82); у XVI зошиті бракує перших двох аркушів (між арк. 83 і 82, порядок переплутаний), четвертого, п'ятого та шостого аркушів (між арк. 82 і 84) та останнього аркуша (між арк. 84 і 85). З арк. 115 починається другий рахунок, який зберігся з арк. 139 зв. (кінець VI зошита). В частині арк. 115–122 аркуші переплутані, правильна послідовність: арк. 114, 116–119, 115, 122. Арк. 120–121 за послідовністю відносяться до частини після богослужінь. У другій частині сигнатура збереглася частково, з VI до IX та з XIX до XXX; всі зошити по 8 аркушів. У VII та VIII зошитах бракує по два аркуші; у зошиті IX бракує першого аркуша (між арк. 151 і 152); у XIX зошиті бракує першого аркуша (між арк. 200 і 201); у XX зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 208 і 207, між арк. 213 і 214); у XXI зошиті бракує сьомого аркуша (між арк. 219 і 220); у XXII зошиті бракує останнього аркуша (між арк 227 і 228); у XXIV зошиті бракує першого аркуша (між арк. 235 і 236); у XXV зошиті бракує двох останніх аркушів (між арк. 248 і 249); у XXVI зошиті бракує першого та останнього аркушів (між арк. 248 і 249, 254 і 255); у XXVII зошиті бракує першого аркуша (між арк. 254 і 255); у XXIX зошиті бракує

194. Псалтир слідуваний

другого аркуша (між арк. 270 і 271); від XXXI зошита зберігся другий аркуш (арк. 285). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 4° (207 × 140). Філіграні: 1) голова бика (арк. 10/13) — под. Piccard. Ochsenkopf № 225 (1489 р.); 2) ножиці, I варіант (арк. 34/35) — аналог не встановлений; 3) рука з косим хрестиком над нею (арк. 55/59) — под. Briquet № 11179 (1487–1500 рр.), под. Briquet № 11184 (1511 р.); 4) рука з п'ятилисником над нею (арк. 117/118) — под. Briquet № 10718 (1499–1515 рр.); 5) ножиці, II варіант (арк. 123/124) — под. Zonghi № 647 (1501 р.); 6) ножиці, III варіант (арк. 135/136) — тип Zonghi № 652 (1488 р.); 7) терези, I варіант, проглядається частково (арк. 125) — под. Briquet № 2521 (1499 р.); 8) терези, II варіант (арк. 184/185) — под. Briquet № 2480 (1490–1521 рр.).

Організація сторінки. 155 × 100, рядків 20; 168 × 90, рядків 22 (арк. 63); 170 × 85, рядків 26 (арк. 115); 170 × 90, рядків 26 (арк. 284).

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з нахилом управо. Почерків три: 1) арк. 1–30 зв.; чорнило коричневе; 2) арк. 31–114 зв.; чорнило темно-коричневе; 3) арк. 115–285 зв.; чорнило коричневе. Кіновар двох відтінків: у першому та другому почерках темно-червоного, у третьому жовтогарячого.

Оздоблення. Заставка на арк. 243 — ромбовидна плетінка-смужка з рослинними елементами з боків, у надвершші — хрестик та літери *ІС ХС*; виконана чорнилом та кіновар'ю. Заголовні ініціали кіноварні, із рослинними елементами, у другому почерку виконані кіновар'ю та чорнилом.

Оправа. XVI ст., Болгарія (?) Дошки в темно-коричневій потертій шкірі. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, та заокруглюються назовні. Від кришок лишилися фрагменти вздовж корінця. Шиття «ланцюжком», непервинне. Корінець глухий, заокруглений, обклеєний полотном. Каптали (зберігся нижній) з губочкою, плетені на корінці, обшивні, з косим розташуванням стібків з ниток червоного, білого та синього кольорів. Форзаців не було. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки) збереглося частково, корінець гладкий. Тиснення на кришках відрізняється тільки характером заповнення внутрішнього простору рамки-обрамлення. Рамка з бордюрних басм облямовується потрійними лініями, зовнішні та внутрішні кути фіксуються шестипелюстковими розетками. Внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких, заповнених смугами з басм наповнення, та широке, центральне, заповнення якого на кришках різне. На верхній кришці внутрішній простір у кутах та центрі заповнений стрільчастими басмами, між ними вісім басм-розеток; на нижній — простір розділений потрійними лініями на два ромби та дванадцять трикутників, в кутах витиснуто стрільчасту басму, а місця перетину фіксуються шестипелюстковою розеткою.

Зміст. Арк. 1–100 зв. Псалми; починаються пс. 17, ст. 43: «и не оуслыша и(х). исьстню и(х) zко пра(х) пр-(д) лицемь в-тру». Текстові лакуни: з пс. 44, ст. 2, зі слів «гл~ю азь д-ла моа цр~ви. ізы...», до пс. 59, ст. 11, до слів «или кто наставит мене до идоумее» (між арк. 30 і 31); з пс. 89, ст. 40, зі слів «оскврьниль еси на земли ст~ыню егj», до пс. 99, ст. 6, до слів «... мимоидеть. оутро процьвтеть и пр-идеть» (між арк. 60 і 61); з пс. 95, ст. 9, зі слів «поклонитесе гв~и въ двор- ст~-м ...», до пс. 96, ст. 12, до слів «...мет ст~ыни его» (між арк. 65 і 66); з пс. 98, ст. 7, зі слів «zко

хранzхоу свд-нїа его. и повел-нїа», до заголовку кафізми 14 і пс. 101: «ка(а) д~і. мл~тва ниоаго, р~а» (між арк. 66 і 67); з пс. 111, ст. 5, зі слів «расмотрить словеса своа на соу...», до пс. 113, ст. 8, до слів «...влz. обраоьшаго камень въ езера вј(д)наа» (між арк. 78 і 79); з пс. 114, ст. 3, зі слів «обьемше ме бол-зни съмрьтные», до пс. 117, ст. 4, до слів «... мл(с~)ть его. n печали призва(х) га» (між арк. 79 і 80); з пс. 118, ст. 18, зі слів «nкры очи мои», до пс. 118, ст. 38, до слів «... твоемоу, слово твое, въ стра(х) твой» (між арк. 81 і 83, порядок аркушів переплутаний, див. *Кількість аркушів*); з пс. 118, ст. 60, зі слів «и обрати(х) нјз- мои въ свд-нїа твоа», до пс. 118, ст. 118, до слів «вьсе nстоупаюоее n оправданїи твои(х)» (між арк. 83 і 82, див. вище); з пс. 118, ст. 136, зі слів «понеже не съхрани(х) закона твоего», до пс. 121, до слів «брате мое ради и ближихь мои(х) гл~а(х) мир о теб-» (між арк. 82 і 84); зі слів пс. 122, ст. 3 «помилоуи на(с)» (з половини арк. 84 до арк. 84 зв.); з пс. 123, ст. 8, зі слів «помооь наша въ име...», і до пс. 127, ст. 3, до слів «... твоего. сн~јве твои, zко новорасли маслинные» (між арк. 84 і 85).

Арк. 100 зв.–113 зв. Пісні Св. Письма та молитва прор. Захарії, обриваються словами «пр-(д)идеши бј пр-(д) лице(м) г~нимь оуготовати поути его».

Арк. 114–114 зв. Уривок з послідування панахиди (тропарі), зі слів «...шениїемь проонїе даровати на(м)» до кінця.

Арк. 114 зв. Уривок з канону молебного Пресв. Богородиці, пісню 1, тропар «Страстей ме съмоущають прилози», з початку до слів «оумири отроковице тишиною сн~а и ба~ твоего въ...».

Арк. 115–115 зв. Уривок з міжчасся 6 часу, з пс. 56, зі слів «іzыкь и(х) мечь острь», до слів «и избави на(с) n вьсакого вьсегу...» молитви Василія Великого «Бж~е и Господи сил». Після арк. 115 зв. за змістом ркп. продовжується на арк. 122.

Арк. 116–119. Полунощниця повсякденна, полунощниця суботня.

Арк. 119–119 зв. Утреня, з початку до слів «... к мысльному и невеоестьвному» пісні троїчної «Пльтскыми образоваїи». Після арк. 119 зв. за послідовністю служб має бути арк. 115.

Арк. 120. Уривки світильнів, зі слів «...ха тькмо тыи, могыи пр-ставлінны(м) дати покои» до кінця.

Арк. 120 (внизу)–121 зв. Тропарі воскресні восьми гласів з богородичними, іпакої та кондаками, з початку до слів «zко блгоирволиль пльтїю вьрыти ...» тропаря 5 гласу «Събезначелное слово».

Арк. 122–126а. Закінчення служби міжчасся 6 часу, зі слів «...бительнаго и тьмнаго» молитви Василія Великого «Бж~е и Господи сил», зображальні (в ркп. — «об-дница»), чин про панагію (в ркп. — «идоуое на траперу»), служба 9 часу з міжчассям. Текстова лакуна з пс. 137, зі слів «zко услышаль еси» до слів «...кы в-к(м) амї(н)» молитви Василія Великого «Вл(д)ко Г(с~)ди Іи~се Хр(с~)те Бж~е нашъ» (між арк. 126 і 126а).

Арк. 126–128. Вечерня.

194. Псалтир слідуваний

А

повечір'ям). Текстові лакуни: від заголовку пс. 90 до слів «... в болезнь, zко с нами бь~» стихів на великому повечір'ї (між арк. 131 зв. і 132); з початку стиха на «и нын-» на «Господи сил» до слів «...оница. сьпротивны(х) плькы nгонеои» молитви молебної до Пресв. Богородиці (між арк. 139 і 140).

Арк. 142–151. Молитви вечерні та інші з численними лакунами.

Арк. 151 зв.–162 зв. Апостольські, євангельські читання та блаженни седмичні. Текстові лакуни: з богородична понеділка 1 гласу до євангельського читання того самого гласу, до слів «взвратише же(с~), о~, сь радостïю глюое» (між арк. 151 і 152).

Арк. 162 зв.–175. Акафіст Пресв. Богородиці. Текстові лакуни: з початку другого тропаря 1 пісні канону «Хв~оу книгу» до тропарів після 4 пісні, до слів «... бж(с~)твный n пр-ч(с~)тые дв~ы. и сп~се зовоуоее» (між арк. 164 і 165).

Арк. 175–177 зв. Канон молебний (в ркп. — «Мл~ба») Господу Ісусу Христу, обривається на заголовку пісні 6.

Арк. 178–183 зв. Канон Ангелу Хранителю.

Арк. 183 зв.–190. Паракліс Пресв. Богородиці.

Арк. 190–192 зв. Паракліс апп. Петру і Павлу, обривається тропарем «Изьтканною n вышиie блг(д)ти ризою», словами «л-ности вр-тиоемь ...».

Арк. 193–198 зв. Паракліс прп. Іоанну Рильському.

Арк. 199–204 зв. Богослужіння 1 гласу: канони воскресний і хрестовоскресний, стихири, блаженни. Текстові лакуни: з тропарів 1 пісні хрестовоскресного канону «Хс~ вьз(д)виже(м) распинаемь», зі слів «zко прослависе», до тропарів 6 пісні, до слів «...скj(м) оуму ходатаиствуюооу бж(с~)стному iству» (між арк. 199 і 200); з тропаря 7 пісні «Роучку те вьсезлатую», зі слів «бж(с~)твнаго хл-ба жизни, имену...», до закінчення 8 пісні, ін ірмос, до слів «г~а поите и пр-вьзно(с)те е(г) вь все в-(к)» (між арк. 200 і 201).

Арк. 204 зв.–215 зв. Богослужіння: Великої Суботи вечора та Пасхальне. Текстові лакуни: зі слів «zко разврьзе дввственную ...» тропаря «Мужескïй оубj полъ» до слів «...чные. пр-испо(д)ные свьзанные х~е» ірмоса 5 пісні пасхального канону «Оутренюемъ оутреннюю глбоку» (між арк. 207 і 208); зі слів «zко раz красн-ишïй вьистиноу» тропаря часів Пасхи «Zко живоносецъ» до слів «вьм(с)то трист~го» вказівок до літургії (між арк. 213 і 214).

Арк. 215 зв.–242 зв. Послідування (в ркп. — «Служба») до Св. Причастя. Текстові лакуни: з тропаря на «и нын-» 5 пісні канону до слів «и оучить братïе вьсегда пооучати(с)» тропаря 8 пісні (між арк. 219 і 220); частина молитви за стихами Симеона Метафраста «Оч~е и сн~е и дш~е троице ст~аа», зі слів «твори бл~гости мл~інïе приношу» до слів «ходатаа бл~гость свою» (між арк. 227 і 228); з початку молитви «В-де г~и zко недо(с)оин-причеоа...» до слів «блг~ыи и чю(д)ныи цр~оу» молитви Іоанна Дамаскина (?) (між арк. 235 і 236).

Арк. 243–283 зв. Місяцеслов з тропарями та кондаками, без кінця; обривається тропарем апп. Петру і Павлу, словами «мирь вьселінн~и даровати. и дш~а(м) на...». Заголовок: «Посл~(д)ванїе събранїа вьсел~тна(г)». Текстові лакуни: з тропаря служби Зачаттю прор. Іоанна Предтечі, 23 вересня, зі слів «просв~тити хотеоа въсоу вселінную. омраченїе(м)», до кондака служби сщмч. Ієрофею, єп. Афінському, 4 жовтня, до слів «...ж(д)енїе zко камень чьсть валzесе оч~е» (між арк. 248 зв. і 249 зв.); з кондака служби апп. від 70-ти Стахію, Амплію та ін., 31 жовтня, зі слів «...апліа, стахїа же и наркиса. и прочни(х), и(х)же», до кондака служби Собору Архістратига Михаїла, 8 листопада, до слів «... бж(с)твные славы. агглј(м) начелни(ц) и наставници беспль(т)ны(м)» (між арк. 254 зв. і 255); з початку тропаря сщмч. Клименту, 23 січня, «Лоза прп(д)обїа» до заголовку тропаря сщмч. Ігнатію Богоносцю, 29 січня «... и нравј(м) при(ч)» (між арк. 270 і 271); з тропаря служби вмч. кн. Лазарю Сербському, 15 червня, зі слів «тому блг~оугодиль еси», до тропаря Різдву Іоанна Предтечі, 24 червня, до слів «до(с)ино хвалити те недоуме~мь мы» (між арк. 284 і 285).

Записи. XIX ст., на арк. 1, олівцем: «Съ Келіи Ускновеніе честныя Главы Старца Діонисія» .

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «о. 8. 17 (закреслено). 18» на арк. 1 та на внутрішньому боці верхної дошки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 10–11.

195. ПСАЛТИР СЛІДУВАНИЙ. 30–50-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 416

Інципіт: «дв~дъ великый, цр~ь въ пр(о)рц-(х)».
Експліцит: «и славн-ишую без расу[ждениι серафимъ]».
Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 450 арк. (1–369 — 30–50-ті роки XVI ст.; 370–449 — перш. трет. XVII ст. + 449а, вкладний). Чисті аркуші: 188 зв., 324 зв. Краї арк. 1–12 пошкоджені; арк. 1–8, 442–448 випадають. Зошитів 56 (47 + 9): за першою сигнатурою (арк. 1–369) — I^8, II^4, III^{12}, IV^6, V^8, VI^{10}, VII^8–XL^8, XLI^7, XLII^8, XLIII^4, XLIV^8–XLVII^8; за другою сигнатурою (арк. 370–449) — I^7, II^8–IX^8, X^9. Перша сигнатура зрізана. Друга сигнатура (XVII ст.) у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 200). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 1) — под. Laucevičus № 3655 (1558 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 8) — под. Лихачев № 3292 (1535 р.); 3) лев на гербовому щиті із літерами *BL* (?) (арк. 442) — тип Каманін, Вітвіцька № 486 (1631–1647 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 160, 2 стовпці по 26 рядків. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 1–334 зв., 337–368, прямий, широкий; 2) арк. 370–449 зв., прямий, високий. Півустав кін. XVI ст. або перш. пол. XVII ст. (?). Два почерки: 1) арк. 334 зв.; 2) арк. 335–336 зв. Скоропис кін. XVI або перш. пол. XVII ст. (?) на арк. 369–369 зв.

Оправа. Др. пол. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; втрати на корінці та в кутах нижньої кришки. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами на зовнішньому боці кришок разом з покриттям відірвані від блока (зберігаються разом з ркп.), на нижній кришці відламана частина зовнішнього нижнього кута. Обрізи зелені, вигоріли та забруднені. Форзаци втрачені. Від застібок залишився один накладний пробій. Фурнітура: на верхній кришці в кутах круглі жуки зі зрізаним денцем (лишилося три); на нижній — в центрі ромбовидний жук зі зрізаними фасками, в кутах — краплевидні (лишився один). Сліпе тиснення (обрамлення верхньої кришки, нижня кришка, корінець, ранти та ремені застібок) та тиснення золотом (внутрішнє заповнення обрамлення верхньої кришки) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі сюжетний середник «Розп'яття з Предстоячими», над середником назва ркп. *Псалми.*

Зміст. Арк. 1–142. Псалтир. Заголовок: «Сказание ј составл-нии ɡа(л)ты(р) не(м) и ј составивші(х) ю. имена, и(х)»; поч.: «дв~дъ великый, цр~ь въ пр(о)рц-(х) б- моуж изрџд-нъ».

Арк.142–167 зв. Вибрані псалми Никифора Блеммиди.

Арк. 167 зв.–216. Молитви Кирила Туровського та приписані йому.

Арк. 217–336. Канони, акафісти, служби, стихири.

Арк. 334 зв.–336 зв. Канон покаянний Андрія Критського, дописаний півуставом XVII ст.

Арк. 337–369. Часословець (із додаванням молитов на арк. 368–369 зв., XVII ст.).

Арк. 370–449 зв. Послідування церковного співу на рік, міжчасся, закінчується 9 часом (XVII ст.).

Записи. 1) [1622–1631 рр.], вкладний запис Іова (Борецького), митр. Київського, на арк. 1–3, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Іј(в~) Боре(ц)ки(й) митрополи(т) Кїе(в)ски(й). во в-(ч)ную

памz(т) даруе(т). мона(с)тыру миха(и)ло(в)скому. золотове(р)хому. по(д) клz(т)в[ою] да никтоже дръзне(т). ѻселе ѻдалити». Роки запису встановлені за датами перебування Іова (Борецького) у сані митрополита.

2) 1861 р., поминальний список, на арк. 449а (вкладному): «1861 г. сент. 28. Родъ усопшій Іоанна Быстрицкого».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1640», олівцем, на верхній кришці. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на арк.1 зв., 449 зв. та на нижній дошці оправи. Наклейка «XV в. Псалтирь Кіево-Михайлов. мон.» на арк. 165 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлів-ського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 131–132 (XV ст); ПС XV 1986, 145, № 1261.

196. ПСАЛТИР СЛІДУВАНИЙ з додатковими статтями. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст. [після 1547 р.].

Ф. 302, № 20

Інципіт: «ѡврати лице свое да не видитъ до конца».

Експліцит: «т-мъ дръзновенїе имsи ко х~е».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 583 арк. (582 + 309а). Чисті аркуші: 419 зв., 468 зв., 523 зв.; арк. 419 зв. сильно затертий. Сліди замокання. Блок розбитий; арк. 523 випадає; арк. 425 розірваний. Ркп. реставрований; аркуші підклеєні. Фоліація виправлена, доданий номер аркуша 309а, оскільки раніше він був пронумерований двічі як 309. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, частково зрізана; з арк. 469 сигнатура повторюється (починається з І зошита).

Матеріал письма. Папір 4° (180 × 130). Філіграні: 1) глечик із розеткою та чотирилисником, із літерами *IB* (арк. 289/294) — под. Briquet № 12742 (1550 р.); 2) глечик із літерою *O* у верхній частині, літерою *M* під ручкою і півмісяцем над ним (арк. 251/252) — тип Briquet № 12817 (1545 р.); 3) тіара (арк. 189/192) — под. Piccard. Kronen VII, № 62 (1553 р.); 4) рука з літерами *PB* та короною над нею (арк. 213/216) — под. Briquet № 11071 (1547 р.); 5) рука з шестикутною зіркою над нею (арк. 221/224, 471/474) — под. Briquet № 10788 (1548 р.); 6) сфера з п'ятикутною зіркою, проглядається частково (арк. 325) — под. Лихачев № 1769 (1555 р.); 7) глечик із квіткою (арк. 281/286) — тип Лихачев № 1860 (1563 р.); 8) кабан (арк. 166/167) — тип Лихачев № 2989 (1563 г.); 9) рука під короною, на долоні серце (арк. 306/309) — тип Briquet № 11332 (1557 р.); 10) глечик із подвійною смугою орнаменту з вертикальних ліній (арк. 13/16) — сх. Лихачев № 3811 (1549 р.); 11) рука в манжеті під короною (арк. 536/538) — сх. Briquet № 10930 (1551 р.); 12) єдиноріг (арк. 418/419) — тип Briquet № 10164 (рік не встановлений); 13) рука з короною та літерою або малюнком на манжеті (арк. 235/236) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 80, рядків 20. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків вісім: 1) арк. 1–162 зв.; 2) арк. 163–272 зв., 524–582 зв., 275–275 зв.; 3) арк. 274–274 зв.; 4) арк. 275 зв.–406 зв.; 5) арк. 407–414 зв.; 6) арк. 415–468; 7) арк. 469–518; 8) арк. 519–523 зв. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 232, 420 залишене місце для заставок. Кінцівка на арк. 419 колофоном. Ініціали кіноварні з елементами рослинного стилю і вкрапленнями чорнила. У заголовках в'язь.

Оправа. Кін. XVII–XVIII ст., Росія. Дошки в темно-коричневій шкірі зі значними втратами. Кришки та частина зшитків у кінці блока відірвані від нього. Каптали та застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки) збереглося частково. На верхній кришці овальний орнаментальний середник займає майже все внутрішнє поле обрамлення, на нижній — ромбовидна решітка в лінійному обрамленні, виконаному потрійними лініями різної товщини. Такі ж лінії облямовують рамки обрамлення на верхній кришці.

Зміст. Арк. 1–158. Псалтир; поч.: «пврати лице свое да не видитъ до конца» (пс. 9, ст. 32).

Арк. 159–162. Величання до свят.

Арк. 163–231. Часослов за Єрусалимським Уставом.

Арк. 232–419. Послідування церковного співу за Мінеєю.

Арк. 420–468. Послідування церковного співу за Тріоддю.

Арк. 469–582 зв. Стихири, канони, євангельські та апостольські читання, служба малого повечір'я, молитви, троїчни, тропарі, кондаки, богородични; обривається тропарем і кондаком св. рівноап. Кирилові (у ркп. — «Константин Філософ»), словами «т-мъ дръзновенїе имѕи ко х~е ...». Ця частина містить додаткові статті:

Арк. 503–511. Тлумачення про службу свт. Іоанна Златоуста.

Арк. 511–512. Родовід давньоруських князів, доведений до Іоанна Грозного; поч. «приидоша из немець три братии»; відокремлений перелік тверських князів; заголовок: «тверьское».

Арк. 512. Цифровий алфавіт.

Арк. 512–512 зв. Стаття про пасхальне яйце.

За згадуванням в родоводі давньоруських князів тверських князів окремо та за датою канонізації прп. Діонісія Глушицького (1547 р.) (арк. 581) можуть бути уточнені датування — після 1547 р., і локалізація — Твер.

Записи. 1) [1540–1550 рр.], писця, про сонячне затемнення, на арк. 512, у полі тексту ркп., півуставом, коричневим чорнилом: «л-та ҂рм~ [1532 р.] јсмаго. мс~ца. апр-лu. во. р~ [7] дн~ь. на память, прп~днаго. гејргія, мелетіискаго. гибло. сл~нце. во. в~ . [2] ча~(с). дн~и. а исполнилосu. въ. t~ [5] ча~(с) дн~и».

2) XVIII ст., власницький, на арк. 1–9, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Сия книга волого(д)ского у-зда п црк~ви Покрова Прес~тыя б(г)цы что на син-».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 195», чорним чорнилом, на корінці. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1, 240, 469.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 30.

197. ПСАЛТИР ТЛУМАЧНИЙ АФАНАСІЯ АЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО. Без кінця. 70–80-ті роки XVI ст.

Ф. 313, № 7

Інципіт: «Блаж~нь моу(ж) ижТ нТ идТ на сов-(т) неч(с)тивы(х)».

Експліцит: «[пое]ченит цр(с~)твиz».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 212 арк. Сліди замокання; від арк. 212 збереглася половина. Зошити I, II (арк. 1–11) та арк. 176 випадають. Ркп. реставрований; декілька аркушів підклеєні папером XIX ст. Зошитів 20: I^{8}, II^{2}, III^{14}, IV^{8}, V^{2}, VI^{14}, VII^{8}–XIV^{8}, XV^{10}–XVI^{10}, XVII^{12}–XX^{12}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 210). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 64) — под. Лихачев. Приложение № 442 (1576 р.); 2) II варіант (арк. 155) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 150, рядків 31. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., широкий, недбалий. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: плетінка з кіл з елементами рослинного орнаменту, у неповній рамці; виконана кіновар'ю, фон зелений, прикрашена коричневими крапками. Заголовні ініціали кіноварні, з елементами рослинного орнаменту. У заголовку на арк. 1 в'язь.

Оправа. XVII–XVIII ст. Лишилися тільки дошки без покриття. Верхня кришка відірвана від блока; нижня заклеєна аркушами стародруку.

Зміст. Арк. 1–200. Тлумачення на Псалтир свт. Афанасія Александрійського. Заголовок: «...насиz: архитп~па сказанит. gал~j(м) дв~двь а~ кафизма. а~»; поч.: «Блаж~нь моу(ж) ижТ нТ идТ на сов-(т) неч(с)тивы(х)».

Арк. 201–212 зв. Тлумачення на пісні Св. Письма; обривається на тлумаченні 9 пісні прор. Захарії, словами «...ченит цр(с~)твиz».

Записи. 1) 1854 р., на арк. 2, коричневим чорнилом: «Принадлежить Почаевской Лаврской Библіотек– 1854 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 65», олівцем, і «№ 97», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 3.

198. ПСАЛТИР ТЛУМАЧНИЙ ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО ТА ІОАННА ЗЛАТОУСТА. 1595 р.

Ф. 313, № 6

Інципіт: «сло(в~) а~ о пръво(м) ԁалм- тлъкованїе. Блаженъ мѵжь».

Експліцит: «даже и на(ш) подви(г) д-ло буде(т)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 179 арк. (178 + 178а). Чисті аркуші: 2 зв., 3–3 зв., 4–4 зв., 11 зв., 38 зв., 138 зв.; кілька аркушів вирізано; арк. 177, 178 випадають. Арк. 1–3 та аркуш верхнього форзаца з іншого ркп. (Псалтиря тлумачного?), використані для форзаца. Арк. 178а вкладений. Наявних зошитів 23, по 8 арк.: 17 за сигнатурою І ч. (арк. 1–138) і 5 непронумерованих з ІІ ч. (арк. 139–178). Сигнатура починається з арк. 4, проставлена у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту; кінець І зошита позначений на сьомому аркуші; на зошитах IV і V сигнатура подвійна (позначені як V і VI відповідно); на арк. 139–178 сигнатура зрізана. Дві частини ркп. були написані окремо та з'єднані під однією оправою. Пагінація цифір'ю суцільна почерком ІІ ч.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 200); арк. 178а — 4°. Філіграні: 1) герб Єліта (арк. 2) — под. Каманін, Вітвіцька № 155 (1593 р.); 2) герб Габданк (арк. 60) — под. Каманін, Вітвіцька № 179 (1590 р.); 3) герб Сокира (арк. 9) — под. Каманін, Вітвіцька № 284 (1593 р.); 4) орел на гербовому щиті під короною (арк. 142) — под. Каманін, Вітвіцька № 360 (1594 р.).

Організація сторінки. 1) на арк. 1–138 поле тексту 230 × 130, рядків 29; 2) на арк. 139–178 зв. поле тексту 270 × 145, рядків 30–40. Колонтитул; рубрикація. Редакторські правки на бічному полі.

Письмо. Півустав та скоропис кін. XVI ст. Три почерки: 1) арк. 5–138 зв., півустав; 2) арк. 139–142 зв., 178–178 зв., скоропис дрібний, вузький; 3) арк. 143–177 зв., скоропис дрібний, квадратний. Чорнило темно-коричневе (перший почерк), коричневе (другий почерк) та чорне (третій почерк); кіновар.

Оздоблення. На арк. 5 залишене місце для заставки. Кінцівка на арк. 138 колофоном. Заголовний ініціал на арк. 5 двоконтурний плетінчастий, виконаний коричневим чорнилом, фон — кіновар'ю; малі ініціали прикрашені крапками, елементами рослинного орнаменту. Заголовок до І частини (Тлумачення Василія Великого) виконаний кіноварною в'яззю.

Оправа. Первинна, 1595 р. [Україна]. Дошки в темно-коричневій шкірі. Кришки з кантами, рантами та незначними частковими скосами на зовнішньому боці кришок. Верхня кришка тріснута на дві нерівні частини, зовнішня відірвана разом з покриттям. Шиття на чотири подвійних шнури. Обріз зелений з крапом темно-коричневою фарбою. Корінець каширований, глухий з бинтами. Каптали (зберігся верхній) приклейні, плетені у дві нитки, білу та червону. Перший та останній аркуші наклеєні на звороти кришок. Від застібок лишився один з ременів без наконечника. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі обрамлення овальний орнаментальний середник (сх. Клепиков 1960 табл. II–12, 126); зверху та знизу від нього відтиснуто *Псалмы толковые // рокѴ аф÷ѣ* (1595 р.). Обрамлення нижньої з трьох рамок, вписаних одна в одну, між ними зверху та знизу горизонтальні смуги, не заповнені орнаментом; третя (внутрішня) рамка з потрійних ліній, в кутах з'єднана потрійними лініями з внутрішніми кутами другої рамки. Внутрішній простір обрамлення щільно заповнено чотирма вертикальними смугами. Рамки та вертикальні смуги розмежовуються,

облямовуються та з'єднуються потрійними лініями різної товщини. Така ж потрійна лінія є обабіч бинтів та на кінцях корінця.

Зміст. Арк. 1–138. Тлумачення на псалми Василія Великого. Заголовок: «Сїа книга ψалтырь, двд~ва имуої тлъкованїа иже въ ст~ыхъ оц~а нашего василїа архїеп(с~)па кесарїа каппадокїискыа»; поч.: «сло(в~) а~ о пръво(м) ψалм- тлъкованїе. Блаженъ мѵжь».

Арк. 139–178 зв. Тлумачення на псалми Іоанна Златоуста, обривається словами: «даже и на(ш) подви(г) д-ло буде(т) ...».

Арк. форзаца. Фрагменти псалтиря тлумачного з іншого ркп.

Арк. 2. Покажчик глав.

Арк. 178а. Цитати з висловів свв. отців церковнослов'янською та польською мовами.

Записи. 1) 1854 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Принадлежитъ Почаевской Лаврской Библіотек- 1854 г.».

2) XIX ст., на арк. 1: «Толкованіе на Псалтирь С. Василия В[еликаго]».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Поч. Рук. № 96», синім олівцем, на форзаці. «№ 96», коричневим чорнилом, арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 3.

199. СИНТАГМА МАТФЕЯ ВЛАСТАРЯ. 20-ті роки XVI ст. [до 1526 р.]. Ф. 301, № 376 л

Інципіт: «Иже сщенны(х) и бж(с)твьны(х) вещь правилъ».

Експліцит: «иже сщенствуе(т) пр-зь пр-д-лных црквь».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 316 арк. Чисті аркуші: 140 зв., 306 зв.; на арк. 299 нижня третина вирізана; арк. 305–307, 314–316 випадають. Сліди замокання. Зошитів 40: I^8–II^8, III^9, IV^8–X^8, XI^9, XII^8–XIII^8, XIV^9–XV^9, XVI^8–XXVI^8, XXVII^7, XXVIII^8–XXXVI^8, XXXVII^6–XXXVIII^6, XXXIX^8, від XL зошита зберігся останній аркуш (арк. 315). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 210). Філіграні: 1) якір у колі із зіркою над ним (арк. 15) — под. Briquet № 506 (1528 р.); 2) капелюх, на ньому чотирилисник, під ним стрічки з трилисниками (арк. 24) — под. Briquet № 3458 (1511 р.); 3) голова бика (арк. 29) — под. Briquet № 14469 (1528 р.); 4) капелюх (арк. 303) — под. Лихачев № 1484 (1519 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 140, рядків 26–27. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав з елементами скоропису сер. XVI ст. Почерків три: 1) арк. 1–26 зв., 217–316 зв.; 2) арк. 27–126 зв., 215–218; 3) арк. 127–214 зв. Чорнило коричневе, світло-коричневе; кіновар, синя фарба.

Оздоблення. Заставки: на арк. 1 вузька плетінка, виконана коричневим чорнилом, частково зафарбована кіновар'ю. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені крапками, рисочками і стилізованими завитками; на арк. 1, 25 плетінчастий ініціали виконані чорнилом, частково зафарбовані кіновар'ю. Кінцівки колофоном. Малюнки: на арк. 242 зв. посередині нижнього поля плетінчастий хрест, виконаний чорнилом; на арк. 299 зв. на бічному полі подібний хрест, виконаний кіновар'ю.

Оправа. Сер. – др. пол. XVI ст., Сербія. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі, яка розірвана вздовж корінця верхньої кришки; по розриву шкіра дала усадку, і

між краями розриву утворився зазор, корінець покриття місцями відходить від блока. Кришки завтовшки 12 мм, врівень з блоком, на торцях жолобки, що переириваються, не доходячи до зовнішніх кутів та заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, кашированний, обклеєний полотном. Каптали з губочкою, з прямим розташуванням стібків з шовкових ниток червоного та жовтого кольорів (зберігся нижній каптал). Форзаців не було, звороти кришок не виклеєні. Від застібок лишилися металеві (залізні?) шпеньки, на звороті нижньої кришки — залишки від одного з трьохчастинних ременів, з лицьового боку — плаский ремінь з свинячої шкіри, поставлений пізніше. Сліпе тиснення (кришки, торці) збереглося незадовільно. Для тиснення використані бордюрні басми, восьмипелюсткові басми-розетки та дорожник з потрійних ліній різної товщини (центральна ширша за бічні). На рантах між краєм жолобка і зовнішнім кутом відтиснуто по три восьмипелюсткові басми-розетки.

Зміст. Синтагма Матфея Властаря, редакція Кормчої книги 1335 р. Заголовок: «Съчиннїе по сьстав-хъ n ітих вьс-хъ вынь соенныхъ и бж(с)твьнныхъ правилъ, потроужденно же вькоуп- и сложенно иже вь соенноинокых посл-днЇимъ матеаомъ»; поч.: «Иже соенны(х) и бж(с)твьны(х) веоь правилъ». Апостольські і Соборні правила і постанови. Арк. 243. Пасхалія (її частина — початок читань Неділі про митаря і фарисея). Арк. 243 зв. Вруцелетна таблиця.

Записи. 1) 1526 р., купчий і вкладний, на арк. 316, сербським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Съй стыи законикь коупи въсеjсщени еп(с)коупь кь(р) сьмеj(н) рашкы. И приложи га црквы ст-и варвари м(ч)ници. въ л-(т), ≠р~ ё~ ӓ~. и кто... (далі нерозбірливо). и вьсакому дпесть вьоув-денїе zко сїе писанїе самь сво(е)ю рукою записа: систатико дїакону или презвїтеру».

2) 13 лютого 1694 р., на арк. 1–8, півуставом, коричневим чорнилом: «Са(й) закони(к) вл(д)кt захл(ъ)мьскога и по(л) хtрцtвсъкаго Ки(р). саватЇа пострижни(к) мона(с)тира тр-биня nћа(с)тво(м) n пивt по(д) р-кло(м) руђиђ. n саз(д)анЇа мира лtто ≠р. с. в. і. n новїе бл(г)дти. ≠а. х. ч. д. м(с)ца фtрфа. гі. днъ. писа(х) у ново(м) тог(д)а ми ту сущу стоtщи n тешкїе ратї».

3) XVIII ст., власницький, на арк. 9, скорописом, коричневим чорнилом: «Сия книга Попа Николе Давидовића».

4) XVIII ст., власницький, на арк. 315, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиц Книга Глагол-маz Законникъ Г(с)дна Кьръ Прото Презвитера Николае Давидовича».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 54», олівцем, на внутрішньому боці верхньої дошки. Шифр «Х. 251», чорним чорнилом, на внутрішньому боці верхньої дошки та синім чорнилом на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1881 р. від протоієрея М.Ф. Раєвського (Изв. 1881, III, 516–517 — Лебедев 1916, 148). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 148 (XVI ст.).

200. СКАЗАННЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ СВЕНСЬКОГО (СВИНСЬКОГО) МОНАСТИРЯ. Уривок. Остання третина XVI ст.

Ф. 306, № 389

Інципіт: «Первое знаменїе посл-(д) ... (аркуш порваний)».

Експліцит: «и д-ла въца въ црковь д-лати. а ки».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 9 арк. Фрагмент. Блок розбитий, аркуші випадають. Посередині аркушів дірка, на арк. 7–9 сліди замокання. Аркуші підклеєні, ркп. реставрований. Сигнатура збереглася на арк. 1–7 (зошит XXIII).

Матеріал письма. Папір 4° (187 × 136). Філігрань кабан (арк. 1/4) — Лихачев под. № 1775 (1556 р.), тип № 2989 (1563 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 90, рядків 16.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., вузький, прямий, чорнило коричневе, кіновар (арк. 1–7 зв.). Скоропис російський сер. XVI ст., чорнило коричневе (арк. 8–9 зв.).

Оздоблення. У заголовку широка в'язь.

Оправа. Третя чв. XVIII ст. (не пізніше 1760 р.). Складена: коричнева шкіра (корінець) та світлий декоративний папір, пофарбований крапом (кришки). Корінець покриття розірваний вздовж. Кришки з макулатурного картону, що розшаровується на окремі аркуші. Блок розсипається на окремі зшитки. Капталів не було. Обріз червоний. Форзаци пришивні. На верхній кришці назва *Книжица ј зачатіи монастира* (коричневе чорнило). Сліпе тиснення на корінці збереглося незадовільно.

Зміст. Уривок сказання про історію заснування Свенського (Свинського) монастиря у м. Брянську. Заголовок: «Сказание ј зачатіи прч(с)тые печерскые. і великыхъ чю(д)творцо(в) јнтонїе и феј(до)сие печерски(х) сви(н)скаго манастыри въ гра(де) бри(н)ск-пи(т) поприоь n града ни (!) ни(з) десны рекы»; поч.: «Первое знаменїе посл-(д) ... (аркуш порваний) ...оуе(т) семоу бывшоу чю(де)сї»; обривається словами «и д-ла въца въ црковь д-лати. а ки...».

Записи. 1) XVIII ст., на звороті вільного аркуша верхнього форзаца, скорописом, коричневим чорнилом: «zвлтнiz богоматтр- св-нскiz 472 года по 1760 годъ».

2) 1863 р., власницький запис, на арк. 1–9: «1863 г. Принадлежить Библіотек- Кіево-Печерскія Успенскія Лавры».

Старі шифри, штампи, наклейки. «195», на верхній кришці, коричневим чорнилом. Наклейка «Сказаніе о зачатіи Св-нскаго монастыря въ г. Брянск-. Рукопись уставная XVI в-ка», на нижніх полях арк. 3 зв.–4.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 124–125.

201. СЛОВА ГРИГОРІЯ БОГОСЛОВА З ТЛУМАЧЕННЯМИ НИКИТИ ІРАКЛІЙСЬКОГО. Кінець XVI – початок XVII ст.

Ф. 306, № 213

Інципіт: «В Н(д)лю пре(д) Рж(с)тво(м) хв~ы(м) ј словесе(х) и о избирателі».

Експліцит: «и(ж) истлькова книги сїu ст~ыu. нн~= и пр(с~)но и в(ъ) в=ки в=комъ ами(н)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 459 арк. Чисті аркуші: 1, 458–458 зв., 459–459 зв. Арк. 98–108 зв. надірвані посередині. Зошитів 57 (+ 1 аркуш): I^{8}–LVII^{8}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та лівому звороту. Пагінація пізня у правому куті аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 200). Філіграні: 1) герб Єліта (арк. 459) — под. Каманін, Вітвіцька № 156 (1598 р.); 2) герб Сліповрон (арк. 178) — под. Каманін, Вітвіцька № 119 (1598 р.); 3) герб Сокира (арк. 31) — сх. Каманін, Вітвіцька № 559 (1604 р.); 4) герб м. Любича (арк. 144) — сх. Каманін, Вітвіцька № 405 (1604 р.); 5) герб із баштою під єпископською митрою (арк. 2) — под. Briquet № 2338 (1603 р.); 6) герб м. Свідниці (арк. 146) — тип Briquet № 1185, 1186 (1574 р., 1580 р.), але меншого розміру; 7) кабан (арк. 412) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 130, рядків 30. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерків шість: 1) арк. 2–2 зв.; 2) арк. 3–145 зв.; 3) арк. 146–297; 298–367 зв.; 368 зв.–369; 4) 297 зв.; 5) 369 зв.–391 зв.; 6) 392–457 зв. Чорнило світло-коричневе, з арк. 117 — темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка: на арк. 3 плетінка геометричного стилю, виконана темно-коричневим чорнилом, частково зафарбована кіновар'ю. Кінцівка колофоном, прикрашена вузлом. Заголовні ініціали: на арк. 97 зв.; 117 зв. плетінчасті, прикрашені рослинними елементами; на арк. 171 зв., арк. 271 зв., 305, арк. 365 зв. ініціали, прикрашені малюнками в стилі рослинного орнаменту, виконані кіновар'ю. Малі ініціали (арк. 3, 17 та ін) кіноварні, прикрашені рослинними елементами. На арк. 103 у тексті прикрашена малюнком заголовна літера *О*.

Оправа. Первинна, поч. XVII ст. (не пізніше 1607 р.). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку кришки по коротких сторонах. Тріснуті частини нижньої кришки тримаються разом за рахунок покриття. Блок шитий на подвійних шнурах. Обрізи зеленуваті, вигоріли та забруднені. Корінець глухий, заокруглений, з бинтами. Каптали приклейні, плетені у жовту та салатову нитки. Форзаци пришивні (філігрань герб Єліта — под. Мацюк 1974 № 447, 1607 р.). Від застібок лишилися накладні пробої. Фурнітура: в кутах кришок металеві наріжники з тисненим (?) орнаментом та пуклями в середині, мають однакову форму, але різняться розмірами. На верхній кришці один наріжник втрачений. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, верхня кришка — обрамлення та косинці, ранти), тиснення золотом (верхня кришка — середник та простір всередині обрамлення між косинцями). На верхній кришці в кутах обрамлення ступінчасті косинці з рослинно-геометричним орнаментом, у центрі кільовидний сюжетний середник «Знамення» з підписом гравера *Ijан*ъ. Навколо середника квітчасті басми та шестикутні басми-зірочки. На нижній кришці внутрішній простір складного обрамлення розділений на три поля: два вузьких та широке центральне, заповнене двома вертикальними орнаментальними смугами.

Зміст. Арк. 2. Покажчик глав. Заголовок: «Jглавленїе Книги сеu zже соуть в ней»; **поч.**: «В Н(д)-лю пре(д) Рж(с)тво(м) хв~ы(м) ј словесе(х) и о избирателі».

Арк. 3–458. Слова та повчання Григорія Богослова з тлумаченнями Никити, єп. Іраклійського, 16 слів. Заголовок: «Книга иже во ст~ы(х) пц~а наше(г) григоріz бјгослова. им~а словъ ¾~і. ихже истолъкова богјнјсный ст~ый пц~ь нашъ никита архиеп(с~)пь ираклїйскїй. Слово а~ в н(д)лю предъ рож(с)тво(м) х(с)вемъ. ј словесе(х) и ј збиратели и оулїана їјанъ писанїи бг~ословн~. бл(с)ви пче»; поч.: «Чтј моученїе. имже п любве пр(с)но мучімсu».

Записи. 1) [1632–1656 рр.], Зосими Прокоповича, на арк. 2 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Зосима Прокопови(чъ). еп(с)~пъ Черн~говскій Печерны(й) рукою вла(с)ною».

2) 1863 р., на арк. 2–15, 119–131, 178–189, 249–290, 444–457, темно-коричневим чорнилом: «1863 г. Принадлежить Библіотек~ Кіево-Печерскія Успенскія Лавры», крім першого та останнього запису дата не зазначається.

3) XIX ст., на вільному аркуші форзаца, чорним чорнилом: «Слова — 16 — Св. Григорія Богослова».

4) XIX ст., коричневим чорнилом, на форзаці: «Книга Пече(р)наu».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 5 р. 115», чорним чорнилом; «№ 77», олівцем; шифр «213/ч 38», — на форзаці. «№ 7й» (закреслено) на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 68.

202. СЛОВА ПОСНИЦЬКІ ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 480

Інципіт: «Любимици. не б~ л~по блгонъравнымъ. сн~омъ оч~емъ не поскорб~ти».

Експліцит: «ј х~~ іс~~ ги~. нашемъ. емоуже слава в в~кы в~ко(м). аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 279 арк. Зошитів 25: I^7, II^8–XI^8, XII^7, XIII^8–XXXV^8. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (322 × 193). Філіграні: 1) тіара з хрестом та ріжком під нею (арк. 1/6) — под. Heawood № 1140 (1563 р.); 2) ведмідь з ріжком над ним (арк. 224) — под. Mareş № 488 (1553 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 245 × 130, рядків 31. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 1 прямокутна у нововізантійському тонкотравному стилі, виконана золотом та фарбами синьою, червоною та світло-зеленою. Кінцівка колофоном. Ініціали кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Первинна, 70-ті роки XVI ст. Дошки у коричневій шкірі з червонястим відтінком; шматок шкіри вирваний на верхній кришці біля бічного обрізу. Кришки врівень з блоком завтовшки близько 15,5 мм, торці гладкі. По бічному обрізу кришки нарощені вузькими планочками. Блок шитий на чотири подвійні шнури. Обрізи червоні, забруднені, вигоріли. Корінець прямий з відгином фальців, глухий, з бинтами. Каптали з ґубочкою, з горизонтальним розміщенням стібків, виконаних білими, коричневими, синіми та червоними нитками, збереглися частково (орнамент обшивки капталу див. Гальченко 2005, рис. 58). Форзаци пришивні. Застібки втрачені, їх розташування нетипове для слов'янських оправ: сліди застібок на лицьовому боці верхньої кришки в 22–25 мм від бічного обрізу. Фурнітура: оковка торців зовнішніх

кутів обох кришок, збереглася на верхньому куті нижньої кришки. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. Для тиснення використані зчетверені лінії однієї товщини та басми наповнення (ромбовидні, круглі, розетки з двох концентричних кіл). Подвійні бинти на корінці відтиснуті дорожником.

Зміст. Арк. 1–20 зв. Житіє свт. Василія Великого Амфілохія Іконійського. Заголовок: «Иже въ сты(х) јца нашего амъаилохиw. еп(с)па иконїйскаго слово о велиц-мъ василїи. и о чюдес-(х) его»; поч.: «Любимици. не б- л-по блгонъравнымъ. сн~омъ оч~емъ не поскорб-ти о житїи».

Арк. 21–278 зв. Слова посницькі Василія Великого. Заголовок: «Предъсловие постничьскымъ ст~го василїz архип(с)па кесарїа кападокийскыz».

Записи. 1) 1629 р., історичний, на арк. 279, півуставом, коричневим чорнилом: «Року ≠ах~ка з великою докукою нашъ превел-бный Митрополитъ и Игуменъ дивuсь на просцовъ, ажъ они за мы нехотuху ходити в цр~квы нашы а оунитскіu и бачь смпр~вно n неu оудалuхусu а лuхи або имъ було горно дивитисu, поставиху читати зборно в црк~вахъ Акааисты, зборные, кр(с)ные ходы, в постъ мартовъ о стр(с)тuхъ читати в пuтки и много д-uху, абы нашихъ греческаго закона люди прихожъ, и облuхоскосu на вси ихъ кривды Велебный оц~ъ нашъ Іовъ Борецкій з великою зкорбь дивлuшесь и зобраху зборъ Епископовъ и всихъ и всu на нашъ монвстырь Миха(л~)скій и зобра есь в церковъ, и начело цр(к~)вное ради молебна на келліи игумна о разъ и разъ запршаху, и поставиша творить зборомъ в златоверхои Црквu на субботу акааистъ за иконою новодворскою и Печерском мн~стр- ... (затерте) Sancti Jesu Christi incruciамы (!) зовоша πασσια просити треба з ласки русскаго цр~u о томъ, абы патріарха винъ забралъ насъ за панство и зратушии церковное и не ченилъ бы шкоды Митроп~лту з его митностuми изъ за докуками и за всими всими шо на кольвикъ за насъ чинитсu. — и боцко и богацко запрошашесь за коль часъ u вси зрuша и записаша». На думку М.І. Петрова, цей запис був переписаний з невідомого оригіналу (Петров 1896, 158–159).

2) 1631 р., дарчий, Іова (Борецького), митр. Київського, на арк. 1–5, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Іј(в) Боре(ц)ки(й) митрополитъ Кит(в)ски(й), въ в-(ч)ную памzть даруттъ манастыру. миха(й)ло(в)скому. золотовt(р)хому, Подъ клzтвою да никъто же дръзнttъ, nctли nдалити року ≠а~ х~ л~а».

3) 28 вересня 1861 р., бібліотекаря Івана Спаського, на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г. месяца сентября 28 ч. Послушник Иван Спасский».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1644», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР БУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 158–159 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

203. СЛУЖЕБНИК. Уривок. Перша чверть XVI ст.
Ф. 301, № 321 п

Інципіт: «сп~си и пом~лу и съхрани на(с) бе~ твоею блг(д~)тїю».

Експліцит: «млт~ва юже творить со~еникь ј себе».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 1 арк., затертий.

Матеріал письма. Папір 8° (150 × 105). Філігрань глечик — сх. Лихачев № 1455, 1457 (1514 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 110 × 70, рядків 17.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк один. Чорнило коричневе; заголовки, ініціали кіноварні.

Зміст. Літургія Іоанна Златоуста. Фрагмент: єктенія, зі слів «сп~си и пом~лу и съхрани на(с) бе~ твоею блг(д~)тїю», і священницькі молитви під час неї; обривається на заголовку: «млт~ва юже творить со~еникь ј себе».

Старі шифри, штампи, наклейки. «200», чорним чорнилом; «63», червоним олівцем; «XVI», олівцем; шифр «ДА 321 п», олівцем, — на арк. 1. «Інв. 19354», червоним чорнилом, на ярлиці, на арк. 1. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ».

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19354), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 4, арк. 82, № 8).

Опис. Петров 1877, 345.

204. СЛУЖЕБНИК. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 66 л

Інципіт: «Хјтu іерей бж(с)тъвное съвръшити таиньствј».

Експліцит: «до не лишатсu n всuко(г) блага».

Мова. Цсл. макед. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. І + 129 арк. Арк. 1–7 випадають. Чисті аркуші: І, 129. Зошитів 14: I^{8}, II^{10}–X^{10}, XI^{8}–XIV^{8}. Аркуші у зошиті І переплутані, слід читати: арк. 1, 5, 6, 2, 7, 4, 3, 8, далі підряд. Сигнатура часу створення ркп. у правому нижньому куті аркуша.

Матеріал письма. Папір 4° (220 × 165). Філігрань кабан (арк. 1/2) — тип Mareş № 357 (1553 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 100, рядків 16.

Письмо. Півустав південнослов'янський сер. XVI ст., крупний. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: суцільні кіноварні плетенки-смужки (арк. 1, 9). Заголовні ініціали кіноварні: на арк. 1 прикрашений знизу орнаментальним елементом; на арк. 9 двоконтурний, з контурами нерівномірної товщини. Кінцівки колофоном, під ними невеликий орнаментальний елемент чорнилом або кіновар'ю.

Оправа. Первинна, сер. XVI ст., Македонія (?). Дошки в темно-коричневій шкірі з червонястим відтінком, збереглося два великі шматки, що тримаються разом за рахунок полотна, яким було обклеєно корінець і частину кришок. Лишилася нижня кришка завтовшки близько 11 мм, урівень з блоком; на торцях жолобки, їхню форму неможливо визначити через втрату зовнішніх кутів: вони поточені шашелем. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, кашированй, обклеєний полотном. Каптали з губочкою (збереглися фрагменти верхнього капталу) з залишками шовкових ниток

жовтого, зеленого та малинового кольорів. Форзаців не було, звороти кришок не виклеєні. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки) збереглося частково; верхня кришка: обрамлення з двох смуг, внутрішній простір розділений на три частини — дві вузькі, заповнені трьома басмами-метеликами, і центральну широку, розділену діагоналями та додатковими прямими на шістнадцять трикутників; нижня кришка: рамка-обрамлення з однієї смуги, внутрішній простір розділений на шістнадцять трикутників. Потрійні лінії облямовують, розмежовують рамки та членують їхній внутрішній простір; місця перетинів потрійних ліній фіксуються розетками з концентричних кіл.

Зміст. Арк. 1–8 зв. Чинопослідування проскомидії. Заголовок: «Оуставь бж(с)твеньіа слоужбы»; поч.: «Хјтu іерей бж(с)тьвное сьврьшити таиньствј».

Арк. 9–53 зв. Літургія Іоанна Златоуста.

Арк. 54–81 зв. Літургія Василія Великого.

Арк. 82–99 зв. Літургія Передосвячених Дарів.

Арк. 100–128 зв. Одпусти святкові та повсякденні, молитви священика на службах і требах.

Записи. XIX ст., червоним олівцем: «Служебникъ Македонской Редакціи изъ г. Битоля».

По всьому ркп. тим самим олівцем підкреслені фрагменти тексту.

Старі шифри, штампи, наклейки. «8/130 л», фіолетовим олівцем, на арк. I. Шифр «Муз. Рук. 730», чорним чорнилом, на арк. I та на ярлиці на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1892 р. від Анатолія, єп. Калузького і Боровського, кол. єп. Уманського, почесного члена ЦАТ, який привіз його з м. Бітоля, Македонія (Изв., 1892, 7; Отч., 1892, 16). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев, 1916, 27 (40-ві роки XVI ст.).

205. СЛУЖЕБНИК. 60-ті роки XVI ст.
Ф. 306, № 22

Інципіт: «[є]ктенїа... [ј] свьшне(м) [мире] и ј сп(с)нїи».

Експліцит: «пцоу и сн~оу и стм~v дх~оу нн~е и пр(с)но и вь веки веко(м) аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 175 арк. Чистий аркуш: 6 зв., Ркп. реставрований; зошити перешиті, аркуші підклеєні в кутах та біля корінця. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (180 × 145). Філіграні: 1) тіара (арк. 16/17) — под. Лихачев № 3307 (1564 р.); 2) кабан (арк. 47/50) — под. Mareş № 357 (1558 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 105, рядків 17. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків два: 1) арк. 7–164; 2) арк. 1–6; 164–175 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 7, 83 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном; наприкінці рядка розчерк чорнилом або кіновар'ю. Ініціали кіноварні, прикрашені дрібними елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. Перш. пол. XIX ст., не раніше 1825 р. Дошки в світло-коричневій шкірі. Форзаци приклейні з голубуватого паперу (філігрань герб Гончарових між двома

гілками *МФ // 25* / Pro Patria — Клепиков 1978 № 521 (1825 р.). Від застібок лишилися врізні шпеньки та фрагмент одного з пласких ременів. Сліпе тиснення (вузьке обрамлення кришок, середник на нижній кришці та корінець), тиснення сріблом (середник верхньої кришки). Сюжети кибалкових середників на кришках: на верхній — «Розп'яття з чотирма Предстоячими», на нижній — «Мати Божа на престолі», тип Києво-Печерський.

Зміст. Арк. 1–3. Єктенія та молитви заупокійної служби.

Арк. 4–6. Молитва з чину сповіді.

Арк. 7–57. Устав Літургії Іоанна Златоуста.

Арк. 58–81 зв. Устав Літургії Василія Великого.

Арк. 83–102 зв. Устав Літургії Передосвячених Дарів.

Арк. 103–111. Молитви над коливом, тропарі одпустні, возглашення на Пасху.

Арк. 112–133. Молитви вечерні, утрені, главопреклоніння, над служебним вином, прокімни недільні.

Арк. 134–159. Місяцеслов. Тропарі та кондаки на свята, деякі не дописані (напр., на арк. 141 та ін.).

Арк. 159 зв.–164. Чинопослідування литії, зі слів: «по стихерах литеинахъ глет дїаконъ».

Арк. 164–175. Молитви різні на требах.

Записи. 1) XVI ст., вкладний, на арк. 7–19, півуставом, коричневим чорнилом: «мы ста(р)ци манастырu. печерьского и прч(с~)тыu вл(д)чци наше. бц~и пр(с)но дв~ы мрии. и прп(д)ны(х) и бг~оносныхъ nц~ь нши(х). антониu и Аедосиu печерьски(х). дали єсмо сию книгоу глаголемую. слоужебникъ. на домъ ветхи(й) рож(с~)твоу пр(с~)тыu бц~и. и на ст~го Аедосїu печероу. а дали его черници ски(м)никь измаила. а инокъ. серьгей аое кто деръзнеть сїю книгоу. моцне или таине то(т) рас(с~)оудитсu с нами на страшнем соуд- да боуди на немь клu(т)ва ст~ы(х) nц~ь. ти~i iже в нїке(и)».

2) XVI ст., на арк. 3 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «г~а», можливо, дата: 7061 (1553 р.).

3) XIX ст., на арк. 175 зв.: «1569–1572».

4) XX ст., на верхньому форзаці: «Этотъ Служебникъ написан при короле Сигизмунде Августе, т.е. 1545–1572 г. См. об этом листъ 28. И. О-ко».

Старі шифри, штампи, наклейки. «По Петрову № 22», чорним чорнилом, на верхньому форзаці. «№_», чорним чорнилом, на верхньому форзаці. «№ 6», олівцем, на вільному аркуші верхнього форзаца. «22/Доп. 8», олівцем, на вільному аркуші верхнього форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1925 р. з бібліотеки КПЛ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 49).

Опис. Петров 1896, 13–14 (XV ст.).

206. СЛУЖЕБНИК. Фрагменти. Друга половина XVI ст.
Ф. І, № 2823
Мова. Цсл.

Кількість аркушів та стан збереженості. 5 розрізнених фрагментів аркушів, обірваних та обрізаних. Аркуші значно пошкоджені, чорнило змите, затерте і т. п.

Матеріал письма. Папір зберігся у п'яти невеликих фрагментах, очевидно, 4°. Розміри відповідно до аркушів: 65 × 170, 100 × 170, 65 × 145, 45 × 175, 100 × 170. Філіграні не проглядаються.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., крупний, вузький, з нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 5 заголовний ініціал старовізантійського стилю з елементами плетінчастого; виконаний чорнилом, зафарбований кіновар'ю; на арк. 1 простий кіноварний ініціал та фрагмент заголовка, виконаного в'яззю.

Зміст. Фрагменти з Літургії Іоанна Златоуста.

Старі штампи. Штамп «ВБУ» на арк. 1, 2 зв., 3 зв., 4 зв., 5.

Історія надходження. До ВР надійшов 2.03.1933 р. у складі збірки Кам'янецького краєзнавчого музею (кол. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства), акт від 2.03.1933 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 43, арк. 55, № 40). У Кам'янецькому краєзнавчому музеї фрагменти були витягнуті з оправи друкованого видання «Лексикона» Памва Беринди, Київ, 1627 р. (Сецинский 1909, с. 70).

Опис. Сецинский 1909, 70, № 40 (XVI ст.).

207. СТЕПЕННА КНИГА. Без кінця. Кінець XVI – початок XVII ст.*
Ф. 310, № 50

Інципіт: «Јглавленіє вещей јбр-тающихси въ кніз- сєй».

Експліцит: «тЎрскага же державцы агіи. и санчаки с клевреты своимі».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I + 774 (арк. I, 1, 2 — XVIII ст.). Чисті аркуші: 2 зв., 4 зв., 68–68 зв., 306–306 зв., 358 зв., 620 зв., 480–480 зв., 774–774 зв. На чистих аркушах наявні відбитки текстів попередніх сторінок. Фоліація аркушів буквеною цифір'ю часу написання ркп., окремо виконана для першої частини ркп. (а~–ма~) та тексту степеней (а~–g~а), півуставом, темно-коричневим чорнилом. Фоліація арабськими цифрами кін. XIX ст. М. Державіна, скорописом, чорним чорнилом. Ркп. частково реставрований в останній чверті XVII ст. та в XVIII ст.: пошкоджені поля аркушів підклеювалися папером, відновлено в XVIII ст. часткові втрати тексту на арк. 6, 546 зв. По всьому ркп. сліди замокання; аркуші часу написання ркп. на початку та в кінці ркп. потемнілі, забруднені; аркуші ветхі, краї обірвані; розірваний по тексту арк. 128, залиті чорнилом арк. 24 зв.–25; дірки на арк. 141, 224 (з втратою тексту); випадають з блока арк. 211, 724, 731–774, відривається арк. 150. Зошитів 100, переважно по 8 та 6 аркушів, менше по 10 аркушів: I^{2+7}, II^{8}–VIII^{8}, IX^{4}, X^{8}–XI^{8}, XII^{7}, XIII^{8}–XV^{8}, XVI^{10}, XVII^{8}–XXIV^{8}, XXV^{10}–XVI^{10}, XXVII^{8}–L^{8}, L^{6}, LII^{8}–LIX^{8}, LX^{5}, LXI^{4}, LXII^{8}–LXVII^{8}, LXVIII^{5}, LXIX^{8}–LXXIII^{8}, LXXIV^{4}, LXXV^{8}–LXXVIII^{8}, LXXIX^{6}, LXXX^{5}, LXXXI^{8}, LXXXII^{7}, LXXXIII^{8}–LXXXIV^{8}, LXXXV^{6}, LXXXVI^{8}–XCVI^{8}, XCVII^{6}, XCVIII^{8}–XCIX^{8}, C^{5}. У I зошиті арк. 1–2 XVIII ст., перед арк. 3 втрачено один аркуш часу написання ркп.; у зошитах IX, XII, LI, LX, LXI, LXVIII, LXXIV, LXXIX, LXXX, LXXXI, LXXXV, XCVII, C втрат тексту немає, у неповних шестиаркушевих зошитах

* За погодженням з О.В. Сірєновим, час написання Ніжинського списку віднесено до кін. XVI – поч. XVII ст., його читання ближчі до Ермітажного (кін. XVI ст.) і Архангельського (бл. 1600 р.) списків.

останній аркуш зрізаний; в зошиті С написання тексту перервано на звороті четвертого аркуша. Сигнатура часу написання ркп., проставлена різними писцями.

Матеріал письма. Папір 2° (288 × 188). Філіграні: 1) глечик із літерами *GP* (арк. 4) — сх. Briquet № 12804 (1587 р., 1588 р., 1596 р.); 2) глечик із літерами *I / NV* (арк. 307) — сх. Briquet № 12766 (1596 р.); 3) глечик із літерами *PO* (арк. 610) — сх. Briquet №12766 (1596 р.); 4) глечик із літерами *BR* (арк. 770/771) — сх. Briquet № 12781 (1573 р.); 5) глечик із літерами *BI* (арк. 773) — сх. Briquet № 12742 (1550 р., 1557 р., 1585 р.); 6) глечик із двома ручками та літерами *O / IV* (арк. 127) — сх. Дианова 1989 № 367 (1607–1610 рр.); 7) герб Амстердама, проглядає нечітко (арк. 1/2) — знак XVIII ст.

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 120 (по ширині в деяких писців розмір трохи менший або більший), рядків 20, на арк. 674–773 рядків 30. Колонтитул; рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI – поч. XVII ст., середній, із легким нахилом. Почерків п'ять: 1) арк. 3–4, 5–67 зв., 69–69 зв.; 2) арк. 78–85 зв., 70–77 зв., 93–108 зв.; 3) арк. 109–126 зв.; 4) арк. 211–305 зв., 578–601 зв., 674–773 зв.; 5) арк. 307–314 зв. Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерків тринадцять: 1) арк. 86–92 зв.; 2) арк. 127–168 зв., 169 зв.–210 зв.; 3) арк. 168 зв.–169, 359–361; 4) арк. 315–354 зв.; 5) арк. 354 зв.–358; 6) арк. 363–408 зв.; 7) арк. 409–477 зв.; 8) арк. 478–479 зв.; 9) арк. 482–513 зв.;10) арк. 514–534 зв.; 11) арк. 535–577 зв.;12) арк. 602–615 зв.; 13) 616–619, 621–673 зв. Півустав XVIII ст. Почерк один, арк. 1–2. Скоропис російський XVIII ст. Почерків два: 1) арк. 361 зв.–362 зв.; 2) арк. 619–620. Чорнило темно-коричневе, кіновар.

Оздоблення. Залишені місця для невеликих заставок на арк. 3, 5, 211, 217 зв., 232 зв., 240 зв., 273, 480–481, на арк. 3 заставка рослинного орнаменту, чорне чорнило (кін. XVII ст.), на арк. 1 (вставленому в XVIII ст. в «Јглавленїє») заставка рослинного орнаменту, коричневе чорнило. Кінцівки степеней колофоном, виконані чорнилом та кіновар'ю. Заголовки частин (перший рядок з елементами простої в'язі на арк. 3, 5, 211, 724 зв.), заголовки статей, ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні.

Оправа. XVIII ст. Дошки в чорній шкірі. Нижня кришка відірвана від блока, частини тримаються разом за рахунок покриття, корінець покриття відходить від блока. Від форзаців лишилися приклеєні частини на зворотах кришок. Застібки втрачені. Тиснення золотом (верхня кришка), сліпе тиснення (нижня кришка, ранти). Тиснення на корінці збереглося незадовільно, вид тиснення визначити неможливо. На верхній кришці в центрі обрамлення ромбовидний орнаментальний середник, у кутах мережані середники.

Зміст. Редакція Іони Думіна молодшого ізводу.

Арк. 1–2. «Јглавлєнїє вєщєй јбр~тающихсꙗ въ кніз- сєй», «Јглавлєнїє вєликихъ кн~зєй російскихъ». Перелік статей доведений до Похвального слова вел. кн. Ользі (арк. 42).

Арк. 3–4. «Сказанїє ј ст~~мъ блг~јчєстиї російскиа н(ч)ло самодрьжєцъ, и с~мєни єг~о ст~го и прочихъ»; поч.: «Книга стєпєнна. цр(с~)каго родословїа».

Арк. 5–53 зв. Житіє рівноап. вел. кн. Ольги.

Арк. 53 зв.–67 зв. «Гранєсованїє стєпєнємъ, јглавлєнїє гранємъ».

Арк. 69–773 зв. 17 степеней. В останній степені написання текст закінчується вгорі арк. 773 зв. на словах глави 26 про похід кримського царя: «тЎрскага жє

держ[illegible]

чистий арк. 774.

Правки тексту часу написання ркп., виконані різними особами, чорнилом та кіновар'ю; правки пізнішого часу.

Записи. 1) Кін. XVI – поч. XVII ст., проби пера, на арк. 68 зв., кіновар'ю.

2) 1684 р., власницький, С. Жадовського, на нижніх полях арк. 3–13, російським скорописом, чорним чорнилом, без початку: «...Жадовъскова потъписалъ и Стмтнъ своє(и) рУко(и) л-та ҂зрчв(г~) маія въ з(и) днъ».

3) Після 1684 р., власницький, І.С. Жадовського, на нижньому полі арк. 14, російським скорописом, чорним чорнилом: «Сиц Книга глаголєма Івана Сємєновича Жадовъскова сєла пстиборова».

4) Після 1684 р., власницький, В.С. Жадовського, на нижньому полі арк. 15, російським скорописом, чорним чорнилом: «Сиц Книга глаголєма Васи(л)и Сємєновича Жадовъскова сєла пстиборова».

5) XVIII ст., зроблені на нижніх полях арк. 70 та 78 з приводу послідовності зошитів, переставлених місцями при оправленні книги, одним почерком, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Чти сию тт(т)ра(д) на послтди. а прт(д) стю тттра(д)и и тот тт(т)ра(д)и чти зд-», «а сию тт(т)ра(д) чти на пртди».

6) XVIII ст., власницький, М.С. Васильчикова, на форзаці верхньої кришки оправи, російським скорописом, чорним чорнилом; запис затертий: «Сиц к[н~г]а Матвиц Стєпановича ВасильчЇкова».

7) XVIII ст., власницький, на форзаці верхньої кришки оправи, російським скорописом, чорним чорнилом, угорі над затертим записом: «Кн~га Сиц Степен(н~)аz».

8) Кін. XIX ст., М. Державіна, на звороті нижньої кришки оправи, скорописом, чорним чорнилом: «Всего 774 листа (семьсотъ семьдесять четыре) описалъ Н. Державинъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Шевыревъ № 3133 А. 30/I. 2», коричневим чорнилом, на форзаці верхньої кришки оправи; «№ 3133 А», коричневим чорнилом, на арк. 1; «А. 30 [I. 2]», коричневим чорнилом, на ярлиці, на корінці. Штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко», на форзаці верхньої кришки оправи. Ярлики «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 50. Рукописн. отд.», жовтий на корінці оправи та рожевий на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 50).

Опис. Сперанский 1900, 94 (XVII ст., дослідженням кодексу займався студент М. Державін); Васенко 1904, 116 (XVII ст., згадка); Гнатенко 1995, 56, 78, № 32, № 68 (ост. чв. XVI ст.); Сиренов 2000, прилож. с. 300, № 39 (XVII ст., до 1684 р.); Сиренов 2007, 55, 97, 295, 493 (перш. чв. XVII ст.).

208. СТОГЛАВ. Третя чверть XVI ст.

Ф. 302, № 13

Інципіт: «цр(с)кыа върјсы, и събјрныа пв-ты ј многоразличны(х) цр~ковны(х) чин-х».

Експліцит: «навре(д) зриоимъ, да плоучитси. того(ж) правило, р~».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 346 арк. Чисті аркуші: 8–8 зв., 345 зв. Арк. 6–8, 336–336 випадають. Ркп. реставрований; арк. 346 вставлений при реставрації. Зошитів 43: I^{7}, II^{8}–XLII^{8}, XLIII^{10}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (170 × 130). Філіграні: 1) глечик із розеткою та літерою *R* (арк. 90/91) — тип Лихачев № 1743 (1556 р.); 2) глечик із розеткою та літерами *RE* або *BR* (арк. 274/277) — аналог відсутній, бл. до типу Briquet № 12808 (1554 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 135 × 80, рядків 18. Рубрикація. Редакторські правки писця на верхньому і нижньому полях. Редакторські правки XVIII ст. вписані над рядками (напр., арк. 105 зв.–106).

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Рубрикація глави 98 вписана іншим почерком. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка на арк. 9 рослинного стилю прямокутна, в рамці; зафарбована чорною, сірою, світло-зеленою та жовтою фарбами. Ініціали кіноварні, з елементами рослинного стилю.

Оправа. XIX ст. Картон у світло-сірому папері. Корінець покриття втрачений, нижня кришка відірвана від блока, три останніх аркуші тримаються разом за рахунок форзаца. Обрізи синьо-зелені. Капталів не було. Форзаци приклейні. Конструкція оправи ідентична оправі ркп. ф. 302, № 43.

Зміст. Звод постанов Стоглавого собору 1551 р. у Москві.

Арк. 1–7 зв. Покажчик глав. Заголовок: «сказанїе глава(м) в настоиоеи сеи книзе»; поч.: «цр(с)кыа върјсы, и събјрныа пв-ты ј многоразличны(х) цр~ковны(х) чин-х».

Арк. 9–345. Основний текст Стоглава. Заголовок: «В л-то Рн~АТ м(с)ца Аевра(л)а в к~г (дн)»; поч.: «Быша сїи въпроси. и пв-ты мнјзи ј различны(х) цр~ковны(х) чин-(х)».

Арк. 332–345. Додаткова стаття — Постанова царя Іоанна IV, митр. Макарія та Собору про вотчини від 11 квітня 1551 р.: «птв-(т) бывшаго іасафа митрополита. о цр~еве и великого кн~зіа и митрополиче присылке о соборнои».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 38» та «№ 39», олівцем; шифр «Аа 143», чорним чорнилом. Штамп «Библіотека Кіевской духовной академіи» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 25–26; Емченко 2000, 172–173 (оправа: дошки в шкірі).

209. ТВОРИ ДІОНІСІЯ АРЕОПАГІТА. Уривок. 60–90-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 132 п

Інципіт: «Сеи убо и въ други(х) испытанно нами указасе».

Експліцит: «не бо въистину п любо пр-мудрьць, и ве(д)нну быти на».

Мова. Цсл. болг. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. Сигнатура часу створення ркп. (зошит І) посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 210). Філіграні відсутні.

Організація сторінки. Поле тексту 205 × 130, рядків 30.

Письмо. Півустав болгарський др. пол. XVI ст., дрібний, вузький. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. Правка писця на нижньому полі.

Оздоблення. Заставка на арк. 1: кіноварна плетінка складного геометричного орнаменту, у центрі стилізована квітка в подвійному колі; плетінка обрамлена п'ятьма рамками, у середній рамці вита доріжка; в надверші складний рослинний орнамент; на лівому бічному полі плетінчастий двоконтурний малюнок. Ініціали на арк. 1, 1 зв. кіноварні, прикрашені знизу рослинним орнаментом.

Зміст. Покажчик глав та початок передмови перекладача, афонського ченця Ісайї (переклад 1371 р.). Заголовок: «главы кнїгы стг~о дїјнѣсїа арејпагїта о бж(с~)твно(м~) сще~нноначелїи, главізънъ, єі, о бжьственыи(х) имен-(х), г(л), и~. о црковничъском со~енноначелїи. гла(ві)зьнь. р~: о таинстъвно(м) бг~ословїи г(л) є~: посланїи р~: къ гаїю, д~: дорјаеу а~. къ сјпатру а~. къ полїкарпу а~: къ дїмјфїлу а~: къ тїау. а~ къ ij~. бг~ослову и і єѣ(г)лїсту а~: дј(с)ино же и разум-ти zко и ины(х) свои(х) съписанїи паме(т) твори(т) въ сеи кнїѕ- сице. о бж(с)твны(х) имень въ главїзн- втор-и»; поч.: «Сеи убо и въ другы(х) испытанно нами указасе»; обривається словами «не бо въистину n любо пр-мудрьць, и ве(д)нну быти на...».

Записи. XIX ст., синім олівцем, на обкладинці, в яку загорнутий ркп.: «Юго-Словян., XVI в.».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «ДА 132 п. XV–XVI», олівцем; «62», червоним олівцем; штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ», — на арк. 1. «62», червоним олівцем; «№ 197»; «Інв. 19353», — на обкладинці, в яку загорнутий ркп. «Інв. 19353», червоним чорнилом, на ярлиці; «№ 197», чорним чорнилом.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19353), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 82, № 7).

Опис. Петров 1875, 57 (XV–XVI ст.).

210. ТВОРИ ДІОНІСІЯ АРЕОПАГІТА. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 313, № 8

Інципіт: «Се бо убо и в дроугыи(х) испытанно ... (обірване) оуказаси».

Експліцит: «n пачеименнаго бж~(с)тва гл~атиси едостоення бяшu».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 367 арк. Арк. 1 пошкоджений. Перші два зошити (арк. 1–17) та арк. 361, 366, 367 випадають. Зошитів 46: I^{10}, II^{8}–XXV^{8}, XXVI^{6}, XXVII^{8}–XLVI^{8}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 210). Філіграні: 1) хрест із двома поперечками в колі (арк. 5) — под. Laucevičius № 1804 (1585 р.); 2) герб Яструбок, І варіант (арк. 140) — под. Каманін, Вітвіцька № 11 (1570 р.); 3) герб Яструбок, ІІ варіант (арк. 367) — под. Каманін, Вітвіцька № 80 (1584 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 24 × 135, рядків 29. Рубрикація; правки писця.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки колофоном, прикрашені знизу крапками; на арк. 367 під ним три повних рядки. У заголовках в'язь. Малюнки-схеми на арк. 292, 293 та ін.

Оправа. Первинна, кін. XVI ст. Дошки в коричневій шкірі; лишилася нижня кришка з покриттям, з втратами вздовж корінця та бічного обрізу. Кришка має канти, ранти та незначні часткові скоси на лицьовому боці. Шиття на чотирьох подвійних шнурах. Корінець заокруглений, кашированний. Каптали втрачені. Від форзаца збереглася приклейна частина. Застібки втрачені. Сліпе тиснення виконано накатками з медальйонами (під ними проглядають підписи: *IANNI, IULIUS, PICTOI*) та із султанами. Складне обрамлення з двох рамок різного розміру, по вертикалі вони прилягають одна до іншої, по горизонталі між ними зверху та знизу утворюються горизонтальні смуги, не заповнені орнаментом, внутрішній простір заповнений двома вертикальними смугами. Рамки та смуги облямовуються та розмежовуються потрійними прямими різної ширини.

Зміст. Арк. 1–7 зв. Покажчик глав та передмова перекладача, афонського ченця Ісайї (переклад 1371 р.). Заголовок: «Главѕ книгѕ ст~го дијнисїа арејпагита, ј нб(с~)н-(м) со~ноначалїи. главизнь. є~і. ј бж(с)твены(х) имене(х) главизнь г~і. ј црк~вничьско(м) со~енноначалїи. главизнь. р~. ј тайствнне(м) бг~основїи. главизнь. е~. посланїи десu(т) къ гаію. д~. къ дороа-ю а~. къ сопатроу. а~. къ полика(р)поу. а~. къ димоаилоу. а~. к титоу~ а~. къ бг~ословоу іјанну и єb(г)листу. а~. Достойно же е(сть) ра(зу)м-ти. zко и ины(х) свои(х) съписанїи. паму(т) твори(т) вси си книз-. сице ј бж(с)твены(х) име(н) въ главизн-»; поч.: «Се бо уобо и в дроугыи(х) испытанно . . . (обірване) оуказасu».

Арк. 8–75 зв. Про церковну ієрархію, 15 глав.

Арк. 76–251. Про божественні імена, 13 глав.

Арк. 251–317 зв. Про церковну ієрархію, 7 глав.

Арк. 317 зв.–327 зв. Про таємне богослов'я, 5 глав.

Арк. 327 зв.–332 зв. Послання Гайю, 4 глави.

Арк. 332 зв.–333. Послання Дорофею диякону, 1 глава.

Арк. 333–333 зв. Послання Сосіпатру священику, 1 глава.

Арк. 333 зв.–339 зв. Послання свт. Полікарпу, 1 глава.

Арк. 339 зв.–351 зв. Послання Димофілу рабу, 1 глава.

Арк. 351 зв.–364. Послання Титу, 1 глава.

Арк. 364–367. Послання Іоанну Богослову, 1 глава.

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 1, українським скорописом, коричневим чорнилом: «монастыра почаtвск[аго] ...».

2) XVIII ст., на арк. 2, українським скорописом, коричневим чорнилом: «книга почаtвскаго ...» (обірвано).

3) 1854 р., на арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «Принадлежить Почаевской Лаврськой Библіотек- 1854 р.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 69», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 3 (XVI ст.).

211. ТВОРИ ІОАННА ДАМАСКИНА. 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 157

Інципіт: «Бг~а нихто же вид- николижТ».

Експліцит: «ј сво(и)ства(х) бжестве(н)наго естества, глава: к~: ли(ст~): аа~».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 245 арк. Чисті аркуші: 7–7 зв., 121 зв. Зошитів 29: I^{10}–V^{10}, VI^{8}–X^{8}, XI^{10}, XII^{8}, XIII^{10}, XIV^{8}–XV^{8}, XVI^{10}, XVII^{6}, XVIII^{8}, XIX^{10}, XX^{8}–XXVIII^{8}, XXIX^{10}. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша. При реставрації арк. 245 (початок ркп.) був помилково вшитий останнім.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 205). Філіграні: 1) герб Габданк (арк. 30) — тип Каманін, Вітвіцька № 27, 28 (1575–1582 рр.); 2) герб Яструбок (арк. 92) — тип Каманін, Вітвіцька № 200, 201 (1577–1578 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 250 × 130, рядків 30. Примітки на бічному полі.

Письмо. Скоропис др. пол. XVI ст. Почерків три: 1) 1–130 зв., 147–156 зв., 243–245; 2) 131–146 зв.; 3) 157–242 зв. Чорнило світло-коричневе; кіновар (приписка на бічному полі арк. 242 зв.).

Оздоблення. Заголовні ініціали з елементами рослинного і геометричного орнаменту, виконані досить грубо (чорнило). У заголовках в'язь (чорнило). Схеми-ілюстрації на арк. 6 зв., 44 зв.

Оправа. Третя чв. XIX ст. (1854 р., див. запис № 1), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Картон у темно-коричневій, майже чорній, шкірі з нерівномірним фарбуванням, місцями сильно потертій. Обрізи краплені червоною фарбою (від попереднього оправлення, непервинного). Форзаци приклейні, папір без філіграней. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець). Золото потемніло, місцями набуло чорного кольору. На корінці у проміжку між першим та другим бинтами — назва *Іоаннѝ Дамаскин*. Конструкція оправи та оформлення кришок ідентичне оправам ркп. ф. 312, № 28, 31, 32, 78, 89.

Зміст. Виклад віри Іоанна Дамаскина.

Арк. 1–20 зв. Перша книга, 20 глав. Заголовок: «Htjczsatmot tсть Божtство И нiчtсожte потрtба Испытовати кромТ т-хъ кои на(м) n свиты(х) пророко(в) и апостоло(в) и євангТлистовъ поданы суть»; поч.: «Бг~а нихто же вид- николижТ».

Арк. 22–51. Друга книга, 30 глав.

Арк. 51–86. Третя книга, 29 глав.

Арк. 87–120 зв. Четверта книга, 28 глав.

Арк. 121–242 зв. Фрагменти, 11 глав, у них, зокрема, на арк. 210–242 зв. Діалектика («Диалектика або Лоика»).

Арк. 141, 141 зв., 242 зв.–244 зв. Сказання князя Андрія Курбського: «Андр-u Курпскаго Ска(з) ј лјикТ».

Закінчується покажчиком глав Книги першої (помилково вшитий аркущ, замість початку ркп.), глава 20: «ј сво(и)ства(х) бжестве(н)наго естества, глава: к~.: ли(ст~): аа~».

Записи 1) 1854 р., почерком запису «№ 2», на форзаці, коричневим чорнилом: «Переплетено 1854 въ июл-».

2) [1854 р.], на форзаці, коричневим чорнилом: «Въ конц- посл- л. 242 н-сколькихъ листовъ недостаетъ. О переводчик- сравни надписи: на л. 122-м, л. 141-м, и на оборот- листа 242 (сказание Андрея Курбскаго)».

3) 1854 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Кіевософійской Библіотеки 1854 р.».

4) XIX ст., на форзаці, олівцем: «О Силлогизмахъ изъ Бергера листь 232».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 34-а», олівцем, на форзаці; «в б. кф. С.С. № 11891 Д», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 34» на арк. 1; той самий штамп без номера на арк. 245.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 39 (кін. XVI ст.).

212. ТВОРИ МАКСИМА ГРЕКА. Без початку та кінця. 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 306, № 285

Інципіт: «кы мои оумышленїа и вины».

Експліцит: «сл~це ...вствеое св-тило zк».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 119 арк. Арк. 45 чистий. Аркуші та поля пошкоджені, ветхі, надірвані вгорі біля корінця, поля реставровані папером поч. XIX ст. Наприкінці ркп. два останніх аркуші збереглися окремо, при реставрації обгорнуті папером. Зошити перешиті при реставрації 10-х років XIX ст. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (182 × 145). Філіграні: літера *F* у колі (арк. 22/23) — под. Лихачев № 3101 (1568 р.), Briquet № 8153 (60–90 роки XVI ст.); 2) Pro Patria (аркуші форзаца) — под. Uchastkina № 737 (1810 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 152 × 95. Рубрикація глав.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., прямий, дрібний. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. На арк. 47 кіноварне зображення «Вінця Ісусова» із позначенням імені Божого грецькою мовою кирилицею — «о јн» («Сущий»). Кінцівки глав позначені хвилястими лініями з крапками.

Оправа. Поч. XIX ст., Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена: темно-коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва, зелених тонів (картонні кришки). Капталів не було. Форзаци приклейні, папір блідо-блакитного кольору (фрагмент філіграні Pro Patria — под. Uchastkina № 737 (1810 р.). Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору.

Зміст. Твори Максима Грека, з 29 глави, Слово виправдовувальне про виправлення книг (?), до 73 глави, Пояснення 18 псалма, включно; поч.: «...кы мои оумышленїа и вины»; обриваються словами «сл~це ... вствеое св-тило zк...».

Записи. 1) 1735 р., на арк. 44 зв., коричневим чорнилом: «Marta 6 Doroftey Rokyckiy Szafarz Ewminsky Welikia Preterpi Biedy y napasty, kotorych Ani opysaty, ani zrahowaty».

2) XIX ст., на вільному аркуші форзаца, чорним чорнилом: «Рукопись Максима Грека».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 70й», чорним чорнилом та олівцем («0» закреслене), на форзаці; «285/Д. 7», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

213. ТЕЗАУРУС ДАМАСКИНА СТУДИТА. Без початку. 80–90-ті роки XVI ст. Македонія.

Ф. 301, № 290 п

Інципіт: «Јны иже зрY(т) издалече красна садовїа, братїа любыми».

Експліцит: «сп~си х(с~)те сп~си писавшаго и чтYoiих(ъ)».

Мова. Цсл. макед. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 247 арк. Сліди замокання. Зошитів 32 по 8 аркушів, за сигнатурою ркп. зошитів 70, збереглися XXXIX–LXX. Від XXIX зошита залишилося 4 аркуші; від LXX — 3 аркуші. Сигнатура у правому нижньому куті аркуша та лівому звороту.

Ркп. є другою частиною збірника «Тезаурус» Дамаскина Студита, перша частина якого зберігається у Македонській академії наук і мистецтв.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 210). Філігрань якір у колі з трилисником над ним (арк. 106) — тип Briquet № 567, 568 (1588–1593 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 21 × 120, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., прямий, рівний. Почерк один, крім арк. 27. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені завитками, розчерками та крапками. Малюнок на арк. 202 зв. із зображенням обличчя та руки.

Оправа. Первинна, ост. чв. XVI ст., [Македонія]. Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі; покриття частково розірване вздовж корінця по згину. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що, не доходячи до кутів, закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Кришки деформовані, вигнулися. Кути кришок поточені шашелем: краї кутів частково втрачені. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, заокруглений, кашированний, обклеєний полотном. Каптали з губочкою, з косим розташуванням стібків, з ниток червоного, світло-синього та салатового кольорів (фрагменти на нижній кришці). Перший та останній аркуші блока наклеєні на звороти кришок. Від застібок лишилися шпеньки та кінці двочастинних ременів. Ремені кріпилися до кришок після виклеювання звороту кришок папером. Сліпе тиснення (кришки) виконано неакуратно, місцями збереглося незадовільно.

Зміст. Слова монаха Дамаскина, іподиякона Студийського монастиря, XVI ст. («Труды КДА», жовтень 1873 р.: Петров 1877, 281), з 21 до 36 Слова включно. Заголовок: «слово ј при(т)чи митара и фарисеа. по јбоемь uзыце прїемае(т) сїе слово о еже не плакати и о см-ренїе, и испов-данїе, n см-ренаго дамаскіна мона(х) иподїакона и оучителz»; **поч.**: «Јны иже зрY(т) издалече красна садовїа, братїа любыми...».

Арк. 247. Запис-післямова писця, темно-коричневим чорнилом: «Възс-(м) добрїимь е(ст~ь) х~с зачuло и кон-ць, томY слава въ в-кы, амин: сп(с)и х~е сп(с)и писавшааго и чътYoїи(х)».

Записи. 1) XVIII ст., на арк. 247, вкладний, півуставом, повторений скорописом, чорним чорнилом: «Сию дамаскинь стому николу топлица коего узедае афресань».

2) XVIII ст. [176? р.], закреслений чорним чорнилом, можна прочитати лише початок: «Сию дамаскинъ...» та наприкінці три перші цифри дати: «ag[r?]».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 8», олівцем; «о. л. 33», чорним чорнилом, — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА у 60–70-х роках XIX ст. від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. Надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Певницкий 1873, 6; Петров 1877, 281; Илиевски 1988, 47–56; Илиевски 2005, 88.

214. ТОРЖЕСТВЕНИК МІНЕЙНИЙ. Без початку. Кінець XV – початок XVI ст.

Ф. 307, № 494 (I–III)

Інципіт: «и дш~v јмываюѝую. таковаu бо трапєза дх~овнаа».

Експліцит: «М(с~)ца, авгоу(с~). ка~. На оус-кновєнїє, Їјанна пр~тчи. в~. Слова».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. Три томи — 637 арк. Чисті аркуші: 60 зв. — XV ст., та арк. 75, 82, 83 — поч. XIX ст. Фоліація XX ст., суцільна, олівцем: I том — арк. 1–200; II том — арк. 201–437; III том — арк. 438–637. Ркп. частково реставрований на поч. XIX ст. при оправленні книги. Арк. ркп. переважно підклеєні в корінці, підклеєні й деякі розірвані поля; розірвані арк. 349, 475, 561; арк. з восковими плямами; випадають з блока арк. 110, 111, 225–228, 241, 242, відриваються арк. 314, 315. Зошитів, приблизно, 80, по 8 аркушів. Відсутні перші два аркуші на початку ркп., по одному аркушу після арк. 19, 74, та два аркуші після арк. 81, замість яких вставлено на поч. XIX ст. чисті аркуші. Сигнатура зрізана. На нижньому полі кількох аркушів цифір'ю позначений рахунок аркушів у десті (?).

Матеріал письма. Папір 4° (180 × 123). Філіграні: 1) рукавичка з розеткою (арк. 1/5) — сх. Briquet № 11424 (1502–1512 рр.); 2) літера *Р* з розеткою (арк. 7/59) — сх. Briquet № 8622 (1482–1489 рр.), № 8628 (1489–1499 рр., 1503–1504 рр.), № 8633 (1507–1512 рр.); 3) колесо (арк. 210/215) — сх. Briquet № 13229 (1492–1497 рр.), сх. Лихачев № 1257 (1496 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 153 × 85, рядків 25. Рубрикація, частково зрізана.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст., середній, із легким нахилом управо. Почерків два: 1) арк. 1–7 зв., 18 зв.–22 зв., 58 зв.–74 зв., 155, 159 зв.–281 зв.; 2) 7 зв.–18 зв., 23–58 зв., 76–155, 156 зв.–159 зв., 281 зв.–637 зв. Чорнило світло-коричневе та темно-коричневе; кіновар.

Редакторські правки тексту кін. XV – поч. XVI ст.

Оздоблення. Заголовки статей, ініціали великі тонкі та заголовні літери кіноварні. Кінцівка колофоном.

Оправа. XIX ст. Складена коричнева шкіра (корінець) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті. Капталів не було. Форзаци приклейні, папір блідо-блакитного кольору (фрагмент філіграні та дати 18[. . .]). Тиснення на корінці, потемніло, вид визначити неможливо. Тиснення філетою у поєднанні з дорожником (імітація бинтів) поділяє його на п'ять проміжків, у другому відтиснуто назву ркп. *поученія*, у третьому — *часть...* (написи майже не проглядаються).

Зміст. Торжественик мінейний II редакції. Читання на свята всього року, з вересня до серпня; читання на 8 та 14 вересня переставлені місцями. Текст наявний зі Слова Іоанна Златоуста на Воздвиження Хреста Господнього, 14 вересня, зі слів «и дш~v јмываюѝую. таковаu бо трапєза дх~овнаа. а нє zко жє трапєза чр-војбzстнаа. сытость творить. слово бо є(с~) дх~овно». На арк. 637–637 зв. «Главизны книги сїа». Постатейний опис змісту див.: Петров 1896, 221–228.

З
коричневим чорнилом: «а вс-(х) словъ, вь книз- сєи празни(ч~)ны(х~). п~. бє(з) дву(х)».

2) Кін. XV – поч. XVI ст., редакторський чи власницький, арк. 637 зв., півуставом, коричневим чорнилом: «а вс-(х) тєтратєй в кн(з-) вси(х) [є(ст)] п~ да в~».

3) XIX ст., арк. 1, темно-коричневим чорнилом: «І часть».

Старі шифри, штампи, наклейки. Трьох томів, «Отд. 3. гл. 2. № 2590–15»; «2 М 19. 56», «2 М 20. 57», «2 М 21. 58»; «99», «100», «101»; «№ 1658–I», «№ 1658–II», «№ 1658–III», темно-коричневим та чорним чорнилом і олівцем, на корінцях та форзацах верхньої кришки оправи. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _», на звороті верхньої й нижньої кришок оправи, на форзацах, на першому та останньому аркушах кожного тому. Наклейки «XV в. Собраніе слов и поученій Кіево-Михайлов. мон.» на трьох томах, на арк. 80 зв., 304 зв., 535 зв., із зазначенням тому.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 221–228 (Зібрання слів на свята всього року, жовтень–серпень); ПС XV 1986, 160, № 1456 (Збірник слів та повчань, перш. пол. XV ст.); Гнатенко 2003, 140–141, № 54.

Публікація. Гнатенко 2003, іл. № 154, 155 (арк. 211 зв., 212, 564 зв., 565).

215. ТОРЖЕСТВЕНИК МІНЕЙНИЙ. Без кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 303, № 116

Інципіт: «Иже въ сты(х) пц~а нш~е(г) зла(т)уста(г) в начало и(н)дикту на паму(т) ст~го семѣj(н) сто(л)пнїка».

Експліцит: «да (в) дн~ь въскр(с)ниа езрю чада своа. сице (же) гл~ою ѣмоу и».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 287 арк. Арк. 1 сильно затертий; арк. 274–276, 285, 287 випадають. Сліди реставрації: на початку та наприкінці ркп. аркуші підклеєні. Зошитів 37: I^8, II^4, III^8–XIV^8, XV^6, XVI^8–XXXIII^8, XXXIV^{10}, XXXV^8–XXXVI^8, від XXXVII зошита збереглося три аркуші. У I зошиті бракує другого аркуша (між арк. 1 і 2); у XXXVII зошиті втрачений перший аркуш (між арк. 284 зв. та 285). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася фрагментарно.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 195). Філігрань кабан: 1) І варіант (арк. 146) — тип Лихачев № 3295 (1554 р.); 2) ІІ варіант (арк. 75) — тип Laucevičus № 3677 (1548 р.), тотожна філіграні в ркп. ф. 303, № 115.

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 140, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., дрібний, прямий. Почерк один, ідентичний почерку ркп. ф. 303, № 115. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Макулатурний картон у темно-коричневій шкірі з втратами. Обрізи зелені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (нижня кришка, корінець, обрамлення верхньої), тиснення золотом (внутрішній простір обрамлення верхньої кришки). На верхній кришці овальний середник «Голгофський хрест» в обрамленні, що нагадує лавровий вінок. Оправи ркп. ф. 303, № 115, 116 ідентичні; для оздоблення застосовані одні й ті самі басми та накатка, але схеми їх розміщення різні.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Покажчик глав, без кінця, до Слова 53 включно. Заголовок: «Главы избран(н)sz ст~s(х) от~ць на пра[здн]икs гьс~ksa и на ины(х) нарочиты(х) ст~ых n м(с~)ца стuбрїа. до мц~а авгоуста»; поч.: «Иже въ сты(х) nц~а нш~е(г) зла(т)уста(г) в начало и(н)дикту на памu(т) ст~го семЂj(н) сто(л)пнїка».

Арк. 2–284 зв. Слова та повчання на свята Господські та вибрані дні пам'яті за місяцесловом. Заголовок: «Сло(в) Іjанна Зла(т)уста(г) архїеп~па констuнтїна града. слово в начал- індиктY г~и блг~(с)ви j(ч~)»; обриваються за правильною послідовністю читань на арк. 284 зв. повчанням на Усікновення глави Іоанна Предтечі, 29 серпня, словами «не достои(т) ти им-ти жены брата своєго и по...». На арк. 285–287 зв. житіє вмч. Євстафія Плакіди, без послідовності за календарем, 20 вересня, обривається словами «да в дн~ь въскр(с)ниа оузрю чада своа, сице (ж) гл~ою емоу и...». Постатейний опис змісту див.: Петров 1892, 204–213.

Давньоруські статті: ап. Андрія Первозваного, 30 листопада «Про uвленіе кр~щениu рускаго n ст~ого ап(с)ола Андр-а како пришед в русію и блг~(с)ви м-сто. и кр~(ст) постави ид-(ж) есть нн- гра(д) Києвъ» (арк. 87 зв.–88); мчч. блгв. кнн. Бориса і Гліба, 24 липня (арк. 258–264).

Записи. 1) 1592 р. (?), на форзаці, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Блгослови ги~ jбите(л) Сию и живуои(х) в не(и) млтва~ [ми] Ст~лz хва~ и чудотво(р)ца Николаz в в-ки в-ко(м) Ами(н): зр (?)».

2) XVII ст., історичний, на арк. 287 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Козаки Пришли оу соботу ntрtдь Покровою и манастирь jбикрали ct(?)лови ватаги».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифри «Мел. м/п. 116», олівцем; «Аа 1282 1885 XII/23», чорним чорнилом, — на форзаці. «№ 325», олівцем. Шифр «Аа 1282», чорним чорнилом, на арк. 1, 2. «№ 8», коричневим чорнилом, на арк. 2.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 204–213 (XVI ст.); Владимиров 1890, 135.

216. ТОРЖЕСТВЕНИК ТРІОДНИЙ. Без кінця. 50–60-ті роки XVI ст.

Ф. 303, № 115

Інципіт: «сло(в) іjана зла(т)устаго, j мытари. и аарисеи».

Експліцит: «и не ре(ч) донде(ж) потребиши(с) или растаєши(с) но до».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 288 арк. Арк. 13–15 випадають. Зошитів 37: I^4, II^{10}, III^8–XXXVI^8, від XXXVII зошита збереглося 3 аркуші. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 200). Філігрань кабан (арк. 64) — тип Laucevičius № 3677 (1548 р.), тотож. філіграні в ркп. ф. 303, № 116.

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 140, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., дрібний, прямий. Почерк один, ідентичний почерку ркп. ф. 303, № 116. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали кіноварні, прикрашені елементами рослинного орнаменту. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Дошки в темно-коричневій шкірі з втратами. Обрізи краплені: на зеленому фоні — крап коричневою фарбою, зелена фарба вигоріла. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (обрамлення верхньої кришки, нижня кришка, корінець) та тиснення золотом (набірні косинці, набірний середник на верхній кришці). Оправи ркп. ф. 303, № 115, 116 ідентичні; для оздоблення застосовані одні й ті ж басми та накатка, але схеми їх розміщення різні.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Покажчик глав. Заголовок: «главы ї҆збраннѕа ст~ѕ(х) nц~ь на, м~ ницу, и на, н~ ницоу».

Арк. 2–233. Повчання Іоанна Златоуста та інших свв. отців, у тому числі Кирила Туровського, на Великий піст і П'ятдесятницю. Заголовок: «Сло(в) Іјанна Зла(т)уста(г) архї҆еп~па констuнтї҆на града. сло(в) ј мытарї҆ фарис-и. блг~(с)ви ј(ч~)»; **поч.**: «Видuое травника из(д)алеча, разли(ч)ноу види(т) цв-тї҆а красотоу». Постатейний зміст див.: Петров 1892, 197–204.

Арк. 233–288. Шестоднев Іоанна, екзарха Болгарського. Заголовок: «ШестодневнЇ(к) ст~го nца нашого іјанна екзарха. б-седа сътворенЇа мЇроу в первыи дн~ь и ј пост- сло(в) а~»; **поч.**: «Всuкаа блг~о ч(с~)тна прЇтча»; обривається на середині Бесіди на 7 день творіння, словами «и не ре(ч) донде(ж) потребиши(с) или растаєши(с) но до...».

Арк. 18, 182, 285 зв., 288. Нотатки за змістом на бічних полях українським скорописом XVI ст.

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифри «Мел. м/п. 115», олівцем; «Аа 1286, 1885 XII/23», чорним чорнилом; «№ 329», олівцем, — на форзаці. «№ 10», коричневим чорнилом; «Аа 1286», чорним чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 197–204 (XVI ст.).

217. ТРЕБНИК. Без кінця. Початок XVI ст.
Ф. 302, № 21

Інципіт: «чинъ со~енію цр~кве малаго соеніа».

Експліцит. «и пре(д) лицемъ вс-хъ ст~ы(х) твои(х). јгорчихъ че».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. I–VI + 1251 с. (1–13 — сер. XVI ст.; 14–1247 — поч. XVI ст.; + 1а–1г — XIX ст.) (пагінація). Чисті сторінки: 402–404, 543, 750, 819, 820, 1102–1104, 1202, 1241–1244; вільний аркуш форзаца випадає; між с. 1244 і 1245 відірваний один аркуш; с. 1–13 вставлені при повторному оправленні у сер. XVI ст.; с. 1а–1г (XIX ст.) вшиті у блок біля вільного аркуша форзаца; арк. I–VI вкладені в тому самому місці. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша, майже уся зрізана, збереглася на с. 1215 (XLIV зошит).

217. Требник

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 125). Філіграні: 1) літера *Р* із чотирилисником (с. 45/51) — тип Лихачев № 1970, 1969 (кін. XV – поч. XVI ст.); 2) голова бика (с. 1213/1219) — тип Piccard. Ochsenkopf IX, 376–378 (1491 р.); 3) гори, проглядається частково (с. 1245) — тип Briquet № 11808–11811 (кін. XV – поч. XVI ст.); 4) герб з хрестиком у підкові під короною, проглядається наполовину (вставні) — тип Лихачев № 3345 (1572 р). Філіграні проглядаються нечітко.

Організація сторінки. Поле тексту 145 × 95, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк основної частини ркп. один. Півустав, що переходить у скоропис, поч. XVI ст.: с. 1245–1247. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали, рубрикація глав і молитов кіноварні. Почерк XIX ст.: с. 1–13.

Оздоблення. Кінцівки колофоном, іноді закінчуються двома крапками, хрестиком і вертикальною смугою, що звужується донизу; кінцівка на с. 981 оформлена вертикальною рисою, що перехрещується лінією у вигляді букви *С*; кінець абзацу позначається хвилястою лінією з крапкою посередині. Ініціали прості кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Кін. XVI – поч. XVII ст. Росія. Дошки в темно-коричневій шкірі червонястого відтінку, що на кінцях корінця втрачена. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку. Форзаци пришивні. Від застібок лишилися фрагменти пласких ременів. Фурнітура: сліди жуків на обох кришках: у кутах серцевидні, в центрі квадратні. Сліпе тиснення (кришки, корінець). На верхній кришці в кутах обрамлення косинці, в центрі середник, простір між ними заповнений восьмипелюстковою квітчастою басмою, на нижній — внутрішній простір обрамлення заповнений двома смуга-ми накаток. Наріжники — бл. Клепиков 1960 № 140 (кін. XVI – поч. XVII ст.).

Зміст. Церковні чинопослідування і молитви; починаються чинопослідуванням малого освячення церкви: «чинъ со~енію цр~кве малаго соеніа. поне(же) есть антимисъ јсое(н~) велики(м) соенЇемъ»; обриваються послідуванням сповіді, словами «и пре(д) лицемъ вс-хъ ст~ы(х) твои(х). јгорчихъ че...».

На арк. 1а–1г (XIX ст.) уривки опису ркп., рукою митр. Макарія (Булгакова).

На арк. I–VI постатейний розпис змісту 1906 р. рукою Василія Дмитрієвича (див. *Записи*).

Записи. 1) 5 лютого 1610 р., купчий, на с. 1–55, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Сt z(з) старt(ц) ј(н)тонt(и) постриж tни(к) чюдова мостырю а вкла(д)чи(к) прилуцко(и) прода(л) сю книгу потрtбни(к) спас(с)кому попу сtмtну васи(л)еву сыну л-та ҂рр~иі году фе(в)ралz t~ дн~я а по(д)писа(л) своtю рукою».

2) 10 грудня 1618 р., купчий, на с. 1017–1018, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Сию книгу прода(л) стреле(ц) богдановои сотни порошк(а) игнашка (?) іван~о(в) јсифу иванову взя(л) на неи (же) по(л)тора рубли с а(л)тыно(м) а по(д)писа(л) своею рукою л-та ҂рр~кѕ декабрz деcztѕ(и) дн~ь».

3) 10 грудня 1618 р., купчий, на с. 1240, російським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Сиу кн(и)гу потрt(б)ни(к) прил(у)цкаго мн~стрz че(р)но(и) по(п) Сtрапиј(н) Ијсифу Іванову сн~у јб а(л)тину а взu(л) на нt(и) по(л)тора ру(б)лz а по(д)писа(л) z(з) Сtрапиј(н) своtю рукою л-та ≠рр~кѕ дека(б)рz в і~ д~н прода(л)».

4) 24 листопада 1620 р., купчий, на с. 57–73, російським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «л-та ≠рр~кп сию книгу прода(л) че(р)не(ц) аса(ф) того (ж) монастыря прилуцко(го) пострижtни(к) чt(р)ному попу t(а)р-му взя(л~) на нt(и) по(л~)тора рубля са а(л~)тыно(м) по(д)писа(л) чt(р)нt(ц) аса(ф) своtю рукою ноября в к~д (д~н)».

5) 18 жовтня 1906 р., на арк. VI зв., темно-коричневим чорнилом: «Оглавл–ніе вещей, в книз– сей обр–тающихся вкратц– написав многогр–шный Василій, Дмитрія сынъ; л–та от сотворенія міра ру~ді, а от преславнаго рождества Бога Слова ац~¾. октомврія и~і».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 193», чорним чорнилом; «89 Требникъ», олівцем, — на форзаці. «XVI в.», синім олівцем, на вільному аркуші форзаца. «№ 89», олівцем, на с. 1. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на с. 1, 819, арк. VI.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 31 (XVI ст.).

218. ТРЕБНИК. Конволют. Перша половина XVI ст. XVII ст.
Ф. 301, № 333 п

Інципіт: «бл(с~)веніє всико(и) ризи цє(р~)ко(в)нє(и)».

Експліцит: «И прошеніє, и поминъникъ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 129 арк. (1–46, 51, 53–62, 88–91, 110–129 — XVII ст.; 47–50, 52, 63–87, 92–109 — перш. пол. XVI ст.). Наприкінці XIX ст. аркушів було не менше 132: в опису М.І. Петрова вказується запис на арк. 130 зв. та зазначається, що арк. 132 має бути віднесений до XVI ст. Сліди замокання; деякі аркуші випадають з блока; арк. 107 відривається.

Матеріал письма. Папір 8° (160 × 100). Філіграні втрачені внаслідок реставрації. На аркушах XVII ст. з філіграней наявні, напр., герб Бриг (арк. 18–25) — сх. Briquet № 904 (1665–1670 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 115 × 70, рядків 18. Колонтитул на верхньому полі.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., середній. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; сурик. Півустав XVII ст. Почерки різні. Чорнило темно-коричневе; кіновар, сурик.

Оздоблення. Назви статей, ініціали тонкі та заголовні літери сурикові.

Оправа. XVIII ст. Від оправи лишилася тільки верхня кришка з макулатурного картону, що в кутах розшаровується на окремі аркуші.

Зміст. Арк. 47–50, 52. Уривки з правила до Св. Причастя. Втрати тексту відновлені в XVII ст.; повний текст правила розміщується на арк. 42 зв.–55.

Арк. 63–76. Молитви Іоанна Златоуста, Іоанна Дамаскина, Василя Великого до

Св. Причастя.

Арк. 76–77 зв. Чинопослідування Пасхальних часів.

Арк. 78–87. Чинопослідування освячення води на свято Винесення Чесних Древ Животворящого Хреста Господнього та мчч. Маккавеїв (у заголовку — тільки мчч. Маккавеїв).

Арк. 92–109 зв. Служба великої вечерні на П'ятдесятницю.

Записи. 1) 2 жовтня 1568 р., на арк. 106 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ро(к~) ≠аф~ги м(с)ца окто(б) в в~ днz родил(с~) до(ч)ка Ки(л~)сыика у [(д)]zка на имz пелагєu пц в~ Крє[(ж)] грєго(р) ма(р)ка до...».

2) XVI ст., на арк. 107, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «баба СакҮлиха».

3) 30 вересня 1669 р., на арк. 55, імітацією півуставу, чорним чорнилом: «рабъ божїй ге(о)ргїй родилсu ро(кҮ)≠ах~лз м~сuца сєптєврїz дн~z л~».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 32», олівцем, на ярлиці, на верхній кришці оправи та на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від Я.П. Андрієвського, інспектора педагогічних класів м. Білої, дійсного члена ЦАТ. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 41).

Опис. Петров 1875–1879, 350–352.

219. ТРЕБНИК. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст.; кінець XVI ст.
Ф. 307, № 439

Інципіт: «где богатество нн~ и слава».

Експліцит: «се творите въ мое въспоминание».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 188 арк. Арк. 15 випадає; арк. 137 чистий. Ркп. реставрований та перешитий на поч. XIX ст.; при реставрації переплутаний порядок аркушів, правильна послідовність аркушів: арк. 1, 2–184, 188, 185, 186, 187. Зошитів 33: перші чотири втрачені, V^{6}, VI^{8}–VIII^{8}, IX^{4}, X^{8}–XI^{8}, XII^{6}–XIII^{6}, XIV^{9}, XV^{8}–XVII^{8}, від XVIII зошита зберігся перший аркуш (арк. 96), пропущені XIX і XX зошити, XXI^{5}, XXII^{9}, XXIII^{4}, XXIV^{10}, XXV^{6}, XXVI^{12}, XXVII^{8}, XXVIII^{8}, XXIX^{6}, XXX^{4}, XXXI^{8}–XXXII^{8}, XXXIII^{4}. Сигнатура проставлена при реставрації ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 145). Філіграні: 1) тіара (арк. 1/6) — под. Лихачев № 1675 (1542 р.); 2) герб з лілією під короною (арк. 38/39) — под. Briquet № 7214 (1597 р.); 3) кабан, I варіант (арк. 57/62) — под. Laucevičus № 3657 (1551 р., 1554 р.), Лихачев № 3294 (1544 р.); 4) кабан, II варіант (арк. 75/76) — под. Laucevičus № 3680 (1553 р.); 5) герб з лілією (арк. 97/100) — под. Laucevičus № 2142 (1597 р., 1599 р.); 6) герб Єліта (арк. 172/173) — тип Laucevičus № 1514 (1579 р.); герб Сокира з півмісяцем угорі, середина не проглядається (арк. 31/34) — тип кін. XVI ст.

Організація сторінки. Поле тексту та кількість рядків за почерками: 1) 160 × 100, 18–20 рядків; 2) 155 × 110, рядків 20; 3) 150 × 110, рядків 18; 4) 155 × 110, рядків 20; 5) 165 × 110, рядків 18; 6) 155 × 115, рядків 23; 7) 155 × 105, рядків 21; 8) 160 × 110, рядків 20; 9) 155 × 100, рядків 21.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерків дев'ять: 1) арк. 1–30, 35–56, 144–146 зв., широкий, округлий, з нахилом уліво; 2) арк. 57–65 (сер.), 71 зв.–96 зв., низький,

широкий, прямий; 3) арк. 65 зв. (з сер.)–71, вузький, нерівний; 4) арк. 147–150, низький, широкий; 5) 151–164 зв., високий, прямий; 6) арк. 165–168 зв., дрібний, широкий, з нахилом управо; кінця XVI ст.: 7) арк. 31–34 зв., дрібний, вузький, квадратний; 8) арк. 97–143, середній, квадратний; 9) арк. 169–183 зв. (2 верхні рядки), 184 зв.–188 зв., дрібний, тонкий, вузький. Чорнило світло-коричневе, у почерках № 7 і 9 — темно-коричневе; кіновар.

Редакторські правки: півустав, що переходить у скоропис XVII ст., на арк. 56 зв.; скоропис XVII ст. двох почерків: 1) на арк. 34 зв., 164 зв.; 2) на арк. 142 зв. (нижнє поле), 143 зв., 150 зв., 183 зв.–184. Чорнило коричневе.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені елементами рослинного орнаменту, у заголовках в'язь. Кінцівка колофоном на арк. 30 зв.; на арк. 56 хрестоподібна, обрамлена знизу чашоподібною фігурою «у руку» (чорнило, кіновар).

Оправа. Поч. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні з блакитного паперу (фрагменти філіграней не ідентифікуються). Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору. Оправа ідентична оправам ркп. ф. 307, № 418, 426, 431, 434.

Зміст. Чинопослідування требника. Починаються молитвами з чину погребіння, зі слів «где богатество нн- и слава ...»; за фоліацією закінчуються правилом до Причастя за Єрусалимським уставом, словами «се творите въ мое въспоминание»; за правильною послідовністю аркушів обриваються на молитві після Причастя Симеона Метафраста («Претолковника»), словами «славу възсылае(м) въ всu дн~и живота нше(г)» (арк. 187 зв.). Текст сер. XVI ст. відновлений наприкінці XVI ст.

Записи. 25 січня 1867 р., власницький, на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Златоверхо-Михайловскаго Первоклассного Монастыря 1867 г. Января 25».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1675», олівцем та чорнилом, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, вільних аркушах форзаца, арк. 1. Наклейка «XVI в. Сборникъ молитвъ и службъ Кіево-Михаилв. мон», на арк. 96 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 140 (Збірник, XVI ст.).

220. ТРЕБНИК. Без початку та кінця. 40–50-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 174 л

Інципіт: «въскор- погребаетъ» (обірване).

Експліцит: «Та (же) молитва преклоннаа» (обірване).

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 407 арк. (1–59, 61–81, 84–224 — сер. XVI ст.; 60, 82–83, 225–233 — кін. XIX ст.). Ркп. сильно затертий; перший та останній аркуші пошкоджені. Сліди реставрації XIX або поч. XX ст.; арк. 60, 82–83, 225–233 вставлені при реставрації. На початку ркп. кілька зошитів утрачено; наявних зошитів 52 (починаючи з арк. 3): I^8–XIII^8, XIV^7, XV^8–XXV^8, XXVI^6, XXVII^8–XXVIII^8, XXIX^2, XXX^9, XXXI^6, XXXII^8–XLVII^8, XLVIII^7, XLIX^8–LII^8. У II зошиті втрачений перший аркуш (між арк. 10 і 11); XXX зошит вставний. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 130). Філігрань рука з короною над нею (арк. 7/10) — под. Лихачев № 1714 (1546 р.), № 1749 (1751 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 90, рядків 20. Колонтитул (уписаний після реставрації ркп.); рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали кіноварні.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені крапками і дрібними завитками.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Чинопослідування треб, молитви; починаються з чину погребіння мирського, словами «... въскор- погребаетъ»; закінчуються чином єлеосвячення, словами «та (же) молитва преклоннаа».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 889», чорним чорнилом, на арк. 1, 2, 406 зв., 407 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1904 р. від С.А. Лосєва (Отч., 1904, 11 — Лебедев 1916, 69). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 69–70 (50-ті роки XVI ст.).

221. ТРЕБНИК. Конволют. 80–90-ті роки XVI ст. XVII ст.
Ф. 301, № 334 п

Інципіт: «Литанїє в нє(д) до ст~ой трои(ц)».

Експліцит: «всє(г)да нн~- пр(с)но фитисz иска(д) ту».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 170 арк. (1–10, 14–116, 118–121, 135–170 — XVII ст.; 11–13, 117, 122–134 — 80–90-ті роки XVI ст.). Вплетені друковані аркуші XVII ст. — арк. 118–121. Сліди замокання; деякі аркуші випадають з блока, зокрема XVI ст., на арк. 123.

Матеріал письма. Папір 8° (160 × 95 на арк. 11–13; 145 × 95 на арк. 117, 122; 140 × 95 на арк. 123–134). Філіграні: 1) квітка (арк. 13) — сх. Лихачев № 3128 (1580 р.); 2) глечик (арк. 123/134) — сх. Briquet № 12752 (1585–1590 рр.); 3) герб Бриг (арк. 16/84) — сх. Briquet № 904 (1665–1679 рр.); 4) двоглавий орел (арк. 143/170) — сх. Каманін, Вітвіцька № 655 (1674–1670 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 120 × 75, рядків 21 на арк. 11–13; 120 × 70, рядків 17 на арк. 117, 122; 105 × 60, рядків 15 на арк. 123–134. Колонтитул на верхньому полі.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., середній та маленький. Почерків XVI ст. три: 1) арк. 11 зв.–13 зв.; 2) арк. 117–117 зв., 122–122 зв.; 3) арк. 123–134. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав др. пол. XVII ст. Почерки різні. Чорнило темно-коричневе; кіновар, сурик.

Оздоблення. Назви статей, ініціали тонкі та заголовні літери кіноварні та сурикові.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Арк. 11 зв.–13 зв. Молитва «Услыши ны, Господи».

Арк. 117–117 зв. Закінчення повсякденного канону.

Арк. 122–122 зв. Молитва великопісна Єфрема Сирина, молитви: «мо(л)[итва] јгнємь болиоим чл~вкЎ», «мол[и]тва срд(ч)наz коє(го) ср(д)цє болить».

Арк. 123–123 зв. Закінчення молитви мц. Параскеві.

Арк. 123 зв.–134 зв. Канон молебний свт. Леонтію, архієп. Ростовському, без кінця.

Записи. На аркушах XVII ст.: 1) 20 травня 1669 р., на арк. 81, українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «ро(к~) ҂ахз~а м(ц~) ма(и) к~ днz в Лосича(х~) пи(с~)».

2) 25 липня 1692 р., на арк. 66 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «СЇє писа(нЇє) писа(л~) Лєо(н~)тій Савкови(ч~) рЎкою своєю ро(к~) бо(ж) ҂ах~чв ю(л) к~є днz».

3) 9 жовтня 1696 р., на арк. 25, латинським скорописом, польською мовою, темно-коричневим чорнилом: «Anno 1696 die 9 Octobris janizey na podtpisie mianowany znam tem kwitem moim Panu Hrelopemu Sawkowiczowi Raycy y Miesczaninowi Losickiemu, sczo podlug Laudum Ziemie Mielnickiey veswalonego podatku czopowego Iego Mosci P. Statoscie Mielnickiemu na Exacta P. Mikolaja Bielądzewskiego Burmiostra na ten czas sumę 10 zlotych na mnie nalezytę, z ktorego odebrania onego kwitnuie y wołnem czyne, та ін. Anno 1696, Mikolajy, Bielądazewsky».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Муз. 37», темно-коричневим чорнилом, на ярлиці, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА від Я.П. Андрієвського, інспектора педагогічних класів м. Білої, дійсного члена ЦАТ. До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 41).

Опис. Петров 1875–1879, 352–354; Гнатенко 1995, 50, № 25.

222. ТРЕБНИК. Без початку та кінця. Кінець XVI ст.
Ф. 312, № 96

Інципіт: «ра(д)уисu блг(д)тнаu бц~е дв~о, ис тебе бо въсЇu х~с бъ~ нашъ».

Експліцит: «в-домаu раба твоего, ім(р~)к. чл~колюбче г~и. аое что z(к)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 228 арк.; арк. 132 випадає. Зошитів 30: I^8–III^8, IV^{12}, V^8, VI^6, VII^8–XXX^8. У I зошиті збереглися перші три аркуші; у VI зошиті бракує трьох аркушів (між 40 зв. і 42, 42 і 43); у XXX зошиті — двох останніх аркушів.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 150). Філіграні: 1) герб Сліповрон (арк. 34/37) — под. Каманін, Вітвіцька № 399 (1602 р.); 2) герб Габданк (арк. 2/3) — под. Каманін, Вітвіцька № 196 (1599 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 95, рядків 18. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки колофоном; на арк. 196 — колофоном «у руку» із трилисником. У заголовках в'язь.

Оправа. Кін. XIX – XX ст. Кришки у свинячій шкірі з трьох зшитих частин: одна зшивка — впоперек через кришки та корінець, друга — на нижній кришці, вздовж бічного обрізу. Використана оправа від іншої книги, блок не співпадає за розміром з кришками. Кришки та корінець покриття відірвані від блока. Каптали не ставилися. Форзаци нові. Застібки втрачені.

Зміст. Требник, починається тропарем Стрітення з чину Хрещення: «ра(д)уисu блг(д)тнаu бц~е дв~о, ис тебе бо въсїu х~с бъ~ нашъ»; обривається молитвою з чину сповіді ієрея, словами «и(ж) си(м) подобнаu. в-домаu раба твоего, ім(р~)к. чл~колюбче г~и. аое что z(к)...». Текстові лакуни: у чині сповіді мирян бракує частини молитов, зі слів «и просв-тити помышленіе твое дх~о(м) ст~ы(м), и на...» до слів «... славолюбіи. въ роптлніи и непокореніи» (між арк. 40 зв. і 41); зі слів «... или скврънаu д-u. или быстро гл~а» до слів «Вл(д)ко бж~е на(ш) призываа праве(д)ныа въ жизнь» (між арк. 42 зв. і 43).

Записи. 1) XVII ст., власницький, на арк. 119, українським скорописом, коричневим чорнилом, що вицвіло: «Cти тртбникъ свzотного: итptz аттеодосиu старос-лского далъ за нtго дойницю жита оцу пttру: заблоцкому. бувши на парахн- у го(р)болеви онъ був за пана ®рлича. на то(и) час- жито булу поталzра добра- ман-ти».

2) 1853 р., на арк. 1, коричневим чорнилом: «Принадлежить Кіевософій-ской Библіотек- . 1853».

Старі шифри, штампи, наклейки. Штамп «Кіево-Софійскаго Кафедрал. собора № 637» на арк. 1; той самий штамп без номера на арк. 4, 104, 228 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 24–25.

223. ТРЕБНИК АРХІЄРЕЙСЬКИЙ. Без початку. Перша чверть XVI ст.
Ф. I, № 3983

Інципіт: «пца и сна и ст~го дха. єдинобж(с)тво. дръжаго въсичьскаа».

Експліцит: «и съвръшаетсu бж(с)твенаа л(т)ургїа».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. I–III + 222 арк. Блок розбитий, зошити та аркуші випадають; арк. 221 вирізаний, збереглася четверта частина; арк. 222 чистий. Зошитів 31: I зошит втрачений; від II і III збереглося по 5 арк., IV^{6}, V^{8}–XXV^{8}, XXVI зошит відсутній (між арк. 180 і 181), XXVII^{8}–XXX^{8}, XXXI^{9}. У III зошиті бракує перших трьох аркушів (між арк. 5 і 6); у XXIV зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 175 і 176). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та лівому звороту.

Матеріал письма. Папір 4° (142 × 180). Філіграні: 1) голова бика з хрестом, переповитим змією (арк. 131/134) — тип Лихачев № 1486 (1515 р.); 2) тіара (арк. 17/23) — тип Лихачев № 1387, 1382 (1511 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 100 × 150, рядків 22. Рубрикація.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., прямий, квадратний. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; ініціали, заголовки кіноварні.

Оздоблення. Ініціали прості кіноварні, у заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі; корінець покриття відривається від верхньої кришки, має значні втрати. Верхня кришка тріснута посередині по довжині, частини тримаються разом за рахунок покриття. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки — рамки та басми наповнення в середині них, корінець — потрійна лінія обабіч бинтів) та тиснення золотом (середник на верхній кришці) збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі рамки контурний середник «Богородиця в повний зріст на півмісяці» (точніше сюжет визначити неможливо).

Зміст. Требник, починається з чину освячення церкви, поч.: «пца и сна и стго дха. єдинобж(с)тво. дръжаго въсичьскаа ...»; закінчується службою «Jглашенїе великого питка пасхы». Втрачений фрагмент тексту з молитви про зцілення хворих, зі слів «молитеси ко го~у, за раба бжіа им~ре и вси ап(с~)ли хв~и, и вси ст~лїе ijанъ зла(т)устыи, василїе, григорїе, николае, клименте, нифонте, деонисїе, ijане мл(с)тивыи ...» (гл. 39), до заголовка Слова у Неділю ваій: «В не(д)лю цв-тнҮv на вхjд в ієр(с)лмъ пооученїе кнuзе(м) и паномь» (між арк. 180 і 181).

На арк. I–III (XIX ст.) заголовок: «Освzщенник Свzтительскій на всяку потребу церковную содержащій въ себ-чинопоследованіu свойственныu архіереuмъ» та покажчик глав Требника.

Записи. 1) 21 травня 1721 р., купчий, українським скорописом, коричневим чорнилом, на арк. 88–92: «N създании миру ≠р~рка: ро(к) бо(ж) а~хка М(с)ца маu днu к~а: Купи(л) си. книгу зовtмую jсо~tни(к) на восику потрtбу цр~ко(в)ную, Купи(л) ра(б) бо(ж) сotныи Єр(е)и zко(в) за свою працю вла(с)ную За злоті(х) а~: Часы в-(ч)ными оу сtл- оугj(л)ско(м)».

2) 10 лютого 1866 р., А.Ф. Хойнацького, на арк. I–I зв.: «Как значится въ записи на поляхъ страницъ 89–92, книга эта составляла н-когда собственность священника н-коего Іакова — изъ села Угольска, жившаго въ первой половин- 17 века ... (далі наводиться повний текст запису, див. запис № 1). При полученіи этой книги изъ библіотеки въ откябр- м-сяц- 1865 года въ ней уже не было ни заглавнаго ни другихъ начальных литовъ, и потому счетъ страницъ и оглавленіе сд-ланы нами съ перваго наличнаго листа. — Профессоръ Волынск. Семинаріи по предмету чтенія Свящ. Писанія Андрей Хойнацкій. 1866 г. Февр. 10 дня».

3) XIX ст., на форзаці кілька записів: «Pontyfikal» (коричневим чорнилом, закреслене), нижче: «Понтыфикалъ, или Книги, содержащие первосвященническіе обряды»; нижче іншим почерком: «Освященникъ на всяку потребу церковную».

4) 25 липня 1935 р., на внутрішньому боці нижньої кришки оправи: «3 лл. нет+220+1 л. 25/VI, 35 р. Л(підпис)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 629 н. к.», малиновим чорнилом, на форзаці. «I, 3983», олівцем, на форзаці. Штамп «Фундамент. Библіотека Волынской

Духовной семинаріи» на арк. I. Ярлик «Фунд. библ. Волын. духов. Семинаріи. Русск. отд. 793», чорним чорнилом, на верхній кришці оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1934 р. у складі збірки Волинського державного краєзнавчого музею (Бібліотека Волинської духовної семінарії, № 793), акт № 31. п. 2 від 23.01.1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 59, № 763), інв. запис 1935 р.

Опис. Фондовий.

224. ТРІОДЬ ПІСНА. Без початку. Завершено 3 червня 1519 р. Писець ієродиякон Мине.

Ф. 301, № 369 п

Інципіт, арк. 2: «въсако блго. п см-ренїа потр-блzітсе вьсако зло».

Експліцит: «с(х) к теб- ги~ възведј(х) јчи мои».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 182 арк. Від арк. 1 зберігся кут; арк. 2. наполовину відірваний. Арк. 169–170, 182 випадають. Сліди замокання. Ркп. реставрований, аркуші підклеєні. Зошитів за сигнатурою 43, наявних зошитів 27: I–III втрачені, IV^4, V^8–X^8, XI–XXVI (між арк. 50 і 51) втрачені, XXVII^8–XXXV^8, XXXVI^3, XXXVII^8–XLII^8, XLIII^9. У V зошиті бракує двох аркушів (між арк. 7 і 8). Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 210). Філіграні: 1) рукавичка з п'ятилисником над нею (арк. 24) —— сх. Briquet № 10715 (1515 р.); 2) капелюх з п'ятилисником над ним (арк. 33) —— сх. Briquet № 3409 (1519 р.); 3) терези у колі з шестикутною зіркою над ними (арк. 59) —— тип Briquet № 2886 (1506 р.); 4) ножиці (арк. 150) —— сх. Briquet № 3739 (1518 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 210, рядків 28. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., з нахилом управо. Почерк один; писець ієродиякон Мине. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені крапками та розчерками.

Оправа. Кін. XIX – поч. XX ст. Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена, з кутиками: коричнева шкіра (корінець), чорна тканина (кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва зелених тонів (кришки). Каптали не ставилися. Форзаци приклейні. На корінці золотом відтиснуто літери *Б.КД.А.* (Бібліотека Київської духовної академії), золото потемніло та набуло чорного кольору. Оправа виготовлялася одночасно з оправою ркп. ф. 301, № 21 п.

Зміст. Богослужіння з Неділі про митаря і фарисея, зі слів «въсако блго. п см-ренїа потр-блzітсе вьсако зло», до п'ятниці 6-ї седмиці Великого посту, до слів «с(х) к теб- ги~ възведј(х) јчи мои». Текстові лакуни: з читання в Неділю про митаря і фарисея, зі слів «и пр-ж(д)е сраженїа и словеса ...», до читання Неділі м'ясопусної, до слів «се соудитсе гр-(х) самосьврьшенное д-zнїі» (між арк. 4 і 5); перші дві пісні трипівця утрені суботи м'ясопусної седмиці, зі слів «въсе помолимсе х(с~)вы, твореще паметь дн~(с)ь» до слів «надеж ми ненадежно умр-ти» (між арк. 7 і 8); з середини кондака канону утрені Неділі сиропусної, зі слів «и нщїимъ защитытель оутвръди», до 6 часу четверга 3-ї седмиці посту включно, до слів: «Бц~е дв~о ты іси лоза истынна» (між арк. 50 і 51).

Записи. 1) 3 червня 1519 р., писця, на арк. 182 зв., сербським скорописом: «Изволенїем пца и посп-шемїемъ сн~а, и съвръшенїемъ ст~го дх~а. Коуписе сїа бжс~твнаа книга, гл~іми трїјдъ пръвы коматъ ј(д) мона(х) мине. И приложисе цр~кве във-денїю

прч~стіе бц~е и пр(с)н~двы марї̈е. въ сел- нарицаемемъ клъчевиоа по(д)увесї̈е чрънї̈е горы. и приложи рада ковачица. р~. аспри. за богавчевоу дш~Ү и за свою дш~Ү бъ~ да ихъ прости. и съборъ кҮчевскы(й) на праздникъ възнесенї̈е събраше. р~. аспри. бъ~ да ихъ прости ко исоу приложили. за сї̈ю ст~оую и бж(с)т~вноую книгу. и тако на събјру уставише и проклеше, кто к ію петъ п црк~ве кучевске. да е(с~) проклетъ п г~а ба~ и прч(с)~те бг~омт~ре и п т~ и~і ст~~ыхъ пцъ иже въ никіи. и п вс-хъ ст~ыих. и п на(с~) гр-шны(х). амінь», і нижче: «Суписасе сї̈а книга рукою Ерјдї̈акјна мине по(д)увесї̈е чрънї̈е гјры въ поустыню нарицаемоую вунешъ. бг~ъ да прости ами(н). и јще приложи калина за дмитрјву дш~у и за свою дш~у к~. аспри. бг~ъ да ихъ прости ами(н): в л-т- р~ к~р м(с~)ца юнz. г~. днъ. по празнству възн(с)енї̈а».

2) XVIII ст., на арк. 70, уздовж бічного поля, крупним півустовом, коричневим чорнилом: «Транко».

Старі шифри, штампи, наклейки. «о. л. 40», фіолетовим чорнилом, на форзаці та арк. 2. «№ 25», олівцем, на форзаці. «№ 14/2», олівцем, на арк. 2. «57» на ярлиці, на арк. 182 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров, 1877, 365 (XVI ст.).

225. ТРІОДЬ ПІСНА. Без початку та кінця. 1522 р. Перший писець Лаврентій. Ф. 301, № 133 л

Інципіт: «льскими. јбразовани б-спльтни(х) силь».

Експліцит: «помилоуй на(с) и мирь свой, сп~си дш~е наше zко».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 367 арк. Арк. 367 чистий. На останніх двох аркушах обрізане нижнє поле; сліди замокання. На арк. 331 на пошкодженому тексті вгорі аркуша наклеєний шматок з того самого паперу та написаний тим самим почерком. Ркп. реставрований. Зошитів 45: I^{7}, II^{8}–XI^{8}, XII^{10}–XVI^{10}, XVII^{5}, XVIII^{8}–XLV^{8}. Сигнатура часу створення ркп., у першого писця в правому куті нижнього поля, у другого — посередині нижнього поля, частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 205). Філіграні: 1) якір у колі з шестикутною зіркою над ним (арк. 275) — под. Briquet № 484 (1530 р.); 2) терези в колі з шестикутною зіркою над ними (арк. 9) — под. Briquet № 2518 (1524 р.); 3) дві схрещені стріли — под. Briquet № 6281 (1516 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 135, на арк. 2–141 — 26 рядків, на арк. 143–366 — 23 рядки. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Почерків три: 1) арк. 2–141 зв., прямий, середній; чорнило світло-коричневе; писець Лаврентій; 2) 143–366 зв., прямий, середнього розміру; 3) арк. 141 зв.–142 зв., дрібний, із сильним нахилом. Чорнило темно-коричневе; кіновар; синьо-зелена фарба.

Оздоблення. Заголовні ініціали двох типів: 1) у другому почерку плетінчасті двоконтурні кіноварні, із завитками по кутах, внутрішній простір зафарбований кіновар'ю, іноді прикрашений крапками; такі самі ініціали, але виконані чорнилом

або синьо-зеленою фарбою у першого писця; 2) ініціали з елементами рослинного орнаменту, виконані кіновар'ю, іноді оздоблення внутрішнього простору ініціалів виконано чорнилом. Кінцівка колофоном на арк. 357 зв., прикрашена з двох боків малюнками-ручками. Позначення троїчних на бічному полі у вигляді стилізованої рибки (чорнило, кіновар).

Оправа. XVII ст. Сербія або Афон (?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець глухий, кашированний, гладкий. Каптали з губочкою з косим розташуванням стібків, виконаних нитками малинового (?) та синього кольорів, забруднені. Форзаців не було, звороти кришок не виклеювалися. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, торці) місцями збереглося незадовільно; корінець гладкий. Обрамлення з трьох орнаментальних смуг на верхній та двох на нижній кришці, виконаних бордюрними басмами, що розмежовуються та облямовуються потрійними лініями. Внутрішній простір розділений потрійними лініями на шістнадцять трикутників, їхній простір заповнений стрільчастими басмами. На рантах між краєм жолобка і зовнішнім кутом — по три восьмипелюсткові розетки. Ті самі басми-розетки використані для фіксації зовнішніх та внутрішніх кутів в обрамленні кришок. Для тиснення застосовані ті ж самі стрільчасті басми, що і для оздоблення оправ ркп. ф. 301, № 342 п, 371 п, 129 л.

Зміст. Арк. 1–3. Троїчни та світильни Октоїха, зі слів троїчна 1 гласу «[Плотс]кими. јбразовани б-спльтни(х) силь [къ] мысльномҮ и невеоественому вьзводимы(и) оумоу» (на початку текст обірваний, в середині затертий).

Арк. 3–366. Богослужіння Пісної Тріоді. Заголовок: «Сь бгм начинае(м) триј(д) n митара до лазара. не(д)лz z(ж) ј мытари и фарисе(и). в соу(б) ве(ч) на бд-нЇи. по јбычн-и ст(х)лј(г) на г~и възва(х), стры(х) вьскр(с)ни въ ј(х). г~. и въсто(ч) г~. и въ … дв-. всакҮ. по. в(о) стры(х). гла(с) а.~ са(м)гл(с)ни»; поч.: «[не] помолимсе фарисеискы братЇе» Закінчуються молитвою великого повечір'я «Владыко Многомл~стиве, Іс~~е Хе~ Бж~е наш», словами «помилоуй на(с) и мирь свой, сп~си дш~е наше zко ...».

Записи. 1522 р., першого писця Лаврентія, на арк. 1, сербським скорописом, коричневим чорнилом: «Сію Книгоу гл~tмый трихј(д) п(исал?)... богати гр-хј(м) лавр(-)нтЇ- расод ... язачки своима рукама вь л-то ... р~ тысуоно. и, л~ . и nкҮпа плати бл...ный стараць вҮкобрзъ златицҮ за свою дшҮ~у и за своихь родиттла дш~у а гд~ь да ра прости и родиттлt tго пр~-ч(с)таа му, помооница била на страшному су(д) и родиттлt(м) tго».

Старий шифр. «№ 46», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. До ЦАМ КДА ркп. надійшов у 1881 р. від протоієрея М.Ф. Раєвського (Изв. 1881, III, 516 — Лебедев 1916, 58).

Опис. Лебедев 1916, 58.

226. ТРІОДЬ ПІСНА. Без кінця. Завершено 11 червня 1534 р. Писець Івашко Литоха, Володимиров син.

Ф. 302, № 16

Інципіт: «в н(д)лю. ј мытарЇ и фари(с)и в су(б) вТ(ч) бд-нЇе по јбы(ч)но(м)».

Експліцит: «плачюои(м) великое ет-ше(ни)е».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 491 арк. На арк. 301 зв. половина аркуша чиста, без текстових лакун. Ркп. реставрований; зошити перешиті; арк. 29 вставлений при реставрації, частково реставровані арк. 477–484, 11–13. У передостанньому зошиті бракує аркуша (між арк. 484 зв. та 485). Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (200 × 130). Філіграні: 1) герб із трьома ліліями (арк. 172/173) — под. Briquet № 1718 (1519–1526 рр.); 2) літера *P* (12/15) — под. Briquet № 8636 (1518–1528 рр.); 3) рукавичка з квіткою — под. Laucevičius № 3581 (1524 р.); 4) долоня (арк. 6) — под. Лихачев № 1573 (1530 р.); 5) на арк. 29 філігрань не проглядається.

Організація сторінки. Поле тексту 170 × 110, рядків 23–29. Рубрикація.

Письмо. Півустав, іноді переходить у скоропис. Почерк один; писець Івашко Литоха, Володимиров син. Чорнило коричневе; кіновар.

Оправа. XVII ст. Дошки в темній фарбованій свинячій шкірі, яка потерта, місцями набула сіруватого кольору. Кришки мають канти тільки по коротких сторонах кришки, по ширині співпадають з книжним блоком, хоча мають ранти по всіх обрізах. Каптали плетені на корінці з прямим розташуванням стібків з білих та синіх ниток. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець) майже не видно. В центрі обрамлення — овальний орнаментальний середник, у кутах — квітчасті басми.

Зміст. Арк. 1 зв.–477. Богослужіння з Неділі про митаря і фарисея до Лазаревої суботи включно, з переліком сідальнів Октоїха. Заголовок: «трип-(с)нt(ц) на ба~ надежю имуои начинаемь»; поч.: «в н(д)лю. ј мытарї и фари(с)и в су(б) вТ(ч) бд-нїе по јбы(ч)но(м)».

Арк. 477–491. Сідальни Октоїха; закінчуються богородичном четверга 8 гласу «Предстательнице верным», словами «плачюои(м) великое ет-ше(ни)е». Текстові лакуни: між сідальном вівторка 4 гласу «Слово від х(рист)а б(ог)а на(шего)» та сідальном понеділка 5 гласу «Судии судящу и ангелом предстоящим» (між арк. 484 зв. та 485).

Записи. 1) 1534 р., писця Івашки Литохи, на арк. 199 почерком ркп., темно-коричневим чорнилом: «в л-то ≠рм~в дописана сиа книга гл~tмаа триод. от фа~(р)иси многогр-шною десницею Ивашка Литохі володимерова сна своею и Прч~стsа помощію в дом Покрову Ст~-и Бд~ци в Пуркалов- (?) а бл~гвеніем tр-а дементіа а бумагою дементіа ильинича зыков(а?) на памет еуфимии мц~а іен а~і дн~ь. а ба~ д-ля с~тѕ отци не поклоните мене гр-шнаго на помяните на~(с) во свои(х) ст~sх мл~твах. ами(н)ь».

2) XVI ст., вкладний, на арк. 75–97, російським скорописом, чорним чорнилом: «Положи(л) сию глаголемую книгу посную трtјд върехј(в)скую влстъ николt чудотво(р)цу наконо во да успtнию пресвтt(и) бц~t вдомъ Ива(ш)кј лито(х) володимеро(в) сн~ъ а кто сие книгу имtтъ вступа(т)ца назовt(т) своtю да будtтъ анаатма».

3) 1691 р., проба пера, зі згадуванням дати, на арк. 199 зв., коричневим чорнилом: «≠ррч~а (г)».

4) XVII ст., власницький, російським скорописом, на арк. 1 зв., темно-коричневим чорнилом: «Сиz книга глаголемая Трио(дь) храма Успения Пресвятыя Б~цs и чудо(т)во(р)ца Николая, что На конох- во ан(д)... (?) слобод-».

5) XIX ст., на арк. 1, олівцем: «16-го века дописана 1534 г. см. стр. 394».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 197», чорним чорнилом; «№ 93», олівцем, — на арк. 1. Шифр «Аа 197» на ярлиці, на корінці. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 199 зв., 300 зв. «1853 г.», олівцем, на арк. 199 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1891, 27 (перш. пол. XVI ст.).

227. ТРІОДЬ ПІСНА. Уривок І. Середина XVI ст.
Ф. 235, № 14

Інципіт: «сожителници быстε. г~и млтвами и(х) помилуй и сп(с~)и на(с)».

Експліцит: «Чистое ϳчистилиое согр-шаюоі(х), ст~аu вл(д)чце. ходатайство(м) т».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 205). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 155, 2 стовпці по 26 рядків. Колонтитул почерком XVIII ст.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються з мученична на стиховні вечора четверга сиропусної седмиці «Земнагϳ наслажденїu», зі слів «... сожителници быстε. г~и млтвами и(х) помилуй и сп(с~)и на(с)»; закінчуються богородичном 4 пісні канону утрені сирної п'ятниці: «Чистое ϳчистилиое согр-шаюоі(х), ст~аu вл(д)чце. ходатайство(м) т[воимъ]».

Старі шифри, штампи, наклейки. «ЖКМ кп 5048/кн. ст 637», чорною кульковою ручкою, на лицьовому боці аркуша.

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР разом з рукописними уривками Житомирського краєзнавчого музею у 1979 р., акт передачі від 29.03.1979 р. (в акті уривок датований XIII–XIV ст.).

Опис. Фондовий.

Примітки. До уривка додана фотокопія.

228. ТРІОДЬ ПІСНА. Уривок ІІ. Середина XVI ст.
Ф. 235, № 15

Інципіт: «удете ми во лю(ди) [и а]зь буду им во бг~ъ».

Експліцит: «красно возове сиu древеса. zже наса(ди) бъ~ нашь. тu (ж) zко плϳ(д)».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений. Лицьовий та зворотний боки переплутані (інципіт та експліцит подаються за правильною послідовністю тексту).

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 205). Філігрань кабан — Laucevičius № 3656 (1558 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 155, 2 стовпці по 26 рядків. Колонтитул пізній, почерком XVII ст.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовний кіноварний ініціал заштрихований косими хрестиками.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються з читання прор. Захарії на службі 6 часу сирної п'ятниці, зі слів «[И б]удете ми во лю(ди) [и а]зь буду им во бг~ъ» (Зах. VIII, 8); закінчуються першою стихирою вечора п'ятниці сиропусної седмиці «Прїидите вси в-рнїи», словами «красно возове сиu древеса. zже наса(ди) бъ~ нашь. тu (ж) zко плj(д)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «ЖКМ кп 5048/кн. ст 638», чорною кульковою ручкою, на лицьовому боці аркуша.

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР разом з рукописними уривками Житомирського краєзнавчого музею у 1979 р., акт передачі від 29.03.1979 р. (в акті уривок датований XIII–XIV ст.).

Опис. Фондовий.

Примітки. До уривка додана фотокопія.

229. ТРІОДЬ ПІСНА. Уривок III. Середина XVI ст.
Ф. 235, № 16

Інципіт: «нетлениu жизни процв-тоша принесоша х~у питаюои наша дш~а».

Експліцит: «на бг~ъ г~ь в(ж) ї нн~- бо(г) на оу(т~)р».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений. Лицьовий та зворотний боки аркуша переплутані (інципіт та експліцит подаються за правильною послідовністю тексту). Уривок є наступним аркушем після ркп. ф. 235, № 15.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 205). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 155, 2 стовпці по 26 рядків. Колонтитул пізній, почерком XVII ст.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються з середини першої стихири вечора п'ятниці сиропусної седмиці «Прїидите вси в-рнїи» (початок стихири в уривку ф. 235, № 15), зі слів «нетлениu жизни процв-тоша принесоша х~у питаюои наша дш~а»; закінчуються вказівкою богородична на «Бог Господь» і на заголовку утрені, словами «на бг~ъ г~ь в(ж) ї нн~- бо(г) на оу(т~)р».

Старі шифри, штампи, наклейки. «ЖКМ кп 5048/кн. ст 639», чорним чорнилом та чорною кульковою ручкою; «Інв. № 5554», фіолетовим чорнилом; штамп «Обласн. н/д. краєзнавчий музей в м. Житомирі. Бібліотека. № 5554» (номер фіолетовим чорнилом).

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР разом з рукописними уривками Житомирського краєзнавчого музею у 1979 р., акт передачі від 29.03.1979 р. (в акті уривок датований XIII–XIV ст.).

Опис. Фондовий.

Примітки. До уривка додана фотокопія.

230. ТРІОДЬ ПІСНА. Уривок IV. Середина XVI ст.
Ф. 235, № 17

Інципіт: «на а~ ст(х)лj(г)и с-(д) гла(с~) и~. пj(д) повелении».

Експліцит: «вс- по имени j на(с) мл~тву г(с~)ви».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк., пошкоджений. Переплутані лицьовий та зворотний боки (інципіт та експліцит подаються за правильною послідовністю тексту). Уривок є наступним аркушем після ркп. ф. 235, № 16.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 205). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 155, 2 стовпці по 26 рядків. Колонтитул пізній, почерком XVII ст.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються зі служби утрені суботи сиропусної седмиці, зі слів «на а~ ст(х)лј(г)и с-(д) гла(с~) и~. пј(д) повелении. Nч~ескими моленьми јзаривше(с)...»; закінчуються тропарем 1 пісні канону утрені «Житие(м) бг~јдх~новены(м)», словами «вс- по имени ј на(с) мл~тву г(с~)ви ...».

Старі шифри, штампи, наклейки. «ЖКМ кп 5048/кн. ст 640», чорним чорнилом та чорною кульковою ручкою; «Інв. № 5553», фіолетовим чорнилом; штамп «Обласн. н/д. краєзнавчий музей в м. Житомирі. Бібліотека. № 5553», номер фіолетовим чорнилом (первісний номер замазаний чорнилом).

Історія надходження. Ркп. переданий до ВР разом з рукописними уривками Житомирського краєзнавчого музею у 1979 р., акт передачі від 29.03.1979 р. (в акті уривок датований XIII–XIV ст.).

Опис. Фондовий.

Примітки. До уривка додана фотокопія.

231. ТРІОДЬ ПІСНА. Без початку та кінця. 50–60-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 74

Інципіт: «и цр(с~)твїа мироу въ ча(с~) вр-менне».

Експліцит: «п-снослови(м) ра(д)оуи(сu) теб- дв~о зовуще».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 177 арк. Перші та останні аркуші вирвані; від арк. 177 відірваний нижній кут; бракує кількох зошитів на початку та наприкінці ркп. Сліди реставрації, аркуші підклеєні. Наявних зошитів 24: I^{8}–VIII^{8}, IX^{10}, X^{8}–XX^{8}, XXI^{4} (162 зв.), XXII^{10}. У XXIII зошиті збереглося чотири аркуші (арк. 172–175 зв.); від XXIV зошита збереглося два аркуші. У I зошиті бракує двох перших аркушів; у VI зошиті — першого (між арк. 37 зв. і 38); у XXII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 157 зв. і 158). Перед першим зошитом, що зберігся, від попереднього зошита залишилися лише два склеєні уривки біля корінця. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 195). Філігрань кабан: 1) I варіант (арк. 8) — под. Laucevičius № 3697 (1557 р.); 2) II варіант (арк. 17) — под. Laucevičius № 3684 (1560 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 150, рядків 25. Рубрикація; посилання на Старий Завіт на нижньому полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Три почерки: 1) арк. 7–29 зв. квадратний, з невеликим нахилом управо; 2) арк. 1–6 зв., 30–71 зв., вузький, тонкий; 3) арк. 72–177 зв., вузький. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали виконано червоною кіновар'ю, орнаменто-вано завитками та розчерками. Кінцівки: на арк. 6 зв. колофоном; на арк. 71 зв. хрестоподібна «у руку» (кіновар). У заголовках в'язь. На бічному полі арк. 79 рисунок чоловічої фігури.

Оправа. Кін. XVII – поч. XVIII ст. Дошки в чорній шкірі (місцями потерта, має білий наліт, на корінці покриття вирвано значний шматок шкіри). Верхня кришка відірвана від блока та тріснута майже навпіл, тримається разом за рахунок покриття. Обріз краплений синьою фарбою, сильно забруднений, обрізи набули сірого кольору. Форзаци втрачені. Звороти кришок виклеєні папером, що за кольором та якістю відрізняється від паперу ркп. (на нижній кришці вирвано частину аркуша, на верхній аркуш відходить від дошки вздовж корінця, аркуші мають сліди значного замокання). Застібки втрачені. Сліпе тиснення (обрамлення верхньої кришки, нижня кришка, корінець, ранти та ремені застібки), тиснення золотом (внутрішнє заповнення обрамлення верхньої кришки, золото майже стерлося, збереглося фрагментарно). Тиснення збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі сюжетний кибалковий середник «Розп'яття з двома Предстоячими». Напис на середнику: *Σп~си гд~и люди своu и бл~гослови достоuнïе [свое?] поб–ды бл~гов–рному Гд~рю* (?)

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються тропарями 3 пісні канону утрені середи 1-ї седмиці Великого посту, зі слів «...и цр(с~)твïа мироу въ ча(с~) вр–менне. оубо и сu ј дш~е ловленïа. тр–звисu мл~u на въс–(к~) ча(с~) къ бо~у»; закінчуються 4 піснею канону служби Похвали Пресв. Богородиці у суботу 5-ї седмиці, словами «п–снослови(м) ра(д)оуи(сu) теб– дв~о зовуще ...». Текстові лакуни: частина читань Св. Письма служби п'ятниці 1-ї седмиці Великого посту, із заголовку «Ап(с)ль. Къ евр...» до слів «...ного чьстн–и многоразли(ч)н–» (між арк. 37 зв. і 38); у службі середи 5-ї седмиці читання Св. Письма, зі слів «и паде авраа(м) на лици, и гла...», та початку 1 пісні канону, до слів «не сп(с)е, и не прини припа(д)vоа ти» (між арк. 157 зв. і 158); у службі четверга 5-ї седмиці закінчення читання Св. Письма, зі слів «аое же јбpuov(т)сu тоу ...» (арк. 171 зв.), та початку часів, до слів «... въ тънц– вихр–. истъни вь пръв–е пл(т)ъ млтвами и посто(м)» (арк. 172); у службі суботи 5-ї седмиці (Похвала Богородиці) із середини другого ікосу акафіста Богородиці, зі слів «сн~оу како е(сть) мооноу ...», до 6 кондака акафіста, до слів «Радоуй(с) јт н– покланенïе оуставльши» (між арк. 175 зв. і 176).

Записи. 1) XVII ст., уривок запису із згадуванням назви, на арк. 38, молдавським скорописом, коричневим чорнилом: «n ху(ш) (?) n воло[х~?] суча(в)ско(и)».

2) XVIII ст., на арк. 71 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиz книга списанаz во град– Китв–» (запис повторюється кілька разів поряд з пробами пера).

3) XVIII ст., запис із згадуванням імен, на арк. 107 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Многа л–та nц~у іјa(н)ну прtэвиttру

zнковскому вс-мъ (?) И андрtю и грігорию Игнату и вс-мъ сожиттлtмъ cte- вtси многа л...».

4) 1854 р., власницький, на арк. 1, 10, 20, коричневим чорнилом: «Кіевософійской Библіотеки 1854 р.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 3», олівцем, на форзаці. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 83» на арк. 1; той самий штамп, без номера на арк. 19, 119.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 20 (XVI ст.).

232. ТРІОДЬ ПІСНА. УРИВКИ. Третя чверть XVI ст.
Ф. І, № 3937

Інципіт: «идеши р-кv тоуж(д)v. n вјды же тоуждеv останисu».

Експліцит: «т-(х) млт~вами и на(с) свободи».

Мова. Цсл. молд. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 16 арк. Частини арк. 5, 6, 13, 16 вирізані по нижньому полю. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та лівому звороту (зошити XXIV і XXV).

Матеріал письма. Пергамен 2° (320 × 240).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 150, рядків 24. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар, золото. На верхньому полі арк. 1 пізнім почерком уписаний колонтитул із назвою дня читання.

Оздоблення. Троїчни позначаються «рибкою», під цифрою сигнатури дві рисочки і хрестик. Золотом виписані заголовки та ініціали читань.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються з читання притчей служби середи 3-ї седмиці Великого посту, зі слів «... идеши р-кv тоуж(д)v. n вјды же тоуждеv останисu»; закінчуються суботою тієї самої седмиці.

Арк. 16 зв. Уривок сідальнів Октоїха; закінчується мученичном 1 гласу утрені понеділка «Страданія похвалою», словами «т-(х) млт~вами и на(с) свободи».

Записи. XIX ст., на арк. 1, синім олівцем: «Отрывокъ изъ рукоп. Тріоди Загинецкаго м-ря».

Старі шифри, штампи, наклейки. Відсутні.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у квітні 1935 р. з Київського центрального архіву давніх актів (№ 519) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 44, № 17б).

Опис. Фондовий (XVI–XVII ст.).

233. ТРІОДЬ ПІСНА. Фрагменти. 60–70-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 2823 (а)

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. Два розрізнених, обірваних і обрізаних фрагменти.

Матеріал письма. Папір 2° (230 × 95, 290 × 55). Філігрань кабан (арк. 2а) — тип Лихачев № 1867 (1567 р.).

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Зміст. Фрагменти служб сиропусної седмиці.

Старий шифр. Штамп «ВБУ» на зворотах обох аркушів.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 2.03.1933 р. у складі збірки Кам'янецького краєзнавчого музею (кол. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства), акт від 2.03.1933 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 43, арк. 55, № 40). У Кам'янецькому краєзнавчому музеї фрагменти були витягнуті з оправи друкованого видання «Лексикону» Памва Беринди, Київ, 1627 р. (Сецинский 1909, 70).

Опис. Сецинский 1909, 70 (№ 40).

234. ТРІОДЬ ПІСНА. Без початку та кінця. 70–90-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 430

Інципіт: «на в~ стихоло(г) с-(д) гла(с) и~ пј(д) повел-».

Експліцит: «сти(х) К теб- възвtдохъ ј(ч) мо(и) живоуоему нб(с)и».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 286 арк. Ркп. реставрований на поч. XVIII ст., аркуші підклеєні біля корінця. Зошитів 37: I[8], II[10], III[6], IV[8]–XXVI[8], XXVII[6], XXVIII[8]–XXXV[8], XXXVI[3], XXXVII[4]. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, майже вся зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 133). Філіграні: 1) морський коник (арк. 3/7) — тип Briquet № 16108 (1571 р.); 2) сфера з п'ятикутною зіркою та з контрамаркою — літерою *M* (арк. 12/15) — под. Лихачев № 3441 (1564 р.); 3) корабель (арк. 43/48) — под. Лихачев № 1897 (1567 р.); 4) сфера з лілією над нею (арк. 60/61) — тип Лихачев № 3440 (1564 р.); 5) глечик із літерами *NDR* (арк. 163/168) — под. Лихачев № 4068 (1588 р.); 6) глечик із літерами *IB* (арк. 170/171) — под. Briquet № 12742 (1550–1585 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 90, рядків 19 на арк. 1–161 зв.; 155 × 90, рядків 21 на арк. 162–286 зв. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерків два: 1) арк. 1–161 зв.; 2) арк. 162–286 зв. Чорнило коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали першого почерку прикрашені дрібними елементами рослинного орнаменту. На арк. 276 зв. малюнок чорнилом рукою другого писця — чапля, з підписом.

Оправа. XIX ст. Складена: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Від корінця покриття лишилися фрагменти. Обрізи жовті, вигоріли. Капталів не було. Форзаци прошивні. Тиснення золотом (корінець) потемніло і набуло чорного кольору, збереглося фрагментарно, характер тиснення може бути подібним до тиснення на оправі ркп. ф. 307, № 425.

Зміст. Богослужіння Тріоді Пісної. Починаються з утрені понеділка 3-ї седмиці Великого посту. Заголовок: «В пјне(д) г~ не(д)по(с) на оутрени алилоуиа. та(ж). троичны. гласv. на а~ сти(х)лои с-(д) въ ј(х)»; поч.: «на в~ стихоло(г) с-(д) гла(с) и~ пј(д) повел-. Въздержанїа јгнемъ попалимъ вси в-оное стр(с)теи востанїе»; закінчуються службою п'ятниці 6-ї седмиці включно, словами «сти(х) К теб- възвtдохъ ј(ч) мо(и) живоуоему нб(с)и». В останній службі пропущений текст із заголовка 8 пісні триспівця «п-(с) и~. ірмос» до мученична на стиховні 1 часу «Стр(с)тотерпцы хв~ы», до слів «...пов-(д)ни(к) в-р- источьники пр(с)нотТкуоа» (між арк. 284 зв. і 285). Арк. 276 зв. пропущений, текст продовжується на арк. 277.

Записи. 1) XVII ст., купчий, на арк. 1–1 зв., українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «Сию книгу рекомую Трij(д) по(с)ную купи(л) рабъ божи(и) Z(с)требъ ½-нъко». Запис дублюється польською мовою на арк. 9 зв.–11: «Sia kniąga nazeweącaia treod postnaia kupil rab boży Zinko Jastrczeb y dal za niu penc polsk . . .».

2) 1861 р., на вільному аркуші форзаца, коричневим чорнилом: «Изъ числа книгъ Библіотеки Кіево-Михайловскаго Монастыря 1861 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1676/430», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 1, 286 зв., на внутрішньому боці нижньої кришки.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 138 (XVI ст.).

235. ТРІОДЬ ПІСНА. 90-ті роки XVI ст.
Ф. І, № 2813

Інципіт: «Не помолимсu фарисеискы братїе».

Експліцит: «zко ктому не моои живы(м) съжига(ти) мр~твы(х). бv~ншему слава въ в-кы в-ко(м) ами(нь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 280 арк. Випадають аркуші: 1, 10–12, 60, 71, 89, 152, 163, 199, 200, 210–212, 230; на арк. 61 вирізане нижнє поле. Ркп. реставрований. Пагінація переправлена, при пагінації порушена послідовність аркушів, що випадають. Правильна послідовність: арк. 60, 59, 61–79, 81–118, 80, 119–198, 200, 199, 201–209, 213, 211, 212, 210, 214 і далі до кінця. Зошитів 26: I^{10}, II^{12}–VI^{12}, VII^{11}, VIII^{12}–XI^{12}, XII^{8}, XIII^{12}–XIX^{12}, XX втрачений, XXI^{10}, XXII^{12}–XXIV^{12}, XXV^{8}, XXVI^{4}. Перші два зошити перешиті; XX зошит утрачений; у XXI бракує першого аркуша (між арк. 221 і 222). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, виконана кіновар'ю.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 190). Філіграні: 1) герб Сокира (арк. 81) — под. Каманін, Вітвіцька № 233 (1590 р.); 2) герб Гоздава (арк. 120) — под. Каманін, Вітвіцька № 55 (1590 р.); 3) герб Габданк (арк. 49) — под. Каманін, Вітвіцька № 178 (1590 р.); 4) герб Леліва (арк. 231) — под. Laucevičius № 2206 (1590 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 130, рядків 30. Колонтитул, рубрикація пізні (XVIII ст.).

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, з невеликим нахилом вправо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставка-плетінка на арк. 1, кіновар. Кінцівки колофоном. Заголовні ініціали виконані кіновар'ю, орнаментовані крапками, рисочками, розчерками в рослинному стилі. У заголовках в'язь.

Оправа. Перш. чв. XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Блок виступає за межі кришок. Кришки частково відриваються від блока. Нижня кришка тріснута по довжині, частини тримаються разом за рахунок покриття та паперу, яким виклеєний зворот кришки. Обрізи синьо-зелені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення на кришках, корінці, рантах. На верхній кришці «Розп'яття з двома Предстоячими». Над головою Ісуса напис *IЯNI* (дзеркальне зображення літер *INRI*). В кутах рамки ступінчасті косинці з зображенням євангелістів та їхніми символами. Верхні та нижні косинці з різних

комплектів, мають різну форму. На верхніх косинцях імена євангелістів: на лівому — *СМАТАЄИ* (Св. Матфей), правому — *СІ ЈАN* (Св. Іоанн).

Зміст. Арк. 1–251. Богослужіння Тріоді Пісної, з Неділі про митаря і фарисея до Лазаревої суботи включно. Заголовок: «Треп-снець надежду им-щому на г~а ба~ начинае(м) н(д)лю zже ј мытари и фарисеи въ сvботY вечеръ на бд-нЇи по јбычно(м) сти(х)словЇи на г~и възва(х) стры(х) въскр(с)ны въ ј(х) г~ и въсто(ч) и(ж) въ трЇј(ди) ј мытари и фарисеи стры(х) са(м)гла(с)ны дв- а~ю повтори гла(с) а~»; поч.: «Не помолимсu фарисеискы братЇе». Текстові лакуни: зі стихир служби вечора п'ятниці 5-ї седмиці, зі слів «иже хероуви(м) провосхо...», до 6 ікоса акафіста Богородиці служби суботи 5-ї седмиці, до слів «рож(д)ество(м) свои(м) сътръши ...» (між арк. 221 і 222).

Арк. 251–279 зв. Устав великої вечерні, троїчни, сідальни, синаксарь на Великий піст. Заголовок: «на(ч)ло Yставоу бд-нЇю сир-(ч) вТлиц-(и) вТ(ч)рни и на оутръни не(д)лнј(и) по захож(д)енЇи слн~ца ма(л)».

Подекуди пізні примітки почерком XVIII ст. на бічному полі; тим самим почерком на арк. 280–280 зв. стихири на цілування Плащаниці.

Записи. 1) 20 березня 1626 р., купчий та вкладний, на арк. 37–59 (нижнє поле арк. 61 зрізано), українським скорописом, коричневим чорнилом: «В л-то n созданЇz мира ≠зр~ht а n воплооtниz г(с~)да нашtго іс~ хр(с~)та ≠ах~к¾ м(с~)ца ма(р)та днz к~, куплtна сиz книга ptкомаz триј(дь) По(с)наz, А купи(л) tz славt(т)нt(и) урожони(и) па(н) Мафt(и) ву(й)тъ воробя[?]ский из пантю ма(л)жо(н)кою свотю Фtјдорою [...] за свот дш~tвнot сп~ctнit и за ttлt(с)нot здравit и за прt(с)тавши(х)cz родичt(и) свои(х) а купи(л) tz за золоти(х) т~ у вctчt(ст)ного tромонаха игумtна смола(н)ского Га~ Крулt(в)ска и да(л) ta до храму Прtображtниа Ба~ нш~его и~с хр(с~)а в ctл- воро[?]н- д~ влади(с)лава и пановани пана Ста(д)ни(ц)кого пана Zна и е(и) мо(с)ц- пантi Ста(д)ни(ц)кой каковый ttды t(с)ли би котори(и) свuotни(к) любо клири(к) а(л)бо котори причитни(к) ut(р)ковни(и) nправовати будt(т) на ct(и) книз- повинt(н) будt гд~а бг~а просити за доброt здорови пана мафtz и за пант ма(л)жонка tго имtнtм фtјдора и за nпуotнit гр-хо(в) и(х) абы и(х) рачи(л) абы бг~ъ ct(м) надалъ зtмно до(л)гол-(т)нt и соа(с)ливt ховати, а по n(и)дt(с)тию з сього св-та абы сu рачи(л) х~с допроса дати до ј(и)ни(х) в-кувъ и ти(х) добри до цр(с~)тва нб(с~)наго. А tжtли бы м-(л) а(л)бо см-(л) хто ко(л)вtк ј(т)далити сию книгу вышпомtнtую n тои цр~кви n прtјбражtнЇz и~с хс~а да будt(т) клzтва на нt(м) ст~ы(х) nц~ъ т~ и~і ижt в никtи и на втору(м) нtлицtм-рни(м) суд- хв~- буду з ни(м) су(д) м-ти».

2) 14 лютого 1731 р., купчий та вкладний, на арк. 17–33, українським скорописом, світло-коричневим чорнилом: «во имz nц~а и сн~а и ст~аго дх~а аминь. z рабъ бж~iи zковъ присzжъний ǰбиваттль Гриновtцки купилъ сию книгу рtкомую триǰдъ посную за суму свою власную со жtною свotю tвдокиtю и со чади своими сттфаномъ atǰдоромъ и прочими купилъ ti в ctл-доброгощи оу nц~а анъдрtz писчого при nц~у rtрасиму побоǳюцкому пртзвитеру гриновtцкому и при григорию братаничу своимъ далъ за тую книгу золотихъ к~ и д~, и далъ ti до цt(р)кви храму ст~ой вtликомучtници парасквий, в-чними часи. а хъто ti м-лъ nдалити n вишъртчtнного храму с таковимъ судъ буду м-ти прт(д) страшнимъ судиtю и проклzтъ будttъ свztими nци аминь, року бж~iz а~ g~ л~ а~ мц~а фtвралz днz д~i».

3) XVII ст. (?), малозрозумілий запис польською мовою, світло-коричневим чорнилом, на арк. 148 зв.–152, в якому можна розібрати кілька географічних назв: «Za wiadomoscią zwierchnosci zamkowey y z urzędu miasta Proskirowa krawiec (?) staro zakonnego (?) cudoney do Słuszczyniec y do Chodakowie w kresię swoim».

4) XVIII ст., на арк. 101 зв., українським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Казу[с]-вичъ пысаръ надворнiи».

5) XIX ст., на арк. 71, коричневим чорнилом: «С-ла Тырановкы свzщенникъ Хома Гал-цкiи под(?) въ церквы».

6) XIX ст., на форзаці, синім олівцем: «изъ с. Тырановка Проскур.».

Старі шифри, штампи, ярлики. Шифр «Ркп. 29» на форзаці. «29» на ярлиці, на форзаці та на арк. 1. Шифр «I, 2813» в овальному штампі, чорним чорнилом, на форзаці. Штамп «ВБУ» на форзаці, арк. 1, арк. 280 зв. «№ 7875/1907 р.», синім олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР з Кам'янецького краєзнавчого музею у 1932 р., акт від 02.03.1933 р. До музею ркп. надійшов у 1907 р. з церкви с. Тирановки Проскурівського пов. Подільської губ. (Сецинский 1909, 69).

Опис. Сецинский 1909, 69, № 29 (XVI–XVII ст.).

Примітки. До ркп. вкладений аркуш із шифром «№ 7875/1907 г.» (синім олівцем) та записом: «Тріодь постная из церкви с. Тырановка. Доставлена священником с. Гавриловец»; на звороті аркуша: «среднебол-гарская рецензія съ русского».

236. ТРІОДЬ ПІСНА. Кінець XVI – початок XVII ст.
Ф. 301, № 368 п

Інципіт: «Не пом~лимсе фарисеискы братїе».

Експліцит: «слава, бг~у о вьс- (х) коньць трьп-снцу».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 407 арк. (406 + 1а). Арк. 86 зв. чистий. Зошитів 51: I^8–L^8, LI^6. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 205; 295 × 210). Філіграні: 1) мушля, зірка і півмісяць (арк. 184) — тип Лихачев. Приложение № 752 (1596 р.); 2) три півмісяці (арк. 45) — тип Лихачев. Приложение № 759 (1604 р.); 3) три капелюхи (арк. 1а) — под. Лихачев № 3539 (1641 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., прямий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заставки: двоконтурні балканські плетінки, на арк. 1 з трьох потрійних кіл у двоконтурній рамці, на арк. 240 з п'ятьох кіл без рамки; виконані чорнилом, фон виконаний кіновар'ю, червоною, зеленою і блакитною фарбами. Ініціали кіноварні з елементами рослинного орнаменту, розчерками і завитками; на арк. 240 ініціал плетінчастий, виконаний чорнилом і зеленою фарбою. У заголовках в'язь; на арк. 240 в'язь виконана через слово кіновар'ю і зеленою фарбою. Оздоблення виконане з великою художньою майстерністю.

Оправа. Др. чв. XVII ст. (не раніше 1641 р.), Сербія або Афон (?). Дошки в темно-коричневій, майже чорній шкірі. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються і закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Звороти кришок були виклеєні макулатурним папером з кириличним рукописним текстом XVI ст. (Послання Апостольські). Корінець глухий, заокруглений, каширований, обклеювався полотном. Каптали з губочкою, з косим розташуванням стібків з ниток малинового та синього кольорів (лишилися фрагменти). На початку та в кінці ркп. було підшито по одному подвійному аркушу, складеному навпіл; лишився один — 1а (філігрань три капелюхи — под. Лихачев № 3539, 1641 р.). Від застібок лишилися шпеньки. Сліпе тиснення (кришки, торці) збереглося незадовільно; для тиснення були використані: дві бордюрні басми, басми наповнення: стрільчасті, восьми-пелюсткові розетки, потрійні лінії. На рантах між краєм жолобка і зовнішнім кутом по три басми-розетки у вигляді трьох концентричних кіл, ті самі басми використані для фіксації зовнішніх та внутрішніх кутів в обрамленні кришок. Схема тиснення на кришках майже ідентична до схем оздоблення оправ ркп. ф. 301, № 342 п, 371 п, 129 л.

Зміст. Арк. 1–388 зв. Богослужіння Тріоді Пісної, з Неділі про митаря і фарисея до Лазаревої суботи. Заголовок: «тр-п-снецъ съ бго(м~) почінамъ n мытар- и фарисеа»; поч.: «Не пом~лимсе фарисеискы братЇе».

Арк. 388 зв.–402. Сідальни Октоїха.

Арк. 402–406. Троїчни та хрестобогородични.

Записи. 1715 р., на внутрішньому боці нижньої кришки оправи, сербським скорописом, чорним чорнилом: «в л-та n битЇа (?) бtшt — р~ с~ к~ г~. n ро(ж~)ство хр(с~)тва а~ g~ е~ і. кругъ сл(н)цу — к~р. кругъ луни — г~. tпа(х)та е~ . знамtно чи(с)ло г~. въ то вр-мt б-шt скупо жито. пудъ по три(с)та апри и трид(с)ttъ. м(с~)ца марта — к~».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 40», олівцем; «о. л. 39», чорним чорнилом, на арк. 1а зв. «№ 16», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1877, 365 (XVII ст., один почерк з ркп. ф. 301 (ЦАМ КДА) № 342 п; ПС XV 1986, 235, № 2466 (папір форзаців, див. *Оправа*).

237. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без кінця. 10–30-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 431

Інципіт: «аое ли не бЎде(т) бд-нЇа гле(м) же на ли(т)~».

Експліцит: «бра(т)u ст~ии вси иже в-рою доидоша цр(с~)тва и зд- и аллоу(г)іа».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 201 арк. Ркп. реставрований на поч. XVIII ст., аркуші підклеєні біля корінця. Зошитів 26: I^{10}–II^{10}, III^{8}–IV^{8}, V^{6}, VI^{8}–XVI^{8}, XVII^{6}–XIX^{6}, XX^{7}, XXI^{8}–XXVI^{8}. У XII зошиті бракує першого аркуша (між арк. 90 і 91); у XXVI зошиті бракує двох останніх аркушів (після арк. 201). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля звороту аркуша, збереглася на I зошиті.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 135). Філіграні: 1) рука з чотирилисником (арк. 14/19) — под. Лихачев № 14444 (1514 р.); 2) герб з трьома ліліями (арк. 30/35) — под. Лихачев № 1454 (1514 р.); 3) літера *P* (арк. 70/71) — тип Briquet № 8562 (1532 р.); 4) рукавичка з літерою *f* (арк. 93/96) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 95, рядків 21. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Чорнило коричневе, світло-коричневе; кіновар. Почерків три: 1) арк. 1–40; 148–201 зв.; 2) арк. 40 зв.–90 зв.; 123 зв.–135 зв.; 140–147 зв.; 3) арк. 91–123; 136–139 зв.

Оздоблення. Заголовні ініціали подекуди прикрашені елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Поч. XIX ст. Складена, з кутиками: коричнева краплена шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи жовті, вигоріли. Форзаци прошивні з блакитного паперу. Тиснення золотом (корінець) потемніло, набуло чорного кольору. Між другим та третім фальшивими бинтами назва: *тріодь цв~тна*. Оправа ідентична оправам ркп. ф. 307, № 418, 426, 434, 439.

Зміст. Богослужіння з суботи 4-ї седмиці по Пасці до Неділі Всіх Святих включно. Заголовок: «Трij(д) д~ не(д) по па(с) в соу(б)тоу ве(ч)ръ. на мал~и ве(ч)рнїи пбы(ч)наu. во j(х) и б(д)ци на велико ве(ч)рни каа всu на г~и во(з). по(с). ст(х) і~. и пое(м) вj(х). стры(х) Р~. и в трij(д)»; поч.: «аое ли не бЎде(т) бд~нїа гле(м) же на ли(т) стрЎ(х) стры(х) воскр(с)на гла(с) г~»; обриваються на вказівці апостольського читання літургії, словами «бра(т)u ст~ии вси иже в~рою доидоша цр(с~)тва и зд~. и аллоу(г)ia ...».

Записи. 1575 р., на арк. 1–17, російським скорописом, коричневим чорнилом: «Л~та ҂зп~ трt(т)zго cz книга половина ... (заклеєно) животво(?)~ряотму твоtму кр(с~)ту».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 1677», олівцем, на вільному аркуші форзаца. Штамп «Библіотека Кіево-Златоверхо-Михайловскаго монастыря. 189_ г. № _» на форзаці, вільному аркуші форзаца, арк. 1, 201 зв., внутрішньому боці нижньої кришки. Наклейка «XVI в. Тріодь цв~тная Кіево-Михайлов. монастиря» на арк. 89 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 138 (поч. XVI ст.; датування запису — 1525 р.).

238. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без початку та кінця. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. І, № 7483

Інципіт: «и ны(н~) гла(с) t~. Ги~ идуоу ко страданію своu утверждаu еvн~кs».

Експліцит: «І лю(д)ие Хс~ воскресе и про(ч) tдиноои. и дat(т) сu ра».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 107 арк. Арк. 36 випадає, не на місці, повинний бути на початку ркп.; арк. 36, 37 збереглися частково; від арк. 69 відірвано

кут. Ркп. реставрований; зошити перешиті; арк. 12 вставлений при реставрації. Сліди замокання. Наявних зошитів 13: від I зошита збереглося два розрізнених аркуші, II^{11}, III^{12}–IV^{12}, V^{8}, VI^{5}, VII^{10}, VIII^{8}–XIII^{8}. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (190 × 135). Філіграні: 1) літера *F* (арк. 18/19) — под. Лихачев № 1598 (1534 р.); 2) рука в рукаві з фестонами і короною над нею (арк. 104/106) — тип Briquet № 10911 (1540 р.); 3) рукавичка з лілією, літерами *RD* та короною (79/82) — аналог не встановлений.

Організація сторінки. Поле тексту 95 × 155, рядків 24.

Письмо. Півустав російський перш. пол. XVI ст., дрібний, з нахилом управо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали орнаментовані невеликими завитками та крапками.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Богослужіння Страсної та Світлої седмиць. Починаються за правильною послідовністю сідальном повечір'я Великого Понеділка (на арк. 36), словами «...ди т- же и n раба оударено бывъ»; закінчуються вказівкою читань вечерні понеділка Світлої седмиці, словами «І лю(д)ие Хс~ воскресе и про(ч) tдиноои. и дat(т) cu pa...». Текстові лакуни: з тропаря 9 пісні трипсівця утрені Великого Понеділка, зі слів «Вас тог(д)а моu оучн~кы вси разYм-ю(т)», до стихир самогласних утрені Великого Понеділка, до слів «гс~и идYoY ко страданїю своu Yтвержаu оучн~цы» (між арк. 36 зв. і 1).

Записи. 23 лютого 1912 р., запис С.О. Щеглової, на арк. 107 зв.: «По перенумерованию 23 февр. 1912 р. оказалось 107 арк. С. Щ.».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Рукоп. № 24», чорнилом, на ярлиці, на арк. 1 та на корінці. Штамп «Кіевский музей Імператора Николая II» на арк. 1, 22, 80, 100, 107.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР ВБУ 14.12.1937 р. з Україн-ського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 24) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 230).

Опис. Щеглова 1916, 7.

239. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без початку. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. І, № 7484

Інципіт: «рекше. еме(ж) д-ти съ ваиі и в-твьми п-(с)ми зовоуть».

Експліцит: «На др-ви пригвож(д)ьсu сп(с)е нашь волею. еже n др-ва клu[тву]».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 328 арк. (1–35, 37–327 — XVI ст.; 36, 328 — XVII ст.). Аркуші пошкоджені, на деяких відірвані кути; арк. 182–185 випадають. Ркп. реставрований у XVII ст.; арк. 36, 328 вставлені при реставрації XVII ст.; аркуші підклеєні на полях та біля корінця. Зошитів 43: перші два зошити втрачені, з III зберігся 1 аркуш, IV^{8}–XXVII^{8}, XXVIII^{10}, XXIX^{8}–XXX^{8}, XXXI^{10}–XXXII^{10}, XXXIII^{8}–XXXIX^{8}, XL^{10}, XLI^{8}, XLII^{10}, від XLIII зошита залишилося два аркуші. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 190). Філіграні: 1) кабан (арк. 100) — под. Laucevičius № 3666 (1535 р.); 2) герб Гоздава (арк. 217) — тип Laucevičius № 2132 (1534 р.); 3) арбалет (арк. 324) — бл. за типом Laucevičius № 1078 (1531 р.); 4) герб Сокира (арк. 328) — тип Каманін, Вітвіцька № 595 (1695 р.); 5) герб Сокира (д. 36) — тип Каманін, Вітвіцька № 577 (1629 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 255 × 155, рядків 26. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст. Два почерки: 1) арк. 1–51, 52 (сер.)–174, широкий, прямий; 2) арк. 47 (кілька рядків у нижній половині аркуша), 51 зв.–52 (сер.), 174 зв.–327 зв., більш вузький, з невеликим нахилом вправо. Чорнило темно-коричневе і світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівки наприкінці рядка орнаментовні смужками у вигляді ламаної лінії та крапок на арк. 164, 298 зв. (чорнило або чорнило та кіновар), хвилястими лініями з крапками на арк. 9 (чорнило). Заголовні кіноварні ініціали оздоблені елементами рослинного орнаменту, крапками (чорнило). У заголовках другого почерку в'язь.

Оправа. Непервинна. Дошки в шкірі без оздоблення, лишилися фрагменти. При виготовленні оправи були використані кришки від попередньої оправи, теж непервинної. Кришки частково відриваються від блока, верхня тримається на двох шнурах, нижня — на одному шнурі. Каптали приклейні, плетені у дві нитки, білу та світло-коричневу (?). Від застібок лишилися залізні накладні пробої.

Зміст. Богослужіння з Неділі вай до Неділі Всіх Святих включно. Починаються з тропаря 9 пісні канону утрені Неділі вай «Zзыцы почто шатаетесu писаньми», зі слів «... рекше. еме(ж) д-ти съ ваиі и в-твьми п-(с)ми зовоуть»; закінчуються блаженними на літургії Неділі Всіх Святих: «На др-ви пригвож(д)ьсu сп(с)е нашь волею. еже n др-ва клu...», словами, що дописані на папері кін. XVII ст.

Записи. 1) 22 лютого 1910 р., запис С.О. Щеглової, на арк. 328 зв.: «По перенумерованіи 22 февраля 1910 р. оказалось 328 л. С. Щеглова».

2) 1910 р., на наклейці форзаца: «с. Бузаки Ковельск. у. Экскурсія Д. Щербаковс... 1910 р.».

Старі штампи, ярлики. «Рукоп. № 31», чорним чорнилом, на ярлиці, на форзаці. Штамп «Кіевский музей Імператора Николая II» на арк. 1, 14, 31, 42, 52, 66, 84, 93, 126, 140, 168, 187, 233, 278, 298, 317.

Історія надходження. До ВР ВБУ ркп. надійшов 14.12.1937 р. з Украін-ського державного музею (кол. «Киевский Художественно-промышленный музей Государя Императора Николая Александровича», № 31) (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 45, арк. 230).

Опис. Щеглова 1916, 7 (правопис російський).

240. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без початку. 30–50-ті роки XVI ст.
Ф. 306, № 26

Інципіт: «в пнТ(д) вТч(р) каа нТ глТ(м)».

Експліцит: «въсu(к~) и(ж) при(ч~) хв~а дроу(г~) ра(д)уйте(с~) праве(д)нии; ј г~и».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 325 арк. (1–14, 61–63 — XVII ст.; 15–60, 64–325 — XVI ст.). Сліди замокання. Ркп. неодноразово реставрований; зошити перешиті; арк. 1–14, 61–63 вставлені при реставрації ост. чв. XVII ст.; між арк. 301 і 302 при реставруванні вшитий подвійний аркуш у 8°. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (295 × 190). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 15) — под. Лихачев № 3292 (1535 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 250) — под. Лихачев № 3294 (1544 р.); 3) Аламода (арк. 2) — под. Laucevičius № 63 (1680–1683 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 140, рядків 28. Рубрикація (у тому числі рубрикація днів тижня почерком XVII ст.).

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., крупний, квадратний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило коричневе; кіновар. Півустав та скоропис ост. чв. XVII ст. на арк. арк. 1–14 зв., 61–63 зв.

Оздоблення. Кінцівка на арк. 325 хрестоподібна. Заголовні ініціали прикрашені крапками.

Оправа. Кін. XVII – поч. XVIII ст., Україна, реставрована в кін. XIX ст. Дошки в коричневій шкірі; при реставрації втрати на корінці та кутах надставлені грубим полотном. Кришки від попередньої оправи. Верхня кришка тріснула, частини тримаються за рахунок покриття. При реставрації поставлені форзаци прошивні та застібки (втрачені). Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти), збереглося незадовільно. На верхній кришці в середині обрамлення кибалковий середник (лишився контур) в оточенні квітчастих басм різної форми, з них же утворені набірні косинці. На нижній кришці складне обрамлення з двох рамок різного розміру, по горизонталі між ними зверху та знизу утворюються горизонтальні смуги, незаповнені орнаментом, внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких та широке центральне, заповнене вертикальними смугами. Рамки обрамлень та вертикальні смуги облямовуються потрійними прямими різної товщини.

Зміст. Богослужіння з Лазаревої суботи до Неділі Всіх Святих включно. Арк. 1–14 зв. Текст XVII ст., починається службою п'ятниці 6-ї седмиці Великого посту, зі вказівки Маркових глав: «потребно е(сть) в-дати. zко аое прилЎчи(т)сu великїй второк, благовеоенїе Прест~и Бц~ы»; поч.: «в пнТ(д) вТч(р) каа нТ глТ(м)».

Текст XVI ст., починається на арк. 15 з троїчна 9 пісні канону утрені Лазаревої суботи «тр(о)це всест~au», зі слів «бж(с)твнаго дха. зовый ст~ь еси единосvонаа безна(ч)лнаа тр(о~)це»; закінчується уставними вказівками на літургію Неділі Всіх Святих: «eb(г~)е, n ма(т~) ре(ч~) г~ь въсu(к~) и(ж) при(ч~) хв~а дроу(г~) ра(д)уйте(с~) праве(д)нии; j г~и».

У частині XVII ст. додані виписки з Маркових глав щодо сполучення служб Благовіщенню із великопісними службами. На вшитих арк. 301а, 301б додані піснеспіви утрені Неділі ваій.

Записи. 1) 2 квітня 1620 р., купчий та вкладний, на арк. 133 зв.–139, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Во имu nц~а и сн~а и ст~го дх~а Ї ст~ыu бц~а и вс-хъ ст~ы(х) Сиа книга имtнt(м) триjдь цв-тнаu купилъ рабъ бж~и Самоилъ кравt(ц) з росоховатt(ц) іи жtною свotю и сн~ами Своими. савою (?) з микитою с костуко(м) з zцкомь и да(л) за ню золоты(х) чотири. И да(л) tю nцу леj(н)тию попови Камzнt(ц)кому в-чными часы Ї tгo пото(м)комъ за свot nпуotнЇt и и записа(л) ti у камzнка(х) и св-до(ц)тво(м) слушны(м) при добрихъ людtхъ при вла(с)к- при тишt(н)к- при ива(х)н- при пилип- кашаровску(м) при пt(т)р- власковом. же бы(с) н-хто нt важи(л) в нtгo ti брати пото(м) н- сынь а н-хто ты(ж) ис приuтели tгo. а jн маt(т) за нtгo г~а ба~ просити и за tгo жtну и за сыновt tгo бt(з) жадной хибы по(д) дш~tвны(м) сумл-нu(м). записовал ti ≠а~ х~ к~

м(с~)ца апр-лu днz в~ на похва(л~) ст~ои бц~-. бу~ нашему слава ами(н)».

2) [1620 р.], вкладний, на арк. 37–44, українським скорописом, коричне-вим чорнилом, що вицвіло: «Bсtмугуоїи б~ъ и всtвtдуоъи хотu вс-мъ сп(с~)тисu в разу(м) истини при(и)ти со славославлю ст~ыа славы свotu ко нашему сп(с~)tнїю. по по(л)з-писани. бг~одхо(в)ны(м) апосто(л)ски(м) и tва(н)гtльски(м) пропов-данїt(м) на(м) подадt. ctму (ж) портвнова(в)ши иже въ правъсла(в)но(и) в-р- живоуоt му(ж). и на (и)мu самоу(и)ло вt[...] з ма(л)же(н)кою и сино(м) з Никитою. и зо вс-ми сими своими купи(л) кныгу на (и)мu триодь за свot о(т)пуоtнit (гр-)хо(в) и да(л) сию книгу nцу ма(т)atю в-чьными часи. аби нt была nдалtна жа(д)ны(м) родитtлt(м) и(х) n того со~tнника и n потом ...(?) то(т) св~otни(к) на (и)мu Ма(т)at(и)повинtн за ни(х) и за родичов и(х). г~а ба~ [просити?] до живота свotго. за и(х) отпуоtнit гр-ховъ. а [потом?] пови(н)ны. помzни г~и саму(и)ла. помzни г~и василиz. а(н)ны. клима радиjна и иустuны».

3) [1622 р.], на арк. 15–26 нерозбірливий, частково заклеєний, коричневим чорнилом, із згадуванням «Нового села» та дати «1622 р.».

4) XVII ст., вкладний, на арк. 18–23, українським скорописом, коричне-вим чорнилом: «...и во разумъ [истин]и. причти со сла спасению и польз-, писанием бг~оду минили сию книгу меновите триодь сию книгу ку це(р)кви камzнецко(и) ст~му миха(и)л- в-чними часы абы не была nдалена n тое це(р)кви. а то(т) по(п) повине(н) за ни(х) господа бога про(сити) за и(х) прооение греховъ. а кто бы м-(л) (тую) книгу nдали(т). таковы(м) [...] в-чными часы в се(м) в-к и будуоt(м). помzни господи василиz ...(?)».

5) XIX ст., на арк. 15–26, частково не читається, скорописом, коричневим чорнилом: «Быченко ... (?) з жиною моею Матроною и синами мо-ми Кондратием и Иоаном (?) и дщерию Мариею даю сию мою книгу триj(д) цв-тную (?) в-чными часи».

6) 1863 р., власницький, на арк. 1–13, 309–323, коричневим чорнилом: «1863 г. Принадлежитъ Библіотек- Кіево-Печерскія Успенскія Лавры»; на арк. 15–28, 47–57, 73–85, 114–127, 141–155, 180–191, 204–216, 247–258, 309–323 той самий запис без дати.

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 3», олівцем, на вільному аркуші форзаца. «№ 16», світло-коричневим чорнилом, на арк. 1.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 14–15 (XVI ст.).

241. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без початку та кінця. 30–60-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 78

Інципіт: «творець и съодете(л) вс~(х). за мл(с)рдие въ вифанїю приде».

Експліцит: «Преславнаа ј тобе ст...(с)глашаше в ро(д) и ро(д). z(ж) б~а~~ слова».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 230 арк. Ркп. при реставрації перешитий; перші декілька аркушів підклеєно. Зошитів 32: I[8]–XXI[8], XXII6, XXIII[8]–XXIV[8], XXV[6], XXVI[8]–XXII[8]. У I зошиті збереглися два аркуші; у VI зошиті бракує двох аркушів (після арк. 40 зв.); у XI зошиті бракує чотирьох аркушів (між арк. 75 зв. і 76); у XVIII зошиті бракує перших трьох аркушів (між 125 зв. і 126). Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 180). Філіграні: 1) кабан (арк. 161) — тип Лихачев № 3292 (1535 р.); 2) подвійна лілія на гербовому щиті (арк. 57) — под. Laucevičius № 2144 (1551 р.); 3) орел над двома перехрещеними ключами на гербовому щиті (арк. 4) — под. Laucevičius № 3559 (1550 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 235 × 140, рядків 31. Рубрикація.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., тонкий, дрібний, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали орнаментовані дрібними розчерками і завитками.

Оправа. Третя чв. XIX ст. (1854 р., див. запис № 1), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Картон в темно-коричневій шкірі, що місцями потерта. Обрізи краплені коричневою фарбою. Форзаци приклейні. Сліпе тиснення (кришки), тиснення золотом (корінець) потемніло, набуло чорного кольору. На корінці у проміжку між першим та другим бинтами назва: *Триодь цв~тнаu*. Конструкція оправи та оформлення кришок ідентичне оправам ркп. ф. 312, № 28, 31, 32, 89, 157.

Зміст. Богослужіння з Лазаревої суботи до 1-ї седмиці по П'ятдесятниці. Починаються тропарем 8 пісні канону утрені Лазаревої суботи, зі слів «... творець и съодете(л) вс~(х). за мл(с)рдие въ вифанїю приде. и въздвиглъ еси лазорu»; закінчуються тропарем 1 пісні канону утрені п'ятниці 1-ї седмиці по П'ятдесятниці, словами «Преславнаа ј тобе ст...(с)глашаше в ро(д) и ро(д). z(ж) б~а~~ слова ...». Текстові лакуни: частина стихир служби Великого Четверга, зі стихири самогласної «Исчадїє єхидно(м) воистинноу їоуда» до слів «uдши(х) манноу въ поустыни» (між 40 зв. і 41); Пасхальний канон (між арк. 75 зв. і 76); стихири про розслабленого, зі слів «кровоточивоую (же) боле(з)нь ...» до слів «... и nв~оеваше. ги~ чл~ка не има(м)», стихири на стиховні служби Неділі про розслабленого (між арк. 125 зв. і 126).

Записи. 1) липень 1854 р., на форзаці, червоним чорнилом: «Переплетена въ июл~ 1854».

2) 1854 р., власницький, на арк. 1 зв., арк. 10: «Кіево-Софійской Библіотеки 1854».

Старі штампи. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 88» на вільному аркуші форзаца; той самий штамп, без номера на арк. 1, 119, 230 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 20 (XVI ст.).

242. ТРІОДЬ ЦВІТНА. 1573 р., завершено до 28 лютого. Писець Климко Сидоров, богоявленський дяк.

Ф. 310, № 5

Інципіт: «Дш~еполезнооу свершивше четверодесuтницю».

Експліцит: «помилуи и спаси на(с). zко единъ блгыи и чл~колюбец еси».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 431 арк. Сліди реставрації; бічні поля перших аркушів пошкоджені, нижні кути обсипаються; блок частково розбитий. Зошитів 55: I^4, II^8–LIV^8, LV^5. У XVI зошиті вирізаний третій аркуш (після арк. 199), без лакун. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, частково зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (28 × 190). Філігрань літера *P* із квіткою над нею: 1) I варіант (арк. 2) — под. Briquet № 8719 (1575 р.), Briquet № 8893 (1575–1576 рр.); 2) II варіант (арк. 347) — тип Briquet № 8722 (1574 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 140, 2 стовпці по 26 рядків. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., середній, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовні ініціали прикрашені завитками. У заголовках в'язь.

Оправа. Первинна, третя чв. XVI ст., покриття частково реставровано на початку XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі; втрати по краях корінця, по нижньому краю нижньої кришки, на верхній кришці біля нижнього кута було надставлено шматками шкіри зі сліпим тисненням. Кришки первинні врівень з блоком завтовшки 10 мм (без покриття). По обрізах торці кришок були надставлені вузькими рейками завтовшки 3–4 мм, в яких зроблені виїмки, що перериваються, не доходячи до кутів кришок. Кришки відірвані від блока, тримаються за рахунок покриття. Шиття ланцюжком. Корінець блока кашированний, глухий, обклеєний пергаменом по всій довжині, його кінці підшивалися до країв корінця при виготовленні капталу. Каптали не збереглися. Форзаци приклейні, поставлені при реставрації; зберігся верхній форзац (філігрань ріжок на гербовому щиті — сх. Лихачев, 1891, № 695 (1718). Збереглася одна застібка з поставлених при реставрації. Фурнітура: жуки на обох кришках — верхня — в центрі ромбовидної форми, по кутах краплеподібної (залишилося три); нижня — в кутах та центрі круглої форми зі зрізаним денцем. Сліпе тиснення на кришках збереглося незадовільно; для нього були використані дорожник, бордюрні басми двох видів, розетка з двох концентричних кіл, стрільчаста, серцевидна та дві круглі басми наповнення.

Зміст. Богослужіння з Лазаревої суботи до Неділі Всіх Святих включно. Заголовок: «въ питокъ ¾~ ндли поста. ве(ч) по jбы(ч)нои сти(х)ло(г~)и на г~и во(з)ва(х) постави(м) сти(х) і~ и поем дшеполе(з)нЎю два(о) и мч~нъ и самогла(с)ны ст~мЎ лазарю е~ творuоеz на з~ гла(с~) и самогл(с)нъ»; поч.: «Дш~еполезнооу свершивше четверодесuтницю и ст~Ўю неделю страсти твоеz».

Записи. 1) 28 лютого 1573 р., купчий, рукою писця, півуставом, що переходить у скоропис, на арк. 430 зв., коричневим чорнилом: «л–та. ≠зп~а. гj. аеврали в. к~и. (дн) сю книгу прода(л) бг~оuвле(н)скои дЇ(а)къ n токстовъ клімко сідоро(в) свого пісма в обіте(л) успе(н)еu ст~–и бц~ы на Синічьі гор– купи(л)

игуме(н) ијси(а). да(л) тpi рублz съ четвертью. а по(д)писа(л) сю книгу z(з) клiмко са(м)».

2) XVI ст., купчий, російським скорописом, на арк. 431, коричневим чорнилом: «Сиа (к)нига б~году(х)новtнаа трtјдь Ст~ого(р)скаго мн~а(с)тыра куплtна въ пъсковt при iгумtнt iосtфt да по(д)писа(л) дiачо(к) мато(ш)ка фtдоро(в) заварьзинъ».

3) XVII ст., власницький, російським скорописом, на арк. 431 зв., коричневим чорнилом: «книга гл~емаz трејдь цветнаz Синичь-го Светого(р)скаго мн~(с)тыpu».

4) XVIII ст., російським скорописом, на арк. 431 зв., коричневим чорнилом: «Ко(н)стtнътина данила».

5) 1899 р., рукою М. Сперанського, на задній крищі оправи, коричневим чорнилом: «Въ рукописи 431 (четыреста тридцать одинъ) листъ 1899. (підпис)».

6) 1899 р., рукою М. Сперанського, обчислення дати «7081–5508=1573» (у стовпчик), запис «Всього» при номері аркуша і підпис на арк. 431, чорним чорнилом.

7) XIX ст., на арк. 1а., коричневим чорнилом: «Шевыр».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 25», чорнилом, на форзаці. Шифр «253 п 526/III 1», штамп «П. Библіотеки Историко-Филологическаго Института кн. Безбородко» на арк. 1 а. Ярлик «Библіотека И.-Ф. Института кн. Безбородко. 5. Рукописн. отд.» на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька у 1876 р. у складі рукописної збірки професора Московського університету С.П. Шевирьова (52 ркп.). До ВР ркп. надійшов 27.11.1934 р. у складі рукописного зібрання бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, переданого Ніжинським педагогічним інститутом (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 251, № 5).

Опис. Сперанский 1900, 20–22.

243. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Уривки. 70–80-ті роки XVI ст. 30–40-ві роки XVII ст.

Ф. 301, № 143 л

Інціпіт: «Мироносица рано жени гроба твоего до(с)ти(г)ше».

Експліцит: «многојбразны(х) ради и ра(з)личнї(х)».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 91 арк. Ркп. складається з уривків тріодей XVI та XVII ст. (1–3, 8–12, 14–34, 37–69 — XVI ст.; 4–7, 13, 35–36, 70–91 — XVII ст.). Аркуші переплутані; правильна послідовність: арк. 11 зв.–11, 9 зв.–9, 10, 14–27 зв.; 66–69; 49; 41–42; 50; 43–48, 35–35 зв., 51–56; 61–64 зв., 57–59, 60; 28–33; 1 зв.–1; 34–34 зв.; 70–71 зв.; 81–82 зв., 72–75 зв., 8; 76–80 зв.; 40; 2–3 зв., 12 зв., 12; 37–39 зв.; 84–85 зв., 86 зв., 86; 4–7; 87–91 зв., 13–13 зв. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 170). Філіграні: 1) герб Гоздава (арк. 1) — под. Каманін, Вітвіцька № 287 (1582 р.); 2) перехрещені ключі на гербовому щиті (арк. 50) — тип Лихачев № 3298 (1576 р.), Briquet № 3907 (1578 р.); 3) герб Краківського капітулу (арк. 71) — под. Каманін, Вітвіцька № 638 (1637 р.); 4) голова козла на гербовому щиті — тип Каманін, Вітвіцька № 1192 (1646 р.); 5) глечик із розеткою, чотирилисником, півмісяцем і літерами *FP* (арк. 35, 36) — тип Дианова № 284 (1636–1637 рр.); 6) коло з літерами *RVD...* і малюнком посередині (підкова?) — проглядається нечітко — тип Каманін, Вітвіцька № 1261 (1637 р.) (?).

Організація сторінки. Поле тексту: 190 × 120, рядків 24 на арк. 9–11 зв., 14–17 зв.; 225 × 140, рядків 24–25 на арк. 18–27 зв., 41–50 зв., 66–69 зв.; 225 × 135, рядків 26–28 на арк. 1–1 зв., 8–8 зв., 28–34 зв., 40–40 зв., 51–65 зв.; 210 × 130, рядків 24 на арк. 2–3 зв., 12–13 зв., 37–39 зв.; 230 × 125, рядків 22–24 на арк. 70–96 зв.; 220 × 130, рядків 26 на арк. 4–7 зв., 88–89 зв.; 210 × 120, рядків 35 на арк. 35–35 зв.

Письмо. Півустав XVI ст. Почерків сім: 1) арк. 1–1 зв.; 8–8 зв.; 28–34 зв.; 40–40 зв.; 51–65 зв.; 2) 13–13 зв.; 3) арк. 2–3 зв., 12–12 зв., 37–39 зв.; 4) 9–10 зв.; 11–11 зв.; 14–17; 44 зв.–48 зв.; 5) 10 зв. (2–3/3); 41–44; 6) 17 зв.; 7) 18–27 зв.; 49–50; 66–69 зв. Чорнило світло-коричневе. Півустав XVII ст. Три почерки: 1) 70–85; 87–91 зв.; 2) 85 зв.–86 зв.; 4–7 зв.; 3) 35–36 зв. Чорнило коричневе.

Оздоблення. Кінцівки колофоном, подекуди обведені неправильною лінією (чорнило); на арк. 33 та арк. 58 зв. — «у руку» (чорнилю). Малюнки: на арк. 17 поряд із пробами пера 2 малюнки: плетінка малих розмірів, її тримає стилізована рука; зображення обличчя; обидва малюнки виконані чорнилом.

Оправа. Без оправи.

Зміст. Розрізнені уривки з богослужінь Цвітної Тріоді; починаються стихирою воскресною «Радости всu исполнишасu» вечора вівторка Світлої седмиці, зі слів «... живагј съ мертвими, [н-с]ть зд-, но вост[а]» (арк. 11 зв., порваний). Зміст уривків подається за послідовністю богослужінь:

Служби Світлої седмиці: арк. 9–17.

Служби 2-ї седмиці по Пасці: арк. 17 зв.–27 зв.: неділі, понеділка, вівторка; арк. 66–69: середи та четверга; арк. 49: п'ятниці; арк. 41–42: п'ятниці, суботи; арк. 50: суботи.

Служби 3-ї седмиці по Пасці: арк. 43–48, 35–35 зв., 51–56; арк. 61–64 зв., 57–59, 60: з неділі по вівторок; арк. 28–33: середи, четверга, п'ятниці; 1–1 зв.: пятниці; арк. 34–34 зв.: суботи.

Служба Неділі про сліпого: арк. 70–71 зв.

Служба Преполовіння: арк. 81–82 зв., 72–75 зв., 8.

Служба Неділі про самарянку: арк. 76–80 зв.

Служба Неділі про розслабленого: арк. 40.

Служба Вознесіння: арк. 2–3 зв., 12–12 зв., 37–39 зв.

Служба П'ятдесятниці: арк. 84–85 зв., 86 зв., 86; 4–7.

Служба Понеділка Св. Духа: арк. 87–91.

Служба Неділі Всіх Святих: арк. 91–91 зв., 13 зв.–13; закінчується на читанні прор. Ісайї на великій вечерні Неділі Всіх Святих, словами: «и н-(сть) п роуки моеu избавлzй. сътворz. и кто ...».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 644», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1888 р. від свяще-ника с. Воньковиці Ушицького пов. Подільської губ. (відомості про прізвище відсутні) через канд. богосл. Курчинського (Изв. 1888, 47, датоване кін. XVII – поч. XVIII ст. — Лебедев 1916 р.). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 60.

244. ТРІОДЬ ЦВІТНА. 1593 р. Писець піп Богдан.
Ф. 301, № 144 л

Інципіт: «дш~епользнY сьвершивше малYю дваоь и м(ч)нчнь».

Експліцит «г~ь бл(с~)витъ люды свои мирј(м)».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 294 арк., арк. 293–294 — друковані. Арк. 19 зв. чистий; арк. 248 випадає. Ркп. реставрований. Зошитів 38: I[7], II[8], III[5], IV[9], V[8]–XV[8], XVI[6], XVII[8]–XXI[8], XXII[7], XXIII[8]–XXXVII[8], від XXXVIII зошита залишилося два аркуші (арк. 291 і 292). Помилково вшито кілька аркушів: арк. 267 і 268 повинні бути між арк. 209 і 210; арк. 256 — між арк. 254 і 255; арк. 257 — між арк. 15 і 16. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 180). Філігрань якір у колі (арк. 18) — под. Briquet № 567 (1588 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 130, рядків 28. Рубрикація.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст. Почерк один, крім арк. 266. Чорнило темно-коричневе; кіновар, синя фарба.

Оздоблення. Заставки: на арк. 1 плетінка-смужка з завитками по краях і надвершшям (чорнило), зафарбована кіновар'ю, темно-синьою фарбою і золотом; на арк. 79 зв., 277 зв. плетінки-смужки з елементами рослинного стилю по краях; на арк. 106, 161, 177 зв., 212 зв., 250 невеличкі фрагменти орнаменту-плетінки на бічному полі навпроти заголовка. Кінцівки на арк. 19, 292 зв.: двоконтурні чотирилисники із довгими пелюстками (кіновар), прикрашені усередині крапками (чорнило). Ініціали заголовні плетінчасті: на арк. 90 зв. кіноварний, прикрашений крапками; фон заповнений коричневим чорнилом; на арк. 87 зв. виконаний синьою фарбою, прикрашений кіноварними крапками, на кіноварному фоні; на арк. 63 зв. кіноварний, прикрашений крапками. У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII ст., поновлена у XIX ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; у XIX ст. корінець надставлений світло-коричневою шкірою. Краї кришок пошкоджені гризунами. Обрізи краплені червоною фарбою. Форзаци не збереглися. Від застібок лишилися накладні пробої та ремінь без наконечника; для ременя використана шкіра того самого гатунку, що і для поновлення корінця. Сліпе тиснення (нижня кришка та обрамлення верхньої, корінець, ранти) та тиснення золотом (внутрішній простір обрамлення верхньої кришки) збереглися частково. На верхній кришці в центрі сюжетний кибалковий середник «Розп'яття з чотирма Предстоячими».

Зміст. Арк. 1–290. Богослужіння з Лазаревої суботи до Неділі Всіх Святих включно. Заголовок: «вь пе(к~) ѕ~ не(д~) по(с)та ве(ч)рьня г~и вьзва(х)»; поч.: «дш~епользнY сьвершивше малYю дваоь и м(ч)нчнь»; обриваються вказівкою прокімна на літургії у Неділю Всіх Святих: «и n канј(н) ст~ымь п-(с). г~. про(к). гл(с) д~. ст~ымь иже ...».

Арк. 291–292. Стихи та псалми на антифонах літургії служб Пасхи, Вознесіння та П'ятдесятниці, без початку, зі слів: «... железные сломи и избави ихь n пагубы и n б-дь ихь изв-(д) ихь». Текстові лакуни: закінчення вказівок читань та піснеспівів на літургії у Неділю Всіх Святих та частина прокімнів і псалмів на свята (арк. 290 зв.).

Арк. 293–294 зв. Аркуші з друкованої Пасхалії.

Записи. 1) 1593 р., писця попа Богдана, на арк. 292 зв., сербським скорописом:

«бY~ нашемY сла(в) вь в-кы амінъ саписа мнj(г~) гр~-шни по(п) бог(д)ань: Сїю дш~е польэнYю книгY гл~іми трїjдь. вь л-(т~)о р~ тысоущно и р~ а~ вь жYпи требовY вь с-лY роголїе(х.) блызь вькоупа хадYма ц~ра иссьмаитьскаго соултань моурата. и то л-то. бы(с~ть) n исмаильт-нь мнj(г) крьвопролї(т)е n оугарь на р-ц- коуп- по(д) градомь Сиском: jхь ито л-то быс многа нYжда вь чл~вцехь n исмаиль».

2) XVII ст., купчий, на арк. 1–7, сербським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиz книга глtма трijдь кYпи t кръчtдинъ n попова сина аръctниz Ї мtрова жита и платнiмъ».

3) XIX ст., на форзаці, олівцем: «Отъ протоіерея Іосифа Николаевича Кардасевича».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 667», чорним чорнилом, на форзаці та арк. 1. «№ 12», олівцем. «№ 120», олівцем, на форзаці та арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1889 р. від протоієрея І.Н. Кардасевича, настоятеля російського храму у м. Іромі, Угорщина, дійсного члена ЦАТ (Изв. 1889, 29). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 60–61.

245. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Без початку. Кінець XVI ст.
Ф. 312, № 82

Інципіт: «ми вьс(о)дьхноувь».

Експліцит: «nпоуст на ли[тур]гыи великыи».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 340 арк. Ркп. реставрований двічі, у сер. XVII ст. (вставні арк. 1, 2) та у XIX ст.; аркуші підклеєні, частково пошкоджені. Зошитів 29: I^8, II^{12}–XXVIII^{12}, XXIX^8. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (270 × 180). Філіграні: 1) герб Єліта, I варіант (арк. 298) — под. Каманін, Вітвіцька № 156 (1598 р.); 2) герб Єліта, II варіант (арк. 12) — под. Каманін, Вітвіцька № 147 (1600 р.); 3) герб Габданк (арк. 27) — под. Каманін, Вітвіцька № 194 (1600 р.); 4) одноглавий орел із серцем посередині (арк. 2) — под. Каманін, Вітвіцька № 670 (1654 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 30. Рубрикація.

Письмо. Півустав кін. XVI ст. Почерк один. Крім основного почерку, фрагментарно трапляються два почерки кін. XVI ст.: 1) арк. 233 (нижня пол.)–234, 285 (верхня пол.), 295 (нижня пол.), 311 зв.–312; 2) арк. 13. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Скоропис український перш. пол. XVII ст. на арк. 1–2 зв. та на доклеєних при реставрації арк. 3–9, 339–340 зв. Чорнило блідо-коричневе.

Оздоблення. Заголовні кіноварні ініціали прикрашені розчерками, крапками, завитками, незаповнений кіновар'ю внутрішній простір організований в орнаментальні фігури.

Оправа. Третя чв. XIX ст. (1854 р.), Україна, Київ, палітурна майстерня КПЛ. Складена: темно-коричнева шкіра (корінець, кутики) та мармуровий папір фабричного виробництва зелених тонів (картонні кришки). Форзаци приклейні. Тиснення золотом

(корінець) потемніло і набуло чорного кольору. В проміжку між першим та другим бинтами — назва *Триодь Цв-тнаи*. Басми та філети ідентичні оздобленню корінців оправ ркп. ф. 312, № 87, 89.

Зміст. Богослужіння зі стихири на повечір'ї 6-ї седмиці Великого посту, зі слів «...ми въс(о)дьхноувь» (обірвано), до одпусту на літургії Неділі Всіх Святих, до слів «nпоуст на ли[тур]гыи великыи».

Записи. 1) XVII ст., купчий, власницький та вкладний, на зворотах арк. 143 зв.–151 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Во имz nца и сн~а и Ст~аго Дх~а Аминь Сt книга нартчtна Трijдь цв-тна Сotнаго Itpiz Ijсифа Лукашевича прtзвиттра Липовского Куплtна за золотихъ к~ и надана Ду(?)кой (?) в-чними часи Покрові Прtсвтиz Бц~и А хто tи м-лъ А jдалити то будt(т) проклzтъ анаatма Аминь». Частина цього запису повторюється на арк. 234 зв.–237.

2) XVII ст., запис із згадуванням міста, на арк. 145, польським скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Dał w chwastowie Dnia szedy(m)nastego marca».

3) Др. пол. XVII – перш. пол. XVIII ст., на арк. 321 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «На ро(с)ходу Цtрковни(и) Ро(с)пЇ(с)и враховали золотихъ с~ сорокъ золотихъ и с-мъ золо(х): Сего росходу ви(ш)ло чотири(с)та золоти(х): с-мъ дtсz(т) золоти(х) и сtмъ золотихъ».

4) XVIII ст., купчий, на арк. 48–50, закреслений, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиu книга рtкомаu трijдь цв-тнаu купил tи раб божий сттфан мимохуд за своt nпуotнит гр-хов из жоною свotю Іриною».

5) XVIII ст., купчий, на арк. 36 зв.–40, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сию книгу рtкомую трijд купил(ъ) раб(ъ) божи(и) сттфан (відрізане поле) фtjдосиtю и з сином(ъ) своим(ъ) димитриt м(ъ)за золотих(ъ) тринад(ъ)цuт а хто би tи м-л(ъ) nдалити суд з ним(ъ)» (відрізане поле).

6) 1733 р., купчий та вкладний, на арк. 52–63, чорним чорнилом: «Сиz Книга глаголtмаz трijдь цв-тнаz а nмнила tй громада липовскаz До цt(р)кви бjжиtй до храму покрова святыz влади(чи)ци В(р)ци и присно д-в- Маріи И купили У наливак У поповича Ивана А хто би мо(г)лъ tи nдалити n храму покрова прt(с)вzтой Бци то проклz(т) Анаatма Куплt(на) ц-ною За золотихъ jс-мъ року 1733 Д-zlocz в наливайков найкоц- в романа ктитора в дому».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 15», чорним чорнилом; «89», олівцем, — на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіево-Софійскаго Собора № 89» на форзаці, арк. 340 зв.

Історія надходження. Ркп. був переданий до ВР у складі зібрання Софійського собору 10.06–14.07.1931 р. з Софійської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 42, арк. 75–81).

Опис. Петров 1904, 2 (XVII ст.).

246. ТРІОДЬ ЦВІТНА. Уривок. XVI ст.
Ф. 301, № 386 п

Інципіт: «вьпЇють непр~станно. јсанна вь вышни(х)».

Експліцит: «ХвалY цр~ковь прпо(д)бны(х)».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 1 арк. Краї аркуша ветхі й розірвані; сліди замокання.

Матеріал письма. Папір 2° (305 × 200). Філігрань відсутня.

Організація сторінки. Поле тексту 208 × 140, рядків 26.

Письмо. Півустав XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Заголовки читань та заголовні літери кіноварні.

Зміст. Уривок з кінця служби Лазаревої суботи — стихири на стиховні самогласні, глас 8, зі слів «... вьпЇють непр~станно. јсанна вь вышни(х). бл(с)нь єси им~є множство щедроть помл~Yи на(с)», до початку ірмоса пісні 1 «ХвалY цр~ковь прпо(д)бны(х)» канону утрені Цвітної неділі.

Старі шифри, штампи, наклейки. «60», арк. 1, червоним олівцем; «витр. № 29» (вказано у каталозі М.І. Петрова). Штамп «Лаврський Музей при Губполітосвіті. м. Київ».

Історія надходження. Уривок надійшов до ЦАМ КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР він надійшов наприкінці 1924 р. у складі колекції ЦАМ КДА, яка була передана з Подільської філії ВБУ.

Опис. Петров 1875–1879, 371 (Рукописний уривок XV–XVI ст.); ПС XV 1986; Гнатенко 2003, 12 (XVI ст.).

247. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Початок XVI ст.
Ф. 308, № 550

Інципіт: «Блг~(с)ти навыкъ трезвиси ј вс~(х). блгою съв~стїю со~еннол~ јд~авси».

Експліцит: «И потомъ къ прочимъ вс~мъ братиамъ».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість сторінок та стан збереженості. 328 арк. Арк. 46 зв. чистий; на арк. 1 вирізаний шматок з нижньої частини; арк 1, 2, 14 випадають; арк. 327–328 записані після повторного оправлення ркп. у XVII ст. Зошитів 42: I^{6}, II^{8}, III^{9}, IV^{8}–XX^{8}, XXI^{6}, XXII^{10}, XXIII^{6}, XXIV^{8}, XXV^{10}, XXVI^{6}, XXVII^{8}, XXVIII^{6}, XXIX^{10}, XXX^{8}–XLI^{8}, XLII^{4}. У І зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 5 і 6). Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (280 × 195). Філіграні: 1) голова людини (арк. 1) — тип Briquet № 15634б, 15637 (1480–1499 рр.); 2) вузол (арк. 3) — тип Briquet № 11990 (1499 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 220 × 140, рядків 24. Колонтитул на верхньому полі частково або цілком зрізаний при оправленні, у місяцеслові приписаний пізніше. Рубрикація зачал, «знаменій», позначки «зри», числа в місяцеслові, значки свят, — на бічному полі. Редакторські правки на нижньому полі.

Письмо. Півустав поч. XVI ст., дрібний, з нахилом вправо, без натиску. Почерк один. Чорнило світло-коричневе, заголовки, ініціали, рубрикація глав кіноварні. На арк. 327–328 пізні приписки при реставрації оправи (писці Гервасій та Єсиф); чорнило у цій частині ркп. темно-коричневе та чорне.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 3 з вісімок; на арк. 6 з подвійних кіл, півкіл, хрестів; на арк. 47 з хрестів та ромбів, заставки зафарбовані блакитною, блідо-зеленою, коричневою і жовтою фарбами. Кінцівки колофо-ном, під ним: на арк. 2 зв. по

247. Устав церковний

ловки виконані кіноварною в'яззю, над нею розміщується стрічка рослинного кіноварного орнаменту.

Оправа. XVII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; втрати на кінцях корінця та на верхній кришці. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами з лицьового боку. Половина верхньої кришки втрачена разом із покриттям. Обрізи зелені, забруднені. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Застібки втрачені. Фурнітура: на нижній кришці чотири наріжники та середник (мідні, литі, з гравіровкою, в середині кожного кругла жуковина зі зрізаним денцем). Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) місцями збереглося незадовільно. На верхній кришці в центрі обрамлення кибалковий орнаментальний середник, у кутах фігурні косинці з голівкою ангела в середині, простір між ними заповнений квітчастими басмами чотирьох видів, на нижній — внутрішній простір розділений на три поля: два вузьких, у кожному по три розетки, та широке центральне, розділене потрійними лініями на п'ять смуг: чотири заповнені накаткою, у центральній зверху та знизу — по одній ромбовидній басмі.

Зміст. Арк. 2–2 зв. Тропар прп. Іоанну Дамаскину, молитва Іоанна Златоуста до читання Св. Письма; поч.: «Блг~(с)ти навыкъ трезвиcu ј вс-(х). блгою със-стію со~еннол- јд-авси».

Арк. 3–4. Покажчик глав: «Главизны суоимъ указанїемъ въ настоzоей сей книз-».

Арк. 4–5 зв. Передмова і повчання про Устав, без кінця, до слів «тако (же) и вси въ себ- zко(же) самомоу боу бес-доуюое, и ј свои(х) молu. . .» (між арк. 5 і 6).

Арк. 6–46. Загальна частина: «Устав цр~ковн-и слоужб- . . .».

Арк. 47–174 зв. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського (у ркп. — «Кїевского»), та боярина (у ркп. — «воеводы») його Феодора, чудотворців, 19 вересня (за суч. календарем — 20 вересня); прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 27 жовтня (за суч. календарем — 28 жовтня); прп. Варлаама Хутинського, 5 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у св. хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; перенесення мощей прп. Феодосія Печерського, 14 серпня (дописано на верхньому полі аркуша рукою писця); прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня.

Арк. 175–176. Богородични, хрестобогородични після тропарів за гласами Октоїха.

Арк. 176–178 зв. Вказівки до богослужінь загальних святим та на требах.

Арк. 178 зв.–314 зв. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 315 зв. Покажчики воскресних утреніх читань, апостольських і євангельських читань на літургії на рік за гласами Октоїха.

Арк. 316–323. Тропарі, прокімни, троїчни недільні; тропарі, кондаки, світильни седмичні; прокімни та алілуарії.

Арк. 323–324. Троїчни в пости за гласами Октоїха.

Арк. 324–327. Одпусти святкові та седмичні.

Арк. 327 зв.–328. Приписки XVII ст.: на арк. 237 зв. тропарі причасні, тропар свт. Миколаю; на арк. 328. фрагмент з уставу читання Псалтиря.

Записи. 1) XVII ст., Григорія Костелевського, диякона, автора правки, на арк. 327, українським скорописом, чорним чорнилом: «Сиu книга гл~емы уста(в~) цр~к(в)ны(и) манастыра ст~го nц~а николы пусты(н~)но(го) кие(в~)ского переправовано в року (пропущене місце) х~, мц~а июнu и~і дн~u за стара(н~)емъ nц~а есиаа пола(т)ного булыu накладомъ цркo~внымъ. А працею дъuко(н) мико(л~)ско(го) григориu и костеле(в)ского. Костеле(в)ского рукою».

2) 1643 р., власницький, Миколаївського монастиря, на арк. 3–10, українським скорописом, коричневим чорнилом: «В л-то n сотворенz Св-та, ≠рр~на: пло(т)скаго (ж) пришествЇu хв~а ах~мг: изв-стно твори(м) духовны(м) исв-ои(м): и(ж) сЇz книга гл~емаz уста(в) цр~ковны(и): власны(и) tсть Монастыра Ст~ого николы пусты(н)ного n того ст~ого м-стца н-гды не былъ nдаленъ: А если бы хто хот-лъ сЇю книгу потаtмне взz(в)ши и на сво(и) пожитокъ jбернути: таковы(и) jб-тъ дастъ пере(д) страшны(м) и нелицем-рнымъ судЇtю: которы(и) при(и)детъ судити живыхъ и мертвы(х): и воздати комуждо по д-ломъ tго: Аминь».

3) XVIII ст., власницький, Миколаївського монастиря, на арк. 2, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиu книга t(сть) власнаu Мн(с)тра С(т). НЇколаu Пустиі(н~)ного КЇtвского».

4) XVIII ст., на арк 1, скорописом, темно-коричневим чорнилом: «Ітромона(х) Гавриилъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 10», чорним чорнилом (закреслено); шифр «Г. І №7/Г.О.», чорним чорнилом, — на верхньому форзаці. Штамп «Б. УАН» на верхньому форзаці, на вільному аркуші форзаца, 327 зв. Шифр «П.Ник.м./п.550», олівцем, на верхньому форзаці, арк. 2, чорнилом, на вільному аркуші верхнього форзаца. Шифр «П. Ник. м./п. 550», чорним чорнилом, на ярлиці; шифр «І 1/9», чорним чорнилом, на корінці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Пустинно-Миколаївського монастиря 31.03.1930 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 38–39).

Опис. Петров 1896, 252 (датування не вказано).

248. Устав церковний

:илій,

підключник.

Ф. 301, № 193 л

Інципіт: «zко аоt прилучить(с) а~ днz ctпттtврïа м(с~)ца в нt(д)лю».

Експліцит: «вм-(с~) мо(л~) нtнавïдuоаа и јбиди».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 309 арк. (307 + 108а, 117а). Чисті аркуші: 10 зв., 16 зв., 108а, 116а, 305 зв. Ркп. реставрований; при реставрації вставлені літерні аркуші; аркуші підклеєні. Зошитів 40: I^{4}, II^{6}, III^{8}–XV^{8}, XVI^{6}, XVII^{8}–XXII^{8}, XXIII^{7}, XXIV^{8}–XXXIII^{8}, XXXIV^{6}, XXXV^{8}–XXXIX^{8}, XL^{4}. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша, майже уся зрізана при реставрації, збереглася частково на арк. 184 і 200.

Матеріал письма. Папір 2° (285 × 170). Філіграні: 1) глечик із двома ручками (арк. 9) — тип Briquet № 12862 (1521 р.); 2) глечик із однією ручкою (арк. 57) — под. Briquet № 112613 (1504 р., 1514 р.); 3) кабан (арк. 11) — под. Briquet № 13574 (1505 р.); 4) глечик із однією ручкою, розеткою та літерами *LD* — аналог не встановлений, перш. пол. XVI ст. (?).

Організація сторінки. Поле тексту 225 × 135, рядків 27. Рубрикація (нумерація) глав, чисел у місяцеслові, значки свят, позначка «зри», — на бічному полі.

Письмо. Скоропис російський перш. пол. XVI ст. Почерк один; писець Василій, підключник тверського князя Івана Шелони. Чорнило світло-коричневе; заголовки, ініціали та позначки на полях кіноварні.

Оправа. XIX ст. Кришки з кантами та рантами. Шкіряне покриття складене, з трьох шматків шкіри різної якості: кришки поволочені коричневою краплeною шкірою, корінець — темно-коричневою шкірою. Обрізи яскраво-зелені. Форзаци приклейні, склеєні з двох аркушів паперу різної якості: приклейна частина з шпалерного паперу, вільний аркуш — з білого паперу без філіграней. З двох шпенькових застібок збереглася одна. Ремінь застібки плаский. Сліпе тиснення: по периметру кришок — подвійна лінія.

Зміст. Арк. 1–269. Загальна частина. Заголовок: «Марка иеромонаха съписание трΥдолюбtзно нtдов-домы(х) оуставоу. м(с~)ца ctпттtвриu. въ а~. иньдикт-. і ј прп(д)бн-(м) cbмtјн-. А прилоучить(с) в нt(д)лю. потр-бно єсть в-(д)ти»; поч.: «zко аоt прилучить(с) а~ днz ctпттtврïа м(с~)ца в нt(д)лю». Маркові глави на арк. 8–51.

Арк. 51 зв.–174. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у св. хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігумена Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня.

Пам'ять свт. Іоанна, архієп. Новгородського, 7 вересня, дописана на нижньому полі іншим почерком XVI ст. на арк. 52 зв.

Арк. 174 зв.–178 зв. Богородични після тропарів за гласами Октоїха; вказівки до богослужінь загальних святим та на требах.

Арк. 178 зв.–256. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 256–257 зв. Покажчик воскресних утреніх читань, а також апостольських і євангельських читань на літургії на рік за гласами Октоїха.

Арк. 257 зв.–266. Тропарі, іпакої та прокімни недільні.

Арк. 260–260 зв. «Стовпи» євангельські.

Арк. 262–269. Тропарі, кондаки, світильни, прокімни седмичні; одпусти святкові.

Арк. 269 зв.–276 зв. Пасхалія.

Арк. 277–305. Часослов.

Арк. 306. Прокімни (фрагмент).

Арк. 307–307 зв. Запис-післямова писця (див. *Записи*).

Записи. **1) 1 листопада – 12 липня 1515 р., писця Василія, підключника князя Івана Шелони (Шигони?), на арк. 307–307 зв., російським скорописом, коричневим чорнилом:** «ИзволtнЇtмъ jц~а, И съвръштнЇt(м~) сн~а, И посп-штнЇt(м~) ст~ого дх~а, И мл~твами пр(с~)тыu вл(д~)чцu нuштu бц~а и пр(с~)нодвы мр~Їа, И ст~ы(х) jц~ъ вэаконивши(х) намъ правила сЇа, простиратт(с~) нtпло(д)наа дtсница. Бл~гознамtнитыu цв-ты црк~вt прtкрасныu тростЇю начtртати, в л-(т~) ≠рк~г, При дtржав- бл~гов-рнаго и бг~охранимаго хр(с~)толюбива(г) вtлико(г) кн~зu василЇа ивановичu вcta рЎси, и прЇ j(с~)-рbл- (?), бг~о(м) спс~atмыаго града татри, И строtнЇt(м) книгы ctu бг~олюбива(г) ч(с~)тн-ишаго чл~ка, вtликj(г~) кн~зu клю(ч)ника татрьска(г) ива(на) штлjны. Изрu(д)но бо и вtлЇt жtланЇt имuшt на совокоуплtнЇt книжноt, и на оукраштнЇt цр~квноt. пtчuлоуzcu дн~ь и нооь строz цр~квныи чинъ, азъ (ж) чл~къ многогр-шныи нtдостоиныи гроубыи. и тuготныи л-ностЇю, хоудооумныи нtдостатj(ч)ныи, хоужь(д)шЇи в мирuнtх, а посл-(д)нЇЙ в ниотт- василіtи пj(д)клю(ч)ни(к), троудолюбн- въспрЇахъ тtтра(т) м(с~)цu нot(м)врЇа, а~, на памu(т) ст~ы(х) чю(д)творtць, бtсрtбрtни(к), кjзмы, и даміанъ, съвръши(х) жt j х(с~)-, м~а, тtтра(т) и м(с~)цu іюлu, в~і, на памu(т) ст~ы(х) м(ч~)нкъ, прокла и ларЇа, И прп(д)бна(г) jц~а нашtго, михаила, малtина, тог(д)а нtпло(д)н-и мои роуц- пло(д) показаша, вtсн- оубо настоuoи, идtжt цв-ти j(т) дрtвt(с) процвttоша, и zв-tжt j(т) эtмлz възраоаtмаа былЇа, тог(д)а и с-tмоt с-мu по пов-л-нЇю б(ж~)Їю, ино вокорtнитисu по(т) (**далі частина тексту по краях заклеєна при реставрації**) ...сти морю (ж) и нбс~и zсн-иши(м) бывати, tжt п эtмнаго по jблачtнЇа, и мглы пр-мtншимсu црк~ви жt, цв-ты прЇtмлt(т) бгознамtнитыu, книгоу типикъ, j ст~-(м) дс~- начр~ътанноую, по всu вр-мtна знамtнаюооу цр~квноt оукраштнЇt и чинъ, въ славоу tдиномоу пр-мд~ромоу бо~у, въ тр(о~)ци п-вatмоу нн~- и в бtсконt(ч)ны в-кы. аминъ».

2) 3 січня 1587 р., історичний, на арк. 306, півуставом, кіновар'ю, коричневим чорнилом: «Л-та ≠р~ х~ t~ мц~а tнваря въ [трt]ти(и) дtнь на памt(т) стаго пророка мала[хи]а и ста(г) мчн~ка горд-я jсвtщt(н) бысть храмъ стр~стрпць х~въ мЎчtни(к) дмит[рия] на чtрно(м) рЎчью в микЎлиньско(и) дtсttинt при блговtрно(м) ц~рt вtлико(м) кнэt Аtдорt ивановичt всtя рЎси при tпискЎпt захарьt твtрьско(м) при свtщtникt

при васильt».

3) 1587 р., вкладний, на арк. 307 зв., російським скорописом, коричневим чорнилом: «Л-та ≠р~ ч~t в цр~ько(в) стрстоттрпьца хв~а димитрtu на Чтрнои ручt Сию книгу уста(в) да(л) богда(н) ляпи(н) (у Лебєдева — «лягін») по свои(х) родиттлt(х) вптрt(д) бо(г) повтли(т) и по своtи дшt~».

4) XVI ст. [1587 р.], вкладний, на арк. 2–30, півуставом, коричневим чорнилом: «... гла(д)кои [кн]игу на чтрно(и) чер(к)вь ? ча(с) по родителе(х) свои(х) а впрt(д) и по своtи ... (аркуш заклеєний) кто свещен(н)Їко(в) у црк~ви дмЇтреz селу(н)ско(г) буду(т) и те(м) по те(м) кнiга(м) петь за гд~ря бого моли(т) и родители нши помЇна(т) по моtи богданове см~рти гс~а ра(ди) бога имz моє дмЇтреz помену(т)».

Старі шифри, штампи, наклейки. «Інв. 19498», чорнилом; «№ 98», червоним олівцем, — на форзаці. «№ 12», олівцем, штампи «ДА/193 л» та «Б. УАН», — на арк. 1а. Штамп «Лаврський музей при Губполітосвіті. м. Київ» на арк. 1а, 2, 44, 148, 307 зв.

Історія надходження. Ркп. був придбаний для ЦАМ КДА у 1900 р. у М. Дубініна, міщанина посаду с. Добрянки Чернігівської губ. (Отч., 1900, 3, 17). До ВР ркп. надійшов 17.03.1934 р. з відділу письма й друку Всеукраїнського музейного городка (інв. № 19398), де зберігався з 1923 р. у складі раритетів колекції ЦАМ КДА (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 84, № 33).

Опис. Лебедев 1916, 75.

249. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Без кінця. Друга чверть XVI ст.
Ф. 302, № 17

Інципіт: «о бд~нЇи всенооне(м) и велиц~и вечернЇи».

Експліцит: «нj~z к~и дн~и чс~ в~ рож~(н)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 475 арк. Ркп. реставрований в XVII ст.; при реставрації аркуші переплутані; правильна послідовність: арк. 79, 80, 84, 82, 83, 81, 85 і далі по порядку; арк. 472, 475, 473, 474, 476 і далі по порядку; в арк. 475 переплутані його лицьовий та зворотний боки; після арк. 472 відсутні кілька аркушів. Зошитів 60: I^{7}, II^{8}–VI^{8}, VII^{7}, VIII^{8}–XXXIV^{8}, XXXV^{7}, XXXVI^{8}–LV^{8}, LVI^{12}, LVII^{6}, LVIII^{8}, LIX^{6}, LX^{6}. У LX зошиті бракує останнього аркуша. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (250 × 170). Філігрань єдиноріг (арк. 430) — тип Лихачев № 1525 (1527 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 125, рядків 26. Колонтитул зрізаний при оправленні, його сліди частково є на арк. 5. Рубрикація глав, позначок «зри», Маркових глав, часів на бічному полі, частково зрізана при повторному оправленні.

Письмо. Півустав перш. пол. XVI ст., середній, з легким нахилом управо. Почерк один. Чорнило темно-коричневе і коричневе; заголовки, ініціали та крапки в назвах читань кіноварні; рубрикація глав виконана чорнилом, позначок «зри», часів — кіновар'ю.

Оздоблення. На арк. 1 залишене місце для заставки. На арк. 5 вклеєна при реставрації заставка зі стародруку. Кінцівки колофоном з обрамленням по краю та з боків комами. У заголовках в'язь.

249. Устав церковний

Оправа. XVIII ст. Дошки в світло-коричневій шкірі. Обрізи зелені, вигоріли. На бічному обрізі залишки червоної фарби від попереднього первинного (?) обрізу. Від форзаців лишилися приклейні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець) збереглося незадовільно. В центрі верхньої кришки орнаментальний ромбовидний середник.

Зміст. Арк. 1–4. Покажчик глав. Заголовок: «[Надписа]нїе глава(м) настоzоеи кніз- сеи на мал-и вt(ч)~рн-и»; поч.: «о бд-нїи всенооне(м) и велиц-и вечернїи».

Арк. 5–51. Загальна частина: «Устав цр~ковн-и слЎжб- ...».

Арк. 52–278. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю, супроводжуються вказівками з Маркових глав. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: блгвв. кнн. Феодора Смоленського та Ярославського, 19 вересня; мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, та боярина його Феодора, чудотворців, 20 вересня; прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; перенесення мощей свт. Іларіона Меглинського, 21 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 28 жовтня; прп. Авраамія, архім. Ростовського, 29 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 6 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); Освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада; свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 12 січня; прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; прп. Симеона Сербського, 13 лютого; рівноап. Кирила, 14 лютого; мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; свт. Стефана, єп. Великопермського (у ркп. — «в перми»), 26 квітня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у св. хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; блж. Ісидора Ростовського, Христа ради юродивого, чудотворця, 14 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Никити, стовпника Переяславльського, 23 травня (за суч. календарем — 24 травня); свт. Ігнатія, єп. Ростовського, чудотворця, 28 травня; прп. Кирила Білозерського, 9 червня; рівноап. кн. Ольги, 11 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; перенесення мощей свт. Петра, митр. Київського, 24 серпня; Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці, 26 серпня.

Арк. 278 зв.–368 зв. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 368 зв.–371 зв. Тропарі, богородични, іпакої, прокімни недільні

Арк. 371 зв.–374. Тропари, кондаки, світильни, прокімни, алілуарії седмичні.

Арк. 374 зв.–426 зв. Устав чернечого житія. Заголовок: «Преданіе по оуставоу пребывающим иноком скитскаго житіа. Правило ј к-леинјм трезв-нїи и ј дневномъ п-нїи еже мы приuхјм n јць наших». В тому числі містить такі статті:

Арк. 426 зв.–431 зв. Правила про антифони, «ид-же н-сть манастырu», молитви над кутею, одпусти седмичні на рік.

Арк. 431 зв.–447 зв. Устав Святої Гори та вказівки для монастирського богослужіння.

Арк. 448–475 зв. Пасхалія (вказується на авторство свт. Геннадія Новгородського) та Лунник (незакінчений).

У ркп. вкладений аркуш з помітками про наявність пам'ятей давньоруських святих, написаними олівцем (XIX ст.).

Записи. 1) XVII ст., вкладника Ісайї, російським скорописом, на арк. 2–3, 6–7

250. Устав церковний

з(л) в до(м) Никол- чюдотво(р)цу и бл~гов-рному кн~зю Васи(л)ию ... подписа(л) ... Исаиu на памu(ть) своtи ... свot(го)».

2) XIX ст., на форзаці, олівцем: «Уставъ. Сходно съ Ундольск. № 115».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 192», чорним чорнилом, на ярлиці, на корінці та на форзаці. «№ 88», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 27–28 (між 1493 та 1563 рр., за Пасхалією в ркп.).

250. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Без початку. [1568–1569 рр.].
Ф. 306, № 20

Інципіт: «сыропоу(с~)ю. н(д)лю».

Експліцит: «дерза непристоиши смуйаu себє ин-(х)» (арк. 306, приклеєний до нижньої кришки оправи).

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 306 арк. (302–305 — XVII ст.). Останній аркуш приклеєний до нижньої кришки оправи. Чисті аркуші: 169 зв., 172 зв., 173, з пізнішими записами, 173 зв., 298 зв. Сліди замокання. Аркуші покручені й розірвані; арк. 1 забруднений; по всьому ркп. аркуші посередині проїдені шкідником, з втратою частин тексту; відриваються від блока арк. 1–21. Відсутній пергаменний аркуш звороту верхньої кришки оправи, в якому зазначено, що він, імовірно, з Апостола (Петров 1896, 12–13). Зошитів 39, у І ч. ркп. зошитів 22, у ІІ ч. — 17, переважно по 8 арк.: І ч.: I^{6}, II^{8}–V^{8}, VI^{7}, VII^{8}–XXII^{8}. У І зошиті відсутні перший–другий аркуші (перед арк. 1); у І зошиті зрізано другий аркуш (після арк. 39). ІІ ч.: I^{7}, II^{8}–XV^{8}, XVI^{6}, XVII^{4}. У І зошиті відсутній перший аркуш (перед арк. 174); у XVII зошиті четвертий останній аркуш приклеєний до нижньої кришки оправи. Між арк. 301 та 305 вклеєно чотири аркуші XVII ст. Сигнатура часу створення ркп., окрема для кожної частини.

Матеріал письма. Папір 4° (203 × 155). Філіграні: 1) кабан (арк. 1–173) — сх. Лихачев № 1775 (1556 р.); 2) герб Остоя / літери *МК* (арк. 174–228) — сх. Laucevičius № 2557 (1579 р.); 3) літери *IP* під короною, під літерами дата *1568* (арк. 229–260); 4) глечик із розеткою, квіткою та літерами *IV* (арк. 261–276, 293–298) — сх. Briquet № 12742 (1550 р., 1556–1557 рр., 1583 р.); 5) глечик із розеткою, квіткою та літерами *SB* (арк. 279–282, 285–292) — сх. Briquet № 12701 (1573 р.); 6) глечик із розеткою, півмісяцем та літерами *BR* (?) (арк. 277, 278/283, 284) — сх. Briquet № 12804 (1588 р., 1596 р., 1598 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 90, арк. 1–6 зв., рядків 16; 130 × 90, арк. 7–172, 299–301 зв., рядків 15; 140 × 85, арк. 174–298, рядків 16.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., середній, із легким нахилом уліво. Почерків три: 1) арк. 1–169, 299–301 зв.; 2) арк. 170–172; 3) арк. 174–298. Скоропис латинський XVIII–XIX ст., арк. 302–305. Скоропис латинський сер. XVII ст., на вставних арк. 302–305. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Редакторські правки XVII ст., темно-коричневим чорнилом; пізніші підкреслення в тексті чорнилом та олівцем.

Оздоблення. Заголовки статей, тонкі ініціали, заголовні літери кіноварні. На арк. 6 перший рядок писано кіновар'ю великими літерами з елементами простої в'язі. В місяцеслові не оздоблено кіновар'ю більшість вказівок читань. Не вписаний кіновар'ю заголовок на арк. 258, для нього залишено місце.

Оправа. XVII–XVIII ст. Дошки в шкірі з червоністим відтінком, потертій; втрати на корінці. Кришки врівень з блоком, з гладкими торцями (XVII ст.), заново поволочені у XVIII ст. Від форзаців лишився приклейний аркуш на звороті нижньої кришки.

Застібки втрачені. Фурнітура: оковка на торцях зовнішніх кутів обох кришок, лишилася на верхньому зовнішньому куті нижньої кришки; на верхній кришці від прямокутних наріжників лишилися фрагменти у верхніх кутах, у центрі — контур та чотири залізні цвяхи від ромбовидного середника. Сліпе тиснення (кришки та корінець) збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–6. Покажчик глав (80 гл.), без початку, зі слів покажчика 10 гл.: «сыропоу(с~)ю. н(д)лю».

Арк. 1–118 зв. Загальна частина. Заголовок: «Марка єрмонаха сп(и)санїє троу(до)любє(з)ному. ј нє(до)в-домы(х) оуста(в)оу». В кінці вміщено молитву на копання колодязя і знаходження води.

Арк. 119–169. Додаткові пояснення до загальної частини уставу щодо церковного співу, порядку богослужінь у храмах, присвячених тому чи іншому святому або святу. Заголовок: «Потребно есть і должно в-дати ј останц-хь оустава». В кінці вміщено вказівку, як співати антифони кожного дня.

Арк. 170–172. «N патєрика», про число тих, хто перебуває у чернецтві в давніх східних монастирях.

Арк. 174–258. Місяцеслов, без початку, зі слів «м(с~)ца. сєн~тибрu. а~». Слов'янські та давньоруські пам'яті: мчч. та сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, і боярина його Феодора, 20 вересня; перенесення мощей прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; прп. Ігнатія, архім. Печерського, в Дальніх печерах, 20 грудня; свт. Петра, митр. Київського і всієї Русі, чудотворця, 21 грудня; рівноап. вел. кн. Володимира, 15 липня.

Арк. 258–298. Маркові глави.

Арк. 299–301 зв., 306. «Чинъ на поставлениє. иконамъ. и пономарu. и всика(г~) служєбника».

Арк. 302–305 зв. Уривок сер. XVII ст. з латинської Діалектики, друга та третя частини. Друга частина без початку, третя обривається початком п. 2 (арк. 305 має бути перед арк. 302).

Записи. 1) 1569 р., вкладний, на нижніх полях арк. 6–12, російським скорописом, інтенсивно темно-коричневим чорнилом: «Л-(т) ≠г~о сТ(д)ма(г~), сию книгу уста(в~) сир-(ч~) глв~ы, да(л~) прч(с~)тыє в до(м) і вТлико(г~) свТтила пр(оо~)рка и прТ(д)тТчи кр(с~)тлz Г(с~)нz Івана и прп(д)бны(х) nц~ь Антонїu и АТј(до)сиu пТчТ(р)ски(х) в Си(н~)ско(и) мана(с~)ты(р) старТ(ц) МакарТ(и) Мало(и) на памТ(т) по (с~)воТ(и) дш~и, и по свои(х) родитТлТ(х)».

2) 50–60-ті роки XVII ст., на арк. 172 зв., скорописом, темно-коричневим чорнилом: «По мл(с~)ти Бж~є(**и**) вєлики(**и**) гд~рь цр~ь і вєлики(**и**) кн~зь Алєг-(**и**) Михаиловичь».

3) 1863 р., на арк. 1–15, повторений на арк. 174–185, скорописом, коричневим чорнилом: «1863 р. принадлежитъ Библіотек- Кіево-Печерскія Успенскія Лавры». Тим же почерком переведено датування, вказане на арк. 6: «т.е. 7077 — 1569 года».

4) XIX ст., на звороті верхньої кришки оправи, олівцем та чорнилом: «Лавр. библ.», «Петров № 20».

Час написання ркп. 1568–1569 рр. встановлено за філіграню — літери *IP* під короною, під якими проставлено 1568 р., а також за записом № 1, в якому вказано 1569 р.

Старі шифри, штампи, наклейки. «8/Устав XVI», «97», темно-коричневим і червоним чорнилом, на ярлиці, на корінці оправи, «97» на звороті верхньої кришки оправи. «№ 8 рук.», на верхньому полі арк. 302, чорнилом. Наклейка «Сборникъ

Уставовъ, писанный полууставомъ разными руками. Рукопись 1569 г.», друкована, на звороті верхньої кришки оправи.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у 1925 р. з бібліотеки КПЛ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 49).

Опис. Петров 1896, 12–13 (Збірник уставів).

251. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. 60-ті роки XVI ст.
Ф. 307, № 424

Інципіт: «Оуста(в) на малой в-(ч)рни. чинъ и оуставъ бд-нїю».

Експліцит: «пцоу и сн~v и ст~му дх~оу и нн~- и пр(с)но и вв-кы в-ко(м) аминь».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 256 арк. Ркп. відреставрований та перешитий на початку XIX ст., аркуші підклеєні; арк. 37 зв.–39 зв. чисті. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 200). Філіграні: 1) кабан, I варіант (арк. 9) — тип Laucevičus № 3660 (1559 р.); 2) кабан, II варіант (арк. 38) — под. Laucevičus № 3657 (1551 р., 1554 р.); 3) кабан, III варіант (арк. 129) — под. Laucevičus № 3655 (1558 р.); 4) герб м. Ярославля (ведмідь) // *ЯМГ* (вільний аркуш форзаца) — тип Uchastkina 12, № 47 (1813 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 260 × 160, 2 стовпці. Рубрикація глав, значки свят на бічному полі.

Письмо. Півустав XVI ст. Почерків три: 1) арк. 1–37, 156–256, чорнило темно-коричневе; 2) арк. 40–154, чорнило світло-коричневе; 3) арк. 154 зв.–155 зв., чорнило чорне. Заголовки, ініціали, рубрикація кіноварні.

Оздоблення. У кінцівках текст колофоном. У заголовку в'язь.

Оправа. Др. пол. XIX ст. Складена: коричнева краплена шкіра (корінець) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (кришки). Кришки з незначними кантами з картону-склейки. Обріз жовтий, вигорів, забруднений. Капталів не було. Форзаци приклейні з блідо-блакитного паперу (філігрань *ЯМГ[Я] 18 // 68*, герб м. Ярославля: ведмідь). Тиснення золотом (корінець) потемніло та набуло чорного кольору. Потрійні лінії ділять корінець на шість проміжків, у другому — назва *м-сяцй май*, в інших у центрі квітчаста басма.

Зміст. Арк. 1–1 зв. Покажчик глав. Заголовок: «глави(з)ны суои(м) указанїе(м) в настоzоей кни¾- сей»; поч.: «Оуста(в) на малой в-(ч)рни. чинъ и оуставъ бд-нїю».

Арк. 2–3 зв. Передмова і повчання про Устав.

Арк. 3 зв.–37. Загальна частина: «Устав цр~ковн-и слҮжб- ...».

Арк. 40–152. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, та боярина (у ркп. — «воеводы») його Феодора, чудотворців, 19 вересня (за суч. календарем — 20 вересня); прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; свт. Іларіона, єп. Меглинського, 21 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 27 жовтня (за суч. календарем — 28 жовтня); прп. Авраамія, архім. Ростовського, 29 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 5 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); Освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада; ікони Знамення Пресв. Богородиці в Новгороді, 27 листопада; свт. Феодора, архієп.

Ростовського, 28 листопада; свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; прп. Симеона Сербського, 13 лютого; рівноап. Кирила, 14 лютого; перенесення мощей блгвв. кнн. Феодора Смоленського та чад його Давида і Константина, Ярославських чудотворців, 4 березня (за суч. календарем — 5 березня); свт. Євфимія, архієп. Новгородського, чудотворця, 11 березня; свт. Іони, митр. Київського і всієї Русі, чудотворця, 31 березня; мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; свт. Стефана, єп. Пермського (у ркп. — «Паремскаго»), 26 квітня; прп. Пафнутія Боровського, 1 травня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у св. хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; блж. Ісидора (у ркп. — «Сидора») Ростовського, Христа ради юродивого, чудотворця, 14 травня; свт. Ісайї, єп. Ростовського, чудотворця, 15 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Никити, стовпника Переяславльського, 23 травня (за суч. календарем — 24 травня); прп. Євфросинії, ігум. Полоцької, 24 травня (за суч. календарем — 23 травня); перенесення мощей свтт. Кипріана, Фотія та Іони Московських, 27 травня; свт. Ігнатія, єп. Ростовського, чудотворця, 28 травня; вмч. Іоанна Нового, 2 червня; прп. Кирила Білозерського, 9 червня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Ольги, 11 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; перенесення мощей прп. Феодосія Печерського, 14 серпня; 14 серпня; прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня; перенесення мощей свт. Петра, митр. Київського, 24 серпня; Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці, 26 серпня.

Арк. 152–154. Богородични, хрестобогородични після тропарів за гласами Октоїха.

Арк. 154–156. Вказівки до богослужінь загальних святим та на требах.

Арк. 156–212 зв. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 212 зв.–247. Маркові глави.

Арк. 248–248 зв. Покажчики воскресних утреніх читань, апостольських і євангельських читань на літургії на рік за гласами Октоїха.

Арк. 248 зв.–251. Тропарі, іпакої, прокімни недільні.

Арк. 251 зв.–252 зв. Троїчни в пости за гласами Октоїха.

Арк. 252 зв–254 зв. Тропарі, кондаки, світильни, прокімни, алілуарії седмичні.

Арк. 254 зв.–256 зв. Одпусти святкові та седмичні.

Арк. 257–257 зв «Стовпи» євангельські.

Запис. XIX ст., на вільному аруші форзаца: «Уставъ. Принадлежитъ Михайловской Библіотек~».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «1 М 29», чорним чорнилом, на форзаці. «№ 1667», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР у складі збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря у січні-квітні 1934 р. (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 44, арк. 1).

Опис. Петров 1896, 136 (XVI–XVII ст.).

252. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Без початку та кінця. Третя чверть XVI ст.
Ф. 303, № 109

253. Устав церковний

[illegible] е(и) гл~е(т) сть~ г~ь б~ъ на(ш~)».

Експліцит: «глас и~ ев~ и».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 258 арк. Арк. 30 зв. чистий. Блок частково розбитий: останні чотири зошити, а також кілька аркушів випадають; арк. 72–75 обірвані навпіл; на арк. 9 відірваний нижній правий кут. Втрачено по одному аркушу між арк. 90 і 91, 113 і 114, 147 і 148, 162 і 163. Сліди реставрації; аркуші підклеєні біля корінця; арк. 68 вставний. Зошитів 36: зошити I, II втрачені, від III зберігся один аркуш, IV^{8}–VI^{8}, VII^{6}–VIII^{6}, IX^{8}–XIV^{8}, XV^{6}, XVI^{8}–XVII^{8}, XVIII^{6}, XIX^{4}, XX^{8}–XXI^{8}, XXII^{7}, XXIII^{8}–XXIV^{8}, XXV^{6}, XXVI^{8}–XXXV^{8}, XXXVI^{10}. Арк. 71–75 належить до втраченого початку ркп. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 2° (315 × 205). Філігрань кабан (арк. 22) — тип Лихачев № 1775 (1556 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 215 × 130, рядків 28. Рубрикація глав, позначка «знам» і «зри» на бічному полі. У місяцеслові колонтитул з позначенням місяця на верхньому полі.

Письмо. Півустав сер. XVI ст., високий, прямий. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали, колонтитули, рубрикація читань, нумерація зачал, позначки, сигнатура кіноварні. Дрібний півустав іншою рукою на арк. 67, 68 та 80.

Оздоблення. Заставка одна: на арк. 69 складна плетінка з кіл, що переплітаються з вузлами, обрамлена гілками, частково заштрихована кіновар'ю; на арк. 28 залишене місце для заставки. Кінцівки колофоном, прикрашеним знизу розчерками та крапками; на арк. 67 чашоподібна. У заголовках в'язь.

Оправа. XVII ст. Дошки в темно-коричневій шкірі; втрачений корінець покриття та частина шкіри, що прилягала до нього; втрати шкіри в місцях розміщення застібок. Кришки з рантами, кантами та частковими скосами по верхньому та нижньому обрізах з лицьового боку. Обрізи червоні, забруднені, вигоріли. Від форзаців лишилися приклейні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, ранти) збереглося незадовільно. Тиснення на кришках відрізняється лише формою середників та косинців: на верхній кришці — прямокутний середник (лишився слабкий контур) та фігурні косинці з голівкою херувима в середині, на нижній — овальний середник з геометричним орнаментом та фігурні косинці зі стрічковим орнаментом.

Зміст. Арк. 1–27. Загальна частина; починається з 8 глави (7 перших розділів відсутні); поч.: «горѕ. по(до)бае(т) в-дати. яко по а~ п-сни іере(и) гл~е(т) сть~ г~ь б~ъ на(ш~)».

Арк. 28–68. Маркові глави.

Арк. 69–191. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського (у ркп. — «кїевьского»), та боярина його Феодора, 19 вересня (за суч. календарем — 20 вересня); прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 5 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); свт. Петра, митр. «митрополїа роускыа», 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; мчч.

блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня.

Арк. 191–257 зв. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 257 зв.–258. Покажчик євангельських воскресних утреніх читань і євангельських та апостольських читань на літургії за Октоїхом на рік.

Записи. XIX ст., на арк. 1: «Посл~дованіе церковнаго стараніu или уставъ изданіи в Іерусалимст~й Лавр~ при обит. отца Саввы».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Мел. м./п. 109», шифр «Аа 1289 1885 XII/23», чорним чорнилом, — на форзаці. Шифр «Аа 1289», чорним чорнилом, на арк. 1 і 2. «№ 11», коричневим чорнилом, «332» — на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 177 (Устав Константинопольський).

253. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Без кінця. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 302, № 19

Інципіт: «Оупованіе по в~р[~ имеu. коснух (затерто) же cu тредолюбие книз~ сеи».

Експліцит: «zко мт~и плачюои и во(з)вtличашt».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 562 арк. Останній аркуш приклеєний до нижньої дошки оправи, дописаний при реставрації оправи XVII ст.; від арк. 453 відірваний правий нижній кут; арк. 227 розірваний навпіл. Зошитів 69: I^7, II^6, III^8–VIII^8, IX^{12}, X^8–LXIX^8. За сигнатурою зошитів 70, LXII зошит позначений як LXIII. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, майже вся обрізана.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 140). Філіграні: 1) глечик із однією ручкою, розеткою, півмісяцем і літерами *PO* (арк. 9/13) — под. Briquet № 12804 (1588 р.); 2) глечик із двома ручками, чотирилисником і літерами *AC* або *AG* (арк. 549/551) — под. Лихачев № 4126 (1587 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 140 × 90, рядків 22–23. Рубрикація місяців у місяцеслові та розділів Тріоді у правому верхньому куті аркуша; рубрикація глав, гласів, часів, Маркових глав, значки свят та позначки «зри» на бічному полі.

Письмо. Півустав XVI ст. Два почерки: 1) 1–555 зв.; 2) 556–561. Чорнило коричневе; заголовки, рубрикація глав, позначки «зри» кіноварні. Значки свят виконані кіновар'ю та чорним чорнилом; крупними кіноварними крапками відділені слова в переліках назв піснеспівів, імен святих. Почерком XVIII ст. редакторські правки.

Оздоблення. Над заголовками залишене місце для заставок. Кінцівки колофоном, під ним крапка з комою. Заголовні ініціали у місяцеслові виконані чорнилом, малі ініціали прості кіноварні. У заголовках в'язь. У Мінеї на бічному полі навпроти першого числа кожного місяця літера «а», яка прикрашена елементами рослинного орнаменту.

Оправа. Первинна, кін. XVI – поч. XVII ст., Росія. Дошки в коричневій шкірі червонястого відтінку. Кришки з кантами, рантами та частковими скосами по обрізах з лицьового боку; нижня відривається від блока. Товщина кришок біля корінця менша, ніж у бічного обрізу. Блок шитий на три подвійні шнури. Корінець блока прямий, глухий, з бинтами. Каптали приклейні, плетені з білої та блакитної ниток. Від форзаців лишилися приклейні частини. Фурнітура (жуки) на нижній кришці: в центрі круглий, в кутах краплевидні (лишилося два у верхніх кутах). Сліпе тиснення (кришки, корінець та ранти) збереглося незадовільно. На верхній кришці прямокутний середник — бл. Клепиков 1960 табл. III–16, № 119 (перш. пол. XVII ст., Московський Печатний двір Троїце-Сергієвої лаври).

Зміст. Арк. 1–4. Передмова і повчання про устав; покажчик глав; заголовок відсутній; поч.: «Оупованіе по в-р... (затерто) же сі тредолюбие книз- сеи».

Арк. 5–78. Загальна частина. Заголовок: «Уставь церковн-и служб-...».

Арк. 79–398. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: свт. Іоанна, архієп. Новгородського, 7 вересня; блгвв. кнн. Феодора Смоленського та чад його Давида і Константина, Ярославських чудотворців, 19 вересня; мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, та боярина його Феодора, чудотворців, 20 вересня; прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; прп. Саватія Соловецького, 27 вересня; прп. Григорія Пельшемського (у ркп. — «иже на Пельшм-»), Вологодського чудотворця, 30 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Сави Вишерського, Новгородського, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 28 жовтня; прп. Авраамія, архім. Ростовського, 29 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 6 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); блж. Максима, Христа ради юродивого, Московського чудотворця, 11 листопада; прп. Никона Радонезького, 17 листопада; блгв. вел. кн. Олександра Невського, 24 листопада (за суч. календарем — 23 листопада); Освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада; ікони Знамення Пресв. Богородиці в Новгороді, 27 листопада; свт. Феодора, архієп. Ростовського, 28 листопада; прп. Сави Сторожевського Звенигородського, 3 грудня; свт. Стефана спов., архієп. Сурозького, 15 грудня; свт. Петра, митр. Московського, 21 грудня; прп. Павла Обнорського («иже на Обнор-»), 10 січня; прп. Сави, архієп. Сербського, 13 січня; прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; прп. Симеона Сербського, 13 лютого; рівноап. Кирила, 14 лютого; прп. Євфимія Суздальського, чудотворця, 2 квітня (за суч. календарем — 1 квітня); мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; прп. Зосими Соловецького, 17 квітня; свт. Стефана, єп. Пермського, 26 квітня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; прп. Антонія Печерського («иже на кїев-»), 7 травня (!); перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; прп. Макарія Глушицького, 13 травня (за суч. календарем — 12 жовтня); блж. Ісидора Ростовського, Христа ради юродивого, чудотворця, 14 травня; свт. Ісайї, єп. Ростовського, чудотворця, 15 травня; знайдення мощей (у ркп. — перенесення) свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія,

єп. Ростовського, 23 травня; прп. Никити, стовпника Переяславльського, 23 травня (за суч. календарем — 24 травня); свт. Ігнатія, єп. Ростовського, чудотворця, 27 травня (за суч. календарем — 28 травня); прп. Діонісія Глушицького, 1 червня; Стрітення чудотворної ікони прп. Димитрія Вологодського, 3 червня; прп. Кирила Білозерського, 9 червня; рівноап. кн. Ольги, 11 червня (!); прав. Прокопія, Христа ради юродивого, Устюзького чудотворця, 8 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; блж. Василія, Христа ради юродивого, Московського чудотворця, 2 серпня; свт. Питирима, Пермського, 19 серпня; прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня; перенесення мощей свт. Петра, митр. всієї Русі, 24 серпня; Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці, 26 серпня.

Арк. 399–524. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 525–555. Додаткові пояснення до загальної частини уставу щодо церковного співу, порядку богослужінь у храмах, присвячених тому чи іншому святому або святу. Заголовок: «Потребно есть і должно в-дати ј останц-хь оустава ...».

Арк. 555 зв.–561 зв. Антифони, величання на свята всього року, богородични, хрестобогородични за гласами Октоїха.

Арк. 562 (нижній форзац). Уривок з правил поведінки мирян у храмі (почерком XVII ст.).

Записи. 1) 1602 р., історичний, російським скорописом, на арк. 524 зв., коричневим чорнилом, що вицвіло: «Л-(т) ≠рр~а [1601 р.] і рі~ [1602 р.] голо(д) бы(л) в руской зе(м)ле. ро(ж) была на мо(с)кве по семи руб(л)ев».

2) XVII ст., власницький, російським скорописом, на арк. 1–15, коричневим чорнилом: «Сиа Книга уставъ Церковно(и) церкви Про[рока] Илiи что над ... (далі нерозбірливо) ио(р)дань (?)».

3) XVII ст., вкладний, російським скорописом, на арк. 8–23, темно-коричневим чорнилом: «Книга Глаголtмая јко црько(в)нot Чи(с)тота Ttлt(с)на(я) д(у)ше(в)нot с(п)actнit уставъ Соао(н)тьtва с(ы)на Соломатова и хто по ct(и) Книгt стант(тъ) ходити іно за не(го) бг~а молити а по и(с)хо(д) дш~и tго за и оупокои t(го) поми Пјминати (так в рук) а поло(ж)илъ Ілиіt пророку и (д)митрtю Селу(н)скому в до(м) в до(м) (!) а по(д)писа(л) сию книгоу» (далі запис відсутній).

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 196», чорним чорнилом, на корінці та на форзаці. «№ 92. Уставъ» на форзаці. «92» на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1, 161, 326.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1892, 29 (XVI ст.).

254. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Завершено 3 квітня 1590 р. Писець Іван, Ананіїв син, Шапкін.

Ф. 302, № 18

Інципіт: «ѡ многи(х) типикъ іер(с)лимьскаго. И ст~ыа горы».

Експліцит: «въскр(е)~съ из мр~тв(х) поющи(z) ти, алл~уїа. т(ж)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 518 арк. (1–72 — XVI ст.; 73–74 — XVII ст. (?); 75–518 — XVI ст.). Чисті аркуші: 8 зв., 73 зв. На арк. 1–4 незначні пошкодження, арк. 309 розірваний; на арк. 75–77 обірвані верхні кути. Сліди замокання. Ркп. реставрований у XVIII ст. (?); арк. 73–74 вставлені при реставрації. Пагінація олівцем перекреслена, замість цього пронумеровані аркуші. Зошитів 65: I^{7}, II^{10}, III^{8}–VIII^{8}, IX^{7}, X^{5}, XI^{8}–LXIV^{8}, LXV^{5}. Між зошитами IX і X два вставні аркуші. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля, збереглася частково.

Матеріал письма. Папір 4° (195 × 150). Філіграні: 1) глечик із розеткою, квіткою та літерами *IP*, літери проглядаються нечітко (арк. 10/15) — тип Briquet № 12757 (1583 р.); 2) глечик із малюнком (?) (арк. 474/481) — тип Лихачев № 4102 (1590 г); 3) глечик із літерами *L... (?)B* (арк. 138/141) — аналог не виявлений; 4) глечик із літерами *SP* (?) (арк. 45/48) — тип Briquet № 12813 (1580–1582 рр.). Папір на арк. 73–74 пізній, без філіграні (XVII ст.?).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 90, рядків 23. Рубрикація глав, Маркових глав, чисел місяця, значків свят, позначки «зри», «зна(м)» («знамение») на бічному полі. Рубрикація місяців у верхньому куті звороту аркуша.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., дрібний, з легким нахилом. Почерк один; писець Іван, Ананіїв син, Шапкін. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали, рубрикація глав кіноварні, іноді кіновар'ю виконані крапки. На арк. 73–74 почерк пізній, стилізований півустав і в'язь (XVII ст.?).

Оправа. Первинна, 90-ті роки XVI ст., реставрована у XVII ст. (?). Дошки в шкірі, темно-коричневій на кришках, світло-коричневій на корінці, надставленій при реставрації. Кришки завтовшки близько 11 мм, з кантами, рантами та незначними частковими скосами на лицьовому боці. На верхній кришці вздовж корінця тріщина, частини кришки тримаються разом за рахунок покриття та кінців шнурів шиття. Шиття на три подвійні шнури, при реставрації корінець між ними був обклеєний смужками шкіри. Каптали приклейні, плетені з малинових та синіх шовкових ниток, поставлені при реставрації, зберігся тільки верхній. Шпенькові застібки втрачені, їхнє розміщення нехарактерне для східнослов'янської інтролігаторської традиції: отвори для шпеньків знаходяться на лицьовому боці верхньої кришки на відстані 22 мм від довгого (бічного) ребра кришки. Плаські ремені застібок поновлені при реставрації (зберігся один). Сліпе тиснення (кришки, ранти) збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–2, арк. 4 зв.–8. Передмова і повчання про устав. Заголовок: «епование по в-ре им-а коснухжесі трудолюбне книзе сеи. оуставъ (же) есть јко цр~ковное. избранъ с~тыми ѡцы»; поч.: «ѡ многи(х) типикъ іер(с)лимьскаго. И ст~ыа горы. I ѡ студитова. I ѡ многи(х) ст~ы(х) ѡць».

Арк. 2 (унизу). Покажчик глав.

Арк. 9–73. Загальна частина: «Уставь цр~ковн-и служб- ...».

Арк. 74–376 зв. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: свт. Іоанна, архієп. Новгородського, 7 вересня; блгвв.

кнн. Феодора Смоленського та чад його Давида і Константина, Ярославських чудотворців, 19 вересня; мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, та боярина його Феодора, чудотворців, 20 вересня; прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; прп. Саватія Соловецького, 27 вересня; прп. Григорія Пельшемського (у ркп. — «иже на Прьшм-»), Вологодського чудотворця, 30 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Сави Вишерського, Новгородського, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 28 жовтня; прп. Авраамія, архім. Ростовського, 29 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 6 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); блж. Максима, Христа ради юродивого, Московського чудотворця, 11 листопада; прп. Никона Радонезького, 17 листопада; блгв. вел. кн. Олександра Невського, 24 листопада (за суч. календарем — 23 листопада); Освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада; ікони Знамення Пресв. Богородиці в Новгороді, 27 листопада; свт. Феодора, архієп. Ростовського, 28 листопада; прп. Сави Сторожевського Звенигородського, 3 грудня; свт. Стефана спов., архієп. Сурозького, 15 грудня; свт. Петра, митр. Московського, 21 грудня; прп. Павла Обнорського («иже на Обнор-»), 10 січня; прп. Сави, архієп. Сербського, 13 січня; прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; прп. Симеона Сербського, 13 лютого; рівноап. Кирила, 14 лютого; свт. Іони, митр. Київського і всієї Русі, чудотворця, 31 березня; прп. Євфимія Суздальського, чудотворця, 2 квітня (за суч. календарем — 1 квітня); мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; прп. Зосими Соловецького, 17 квітня; свт. Стефана, єп. Пермського, 26 квітня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у св. хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; прп. Антонія Печерського («иже на кїев-»), 7 травня (!); перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; прп. Макарія Глушицького, 13 травня (за суч. календарем — 12 жовтня); блж. Ісидора Ростовського, Христа ради юродивого, чудотворця, 14 травня; свт. Ісайї, єп. Ростовського, чудотворця, 15 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Никити, стовпника Переяславльського, 23 травня (за суч. календарем — 24 травня); свт. Ігнатія, єп. Ростовського, чудотворця, 28 травня; Стрітення чудотворної ікони прп. Димитрія Вологодського, 3 червня; прп. Кирила Білозерського, 9 червня; рівноап. кн. Ольги, 11 червня (!); прав. Прокопія, Христа ради юродивого, Устюзького чудотворця, 8 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; свт. Питирима Пермського, 19 серпня; прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня; перенесення мощей свт. Петра, митр. Київського, 24 серпня; Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці, 26 серпня; прп. Олександра Свірського («на свер-»), чудотворця, 30 серпня.

Арк. 377–491. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 491 зв.–518. Додаткові пояснення до загальної частини уставу щодо церковного співу, порядку богослужінь у храмах, присвячених тому чи іншому святому або святу. Заголовок: «Потребно есть і должно в-дати ј останц-хь оустава ...».

Арк. 518–518 зв. Антифони за гласами Октоїха.

Записи. На бічних полях ркп. збереглися помітки олівцем щодо змісту Уставу, вірогідно, рукою митр. Макарія (Булгакова).

Після тексту півуставом XVII ст. дописані стихи часів.

Записи. 1) 1590 р., писця, півуставом, на арк. 1– 8, світло-коричневим чорнилом: «Ct zз ива(н~) ананіt(в) сн~ъ шапкинъ прода(л) tсми сію книге еставь в до(м) ст~оме мч~нке Гtjргію и ст~ои мч~нцt параскобгїи нареченно(и) пztницt, а книга моz река, а по(д)писа(л) сію книге са(м) своею рукою, а писана сіа книга, л-та ≠рч~и [1590 р.] м(с)~ца, априлz, въ, г,~ д~нь».

2) XVII ст., власницький, російським скорописом, на арк. 2–14, чорним чорнилом: «Ciz Книга Уставъ церкви великомученика гео(р)гия еже на ... (?) на вологд-».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Аа 194», чорним чорнилом, на ярлиці, на корінці та червоним олівцем на внутрішньому боці верхньої кришки. «№ 90», олівцем, на арк. 1. Штамп «Библіотека Кіевской Духовной академіи» на арк. 1, 214, 376 зв.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1891, 28–29.

255. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Кінець XVI ст.

Ф. 301, № 194 л

Інципіт: «бываюои(х) чре(з) все л-то».

Експліцит: «приноситъ къ цр~ькви и прјчи(м) братіа(м) вс-(м)».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 294 арк. Сліди реставрації. Зошитів 41: I^8–VII^8, VIII^5, IX^8–XIV^8, XV^6, XVI^4, XVII^2–XVIII^{12}, XIX^6, XX^8–XXIII^8, XXIV^7, XXV^8, XXVI^6, XXVII^8, XXVIII^5, XXIX^8, XXX^4, XXXI^8–XXXVII^8, XXXVIII^7, XXXIX^3, XL^6, XLI^2. Сигнатура зрізана.

Матеріал письма. Папір 2° (310 × 195). Філіграні: 1) герб Гоздава (арк. 3) — под. Каманін № 292 (1592 р.); 2) герб м. Любича (арк. 69) — под. Каманін № 57 (1592 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 240 × 140, рядків 26. Рубрикація глав, чисел у місяцеслові і значки свят, позначки «зри» на бічному полі.

Письмо. Півустав др. пол. XVI ст., дрібний, широкий, з невеликим нахилом управо. Почерк один. Чорнило світло-коричневе; заголовки, ініціали та позначки на полях кіноварні.

Оправа. XVII–XVIII ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком, зі значними втратами. Бічний обріз та торці кришок вздовж нього місцями пошкоджені гризунами. Обрізи забруднені, на бічному проглядають сліди блідо-зеленого фарбування. Від форзаців лишилися приклеєні частини. Від застібок збереглися два накладні литі пробої та прямокутна іржава прикріпа. Сліпе тиснення (кришки, корінець та ранти) збереглося частково. На верхній кришці в центрі орнаментальний кибалковий середник.

Зміст. Арк. 1–50. Загальна частина. Заголовок: «Главизны суои оуказаніе въ настоzоеи сеі кнїз-, оуста(в) мал-и ве(ч)рни, чинъ ї оуставъ бд-нию, сиіре(ч) велицеї ве(ч)рни. Ї оутрені не(д)лно. ј бд-нїи(х) Всенооны(х)»; поч.: «бываюои(х) чре(з) все л-то». Включає передмову і повчання про устав (арк. 2–4).

Арк. 50–96 зв. Маркові глави.

Арк. 96 зв.–223 зв. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 27 жовтня (за суч. календарем — 28 жовтня); прп. Варлаама Хутинського, 5 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); свт. Петра, митр. «митрополїа роускыа», 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня.

Арк. 223 зв.–225 зв. Вказівки до загальних служб святим та на требах.

Арк. 225 зв.–284 зв. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 284 зв.–285. Покажчик євангельських воскресних утреніх читань і євангельських та апостольських читань на літургії за Октоїхом на рік.

Арк. 286–290. Тропарі, іпокої, прокімни недільні; «стовпи» євангельські, троїчни в пости за гласами Октоїха.

Арк. 290–294. Тропарі, кондаки, богородични, хрестобогородични седмичні; одпусти святкові.

Запис. 1) Кін. XVI ст., писця, на арк. 166 зв., в останньому рядку текста, кіновар'ю: «м(с~)ць Авгоу(с)ть. Сл~нце. погибло л~ дн~ь».

2) 18 травня 1604 р., вкладний, прихожан храму Миколая Чудотворця козацького [у м. Рильську, див.: Изв. 1878, 41] скорописом, на арк. 4–17, темно-коричневим чорнилом: «Ct u(з) ctменъ. ctмtна(в) сн~ъ шатила. да u(з) пt(р)во(й) бариса(в) сн~ъ да я(з) руда(к) григо(р)tвъ сн~ъ. да яз. uко(в). да u(з) василt(й). да u(з) миха(й)ла. да u(з) жадя данила(в) сн~ъ кликуно(в). да u(з) пt(т)руша полажили tсми книгу оуста(в) во храмt ст~ого николы чудатво(р)ца козацькага в слабад- в в-ки нtпо(д)вижна. и хто в сию книгу во оуста(в). оуступи(т)ца игумt(н) или по(п) или диuко(н) или диuкъ или проста(й) чл~в-къ хто вынtct(т) и(с) цtркви бt(з) в-дама и то(т) с нами расуди(т)ца пtpt(д). хс~томъ на (в)таро(м) с(т)рашнtмъ судуои хс~вt и буде(т) прокля(т) ствuтыми пцы. т~ .ї~~и~и. ижt в ник-и а по(д)писал мок-tць івана(в) сн~ъ б-лага. л~-. т~а. р~ р~ві а м-с~ца. маия ва j(с)мо(й) надtct(т) дt(н)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифри «68/294», коричневим олівцем; «292», синім олівцем; «Л 194», олівцем, — на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у грудні 1978 р. від архім. Анатолія, настоятеля Рильського Миколаївського монастиря, дійсного члена ЦАТ (Изв. 1878, 41, датоване 1604 р.). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 76 (поч. XVI ст.).

256. УСТАВ ЦЕРКОВНИЙ. Кінець XVI ст.

Ф. 306, № 19

Інципіт: «оуставъ малои вечерни».

Експліцит: «tже за вс-хъ терпиши. сн~е и боже мои».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 221 арк. Ркп. реставрований; кілька аркушів підклеєно біля корінця. Зошитів 28: I^7, II^8–XXVII^8, XXVIII^6. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 190). Філігрань герб Тупа підкова — под. Каманін № 95 (1599 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 210 × 130, рядків 33. Колонтитул із позначенням місяця у місяцеслові на верхньому полі (на арк. 84–94 замість листопада — жовтень). Рубрикація глав, позначка «зри», значки свят, числа у місяцеслові на бічному полі.

256. Устав церковний

Письмо. Півустав кін. XVI ст., дрібний, без нахилу. Почерк один. Чорнило темно-коричневе; заголовки, ініціали, колонтитули з позначенням місяців, значки свят, рубрикація глав кіноварні. Почерки додатків: півустав кін. XVI ст. на арк. 165 зв.; півустав XVII ст. на арк. 221 зв.; півустав др. пол. XVII ст. на арк. 220.

Оздоблення. Заставки-плетінки: на арк. 4 кіноварні з кіл і ромбів; на арк. 32 три плетінки неправильної форми, з'єднані переплетеною змійкою, виконані чорним чорнилом; на арк. 59 з п'яти кіл із зооморфними елементами; зафарбовані жовтою, світло-коричневою, блакитною фарбами та кіновар'ю. Кінцівки колофоном, під ними невеличкі плетінки. Заголовні ініціали прості кіноварні. У заголовках в'язь.

Оправа. Ост. чв. XVII ст., реставрувалася у XIX ст. Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком; з втратами, місця втрат надставлені полотном. Обрізи синьо-зелені. Форзаци пришивні (XIX ст.), вільні аркуші форзаців відірвані від блока і випадають. На приклейному аркуші нижнього форзаца вирізано вікно, щоб зберегти текст записів XVII ст. Від застібок лишилися врізні латунні накладні пробої, фрагменти пласких ременів. Фурнітура: на нижній кришці три латунні тиснені наріжники з пуклями різної форми та жук краплевидної форми у правому верхньому куті. Сліпе тиснення (нижня кришка, обрамлення верхньої кришки), тиснення золотом (заповнення внутрішнього простору обрамлення верхньої кришки — середник, косинці, басми) збереглося частково. На верхній кришці в середині рамки трикутні косинці, в центрі овальний сюжетний середник: «Розп'яття з двома Предстоячими», що облямовується вісьмома басмами двох видів, по його контуру текст тропаря Хресту: Кресту Твоему поклониемъси Въладыко і свитое воскресеніе Твое поемъ і славімъ.

Зміст. Арк. 1. Покажчик глав. Заголовок: «Главизны суои указание въ настоzоей сей книзи»; поч.: «оуставъ малои вечєрни».

Арк. 2–3 зв. Передмова і повчання про Устав.

Арк. 4–31. Загальна частина: «Устав церковныz слоужбы . . .».

Арк. 32–58. Маркові глави.

Арк. 59–165. Місяцеслов: вказівки до богослужінь за Мінеєю. Слов'янські та давньоруські пам'яті та свята: мц. Людмили, кн. Чеської, 16 вересня; блгвв. кнн. Феодора Смоленського та чад його Давида і Константина, Ярославських чудотворців, 19 вересня; мчч. і сповв. Михаїла, кн. Чернігівського, та боярина його Феодора, чудотворців, 20 вересня; прп. Сергія Радонезького, 25 вересня; блгв. кн. Вячеслава Чеського, 28 вересня; Покров Пресв. Богородиці, 1 жовтня; прп. Параскеви Сербської, 14 жовтня; свт. Діонісія, митр. Київського, 15 жовтня (за суч. календарем — єп. Суздальського, 26 червня); прп. Іоанна Рильського, 19 жовтня; перенесення мощей свт. Іларіона Меглинського, 21 жовтня; свт. Арсенія, архієп. Сербського, 27 жовтня (за суч. календарем — 28 жовтня); прп. Авраамія, архім. Ростовського, 29 жовтня; прп. Варлаама Хутинського, 5 листопада (за суч. календарем — 8 листопада); Освячення церкви вмч. Георгія в Києві, 26 листопада; ікони Знамення Пресв. Богородиці в Новгороді, 27 листопада; свт. Петра, митр. Київського, 21 грудня; прп. Сави, архієп. Сербського, 14 січня; прп. Димитрія Прилуцького, Вологодського, 11 лютого; свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 12 лютого; прп. Симеона Сербського,

13 лютого; рівноап. Кирила, 14 лютого; свт. Євфимія, архієп. Новгородського, чудотворця, 11 березня; свт. Іони, митр. Київського і всієї Русі, чудотворця, 31 березня; мчч. Антонія, Іоанна та Євстафія Литовських, 14 квітня; свт. Стефана, єп. Великопермського (у ркп. — «Паремскаго»), 26 квітня; прп. Пафнутія Боровського, 1 травня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 2 травня; прп. Феодосія, ігум. Києво-Печерського, 3 травня; перенесення мощей свт. Миколая, 9 травня; блж. Ісидора Ростовського, Христа ради юродивого, чудотворця, 14 травня; свт. Ісайї, єп. Ростовського, чудотворця, 15 травня; знайдення мощей свт. Олексія, архієп. Київського і всієї Русі, 20 травня; знайдення мощей свт. Леонтія, єп. Ростовського, 23 травня; прп. Никити, стовпника Переяславльського, 23 травня (за суч. календарем — 24 травня); прп. Євфросинії, ігум. Полоцької, 24 травня (за суч. календарем — 23 травня); перенесення мощей свтт. Кіпріана, Фотія та Іони Московських, 27 травня; свт. Ігнатія, єп. Ростовського, чудотворця, 28 травня; вмч. Іоанна Нового, 2 червня; прп. Кирила Білозерського, 9 червня; прп. Антонія Печерського, 10 липня; рівноап. кн. Ольги, 11 липня; рівноап. кн. Володимира, 15 липня; мчч. блгвв. кнн. Бориса і Гліба, у хрещенні Романа і Давида, 24 липня; святкування Всемилостивому (у ркп. — «Милостивому») Спасу, 1 серпня; перенесення мощей прп. Феодосія Печерського, 14 серпня; прп. Авраамія Смоленського, 21 серпня; перенесення мощей свт. Петра, митр. Київського, 24 серпня; Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці, 26 серпня.

Арк. 165 зв. Многоліття на вечерні (кін. XVI ст.).

Арк. 166–214. Вказівки до богослужінь за Тріоддю.

Арк. 214–215. Вказівки до богослужінь загальних святим та на требах.

Арк. 215–215 зв. Покажчики воскресних утреніх читань, апостольських і євангельських читань на літургії на рік за гласами Октоїха.

Арк. 215 зв.–217 зв. Прокімни та алілуарії; одпусти святкові.

Арк. 217 зв.–221. Тропарі, іпакої за гласами Октоїха; тропарі, кондаки, богородични седмичні.

Арк. 220. Тропар 4 гласу «Боже отец наших», після тексту ркп. (др. пол. XVII ст.).

Арк. 221 зв. Воскресні кондаки восьми гласів (XVII ст.).

Записи. 1) XVII ст., власницький, на арк. 1, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Книга мн(с)тра Мтжиго(р)ского».

2) XVII ст., на внутрішньому боці нижньої кришки оправи, українським скорописом, коричневим чорнилом: «Во юно(с)ти нt хотzоу труждати cz во (с)таро(с)ти зло по(с)траждtтъ».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 7», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Рукопис надійшов до ВР 31.03.1930 р. з Лаврської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 41, арк. 28–37).

Опис. Петров 1896, 12 (XVII ст.).

257. ХРОНОГРАФ. Уривки. 60–80-ті роки XVI ст.

Ф. XXXIII, № 2

Інципіт: «во имена мрт~~вы(х) чл~къ».

Експліцит: «буд(и) же готовъ заетра. Мjbcти (ж) истеза».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 7 арк. Сліди замокання. Ркп. реставрований і оправлений у XIX ст.

Матеріал письма. Папір 4° (185 × 135). Філігрань сфера із зірочкою вгорі, збереглася частково, — третя чв. XVI ст. (?).

Організація сторінки. Поле тексту 185 × 150, рядків 20.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один. Чорнило темно-коричневе.

Оправа. XIX ст. Складена: світло-коричнева шкіра (корінець гладкий без тиснення) та мармуровий папір (картонні кришки). Один зшиток, заново зшитий по згину та обрізаний. Приклейні форзаци.

Зміст. Уривок Біблійної історії від Авраама до Мойсея; поч.: «во имена мрт~~вы(х) чл~къ»; обривається словами «буд(и) же готовъ заетра. Мjbcти (ж) истеза ...».

Записи. Бл. 1906 р., чорним чорнилом, на вільному аркуші форзаца: «Отрывокъ Ркп. XVI-го в. (филигр. № 3112 и 3113 — 1573 г.) (7 листов) (Пріобр-т. въ Москв- въ октябр- 1906 г.)» (підпис Ю.А. Яворського).

Старі шифри, штампи, наклейки. Ярлик з шифром «Библиотека Сергея Івановича Маслова, передана в дар ГПБ АН УРСР № 2» на верхньому форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов у складі архіву С.І. Маслова, який був переданий до ВР 27.08.1965 р. і 20.09.1966 р. (Книга надходжень ВР НБУВ за 1957–1985 рр., арк. № 4, арк. 11 зв., № 47-а; арк. № 5, арк. 12 зв., № 53).

Опис. Фондовий.

258. ХРОНОГРАФ. Без кінця. 70–80-ті роки XVI ст.

Ф. 268, № 68.

Інципіт: «По дари(и) же цр~и а(р)сумунінинт цр(с)твова алтксандръ макидо(н)скии».

Експліцит: «j нем жt ширі ... сано при ц-сар- карл-».

Мова. Цсл. укр. ред. Позначки польською мовою (XVIII ст.).

Кількість аркушів та стан збереженості. 519 арк. Чисті аркуші: 62 зв., 121 зв.–122, 403 зв.–406 зв. Зошитів 66 по 8 аркушів. Сигнатура часу створення ркп. посередині нижнього поля аркуша. Від LXVI зошита зберігся один аркуш (останній).

Матеріал письма. Папір 4° (210 × 160). Філіграні: 1) герб із двома перехрещеними ключами і літерою *B* під ними (арк. 4/5) — тип Briquet № 3905 (1569 р.); 2) герб Сокира (арк. 78/92) — тип Каманін № 207 (1575 р.); 3) хрест у підкові (арк. 57/58) — тип Каманін № 10 (1572 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 160 × 100, рядків 18. Рубрикація деяких глав.

Письмо. Скоропис укр. др. пол. XVI ст. Пряма мова іноді виділена кіновар'ю. Почерків п'ять: 1) 1–6 зв., 8–147; 2) 147 зв.–403; 3) 407–519 зв.; 4) 7; 5) 7 зв. Багато описок, пропущених літер. Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Редакторські правки XVIII ст. на бічному полі.

Оздоблення. У кінцівках текст у вигляді укороченого рядка посередині аркуша (арк. 62) або чотирьох таких рядків (арк. 72 зв., 73, 118, 118 зв.).

Оправа. Сер. XVII – поч. XVIII ст.(?). Суцільношкіряна палітурка коричневого кольору, шкіра дала усадку: ширина палітурки менша за блок. Капталів не було. При повторному оправленні ркп. кінці шнурів від первинного шиття кріпилися на клей, а зверху заклеювалися макулатурним папером. Лишилися фрагменти форзаца на заворотах покриття. По бічному обрізу в палітурці лишилися круглі отвори для зав'язок. Сліпе тиснення (кришки, корінець) місцями збереглося незадовільно.

Зміст. Хронограф західноруської редакції 1527 р.: Олександрія, поч.: «По дари(и) же цр~и а(р)сумунінинт цр(с)твова алткcандръ макидо(н)скии»; здобуття Цареграда, історія західноєвропейських і західнослов'янських країн (витяг із хроніки Мартина Бєльського); закінчується статтею про обрання Фердинанда королем Чехії в 1527 р. (арк. 519 зв.).

Старі шифри, штампи, наклейки. «XXX, 89», чорнилом, на форзаці та арк. 1.

Історія надходження. До ВР ркп. був переданий в дар від В.А. Чаговця 2.11.1959 р. (Книга надходжень ВР НБУВ за 1957–1985 рр., арк. 5 зв., № 26).

Опис. Фондовий.

259. ЧАСОСЛОВ. Без початку та кінця. Початок XVI ст.
Ф. 301, № 73 л

Інципіт: «и вс~ми моими чювствы».

Експліцит: «в~рно въпиющихъ. оускори на млтвоу и потщ».

Мова. Цсл. рос. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 145 арк. Арк. 31 випадає. Ркп. реставрований; при реставрації зошити перешиті, послідовність аркушів переплутана: арк. 31 повинний бути на початку, перед арк. 1. Між 131 і 132 бракує одного аркуша. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша та у лівому звороту, збереглася фрагментарно.

Матеріал письма. Папір 8° (175 × 130). Філігрань тіара — под. Лихачев № 1387 (1511 р.), под. Laucevičus № 1591 (1509 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 135 × 85, рядків 17. Рубрикація псалмів, кафізм, позначок «зри», піснеспівів.

Письмо. Півустав російський перш. чв. XVI ст. Почерк один. Чорнило світло-коричневе, подекуди вицвіло; кіновар.

Оздоблення. У заголовках в'язь. Заголовні ініціали прості кіноварні.

Оправа. Кін. XVIII – поч. XX ст. Дошки в темно-коричневій шкірі. Кришки з рантами та кантами по верхньому та нижньому обрізам, по бічному обрізу співпадають з книжним блоком. Верхня кришка разом з корінцем покриття відривається від книжного блока. Блок деформований, виходить за межі верхньої кришки. Від форзаців лишилися приклейні частини. Застібки втрачені. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно. В центрі верхньої кришки проглядає контур овального середника.

Зміст. Арк. 31, 1–4. Полуношниця повсякденна (закінчення); починається зі слів «... и вс~(х) иже въ бл~гоч(с)тїи скончившихси».

Арк. 4–14 зв. Полуношниця суботня.

Арк. 14 зв.–27 зв. Канон Св. Тройці з полуношниці недільної.

Арк. 27 зв.–54. Утреня.

Арк. 54–102. Часи з міжчассями.

Арк. 102–113. Вечерня.

Арк. 113–141 зв. Велике повечір'я. Лакуни: частина молитви Манасії зі слів «н-си положилъ покаа...» до слів «... выну всu дни живота моего» (між арк. 131 і 132).

Арк. 142–145 зв. Канон Богородиці, обривається кондаком «Заступнице христіаном непостыдная», словами «оускори на млтву и пото...».

Записи. Листопад 1900 р., дарчий, на форзаці, темно-коричневим чорнилом: «Служебникъ XVI в-ка отъ священника с. Мироновки, Кіев. губ., Іосифа Ольшевского ноябрь 1900 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 859», чорним чорнилом, на форзаці та олівцем на арк. 1. «№ 84», олівцем, на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1900 р. від Й. Ольшевського, священика у с. Миронівка Канівського пов. Київської губ., члена-кореспондента ЦАТ (Отч. 1900, 7). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 32.

260. ЧАСОСЛОВ з додатковими статтями. Без початку та кінця. Початок XVI ст.

Ф. 301, № 519 п

Інципіт: «їане тог(д)а пошлю агг~ли и вьзмуть рогы јвнїе».

Експліцит: «х~е бе~ нашь и теб- славоу вьзсилаемь».

Мова. Цсл. серб. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 216 арк. (1, 2 — форзацні). Кути та краї останніх аркушів, нижні поля деяких аркушів на початку ркп. обірвані. Ркп. реставрований, перешитий; поля підклеєні. Сигнатура проставлена пізніше (XVII ст.) посередині нижнього поля аркуша, не співпадає з фактичною послідовністю зошитів; при реставрації порушена послідовність зошитів і аркушів: після арк. 129 має бути арк. 186–214, після арк. 214 — арк. 130–185.

Матеріал письма. Папір 8° (140 × 100). Філігрань терези в подвійному колі, проглядається частково (арк. 8/26) — тип Лихачев № 3723, 3414 (кін. XV – поч. XVI ст.), Briquet № 2480 (1496–1521 рр.).

Організація сторінки. Поле тексту 100 × 70, 120 × 70, рядків 15.

Письмо. Півустав сербський перш. пол. XVI ст. Почерків п'ять: 1) арк. 1–129 зв.; 186–214 зв.; 2) арк. 130–145 зв.; 3) арк. 146–175 зв.; 4) арк. 176–185 зв.; 5) арк. 215–216 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Ініціали двох типів: кіноварні, іноді прикрашені дрібними рослинними елементами та двоконтурні кіноварні, зафарбовані темно-зеленою фарбою. Заголовки кіноварні, на арк. 39 зв.–73 зв. заголовки написані чорнилом з червонястим відтінком.

Оправа. XVII ст., Сербія (?). Дошки в коричневій шкірі з червонястим відтінком. Кришки врівень з блоком, на торцях жолобки, що перериваються, не доходячи до зовнішніх кутів, і закінчуються розгалуженням, а біля корінця заокруглюються назовні. Шиття «ланцюжком». Корінець заокругле-ний, глухий, гладкий. Каптали з губочкою, плетені на корінці, з косим розташуванням стібків з ниток зеленого, жовтого, малинового та синього кольорів. Форзаци пришивні, є зшитками з чотирьох аркушів, збереглися частково. Від застібок лишилися металеві іржаві шпеньки та тричастинний

261. Часослов

ремінь без наконечника. Сліпе тиснення (кришки, корінець, торці) місцями збереглося незадовільно: на обох кришках проглядає рамка з бордюрних басм, що облямовується потрійними лініями, та орнаментальні ромбовидні середники однакових форми і розміру, але іншого рисунка. На торцях кришок біля зовнішніх кутів відтиснуті по дві шестипелюсткові розетки.

Зміст. Арк. 1–7. «Вопрошеніє іоанна богослова и евангелиста ј пришествіи господни», без початку; починається словами «... Ѷјане тог(д)а пошлю агг~ли и вьзмуть рогы јвнЇе».

Арк. 7 зв.–13. «Слово ј показаніє г(д~)а нашего Ї~с х(с~)а како птвеоати на сѴде».

Арк. 11–19. «Слово о р~ гр-с-(х) непростени(х)».

Арк. 19–25 зв. «Слово Ѵпросъ ј пче нашь».

Арк. 26–39 зв. Канон молебний Пресв. Богородиці (Паракліс).

Арк. 39 зв.–41. «Въпро(с) за ср-доу и петькъ»

Арк. 41–46 зв. «Ѩко по(д)обаіть съгр-шаюоиЇмъ припа(д)атЇ на мл(с~)рдЇе бжЇе. а не јчаватЇ» (заклеєно).

Арк. 46 зв.–79. Оповідання з патериків.

Арк. 79 зв.–83. Молитви на сон грядущим.

Арк. 83–90 зв. Стихири святим: мч. Феодору Трону, мч. Феодору Стратилату, 40 мчч. Севастійським, свт. Василію Великому, свт. Григорію Богослову, вмч. Варварі, вмч. Марині, свт. Миколаю, трьом святителям, вмч. Георгію, рівноап. Константину та Єлені, а також стихири трьох дванадесятих свят: Стрітення Господнього, Вознесіння Господнього, Різдва Христового.

Арк. 90 зв.–94 зв. Канон Господу Ісусу Христу на кожен день.

Арк. 94 зв.–101. Чернечі молитви.

Арк. 101–110 зв. Молебна служба (Паракліс) свт. Миколаю.

Арк. 110 зв.–113 зв. Великопісні стихири: у суботу м'ясопусної седмиці, Неділю сиропусну, у п'ятницю 1-ї седмиці посту.

Арк. 114–129 зв. Чинопослідування за Часословом: часи з міжчасеями до початку 3 часу.

Арк. 130–176. Ірмоси канонів (в ркп. — катавасії) Богородиці, Хресту, служб Різдва Христового, Богоявлення, Стрітення Господнього, Неділі вайї («на цв-тоносЇє»), Сходження Св. Духа, два канони Господу Ісусу Христу, інший канон Хресту, канон Ангелу Хранителю.

Арк. 176–177. Виписки з Номоканону, з правил щодо Св. Дарів.

Арк. 177 зв.–178 зв. Одпустительні недільні тропарі, богородични та іпакої, гласи 6–8.

Арк. 179 зв.–185 зв. Канон молебний Архангелам Михаїлу і Гавриїлу та Ангелу Хранителю.

Арк. 186–207. Чинопослідування за Часословом: часи з міжчасеями, з 3 часу (продовження після арк. 129 зв.), чин зображальних, чин про панагію (в ркп. — «Идущим на трапезу»), 9 час, обривається на закінченні міжчасся 9 часу, словами «х~е бе~ нашь и теб- славоу вьзсилаемь».

Старі шифри, штампи, наклейки. «о. 8. 30», коричневим чорнилом, на форзаці. «№ 20», олівцем, на вільному аркуші форзаца.

Історія надходження. Ркп. надійшов до бібліотеки КДА від архім. Антоніна (Капустіна). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Петров 1875, 456–459 (XVI ст.).

261. ЧАСОСЛОВ. Без початку. 1575 р. Писець Никифор піп.
Ф. 301, № 75 л

Інципіт: «и сьхра[нихъ поути твоu]» (обірване).
Експліцит: «Вс-(м) пр-(д)ста».
Мова. Цсл. молд. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 218 арк. Від перших трьох аркушів збереглися лише фрагменти у восьму частину аркуша; арк. 72 розірваний; кілька аркушів вирізано. Ркп. реставрований; частину аркушів підклеєно; вставні арк. 110, 219. Наявних зошитів 41: I^{6}–III^{6}, IV^{8}, V^{6}, VI^{8}–VIII^{8}, IX^{8}–XIII^{8}, XIV^{6}–XV^{6}, XVI^{8}, XVII^{6}, XVIII^{8}, XIX^{5}, XX^{8}, XXI^{8}, XXII^{10}, XXIII^{3}, XXIV^{6}, XXV^{3}, XXVI^{6}, XXVII^{5}, XXVIII^{8}–XXX^{8}, XXXI^{11}, XXXII^{10}–XXXIV^{10}, XXXV^{5}, XXXVI^{4}–XLI^{4}. Від I зошита збереглися уривки трьох аркушів; у X зошиті бракує пяти аркушів (між арк. 46 і 47); у XII зошиті бракує останнього аркуша (між арк. 54 і 55); від XIII зошита залишилися два аркуші (арк. 55, 56); між 189 і 190 бракує одного зошита; У XLI зошиті останній аркуш вставний (арк. 219). Сигнатура часу створення ркп. у правому нижньому куті аркуша, майже вся зрізана при реставрації, збереглася фрагментарно.

Матеріал письма. Папір 8° (185 × 125). Філігрань кабан — тип Лихачев № 2389 (1575 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 150 × 100, рядків 19. Рубрикація. Колонтитул пізній, вписаний після реставрації ркп.

Письмо. Півустав сер. XVI ст. Почерк один; писець Никифор піп. Чорнило світло-коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. на арк. 186 зв. Півустав XVIII ст. на арк. 219.

Оздоблення. Заставки: на арк. 11 зв., 20 зв. плетінки-смужки; на арк. 107 двоконтурна прямокутна плетінка, прикрашена по кутах і справа султанами і завитками; в надвершші схематичне зображення обличчя, над ним кіноварний хрестик із трилисником; фон заштрихований коричневим чорнилом. Кінцівки у вигляді хвилястої лінії наприкінці рядка. У частині Часослова заголовні кіноварні ініціали з елементами рослинного орнаменту; на арк. 62 зв. плетінчастий двоконтурний кіноварний ініціал. У заголовках в'язь. На бічному полі арк. 91 зв. фрагмент орнаменту стародрукованого стилю чорнилом, виконаний пізніше (XVIII ст.?).

Оправа. Кін. XVIII – поч. XX ст. Дошки в коричневій шкірі з втратами. Верхня кришка біля корінця поточена жучком, тримається разом за рахунок шнурів та паперу, яким виклеєний зворот кришки. Від форзаців лишилися приклейні частини. Посередині бічного обрізу була одна застібка, яка зараз втрачена. Сліпе тиснення (кришки, корінець, ранти) збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–11 зв. Полуношниця повсякденна; починається з пс. 117, зі слів «и сьхра[нихъ поути Твоu]».

Арк. 11зв.–20 зв. Полуношниця суботня.

Арк. 20 зв.–33. Утреня.

Арк. 33–62. Часи з міжчассями. Текстові лакуни: закінчення 6 часу, із богородична «Яко не имамы дерзновения» міжчасся 6 часу до початку молитви Василія Великого, до слів «. . . нашего Іисуса Христа» (між арк. 46 і 47); частини чину про панагію («Идущим на трапезу»), з пс. 144, ст. 13 служби 9 часу, зі слів «и вл(д)чьство твое въ вс-к(м) рјд- и род- . . .», до половини тропаря «Посреде двою разбойников», до слів «. . . за въс-(х) тръп-и» (між арк. 54 і 55).

Арк. 63–70. Вечерня.

Арк. 70–91 зв. Велике повечір'я.

Арк. 91 зв.–95 зв. Троїчни Октоїха.

Арк. 95 зв.–101. Тропарі, кондаки та світильни седмичні.

Арк. 101–106. Тропарі та іпакої недільні Октоїха.

Арк. 107–189 зв. Тропарі та кондаки на рік за Мінеєю; обриваються на заголовку 28 серпня.

Арк. 186. Стихира на «Господи воззвах» вмч. Димитрію Солунському (XVII ст.).

Арк. 190–203 зв. Тропарі та кондаки за Тріоддю.

Арк. 203 зв.–218. Богородични на одпусти на рік за Октоїхом, тропарі по непорочних, канон молебний Пресв. Богородиці.

Записи. 1) 1575 р., писця, на арк. 106 зв., молдавським скорописом, коричневим чорнилом: «Изволtнït(м) nца и съпоспtшtнït(м) сна и съвръшtнït(м) стого дха сï часловt(ц) сътвори поп n мïла(з)ка нtкифор в л-(т) ≠зпг въдни благоч~тваго и х(с)алюбиваго гпна пttра вotво(ды) и при tп(с)кпи кvр анастасиа а tptz по(п) нtкифорь съ подрожït свotгo вt(с)лïна чадït и(х)».

2) XVII ст., на арк. 106 зв., молдавським скорописом, чорним чорнилом: «а(з) платиль три лита за дабилv гаврилvска. то а(з) па(н) гаврил(ш)».

3) 1796 р., на арк. 22, скорописом, коричневим чорнилом: «Часословъ 168 Року божиz ≠agч(s) [1796] z рабо божой Стфан Котритцкого вото... (?)».

4) XVIII ст., на внутрішньому боці нижньої кришки оправи, перелік імен польсько-українською з цифрами навпроти них.

5) 3 листопада 1879 р., дарчий, на форзаці: «Въ Музей Церковно-Археологическаго Общества при Кіевской Духовной Академіи отъ Помощника Смотрителя Кишиневского Духовного Училища Михаила Ивановича Михайловского — чрезъ Льва Мац–евича 3 ноября 1879 г.».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 374», синім олівцем, на форзаці та на арк. 3 і червоним олівцем на форзаці.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у листопаді 1879 р. від М.І. Михайловського, помічника доглядача Кишинівського духовного училища, через Л.С. Мацієвича, на той час викладача Кишинівської духовної семінарії і члена-кореспондента ЦАТ (Изв. 1879, 106; Отч. 1879, 7). До ВР ркп. надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 32–33.

2

XVI ст.

Ф. 301, № 74 л

Інципіт: «изм-н-нїu, zко не оубоıшасu Бга».

Експліцит: «Оставъ сїй gалтырь, токмо въ стѵю великую м ницу».

Мова. Цсл. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 336 арк. (1–39 — XVII ст., 40 — XVI ст.; 41 — XVII ст.; 42 — XVI ст.; 43–47 — XVII ст.; 48 — XVI ст.; 49–59 — XVII ст.; 60–280 — XVI ст.; 281 — XVII ст.; 282–289 — XVI ст.; 290–302 — XVII ст.; 303–309 — XVI ст.; 310–315 — XVII ст.; 316–319 — XVI ст.; 320 — XVII ст.; 321 — XVI ст.; 322–325 — XVII ст.; 326–331 — XVI ст.; 332–333 — XVII ст.; 334–335 — XVI ст.; 336 — XVII ст.). Сліди замокання. Ркп. реставрований у сер. XVII ст.; додані аркуші; на деяких аркушах підклеєні кути.; арк. 1 з іншого ркп. (Октоїха?). Наявних зошитів 45: I^{8}–VI^{8}, VII^{6}, VIII^{7}, IX^{8}–XXXVI^{8}, XXXVII^{6}–XXXVIII^{6}, XXXIX^{8}, XL^{7}, XLI^{6}–XLII^{6}, XLIII^{4}, XLIV^{6}, XLV^{4}. У II зошиті бракує останнього аркуша, у III зошиті — першого (між арк. 15 і 16). Сигнатура XVI ст. збереглася на арк. 164, 268, 305. Сигнатура пізня посередині нижнього поля. Пагінація пізня, на початку ркп., на вставних аркушах (арк. 2–22) цифір'ю у правому верхньому куті аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (290 × 185). Філіграні: 1) герб Гоздава (арк. 69) — под. Briquet № 7150 (1554 р.); 2) кабан (арк. 334) — под. Лихачев № 1755 (1554 р.); 3) глечик (арк. 5) — под. Каманін, Вітвіцька № 1301 (1660 р.), № 1291 (1657 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 230 × 130, рядків 26; на арк. 321–321 зв., 326–331 зв., 334–335 зв. 30 рядків. Колонтитул (XVII ст.); рубрикація (XVI ст.).

Письмо. Півустав сер. XVI ст., з невеликим нахилом управо. Почерк основної частини ркп. XVI ст. один. Арк. 321–321 зв., 326–331 зв., 334–335 зв. написані іншим почерком (можливо, з іншого ркп. XVI ст.). Чорнило світло-коричневе; кіновар.

Оздоблення. Кінцівка колофоном (кіновар). У заголовках в'язь.

Оправа. XVIII – поч. XIX ст. Від оправи лишилася нижня кришка з покриттям — дошка в темно-коричневій шкірі. Кришка з рантами, співпадає з блоком по бічному обрізу, канти тільки по верхньому та нижньому обрізах, тримається блока за рахунок ременів шиття блока. Вздовж корінця лишився фрагмент шкіри темного кольору, якою поновлювався корінець покриття у XIX ст. Застібки втрачені. Сліпе тиснення збереглося незадовільно.

Зміст. Арк. 1–38. Часослов, починається з 6 часу, зі слів пс. 54 «...м-н-нїu, zко не оубоıшасu Бга», далі: 9 час, зображальні (в ркп. — «обедница»), вечерня, велике і мале повечір'я, тропарі та ін. Текстові лакуни: початок повечір'я: пс. 69, 4, 6, 12, 24, 30, ст. 6, до слів «...гоницои(х) мu. Просв-ти лице Твое на раба Твоего» (між арк. 15 і 16).

Арк. 39–97. Устав церковний прп. Сави Освяченого («устав вкратце»).

Арк. 97 зв.–336. Місяцеслов із покажчиком.

Записи. XVII ст., на арк. 334 зв., українським скорописом, коричневим чорнилом: «Сиz Книха глаголемаz уставъ Свzтаго Спаса В козе(л)цу подл-... (нерозб.)».

Старі шифри, штампи, наклейки. Шифр «Муз. Рук. 668» на арк. 1, 3.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ЦАМ КДА у 1890 р. від Ієроніма, єп. Тамбовського і Шацького, кол. єп. Чигиринського, почесного члена ЦАТ. До ВР ркп.

надійшов 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Лебедев 1916, 32; Изв. 1890, 2; Отч. 1890, 3 (Слідуваний Псалтир).

263. ШЕСТОДНЕВ ІОАННА, ЕКЗАРХА БОЛГАРСЬКОГО. Без початку та кінця. Кінець XVI ст.

Ф. 313, № 4

Інципіт: «діаволъ тьма. потомже ptчt бг~ъ. буди св-тъ».

Експліцит: «иже бо мрт~вца екрадатъ, то съ ризами екрадатъ».

Мова. Цел. укр. ред.

Кількість аркушів та стан збереженості. 142 арк. (1–12 — XVI ст.; 13 — XVII ст.; 14–32 — XVI ст.; 33 — XVII ст.; 34–50 — XVI ст.; 51 — XVII ст.; 52–76 — XVI ст.; 77 — XVII ст.; 78–99 — XVI ст.; 100 — XVII ст.; 101–131 — XVI ст.; 132 — XVII ст. + 1а–10а — XVII ст.). Ркп. реставрований та оправленний у XVII ст.; аркуші підклеєні; арк. 73 випадає. Зошитів 18 по 8 арк., крім XIV[6]. I зошит втрачений; у II збереглося шість аркушів. Сигнатура часу створення ркп. у правому куті нижнього поля аркуша.

Матеріал письма. Папір 2° (300 × 210). Філіграні: 1) герб Сліповрон (арк. 1) — под. Briquet № 1491 (1592 р.); 2) герб Єлита (арк. 3) — под. Каманін, Вітвіцька № 155 (1590 р.); 3) герб Сокира із півмісяцем (арк. 103) — под. Каманін, Вітвіцька № 243, 244 (1591 р.); 4) герб Pro Patria з ініціалами *А.Г.* (арк. 100) — тип Laucevičius № 2924 (1778 р.), Laucevičius № 2923 (1765 р.).

Організація сторінки. Поле тексту 250 × 140, рядків 32. Рубрикація. Редакторські правки, посилання — на бічному полі.

Письмо. Півустав кін. XVI ст., з невеликим нахилом управо. Почерк один, крім арк. 111–111 зв. Чорнило темно-коричневе; кіновар. Півустав XVII ст. на арк. 13, 33, 51, 77–77 зв., 100, 132.

Оздоблення. Ініціали кіноварні, прикрашені чорними крапками, знизу завитками рослинного орнаменту.

Оправа. Ост. чв. XVIII ст. Складена з кутиками: темно-коричнева шкіра (корінець та кутики) та декоративний папір синього кольору клейстерного фарбування (картонні кришки). Обрізи клейстерні, сині. Від форзаців лишилися приклейні частини. Сліпе тиснення: на корінці потрійна лінія обабіч бинтів, на кутиках подвійна лінія вздовж країв кришок.

Зміст. Шестоднев Іоанна, екзарха Болгарського; поч.: «... діаволъ тьма. потомже ptчt бг~ъ. буди св-тъ» (Слово на перший день творіння); обривається словами «иже бо мрт~вца екрадатъ, то съ ризами екрадатъ» (Слово на шостий день творіння).

Записи. 1) 1854 р., на арк. 1: «Принадлежить Почаевской Лаврской Библіотек– 1854 г.».

2) XIX ст., на форзаці, коричневим чорнилом: «Слова на Ш–сть дней міросозданиія».

Старі шифри, штампи, наклейки. «№ 93», коричневим чорнилом, на форзаці. «№ 100», олівцем, на арк. 1.

Історія надходження. Ркп. надійшов до ВР 19–26.11.1924 р. із Подільської філії ВБУ (Архів ІР НБУВ, оп. 1, № 40, арк. 40–43).

Опис. Березин 1881, 2.

Покажчики

ПОКАЖЧИК РУКОПИСІВ ЗА ФОНДАМИ*

Ф. I
Літературні матеріали
(комплексний фонд)

№ 166 (*51*), 172 (*52*), 1059 (*21*), 1660 (*73*), 1776 (*46*), 2403 (*60*), 2405 (*146*), 2786 (66), 2787 (*33*), 2788 (*39*), 2789 (*77*), 2813 (*235*), 2823 (*206*), 2823а (*233*). 3879 (*139*), 3938 (*136*), 3936 (*42*), 3937 (*232*), 3952 (*185*), 3982 (*78*), 3983 (*223*), 4047 (*53*), 4048 (*79*), 4056 (*137*), 4057 (*140*), 4058 (*141*), 4065 (*169*), 5391 (*120*), 5524 (*23*), 5570 (*155*), 7456 (*67*), 7457 (*24*), 7458 (*61*), 7461 (*40*), 7462 (*15*), 7483 (*238*), 7484 (*239*), 7485 (*132*), 7492 (*157*), 7495 (*138*), 7496 (*142*), 7497 (*156*), 11962 (*119*), 15512 (*45*)

Ф. V
Одеське товариство історії та старожитностей
(зібрання рукописів)

№ 747 (*34*), 748 (*75*)

Ф. VIII
Київський університет св. Володимира
(колекція рукописів)

№ 72 м (*173*), 545 (*171*)

[illegible]
музей ім. Т.Г. Шевченка
(колекція рукописів)

№ 763 (*85*), 766 (*12*).

Ф. 30
Колекція рукописних книг ІР НБУВ

№ 2 (*32*), 4 (*26*), 142 (*54*), 168 (*43*).

Ф. 33
Маслов Сергій Іванович
(особовий архів)

№ 1 (*181*), 2 (*257*)

Ф. 127
Лілеєв Михайло Іванович
(особовий архів)

№ 247 (*87*), 248 (*84*), 249 (*148*)

Ф. 160
Київська духовна академія
(зібрання рукописних книг)

№ 408 (*126*), 421 (*192*), 434 (*55*), 614 (*112*), 3071 (*13*)

Ф. 235

№ 13 (*118*), 14 (*227*), 15 (*228*), 16 (*229*), 17 (*230*)

---

*Після номеру одиниці зберігання у дужках подається номер описання ркп. за каталогом

Ф. 312 (Соф.)
Софійський собор
(зібрання рукописів бібліотеки)

Ф. 313 (Поч.)
Почаївської Лавра
(зібрання рукописів бібліотеки)

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК РУКОПИСІВ ТА ЇХНІХ ЧАСТИН

XIV ст.

70–80-ті роки XIV ст.	*164*

XV–XVI ст.

Ост. чв. XV – поч. XVI ст.	*181*
Кін. XV – поч. XVI ст.	*20, 25, 81, 116, 121, 124, 130, 165, 214*

XVI ст.

Поч. XVI ст.	*1, 2, 125, 131, 178, 194, 217, 247, 259, 260*
1515 р.	*248*
1519 р.	*224*
1522 р.	*225*
Перш. чв. XVI ст.	*99, 152, 177, 180, 183, 184, 203, 223*
10–30-ті роки XVI ст.	*237*
20-ті роки XVI ст., до 1526 р.	*199*
1534 р.	*226*
20–30-ті роки XVI ст.	*21, 22, 26–29, 100, 164, 191*
20–40-ві роки XVI ст.	*30, 31, 132, 174, 185*
Др. чв. XVI ст.	*85, 173, 249*
1539 р.	*126*
30–40-ві роки XVI ст.	*3, 4, 23, 32, 111, 117, 133, 134, 160, 161, 166, 192, 238, 239*
30–50-ті роки XVI ст.	*33, 34, 195, 240*
30–60-ті роки XVI ст.	*135, 241*
Др. трет. XVI ст.	*154*
1546 р.	*35*
1547 р.	*36*

40-ві роки XVI ст.	*37, 38, 80*
40–50-ті роки XVI ст.	*5, 39–41, 82, 91, 155, 175*
40–50-ті роки XVI ст., після 1547 р.	*196, 219, 220*
Перш. пол. XVI ст.	*87, 88, 153, 218*
Сер. XVI ст.	*42, 43, 84, 113, 127, 170, 227–230, 262*
40–60-ті роки XVI ст.	*92, 112, 136, 137*
1553–1554 рр.	*179*
1556–1561 рр.	*45*
1559 р.	*138*
50-ті роки XVI ст.	*6, 7, 46–50*
50–60-ті роки XVI ст.	*8–10, 51–57, 89, 93–96, 101, 139, 140–144, 156, 167, 172, 176, 186, 187, 204, 215, 216, 231*
50–70-ті роки XVI ст.	*137*
Третя чв. XVI ст.	*17, 122, 145, 157, 208, 232, 252*
1561 р.	*108*
1562 р.	*11*
1568 р.	*12*
1568–1569 рр.	*250*
60-ті роки XVI ст.	*205, 251*
60–70-ті роки XVI ст.	*14, 24, 60–65, 202, 233*
60–80-ті роки XVI ст.	*66–68, 83, 128, 146, 168, 257*
Др. пол. XVI ст.	*26, 118, 206, 209*
Ост. трет. XVI ст.	*200*
1570 р.	*69*
1571 р.	*115, 147,*
1573 р.	*242*
1575 р.	*261*
1576 р.	*70*
1579 р.	*71*
70-ті роки XVI ст.	*72,123, 169, 171*
70–80-ті роки XVI ст.	*73, 74, 148, 158, 193, 197, 211, 212, 243, 258*
70–90-ті роки XVI ст.	*234*
Ост. чв. XVI ст.	*19, 97, 98, 102, 106, 107*
1581 р.	*162*
1587 р.	*18*
80–90-ті роки XVI ст.	*75, 76, 86, 110, 149, 159, 163, 188, 210, 213, 221, 253*

XVII ст.

XIX ст.

ПОКАЖЧИК ПИСЦІВ

Покажчик писців

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

АВТОРИ ТВОРІВ

(дійсні і гіпотетичні)

До покажчика увійшли імена та прізвища осіб з рубрики *Зміст*

ОСОБИ, ЯКІ ЗГАДУЮТЬСЯ У ЗАПИСАХ

Іменний покажчик

Іменний покажчик

Іменний покажчик

ДАРИТЕЛІ ДО БІБЛІОТЕК, МУЗЕЇВ, ТОВАРИСТВ

До покажчика увійшли імена та прізвища осіб з рубрики *Історія надходження*

ДАВНЬОРУСЬКІ ТА ІНШІ СЛОВ'ЯНСЬКІ СВЯТА ТА СВЯТІ

Ікони

ДОСЛІДНИКИ

До покажчика включені імена дослідників з рубрик *Опис* та *Зміст*

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

До покажчика увійшли географічні назви з рубрик *Записи, Історія надходження*, *Оправа*, давньоруські та інші слов'янські топоніми з рубрики *Зміст*. Адміністративно-територіальна приналежність топонімів подається за наявністю її в опису.

Географічний покажчик

Географічний покажчик

ПОКАЖЧИК НАКЛЕЙОК

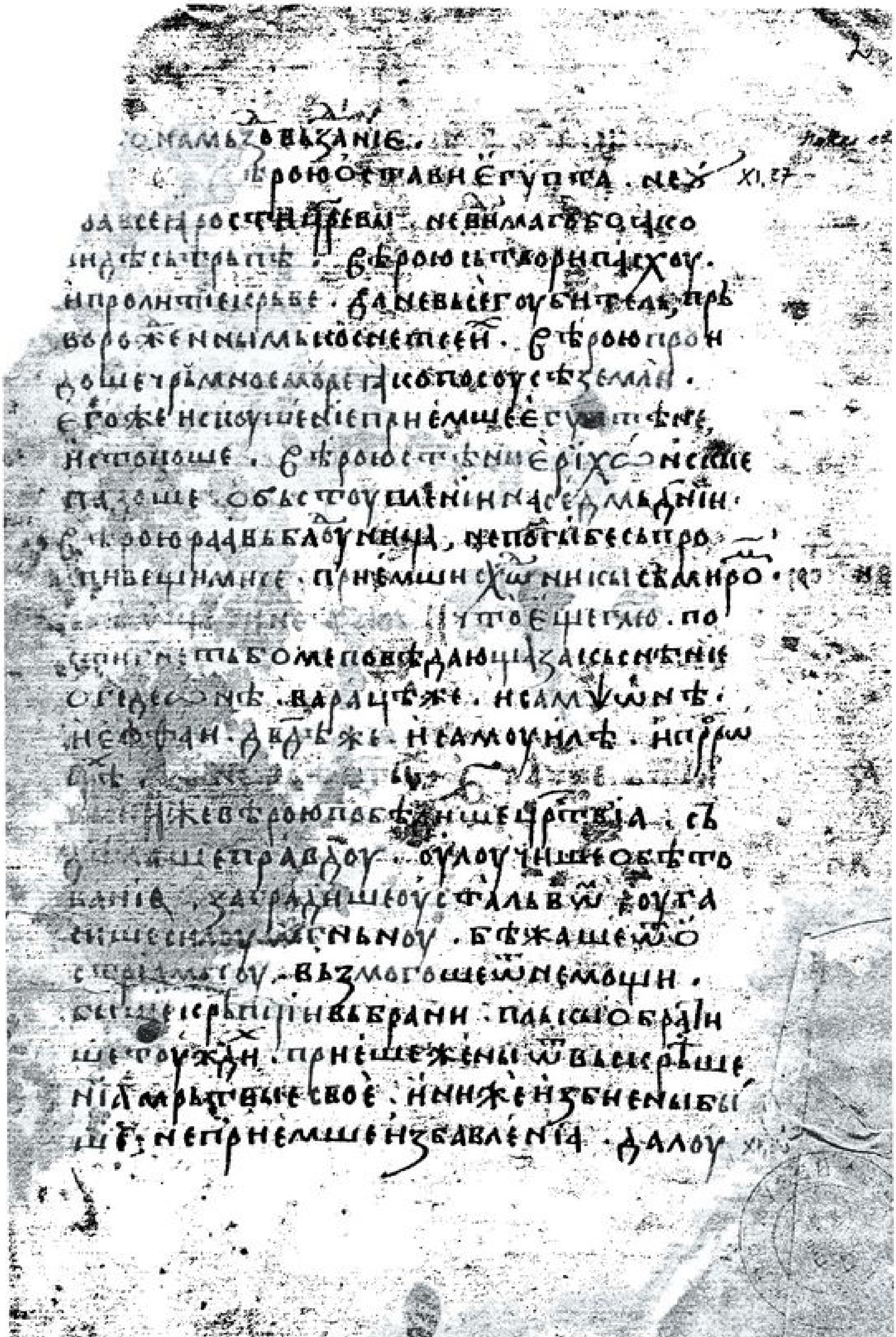
ПОКАЖЧИК СТАРИХ ШИФРІВ

Покажчик старих шифрів

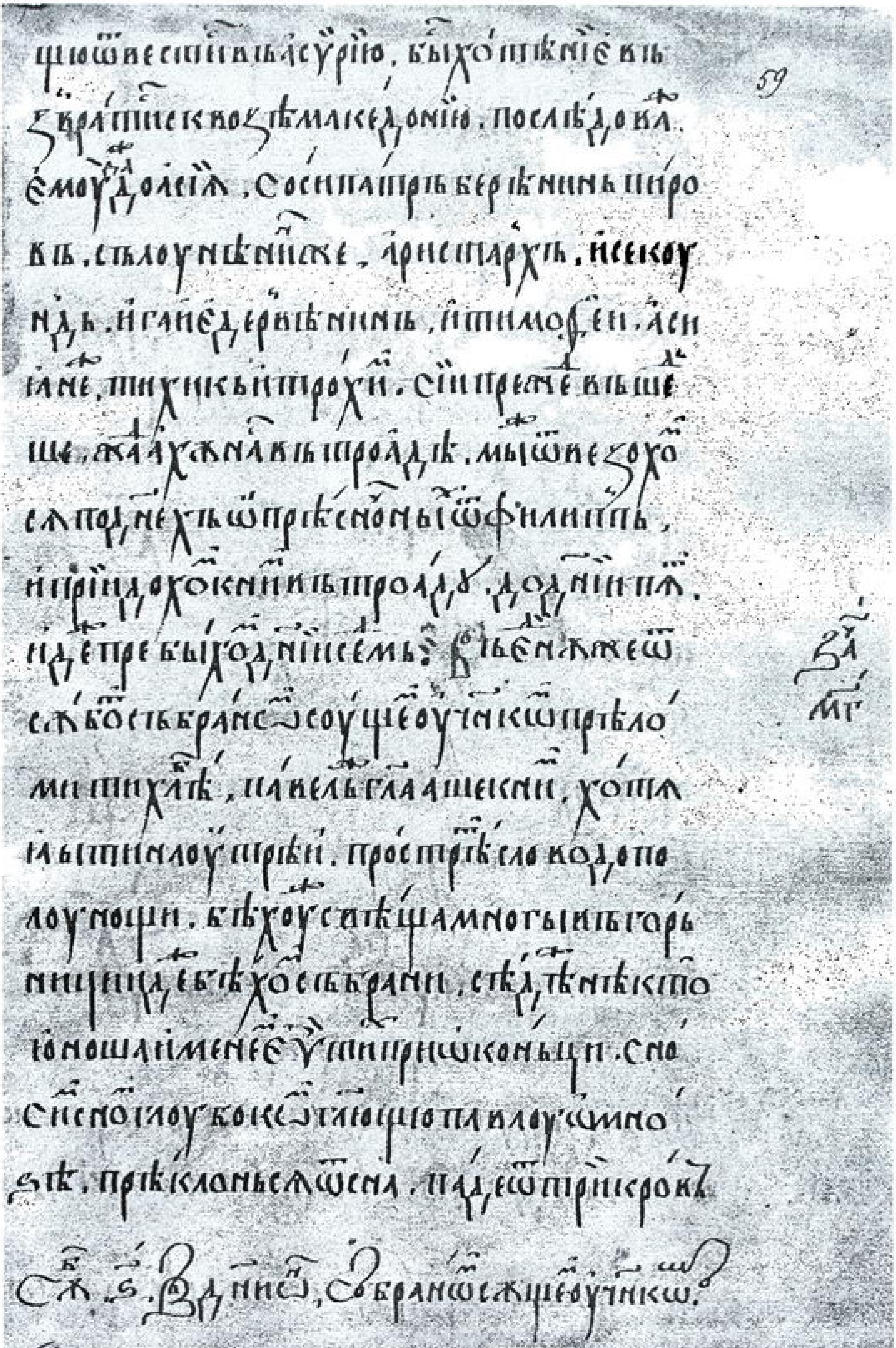
Покажчик старих шифрів

ПОКАЖЧИК ШТАМПІВ

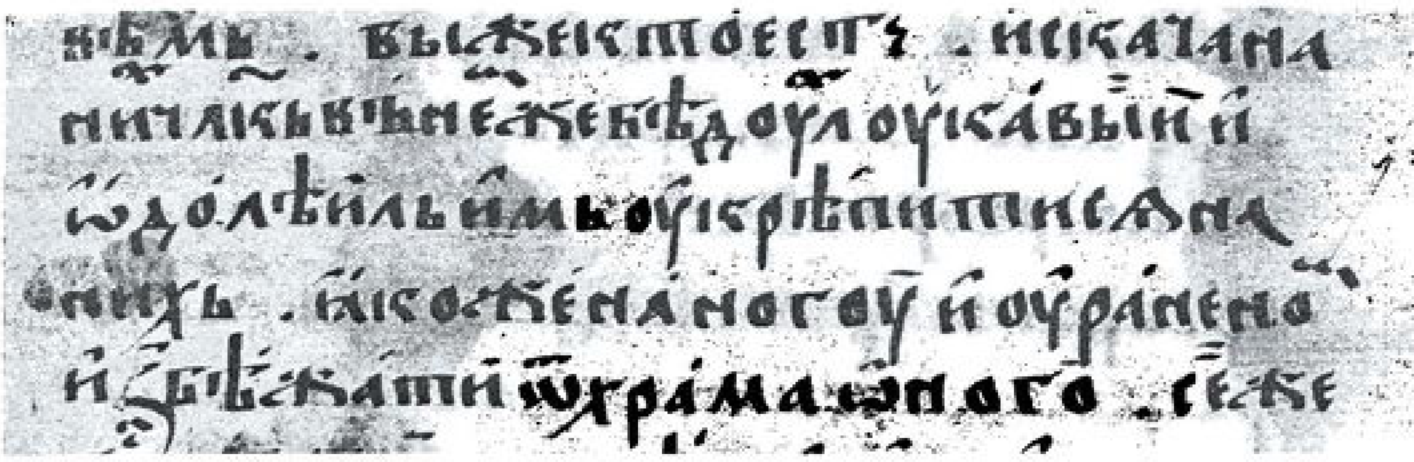
Палеографічний альбом

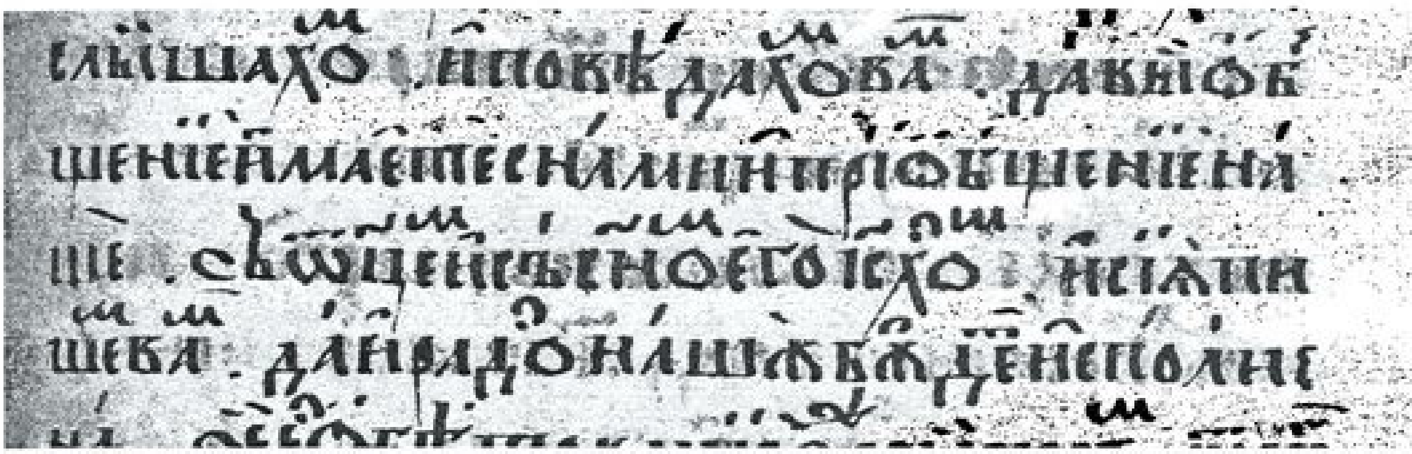
1. Апостол. Початок XVI ст. Ф. 301, № 31 л (II).
Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 2).

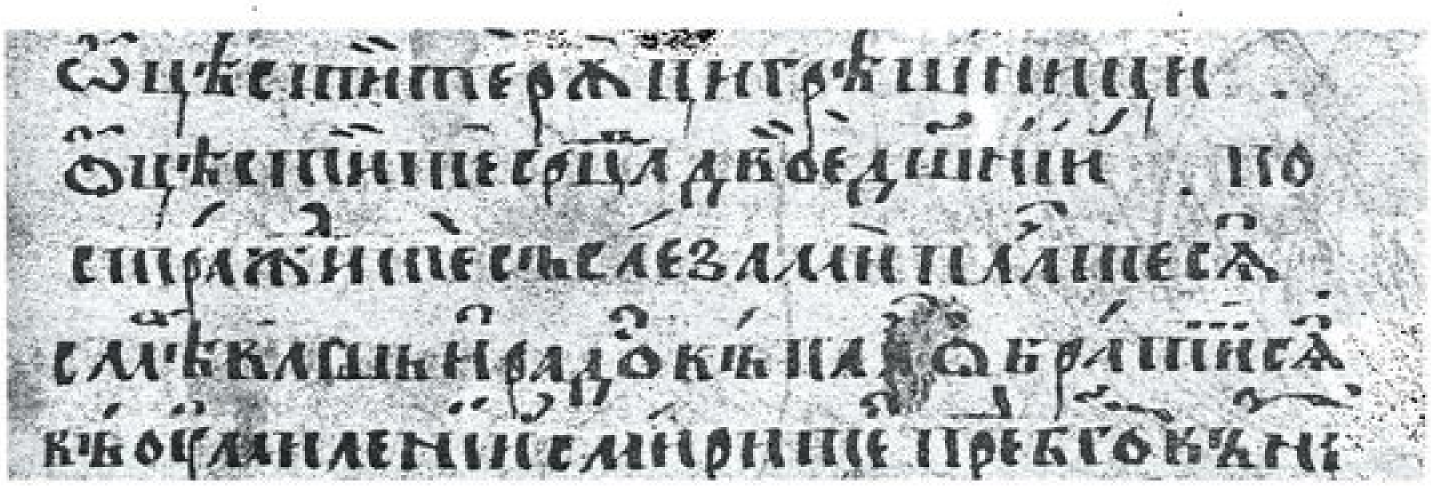
2. Апостол. Початок XVI ст. Ф. 310, № 154.
Півустав поч. XVI ст. (арк. 59).

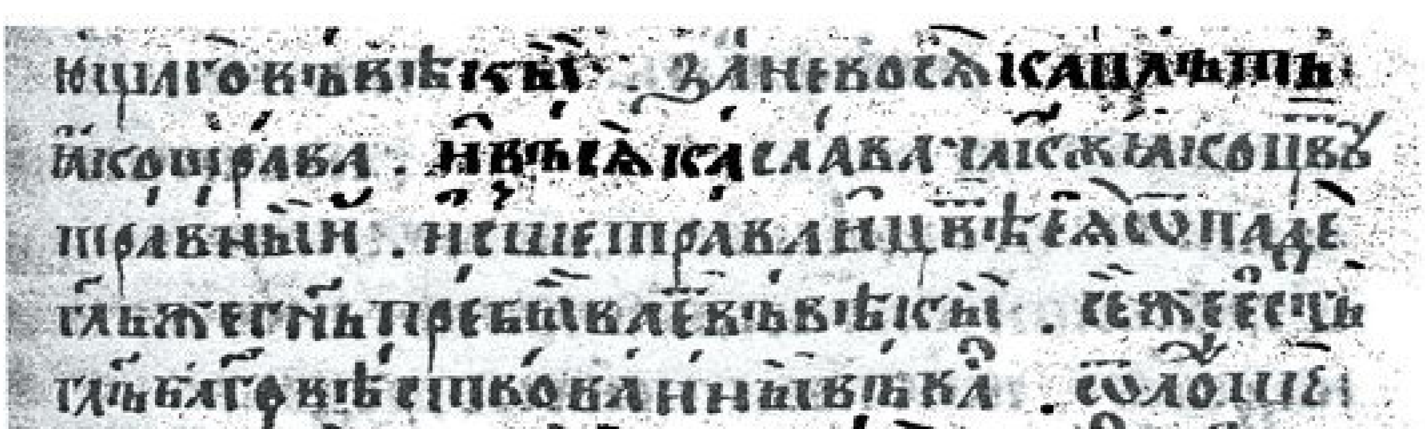
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 34).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 75).

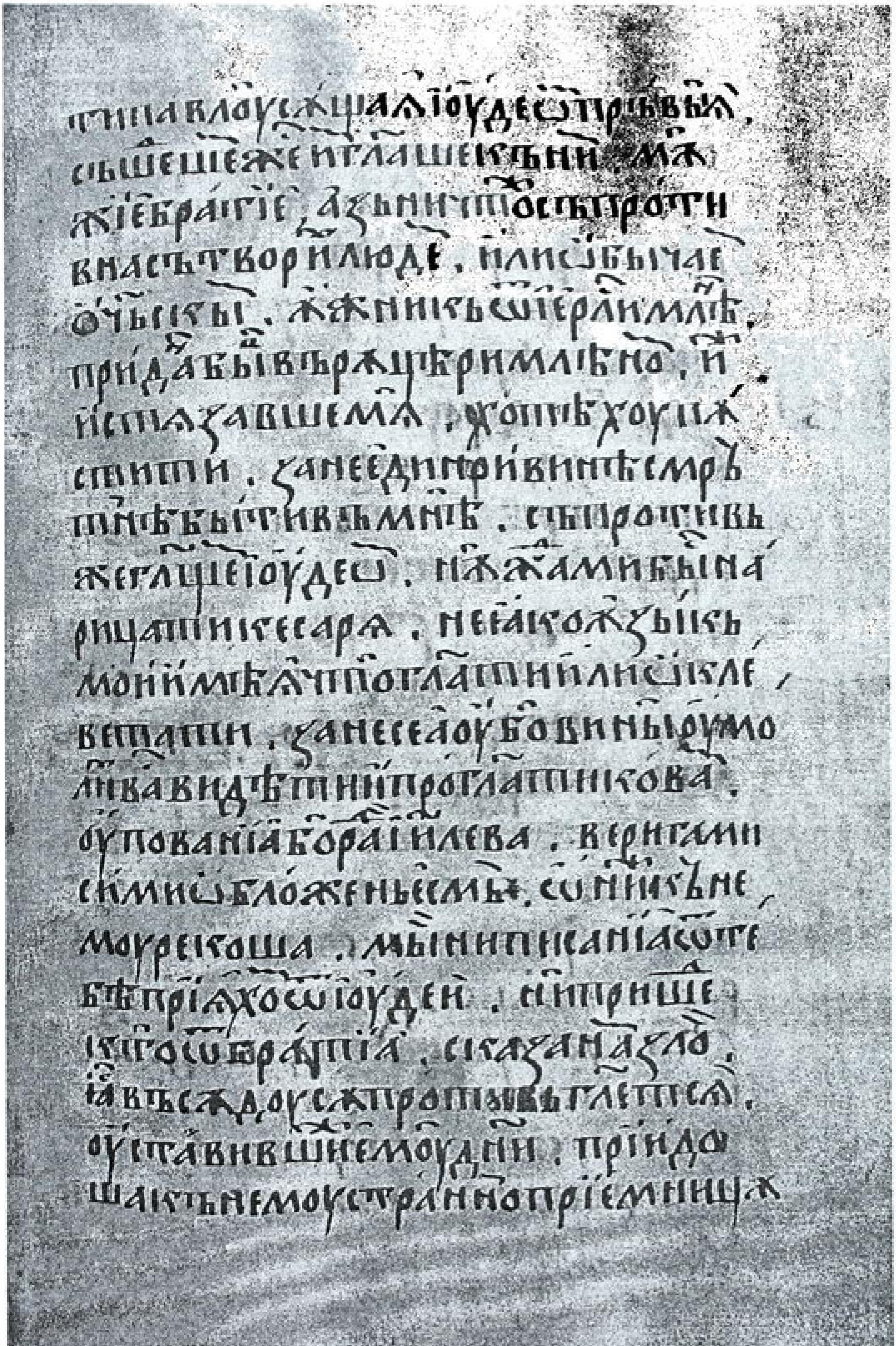

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 62).

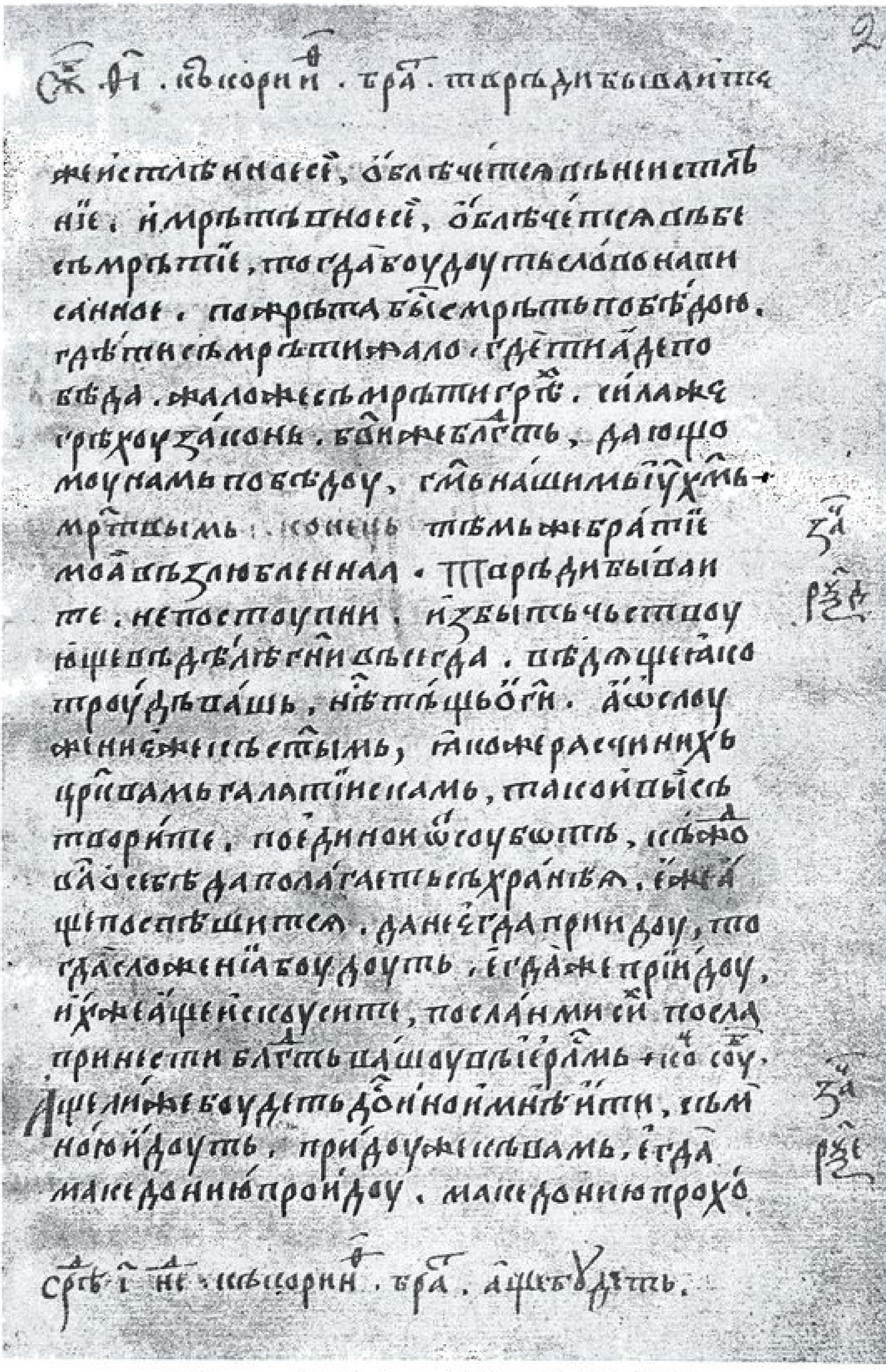

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 65).

3. Апостол. 30–40-ві роки XVI ст. Кінець XVI ст. Ф. 301, № 55 л.

4. Апостол. Кінець 30 – початок 40-х років XVI ст. Ф. 301, № 57 л. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 93).

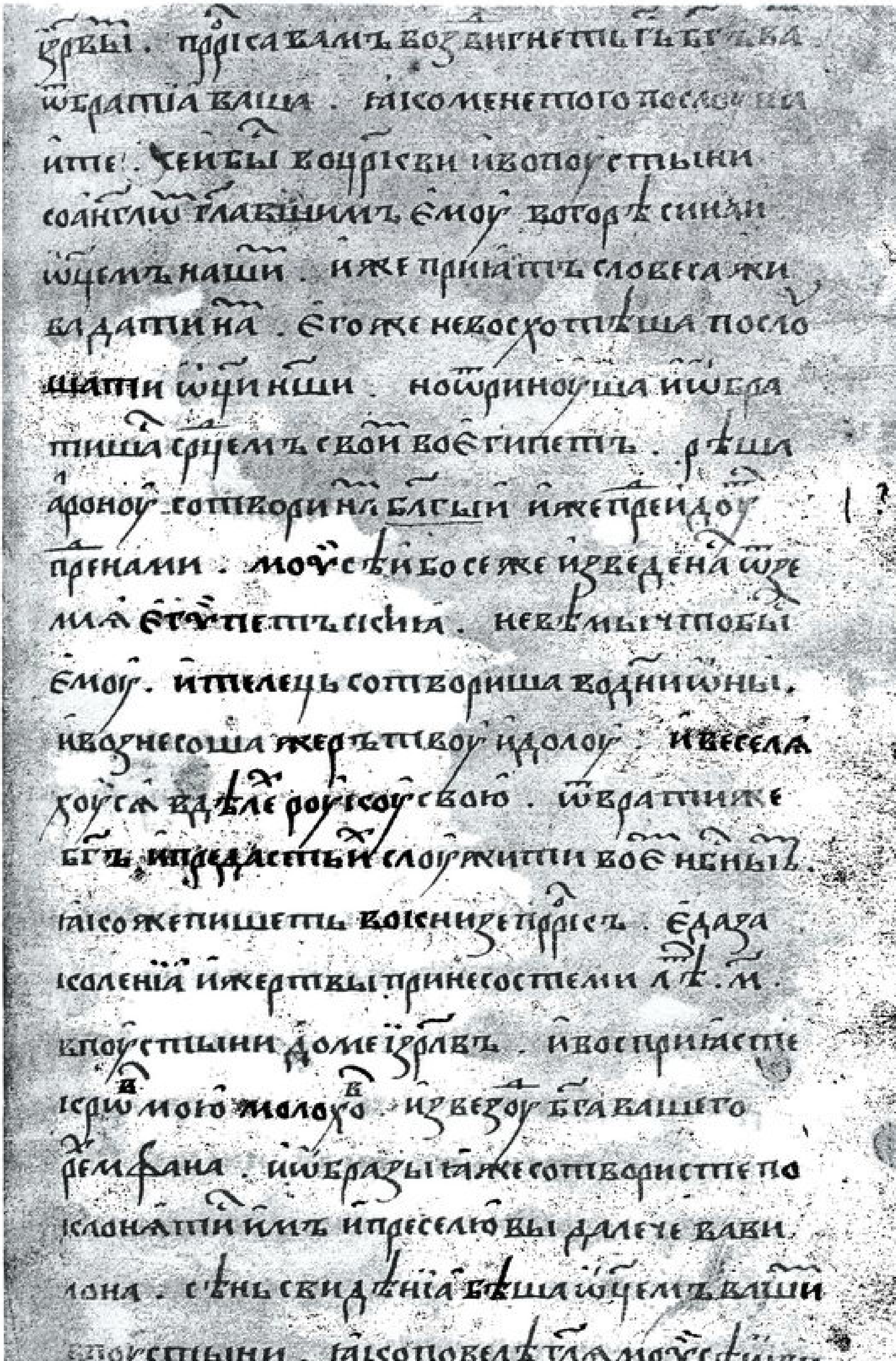

5. Апостол. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 21 п.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 24).

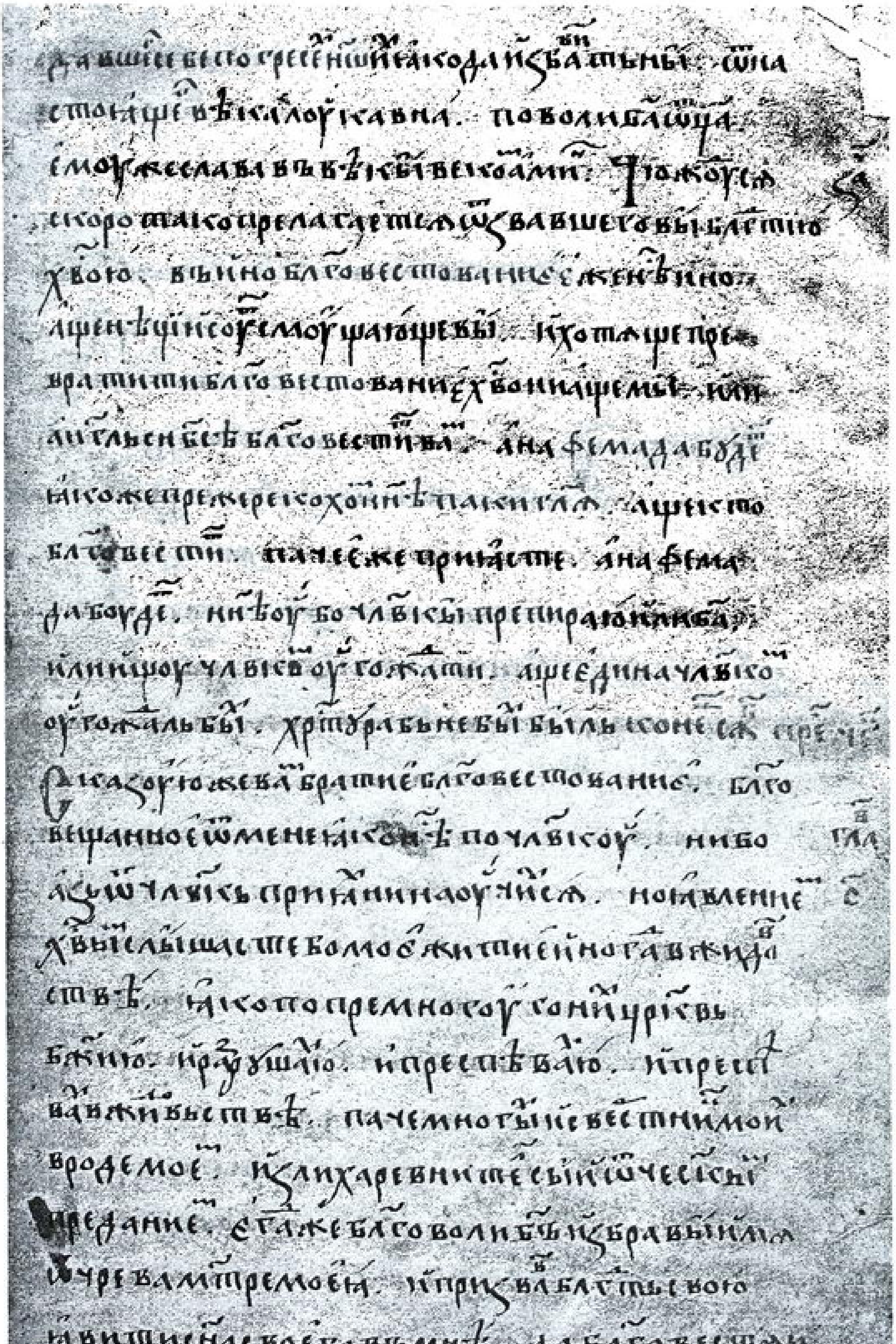
глаголюща глаголы хоулны, на Моисеа и на Бга.
съподвигоша же люди, и старца и
книжникы. и наставше въсхитиша
его, и приведоша на сънмище. по
ставиша же свѣдителя лъжа глаголюща,
яко члвкъ сьи не престаеть глы хоула
ны глаголя, на мѣсто стое сие и законъ.
слышахом бо его глаголюща, яко Исъ на
зорейсьи разорить мѣсто сие, и измѣ
нить обычая яже предасть нам
Моиси. видѣша лице его яко лице
аггелоу. рече же архиерей, аще оубо
сиа тако соуть. он же рече. моужие
братие и отци послоушайте. Бъ славы
явися отцоу нашемоу Авраамоу соу
щоу межю доу рѣкама. прѣжде да
же не вселити ся емоу въ Харраанѣ.
и оттоудоу по оумертии отца своего,
пресели его въ землю сию, в ней же вы
живете. и не дасть емоу наслѣдиа
въ ней, ни стопы ногы. прѣстоупи,

6. Апостол. 50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 56 л.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 15).

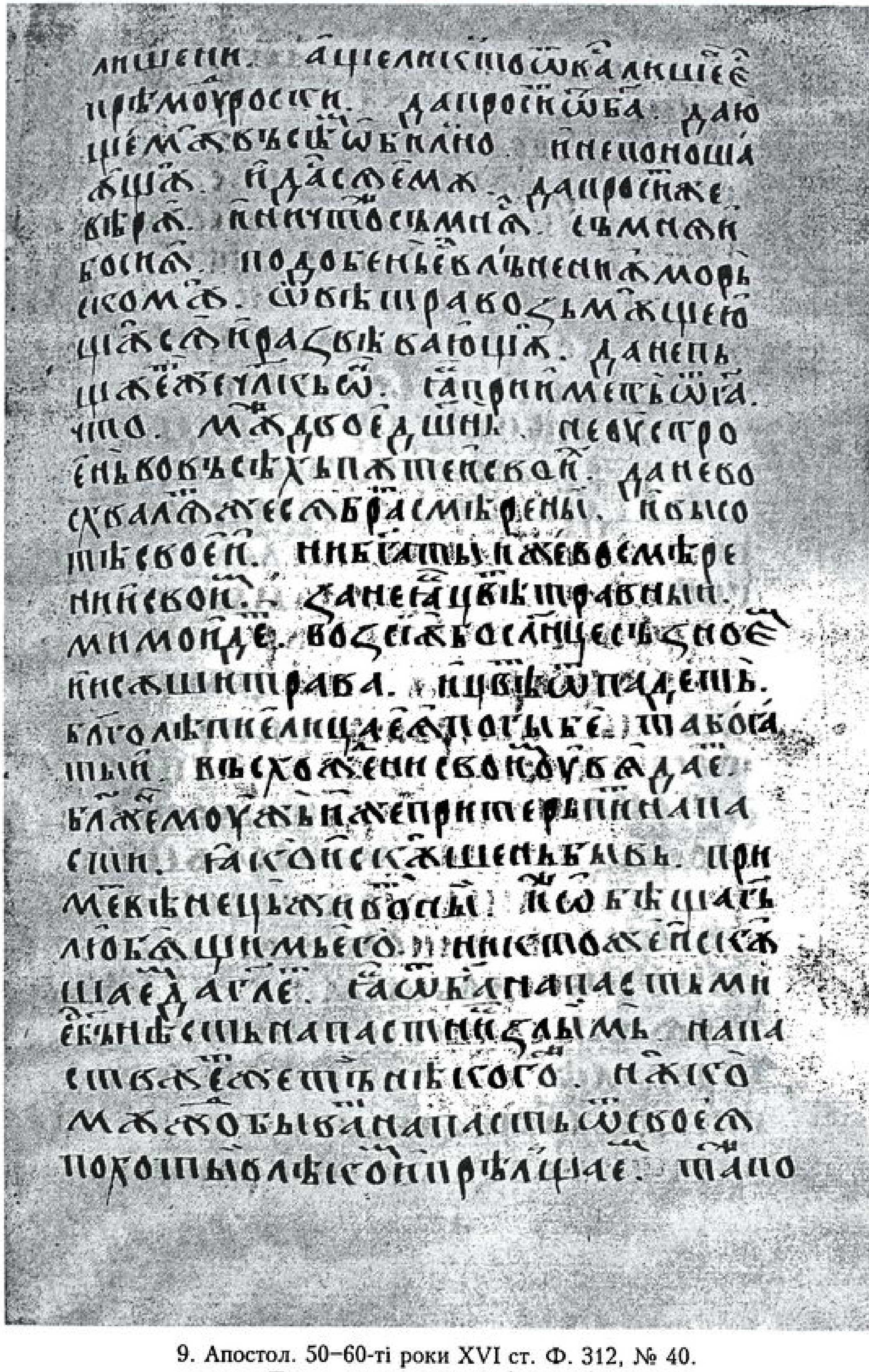

вреы. пр҃рка вамъ воздвигнетъ г҃ъ б҃ъ ва
ѿ братиа ваша. ꙗко мене того послоуша
ите. сеи бы во црк҃ви и в поустыни
со аггломъ глаголющимъ емоу в горѣ синаи
и ѿцемъ нашим. иже приатъ словеса жи
вдатина. его же не восхотѣша посло
шати ѿци наши. но ѿриноуша и ѿвра
тиша срдцемъ своим во египтъ. рекша
аронову сотвори на б҃гы иже предидоу
пред нами. моуси бо сеи же изведена ѿ зе
мла егупетскиа. не вѣмы что бы
емоу. и телець сотвориша во дни ѡны.
и вознесоша жертвоу идолоу. и весела
хоуся в дѣле роукоу своею. ѿврати же
б҃ъ и предасть и слоужити вои н҃бсныя.
ꙗко же пишеть в книзе пр҃рк. едаза
колениа и жертвы принесосте ми лѣт м.
в поустыни доме iзлвъ. и восприасте
кровъ молоховъ. и звездоу б҃а вашего
ремфана. и ѡбразы ꙗже сотвористе по
клонятися имъ. и преселю вы далече вави
лона. сѣнь свидѣниа бѣша ѿцемъ вашим
в поустыни. ꙗко повелѣ глаа моусѣови.

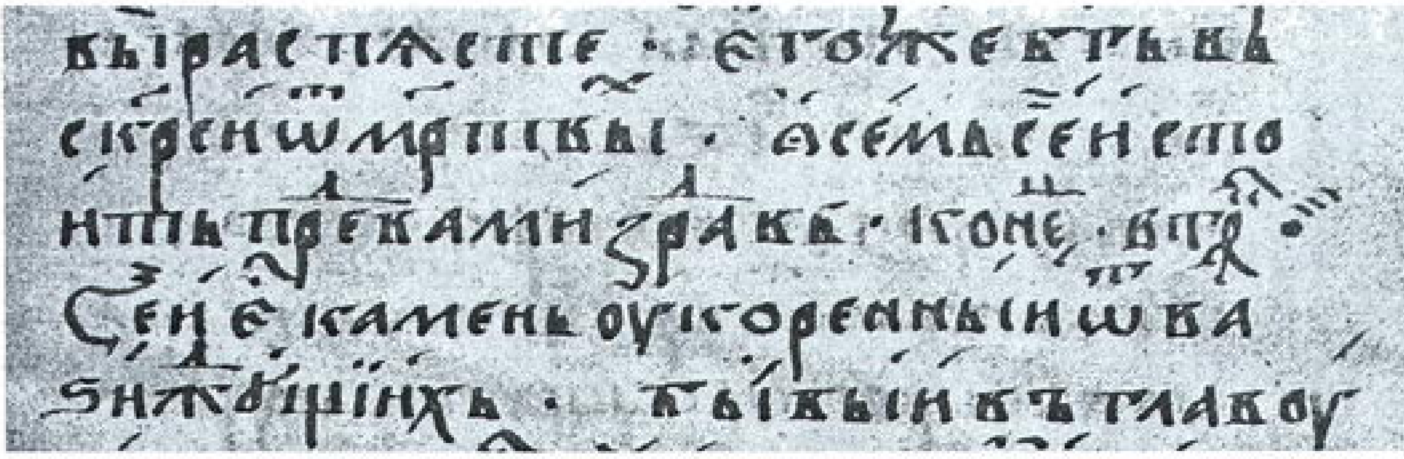
7. Апостол. 50-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 99.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 17).

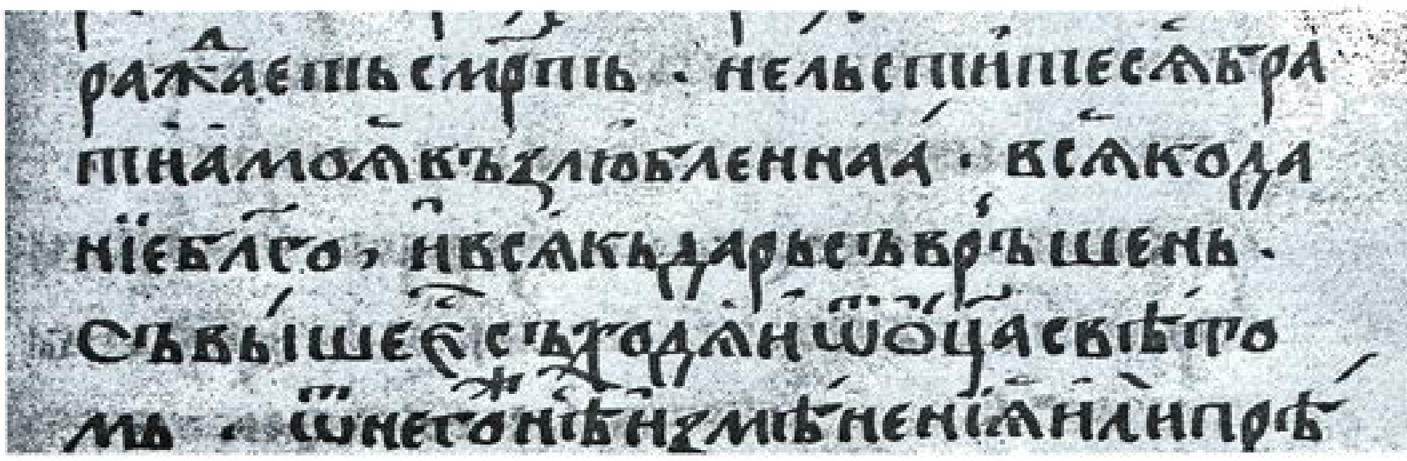
8. Апостол. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 54 л.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 92).

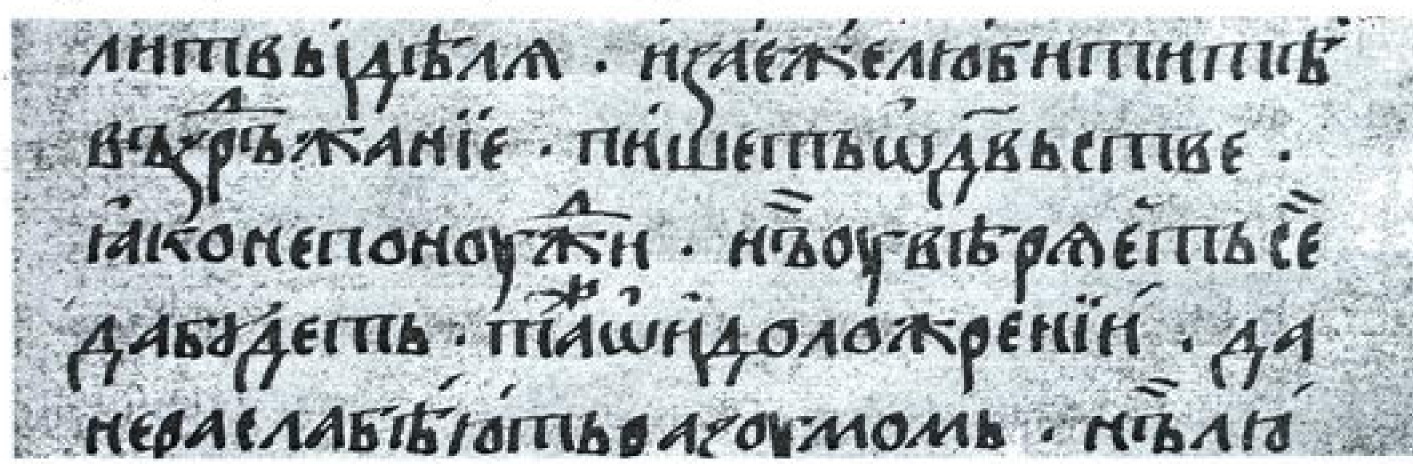
9. Апостол. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 40.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 46).

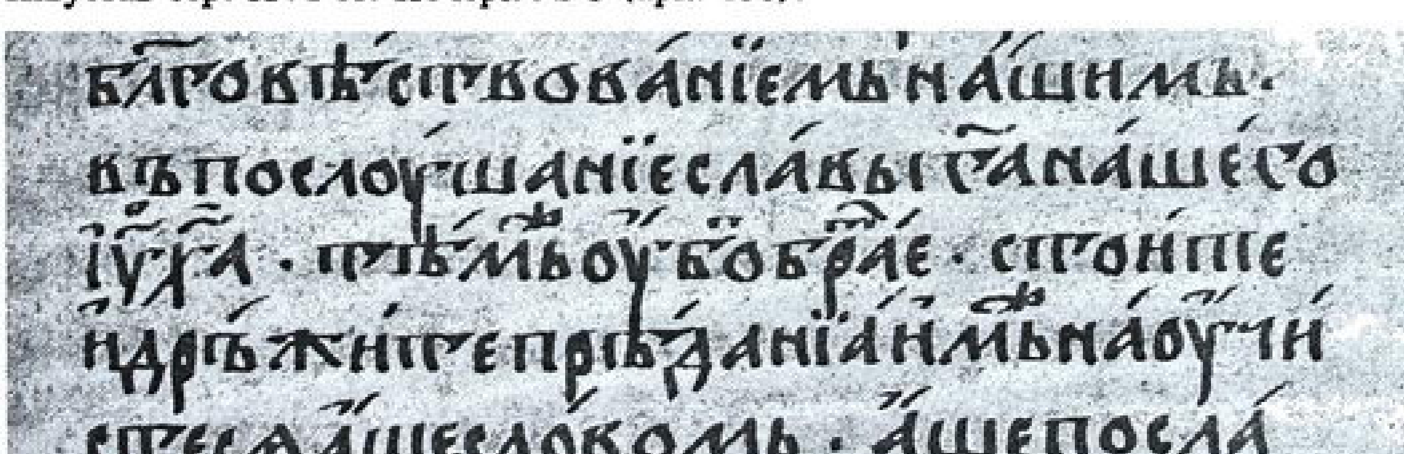
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 5).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 86).

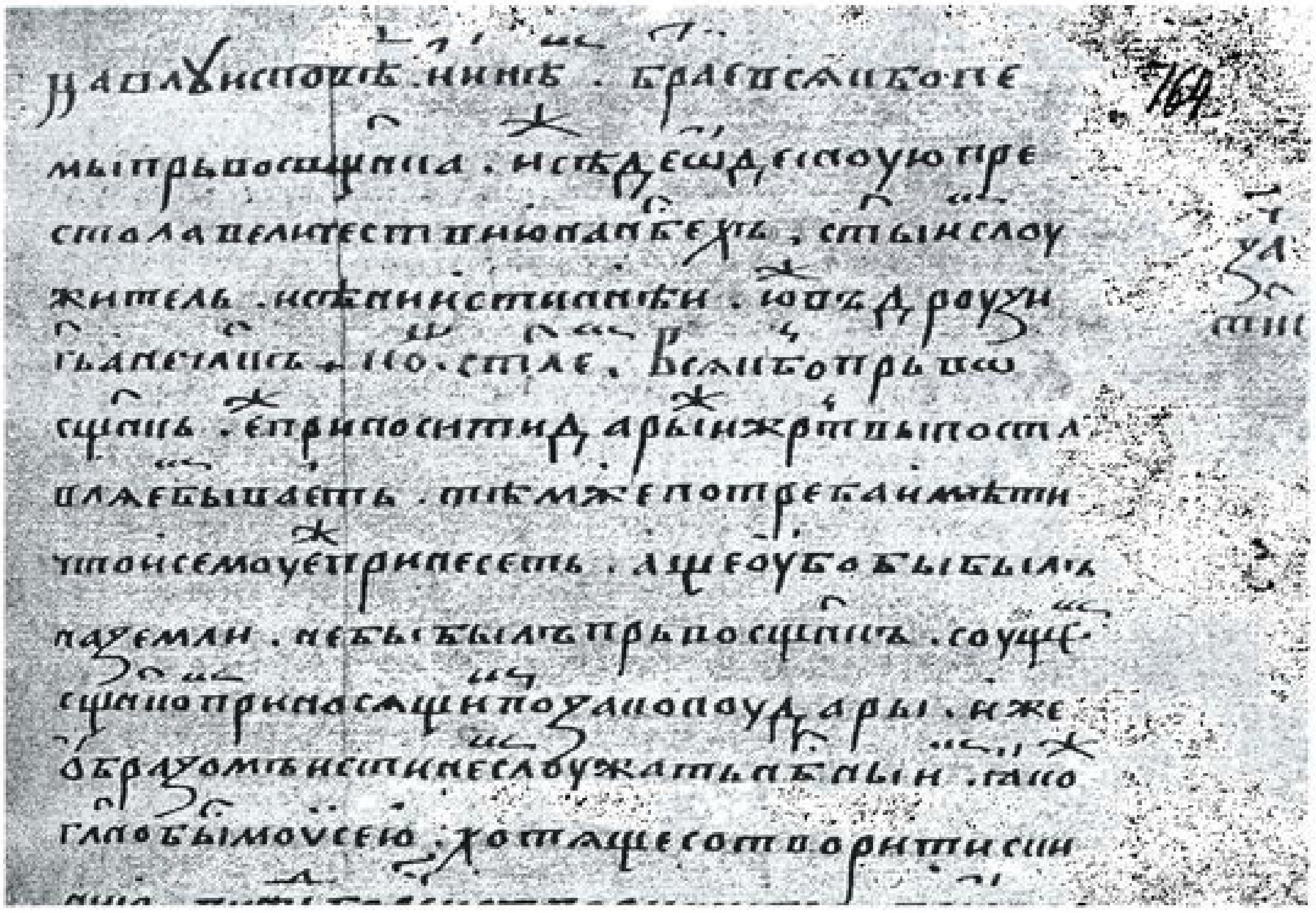

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 156).

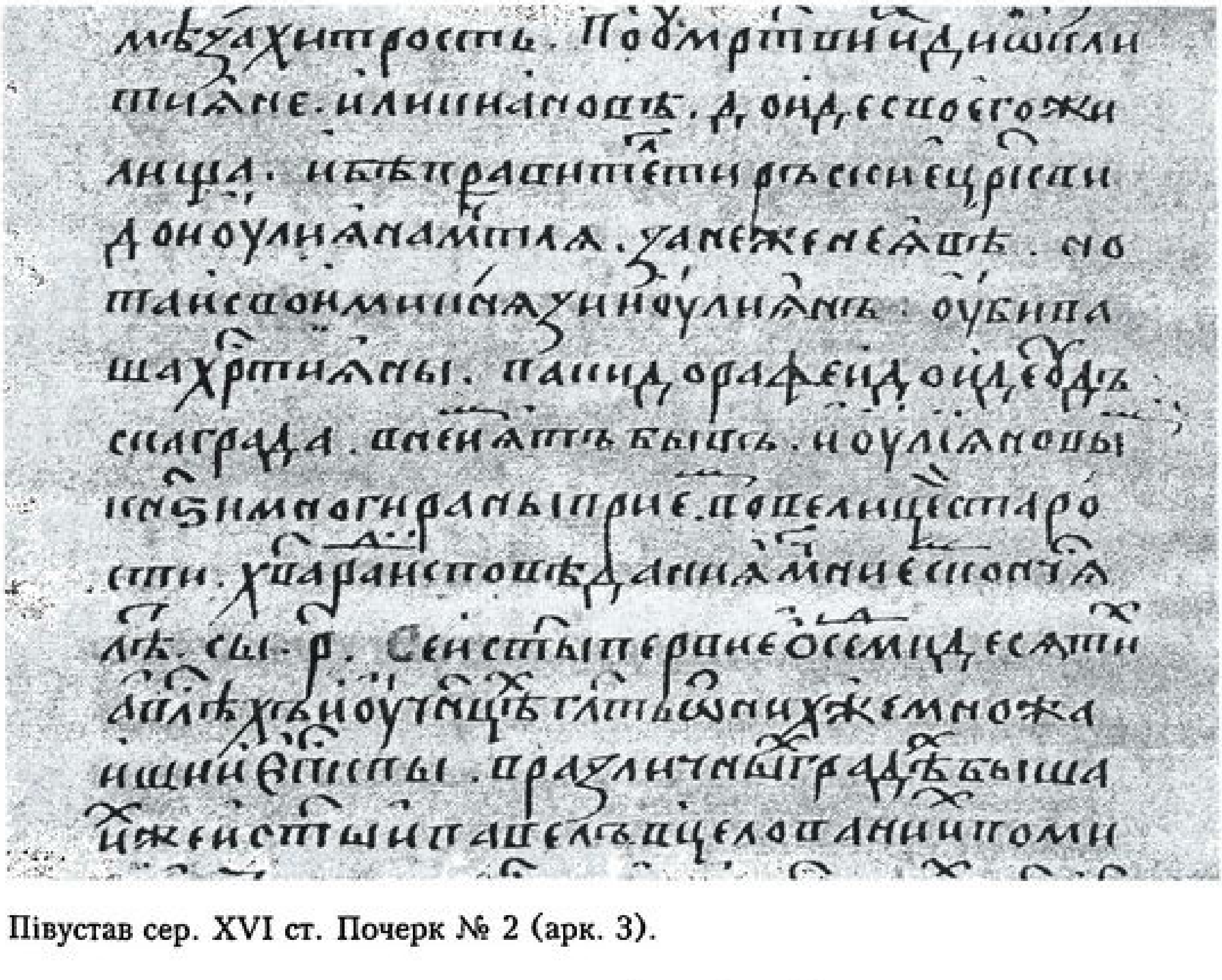

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 256).

10. Апостол. Кінець 50-х – 60-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 420 п.

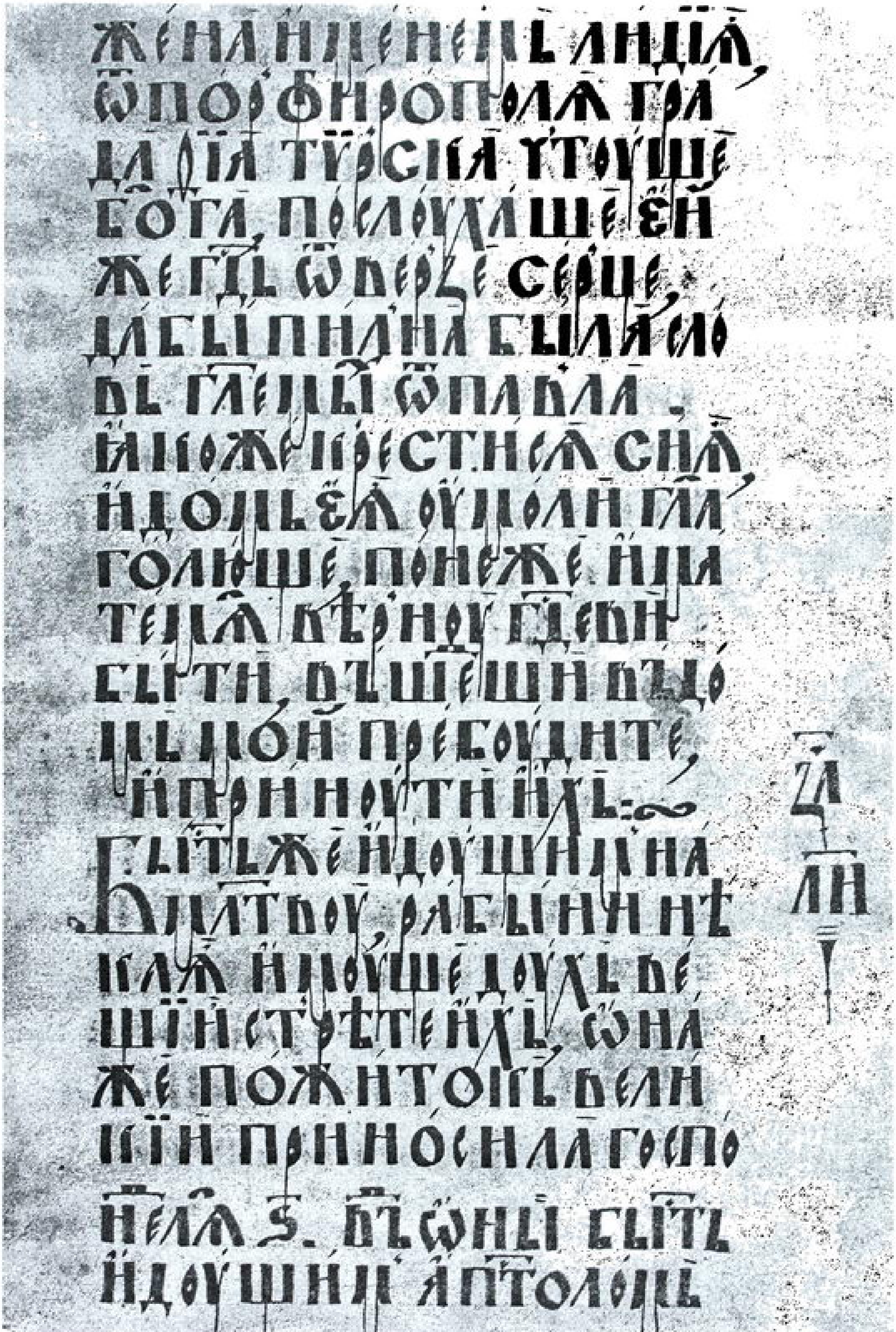

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 164).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 3).

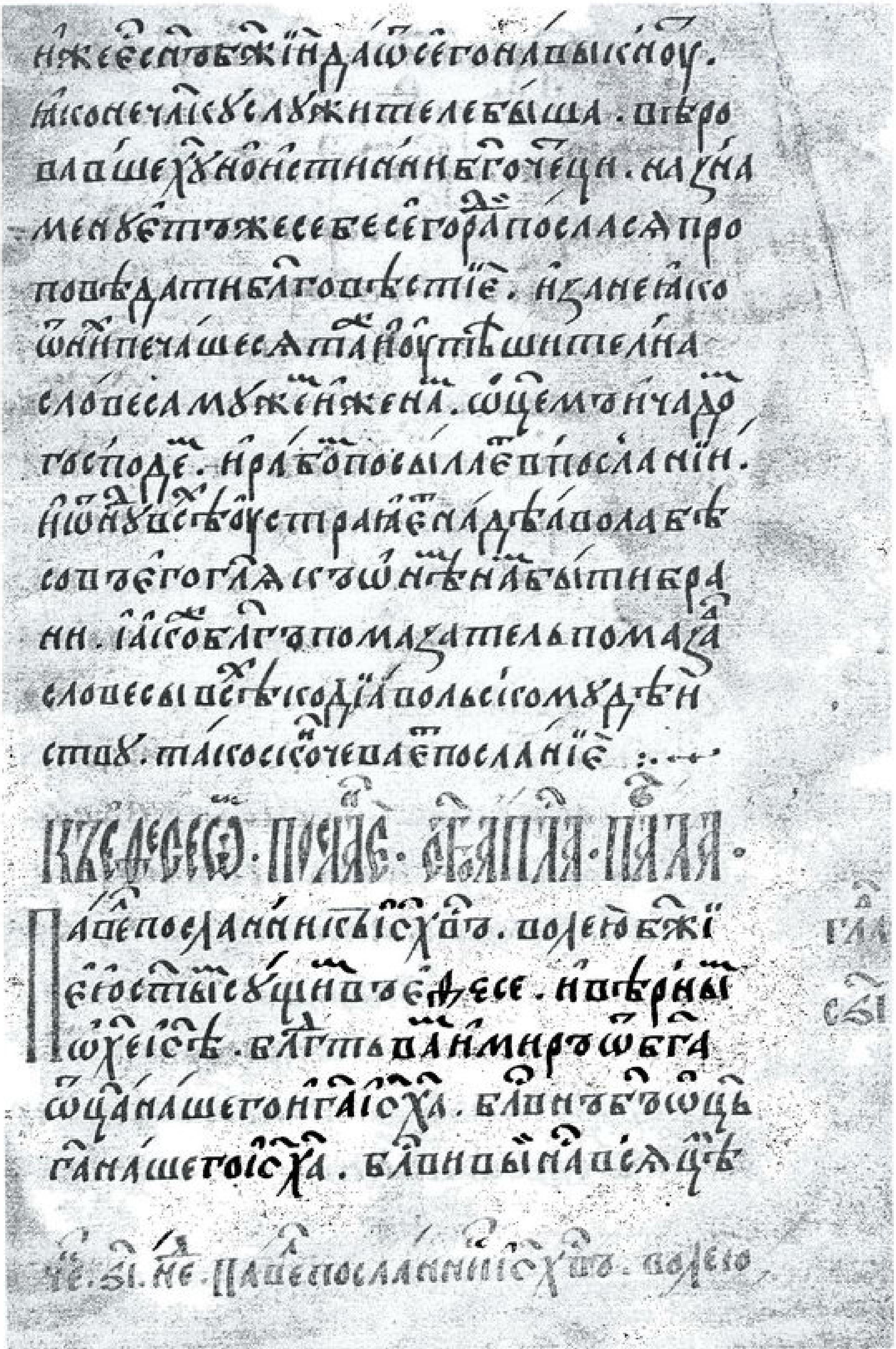
11. Апостол. 60-ті роки XVI ст. [до 2.10.1562]. Ф. 307, № 419.

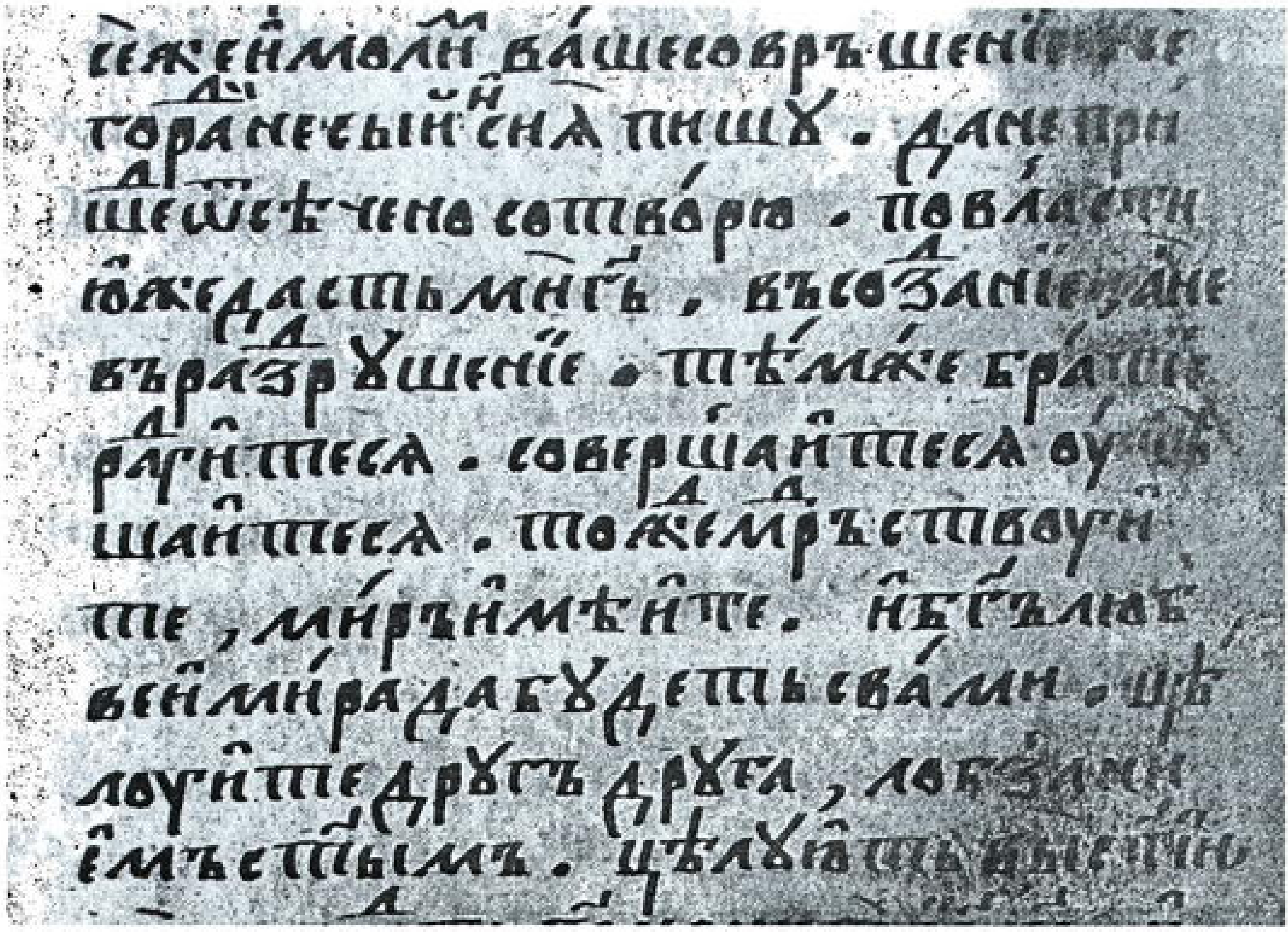
жена именемь лидїа
ѿ порфѵрополѧ гра
да ѳїатїрскїа чтоущи
бога послоухаше ей
же гдь ѿверзе сердце
дабы внимала бываемыѧ сло
вѣ глемыи ѿ павла
егдаже крести сѧ сна
и домъ еѧ оумоли гла
голюще понеже ими
те мѧ вѣрноу гдеви
быти вшедше въ до
мъ мой пребоудете
и принноути нась:
Бысть же идоущимъ на
молитвоу рабыни нѣ
каѧ имоущи доухъ ве
щїи срѣтетениѧ ѡна
же пожиткь вели
кїи приносила госпо
немъ ѕ. въ ѡнцї быть
идоущимъ апостоломъ

за
лн

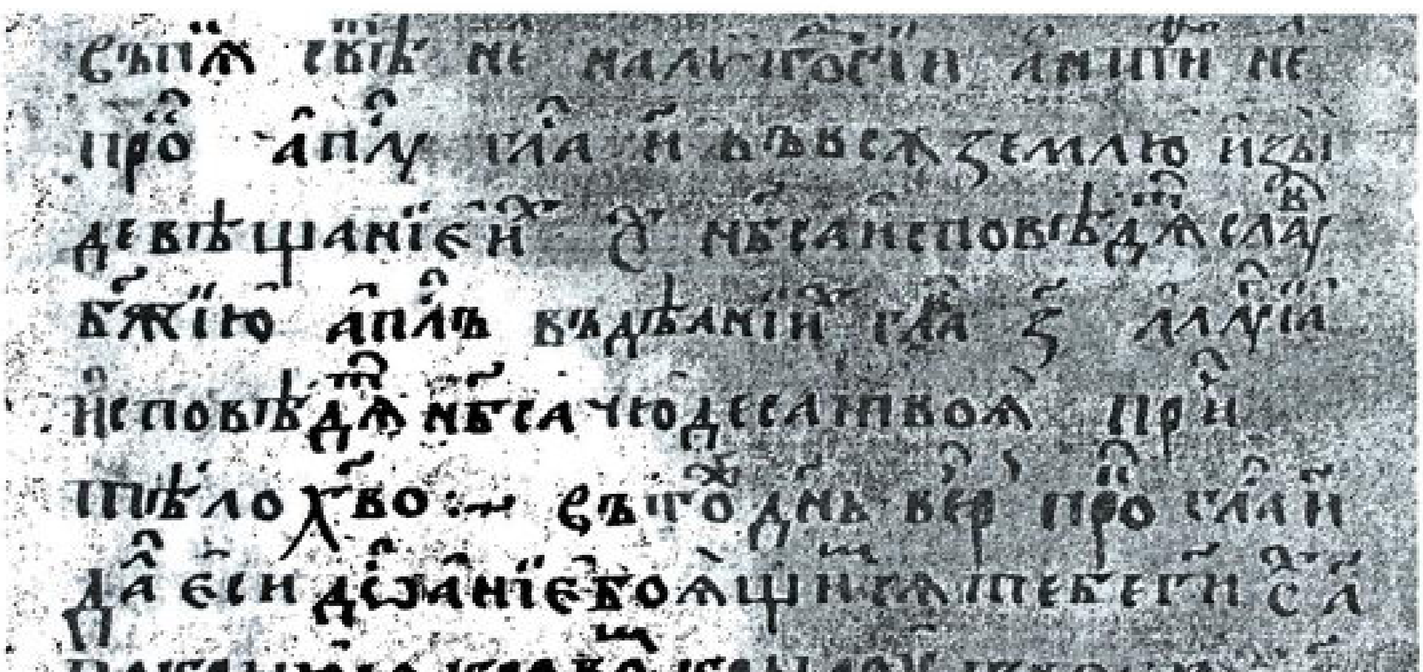
12. Апостол ("Апостол Радивиловський"). 1568 р. Ф. XXVIII, № 766.
Устав новий український сер. XVI ст. (арк. 1).

13. Апостол. 60-ті роки XVI ст. Ф. 160, № 3071.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 189).

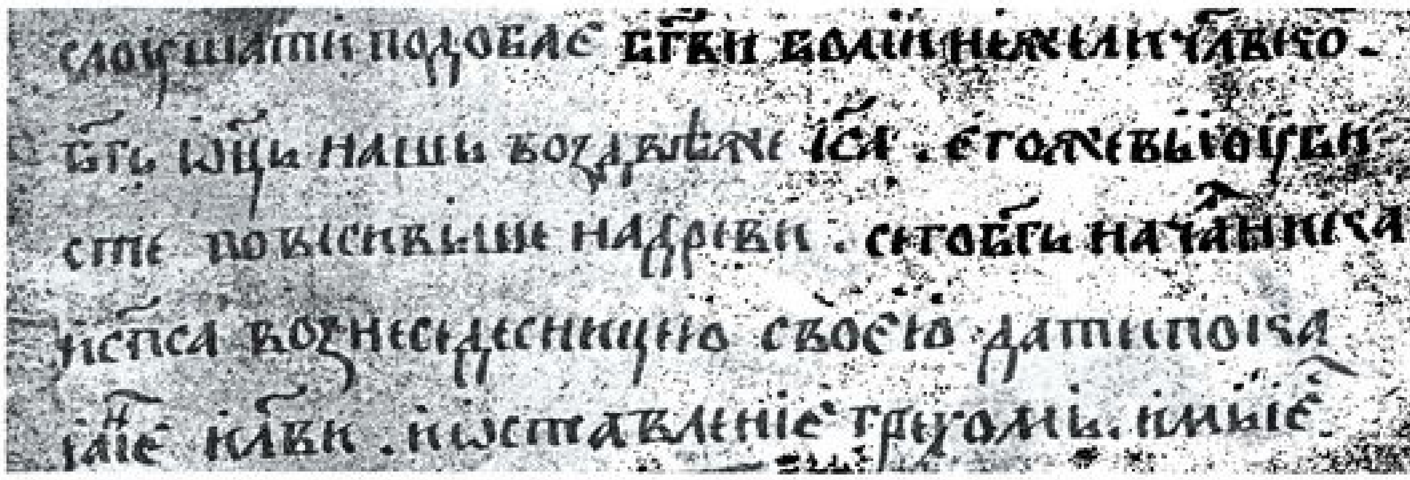

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 174).

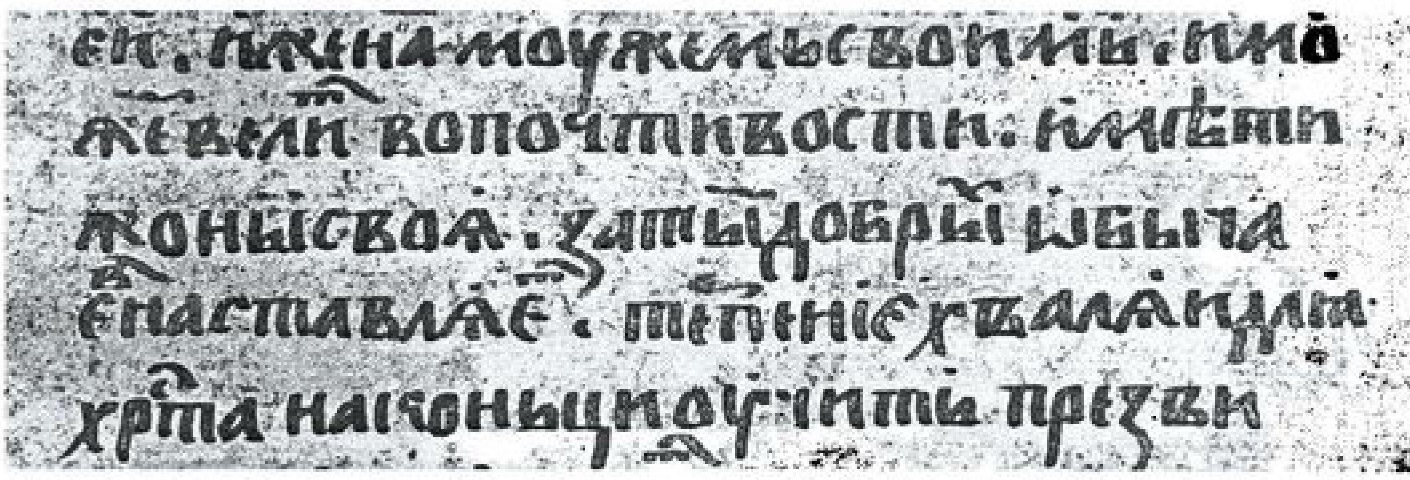

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 275).

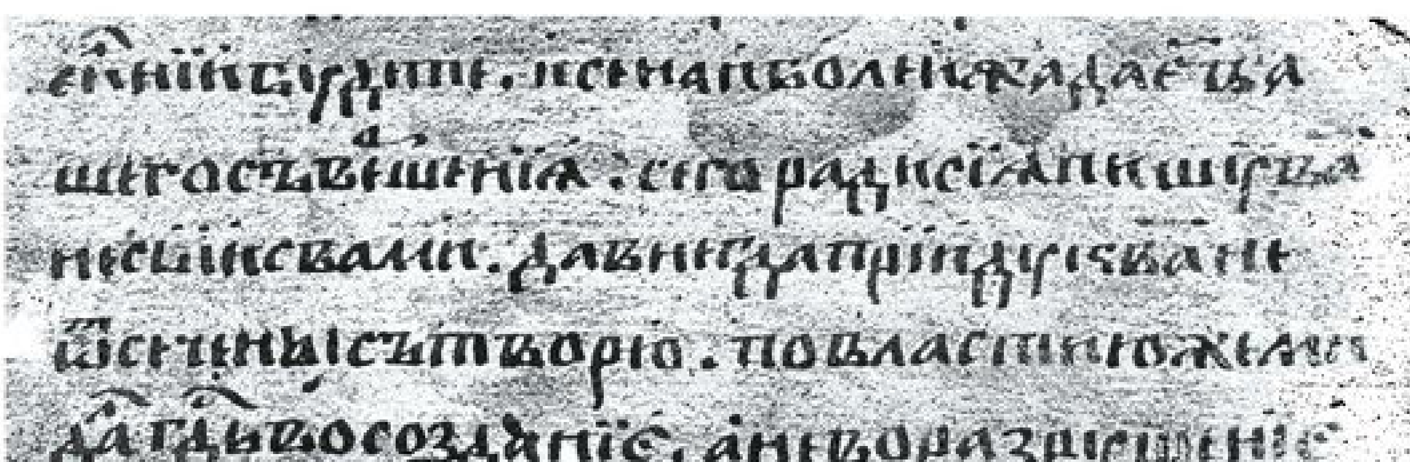
14. Апостол. Кінець 60-х – 70-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 58 л.

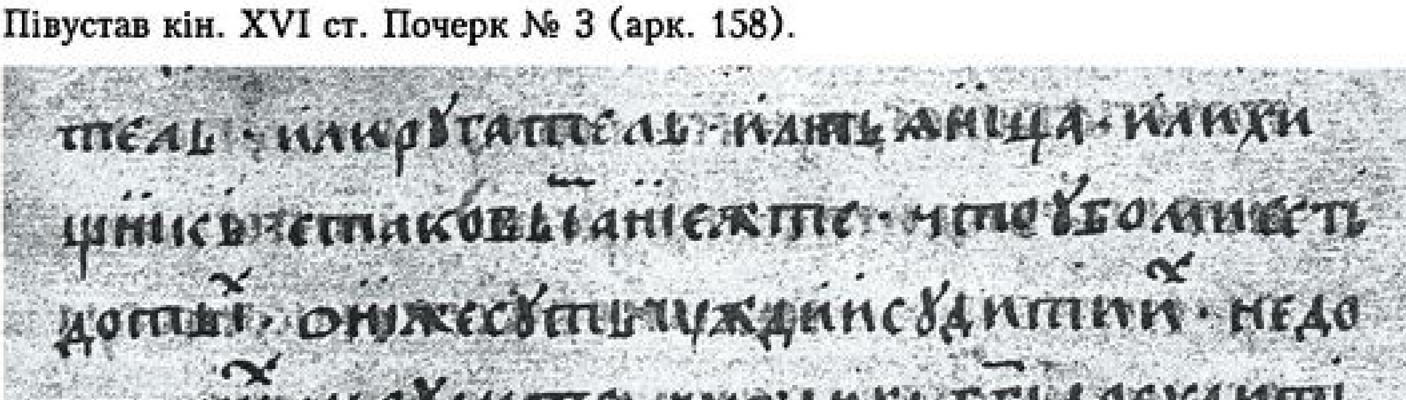
Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 7).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 69).

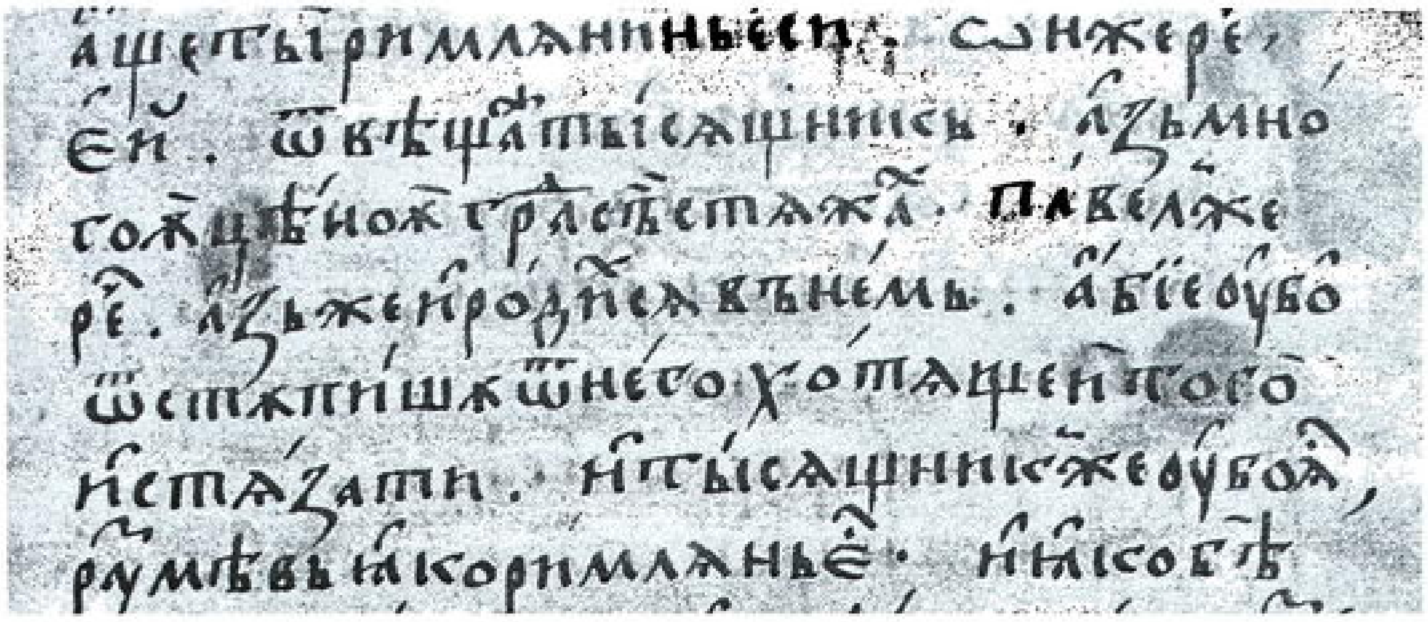

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 158).

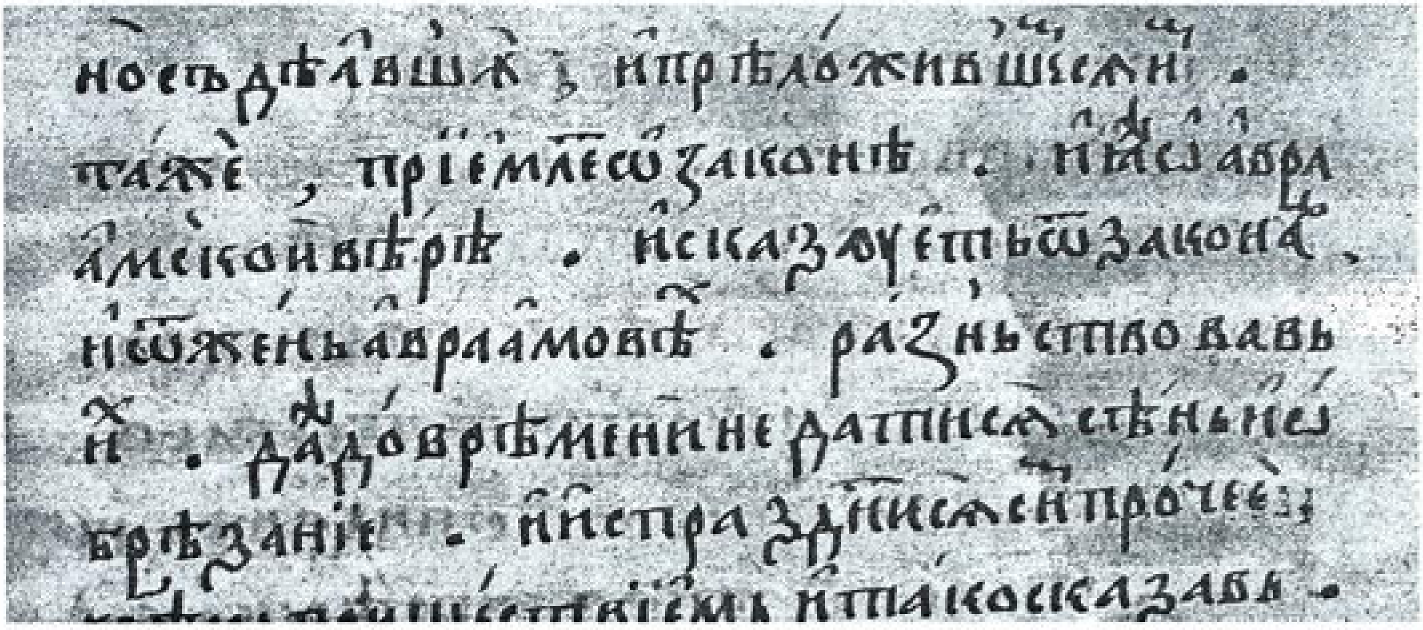

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 125).

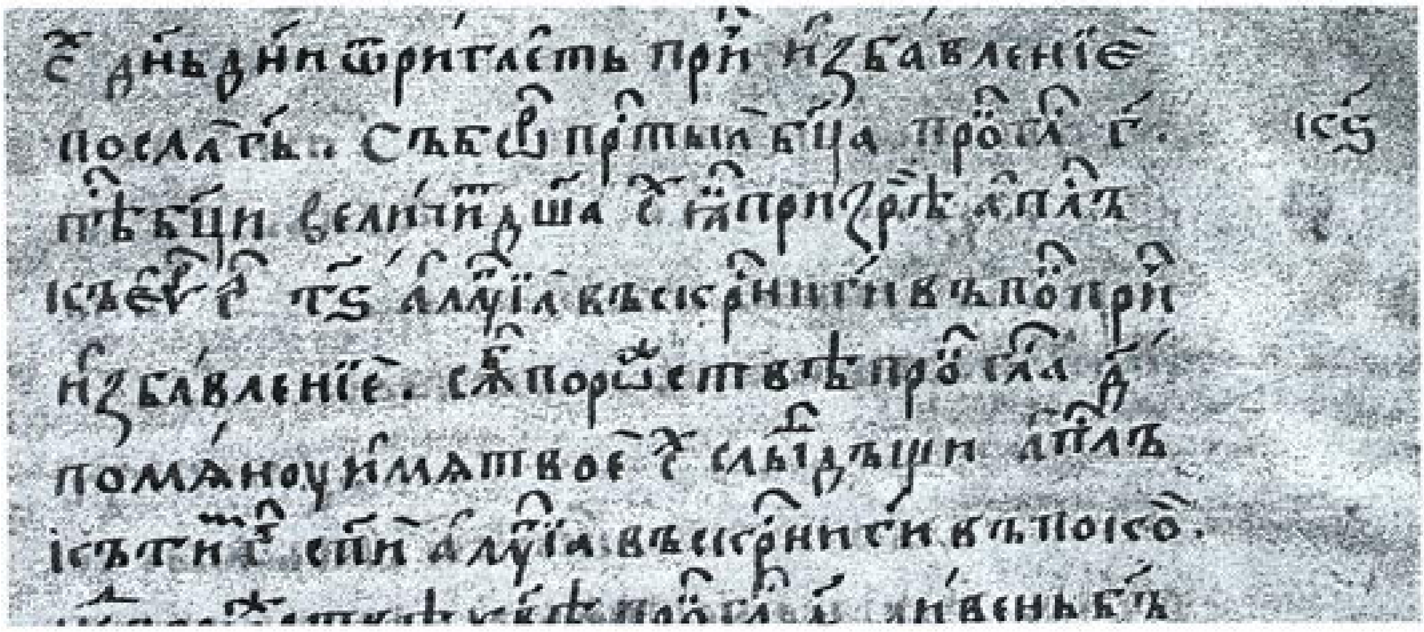
15. Апостол. 1597 р. Ф. I, № 7462.

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 48).

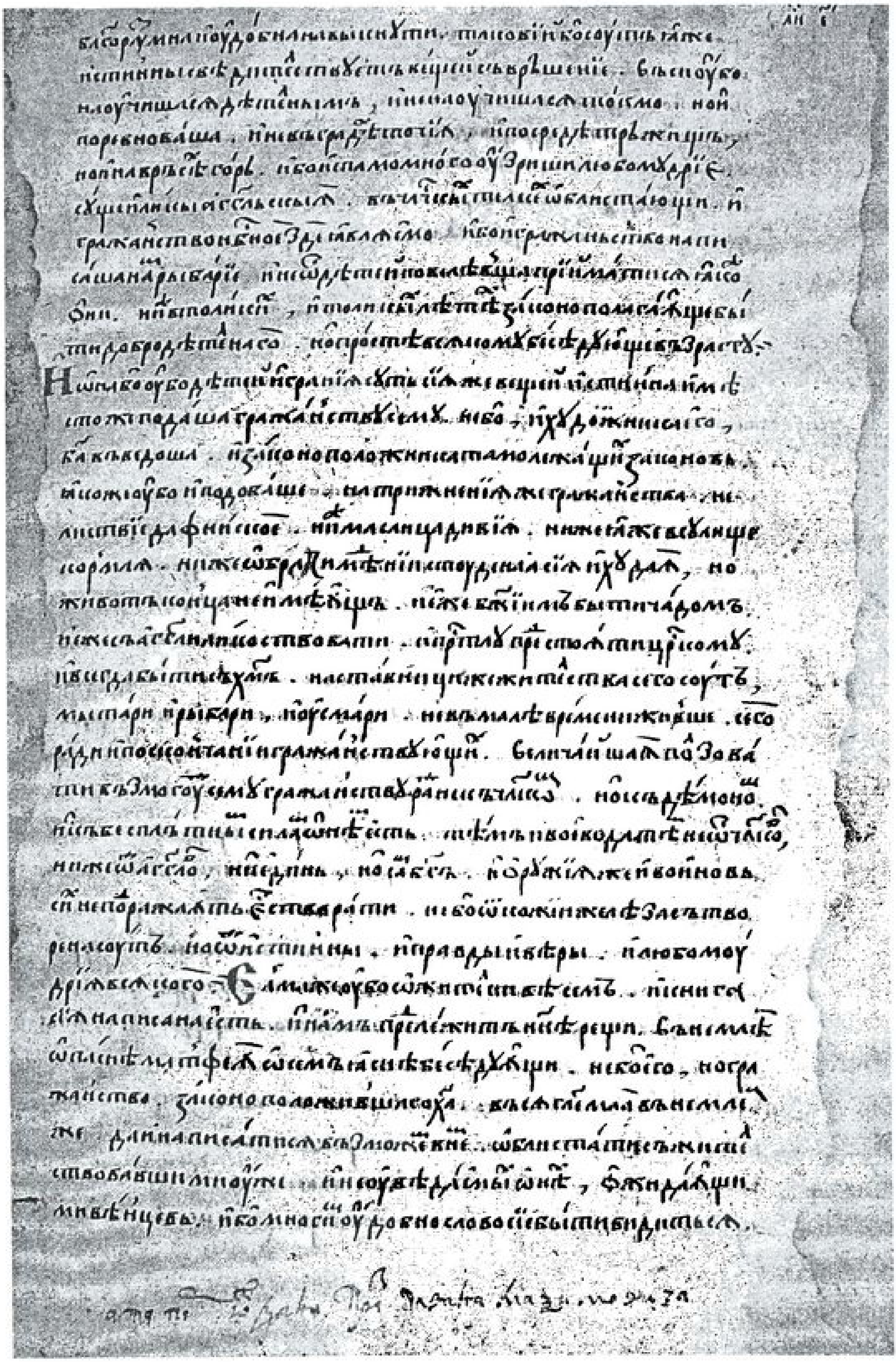

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 148).

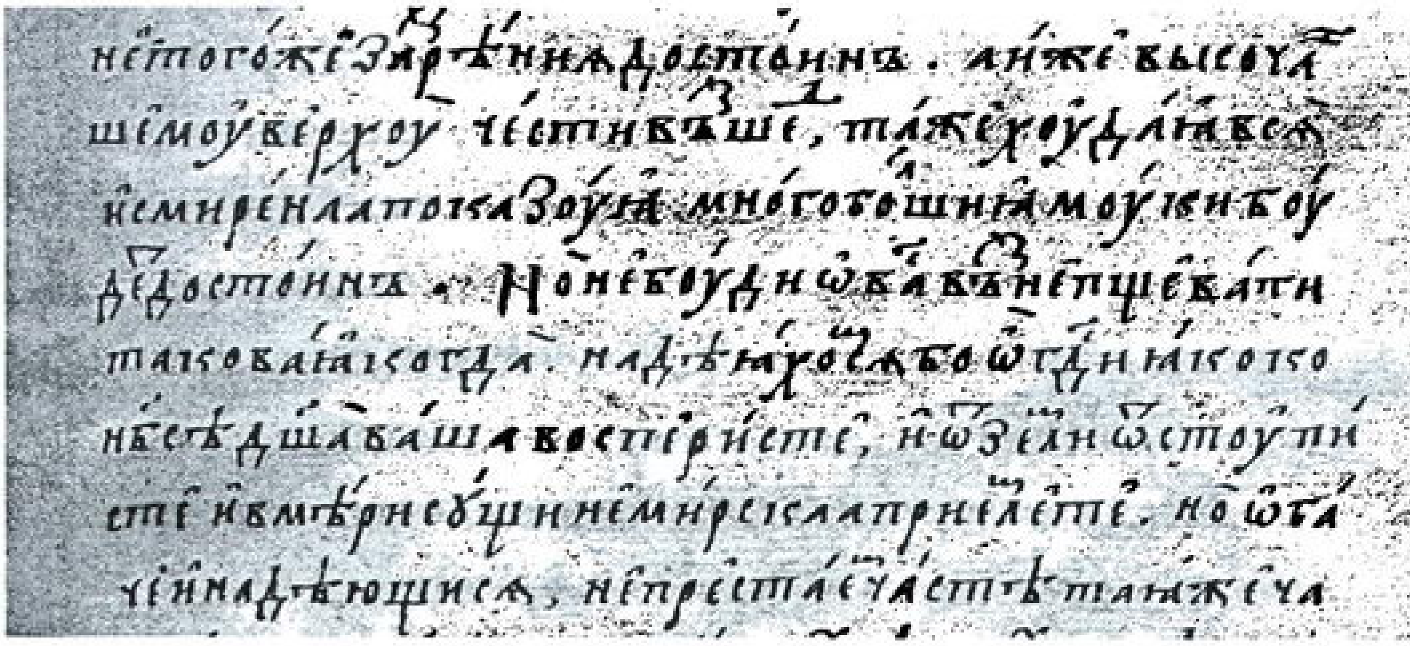

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 228)

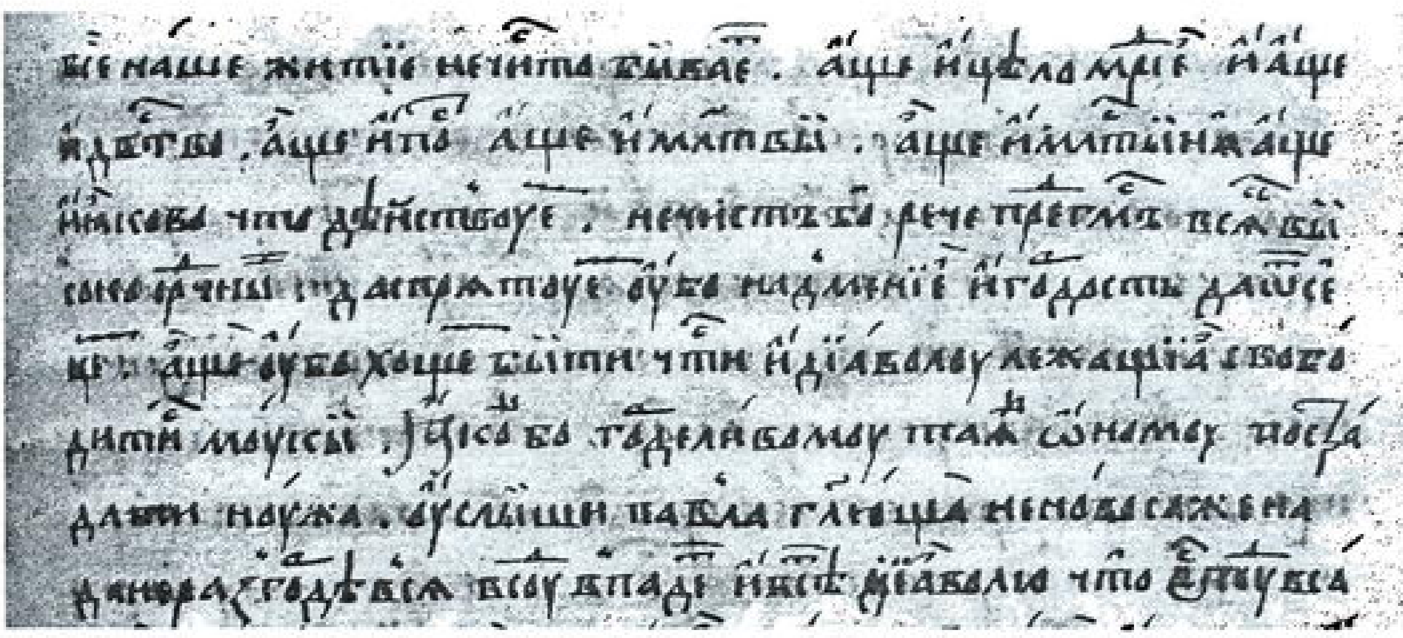
16. Апостол. 1600 р. Ф. 312, № 41 п.

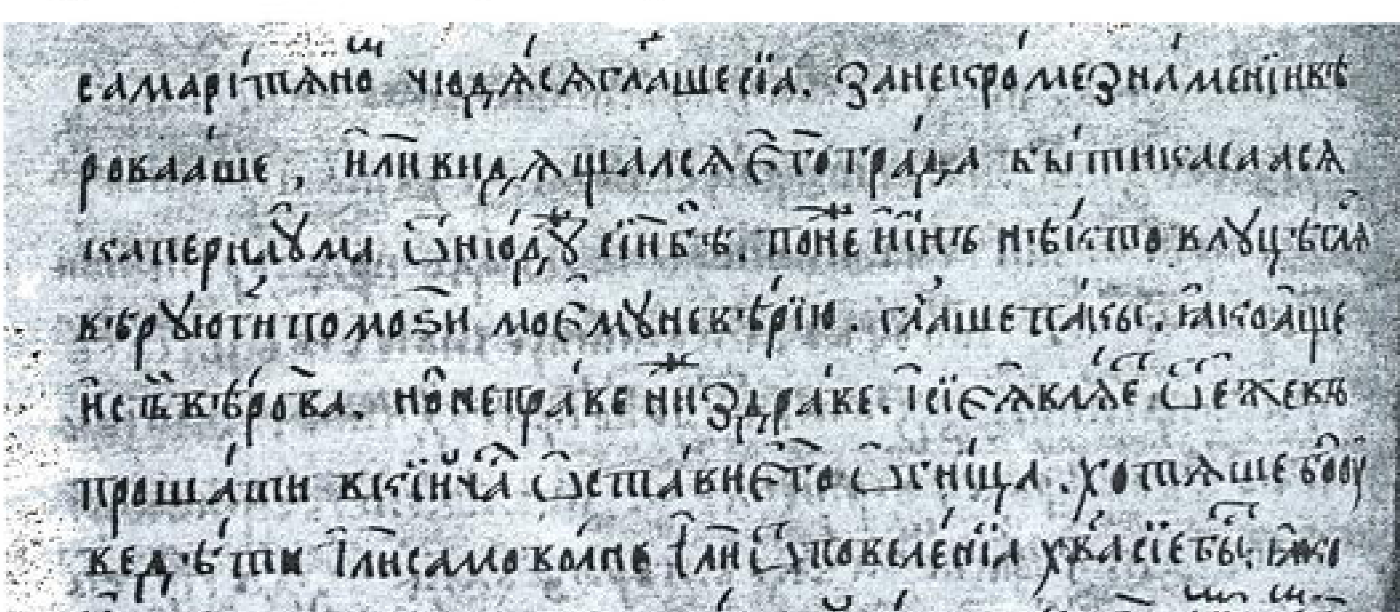
17. Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Матфея. Третя чверть XVI ст. Ф. 306, № 13. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 14).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 58).

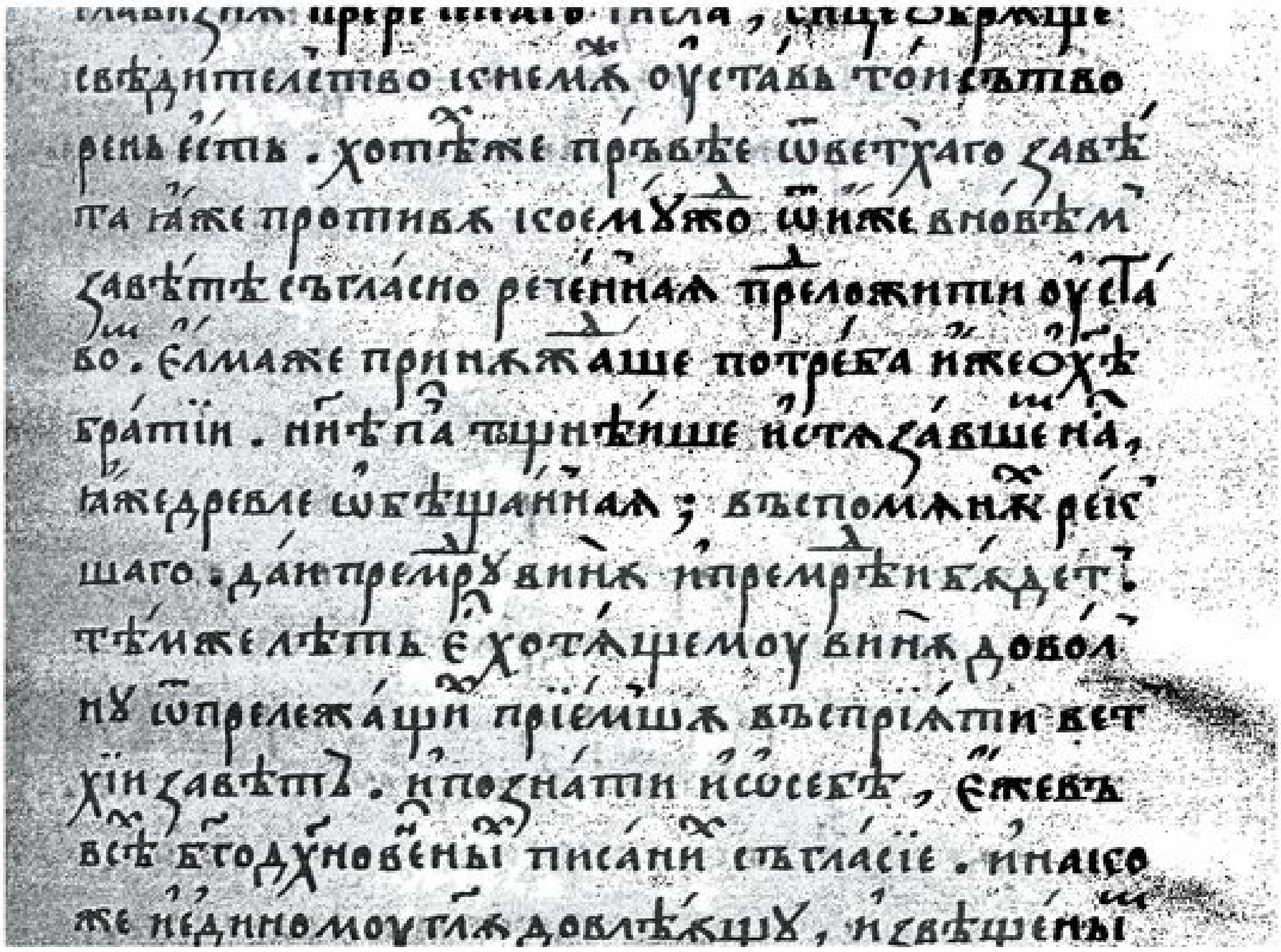

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 40).

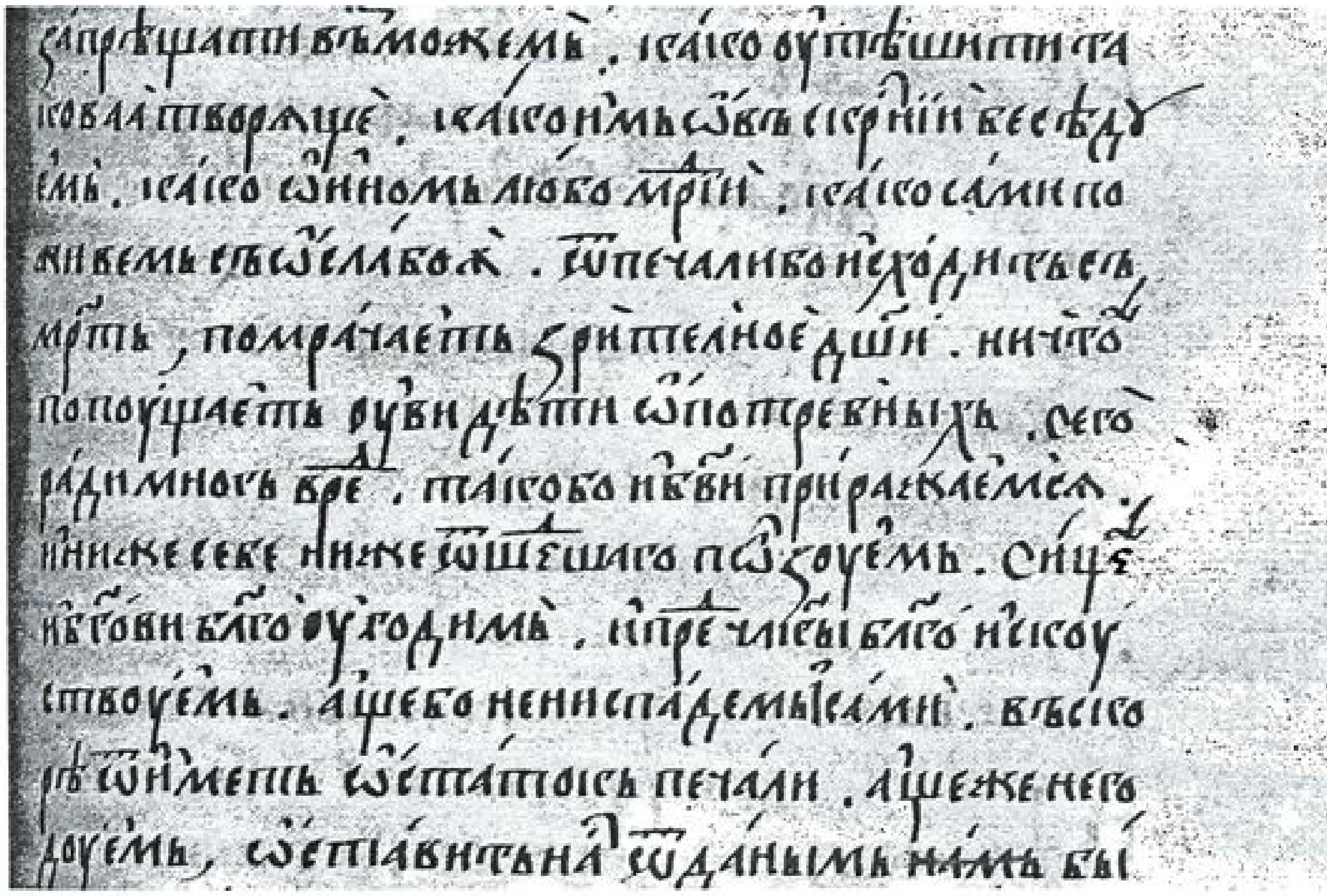

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 141 зв.).

18. Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Іоанна з додатковими статтями. 1587 р. Ф. 303, № 112 (початок).

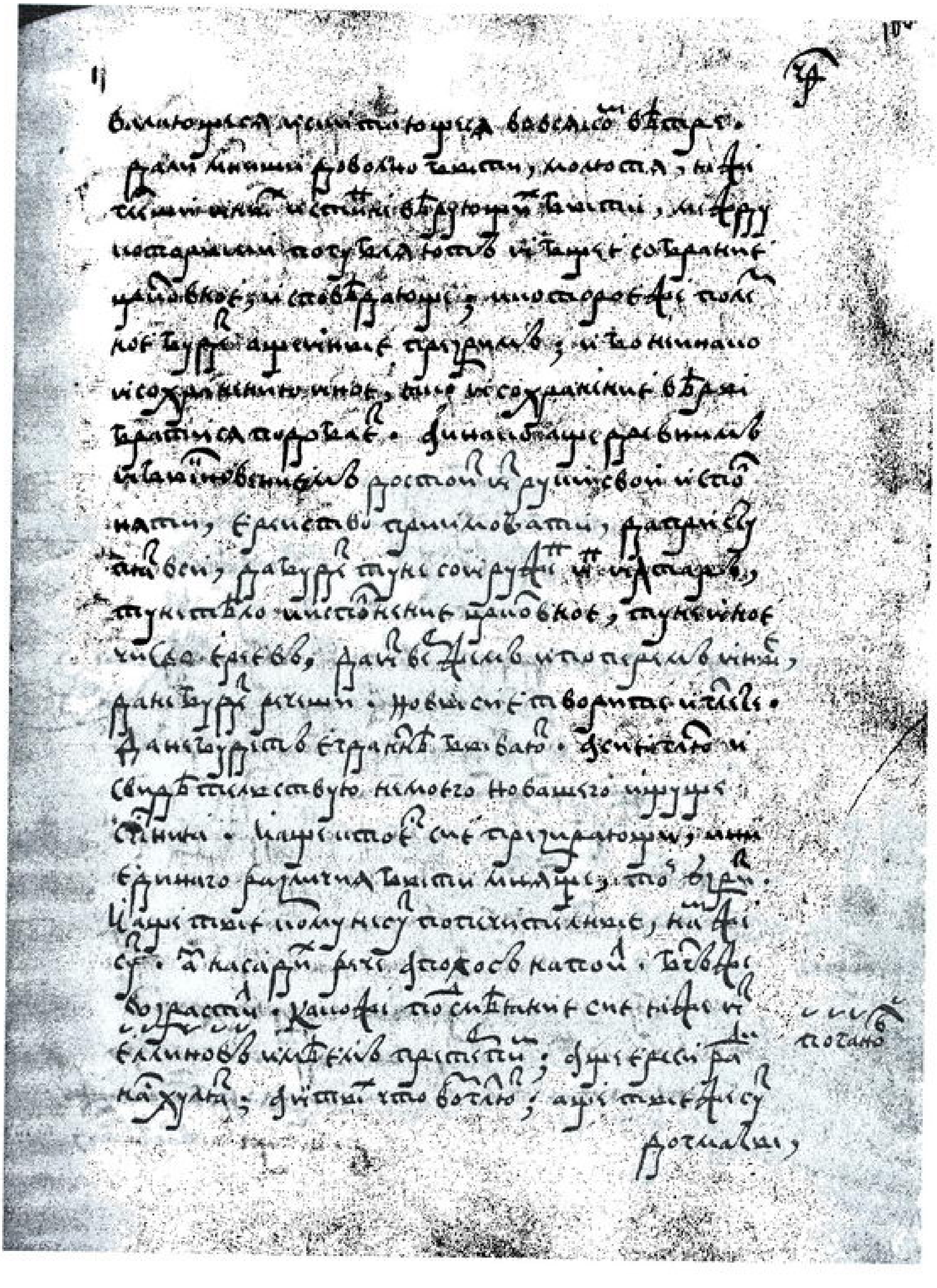

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 476).

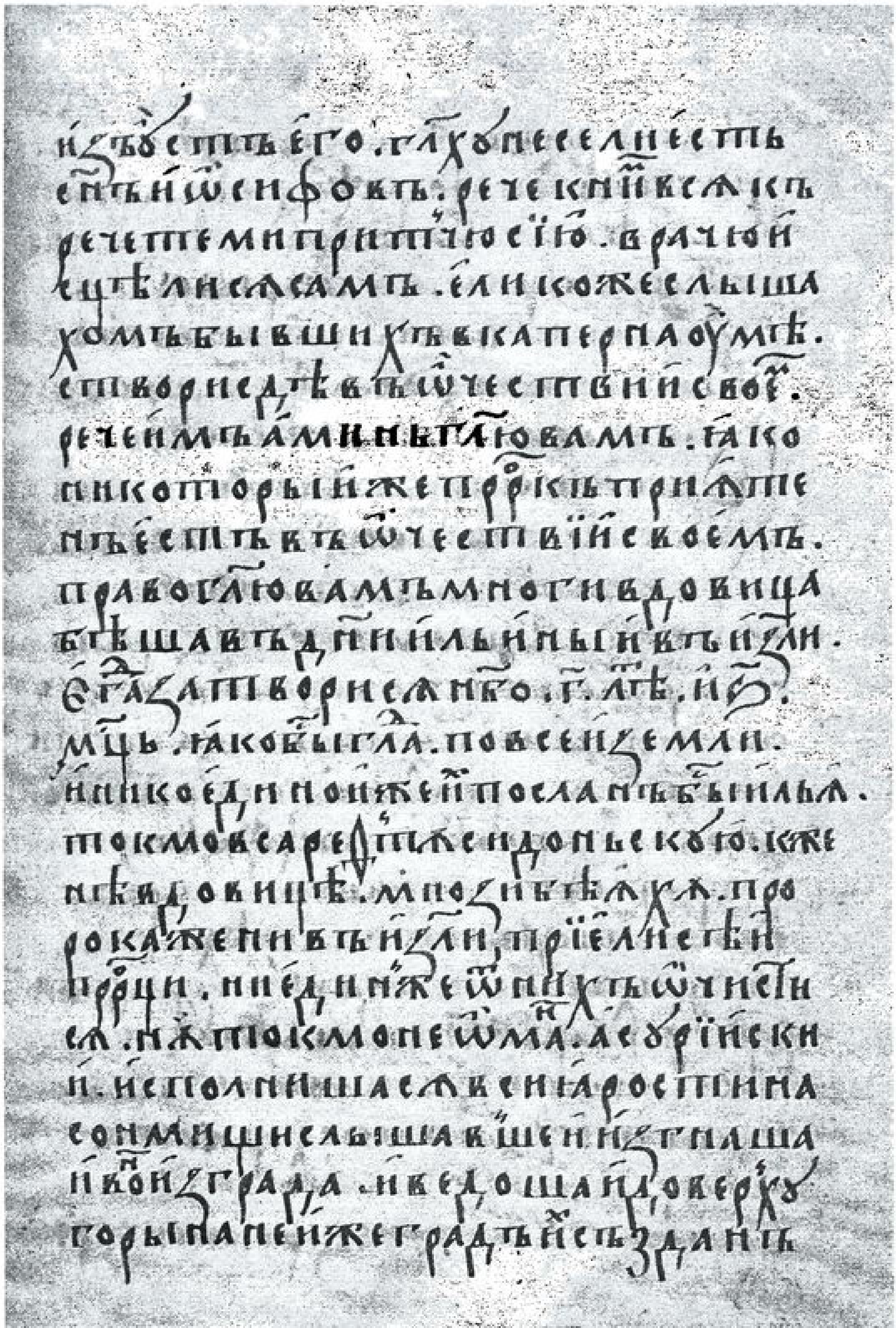

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 278).

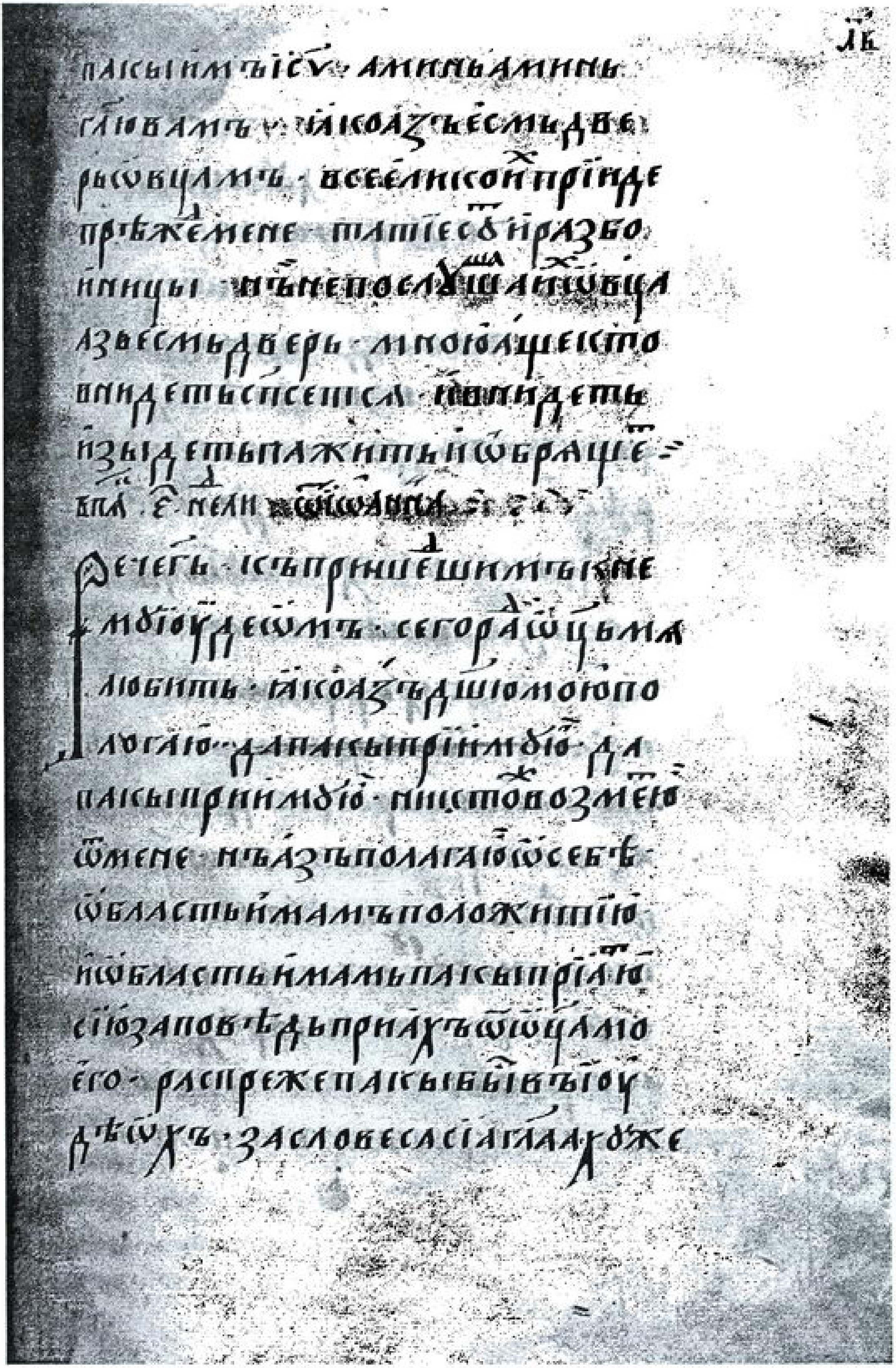
18. Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Іоанна з додатковими статтями. 1587 р. Ф. 303, № 112 (закінчення).

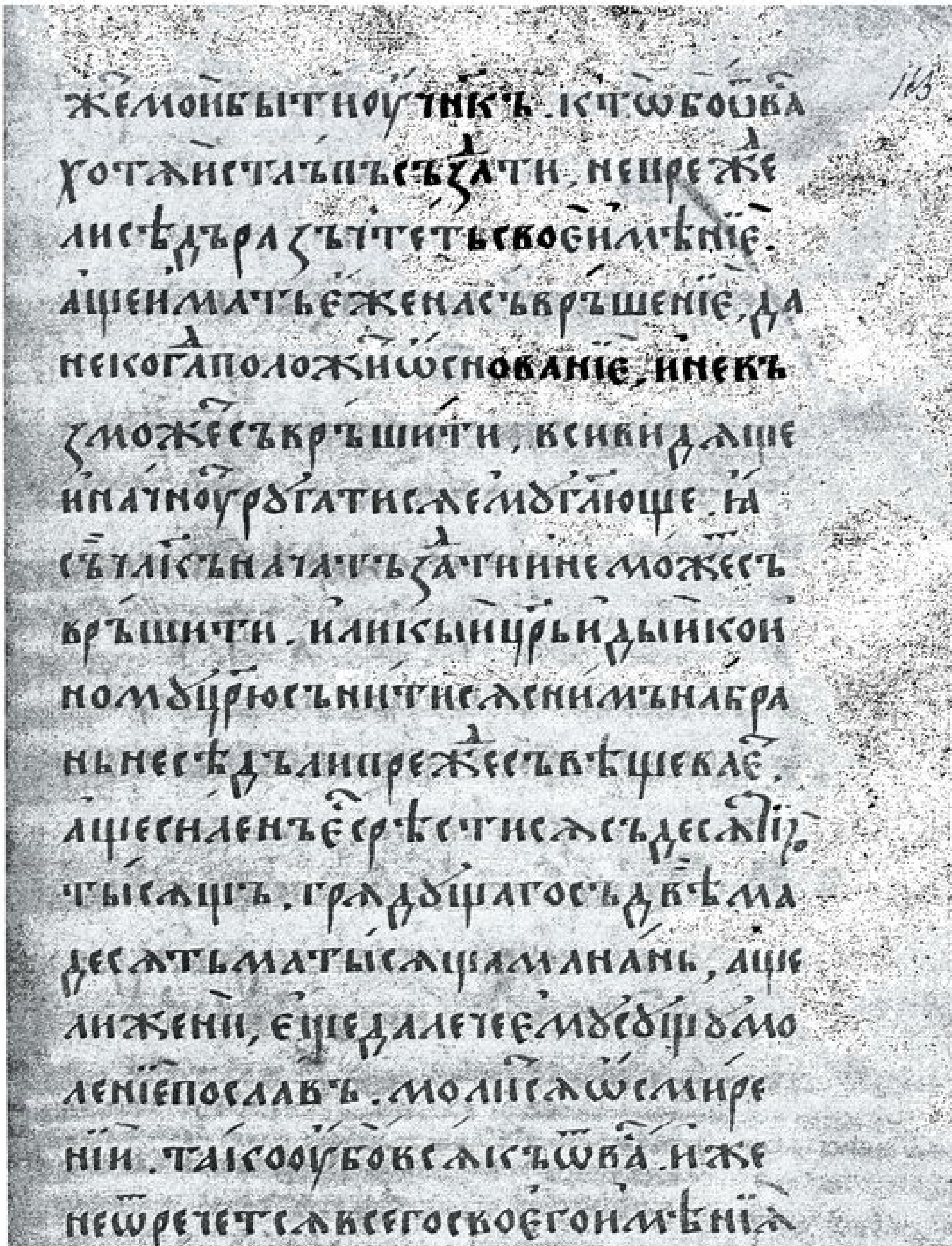
19. Бесіди Іоанна Златоуста на послання апостола Павла до єфесян.
Остання чверть XVI ст. Ф. 307, № 423.
Скоропис український сер. XVI ст. (арк. 100).

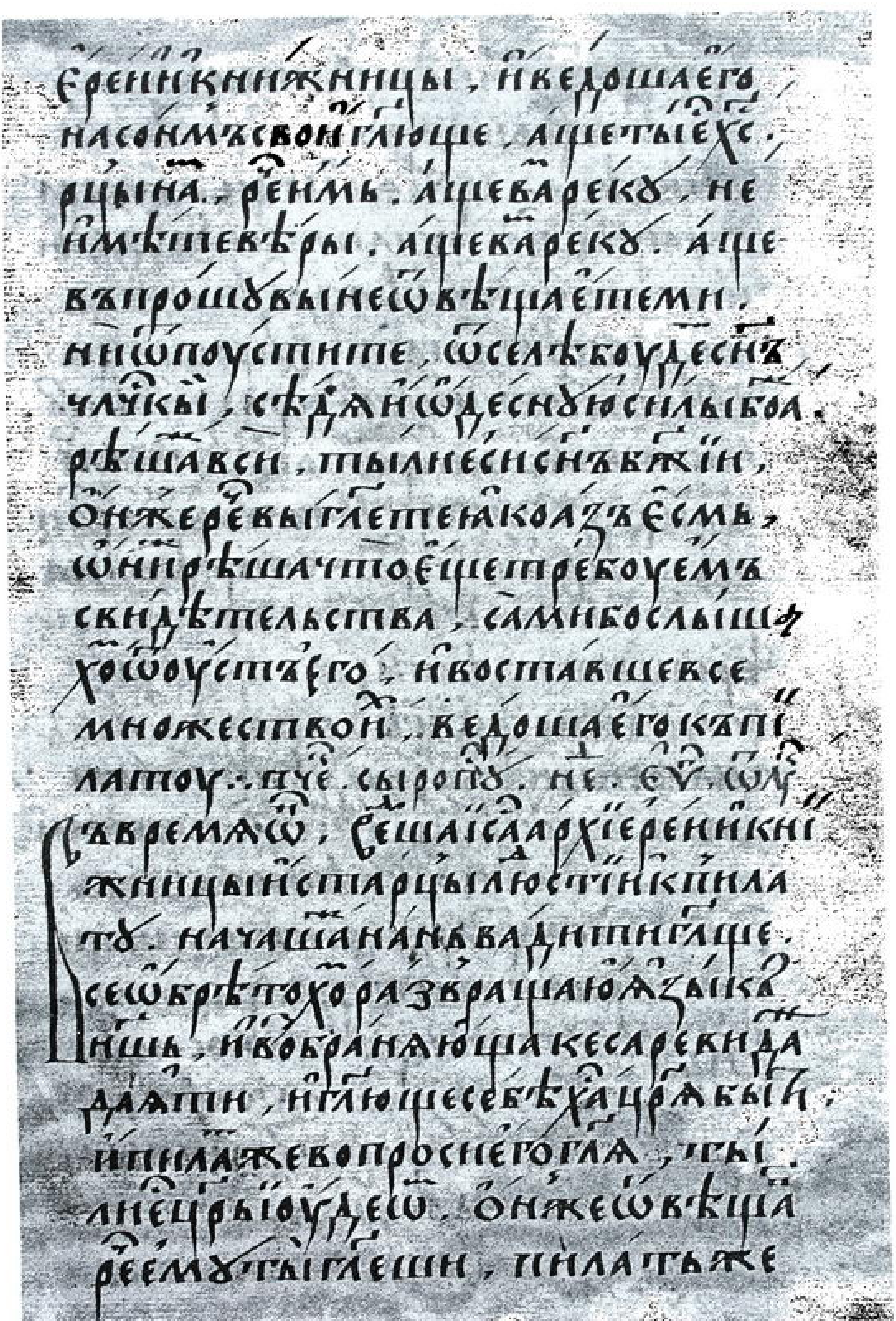
20. Євангеліє Апракос повний. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 301, № 33 л. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 72).

21. Євангеліє Апракос. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. I, № 1059.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 39).

же мои быти оученикъ. кто ѿ бо васъ
хотѧи стлъпъ съзьдати. не прежде
ли сѣдъ разчитеть своимѣнїе.
аще имать еже на съвръшенїе. да
не когда положи ѡснованїе. и не къ
зможе съвръшити. вси видѧще
иначноут ругатисѧ емоу глюще. ꙗ
съ члкъ начать зьдати и не може съ
връшити. или кыи цръ идыи кои
номоу црю съ нитисѧ с нимъ на бра
нь не сѣдъ ли прежде съвѣщеваѥ.
аще силенъ єсть срѣстисѧ с десѧтїю
тысѧщь. градоущаго съ двѣма
десѧтьма тысѧщама на нь. аще
ли же ни, еще далече емоу сущоу мо
ленїе пославъ. молитсѧ ѿ се мире
нїи. тако оубо всѧкъ ѿ васъ иже
не ѿречетсѧ всего своего имѣнїа

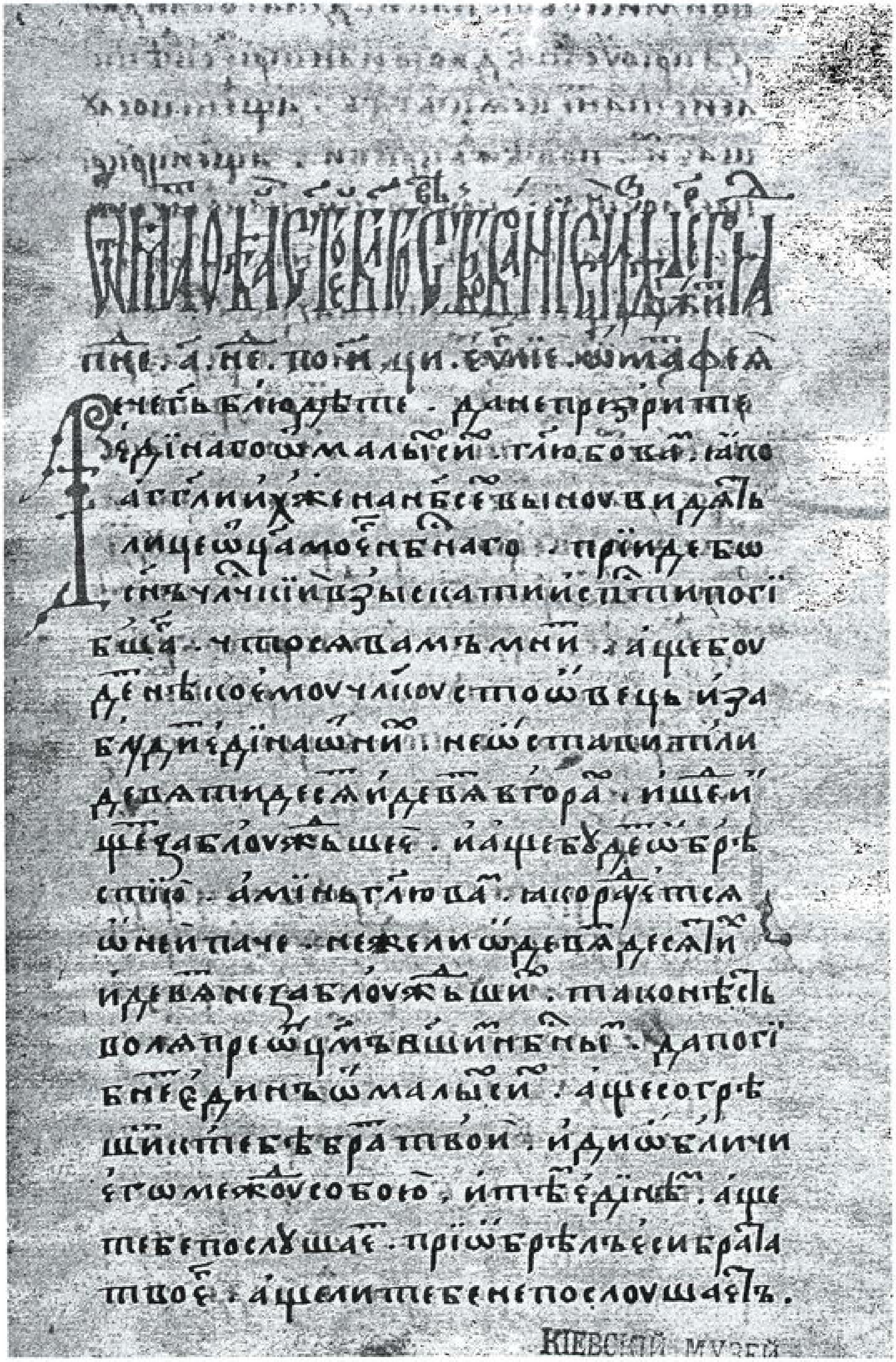
22. Євангеліє Апракос повний. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 152. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 163).

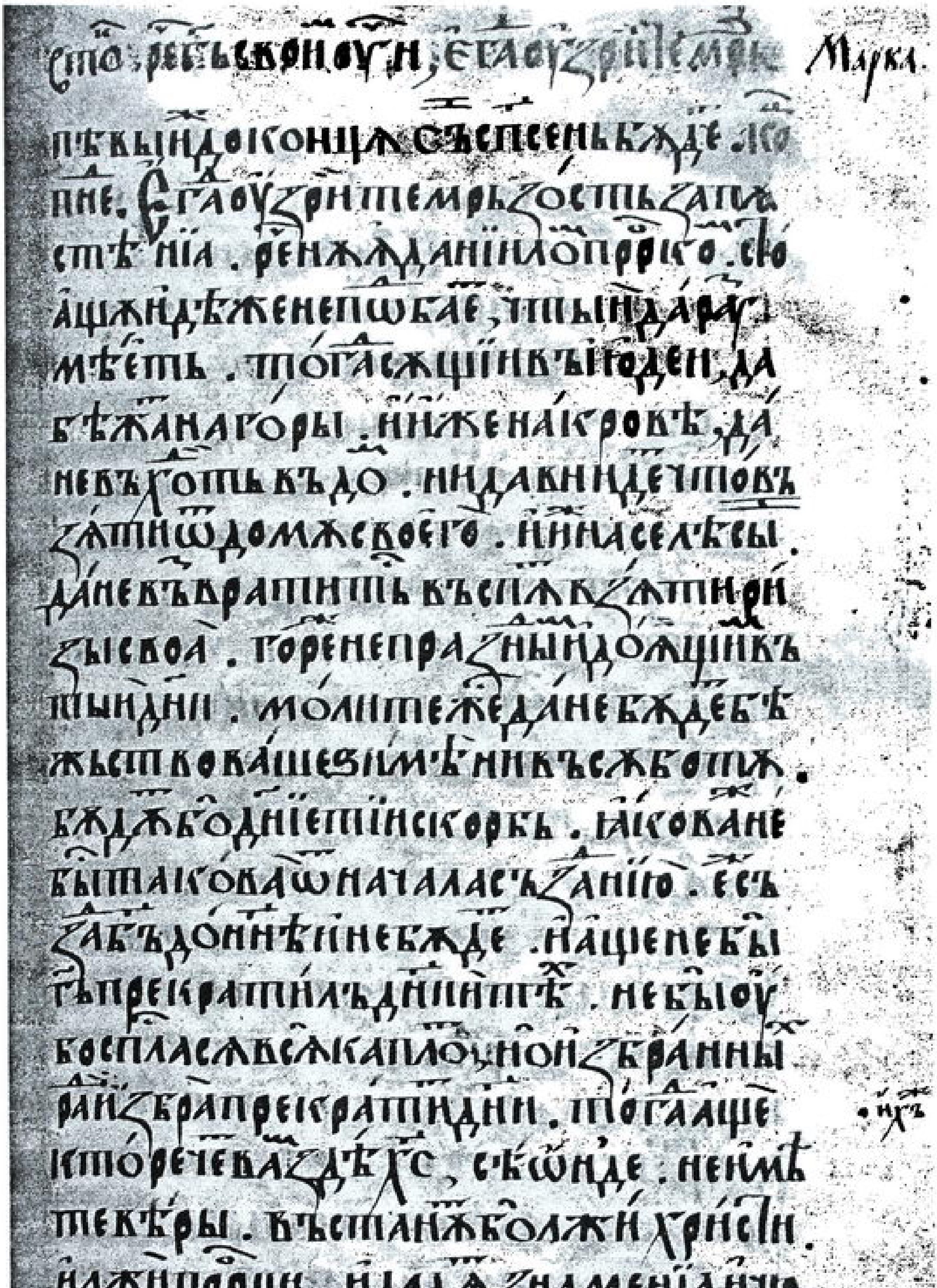
ереи и книжницы, и ведоша его
на сонмъ свои глюще, аще ты еси хс,
рци нам. рече им. аще вам реку, не
имете веры, аще же вам реку. аще
въпрошу вы не отвещаете мни.
ни отпустите, отселе будет снъ
члчскы, седя одесную силы бжиа.
рекоша вси, ты ли еси снъ бжіи,
он же рече к ним, вы глте яко аз есмь.
они же рекоша что еще требуемъ
свидетельства, сами бо слышахом
от уст его, и воставше все
множество их, ведоша его к пи
лату. пче. сыропс. не. еу. ѡн

Въ время оно, совещаша архиереи и кни
жницы и старцы людстии на пила
ту. начаша на нь вадити глаголюще.
сего обретохом развращающа язык
наш, и возбраняюща кесарю дань
дати, и глющее себе ха цря быти.
и пилат же вопроси его глаголя, ты ли
еси цр иудейск. он же отвещав
рече ему ты глеши, пилат же

23. Євангеліє Апракос. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. І, № 5524.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 186).

24. Євангеліє Апракос повний. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. І, № 7457.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 49).

25. Євангеліє Тетр. 90-ті роки XV ст. – 10-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 30 л. Устав перш. пол. XVI ст. (арк. 110).

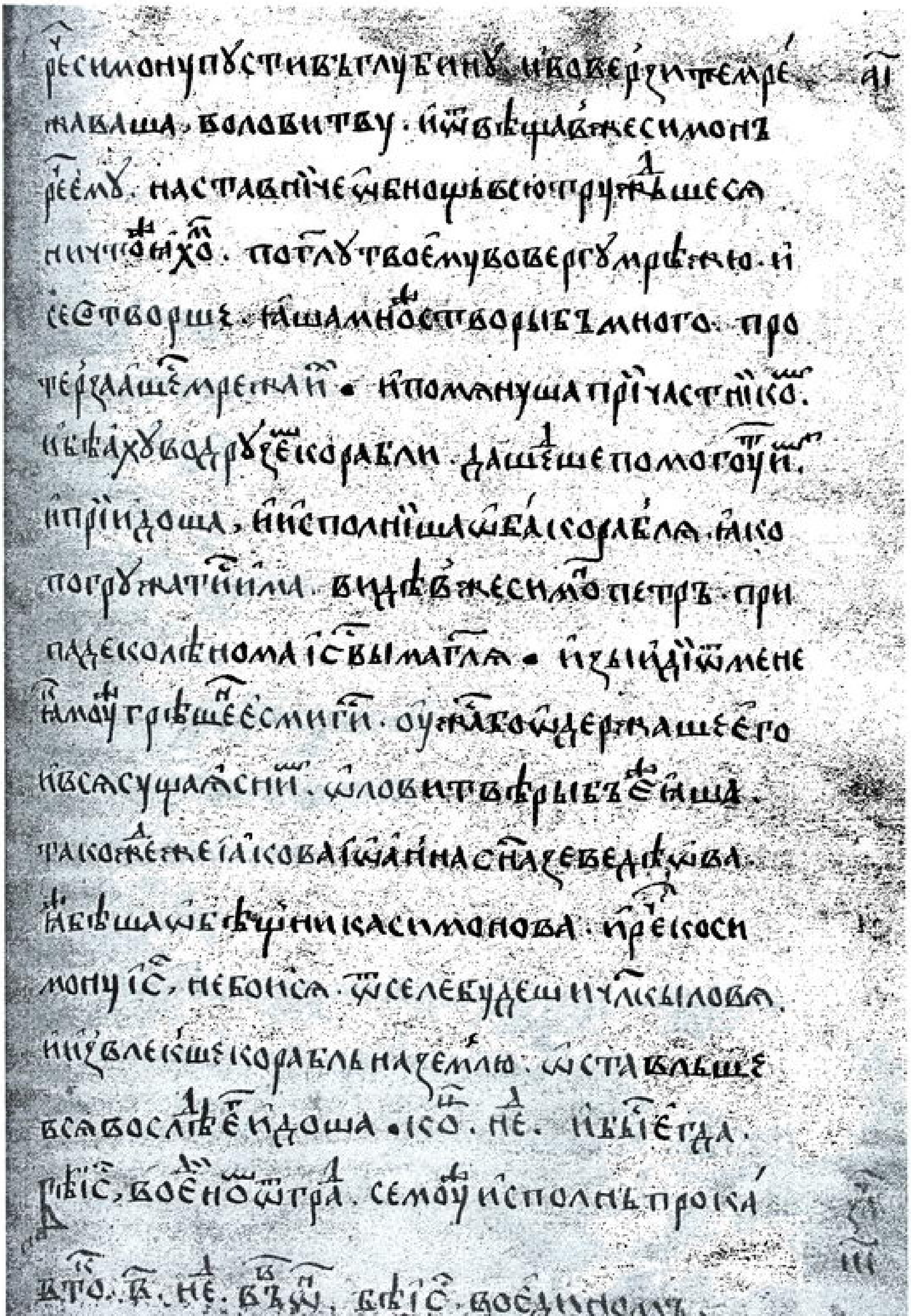

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 3).

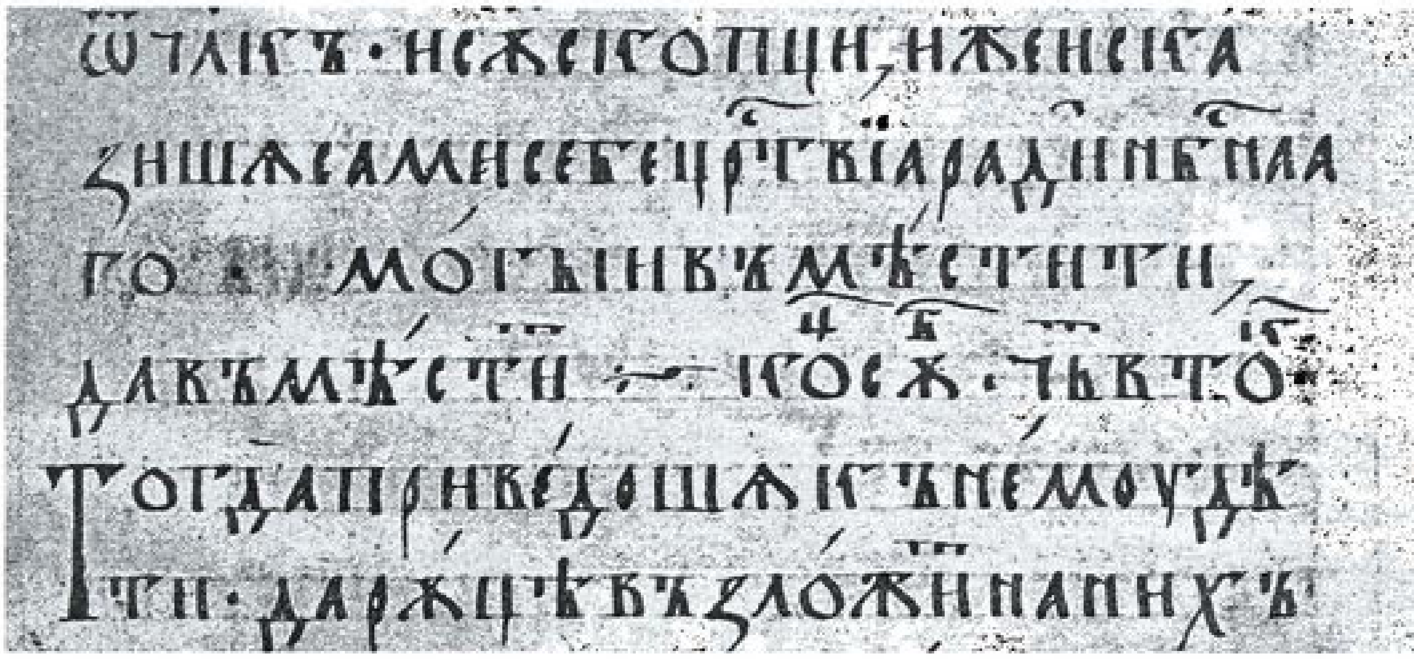
Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 8).

26. Євангеліє Тетр. 20–30-ті роки XVI ст. Друга половина XVI ст. Ф. 30, № 4.

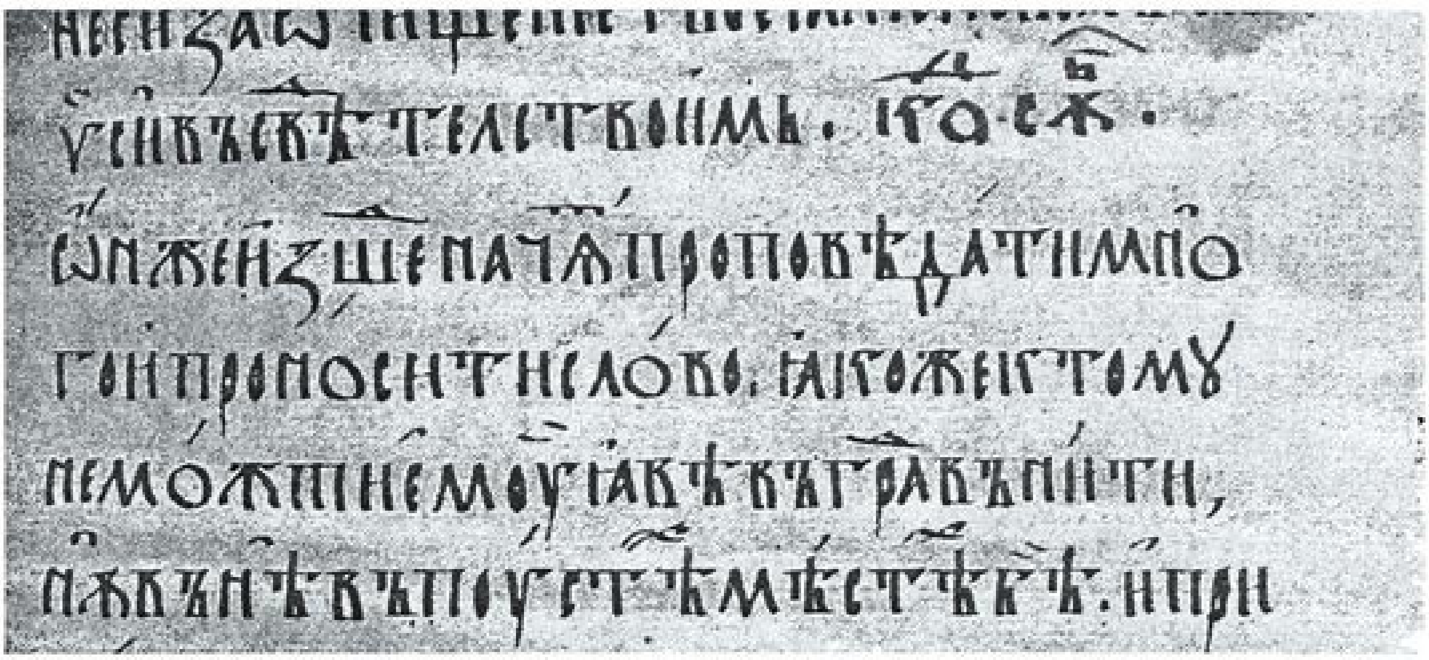

рече симону пусти въ глубину и воверзѣте мре
жа ваша в ловитву. и отвѣщавъ же симонъ
рече ему. наставниче об нощь всю трудившеся
ничтоже не яхом. по гл҃у твоему вовергу мрежю. и
се сотворше. яша множество рыбъ много. про
терзаше же ся мрежа их. и помануша причастником.
иже бяху в друзѣм корабли. да пришедше помогут им.
и приидоша, и исполниша оба корабля. яко
погружати ся има. видѣв же симонъ петръ. при
паде к колѣнома іс҃вы глаголя. изыди от мене
яко муж грѣшен есмь гс҃и. ужас бо одержаше его
и вся сущая с ним. о ловитвѣ рыбъ юже яша.
також же и іакова и іоанна сна зеведеова.
иже бѣста обьщника симонова. и рече к сим
ону іс҃. не бойся. от селѣ будеши члк҃ы ловя.
и извлекше корабль на землю. оставльше
вся в слѣд его идоша. ко. нє. и бысть егда.
бѣ іс҃ во едином от град. се муж исполнь прока
зы. в. нє. въ з. бѣ іс҃ в едином.

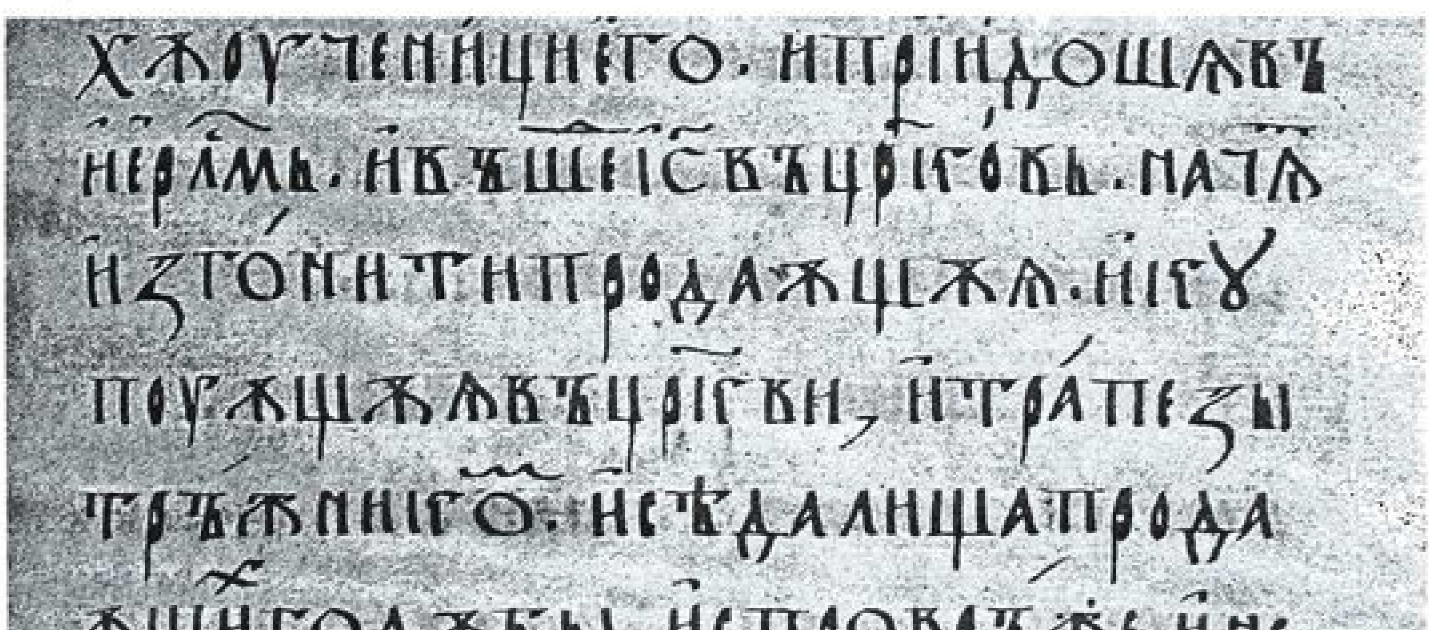
27. Євангеліє Тетр. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 32 л. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 110).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 60).

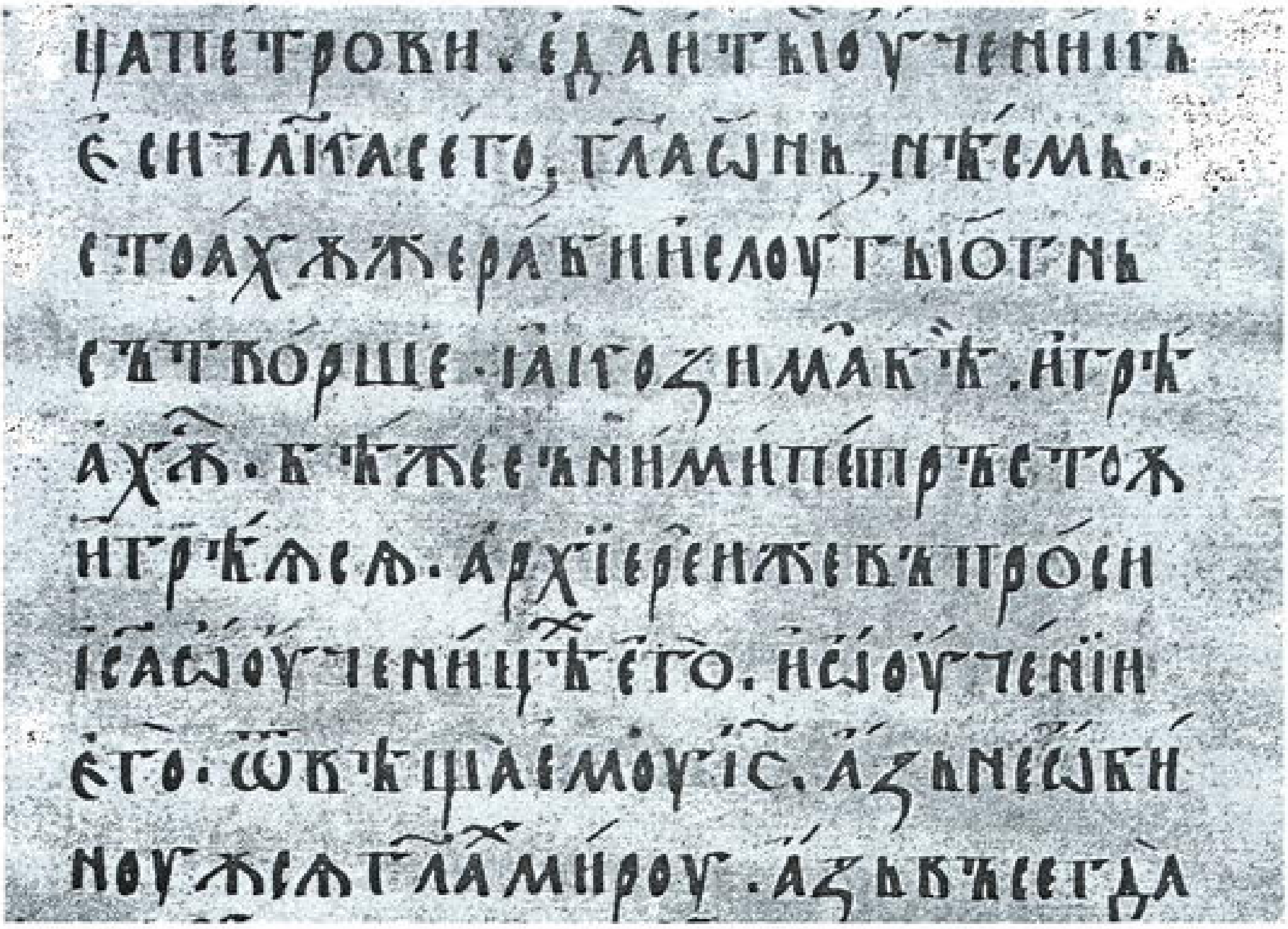

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 99).

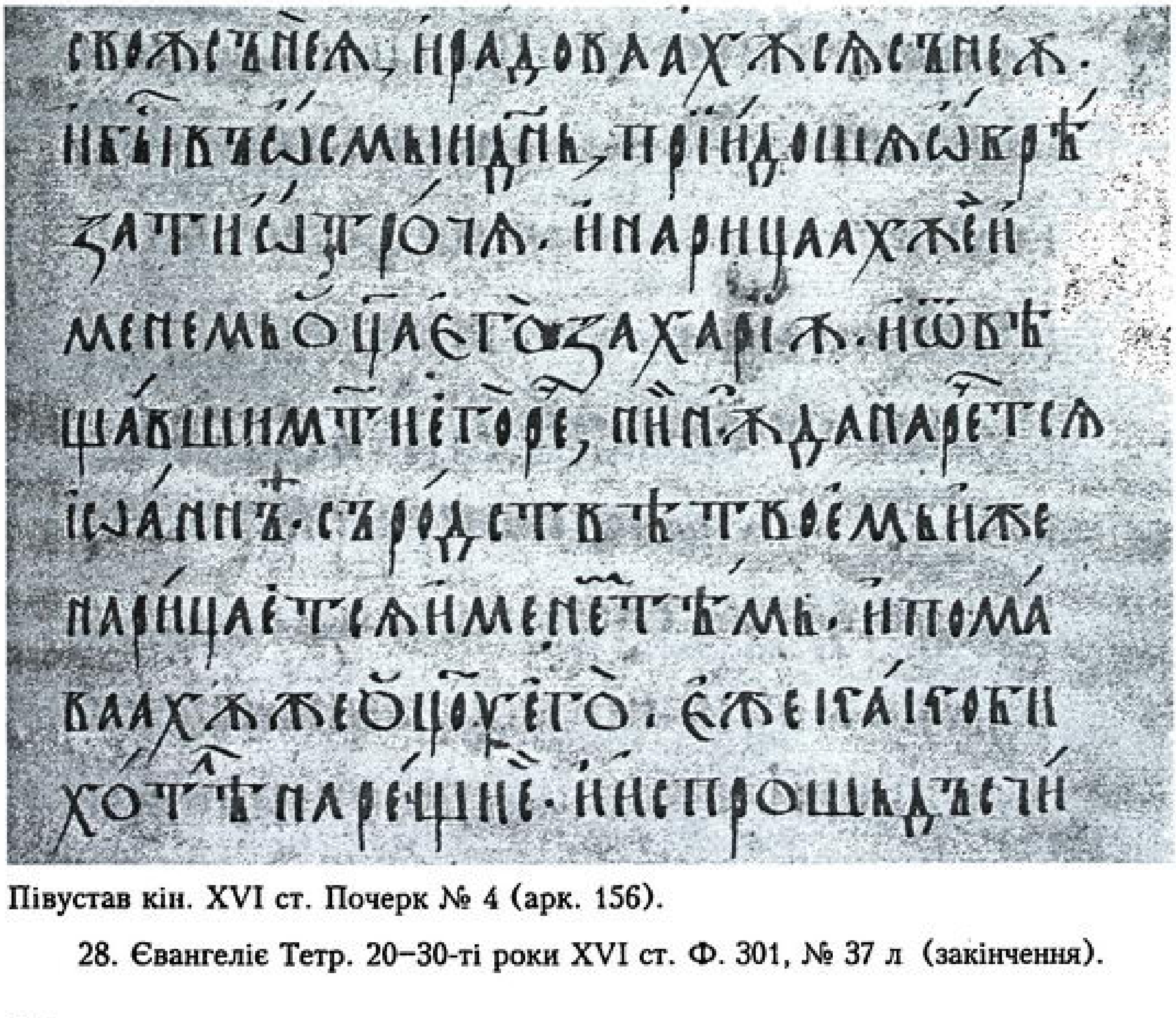

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 130).

28. Євангеліє Тетр. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 37 л (початок).

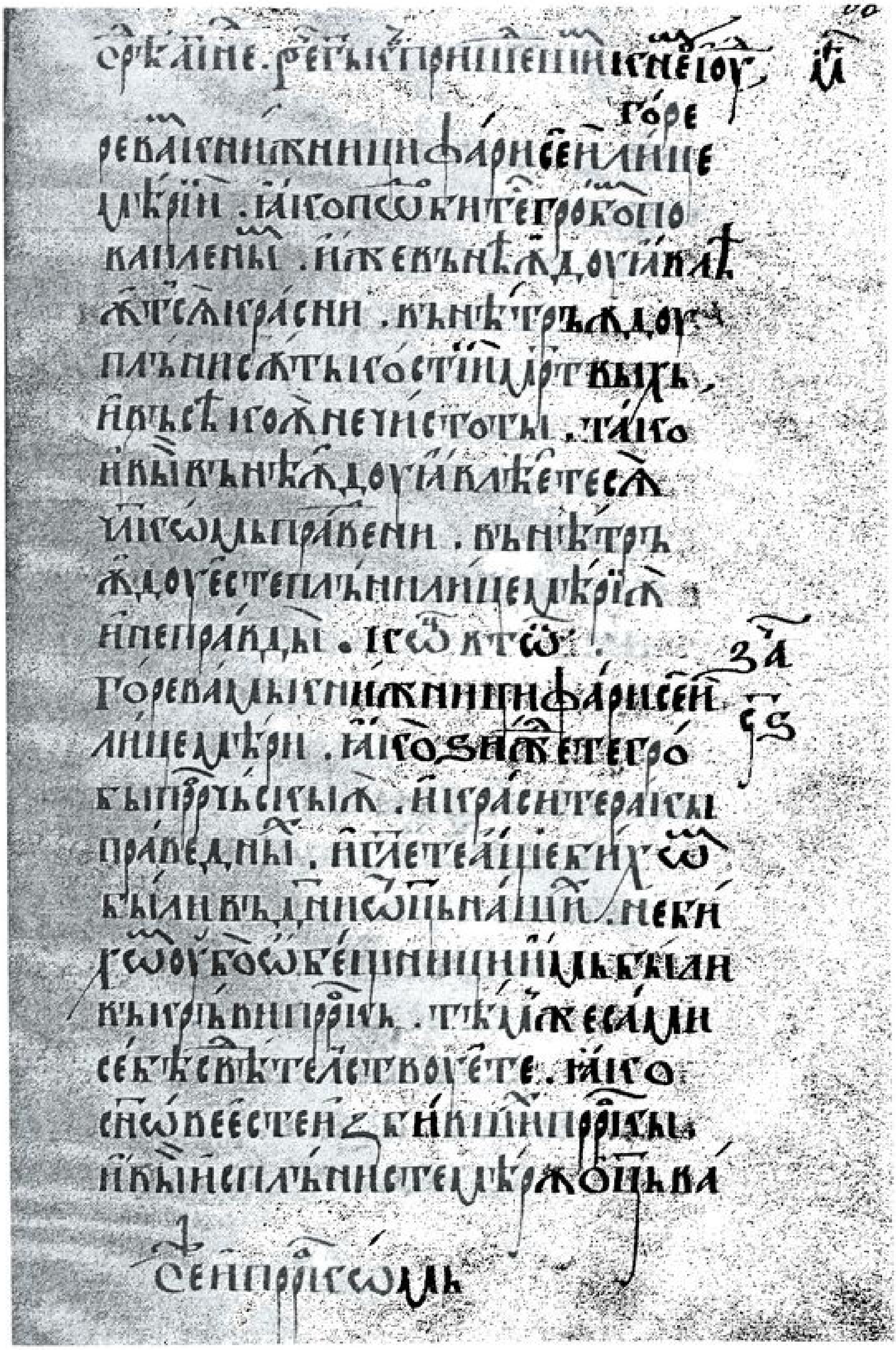

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 308).

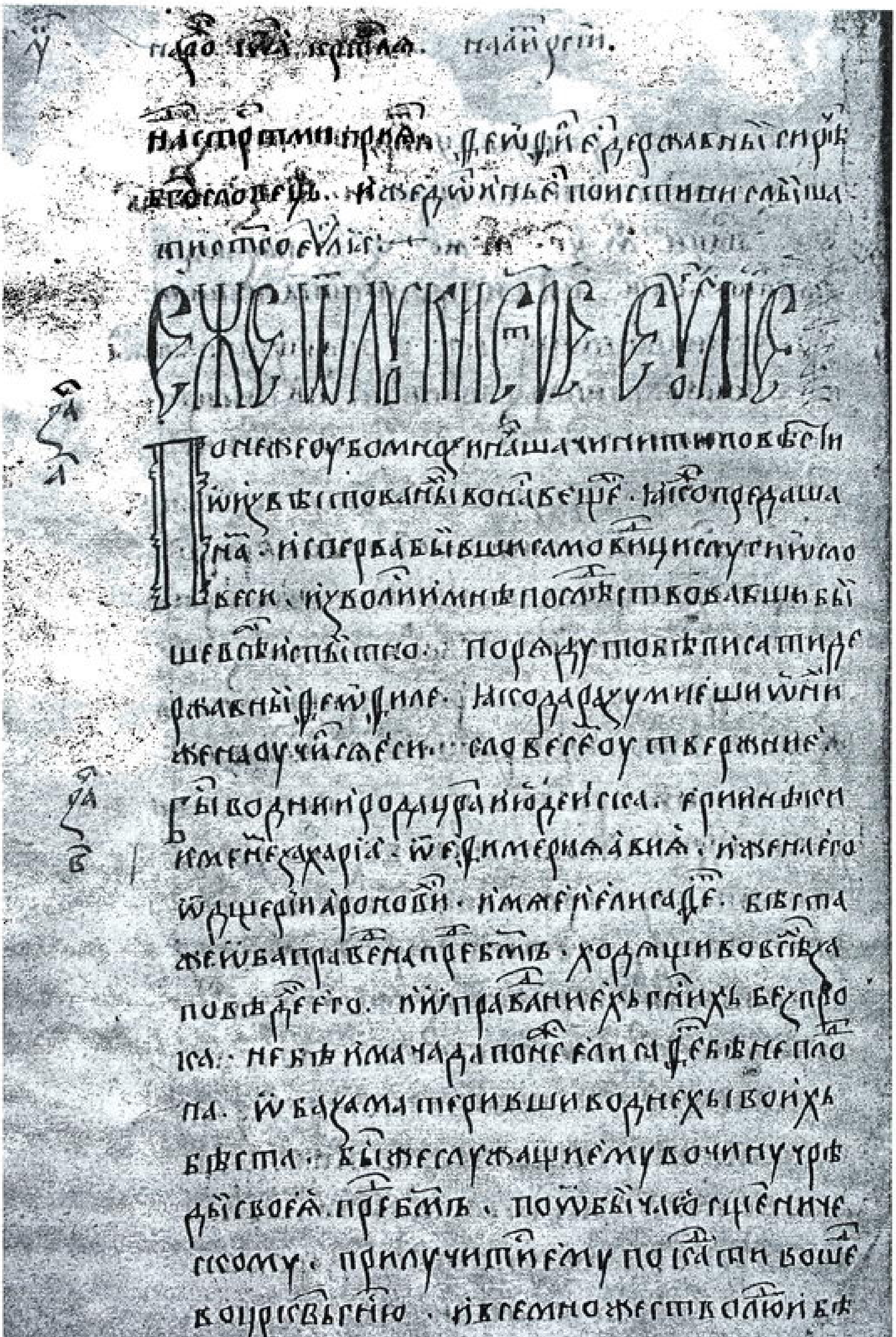

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 156).

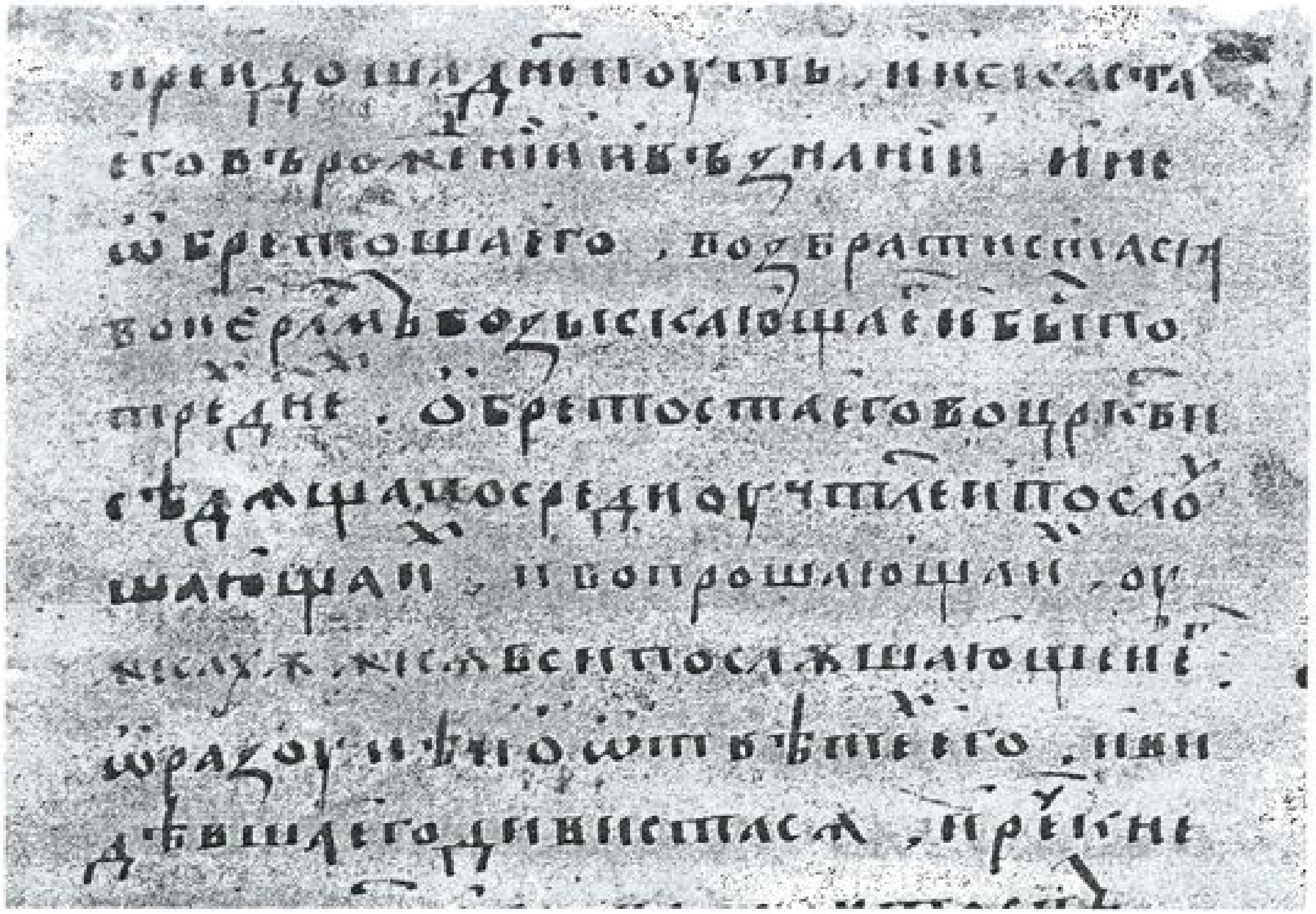
28. Євангеліє Тетр. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 37 л (закінчення).

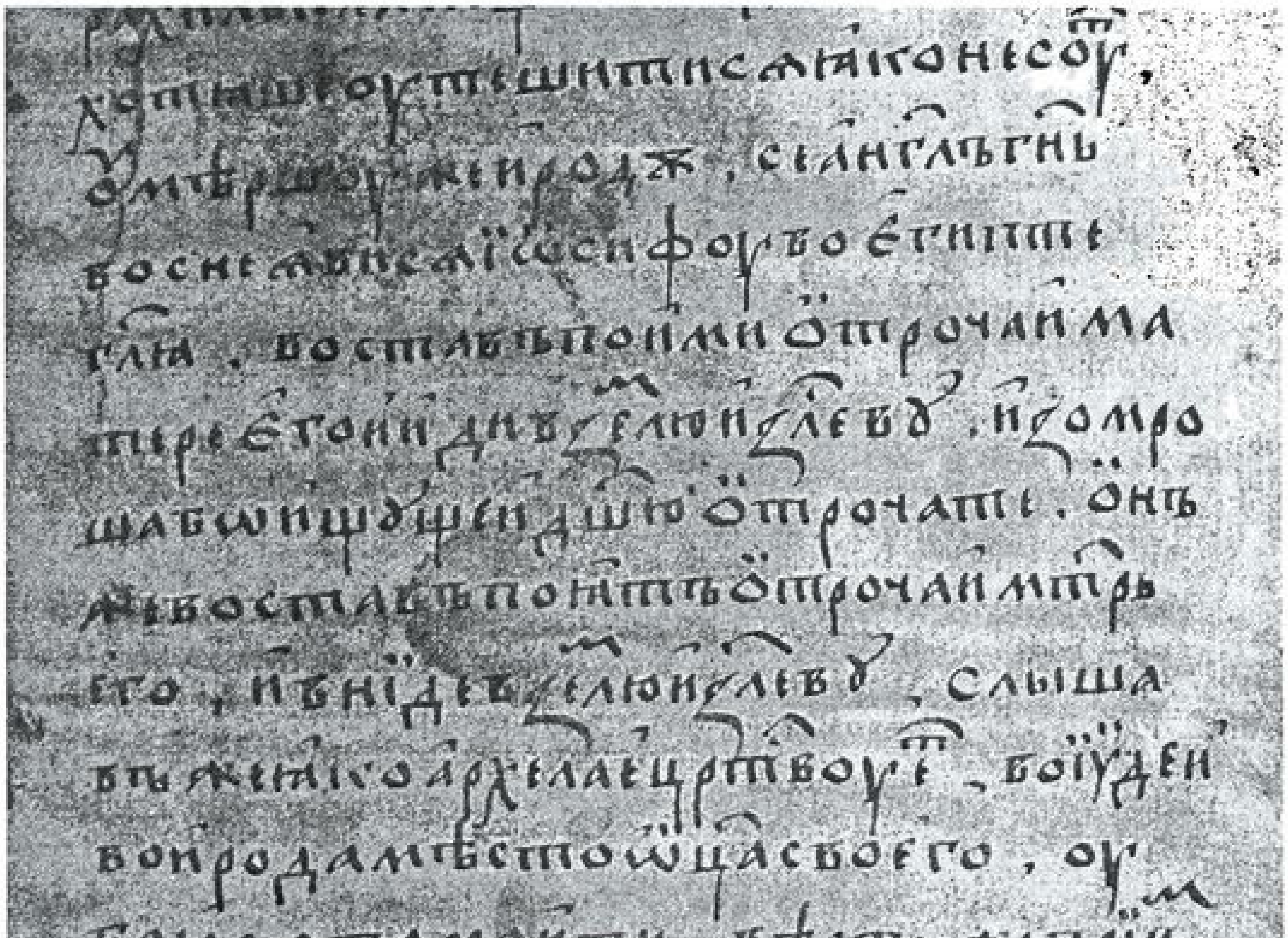
29. Євангеліє Тетр. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 14 п.
Устав XVI ст. (арк. 66).

30. Євангеліє Тетр. 20–40-ві роки XVI ст. Ф. 301, № 559 п.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 57).

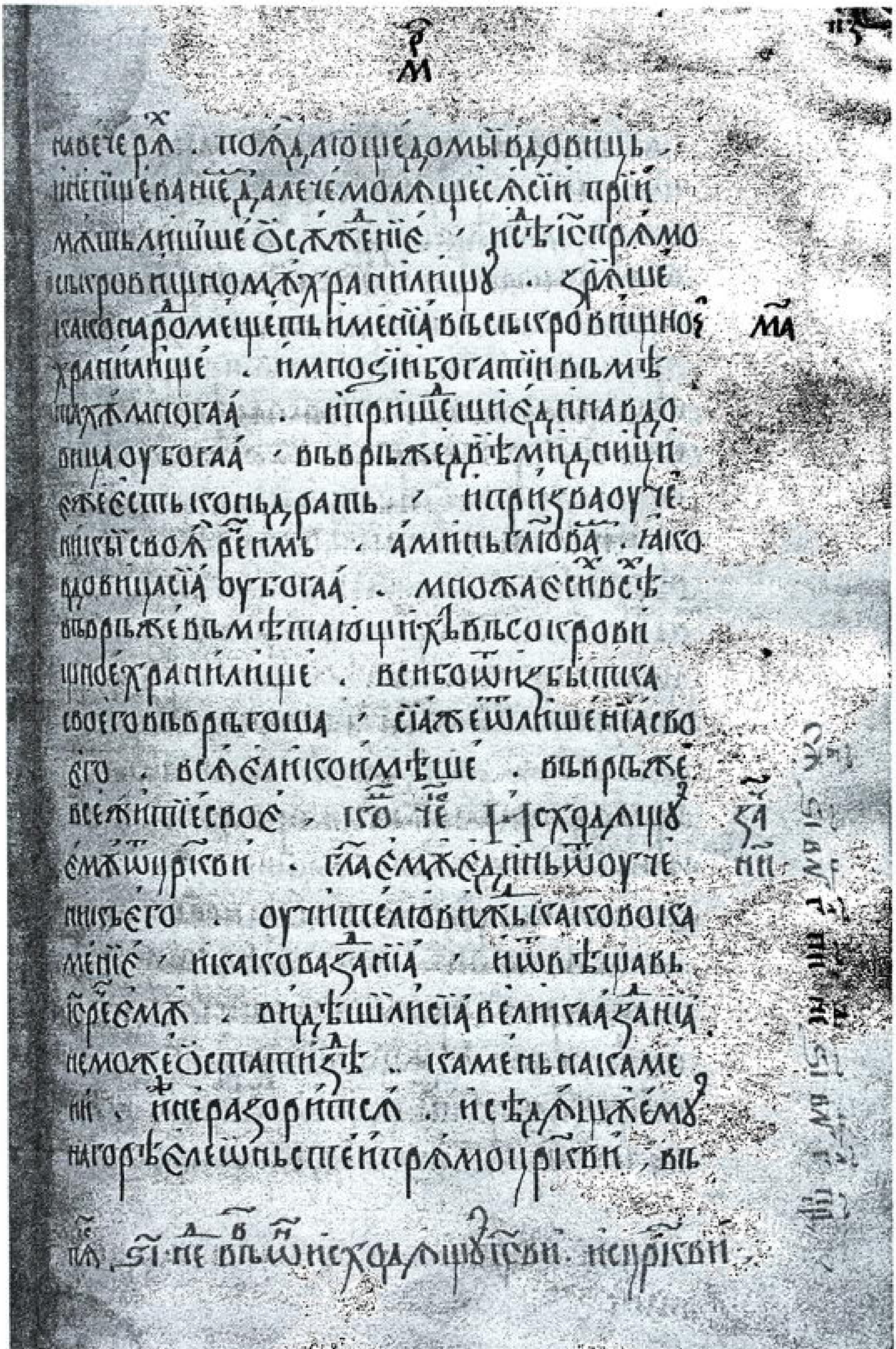

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 180).

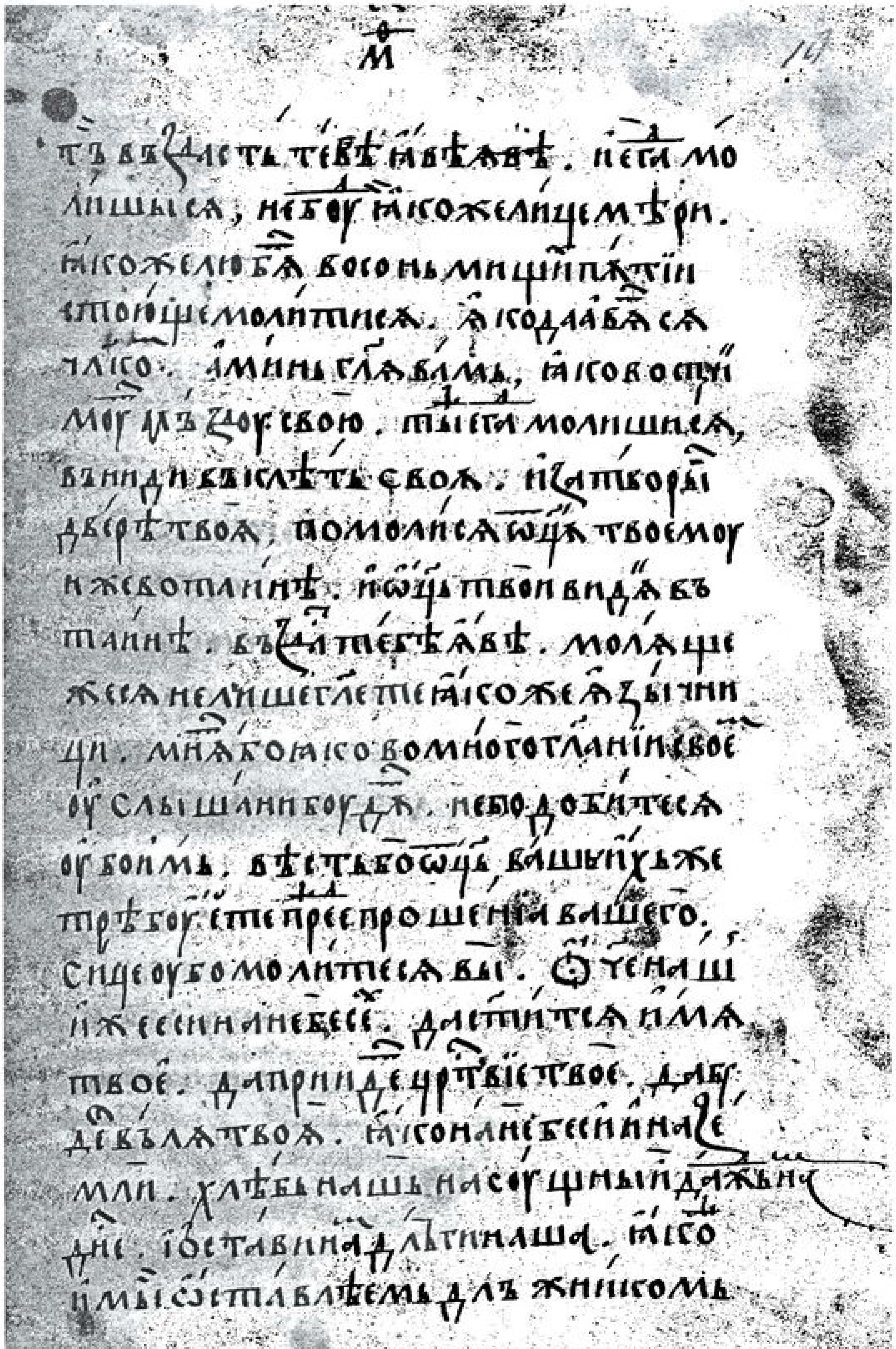

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 19).

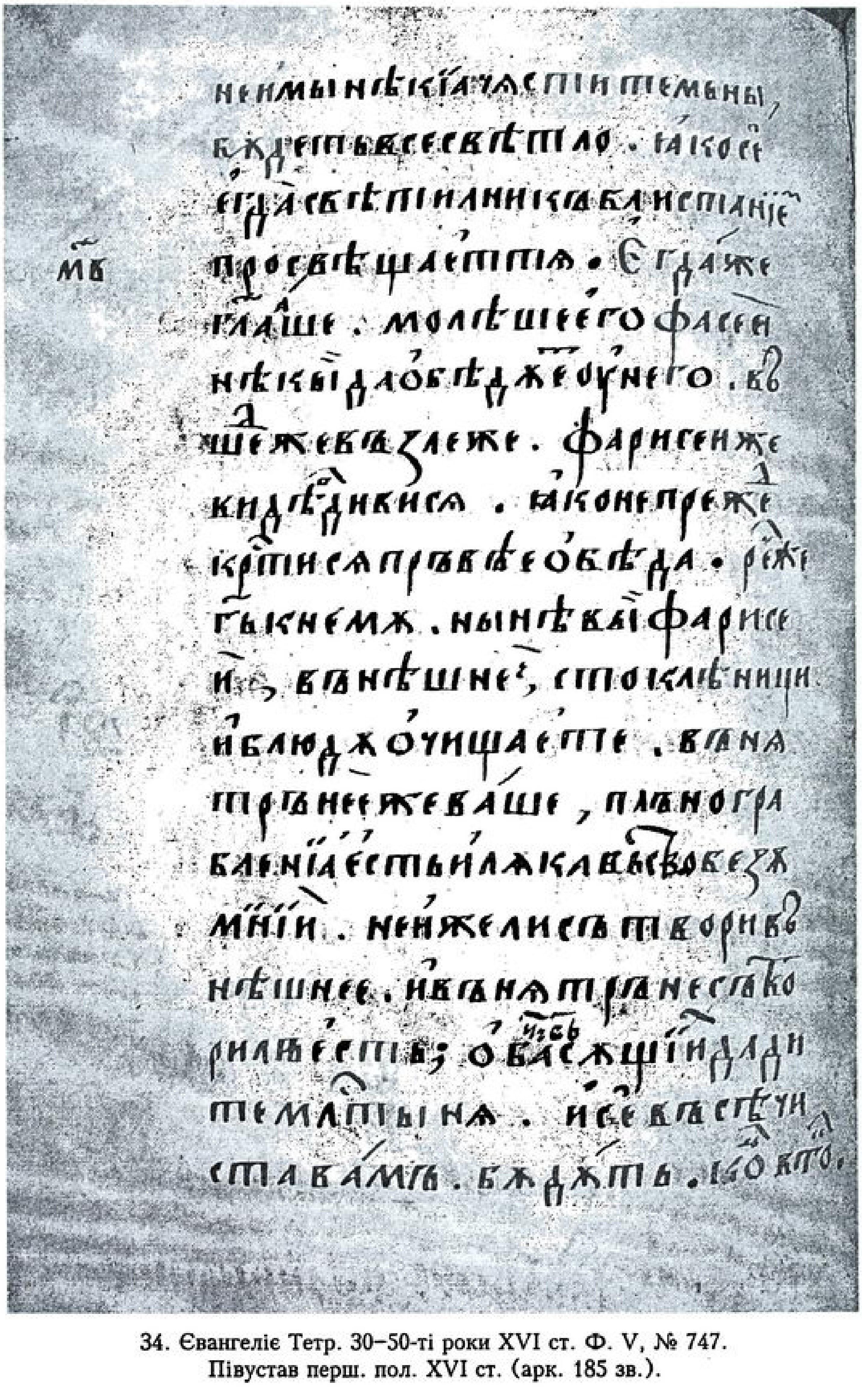
31. Євангеліє Тетр. 20–40-ві роки XVI ст. Ф. 312, № 29.

32. Євангеліє Тетр. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 30, № 2.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 90).

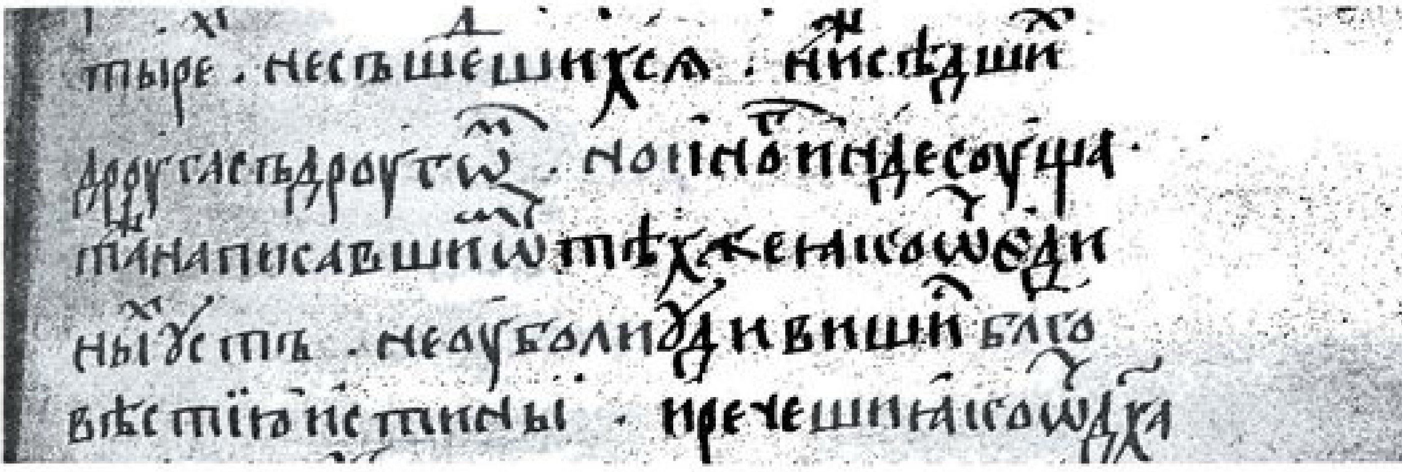
33. Євангеліє Тетр. 30–50-ті роки XVI ст. Ф. І, № 2787.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 10).

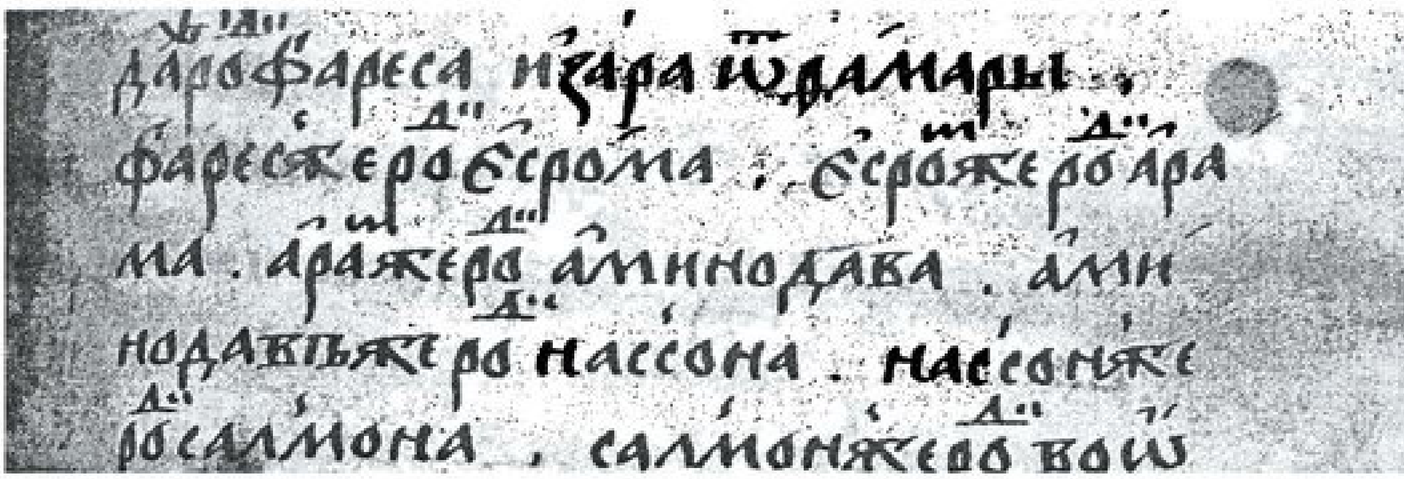
мв

нє имы ни єдиноѧ части темны,
бꙋдеть свѣтло все. ꙗко є-
гда свѣтилникъ блистаніє
просвѣщаєть тѧ. Єгдаже
глаше. молѣшеєго фари-
сѣи нѣкый да обѣдаже оу него. вь-
шедже возлеже. фарисеиже
видѣвъ дивиса. ꙗко не прежде
крстиса прежде обѣда. реже
гь к немꙋ. нынѣ вы фарисе-
и, внѣшнее, стоклѧници
и блюдо очищаєте. внꙋ-
трьнеєже ваше, полно гра-
бленіа єсть и лꙋкавьства. безꙋ-
мнїи. неижели сотворивъ
нѣшнєє, и вноутрьнеє сотво-
рилъ єсть; обаче сꙋщаѧ дади-
те милостыню. и се вса чи-
ста вамъ. бꙋдꙋть. но горе.

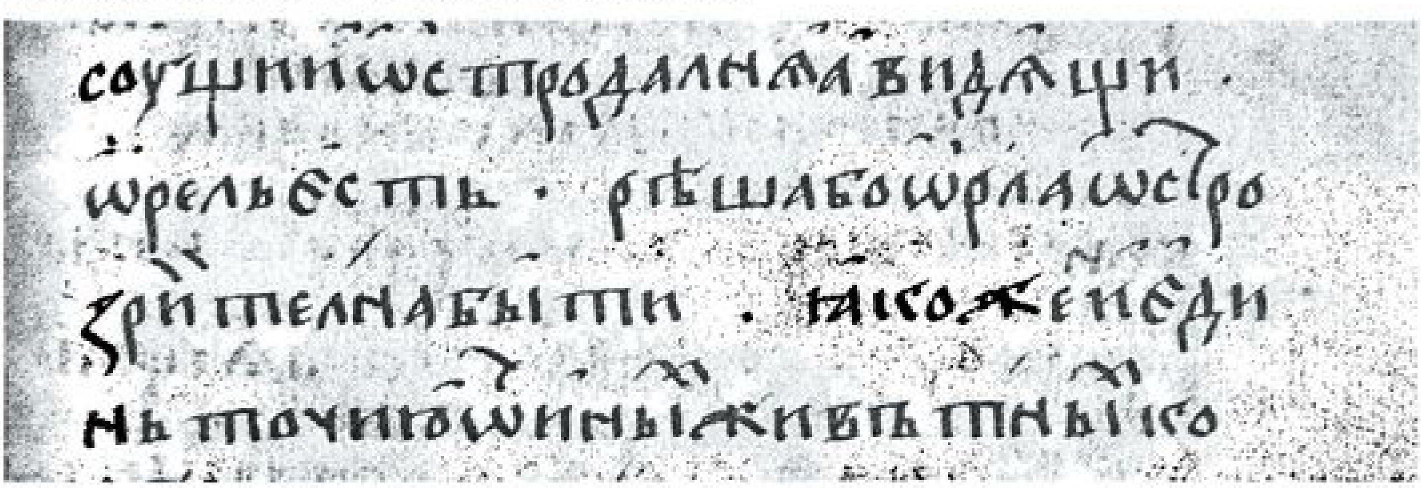
34. Євангеліє Тетр. 30–50-ті роки XVI ст. Ф. V, № 747.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 185 зв.).

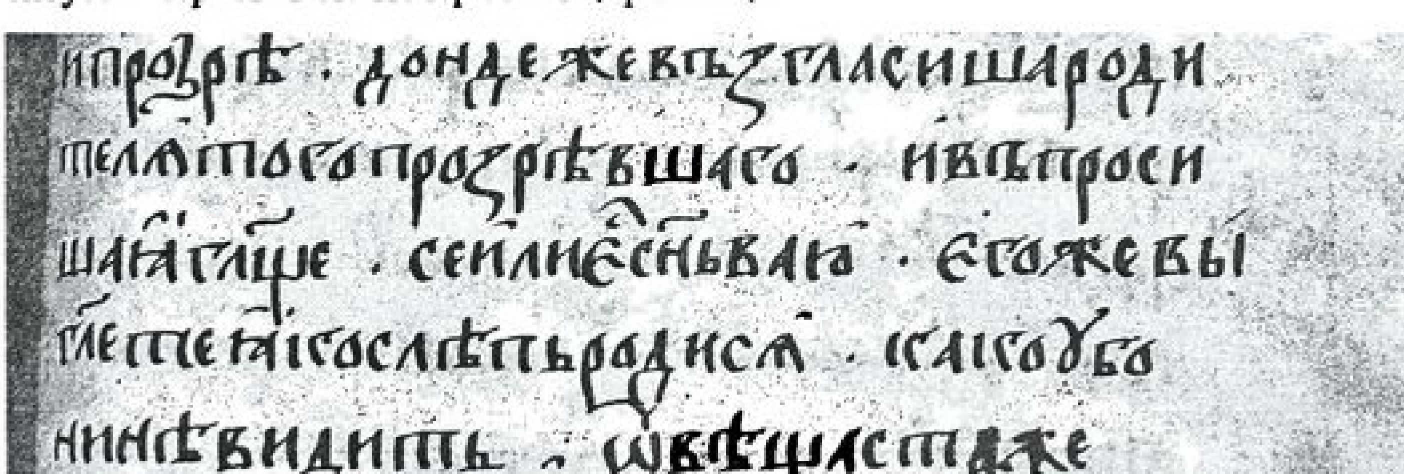
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 17).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 19).

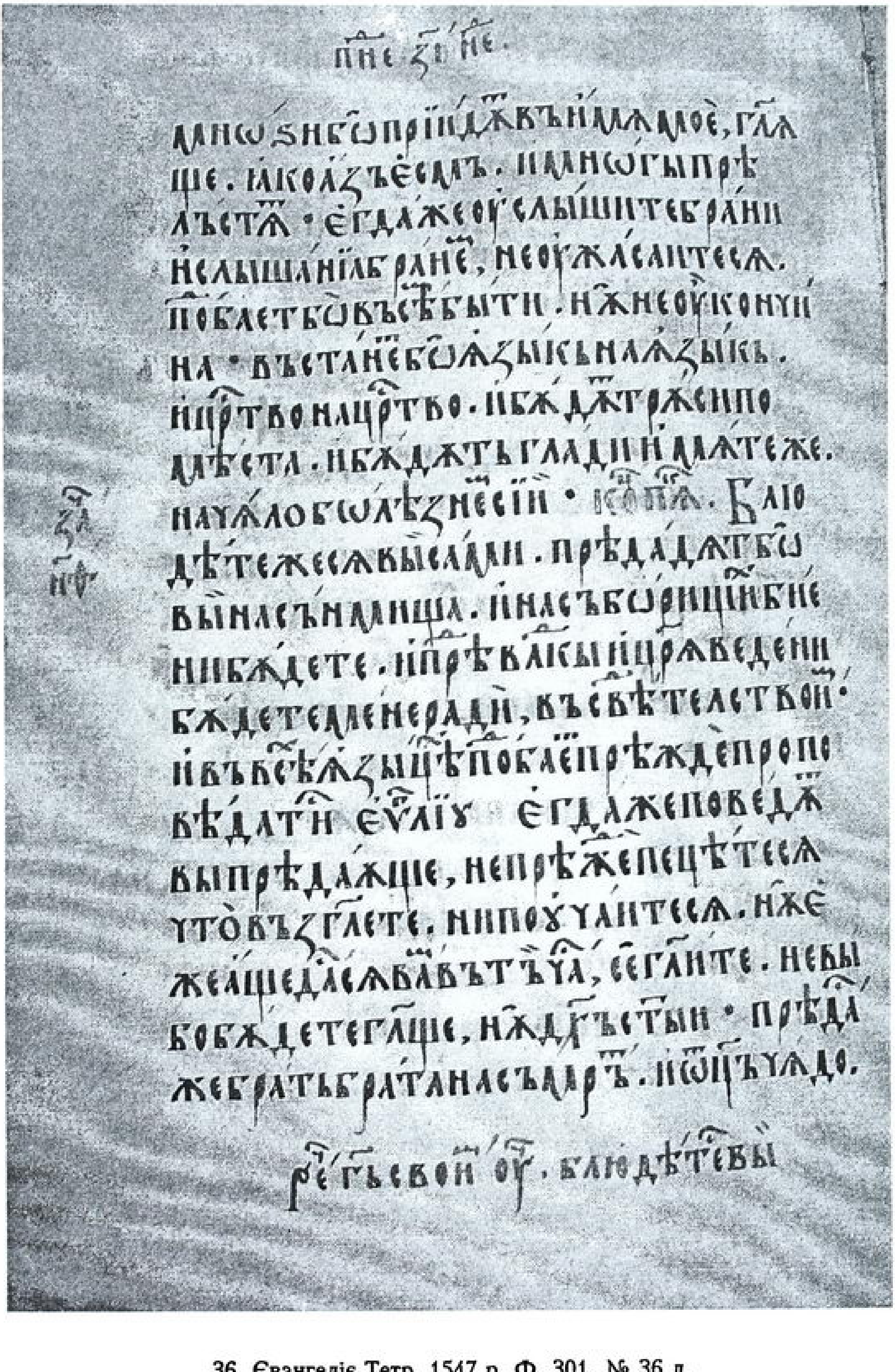

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 112).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 267).

35. Євангеліє Тетр. 1546 р. Ф. 312, № 28.

36. Євангеліє Тетр. 1547 р. Ф. 301, № 36 л.
Півустав молдавський XVI ст. (арк. 119 зв.)

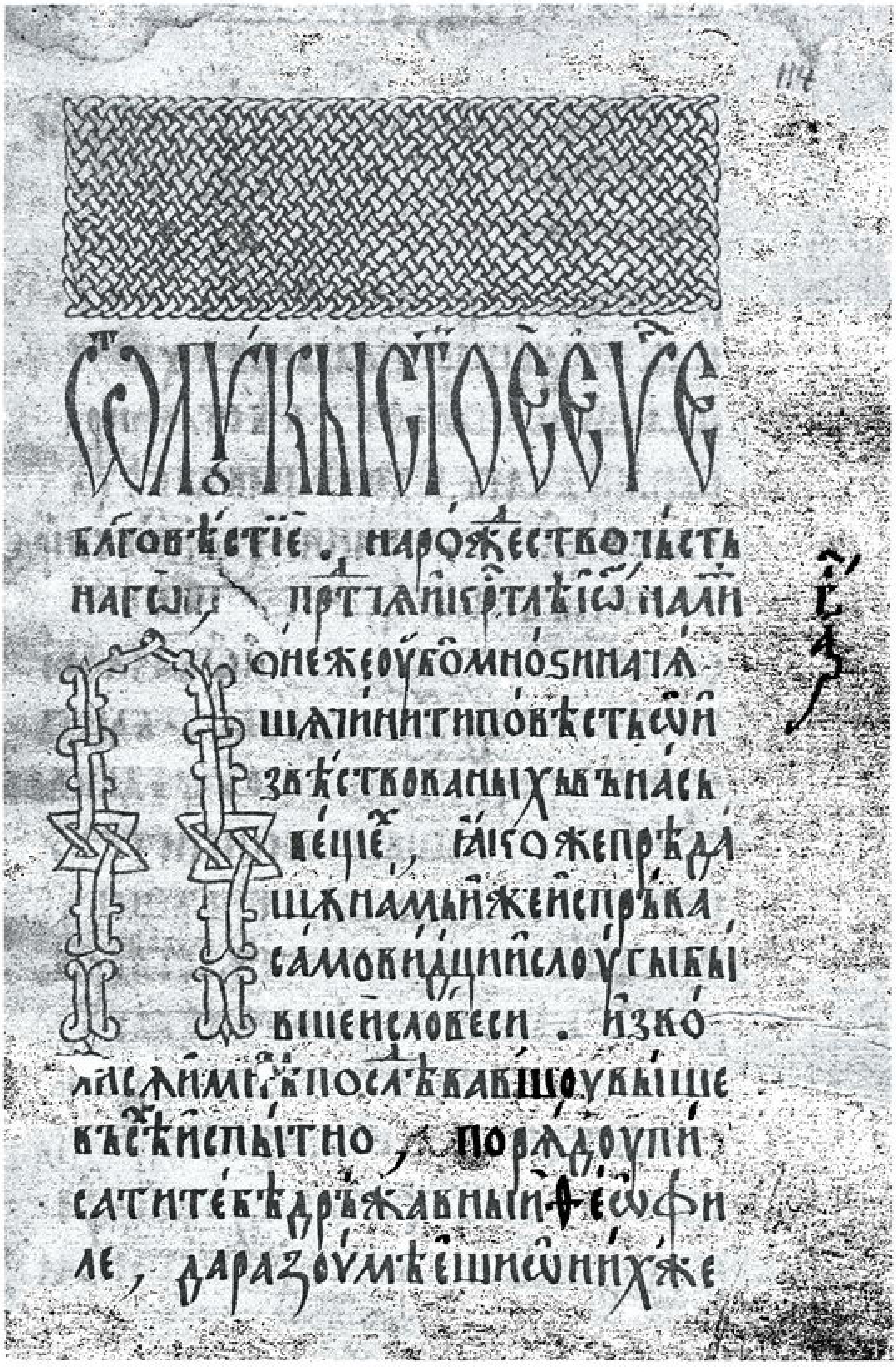

Понеже оубо мнози начаша чини
ти повѣсть. о извѣстованныи
въ нас вещех. ꙗкоже предаша на
мь. иже исперва самовидци
и слꙋгы бывше словесе. изво
лисѧ и мнѣ последовавшоу
выше всѣх испытьно
по рѧдꙋ писати, тобѣ дръжавный
ѳеофиле. да разꙋмѣеши ѡ ниже
научилъсѧ еси словесех оутвръже
нїе. Бысть въ дни ирода цр҃ѧ иоудеи
скаа. сщ҃енник нѣкыи именем
захарїа. ѿ дневныѧ чреды авиана.
и жена его ѿ дщерей аароновъ. и имѧ
ей елисавет. Бѣста же праведна пре
д богомъ ходѧща въ всѣх заповѣде

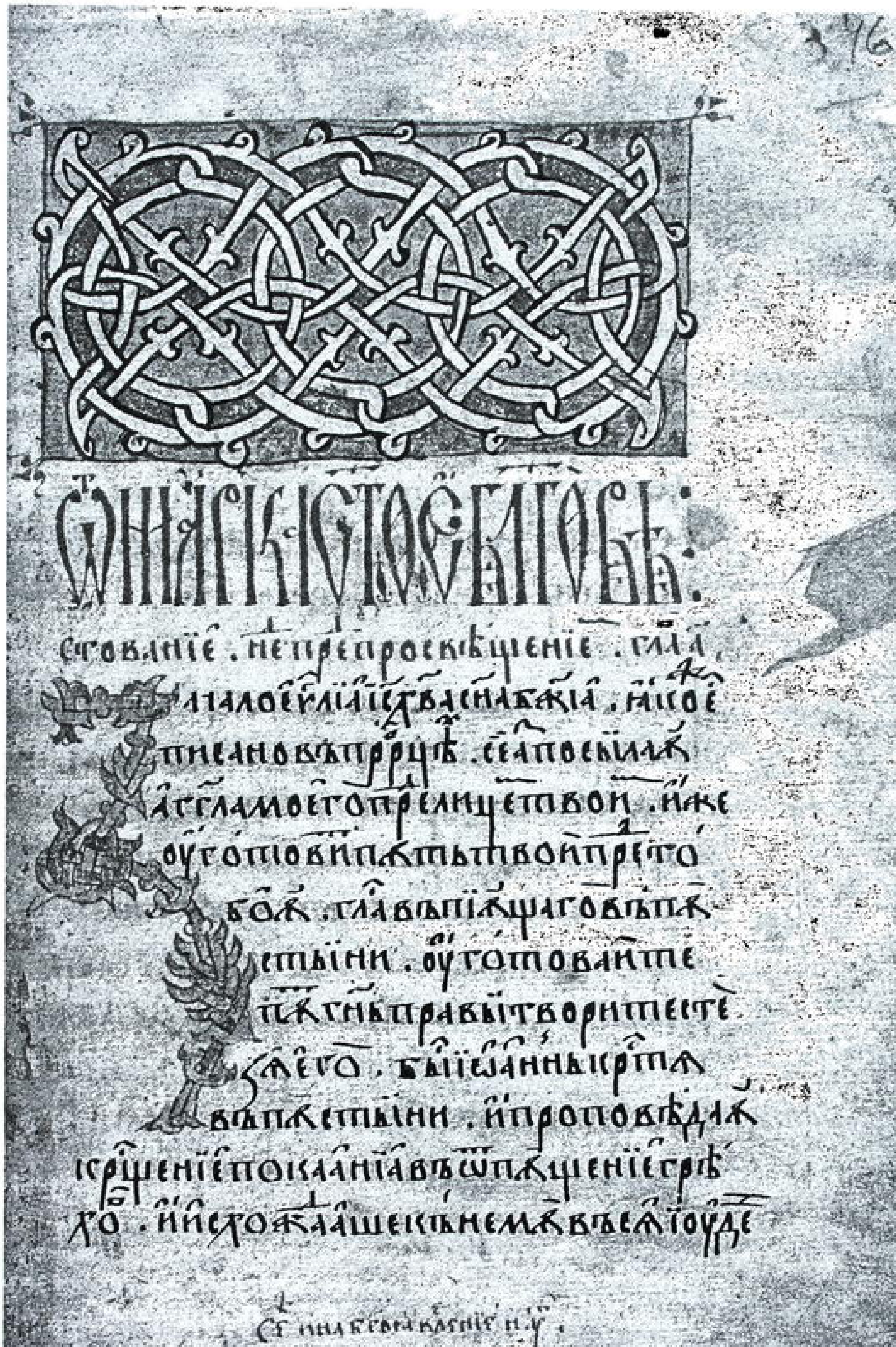
37. Євангеліє Тетр. 40-ві роки XVI ст. Ф. 301, № 34 л. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 119).

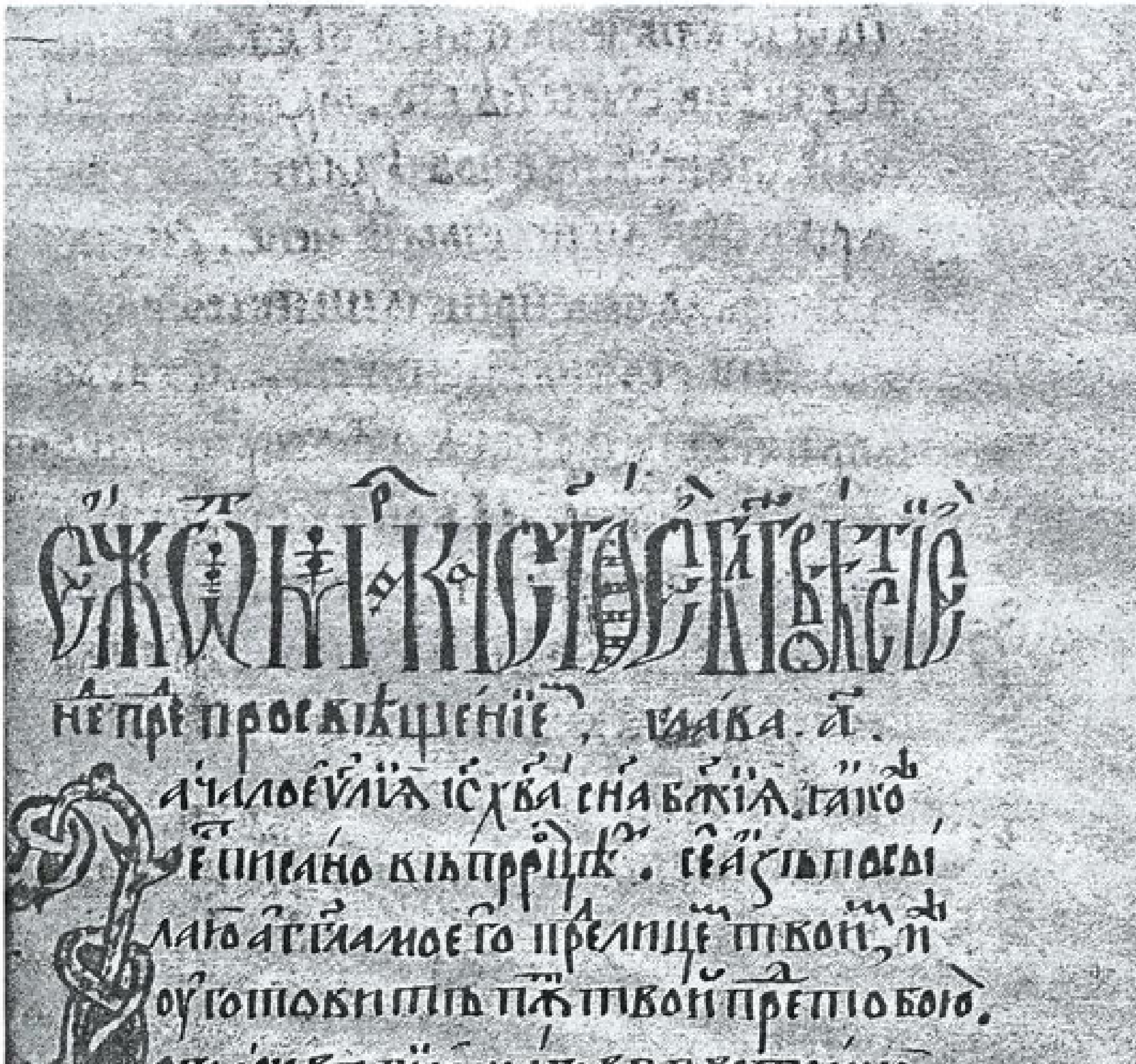
38. Євангеліє Тетр. 40-ві роки XVI ст. Ф. 301, № 35 л. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 2).

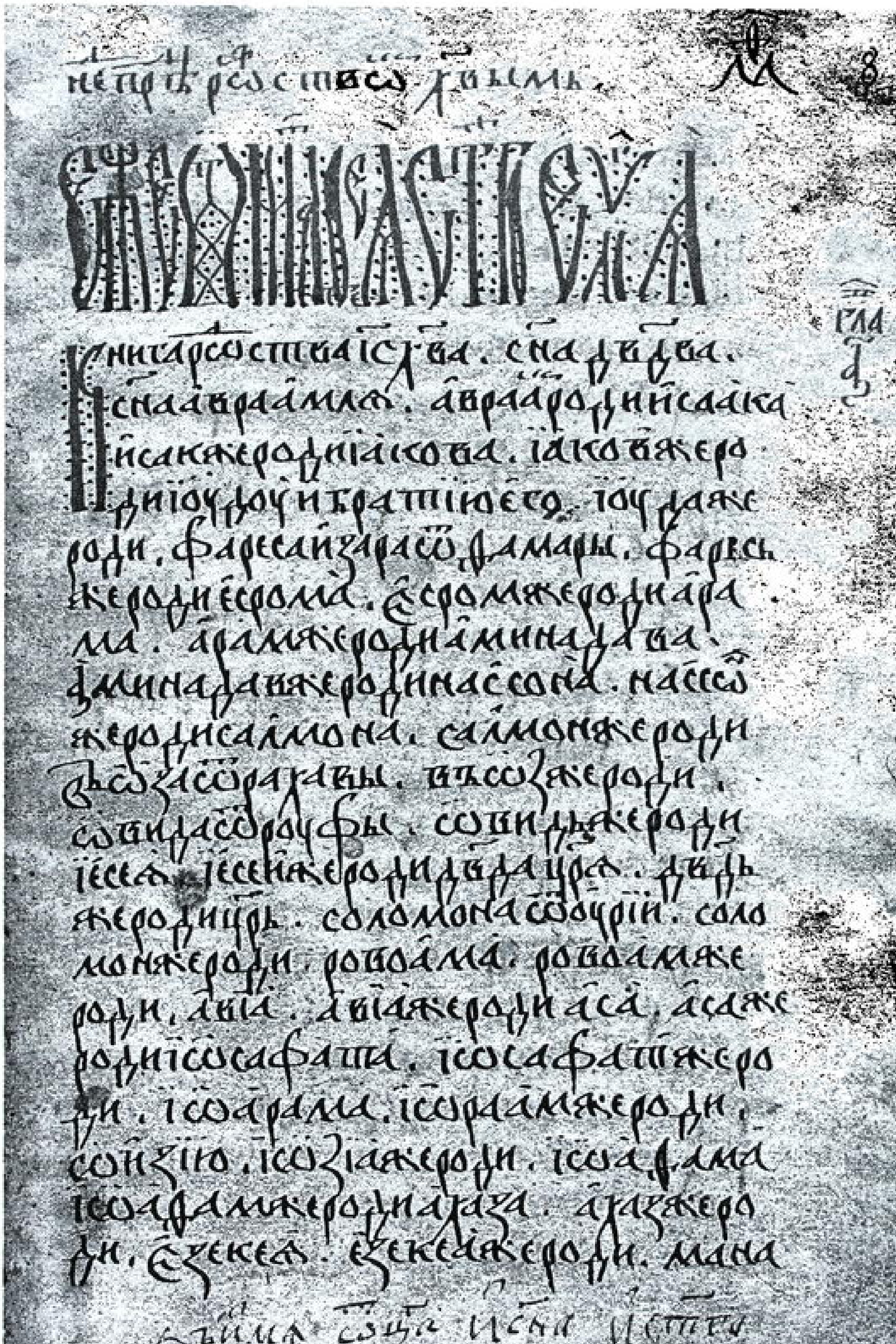
39. Євангеліє Тетр. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. I, № 2788.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 114).

40. Євангеліє Тетр. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. І, № 7461.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 46).

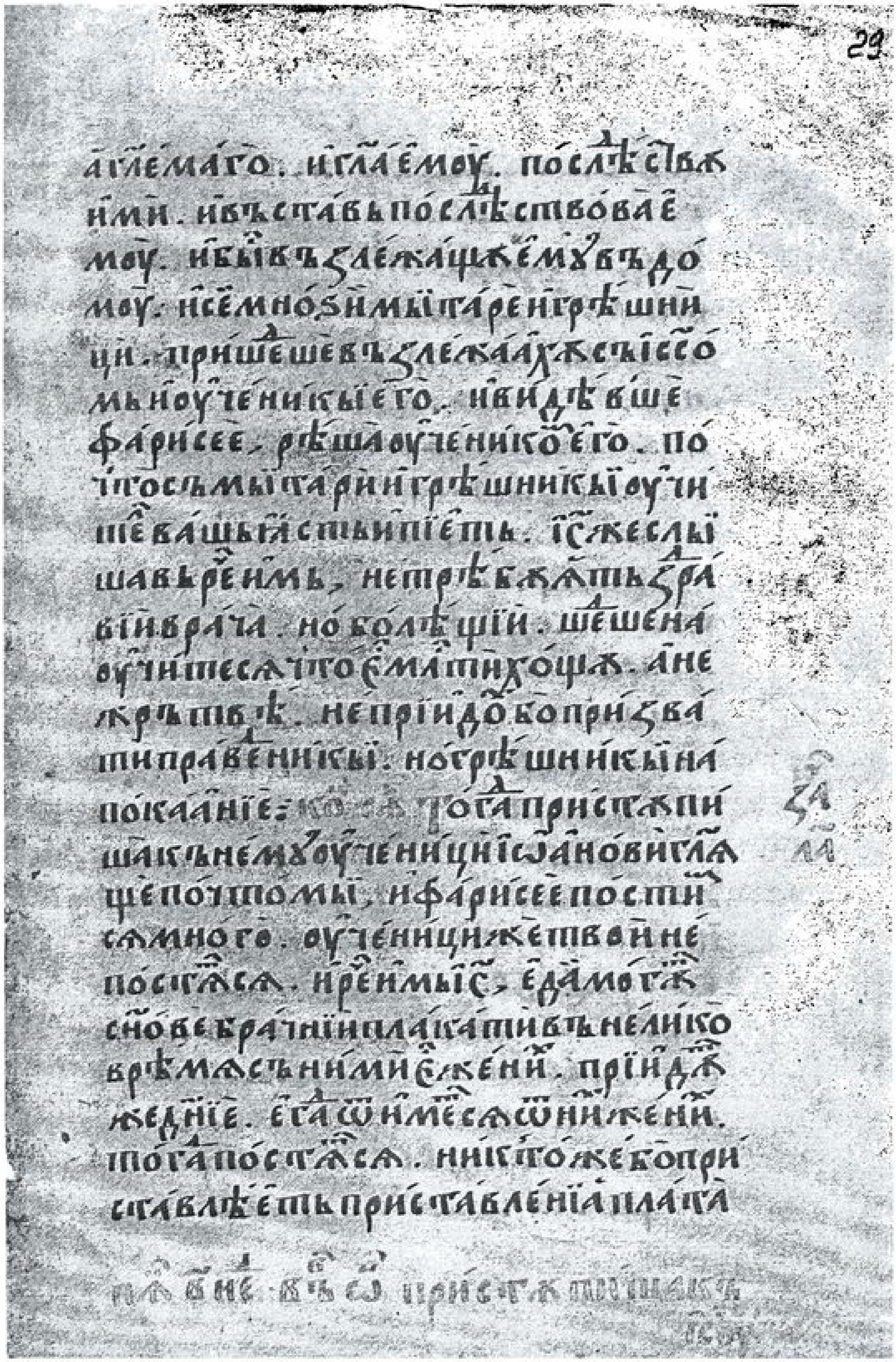

41. Євангеліє Тетр ("Євангеліє Кам'янко-Струмиловське"). 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 44 л.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 68).

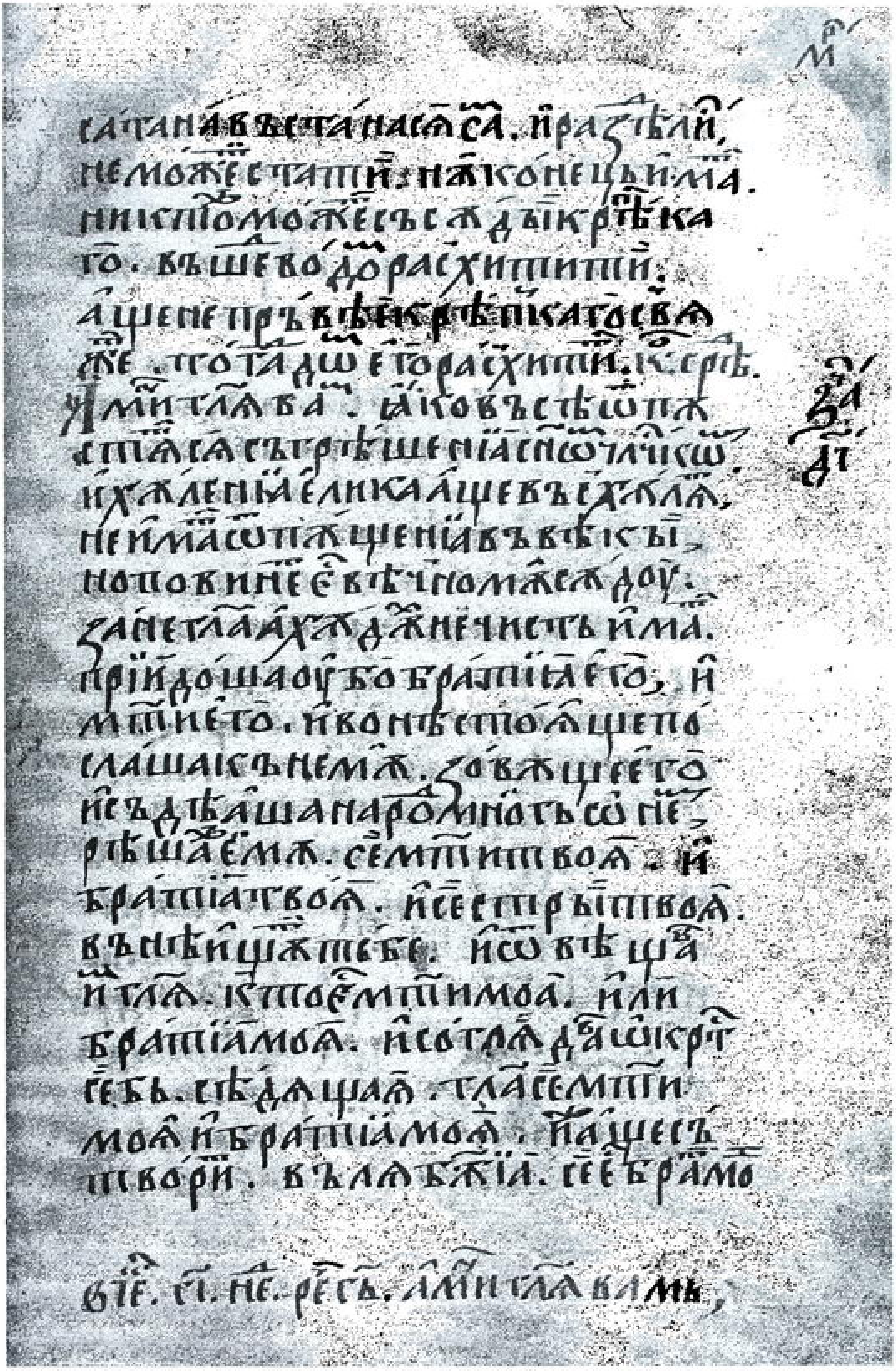
Книга родства Іс Ха. сна Двдва.
сна Авраамля. Авраамъ роди Исаака
Исаакже роди Іакова. Іаковъже ро
ди Іоуду и братїю его. Іоудаже
роди. Фареса и Зара ѿ Фамары. Фаресъ
же роди Есрома. Есромъже роди Ара
ма. Арамъже роди Аминадава.
Аминадавъже роди Наассона. Наассѡ
же роди Салмона. Салмонъже роди
Вооза ѿ Рахавы. Воозъже роди.
Овида ѿ Роуфы. Овидъже роди
Іессеа. Іессеиже роди Двда царя. Двдъ
же роди Цря. Соломона ѿ Оурїи. Соло
монъже роди Ровоама. Ровоамъже
роди Авїа. Авїаже роди Аса. Асаже
роди Іѡсафата. Іѡсафатъже ро
ди. Іѡрама. Іѡрамъже роди.
Озїю. Ѡзїаже роди. Іѡафама
Іѡафамъже роди Ахаза. Ахазже ро
ди. Езекеа. Езекеаже роди. Мана

42. Євангеліє Тетр. 40–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 3936.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 8).

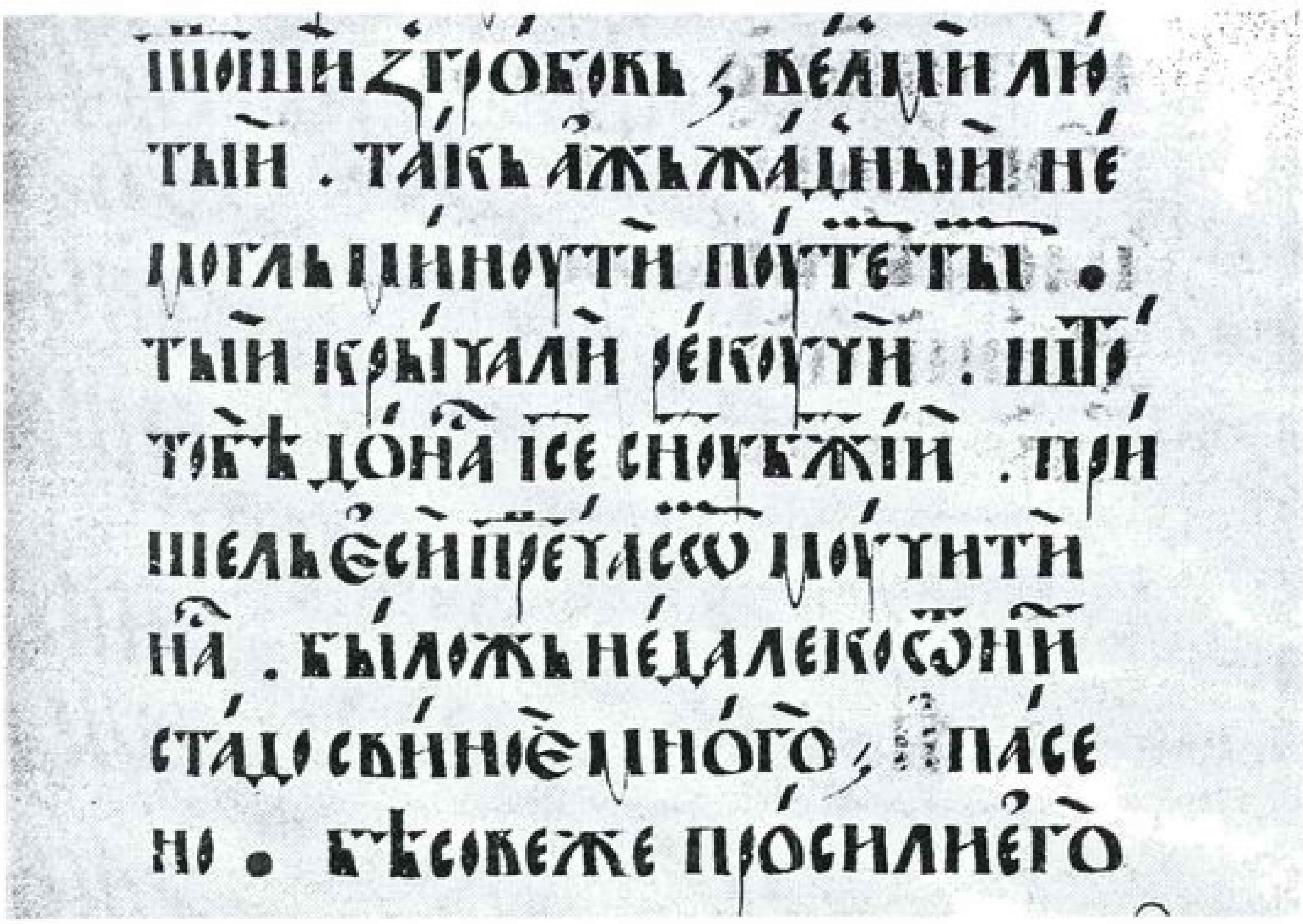

аїлемаго. иглаемоу. послѣдствуй
ми. ивъставъпослѣдствова е
моу. ибывъзлежащу емувъдо
моу. исемномытареигрѣшни
ци. пришедшевъзлежахуже съ ісо
мъиоученикыего. ивидѣвше
фарисее. рѣшаоученикомъ его. по
чтосъмытариигрѣшникыоучи
тельвашьястьипїеть. ісжеслы
шавърече имъ. нетрѣбѣимать здра
вїи врача. нобол ящїи. шедшена
оучитесячтоесть милостихощу. ане
жертвы. непрїидохбопризва
типравєдникы. ногрѣшникына
покаанїе. тогдаприступи
шакънемуоученицијоановиглаго
лющепочтомы. ифарисеепости
смамного. оученицижетвоине
постятся. ирече имъ ісъ. едамогут
сновебрачнїиплакативънелико
времясънимиесть женихъ. прїидут
жеднїе. егдаотъиметсяотънихженихъ.
тогдапостятся. никтожебопри
ставляеть приставленїаплата

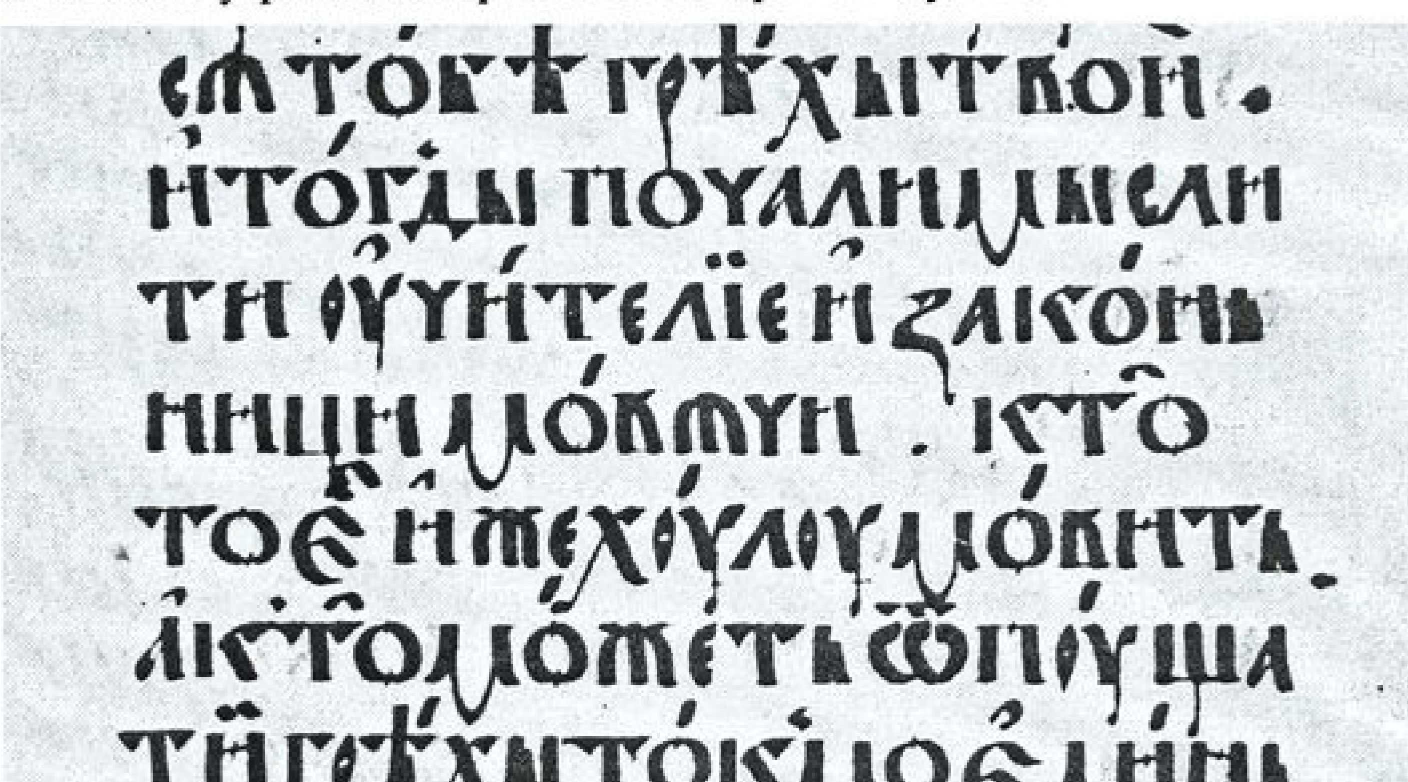
43. Євангеліє Тетр ("Євангеліє Орининське"). Середина XVI ст. Ф. 30, № 168. Півустав сер. XVI ст. (арк. 29).

44. Євангеліє Тетр. Середина XVI ст. [до 1552 р.]. Ф. 301, № 38 л. Півустав сер. XVI ст. (арк. 76).

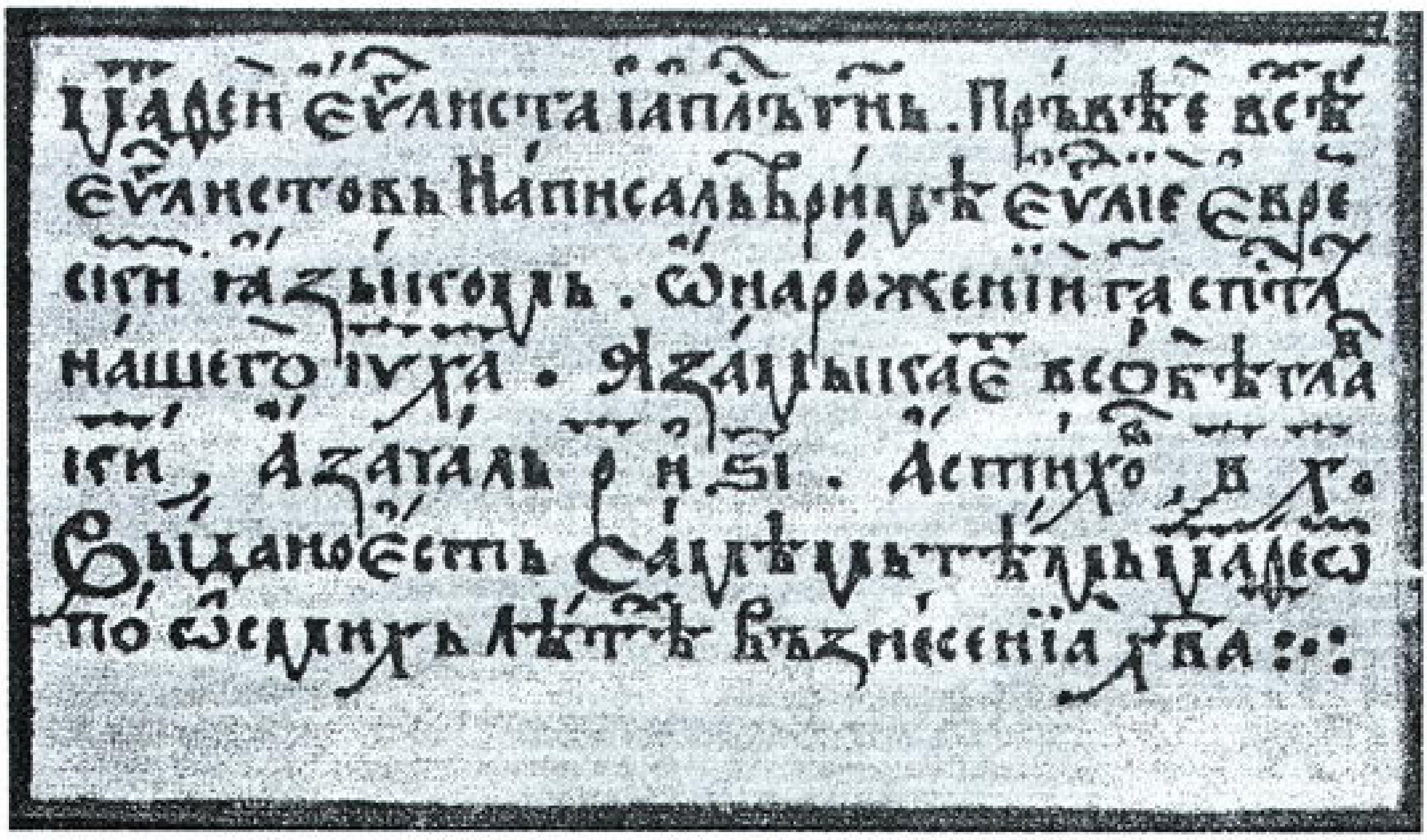

Устав новий український сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 44).

Устав новий український сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 229).

45. Євангеліє Тетр ("Пересопницьке Євангеліє"). 1556–1561 рр.
Ф. I, № 15512 (початок).

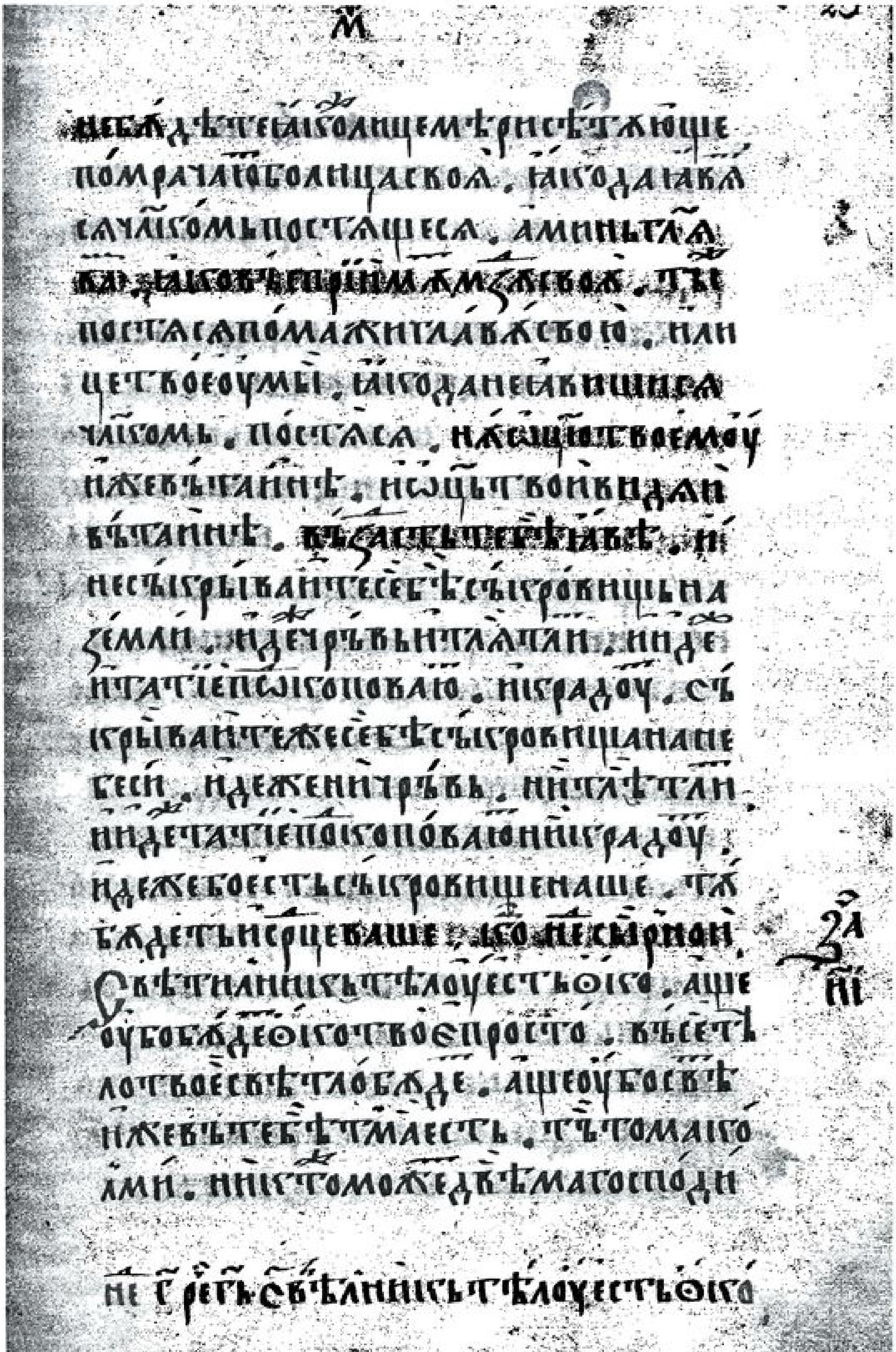

Півустав XVI ст. з елементами скоропису. Почерк № 1 (арк. 20 зв., текст в рамці-заставці).

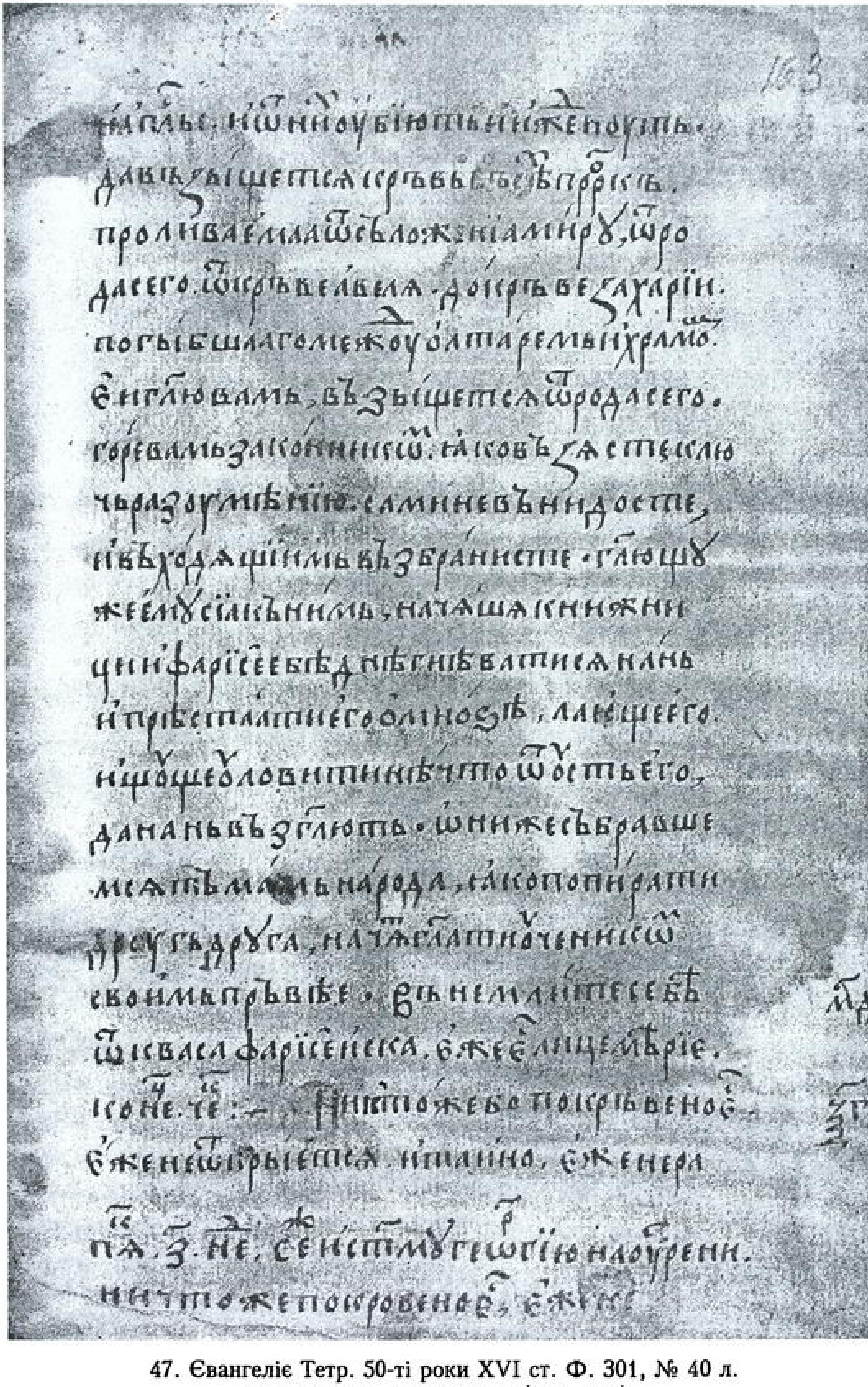

Півустав XVI ст. з елементами скоропису. Почерк № 2 (арк. 155 зв., текст у рамці).

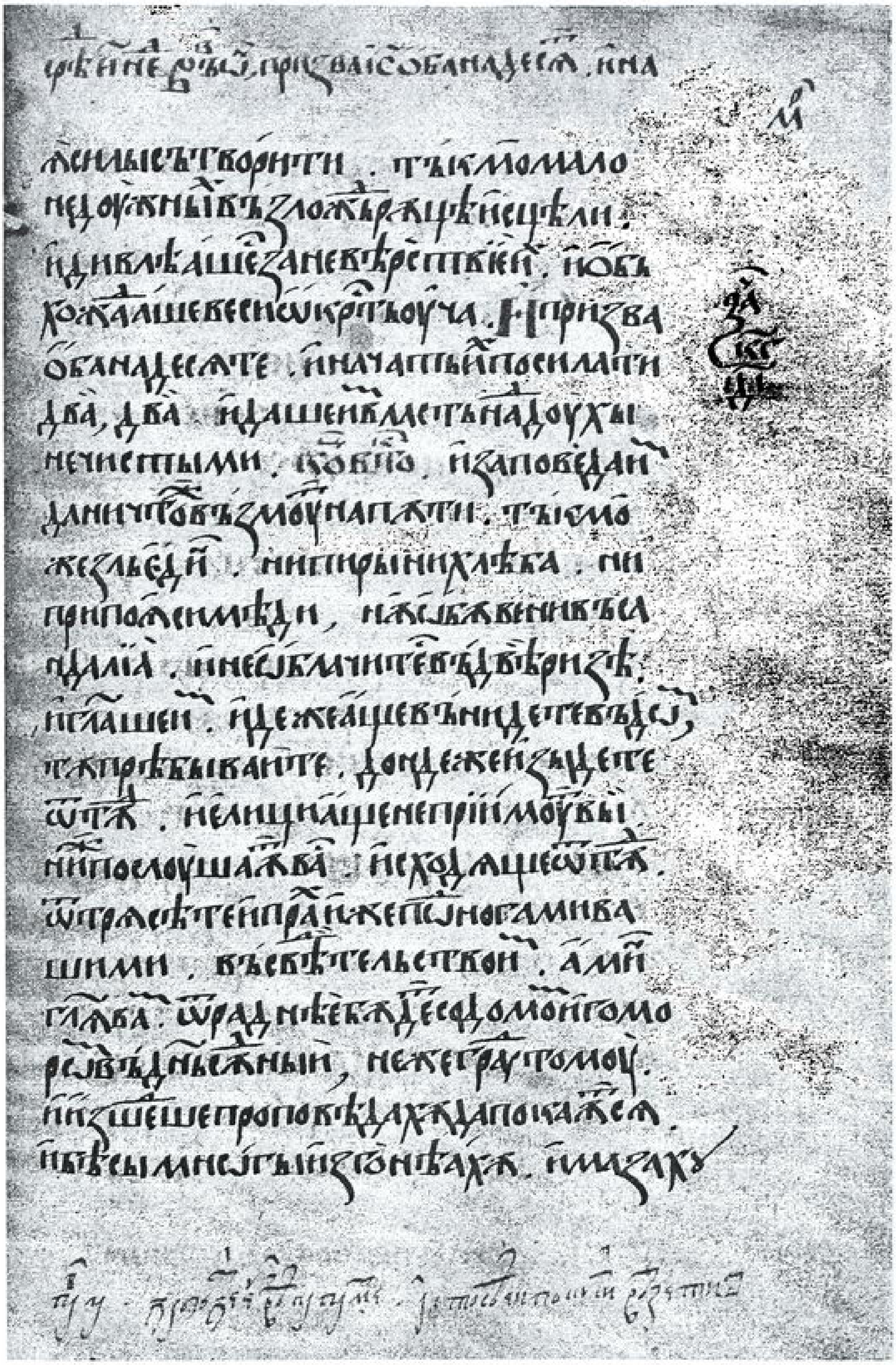
45. Євангеліє Тетр ("Пересопницьке Євангеліє"). 1556–1561 рр. Ф. І, № 15512 (закінчення).

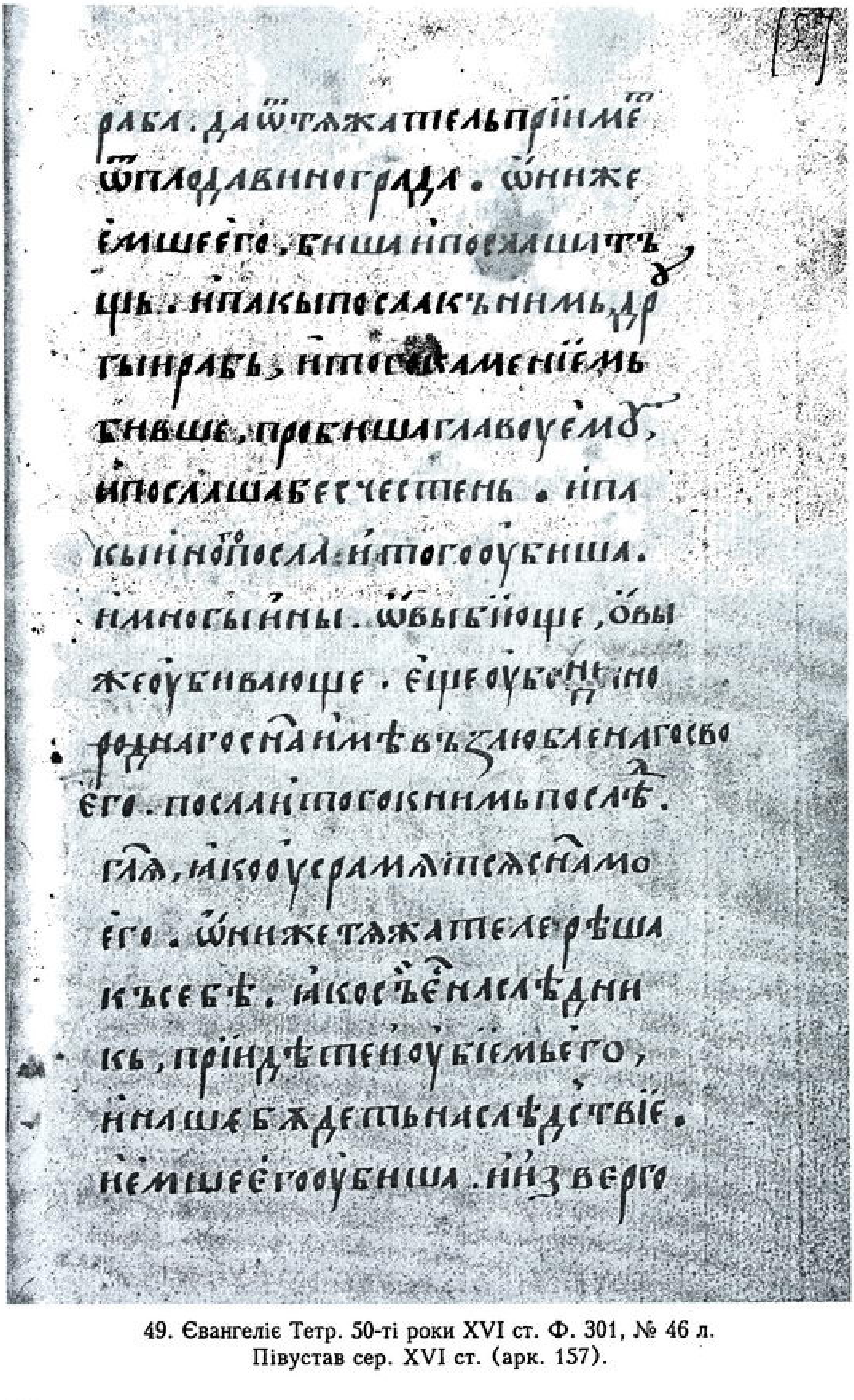
46. Євангеліє Тетр. 50-ті роки XVI ст. Ф. І, № 1776.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 23).

47. Євангеліє Тетр. 50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 40 л.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 163).

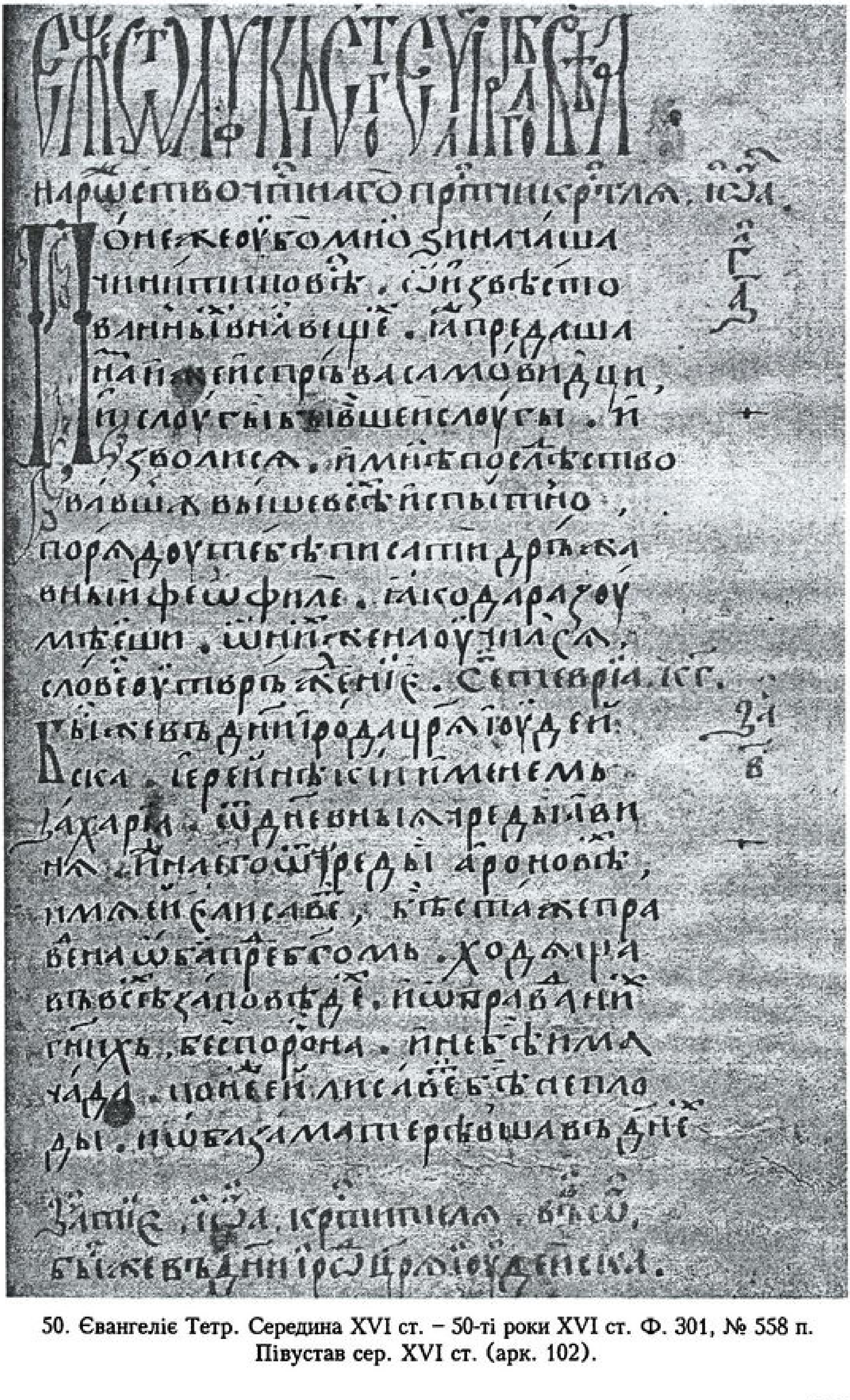

48. Євангеліє Тетр. 50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 45 л. Півустав сер. XVI ст. (арк. 104).

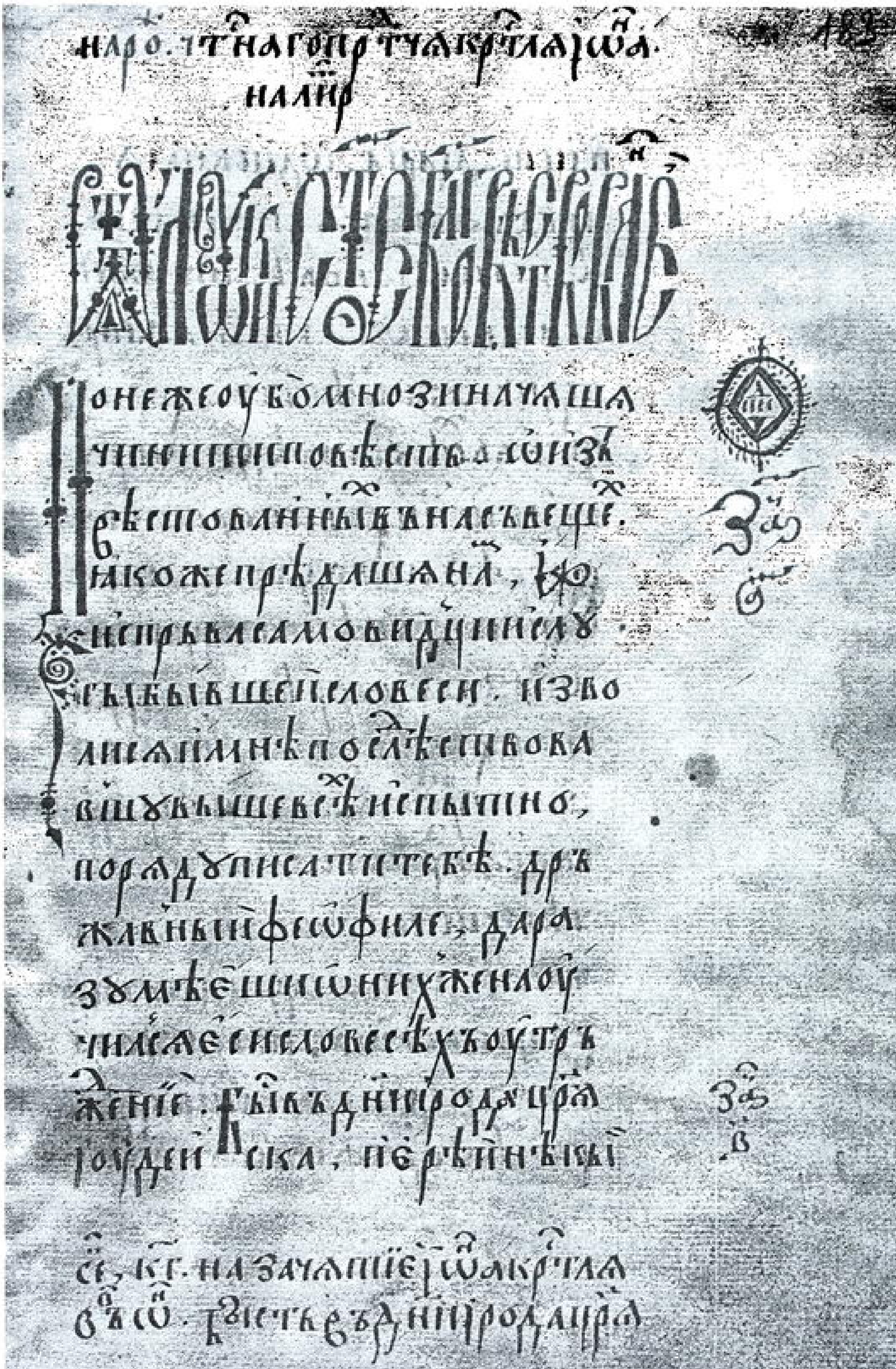

раба. да ѿ тѧжателеи прїимет
ѿ плода винограда. ѡни же
емше его. биша и послаша тъ
щь. и пакы посла к ним дру
гыи рабъ. и того каменїемь
бивше, пробиша главоу ему,
и послаша безчестень. и па
кы иного посла. и того оубиша.
и многы ины. ѡвы биюще, ѡвы
же оубивающе. еще оубо единого
сна имѣ възлюбленаго сво
его. посла и того к ним послѣ.
глѧ, ꙗко оусрамлѧтсѧ сна мо
его. ѡни же тѧжателе рѣша
къ себѣ. ꙗко се ѥ наслѣдни
къ, прїидѣте оубїемь его,
и наше бѫдет наслѣдствїе.
и емше его оубиша. и изверго

49. Євангеліє Тетр. 50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 46 л. Півустав сер. XVI ст. (арк. 157).

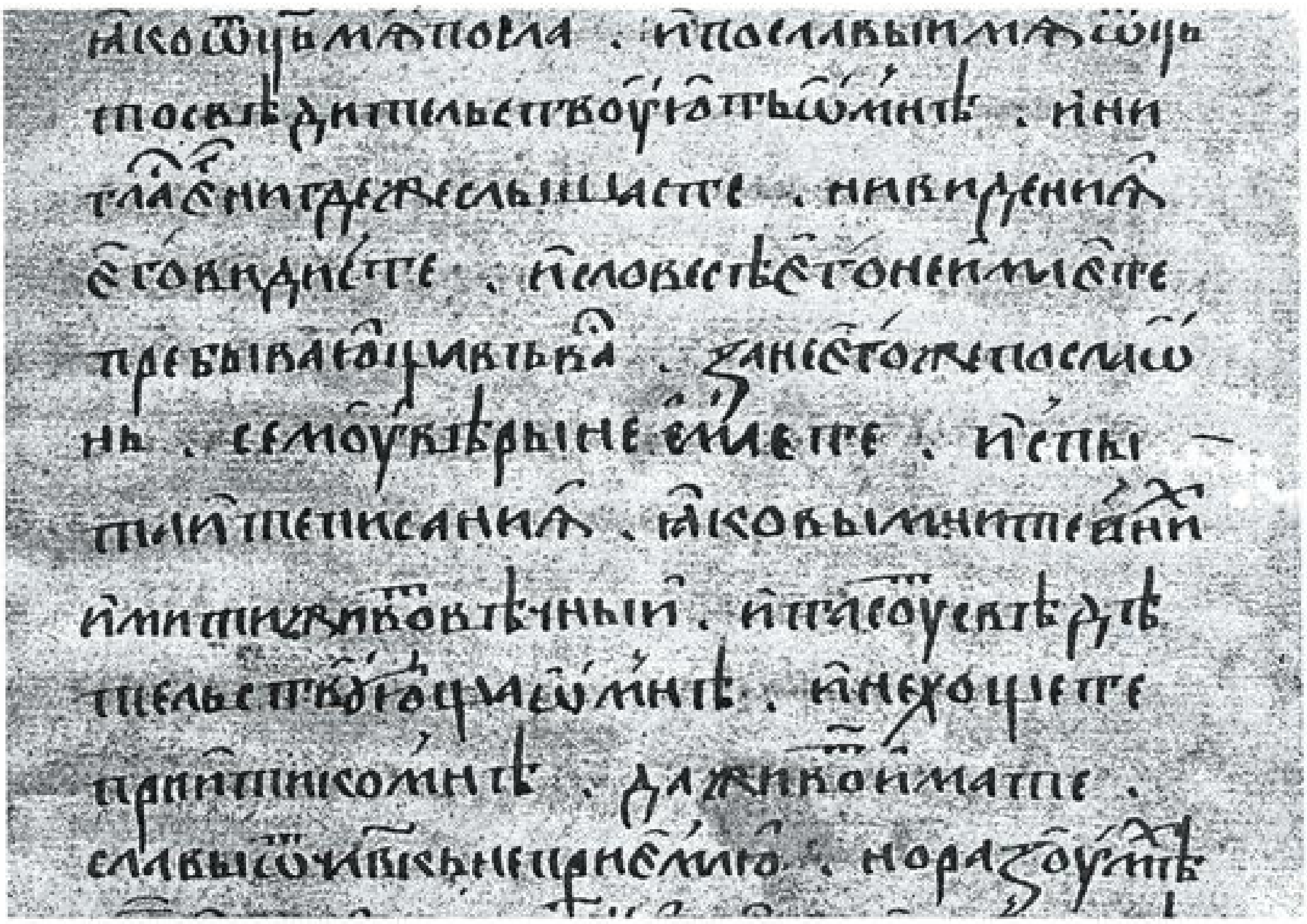
50. Євангеліє Тетр. Середина XVI ст. – 50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 558 п. Півустав сер. XVI ст. (арк. 102).

51. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 166.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 183).

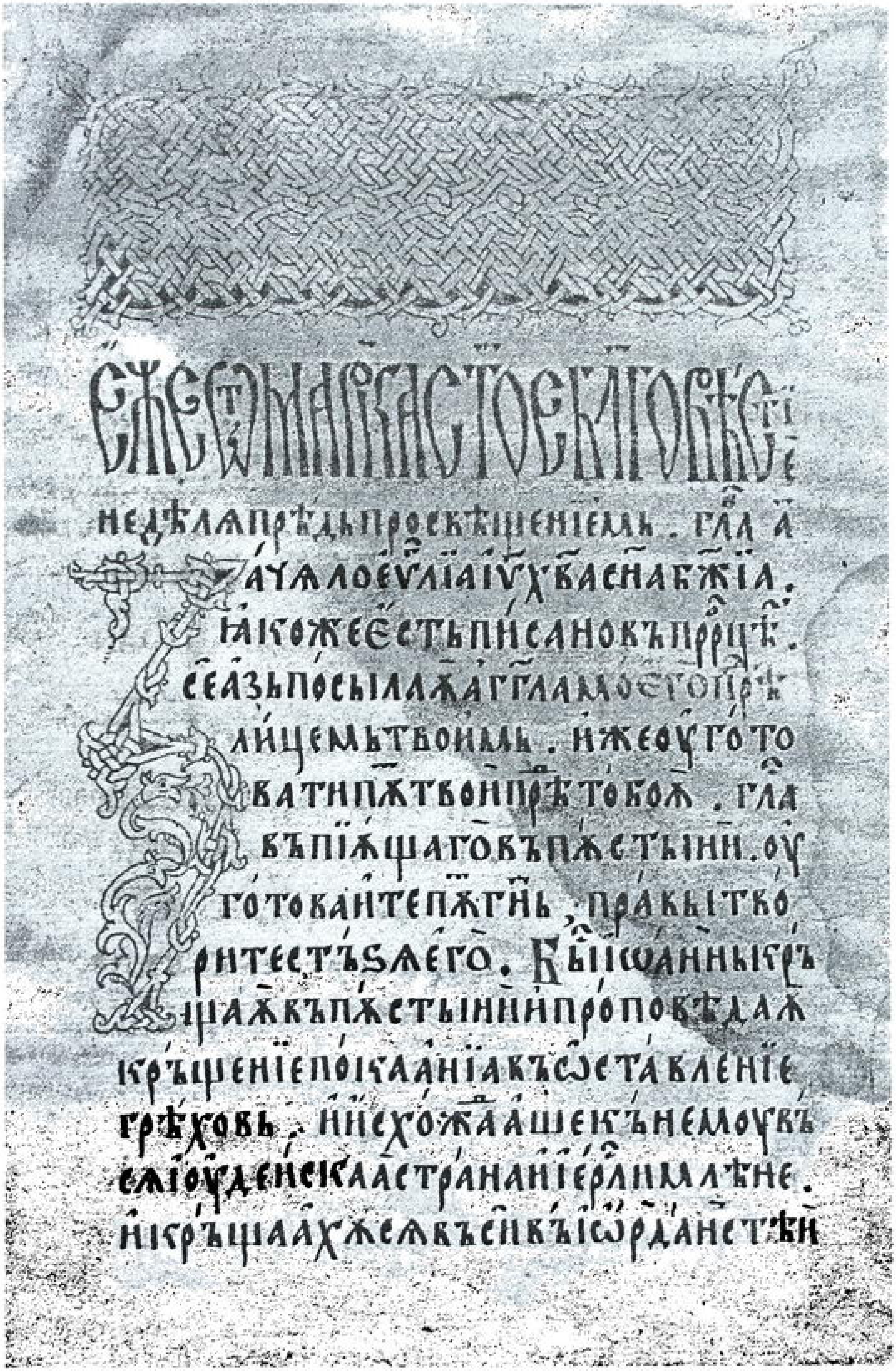

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 120).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 200).

52. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 172.

Єже ѿ марка стоє бл҃говѣстїє

недѣлѧ прѣдъ просвѣщенїемь. гл҃а а҃

Начѧло єѵ҃лїа ї҃у х҃а сна бж҃їа.

ꙗкоже єсть писано въ прорцѣ.

се азъ посылаѭ аг҃гла моєго прѣ

лицемь твоимь. иже оугото

вати пѫть твои прѣд тобоѭ. гл҃а

въпїѭщаго въ пѫстыни. оу

готоваите пѫть г҃нь. правы тво

рите стьзѧ его. Бы їѡаннъ кр

щаѧ въ пѫстыни и проповѣдаѧ

кръщенїе покаанїа въ ѡставленїе

грѣховь. и исхождааше къ немоу вь

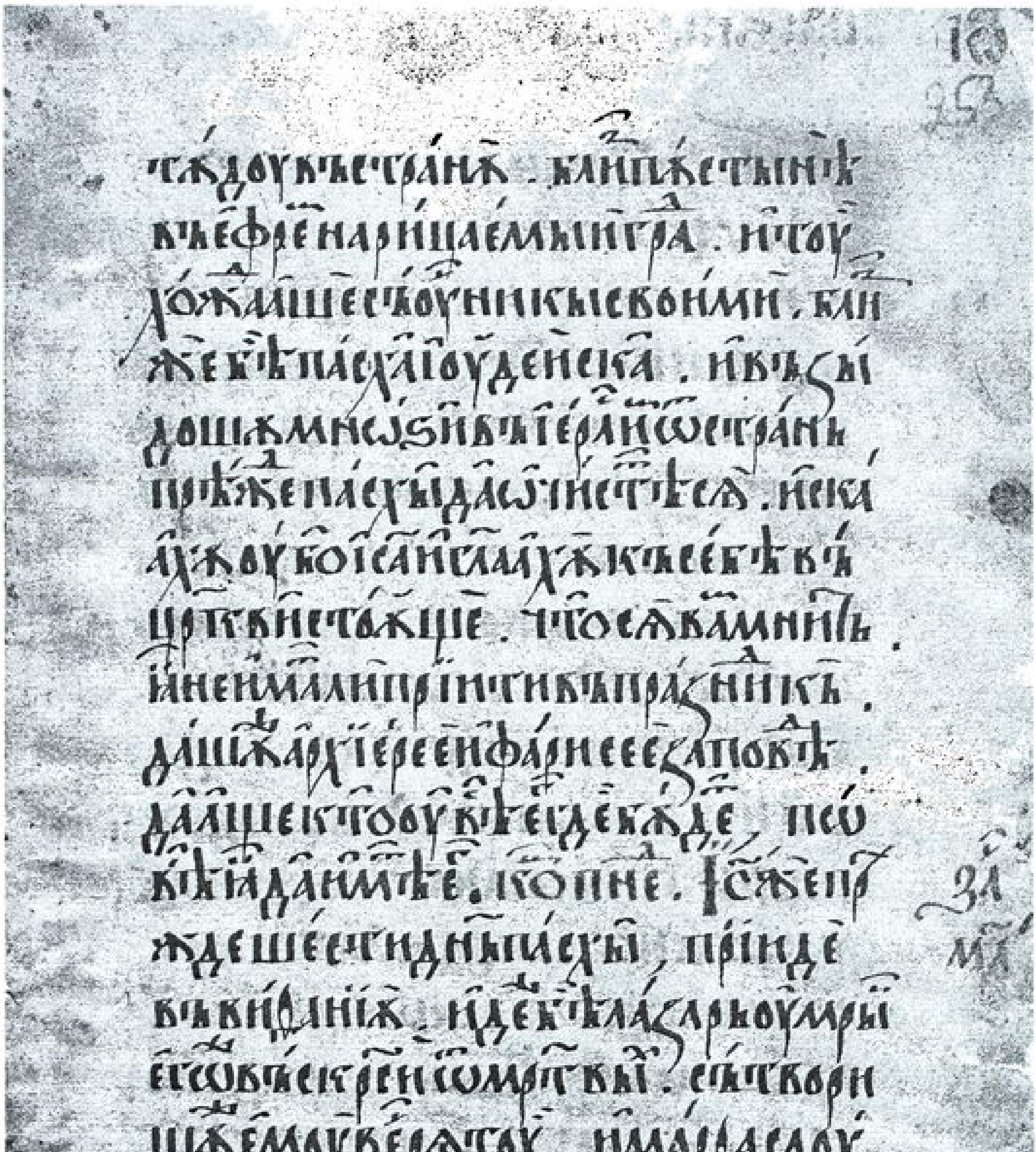
сѧ їоудеискаа страна и їєрлимлѣне.

и кръщаахѫ же сѧ въ сеи въ їѡрданстѣи

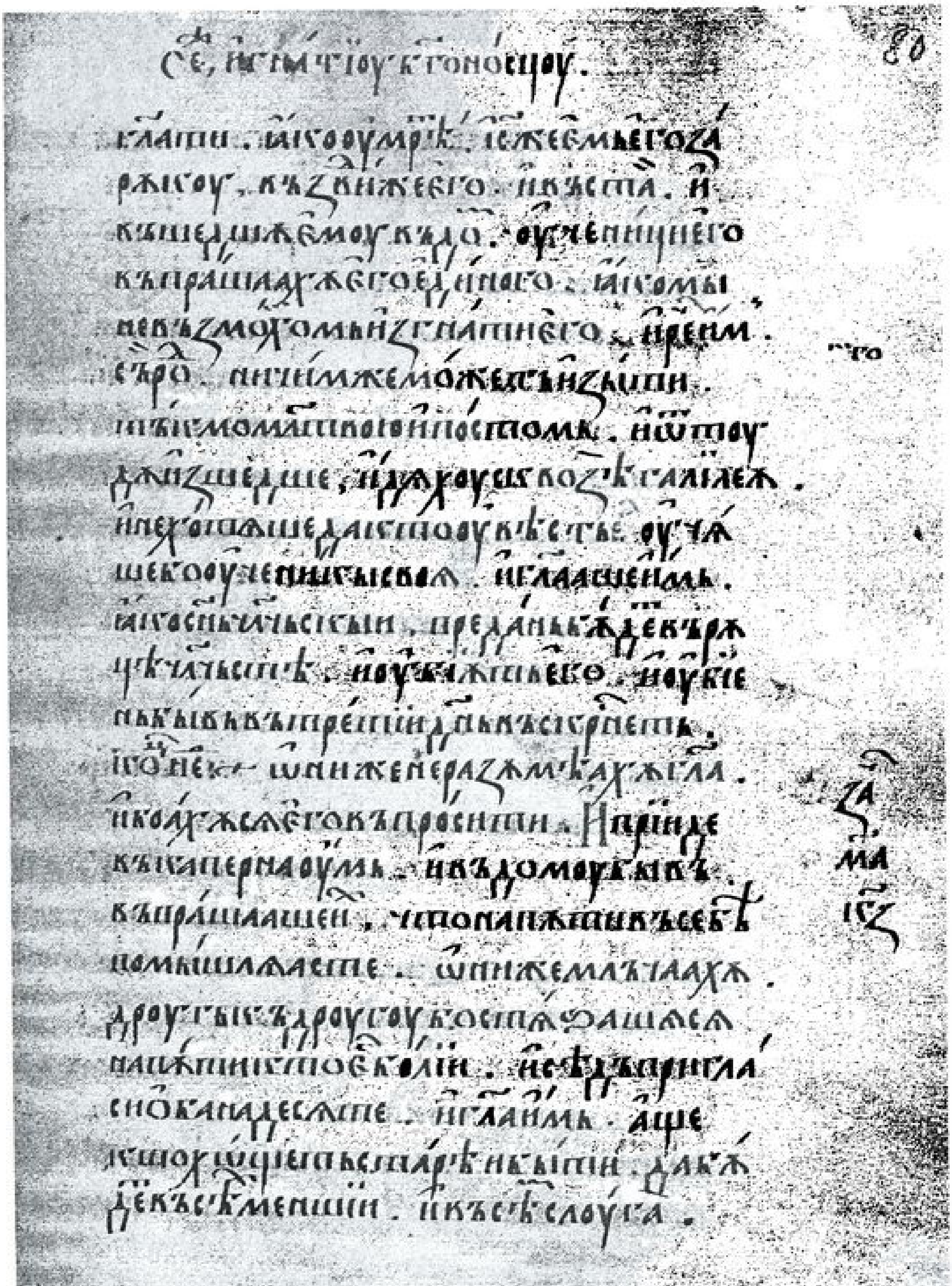
53. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. І, № 4047.
Півустав молдавський сер. XVI ст. (арк. 82).

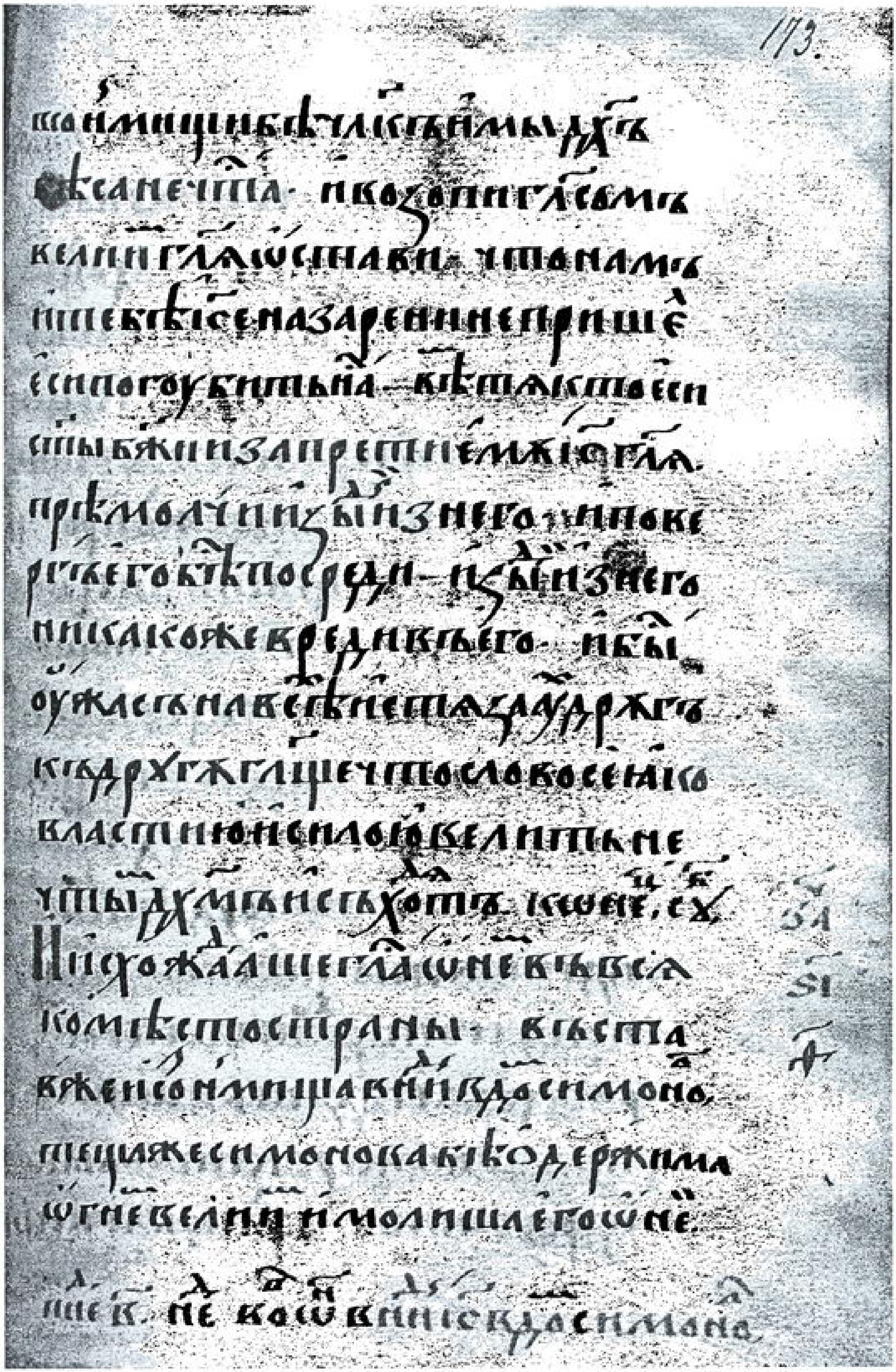
54. Євангеліє Tетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 30, № 142.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

55. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 160, № 434.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 253).

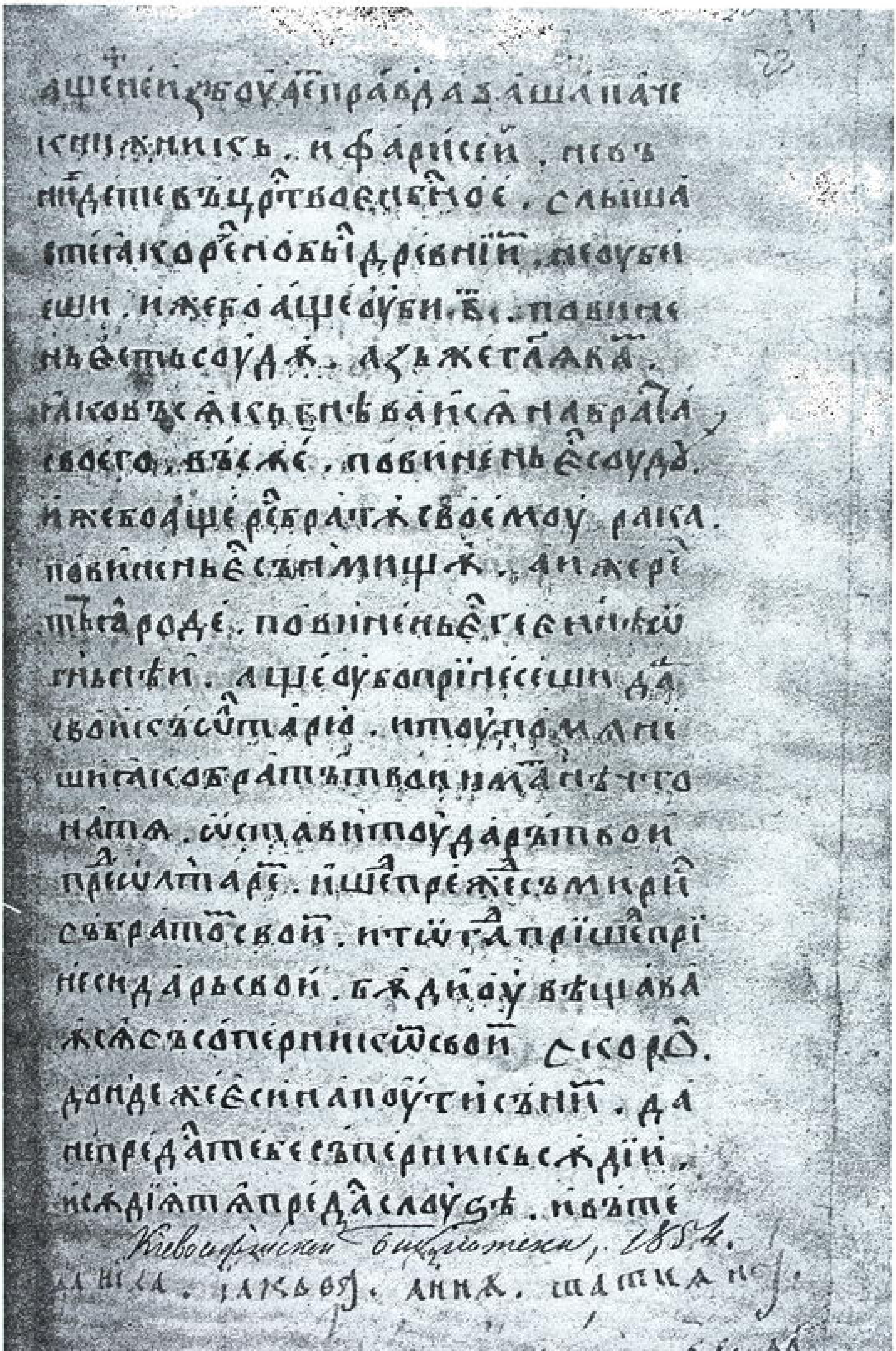
56. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 108.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 80).

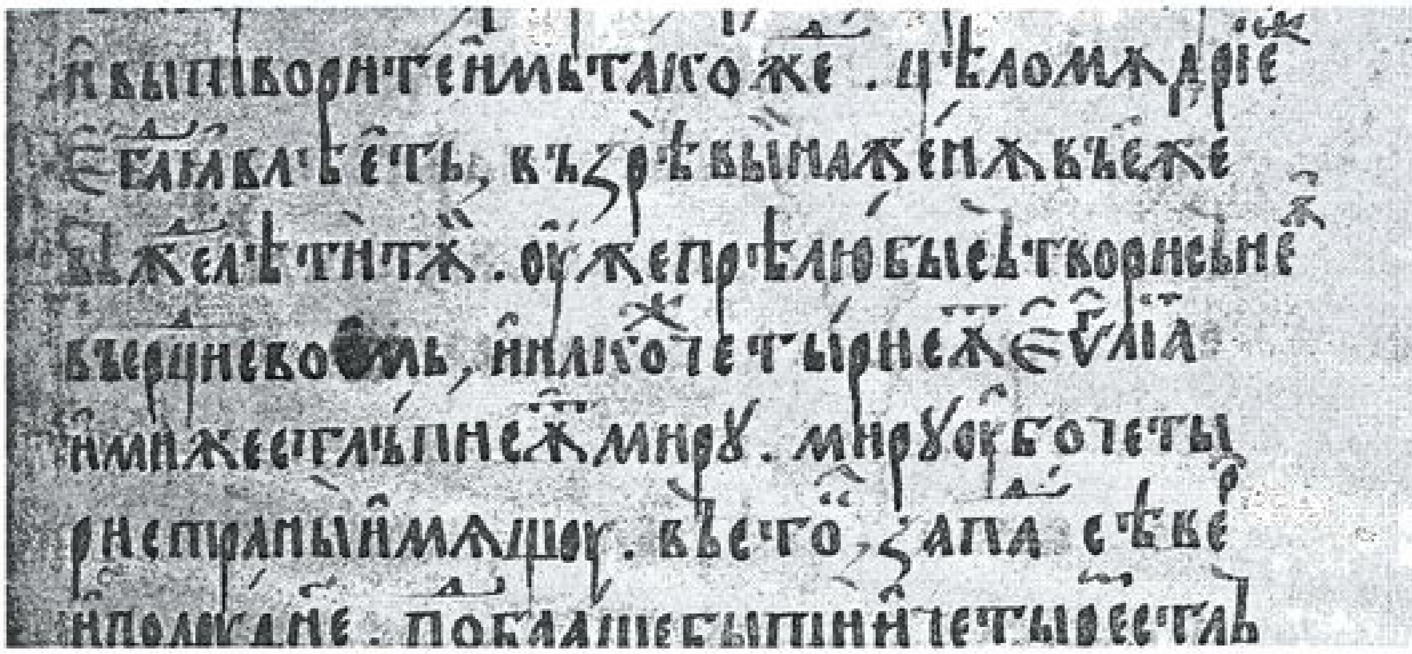
57. Євангеліє Тетр. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 2.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 173).

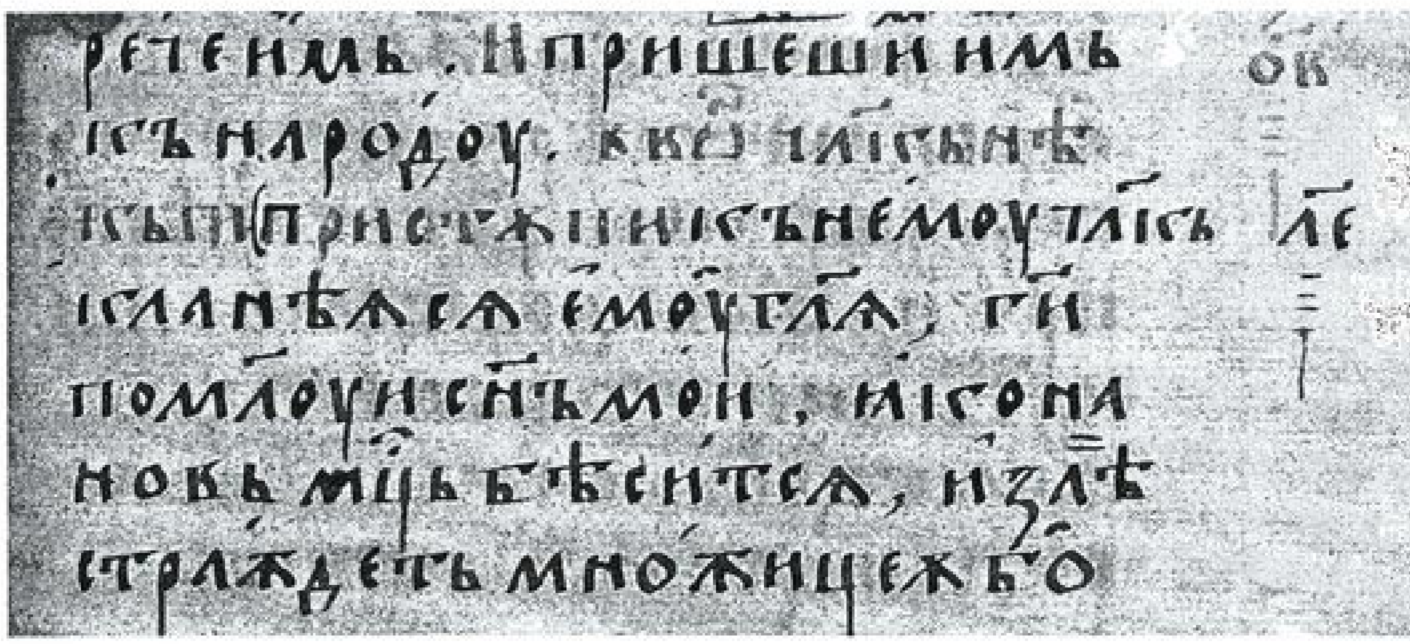
58. Євангеліє Тетр. 60-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 12 п.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 139).

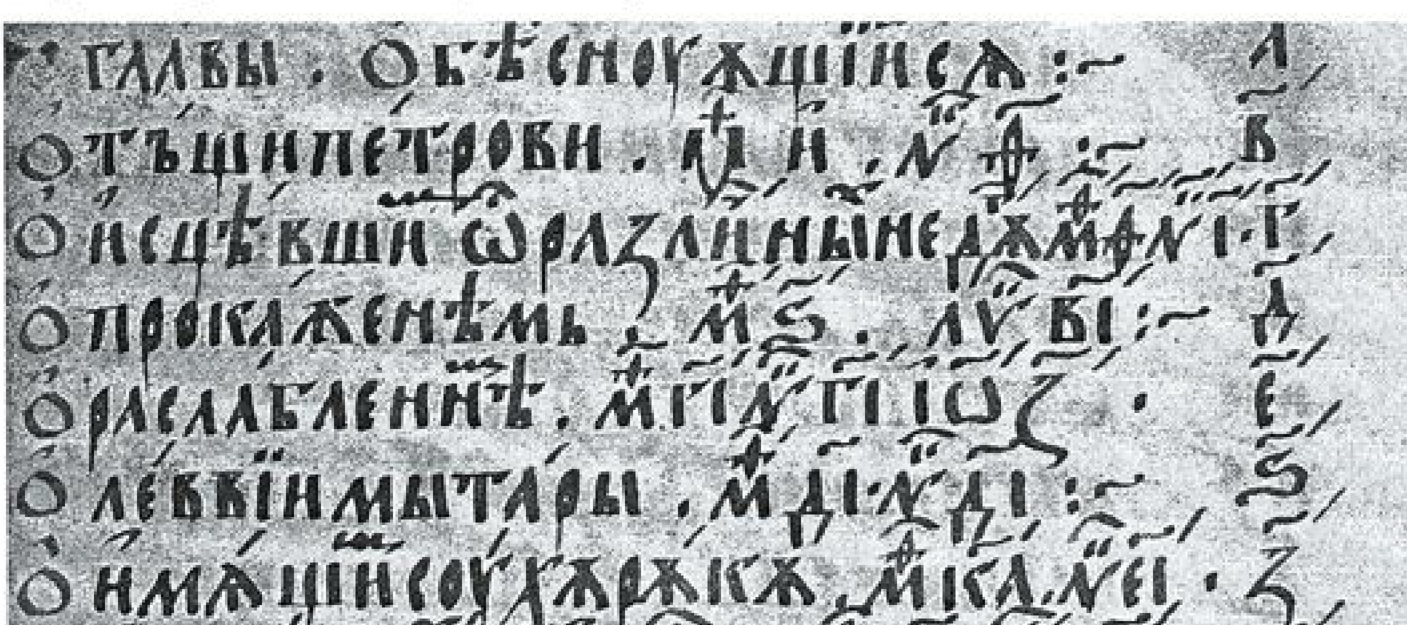
59. Євангеліє Тетр. 60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 30.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 23).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 1).

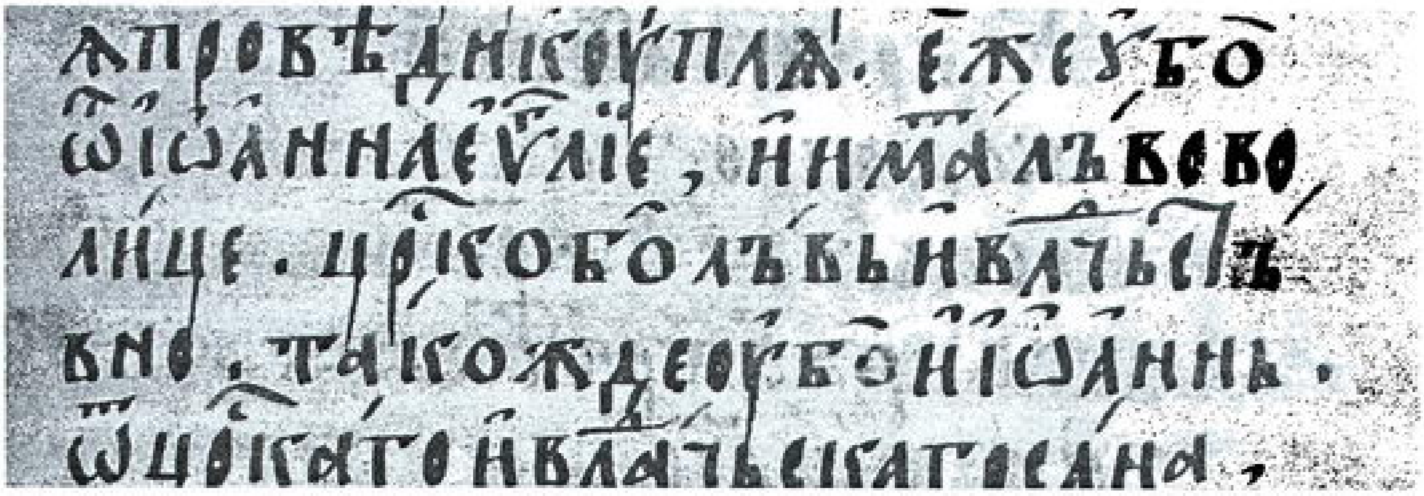

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 43).

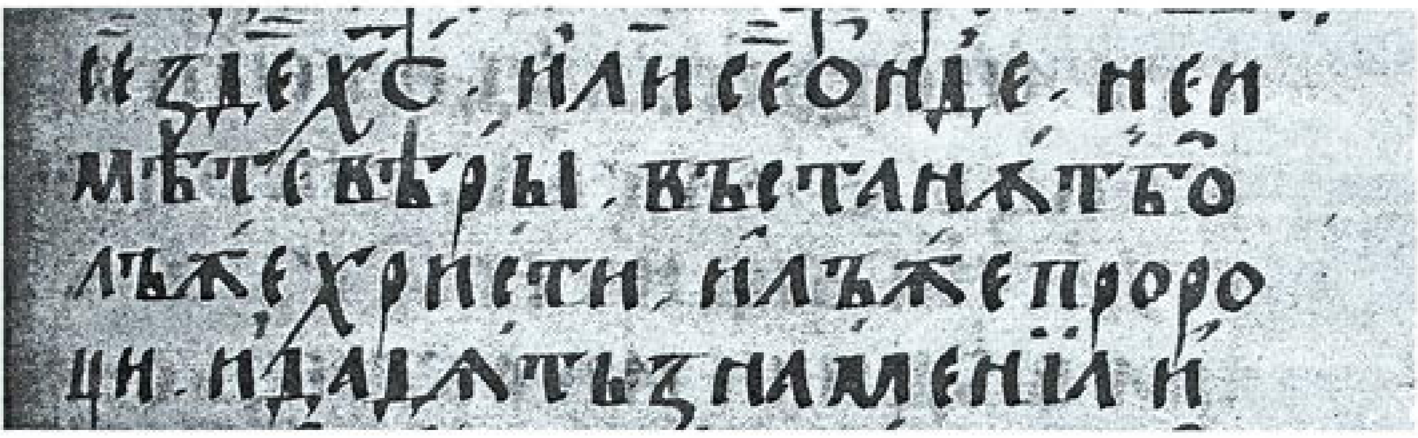

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 81).

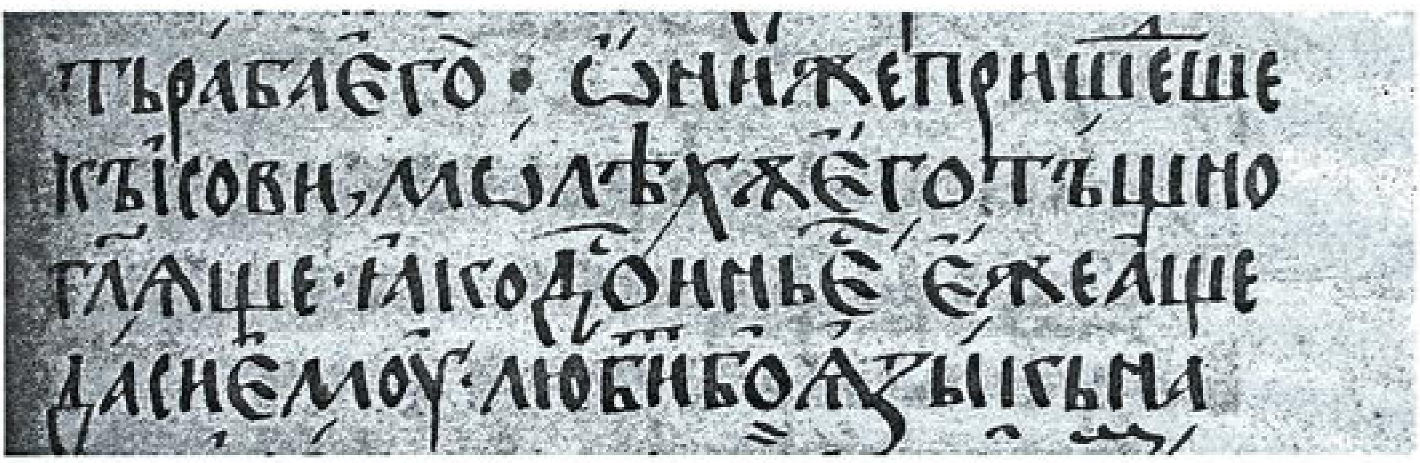
60. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. [до 29 червня 1578 р.].
Ф. І, № 2403 (початок).

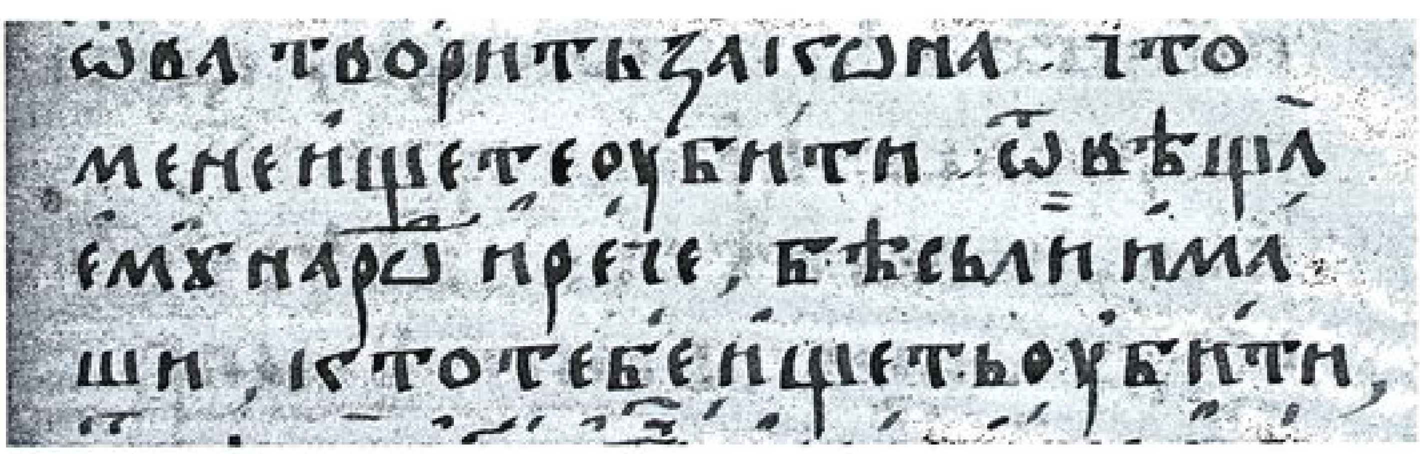
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 83).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 123).

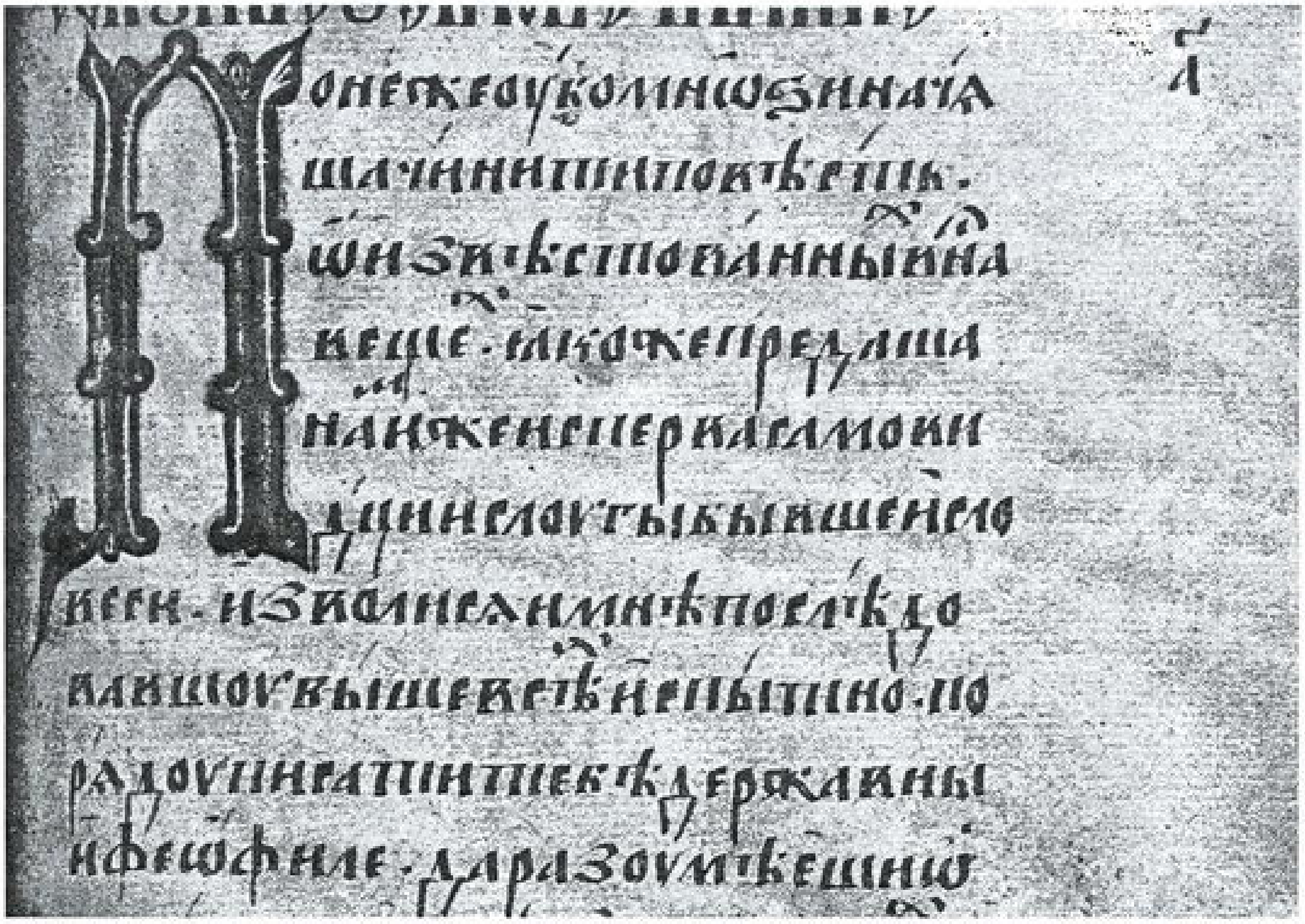

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 158).

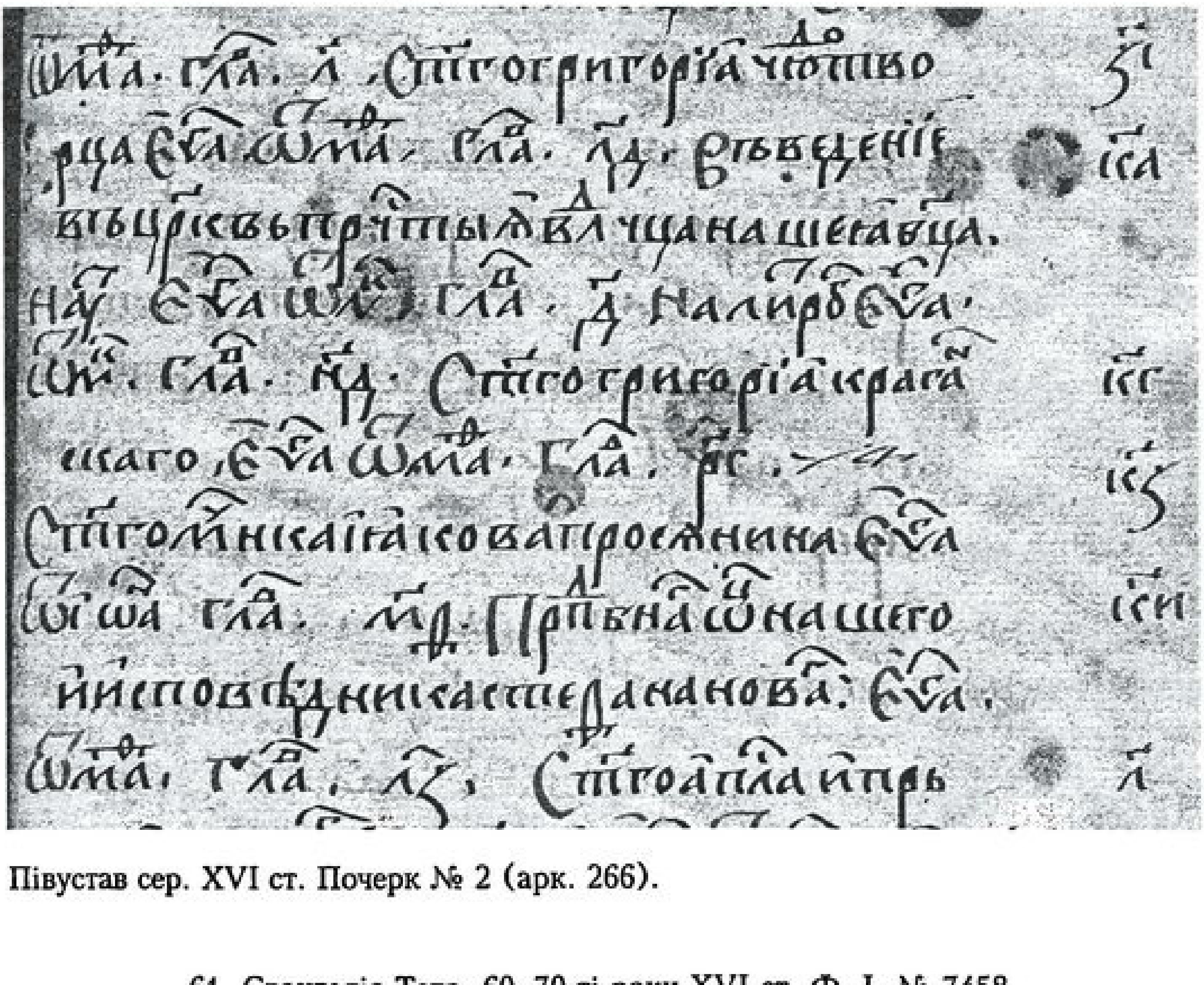

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 244).

60. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. [до 29 червня 1578 р.].
Ф. І, № 2403 (закінчення).

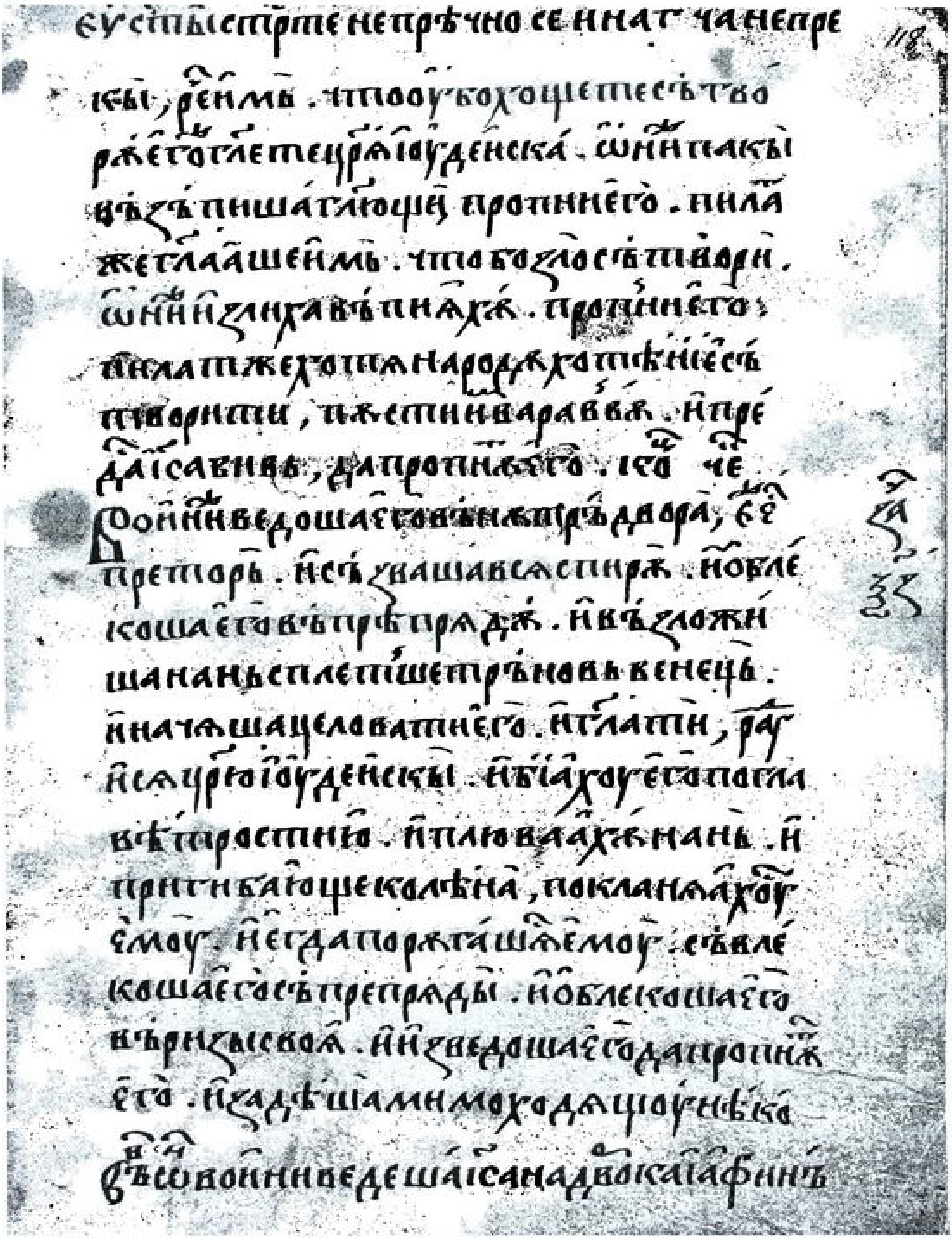

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 127).

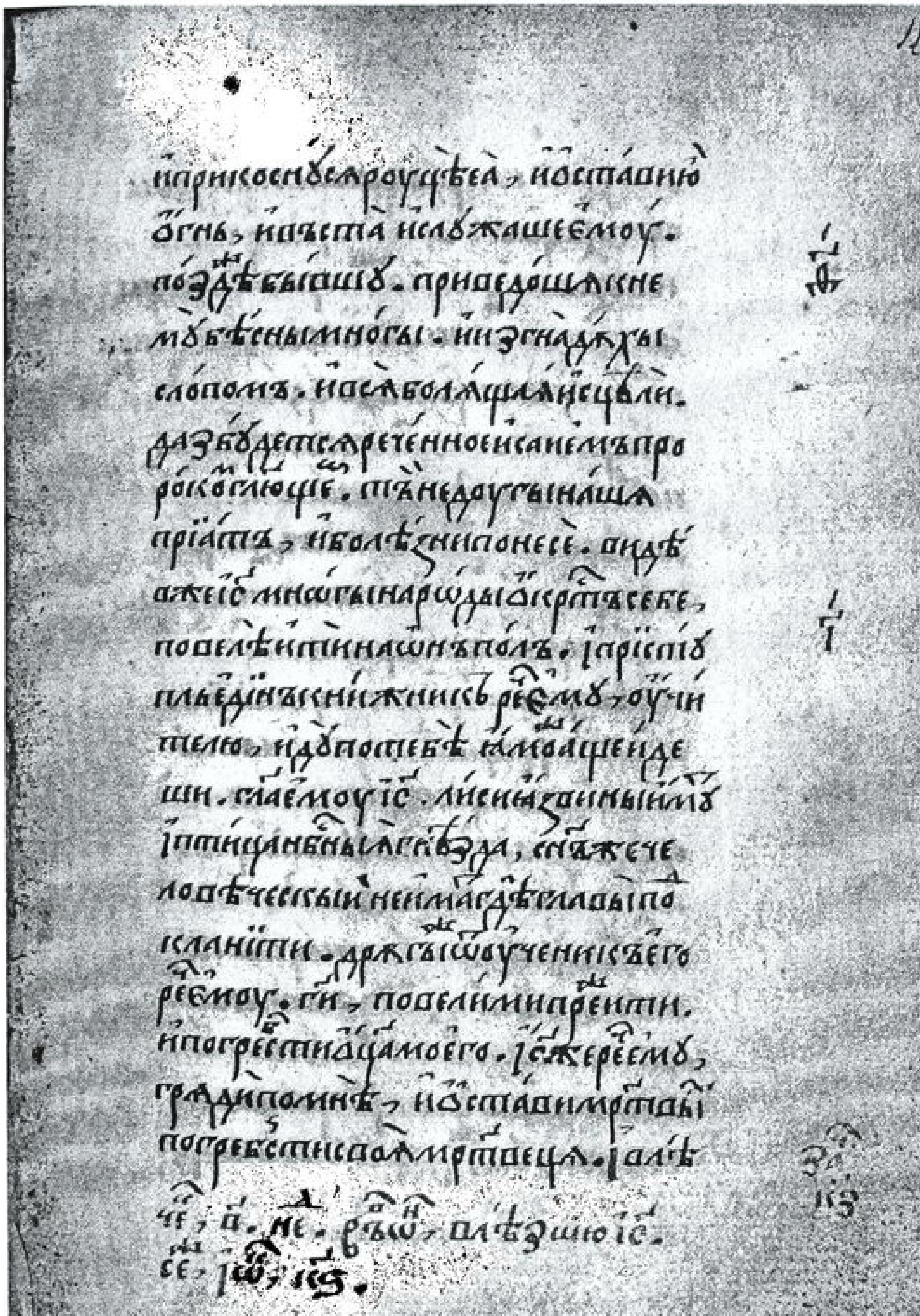

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 266).

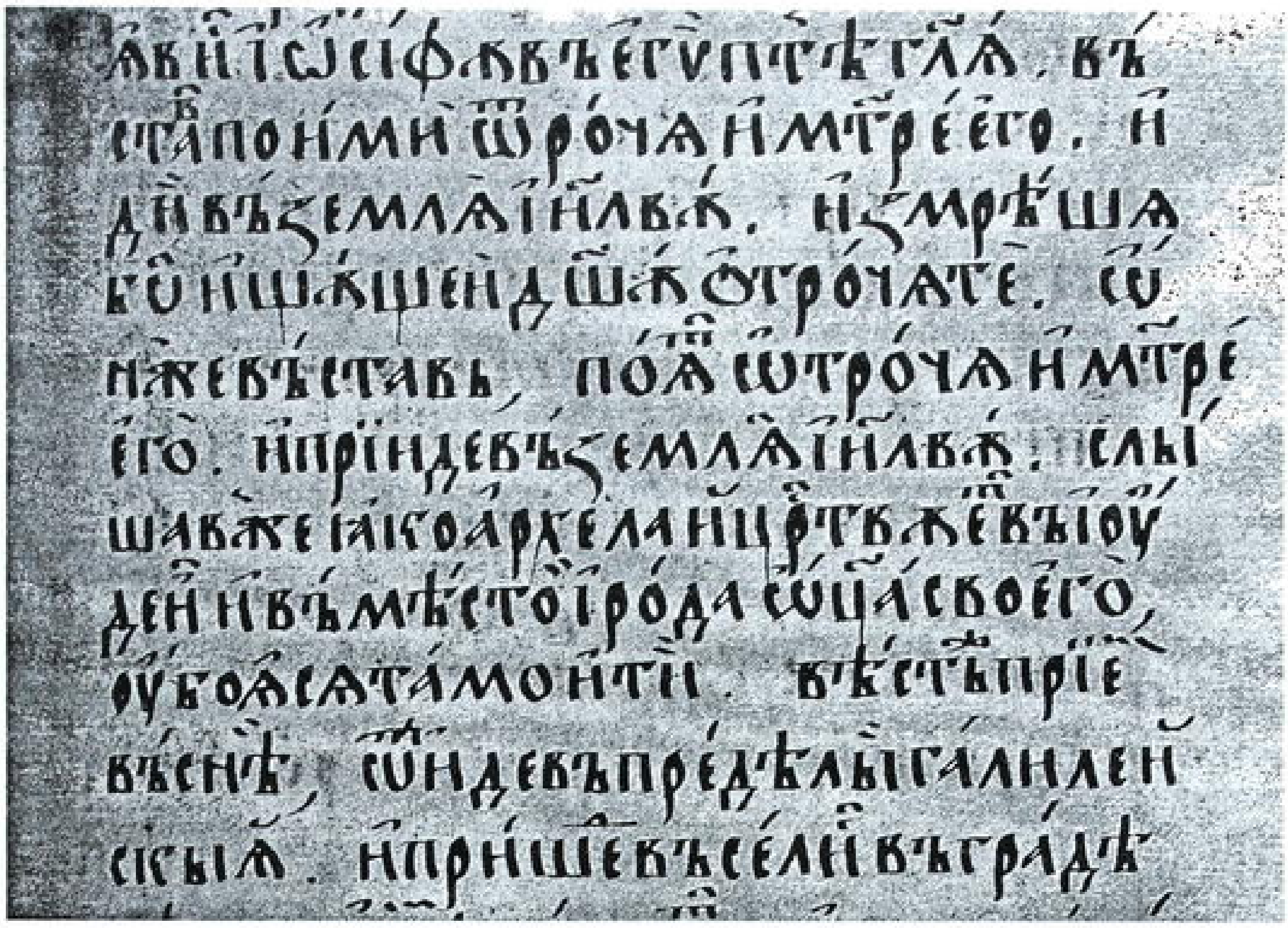
61. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. I, № 7458.

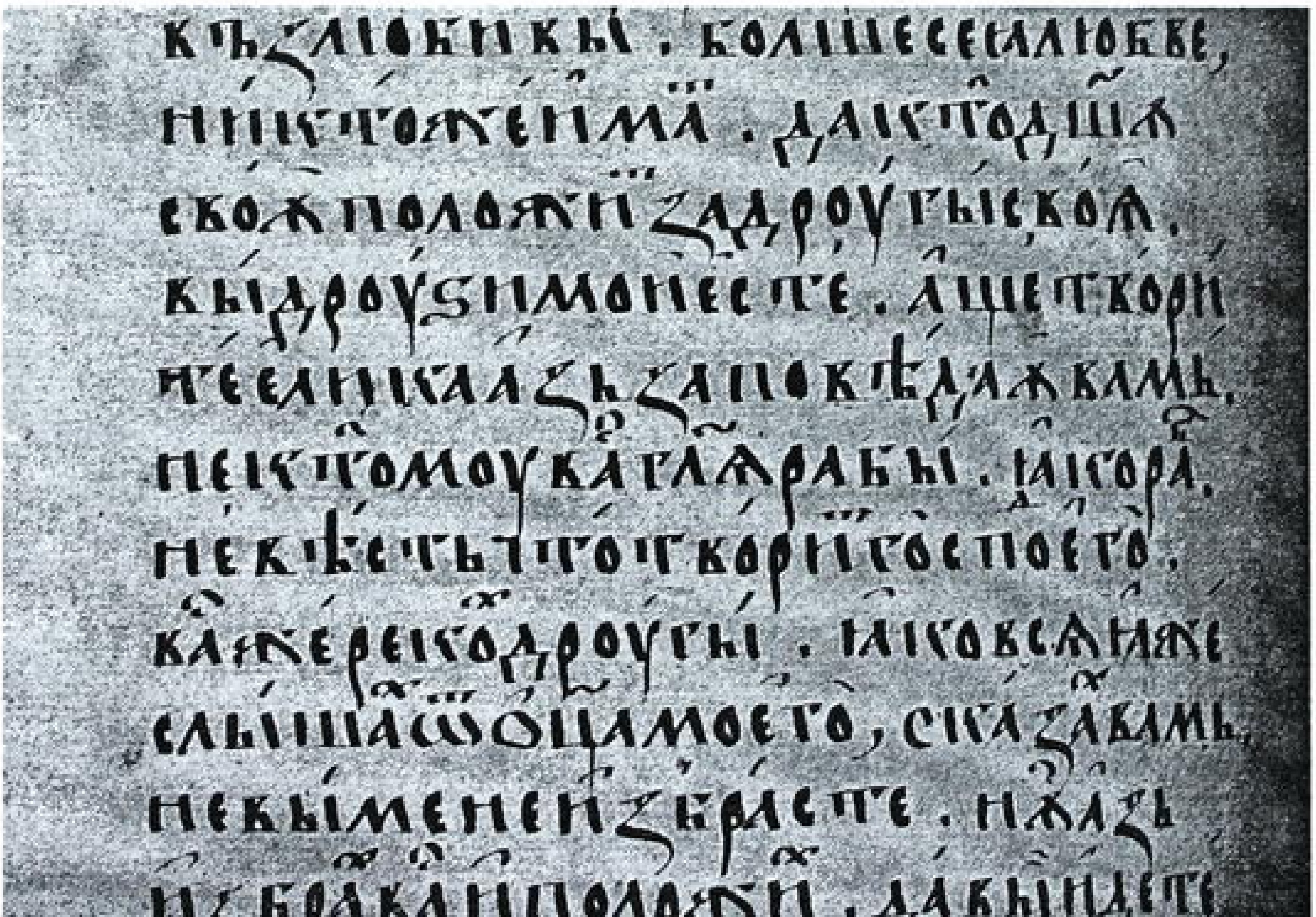
62. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 418. Півустав сер. XVI ст. (арк. 118).

63. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 1.
Півустав російський сер. XVI ст. (арк. 18).

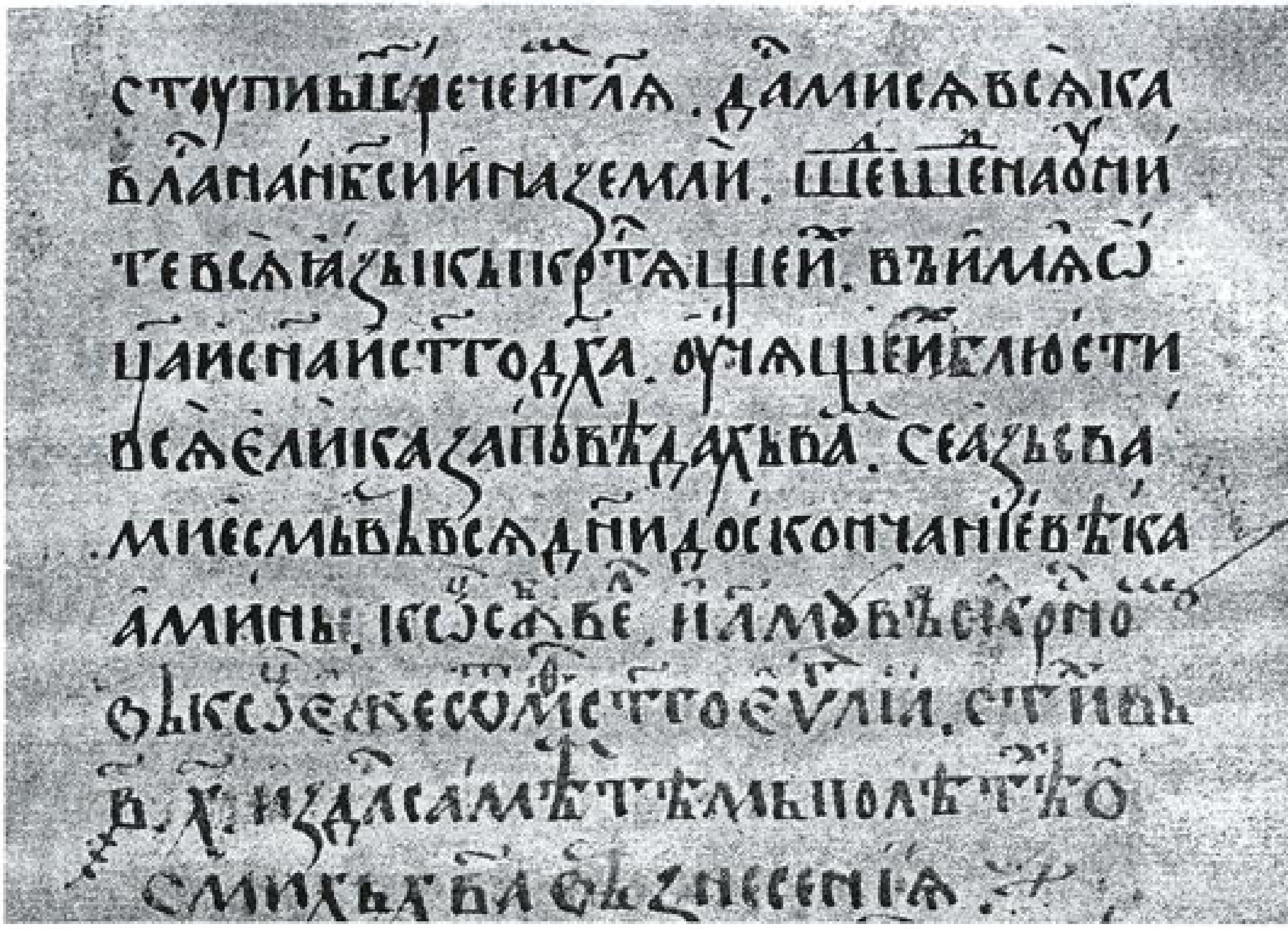

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 20).

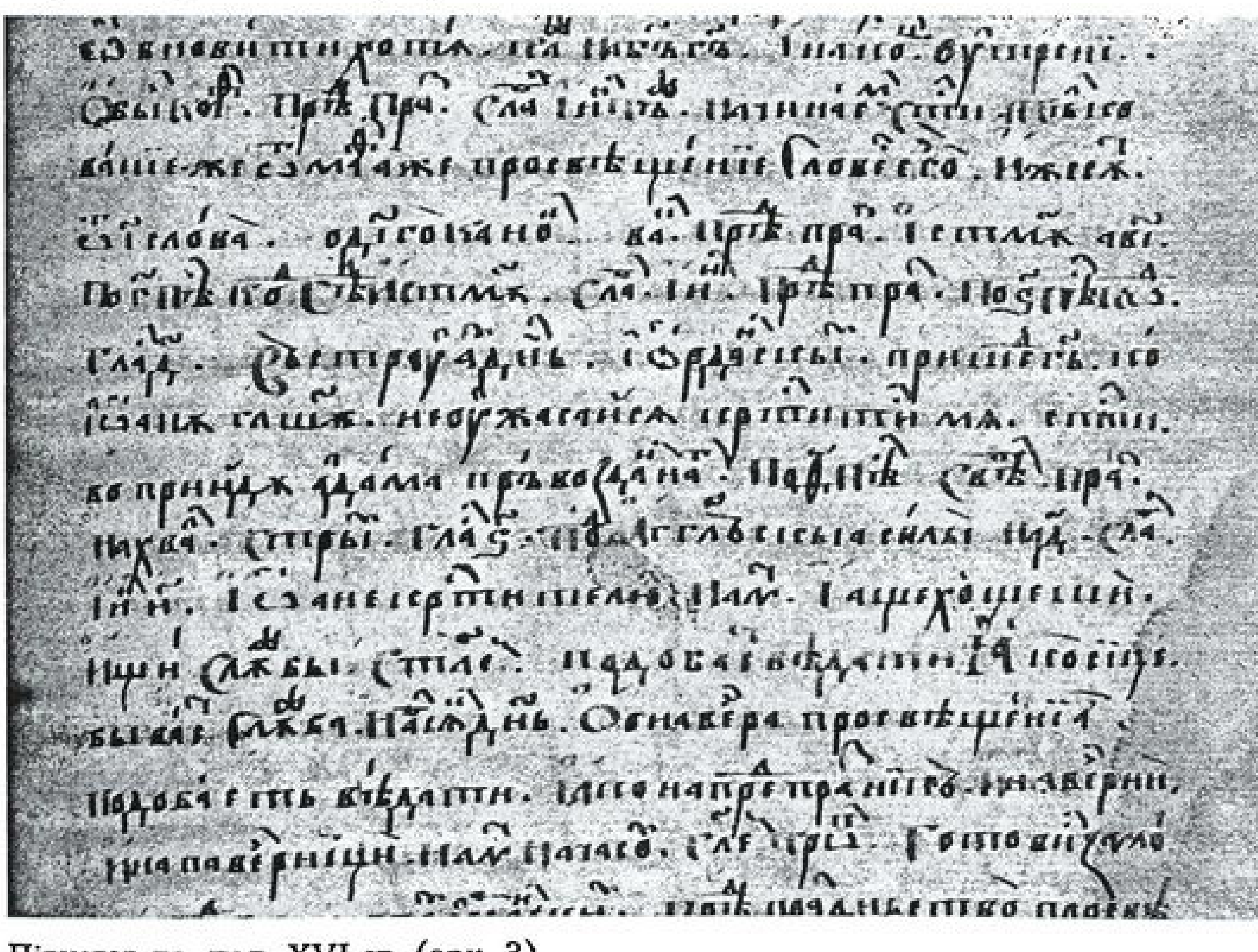

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 263 зв.).

64. Євангеліє Тетр ("Львівське Євангеліє"). 60–70-ті роки XVI ст. Ф. 311, № 574 п.

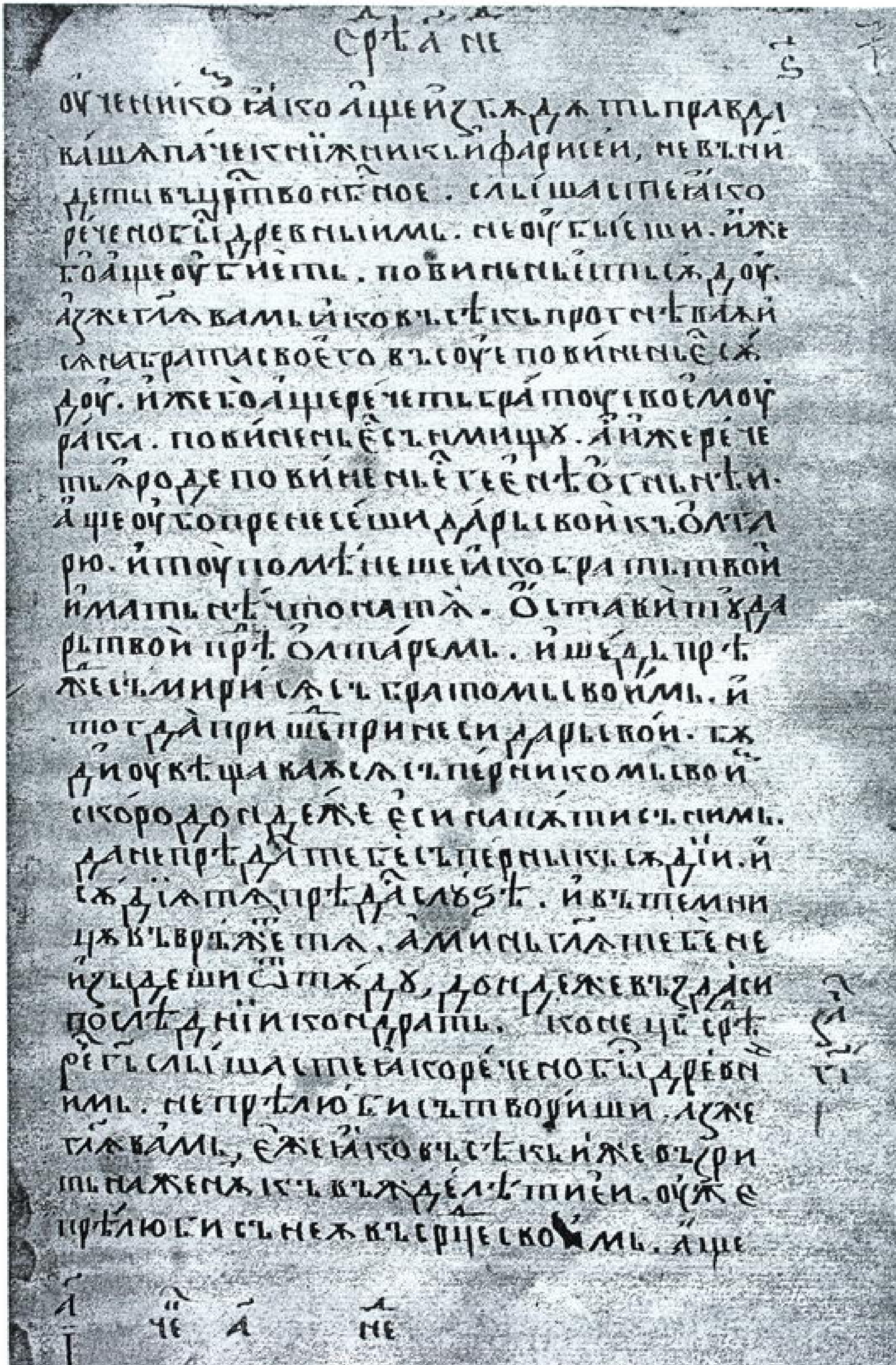

Півустав сер. XVI ст. (арк. 91).

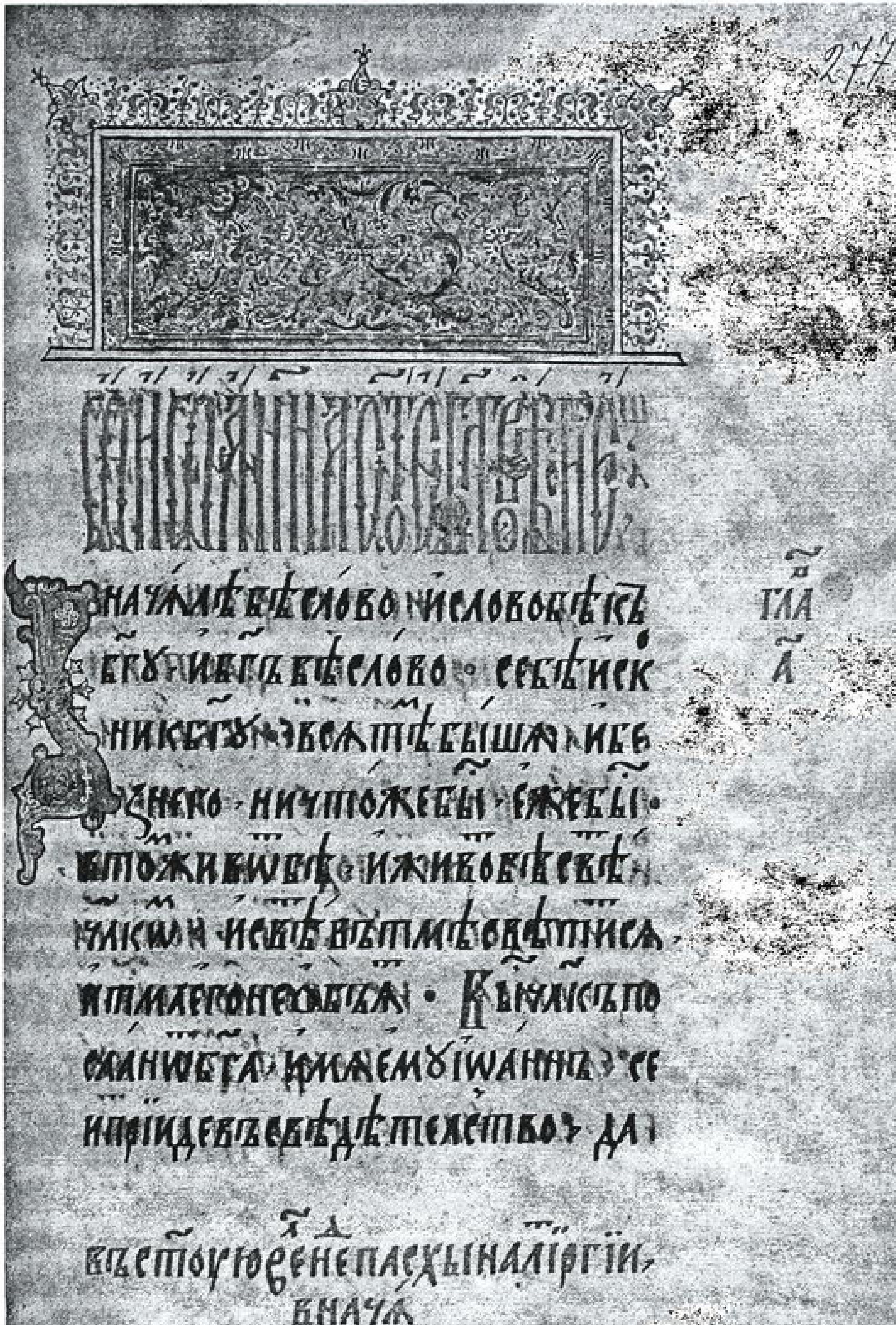

Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 3).

65. Євангеліє Тетр. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 31.

66. Євангеліє Тетр. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. I, № 2786.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 7).

Евангелие от Иоанна святаго благовестие

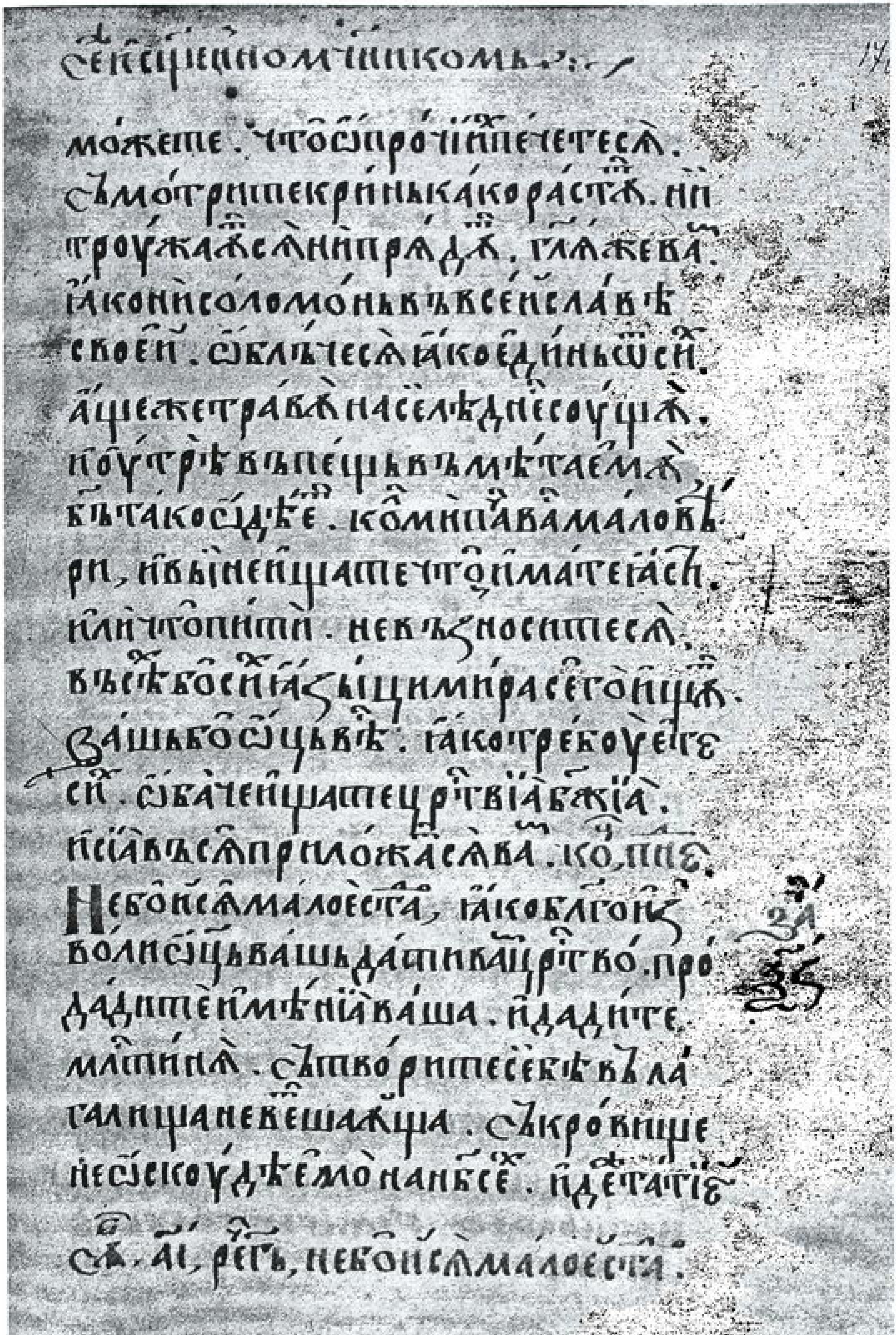
Искони бе слово и слово бе к Богу и Бог бе слово. Се бе искони к Богу. Вся тем быша и без него ничтоже бысть еже бысть. В том живот бе и живот бе свет человеком. И свет во тме светится и тма его не объят. Бысть человек послан от Бога имя ему Иоанн. Сей прииде во свидетельство да

В светую неделю пасхы на литургии. Нача

67. Євангеліє Тетр. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. I, № 7456.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 277).

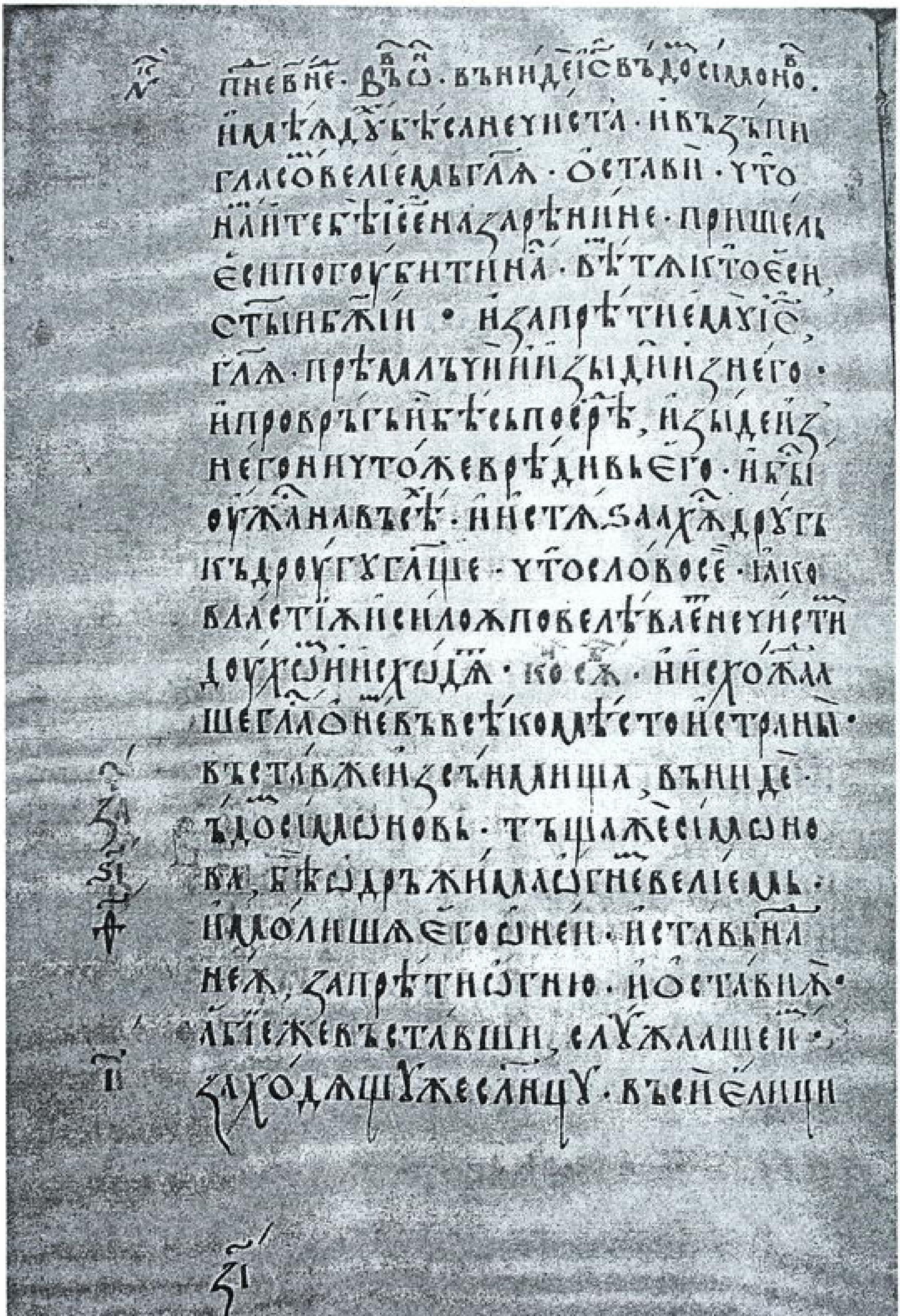
68. Євангеліє Тетр. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 557п.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 178).

сеи священноиноком .:.

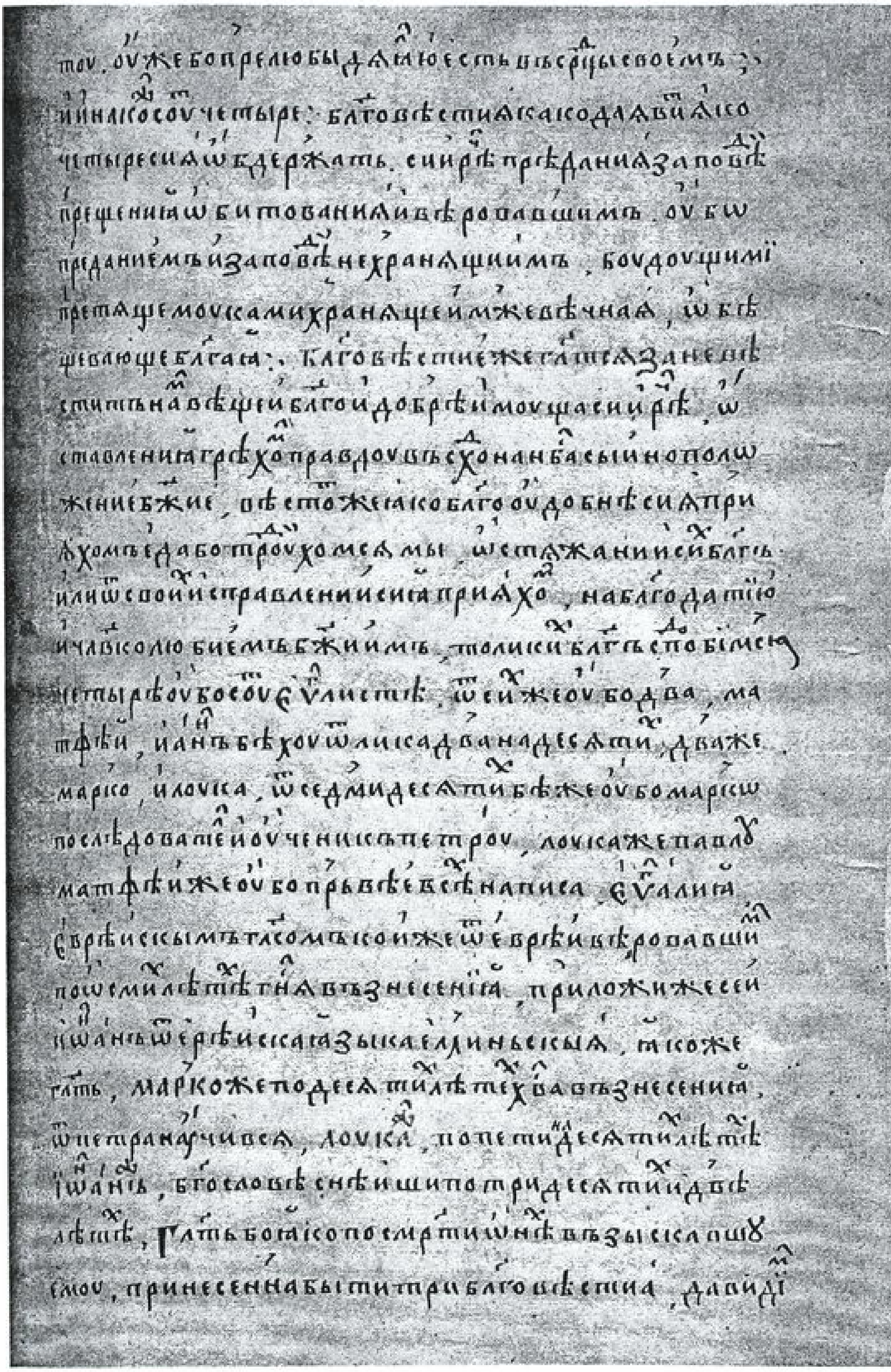
можете. что о прочиих печетеся.
смотрите крины како растуть. ни
трудяться ни прядуть. глаголю же вам.
яко ни соломон во всеи славе
своеи. облечеся яко един от сих.
аще же траву на селе днесь сущу.
и утре в пещь вметаему.
бог тако одеет. колми паче вас малове
ри, и вы не ищите что имате ясти.
или что пити. не възноситеся.
вся бо сия языци мира сего ищуть.
ваш бо отец весть. яко требуете
сих. обаче ищите царствия божия.
и сия вся приложатся вам. ко пне.
Не боися малое стадо, яко благо из
воли отец ваш дати вам царство. про
дадите имения ваша. и дадите
милостыня. сотворите себе вла
галища не ветшающа. сокровище
неоскудеемо на небесех. идеже тать

ся. аі. рече г(оспод)ь, не боися малое стадо.

69. Євангеліє Тетр. 1570 р. Ф. 301, № 39 л.
Півустав тр. чв. XVI ст. (арк. 176).

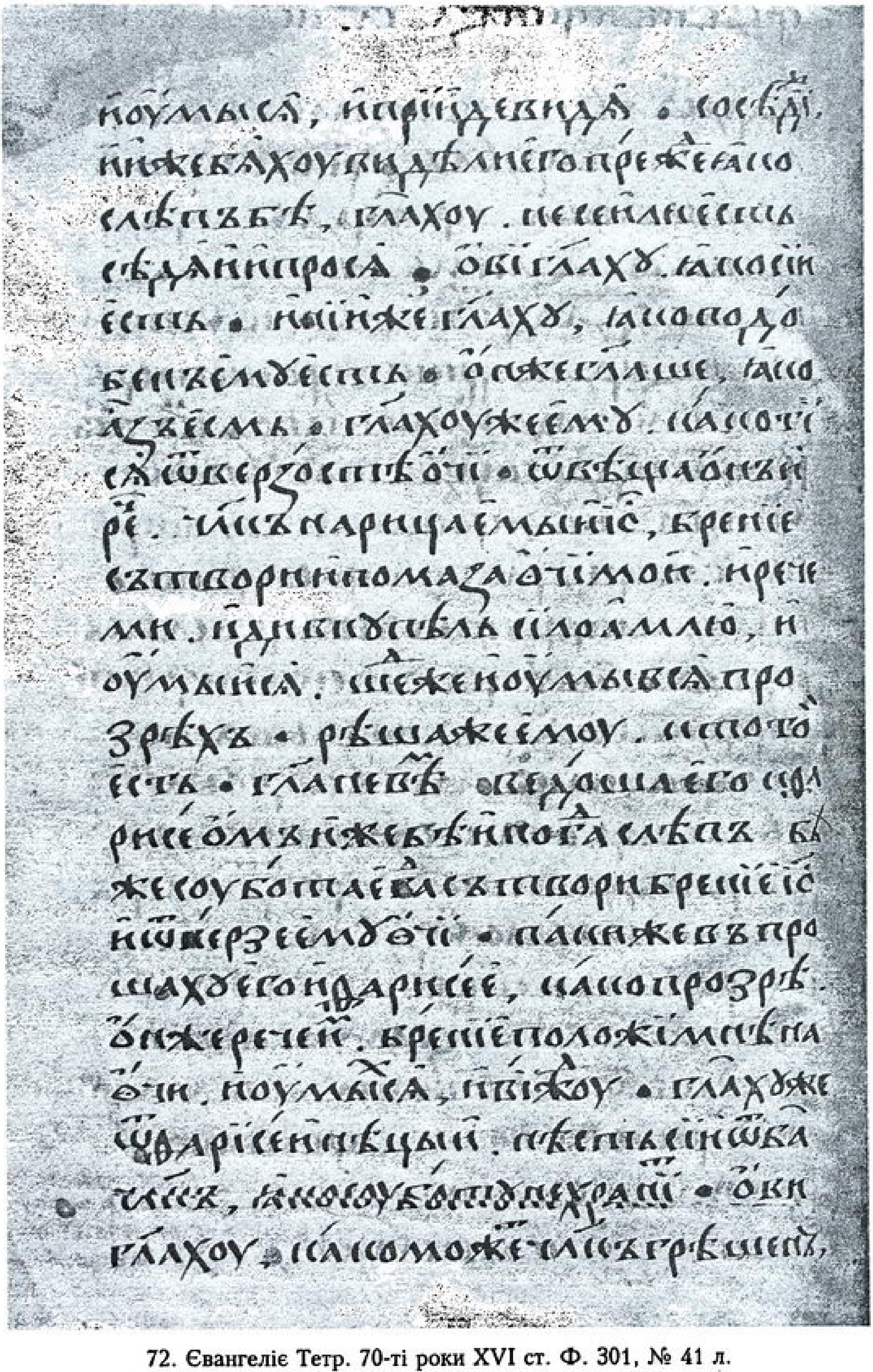

70. Євангеліє Тетр. 1576 р. Ф. 301, № 43 л.
Півустав молдавський (арк. 138 зв.).

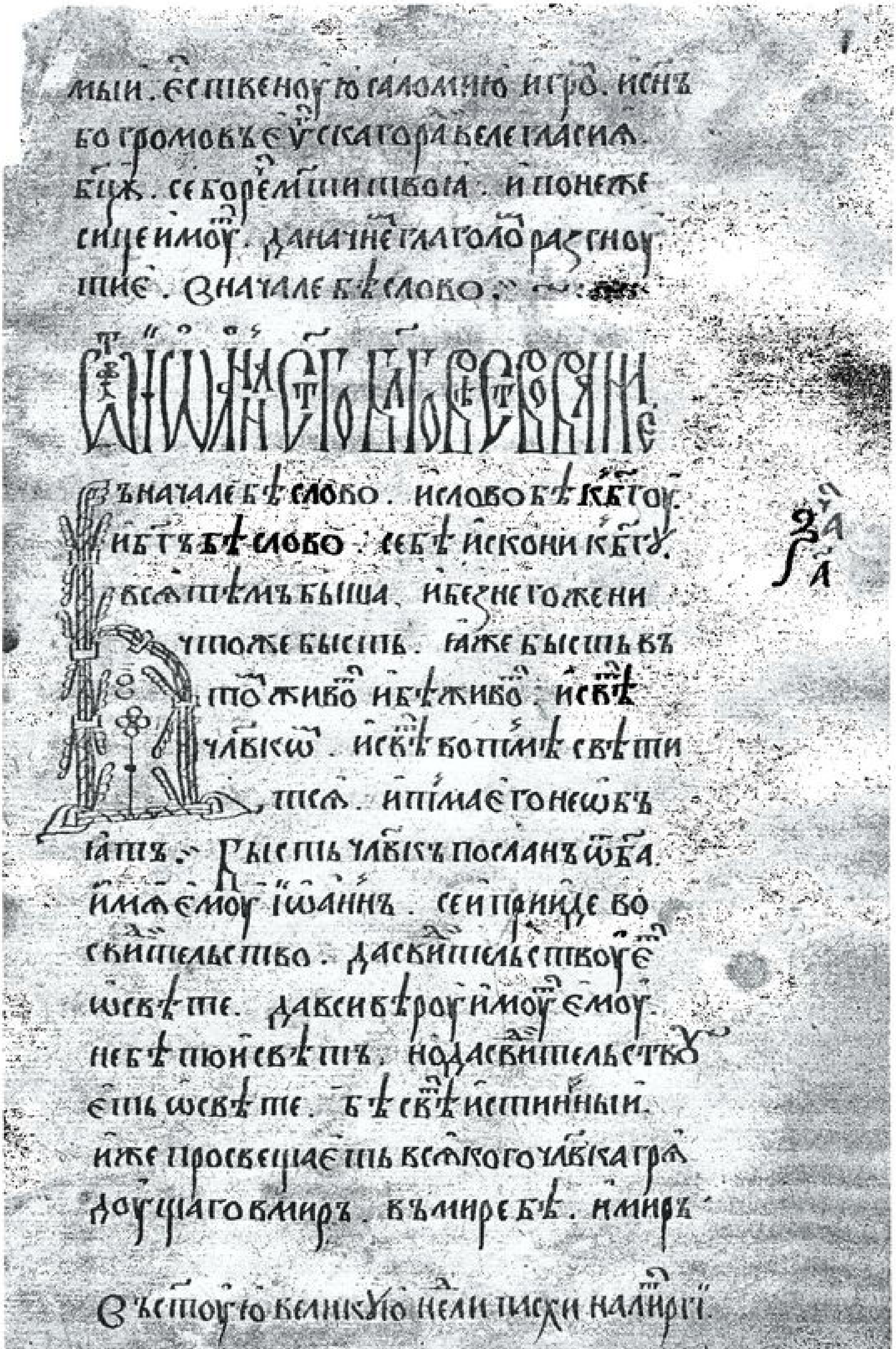

тоу. оуже бо прелюбы дѣаню есть въ срдци своемъ :
и ина ꙗко соу четыре. благовѣстиꙗ како да авиако
четыре сиꙗ ѿ к держать. сии рѣ прѣданиꙗ заповѣ
прещениꙗ ѿ битованиꙗ и вѣ ропавшимъ. оу бѡ
преданиемъ и заповѣ не хранꙗщиимъ. боудоущими
прѣтащеи моуками хранꙗщеим же вѣчнаꙗ, ѿ бѣ
щевающе блгаꙗ. благовѣстие же гл ще казане вѣ
ститъ на всѣхъ ш благо и добрѣи моу щаси и рѣ, ѡ
ставлениꙗ грѣхо оправдоу въ сх она нба сыи нополо
жение бжие, бѣ сто же ꙗко благо оудобнѣ сиꙗ при
ꙗхомъ бѣ да бо трп оухомъ самы ѿ стꙗжании си блгъ
или ѿ своих исправлении сиꙗ приꙗхо, на благодатію
и чл всолю бием бжиимъ. толики блгъ сповѣдує
четырѣ оубо соу ѥвлистіе, ѿ них же оубо два, ма
тфѣи, иωан бѣ хоу ѿ лика двана десꙗти, два же
марко, и лоука, ѿ седми десꙗти бѣ же оубо марко
послѣдователь оученикъ петров, лоука же павлꙋ
матфѣи же оубо прьвѣе всѣх написа ѥѵлие
еврѣискымъ гласомъ ꙗко и же ѿ еврѣи вѣровавши
по осмих лѣтех на възнесение, преложи же сеи
иωанъ ѿ еврѣиска ꙗзыка еллиньскыꙗ, ꙗко же
глть, марко же по десꙗти лѣтех ха възнесениꙗ
ѿ петра наоучивсꙗ, лоука по пꙗти на десꙗти лѣт
иωанъ, бгословѣ снѣиши по тридесꙗти и двѣ
лѣтѣ, глть бо ꙗко по смрти ωнѣ възыскаше
емоу, принесенна быти три благовѣстиꙗ, да видѣ

71. Євангеліє Тетр. 2 травня 1579 р. Ф. 312, № 32.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 3).

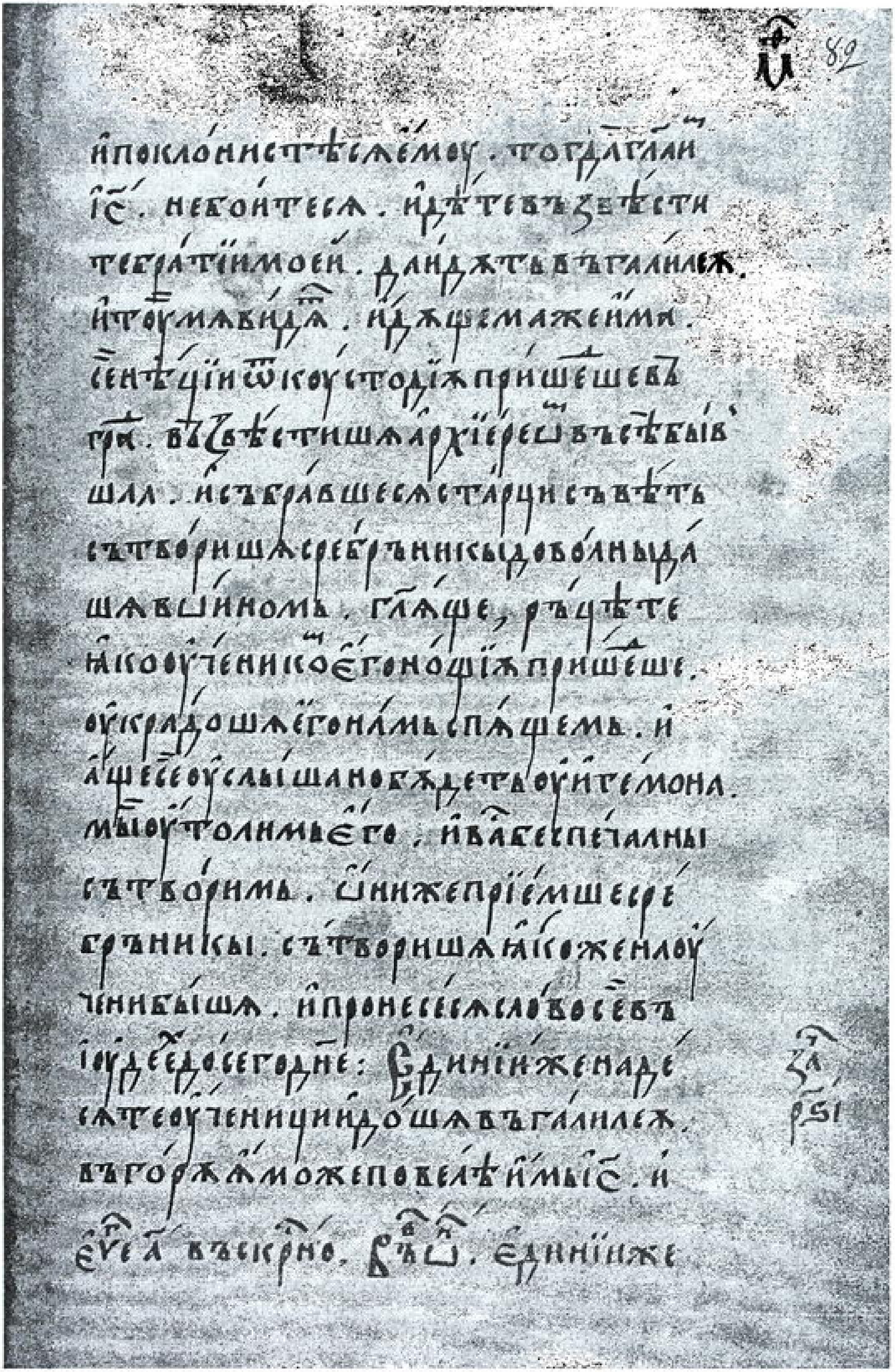

72. Євангеліє Тетр. 70-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 41 л. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 220 зв.).

въначале бѣ слово. и слово бѣ къ бгу. и бгъ бѣ слово. се бѣ искони къ бгу. вся тѣмъ быша. и безнего же ни что же бысть. еже бысть въ томъ живо. и живо бѣ свѣтъ члвком. и свѣтъ во тмѣ свѣтися. и тма его не объятъ. бысть члвкъ посланъ ѿ бга. имя ему іѡаннъ. сеи прииде во свидѣтельство. да свидѣтельствоует ѿ свѣте. да вси вѣроу имоут емоу. не бѣ тои свѣтъ. но да свидѣтельствоует ѿ свѣте. бѣ свѣтъ истинный. иже просвещаеть всякого члвка грядоущаго в миръ. въ мире бѣ. и миръ

73. Євангеліє Тетр. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. I, № 1660.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 174).

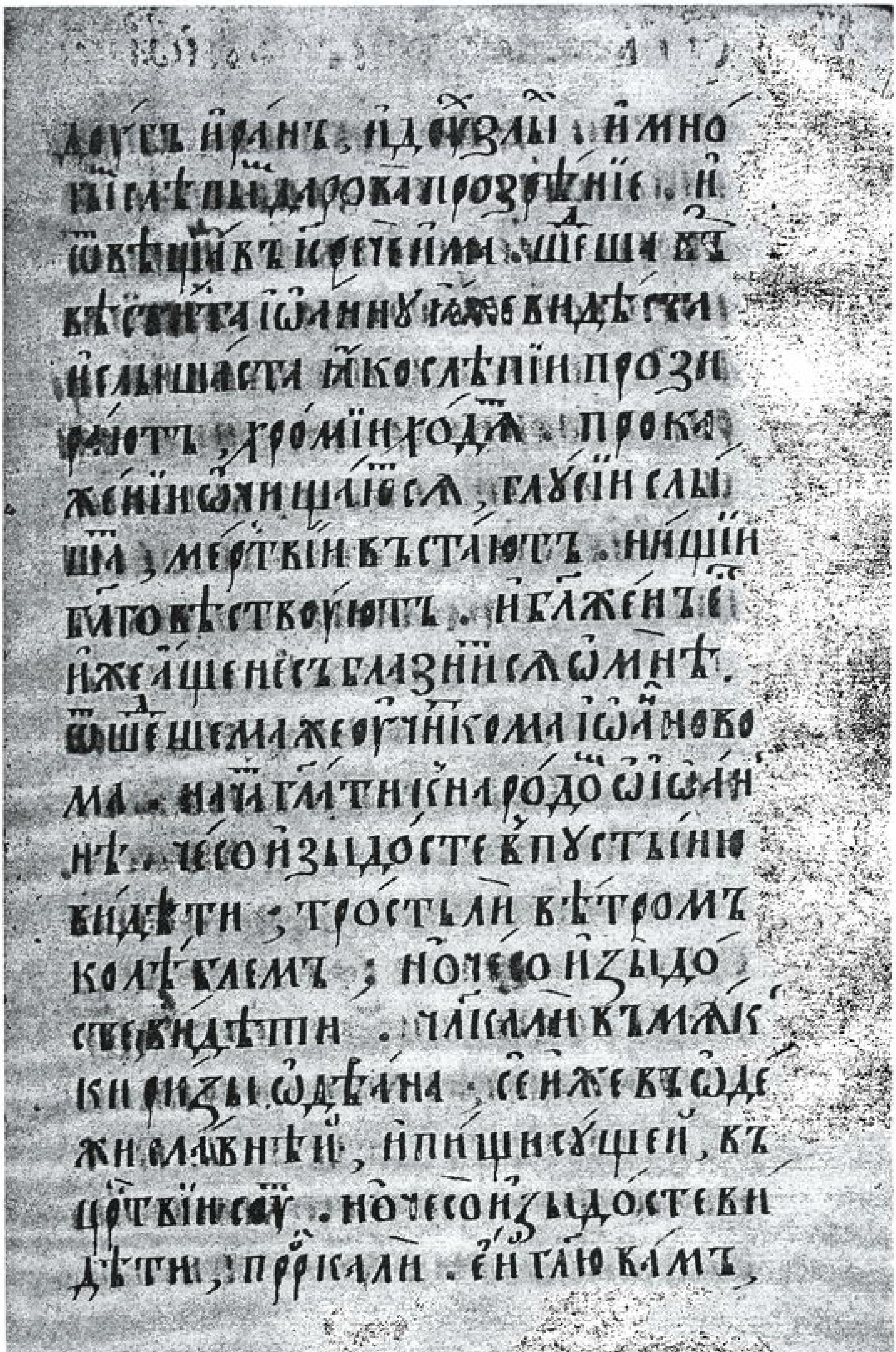

82

и поклонистѣ сѧ емоу. тогда гл҃а и
іс҃. не боитесѧ. идѣте възвѣстите
братіи моеи. да идѫтъ въ галилеж.
и тоу мѧ видѧ(т). идѫщема же има.
се нѣцыи ѿ коустодіѧ пришедше въ
гра(д). възвѣстиша архіереѡ(м) въсѧ бывша
шаѧ. и събравше сѧ старци съвѣтъ
сътвориша сребреници доволны да
шѧ воиномъ. гл҃ще, рьцѣте
ꙗко оученици его нощіѫ пришедше
оукрадоша его намъ спѧщемъ. и
аще се оуслышано бѫдеть оу игемона.
мы оутолимъ его. и васъ безпечалны
сътворимъ. они же пріемше сре
бреници. сътвориша ꙗко же наоу
чени быша. и пронесе сѧ слово се въ
іюдеехъ до сегодне: Единіи же на де
сѧте оученици идоша въ галилеж.
въ горѫ ꙗмо же повелѣ имъ іс҃. и
ев҃ла въскрно. в҃ ѿ. Единіи же

за
р҃51

74. Євангеліє Тетр. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 13 п.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 82).

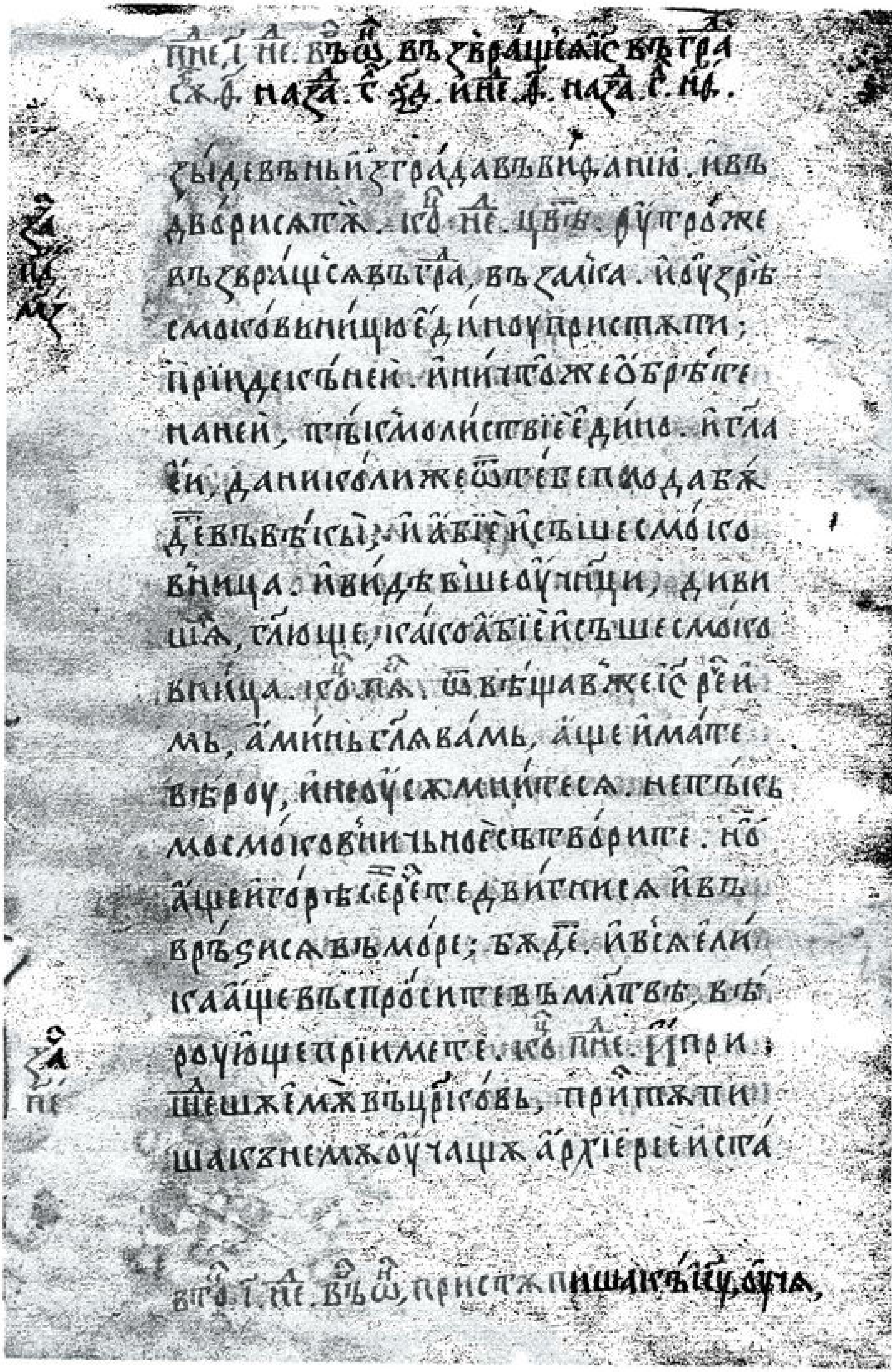

75. Євангеліє Тетр. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. V, № 748.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 161).

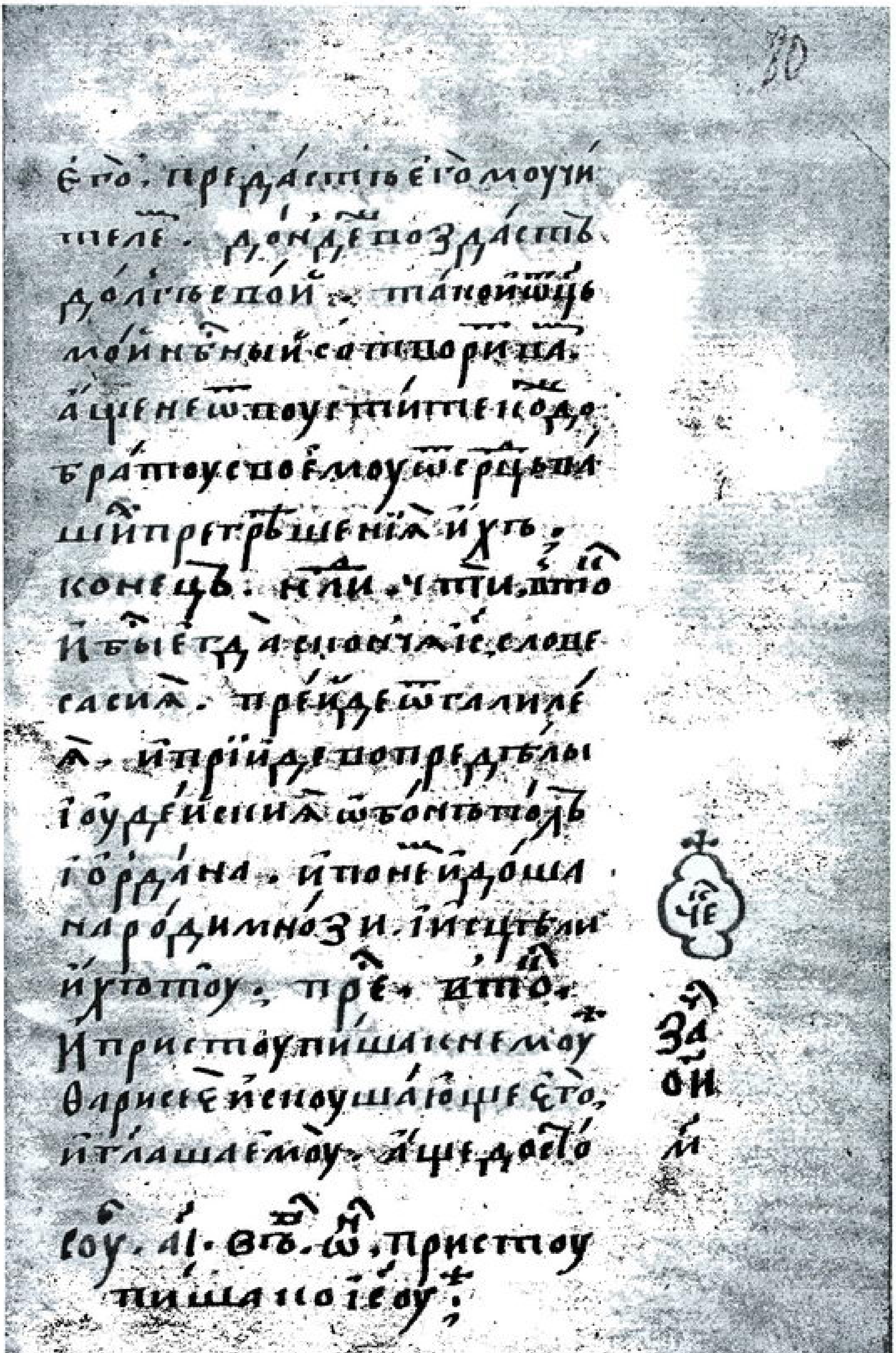

не ѿврьгѫ сѧ тебе. тако-
жде и вси глаголахѫ. и при-
доша въ весь еиже имѧ ге-
симани. и гл҃а оучн҃комъ
своим. сѧдѣте здѣ дондеже
ще помолѫ сѧ тамо. и по-
ѧ петра, и ꙗкова, иѡанна
съ собою. и начѧ оужасати
и тѫжити. и гл҃а имъ приско-
рбна є дш҃а моѧ до съмрти.
бѫдѣте здє и бдите. и при-
шедъ мало паде на земи и мо-
лѣше сѧ. да аще възможно
є мимо идетъ ѿ того часа.
и гл҃аше, авва ѿч҃е. вьса
мо(ж)но тебѣ. мимо неси ѿ мене чашѫ сиѭ.
нъ не еже азъ хощѫ, нѫ
еже ты. и прииде обрѣте
ꙗ спѧща. и гл҃аше петро-
ви. симоне спиши ли, не
възможе ли единого часа

76. Євангеліє Тетр. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 556 п.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 153).

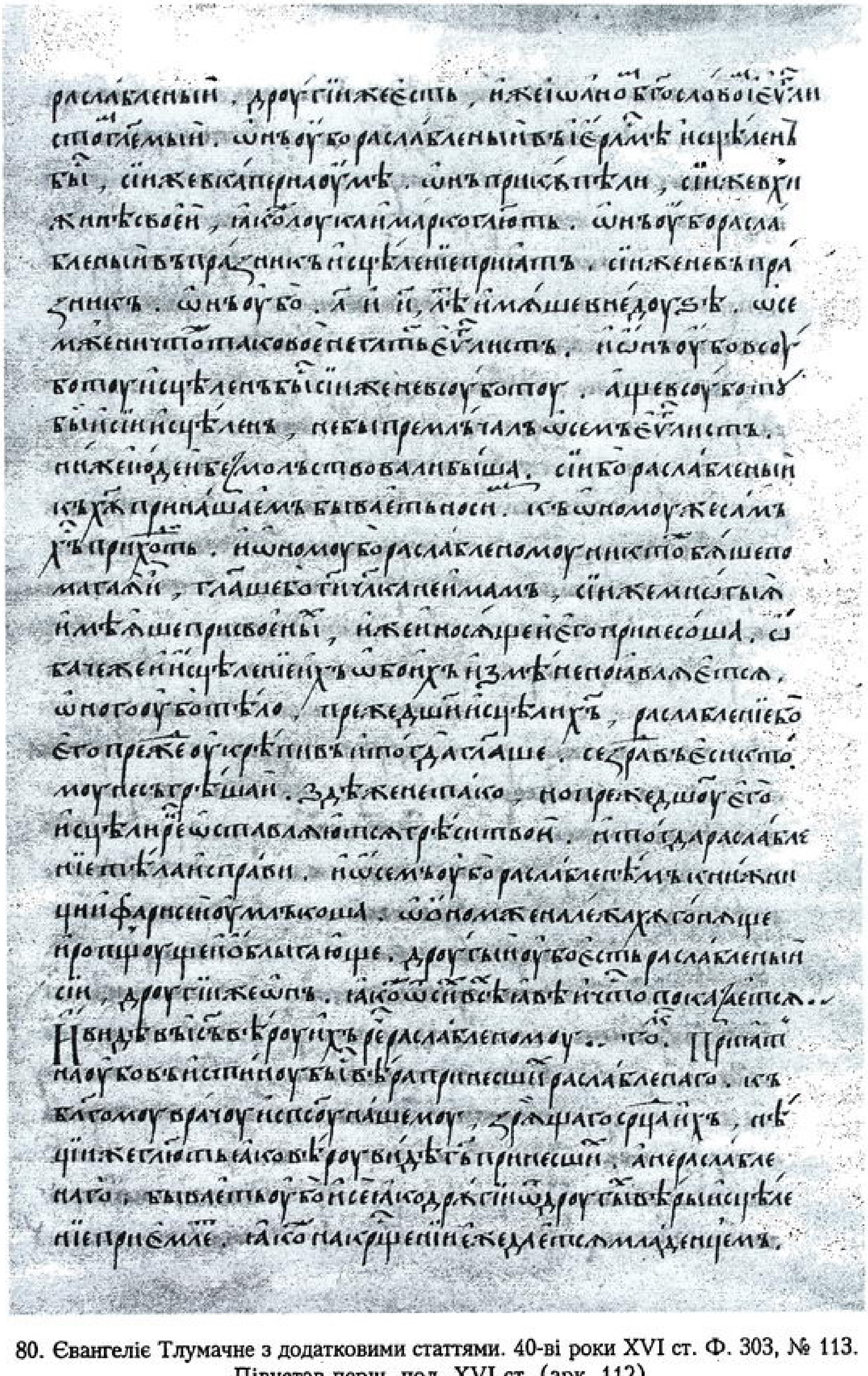
77. Євангеліє Тетр. 1595 р. Ф. I, № 2789.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 53).

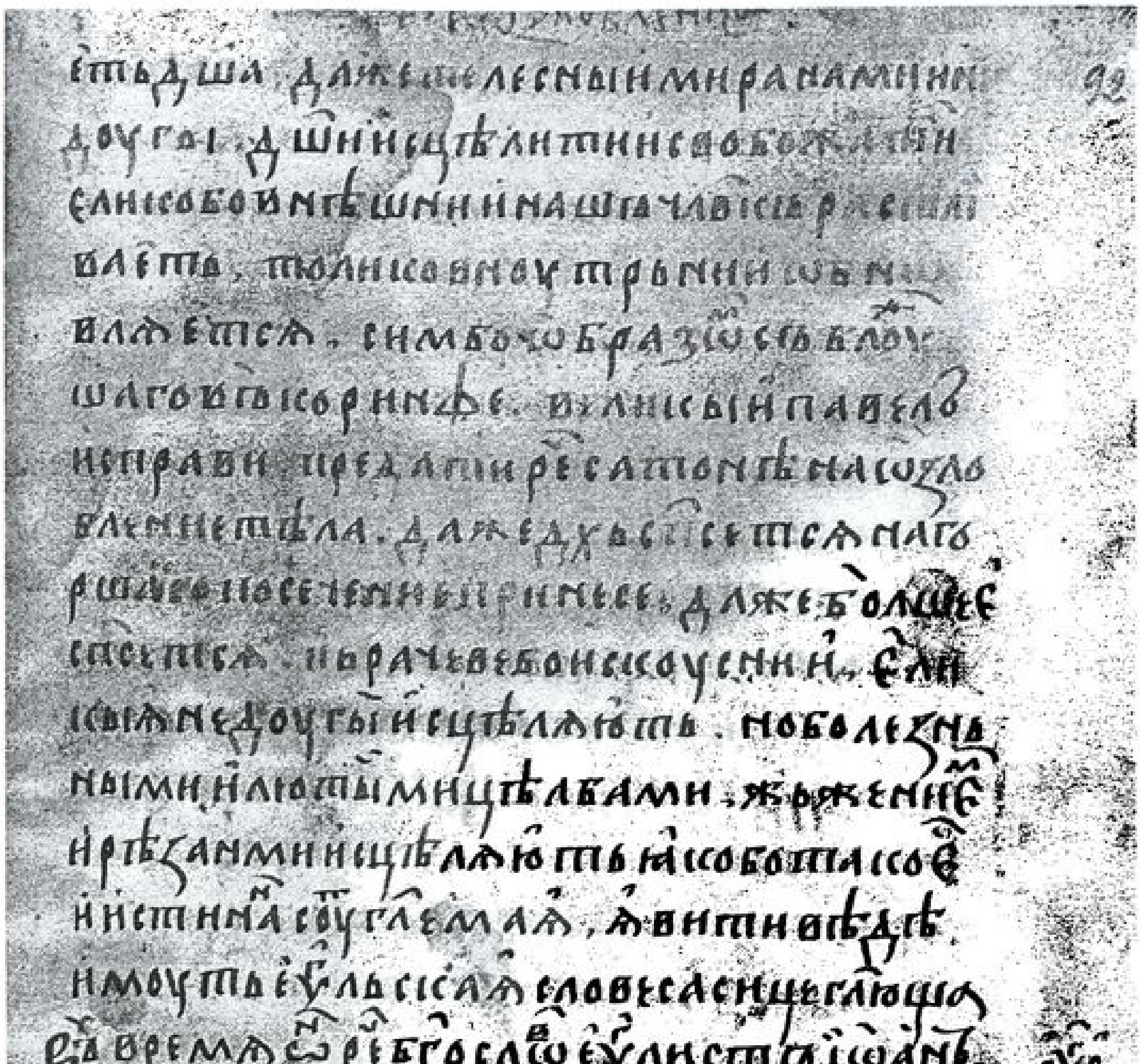
78. Євангеліє Тетр. Кінець XVI ст. Ф. I, № 3982.
Півустав російський кін. XVI ст. (арк. 80).

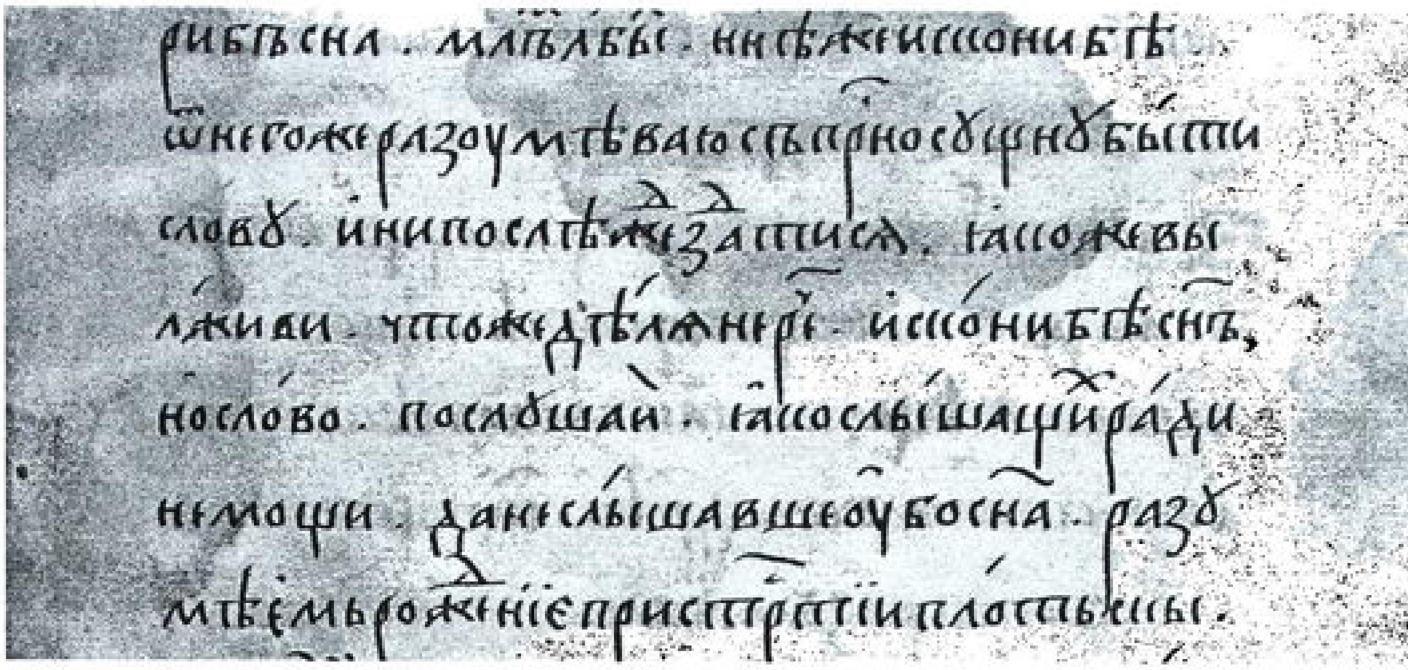
79. Євангеліє Тетр. Кінець XVI ст. Ф. І, № 4048.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 119).

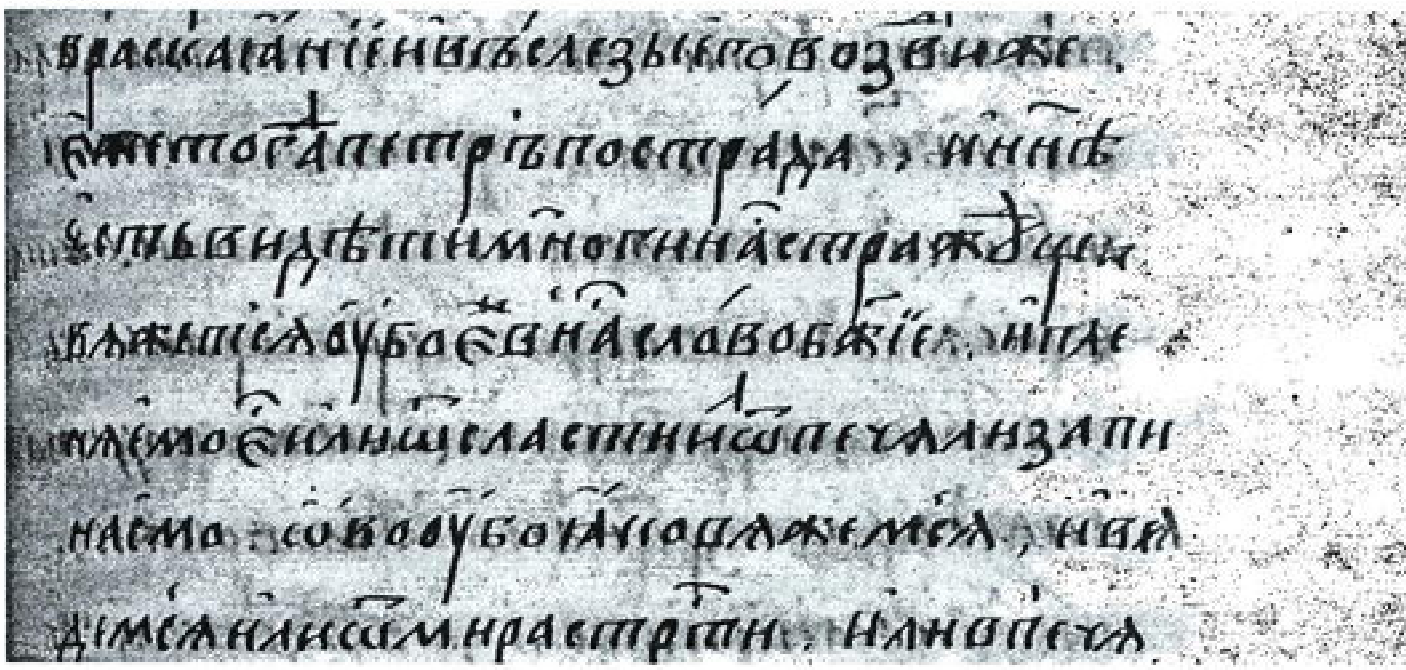
80. Євангеліє Тлумачне з додатковими статтями. 40-ві роки XVI ст. Ф. 303, № 113. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 112).

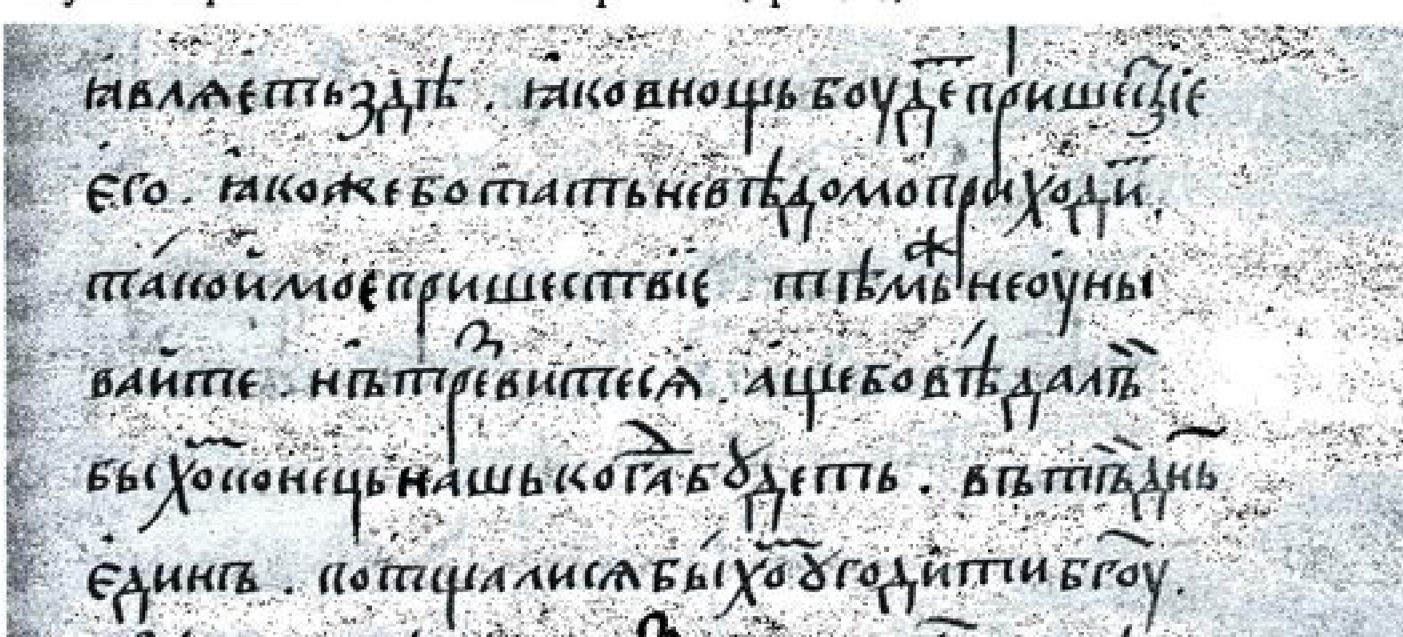
81. Євангеліє Учительне. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 301, № 223 л. Півустав кін. XV ст. (арк. 92).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 4).

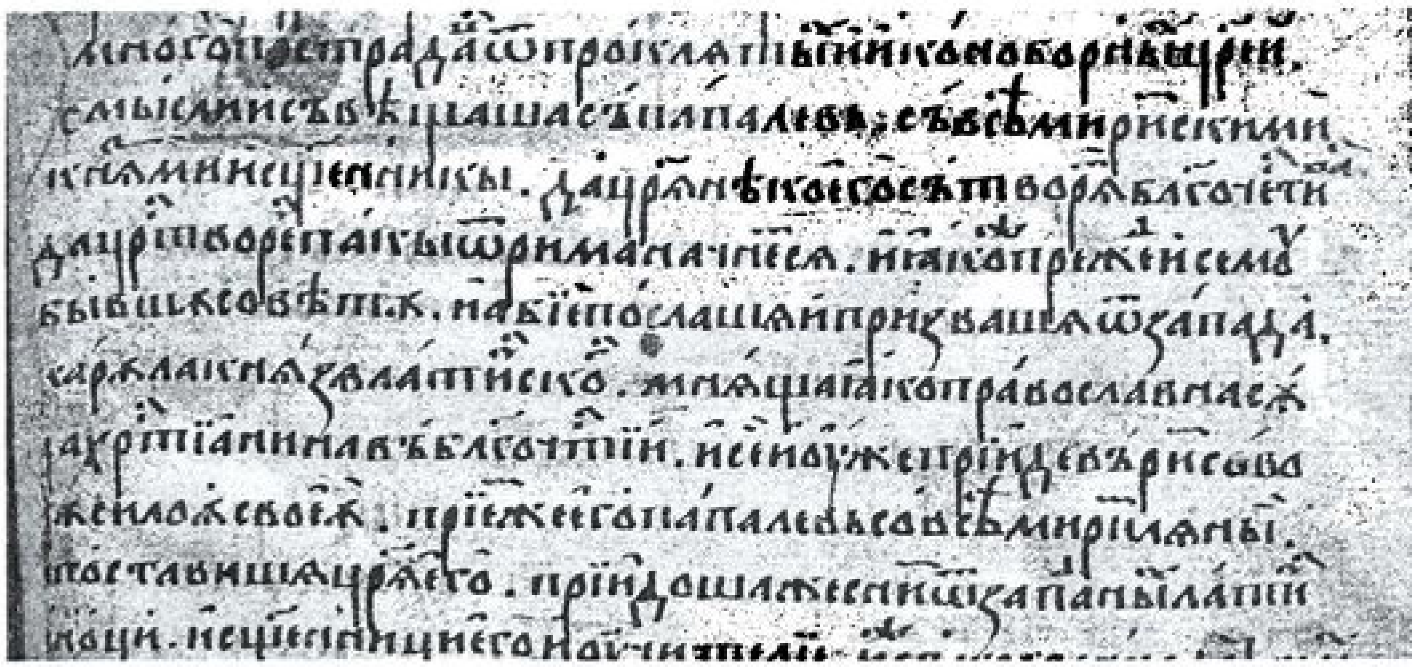

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 316).

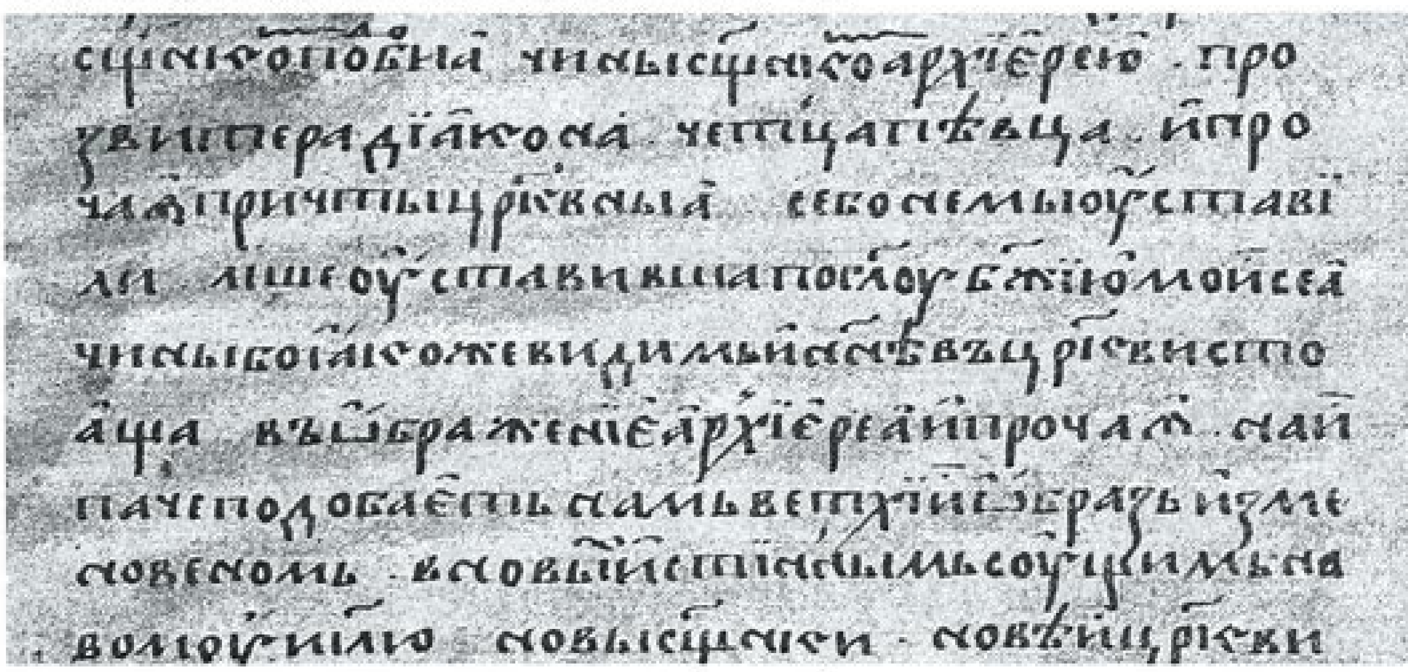

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 544).

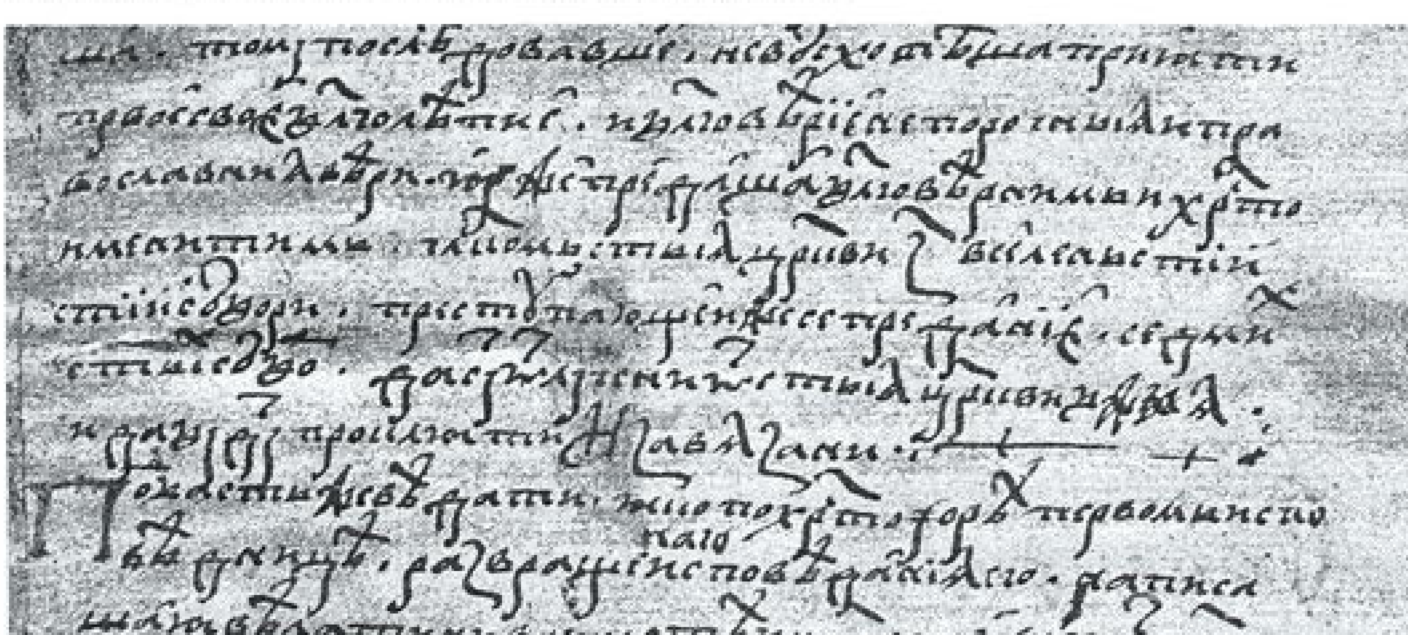
82. Євангеліє Учительне. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 3.

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 41).

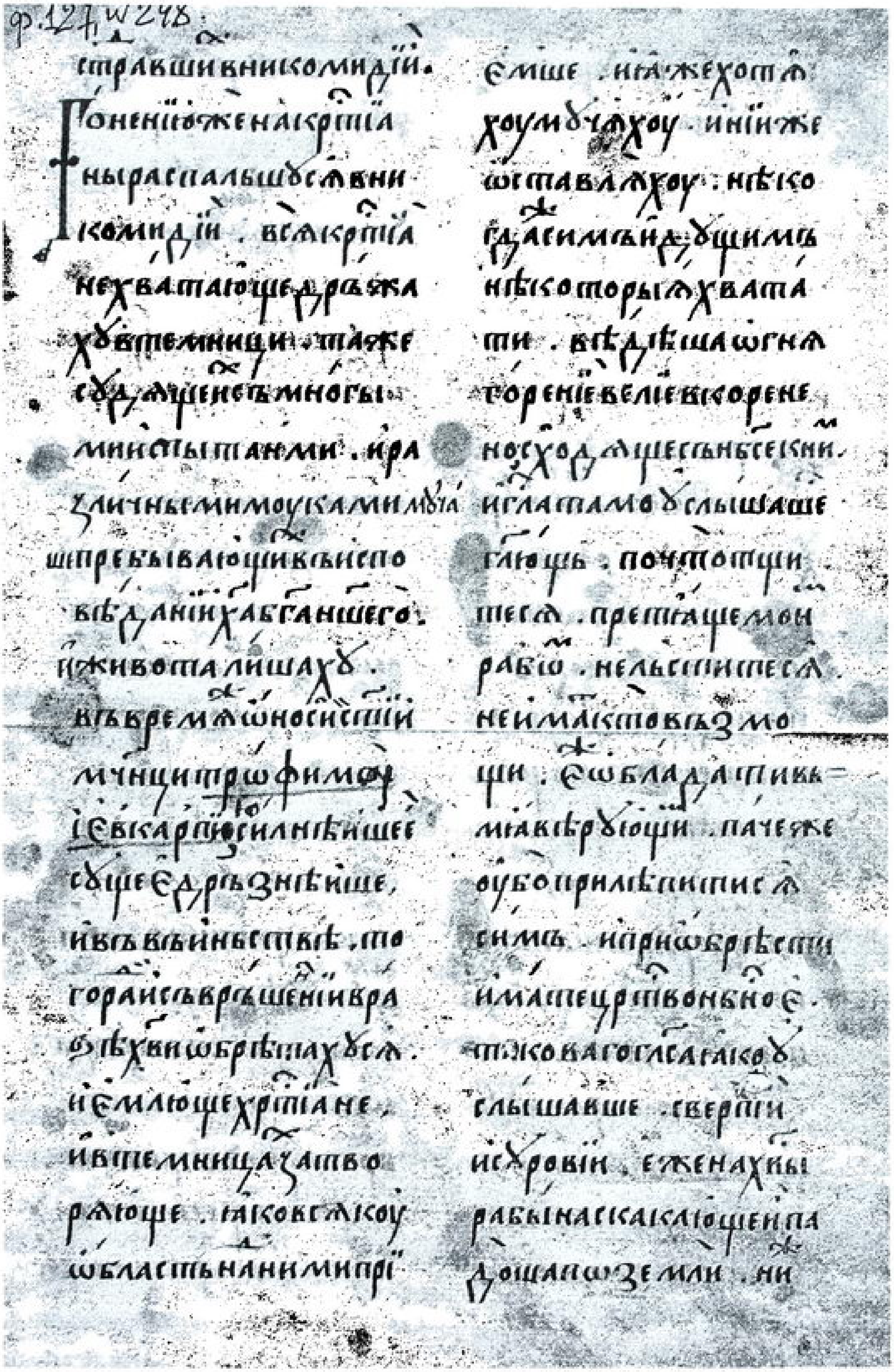

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 50).

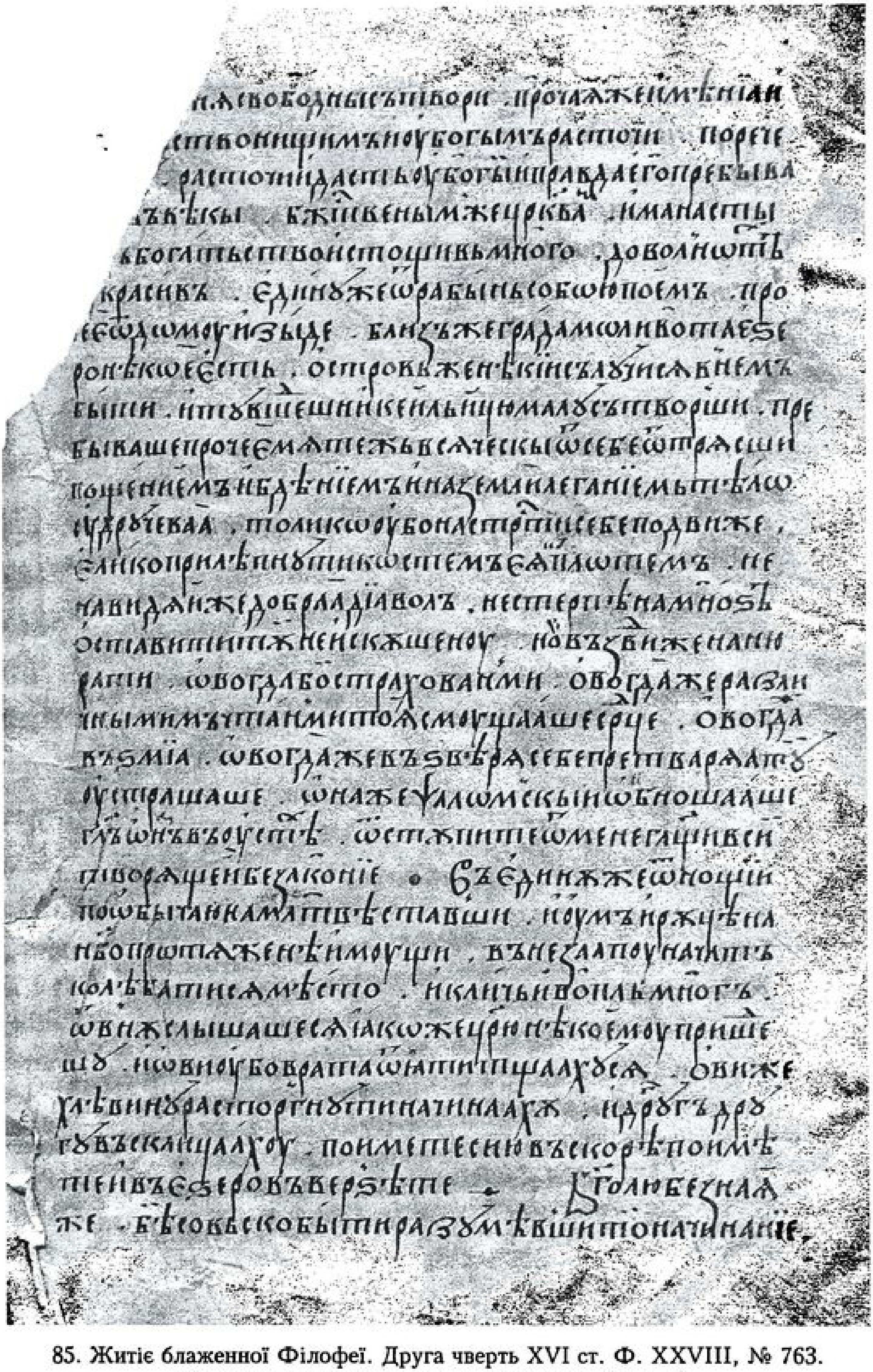
Скоропис др. пол. XVI ст. (арк. 47).

83. Житія давньоруських святих. Полемічні статті. Конволют.
20-ті роки XIX ст. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 40.

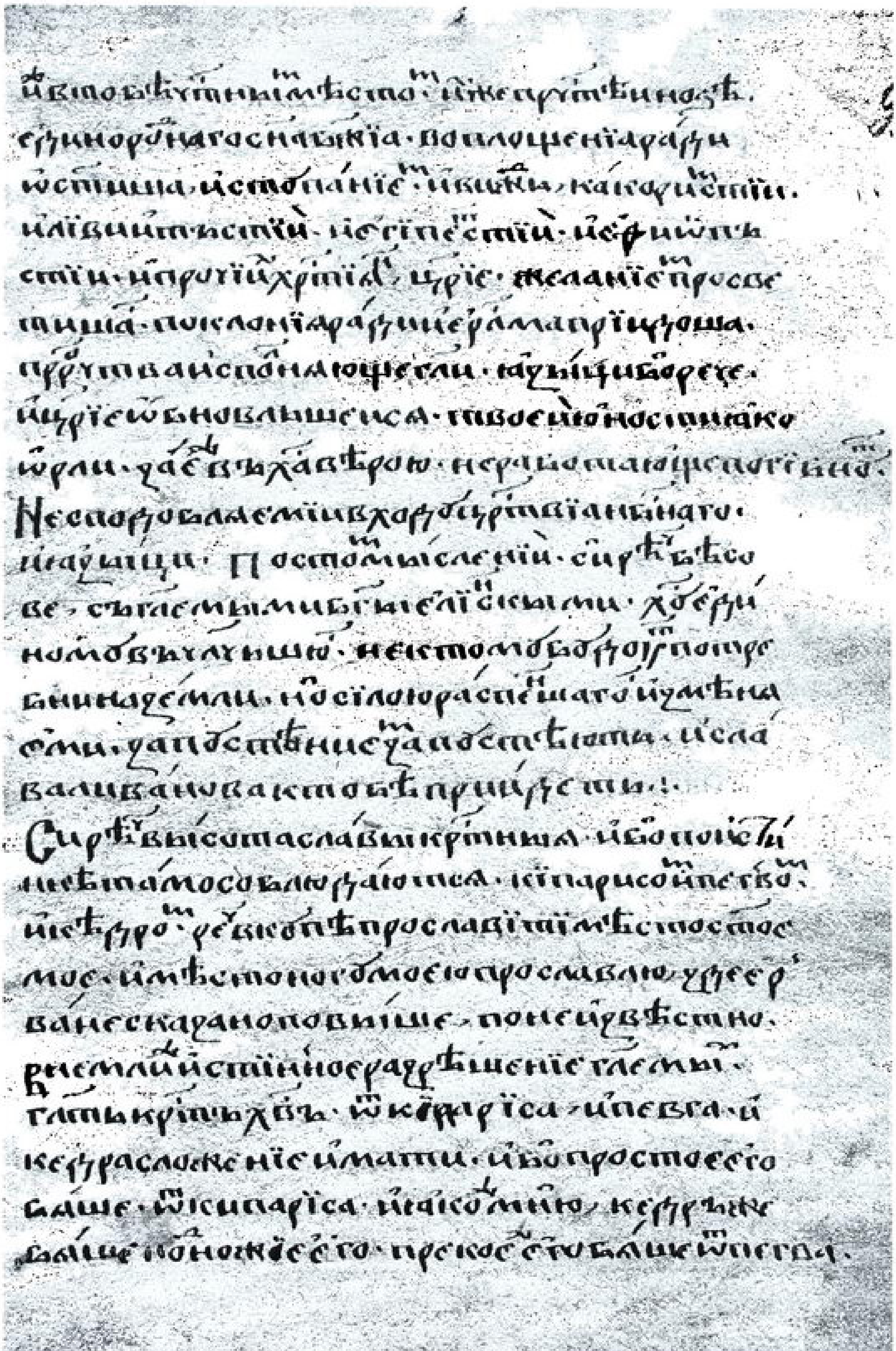

ф. 127, № 248.

стравши в никомидїи.
Гонению же на крстїа-
ны распалъшуса въ ни-
комидїи. все крстїа-
не хватающе дрьжа-
ху в темници. такъже
судащесе тъ многы-
ми испытанми. и ра-
зличными моуками мъча-
ше пребывающих въ испо-
вѣданїи христа бога нашего.
и живота лишаху.
въ време ѡно свтїи
мчнци трофимоу
і евкарпію силнѣише
сущее дрьзнѣише.
и въ воиньстве. то-
гда и съвръшени вра-
зѣ хвни ѡбрѣтахуса.
и емлюще хртїане.
и в темница затво-
рающе. ꙗко въсеꙗкоу
ѡбласть на ними прі-
емше. и иже хотѧ-
хоу мучаху. и иниже
ѡставлахоу. нѣко-
ѧ гласимъ уши мъ.
нѣкоторыа хвата-
ти. въ видѣша огнѧ
горенїе велие въ сорене
но сходащеса ньбесъкни-
и гласа моу слышаше
глюще. почто тщи
теса. претаще мѹ
рабію. не льститеса.
не имаше в то възмо-
щи. е ѡбладати въ-
нѣа верующи. паче же
оубо прилѣжнѣе тисѧ
сим. и прнѡбрѣсти
и мати цртвоньное.
т иковаго гласа ꙗко
слышавше. свер пи
и схровїи. еже на хны
рабы наскакающе напа-
доша по земли. ни

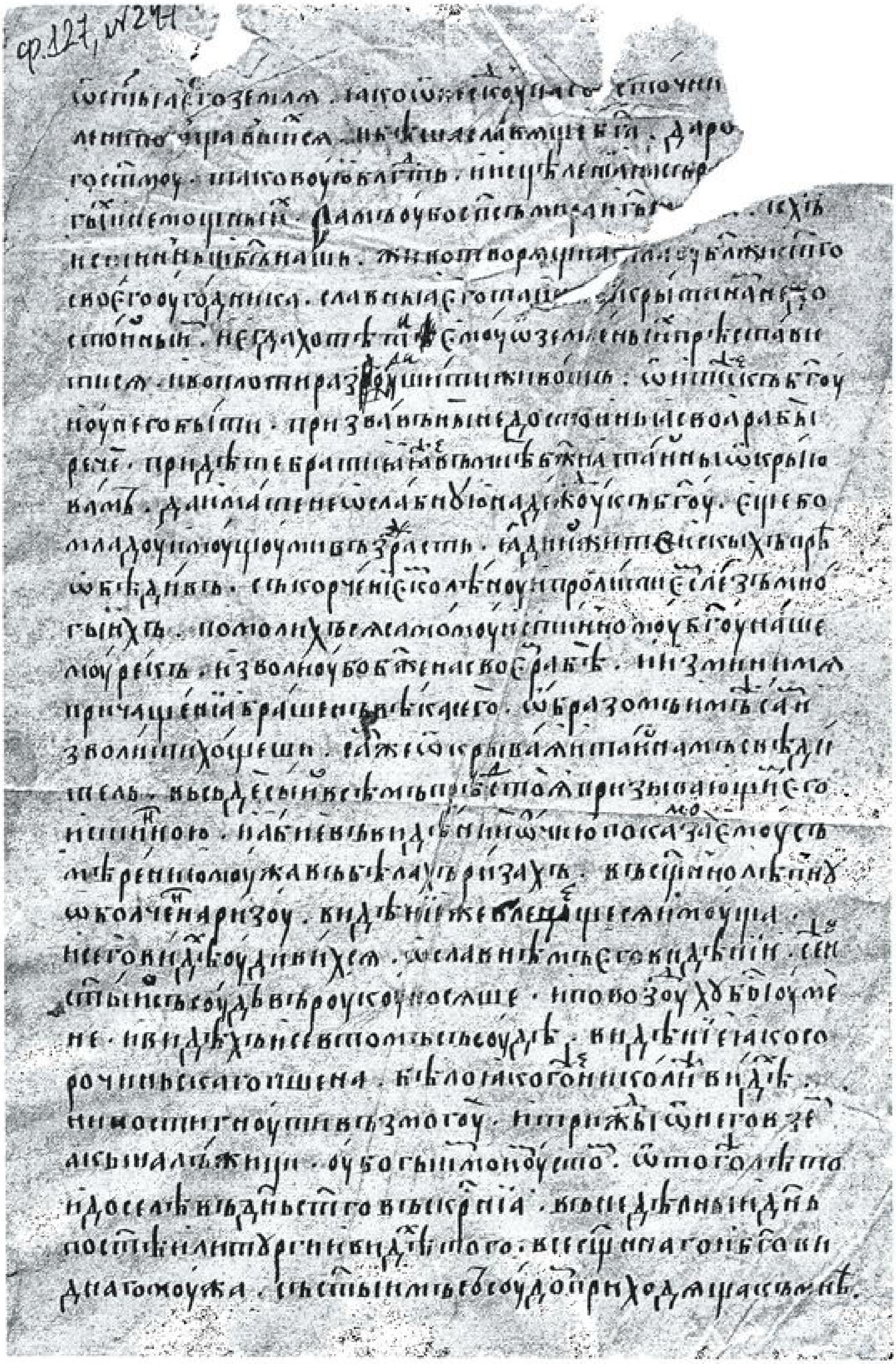
84. Житіє мучеників Трофима і Євкарпія. Середина XVI ст. Ф. 127, № 248. Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

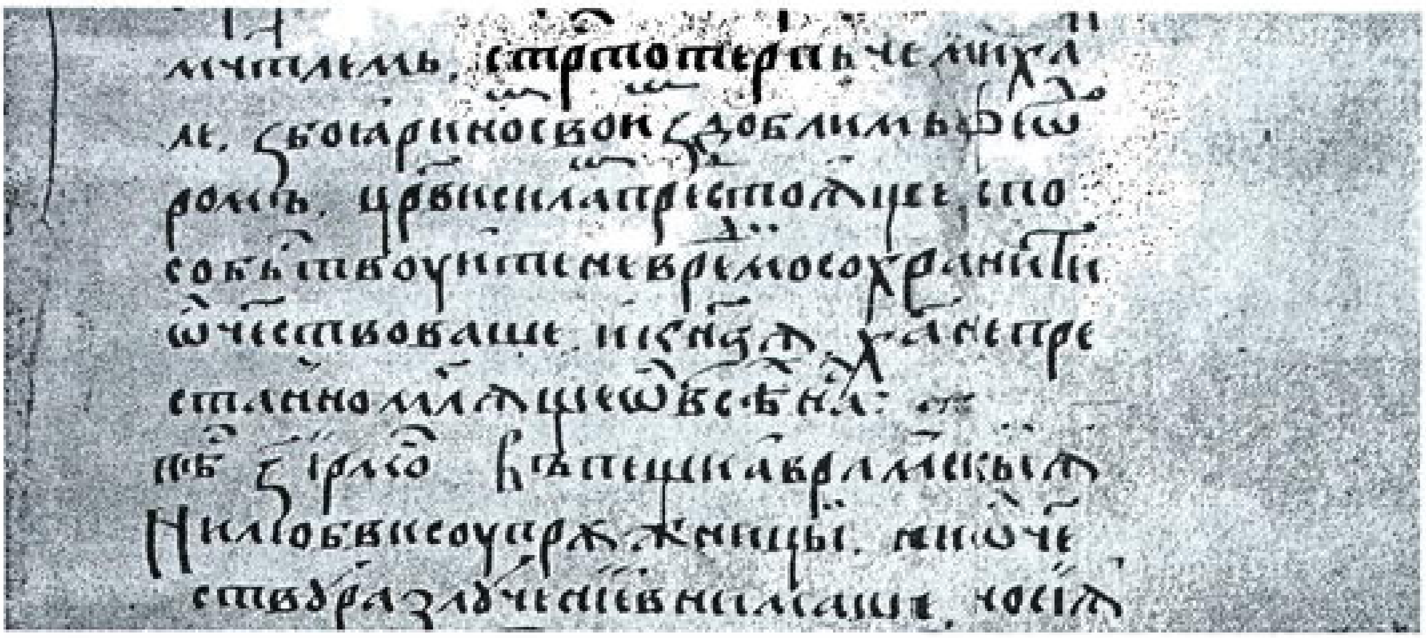
85. Житіє блаженної Філофеї. Друга чверть XVI ст. Ф. XXVIII, № 763. Півустав російський перш. пол. XVI ст. (арк. 3).

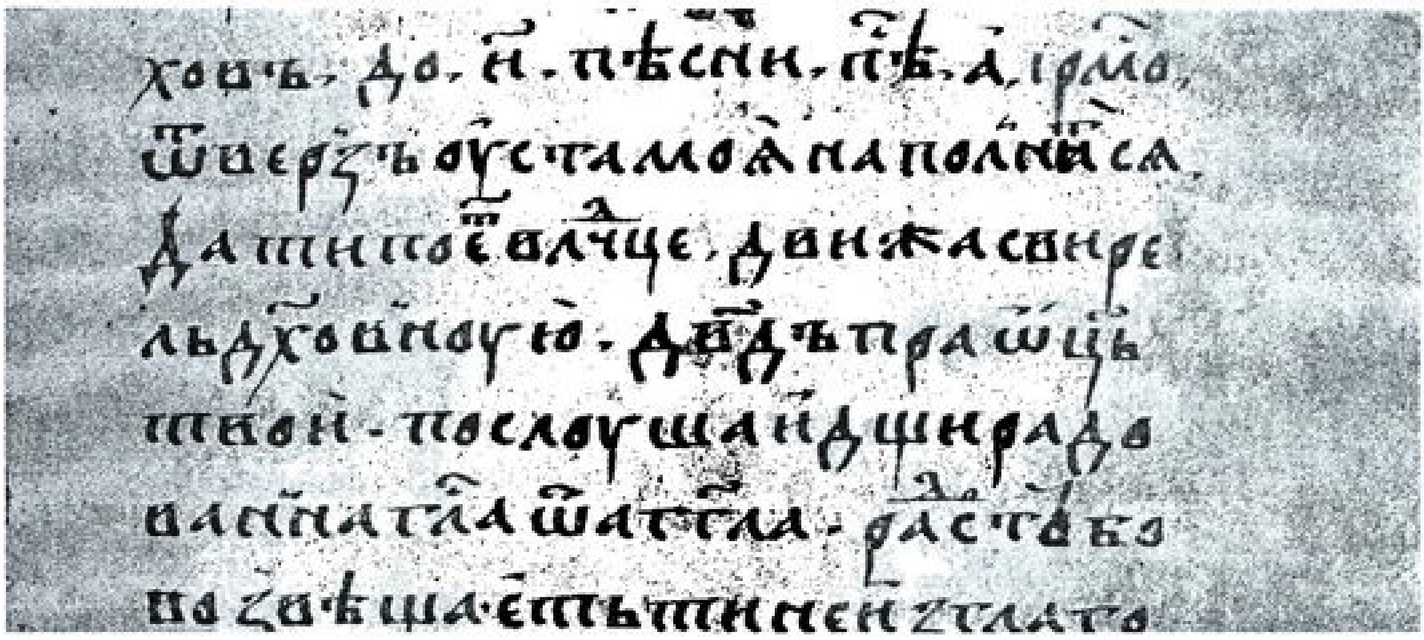
86. Житіє Григорія, єпископа Оміритського. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 172 п. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 93).

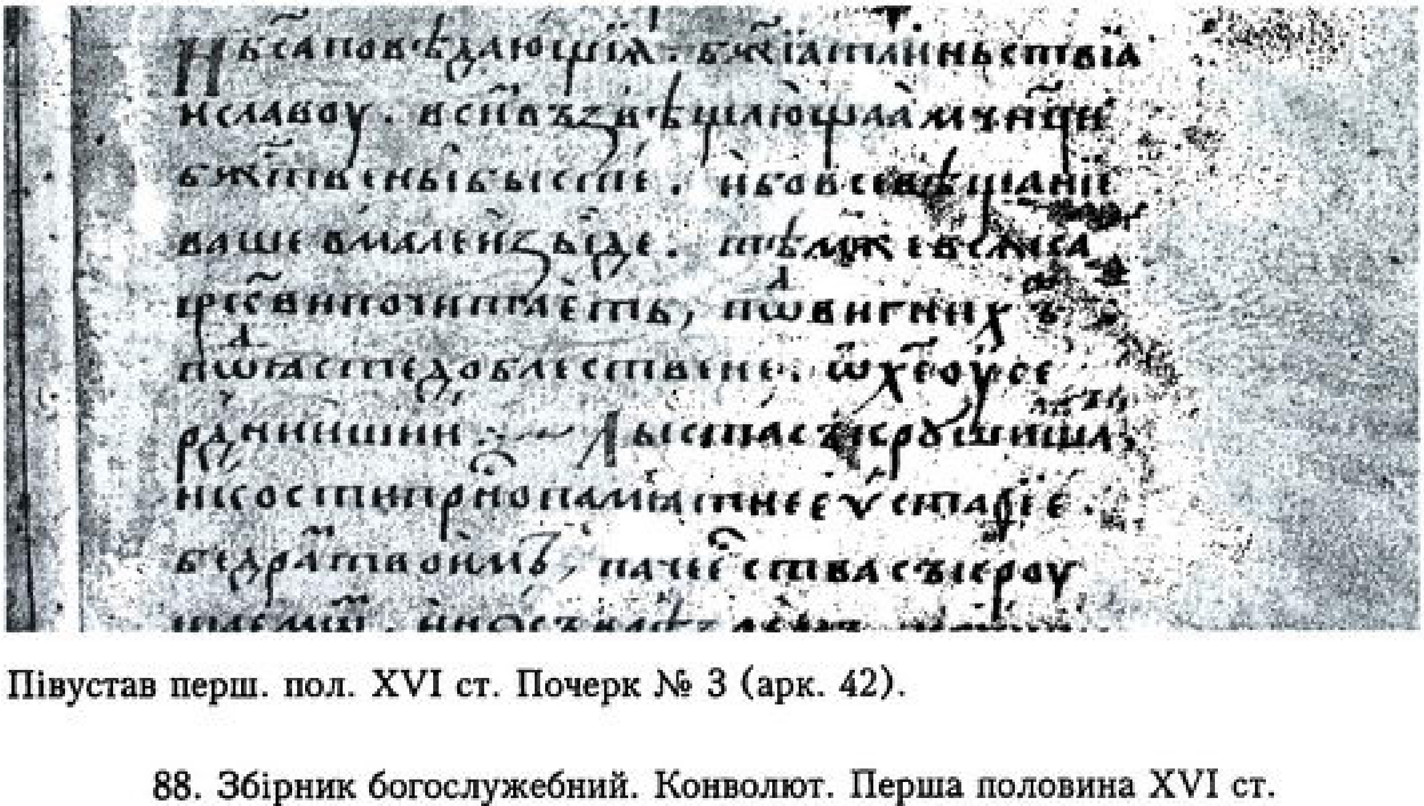
87. Житіє преподобного Симеона Дивногорця. Перша половина XVI ст. Ф. 127, № 247. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 1).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 11).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 16).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 42).

88. Збірник богослужебний. Конволют. Перша половина XVI ст.
Ф. 308, № 553 п (початок).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 76).

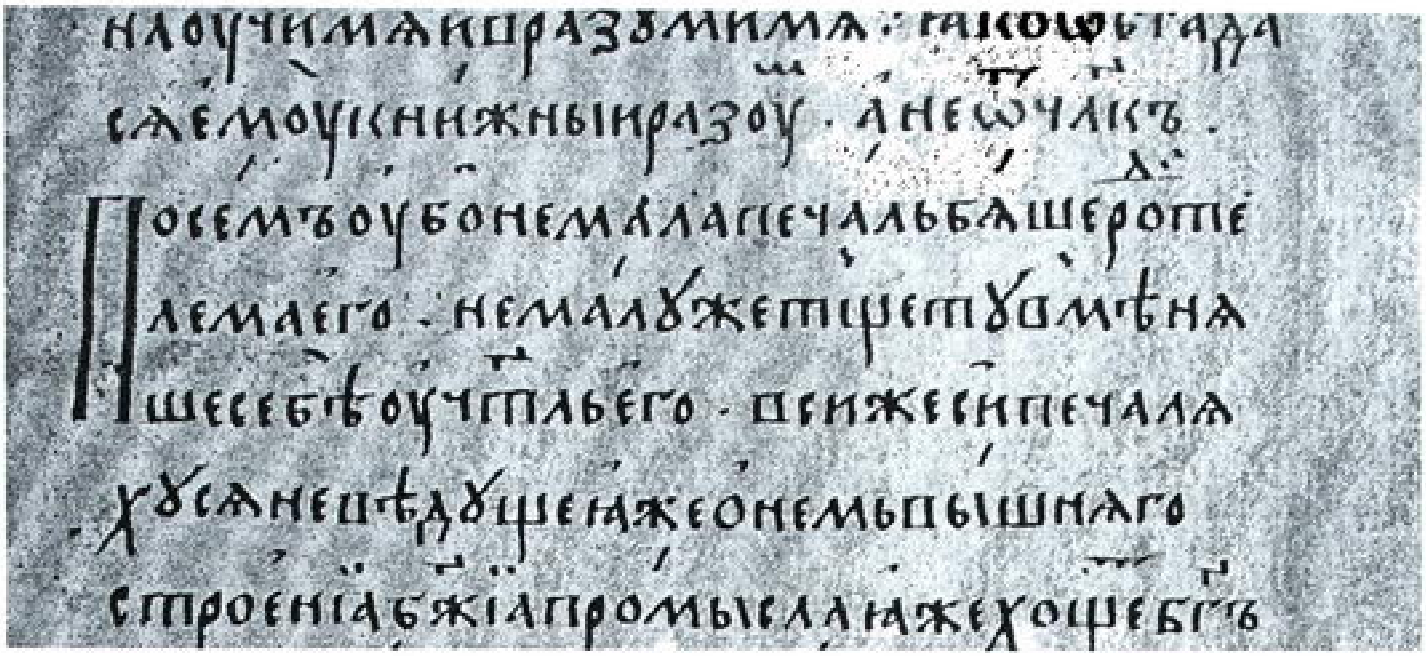

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 26).

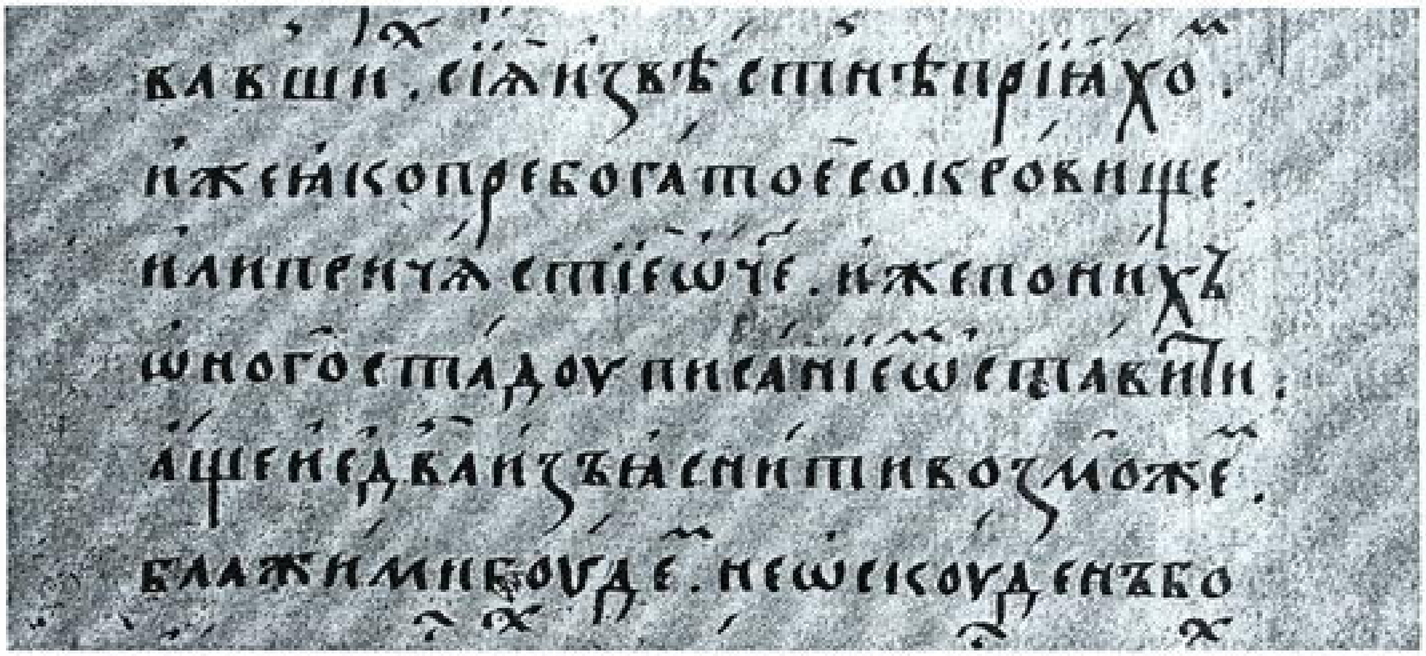

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 74).

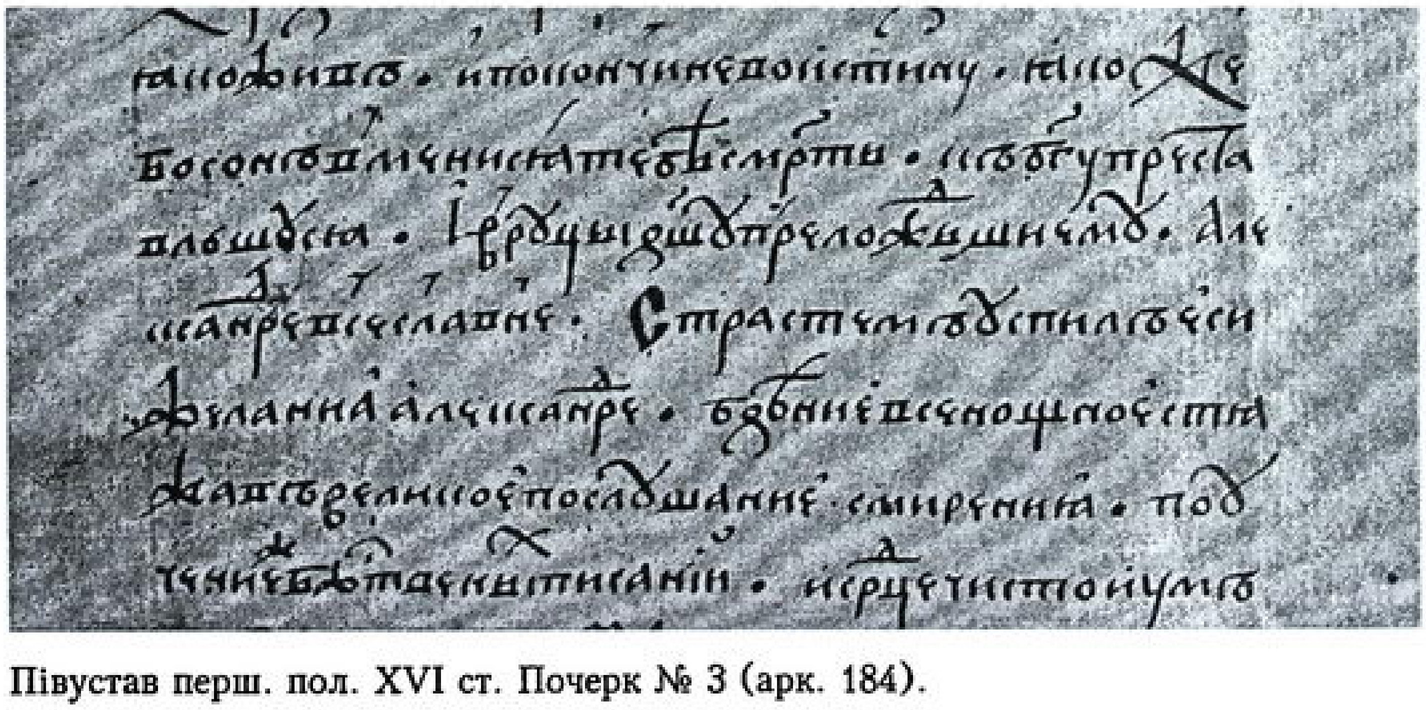
88. Збірник богослужебний. Конволют. Перша половина XVI ст.
Ф. 308, № 553 п (закінчення).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 23).

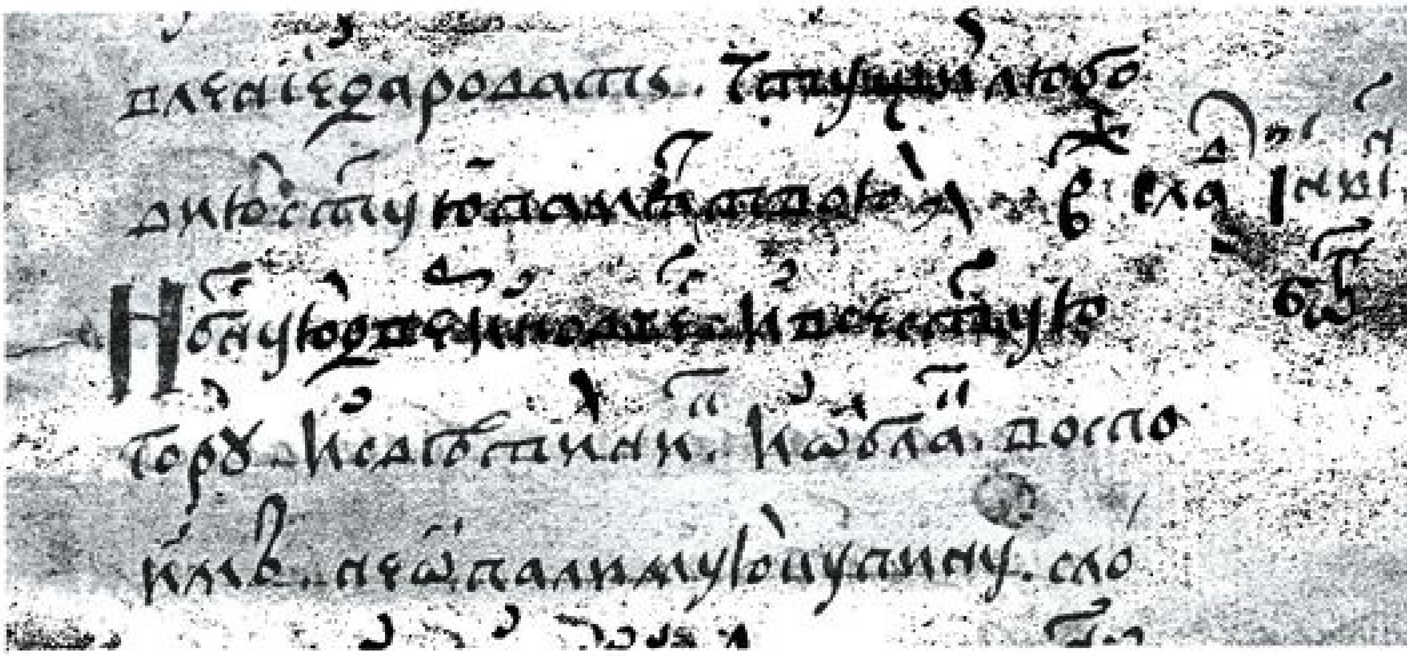

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 205).

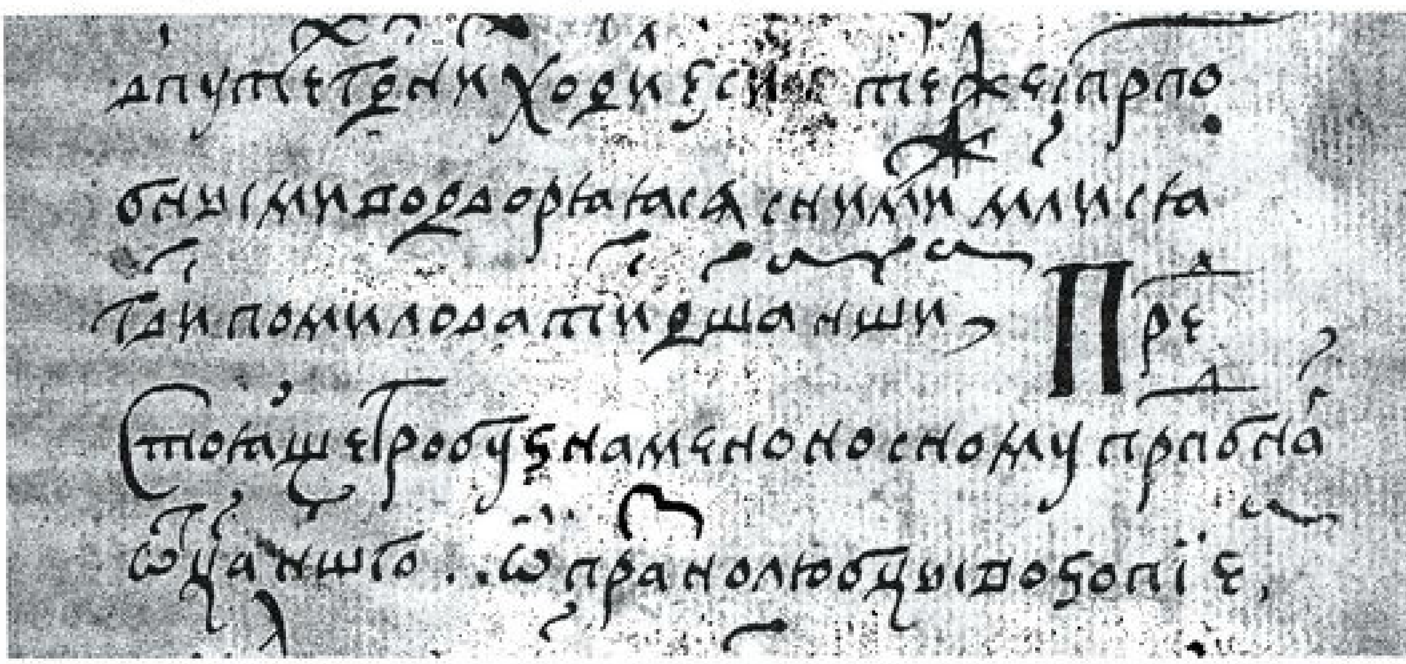

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 184).

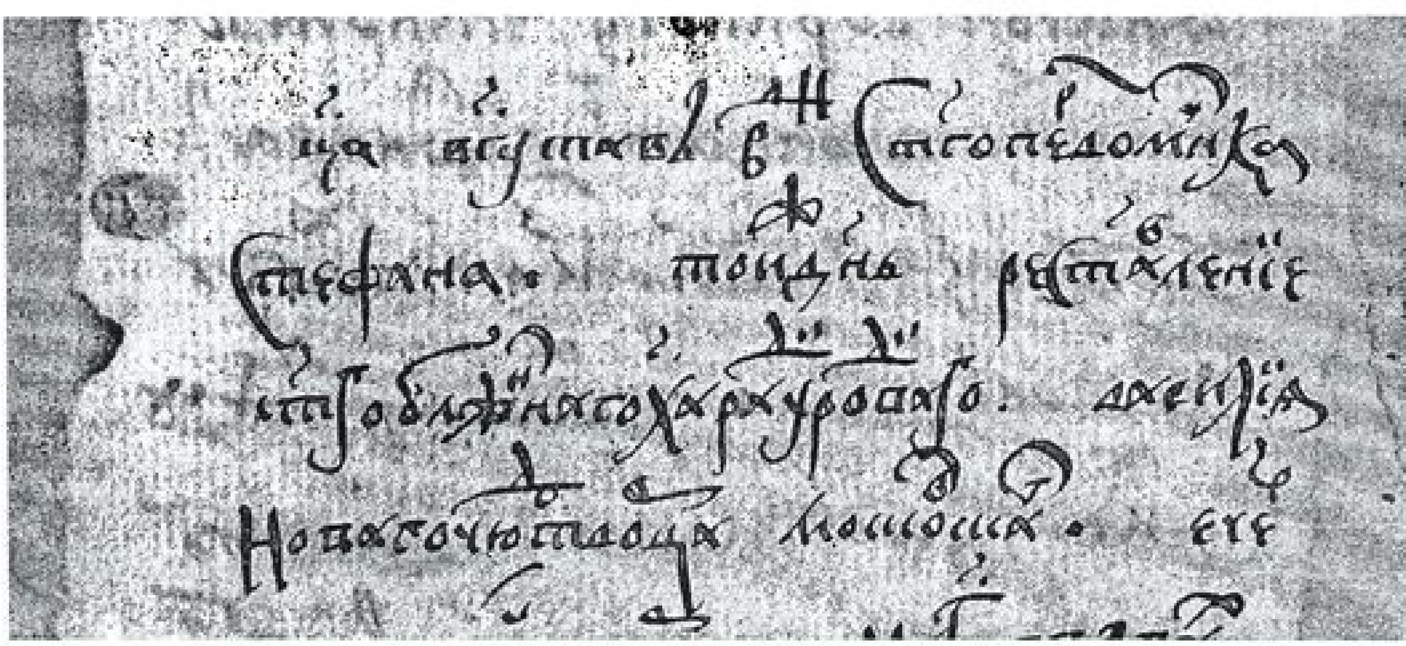
89. Збірник богослужінь та житій давньоруських святих.
50–60-ті роки XVI ст. Ф. 310, № 29.

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 257).

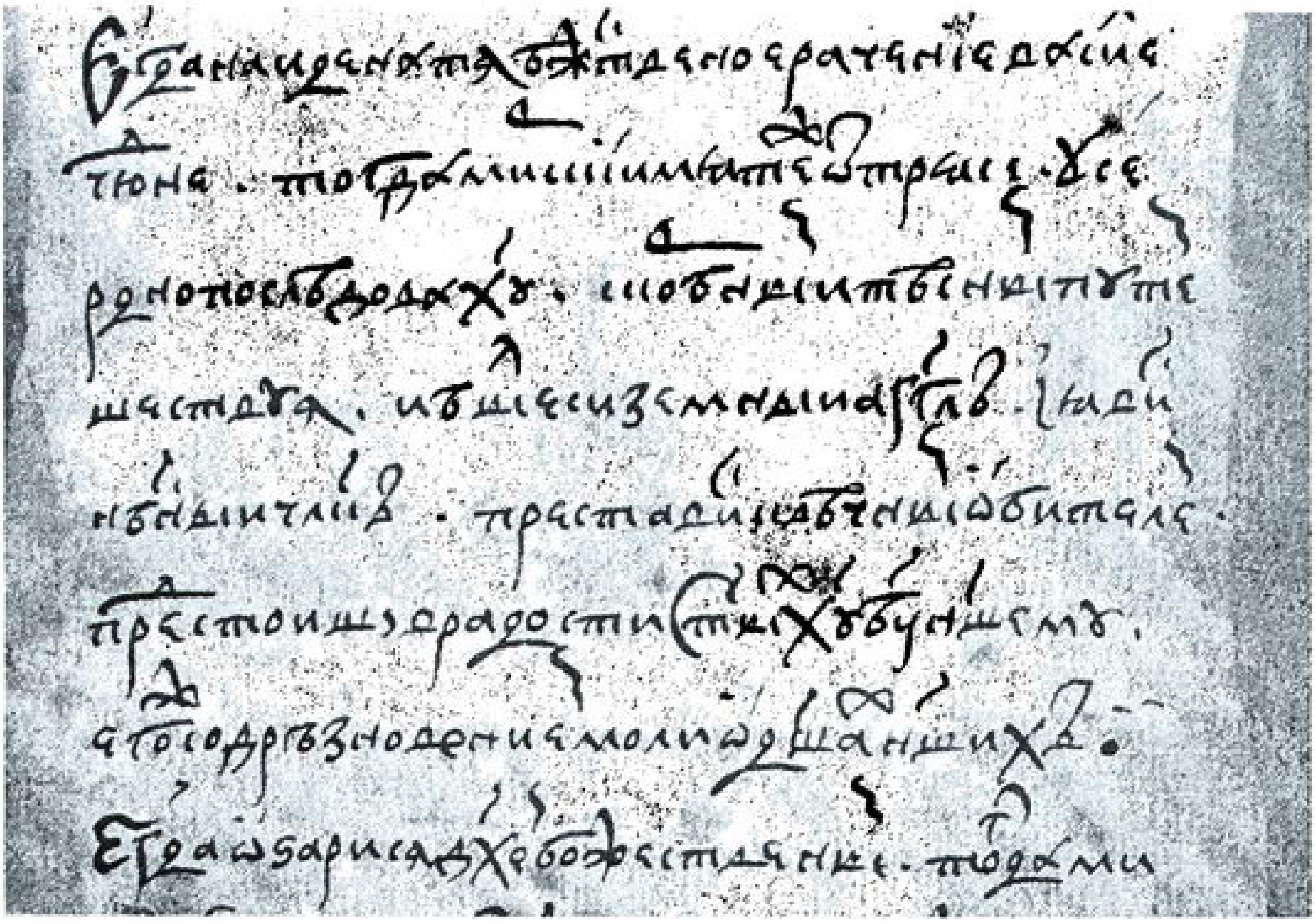

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 20).

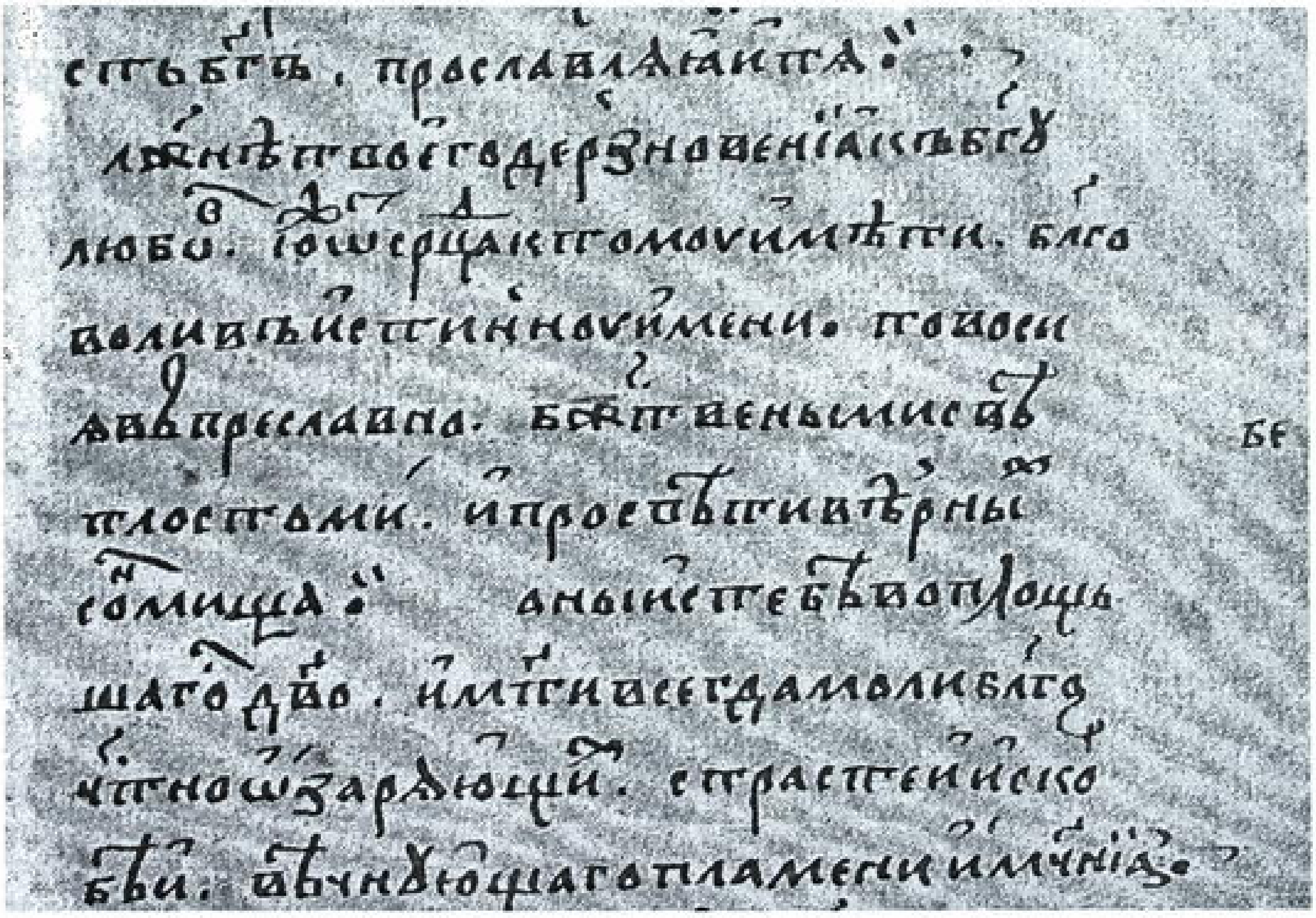

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 393 зв.).

90. Збірник богослужінь давньоруським святим. Кінець XVI ст.
Ф. 301, № 382 п (початок).

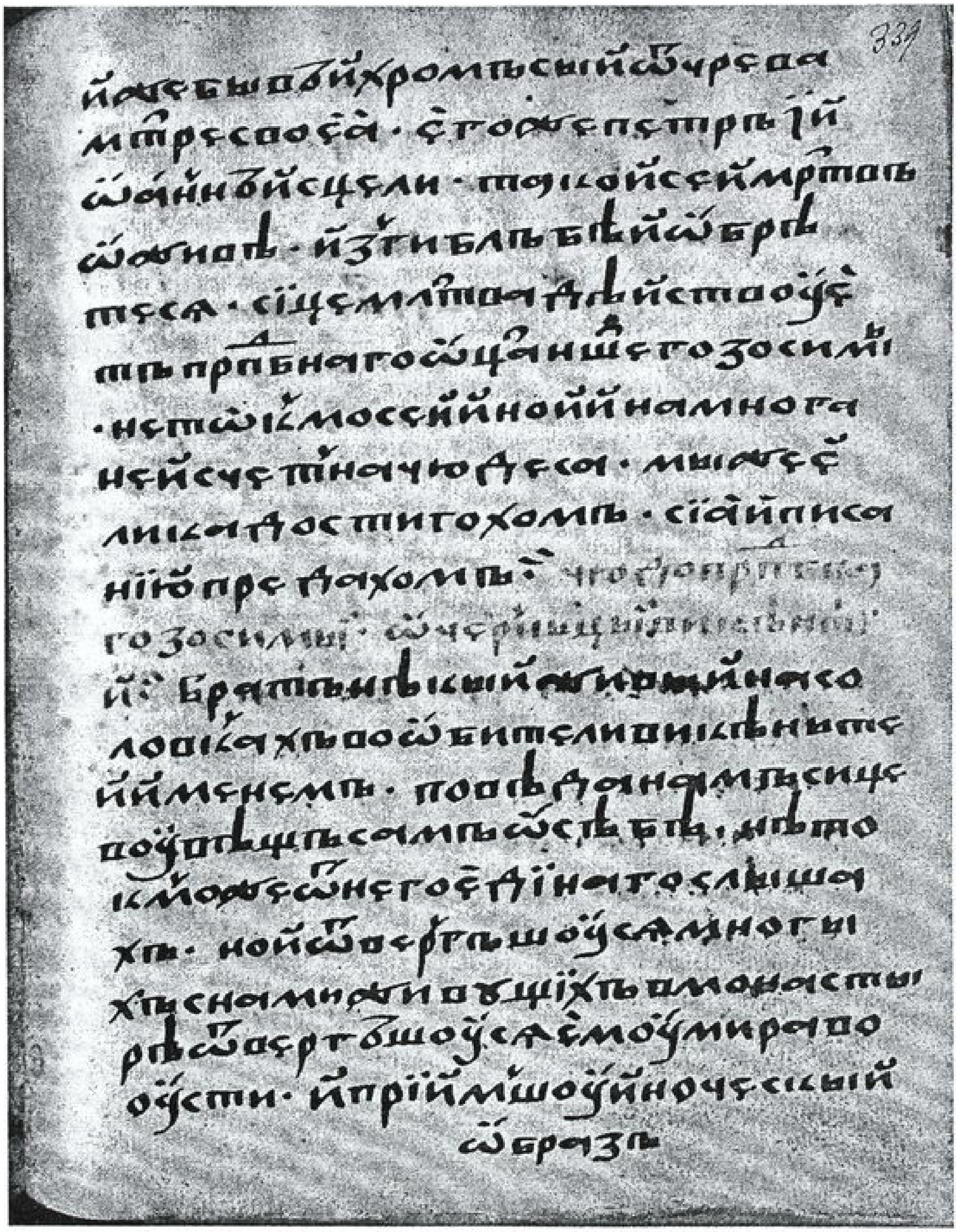

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 396).

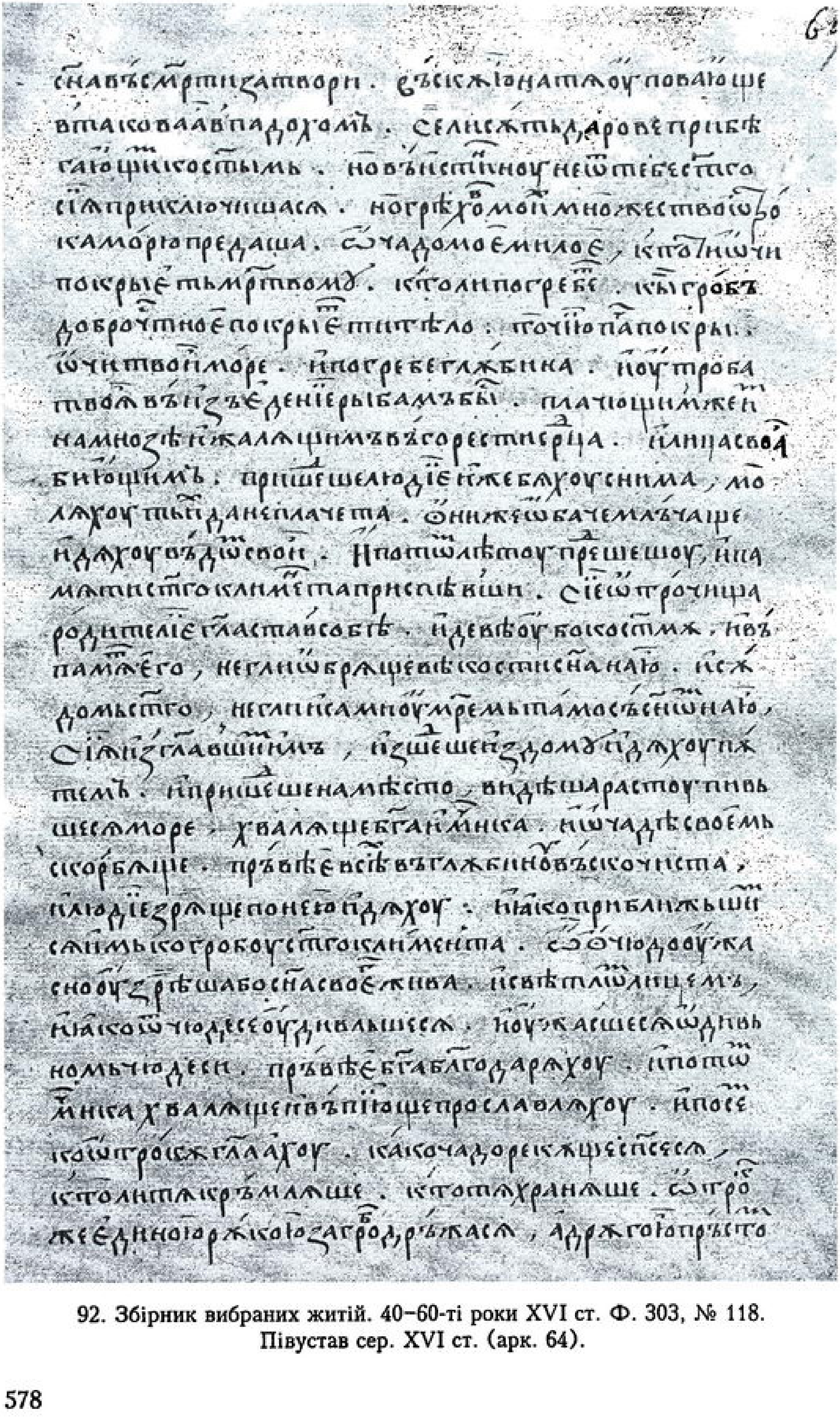

Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 377).

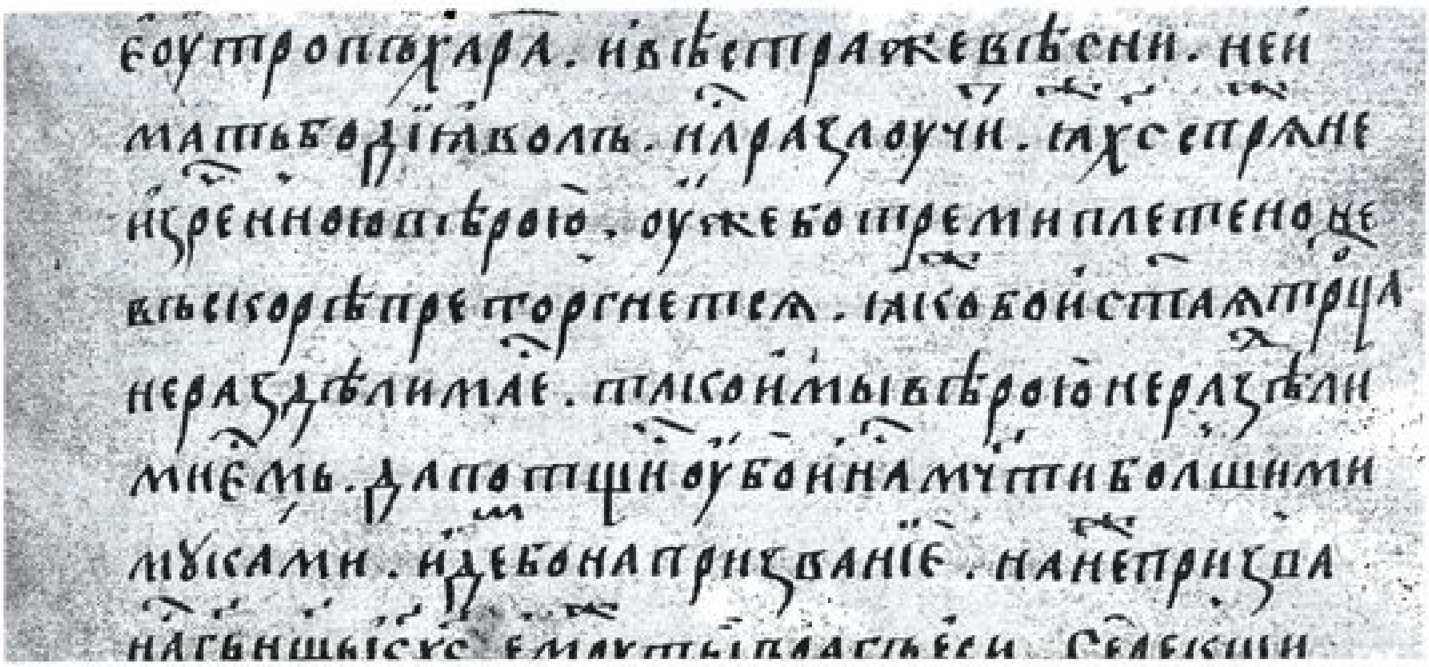
90. Збірник богослужінь давньоруським святим. Кінець XVI ст.
Ф. 301, № 382 п (закінчення).

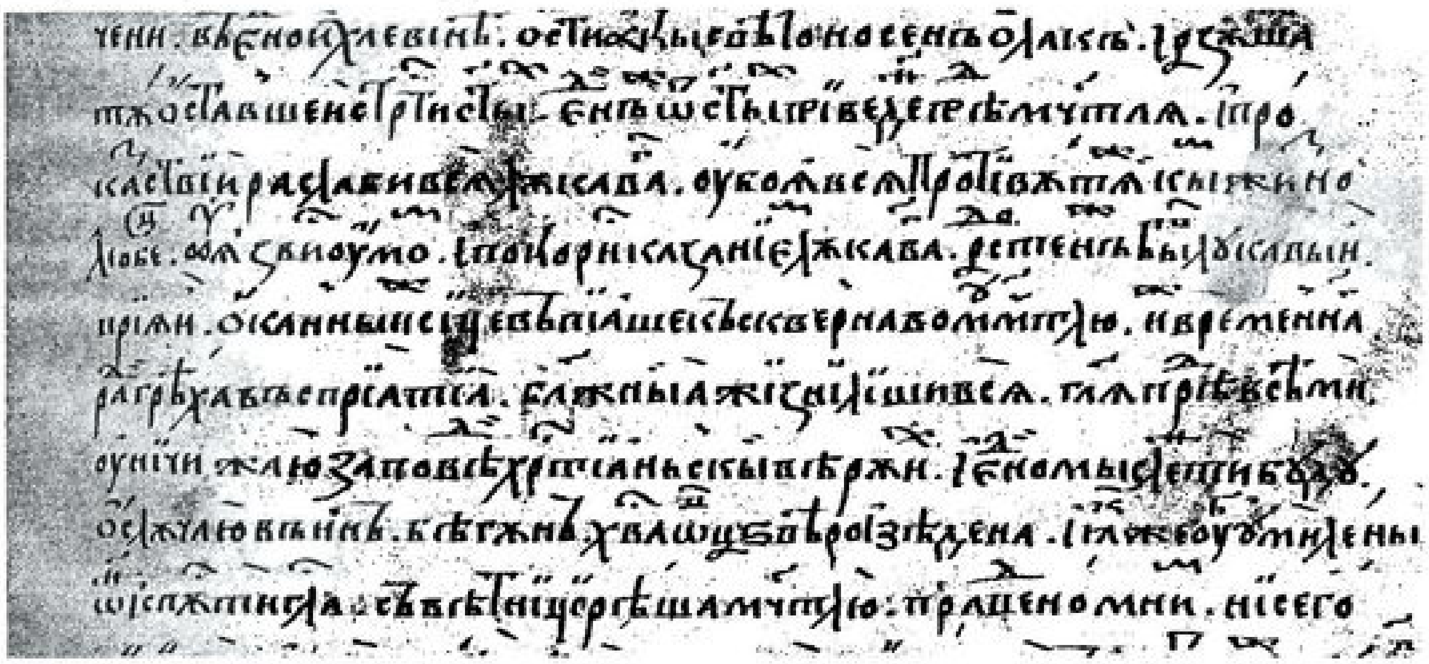
91. Збірник житій. Конволют. 40–50-ті роки XVI ст., 40-ві роки XVII ст. Ф. 310, № 28.
Півустав з елементами скоропису сер. XVI ст. (арк. 339).

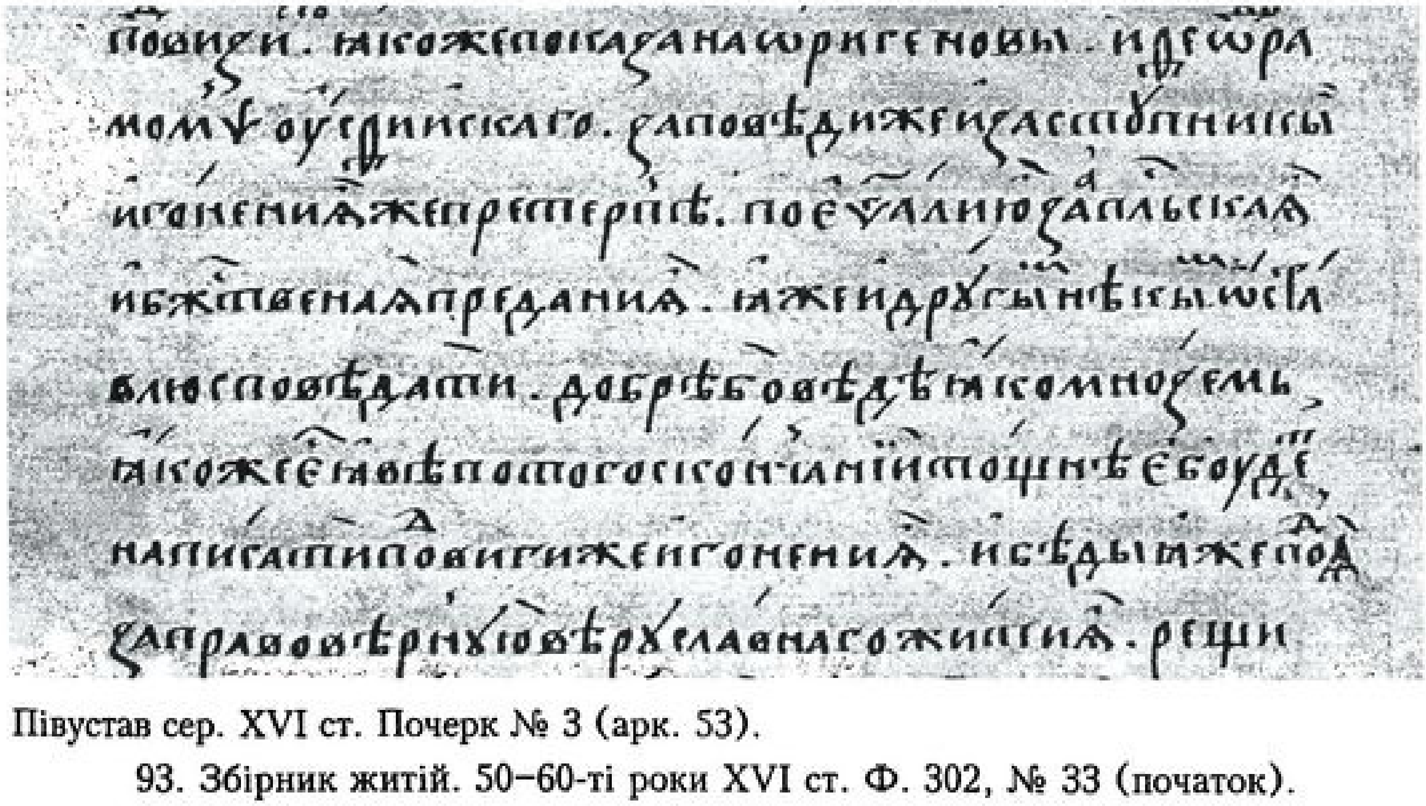
92. Збірник вибраних житій. 40–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 118.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 64).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 4).

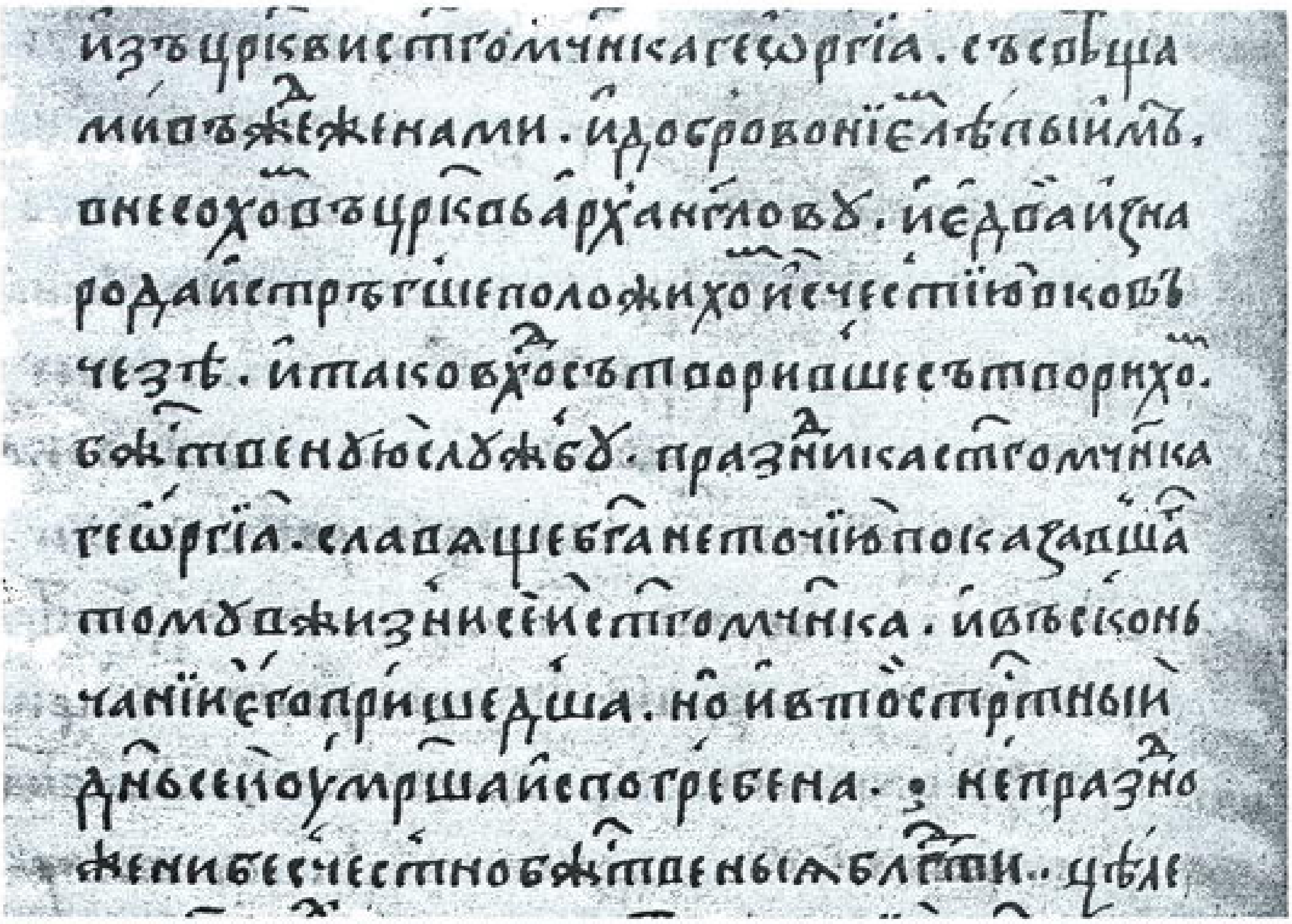

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 24).

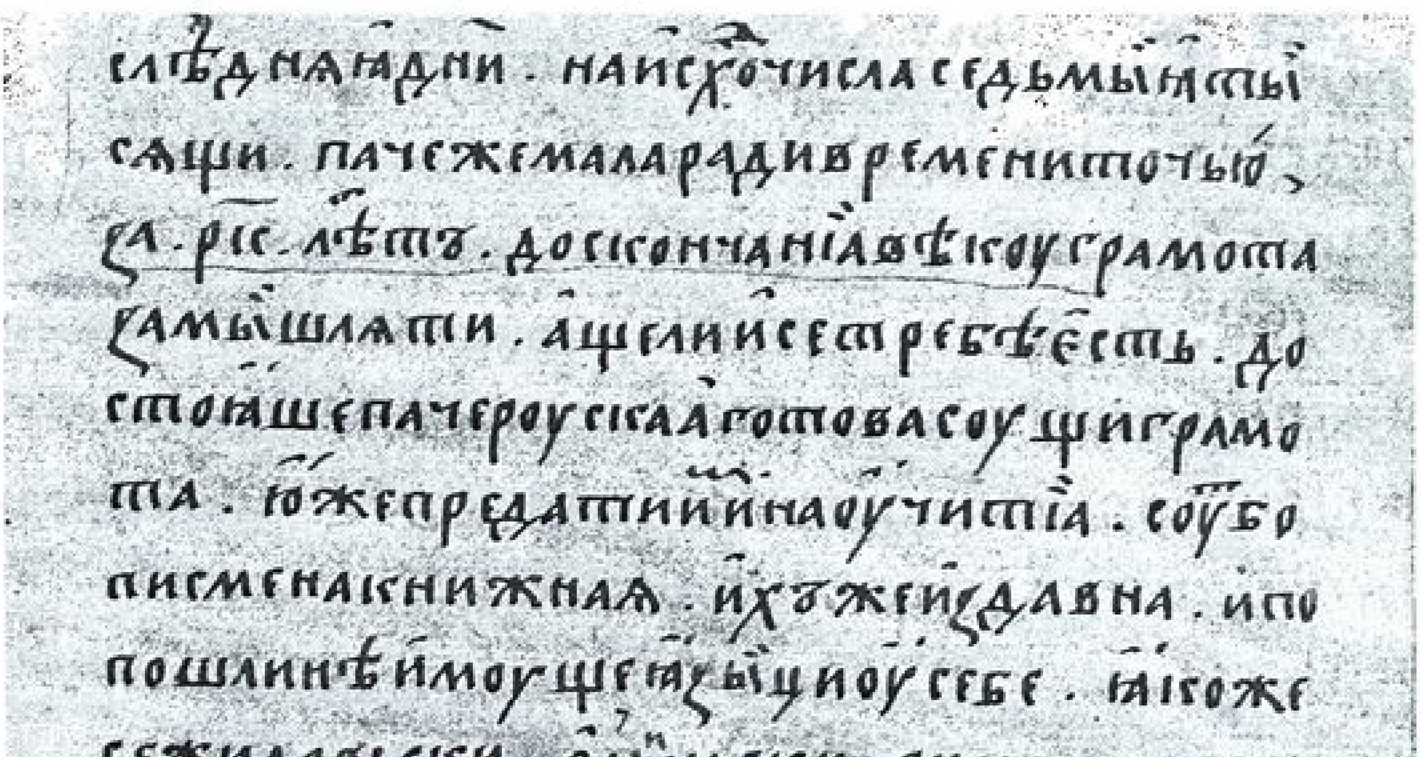

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 53).

93. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 33 (початок).

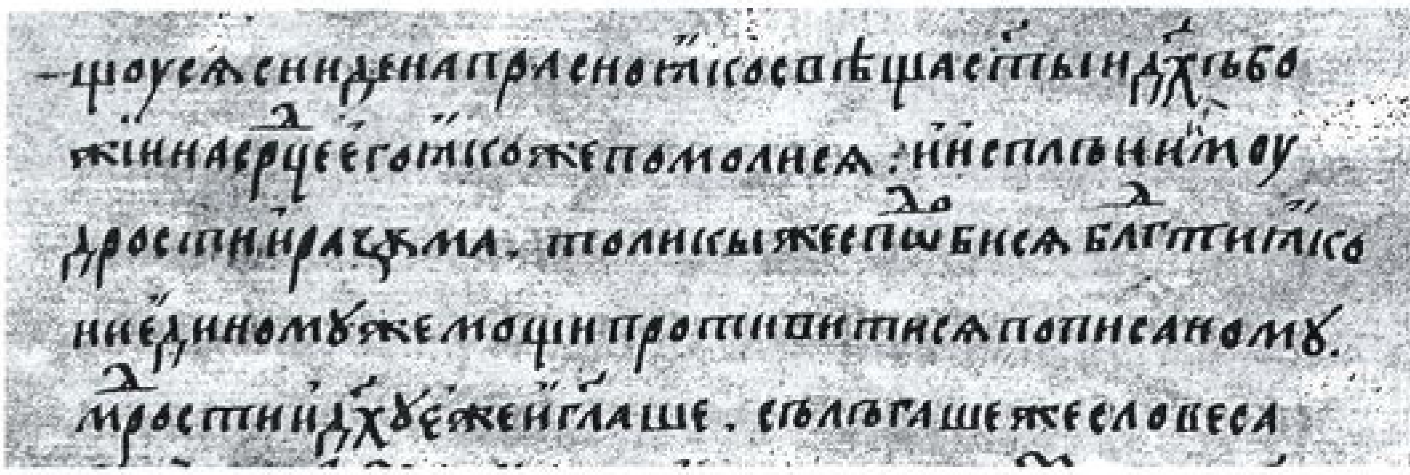

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 188).

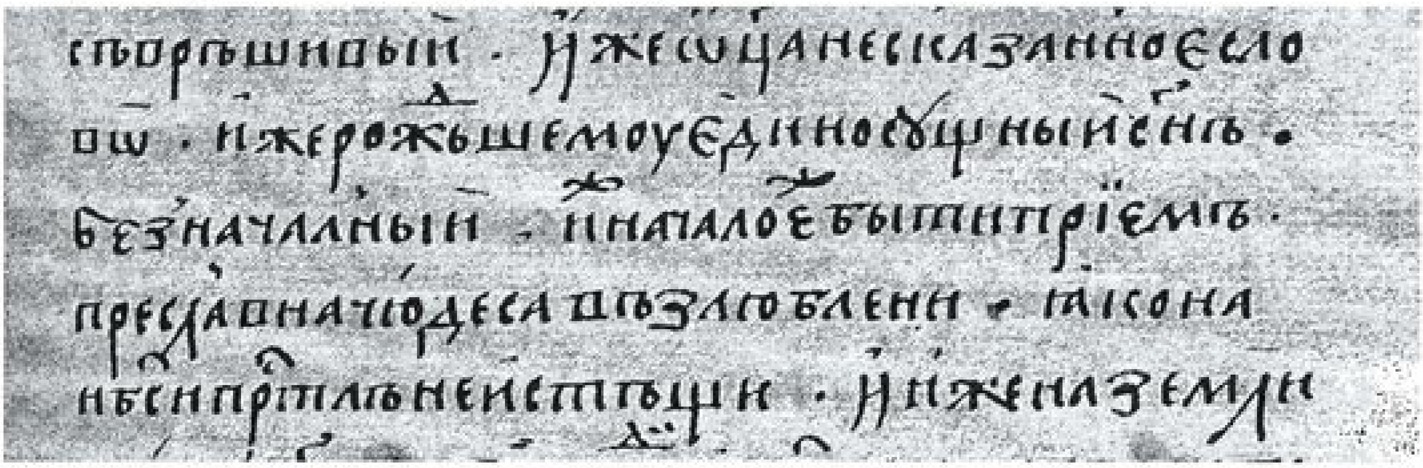

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 244).

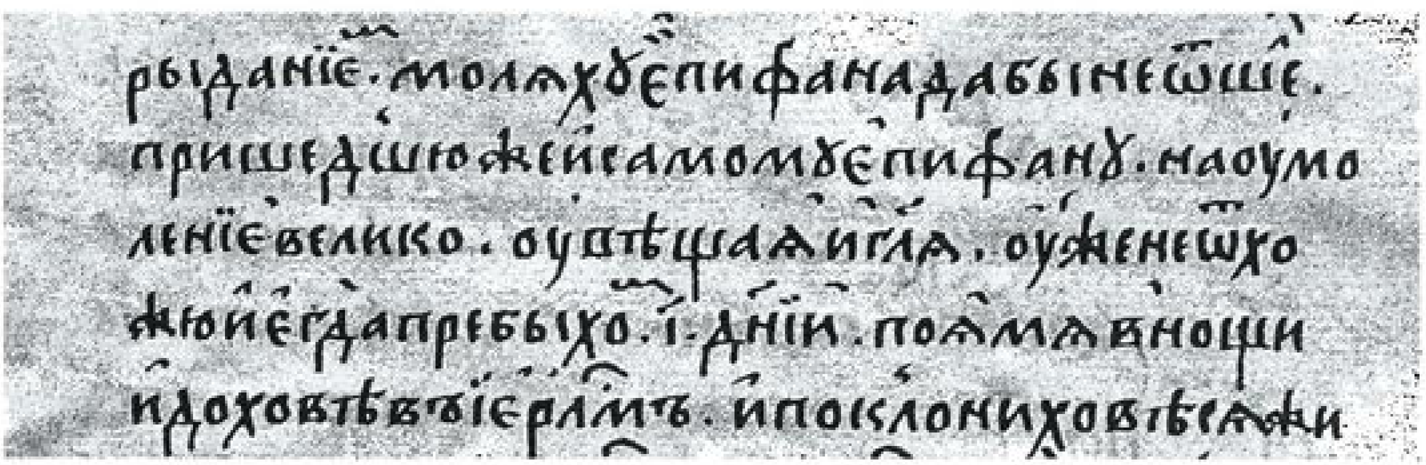
93. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 33 (закінчення)..

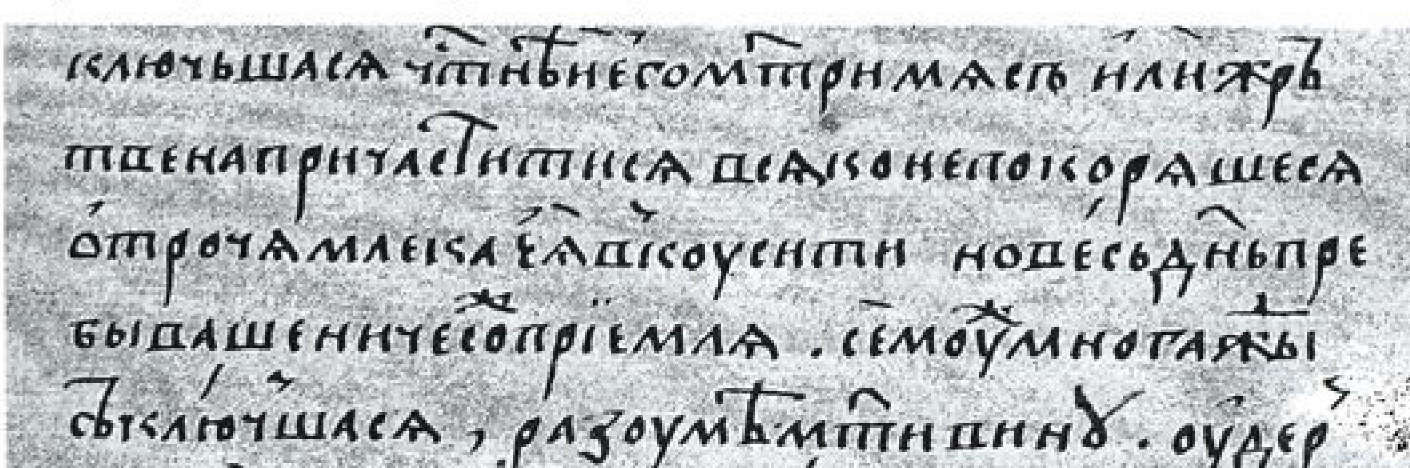
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 127).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 10).

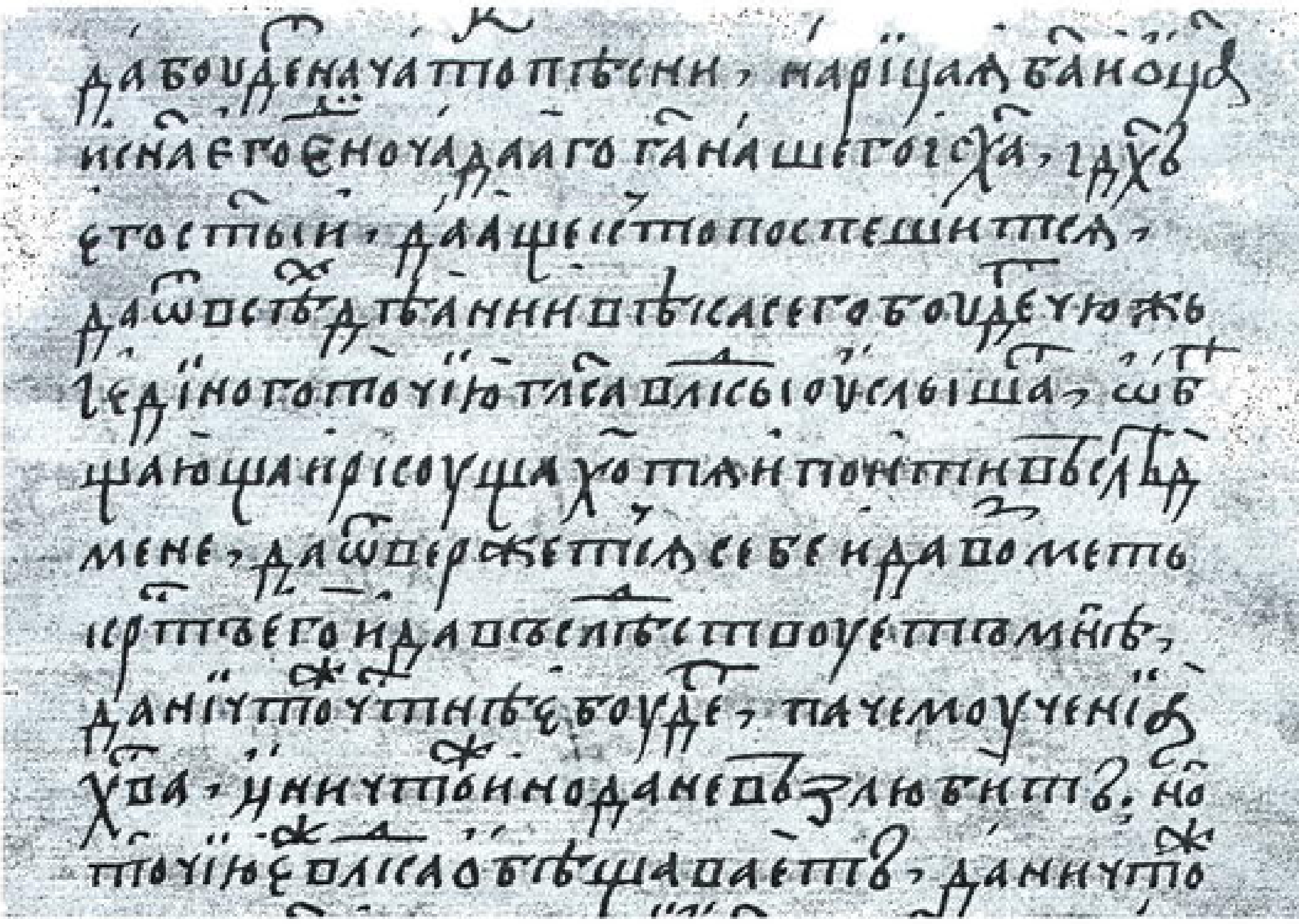

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 37).

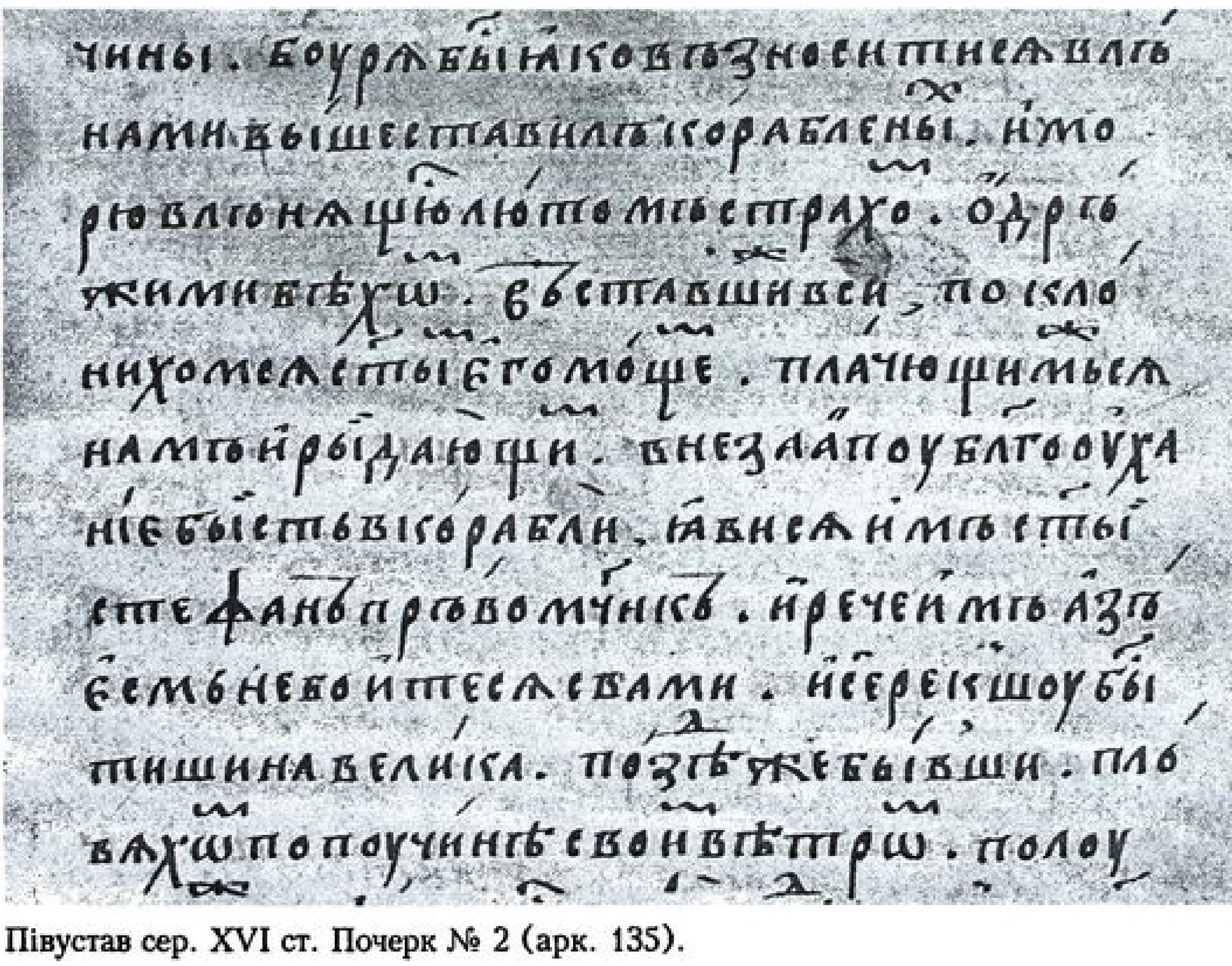
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 110).

94. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 34.

дабоуденачатопѣсни, нарицаемабаноуд
иснаегосноучадлагогананашегогсха, гдѣ
егостыи, далашеетопоспешитсѧ,
даѿпостѣдтѣаннипѣсасегобоудекюже
іедіноготочиютглсаплісыоуслыша, ѿб
щающанрісоуща хотѧщи потопѣлв
мене, даѿпрекетсѧсебеидапометь
крстъегоидапоспѣстьпоуетсмнѣ,
даничтоучитѣбоуде, пачемоучені
хва, иничтоинодаинпрѣзлюбит, но
поучінепліса обѣщааетъ, даничто

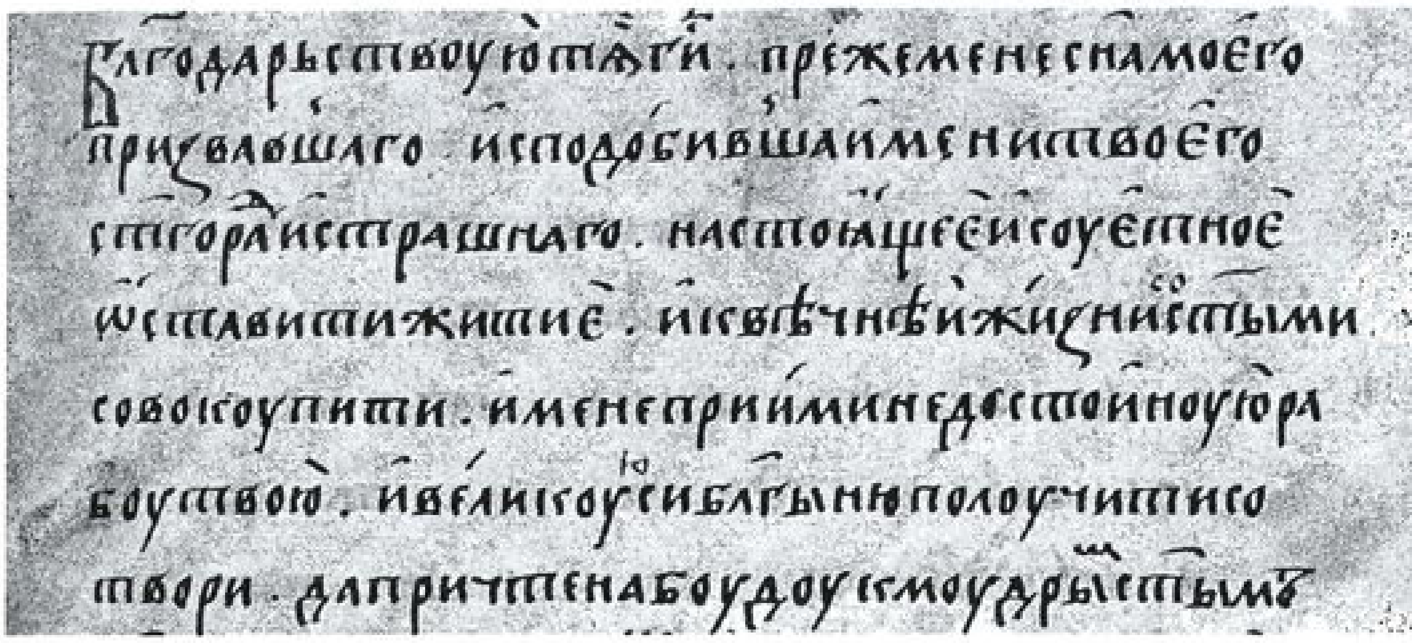
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 16).

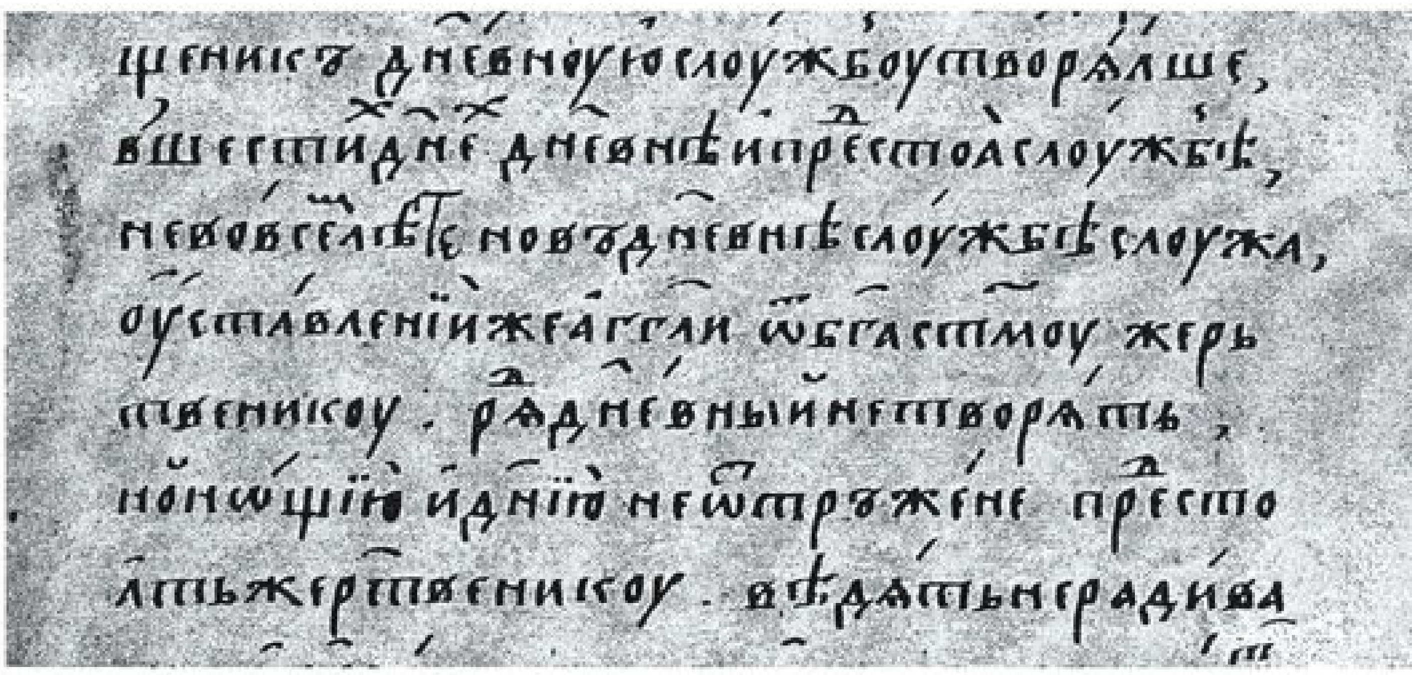
чины. боурѧбыикоевозноситисѧвлъ
намивышеставилъкораблены. имо
рювлъгонашюлютомъстрахо. одрь
ужимиветхѡ. вьставшивси, покло
нихомесѧстыегомоще. плачющимьсѧ
намъирыдающи. внезаапоублгоуха
ніебыствкорабли. иависѧимъстый
стефанъпрвомчнкъ. ирече имъ азъ
есмънебоитесѧвами. иреекшоуби
тишинавелика. позѣжебывши. пло
вахѡмопоучинѣсвонвѣтрѡ. полоу

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 135).

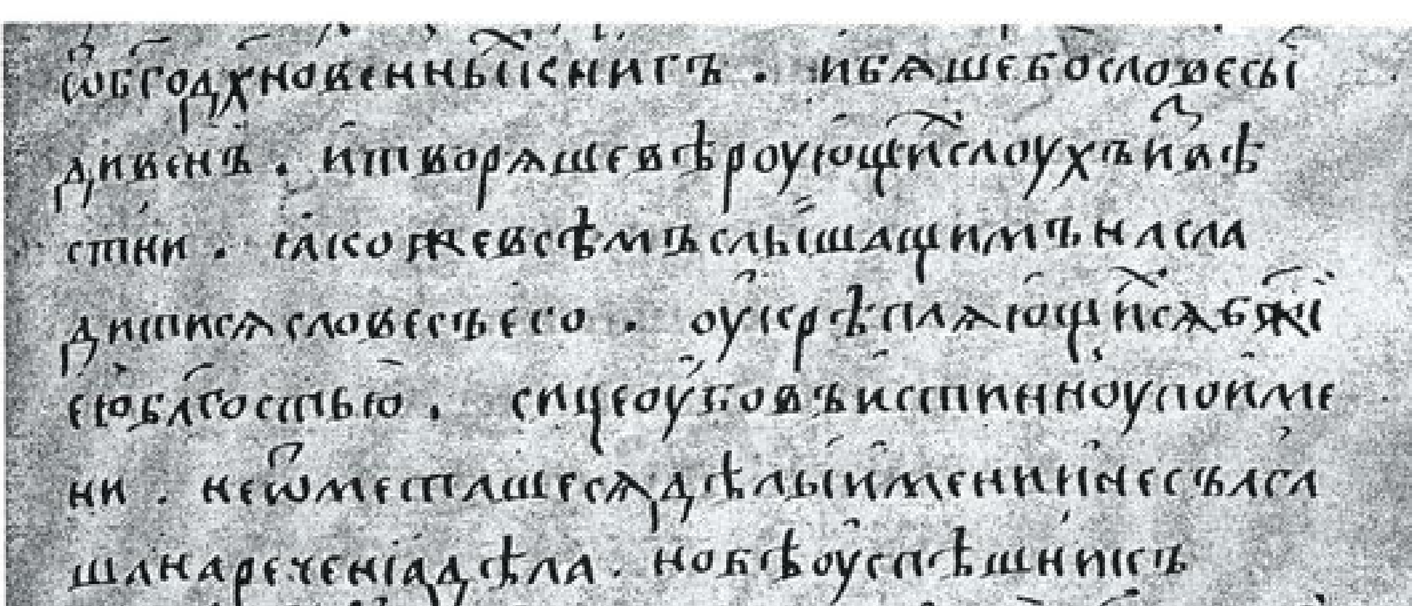
95. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 35 (початок).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 83).

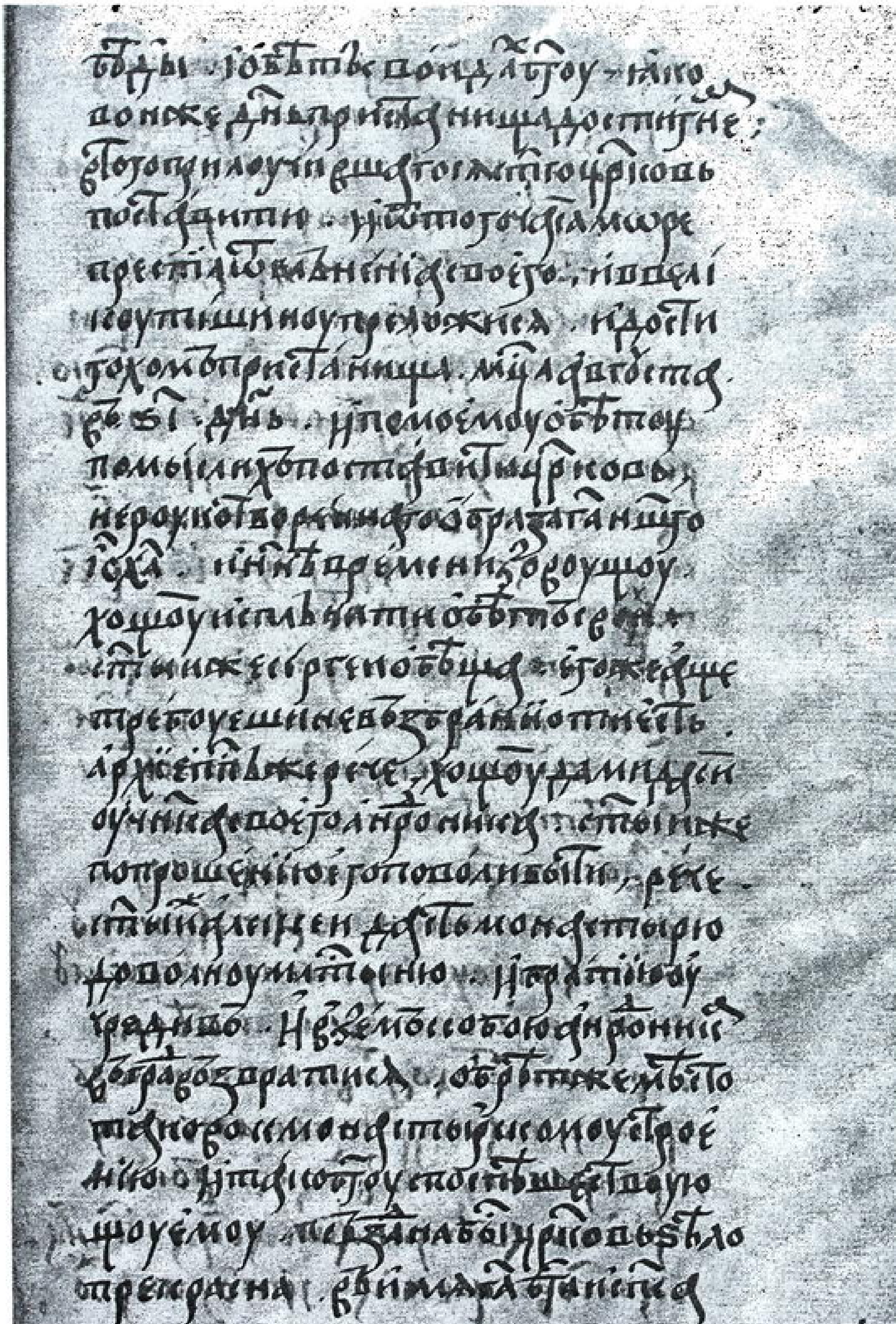

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 33).

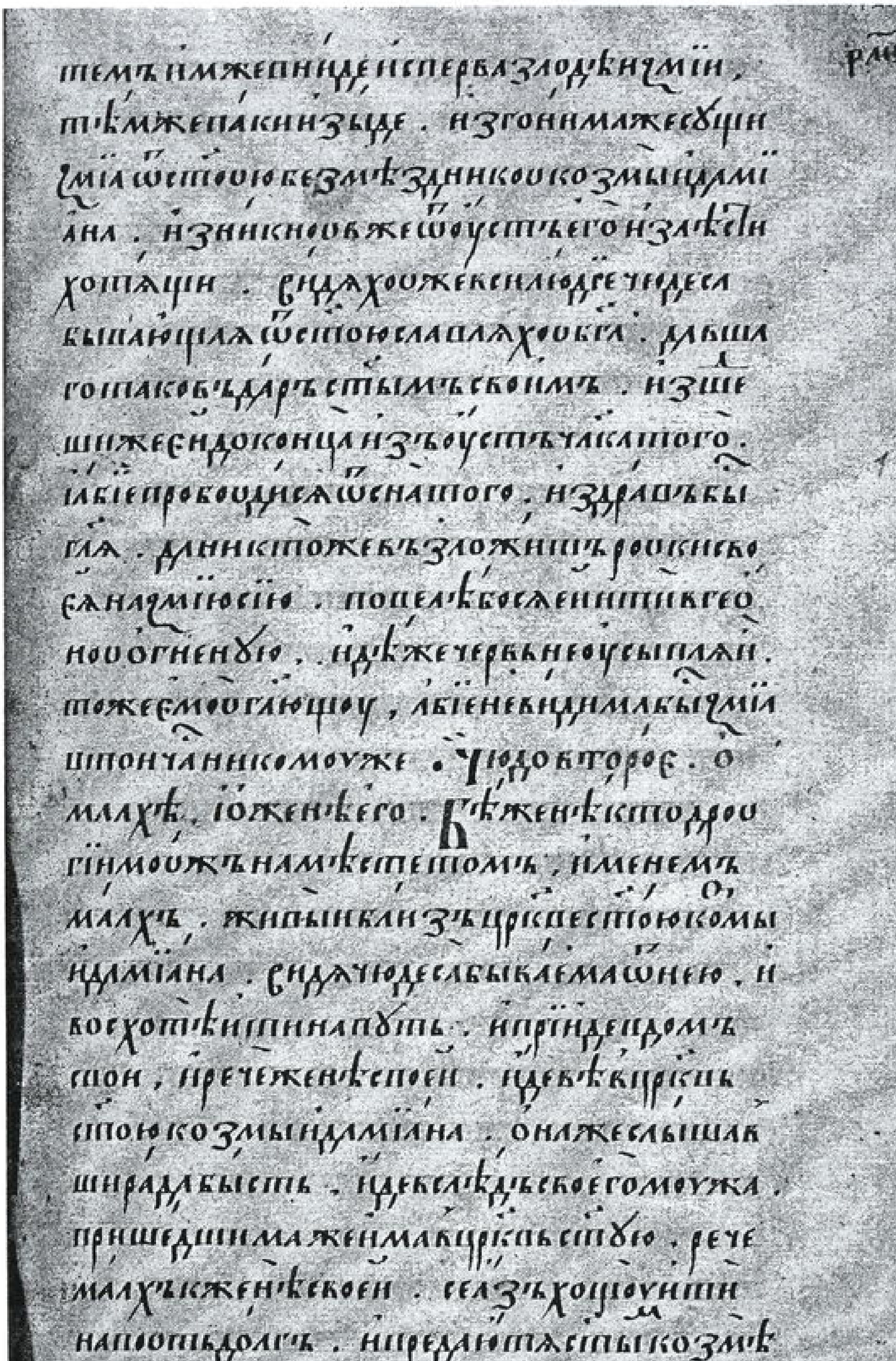

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 58).

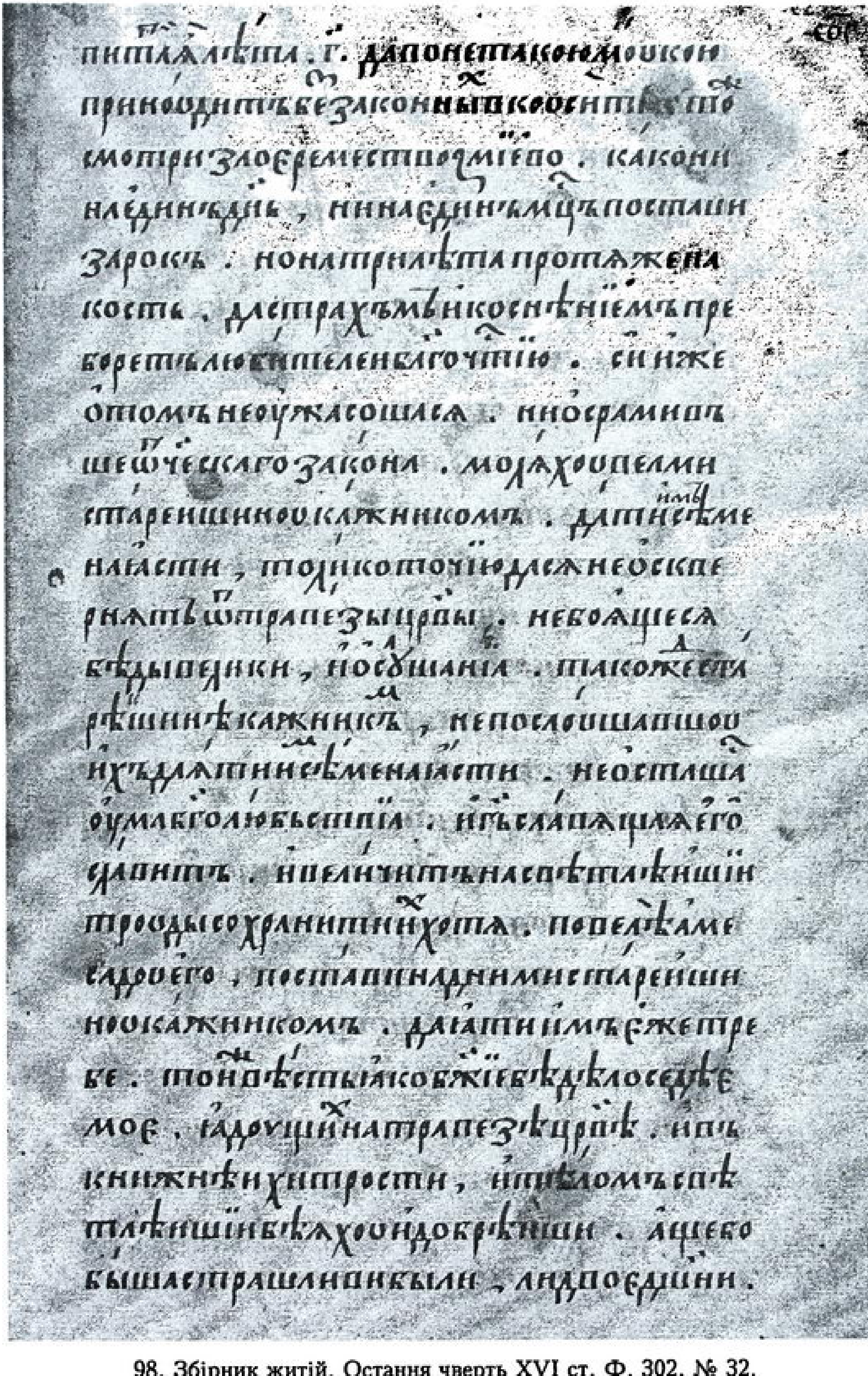
95. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 35 (закінчення).

96. Збірник житій. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 38.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 119).

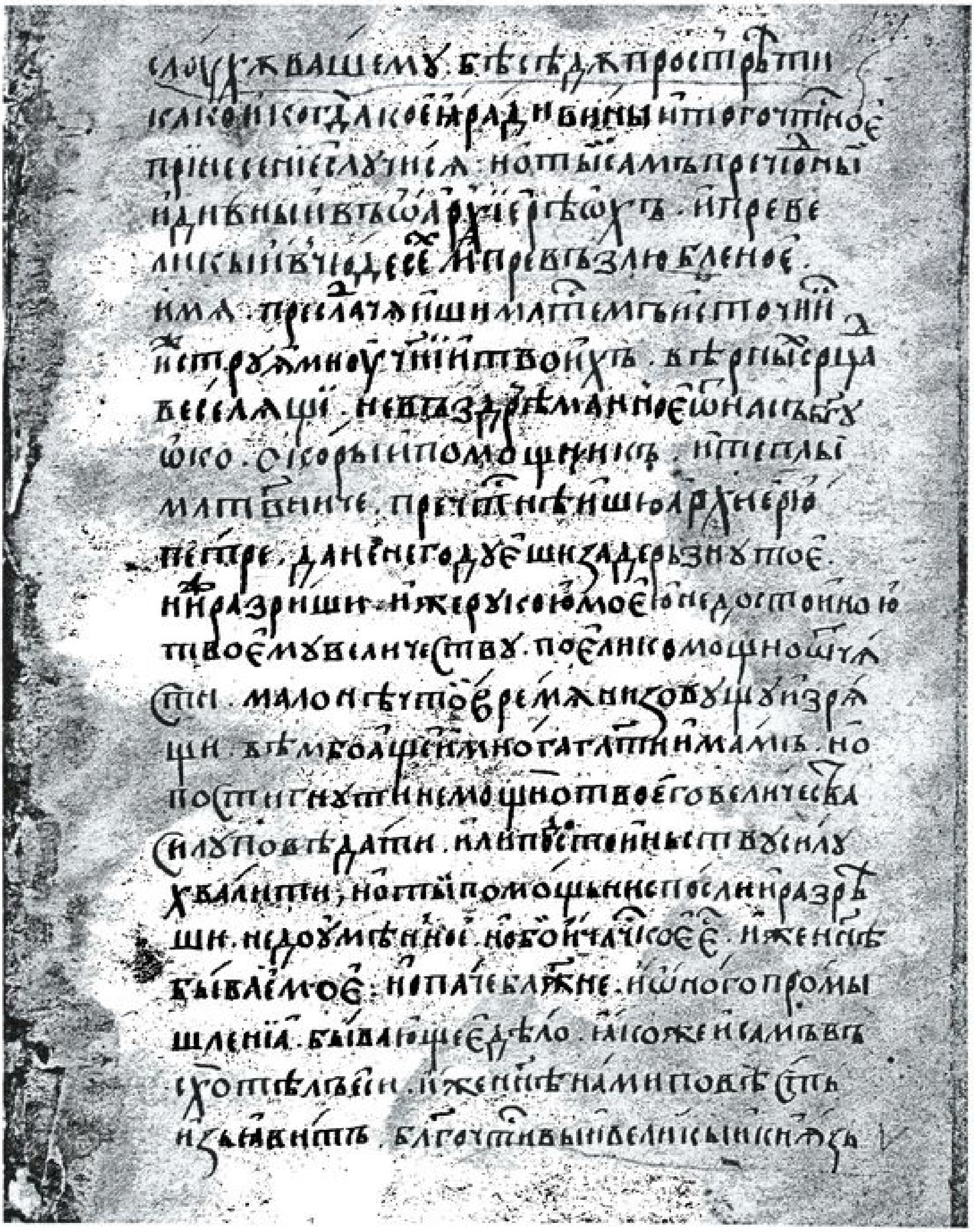

97. Збірник житій. Остання чверть XVI ст. Ф. 302, № 31.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 142).

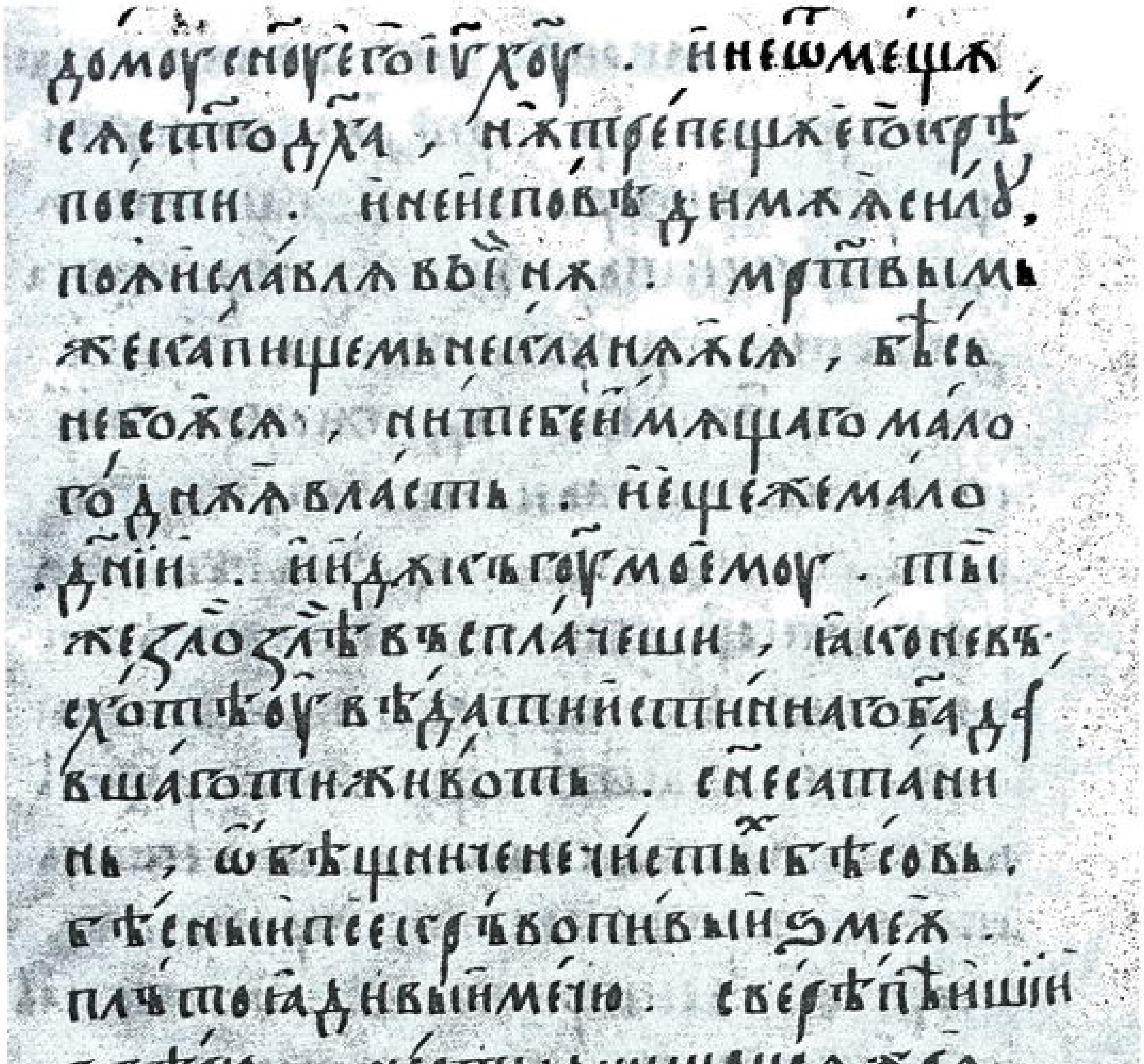

питаа лѣта . г . да не ста законъ моисеи
приходити безаконныхъ коснитисѧ сто
смотри злое времѧ ести поумѣсто . како ни
на единнѣ, ини на единѣмъ цѣ постави
зарокъ . но на три лѣта прощажена
кость . да страхъмъ никоснѣнием пре
борет любителен благочтию . си иже
отомъ не оужасошасѧ . и нѣ срамиша
ше ѿческаго закона . молахоу целми
старейшиноу каржникомъ . да тне имъ ѣме
на части, толико точию да лежне оскпе
рнати ѿ трапезы црквы . не боащесѧ
бѣды прелики, ни ослушаниѧ . такоже ста
рѣишинѣ каржникъ, непослоушати шоу
ихъ да тне имена части . не осташа
оумабголюбьствиѧ . иго лапающа его
сапитъ . ни елнѹтиъ на свѣта кншiи
трооды сохранити ихота . повелѣ аме
садоуего, постави над ними старейши
ноу каржникомъ . да тпи имъ еже тре
бе . тон бѣ есть иако божiе бѣдъ клосерде
мое . садоущи на трапезѣ црквѣ . ипь
книжнѣ и хитрости, и тѣломъ свѣ
тлѣишiи бѣ ахоу и добрѣишии . аще бо
быша страшлно не были, а ндповедiни .

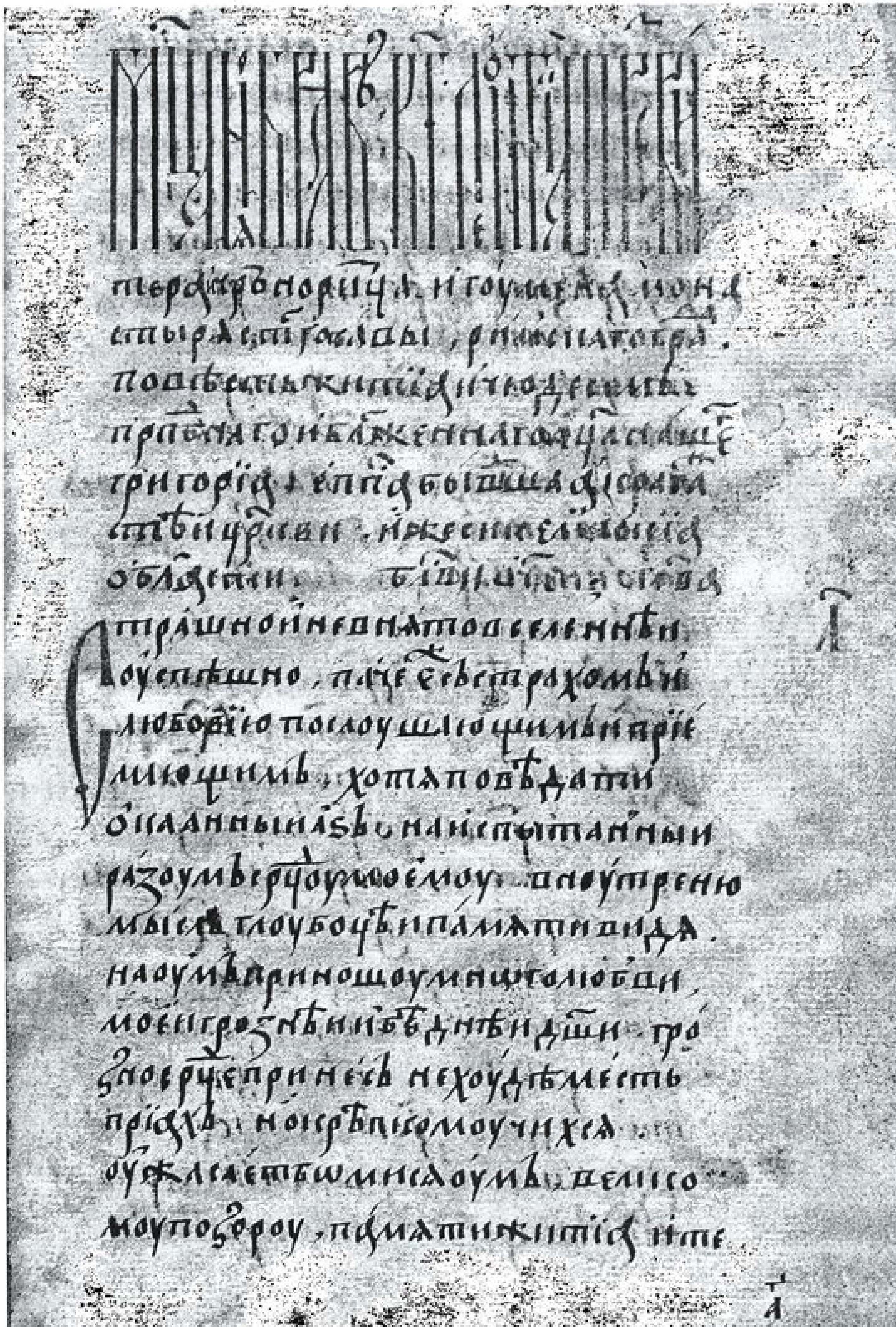
98. Збірник житій. Остання чверть XVI ст. Ф. 302, № 32.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 20).

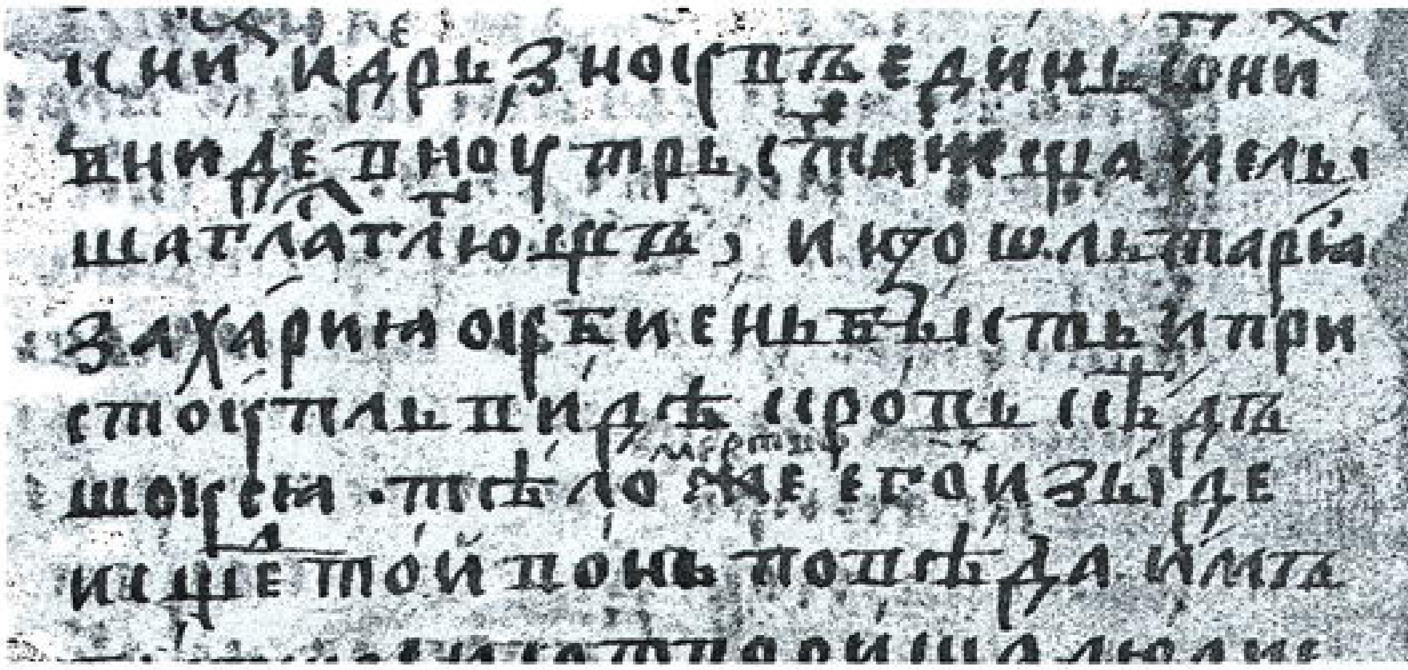
99. Збірник житій давньоруських святих з іншими статтями. Перша чверть XVI ст. Перша чверть XVII ст. Ф. 302, № 43.
Півустав перш. чв. XVI ст. (арк. 131).

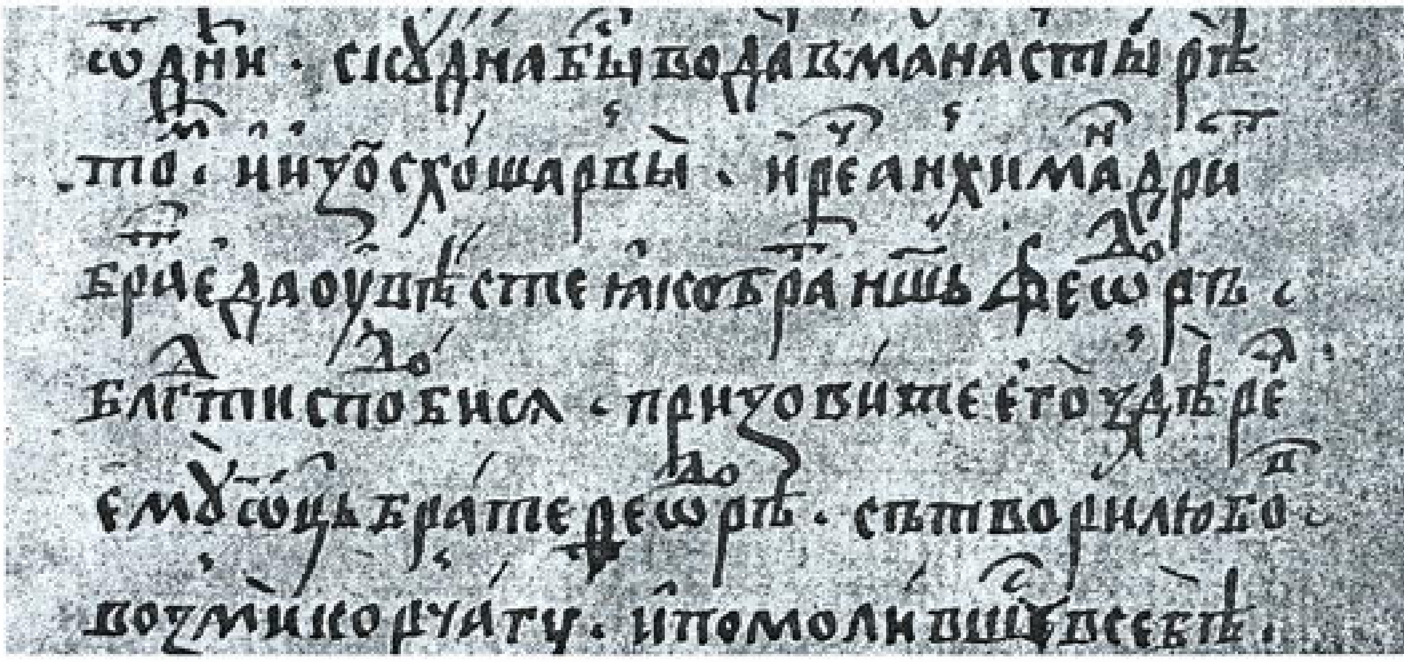
100. Збірник змішаного змісту (уривок Златоуста, Мінея Місячна на березень з додатковими статтями). 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 117. Півустав поч. XVI ст. (арк. 219).

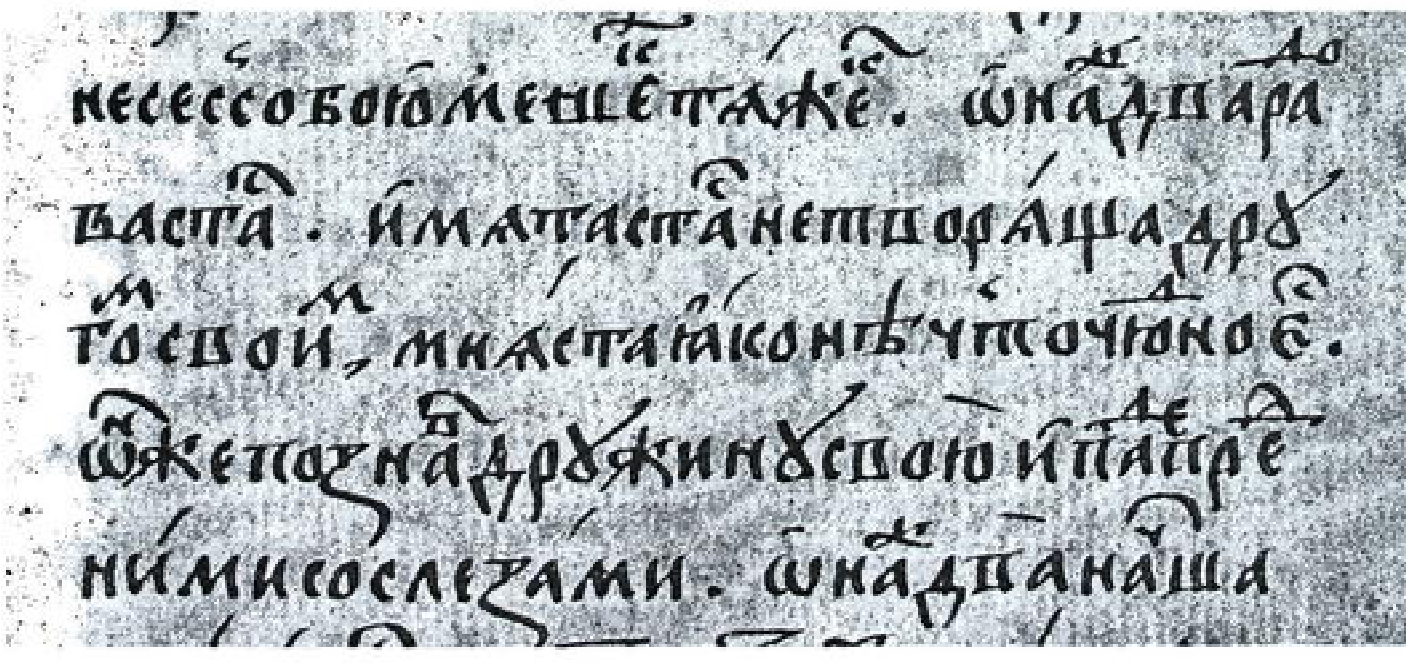
101. Збірник змішаного змісту. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 37.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 2).

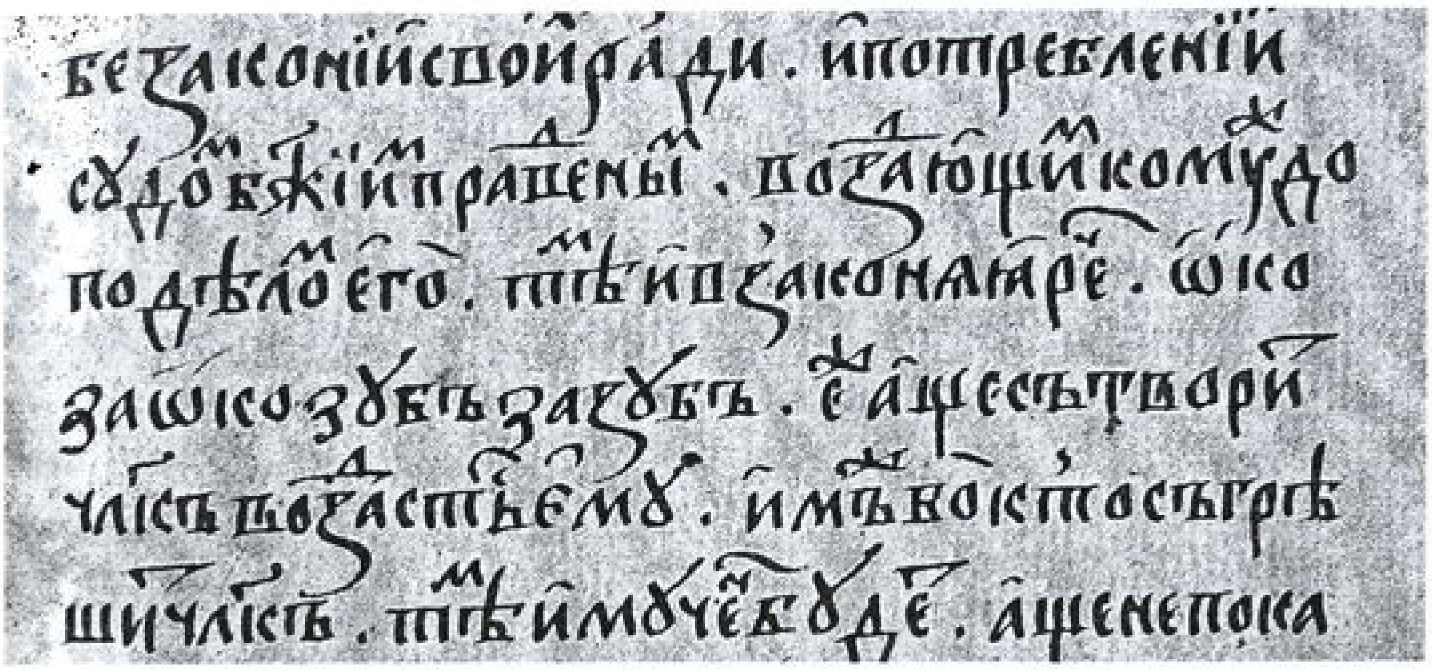

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 14).

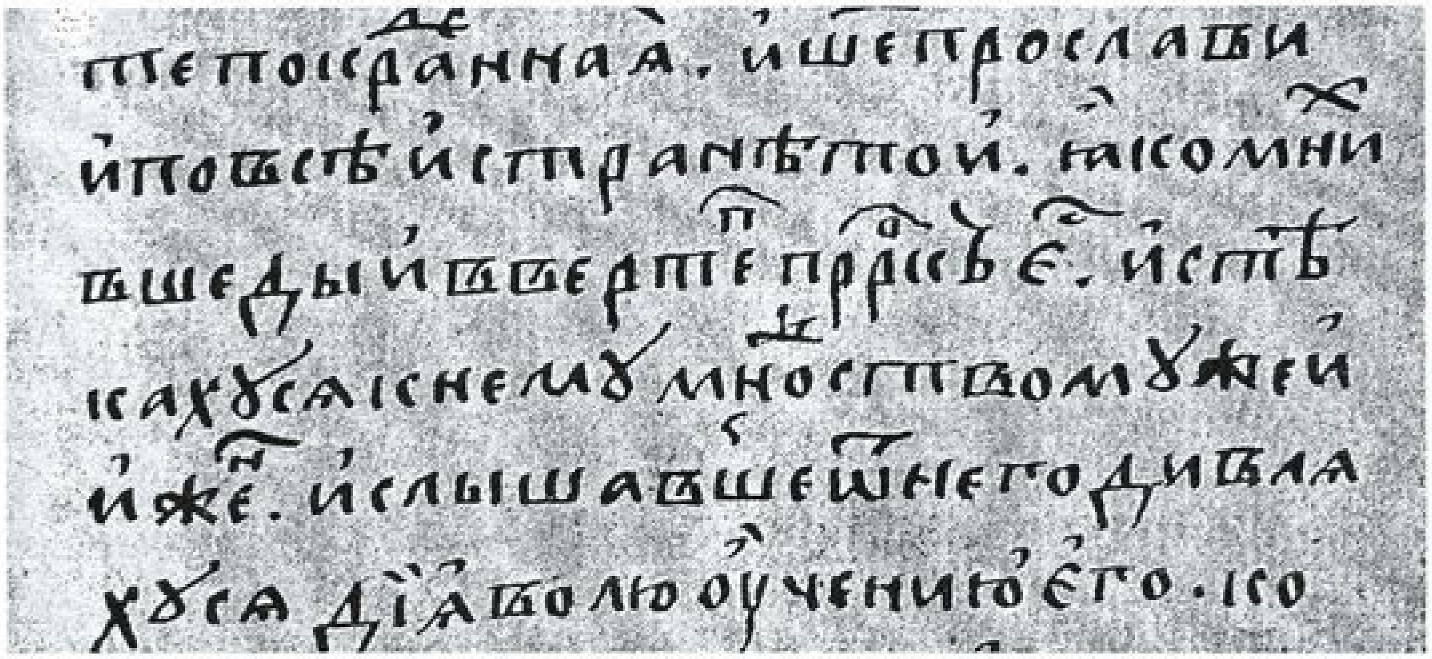

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 120)

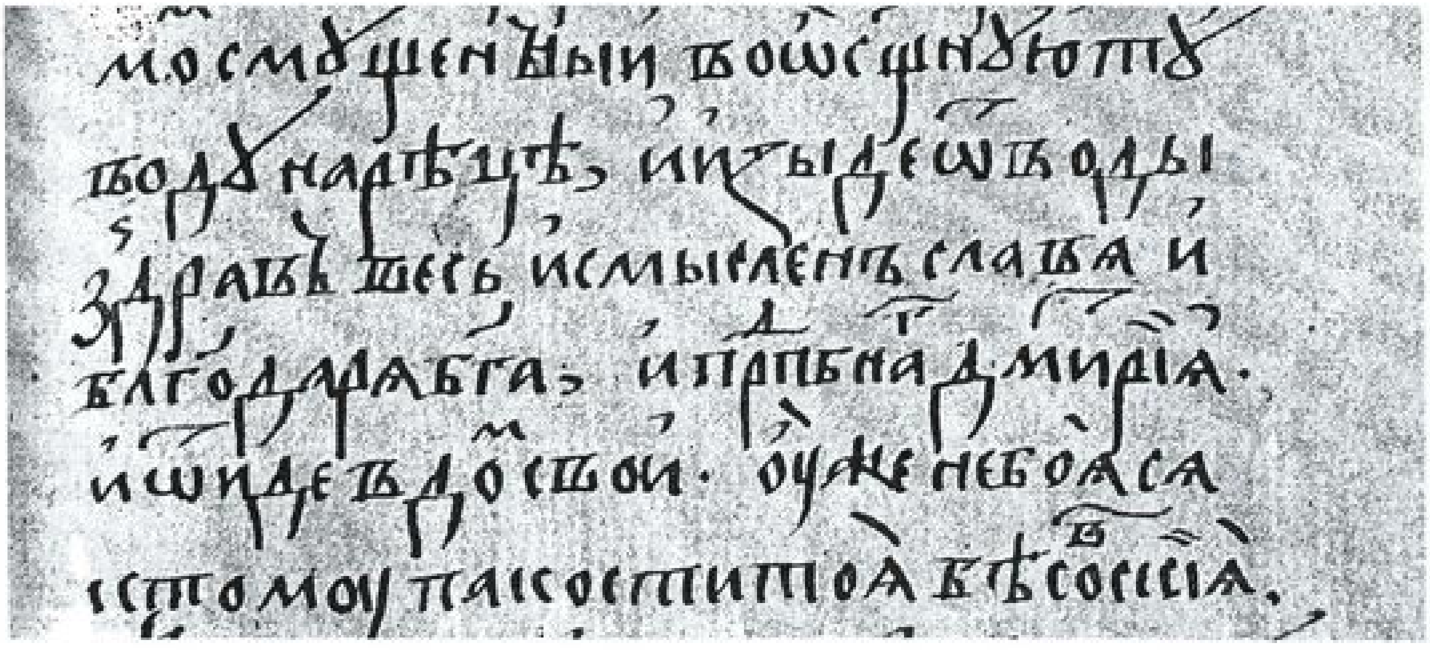
102. Збірник змішаного змісту. Остання чверть XVI ст. Ф. 301, № 516 п (початок).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 192).

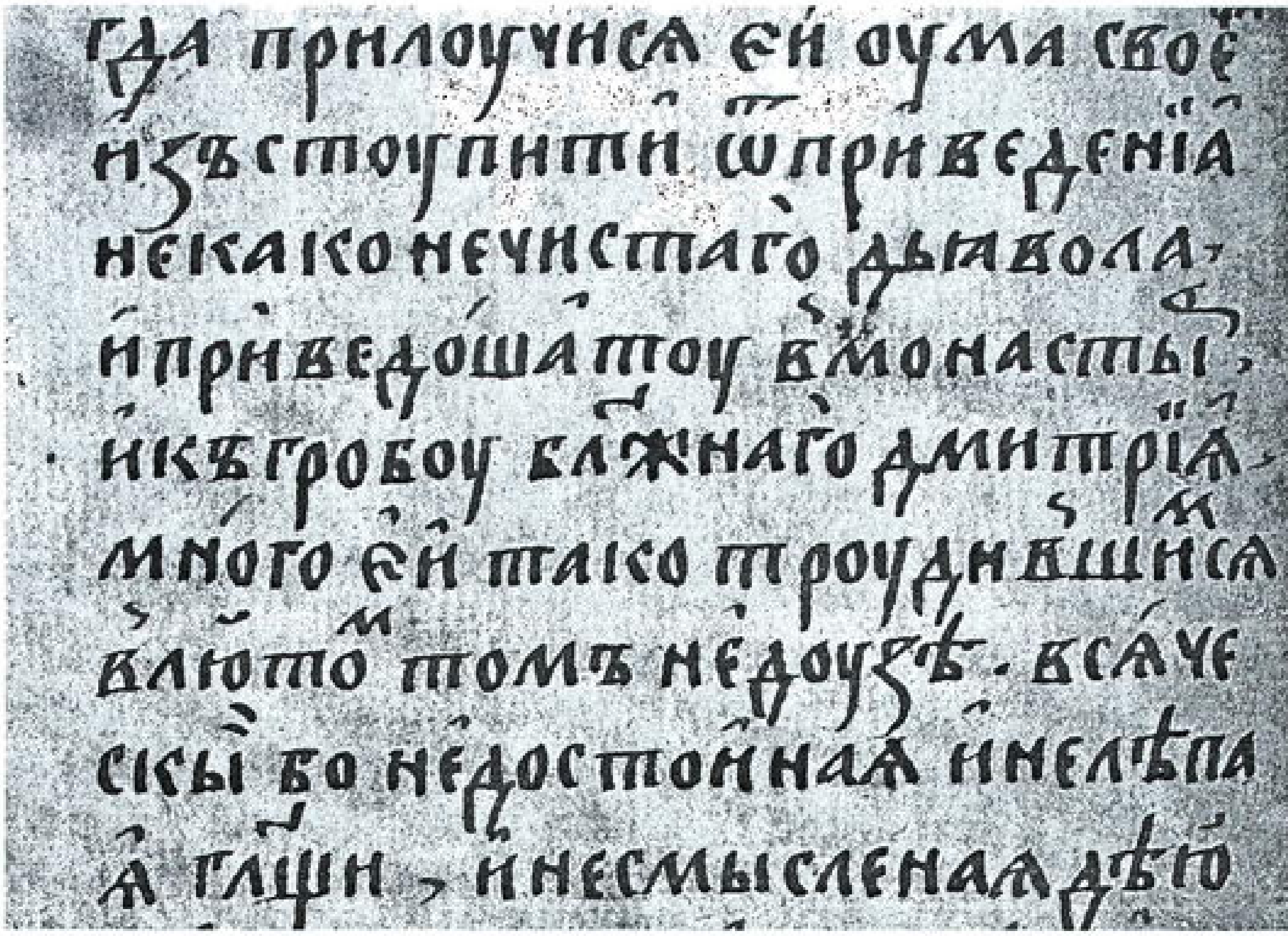

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 145).

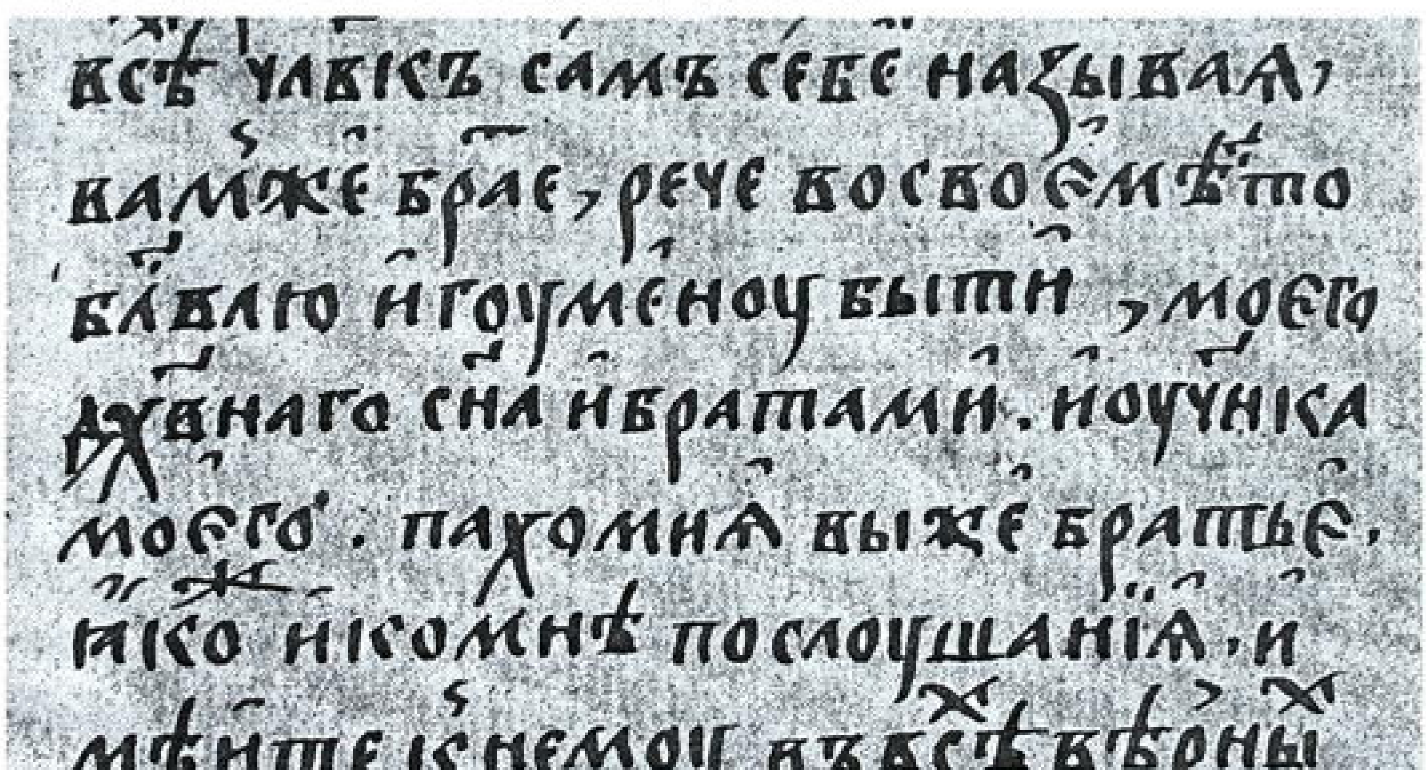
Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 342).

102. Збірник змішаного змісту. Остання чверть XVI ст. Ф. 301, № 516 п (продовження).

гда прилоучиса ей оума своє
изъстоупити ѿ приведеніа
некако нечистаго дыавола·
и приведоша ю тоу в монасты
и к гробоу блжнаго дмитріа
много ей тако троудившиса
в лютом томъ недоузѣ· вса че
сісы бо недостойнаа и нелѣпа
а глщи· и несмысленаа дѣю

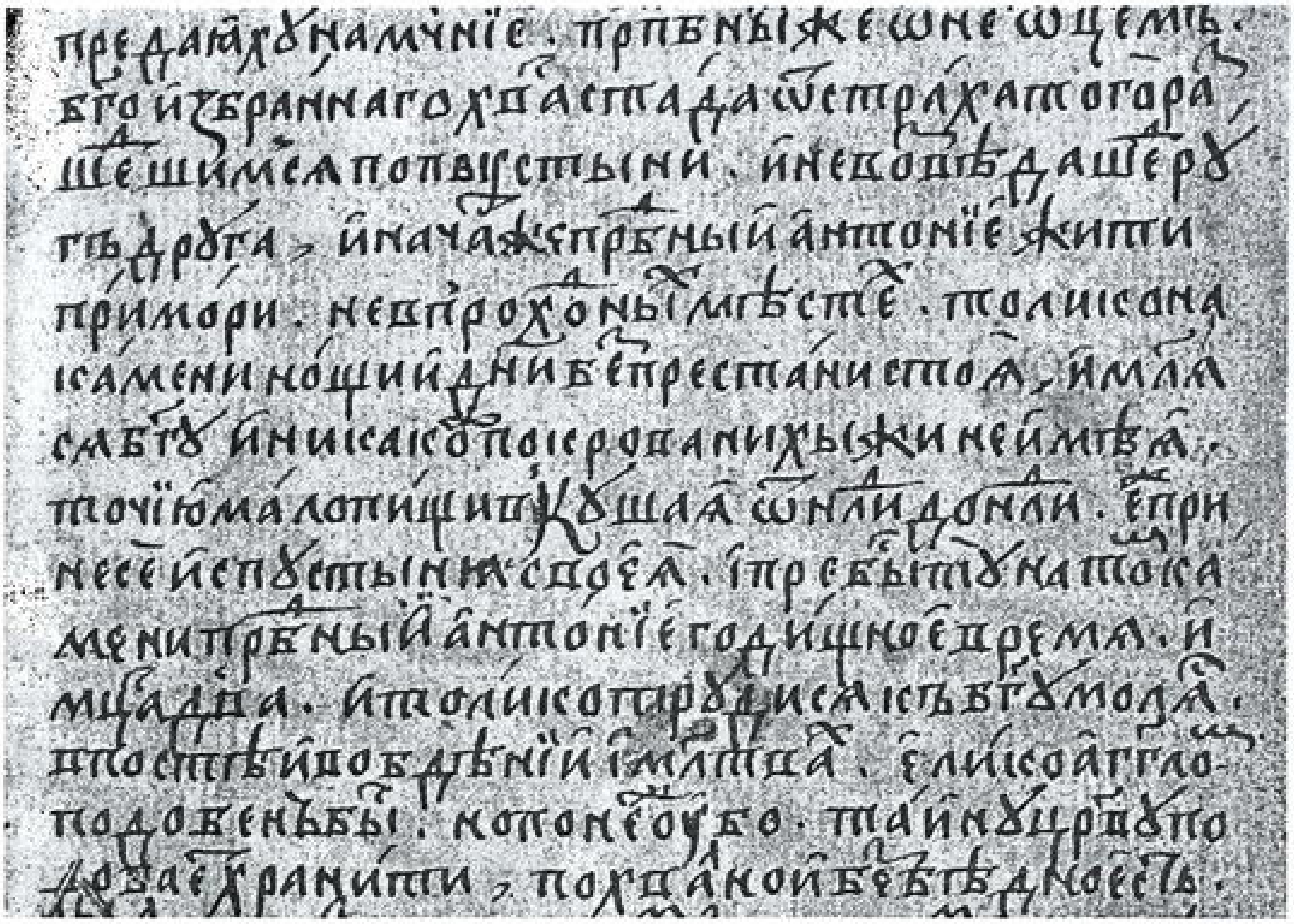
Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 340).

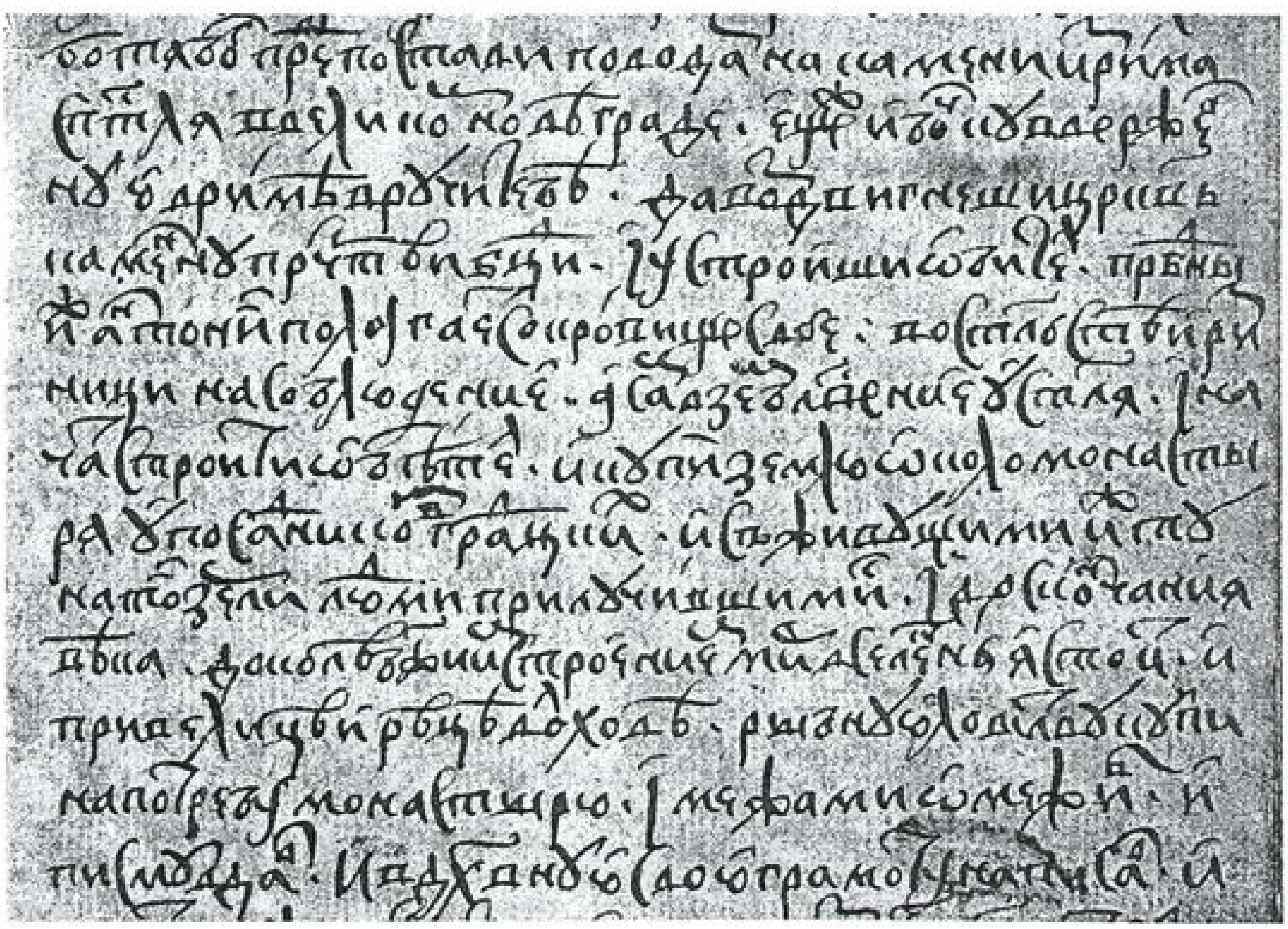
всѣ члвкъ самъ себе называа·
вамже брае, рече во своє мѣсто
блвлю игоуменоу быти, моего
дхвнаго сна и братами· и оучника
моего· пахомиа выже братье·
яко и со мнѣ послоушаніа, и
мѣите і с немоу въ всѣх вѣрны
оучнии его· и повиноуитеса
емоу по всѣх яко ѿцоу благопо

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 334).

102. Збірник змішаного змісту. Остання чверть XVI ст. Ф. 301, № 516 п (продовження).

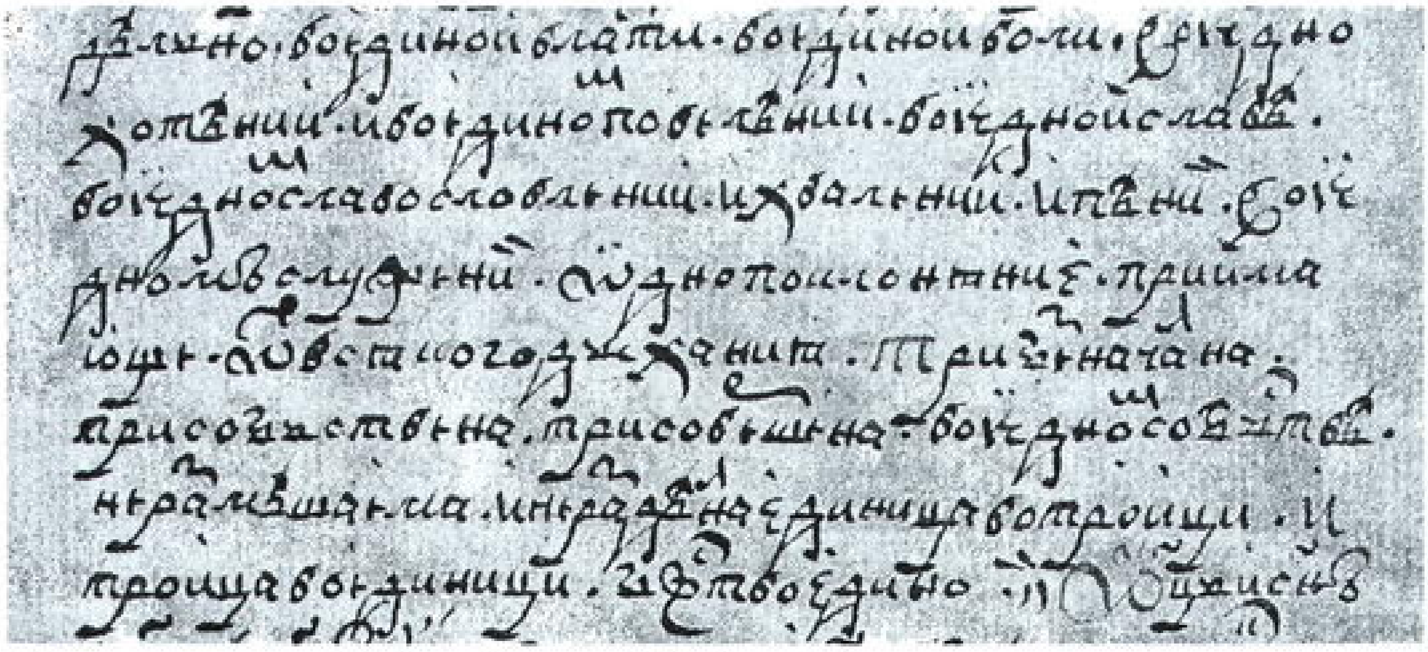

Півустав, що переходить у скоропис XVI ст. (арк. 385).

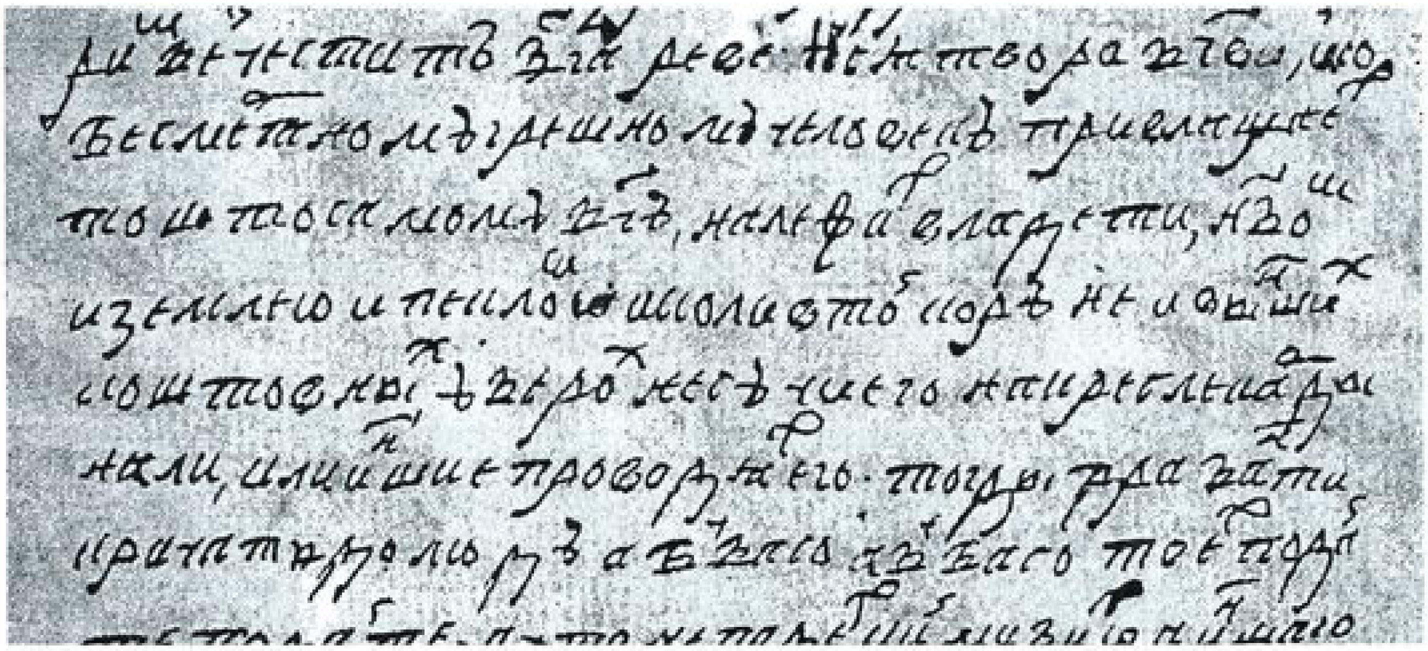

Скоропис російський XVI ст. (арк. 391).

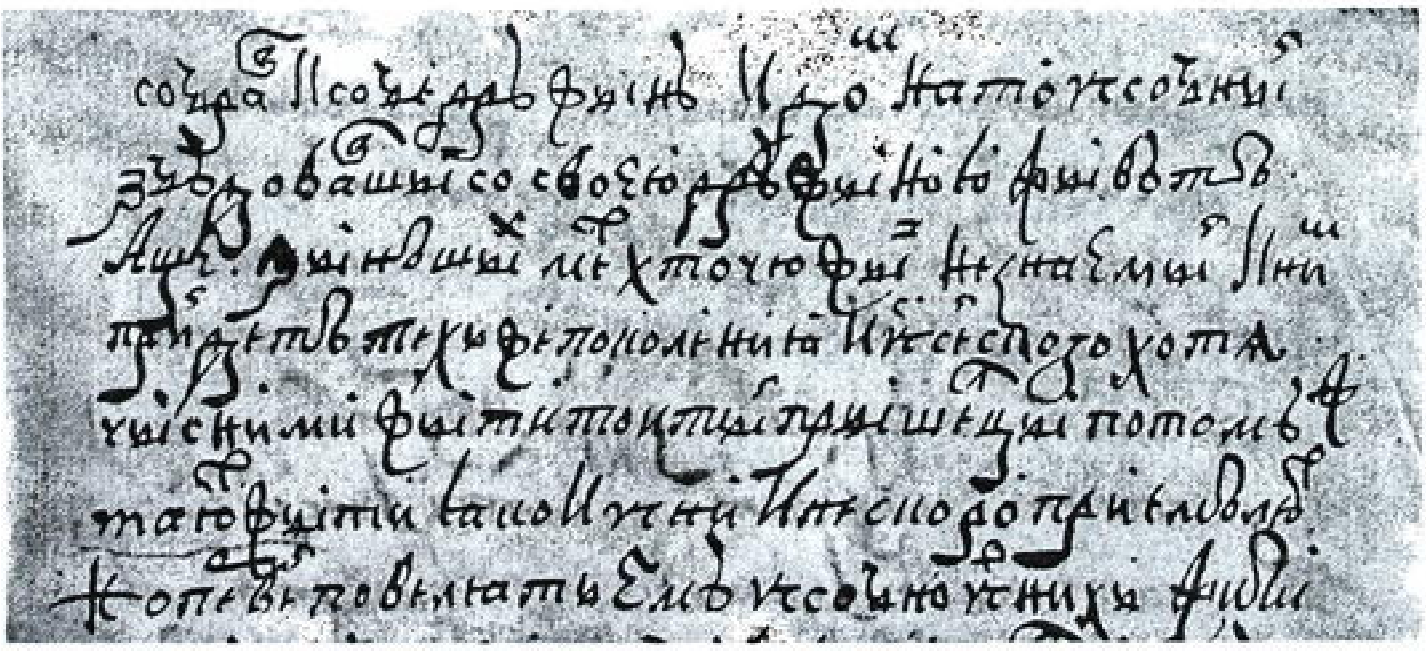
102. Збірник змішаного змісту. Остання чверть XVI ст. Ф. 301, № 516 п (закінчення).

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 90).

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 154).

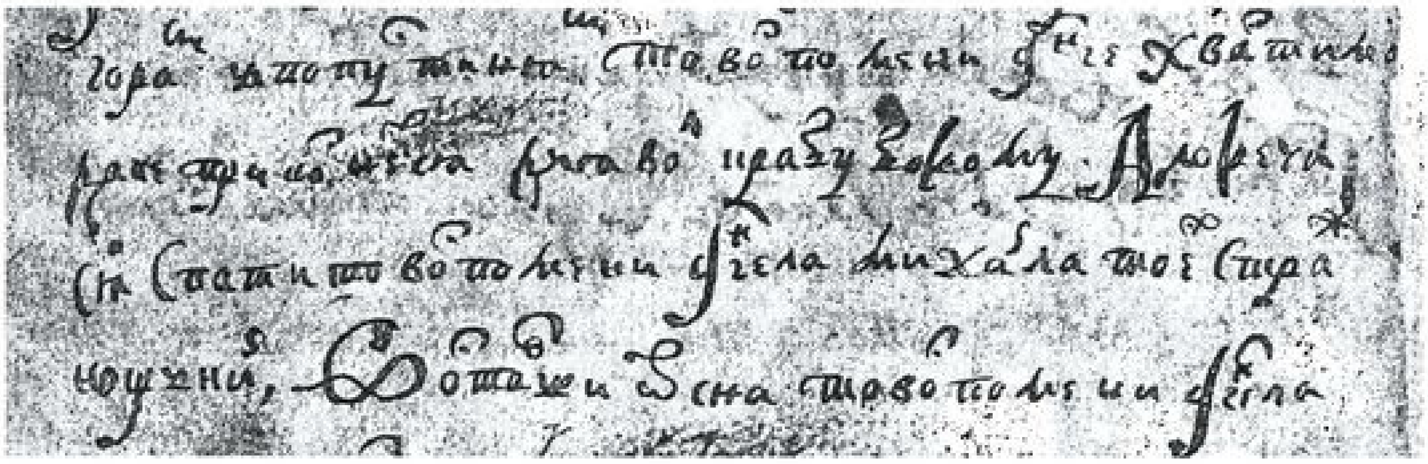

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 220).

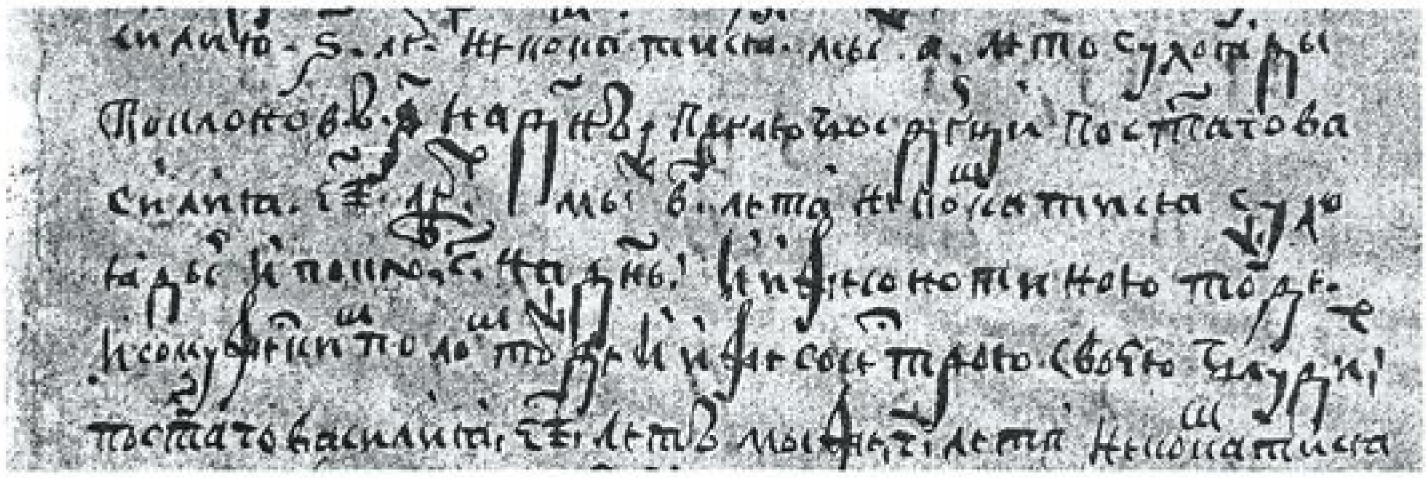
103. Збірник змішаного змісту. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 307, № 475 (початок).

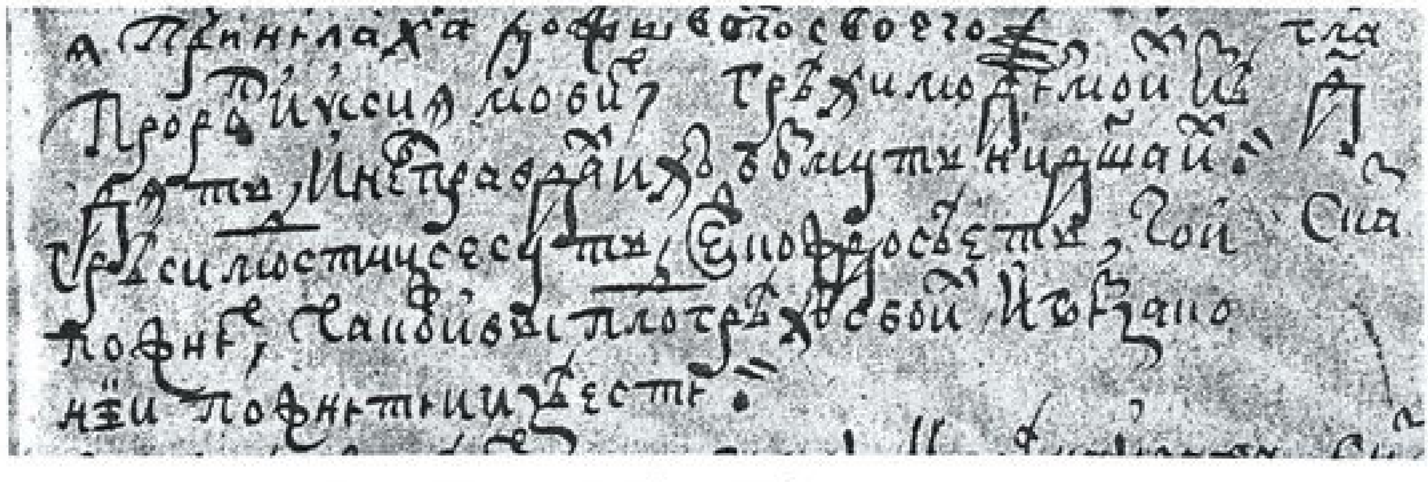
Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 221).

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 221 зв.).

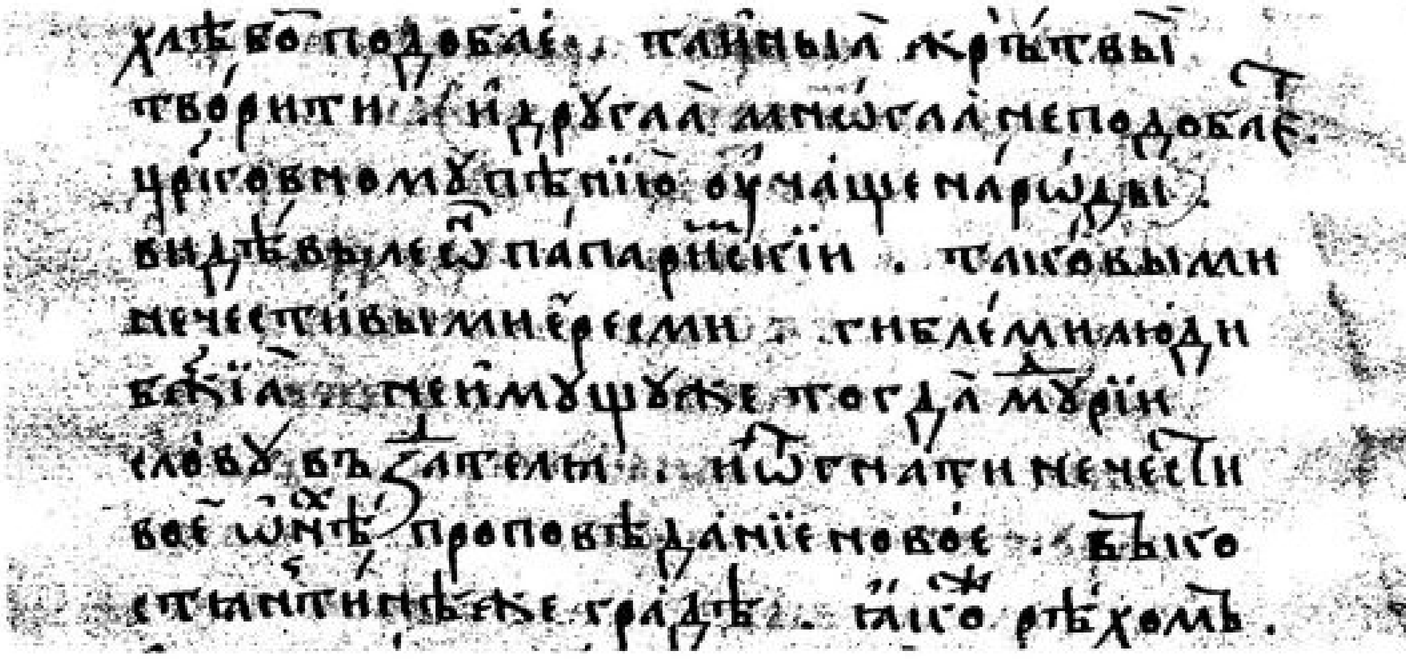

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 6 (нижні дві третини арк. 223).

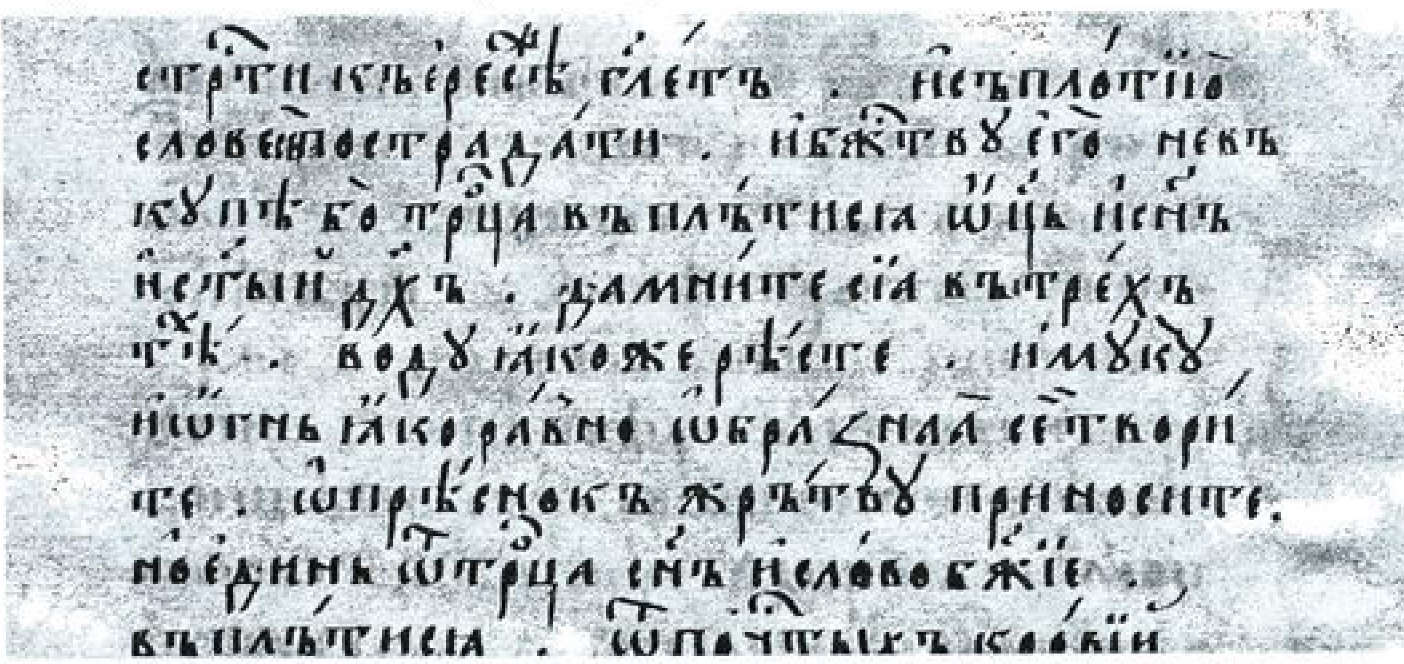

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 224).

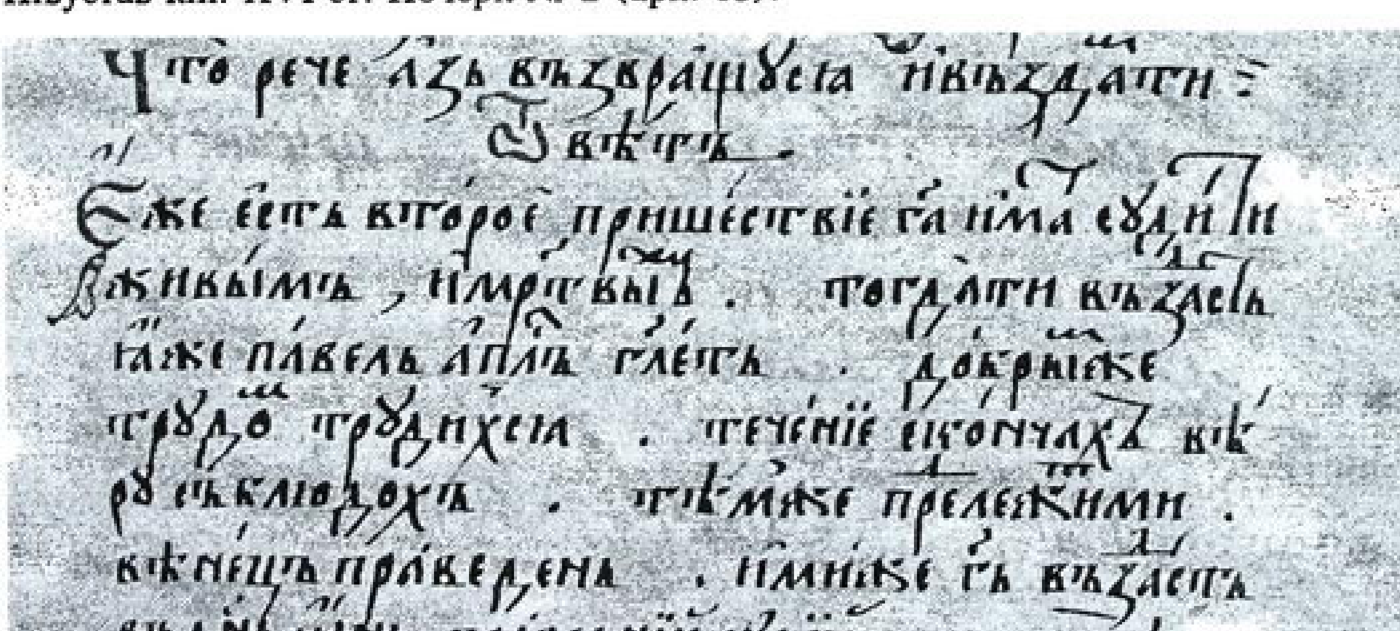
103. Збірник змішаного змісту. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 307, № 475 (закінчення).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 11).

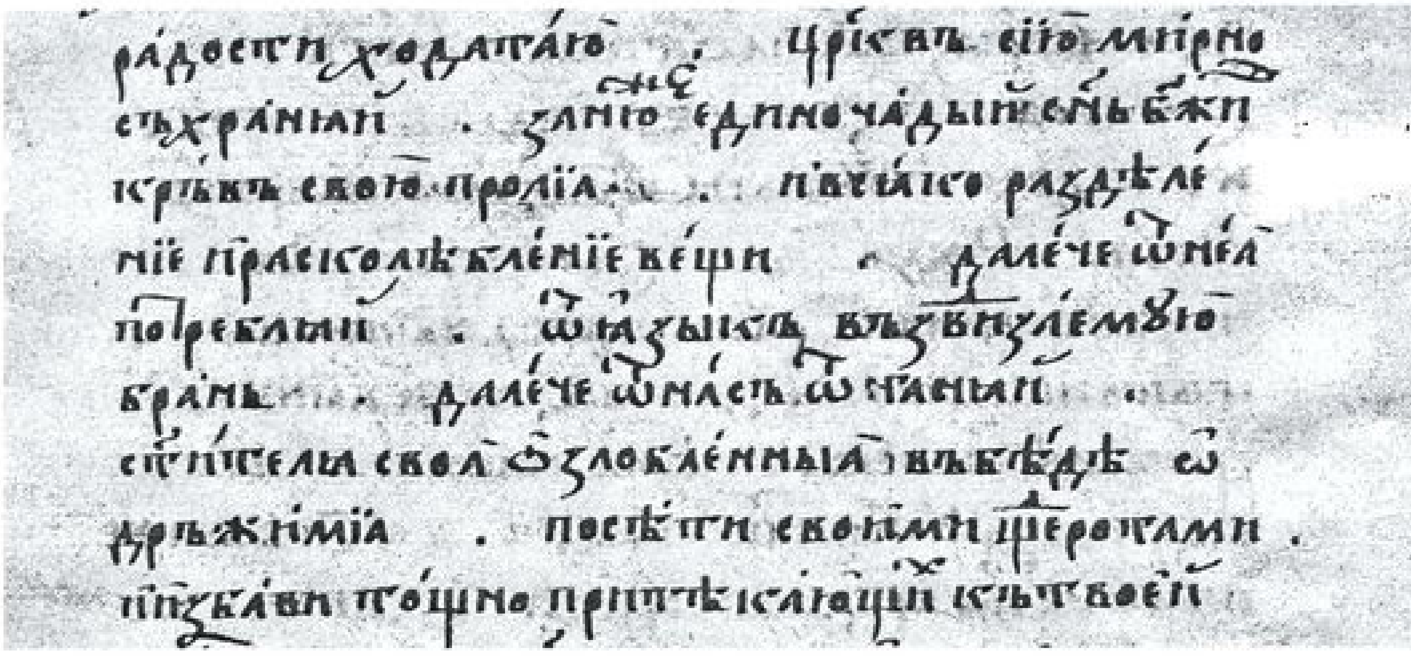

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 18).

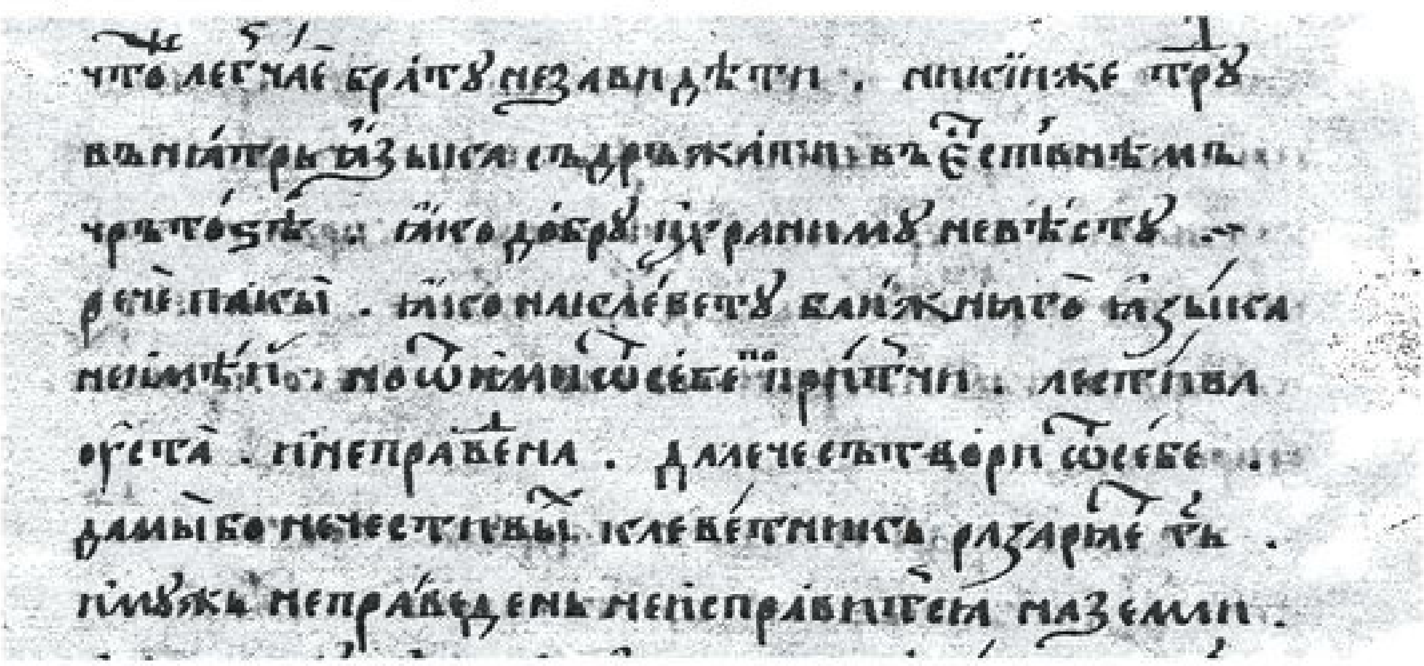

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 31).

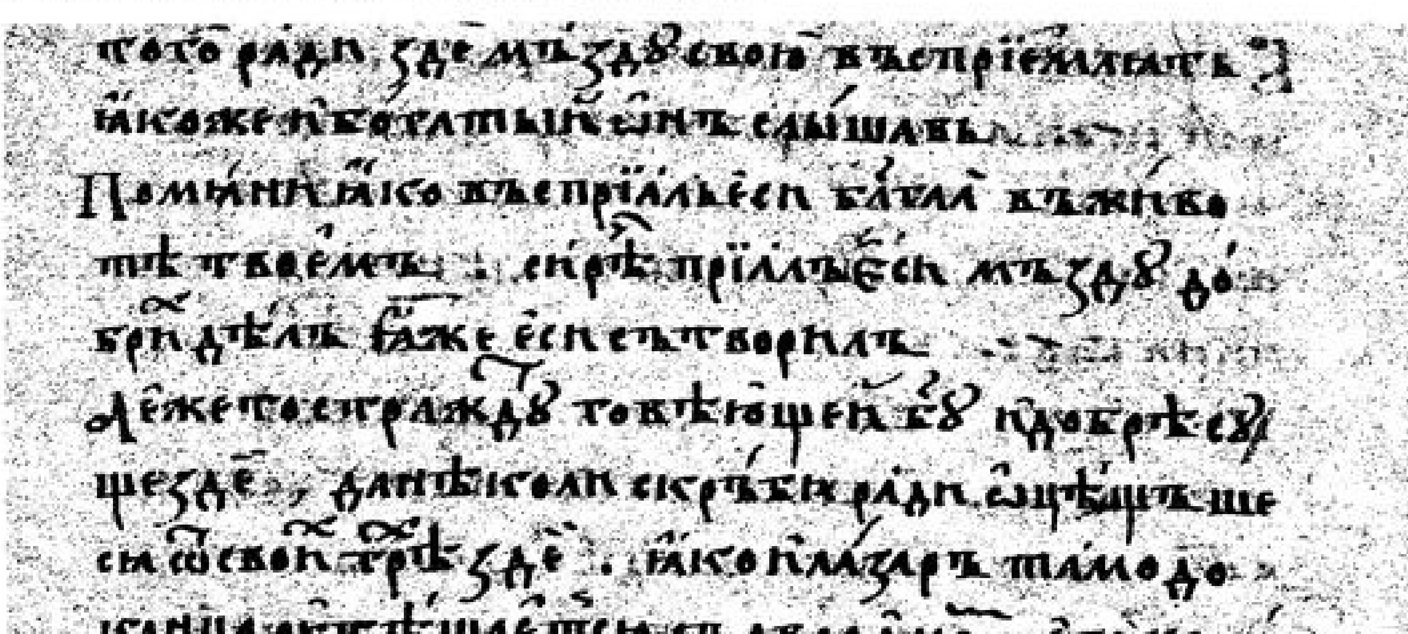
104. Збірник полемічний. 90-ті роки XVI ст. [до 1596 р.]. Ф. 303, № 119 (початок).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 51).

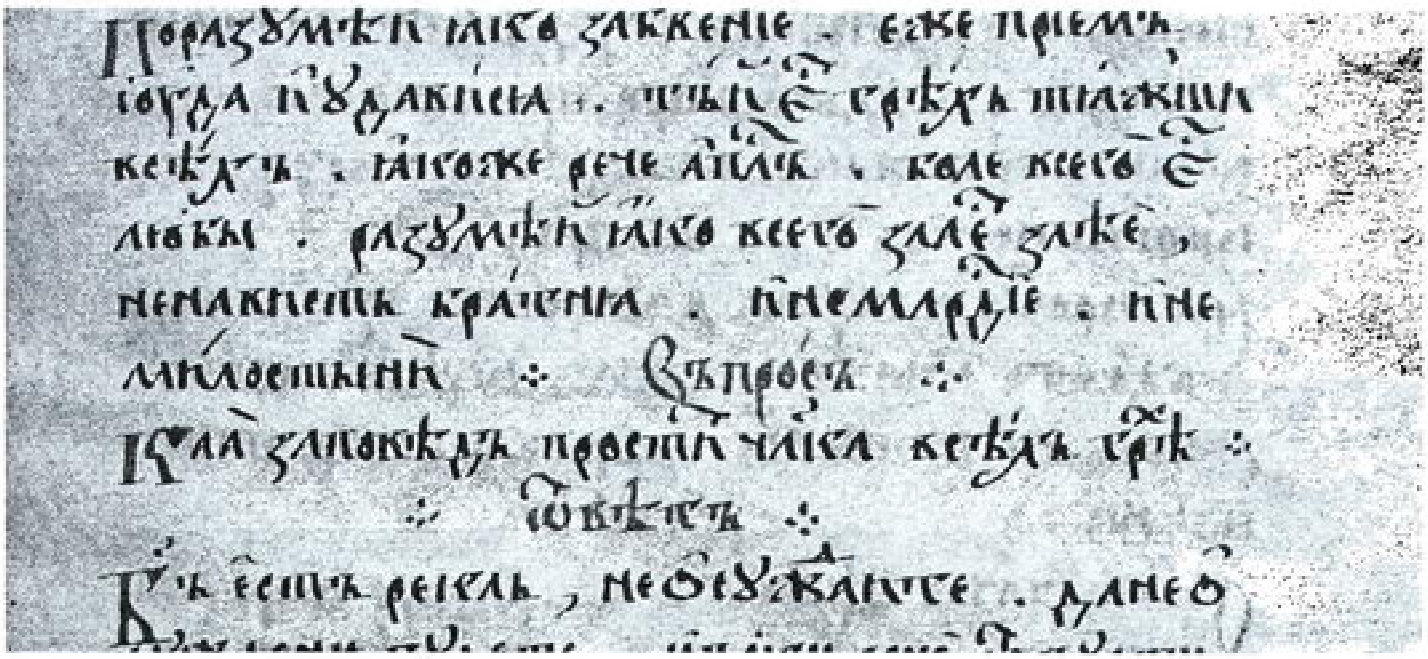

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 67).

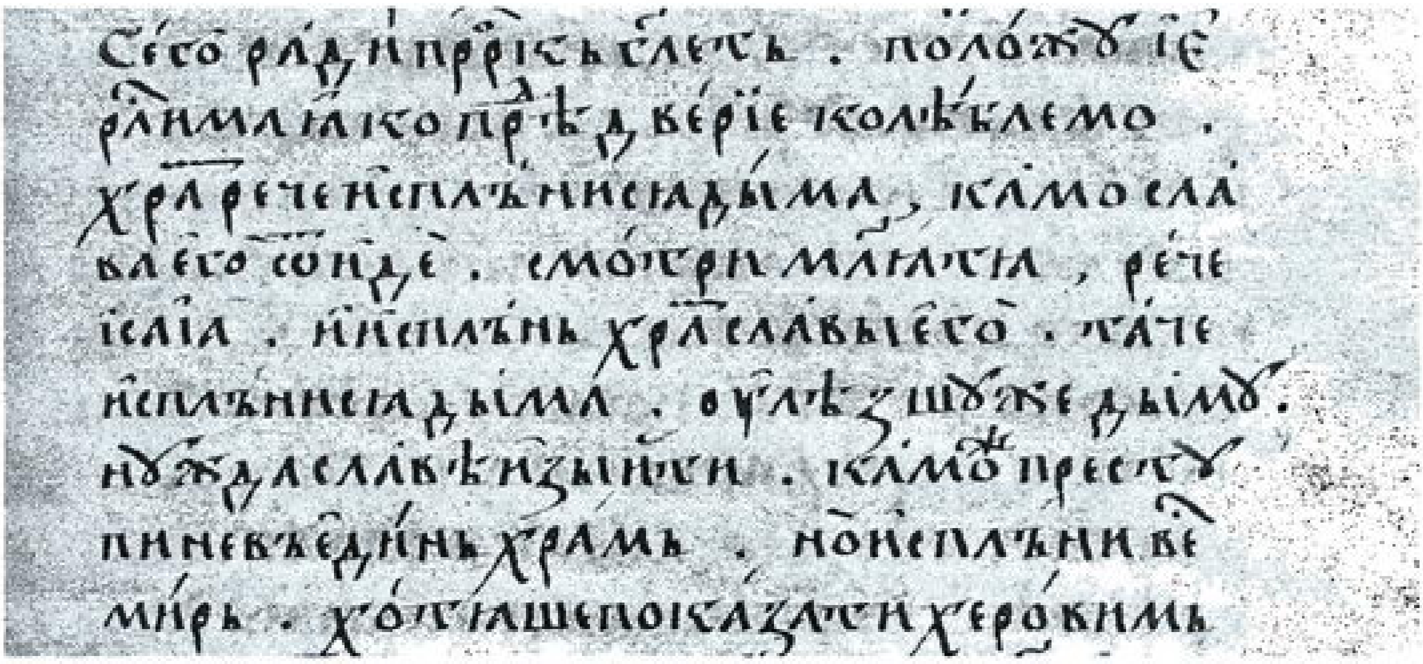

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 93).

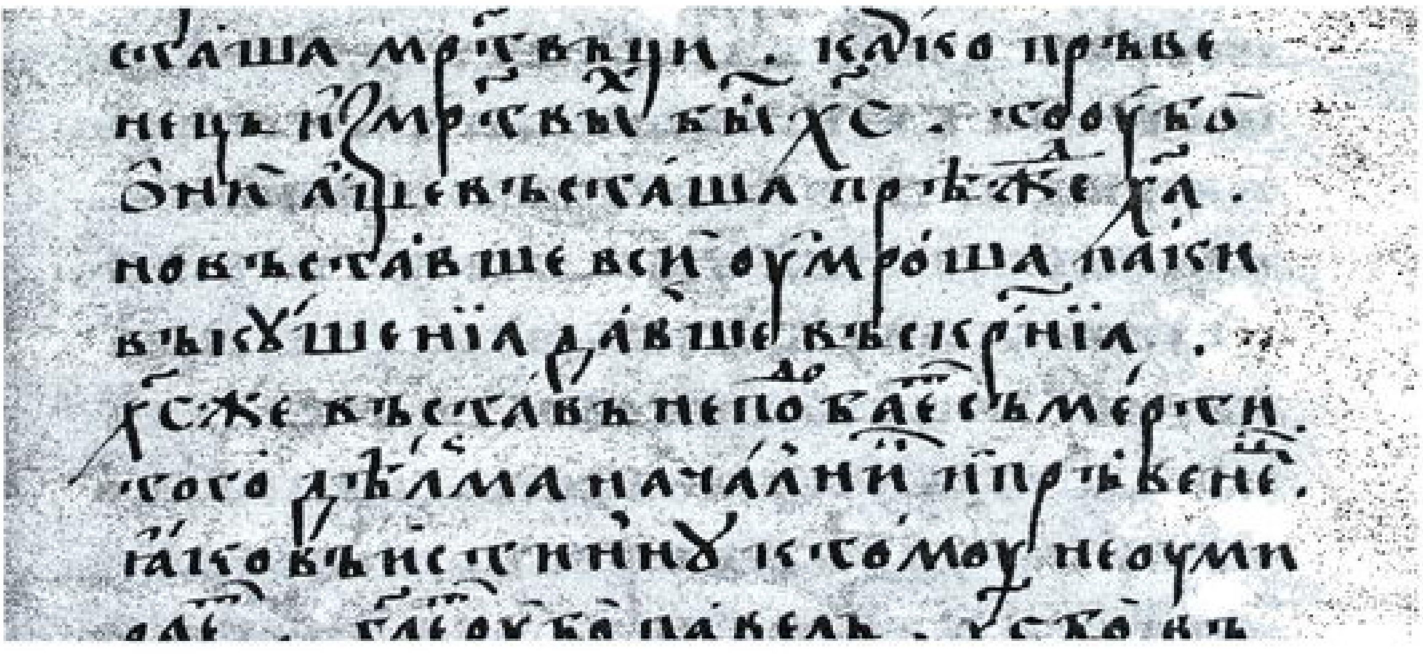
104. Збірник полемічний. 90-ті роки XVI ст. [до 1596 р.]. Ф. 303, № 119 (продовження). роки XVI ст. [до 1596 р.]. Ф. 303, № 119 (продовження).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 160).

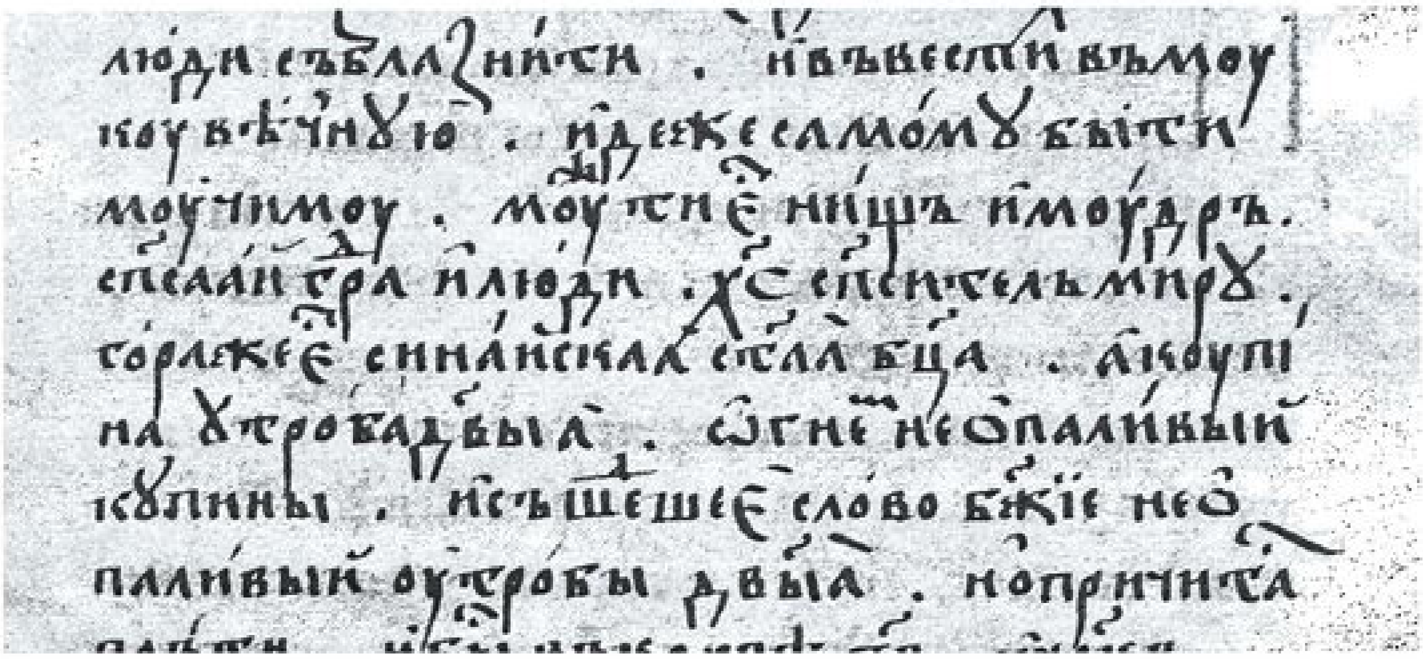

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 180).

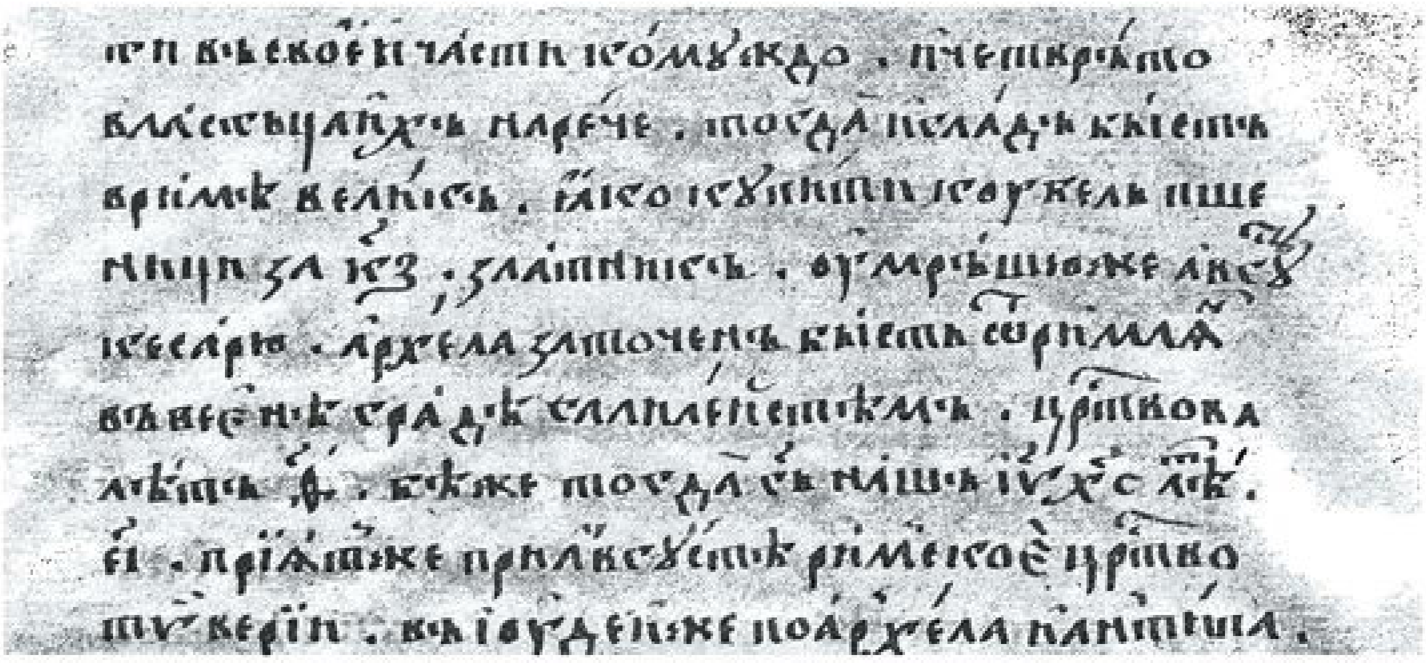

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 9 (арк. 194).

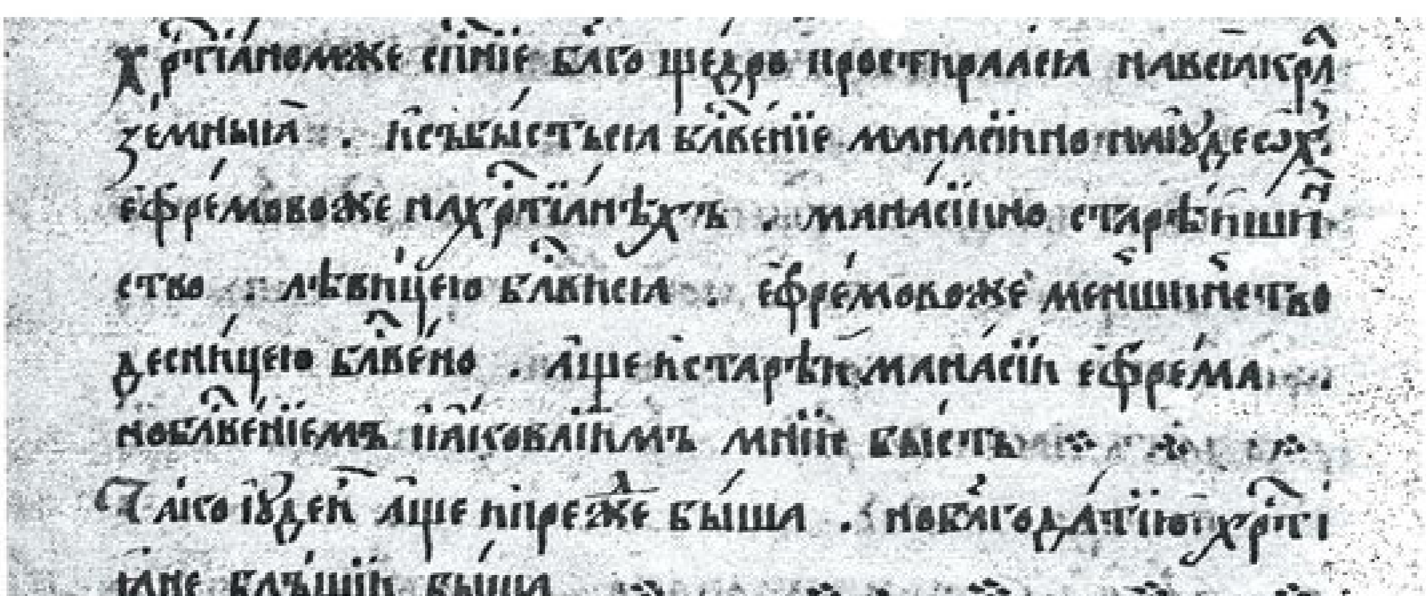
104. Збірник полемічний. 90-ті роки XVI ст. [до 1596 р.]. Ф. 303, № 119 (продовження).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 10 (арк. 201).

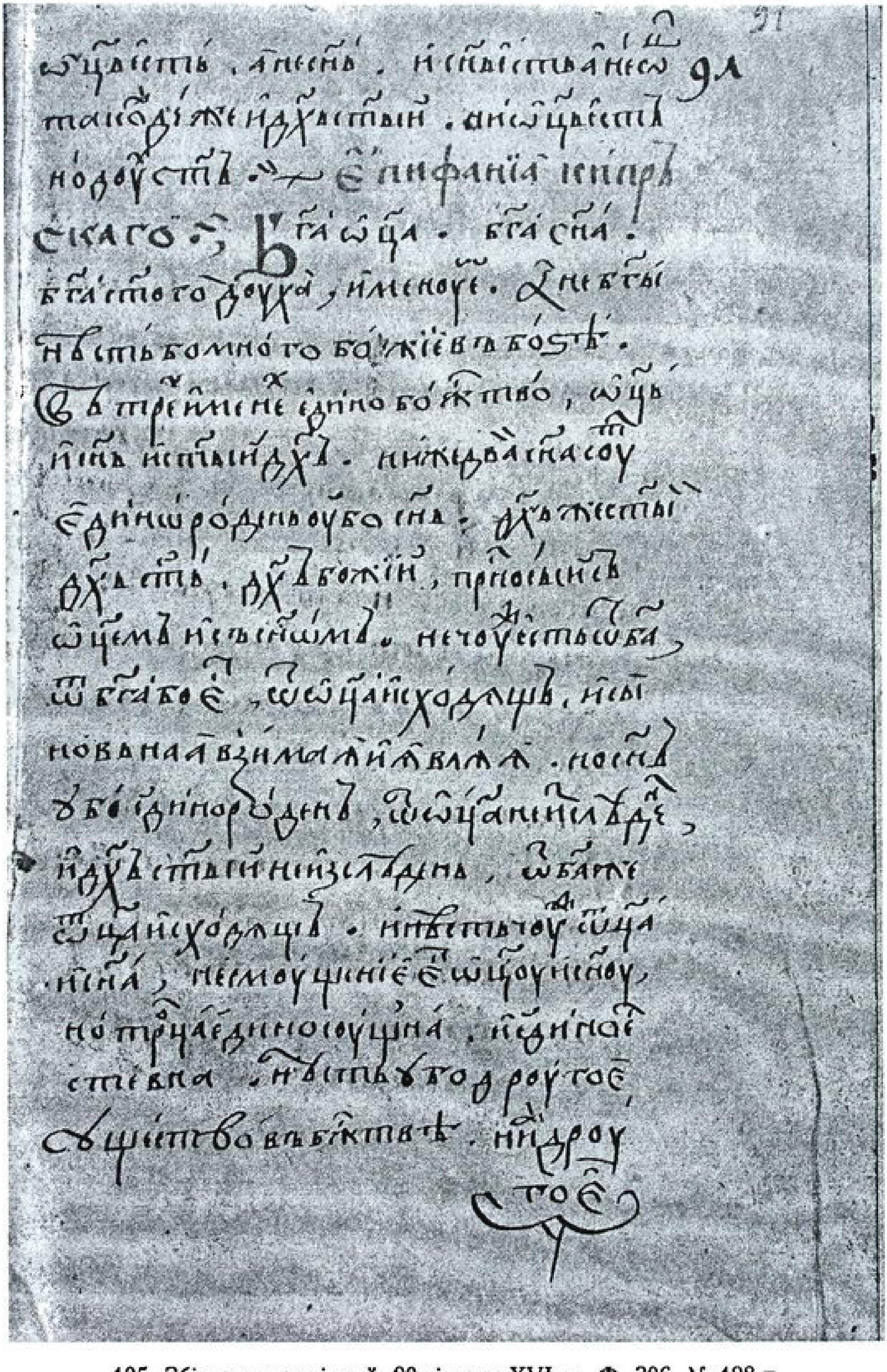

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 11 (арк. 290).

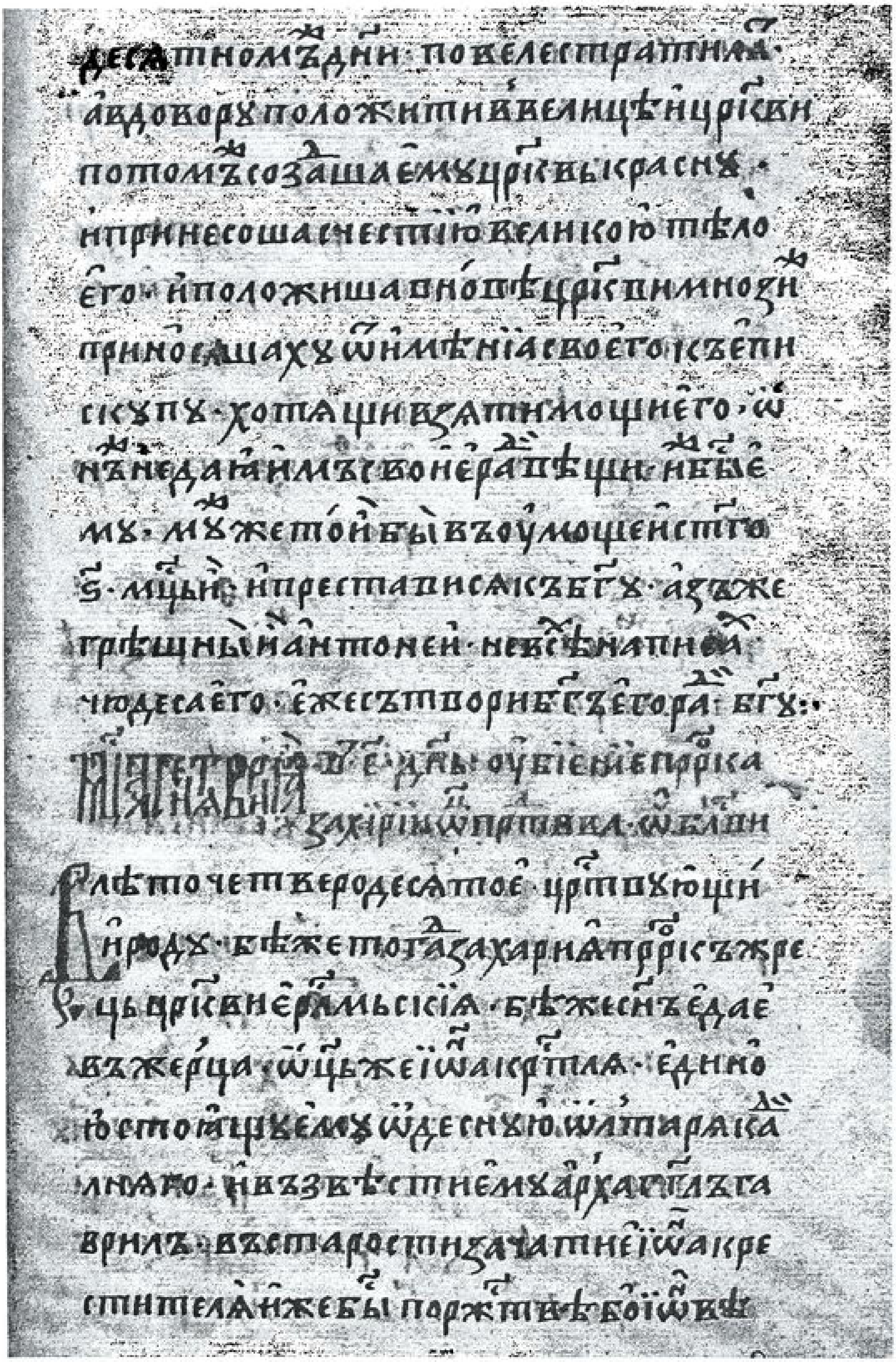

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 12 (арк. 215).

104. Збірник полемічний. 90-ті роки XVI ст. [до 1596 р.]. Ф. 303, № 119 (закінчення).

105. Збірник полемічний. 90-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 198 п.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 91).

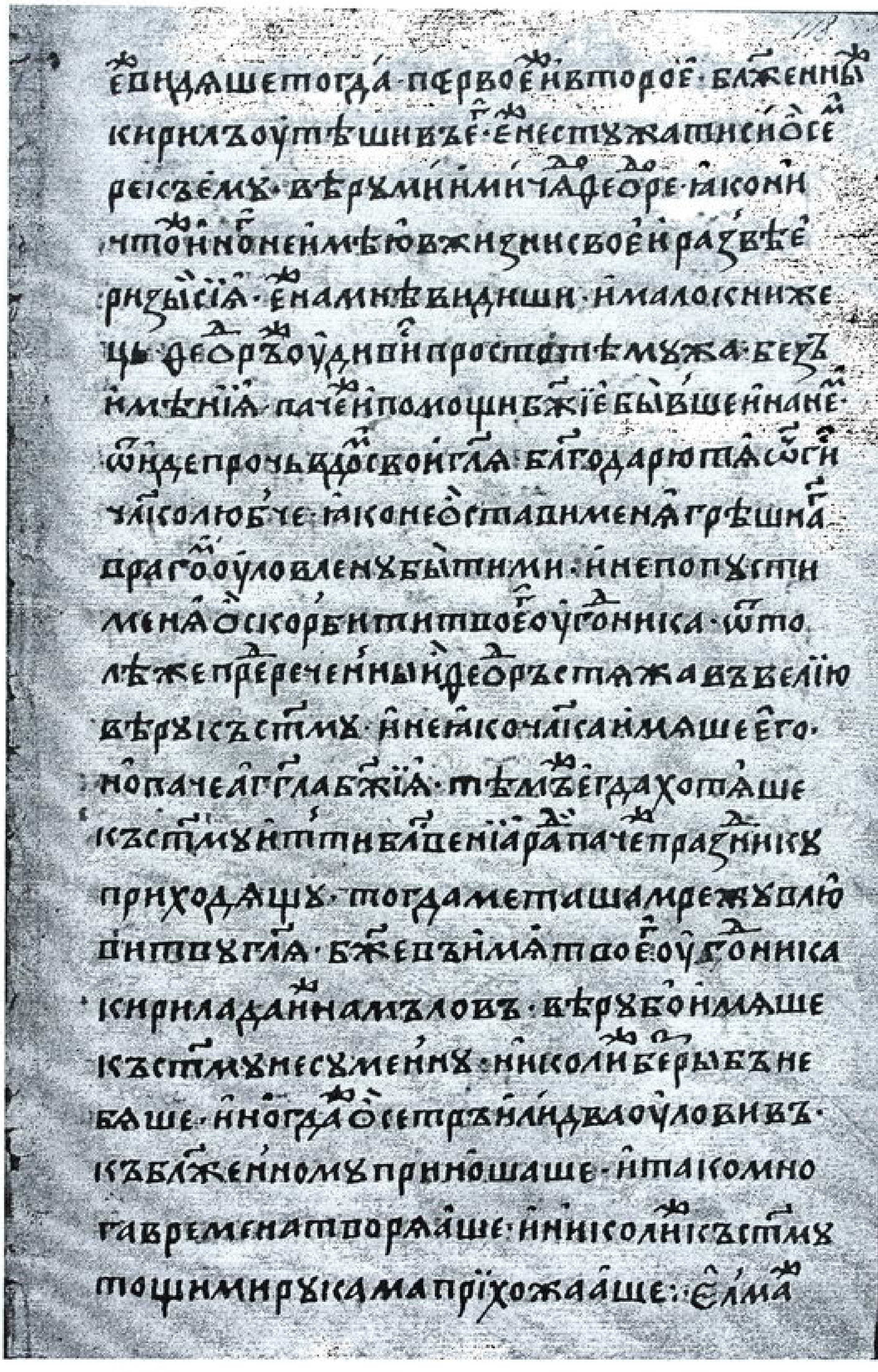

десѧтномъ дни. повелѣ стратилатъ
а въ дворѣ положити в велицѣи цркви
потомъ создаша емꙋ црквь красну.
и принесоша с честию великою тѣло
его. и положиша в нои в цркви и мнози
приносѧщахꙋ ѿ имѣниа своего епи
скꙋпꙋ. хотѧщи взѧти мощи его. ѡ
нъ не даѧше имъ. бо не рапѣщи. не бѣ е
мꙋ. мꙋже то и бы въ оумощеи стго
ѕ. мцѧ. и преста писаѧ съ бгꙋ. а азъ же
грѣшныи антонеи. не всѣ написах
чюдеса его. еже есть твори бгъ его ради бгꙋ:

[illegible] в е. днь оубиение прорка
захаріи ѿ пртива. ѿ ... и

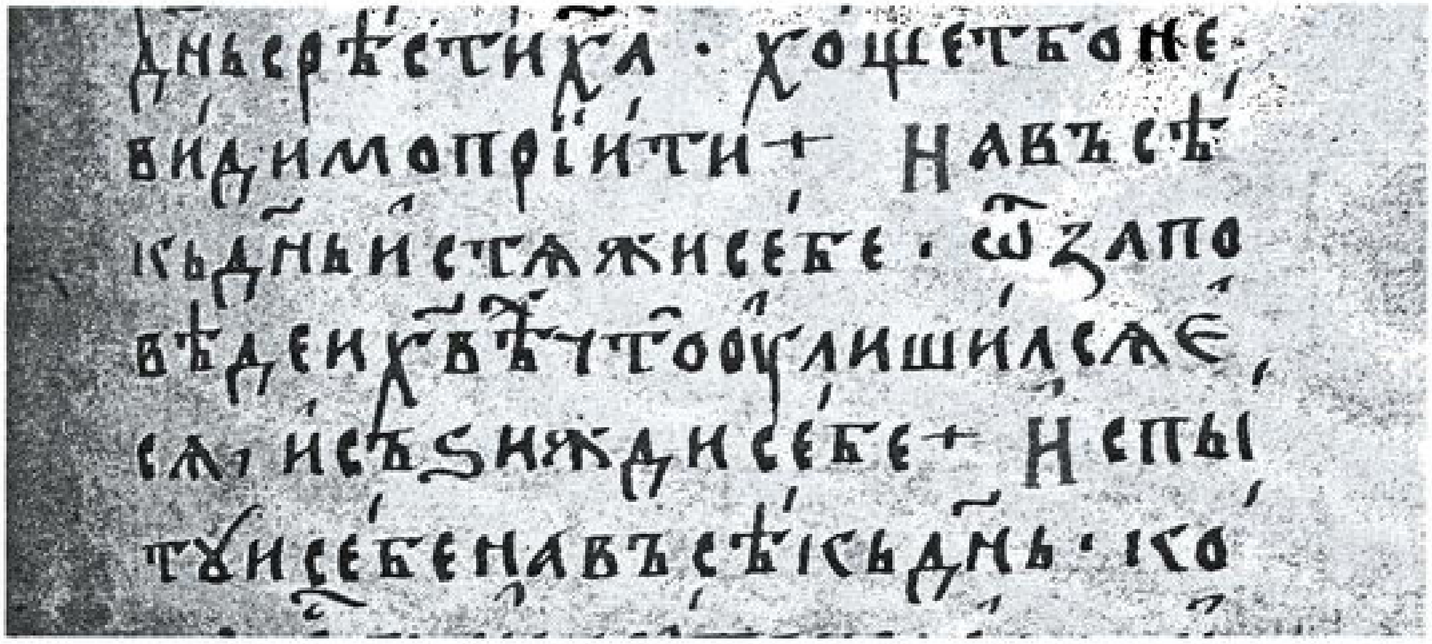
В лѣто четверодесѧтное црствꙋющи
ирода. бѣ же тогда захариа прорк жре
ць црквне ерслмьсціа. бѣ же сынъ едае
в жерца. ѿць же иѡана кртла. едино
ю стоѧщꙋ емꙋ ѿ деснꙋю ѡлтарѧ кади
лнаго. и възвѣсти емꙋ архагглъ га
врилъ. въ старости зачати неи ѡ кре
стителѧ иже бы пор... боі ѡ вѣ

106. Збірник слів і житій. Остання чверть XVI ст. Ф. 302, № 27.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 9).

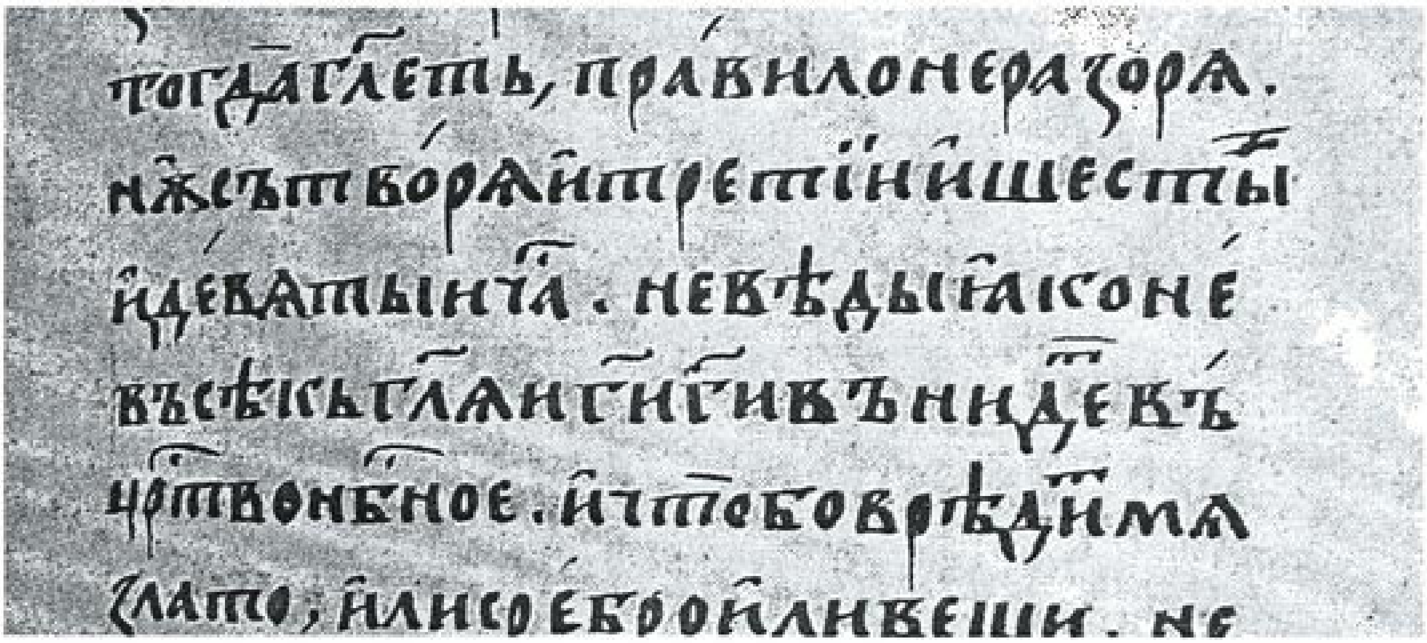
єпидашетогда·первоєивтороє·блаженны
кирилъоутѣшивъ е·єнестꙋжатисиѡсе
реісземъ·вѣрꙋмнимичадѳеоре·ꙗкони
чтоинонеимѣювжизнисвоеиразвѣе
ризысїа·єнамнѣвидиши·ималоіснижє
ць·ѳеоръоубогиипростатѣмꙋжа·безъ
имѣнїа·пачеипомощибжїебывшеинанє·
ѿидепрочьвдосвоиглаа·благодарютаѡсгн
члкіолюбче·ꙗконеѡставименаагрѣшна
врагооуловленꙋбытимми·инепопꙋсти
менаѡскорбититвоеоугониска·ѿто
лѣжепререченныиѳеоръстажавъвелію
вѣрꙋкъстмꙋ·инеꙗкочлкаимашеєго·
нопачеаггламбжїа·тѣмъегдахотяше
къстмꙋититиблгденїараапачепразникꙋ
приходащꙋ·тогдаметашамрежꙋволю
итиꙋглаа·бжеизъимаатвоеоугониска
кириладанинамъловъ·вѣрꙋбоимаше
къстмꙋнесꙋменнꙋ·иникольберыбъне
баше·инограаѡсетривлидваоуловивъ·
къблаженномꙋприношаше·итакомно
гавременатворяаше·иникольнікъстмꙋ
тощимирꙋкамаприхожааще:єлма

107. Збірник слів і житій. Остання чверть XVI ст. Ф. 302, № 28.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 118).

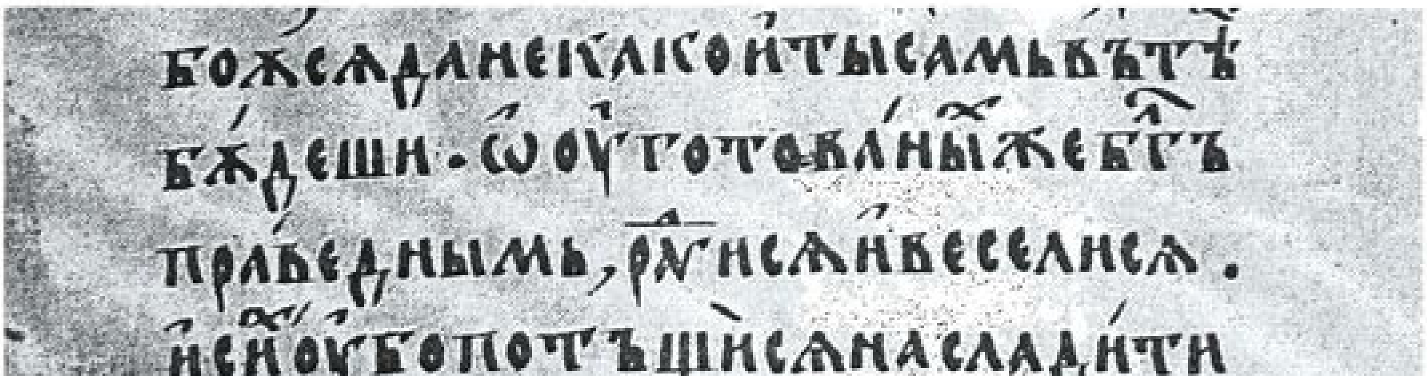
дньврѣстиха · хощетбоне·
видимопріити+ навъсѣ
ксьдньистажисебе · ѿзапо
вѣдеихъвъчтооулишилсѧе
сѧ, исъѕиждисебе+ испы
тъисебенавъсѣксьднь · ко

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 7).

тогдаглетъ, правилонеразора.
нжесътворайтретіинишесты
идеватынта · невѣдыіаконе
въсѣксьглаигигивънидевъ
чтвонѣное · ичтобовредима
злато; илисоебоойлнвеши. не

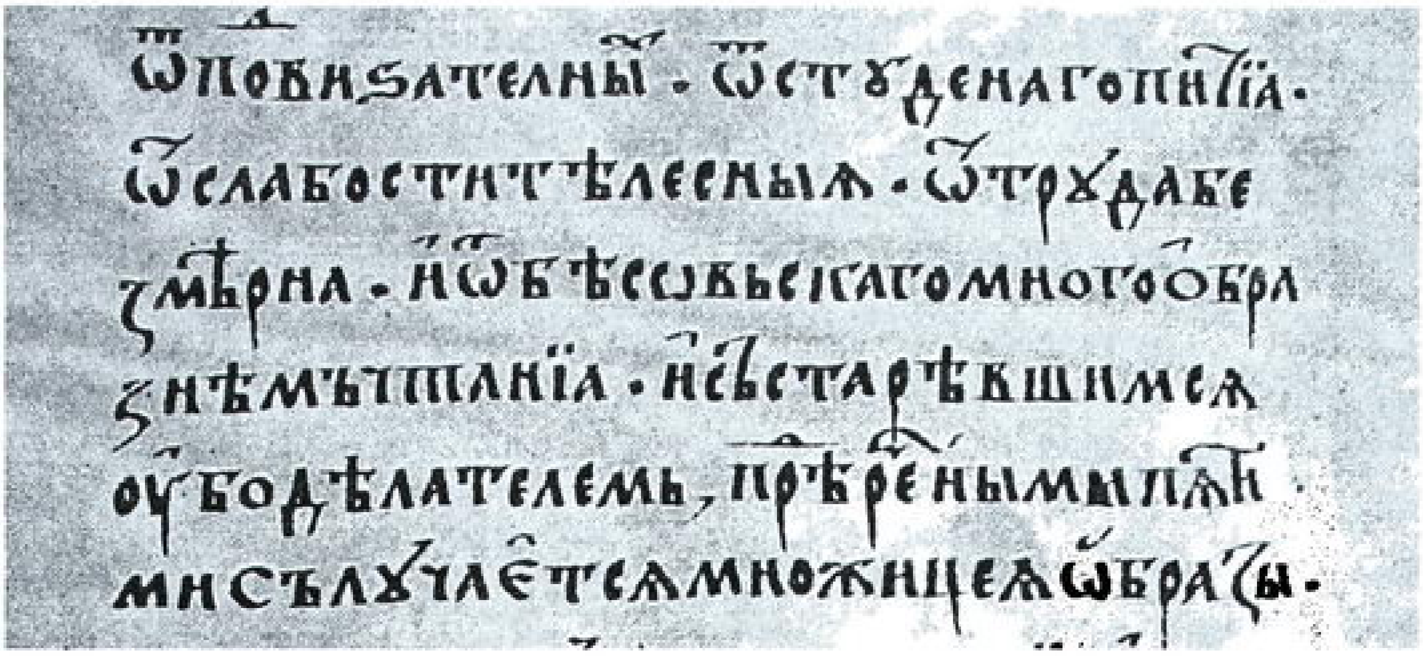
Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 25).

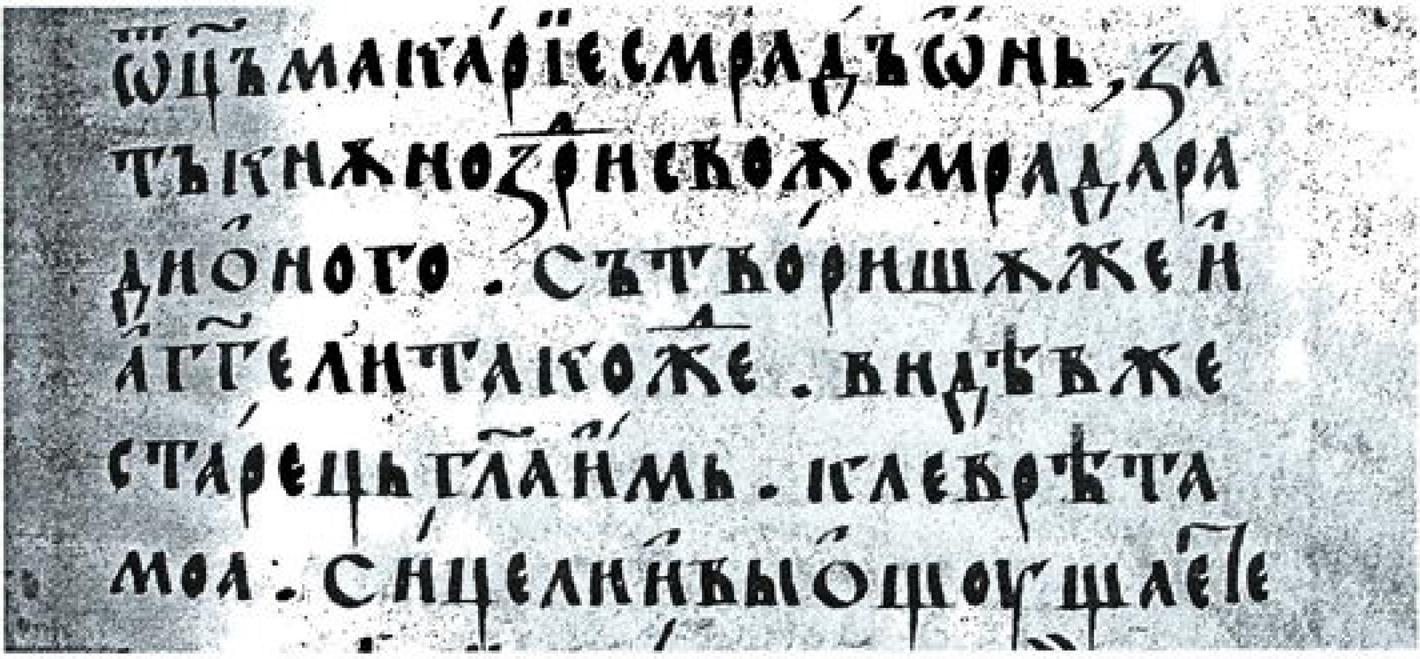
божесмдаиеклисоитысамьвътѣ
бждеши · ѿоуготованыжебгъ
праведнымъ, рнисмивеселиес.
исиоубопотъщисанасладити
са, ѿнеѣжженизбавитиса:·
глюдинезабждинниколиже · илив

Півустав XVI ст. Почерк № 3 (арк. 59).

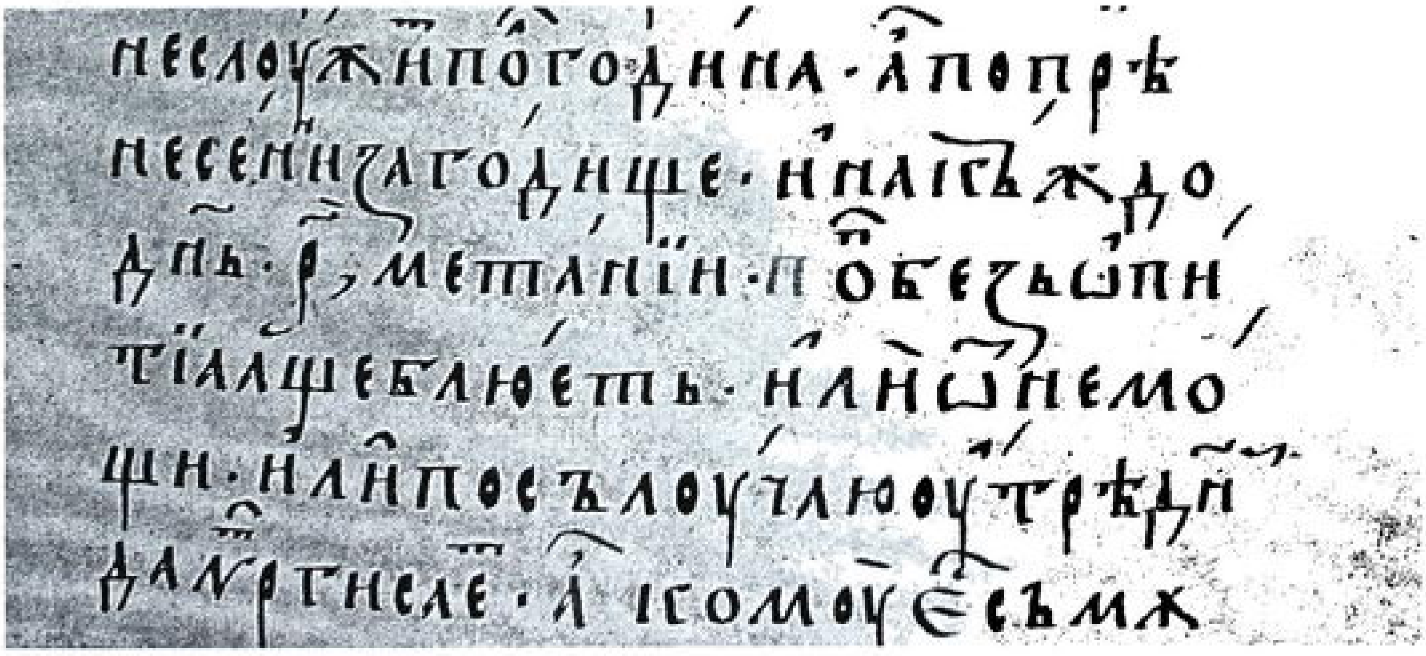
108. Збірник слів та повчань з додатковими статтями. 1561 р.
Ф. 313, № 47 (початок).

Півустав XVI ст. Почерк № 4 (арк. 67).

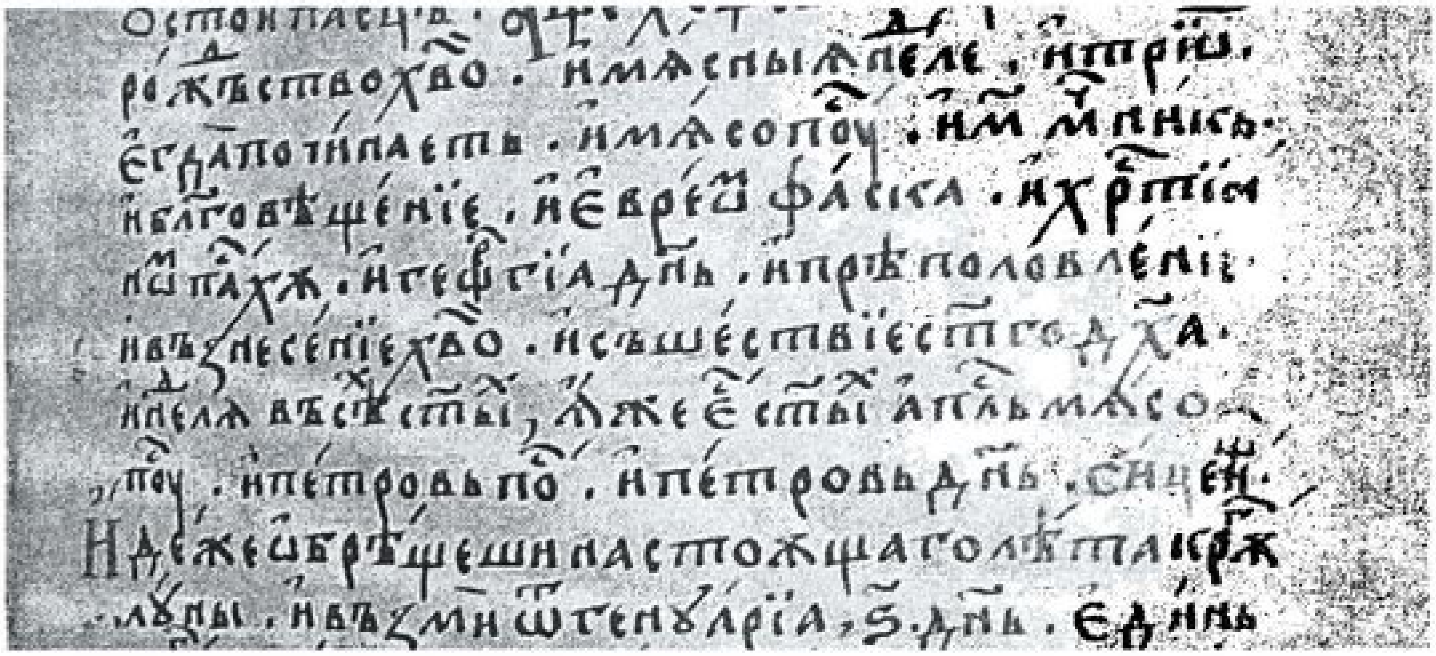

Півустав XVI ст. Почерк № 5 (арк. 80).

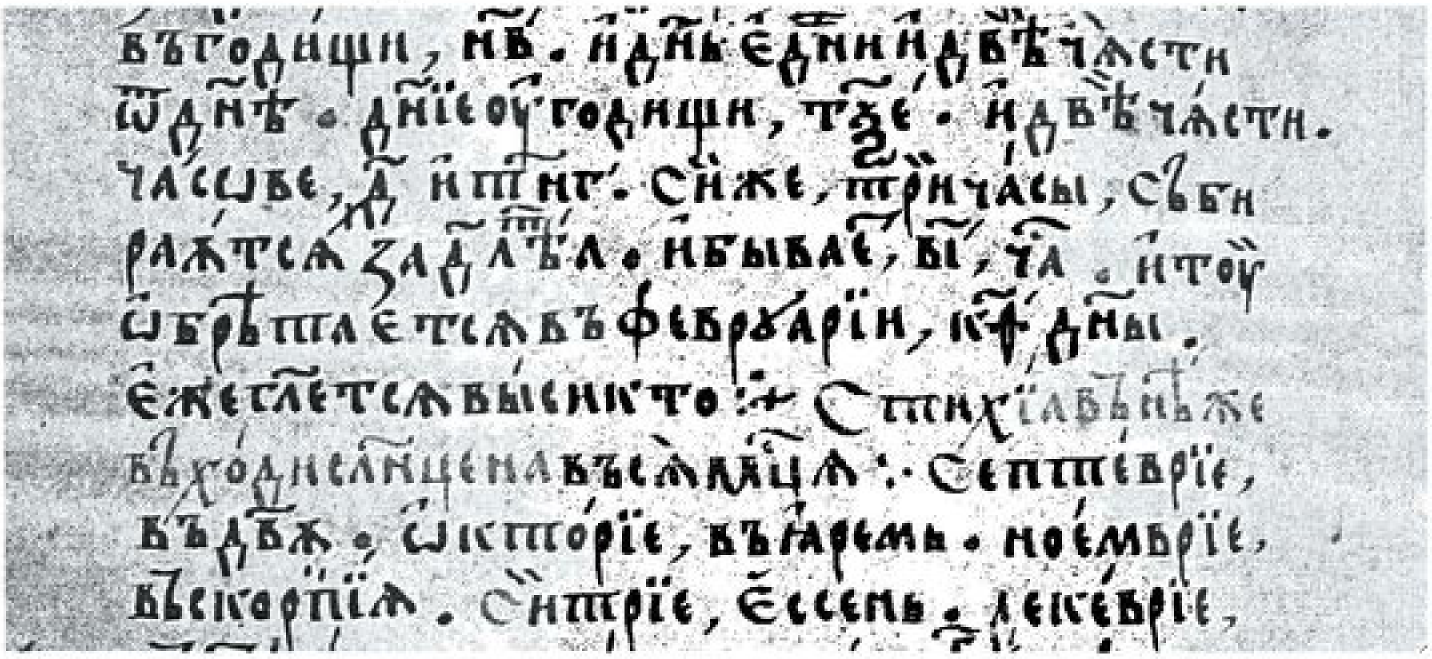

Півустав XVI ст. Почерк № 6 (арк. 102).

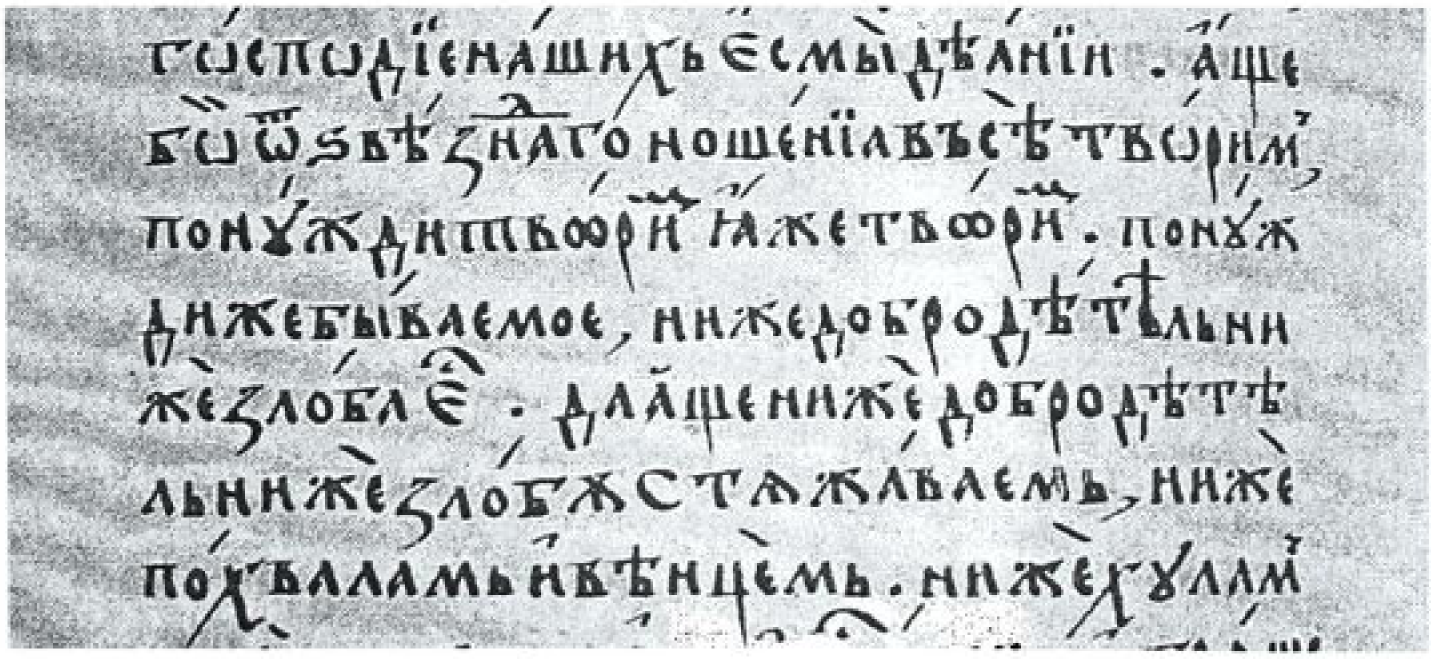
108. Збірник слів та повчань з додатковими статтями. 1561 р.
Ф. 313, № 47 (продовження).

Півустав XVI ст. Почерк № 7 (арк. 246).

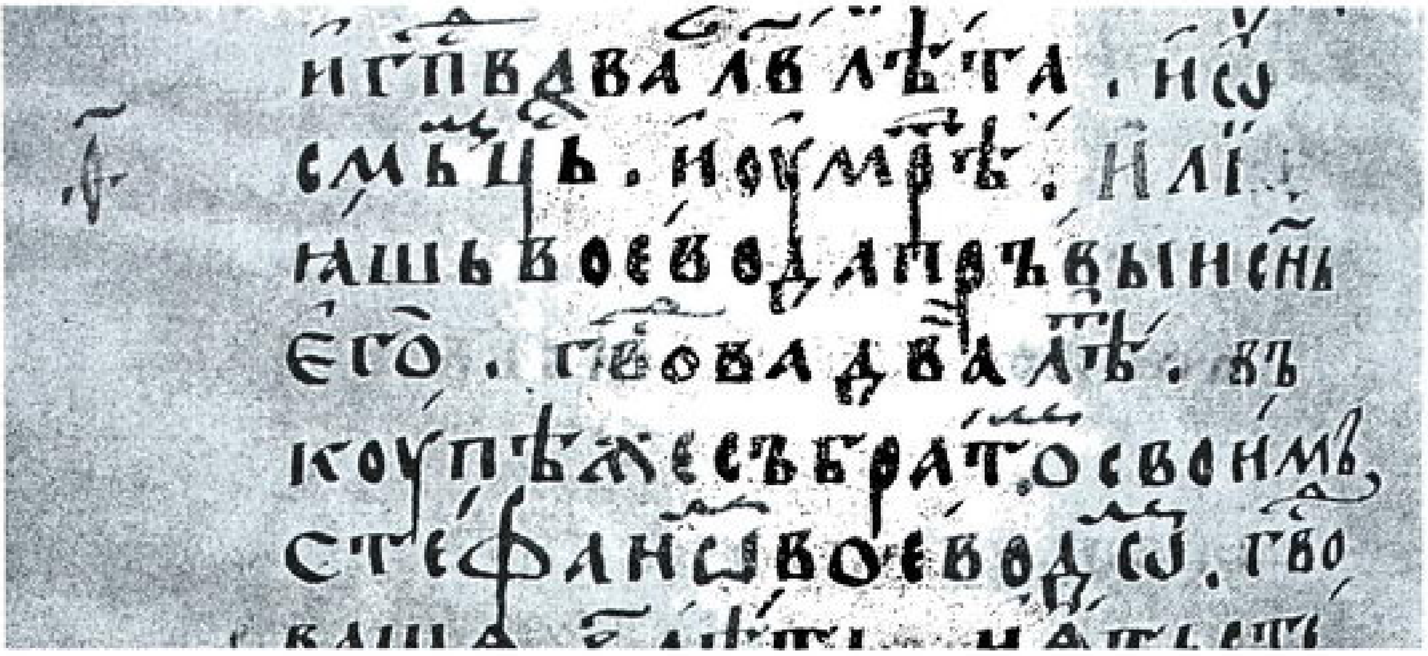

Півустав XVI ст. Почерк № 8 (арк. 247 зв.).

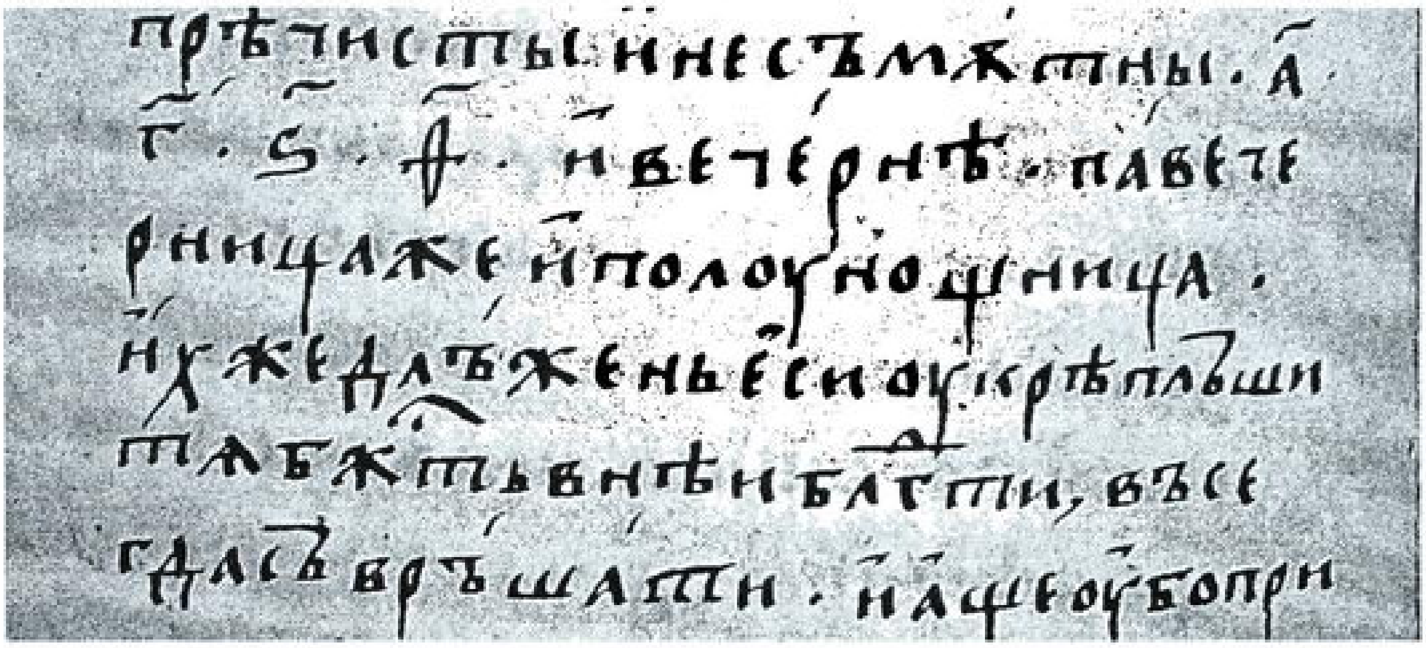

Півустав XVI ст. Почерк № 9 (арк. 251 зв.).

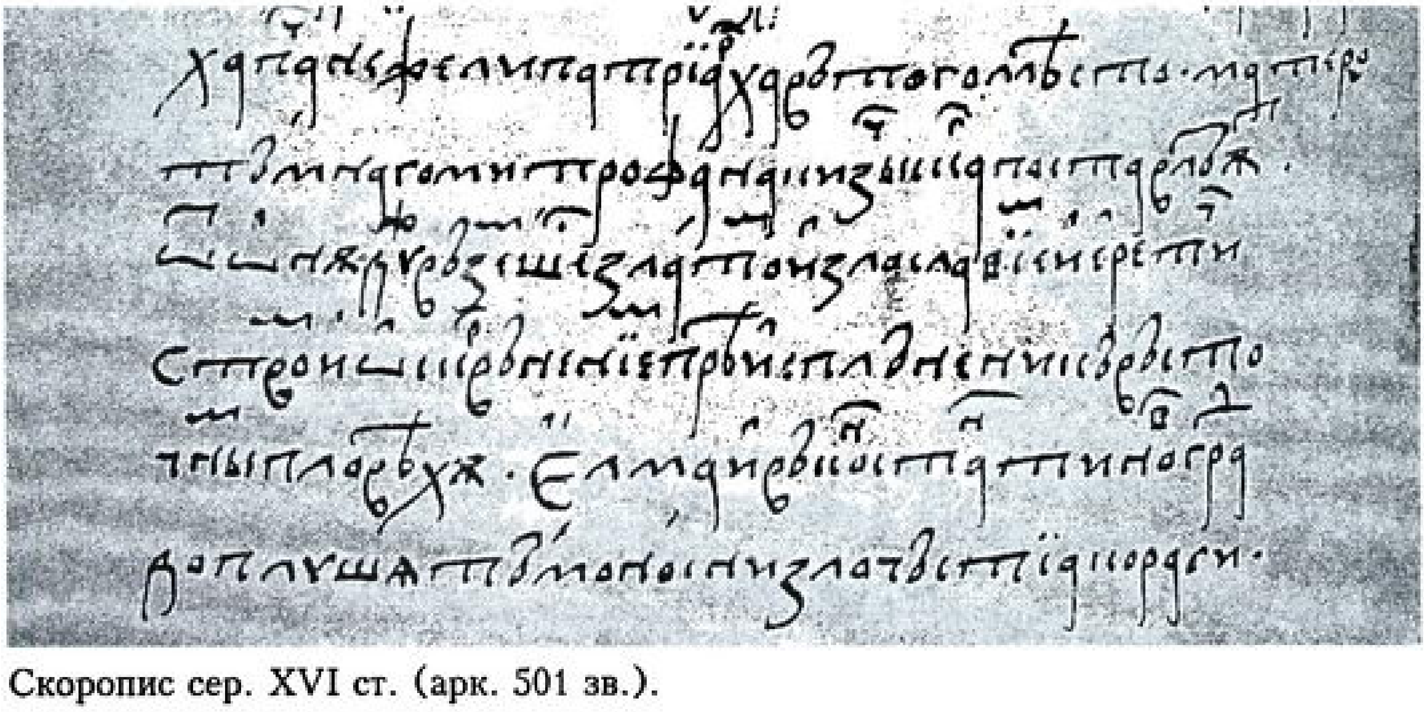
108. Збірник слів та повчань з додатковими статтями. 1561 р.
Ф. 313, № 47 (продовження).

Півустав XVI ст. Почерк № 10 (арк. 450 зв.)

Півустав XVI ст. Почерк № 11 (арк. 35 зв.).

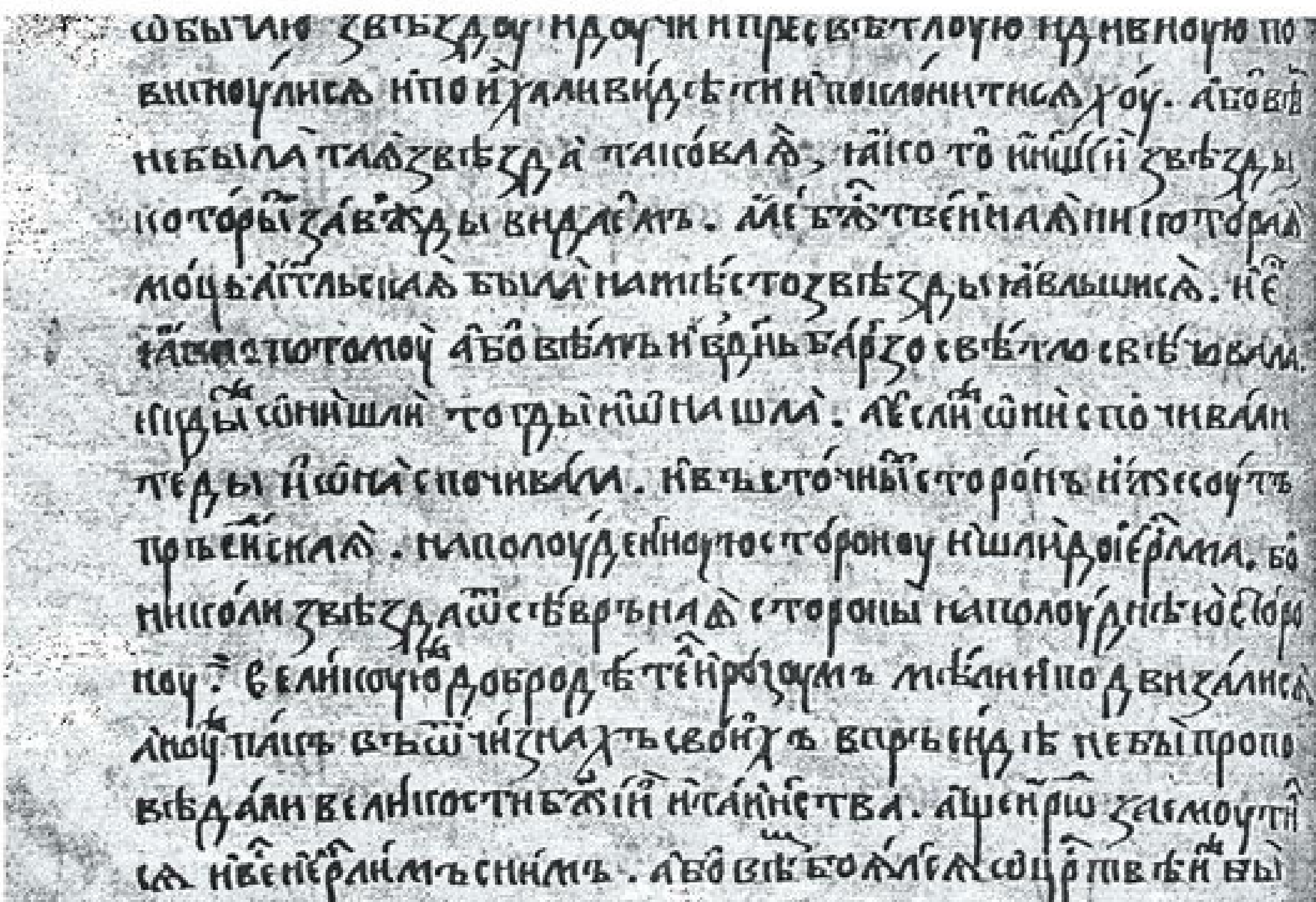

Скоропис сер. XVI ст. (арк. 501 зв.).

108. Збірник слів та повчань з додатковими статтями. 1561 р.
Ф. 313, № 47 (закінчення).

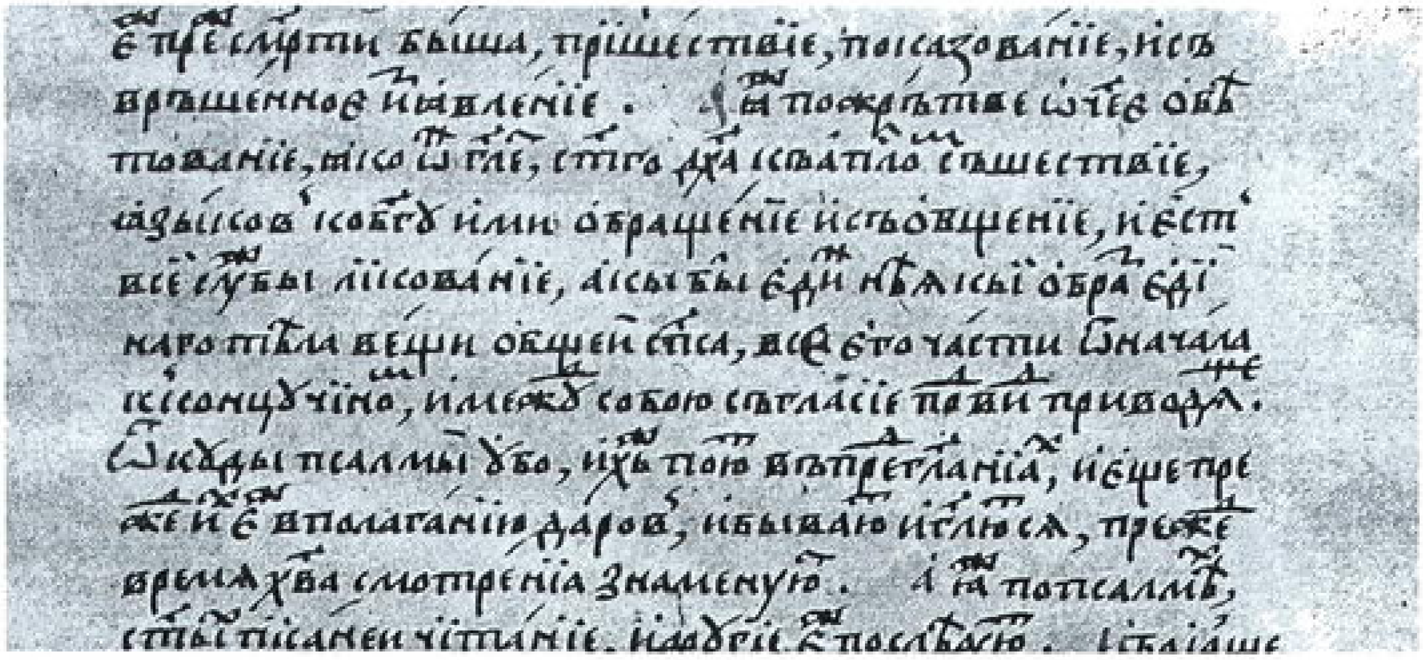

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 15).

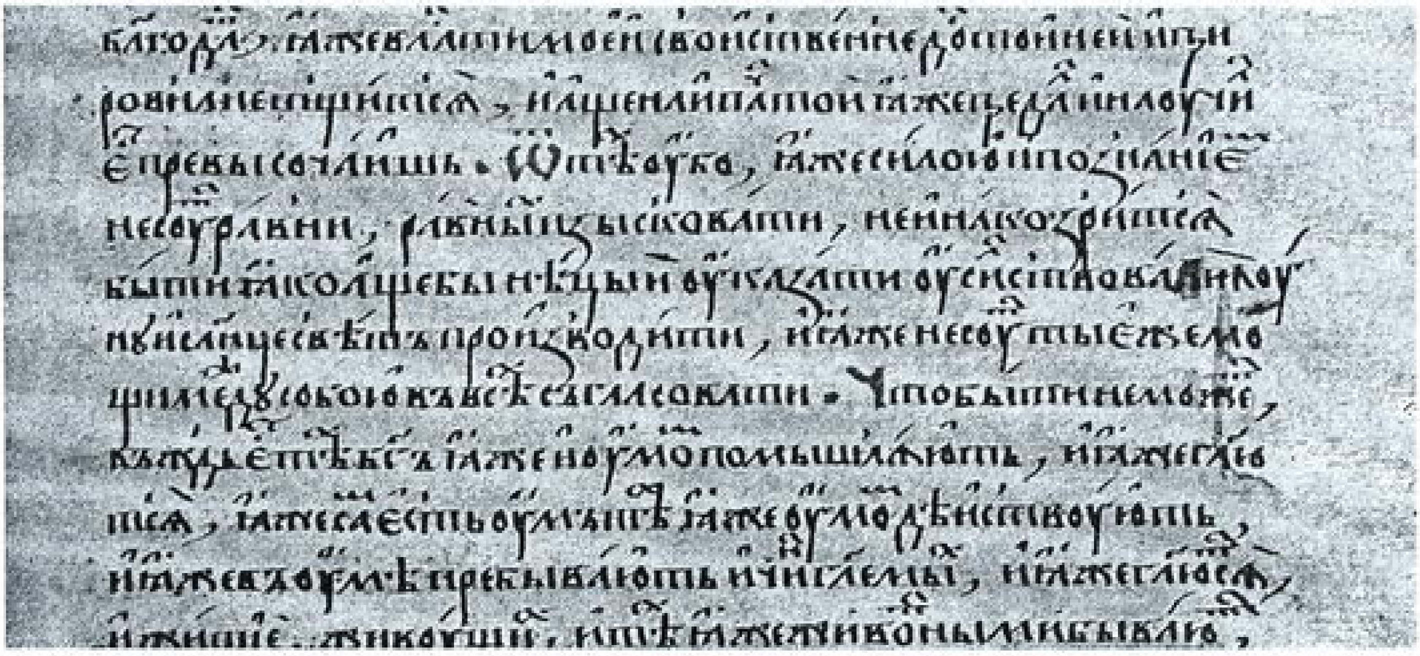

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 217).

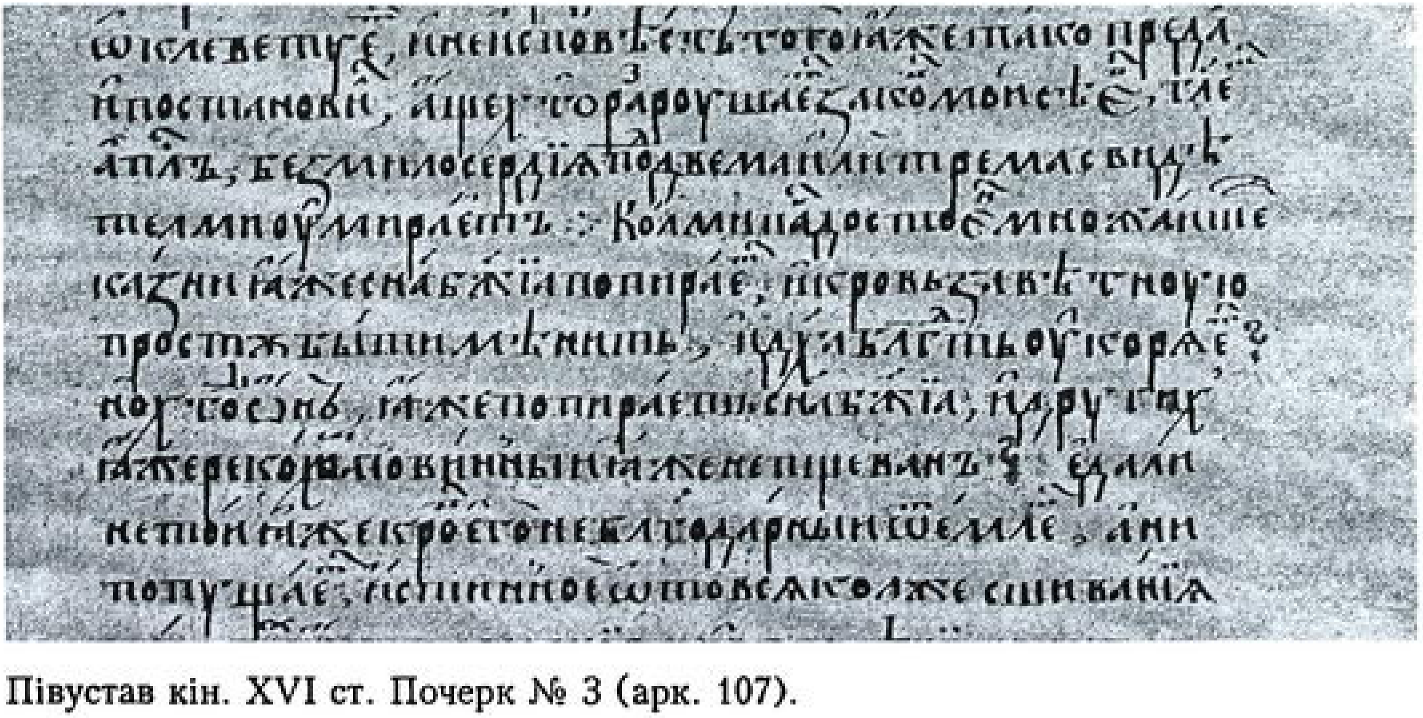
109. Збірник слів та повчань. 90-ті роки XVI ст. Ф. 313, № 16.

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 7).

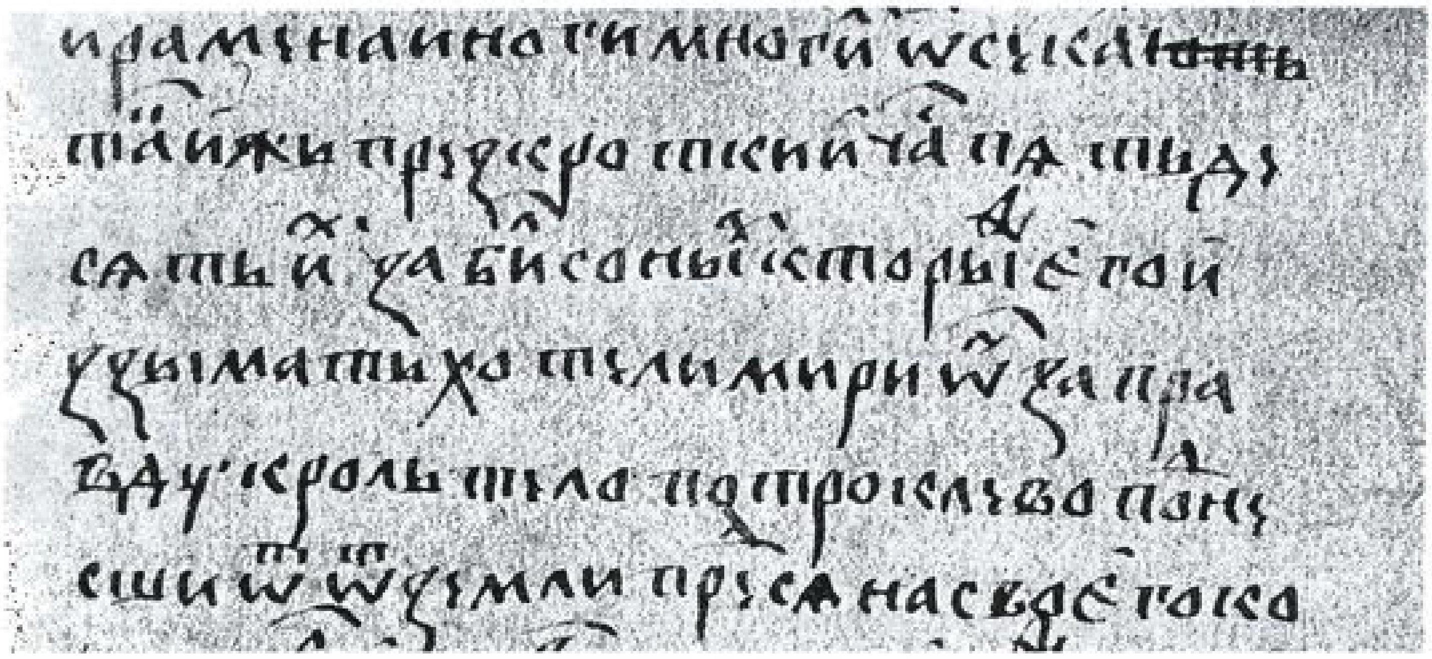

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 51).

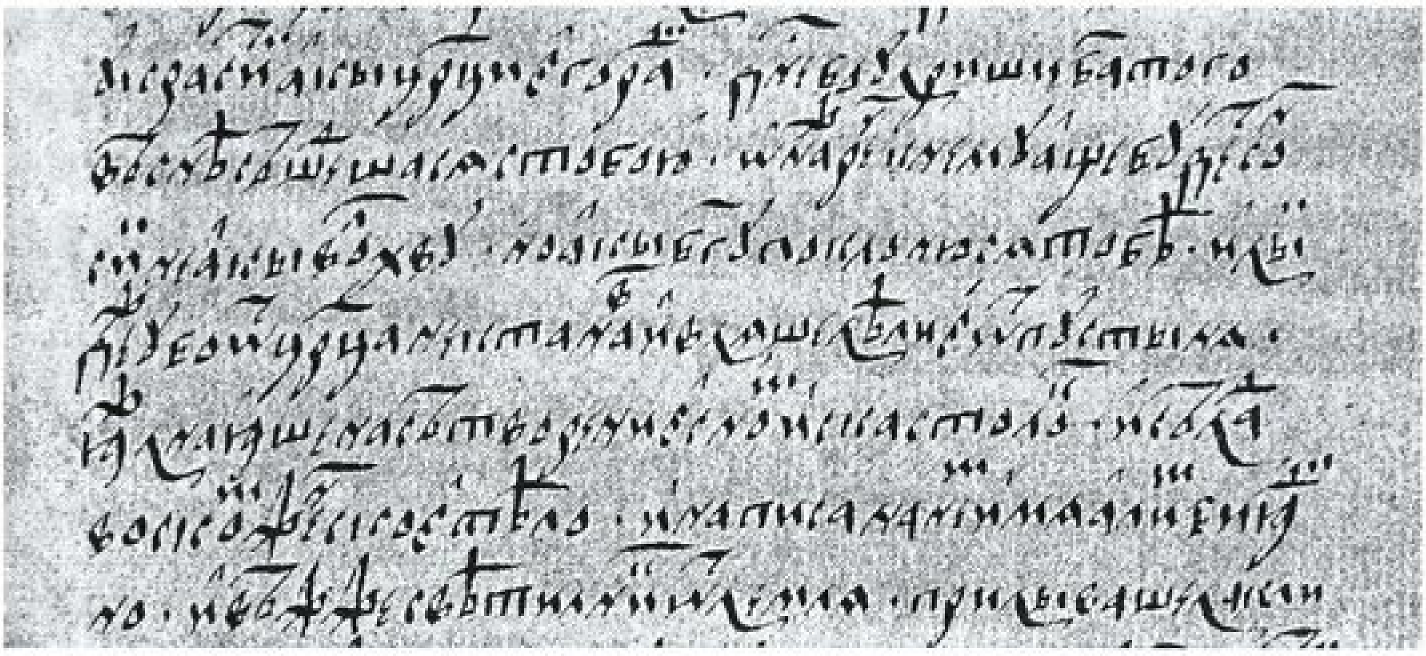

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 107).

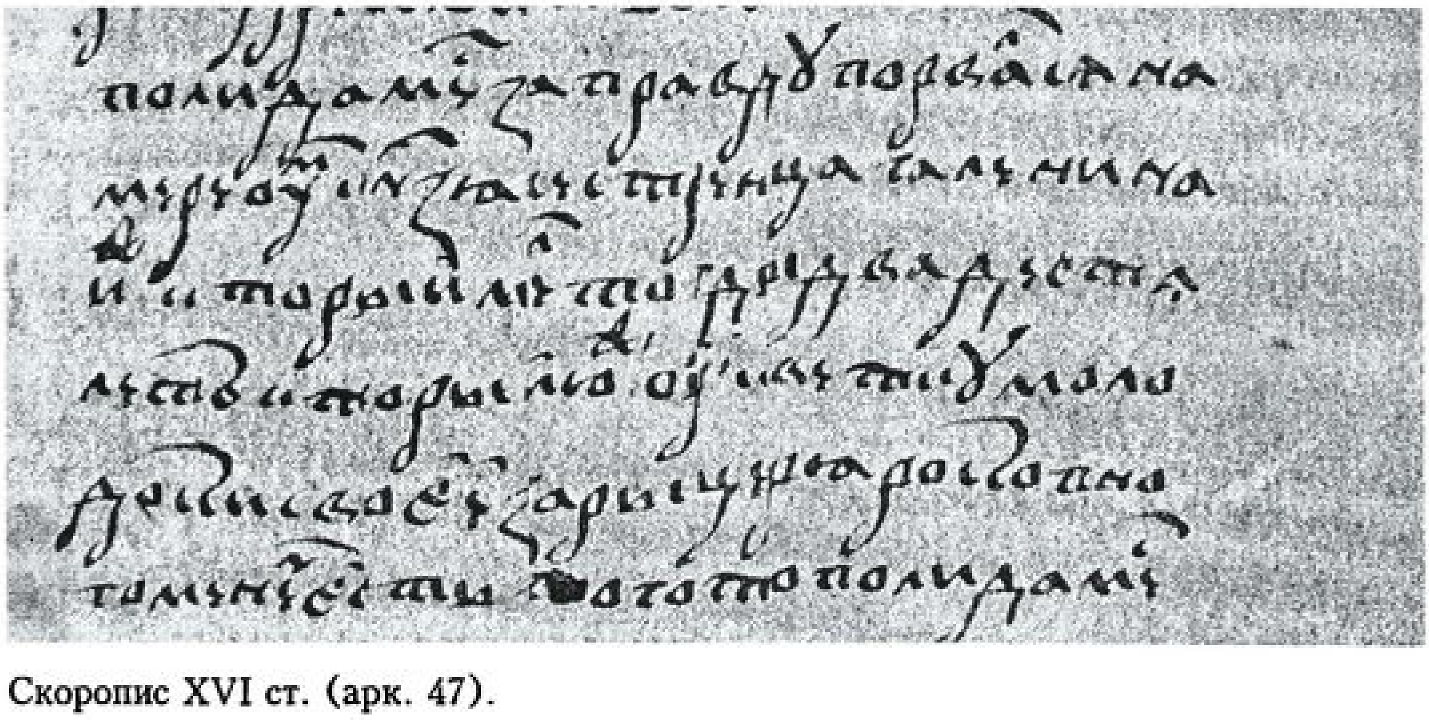
110. Збірник тлумачень на літургію. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 104.

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 42).

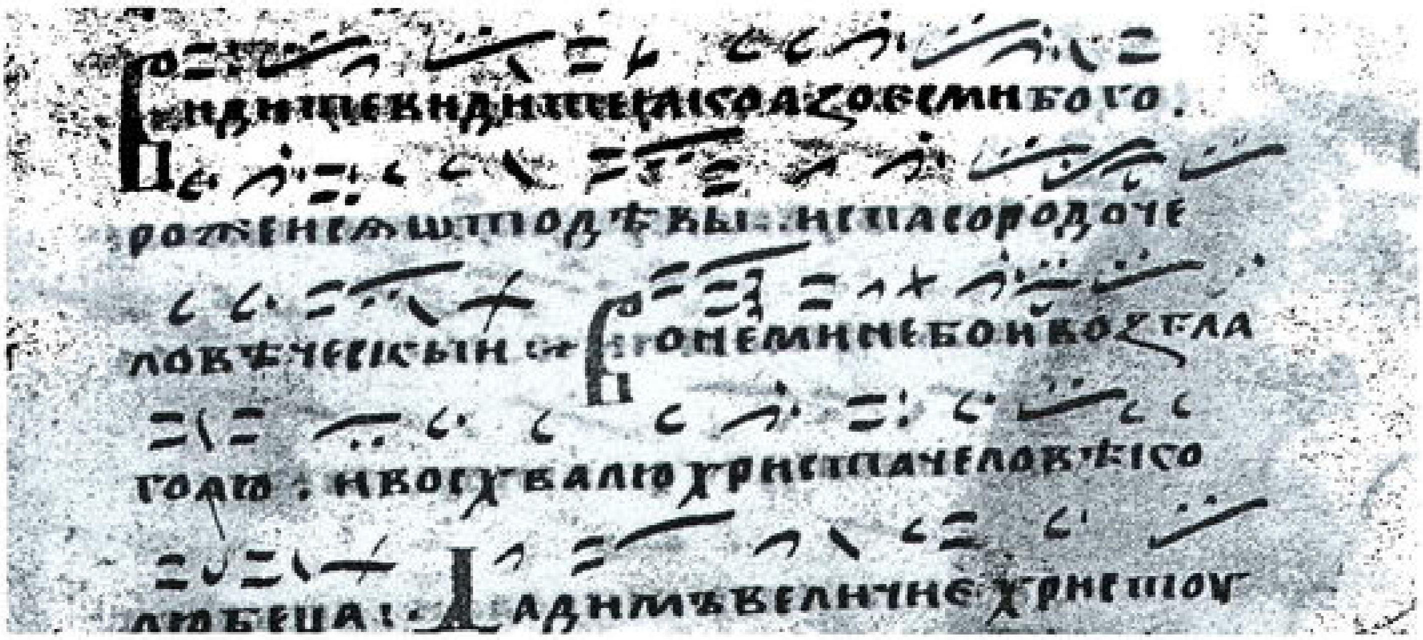

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 187).

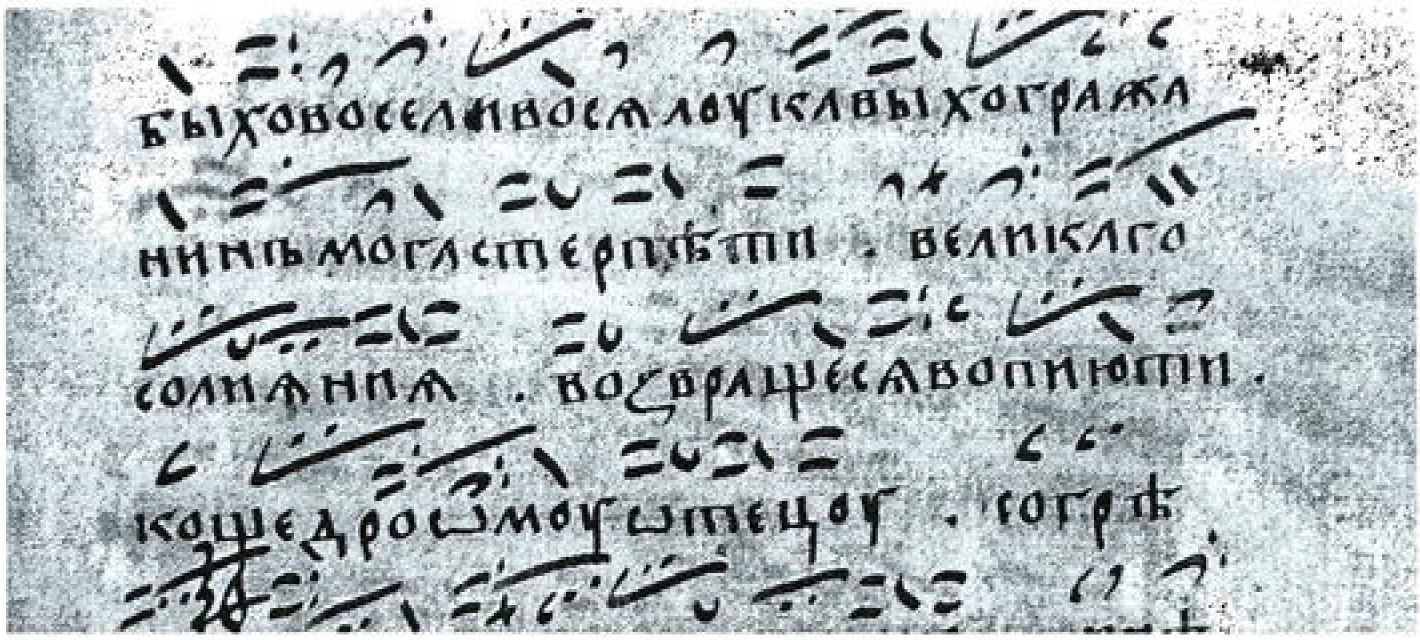

Скоропис XVI ст. (арк. 47).

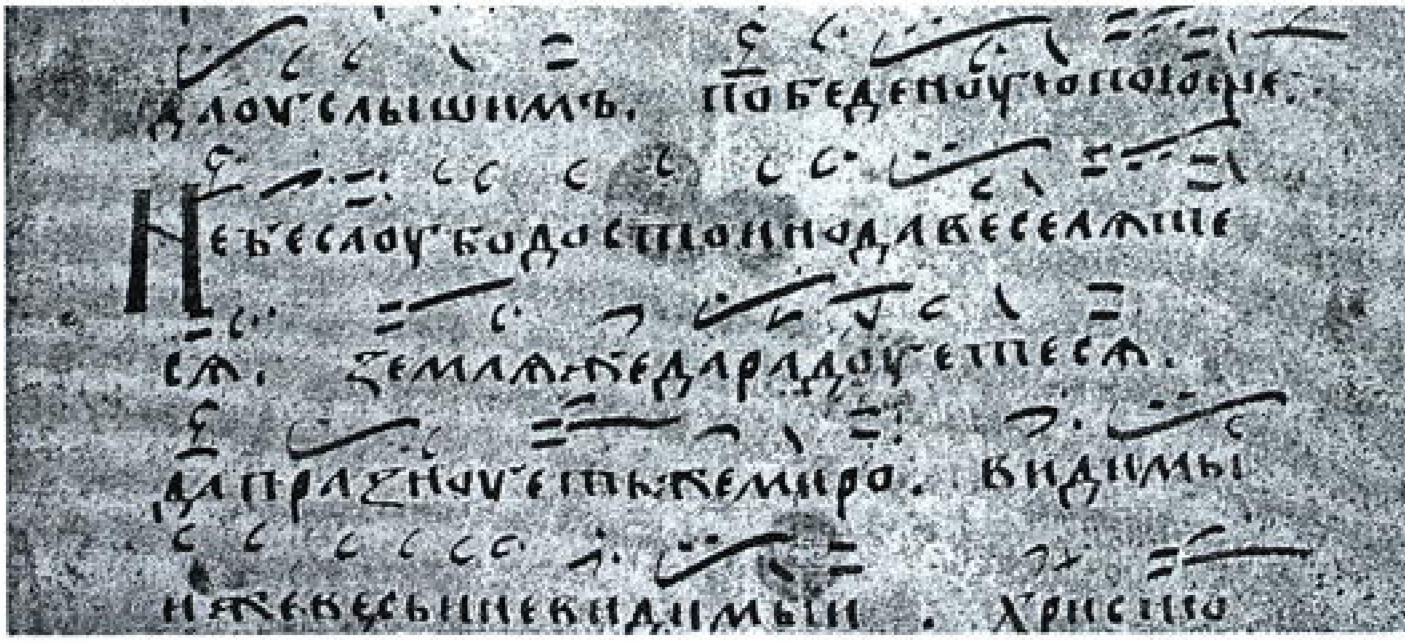
111. Хронографічний збірник. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 301, № 157 п.

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 38).

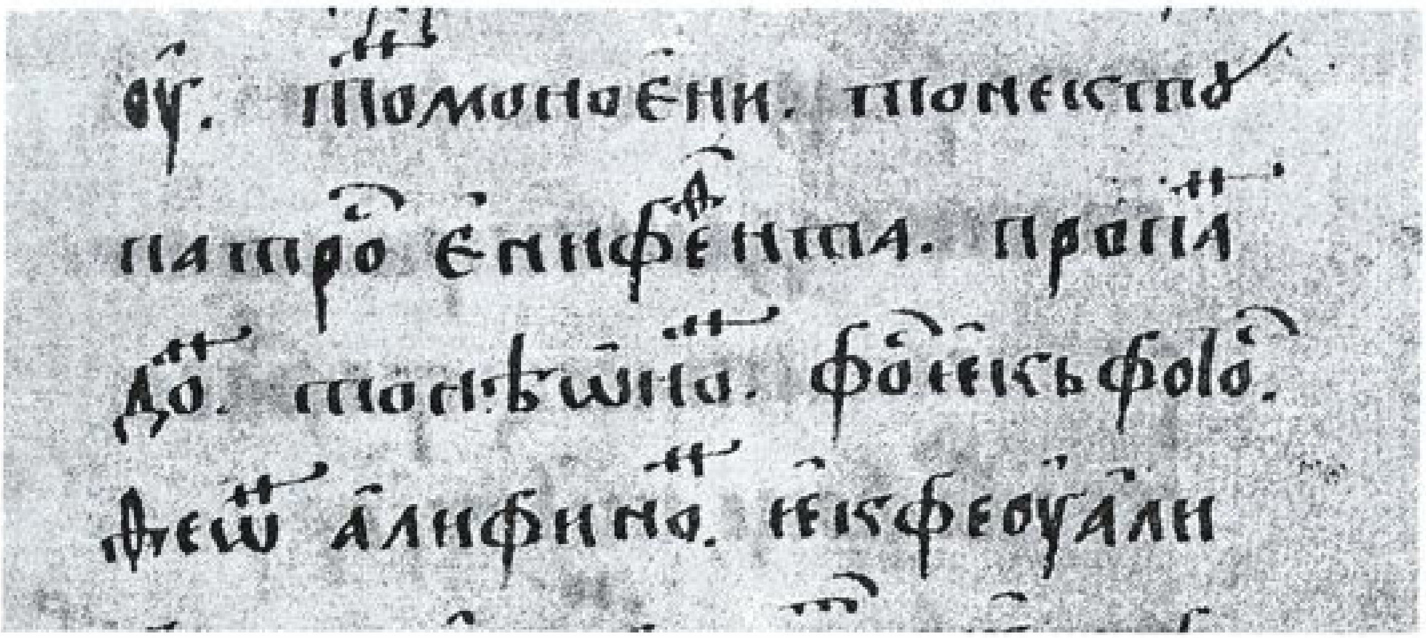

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 361).

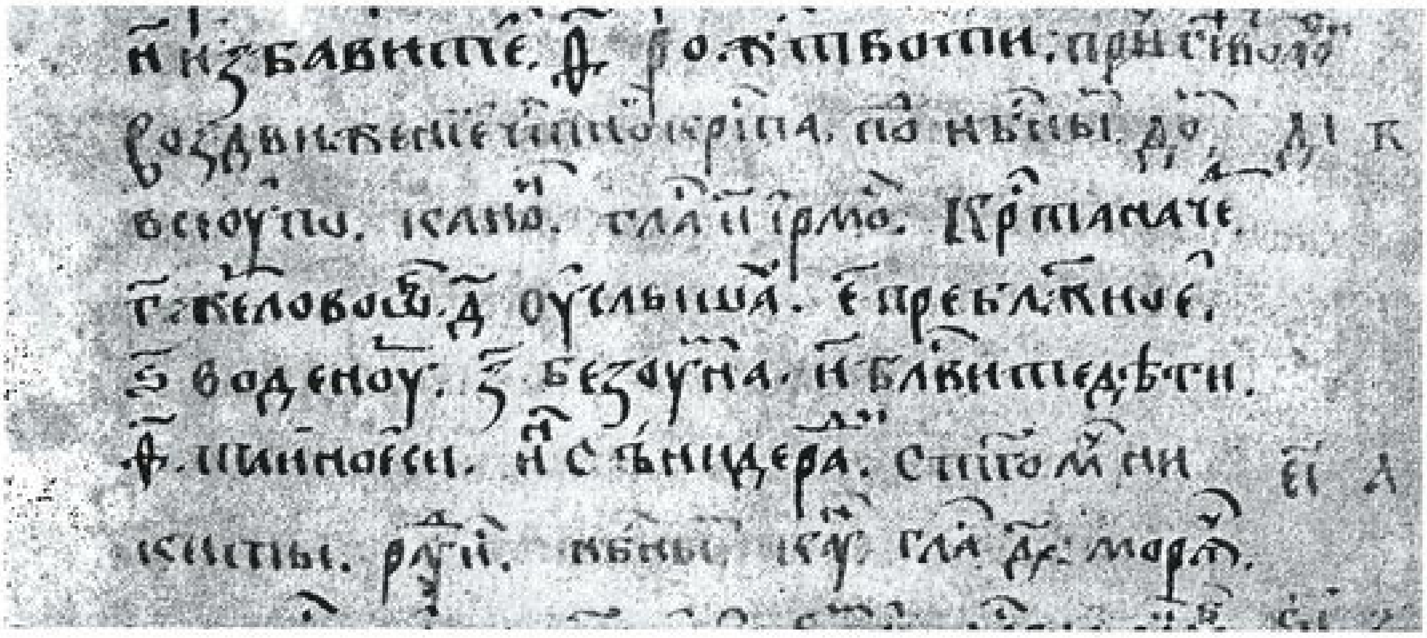

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 422).

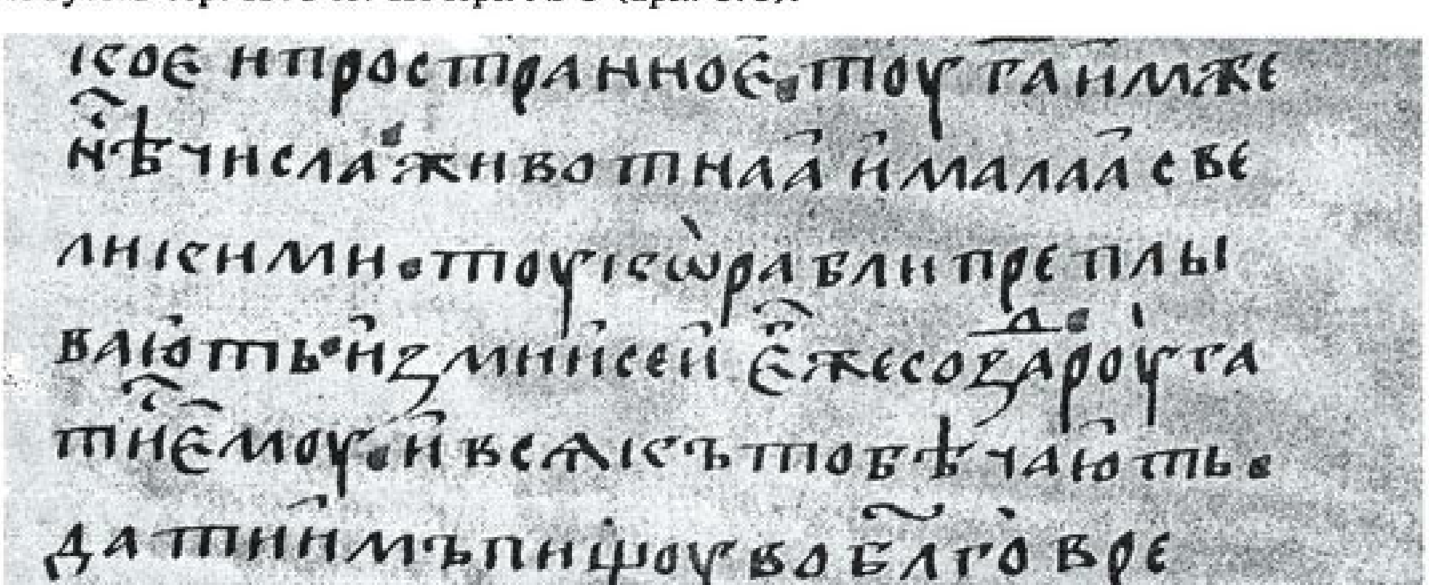
112. Збірник церковних піснеспівів на крюкових нотах. 40–60-ті роки XVI ст. Ф. 160, № 614 (початок).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 565).

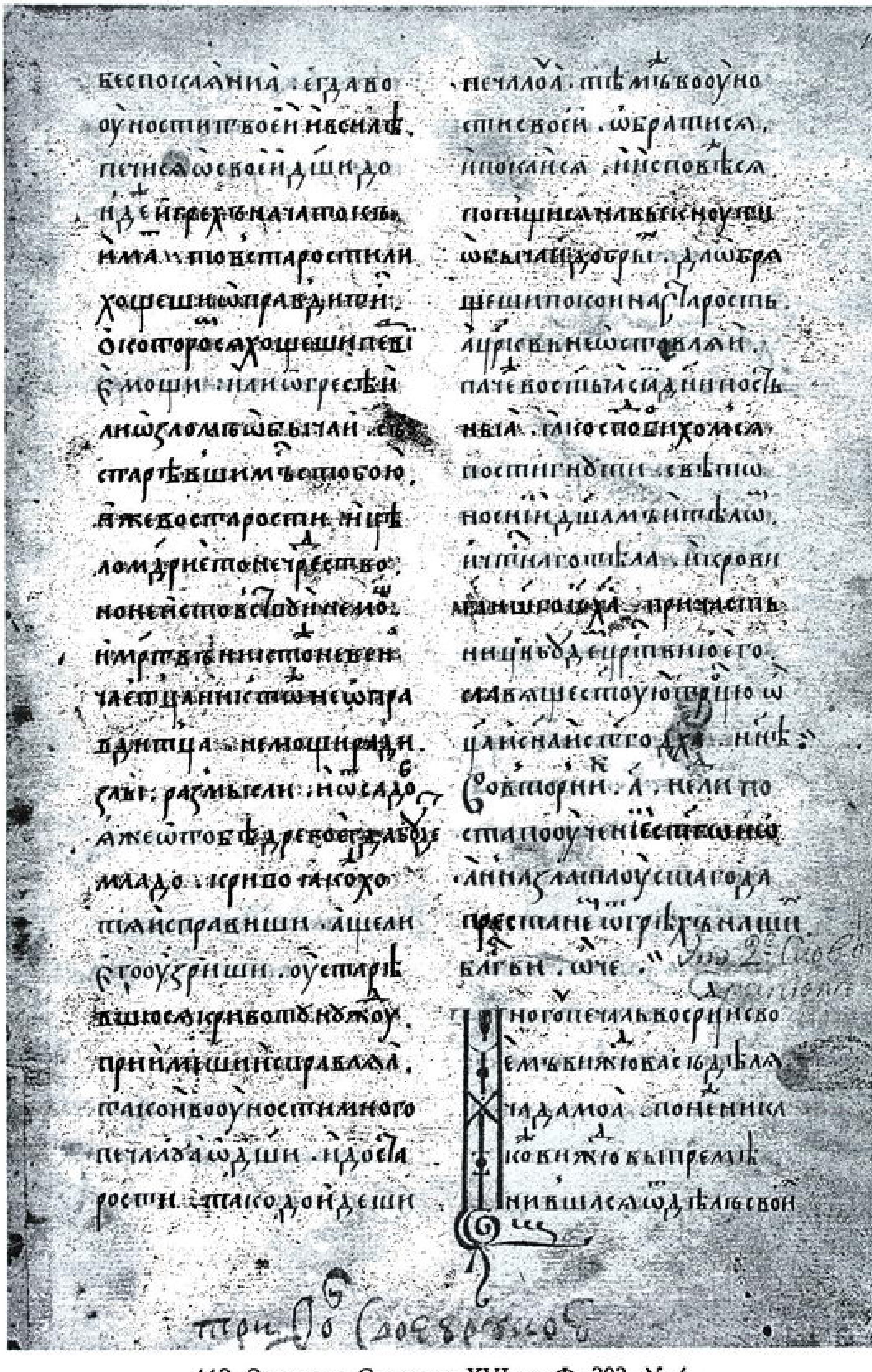

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 573).

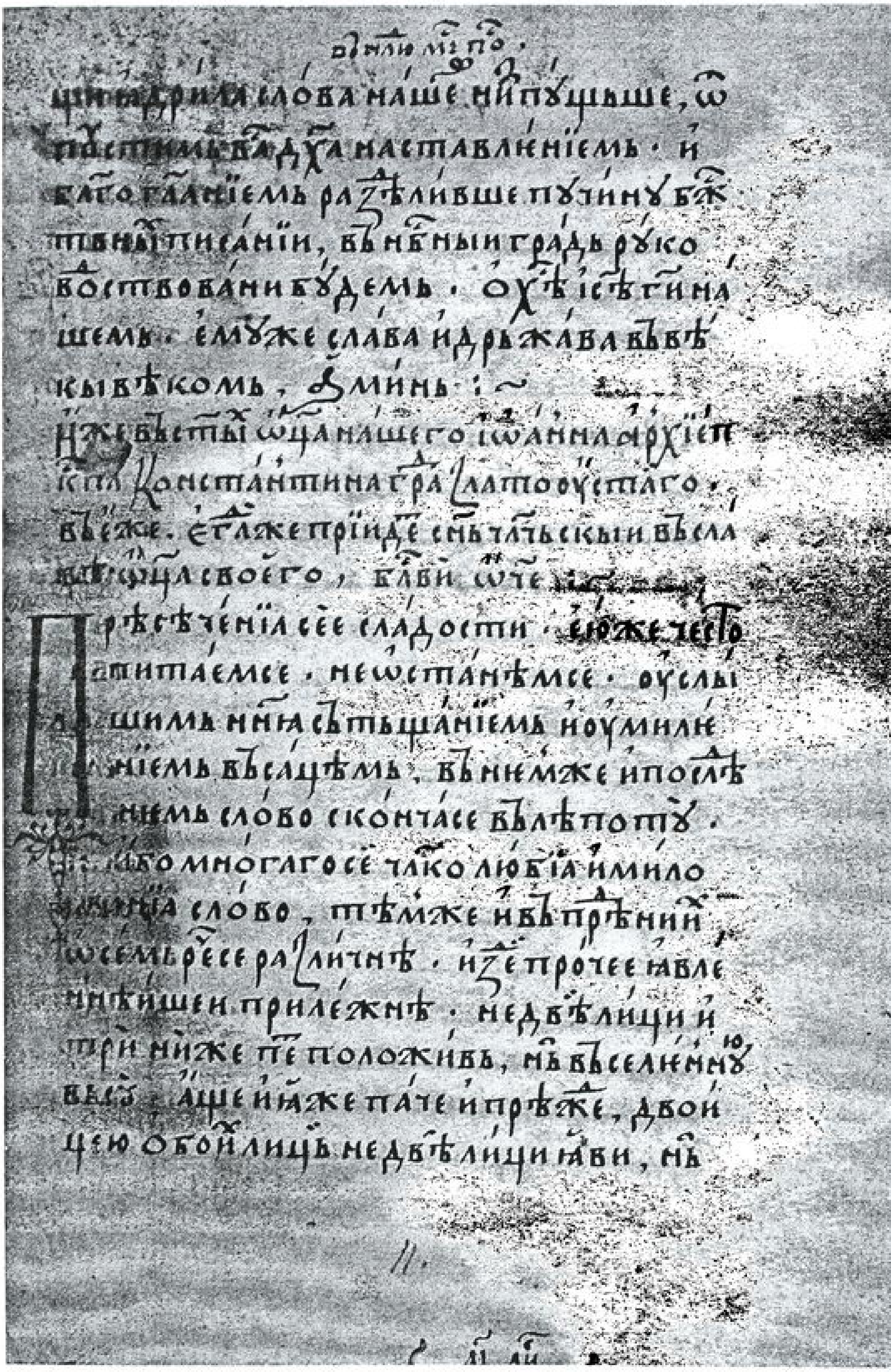

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 631).

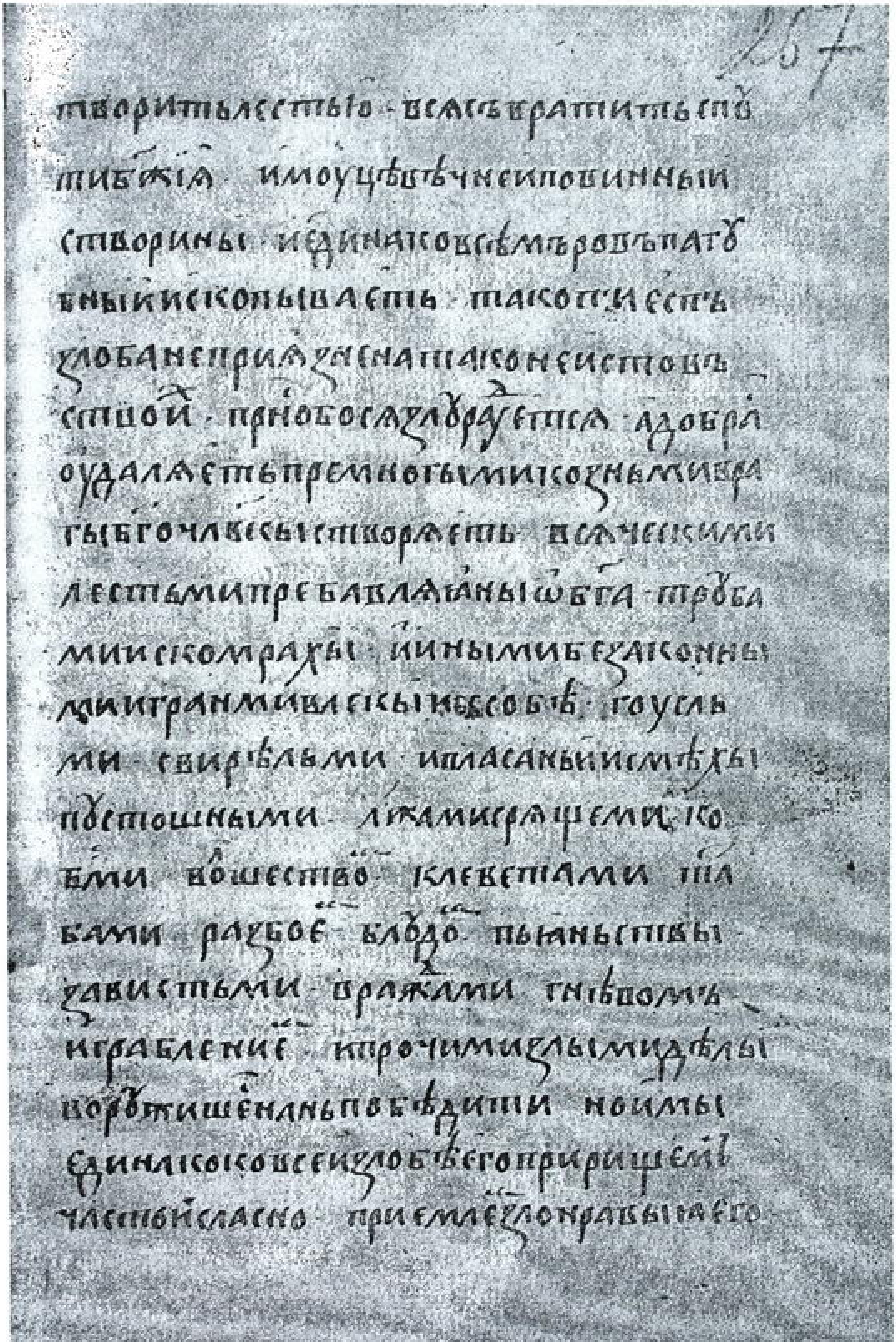
112. Збірник церковних піснеспівів на крюкових нотах. 40–60-ті роки XVI ст. Ф. 160, № 614 (закінчення).

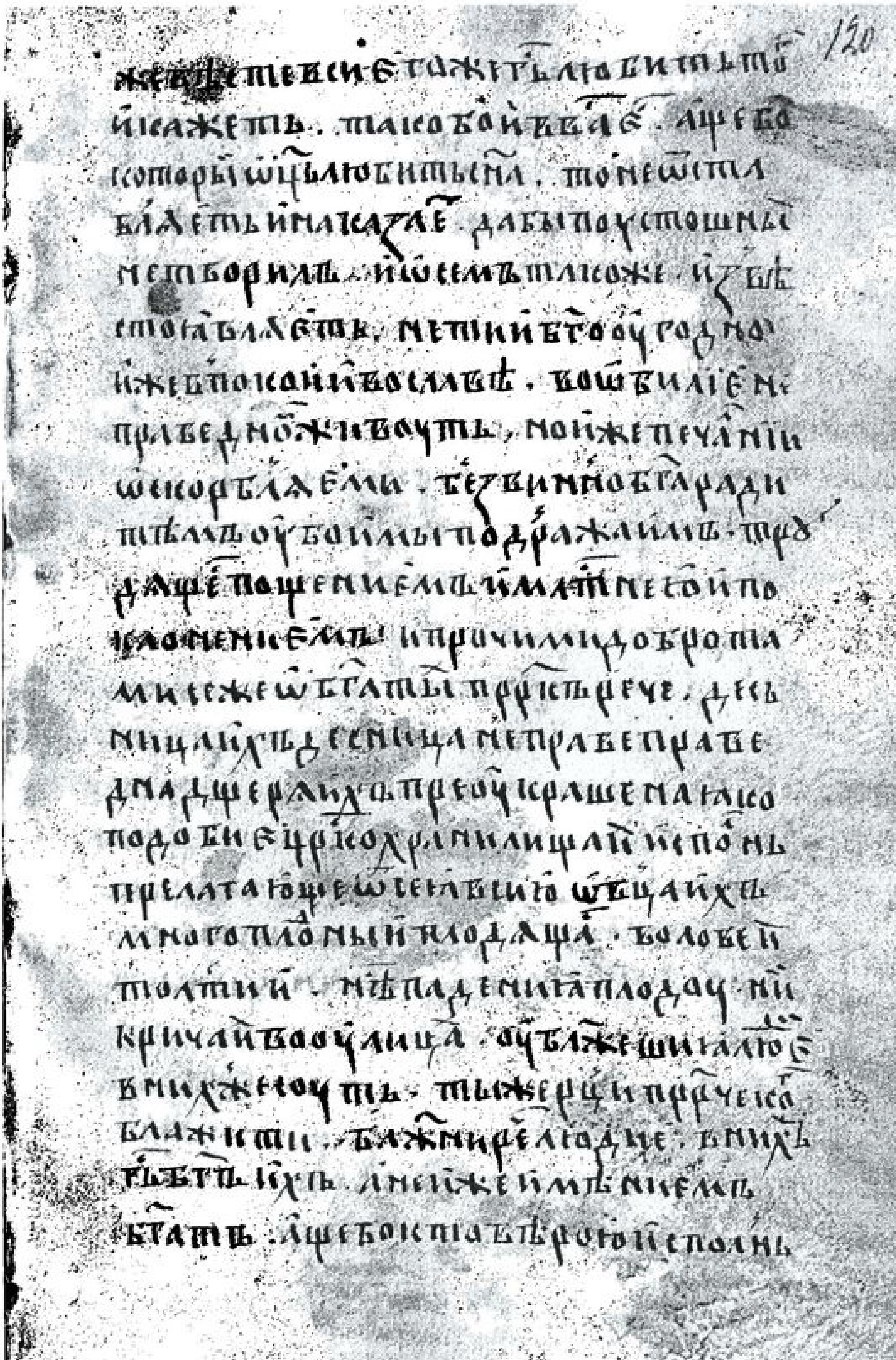
113. Златоуст. Середина XVI ст. Ф. 302, № 4.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 17).

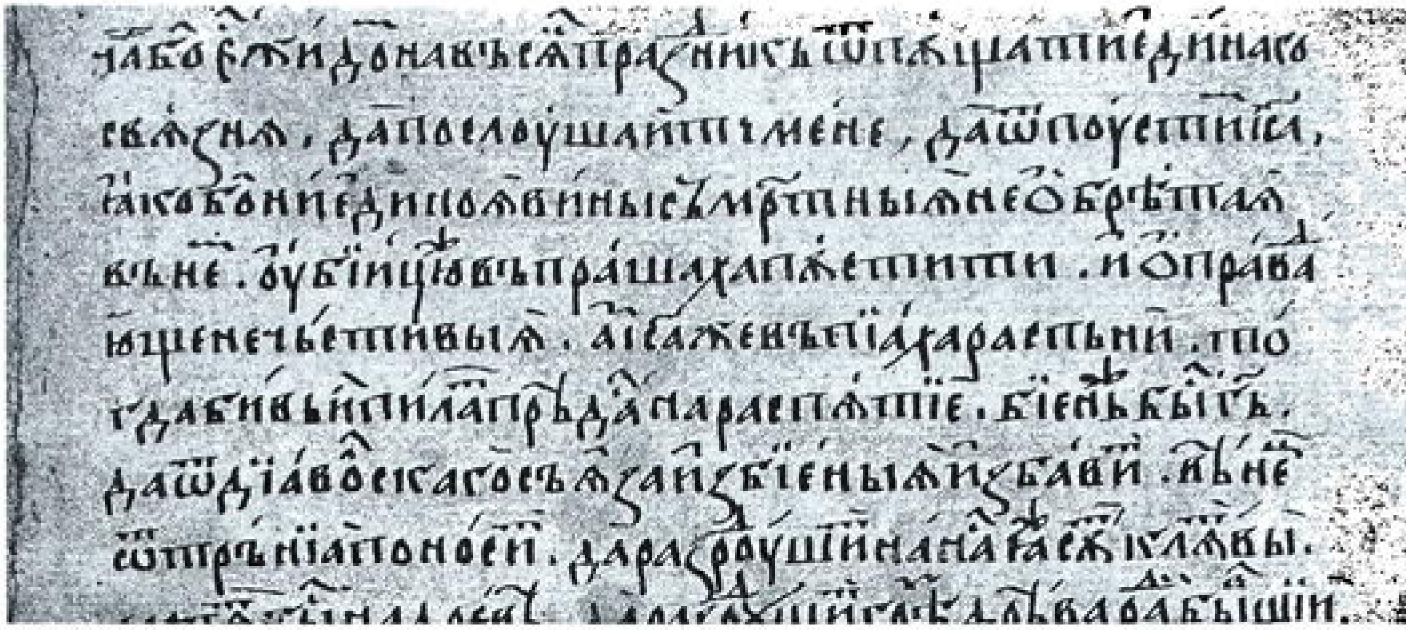
114. Златоуст. 90-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 139 п. Півустав кін. XVI ст. (арк. 11).

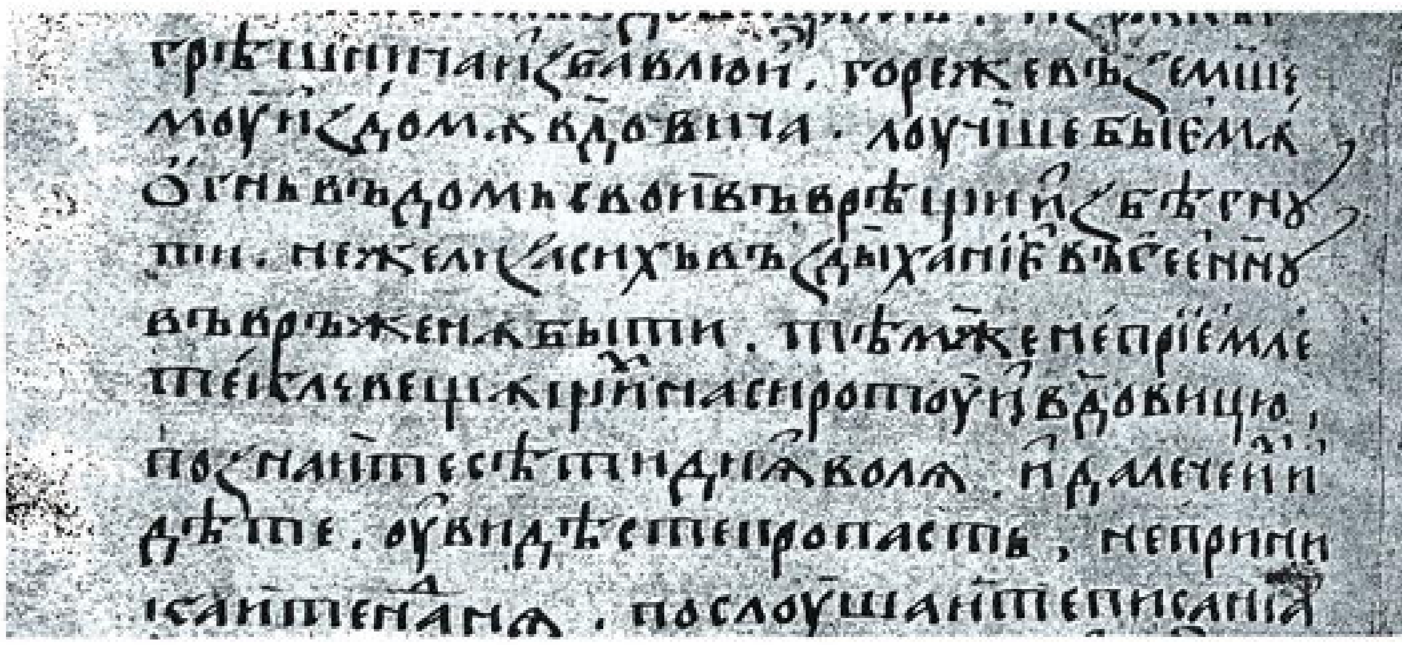
115. Златоуст річний (повний), з додатковими статтями. 1571 р. Ф. 310, № 15. Півустав сер. XVI ст. (арк. 267).

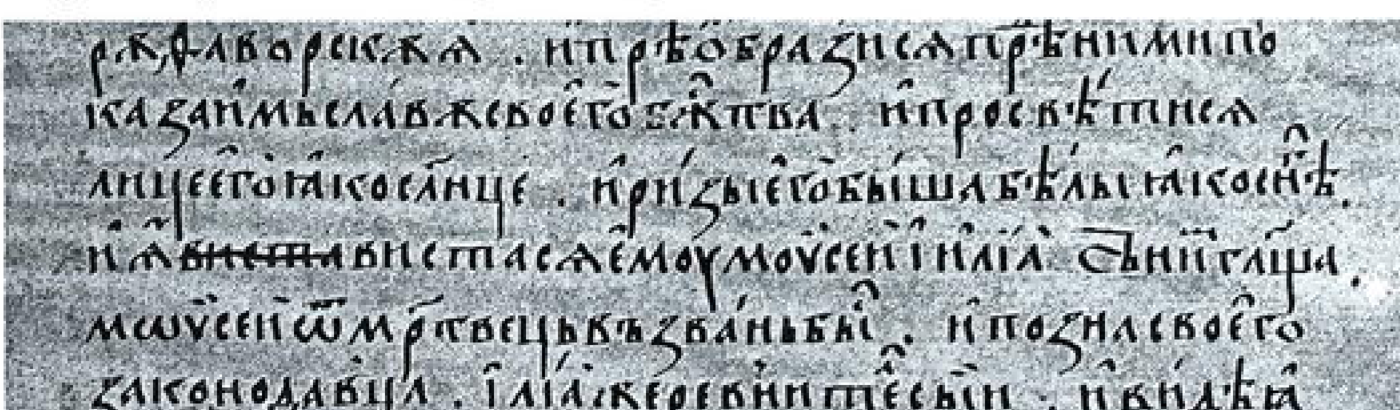
116. Ізмарагд. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 307, № 489 п. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 120).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 18).

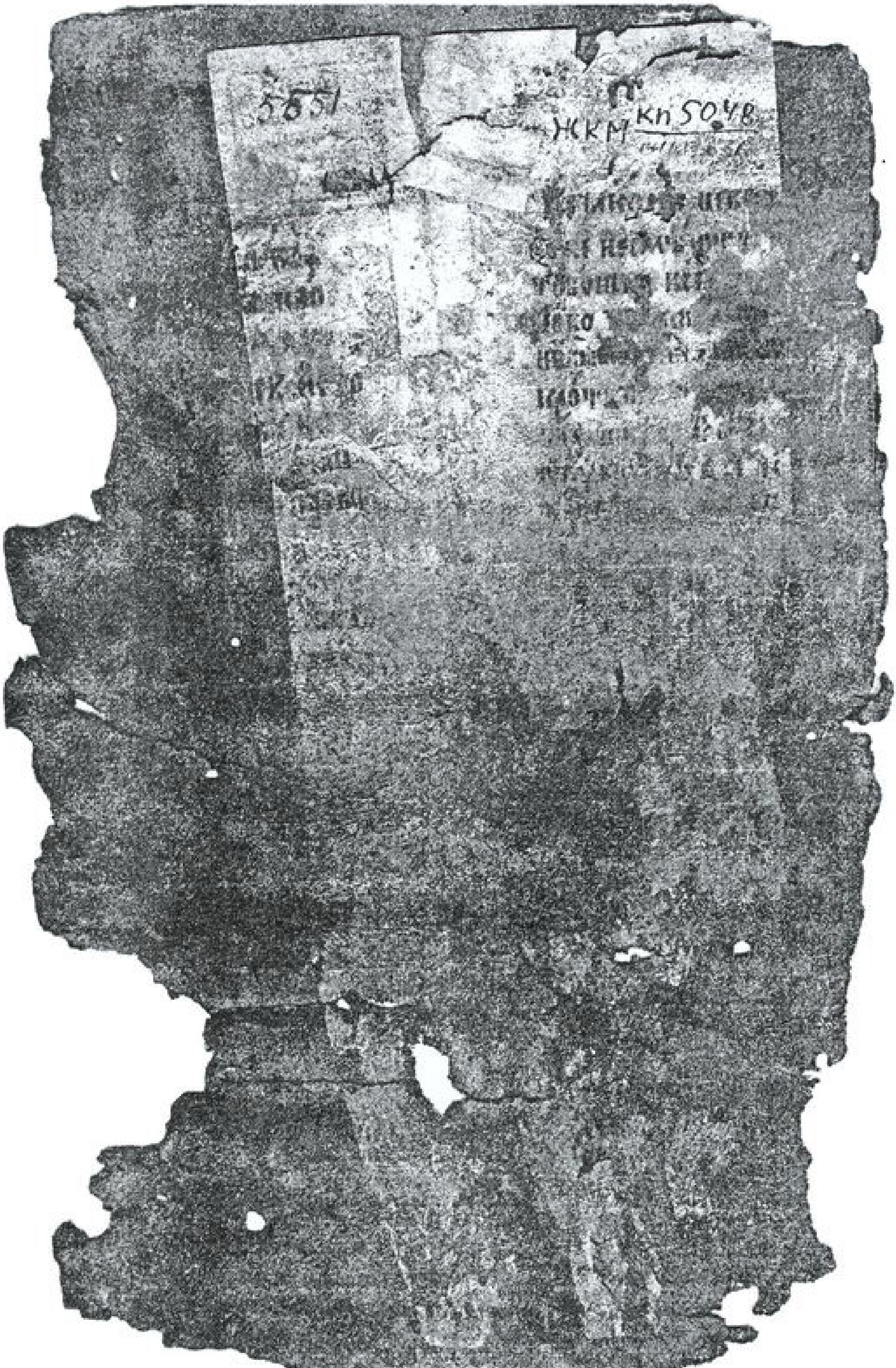
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 273 зв).

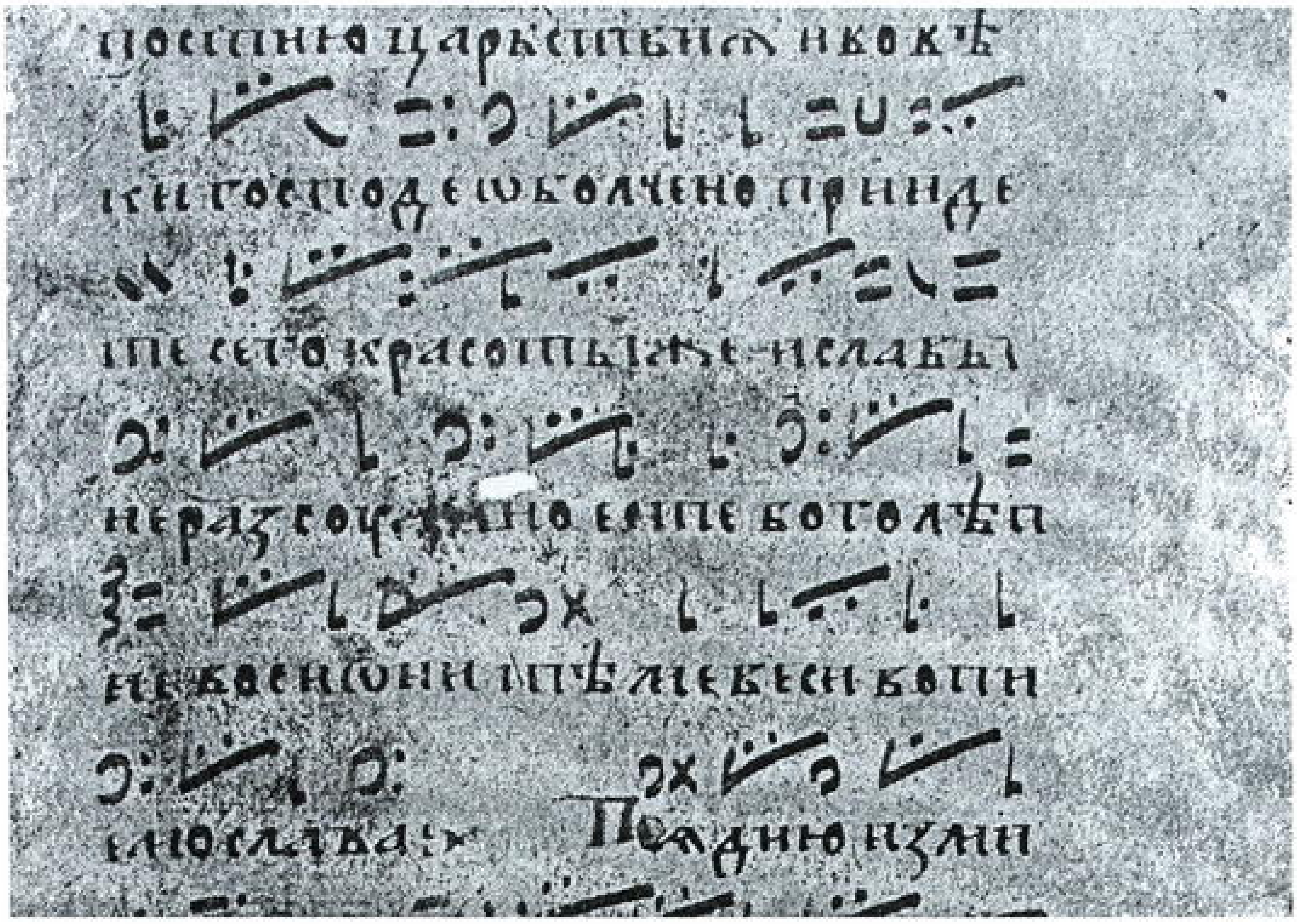
Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 331).

117. Ізмарагд південно-західного типу, з іншими статтями. 30–40-ві роки XVI ст.

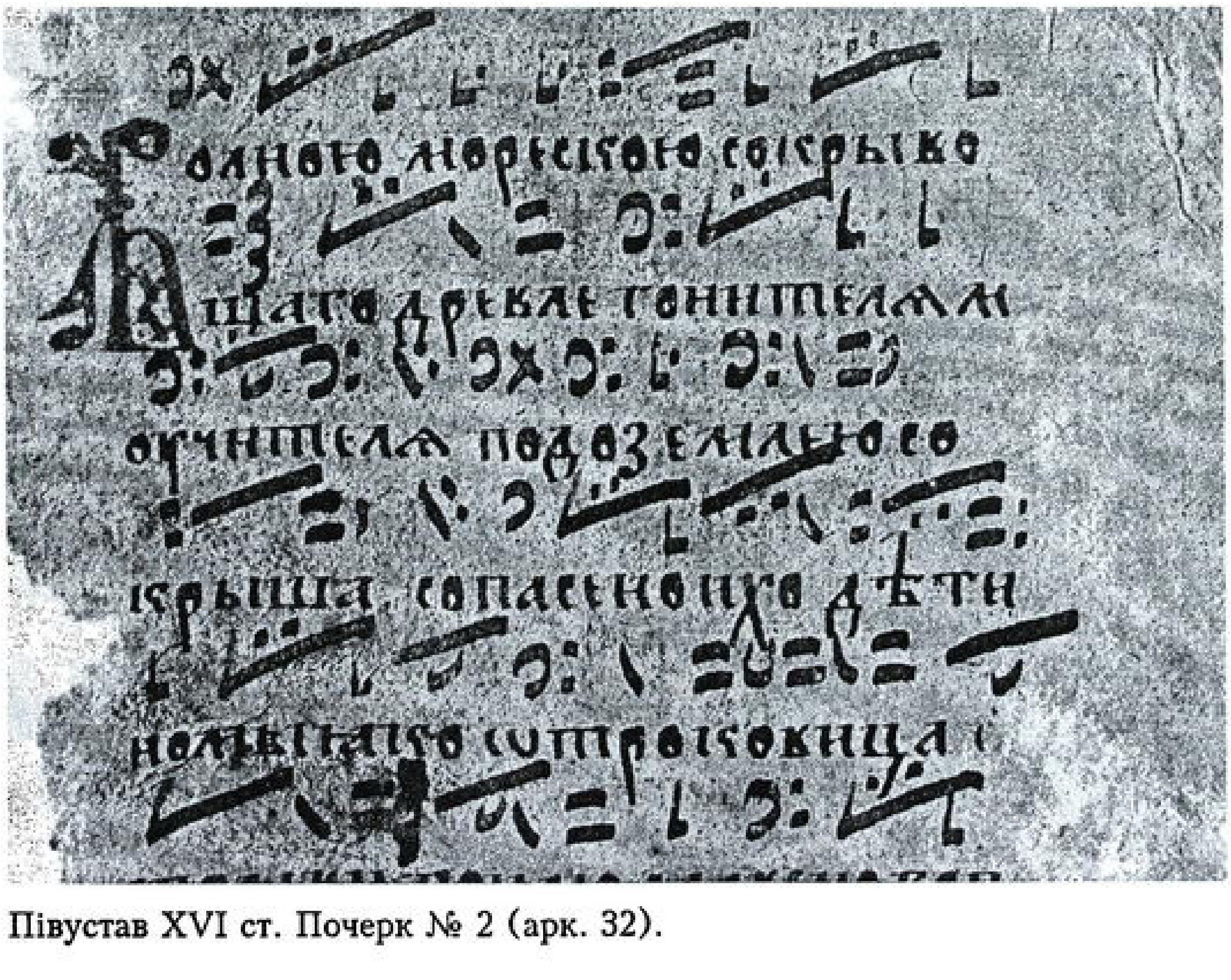
Ф. 307, № 492 п.

118. Ірмологій. Друга половина XVI ст. Ф. 235, № 13.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).
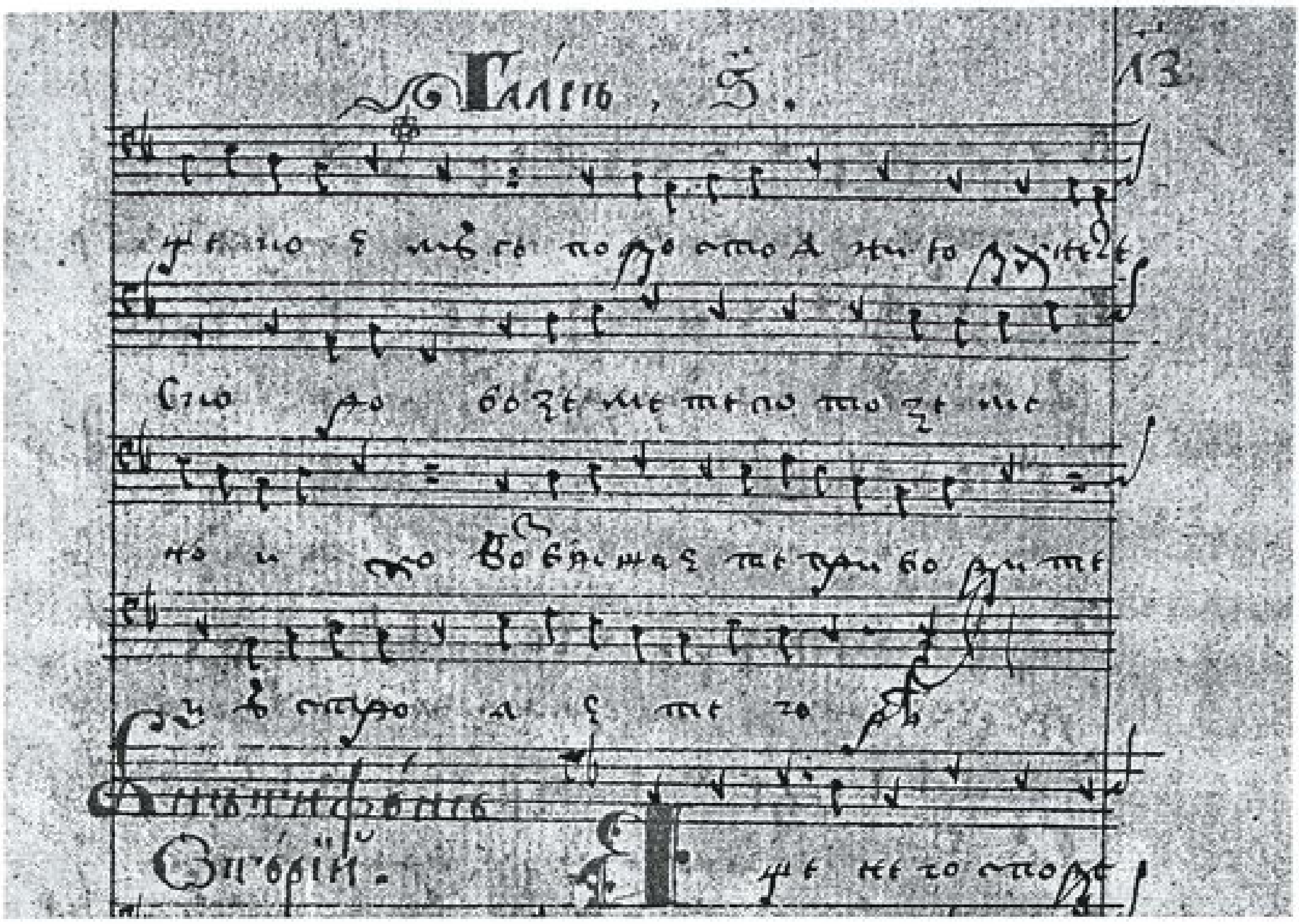

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 26).

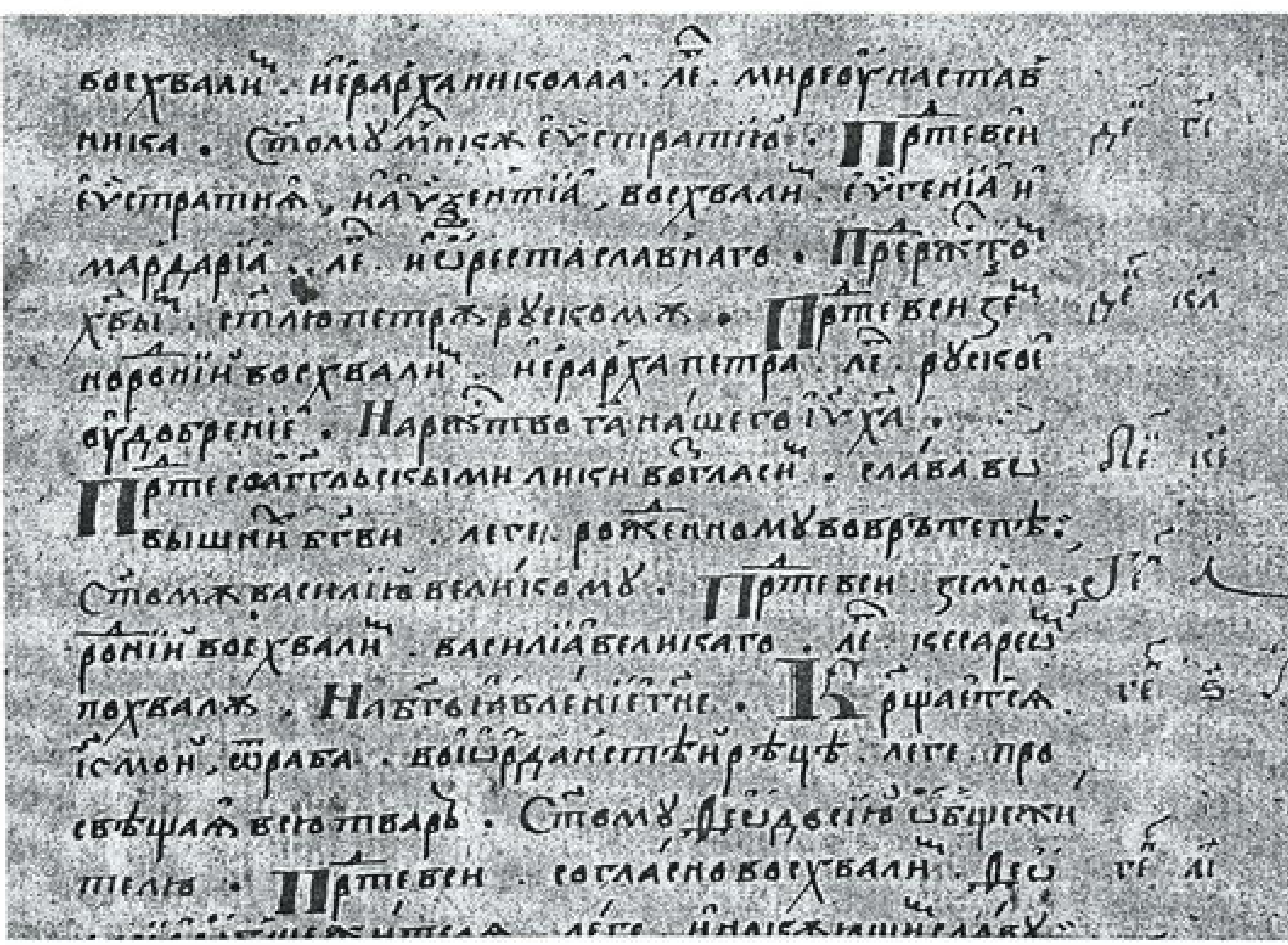

Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 32).

119. Ірмологіон на крюкових нотах. Кінець XVI ст. Ф. І, № 11962.

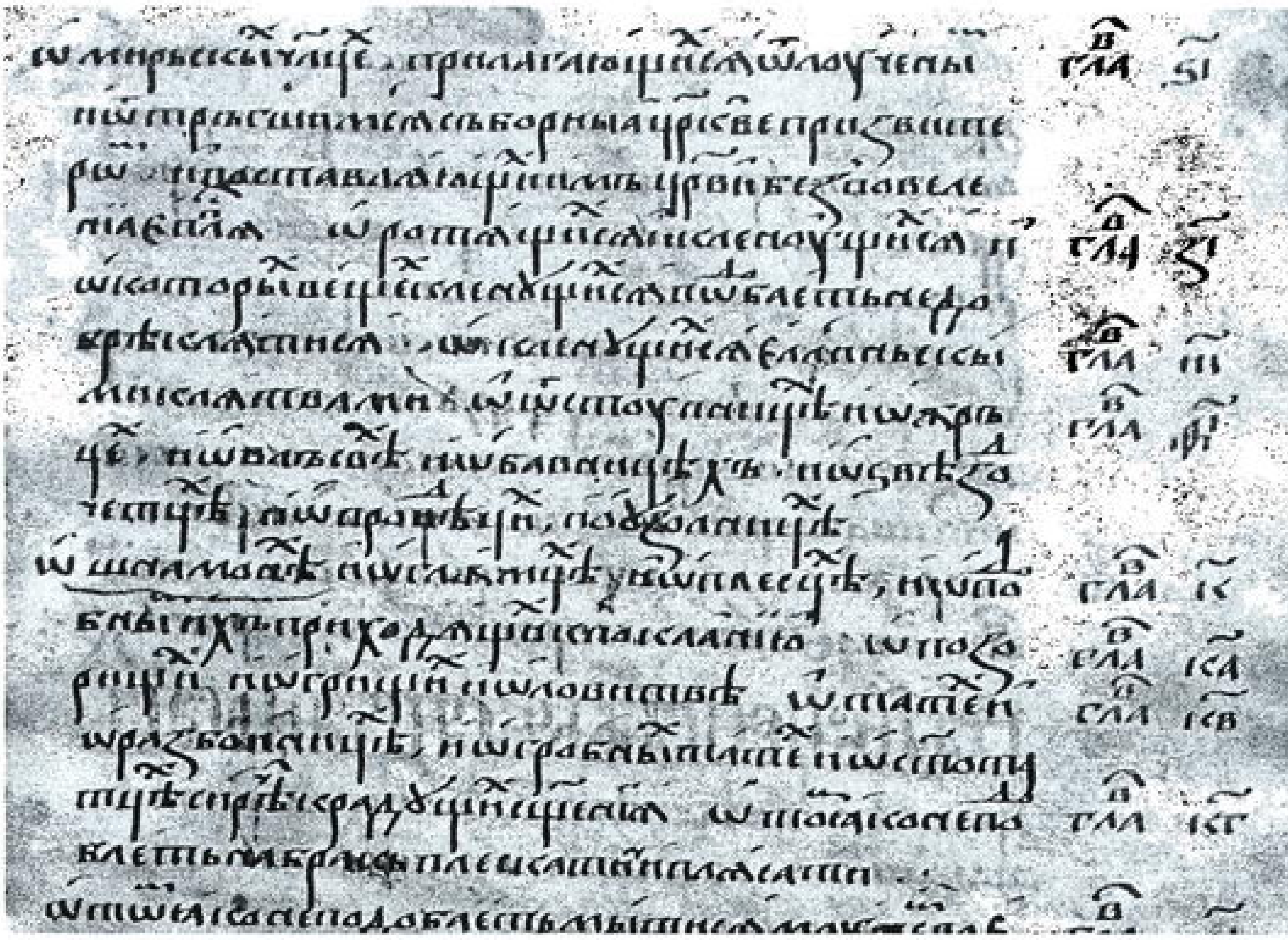

Скоропис кін. XVI – поч. XVII ст. (арк. 260).

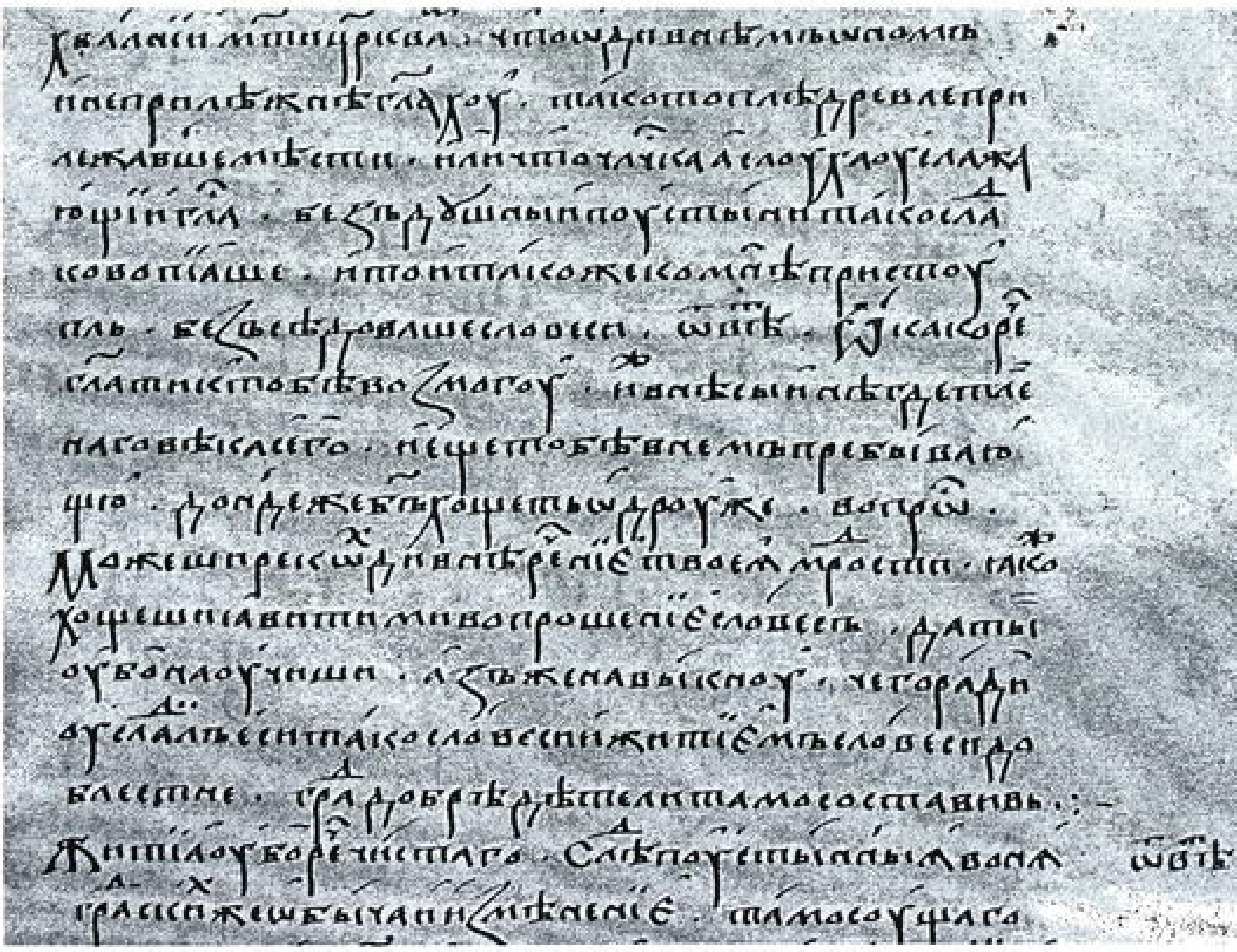

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. (арк. 566).

120. Ірмологіон (Супрасльський). 1591–1601 рр. Ф. І, № 5391.

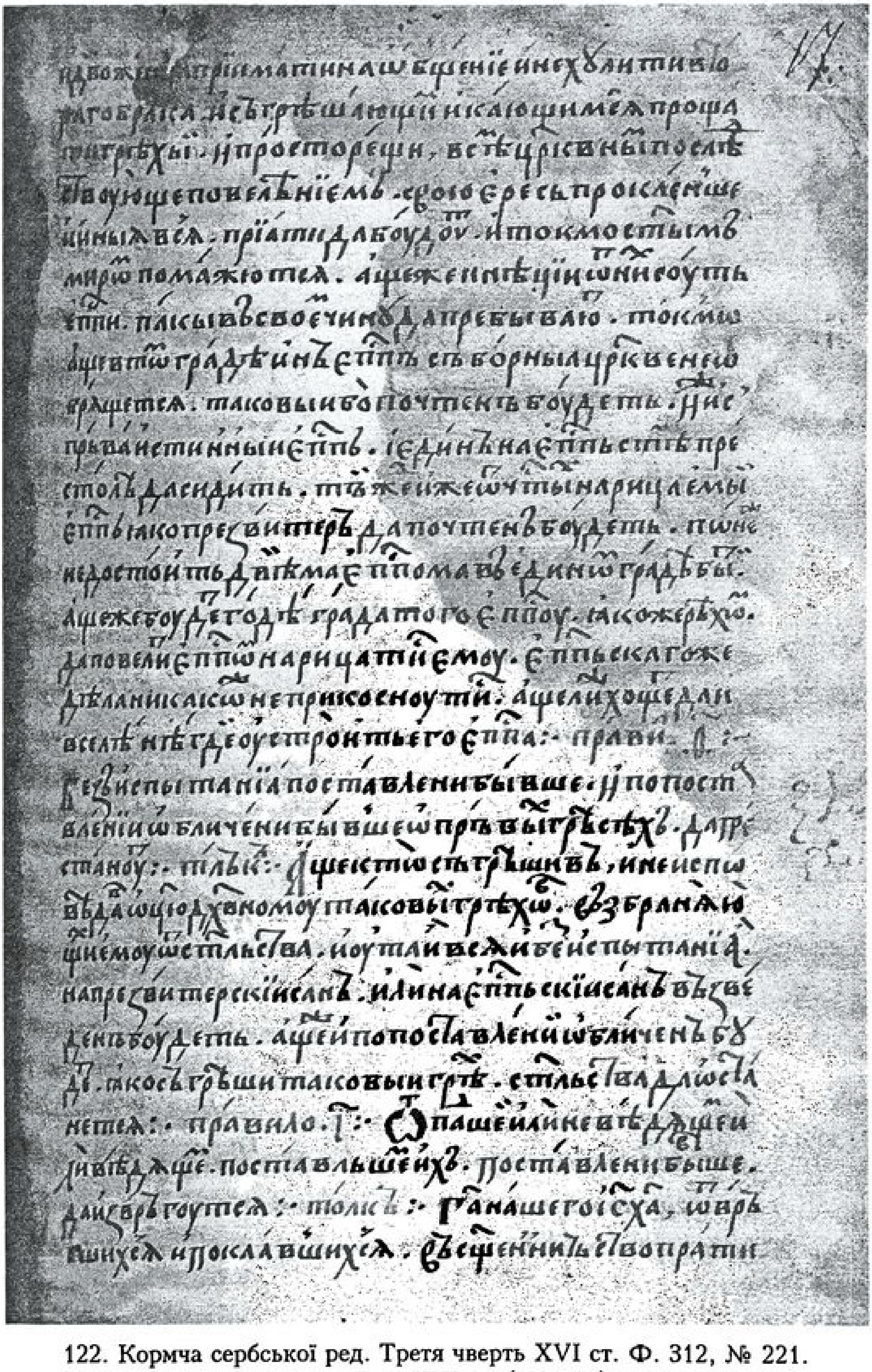

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 29).

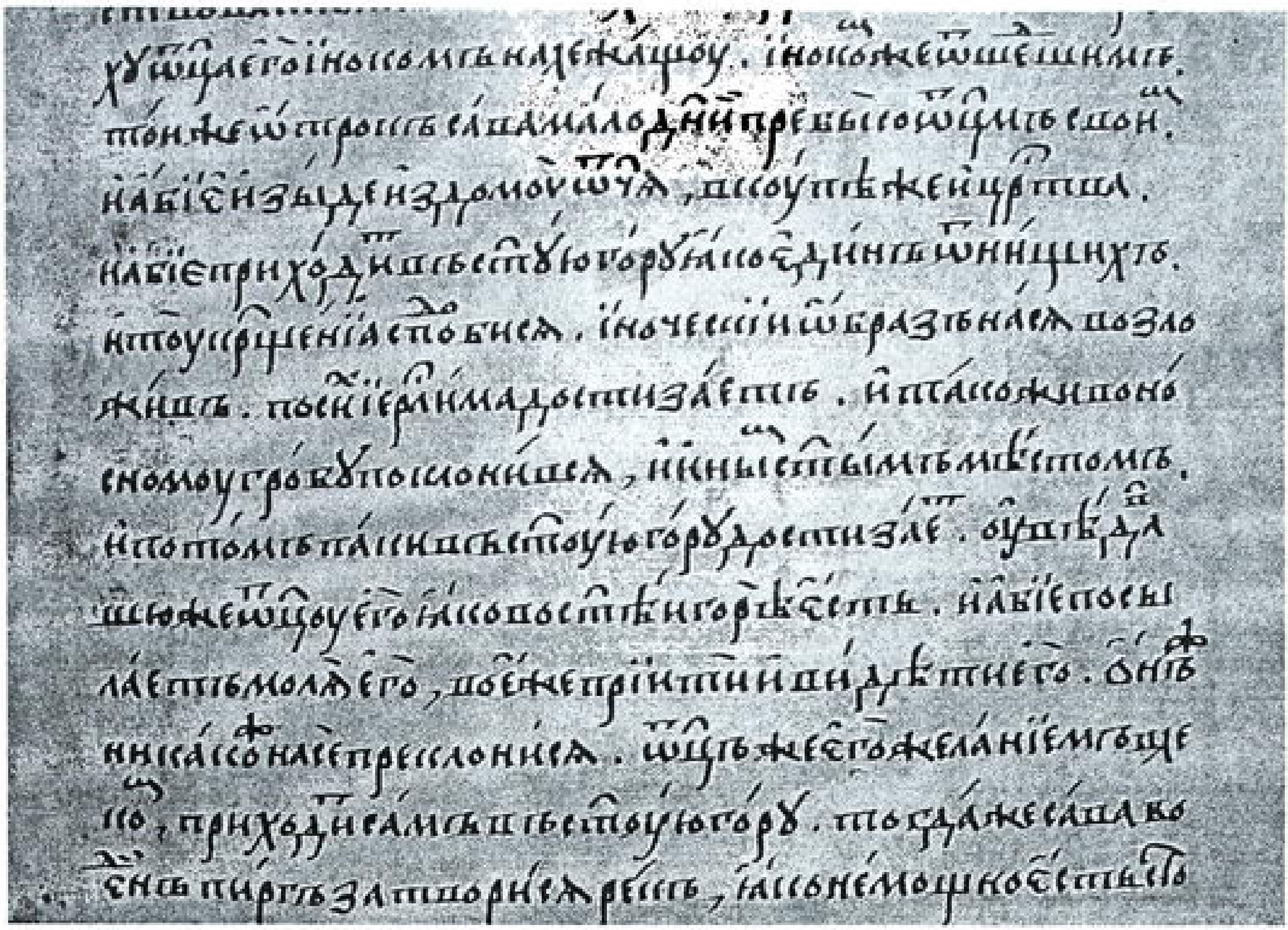

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 502).

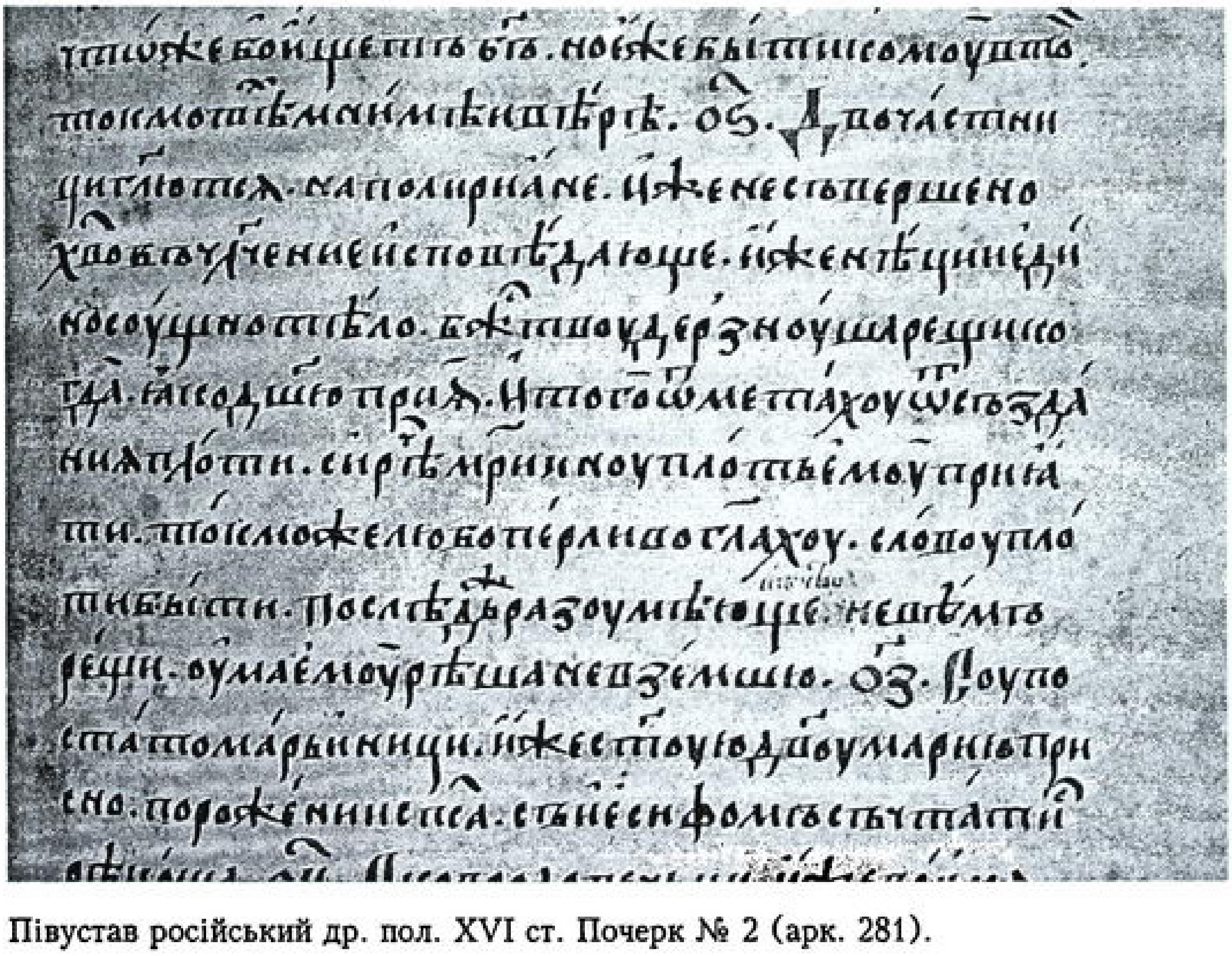
121. Кормча сербської ред. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 301, № 652 п.

122. Кормча сербської ред. Третя чверть XVI ст. Ф. 312, № 221. Півустав сер. XVI ст. (арк. 17).

Півустав російський др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 3).

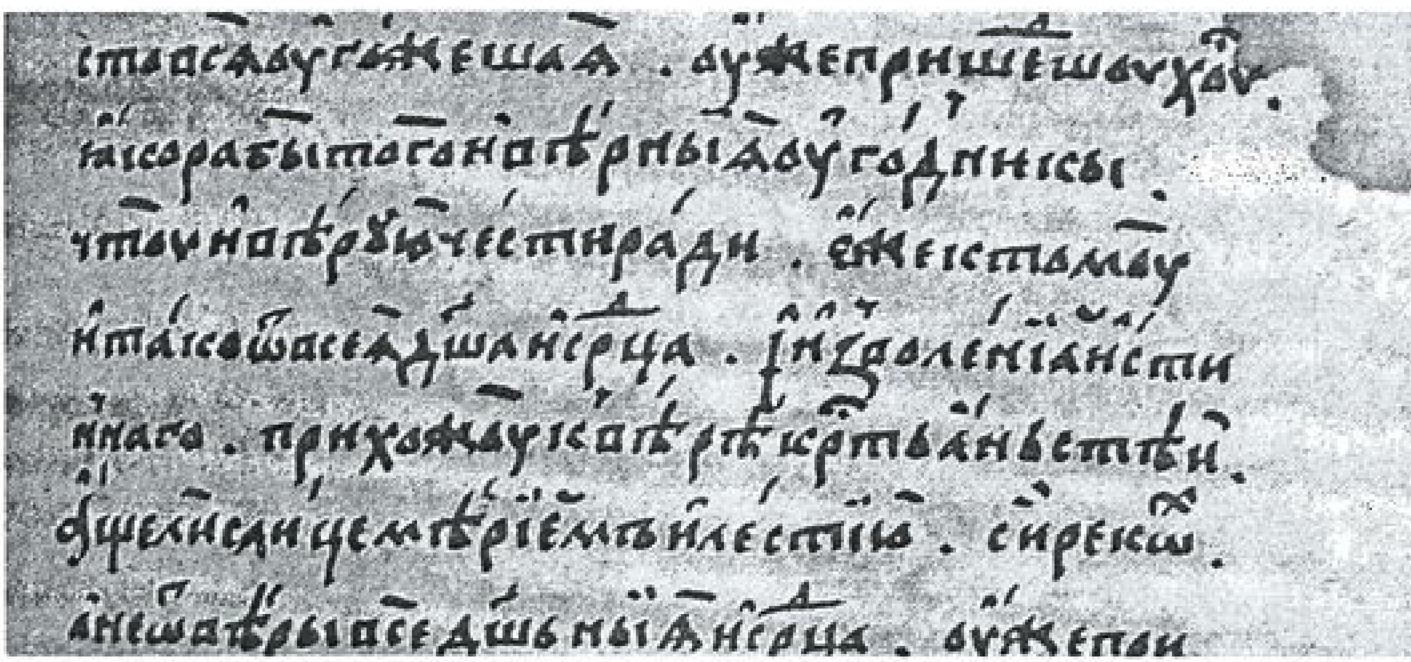

Півустав російський др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 281).

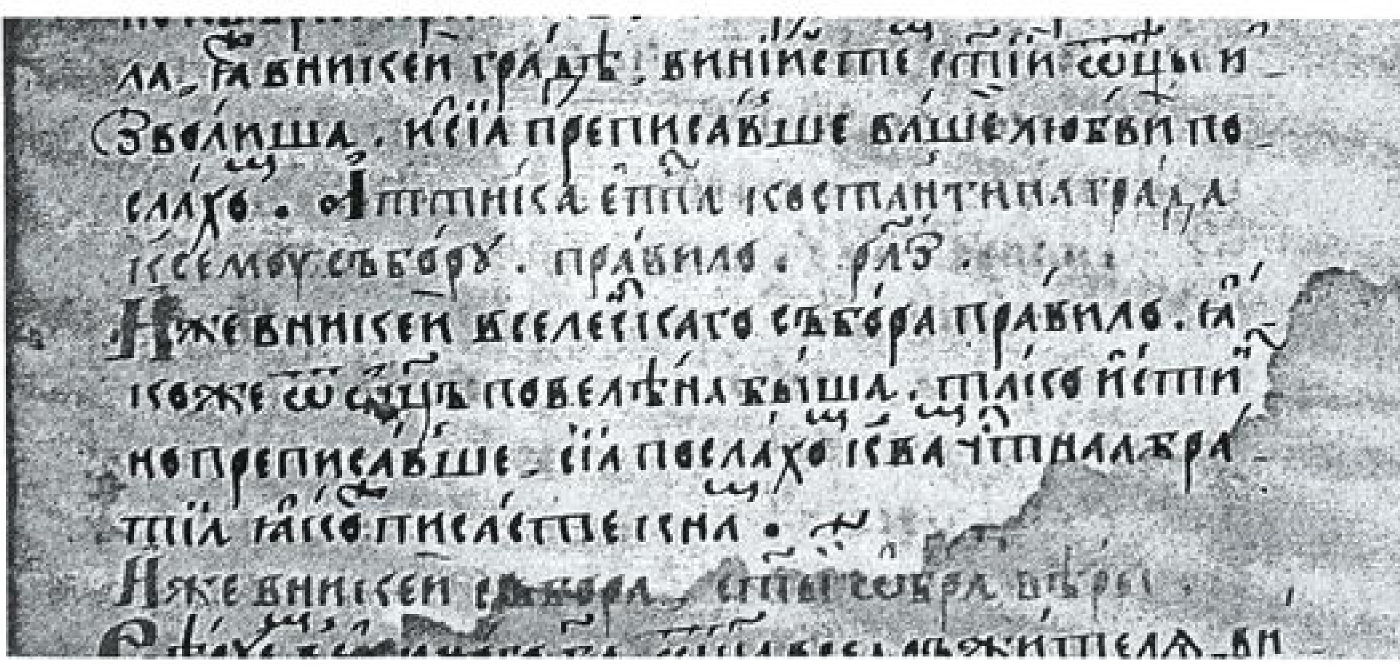
123. Кормча давньоруської ред. 70-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 80 п (початок).

Півустав російський др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 715).

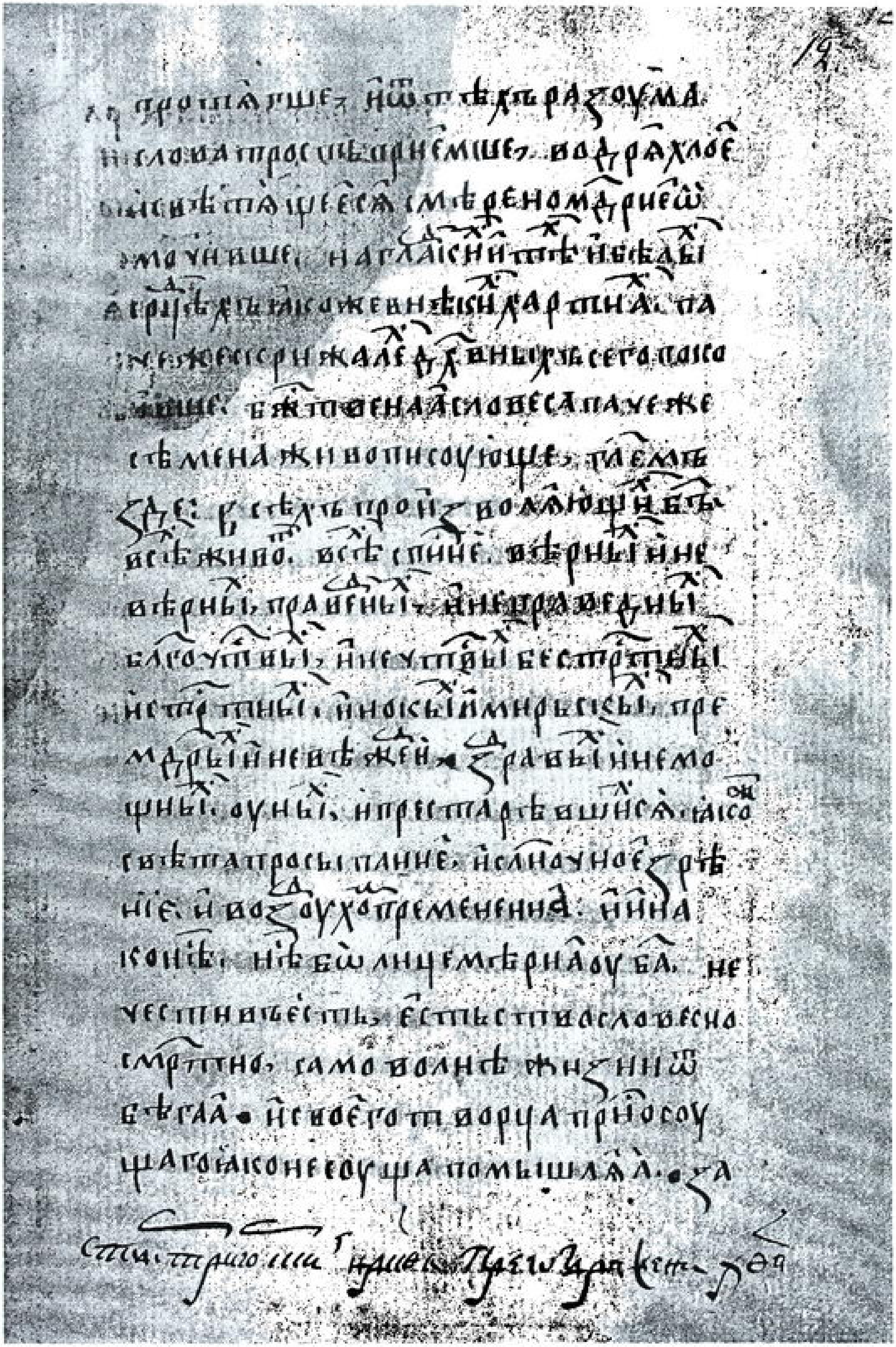

Півустав, що переходить у скоропис. Почерк № 1 (арк. 326).

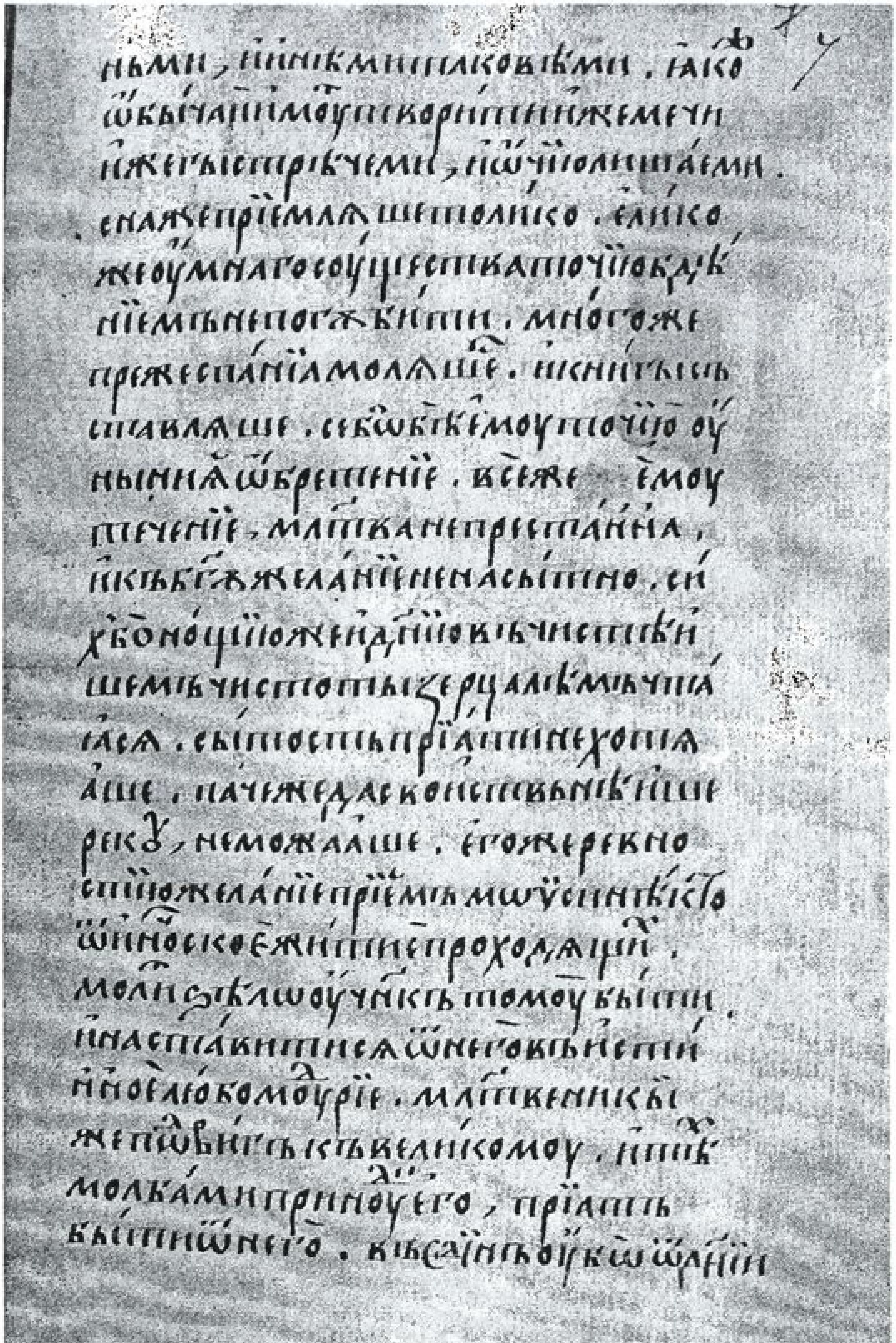

Півустав, що переходить у скоропис. Почерк № 2 (арк. 716).

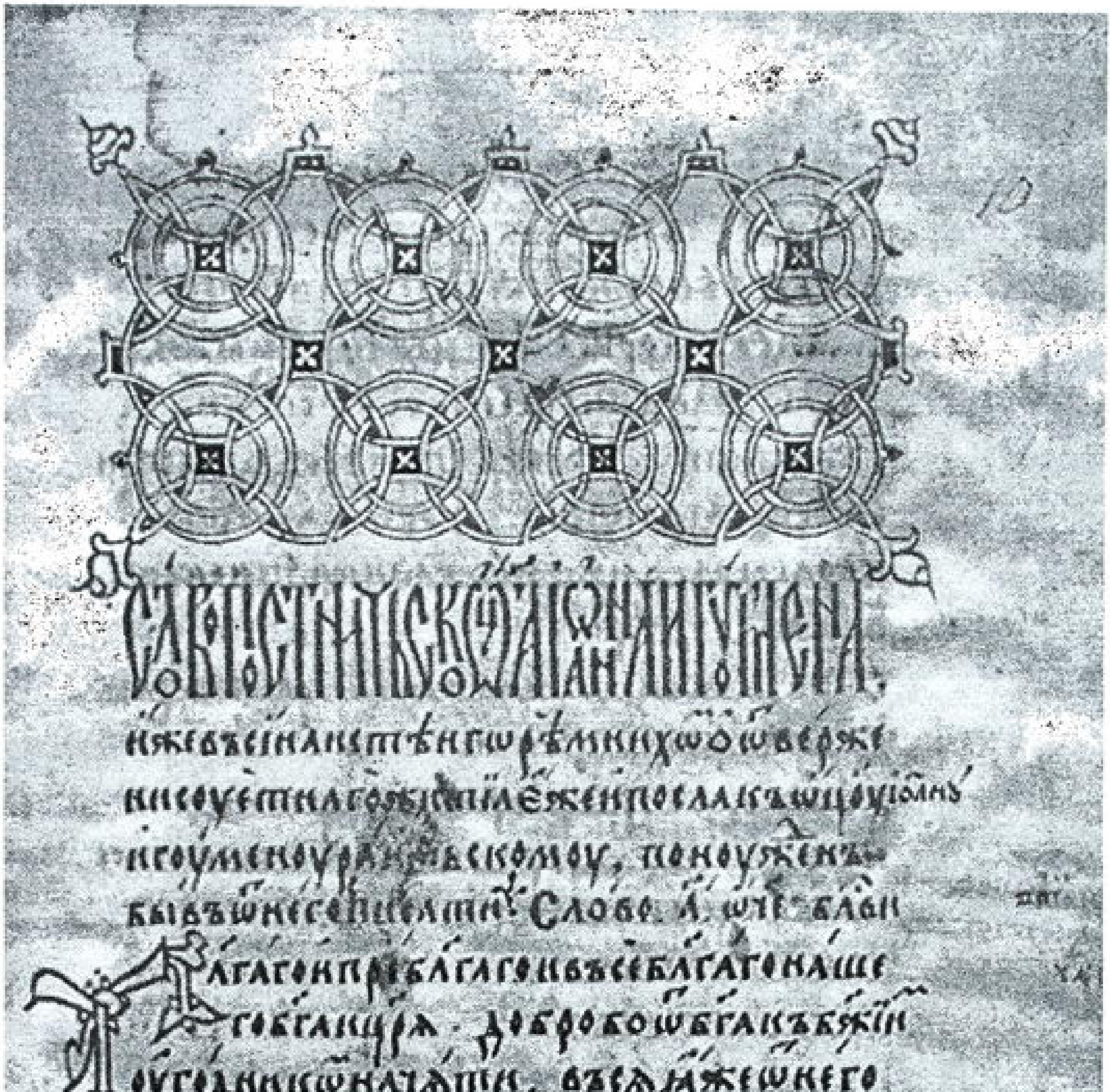
123. Кормча давньоруської ред. 70-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 80 п (закінчення).

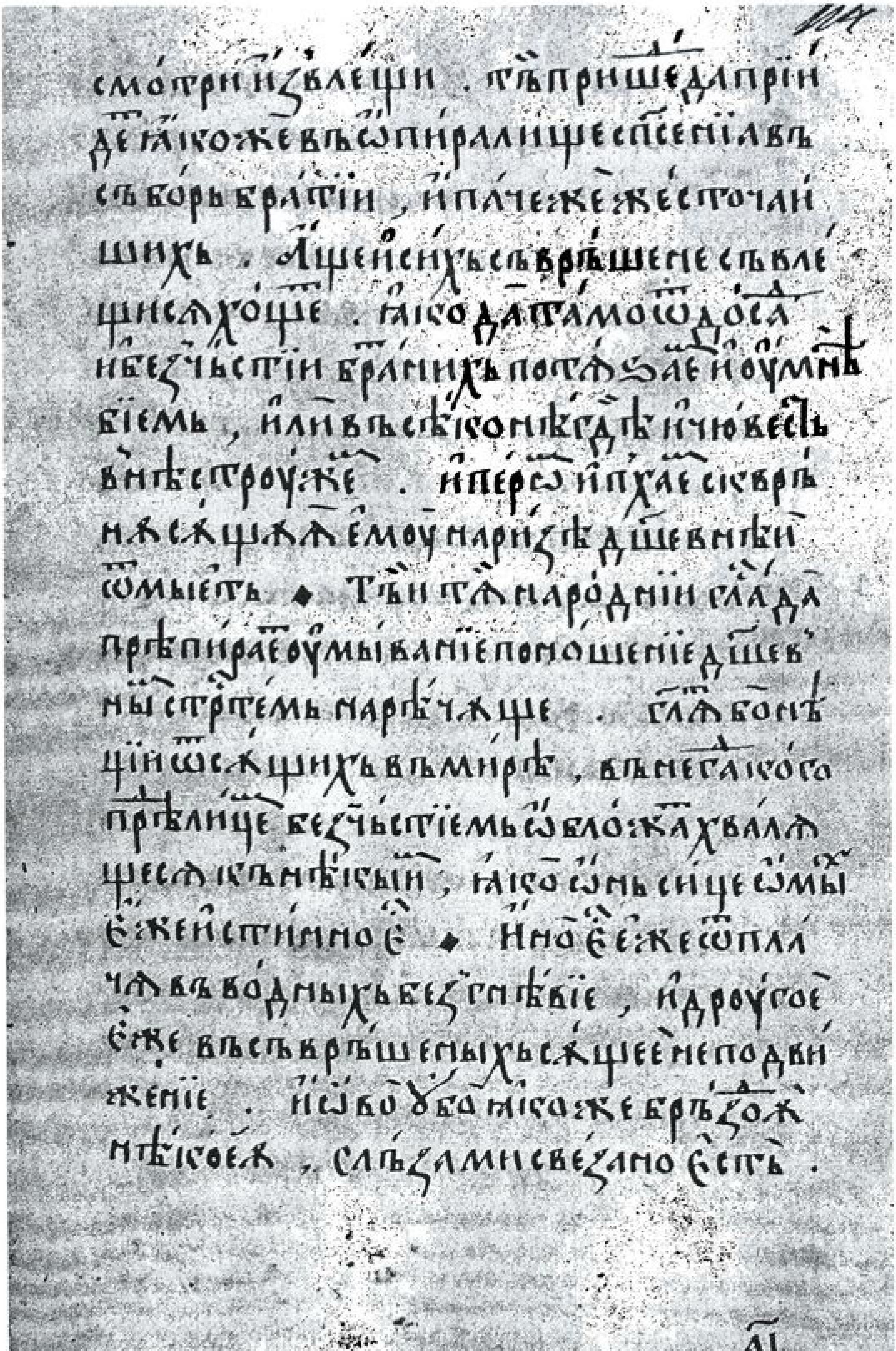
124. Лествиця з додатковими статтями. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 306, № 236 п .
Півустав поч. XVI ст. (арк. 12).

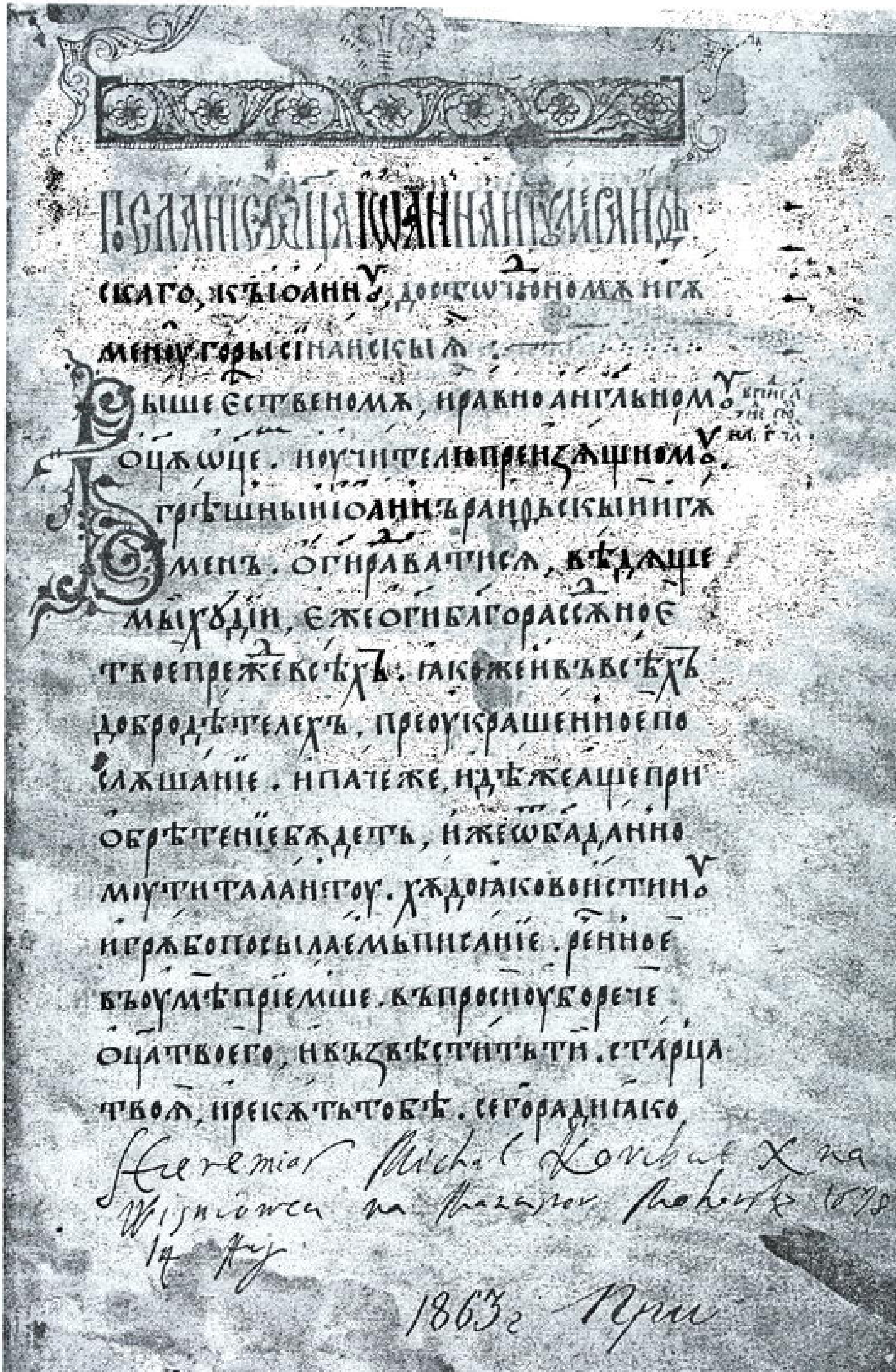
125. Лiствиця. Початок XVI ст. Ф. 312, № 149.
Півустав поч. XVI ст. (арк. 7).

126. Лествиця. 1539 р. Ф. 160, № 408.
Півустав російський перш. пол. XVI ст. (арк. 10).

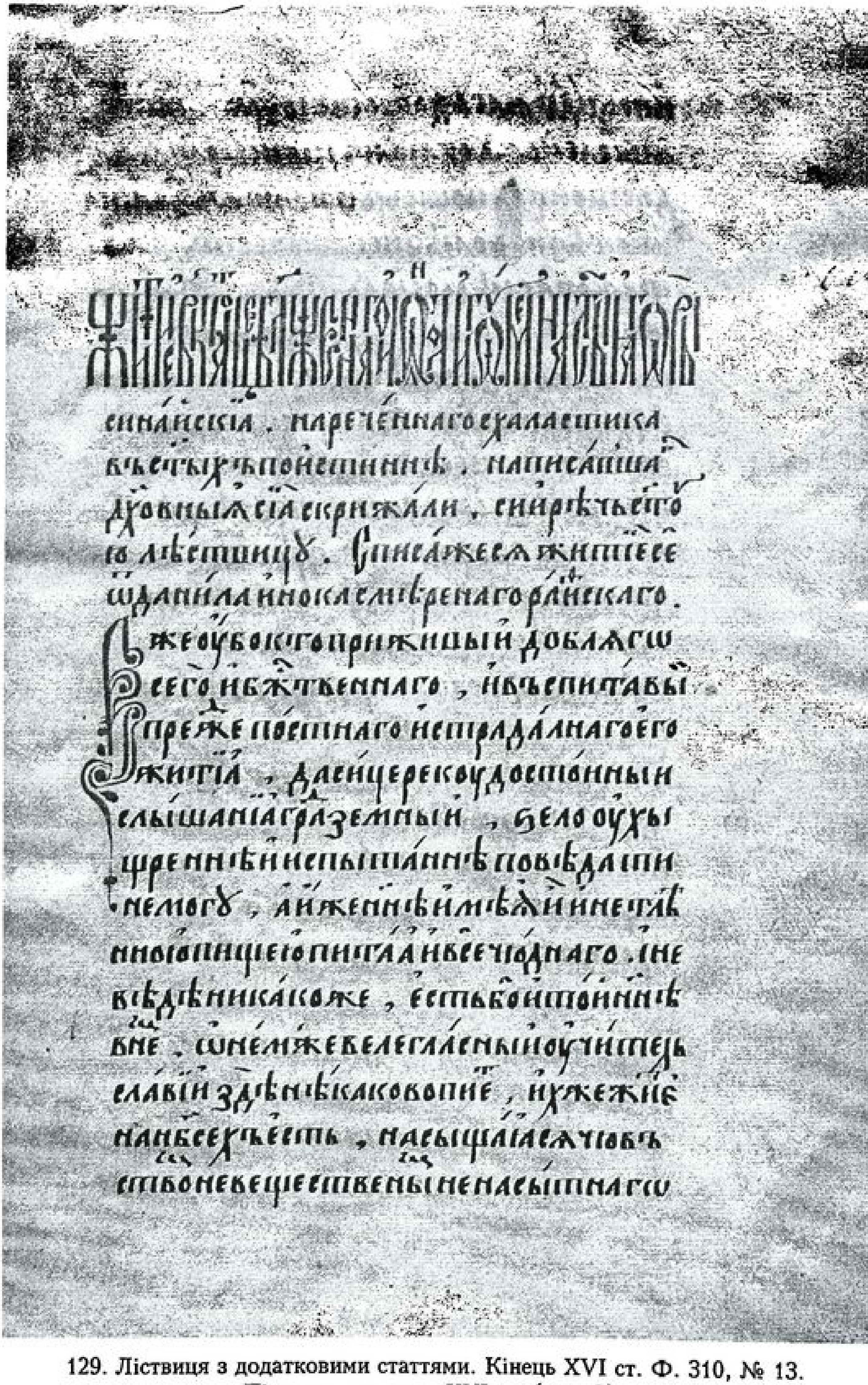
127. Лíствиця. Середина XVI ст. Ф. 313, № 12.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 114).

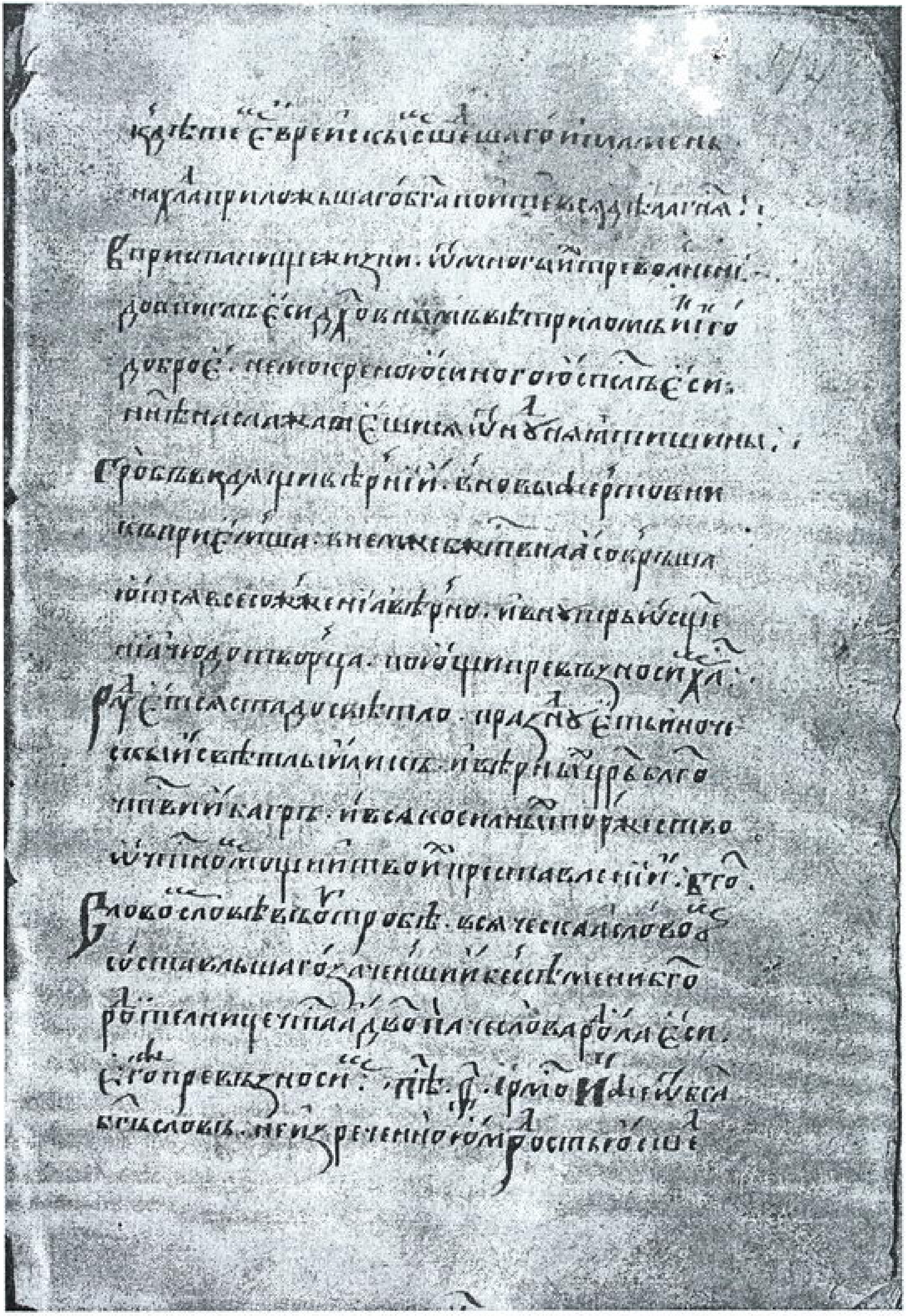
Посланїе стаго Іѡанна игꙋмена раиѳ
скаго, къ Іоаннꙋ, достоудномꙋ игꙋ
менꙋ горы Сінаискыѧ.
Вышеестественомꙋ, и равноангелномꙋ
роущоуще. и оучителю пресвѧщномꙋ.
грѣшныи Іоаннъ раиѳскыи игꙋ
менъ. о гдравати сѧ. вѣдаще
мы ходи, еже ѡ ги блгорассꙋдное
твое преже всѣхъ. такоже и въ всѣхъ
добродѣтелехъ, преоукрашенное по
слꙋшаніе. и паче же, идѣже хощеши при
обрѣтеніе бꙋдеть, иже ѡ бжданно
моу ти таланътоу. хꙋдоѧко воистинꙋ
и нрꙋ посылаемь писаніе. ренное
въ оумѣ пріемше. въпросноу корече
ѡца твоего, и къ зв(ѣ)стити ти. старца
твоѧ, и рекꙋть тобѣ. се гора дни ѧко

1863г

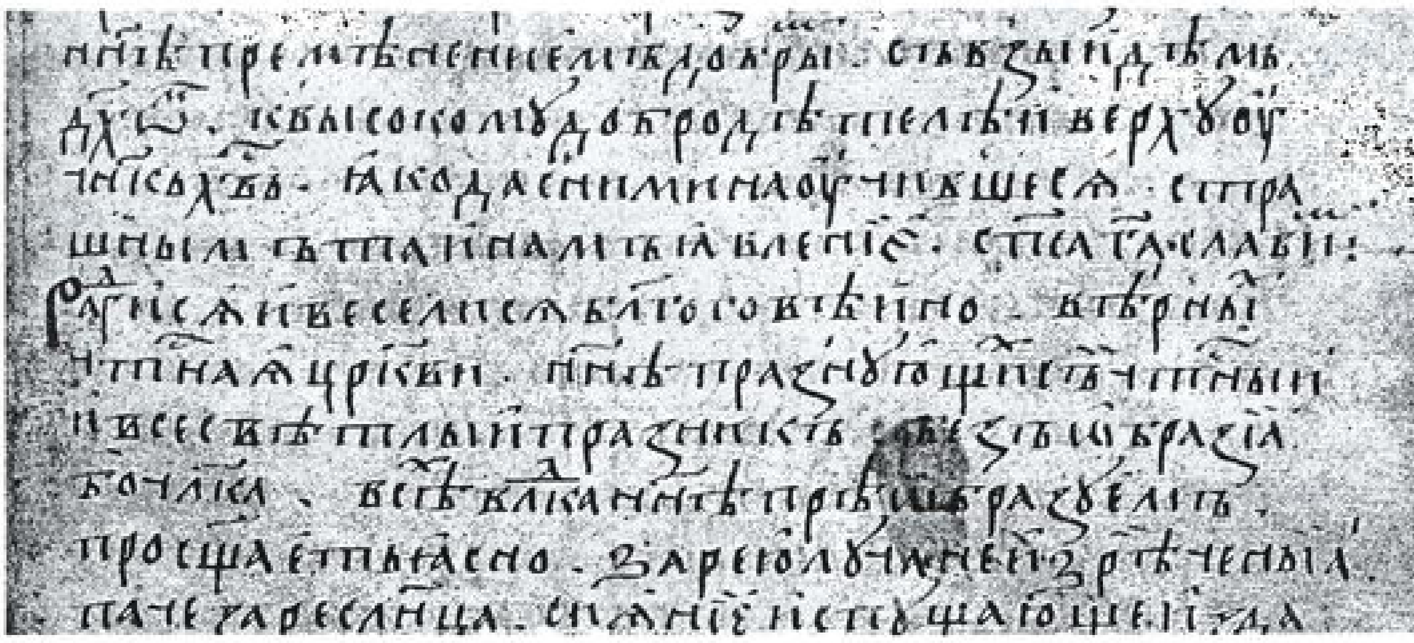
128. Лествиця. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 235 п.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 10).

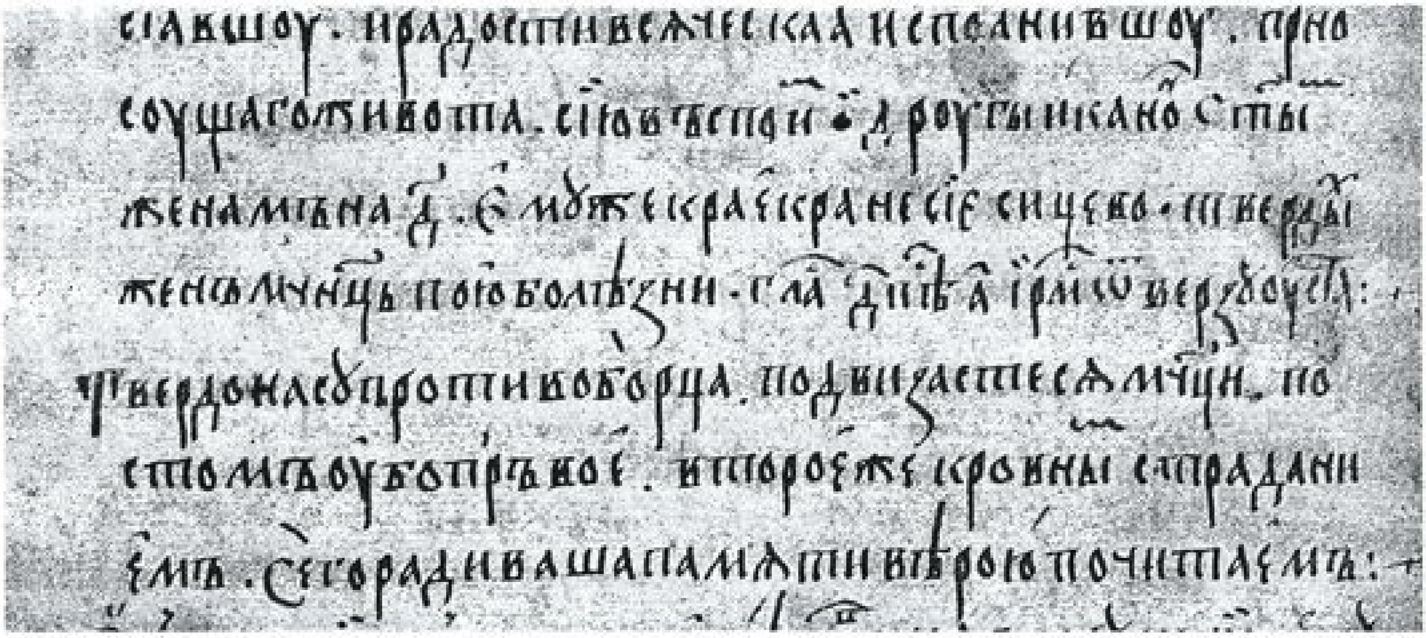
129. Лествиця з додатковими статтями. Кінець XVI ст. Ф. 310, № 13. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 3).

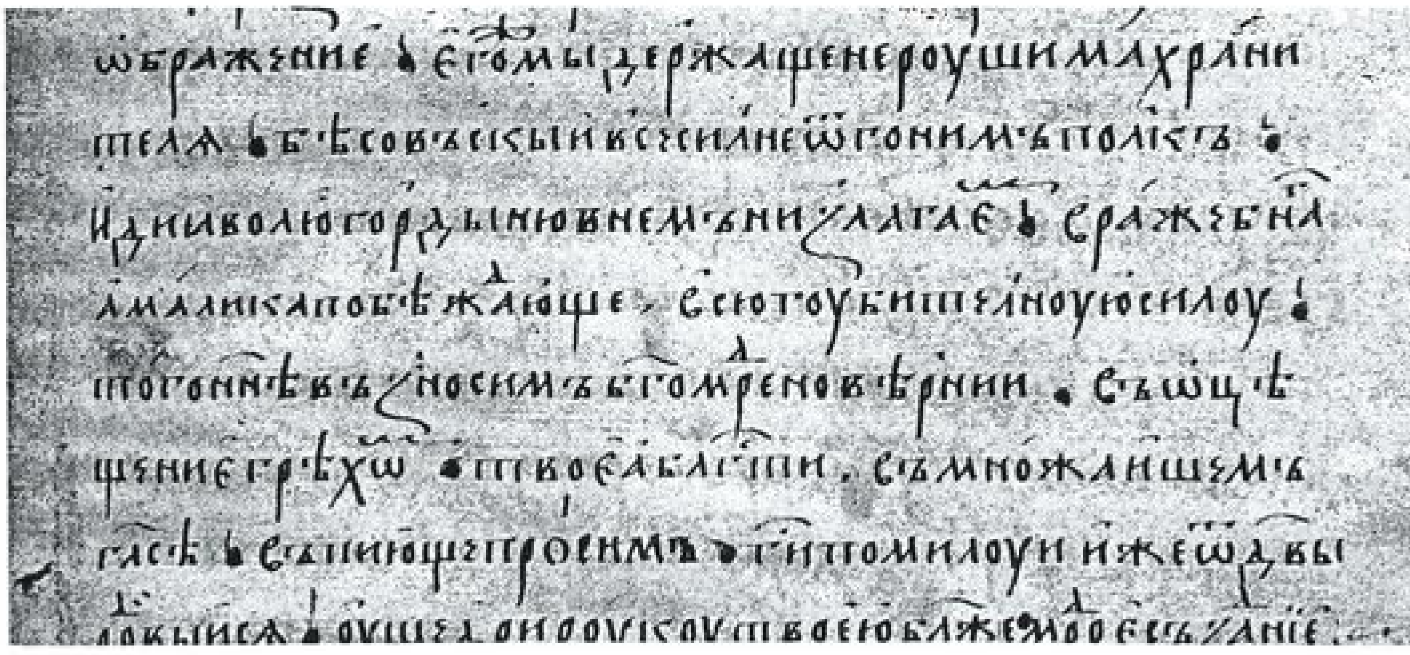
130. Мінея Служебна місячна на березень. Кінець XV – початок XVI ст.
Ф. 301, № 365 п (VI).
Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 74).

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 41).

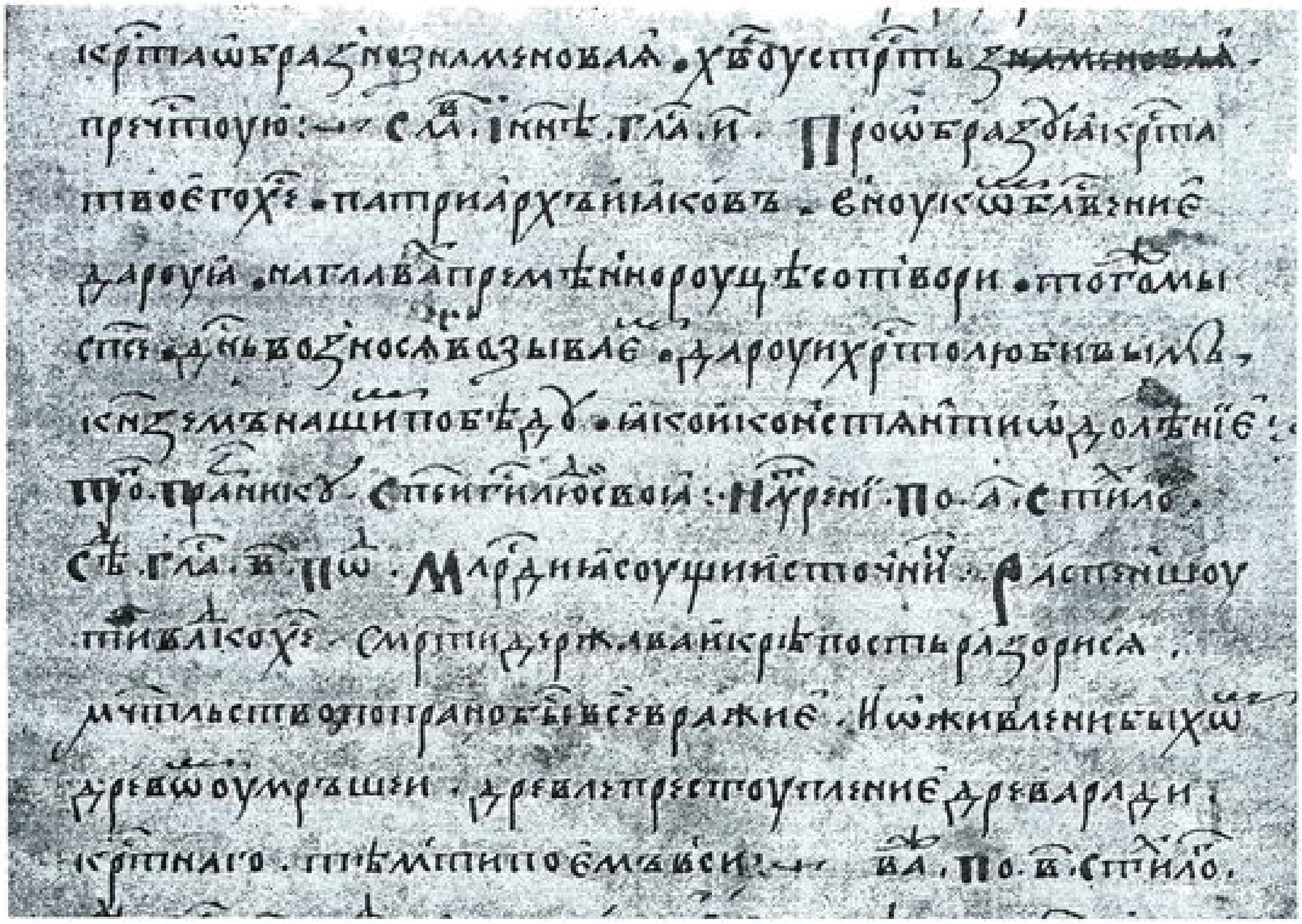

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 140).

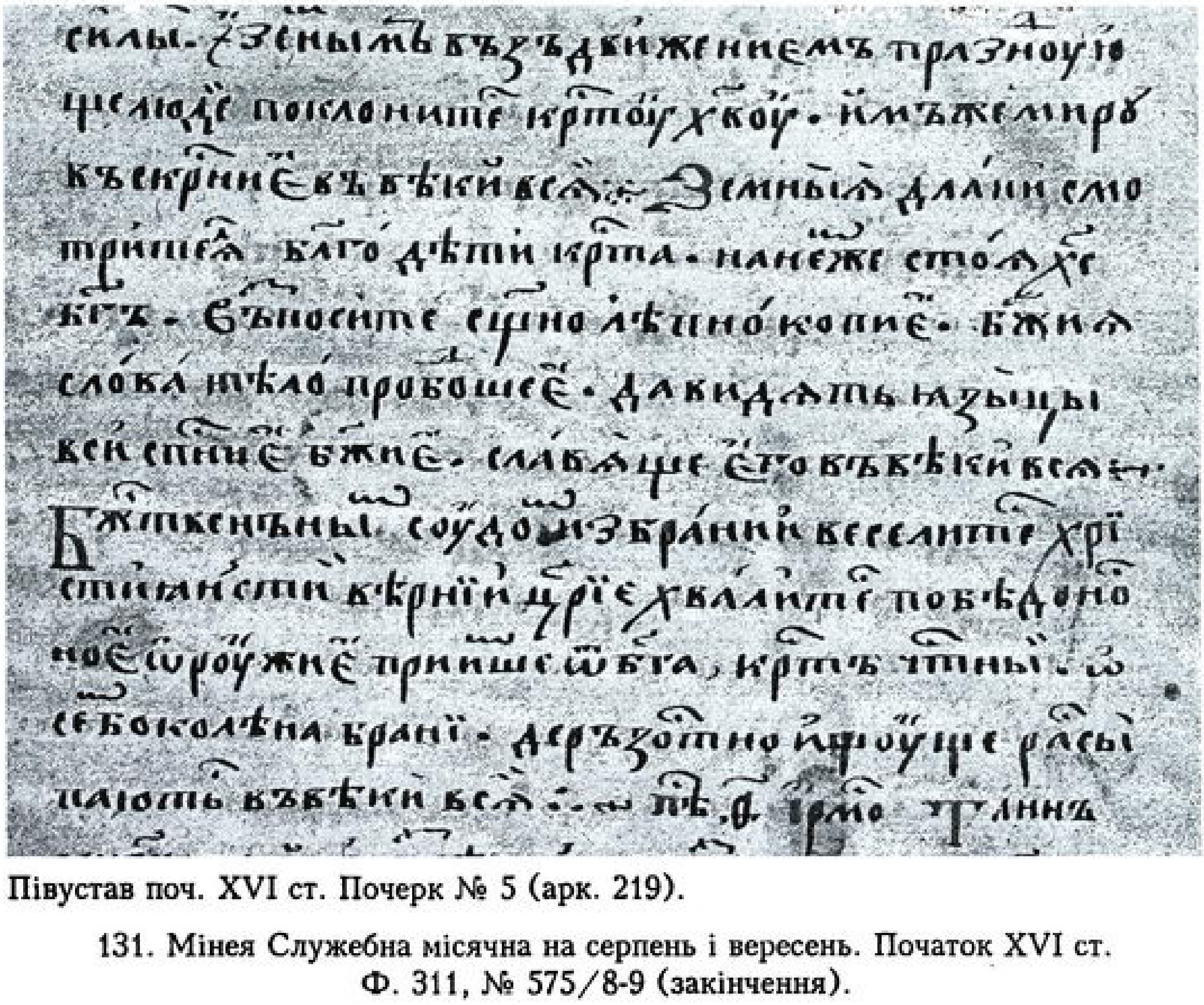

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 215).

131. Мінея Служебна місячна на серпень і вересень. Початок XVI ст.
Ф. 311, № 575/8-9 (початок).

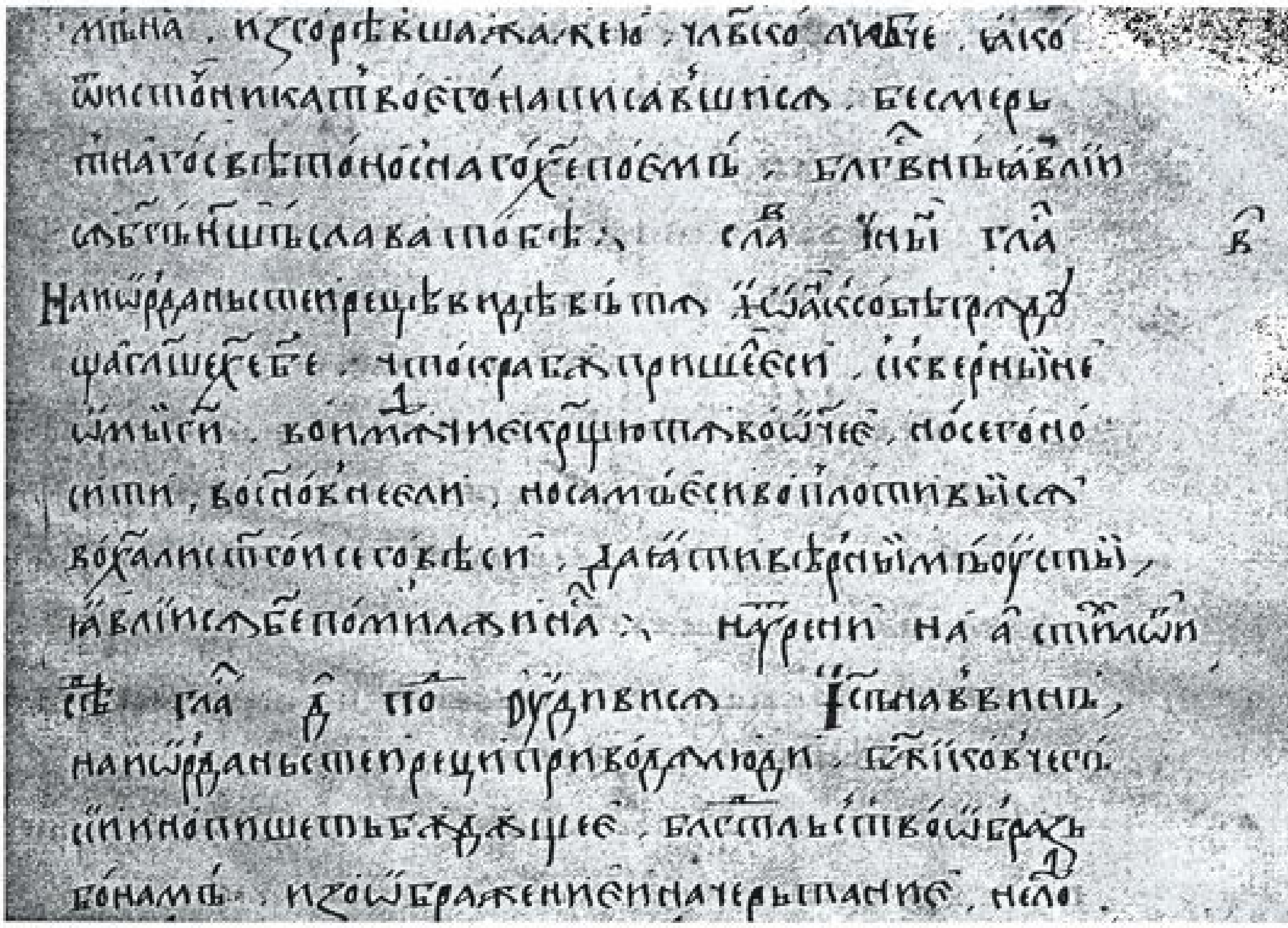

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 231).

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 219).

131. Мінея Служебна місячна на серпень і вересень. Початок XVI ст.
Ф. 311, № 575/8-9 (закінчення).

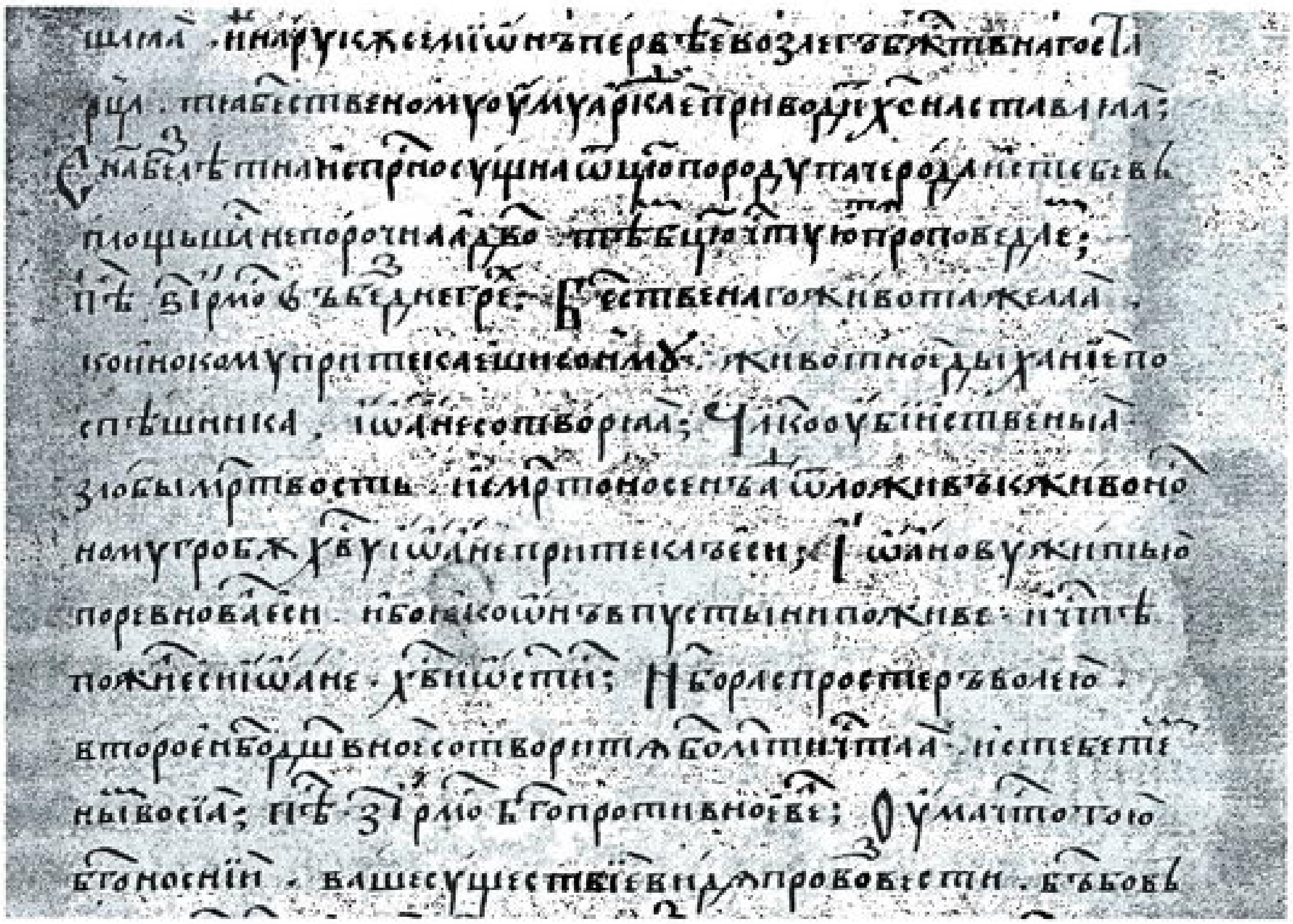

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 10).

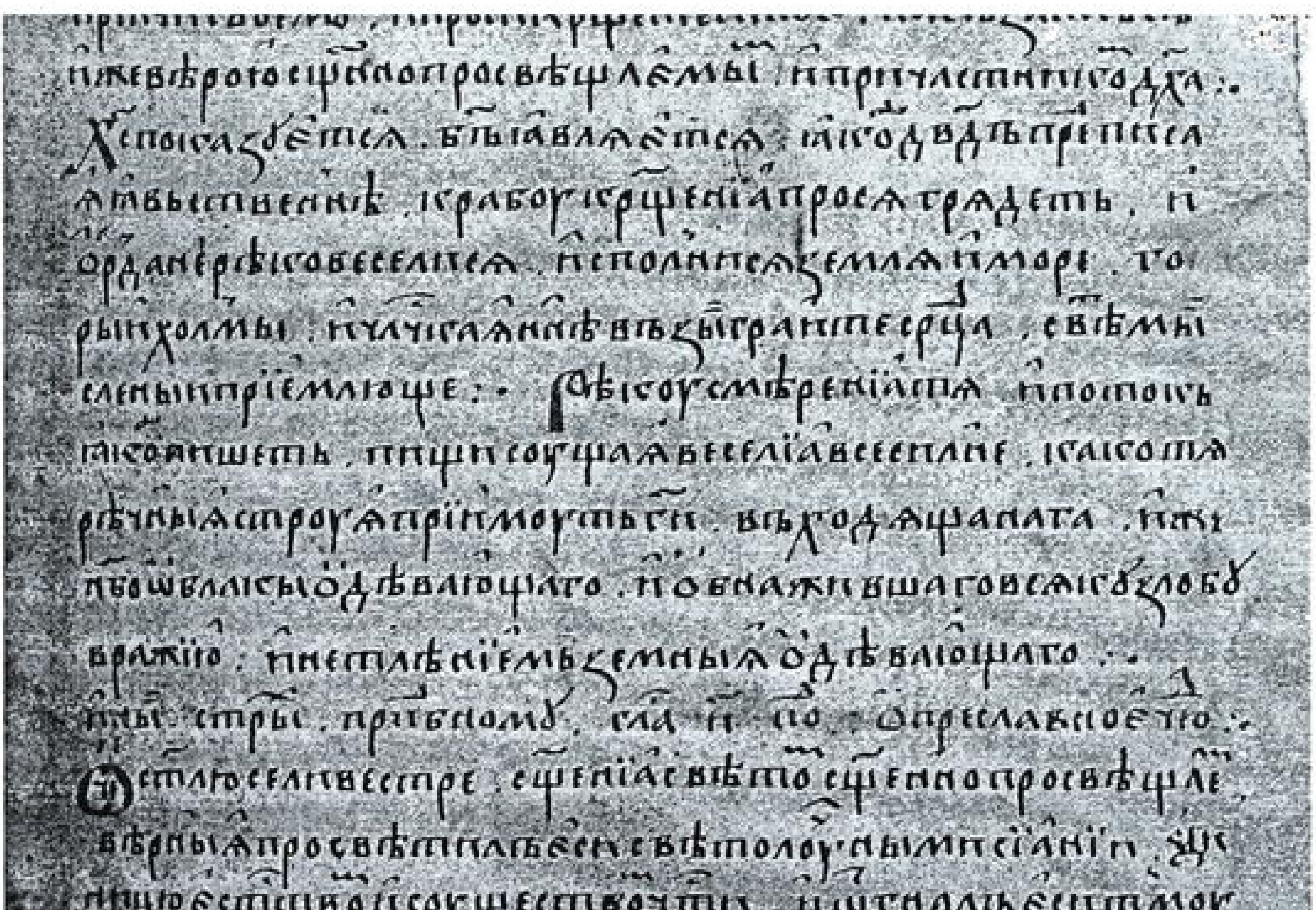

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 57).

132. Мінея Служебна місячна на січень. 20–40-ві роки XVI ст.
Ф. I, № 7485.

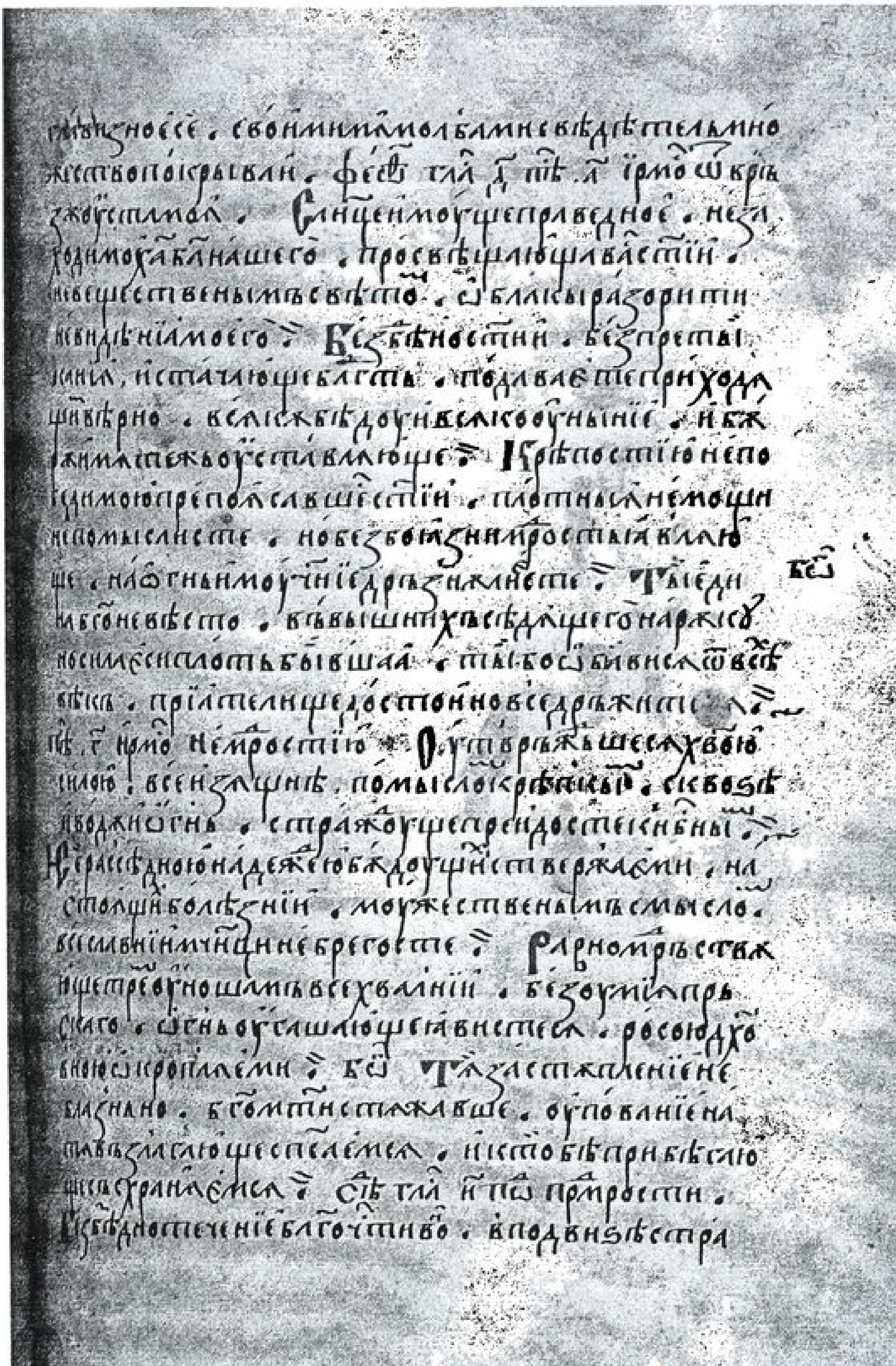

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 241).

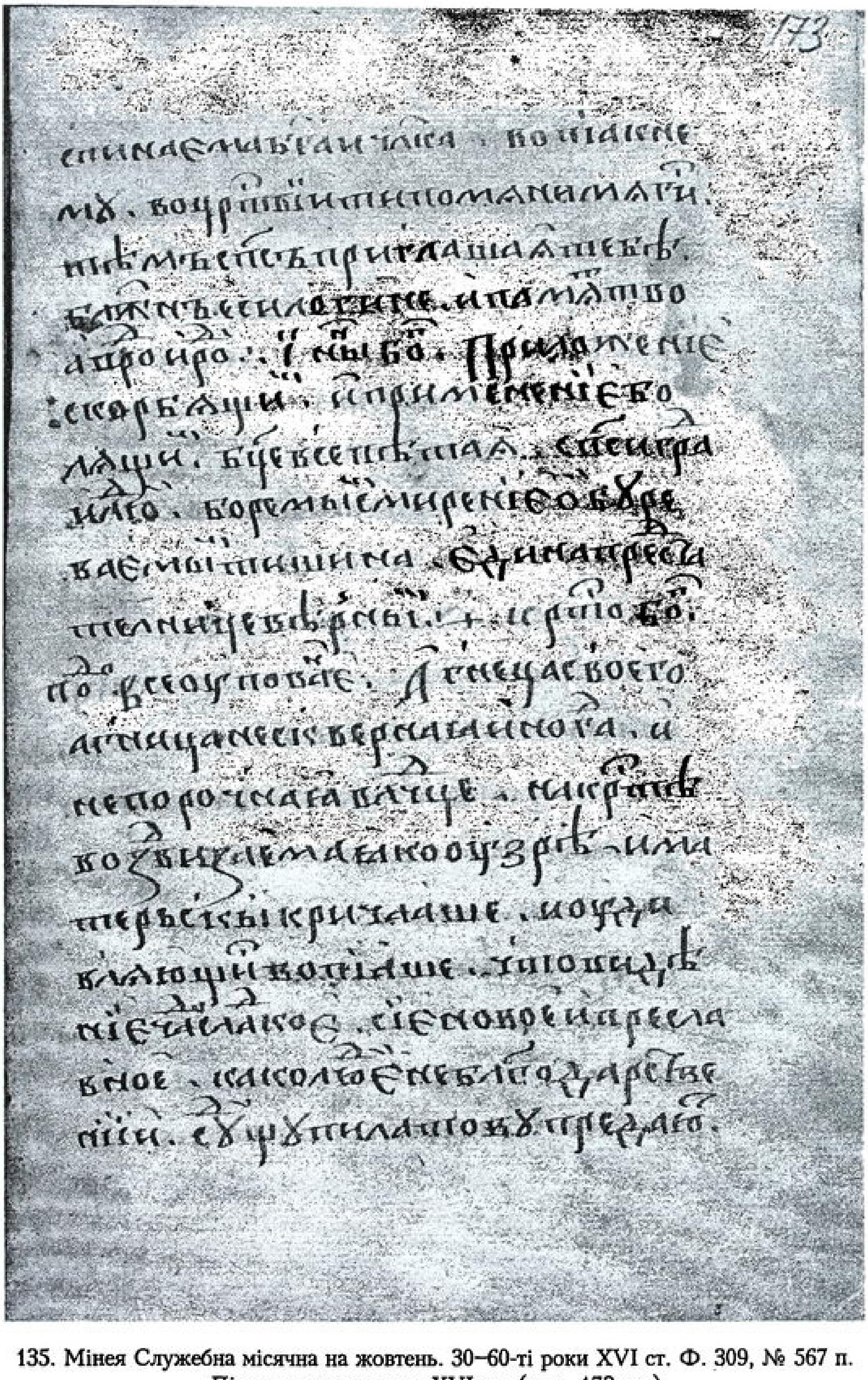

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 134).

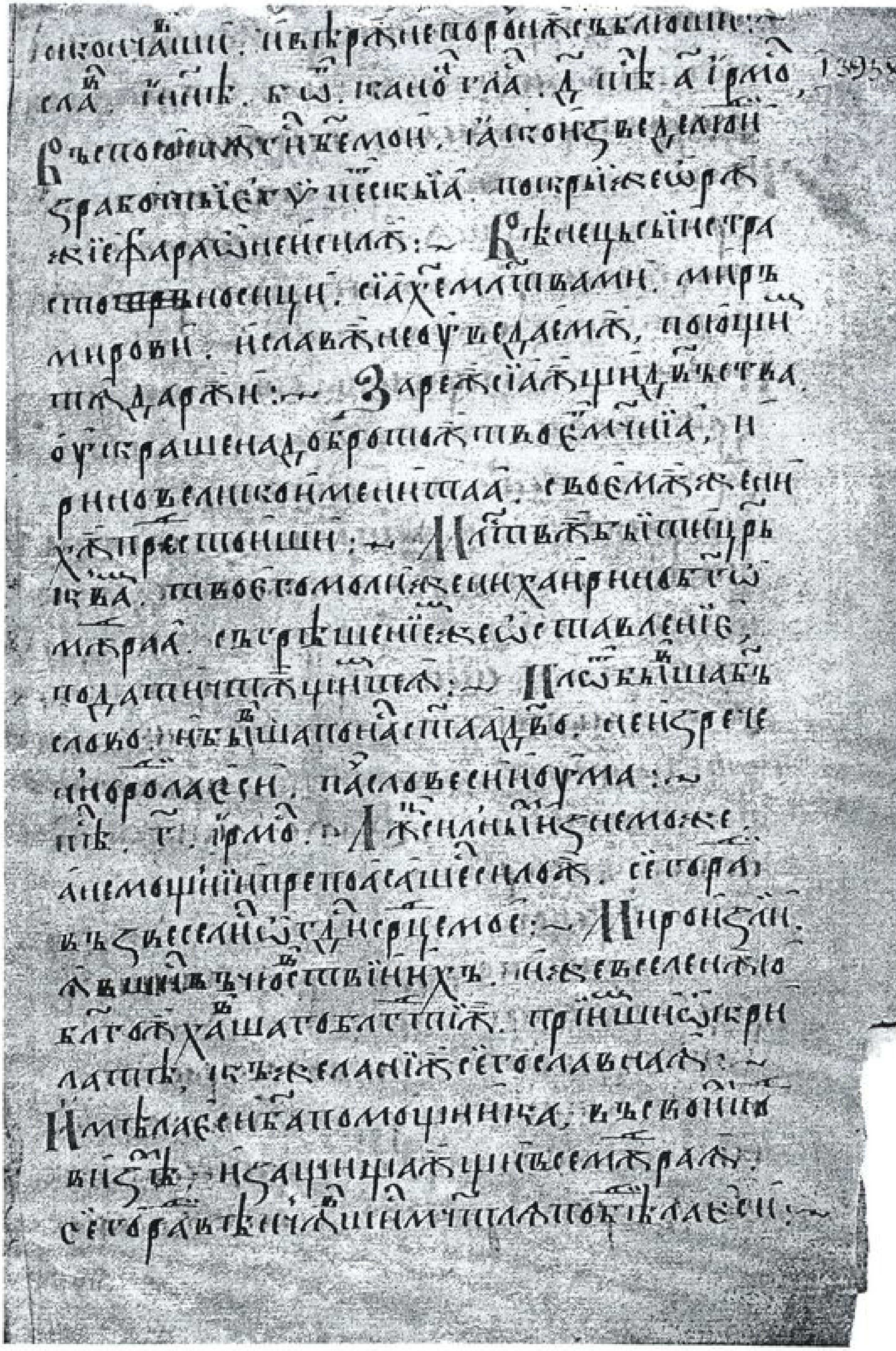
133. Мінея Служебна місячна на грудень–лютий. 30–40-ві роки XVI ст.
Ф. 301, № 125 л.

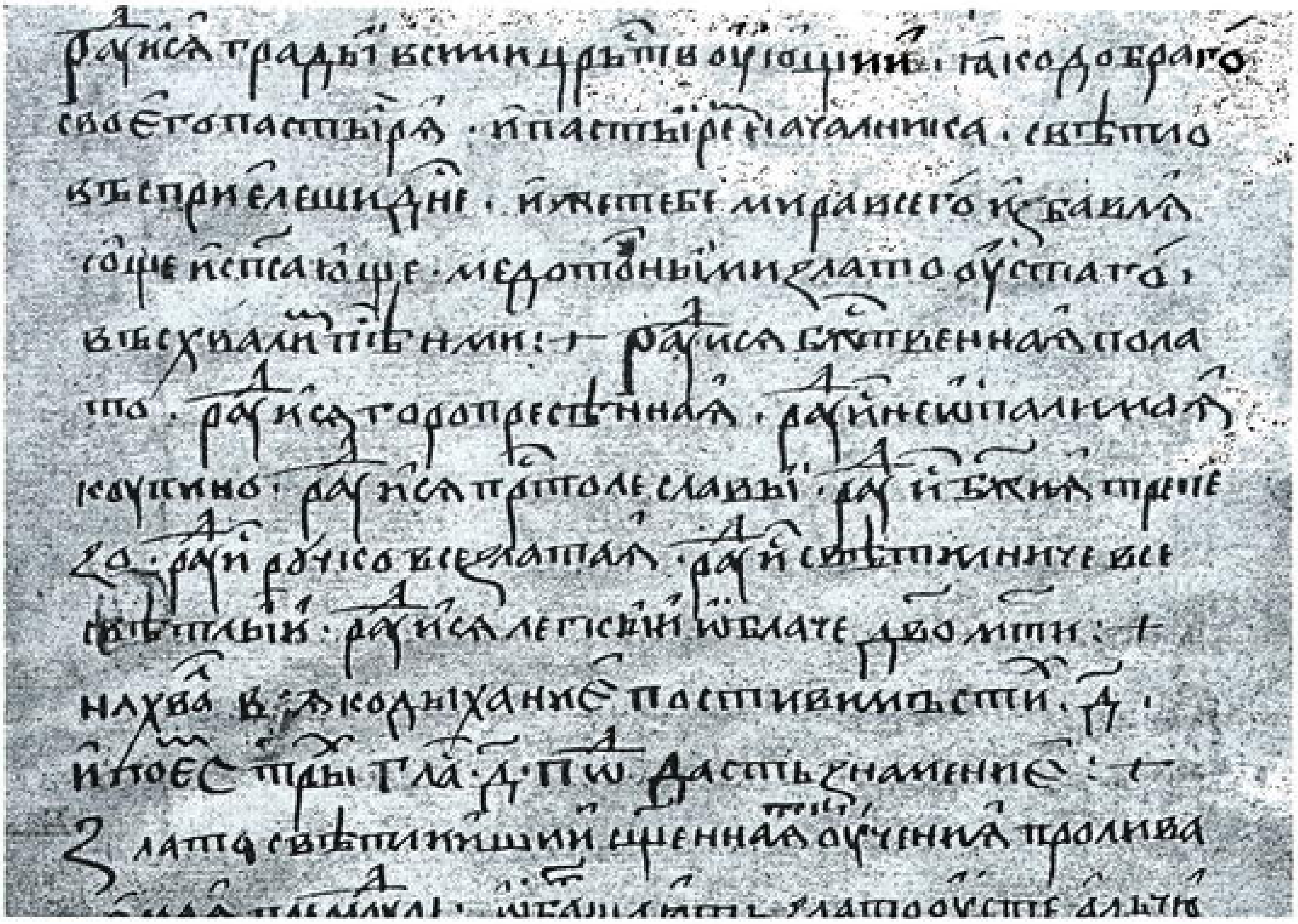
134. Мінея Служебна місячна на листопад. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 308, № 551 п. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 9).

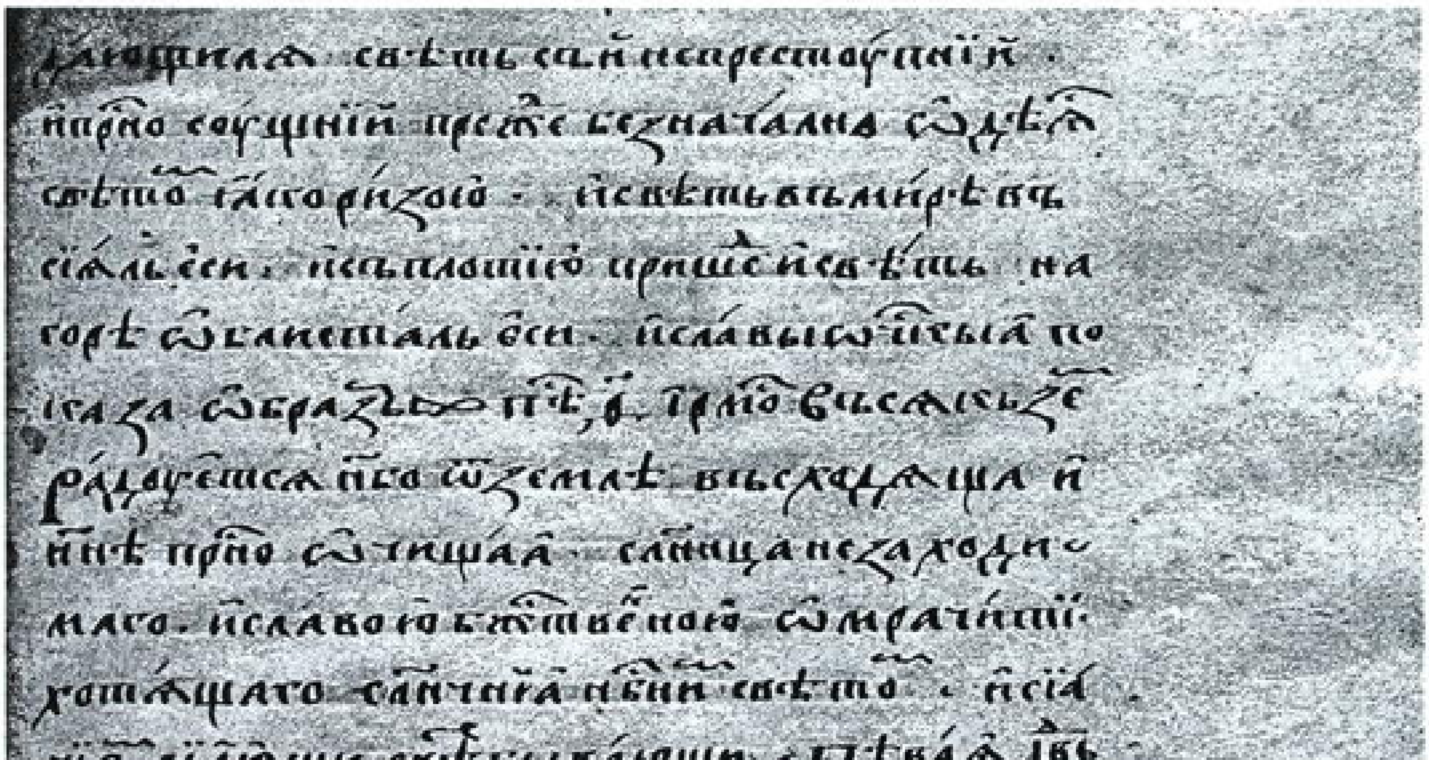
135. Мінея Служебна місячна на жовтень. 30–60-ті роки XVI ст. Ф. 309, № 567 п. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 173 зв.).

136. Мінея Служебна місячна на травень (Служба мучениці Ірині).
40–60-ті роки XVI ст. Ф І, № 3938.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

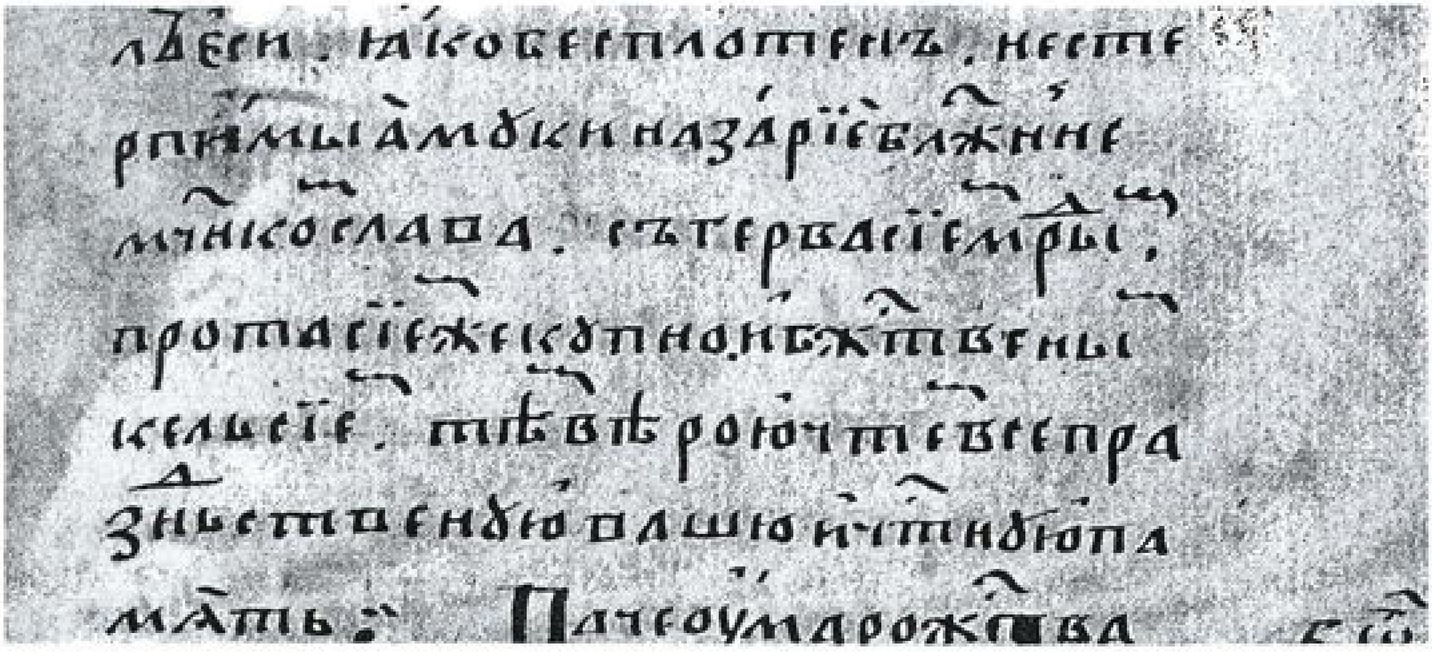

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 227).

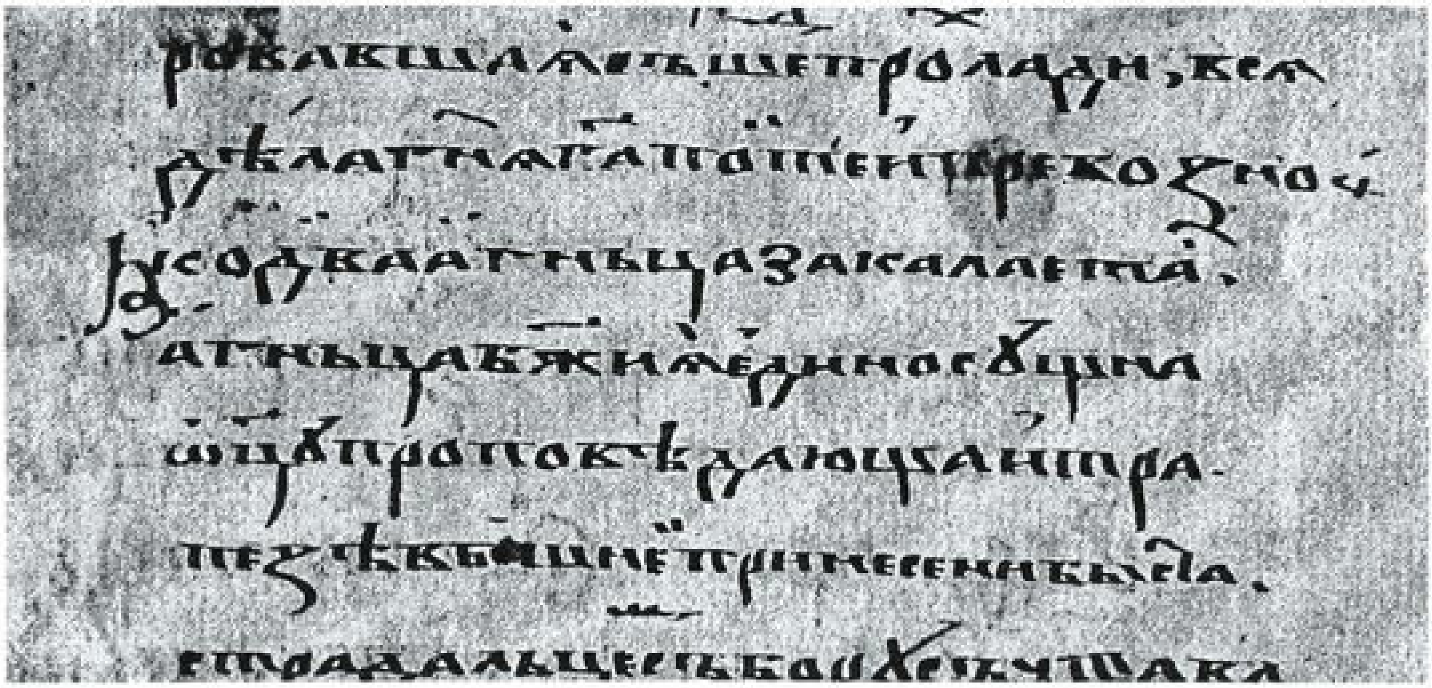

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 325).

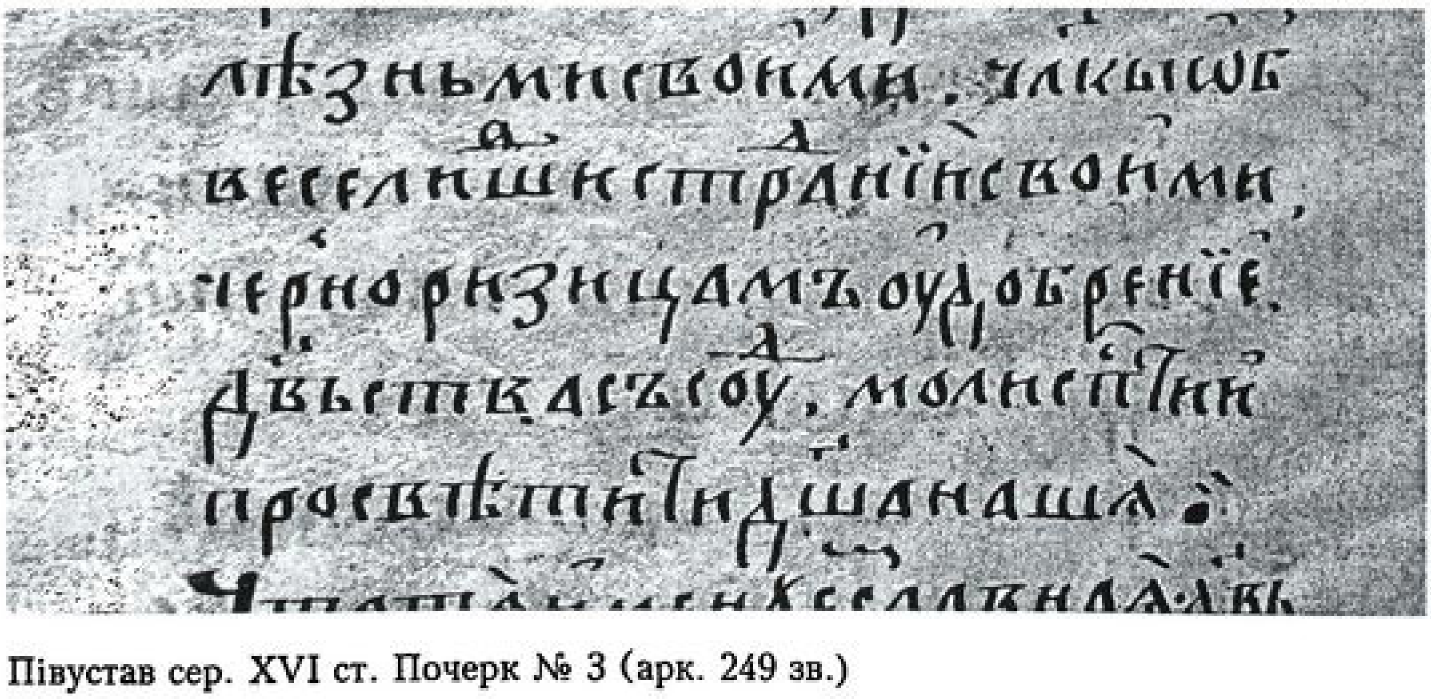
137. Мінея Служебна місячна на жовтень–лютий. 40–60-ті роки XVI ст. Мінея Святкова. 50–70-ті роки XVI ст. Конволют. Ф. І, № 4056.

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 90).

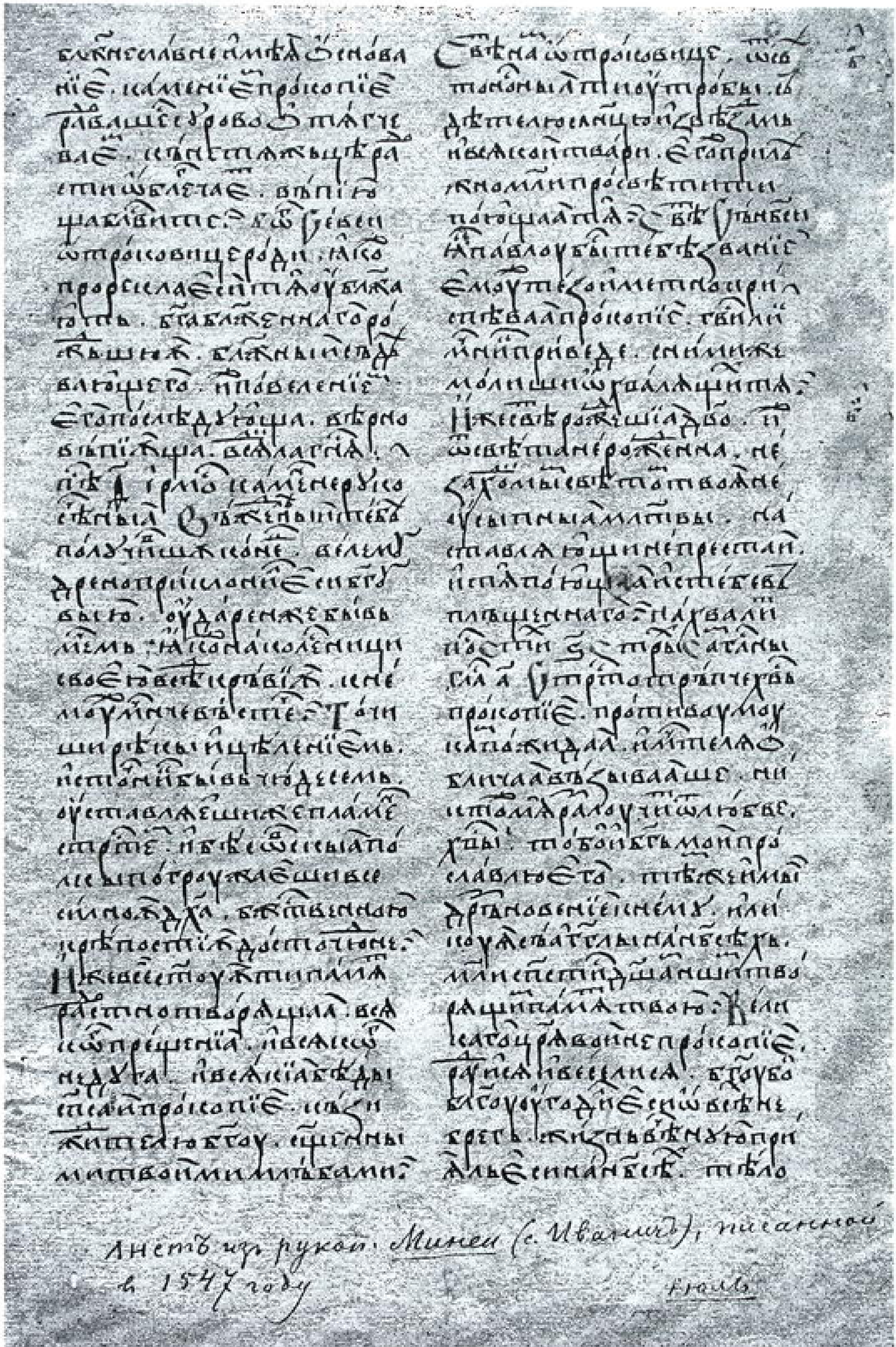

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 192).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 249 зв.)

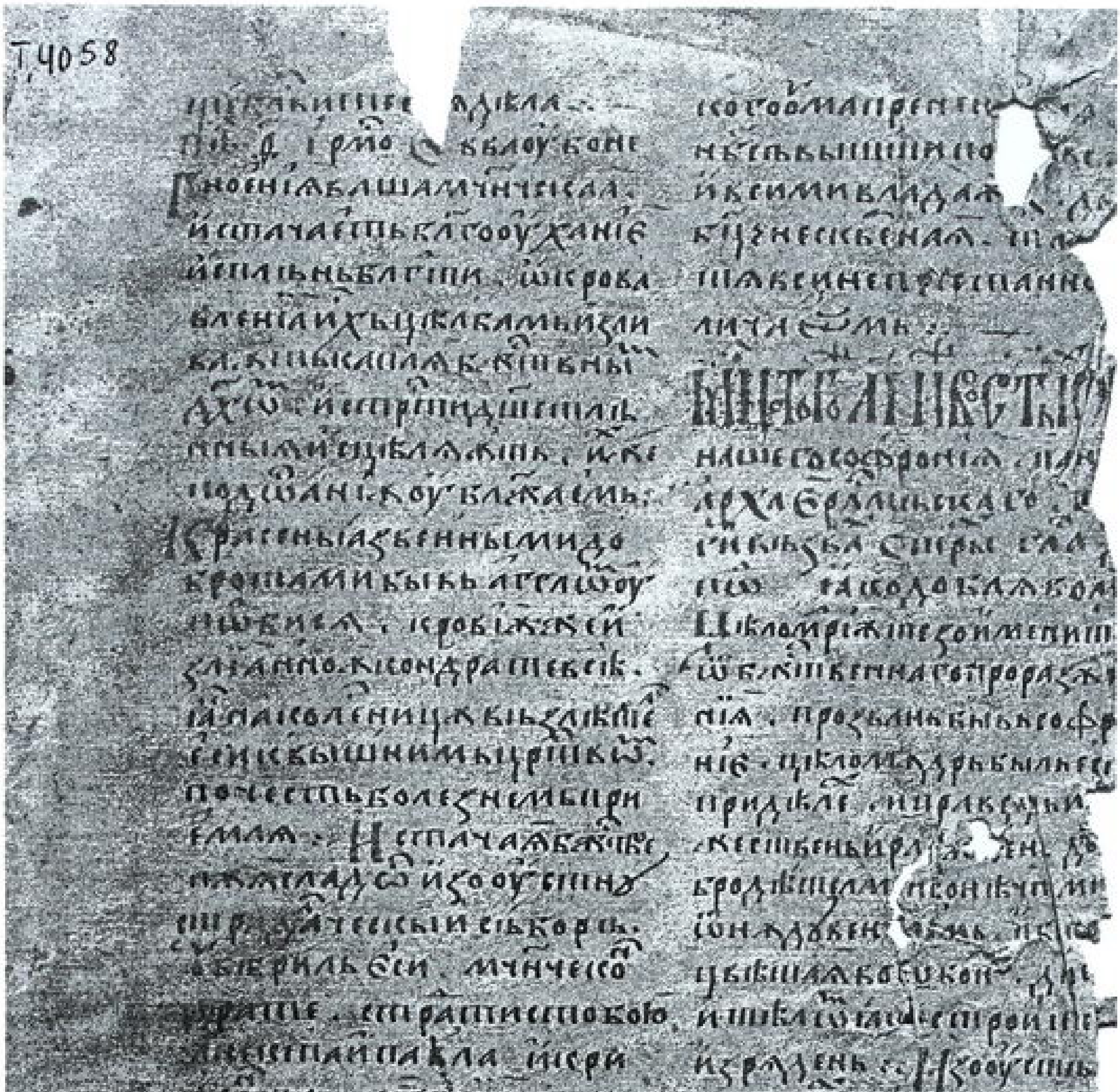
138. Мінея Служебна місячна на жовтень. 1559 р. Ф. I, № 7495.

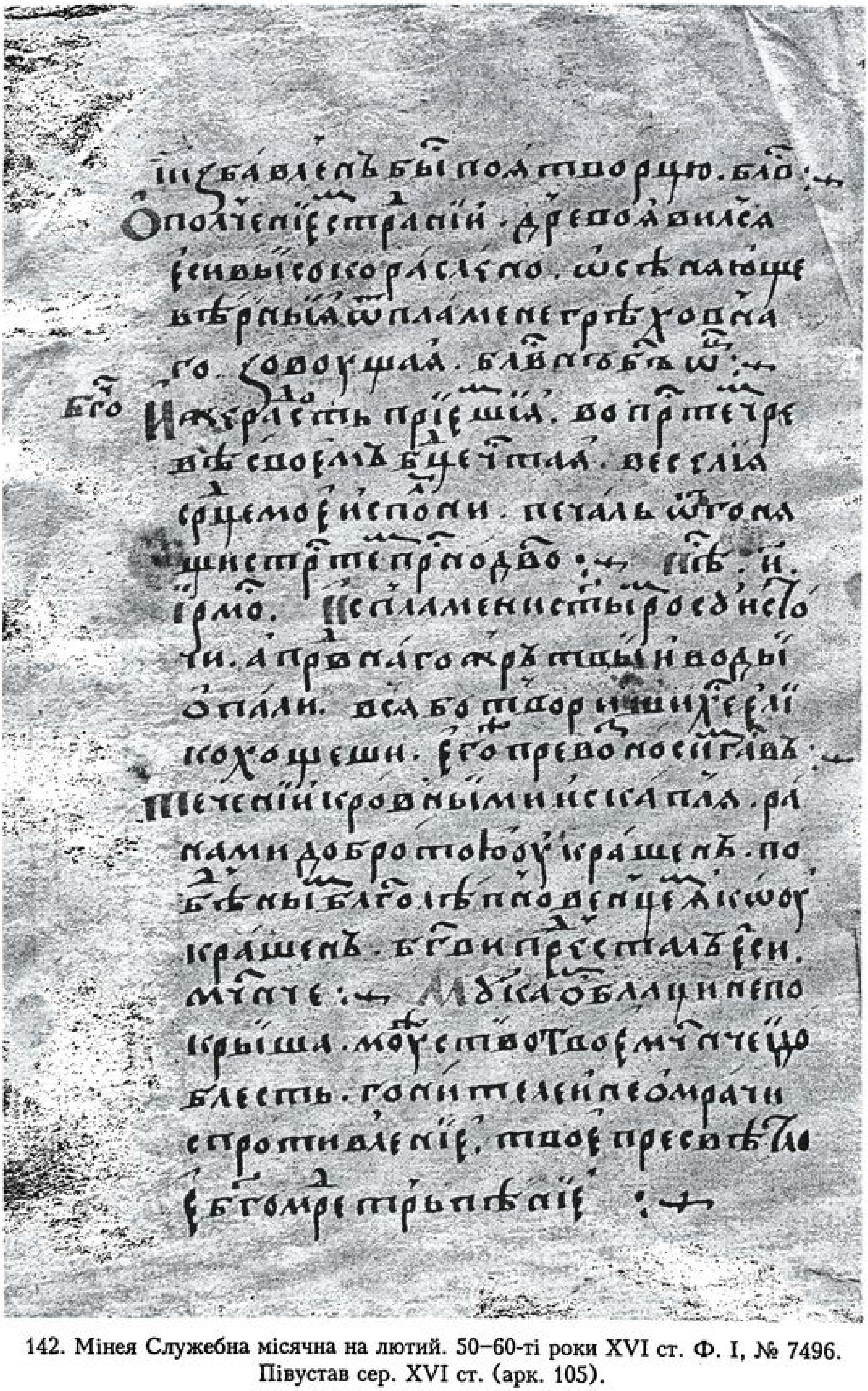
139. Мінея Служебна місячна на вересень та липень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 3879. Півустав сер. XVI ст. (арк. 2).

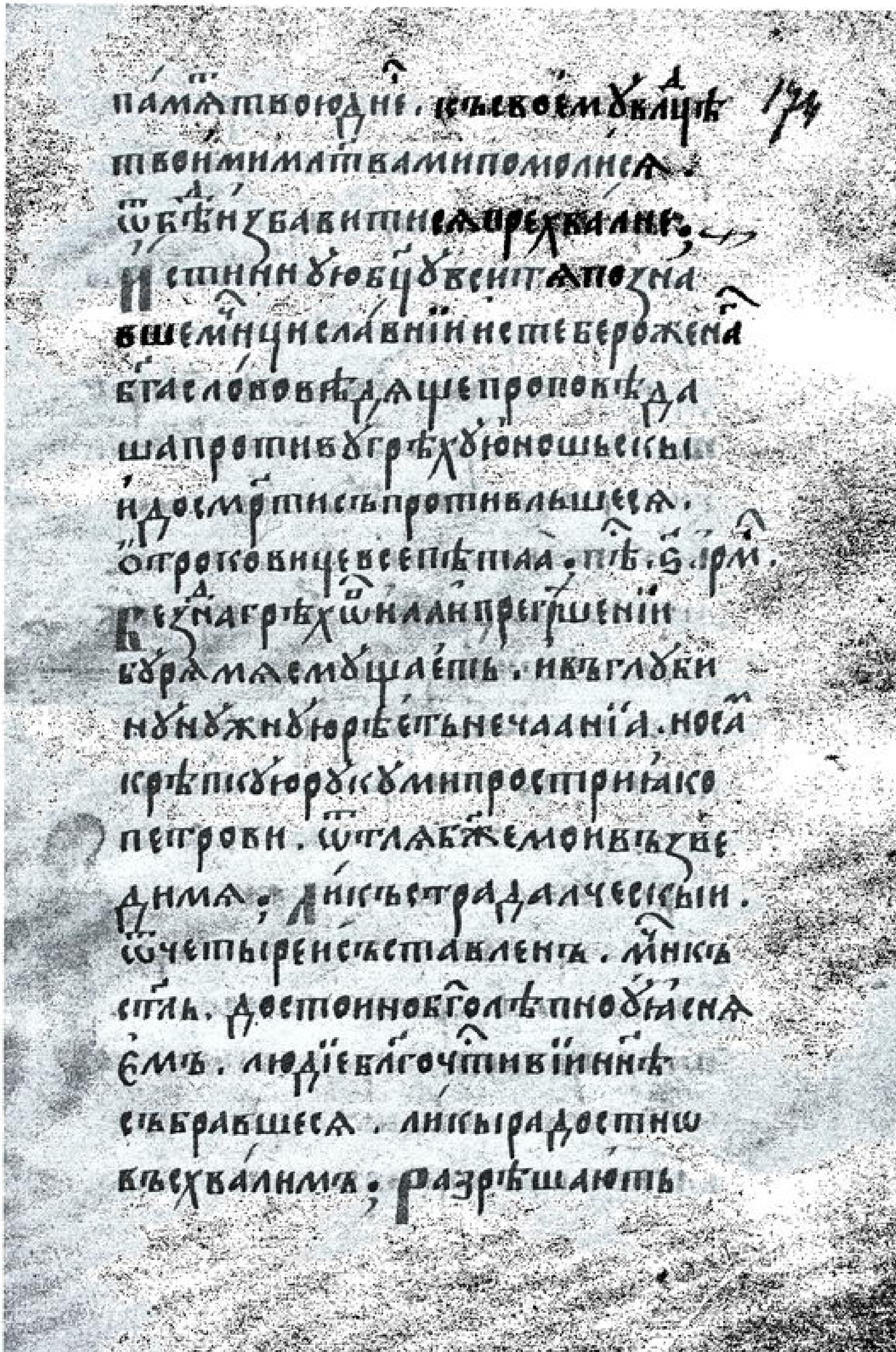
140. Мінея Служебна місячна на вересень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 4057. Півустав сер. XVI ст. (арк. 8).

141. Мінея Служебна місячна на березень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 4058. Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

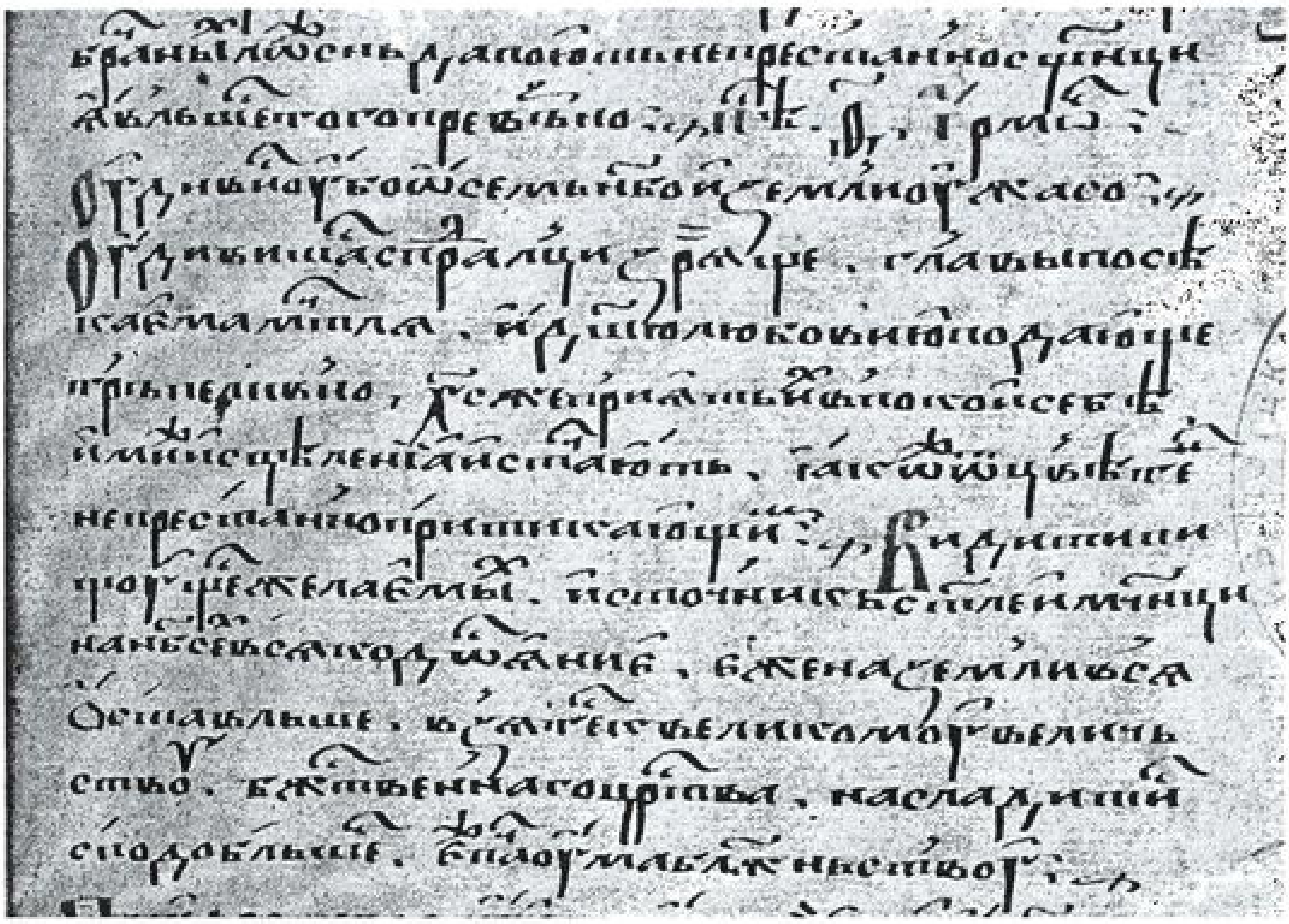

142. Мінея Служебна місячна на лютий. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 7496.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 105).

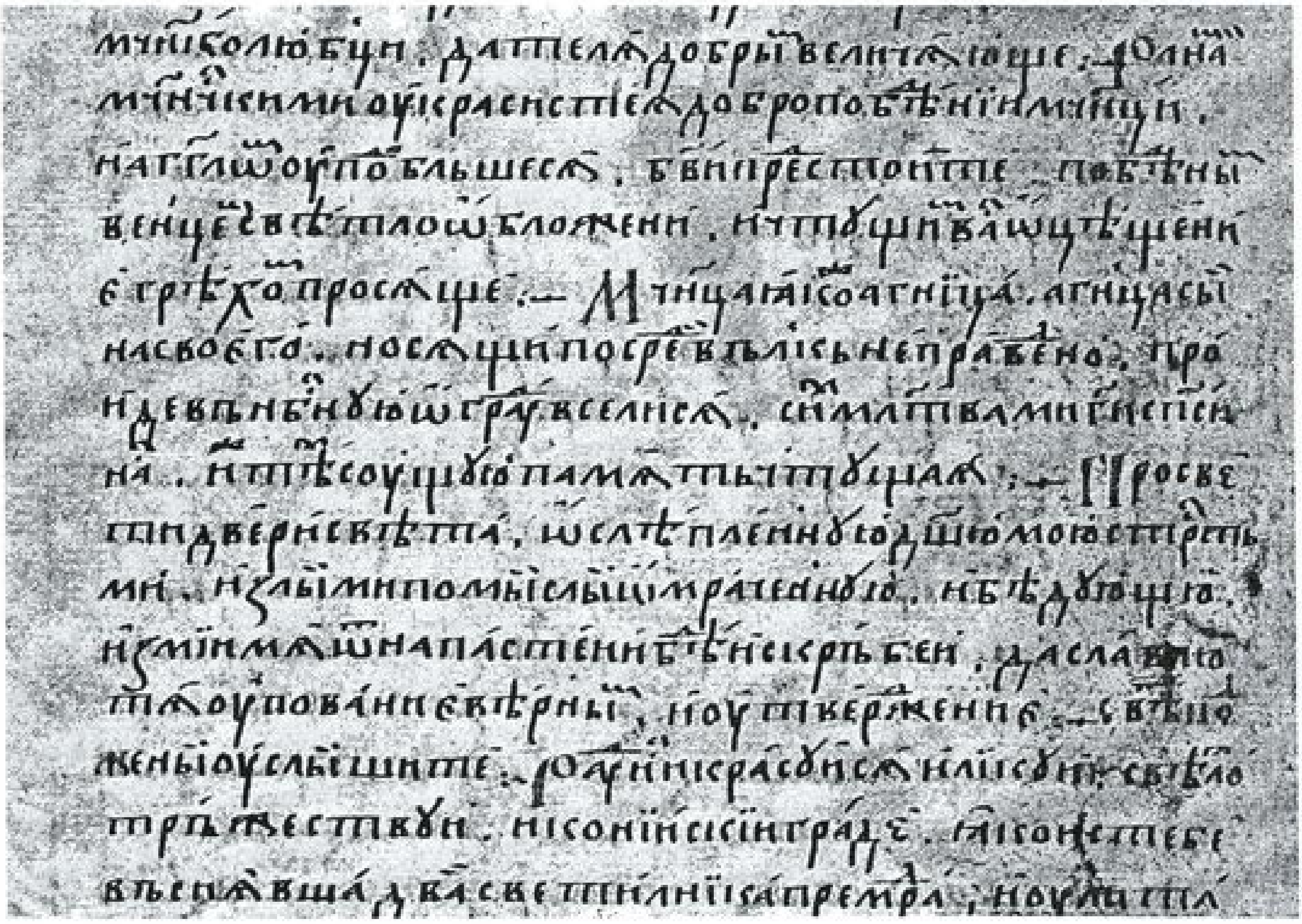

паматвоюдне . сьвсоемоублицѣ 174
твоимиматвамипомолиса .
ѿбѣдь избавитисѧ пресхвалне .
Истинную убо бу веси тапозна
вшем ици славнии не тебережена
бгасловом вѣдаше пропов ѣда
ша противу грѣху юношъскы
и до смрти сьпротивльшеса .
Отроковице веспѣтаа . пѣ . ѕ . ірм .
Безнагрѣхъ ѿ нааньпрегрѣшении
обрамаем душа єпь . и къглубки
ну нужно юрѣеть нечааниа . но єа
крѣпкую рукуми простри ꙗко
петрови . ѿ тлабжемои вьзде
дима . Дни съ страдалческый .
ѿ четыре не съставлень . Мнкъ
стль . достоино бгол ѣпно оумена
емъ . людие благочтиви иннѣ
сьбравшеса . ликы радостно
въсхвалимъ . Разрѣшают

143. Мінея Служебна місячна на травень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 426. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 174).

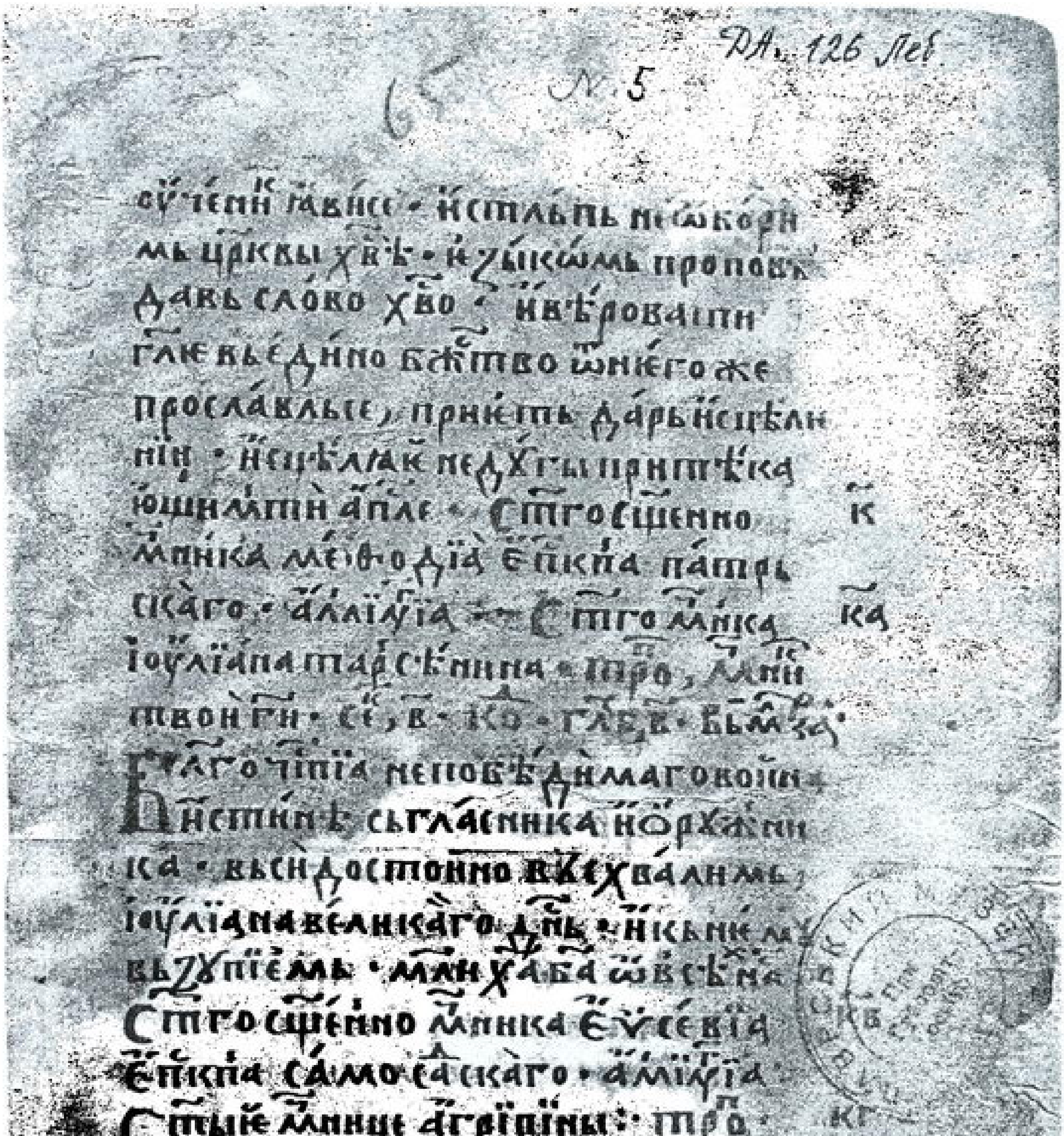

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 1).

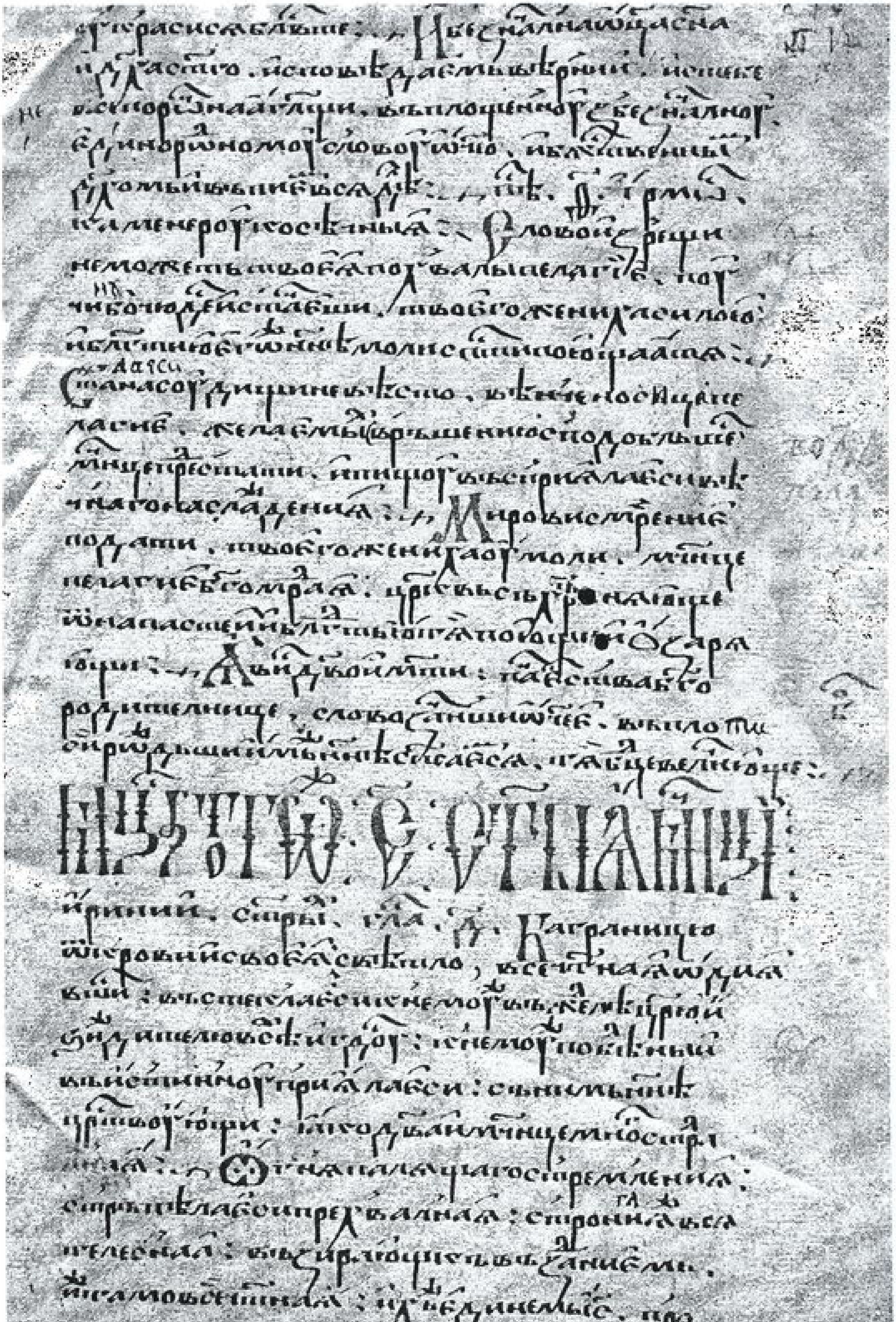

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 186 зв).

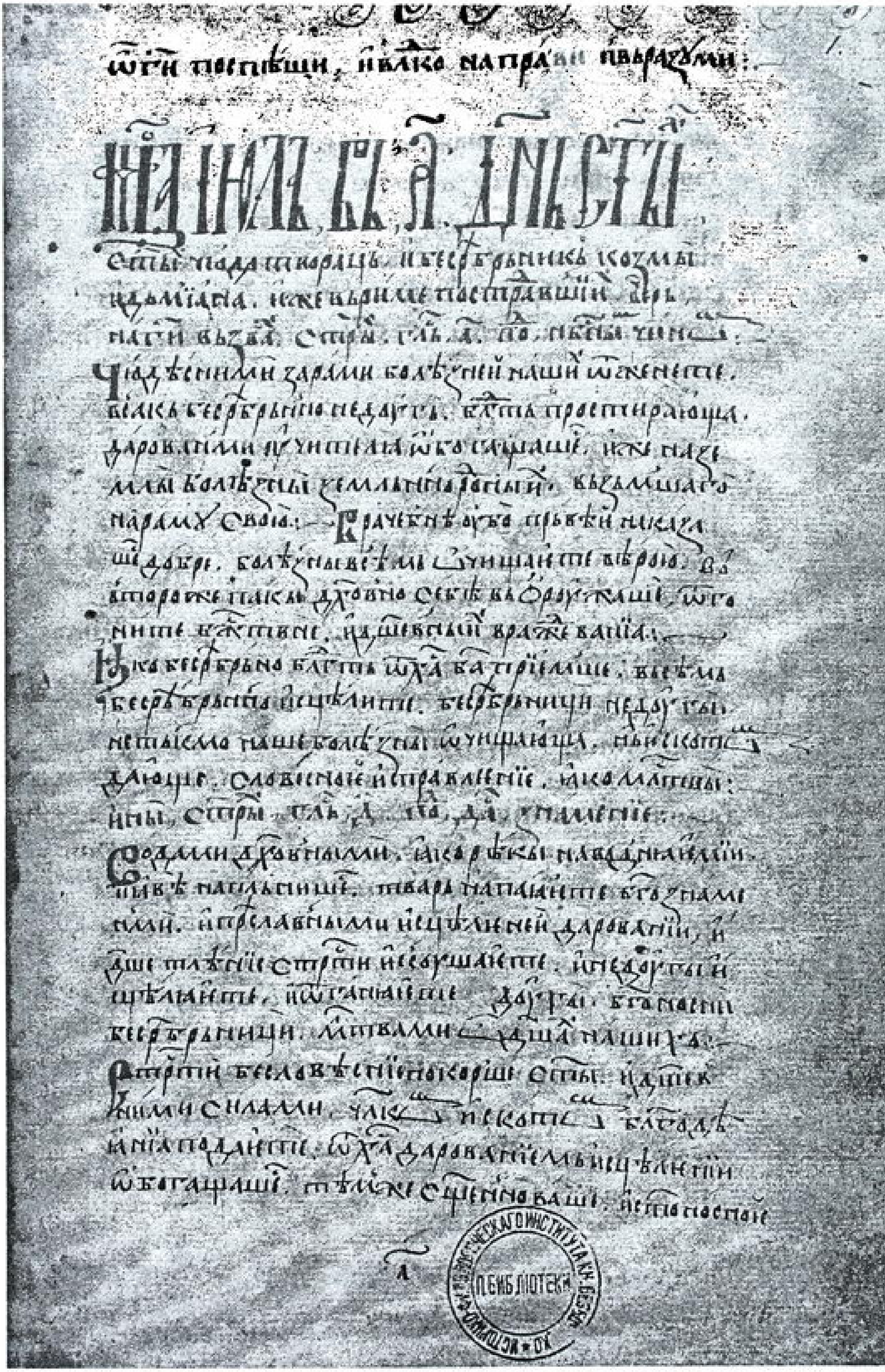
144. Мінея Служебна місячна на квітень–червень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 93.

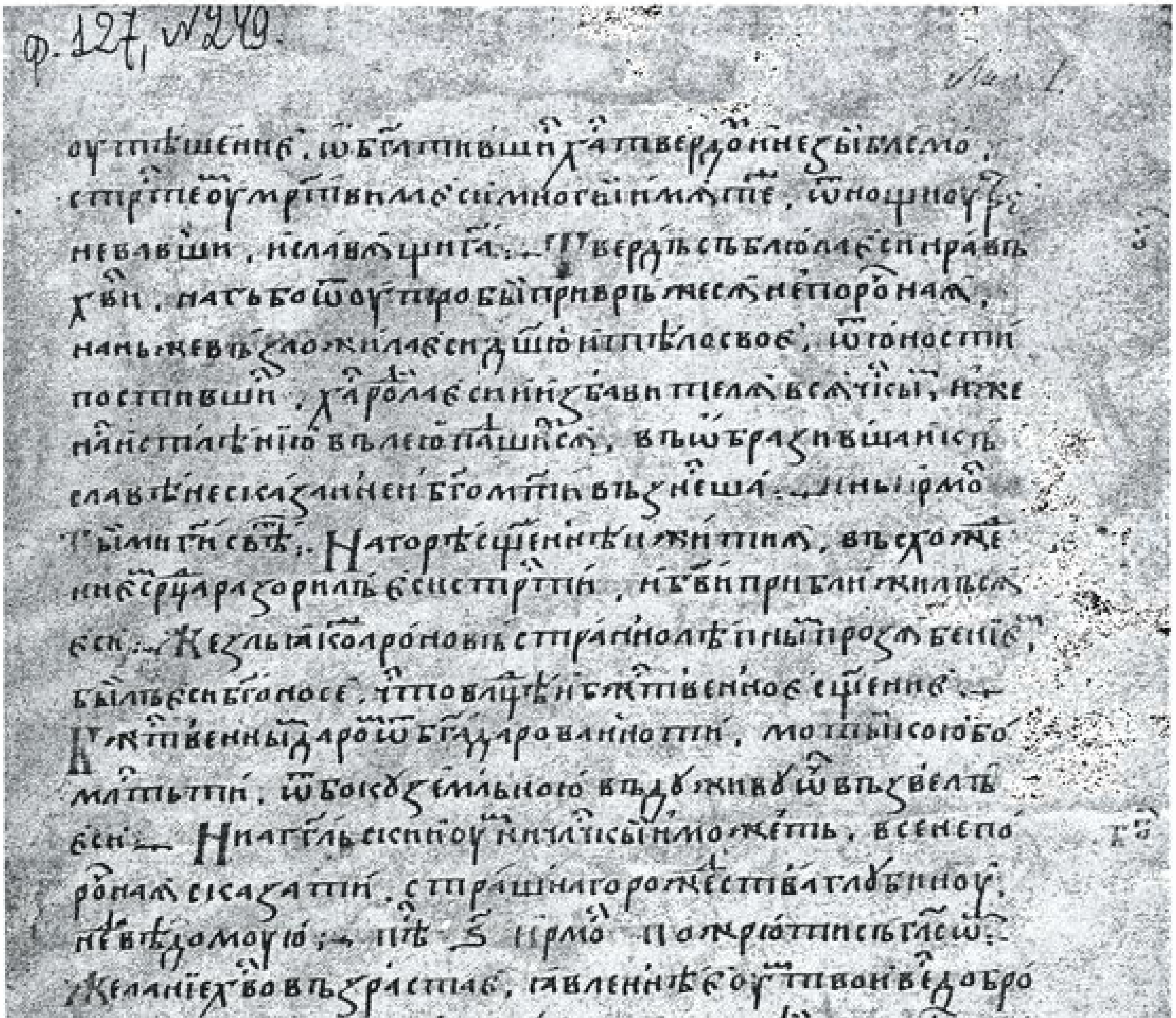
145. Мінея Служебна місячна на червень. Третя чверть XVI ст. Ф. 301, № 126 л. Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

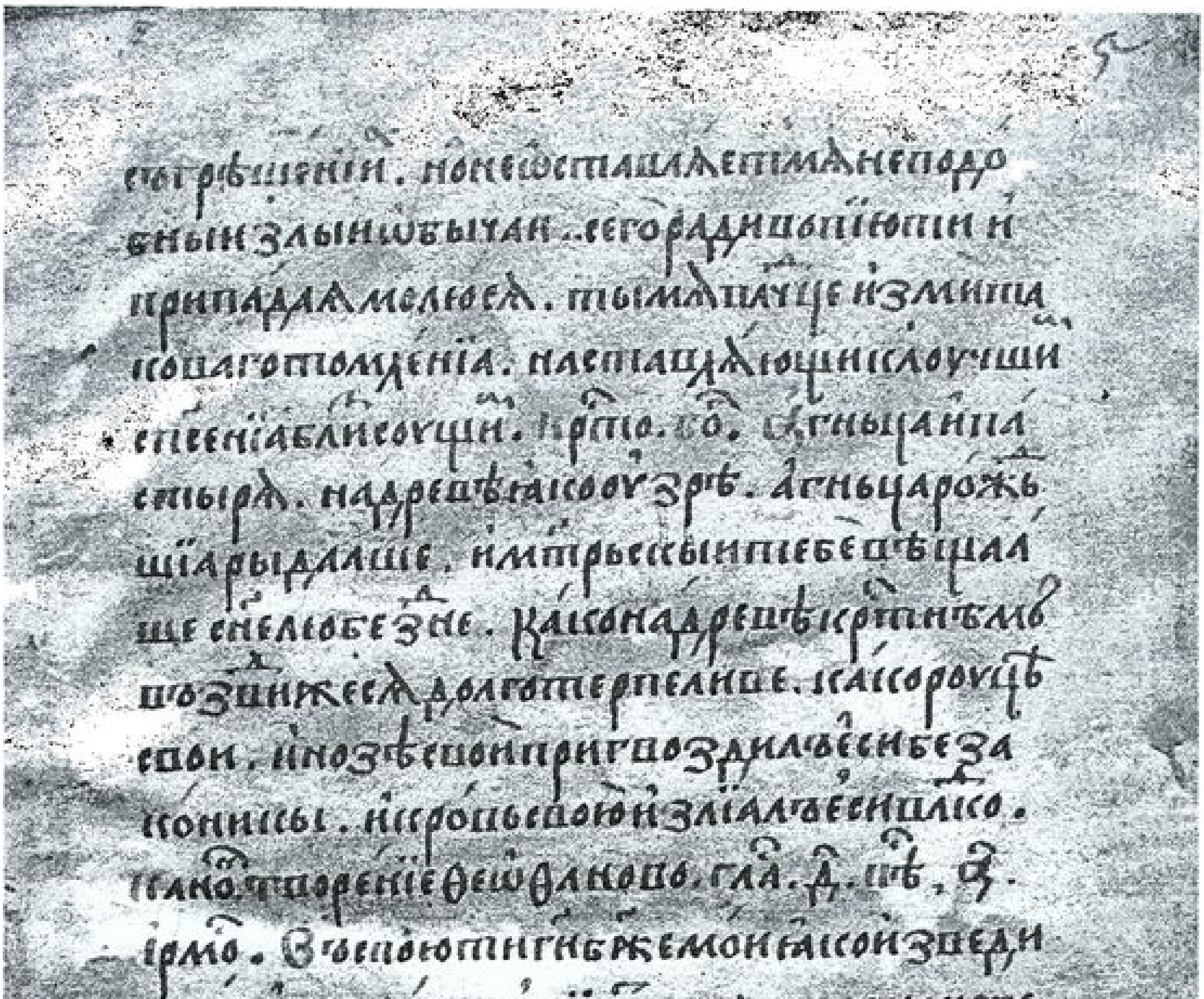
146. Мінея Служебна місячна на травень. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. I, № 2405. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 1).

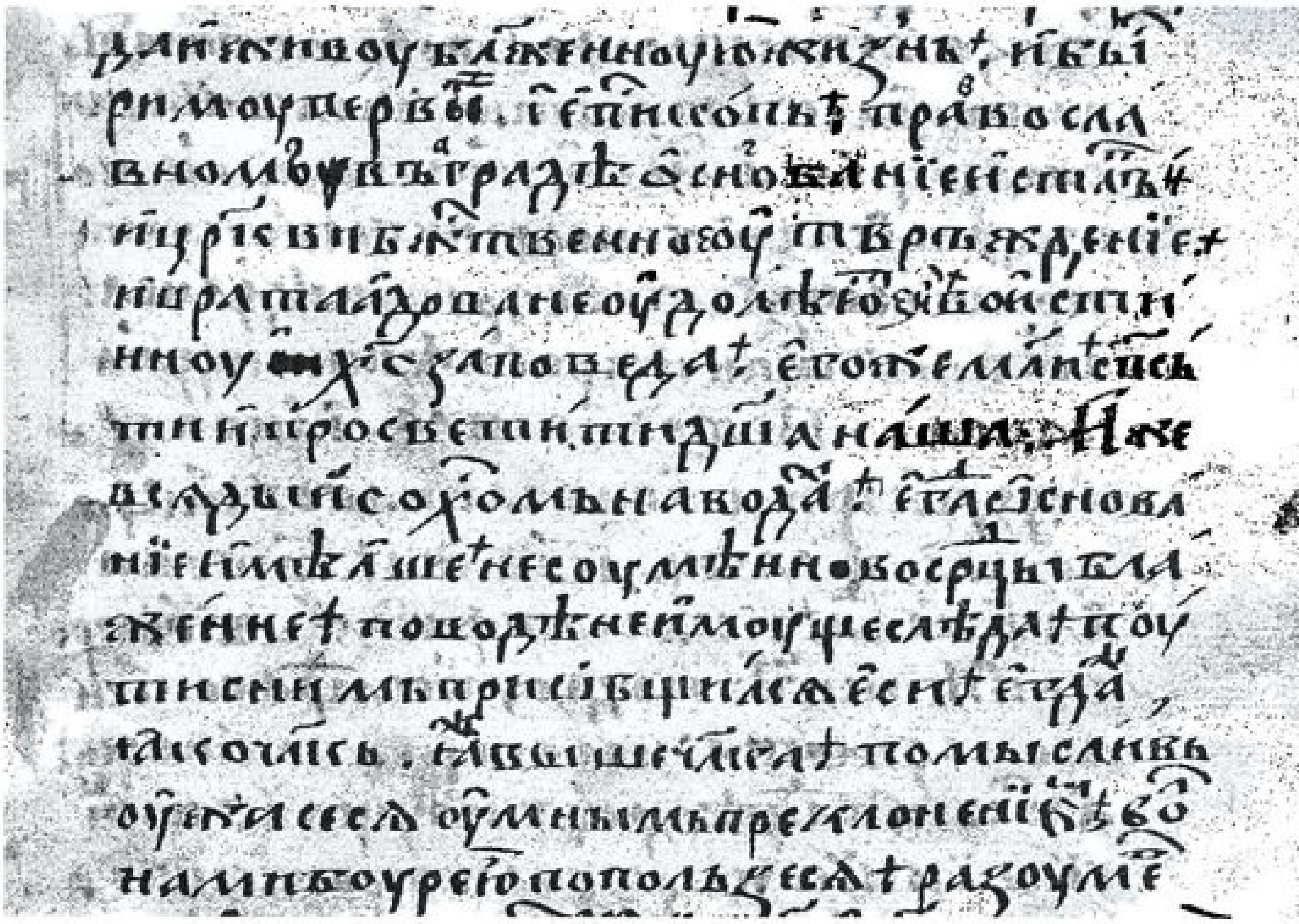
147. Мінея Служебна місячна на липень. 1571 р. Ф. 310, № 8.
Півустав сербський др. пол. XVI ст. (арк. 1).

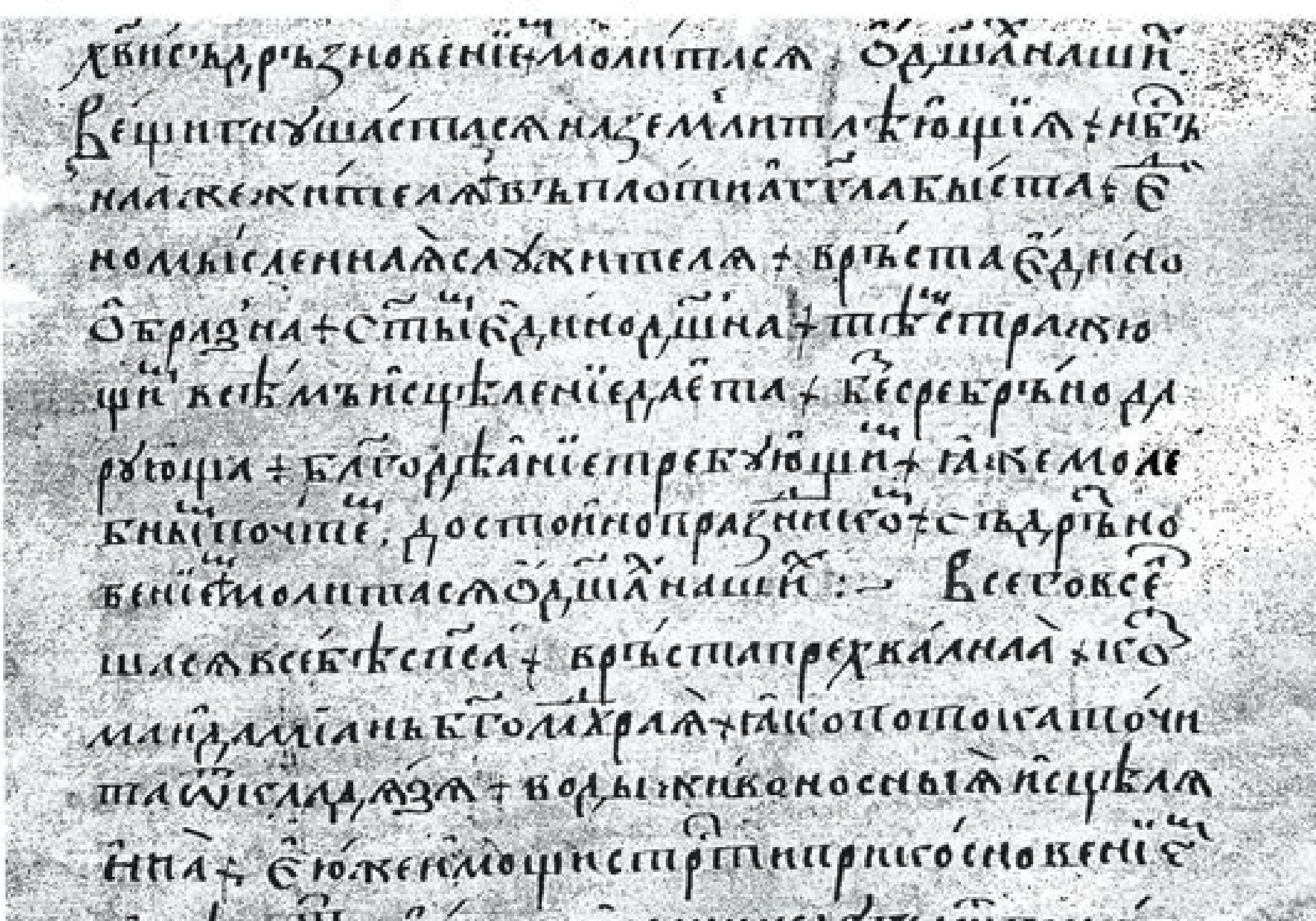
148. Мінея Служебна місячна на липень. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 127, № 249. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 1).

149. Мінея Служебна місячна на грудень. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 365 (IV) п.
Півустав рос. др. пол. XVI ст. (арк. 5)

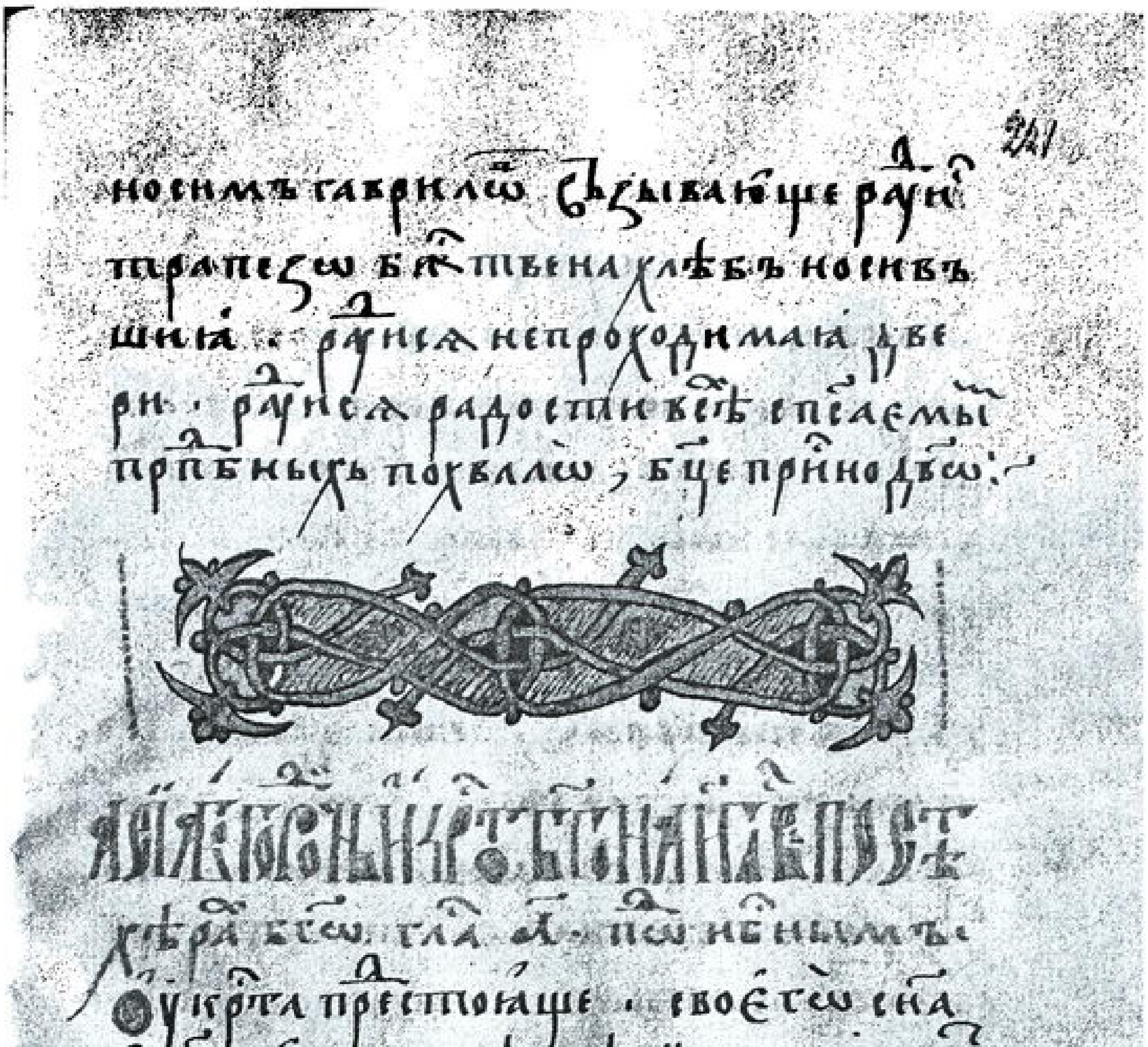

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 150).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 159).

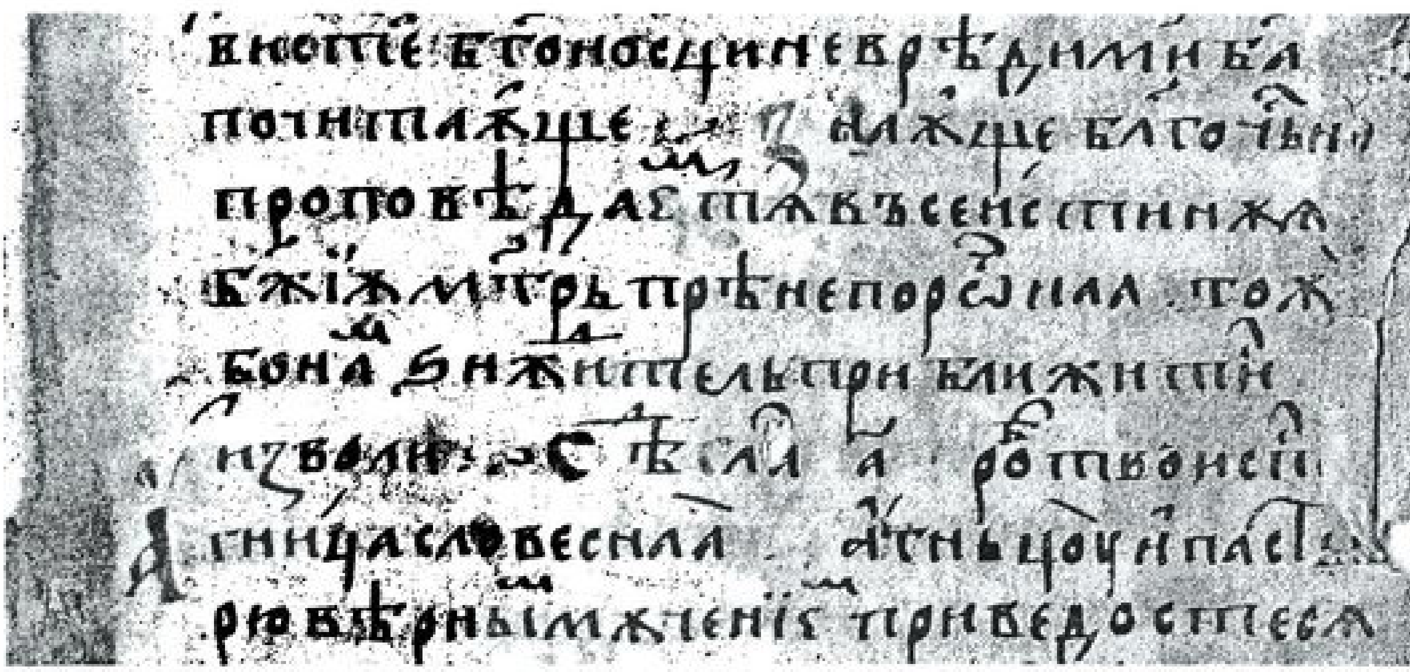
150. Мінея Служебна місячна на червень–серпень. [1590–1591 рр.].
Ф. 307, № 427.

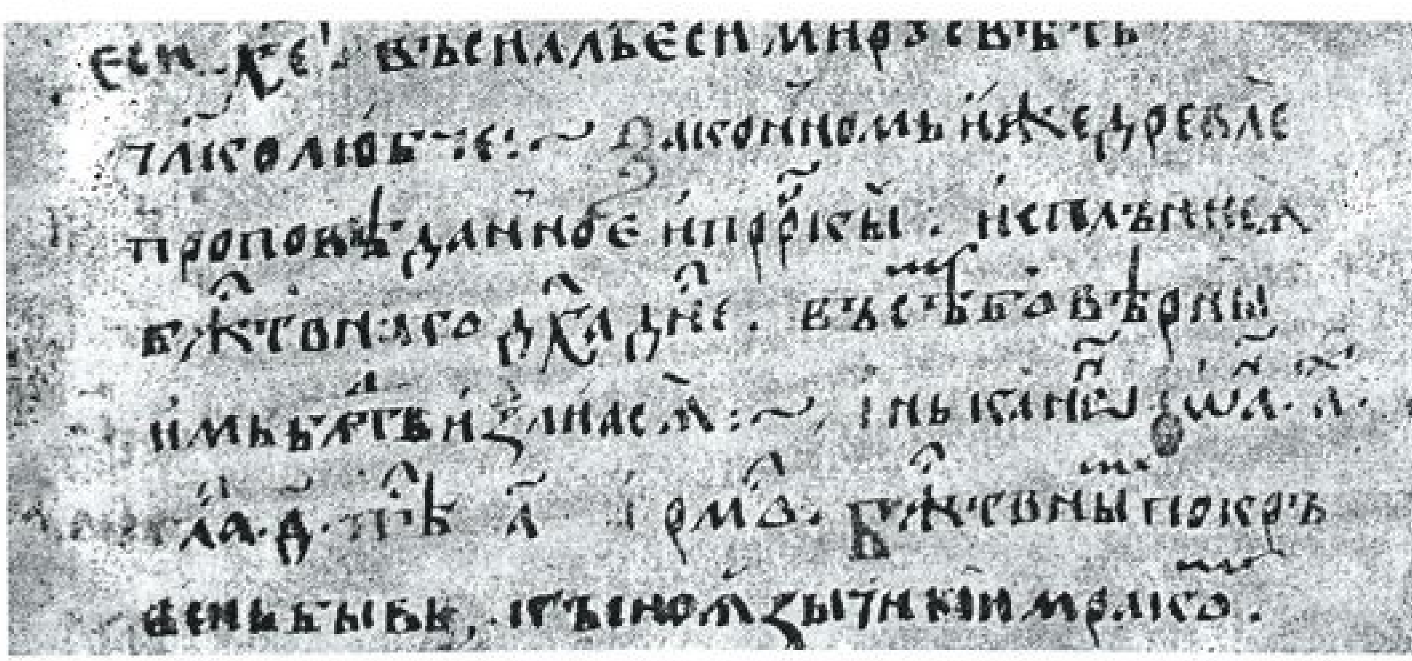
151. Мінея Службова місячна на лютий. 1600 р. Ф. 307, № 425.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 221).

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 61).

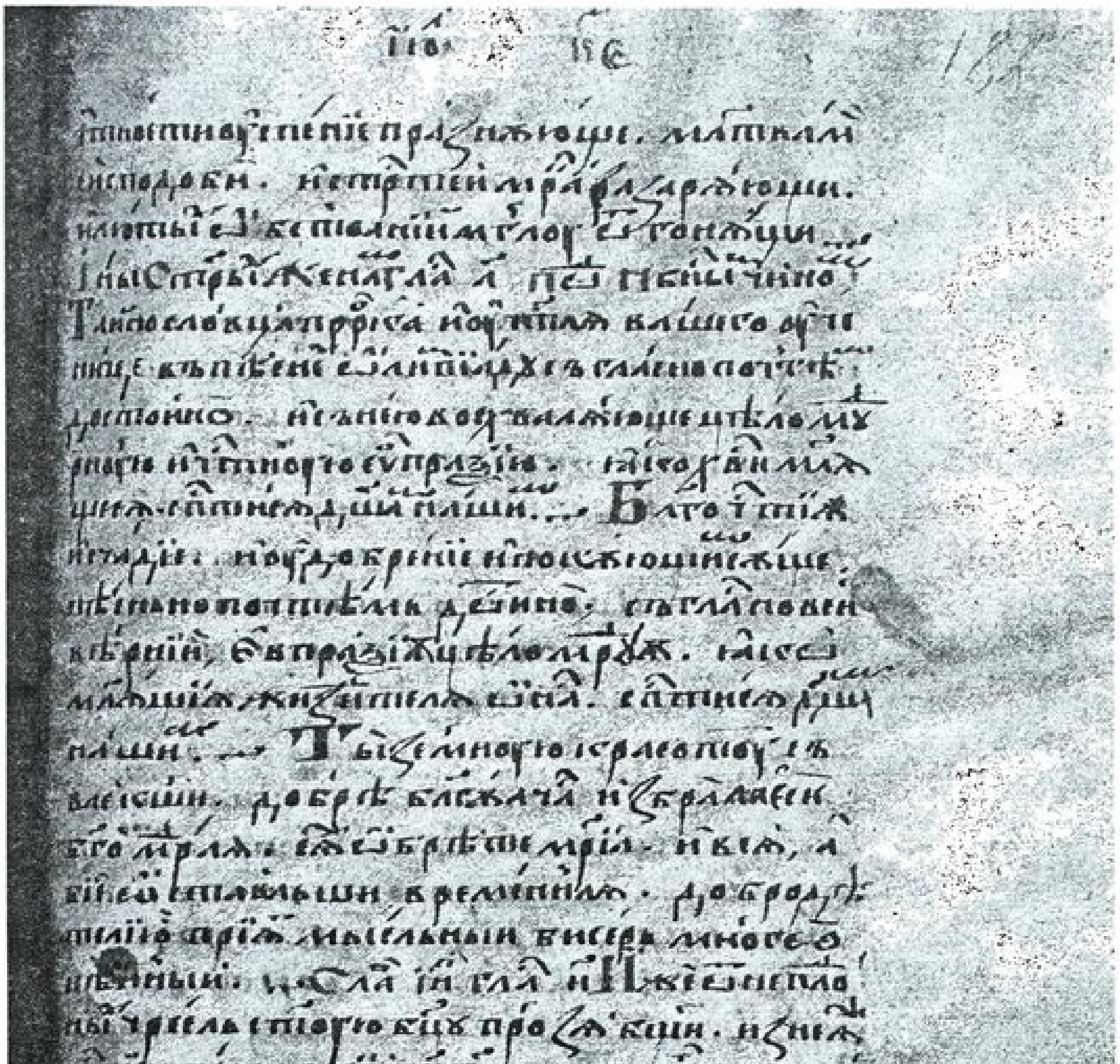

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 157).

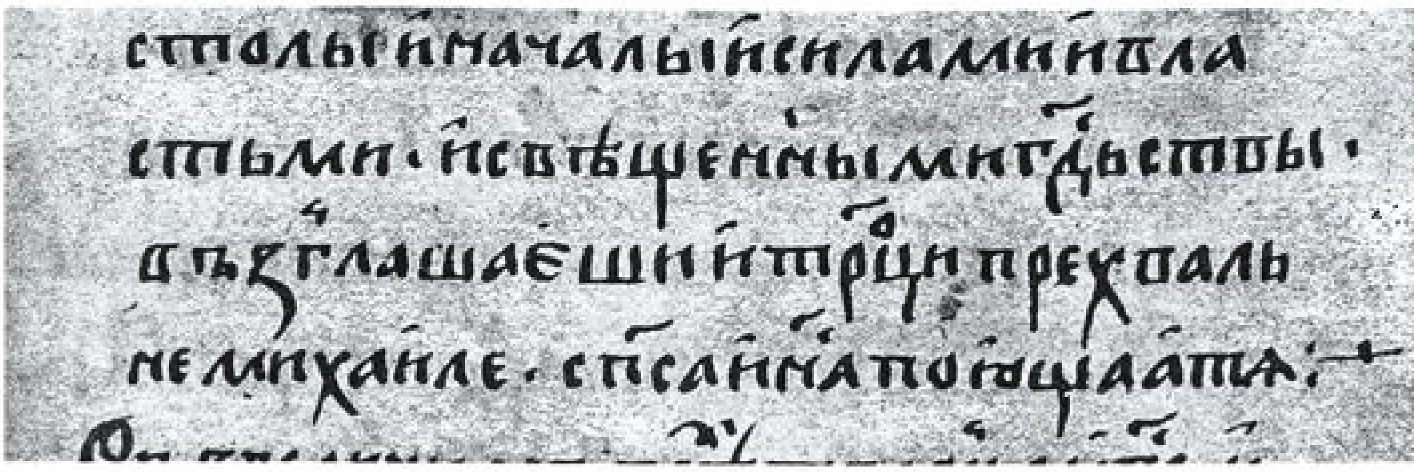

Півустав кін. XVI ст. (арк. 112)

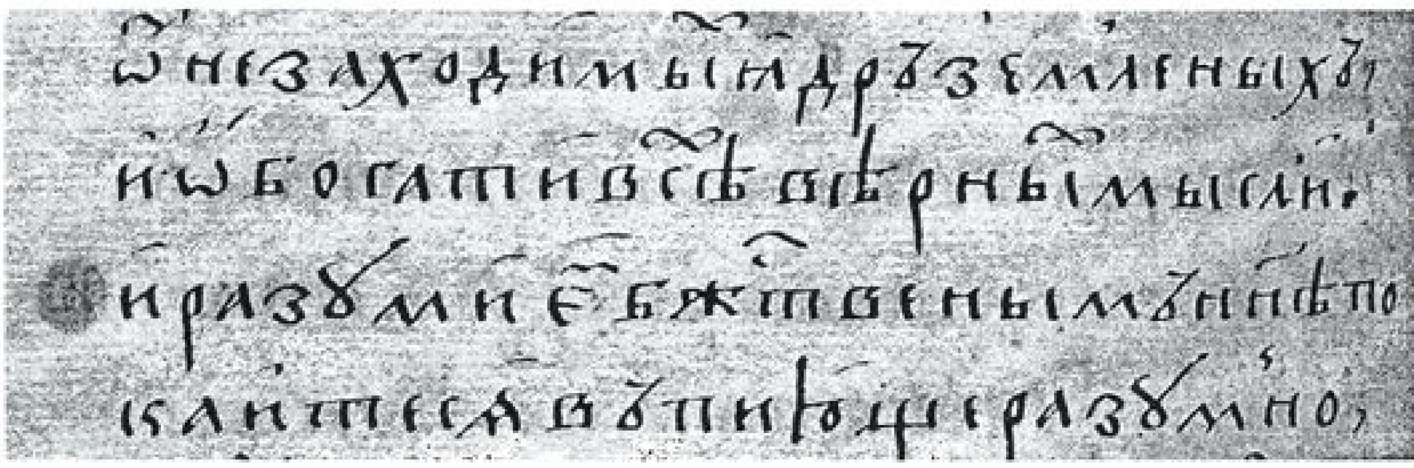
152. Мінея Святкова на вересень–квітень. Перша чверть XVI ст. Ф. 312, № 89.

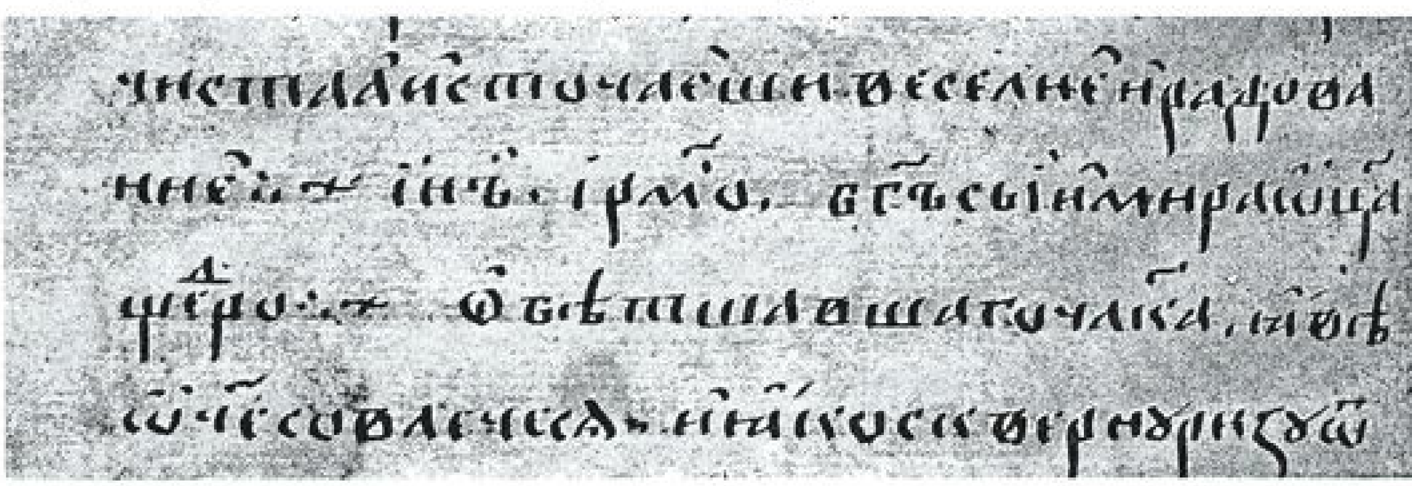
153. Мінея Святкова на на березень–серпень. Перша половина XVI ст. Ф. 312, № 90. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 188).

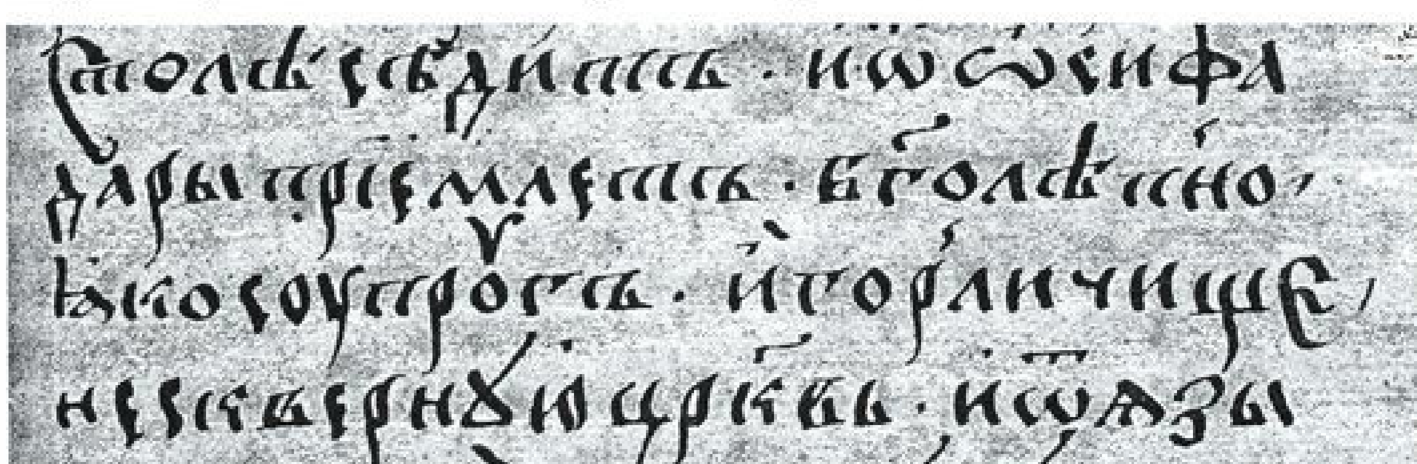
Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 30).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 526).

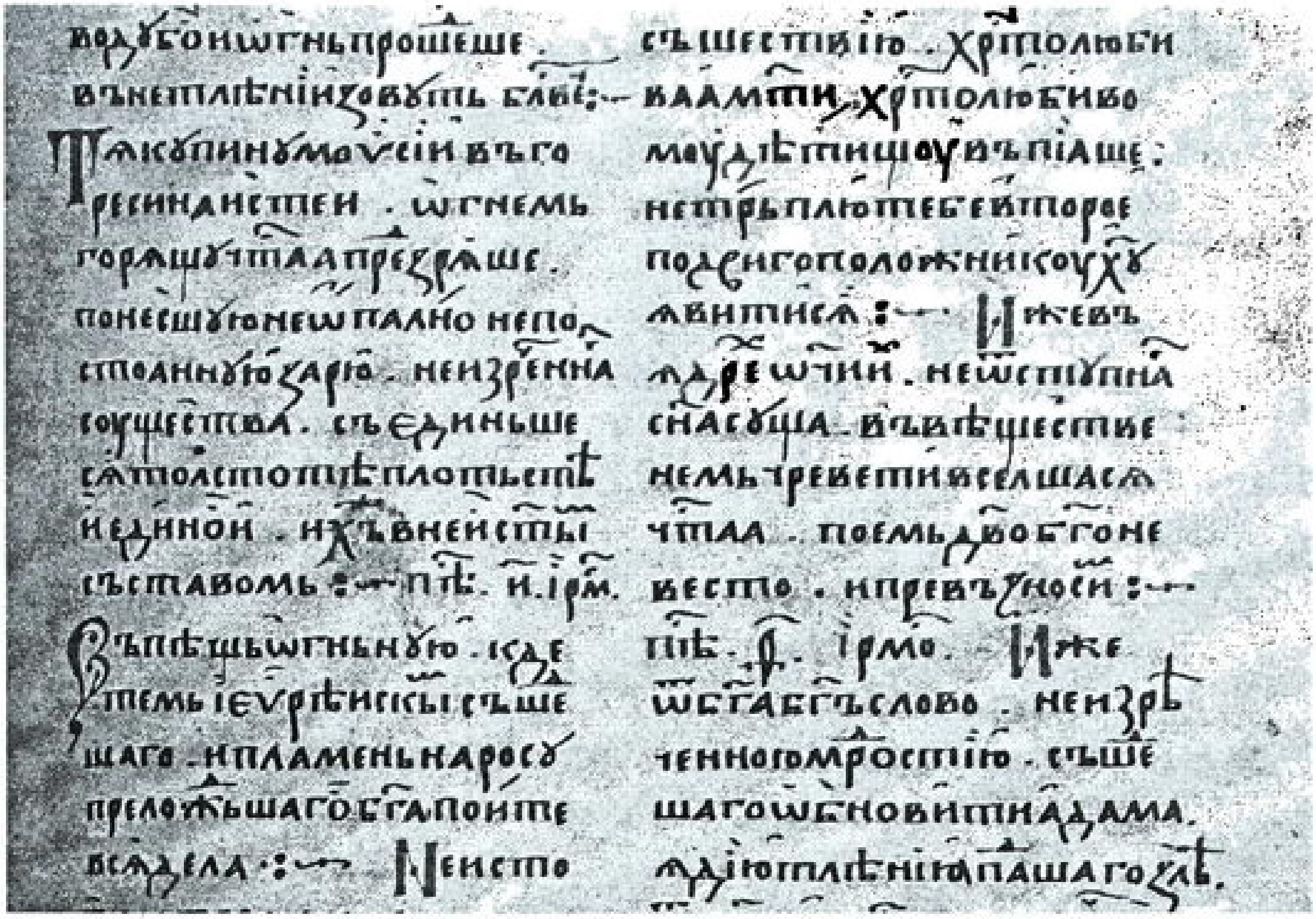

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 592).

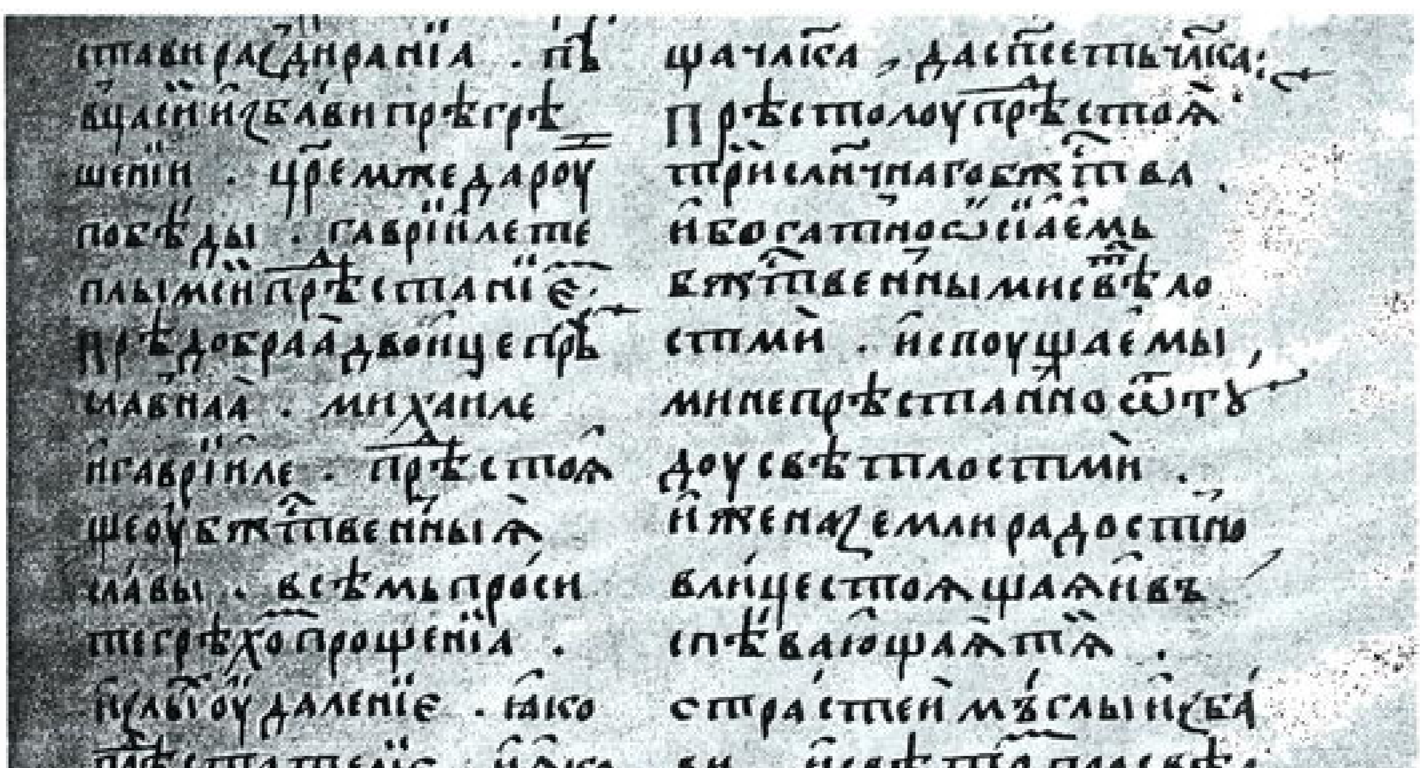

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 550).

154. Мінея Святкова на рік. Друга третина XVI ст. Ф. 312, № 91.

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 4).

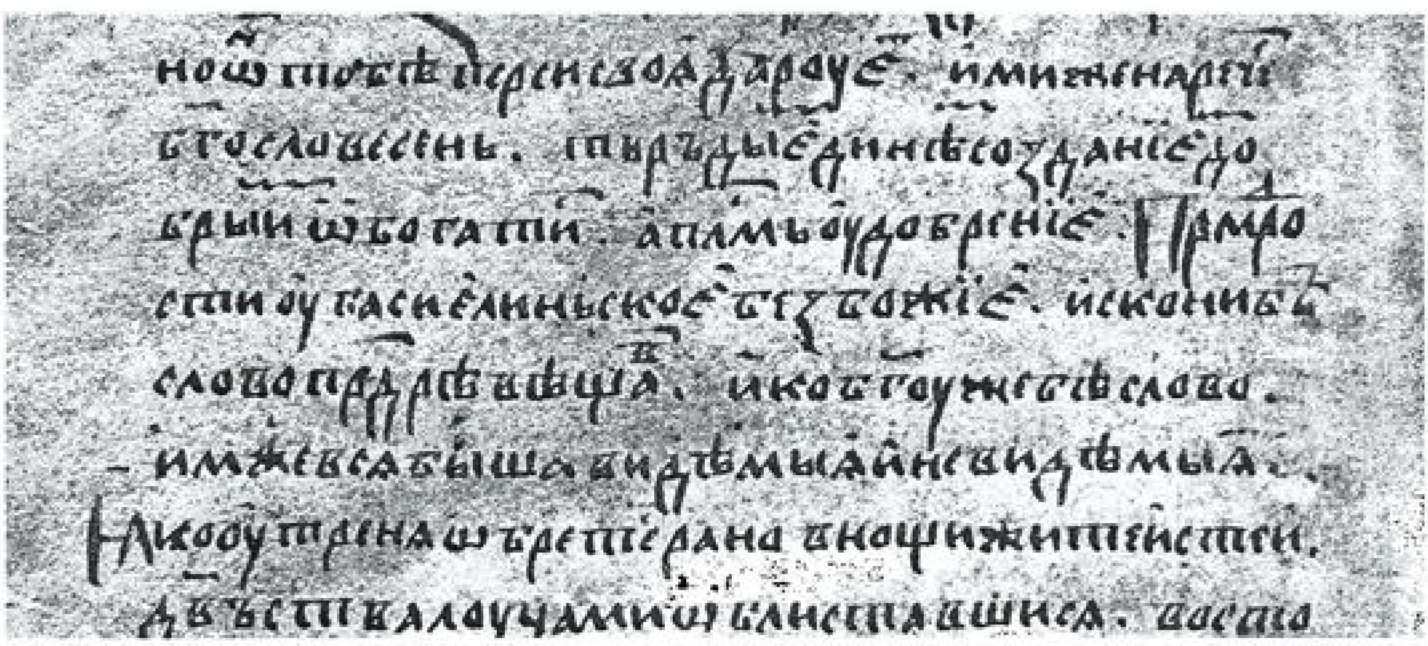

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 20).

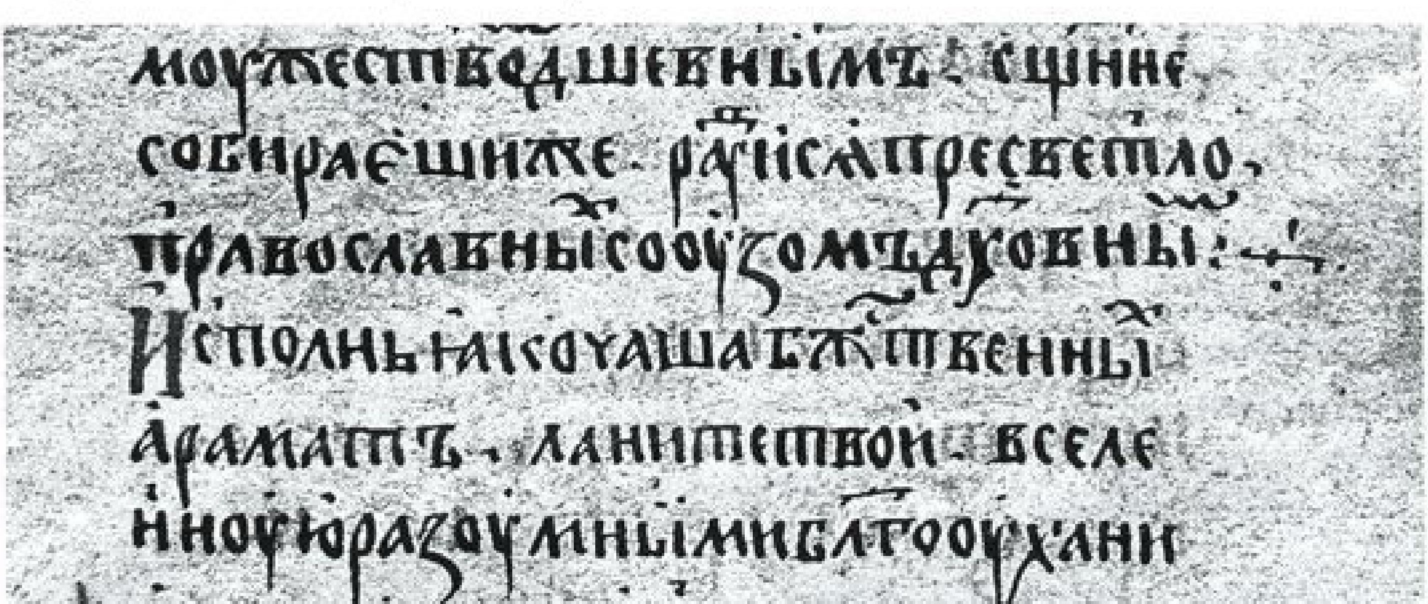
155. Мінея Святкова на березень–серпень. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. I, № 5570.

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 141).

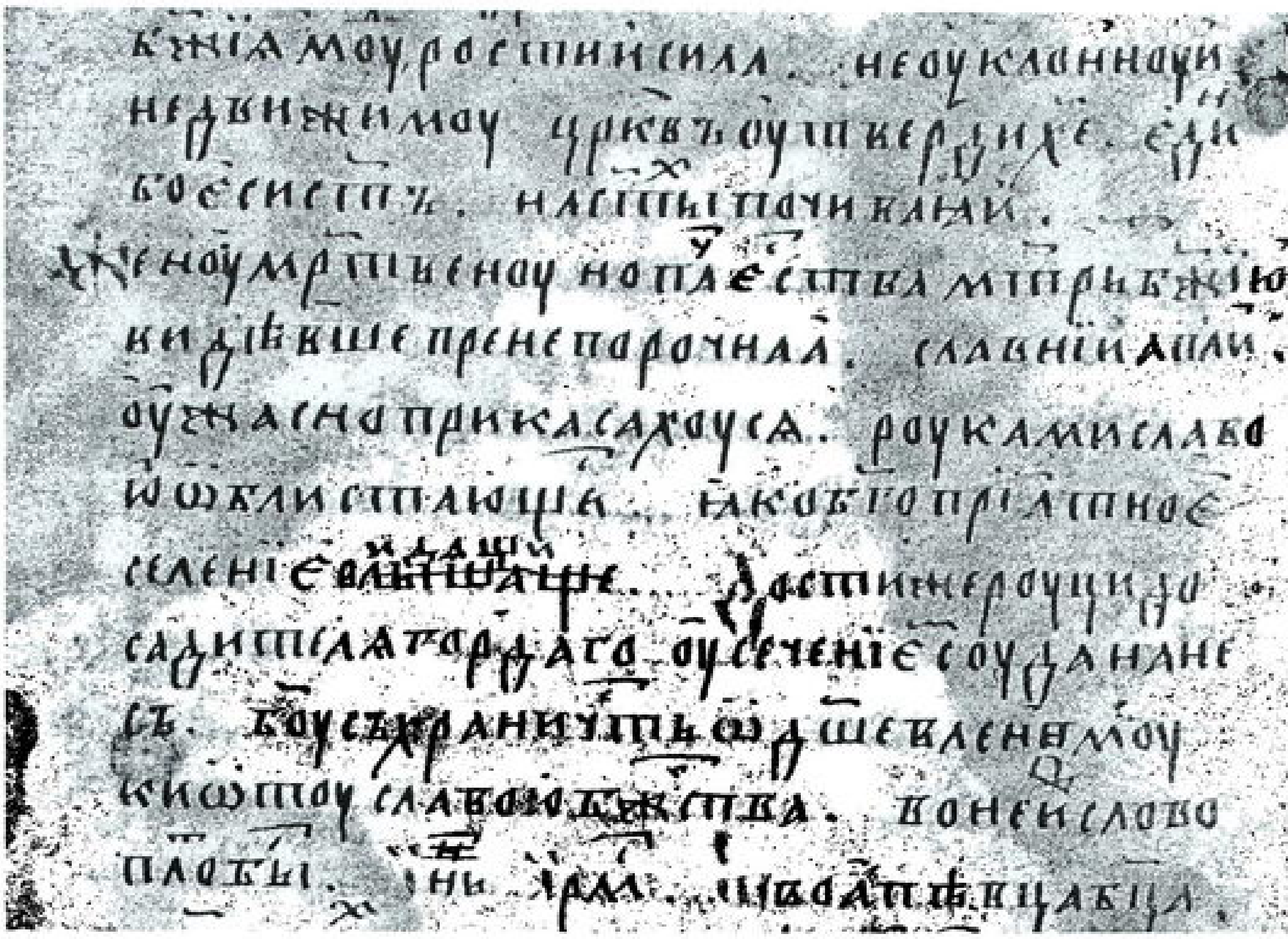

Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 289).

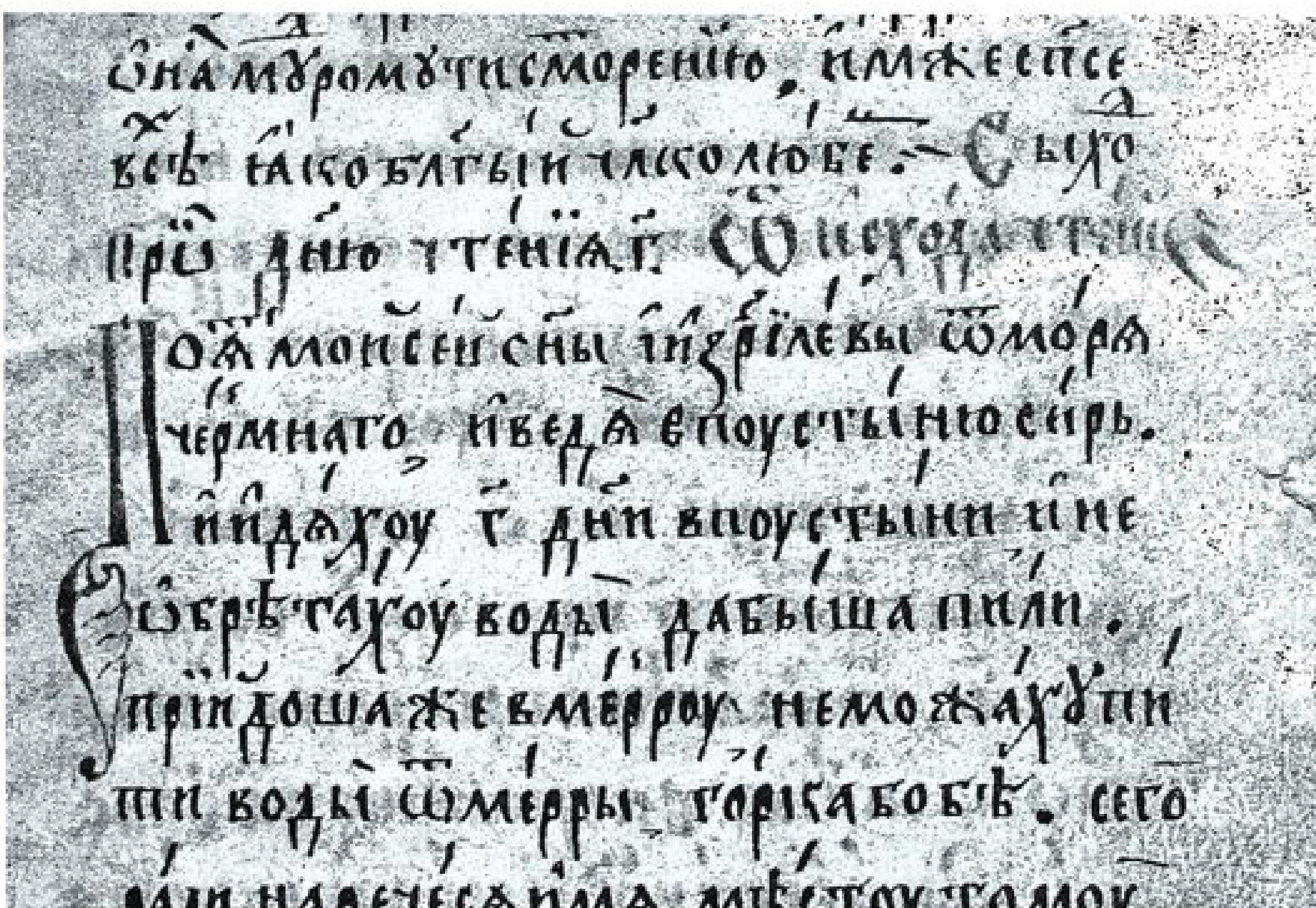

Півустав XVI ст. Почерк № 3 (арк. 102).

156. Мінея Святкова на рік. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 7497 (початок).

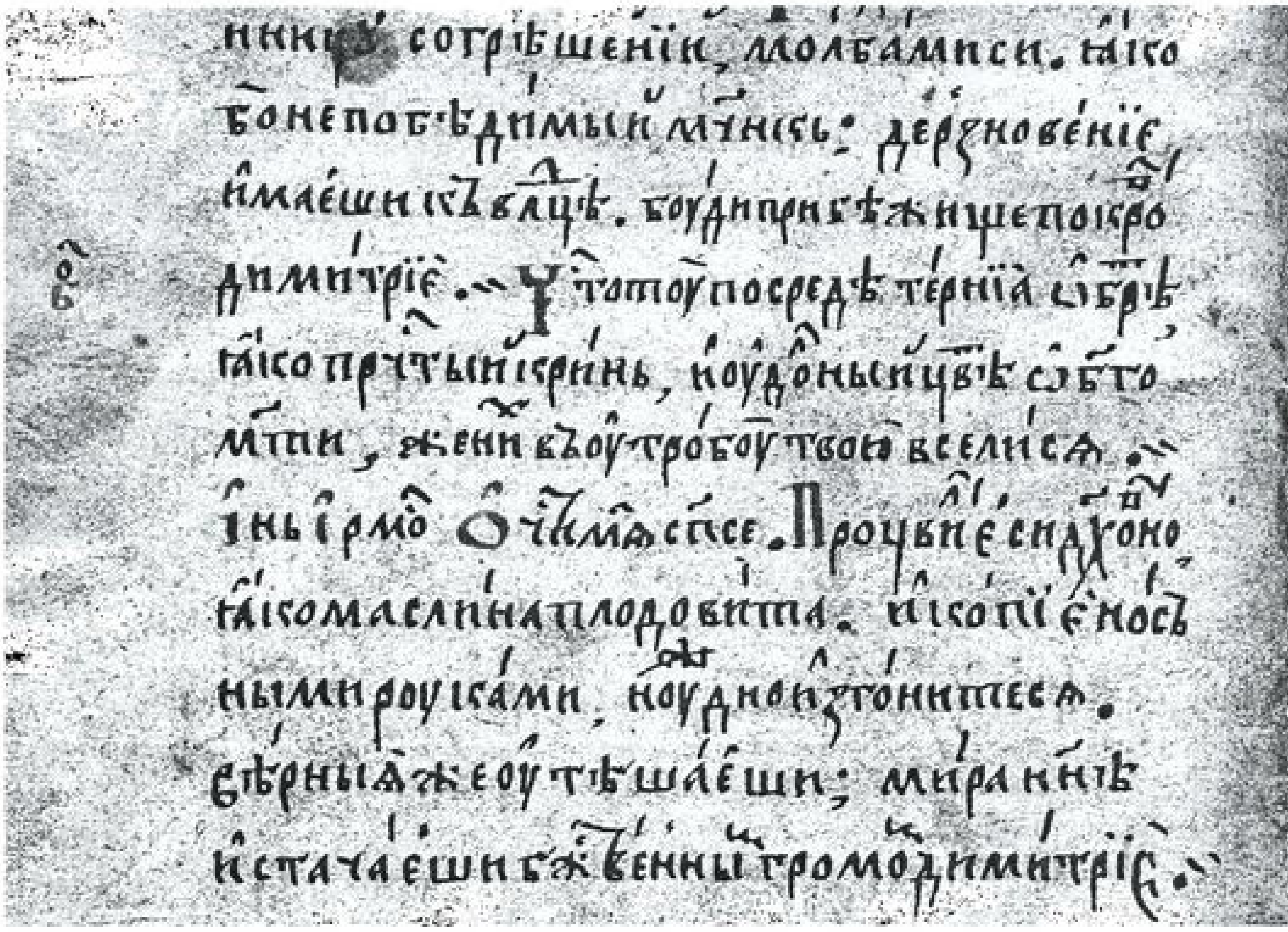

Півустав XVI ст. Почерк № 4 (арк. 330).

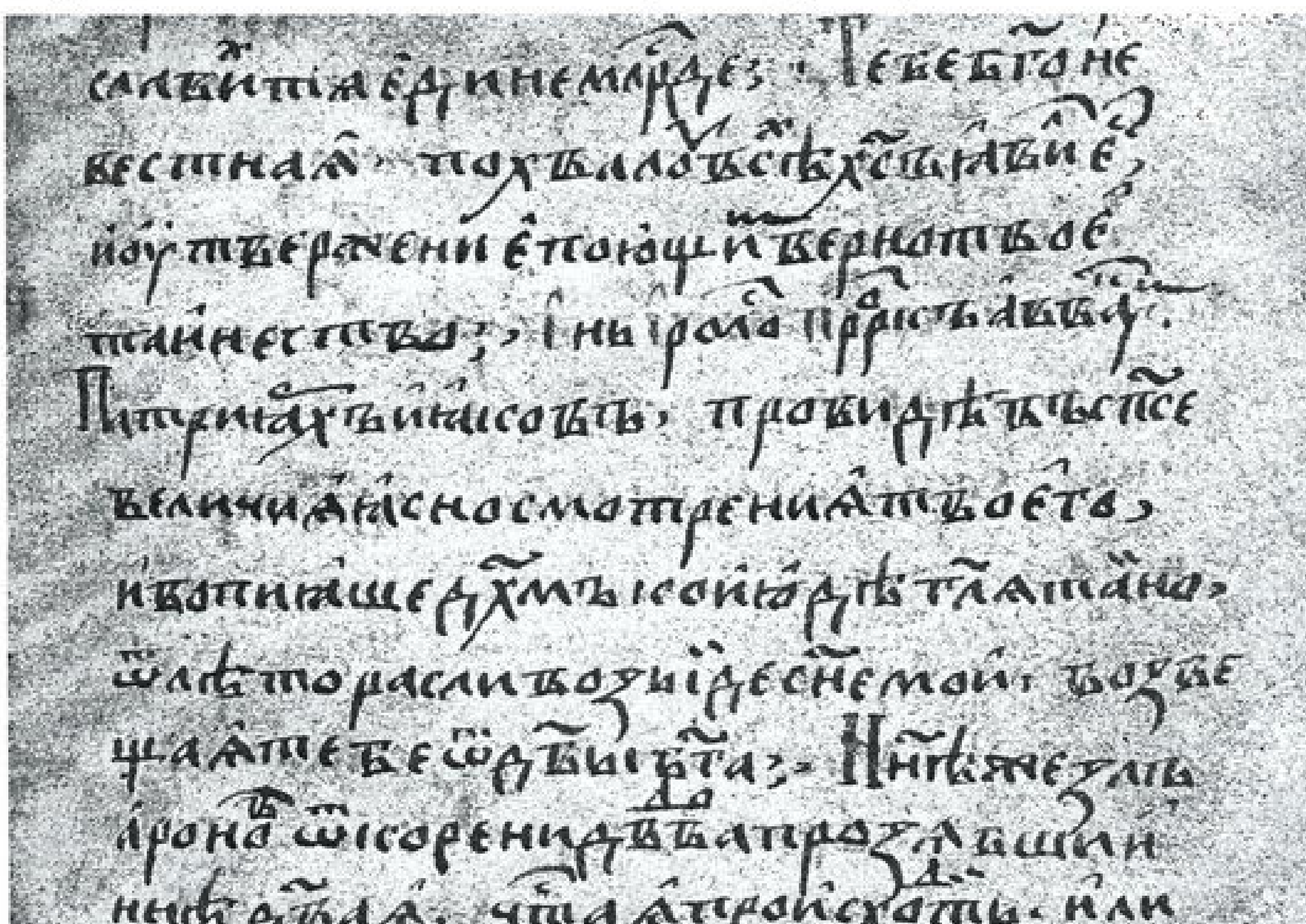

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 1 (арк. 33).

156. Мінея Святкова на рік. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. I, № 7497 (продовження).

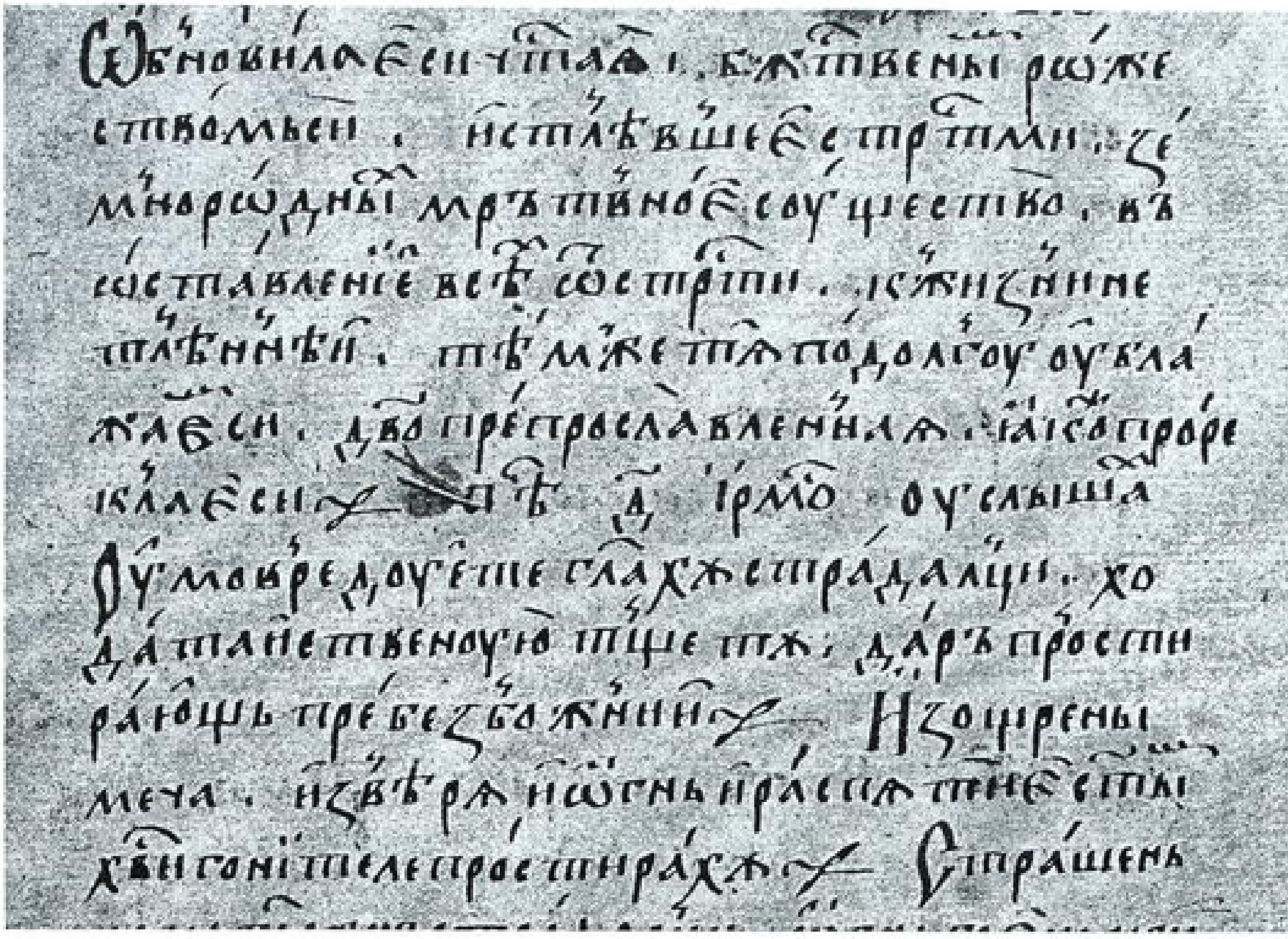

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 2 (арк. 69).

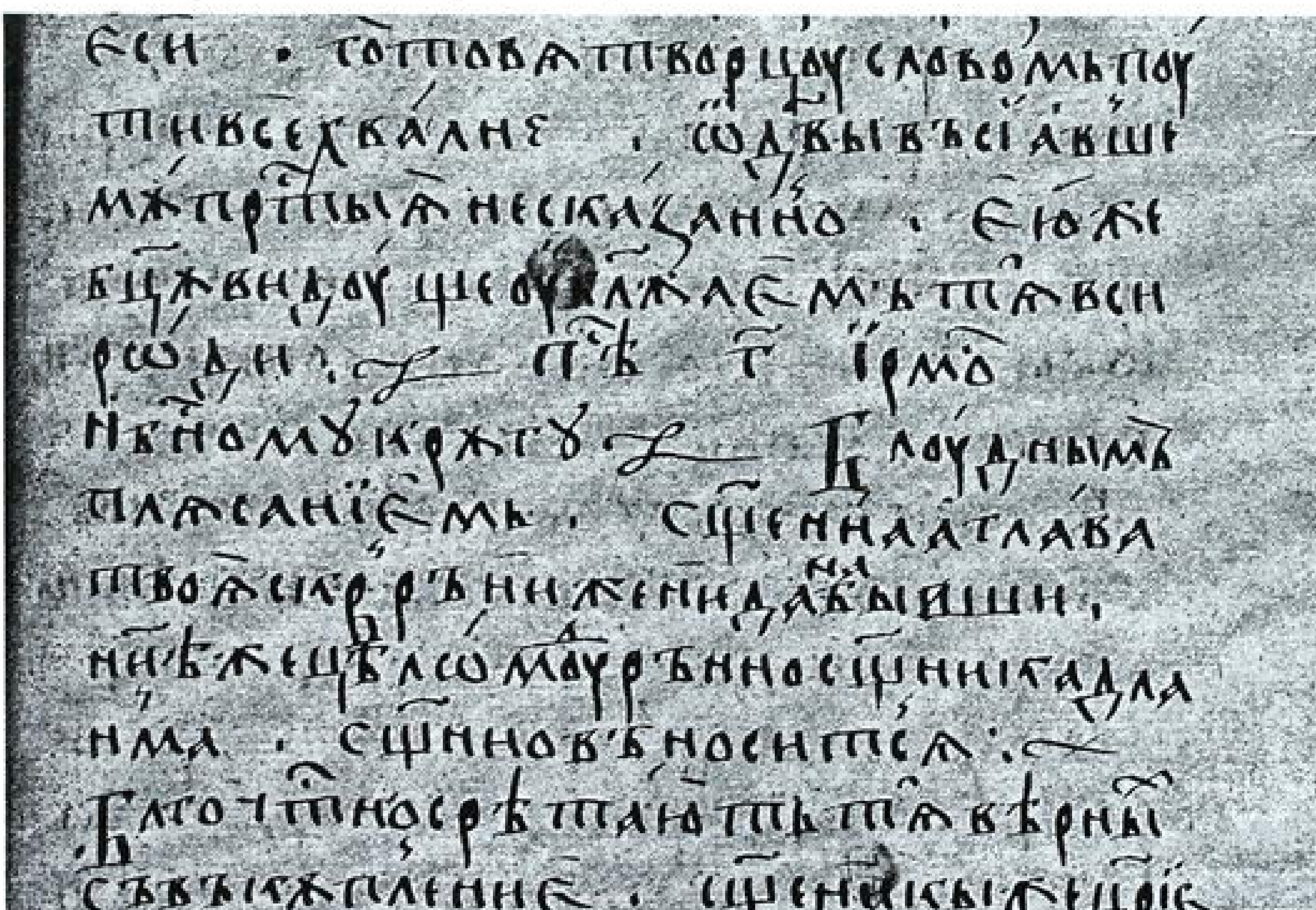

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 3 (арк. 24).

156. Мінея Святкова на рік. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. І, № 7497 (закінчення).

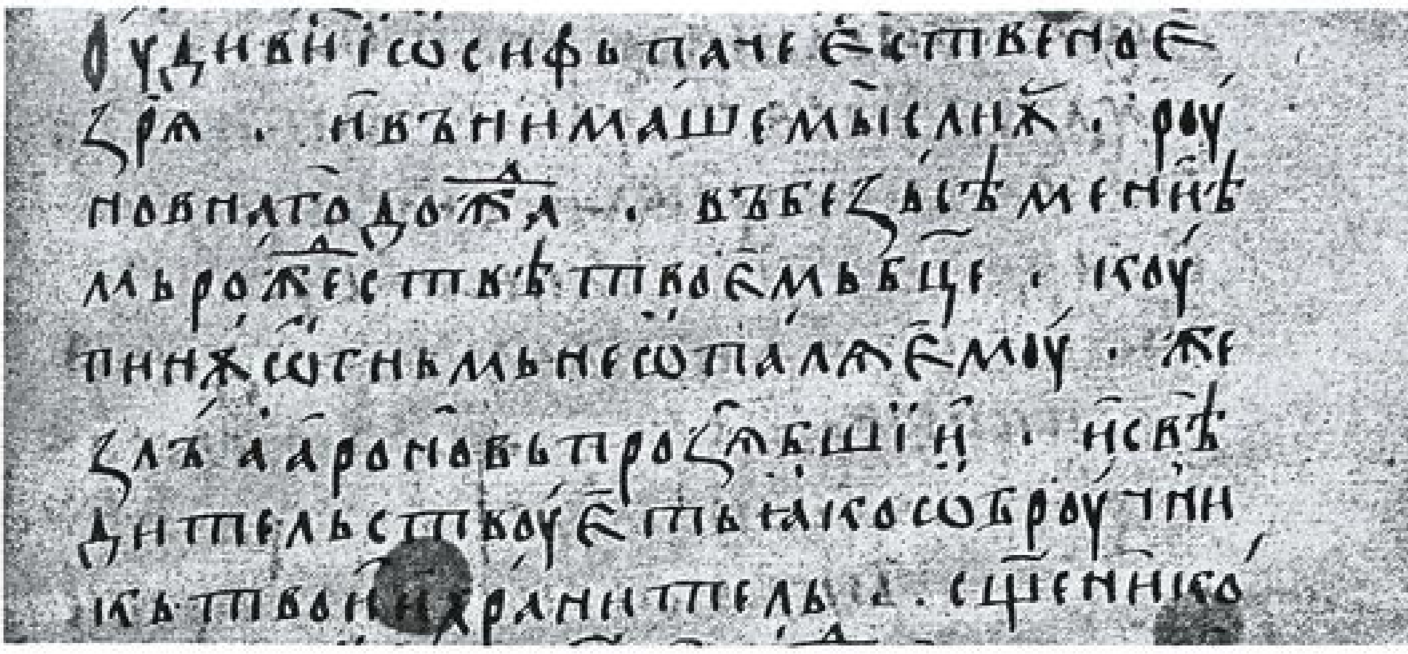

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 62).

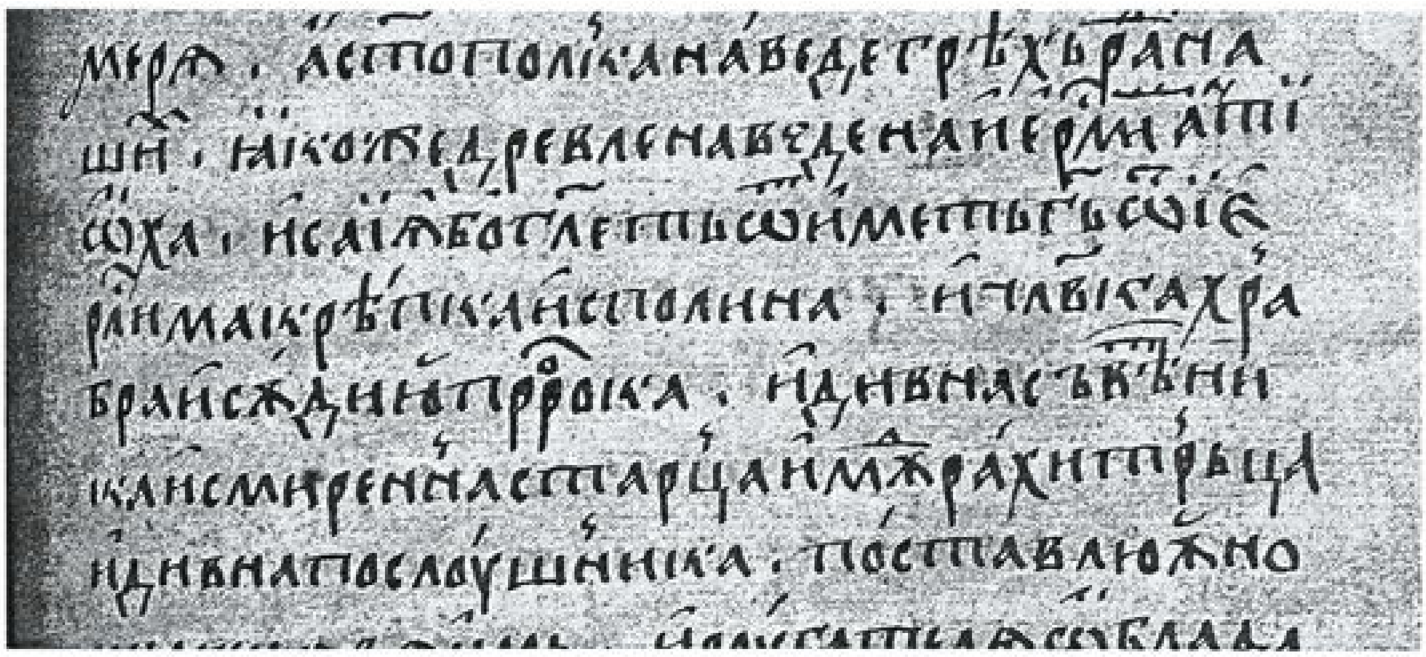

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 179).

157. Мінея Святкова на лютий–серпень. Третя чверть XVI ст.
Ф. I, № 7492 (початок).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 206).

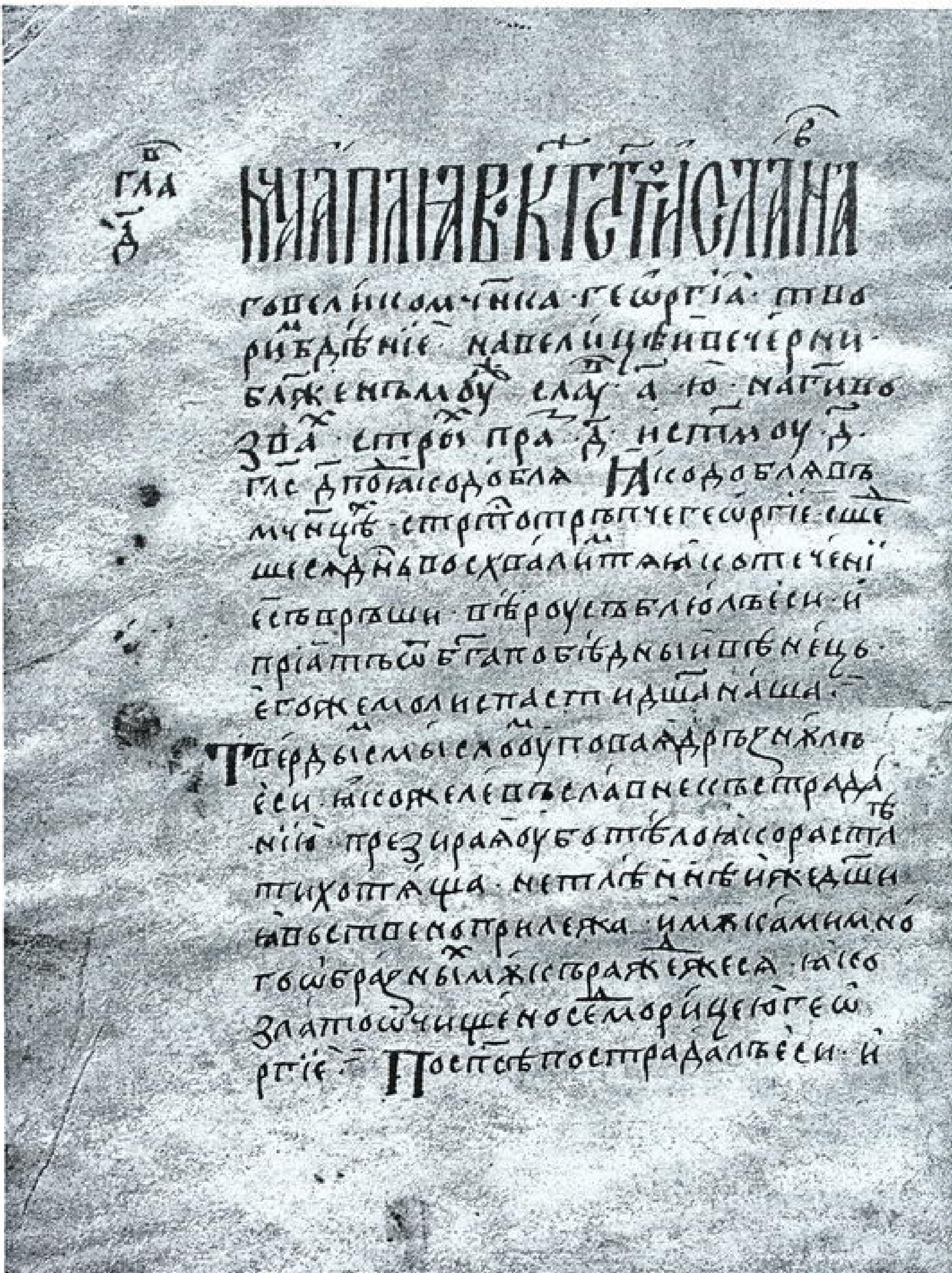

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 321).

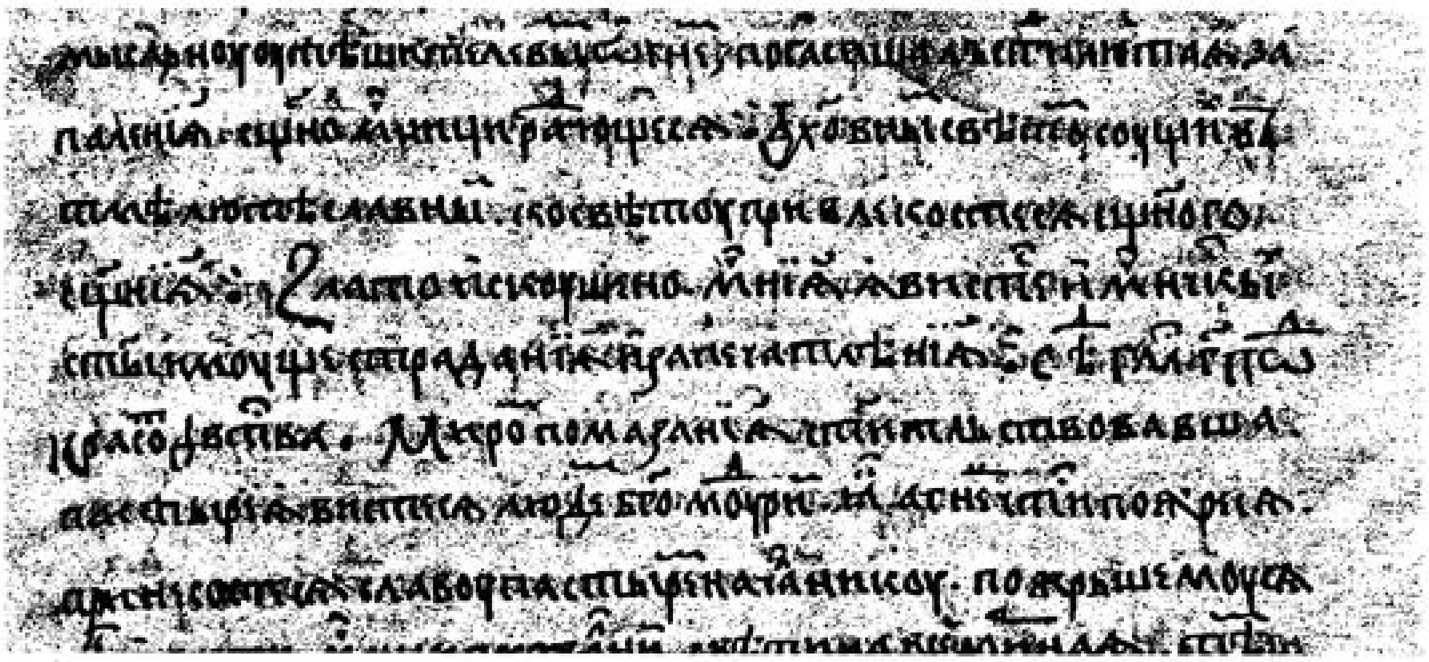

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 378).

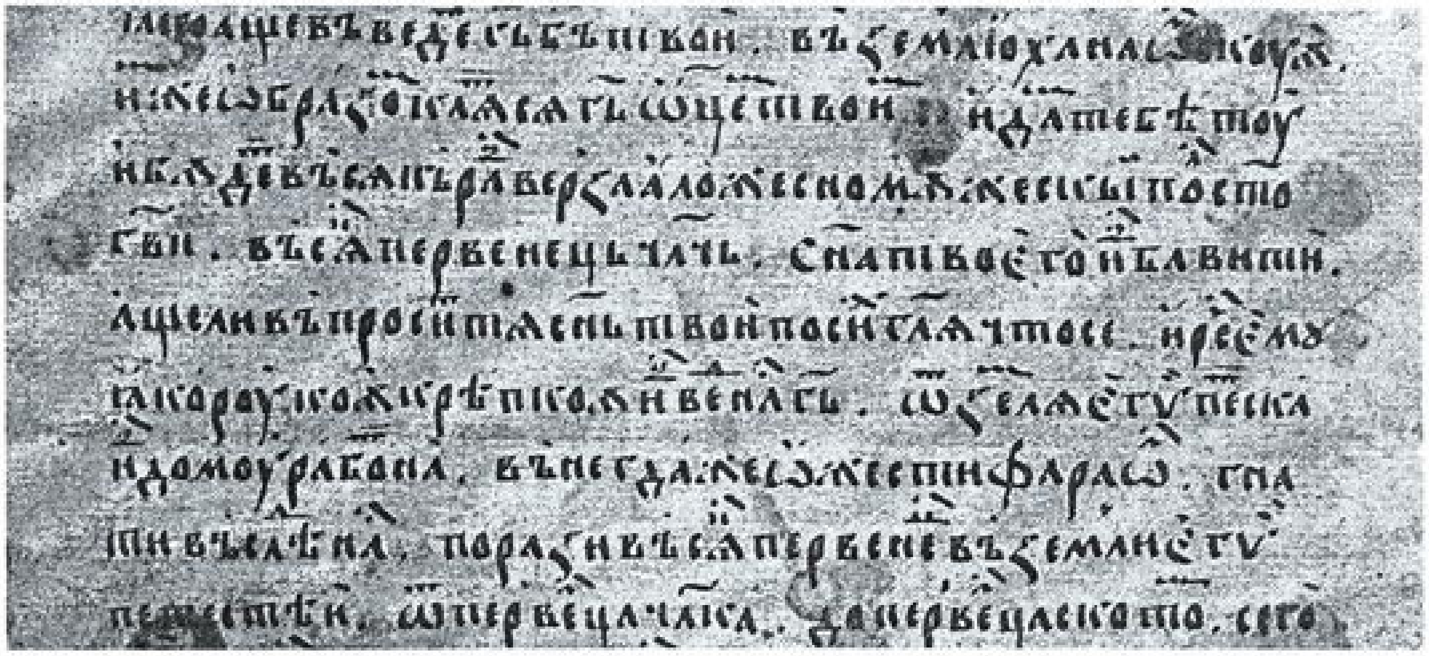
157. Мінея Святкова на лютий–серпень. Третя чверть XVI ст.
Ф. I, № 7492 (закінчення).

158. Мінея Святкова на березень–серпень. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 27. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 2 зв.).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 169).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 6).

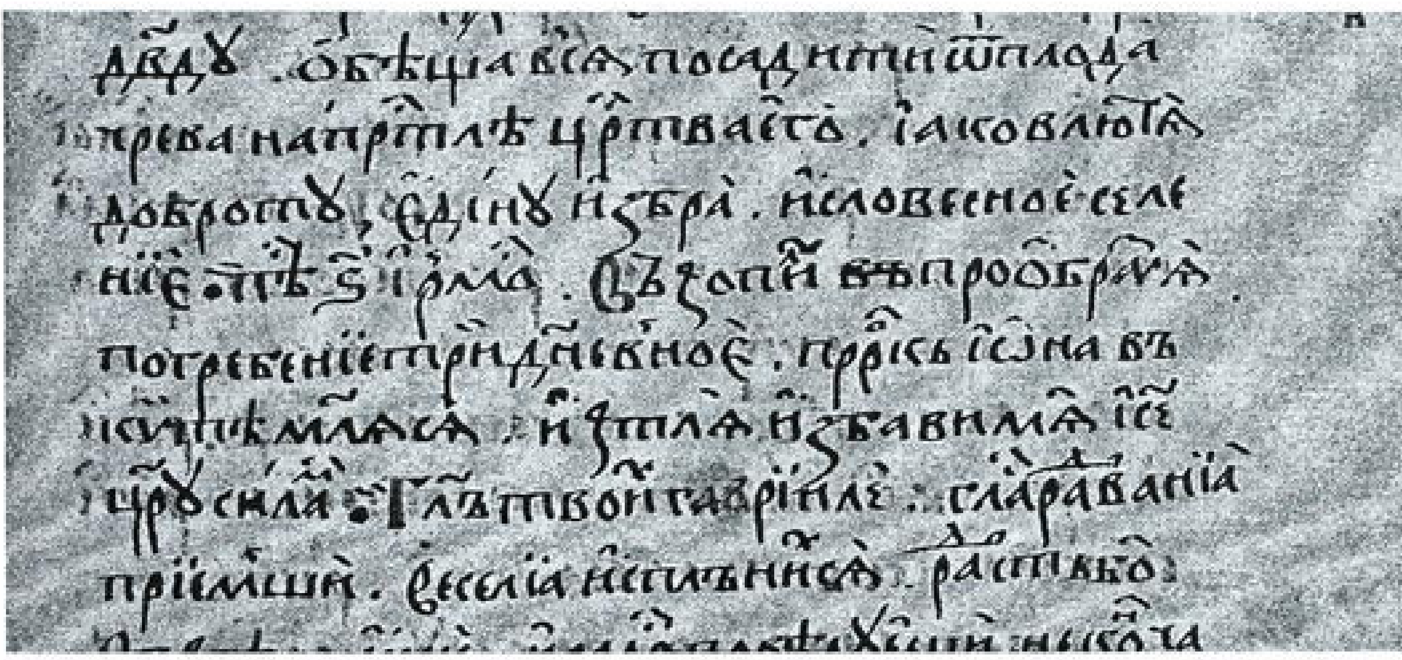

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк.10).

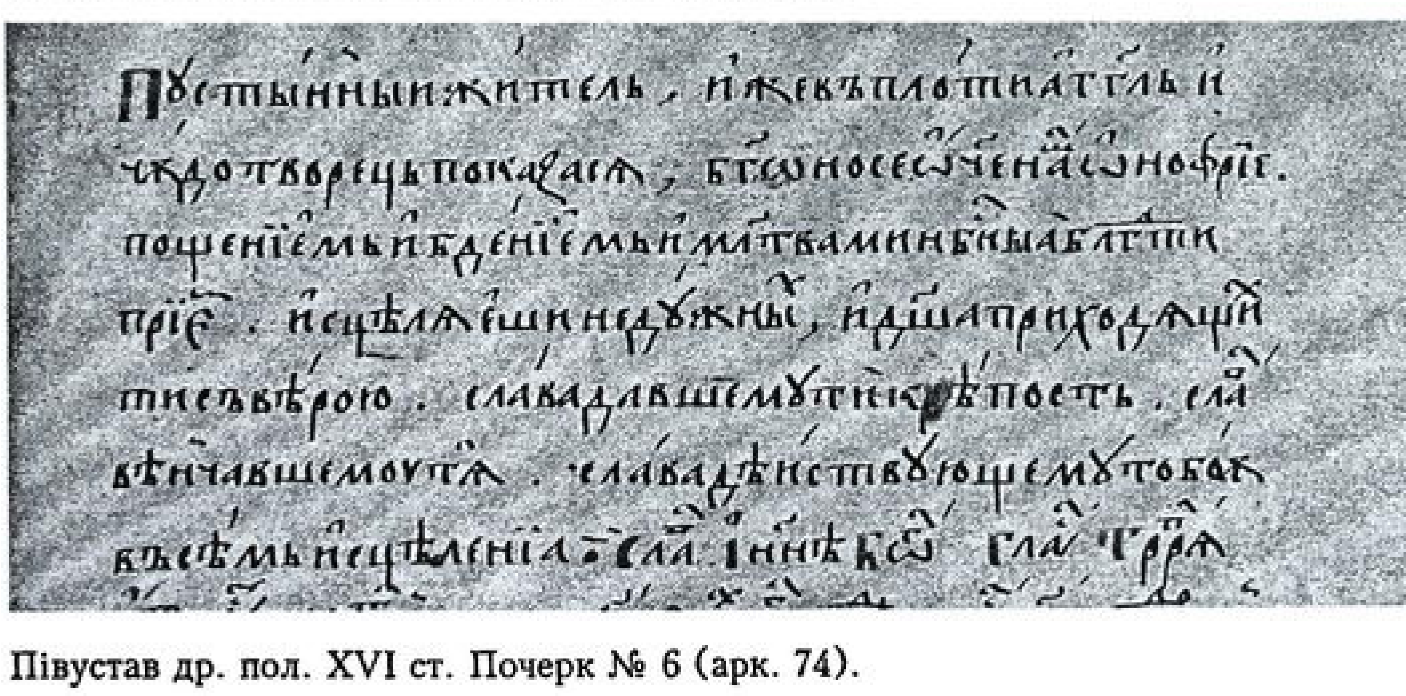
159. Мінея Святкова на лютий–серпень. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 88 (початок).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 13).

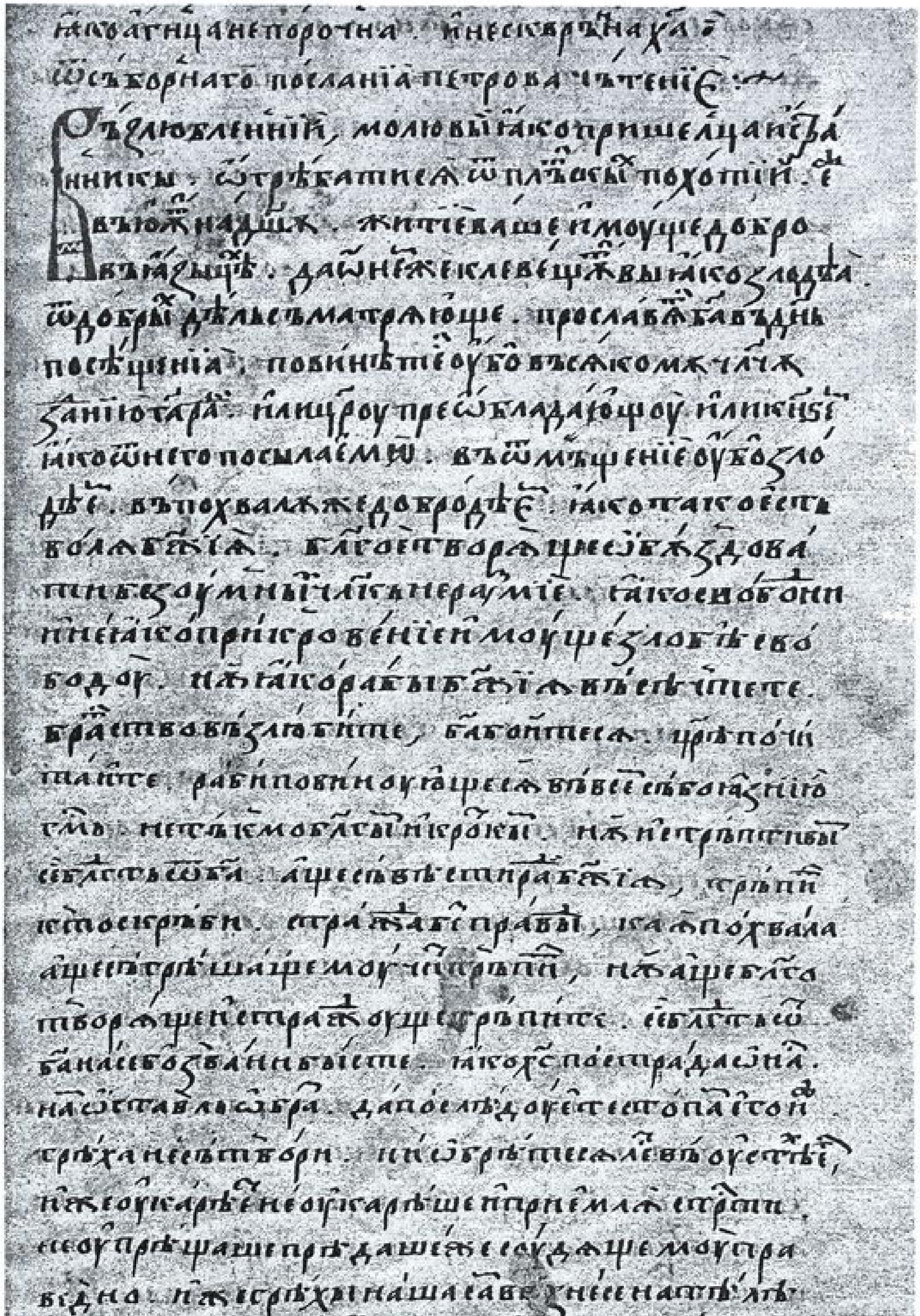

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 32).

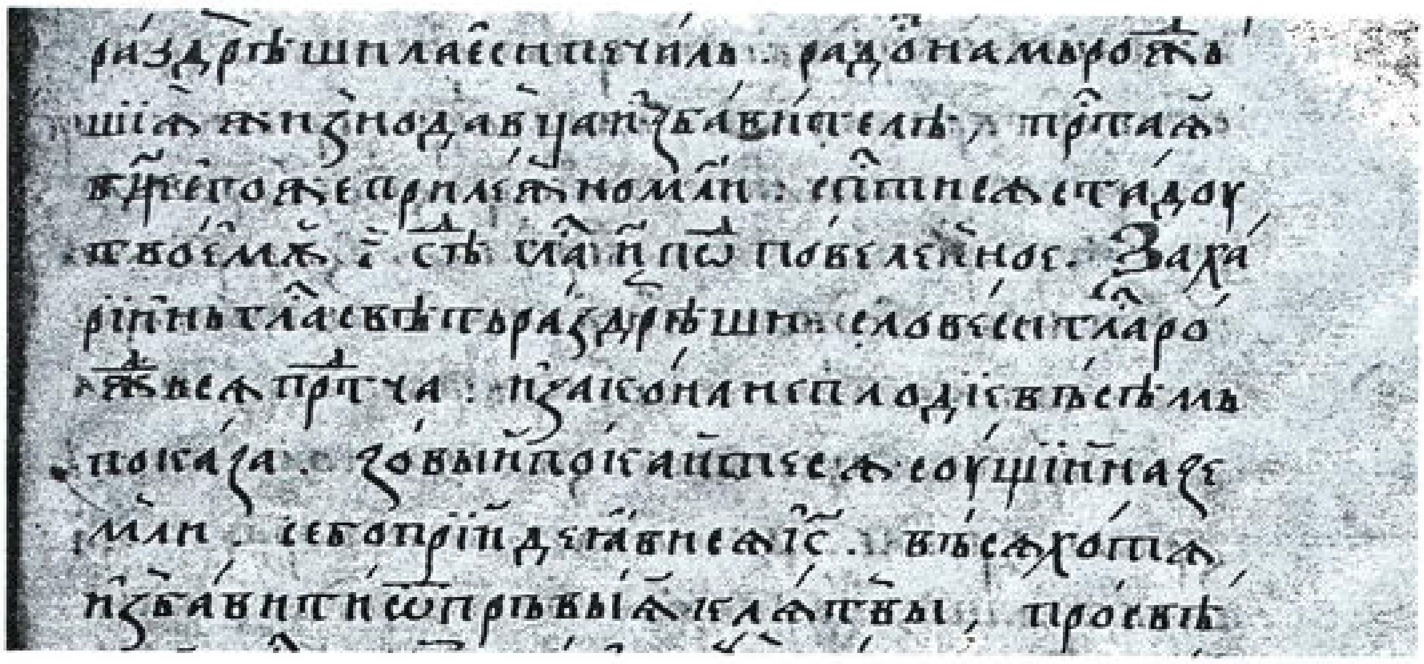
Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 74).

159. Мінея Святкова на лютий–серпень. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 88 (продовження).

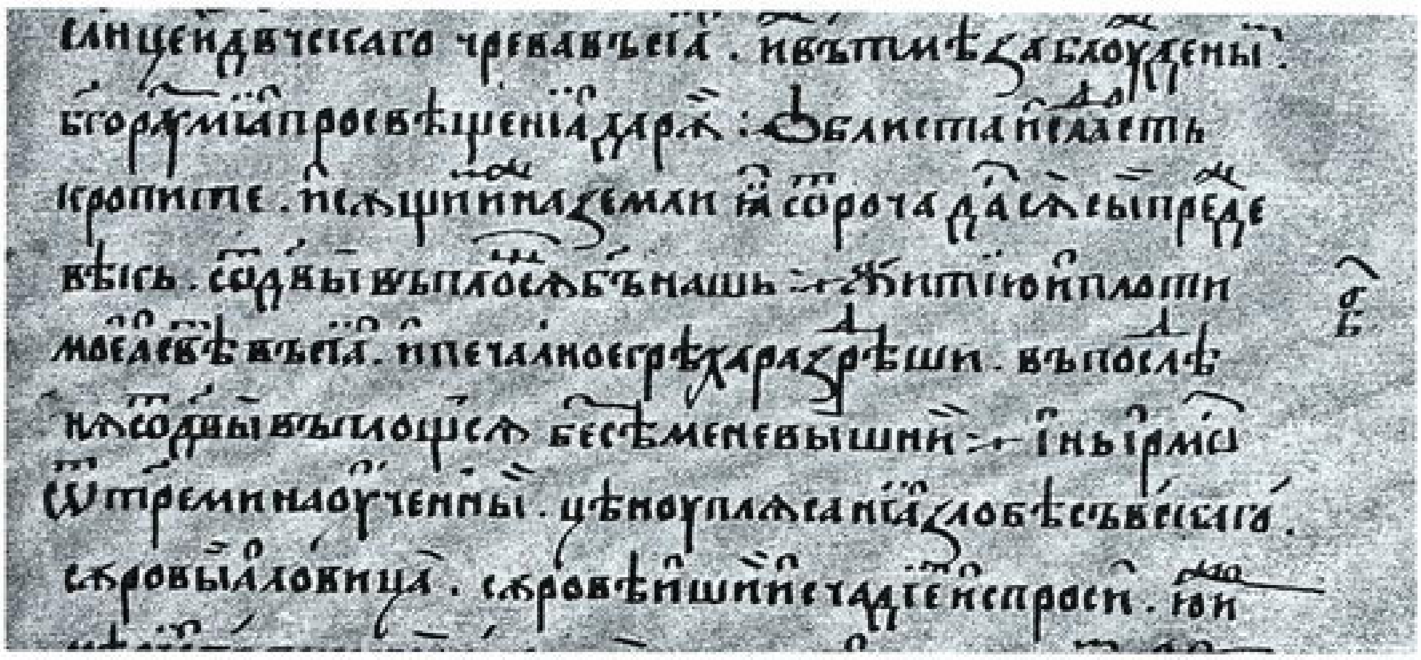

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 8 (перш. пол. арк. 96) і 9 (др. пол. арк. 96).

159. Мінея Святкова на лютий–серпень. 80–90-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 88 (продовження).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 9 (арк. 90).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 10 (арк. 148).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 11 (арк. 154).

159. Мінея Святкова на лютий–серпень. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 88 (закінчення).

Півустав др. чв. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 10).

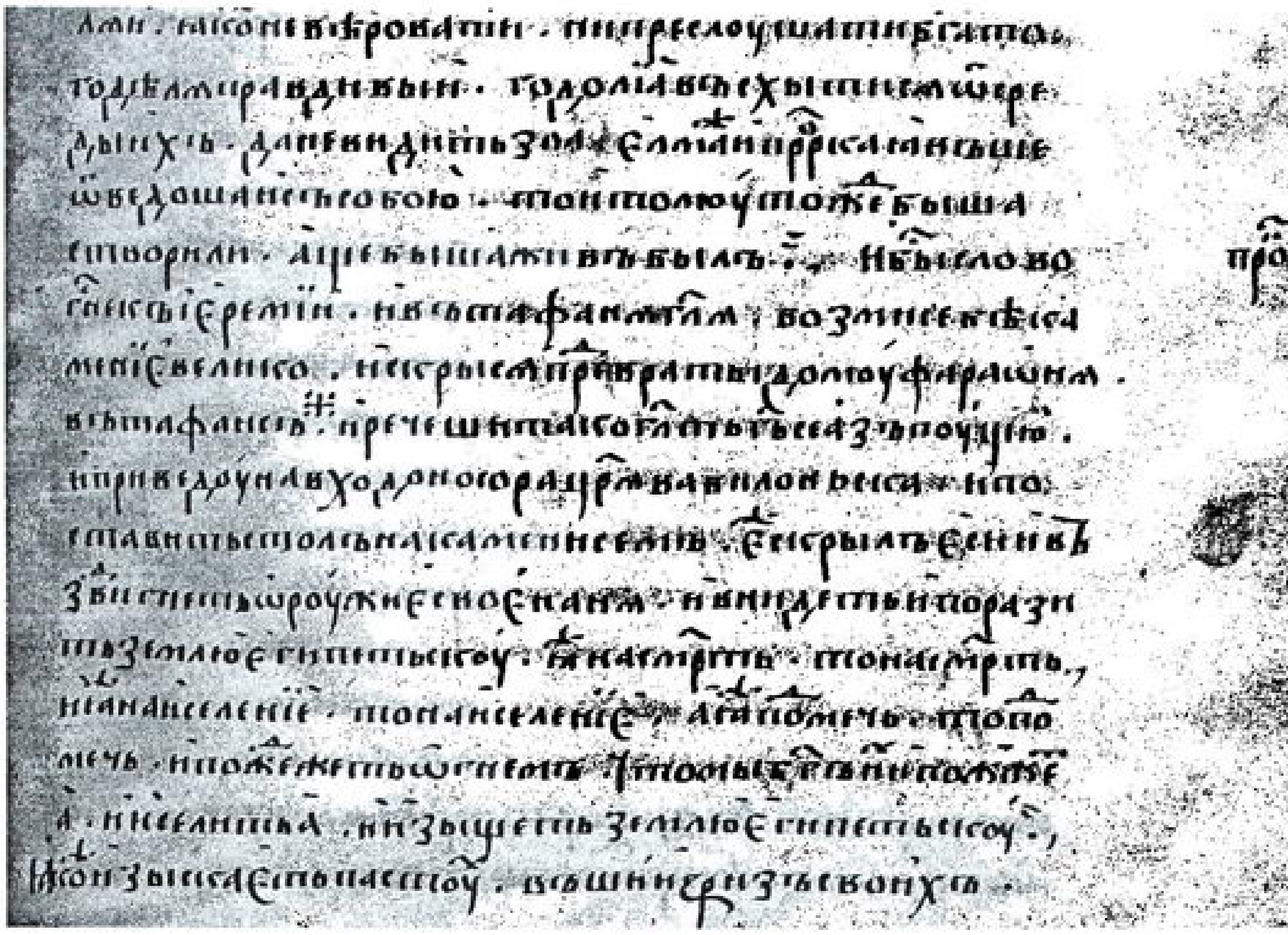

Півустав др. чв. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 31).

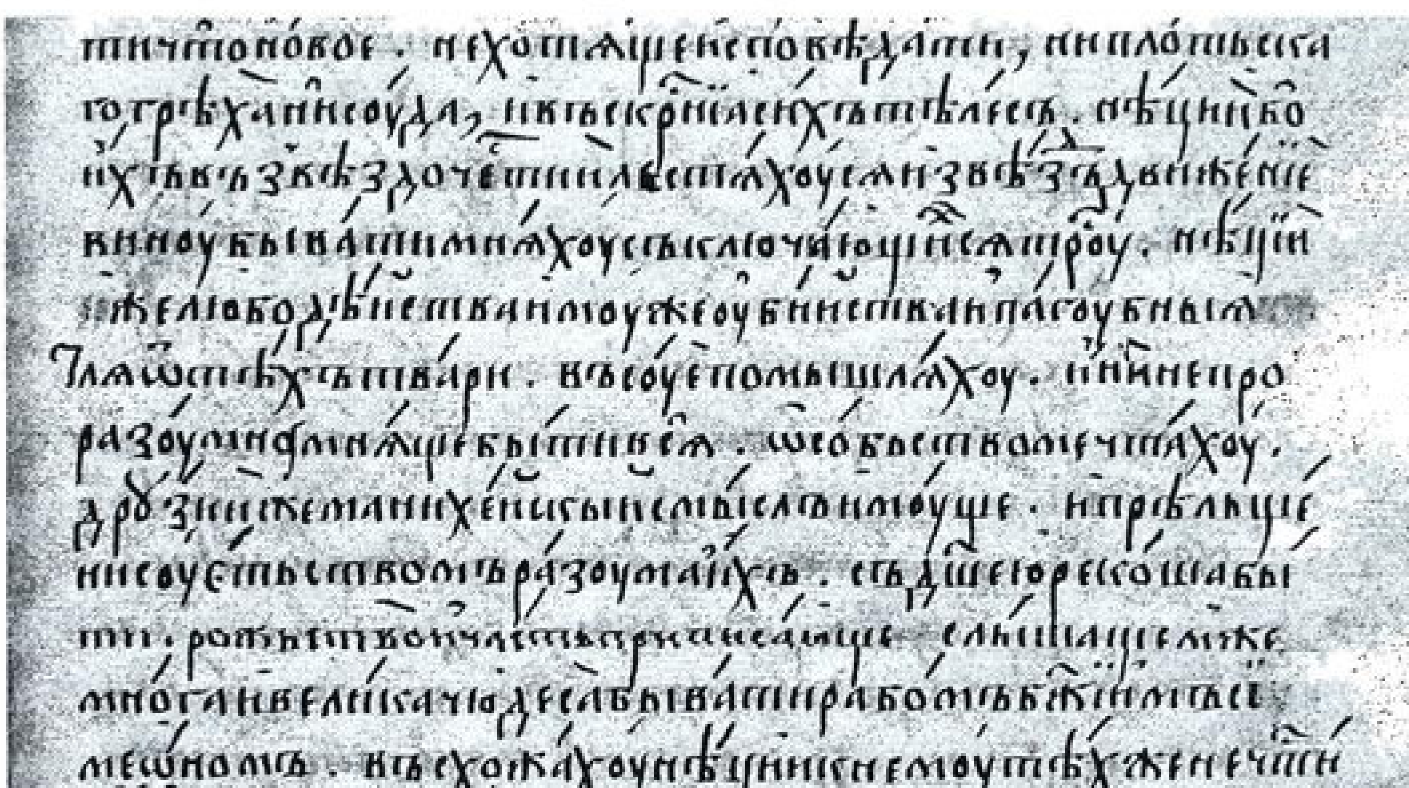

Півустав др. чв. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 229).

160. Мінея Святкова і загальна. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 301, № 118 л.

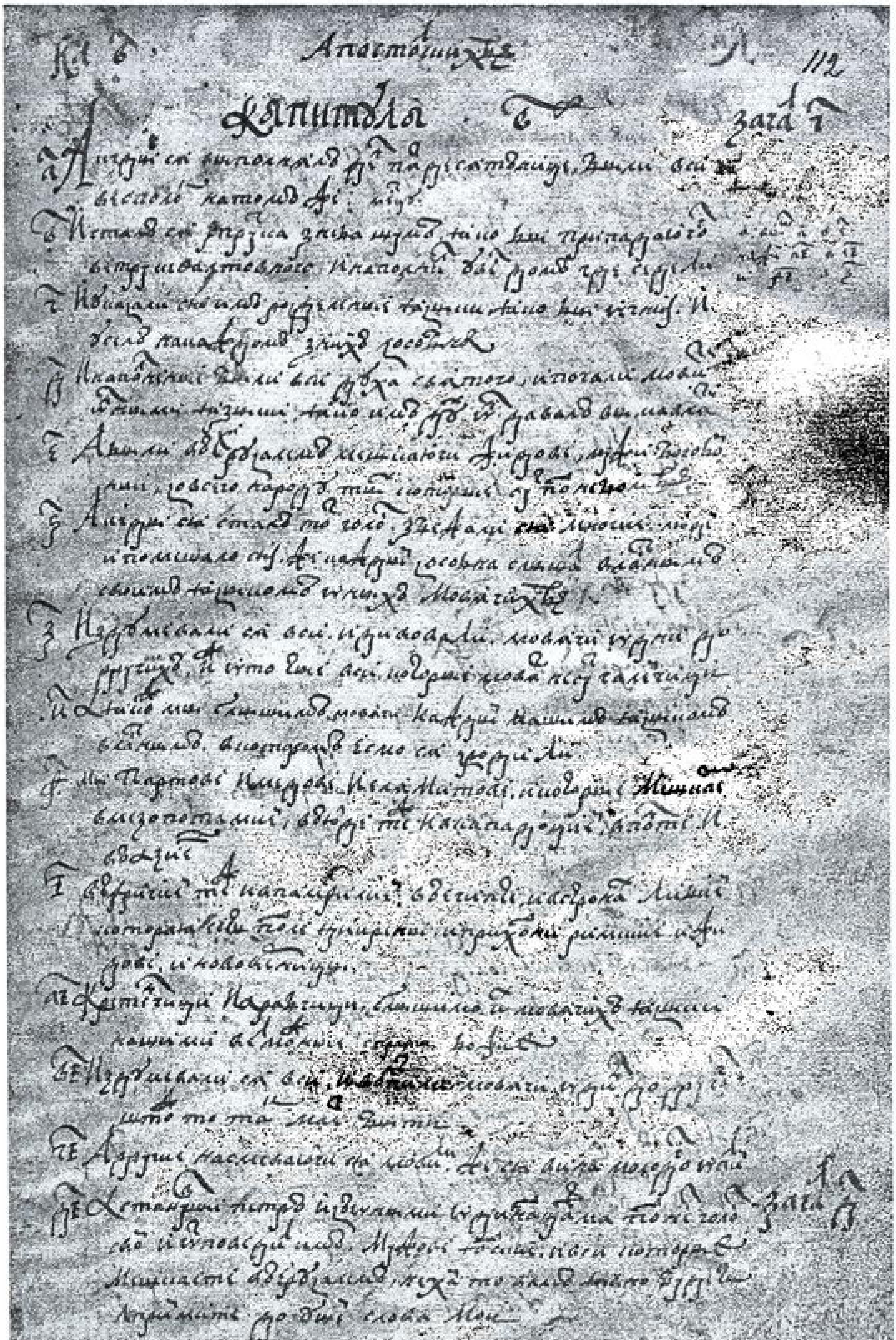

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 24).

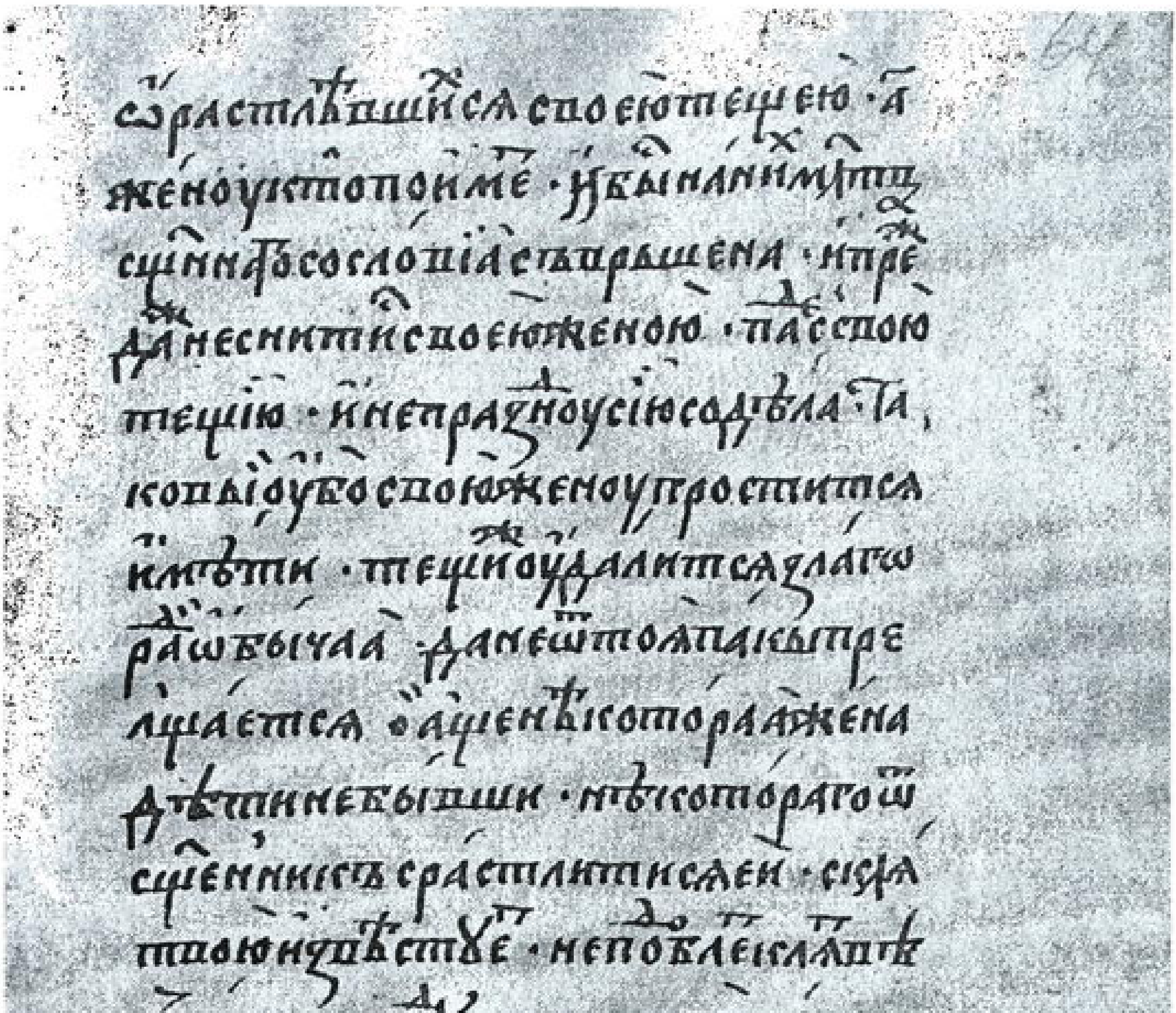

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 613).

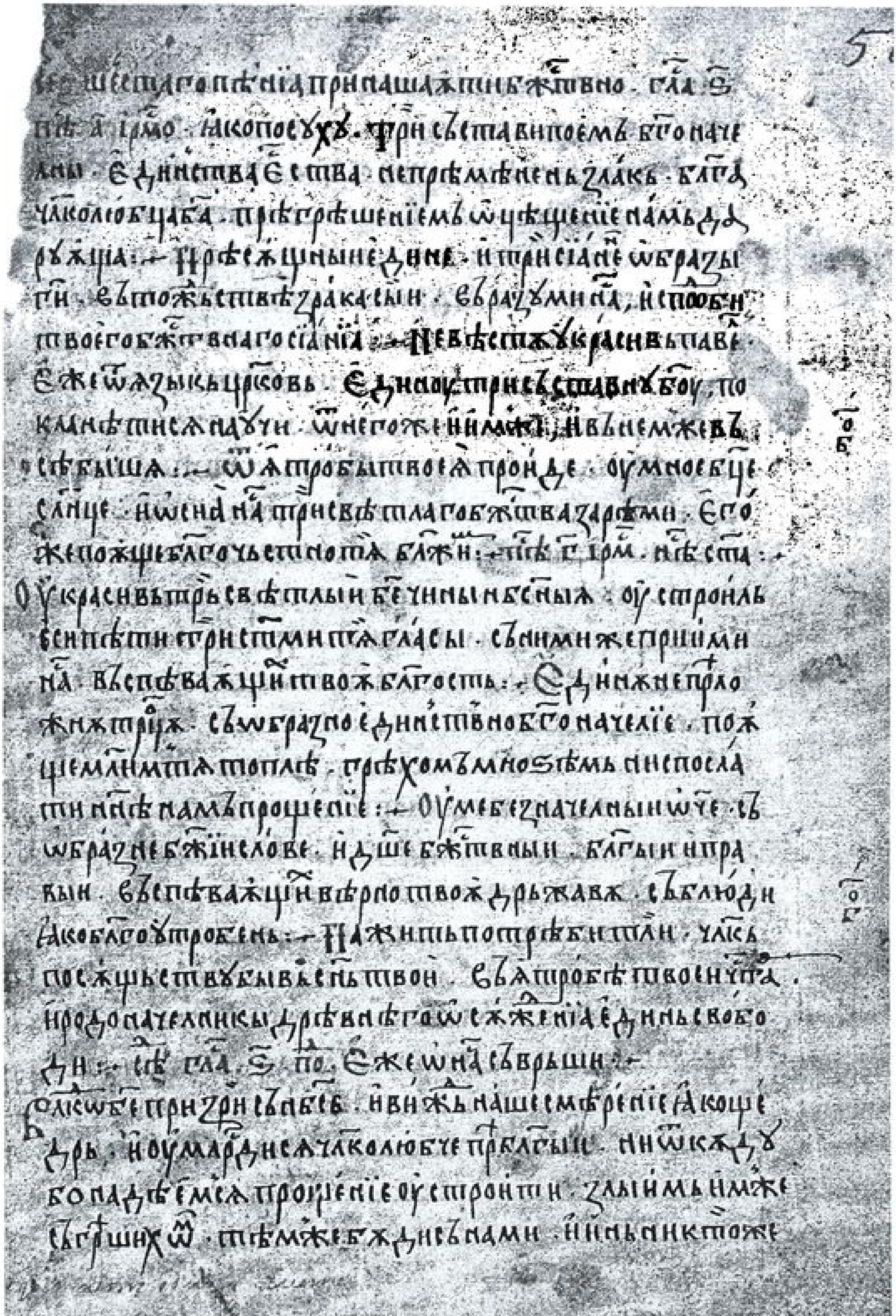
161. Мінея четья на травень. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 312, № 281.

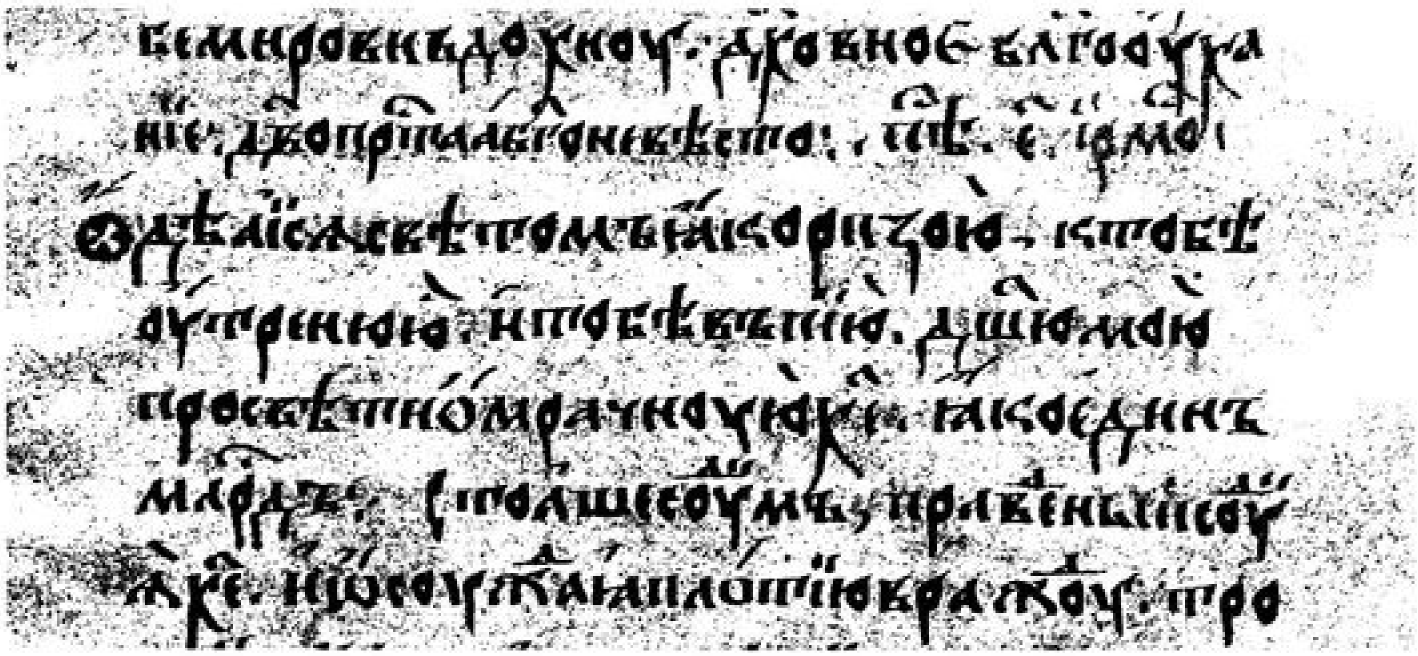
162. Новий Завіт. 1581 р. Ф. 307, № 421.
Скоропис ост. чв. XVI ст. (арк. 112).

ѡ растлѣвшися своею тещею · а
женоу кто поимет · и бы на ним тп
сщенни(къ) со слоніа стъ прощена · и пре
да не снити с своею женою · па с своею
тещею · и не праздноу сію содѣла · та
ко бы оубо своюю женоу простится
и к тому · тещи оудалится зла го
ра ѡбычаа · да не што в паки бы пре
льщается · а еще нѣкотораа жена
дѣти не бывши · и нѣкоторагω ѿ
сщенникъ растлити сѧ ей · сіѧ
твоюю извѣстве · не повелѣсѧ в прѣ
взимати блоудница · не бо си цѣста
ко па а согрѣшеніа разрѣшаютсѧ
но тако до сто пръвны свѧтельсѧ
твою претворяющи оуказоуется · да
ѡстанится сщенникъ оубо · бжие
ствѣномоу соуду · и тѣ с сотвори та

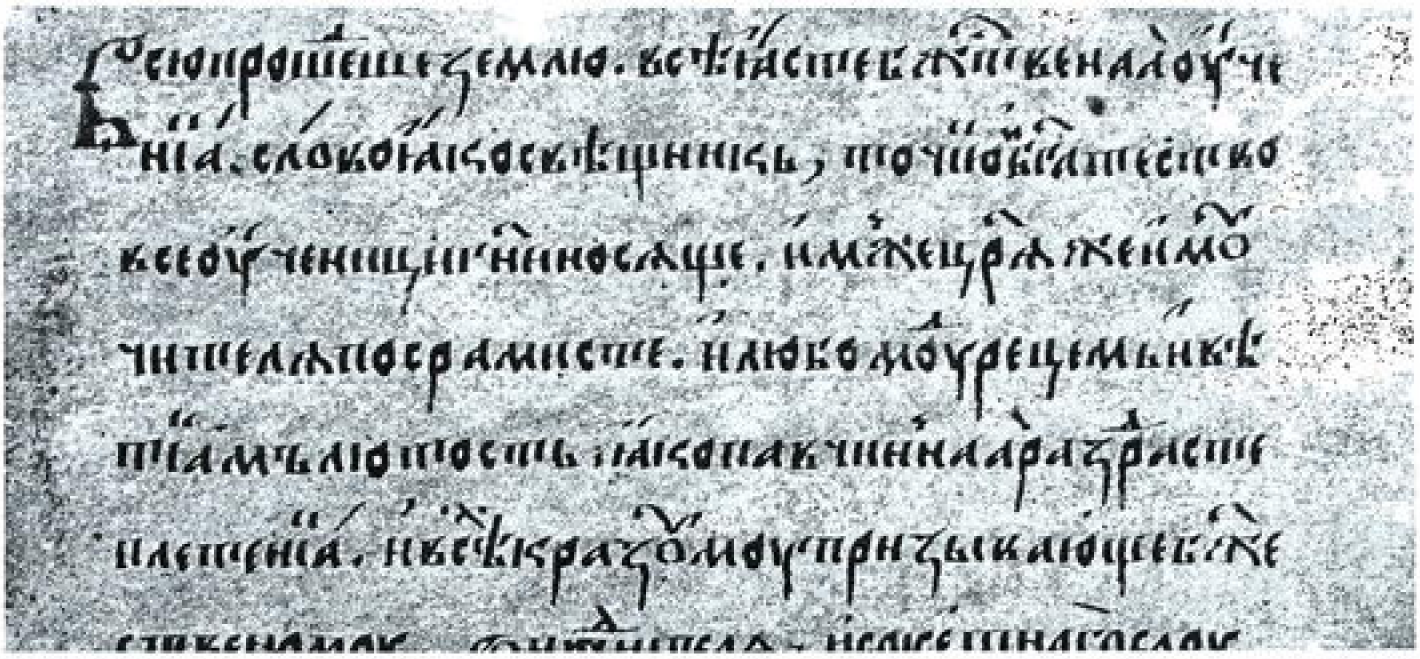
163. Номоканон. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 233.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 64).

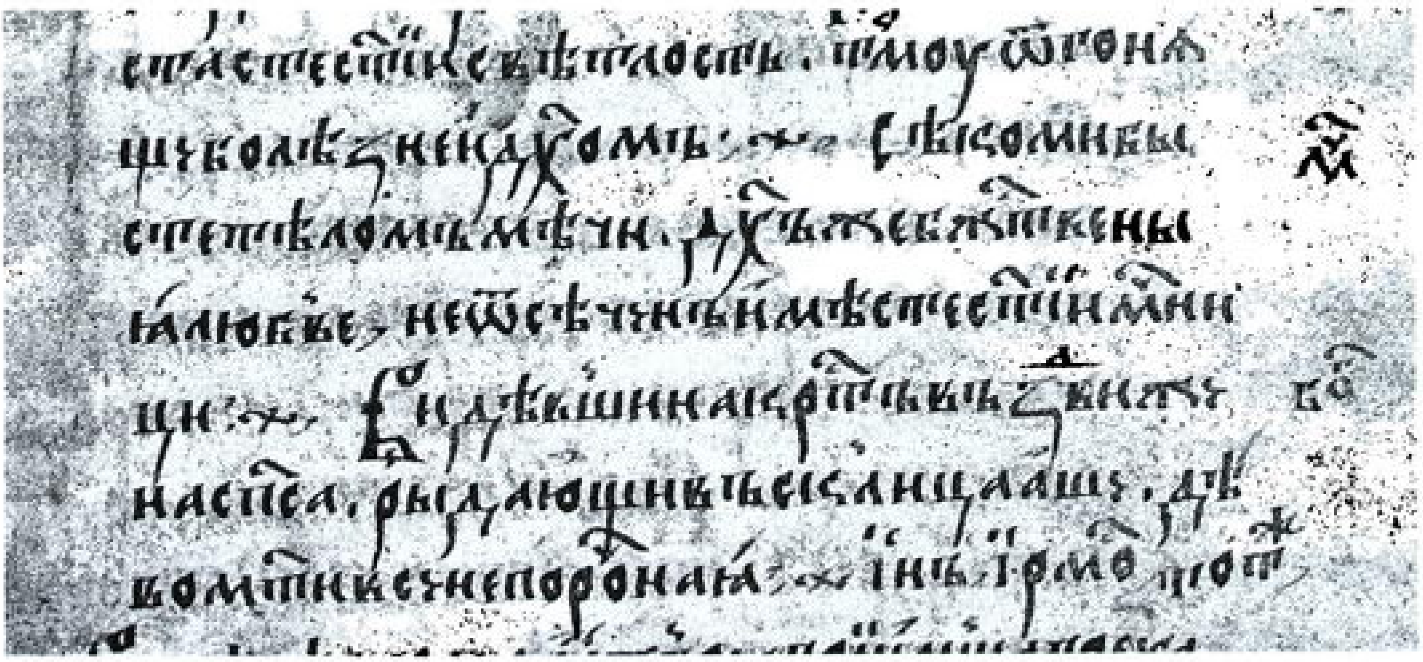
164. Октоїх, гласи 5–8. Конволют. 70–80-ті роки XIV ст., 20–30-ті роки XVI ст.
Ф. 301, № 340 п.
Півустав др. чв. XVI ст. (арк. 50).

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 51).

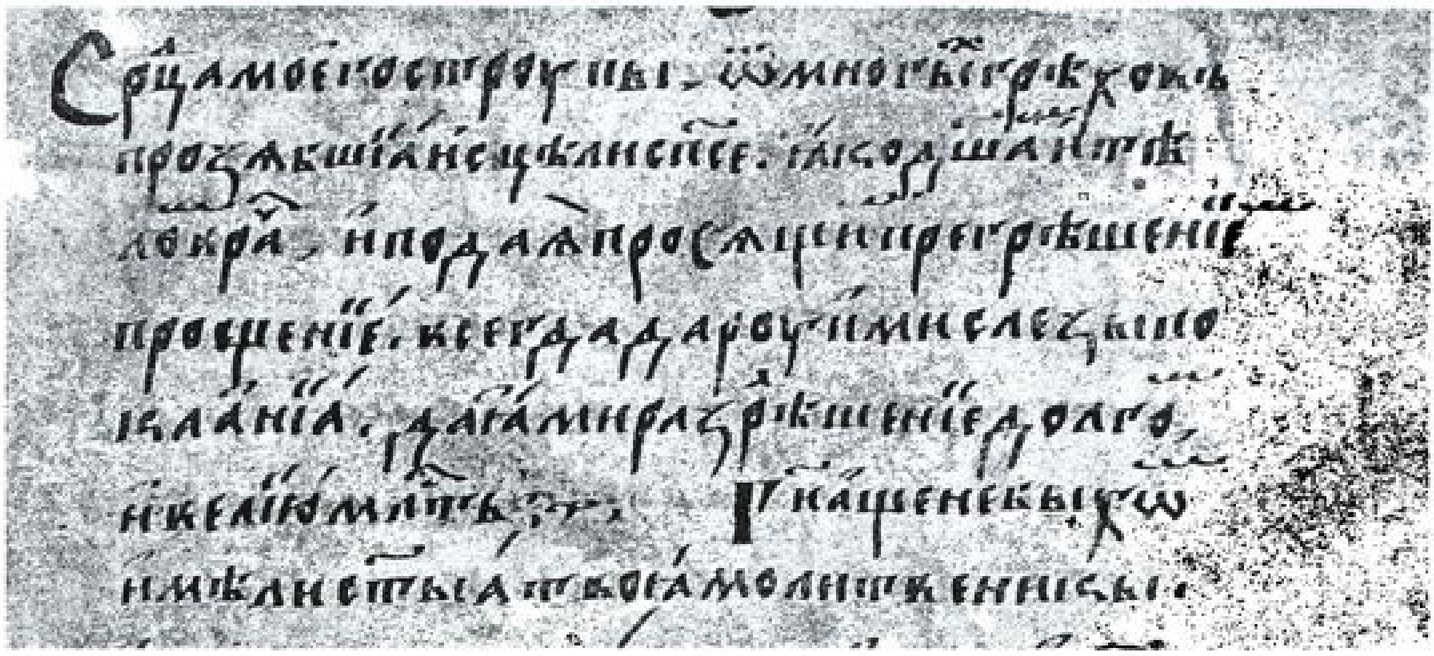

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 57).

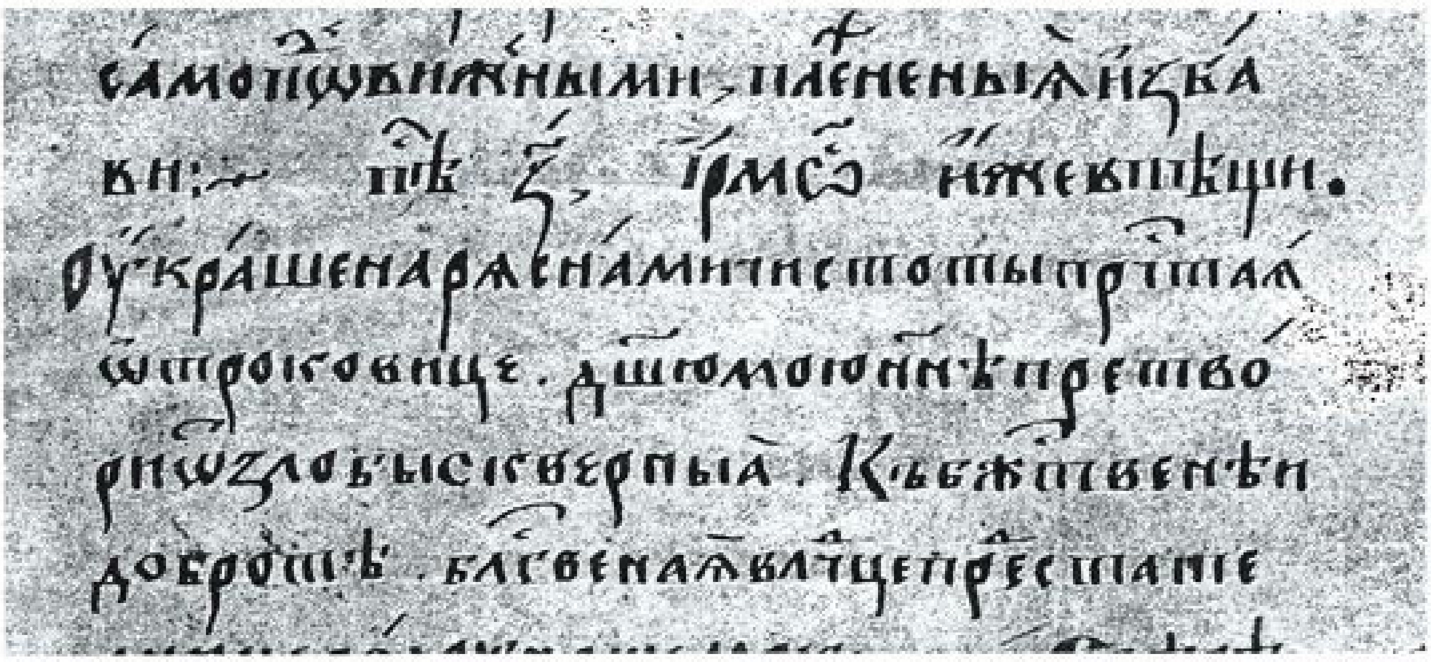

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 79).

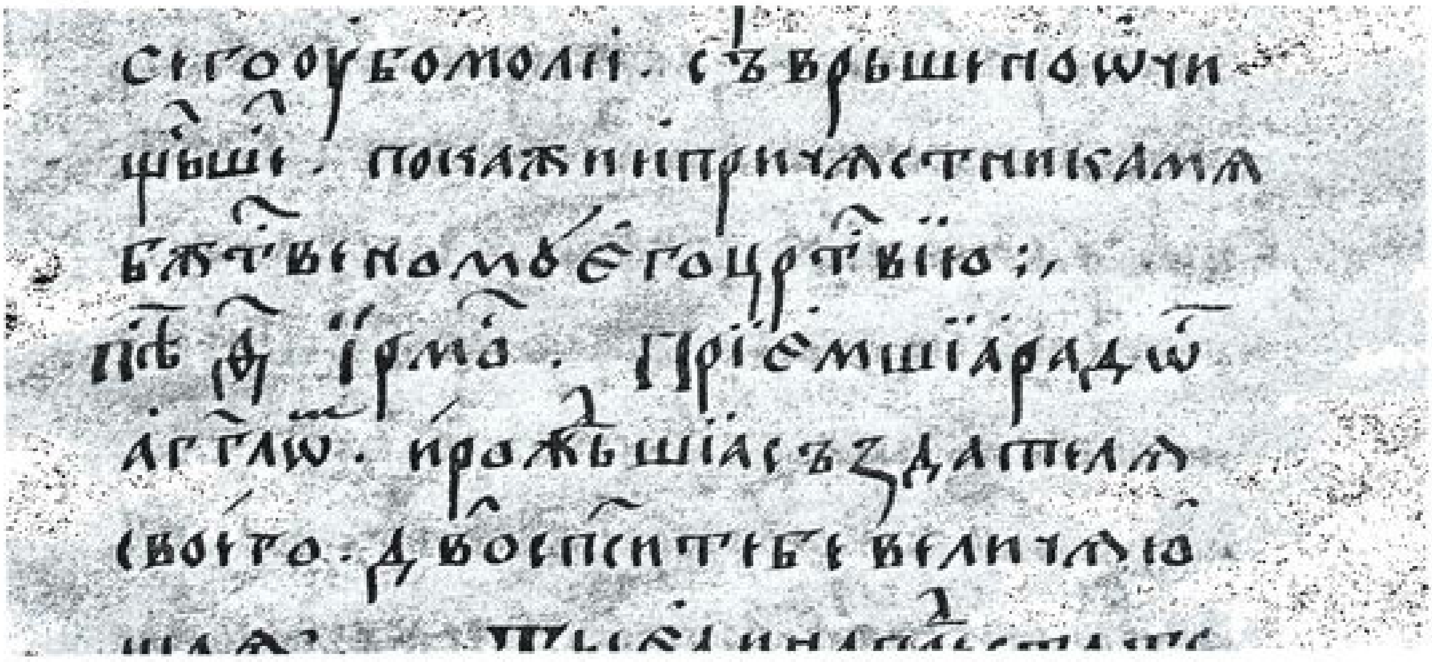
165. Октоїх, гласи 5–8. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 309, № 566 (початок).

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 146).

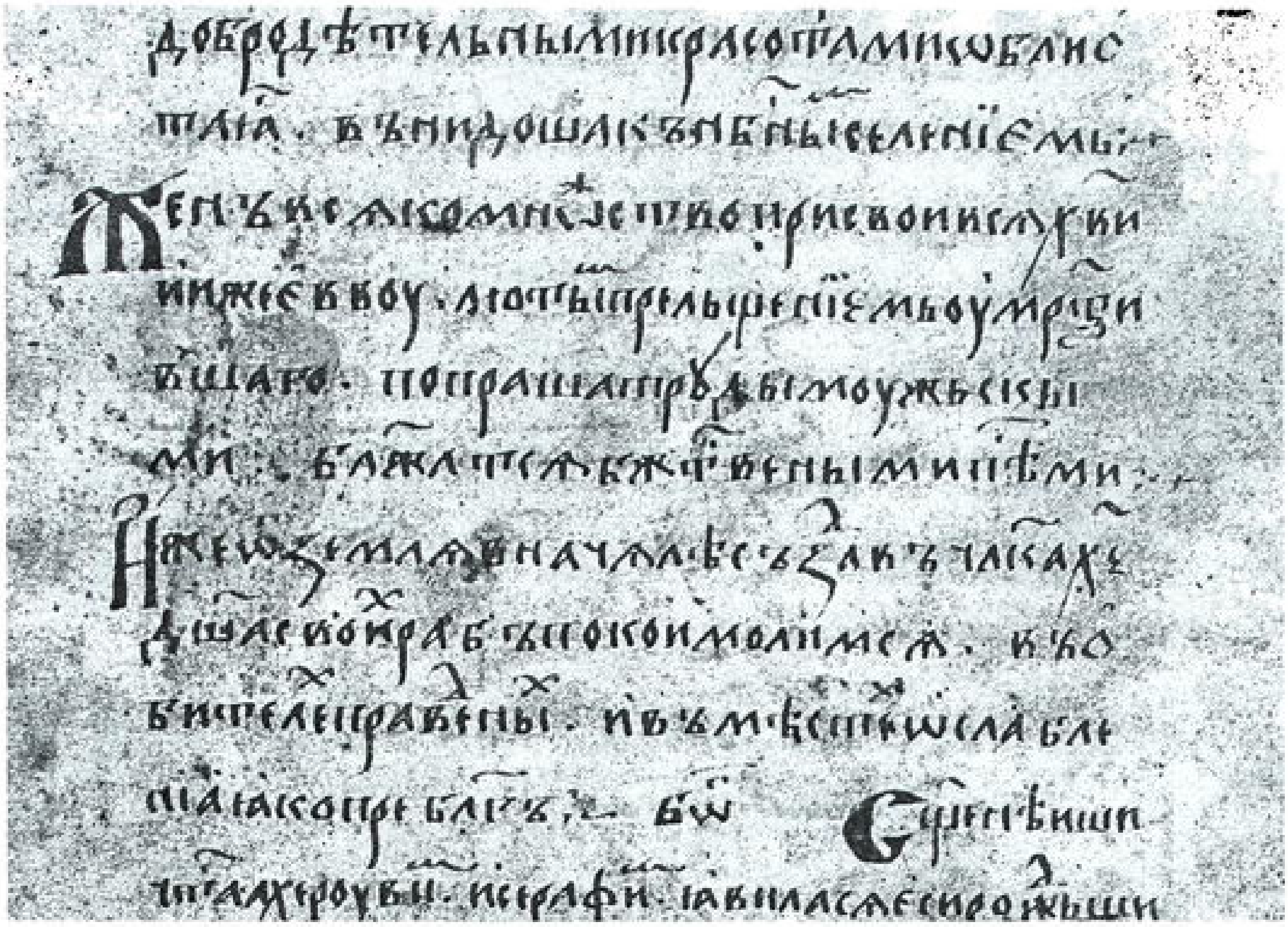

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 230).

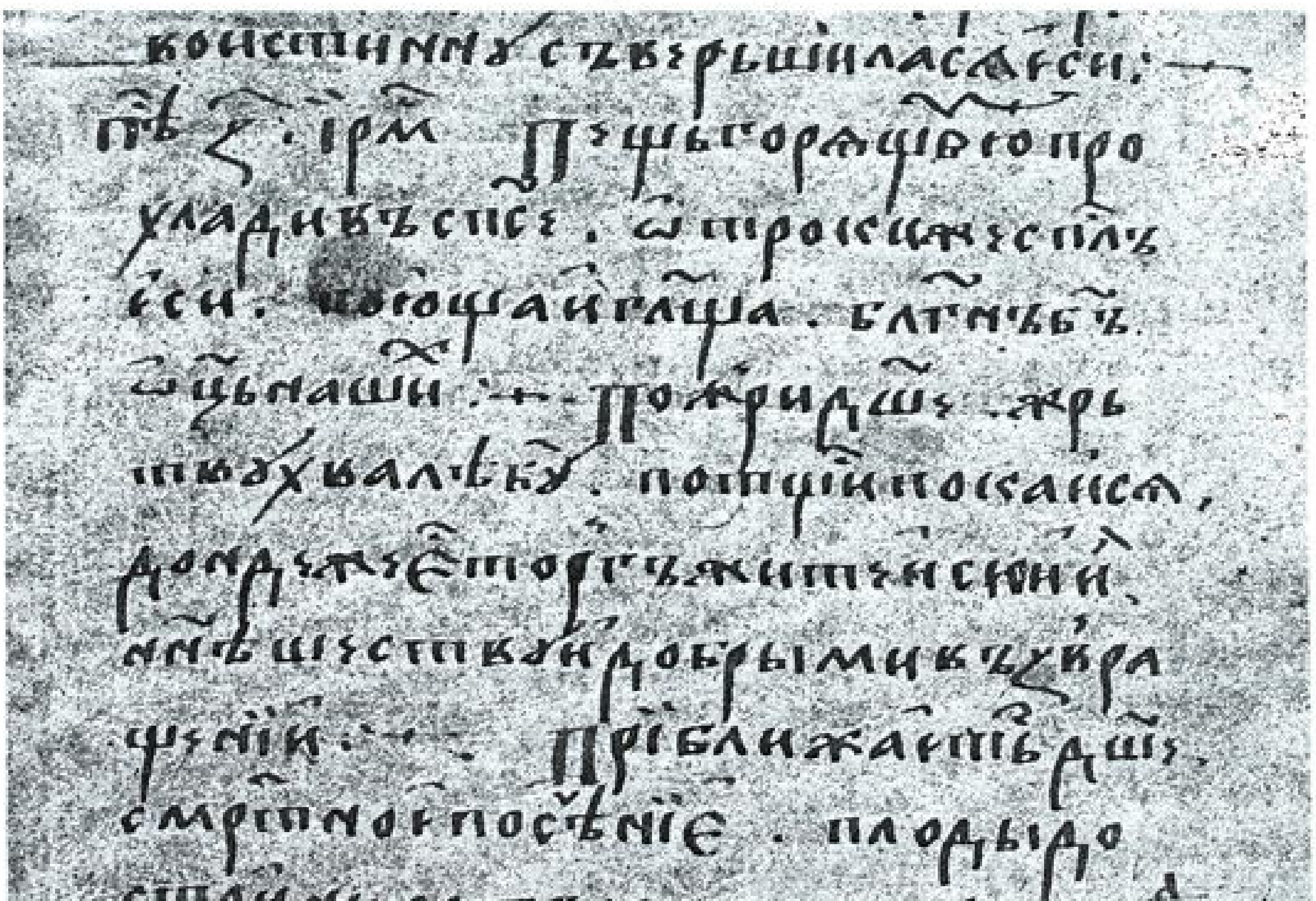

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 194).

165. Октоїх, гласи 5–8. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 309, № 566 (продовження).

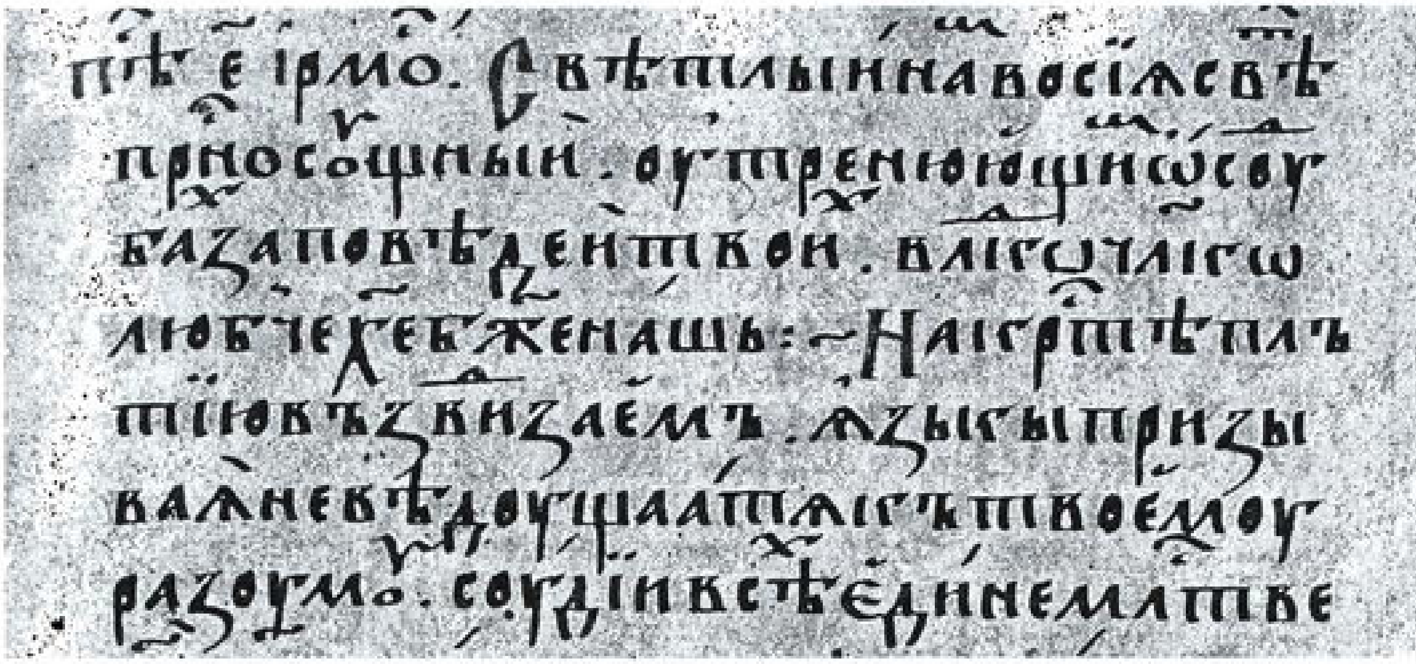

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 196).

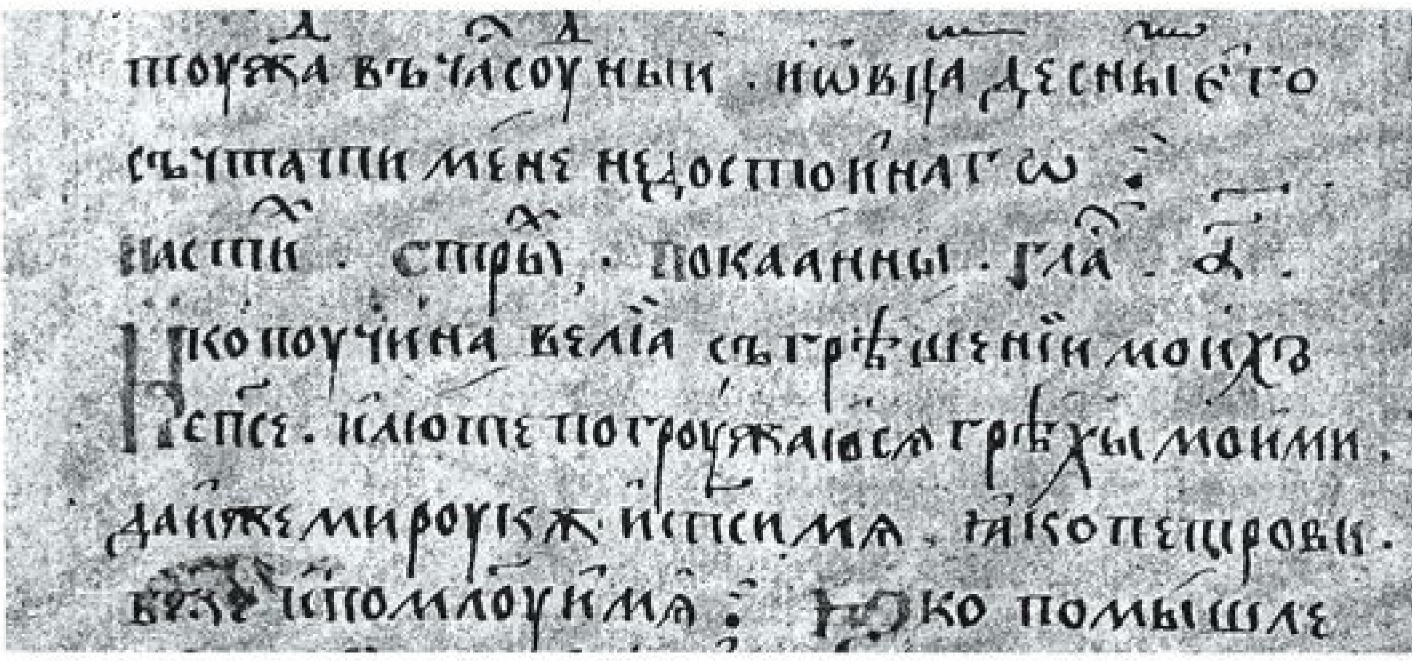

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 231).

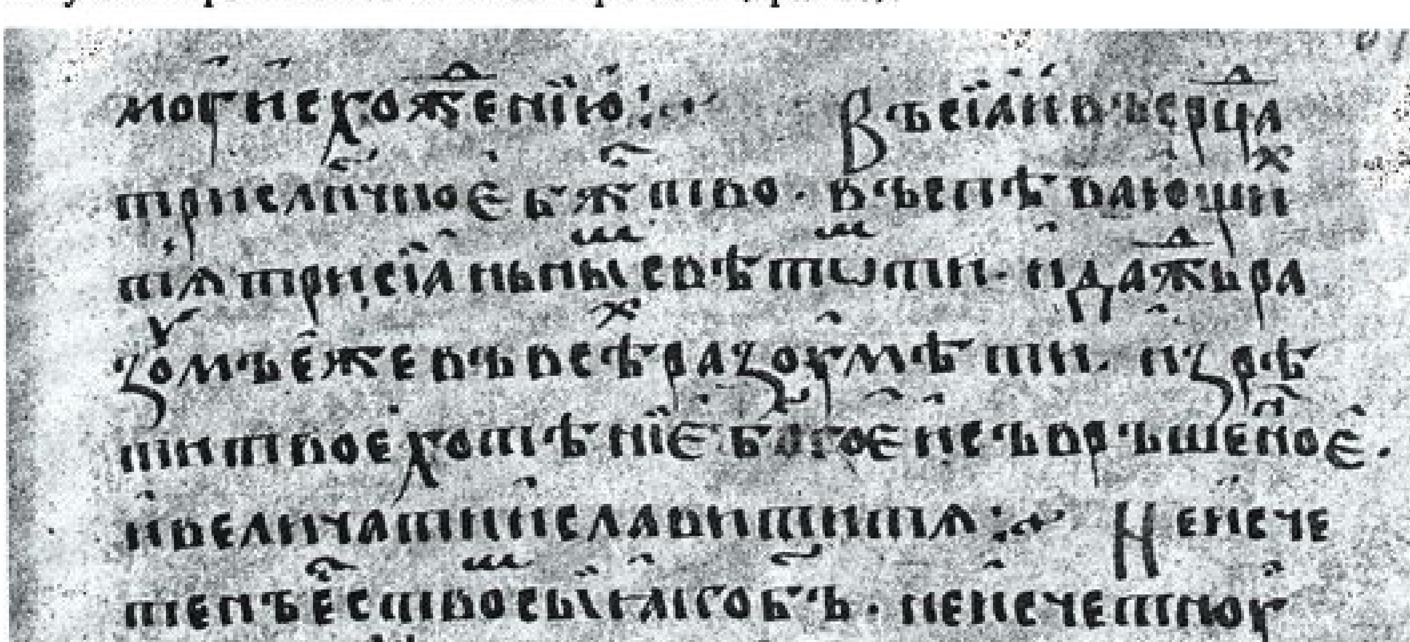
165. Октоїх, гласи 5–8. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 309, № 566 (закінчення).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 57).

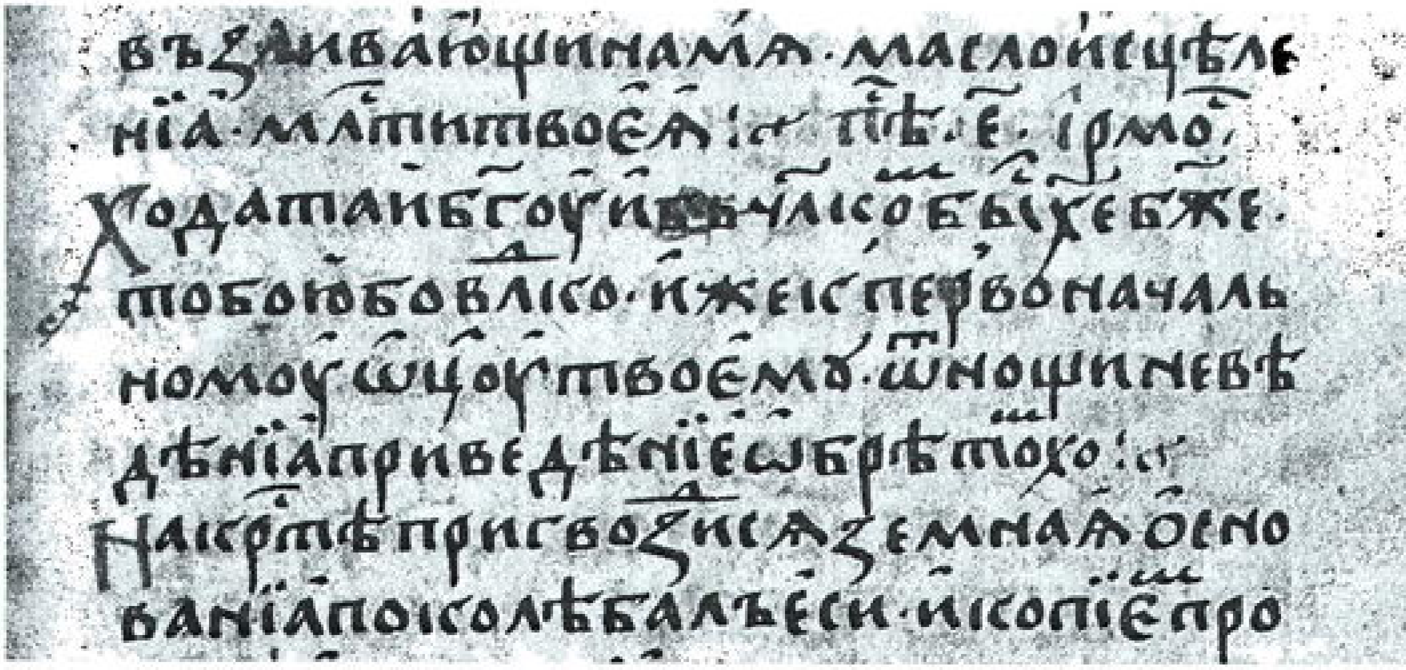

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 16).

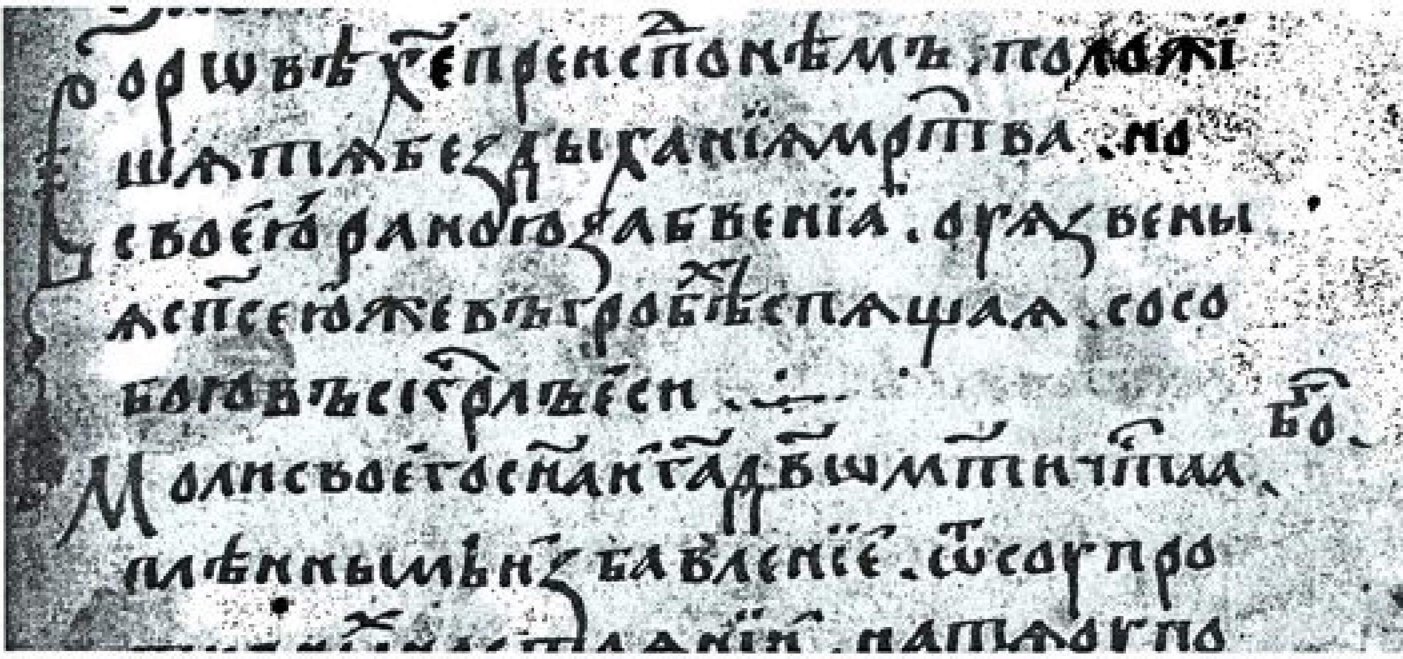

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 84).

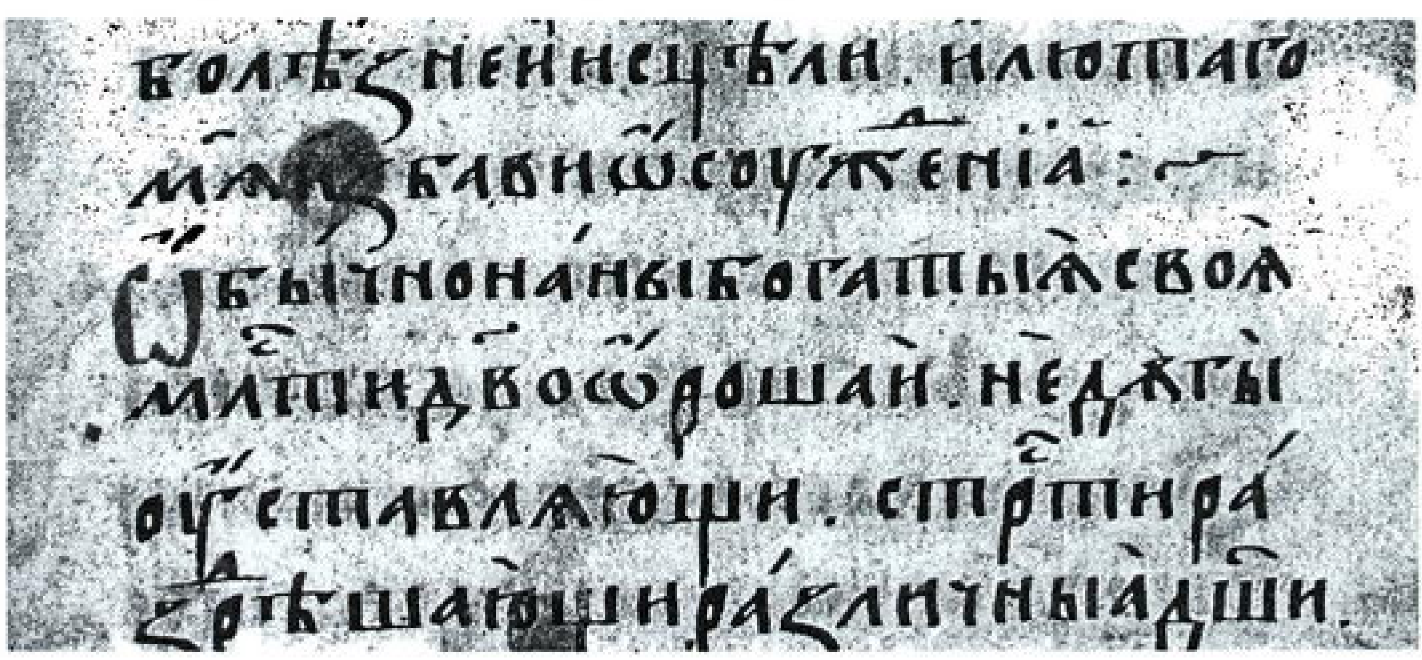
166. Октоїх. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 307, № 434 (початок).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 122).

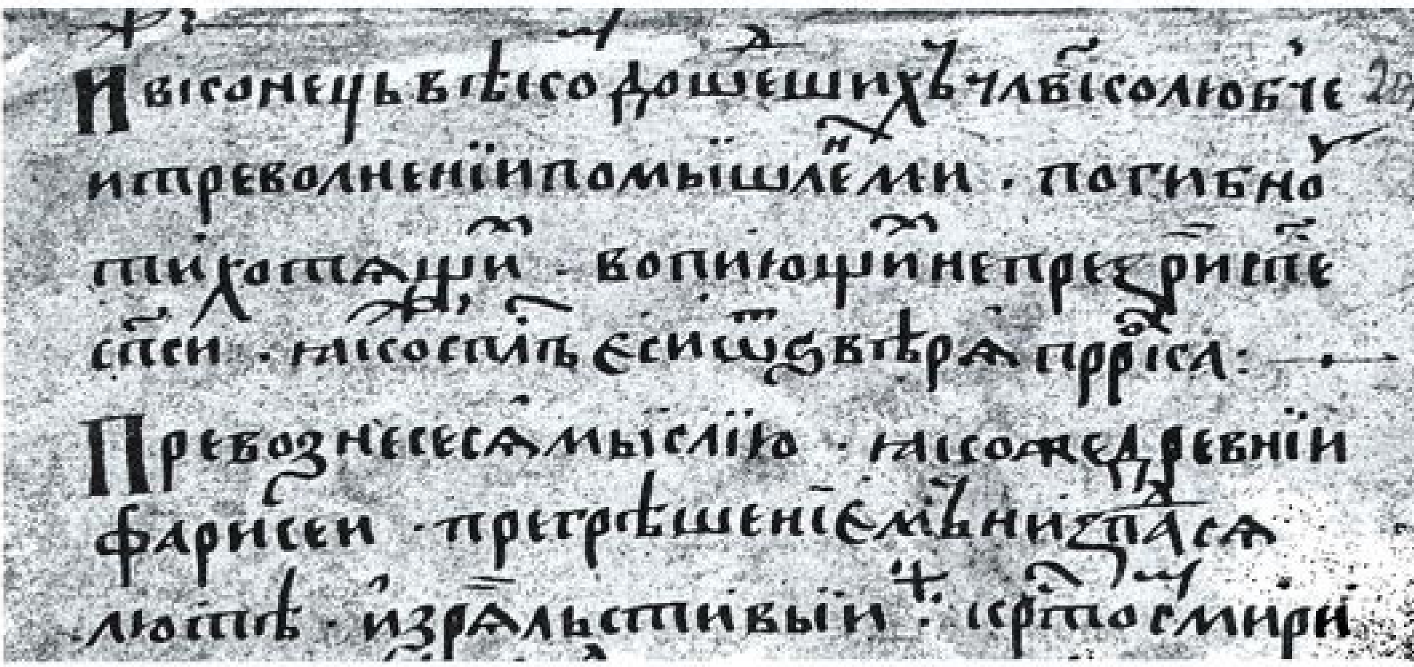

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 88).

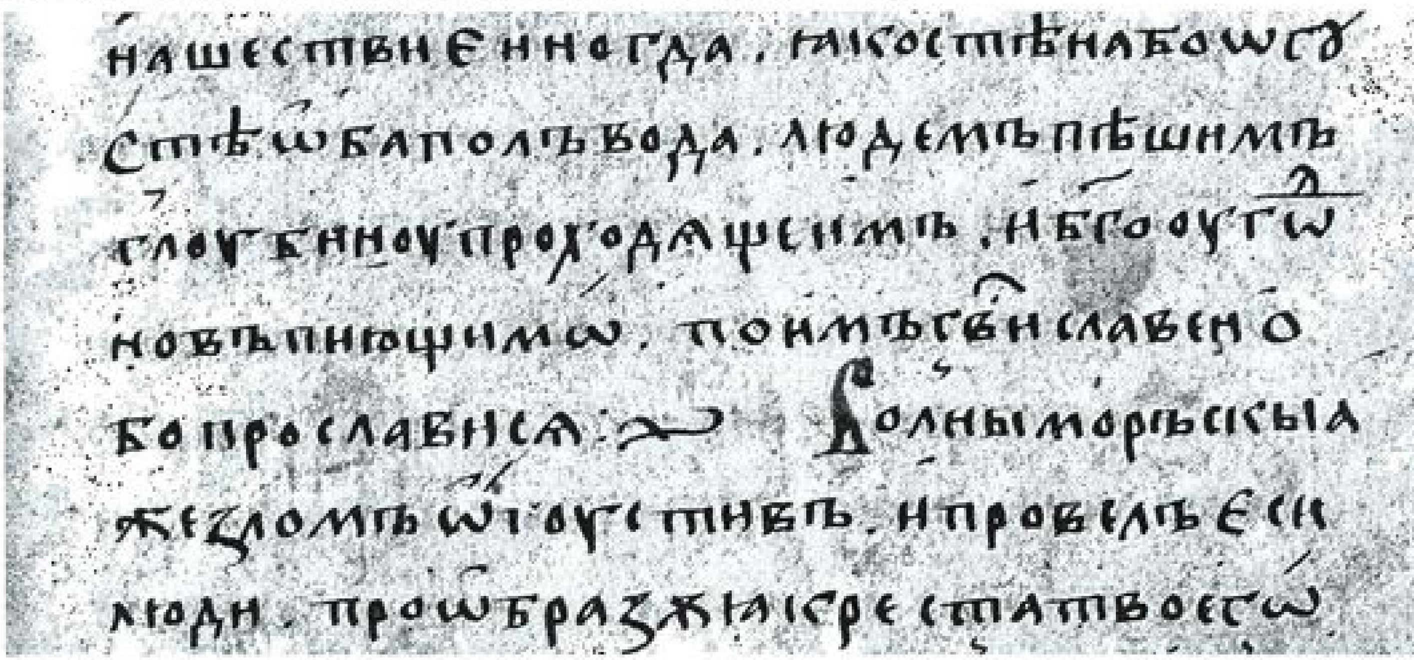

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 153) .

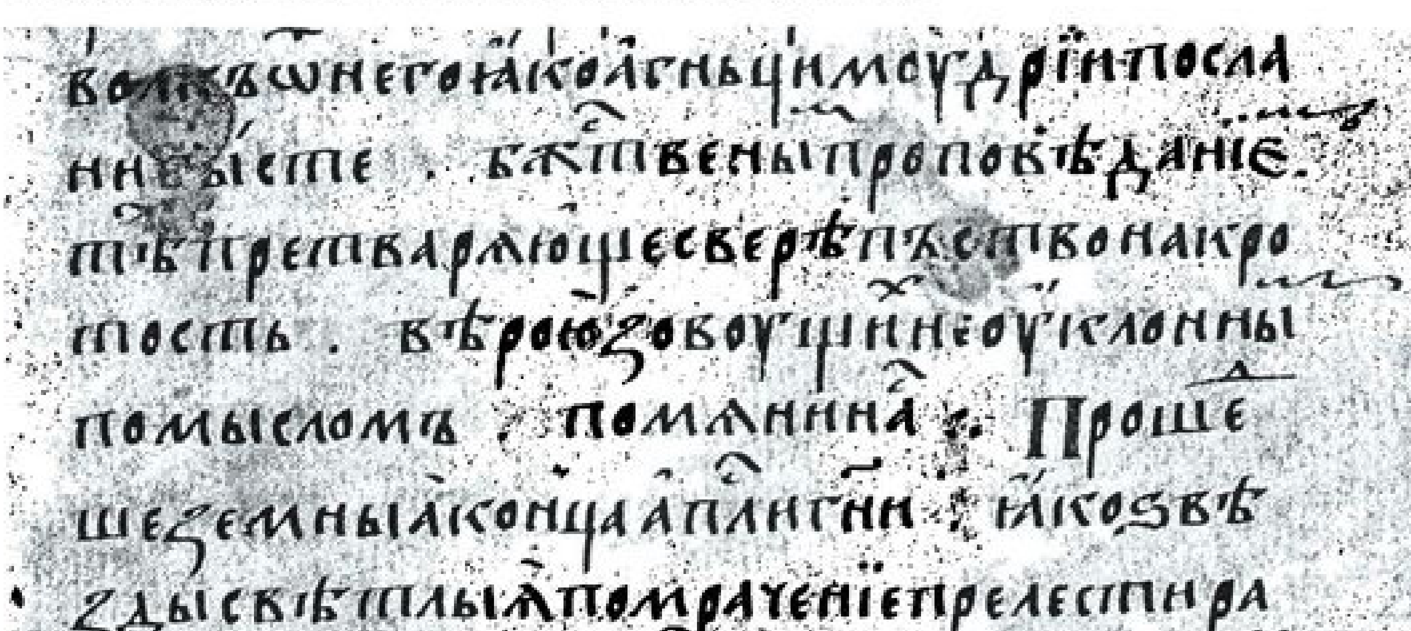
166. Октоїх. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 307, № 434 (продовження).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 201).

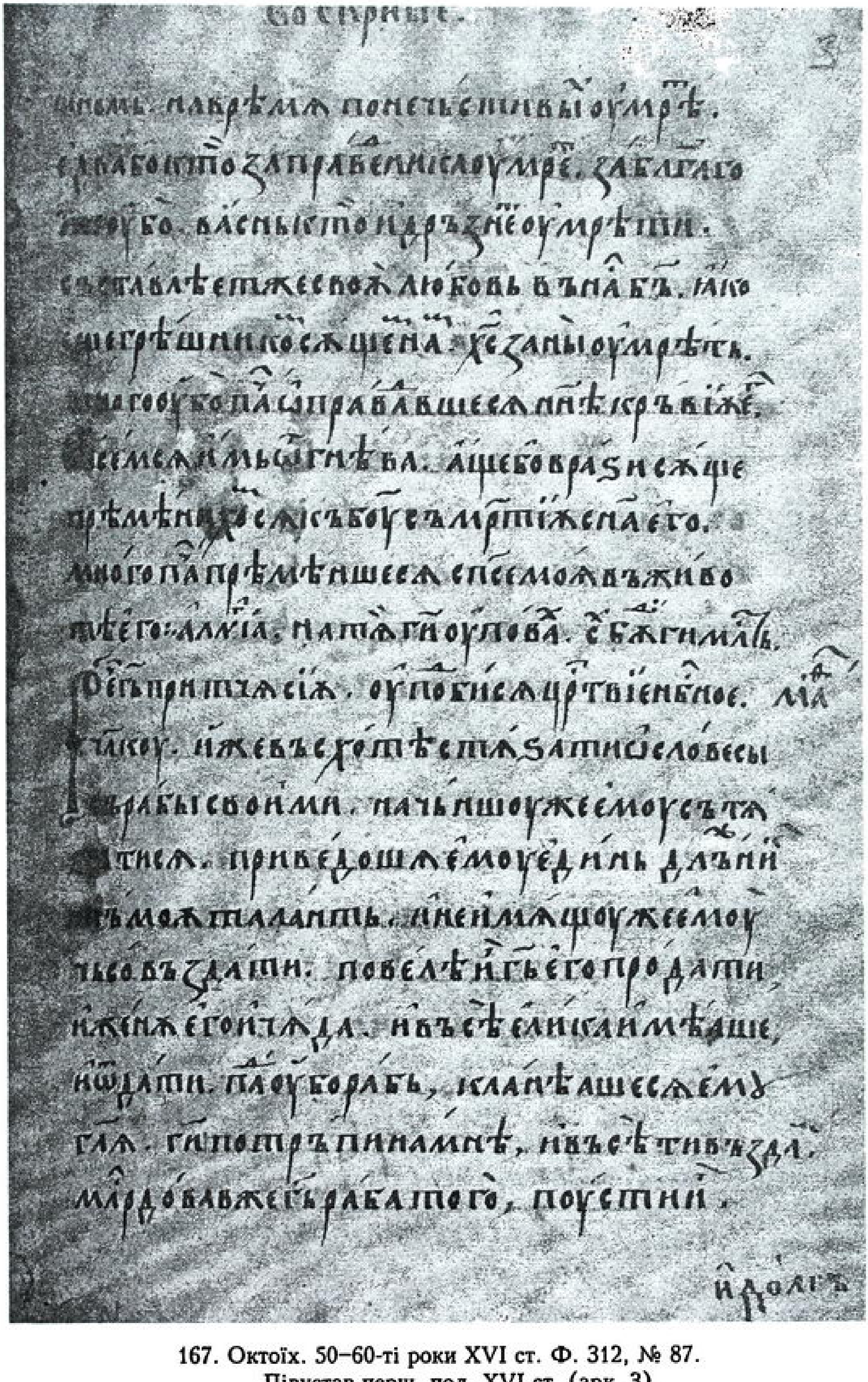

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 244).

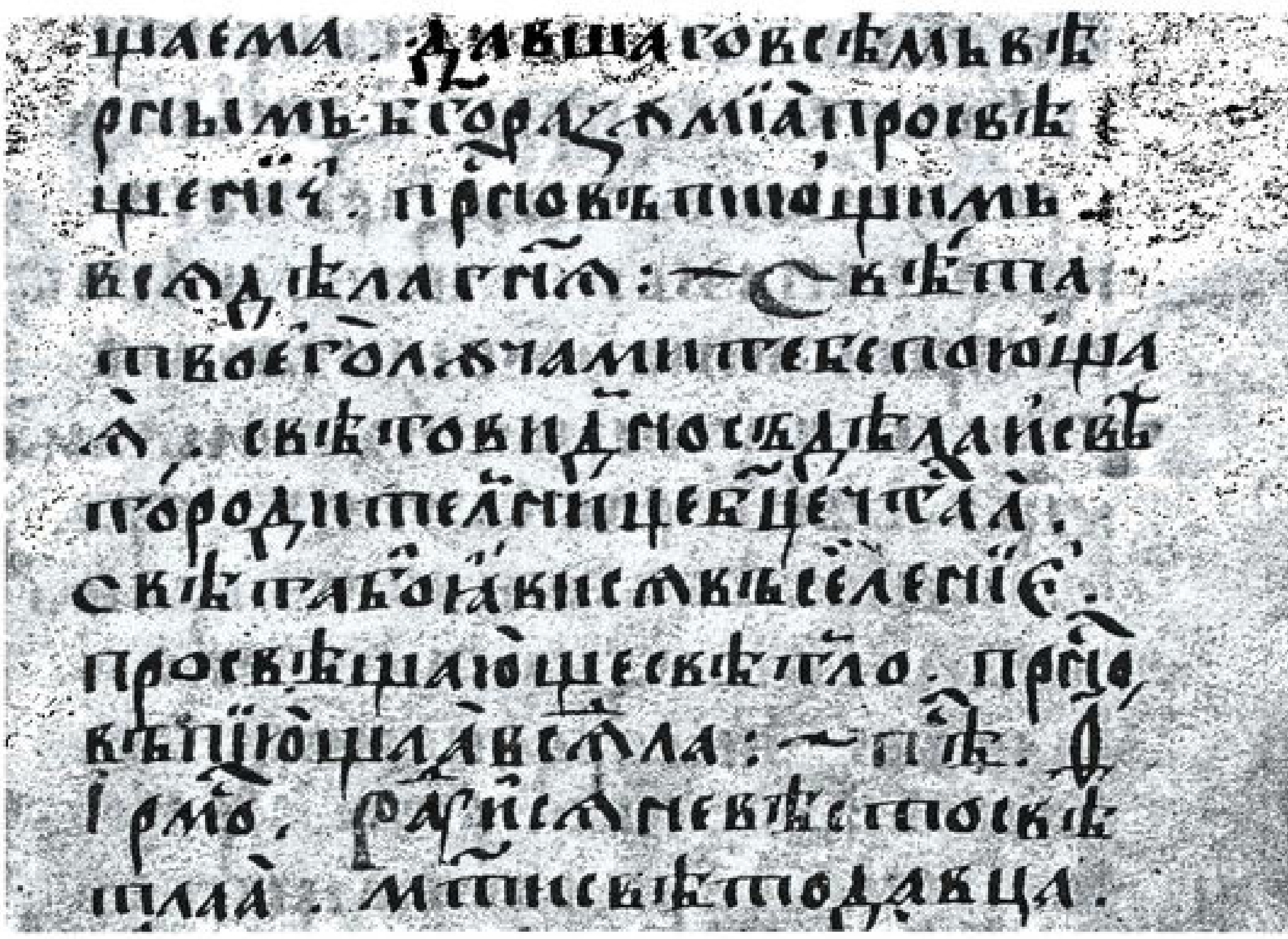

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 9 (арк. 323).

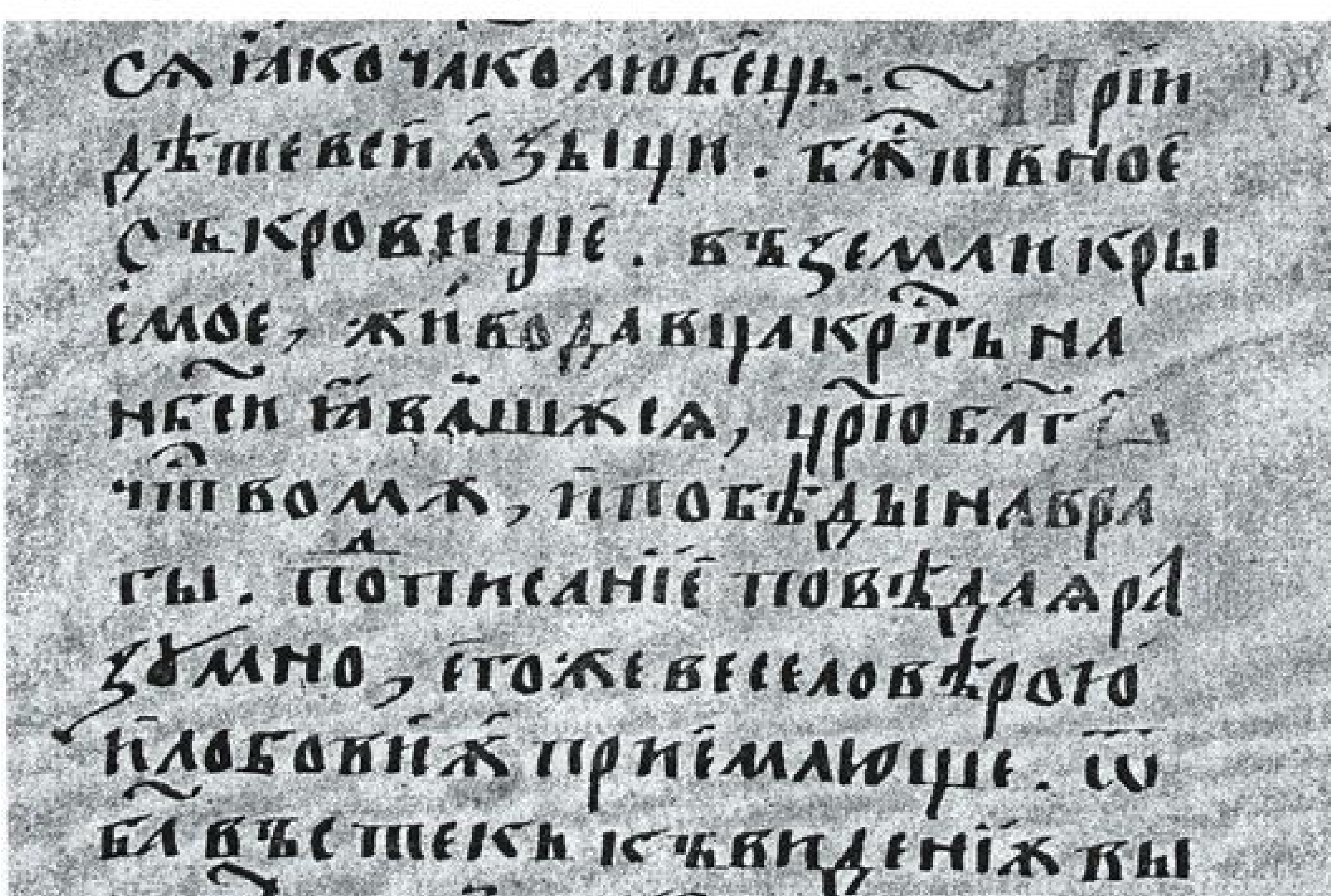
166. Октоїх. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 307, № 434 (закінчення).

167. Октоїх. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 87.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 3).

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 107).

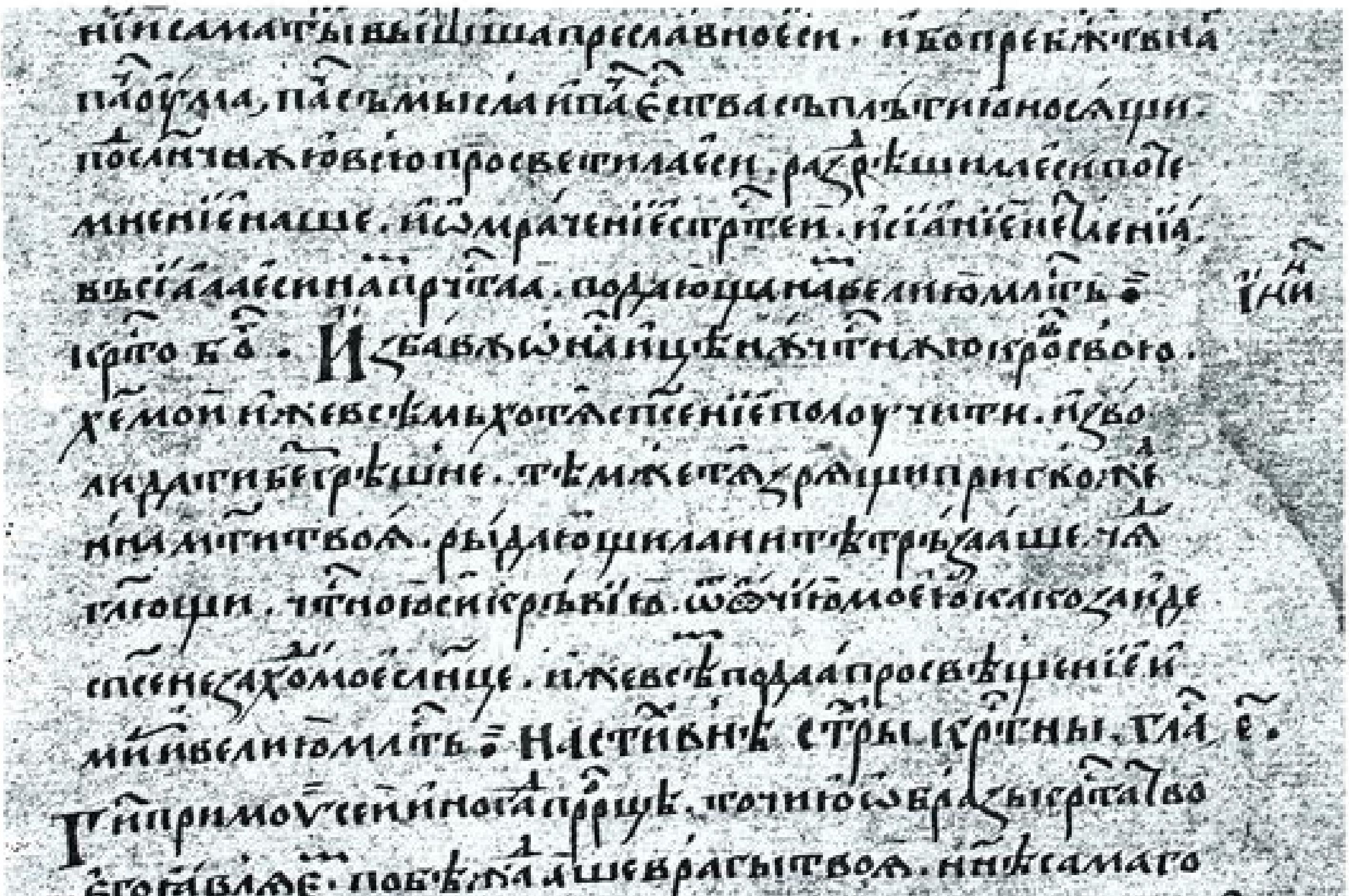

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 158).

168. Октоїх. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. VIII, № 545.

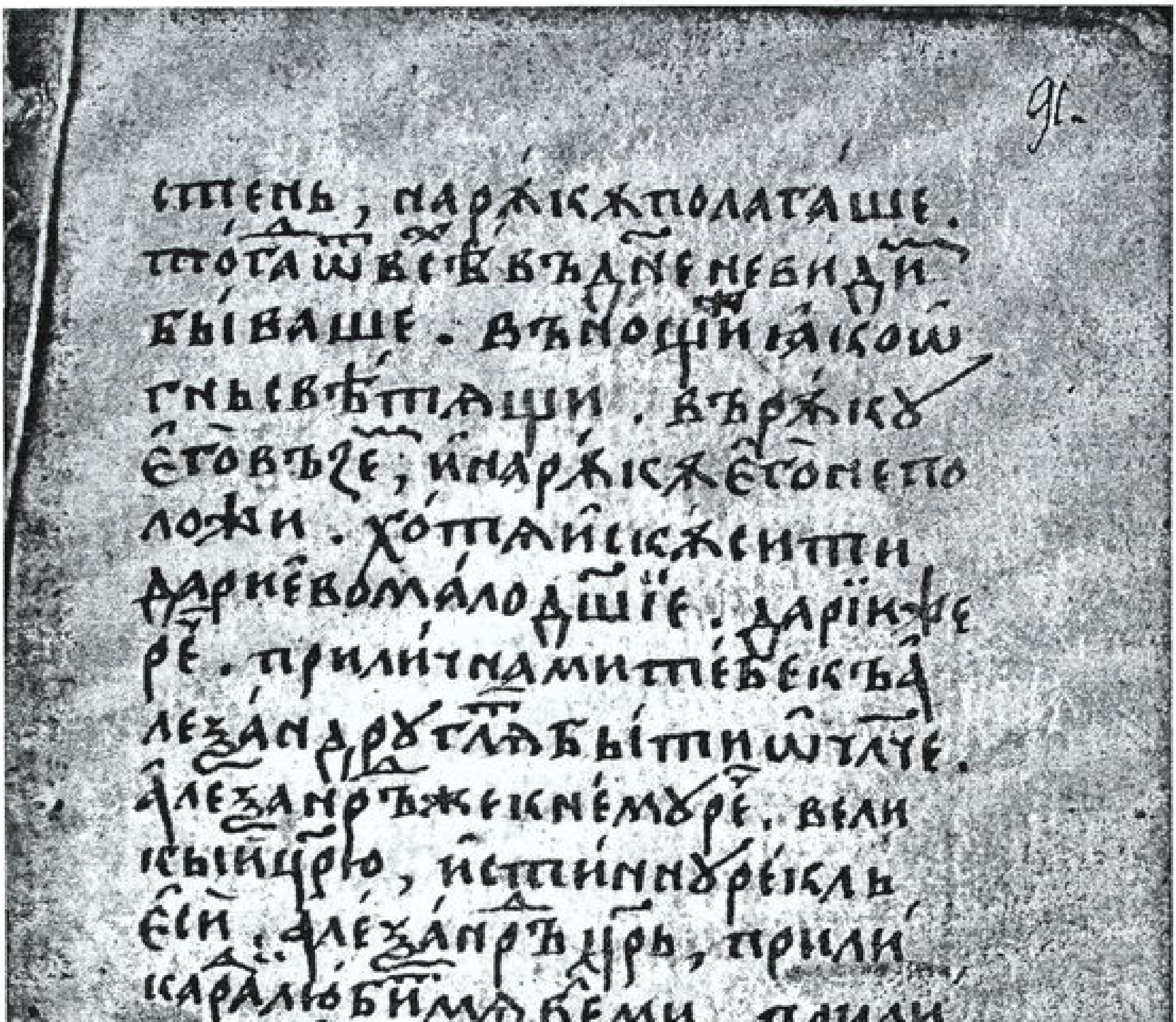

Півустав кін. XVI ст. (арк. 19).

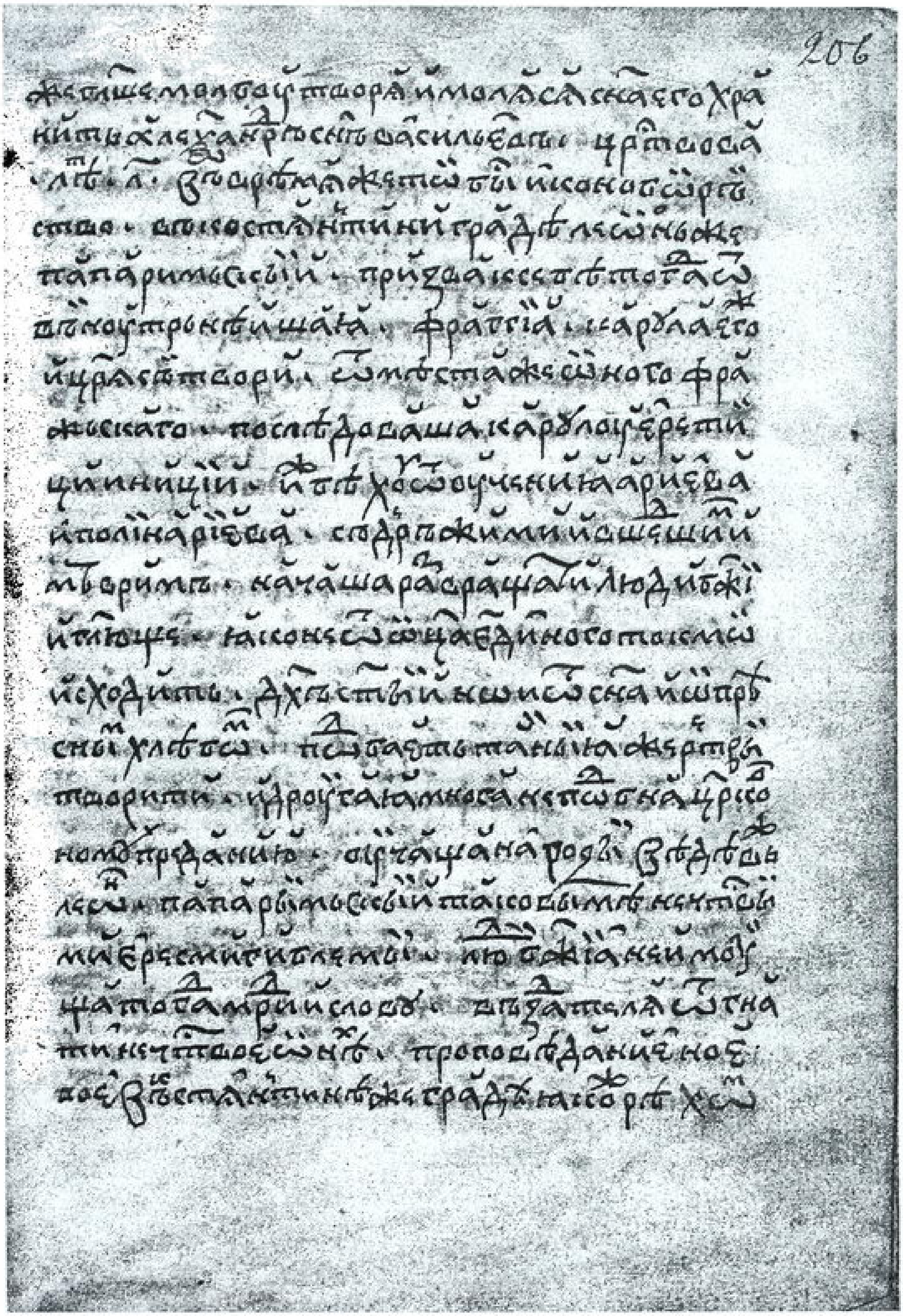

Півустав сер. XVI ст. (арк. 132).

169. Октоїх. 70-ті роки XVI ст., кінець XVI ст. Ф. I, № 4065.

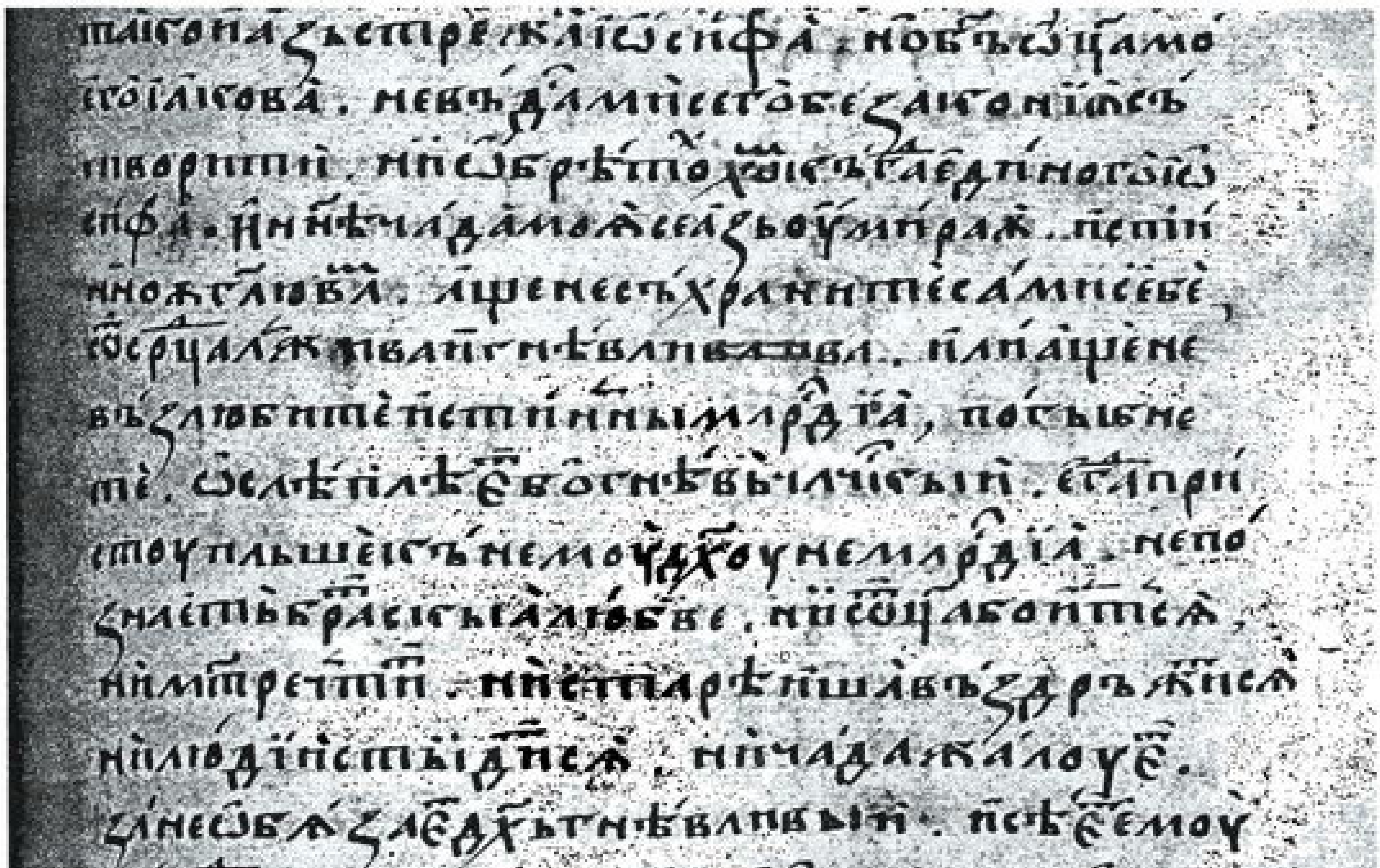
170. Олександрія сербська. Середина XVI ст. Ф. VIII, № 72 м. Півустав сер. XVI ст. (арк. 91).

171. Палея з додатковими статтями. 70-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 574 п.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 206).

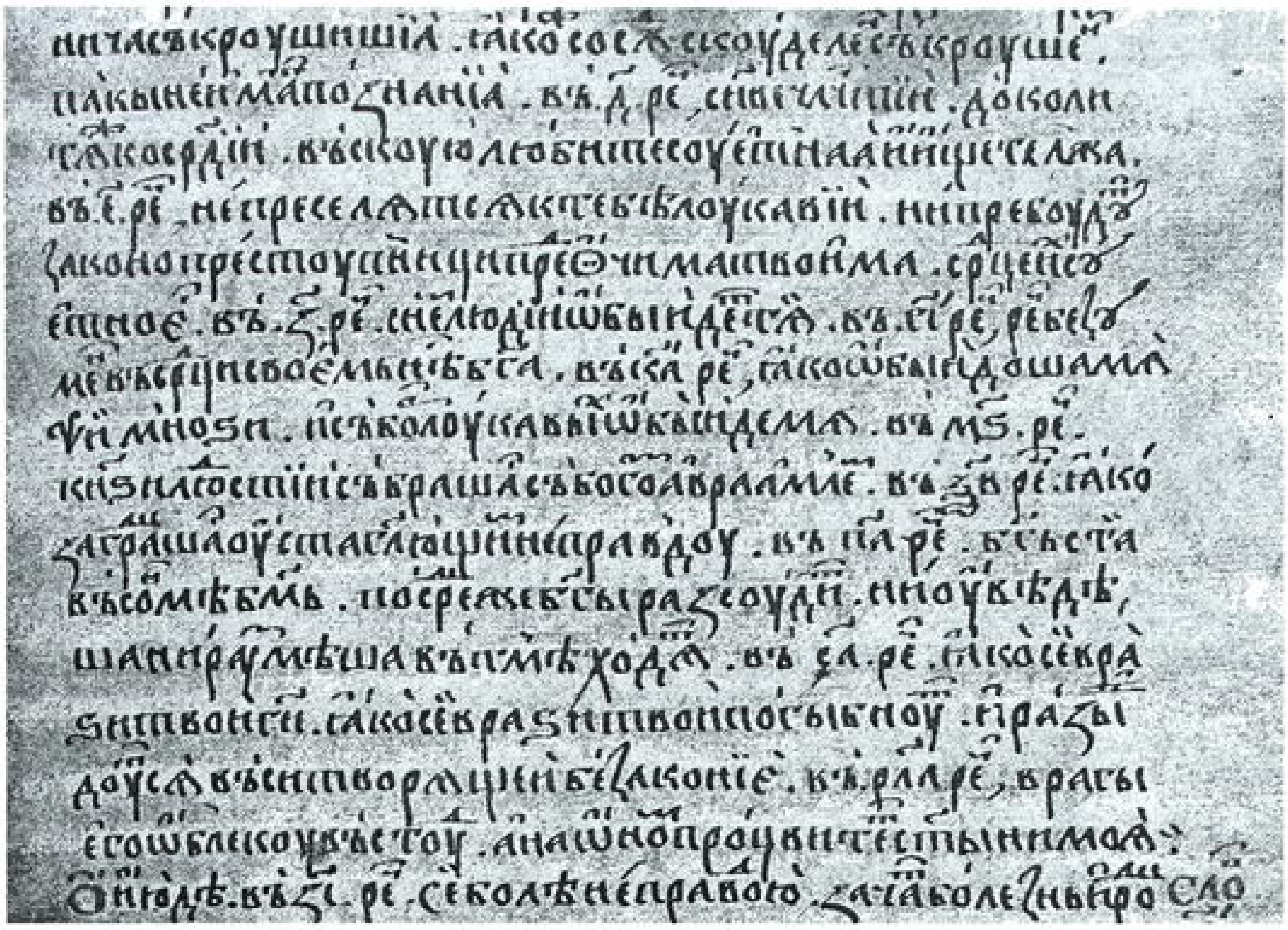

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 4).

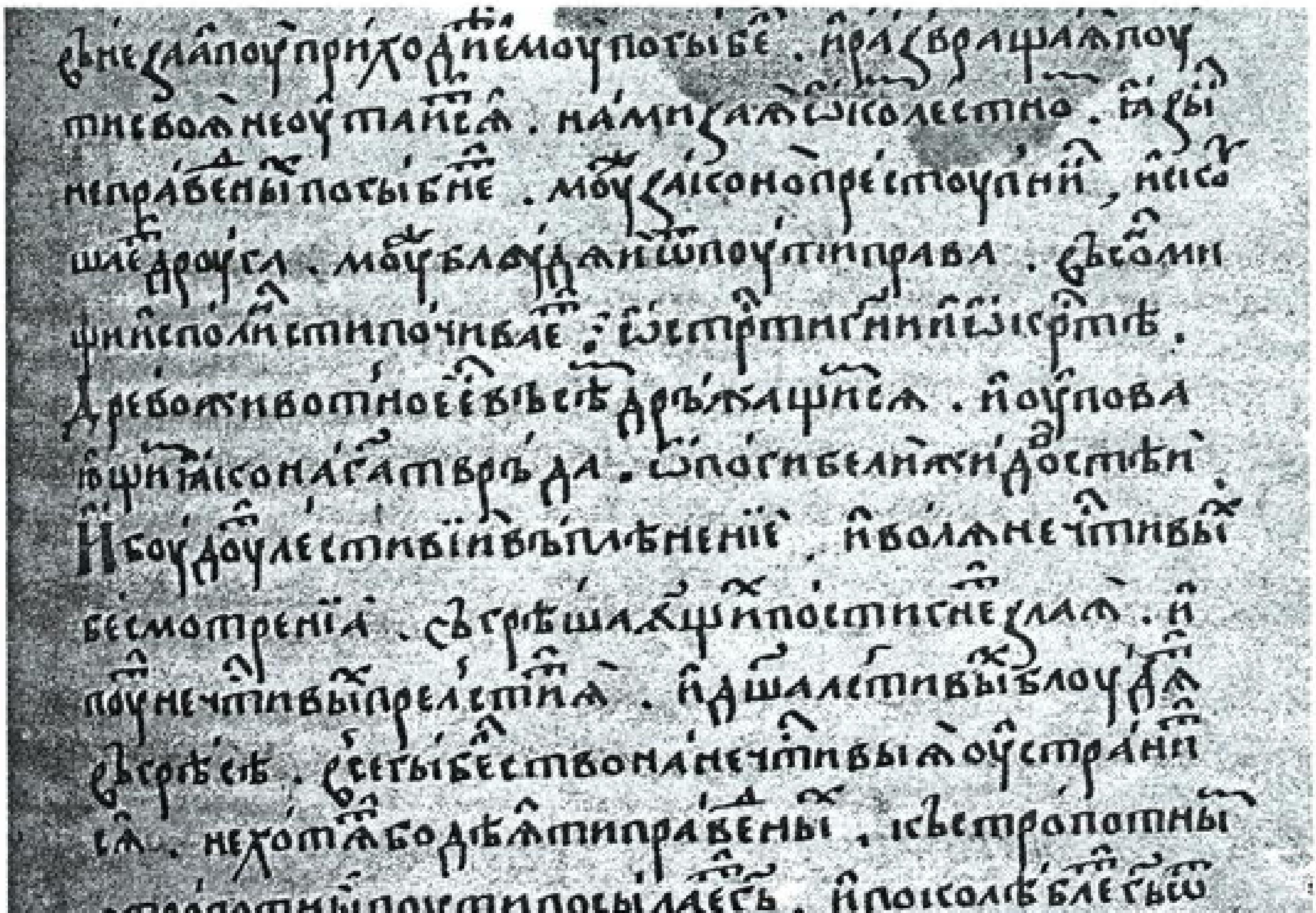

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 154).

172. Палея Тлумачна. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 313, № 5 (початок).

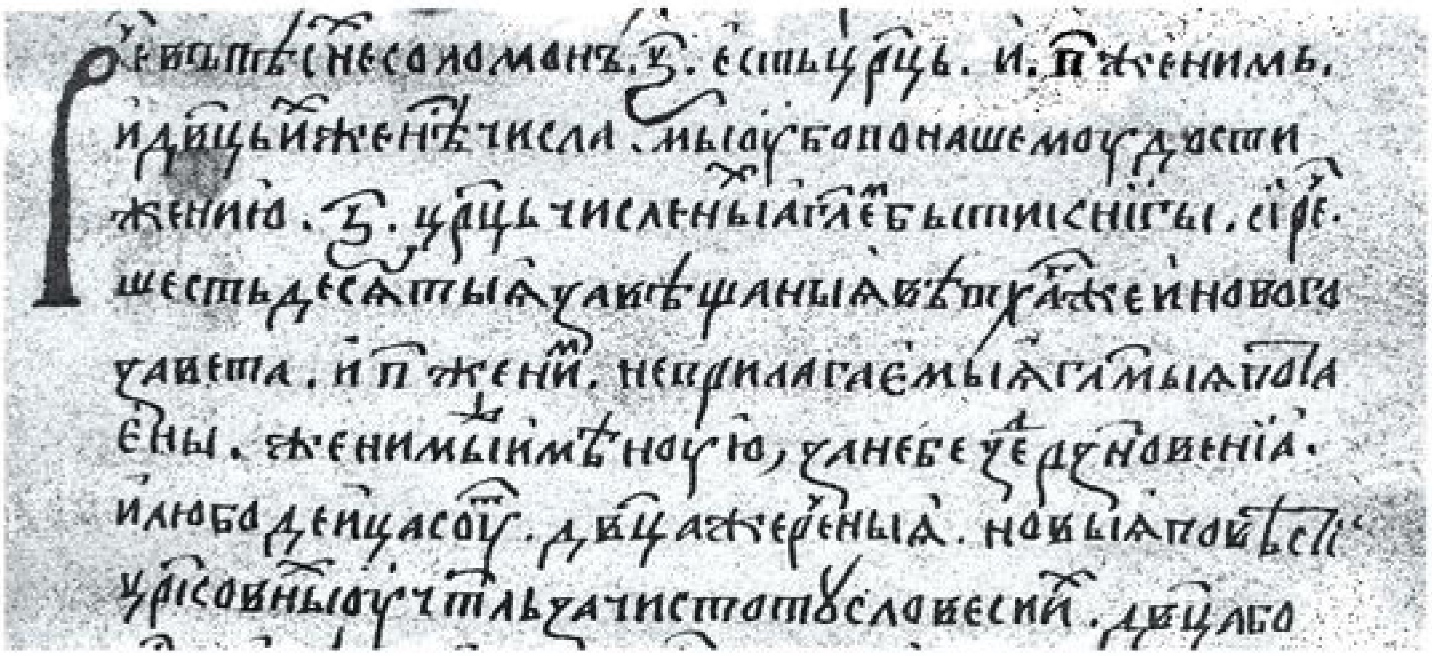

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 147).

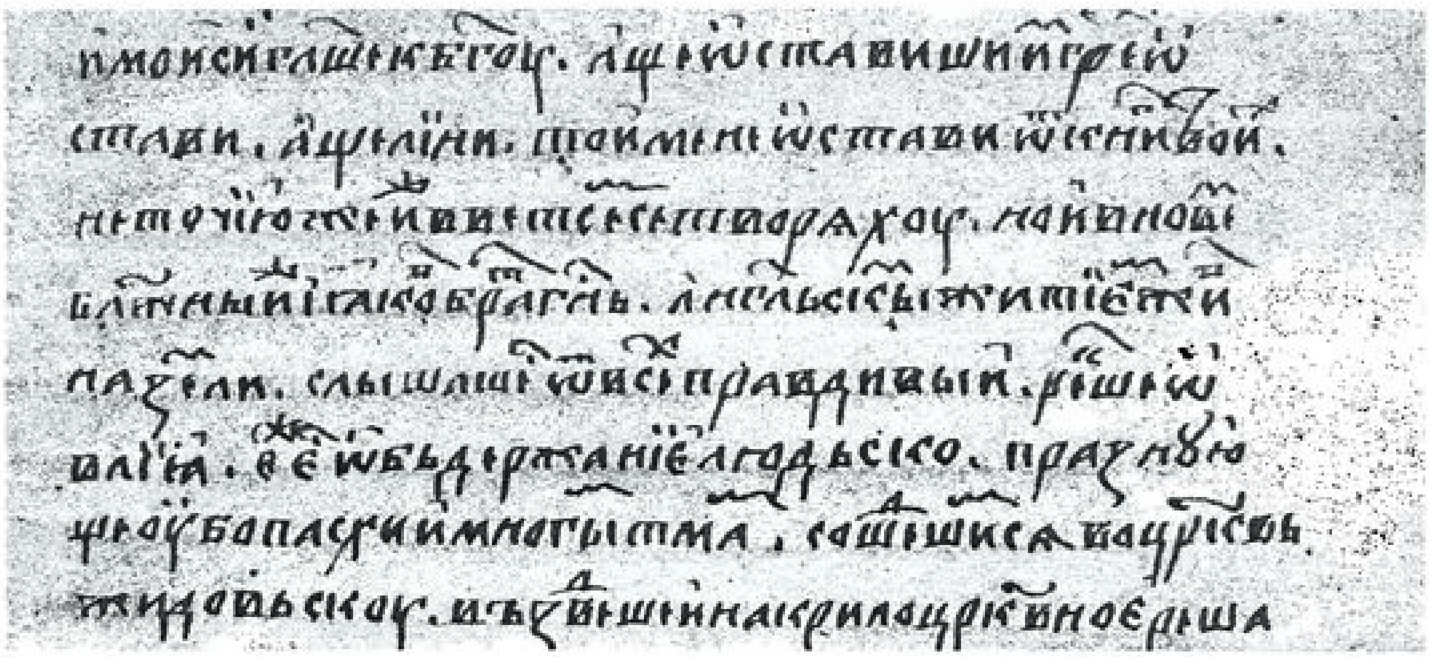

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 255).

172. Палея Тлумачна. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 313, № 5 (закінчення).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 4).

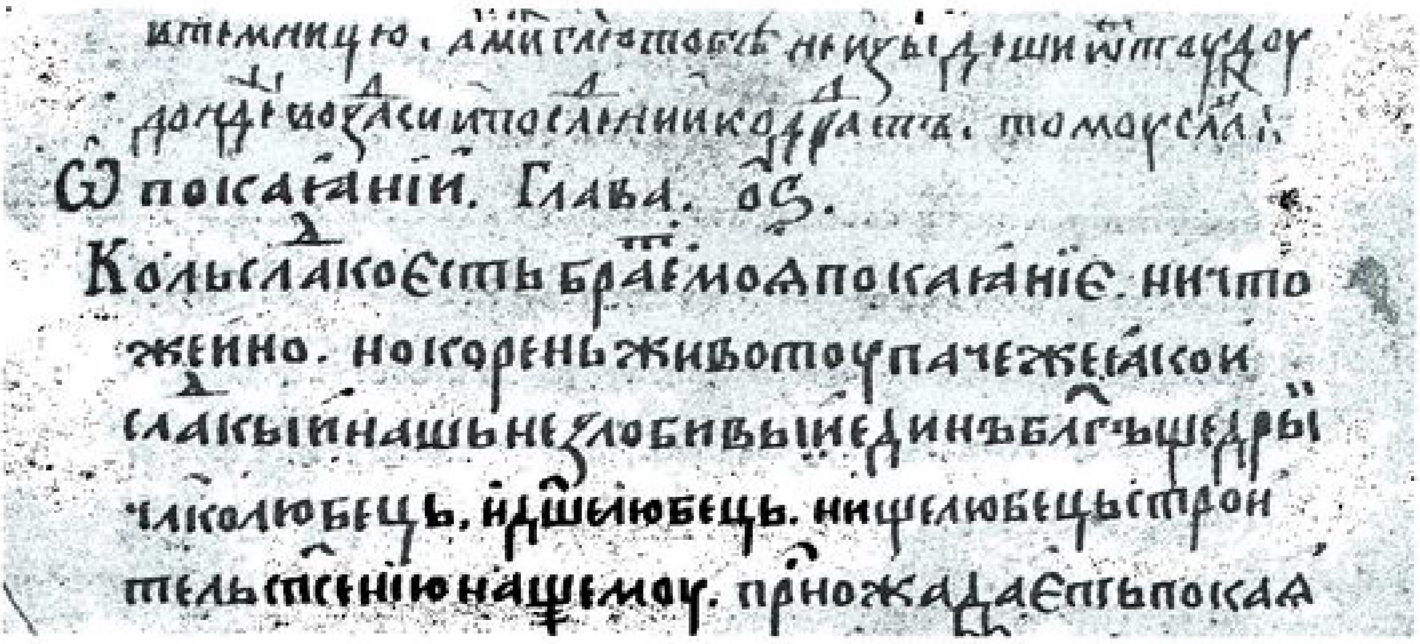

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 111).

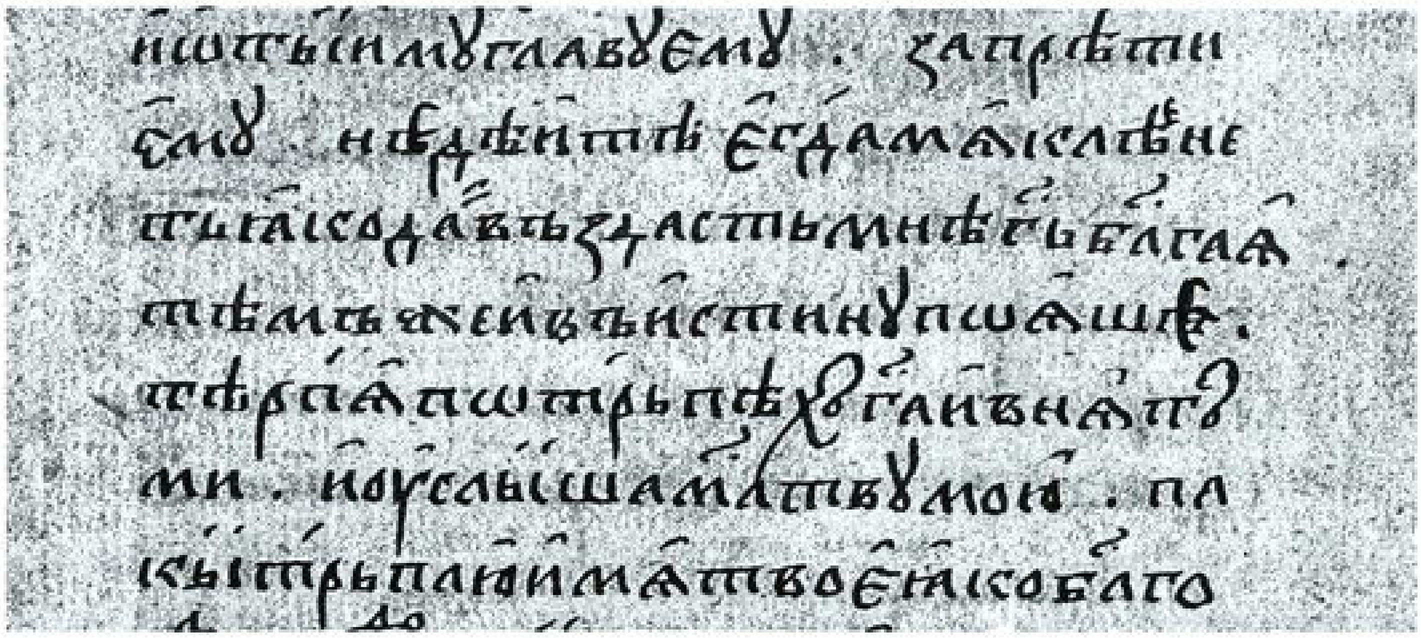

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 73).

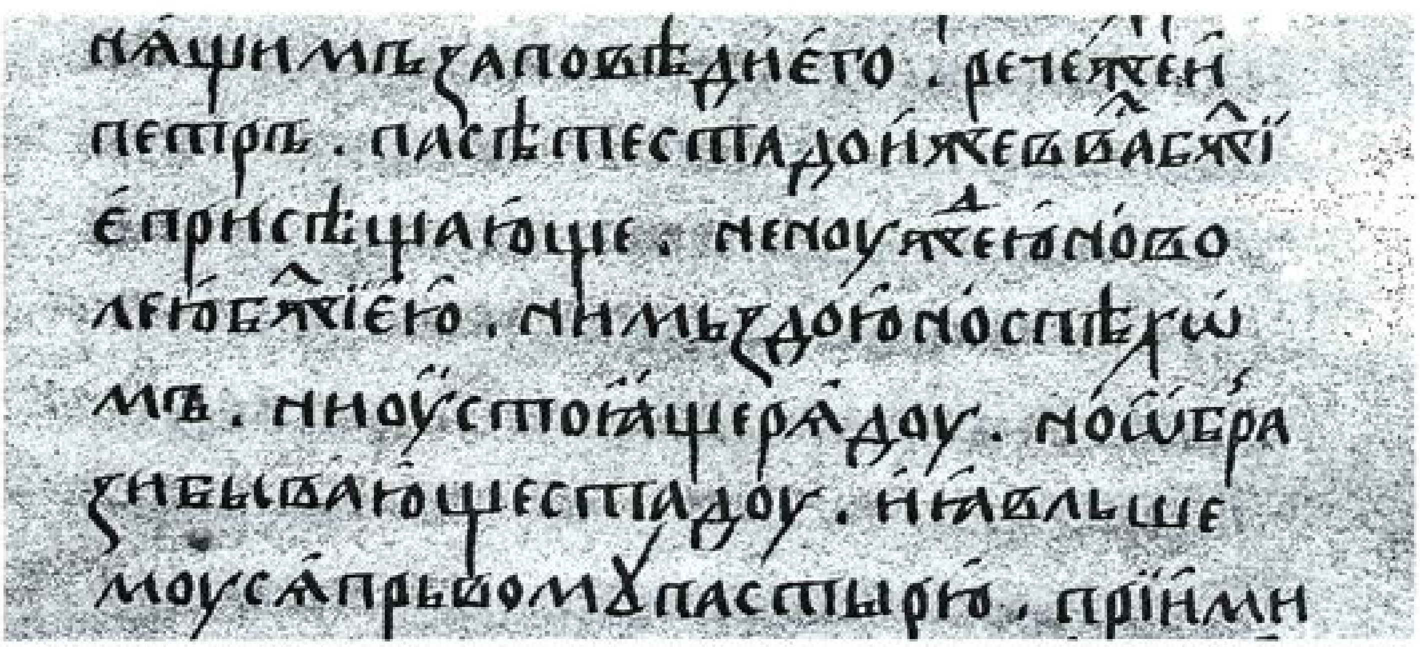
173. Пандекти Антіоха Чорноризця з іншими статтями. Друга чверть XVI ст.
Ф. 307, № 483 п (початок).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 116 зв.).

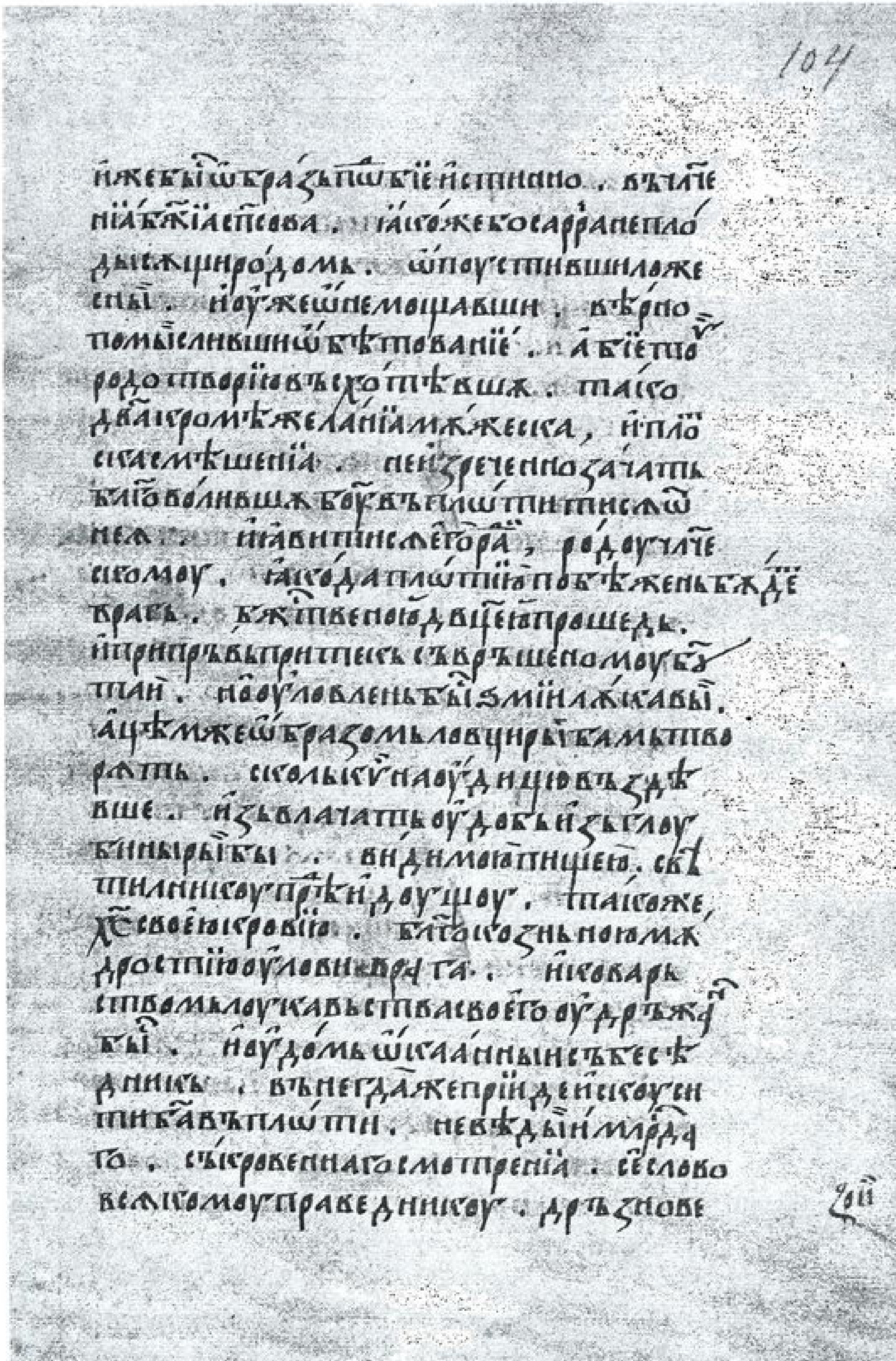

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 121).

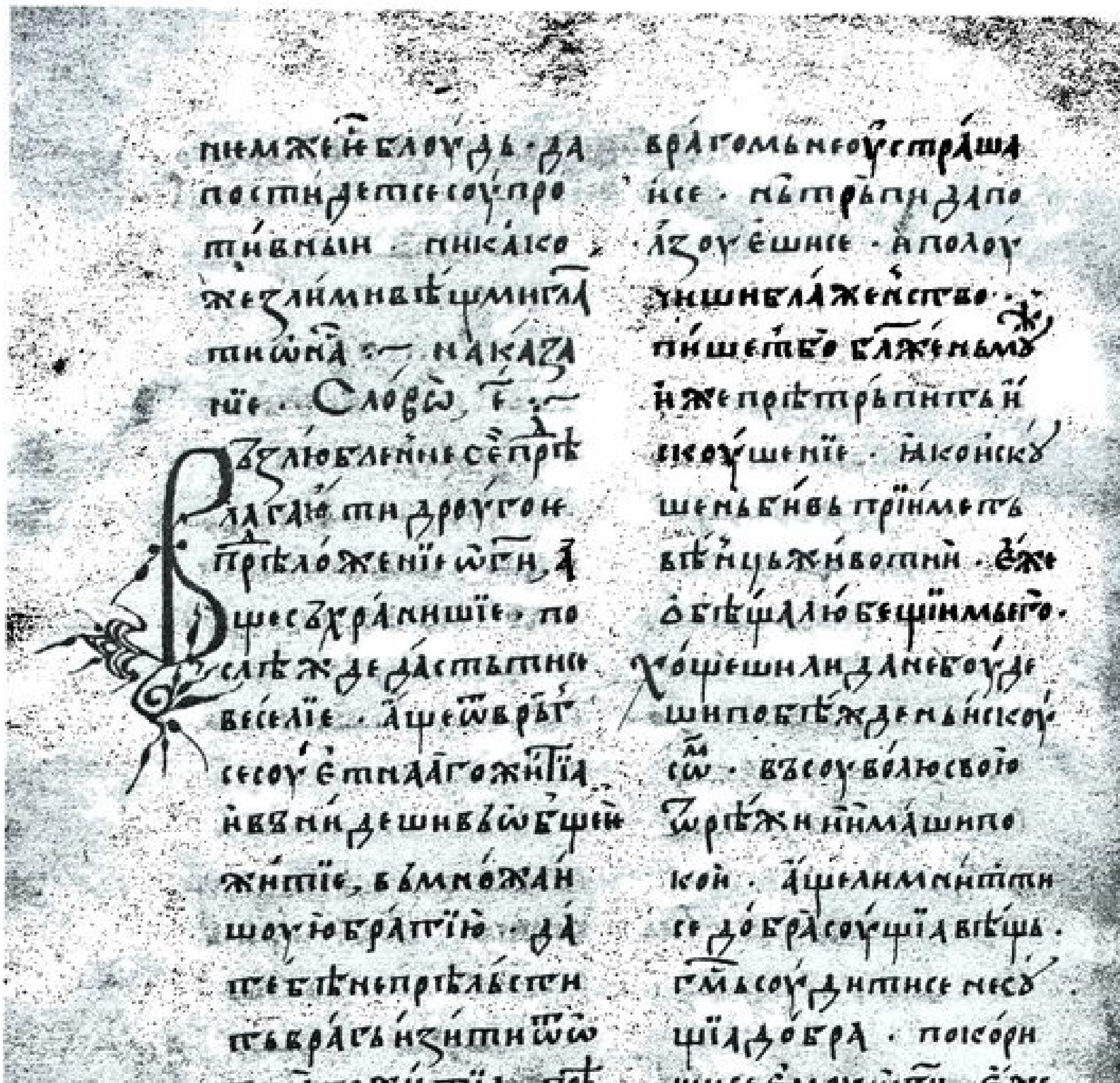

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 232).

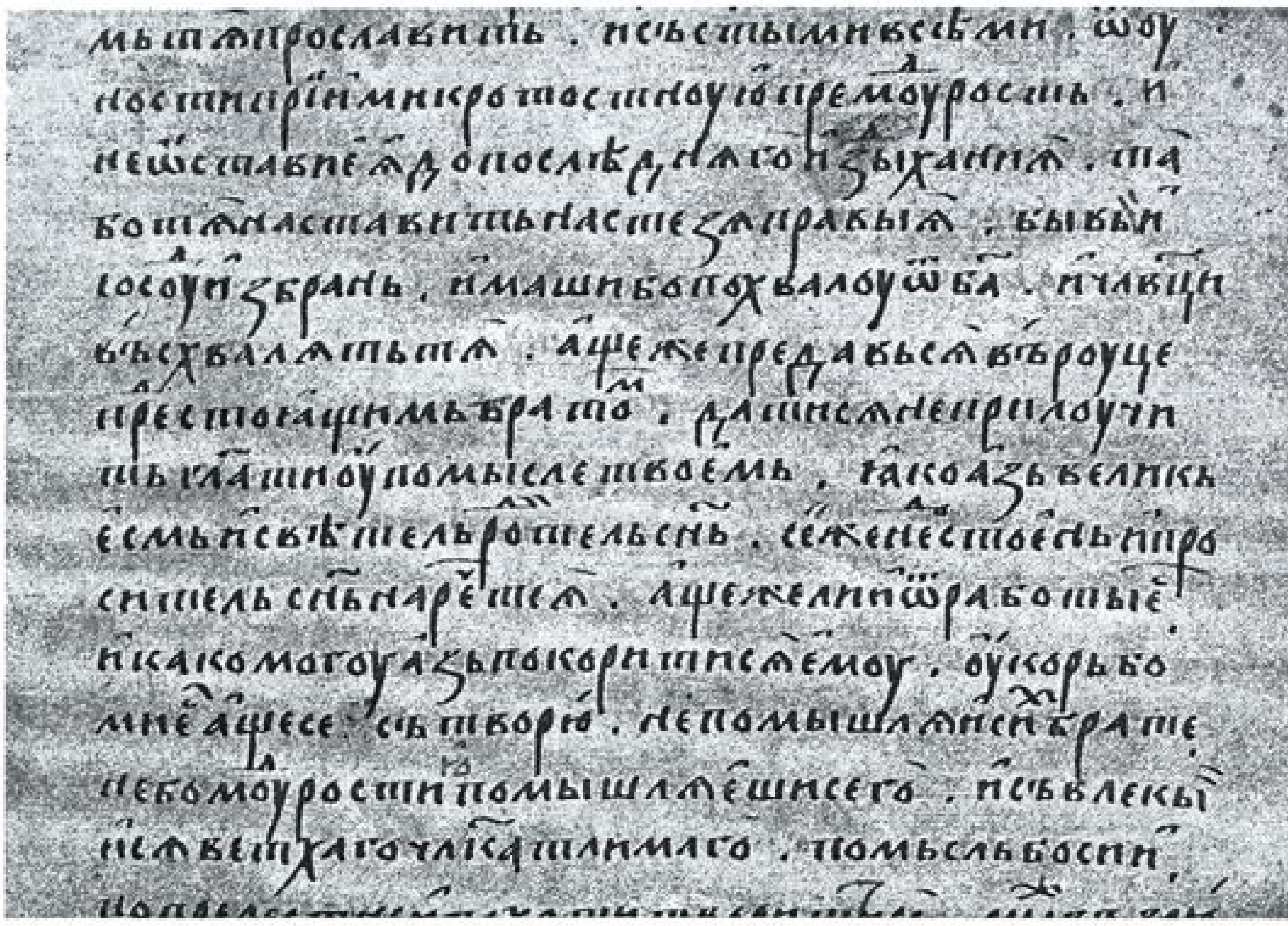
73. Пандекти Антіоха Чорноризця з іншими статтями. Друга чверть XVI ст.
Ф. 307, № 483 п (закінчення).

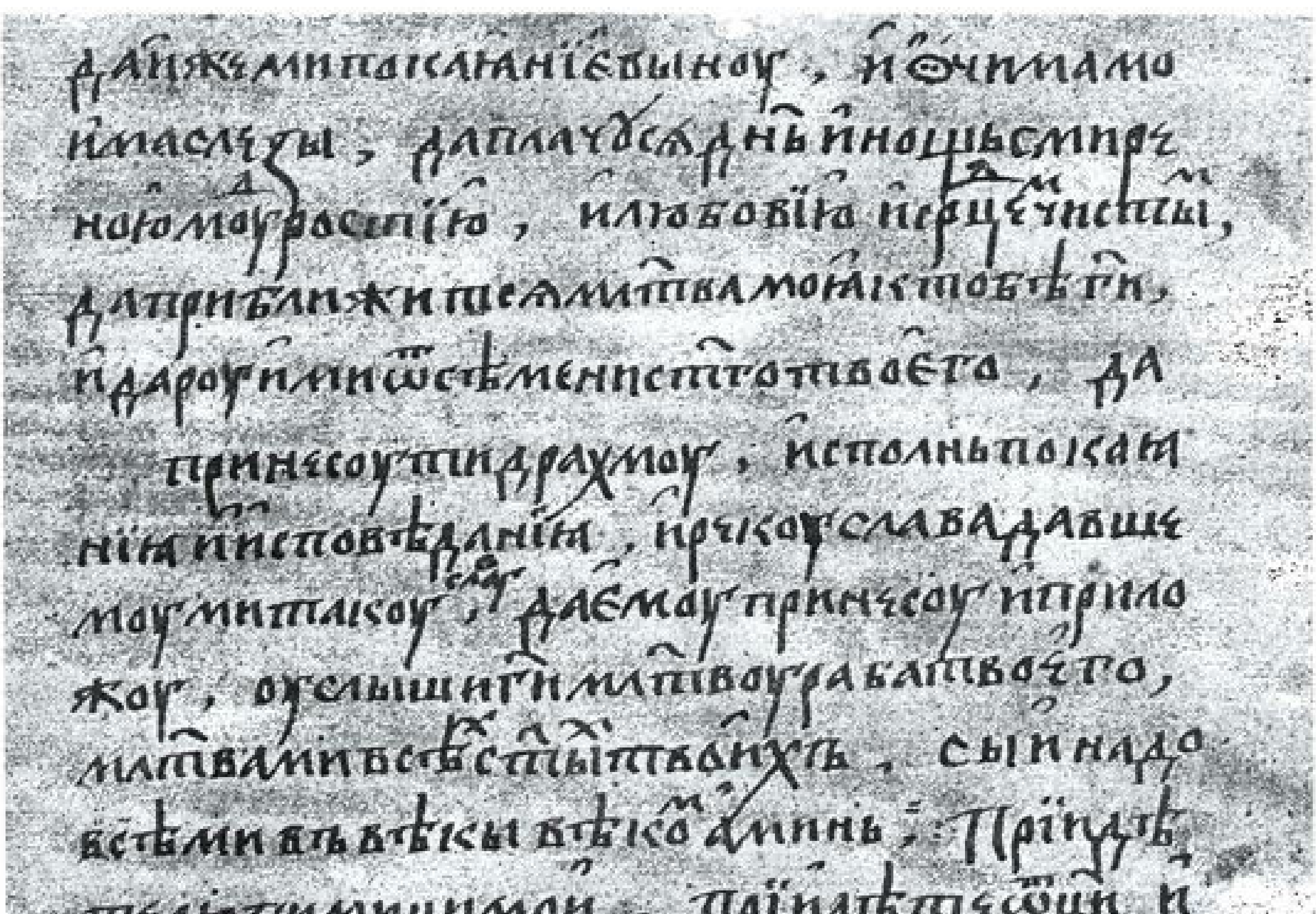
174. Паренезис Єфрема Сирина. 20–40-ві роки XVI ст. Ф. 303, № 110.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 104).

175. Паренезис Єфрема Сирина. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 134 п. Півустав сер. XVI ст. (арк. 4).

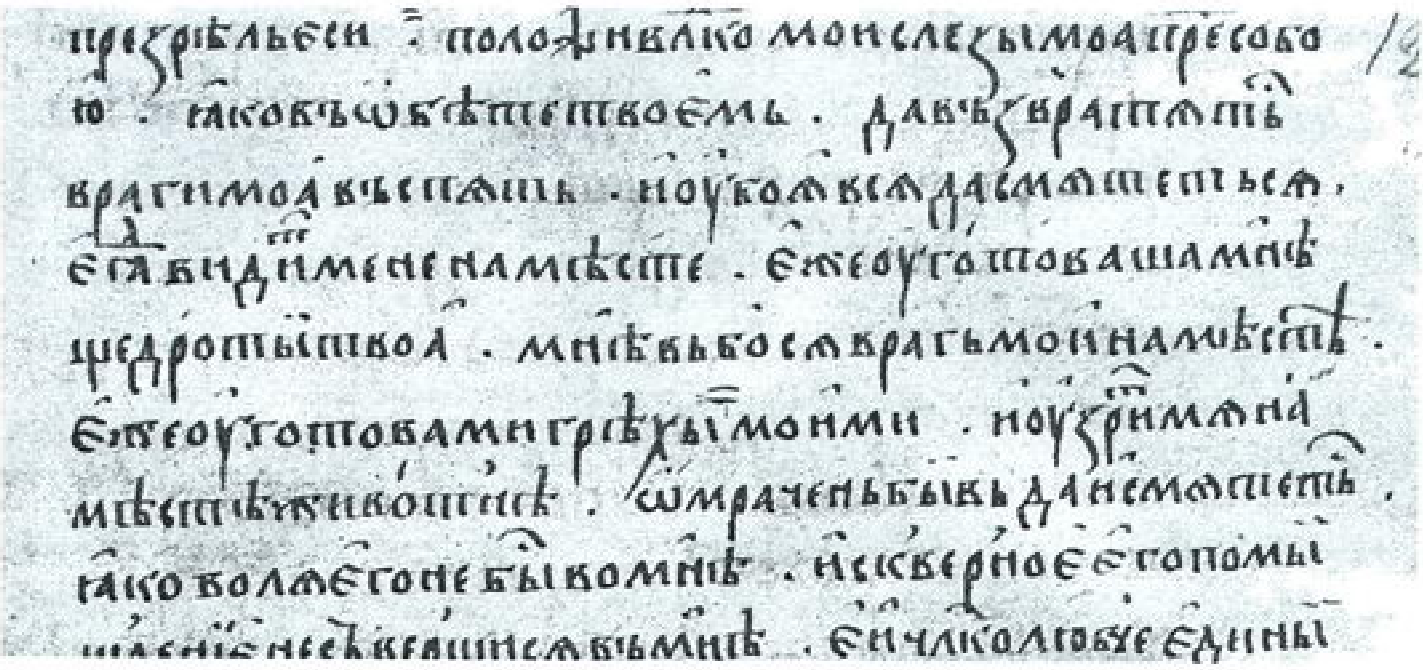

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 2).

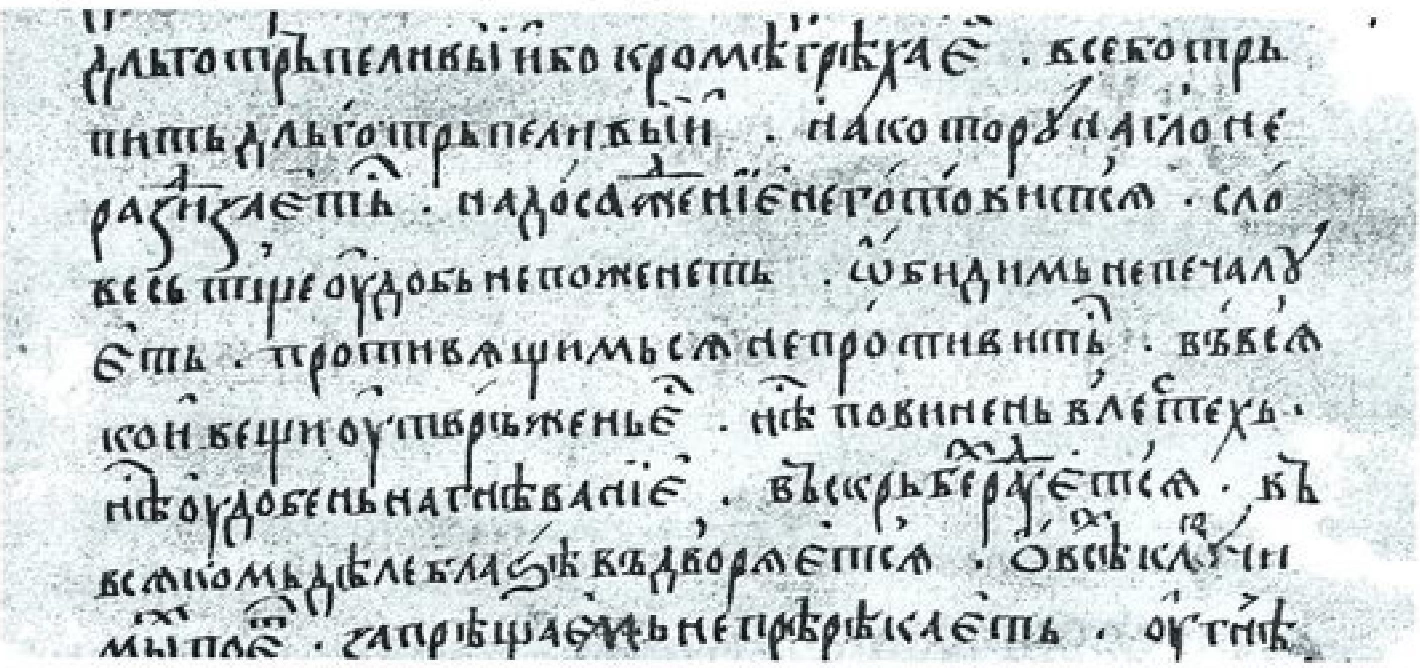

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 117).

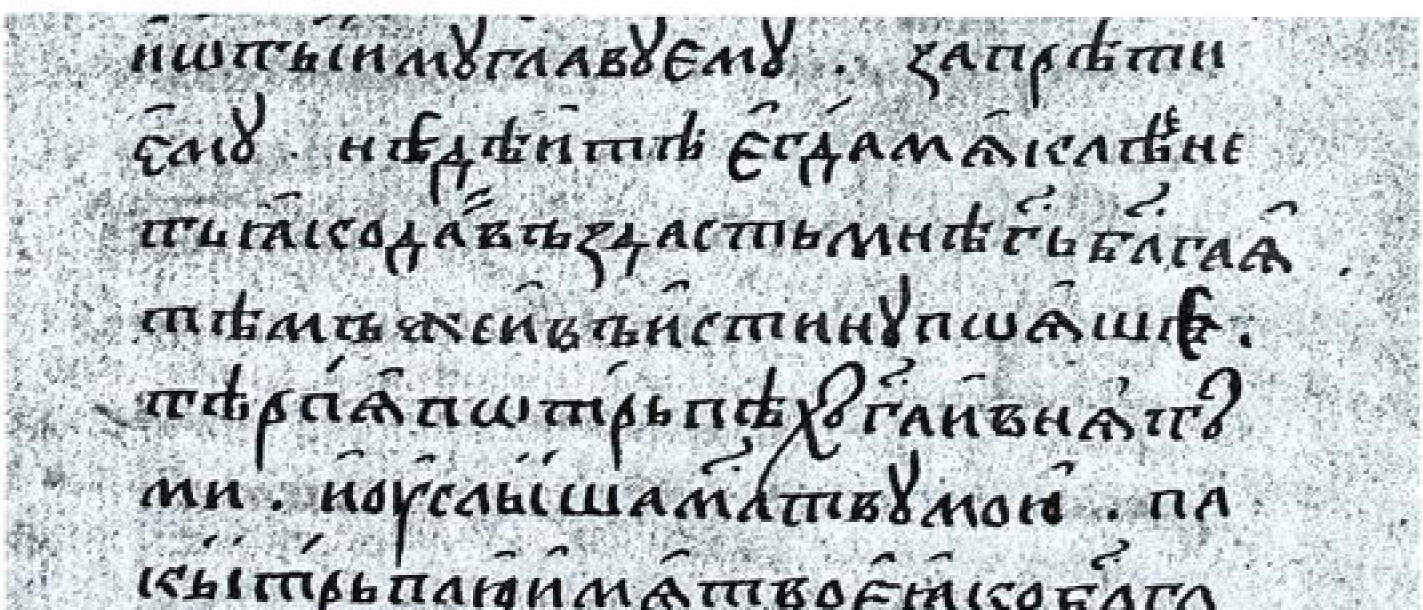
176. Паренезис Єфрема Сирина. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 111 (початок).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 123).

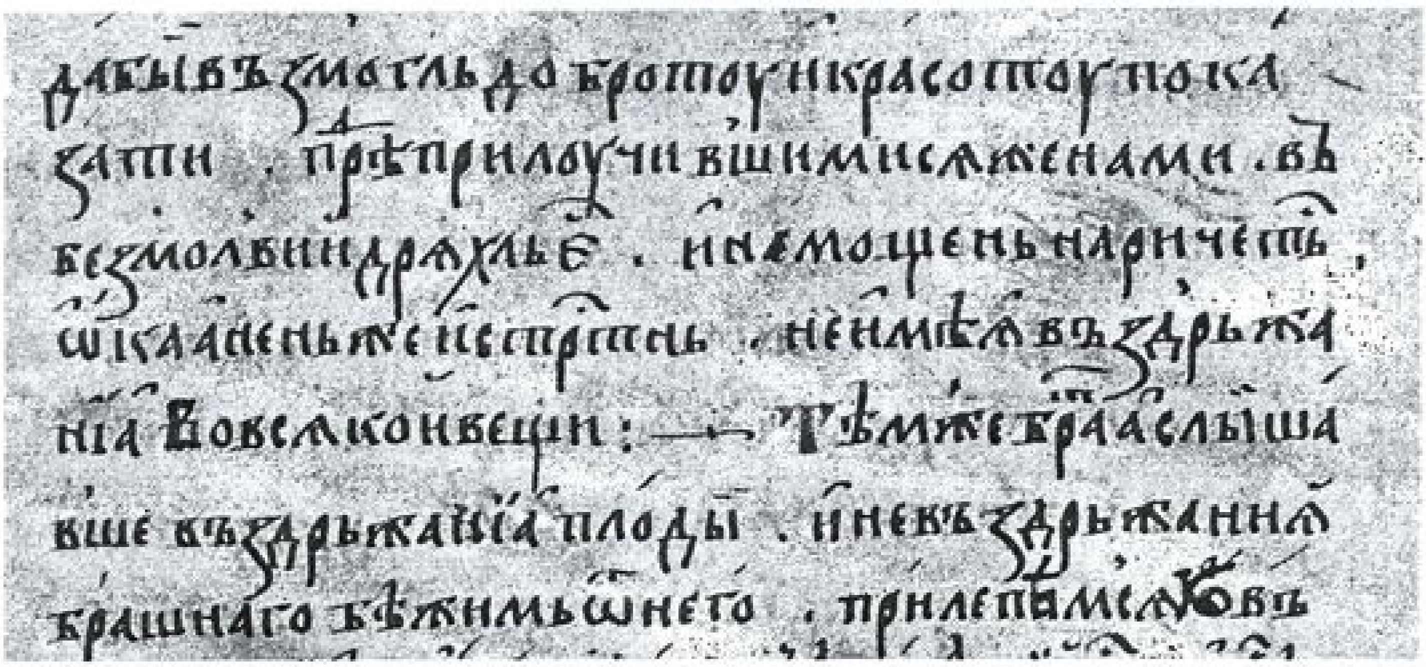

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 127).

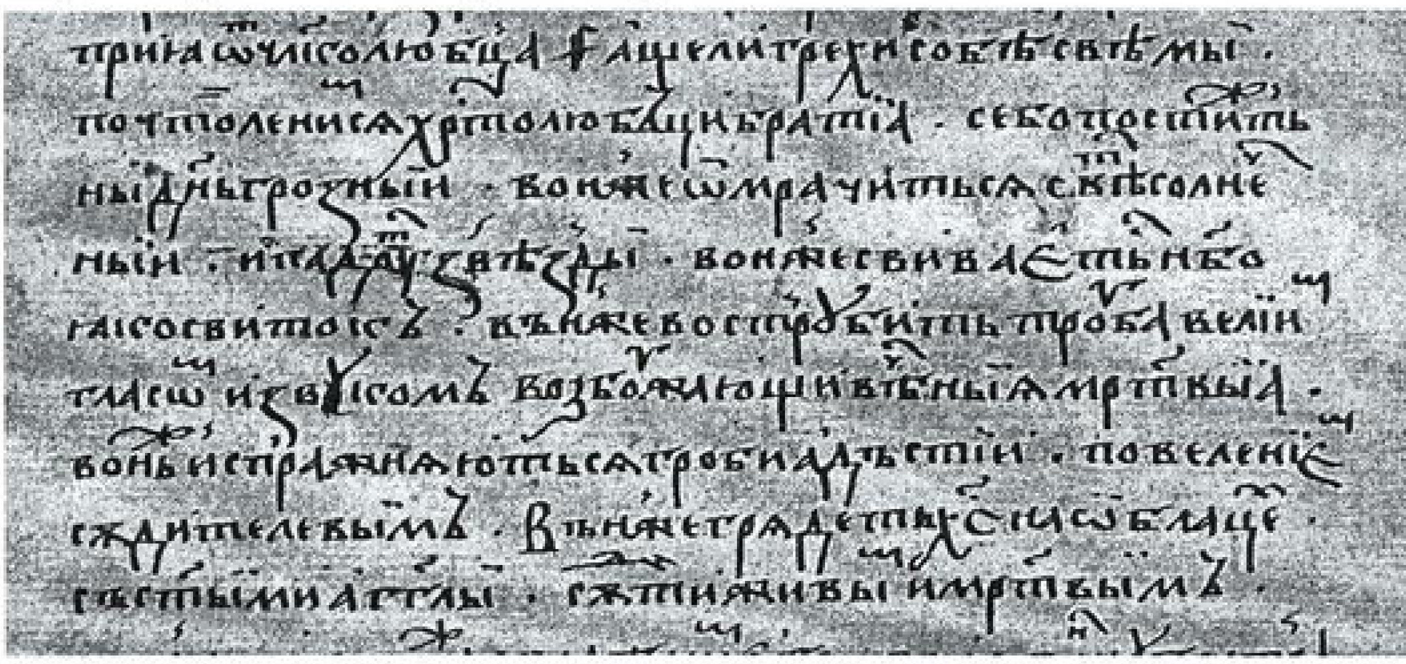

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 137).

176. Паренезис Єфрема Сирина. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 111 (продовження).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 135).

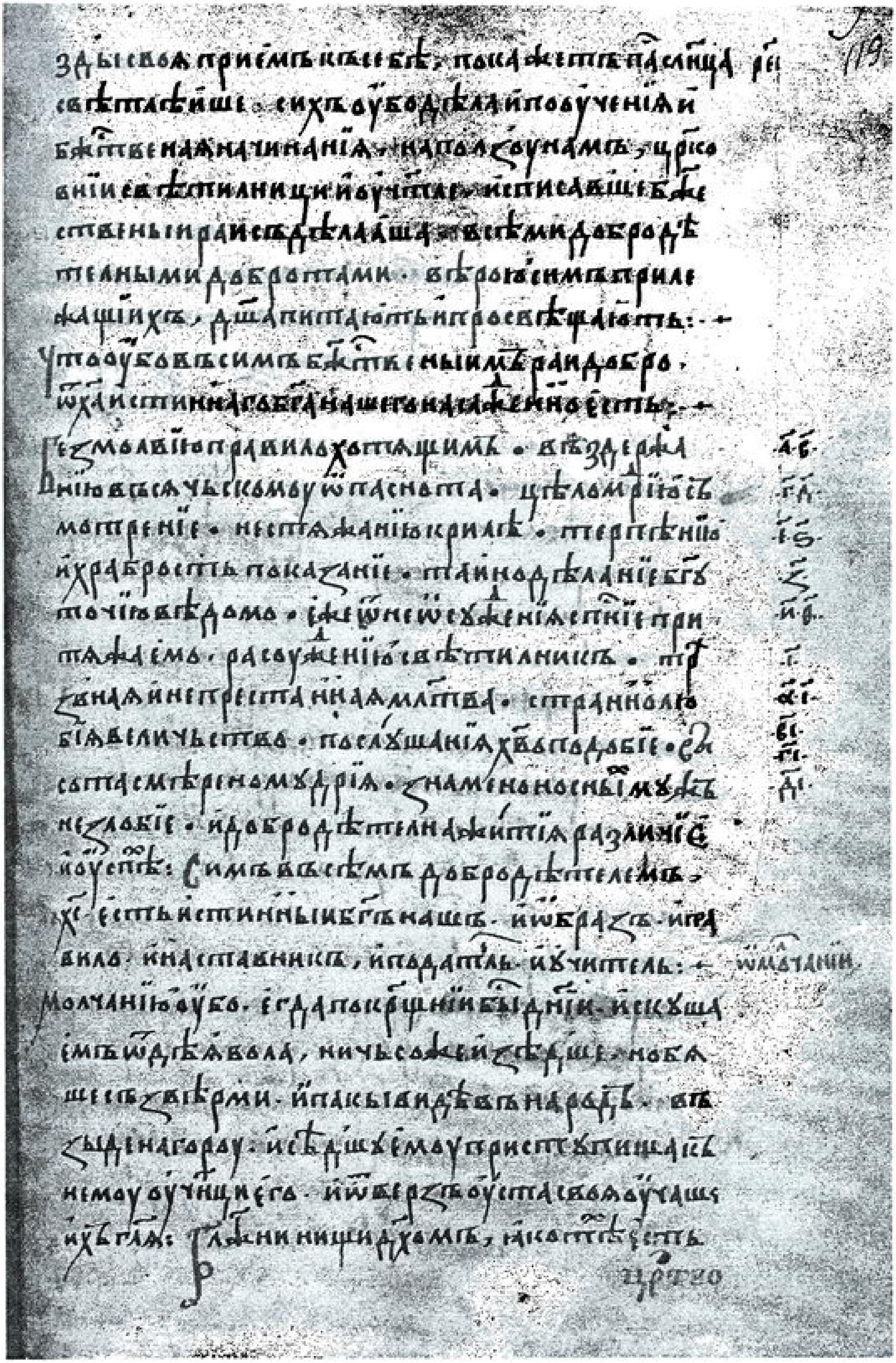

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 196).

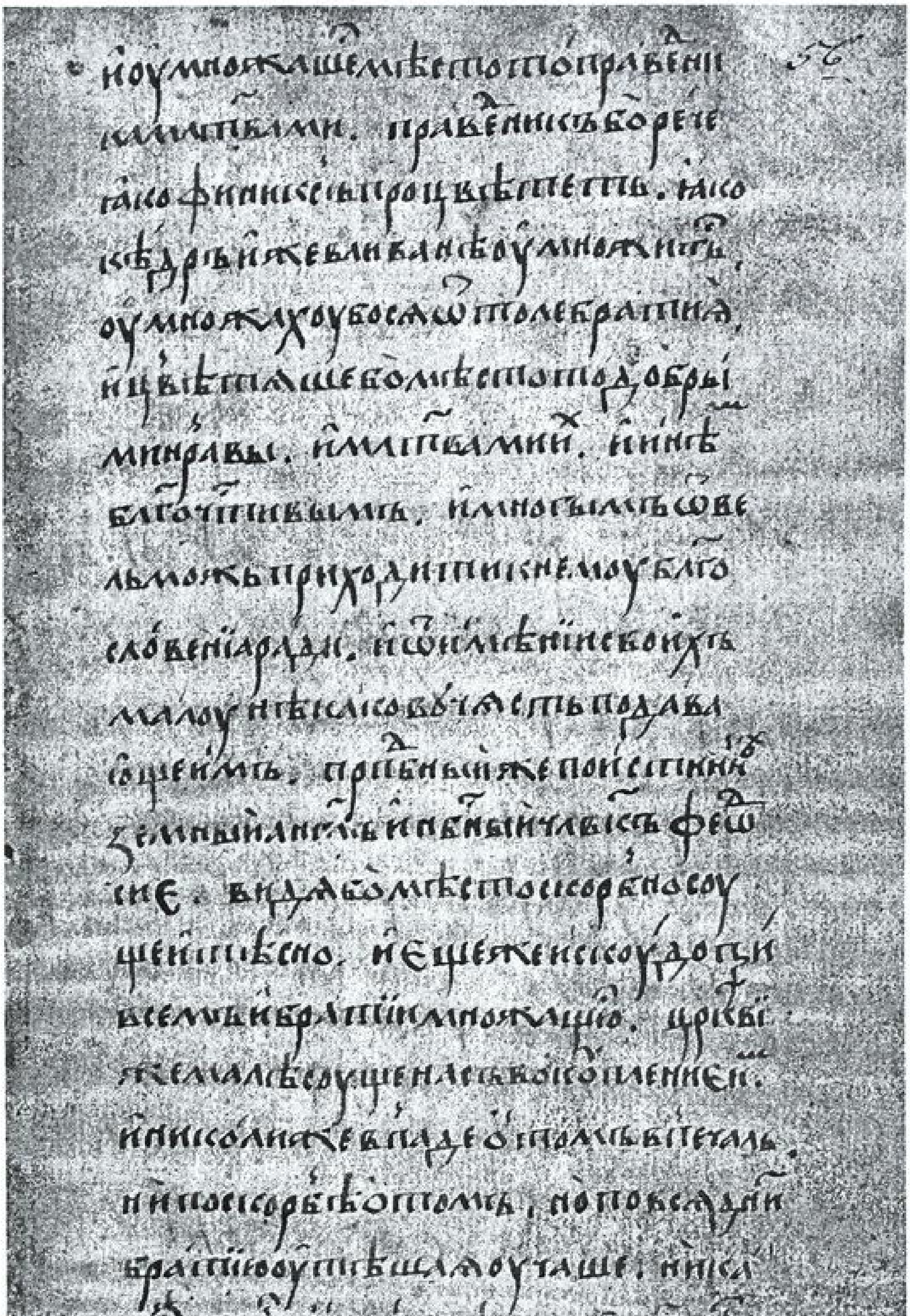

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 151).

176. Паренезис Єфрема Сирина. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 111 (закінчення).

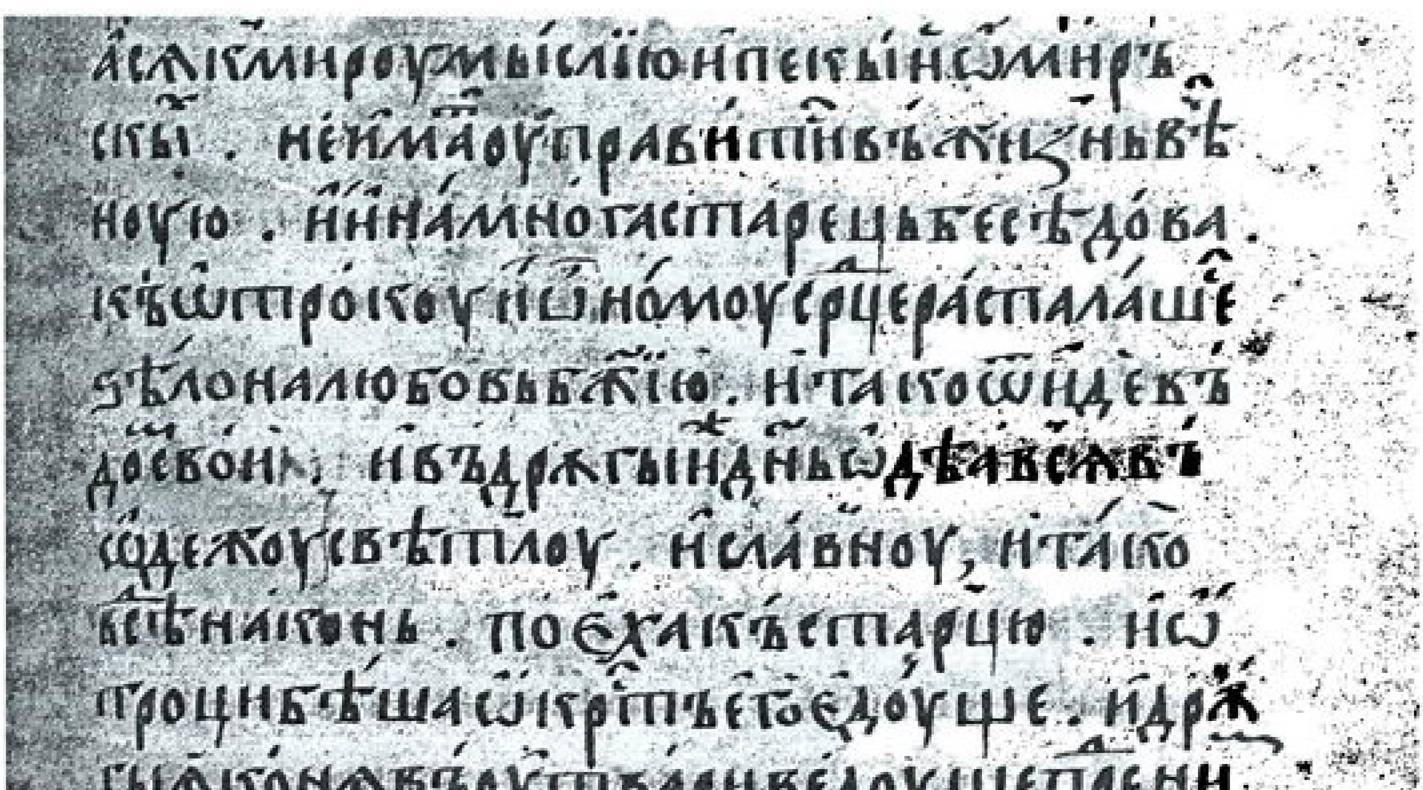
177. Патерик Азбучно-Єрусалимський. Перша чверть XVI ст. Ф. 313, № 10. Півустав кін. XVI ст. (арк. 119).

178. Патерик Києво-Печерський. Початок XVI ст. Ф. 310, № 24.
Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 56).

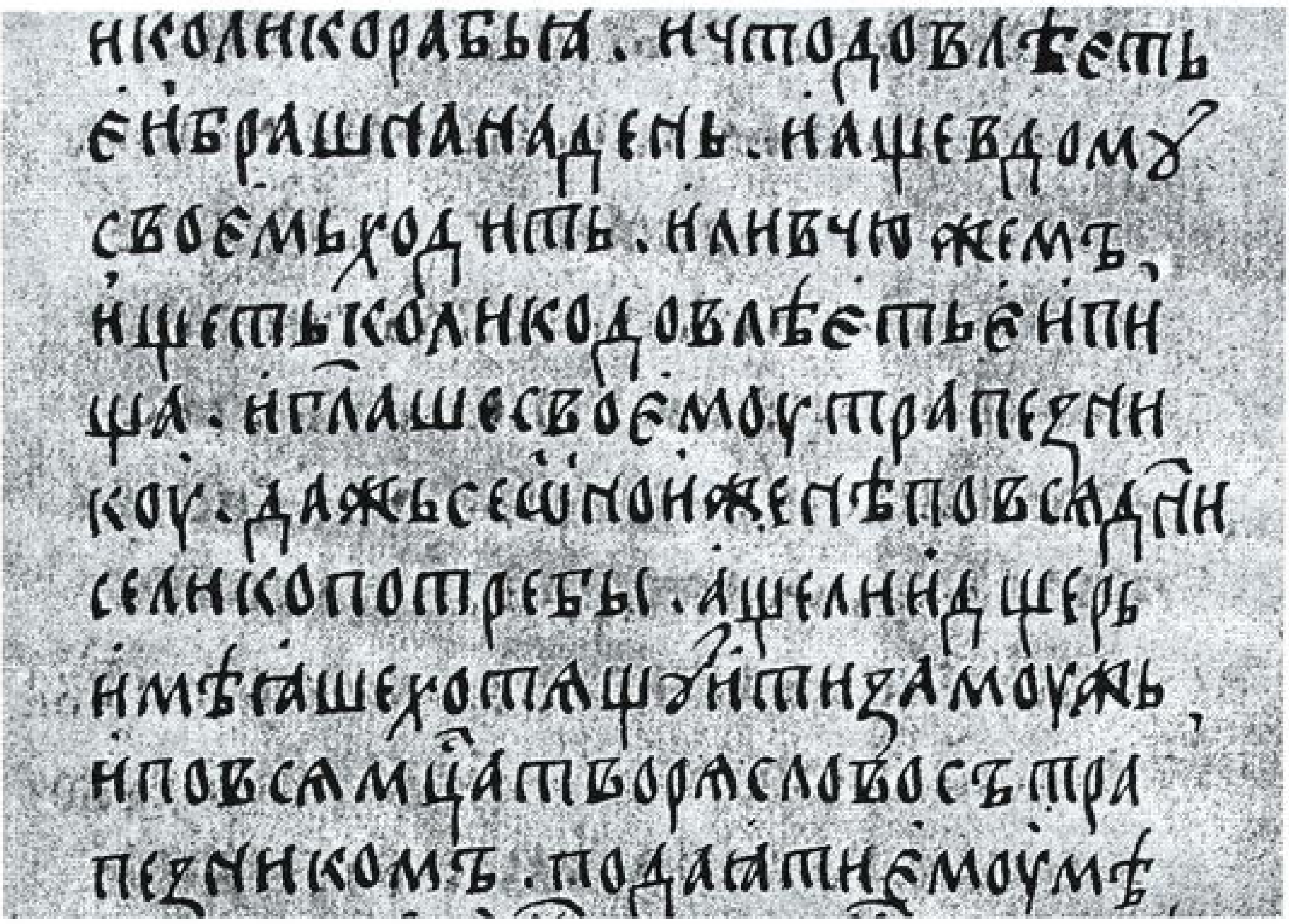

Устав новий український сер. XVI ст. (арк. 10).

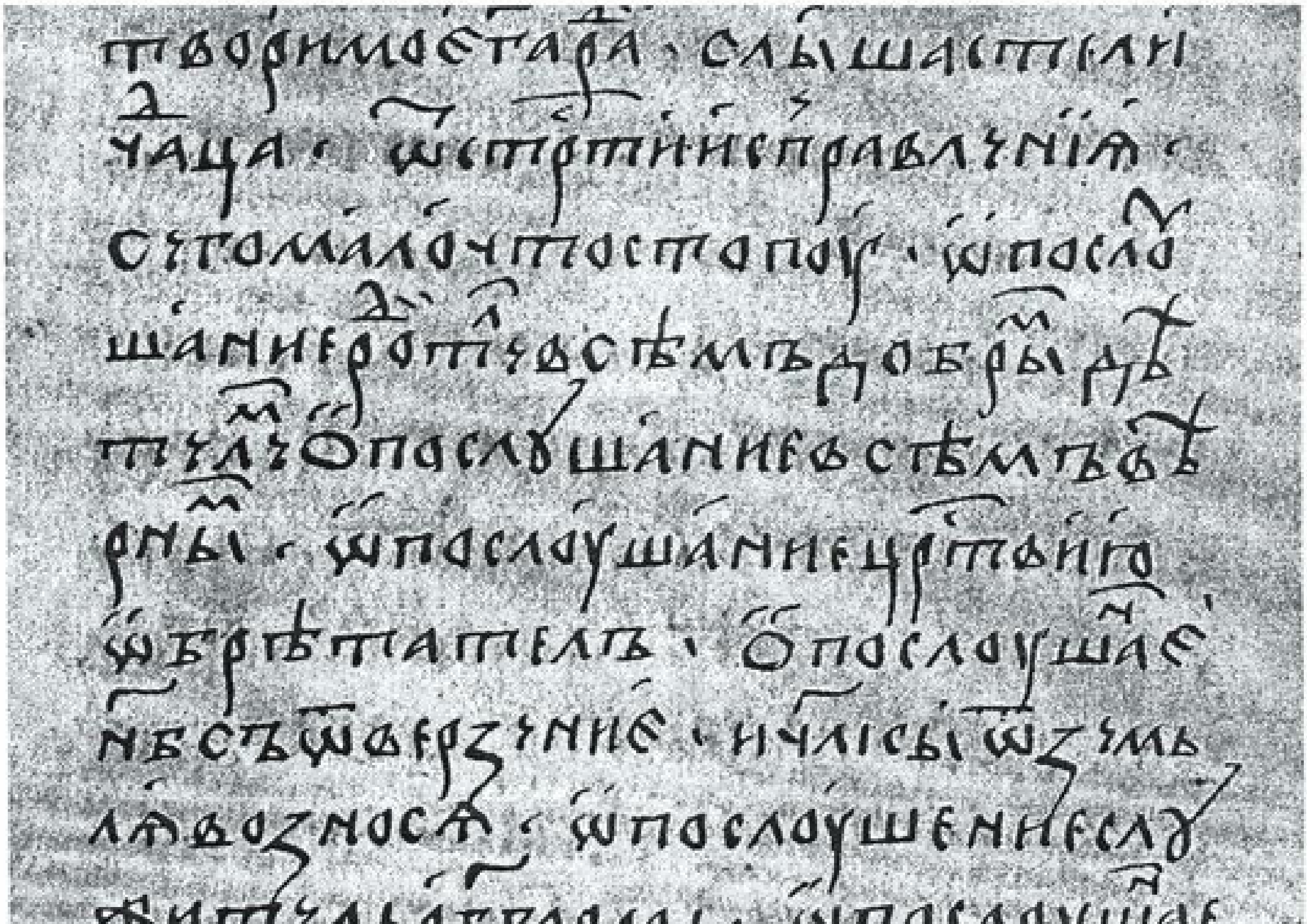

Півустав сер. XVI ст. (арк. 44).

179. Патерик Києво-Печерський. 1553–1554 рр. Ф. 306, № 386/157 п.

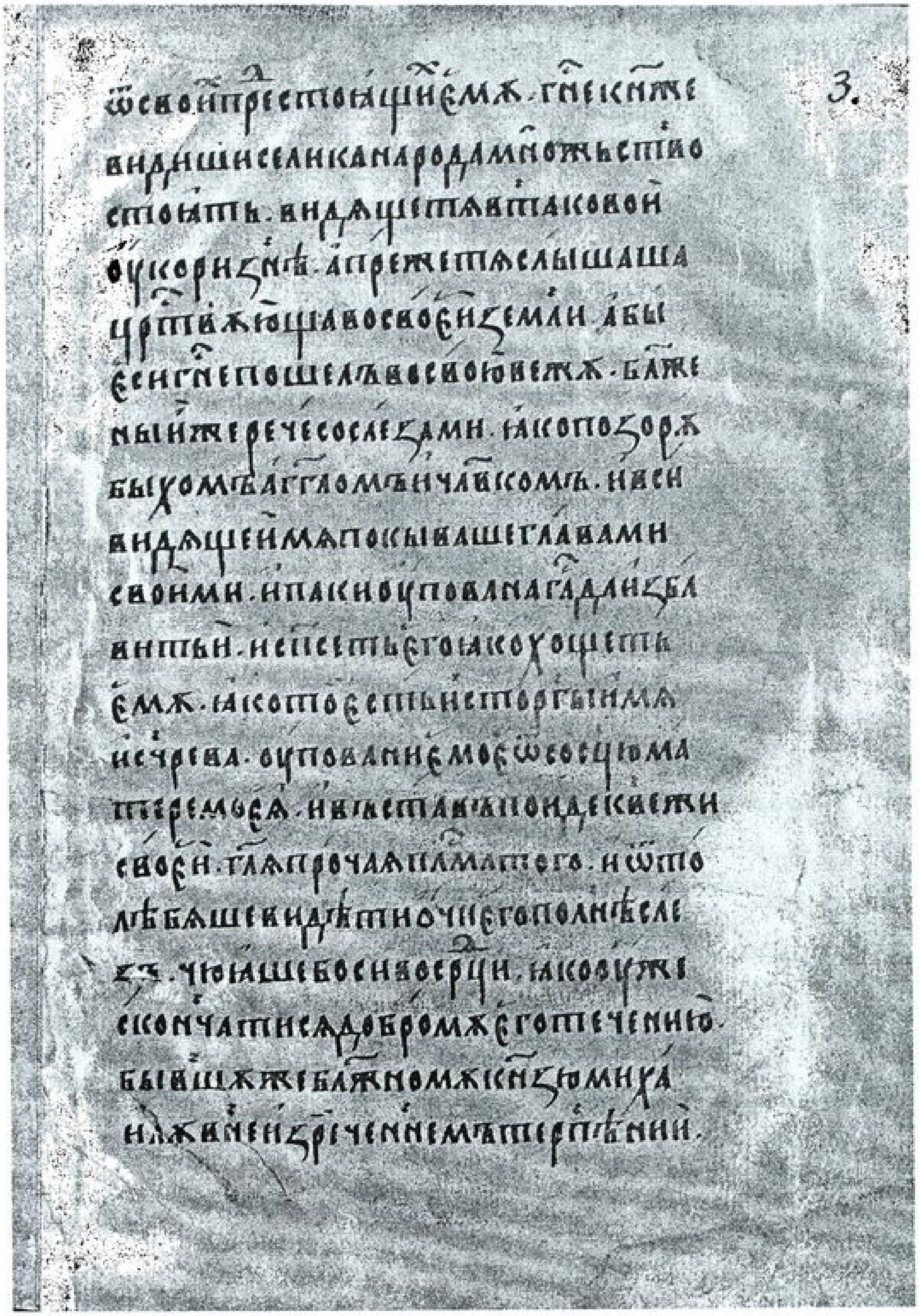

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 56).

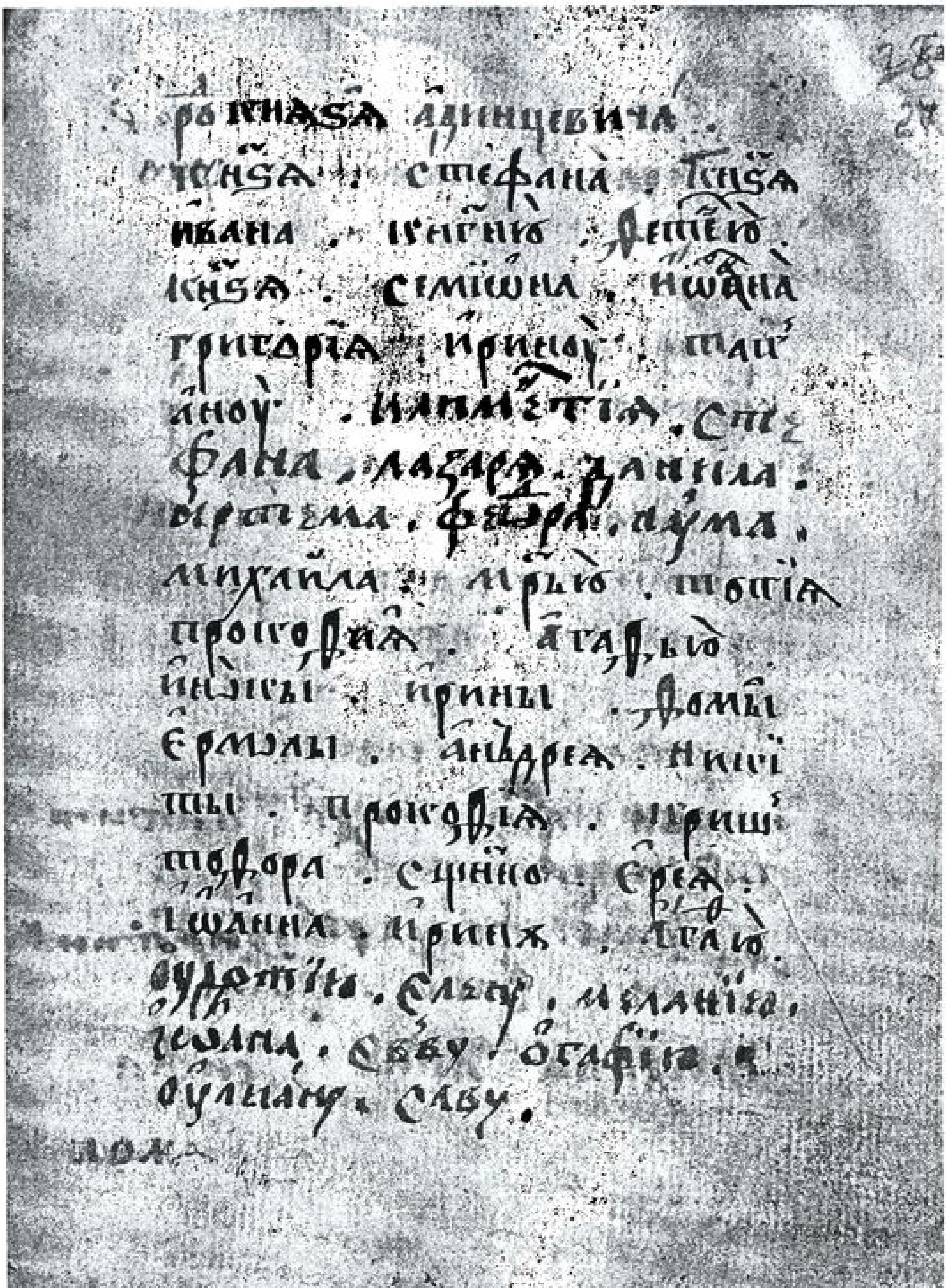

Півустав поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 168).

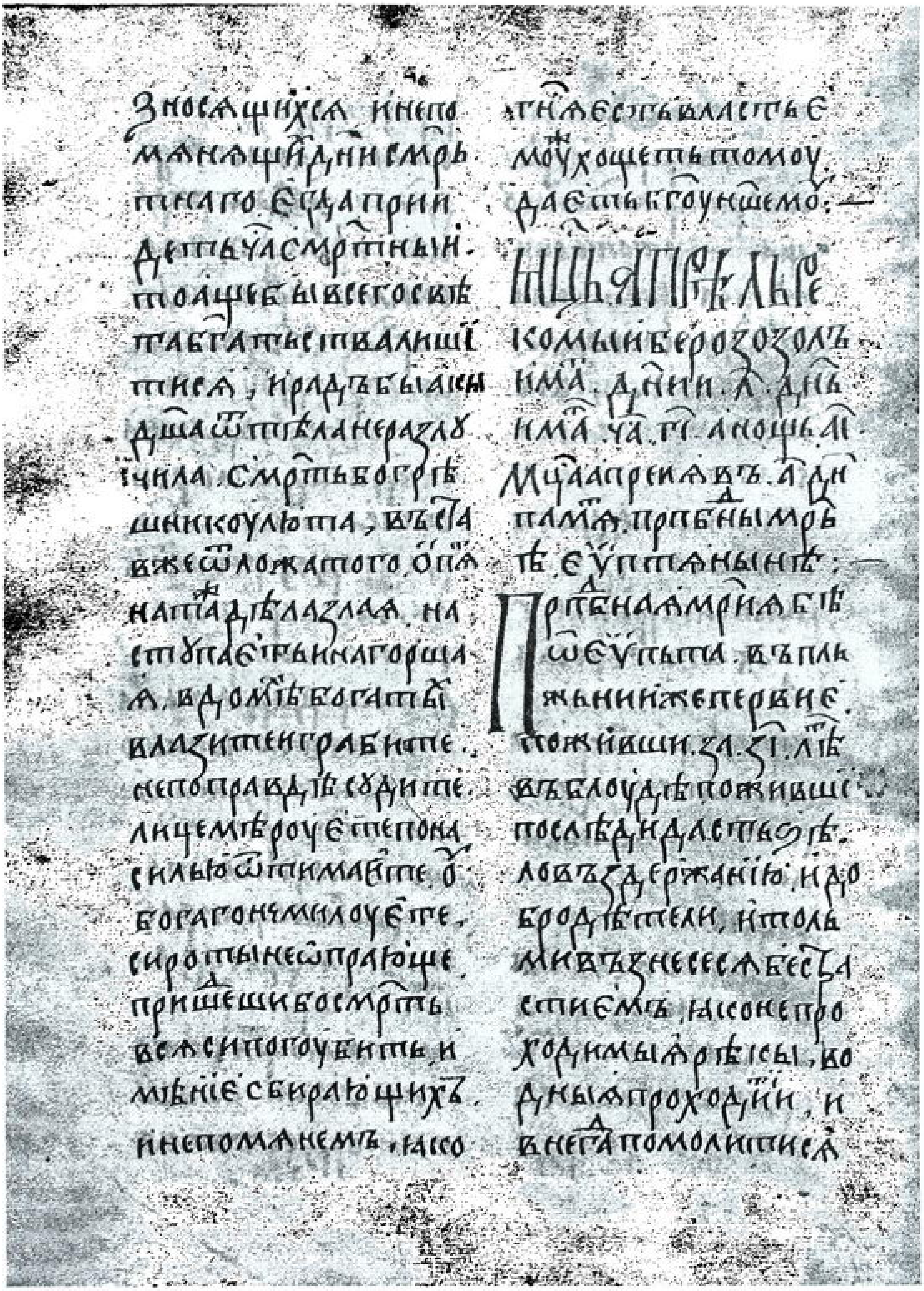
180. Патерик Скитський. Перша чверть XVI ст. Ф. 307, № 485.

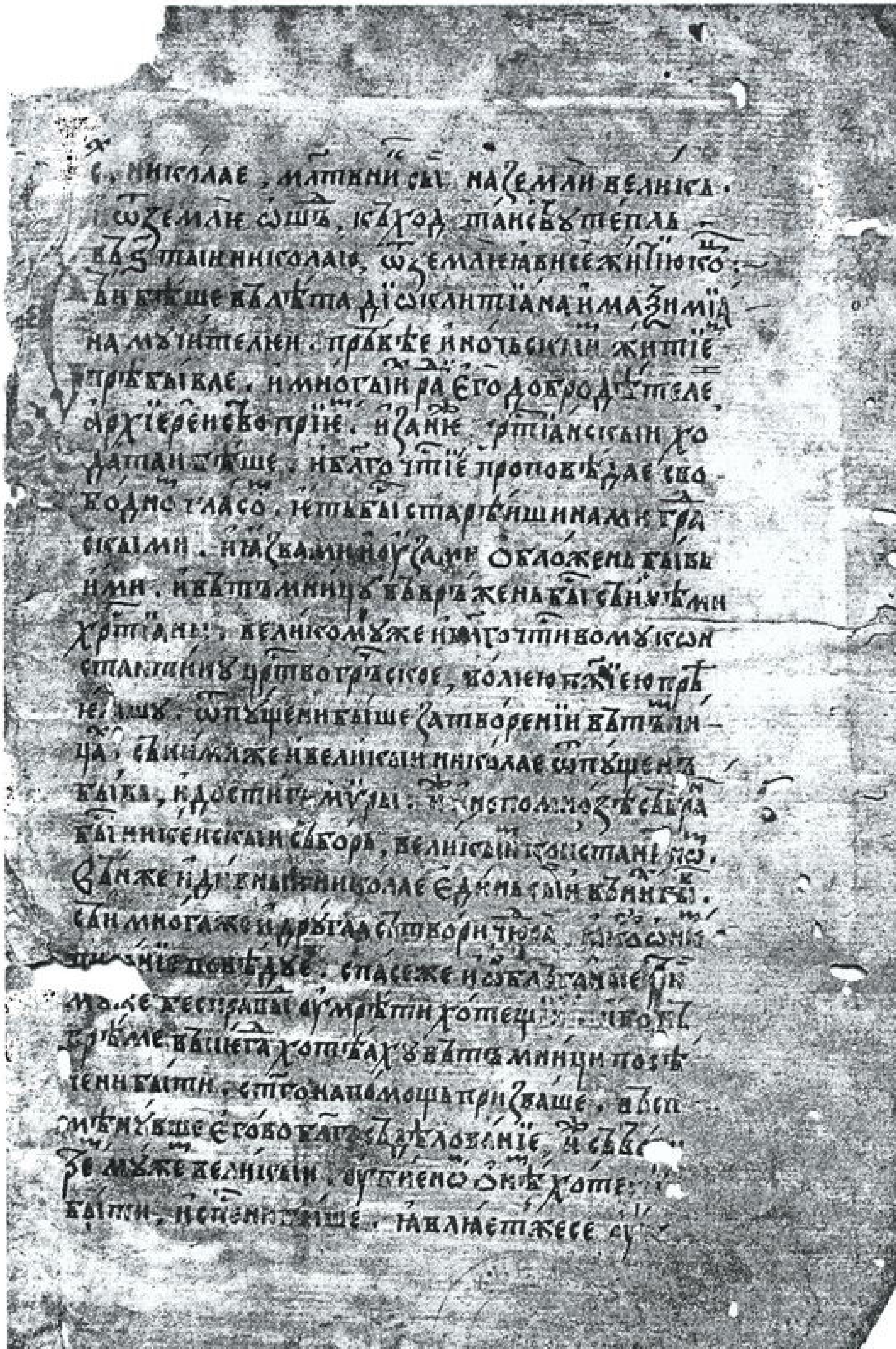
181. Повість про забиття князя Михайла Тверського в Орді. Остання чверть XV – початок XVI ст. Ф. XXXIII, № 1.
Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 3).

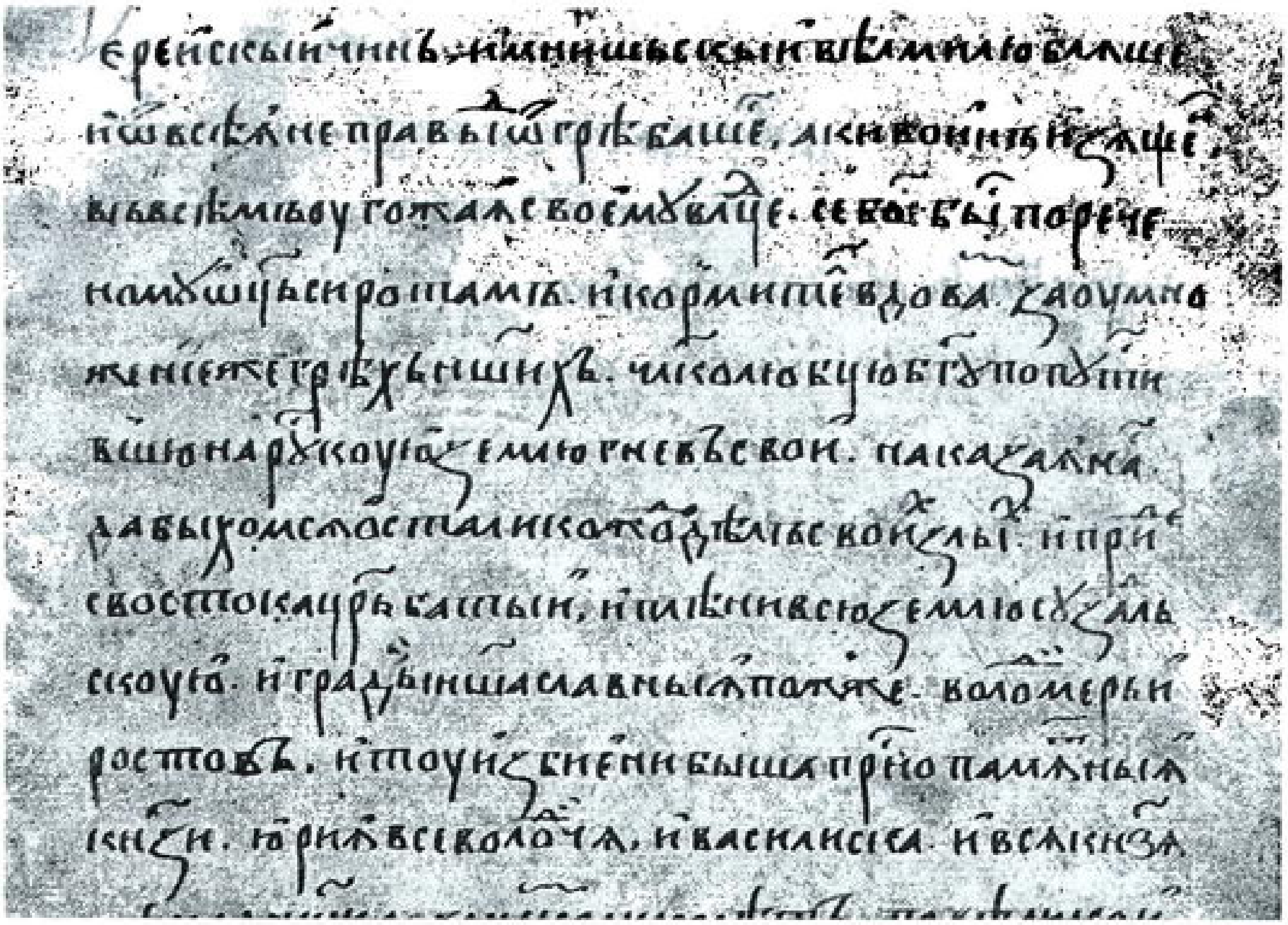
182. Пом'яник. Кінець XVI ст., [1618–1662 рр., до 1667 р.]. Ф. 307, № 537.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 27).

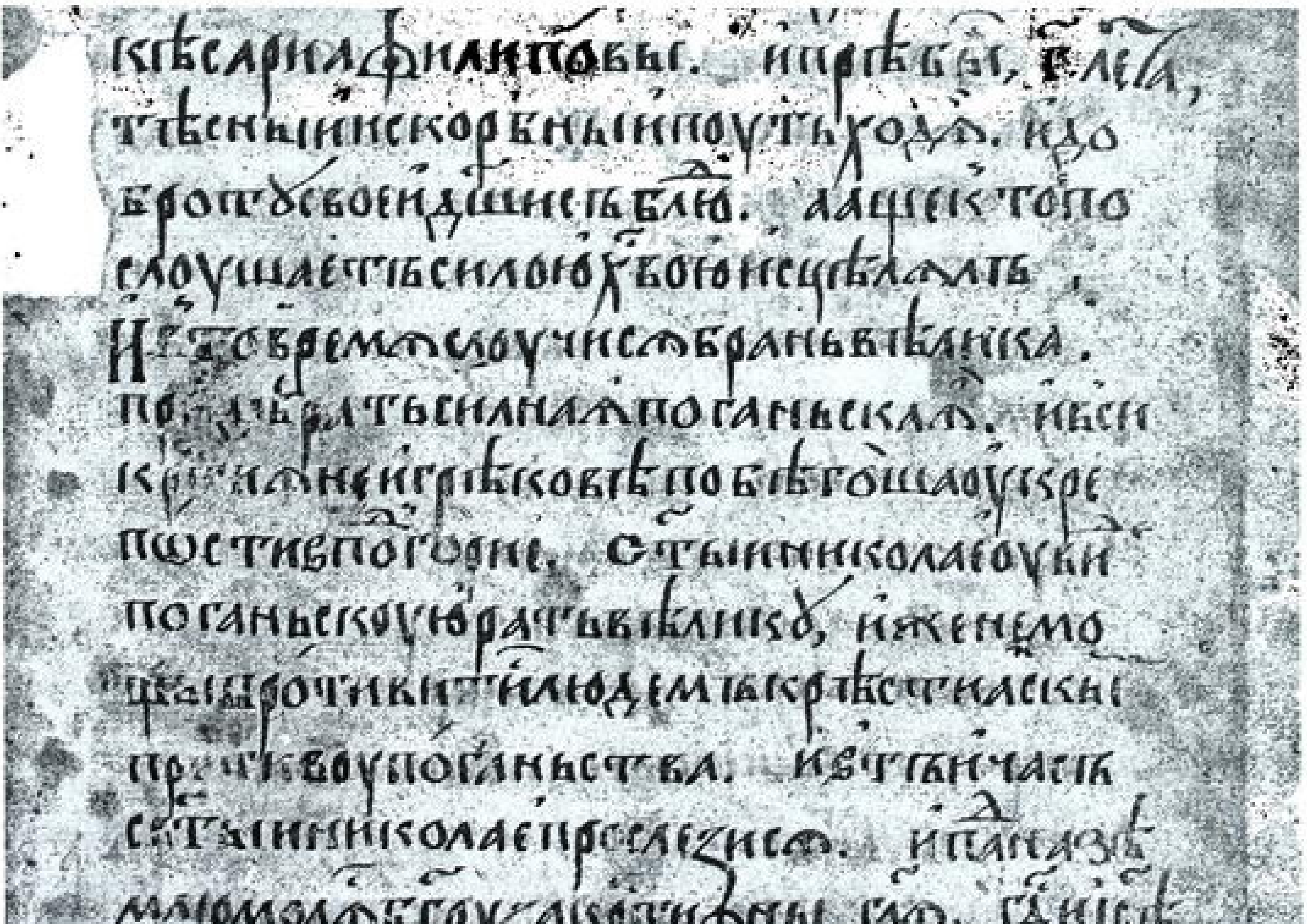
183. Пролог на березень–серпень. Перша чверть XVI ст. Ф. 307, № 531. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 21).

184. Пролог на грудень. 10–20-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 177 п.
Півустав болгарський перш. пол. XVI ст. (арк. 2).

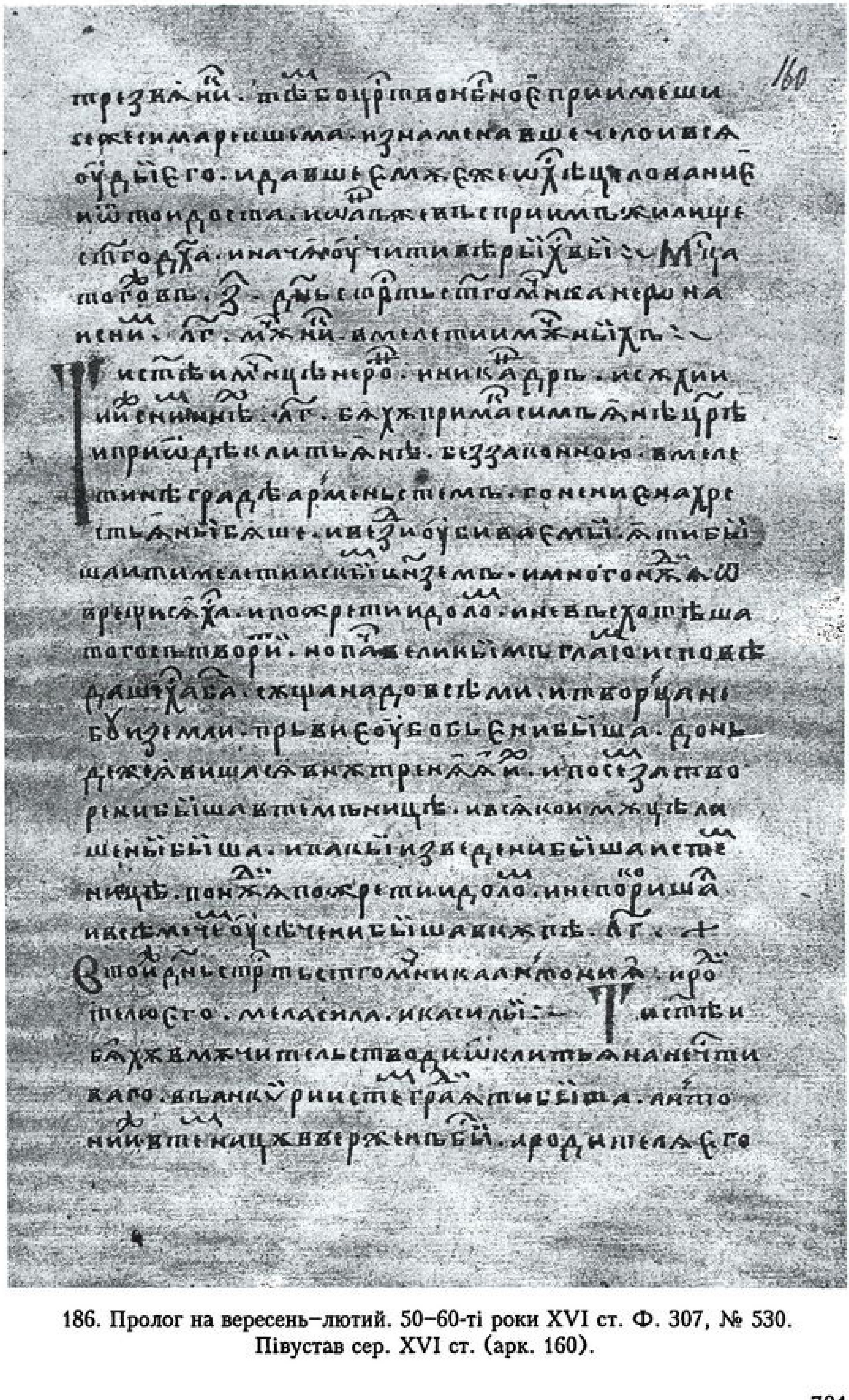

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 31).

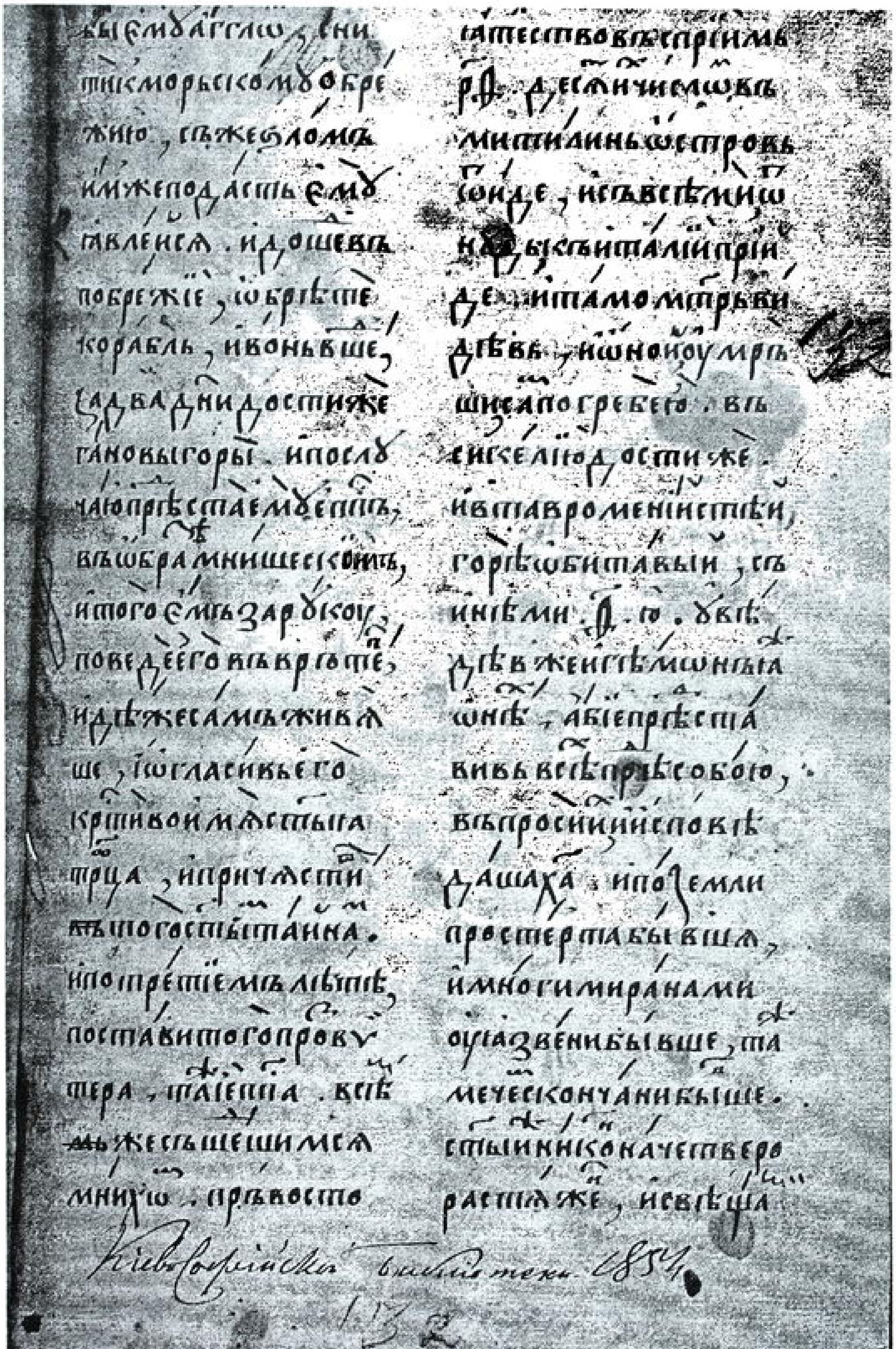

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 144)

185. Пролог на вересень–січень. 20–40-ві роки XVI ст. Ф. I, № 3952.

186. Пролог на вересень–лютий. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 530.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 160).

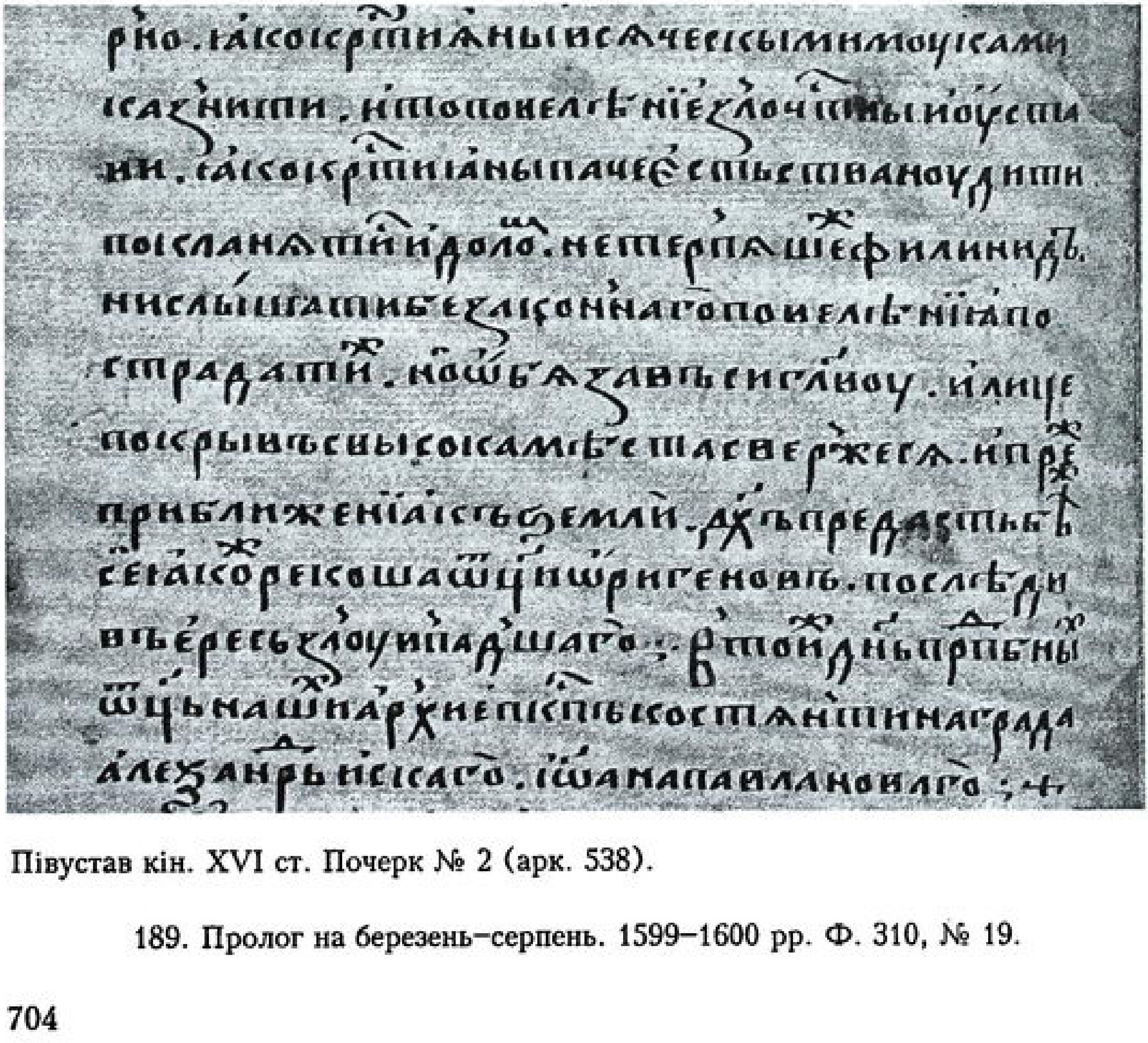
187. Пролог на березень–серпень. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 274. Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

мы влистрѣ епкпившу: Въ тъи днь 91
слово. ѿ нѣкоемъ игуменѣ. иже бѣ при
ıалъ ѿ бга даръ бѣсы ѿгонити ѿ члкъ:
Игуменъ нѣкїи живѧше з братьею в мана
стыри. кормѧхоу же сѧ ѿ труда рукъ своею.
и не прїимаше ѿ члкъ ни пища ни ѡдежа
ни злата. но глаше приносѧщим ему потре
бнаѧ. возмѣте своѧ ѿсюду. оставите ны
хү бгу нашему, да тъ печетсѧ нами. тъ
бо рече не ѡставлю тебѣ. и не презрю рабо
тающим ми. и рукы же наши могущеи ны ко
рмити. тѣ на ѡсужение будета нам, ѿ чю
жих трудов оутѣшающиисѧ. и тогоради сподо
бисѧ прїати даръ ѿ бга. бѣсы токмо словом
изгонаше. и велми бы славенъ добродѣте
ли ради житиѧ. доиде же имѧ его даже и до
црѧ. црь же посла по нь хотѧ сподобитисѧ
мльтвы ѿ него. беседова же с нимъ црь
и многу ползу ѿ него прїи. принесе ему зла
то ѿ нь прїатъ. и прише во своѧ си нача
купити приталжаниѧ. волы и села та
и наимники призва. приведенъ бы к не
му по ѡбычаю бесенъ. да ѿжене бѣсъ ѿ не
го. и гла старецъ бѣсу. изыди ѿ созданиѧ бжиѧ.
и рече ему бѣсъ не слушаю тебѣ не изыду.
старецъ гла ему, почто. бѣсъ рече ему ıако
оуже бы ты ıако единъ ѿ на. ıако ѿложи
печаль бжию, в печаль житиискую оупра
знисѧ. да тогоради не изыду. оуже бо нама
не имаши силы: Мца, того, въ ка. де

188. Пролог на вересень–жовтень. Конволют. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 529. Півустав кін. XVI ст. (арк. 91).

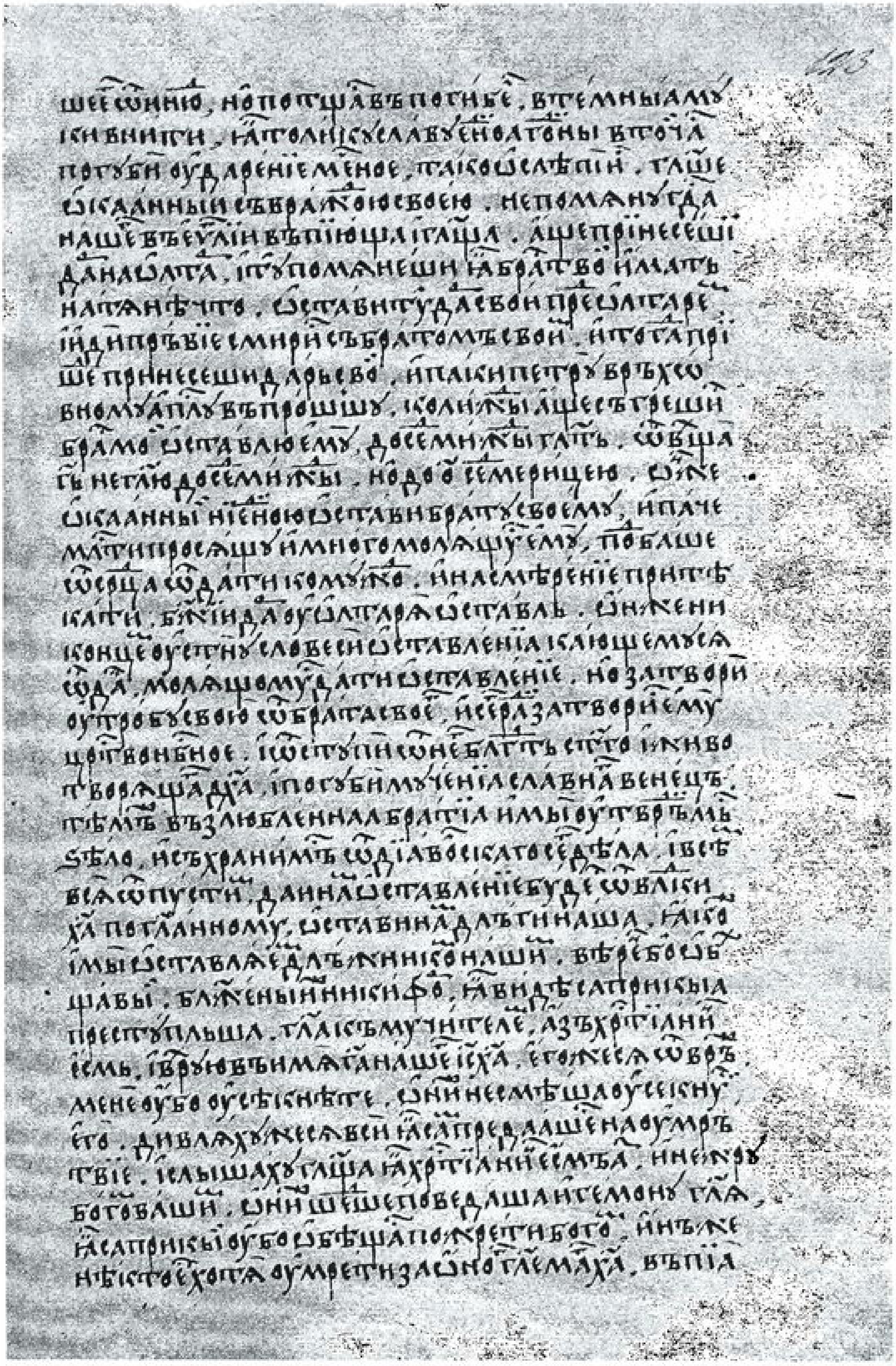

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 12).

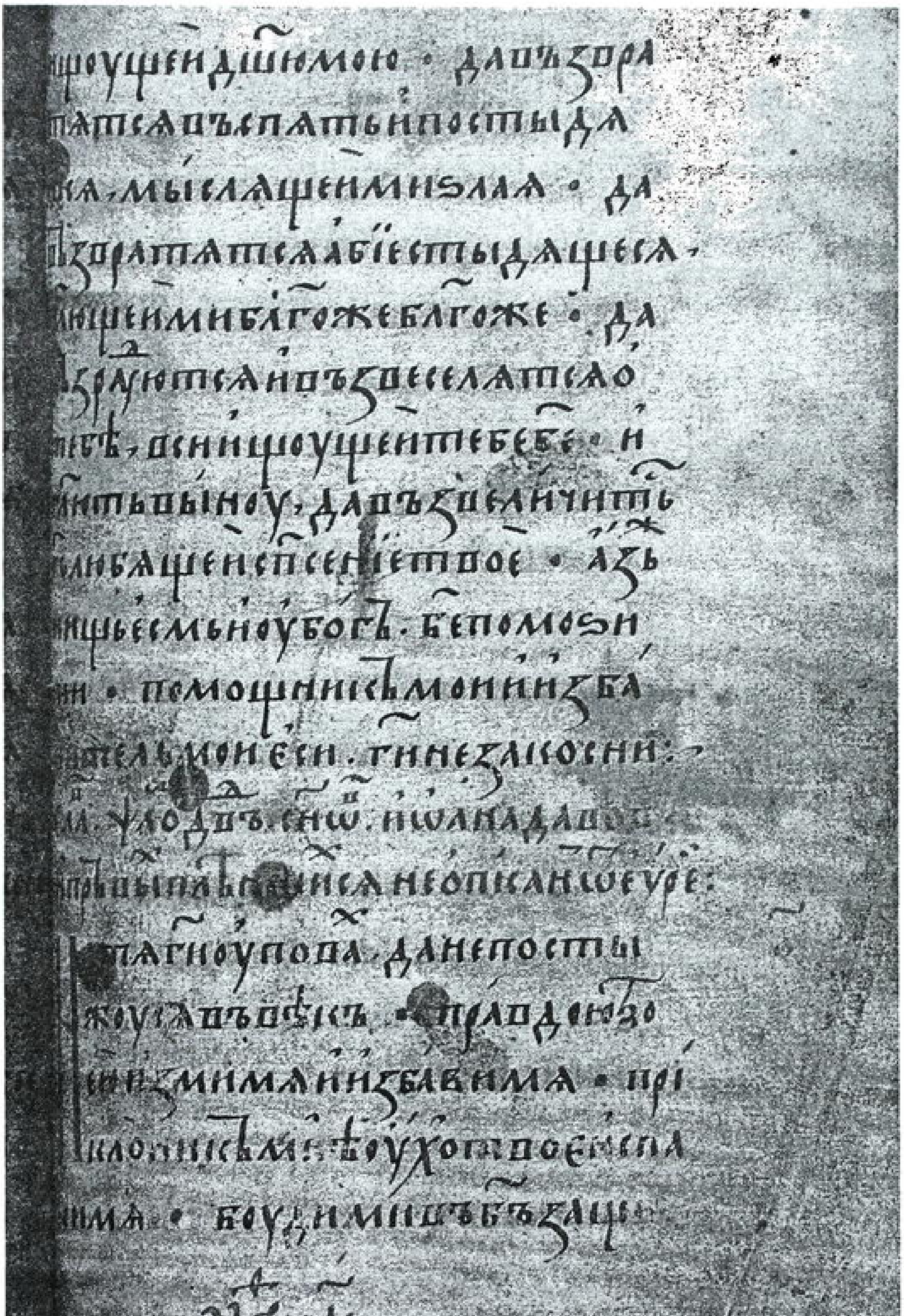

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 538).

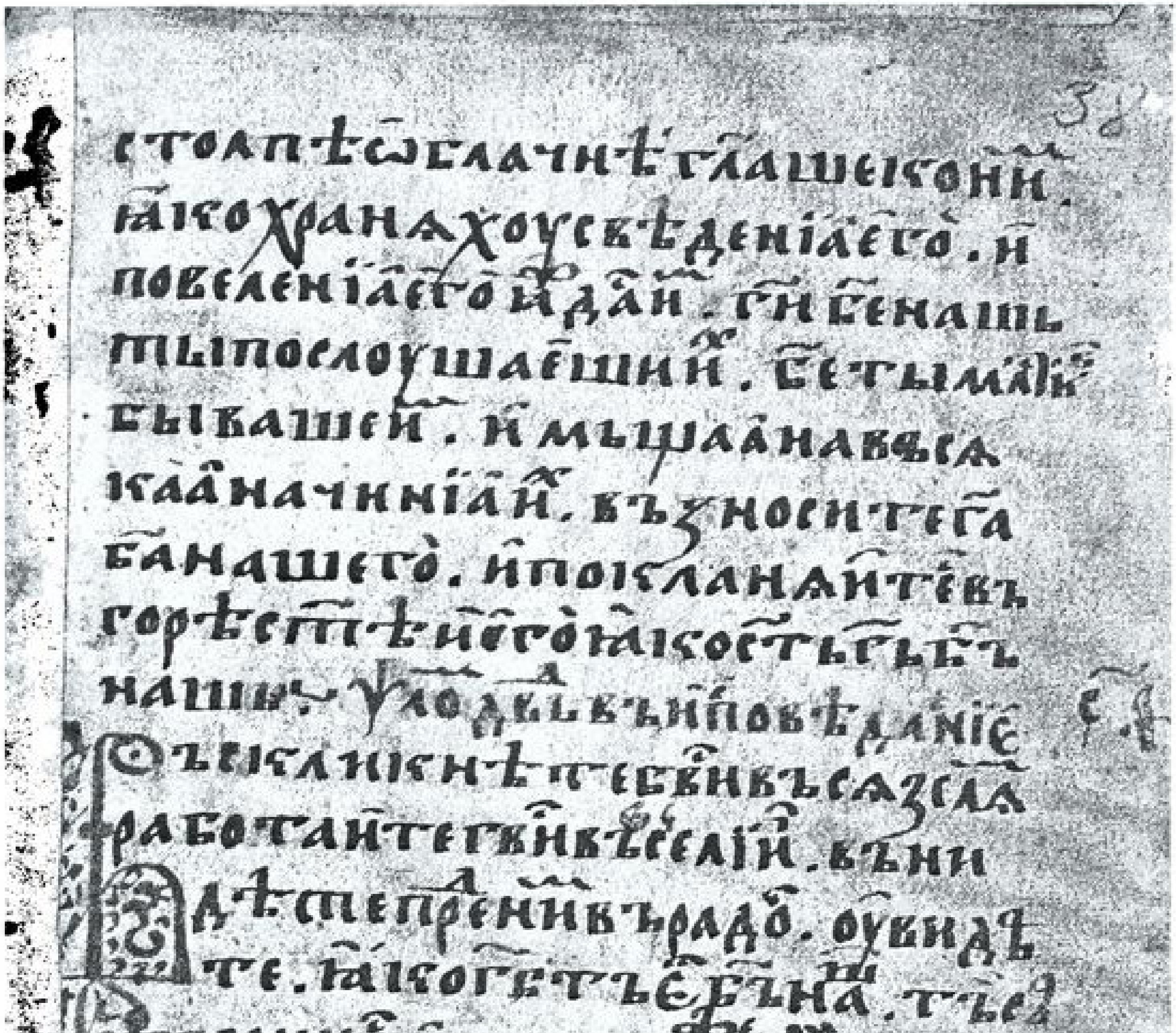
189. Пролог на березень–серпень. 1599–1600 рр. Ф. 310, № 19.

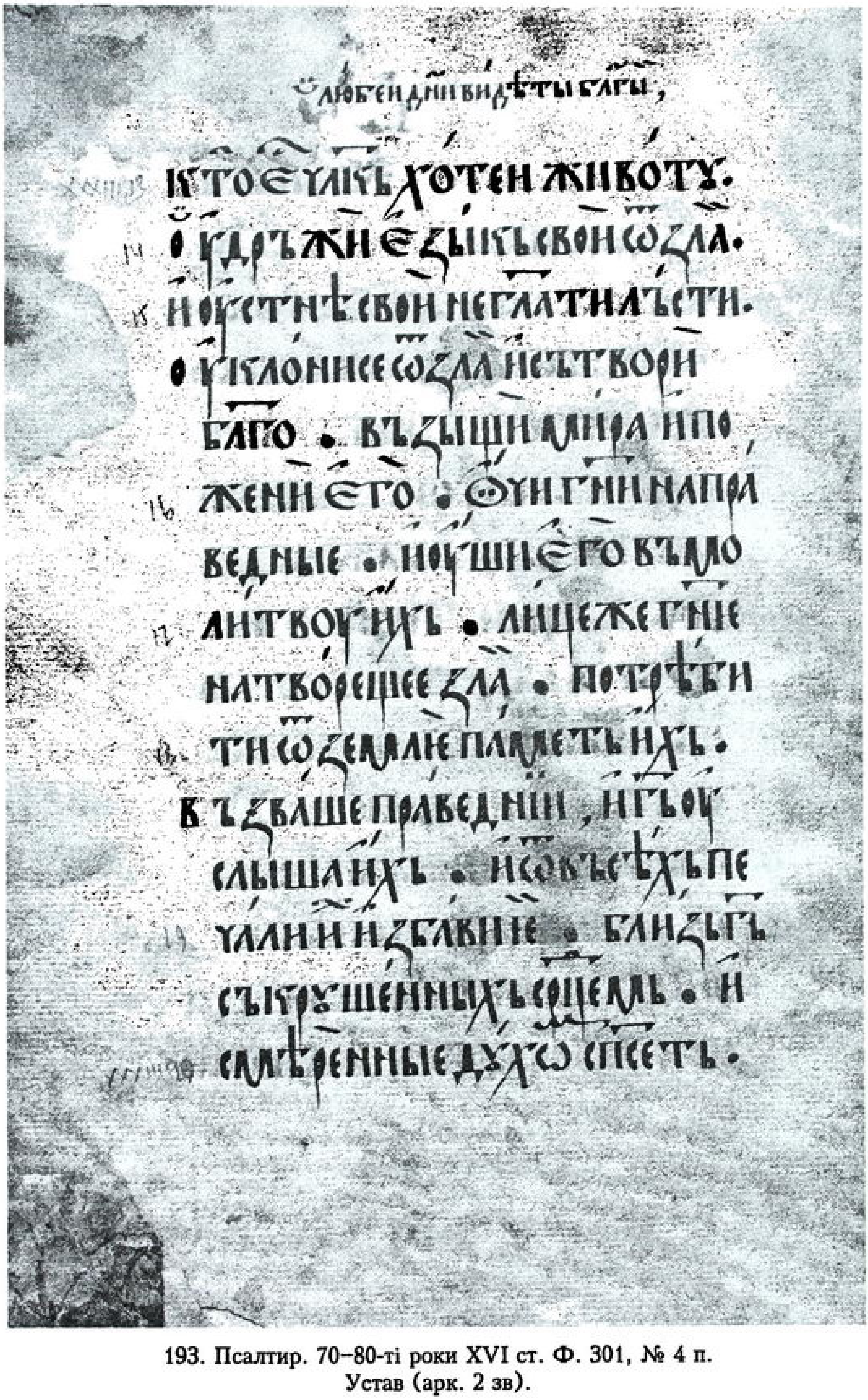
190. Пролог на рік. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 313, № 9.
Півустав поч. XVI ст. (арк. 123).

191. Псалтир із канонами Богородиці. 20–30-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 10 л. Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 17).

въ столпѣ ѡблачнѣ глаше к ним.
ꙗко храняхоу свѣдѣніа его. и
повеленіа его ꙗже дасть им. Гі Бже нашь
ты послоушаеши их. Бже ты милостивъ
бываше им. и мьщаа на вьсꙗ
каа начиніа их. възносите Гса
Ба нашего. и поклаҥайте въ
горѣ стѣй его ꙗко стъ Гь Бъ
нашь. Ѱалом Двдъ въ исповѣдание.
Въскликнѣте Гви вьсꙗ землꙗ
работайте Гви въ веселии. вънид
ѣте пред нимъ въ радо. оувидѣ
те. ꙗко Гь тъ есть Бъ нашь. тъ с
творилъ ны а не мы. мы же людие его. и
ѡвца пажити его. вънидѣте
въ врата его въ исповѣдании.
въ дворы его въ пѣниих. исповѣ
дайте сꙗ емоу. хвалите имꙗ его
ꙗко благъ Гь. въ вѣкы милость его. и до ро
да и родъ истина его. Ѱалом Двдъ.

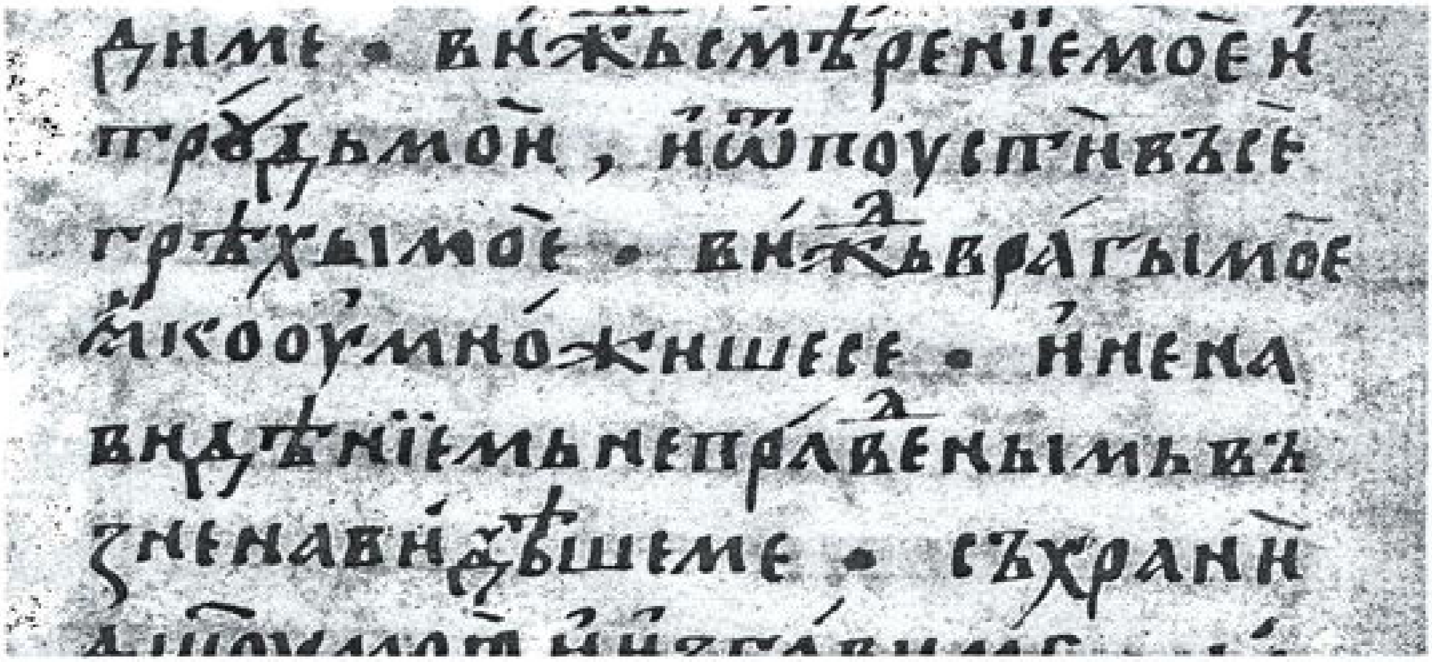
192. Псалтир. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. 160, № 421.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 38).

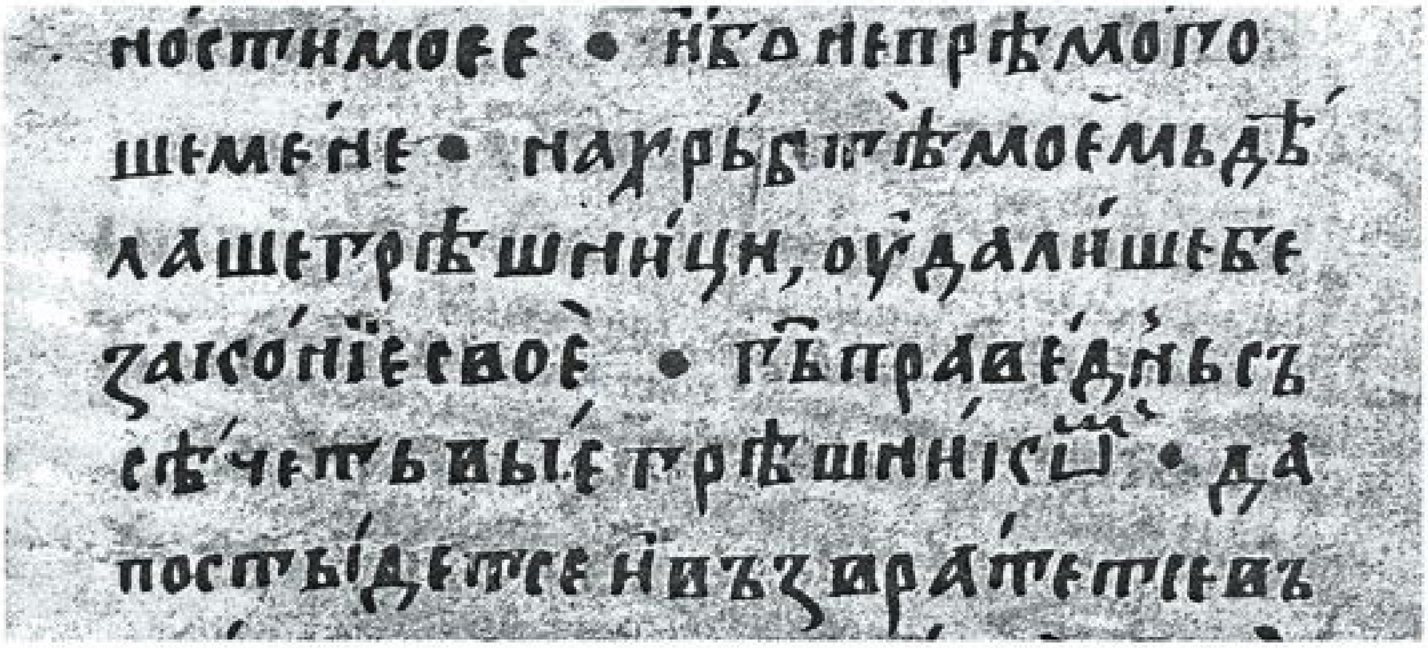
ѿ любеи дни видѣти блгы,

Кто ѥ҆ члкь хотеи животу.
О҆удръжи ѥ҆зыкь свои ѿ зла.
И҆ оустнѣ свои не глати лъсти.
О҆уклонисе ѿ зла не сътвори
благо. възыщи мира и по
жени его. Ѻчи гни на пра
ведные. и оуши его въ мо
литвоу ихь. лице же гнѥ
на творещее зла. потрѣби
ти ѿ земле паметь ихь.
Възваше праведнии, и гь оу
слыша ихь. и ѿ всѣхь пе
чали и избави ѥ. близь гь
съкроушенных сръцемь. и
смѣренные дхмь спсеть.

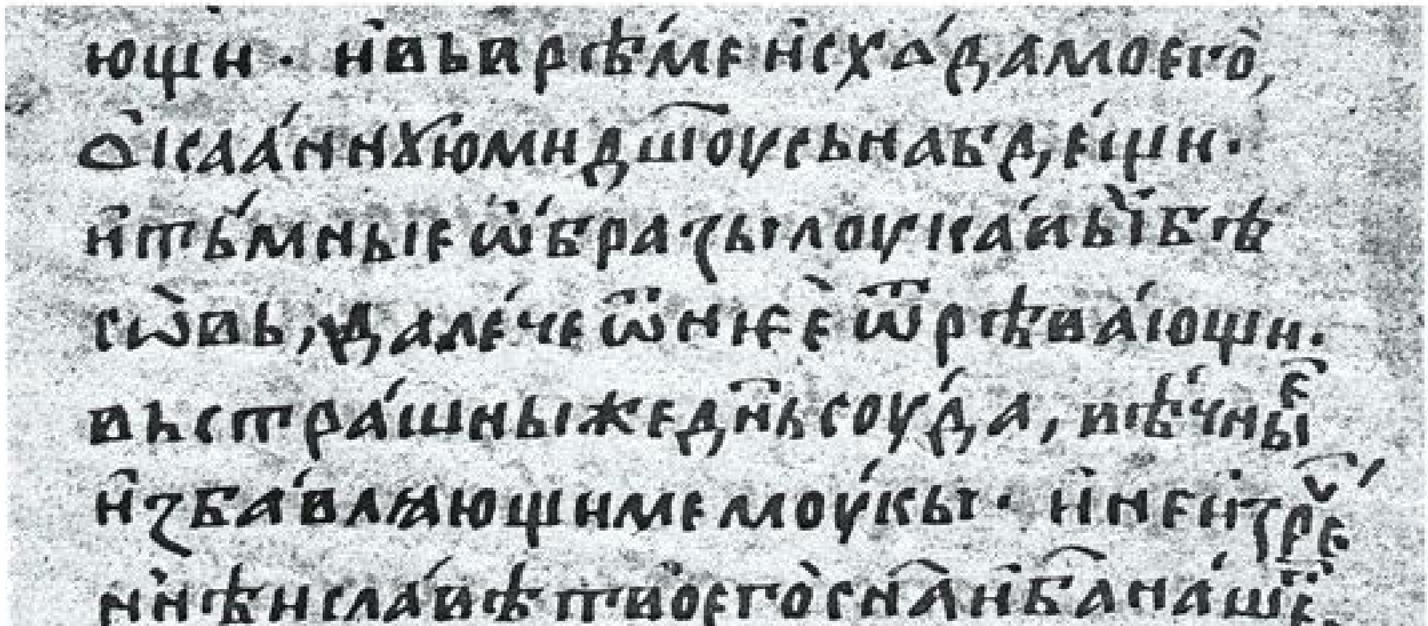
193. Псалтир. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 4 п.
Устав (арк. 2 зв).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 8).

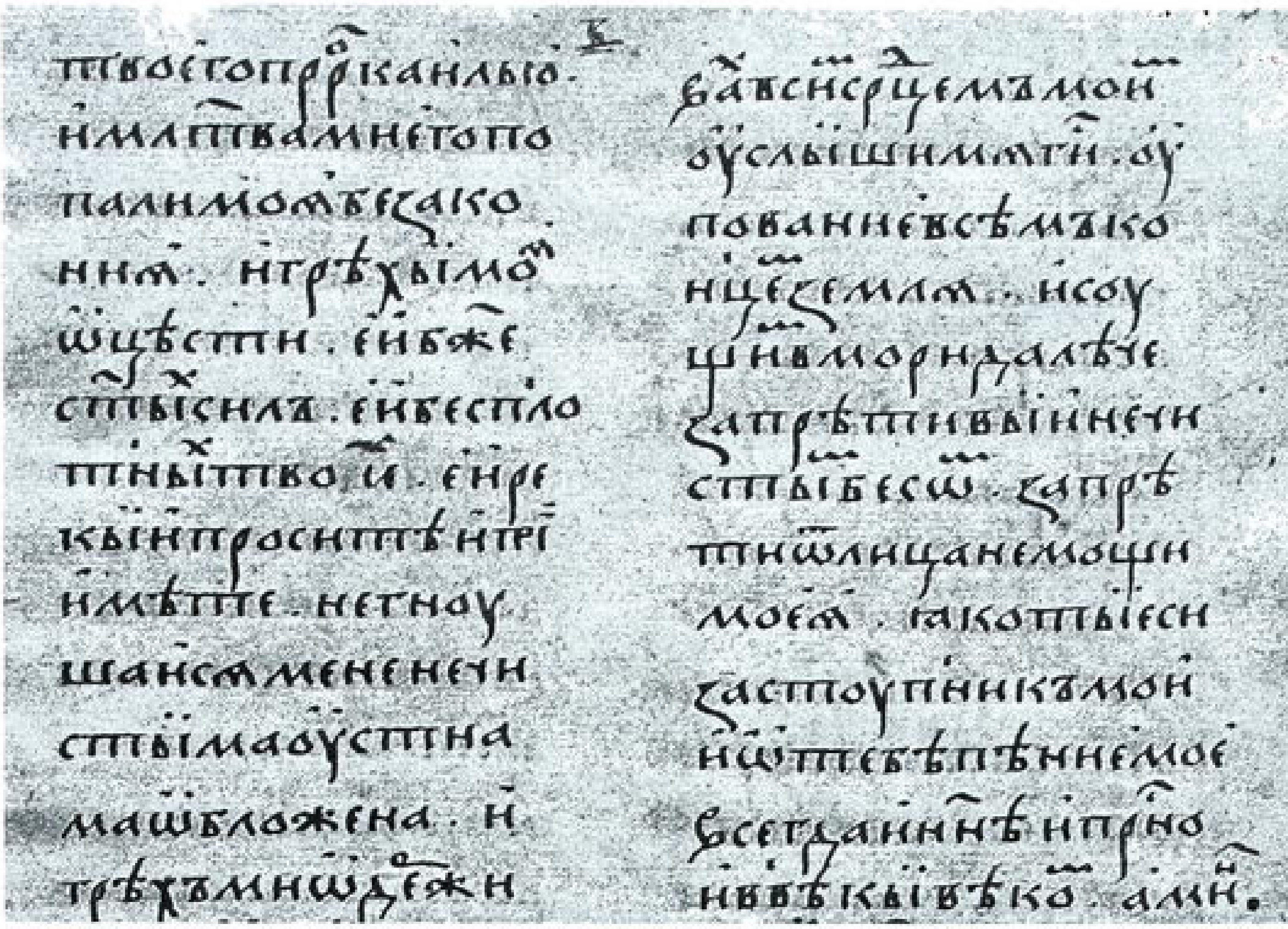

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 85).

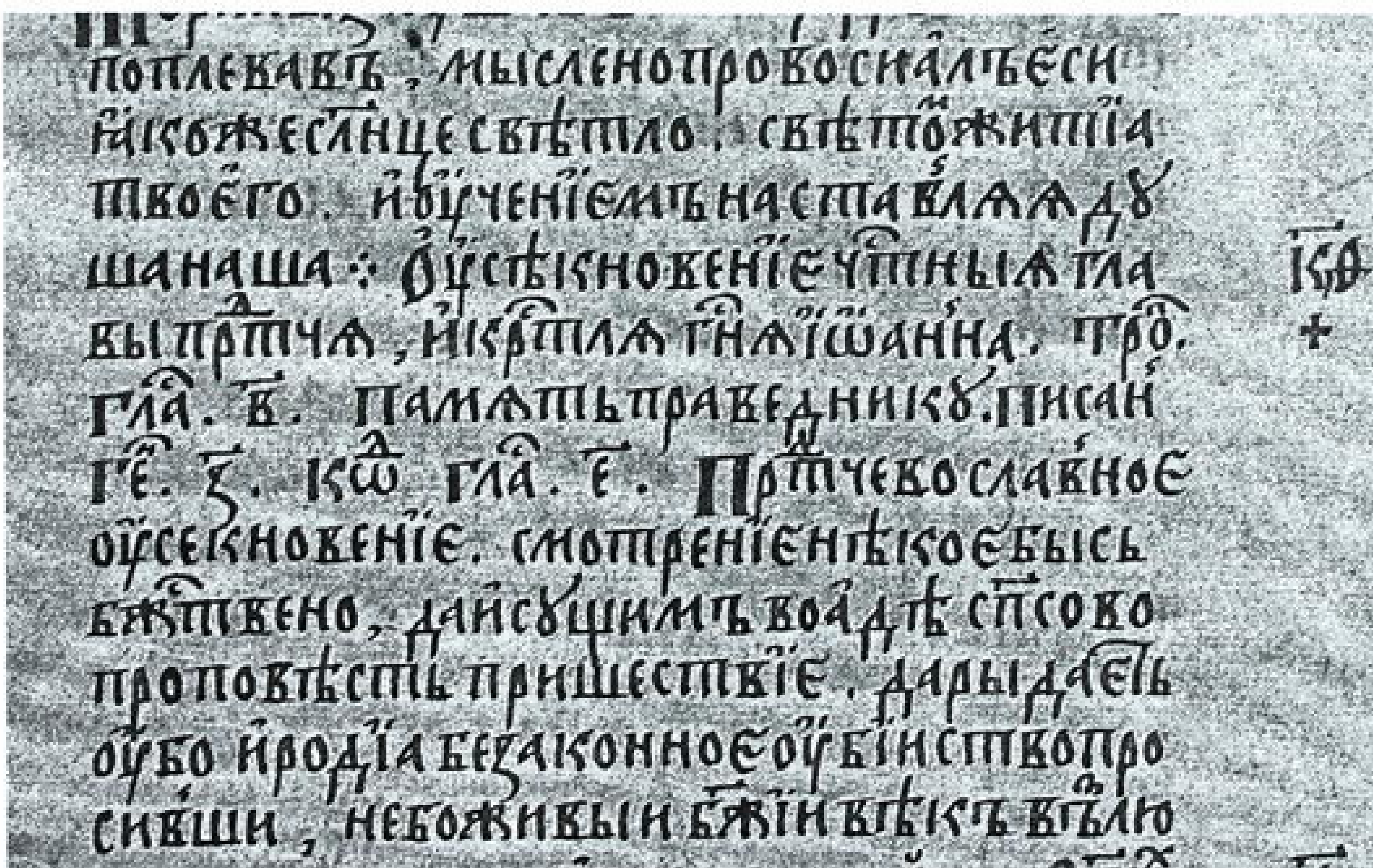

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 140).

194. Псалтир Слідуваний. Початок XVI ст. Ф. 301, № 2 п.

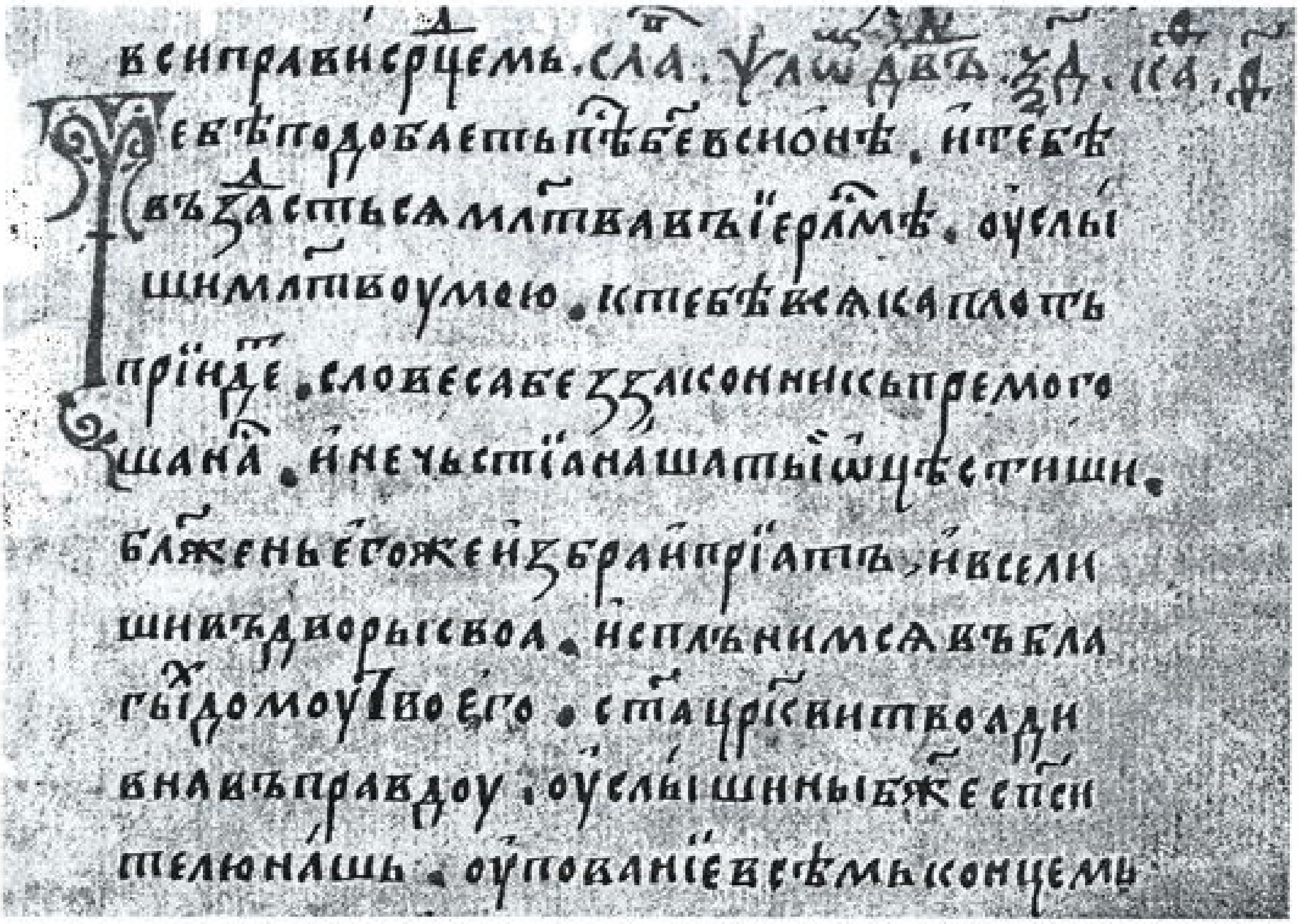

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 9).

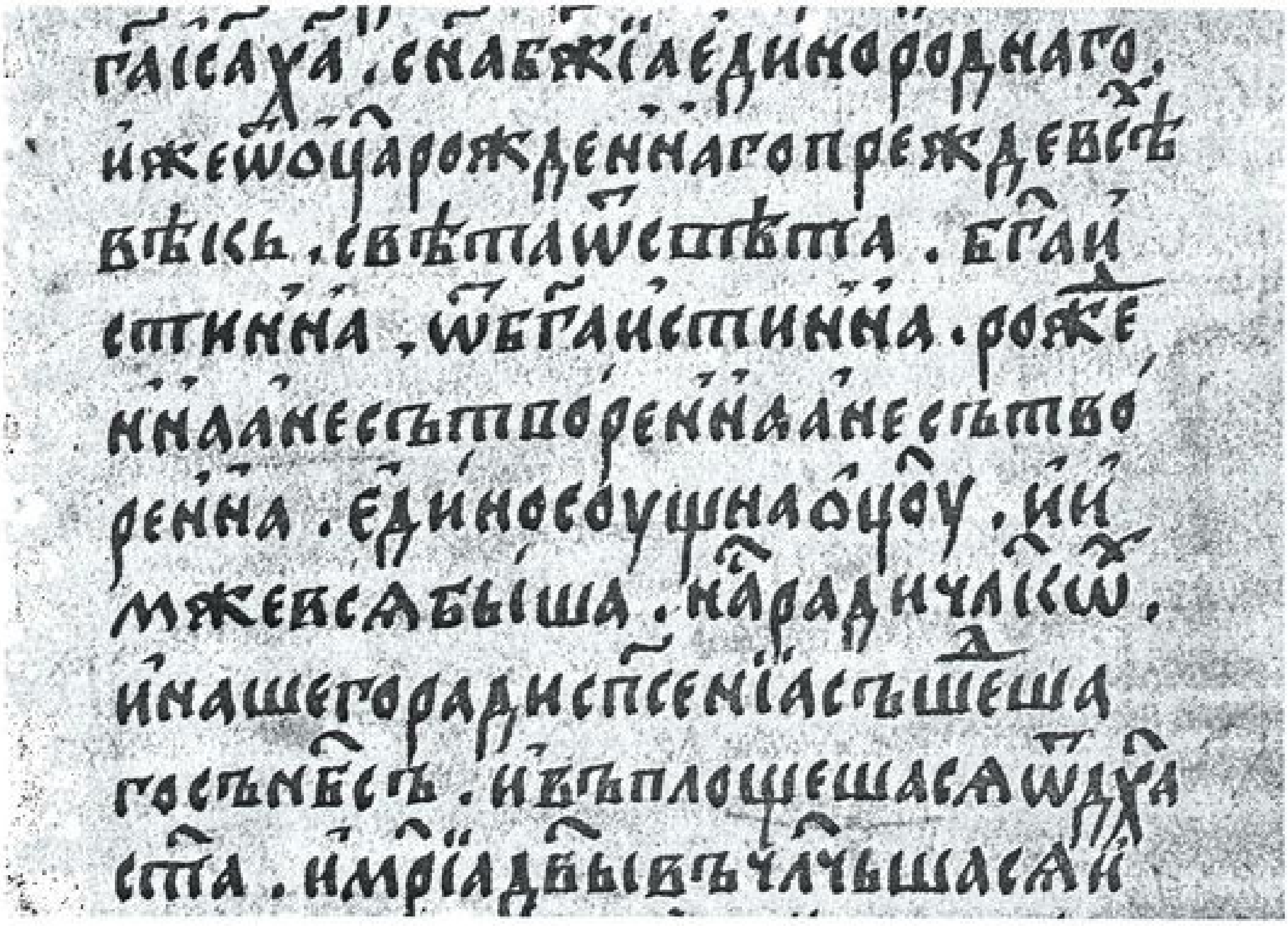

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 442).

195. Псалтир Слідуваний. 30–50-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 416.

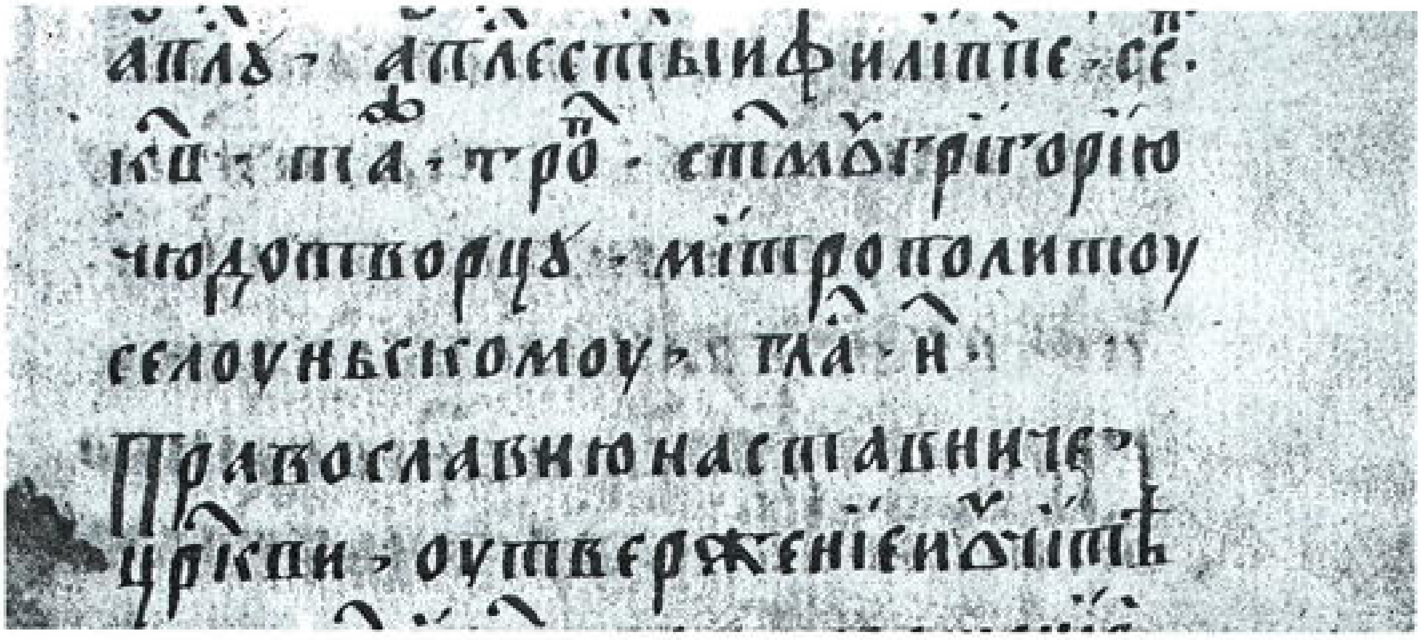

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 43).

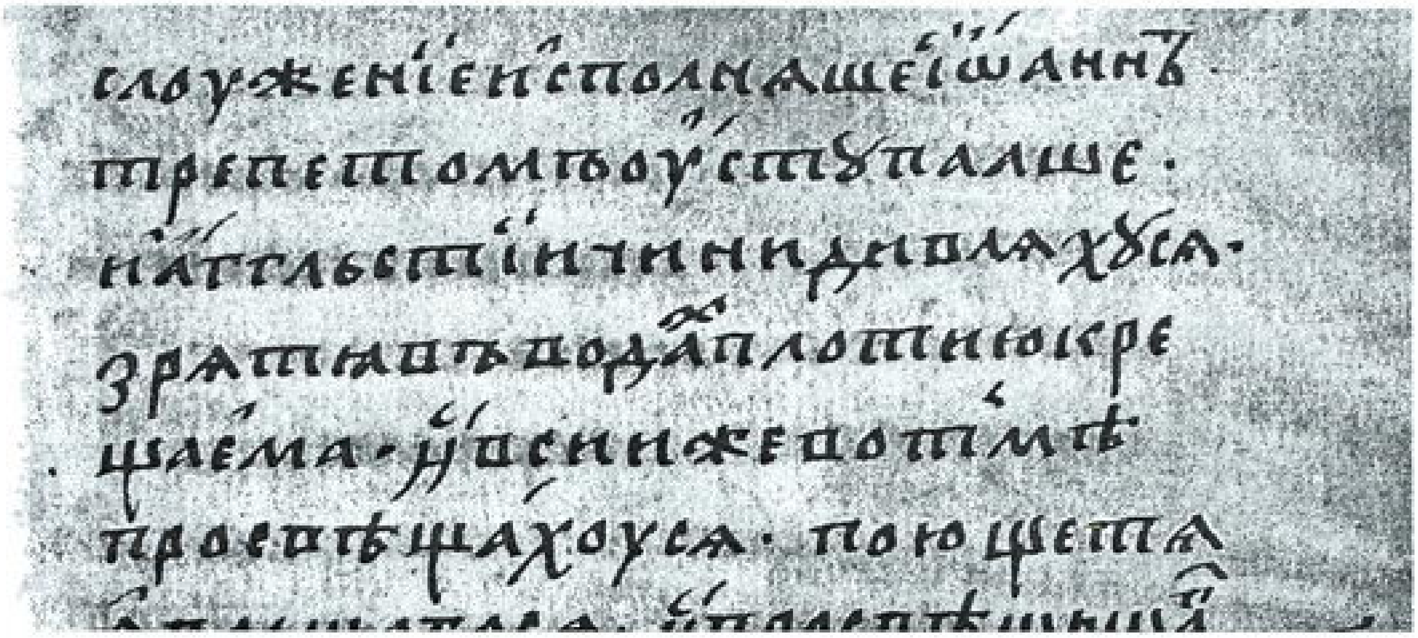

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 165).

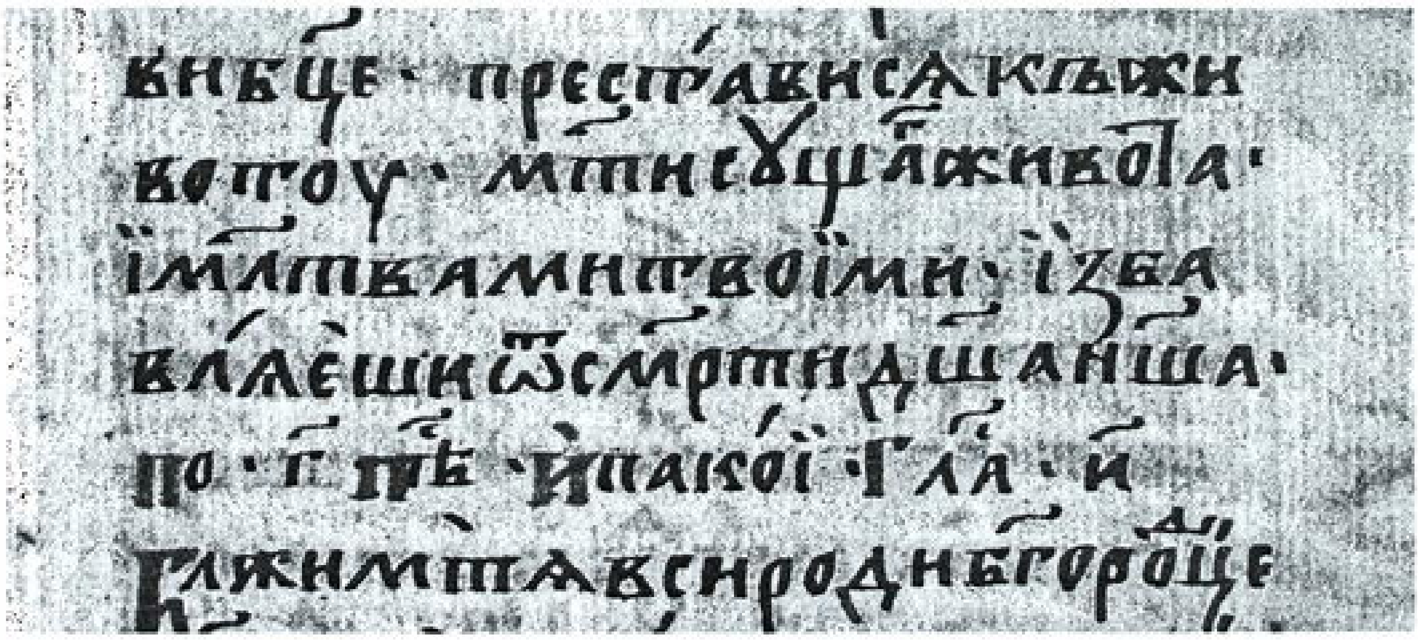
196. Псалтир Слідуваний. з додатковими статтями. 40–50-ті роки XVI ст. [після 1548 р.]. Ф. 302, № 20 (початок).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 274).

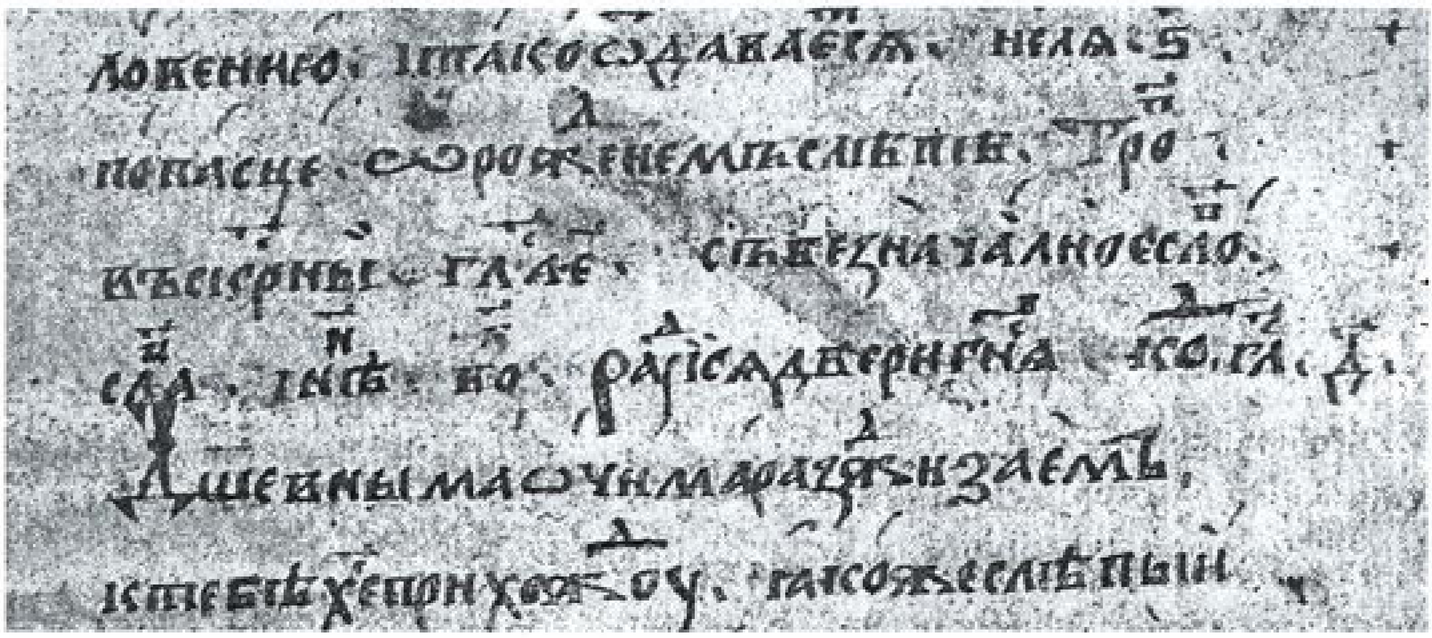

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 311).

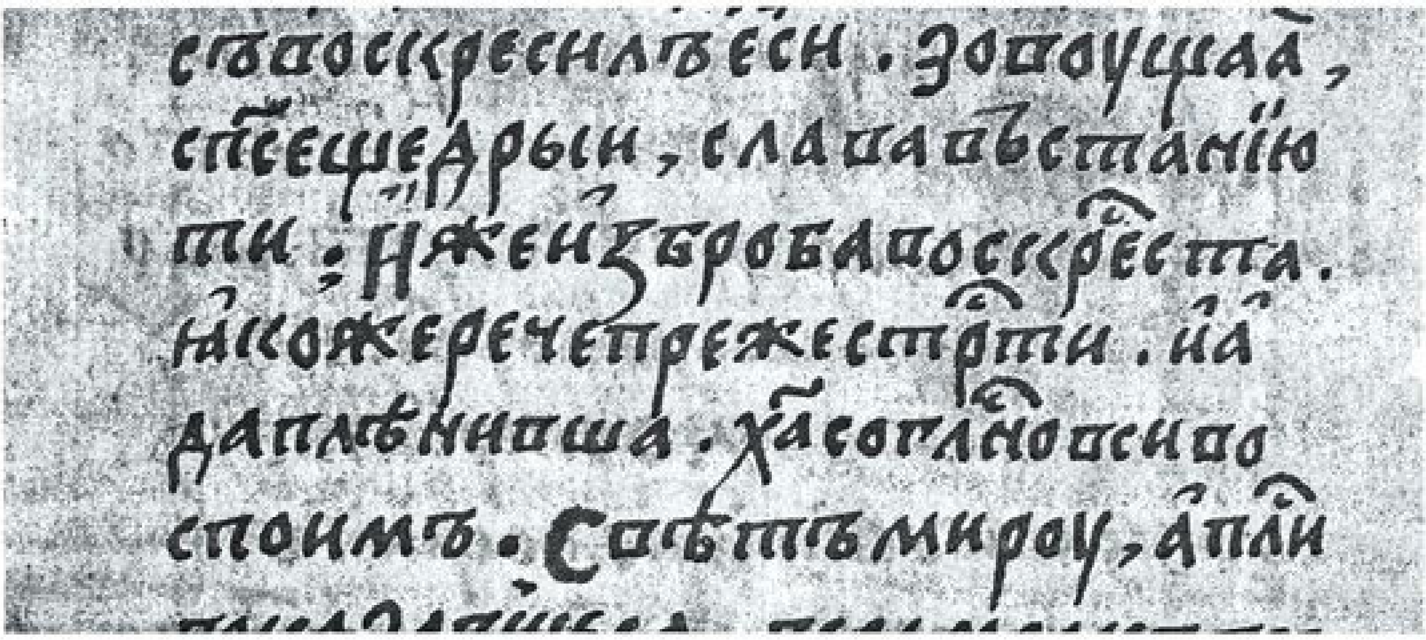

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 409).

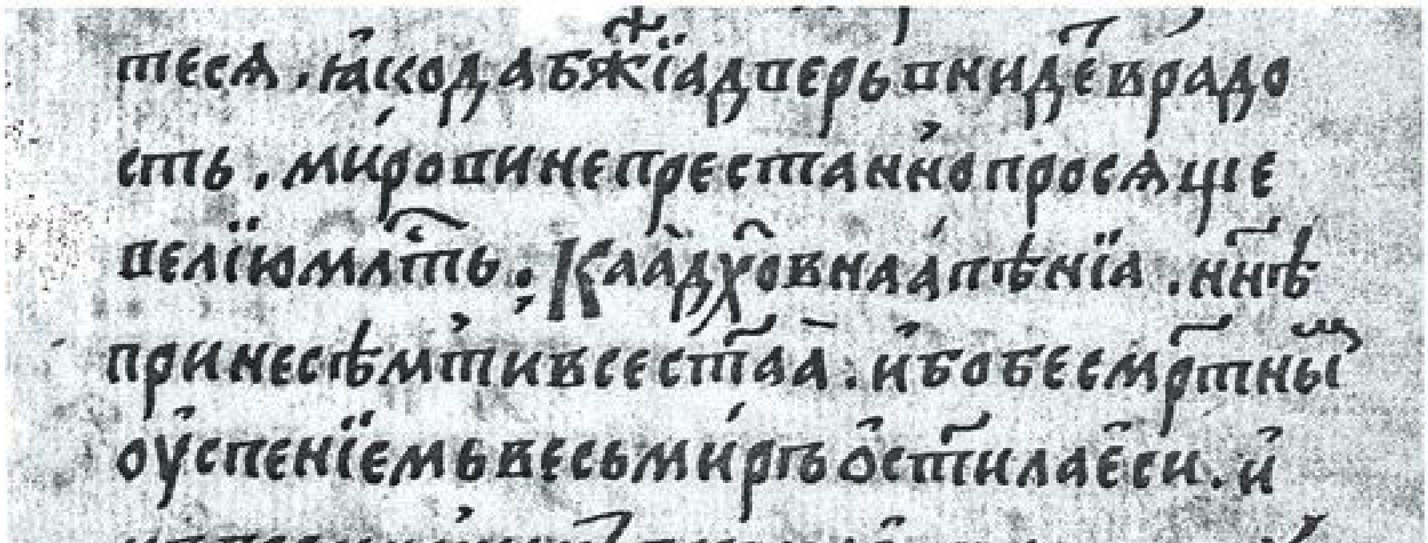
196. Псалтир Слідуваний. з додатковими статтями. 40–50-ті роки XVI ст. [після 1548 р.]. Ф. 302, № 20 (продовження).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 462).

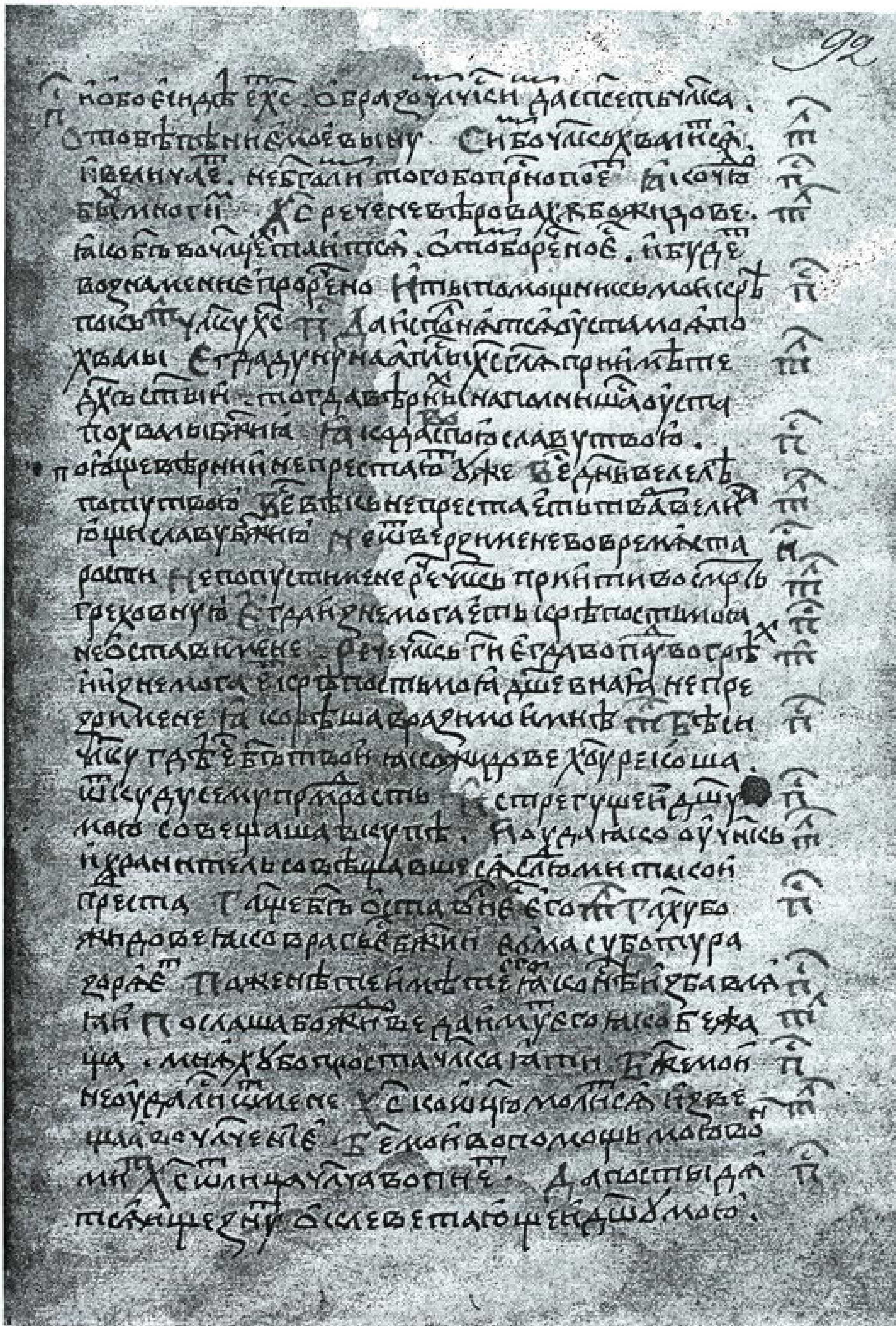

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 501).

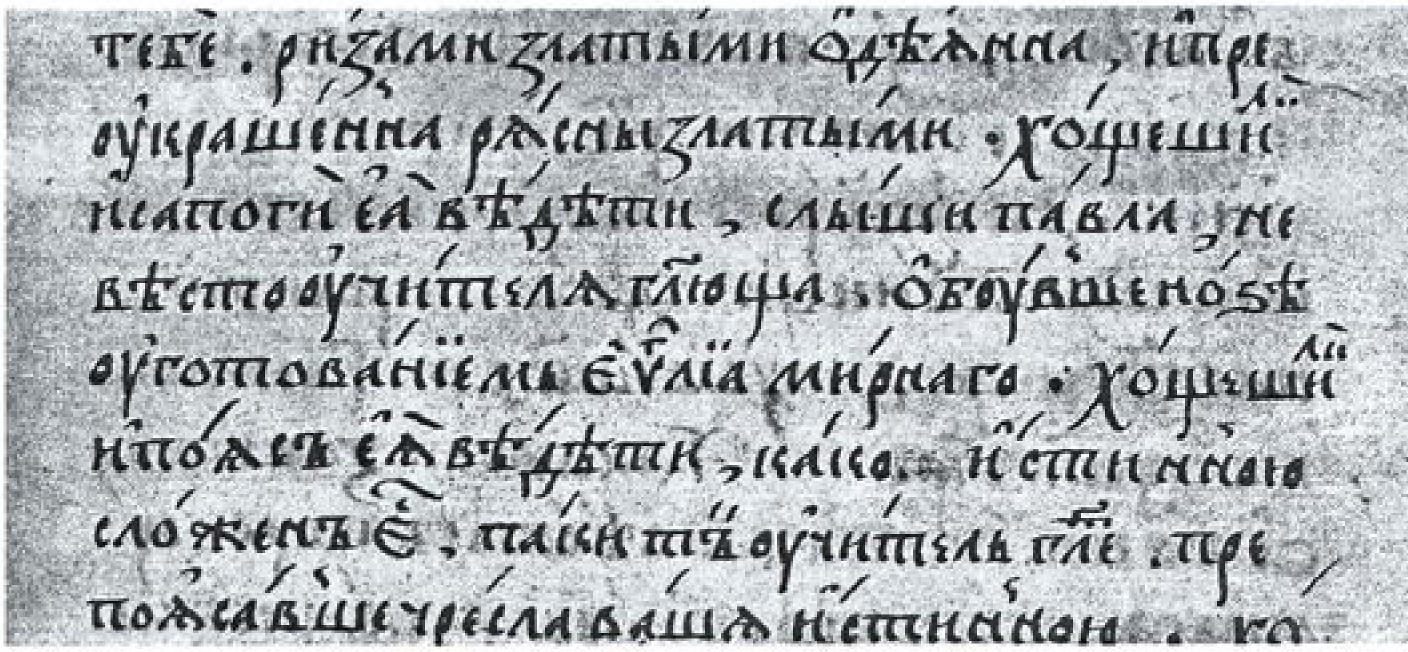

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 521).

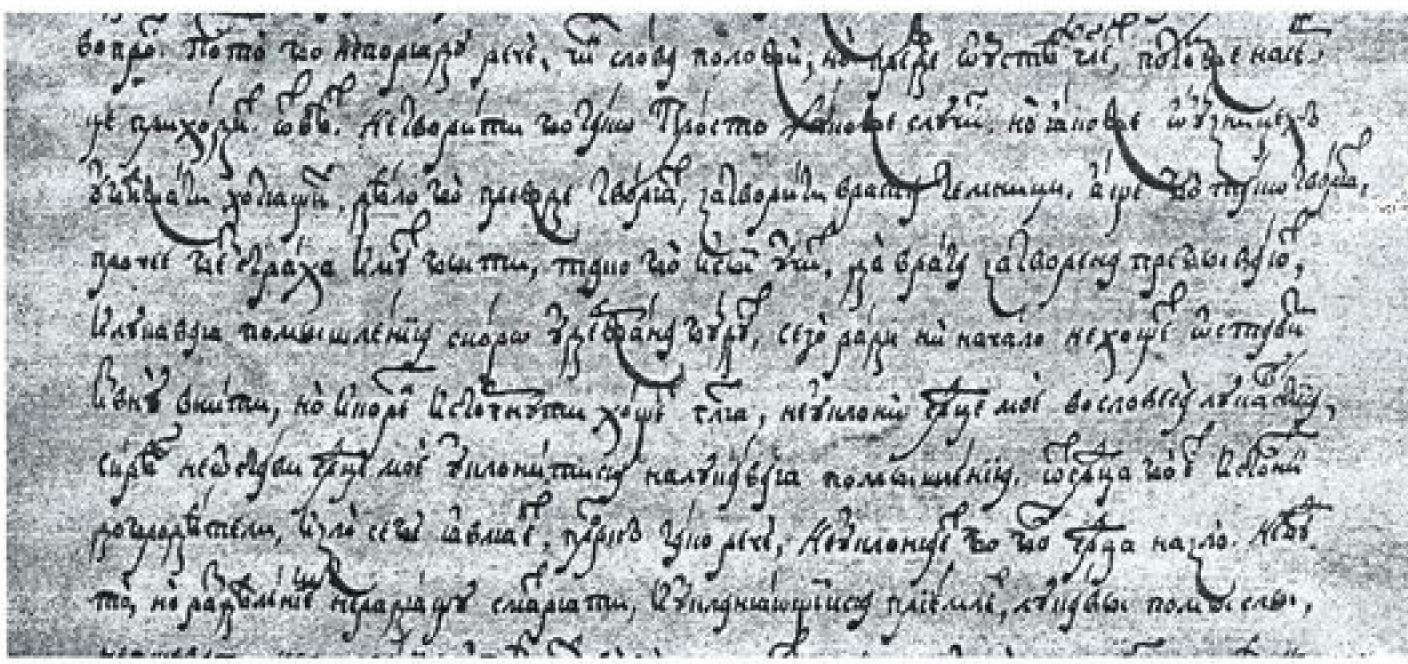
196. Псалтир Слідуваний з додатковими статтями. 40–50-ті роки XVI ст. [після 1548 р.]. Ф. 302, № 20 (закінчення).

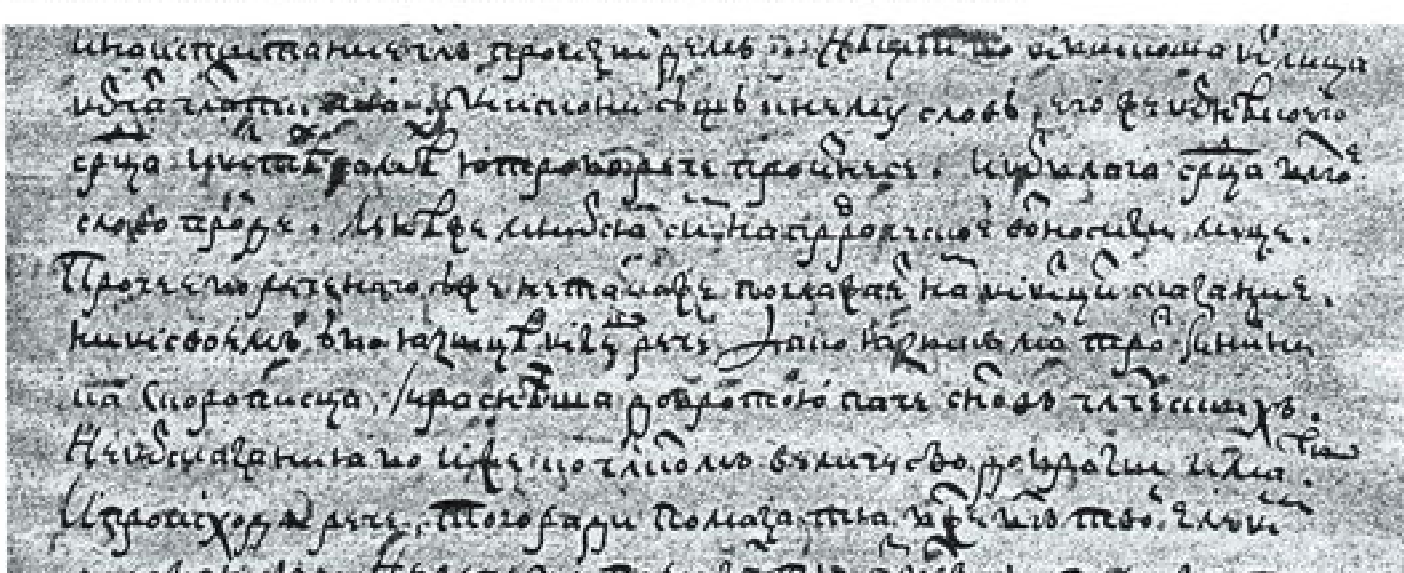
197. Псалтир Тлумачний Афанасія Александрійського 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 313, № 7.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 92).

Півустав та скоропис кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 32).

Півустав та скоропис кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 142).

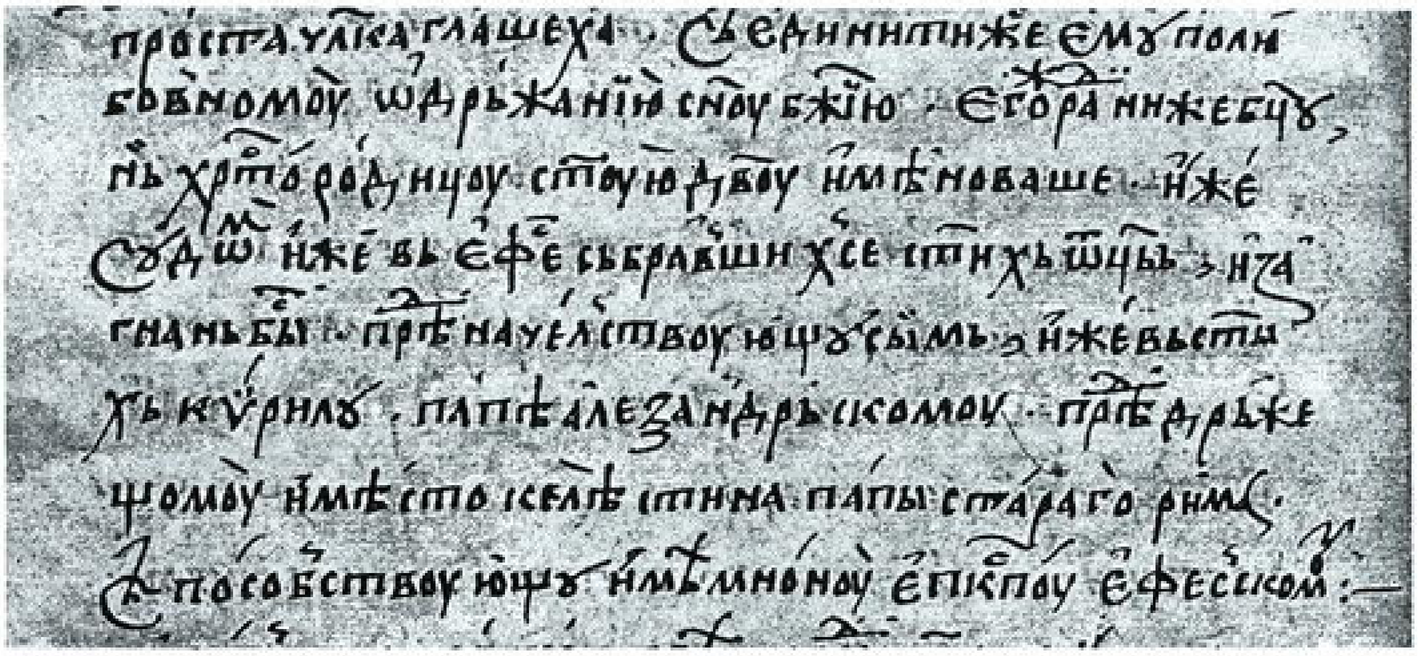

Півустав та скоропис кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 144).

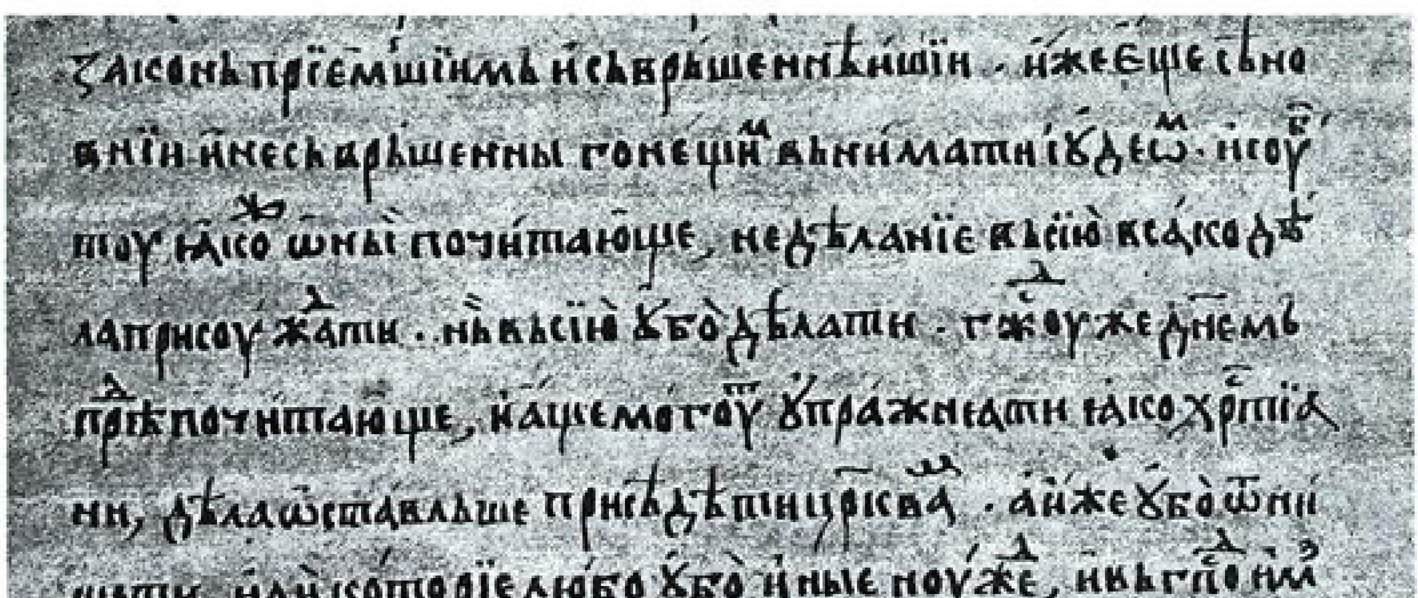
198. Псалтир Тлумачний Василія Великого та Іоанна Златоуста. 1595 р.
Ф. 313, № 6.

Півустав з елементами скоропису сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 219).

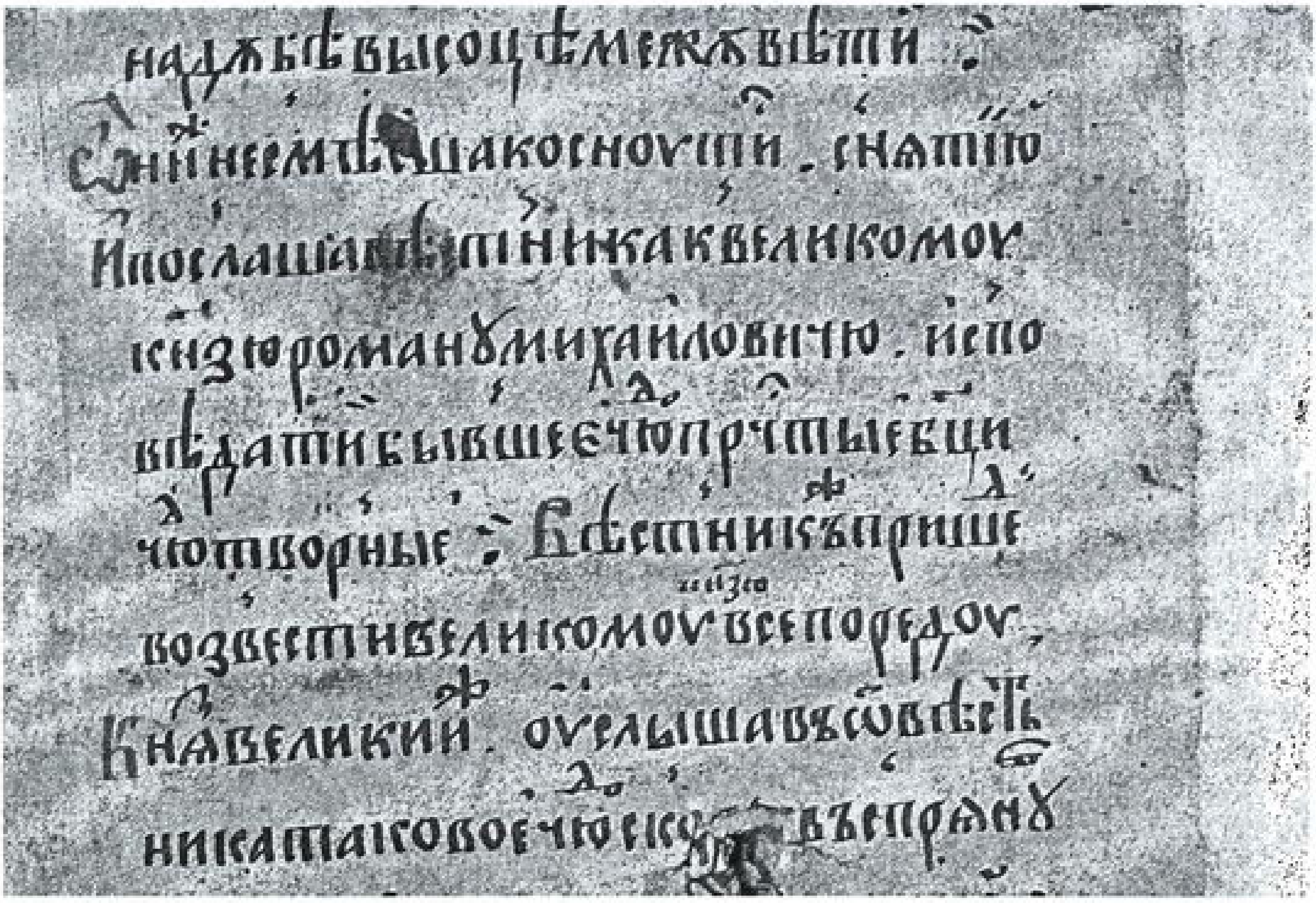

Півустав з елементами скоропису сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 41).

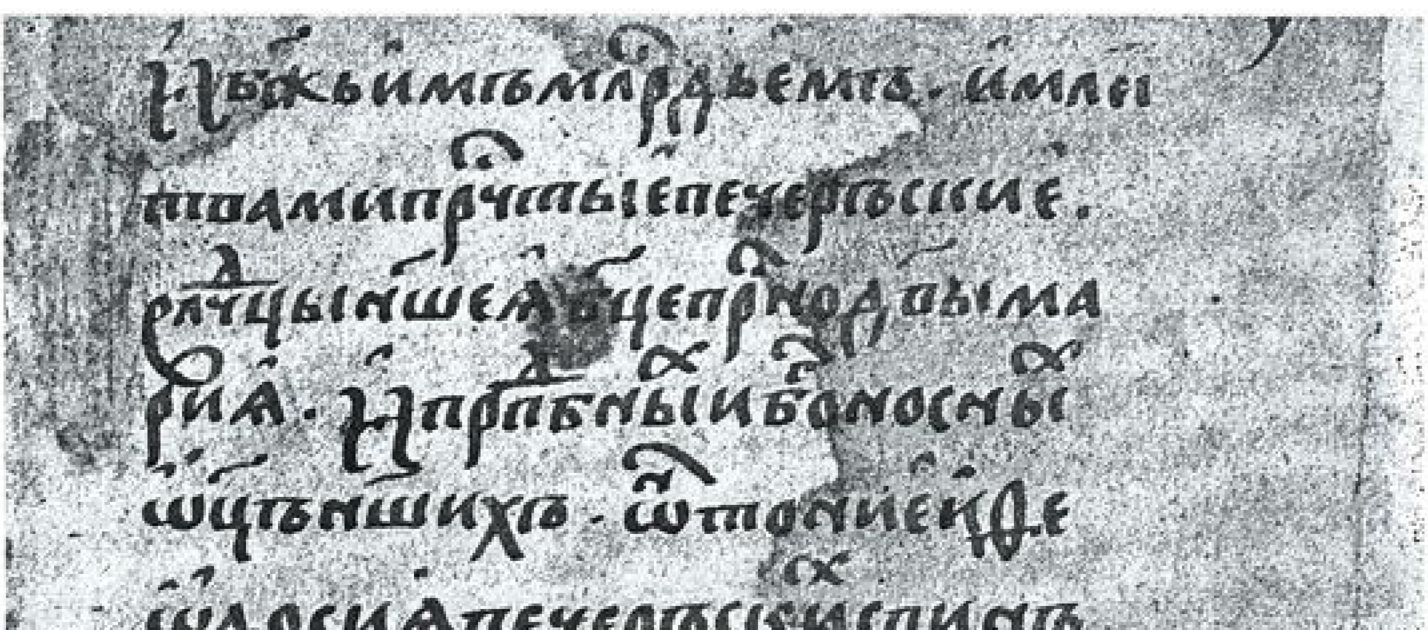

Півустав з елементами скоропису сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 183).

199. Синтагма Матфія Властаря. 20-ті роки [до 1526 р.]. Ф. 301, № 376 л.

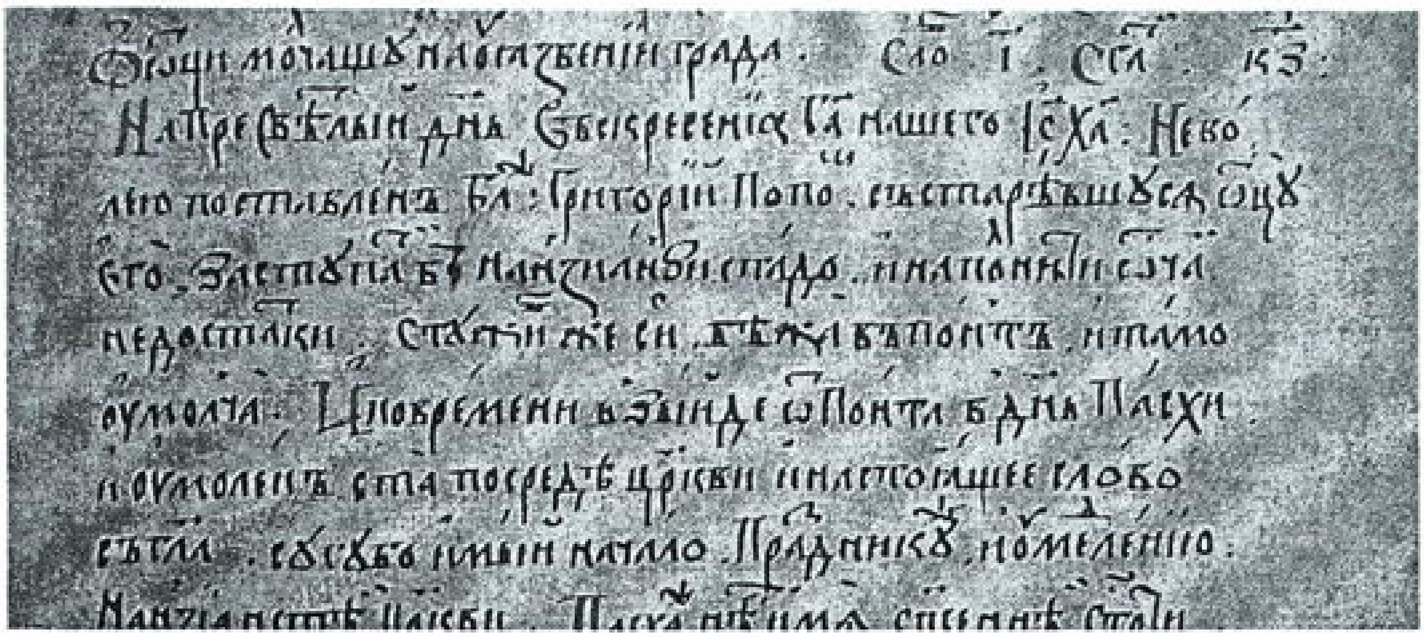

Півустав сер. XVI ст. (арк. 3).

Скоропис російський сер. XVI ст. (арк. 9).

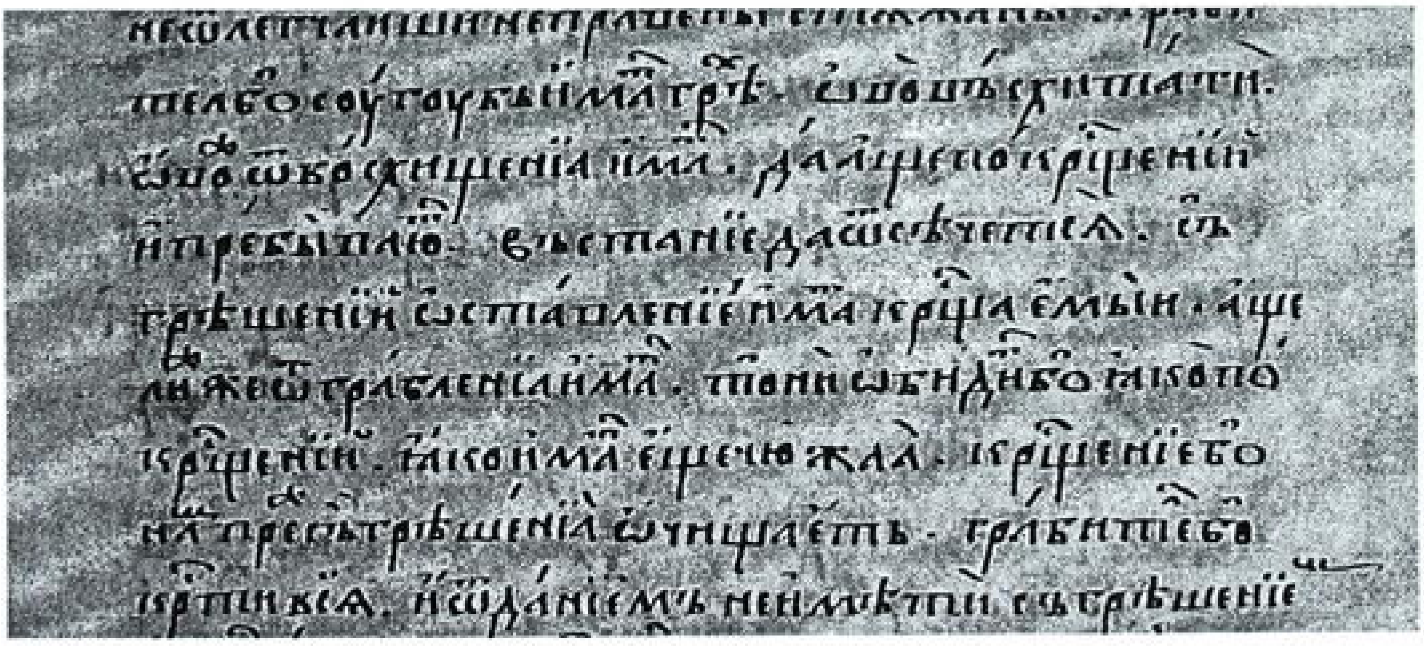
200. Сказання про заснування Свенського монастиря. Остання третина XVI ст. Ф.306, № 389.

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 2).

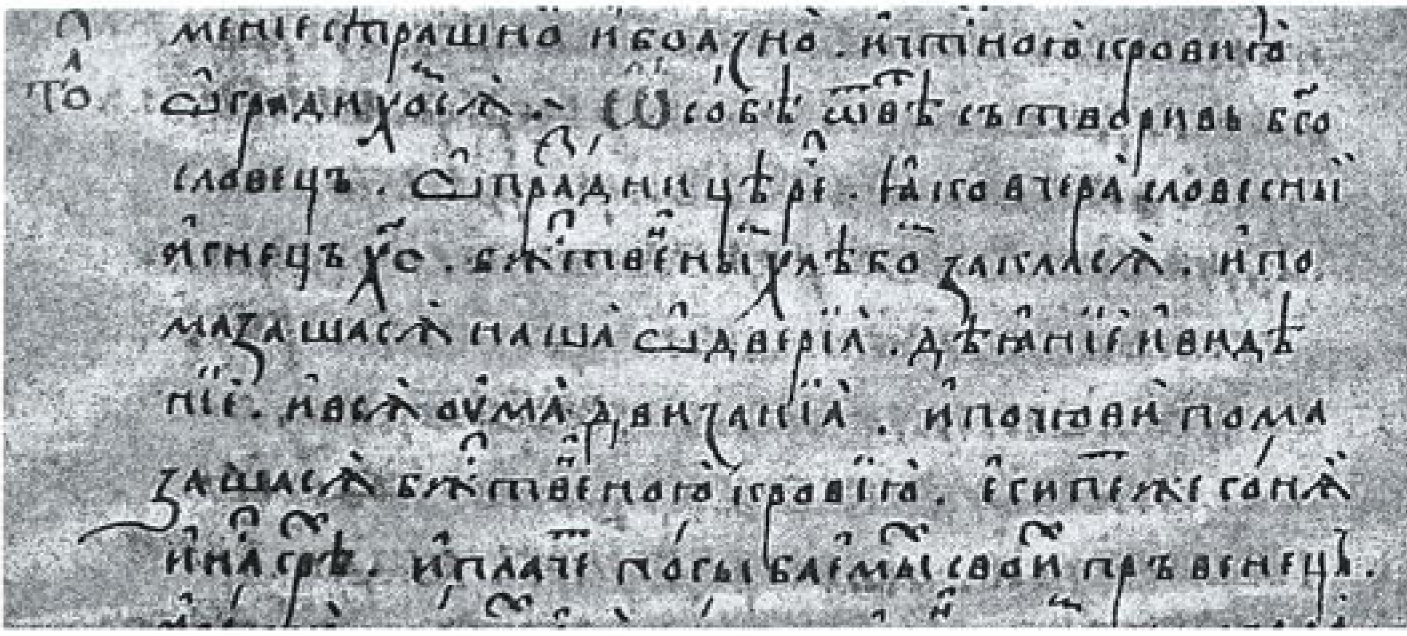

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 129).

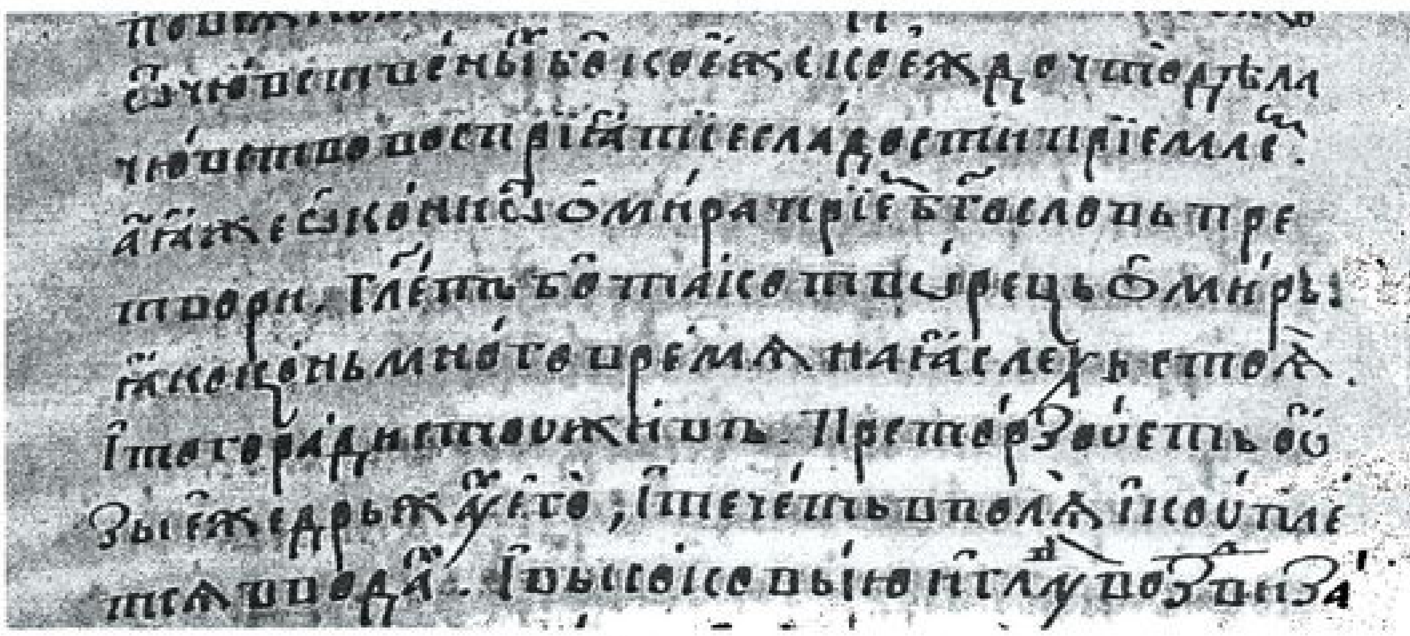

ÞÀÓÑÒÀÂ ÊІ. XVI ÑÒ. ÏІ+ÀÐÊ ¹ 3 (ÀÐÊ. 147).

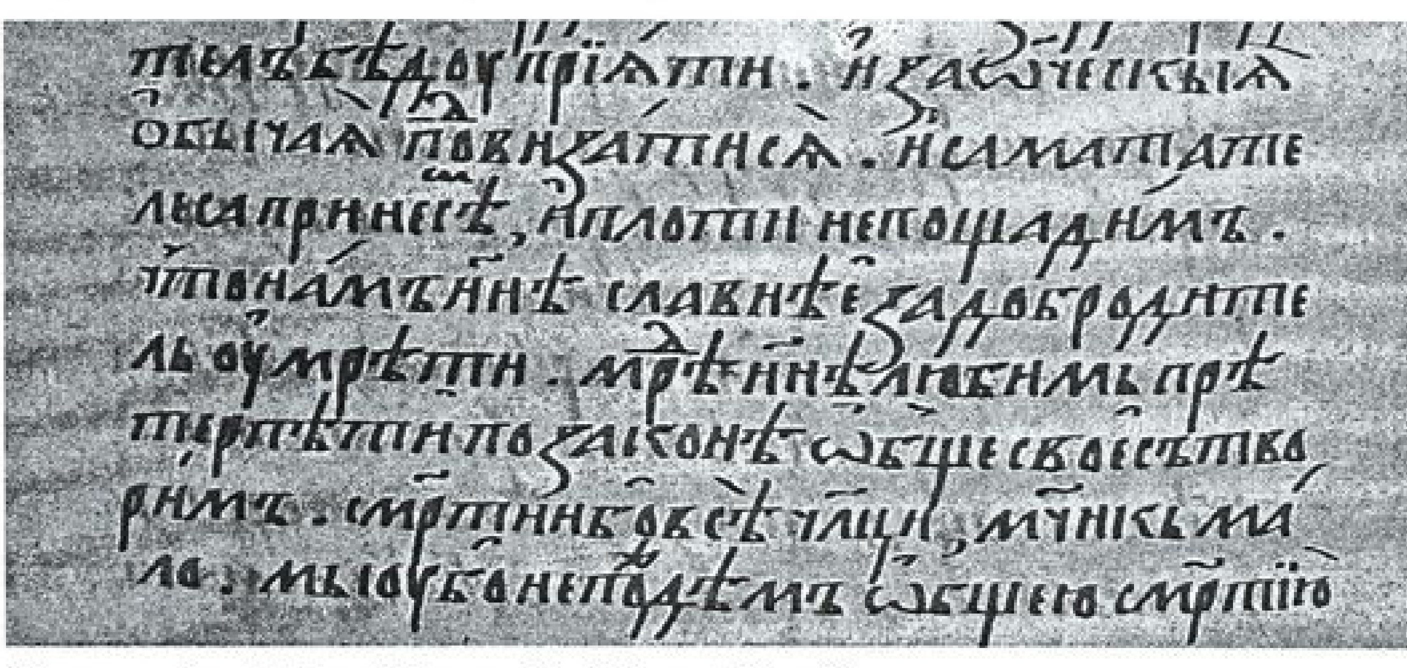
201. Слова Григорія Богослова з тлумаченнями Никити Іраклійського. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 306, № 213 (початок).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 297 зв.).

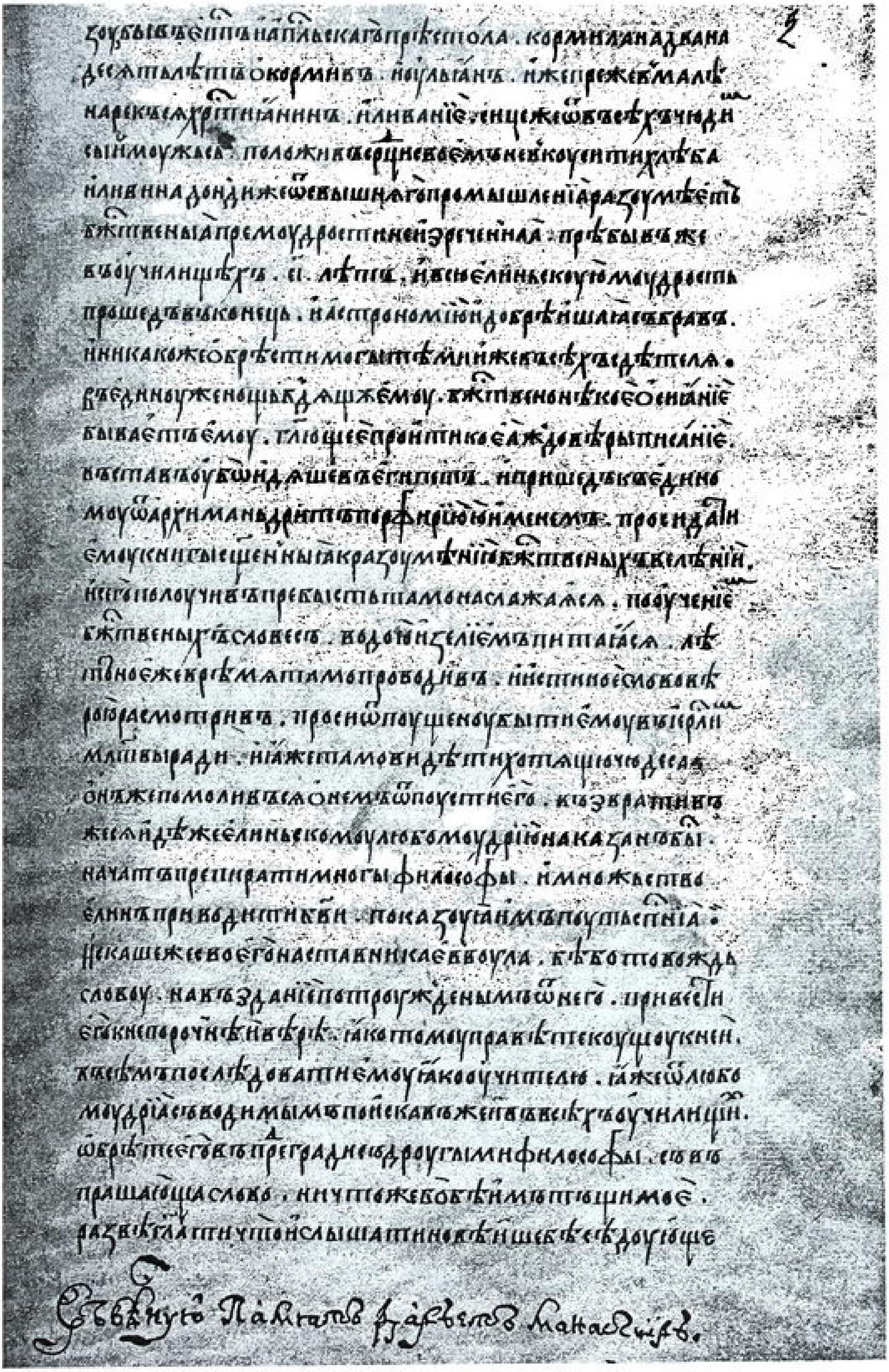

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 390 зв.).

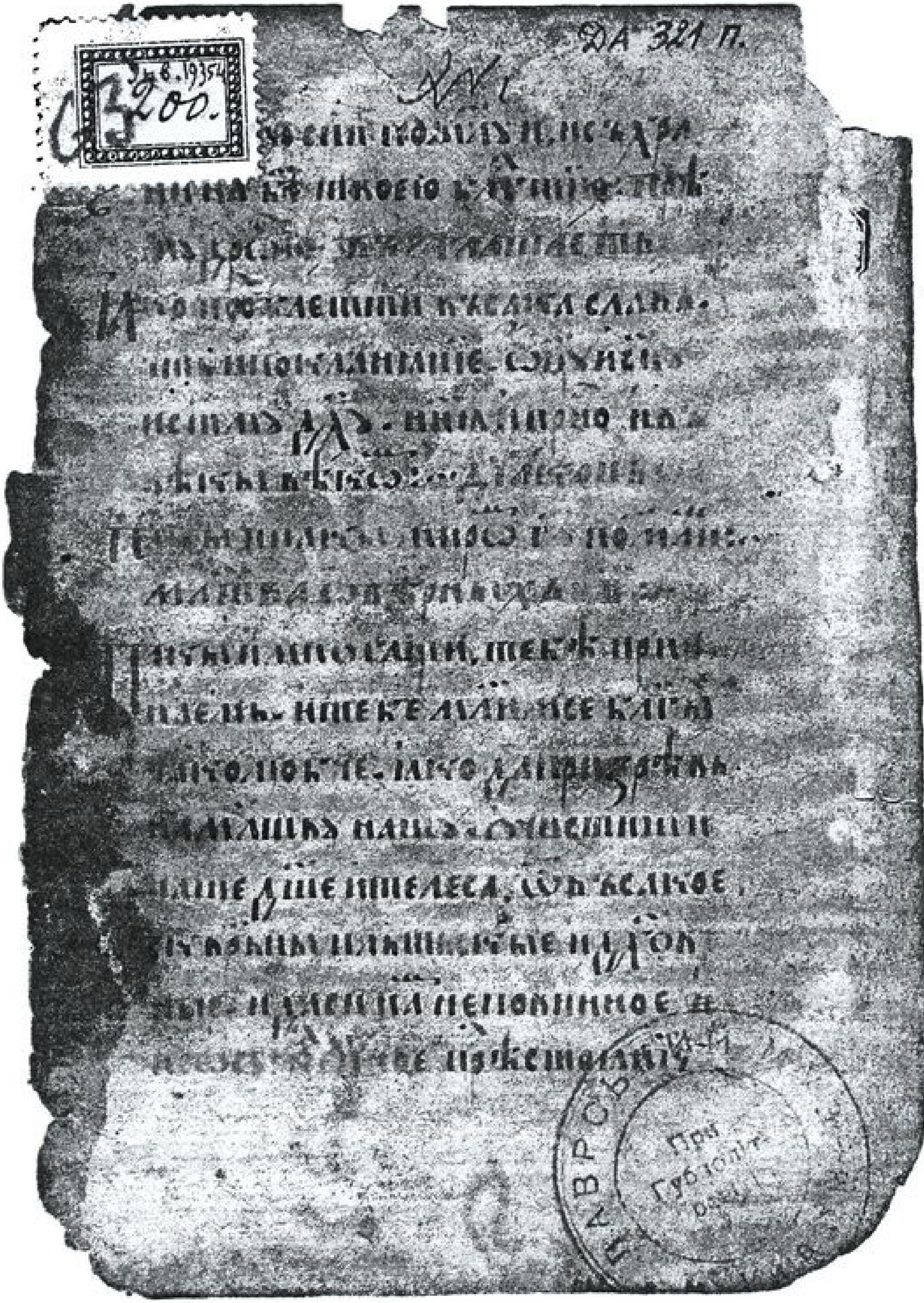

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 425 зв.).

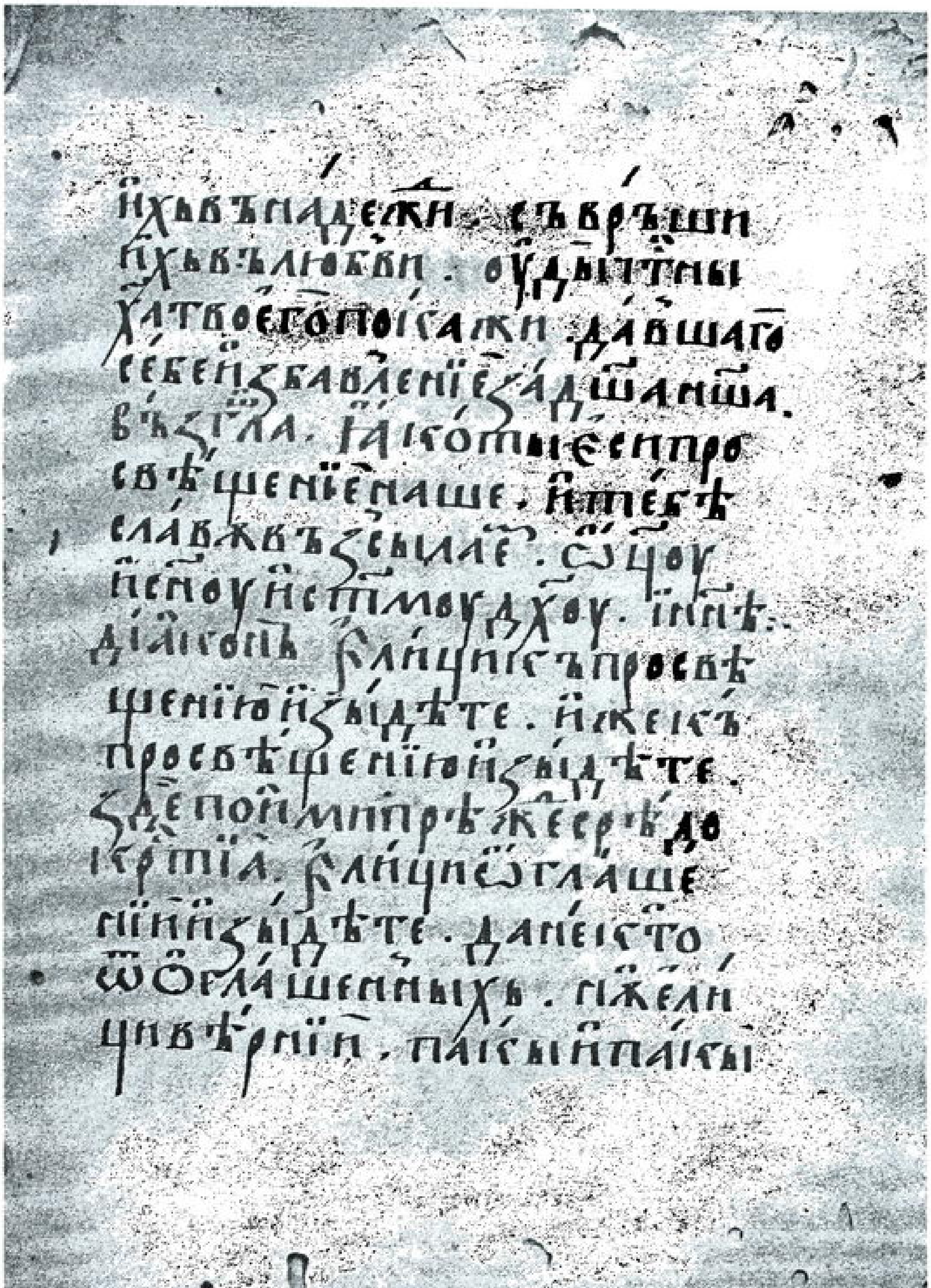
201. Слова Григорія Богослова з тлумаченнями Никити Іраклійського. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 306, № 213 (закінчення).

202. Слова посницькі Василія Великого. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 480. Півустав сер. XVI ст. (арк. 2).

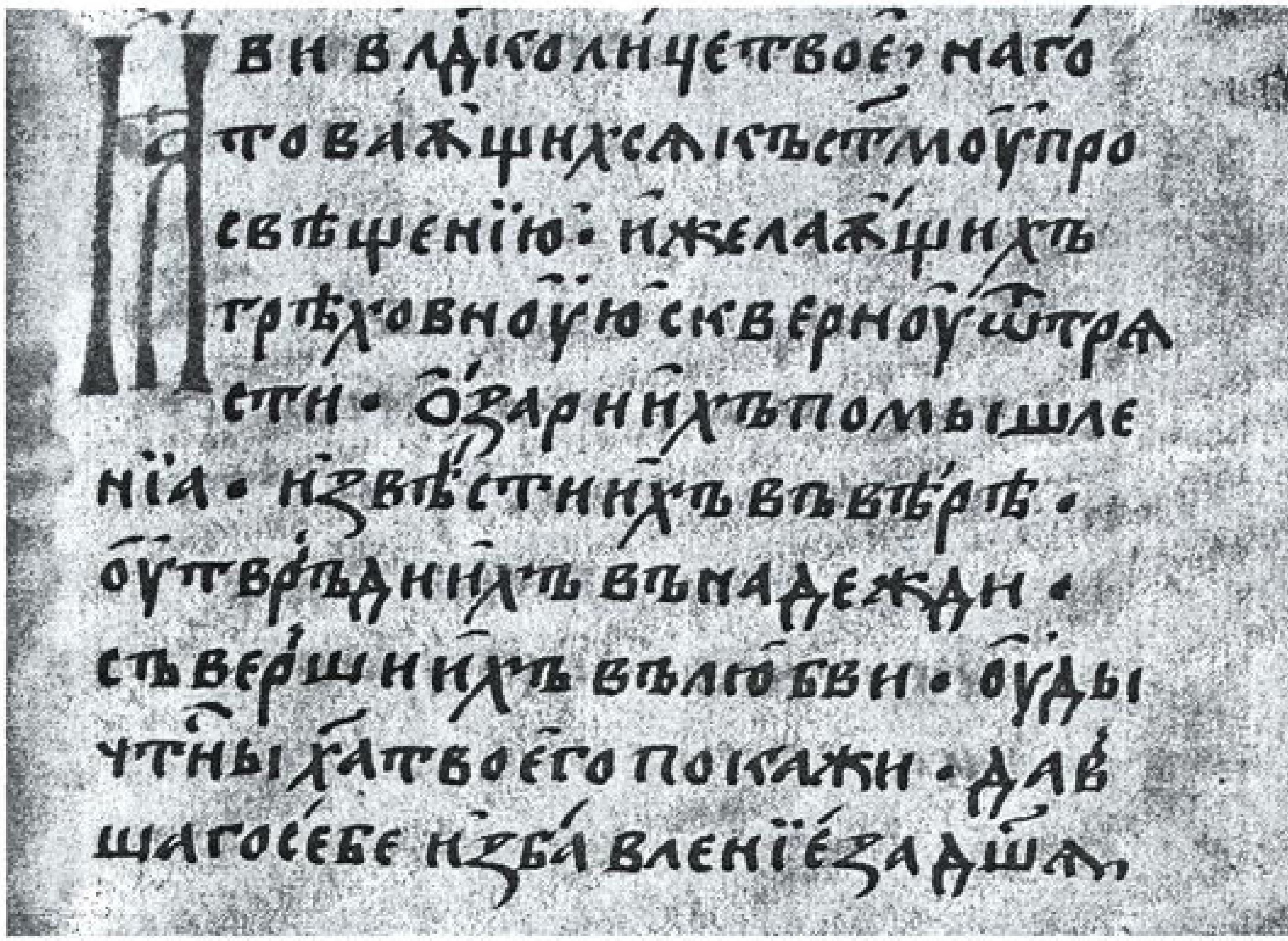

203. Служебник. Перша чверть XVI ст. Ф. 301, № 321 п. Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 1).

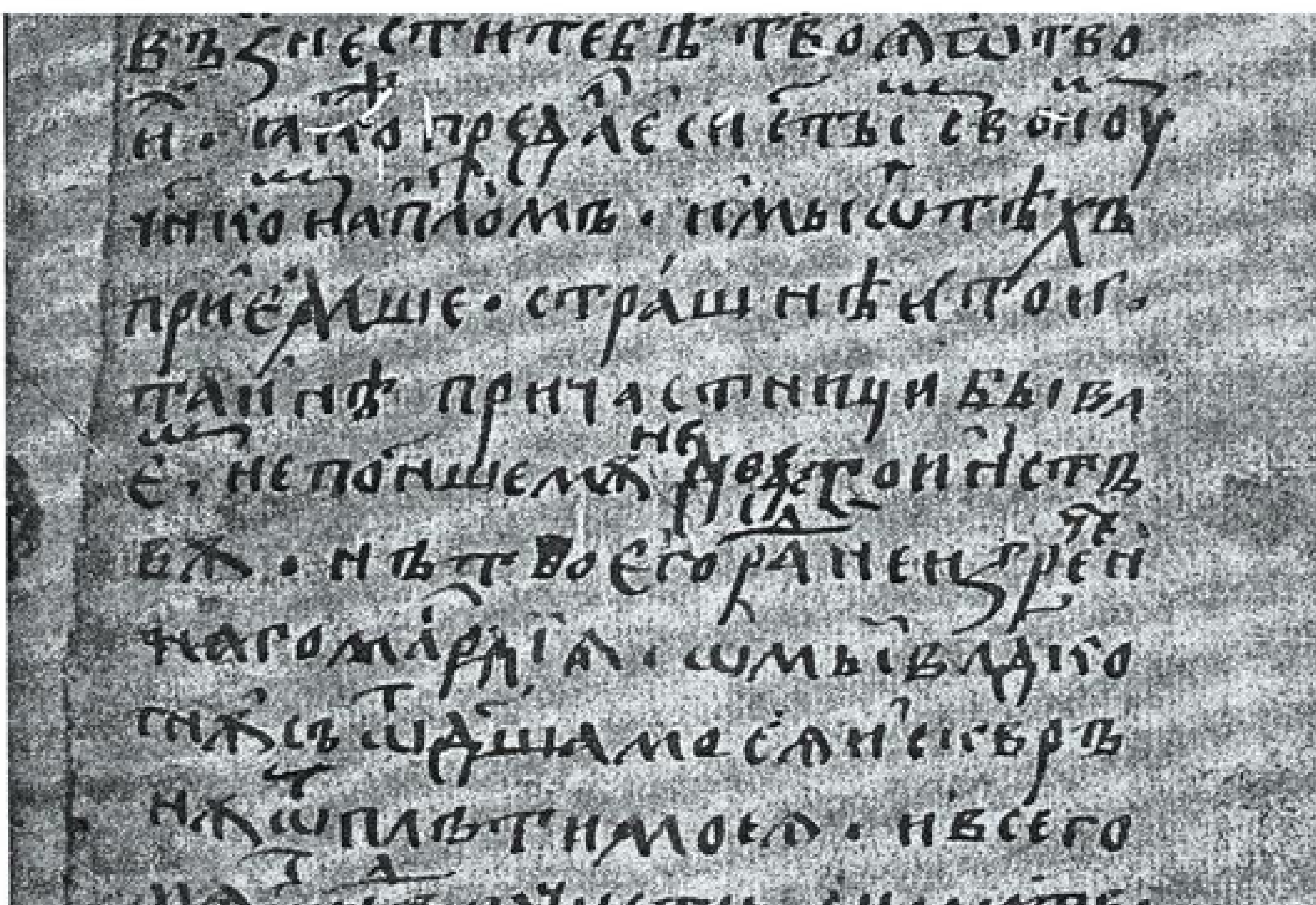

и҆ хаве на́деж̑ди. съврьши
и҆ хаве любви. оу҆диви тны
ха твоего писании. давшаго
себе и҆збавлениѥ за душа наша
в҃ възгла. ꙗко ты еси про
свѣщениѥ наше. и тебѣ
славж въсылаѥ. ѡ҃цоу
и сноу и стмоу доухоу. и нн҃ѣ.
дїакон. елици къ просвѣ
щенїю изидѣте. иже къ
просвѣщенїю изидѣте.
здѥ по... прѣжде сер... до
кортїа. елицѣ оглаше
ни изыдѣте. да не кто
ѿ оглашенных. иже ли
цы вѣрни. паки и паки

204. Служебник. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 66 л.
Півустав південнослов'янський сер. XVI ст. (арк. 56).

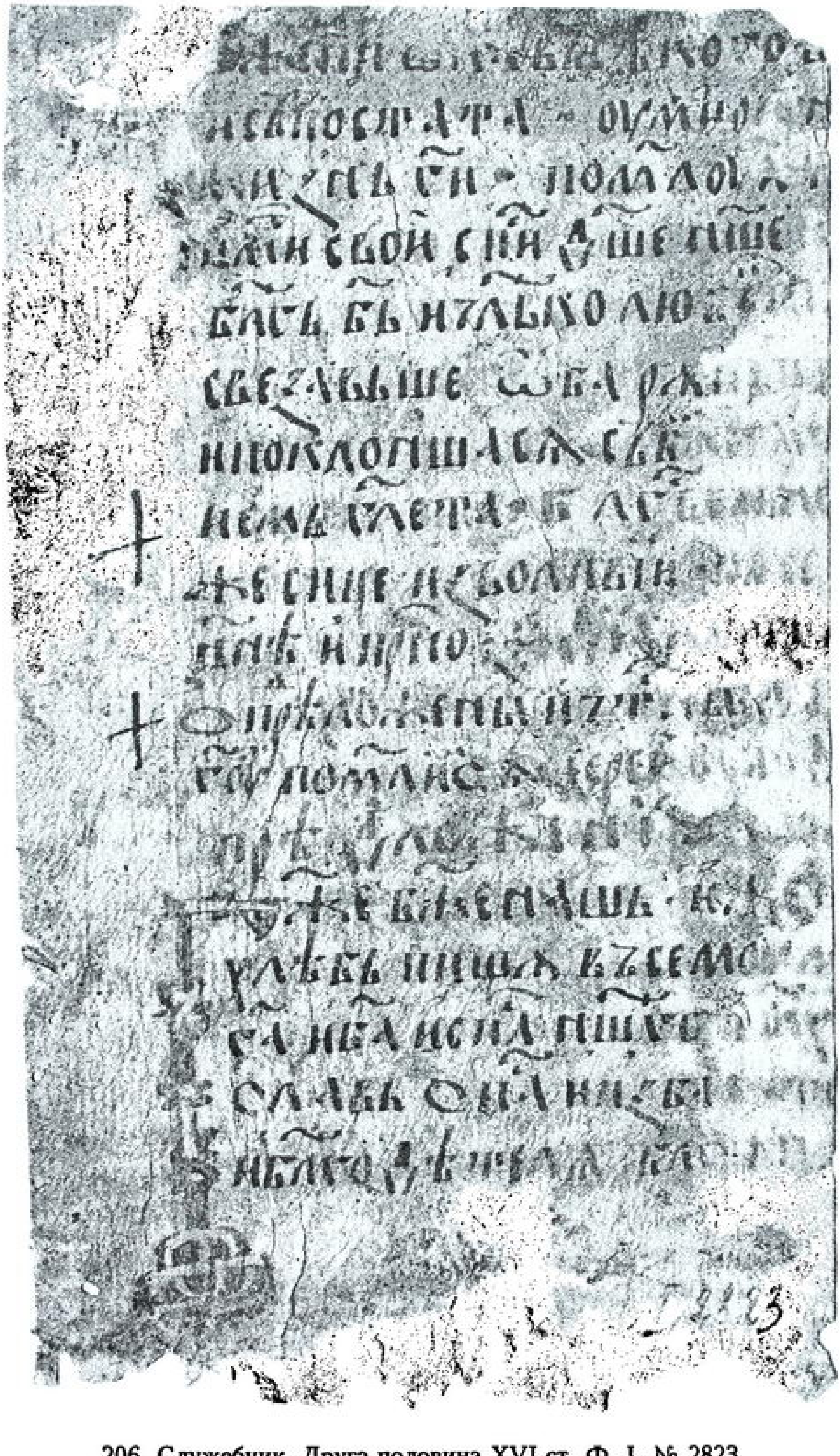

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 93).

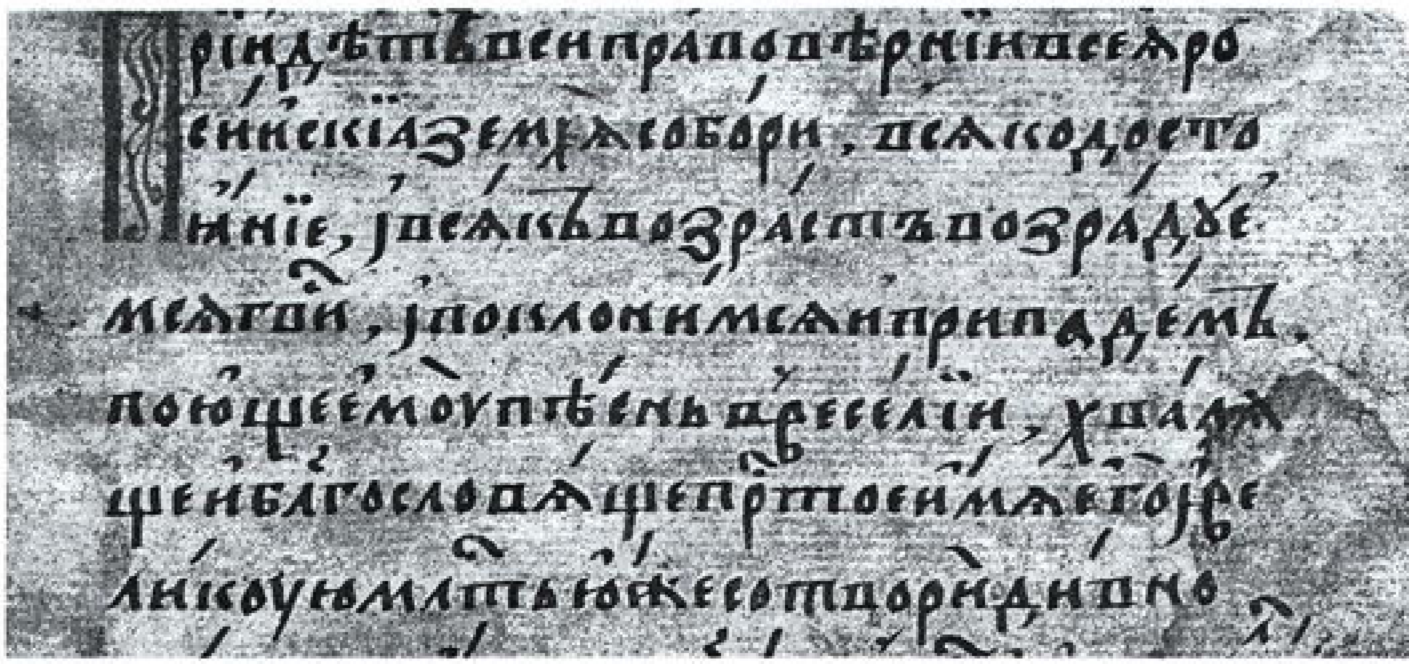

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 5).

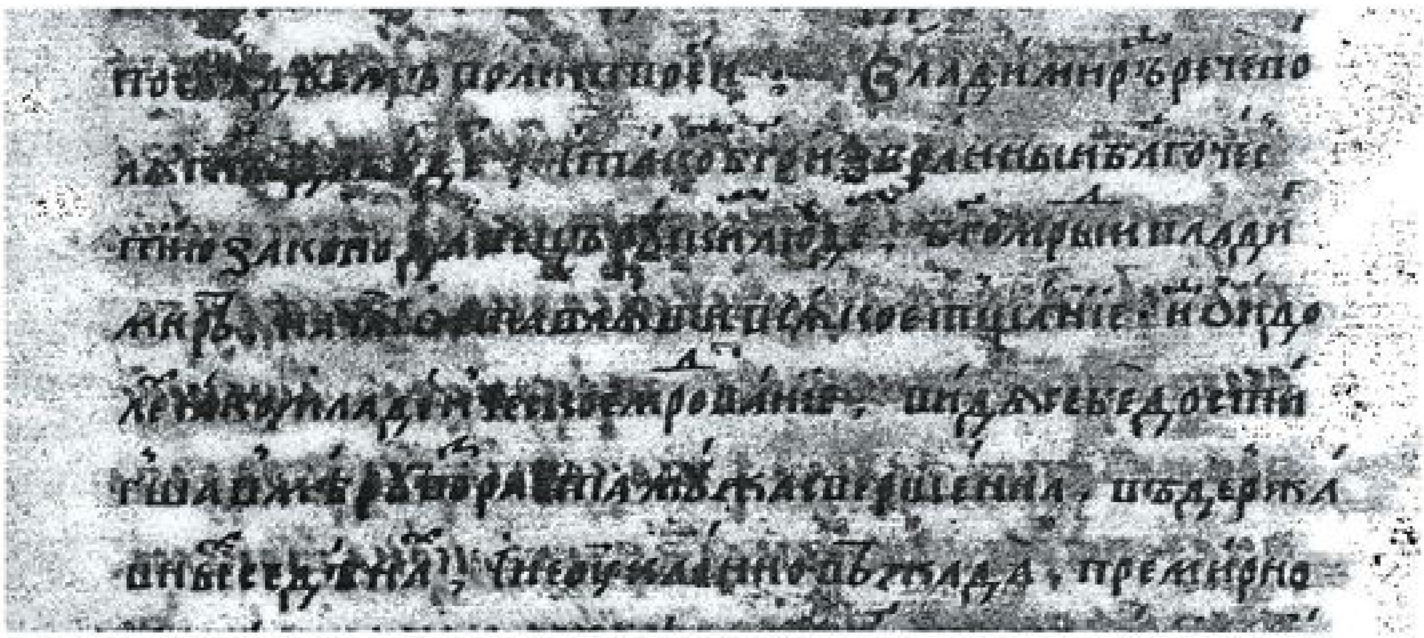
205. Служебник. 60-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 22.

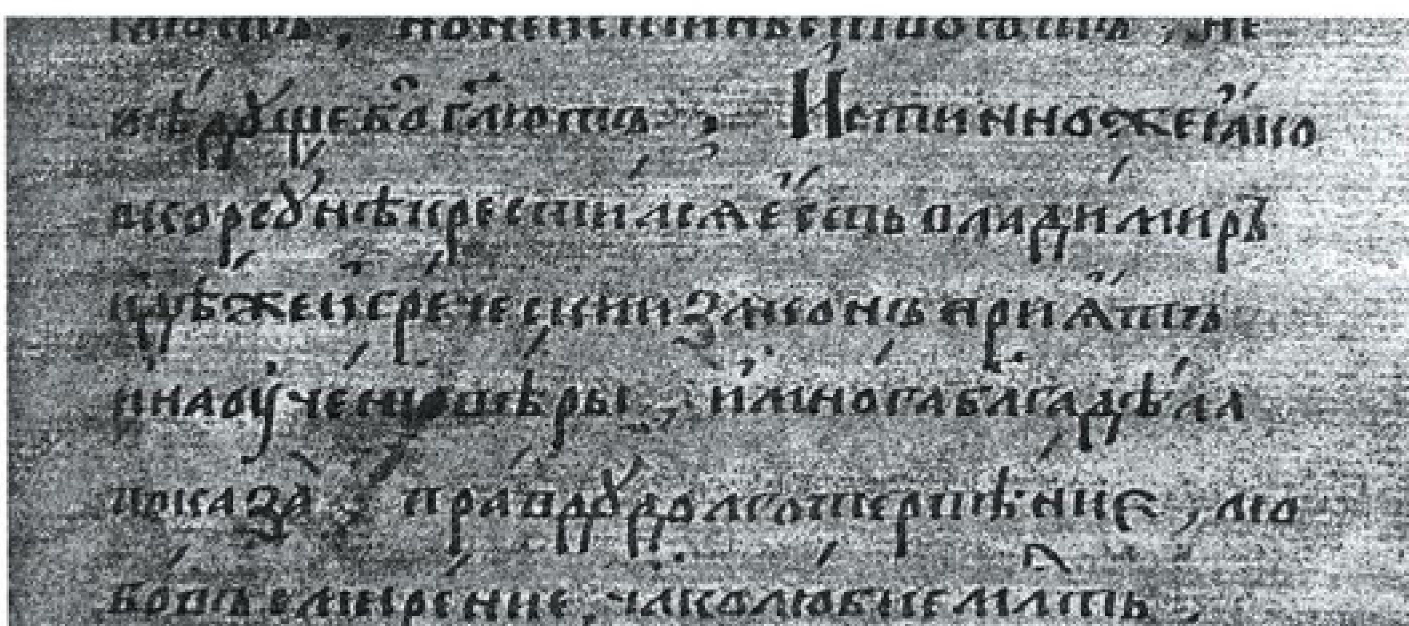
206. Служебник. Друга половина XVI ст. Ф. I, № 2823.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 2).

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 1 (арк. 5).

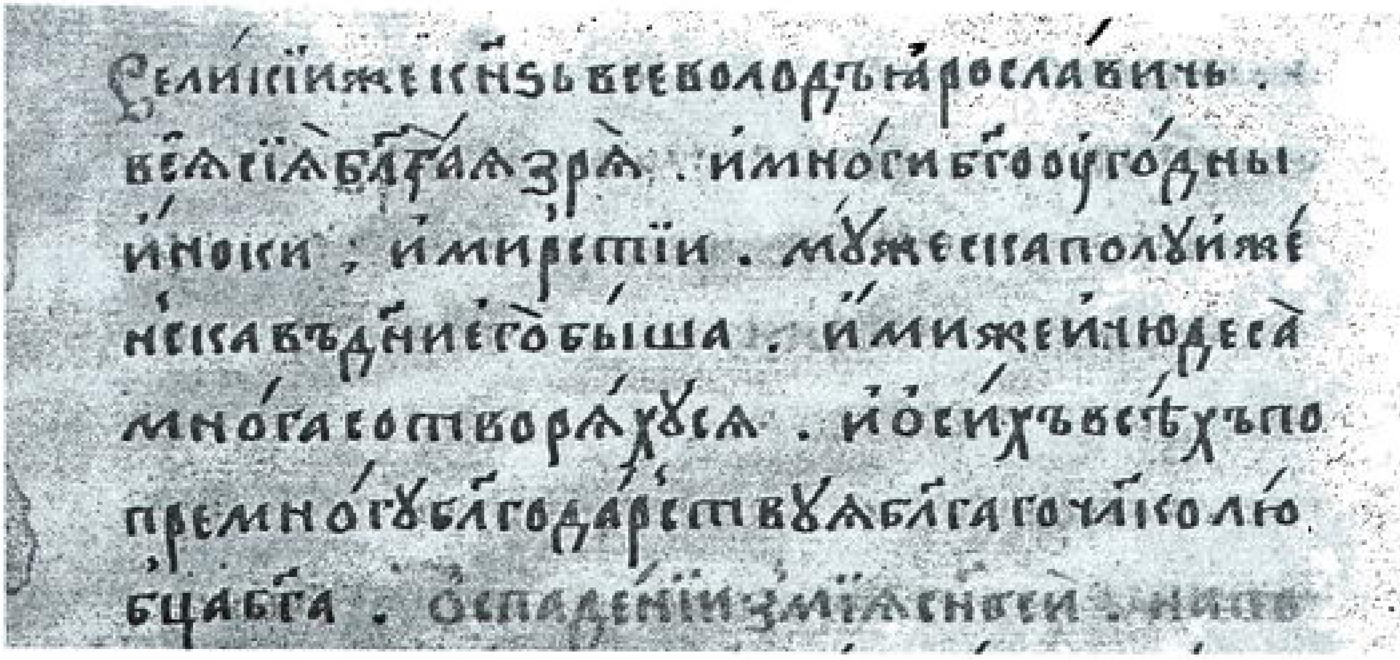

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 2 (арк. 108).

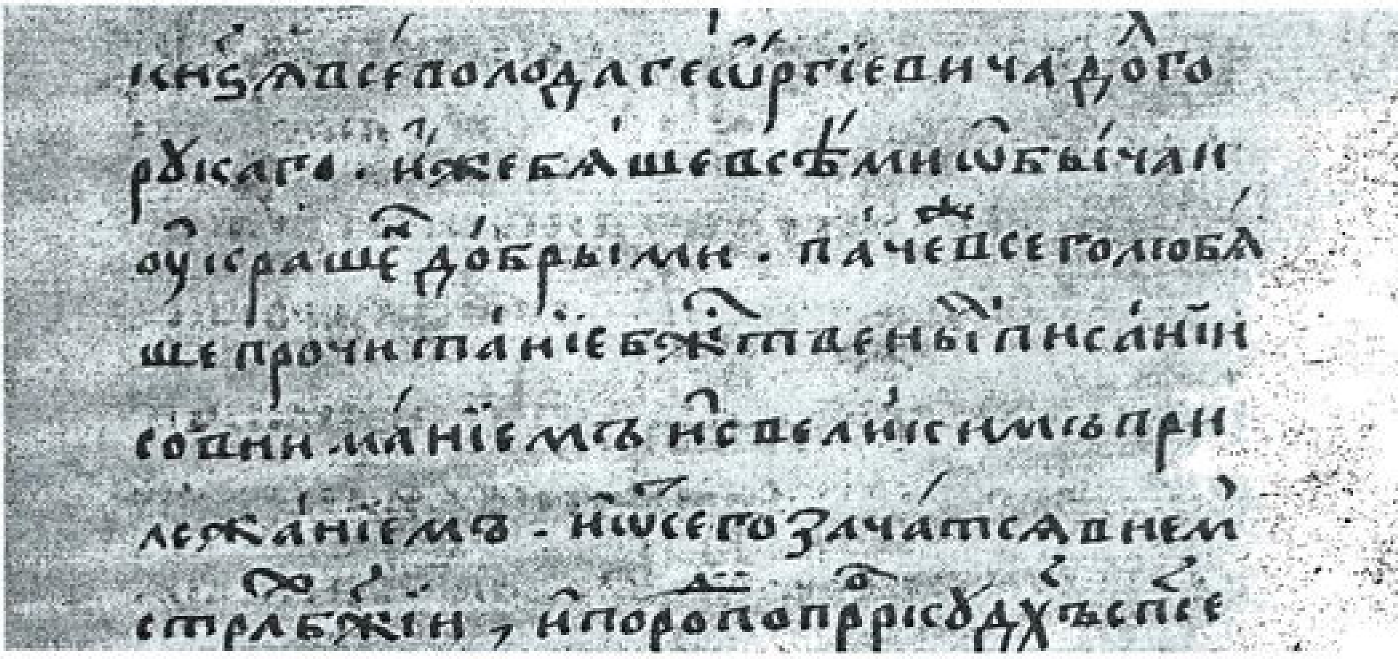

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 3 (арк.117).

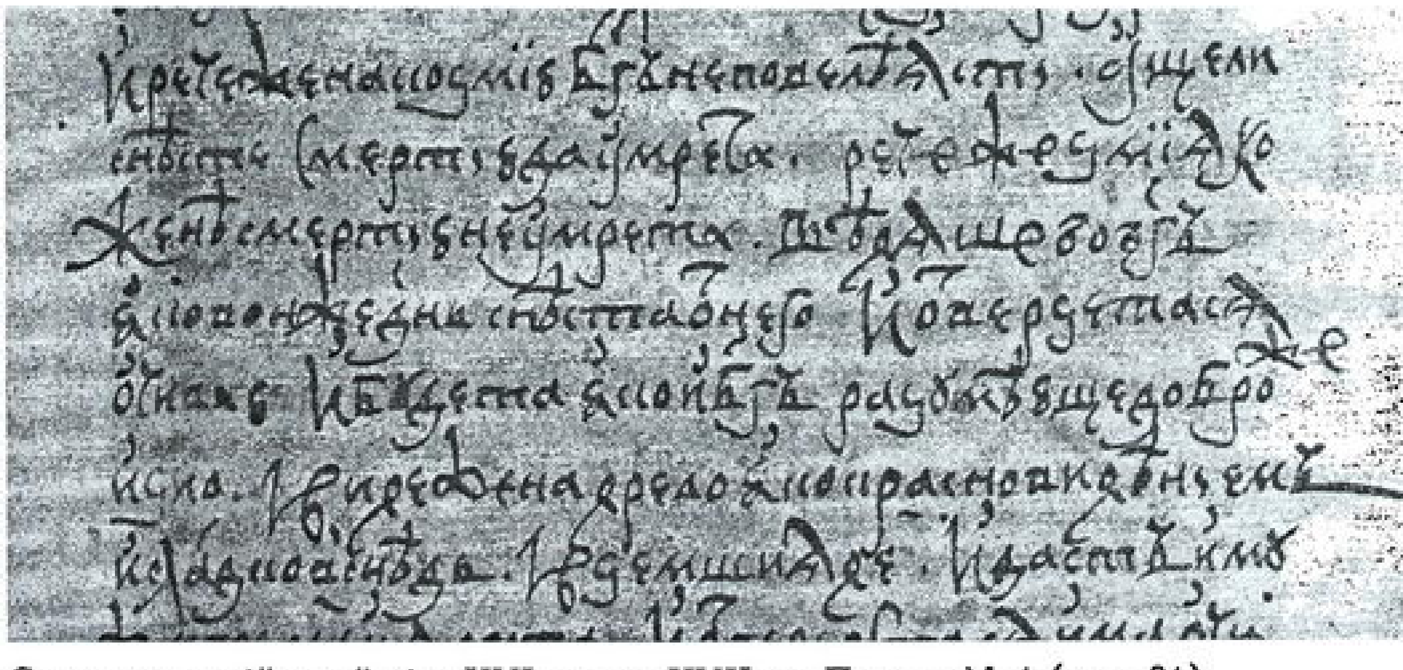
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (початок).

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 4 (арк. 221).

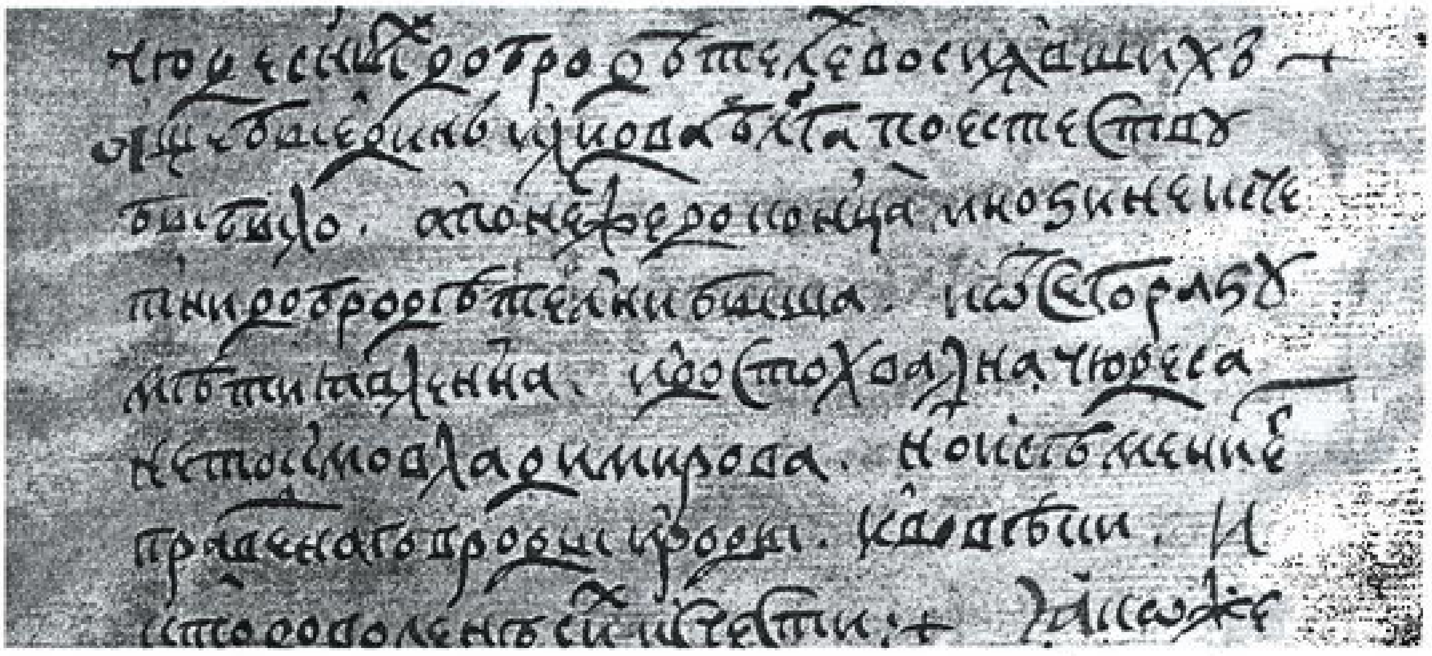

Півустав кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 5 (арк. 313).

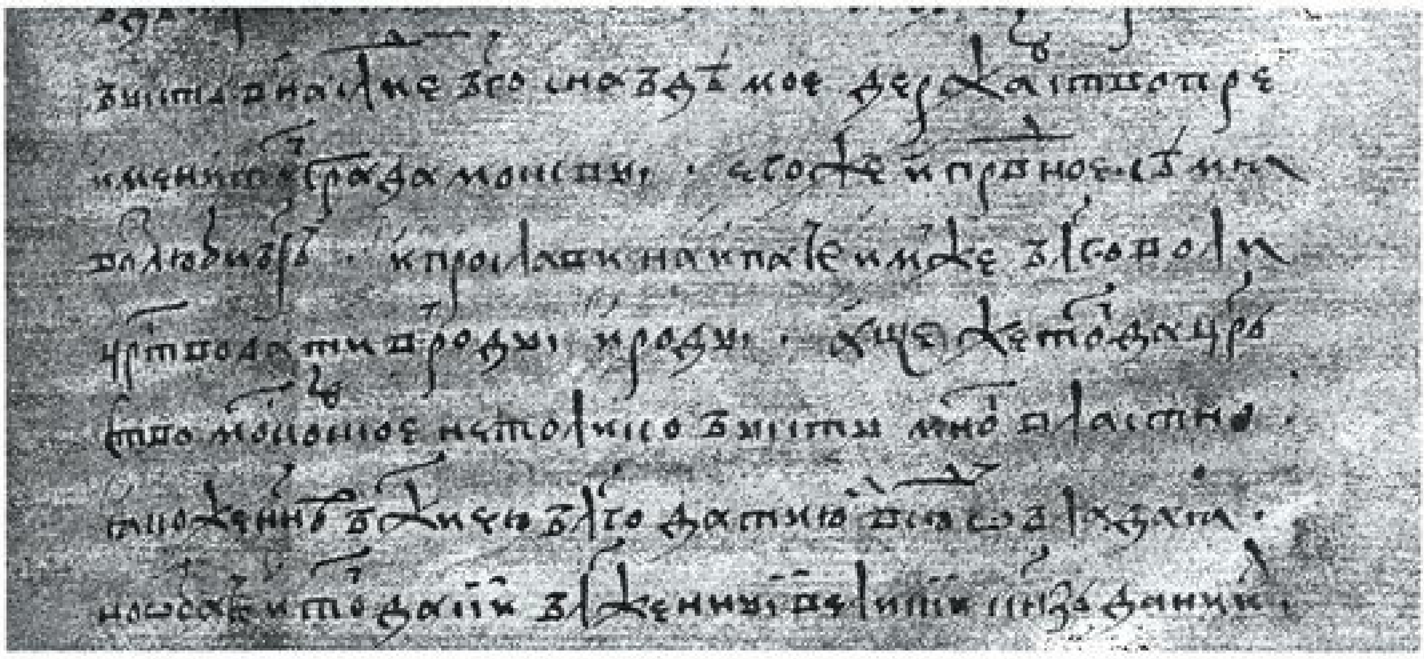

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 1 (арк. 91).

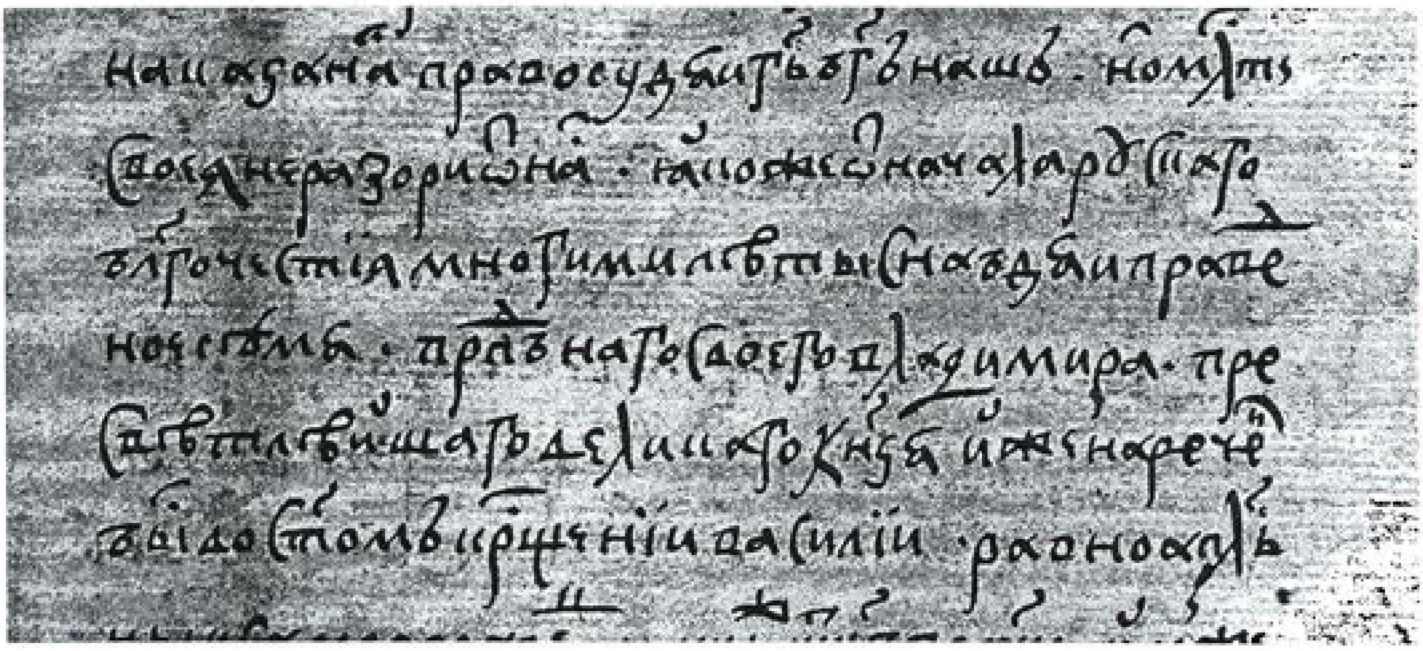
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (продовження).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 2 (арк. 168).

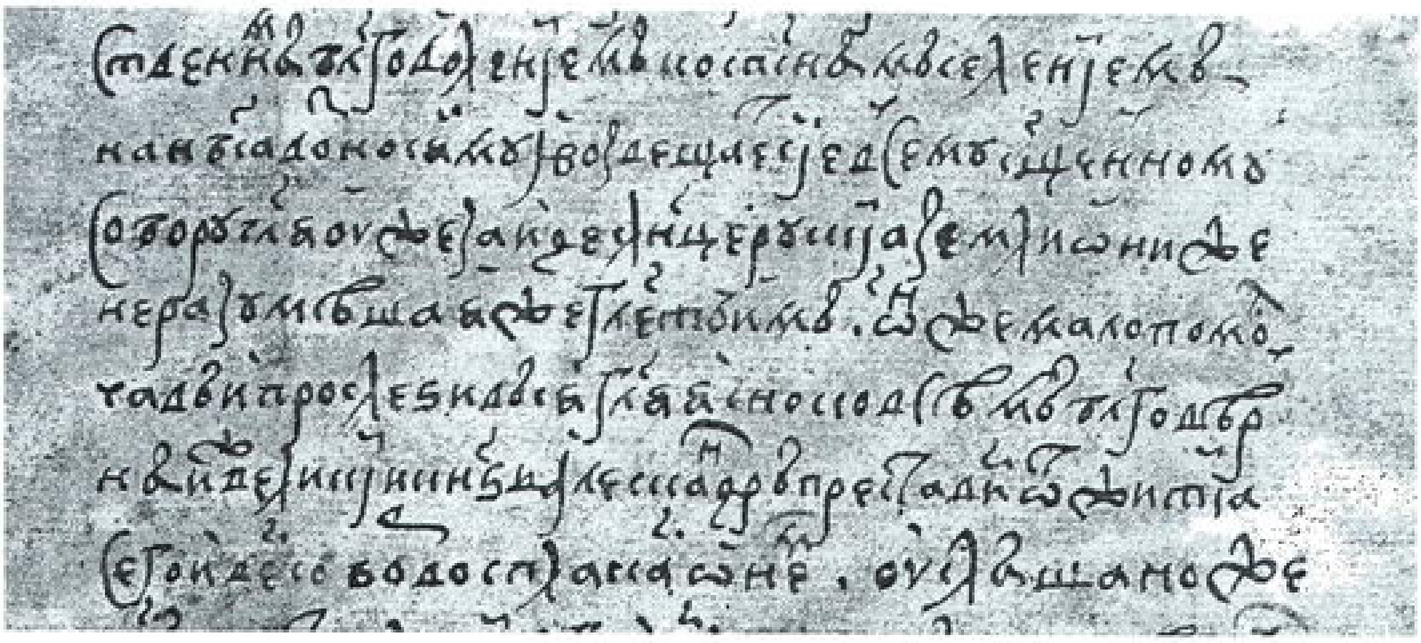

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 3 (арк. 359).

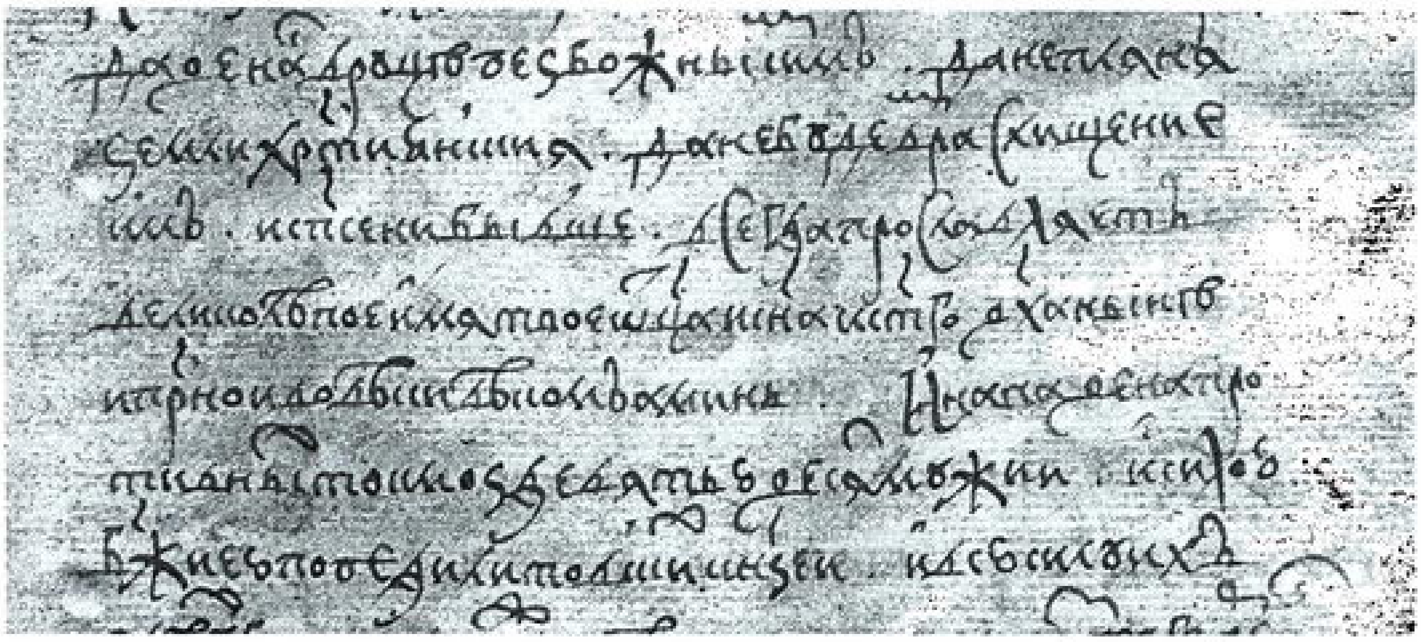

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 4 (арк. 317).

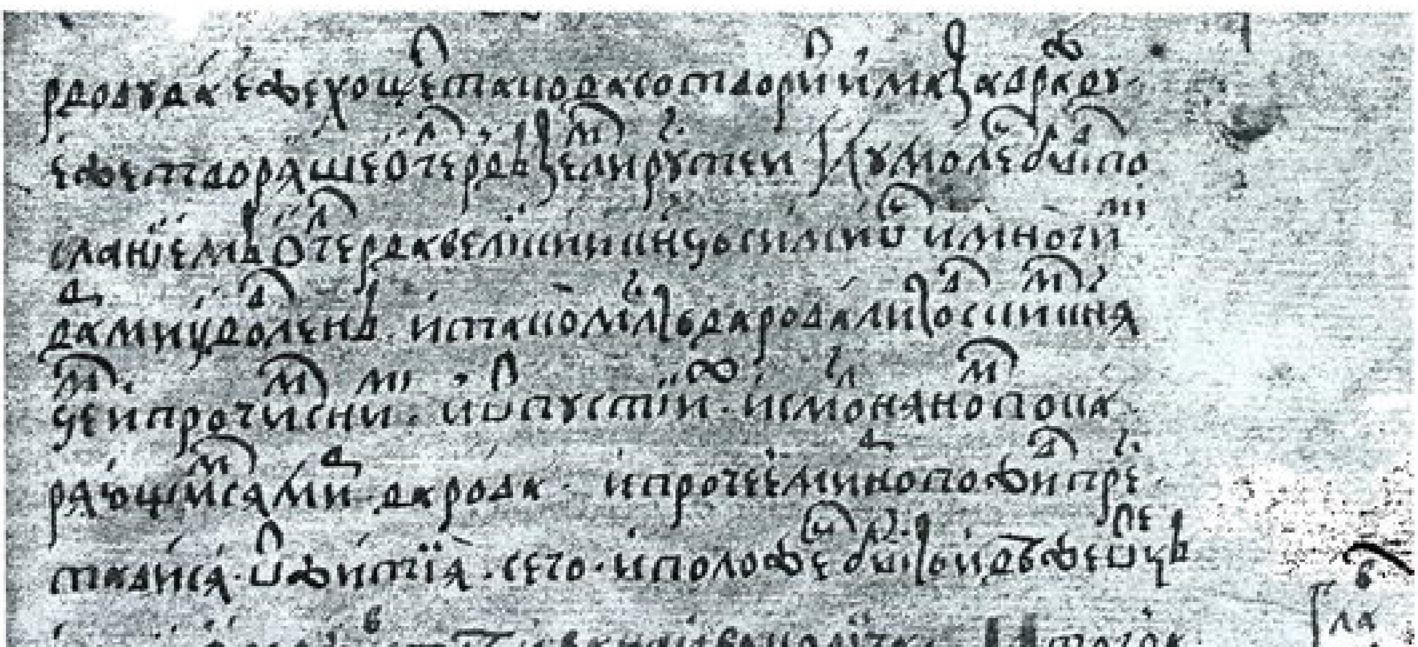
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (продовження).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 5 (арк. 355).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 6 (арк. 367).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 7 (арк. 410).

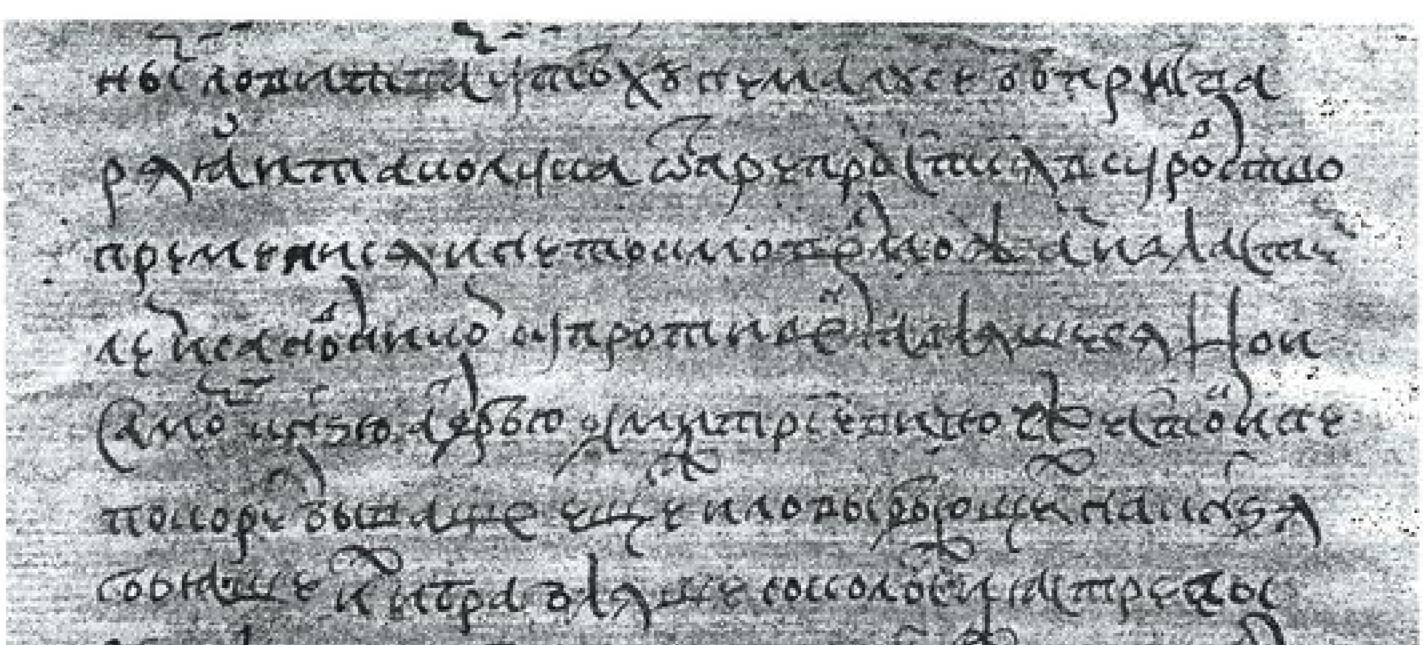
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (продовження).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 8 (арк. 479).

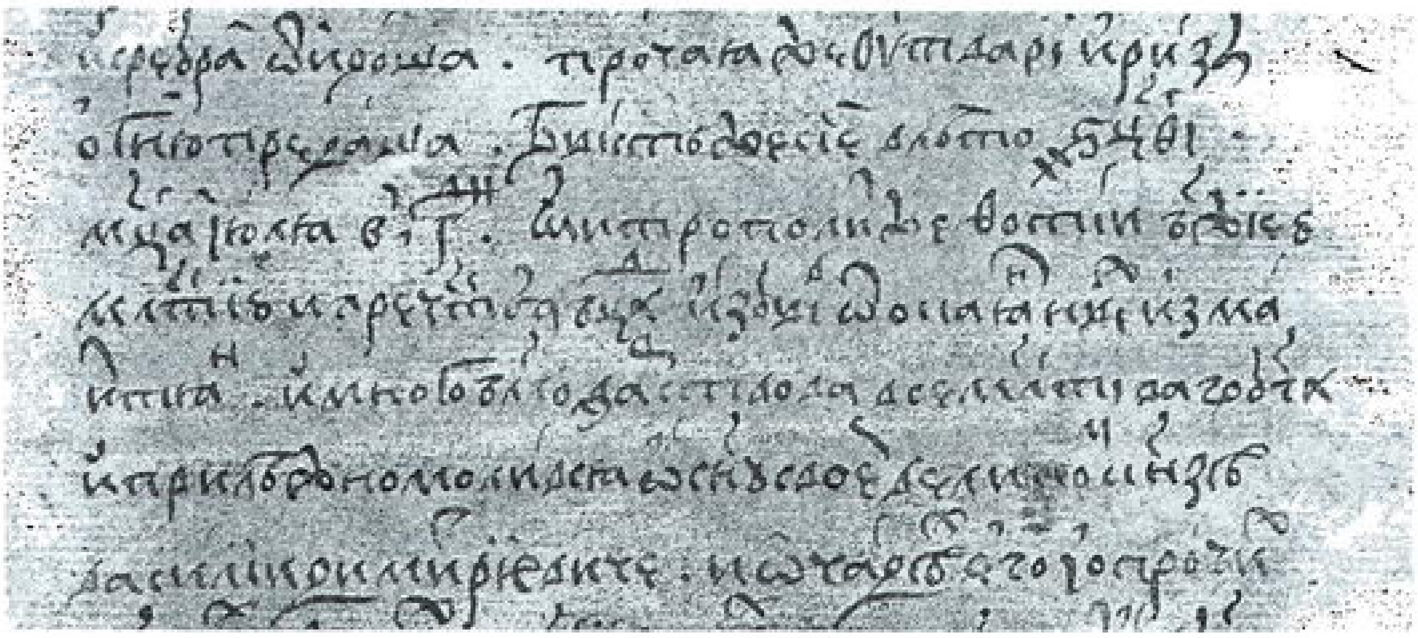

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 9 (арк. 506).

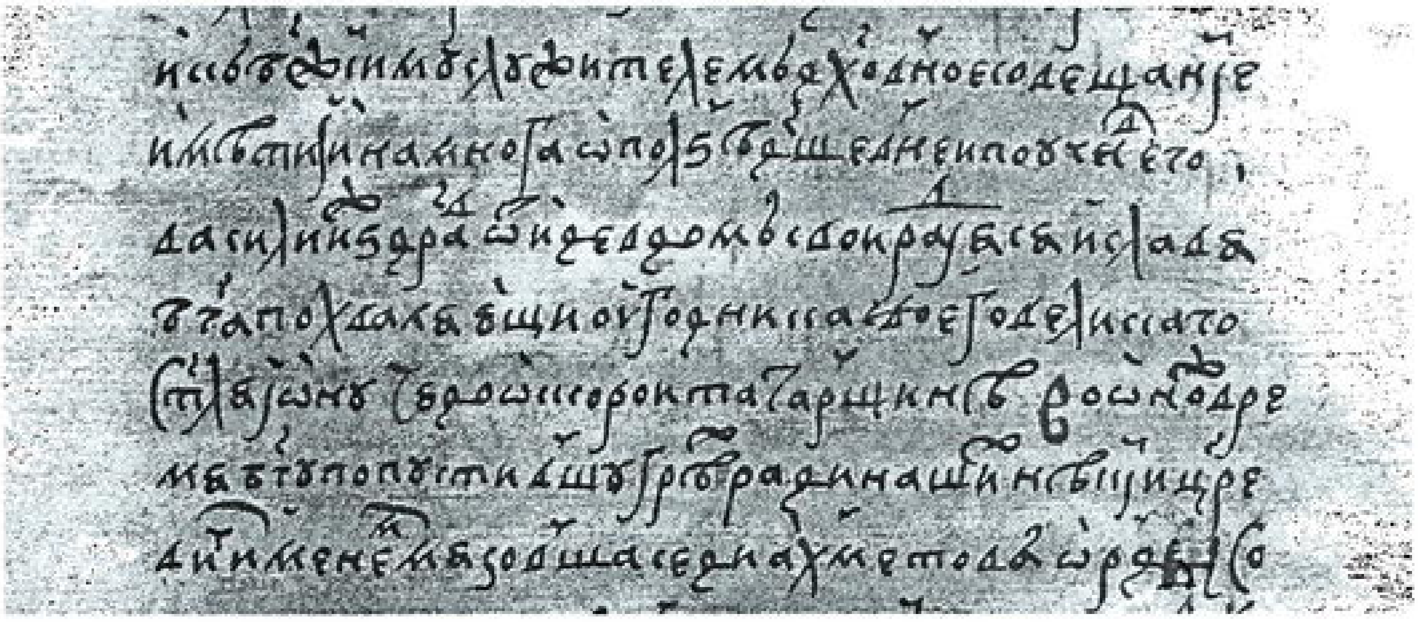

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 10 (арк. 524).

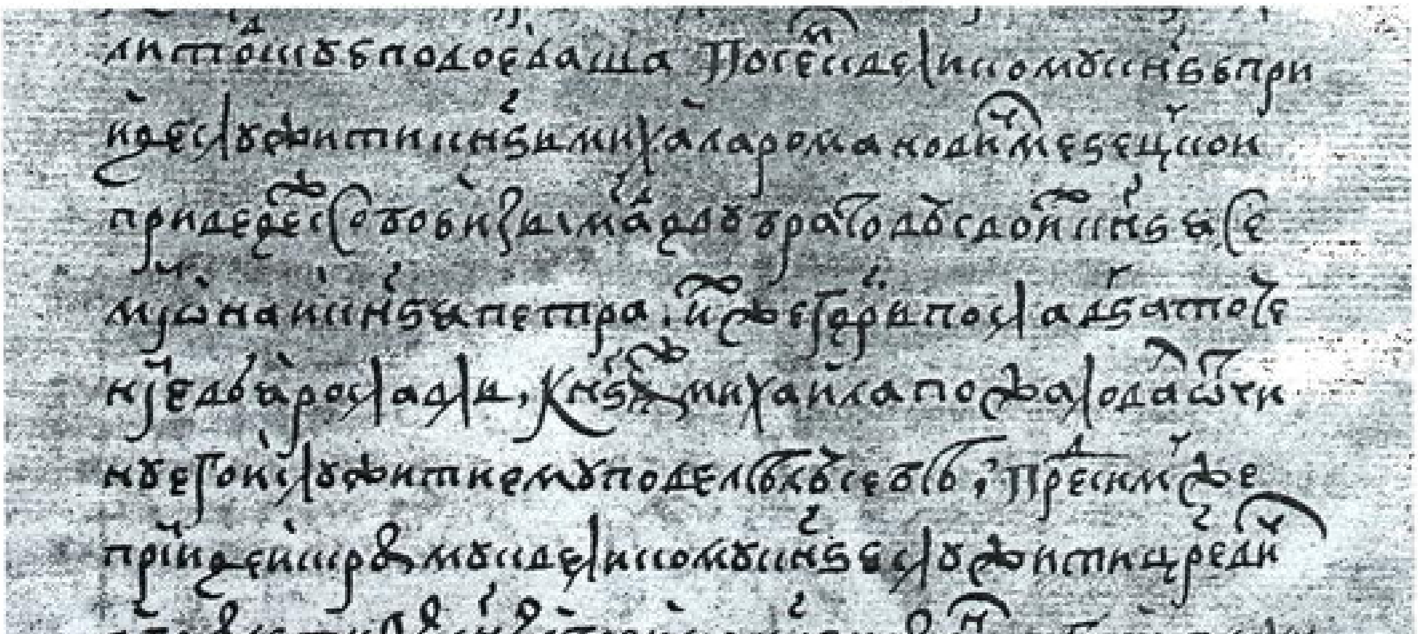
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (продовження).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 11 (арк. 559).

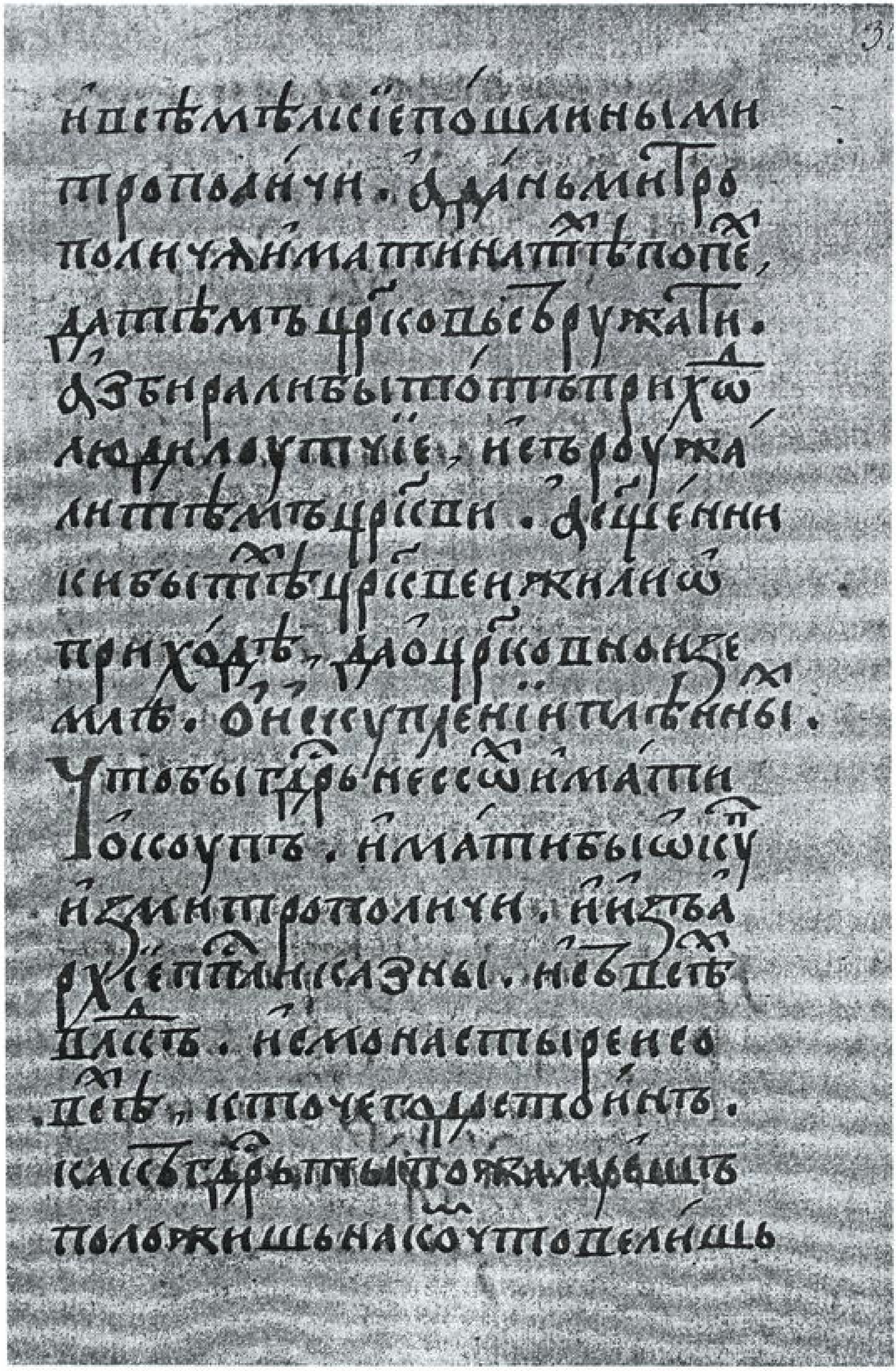

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 12 (арк. 606).

Скоропис російський кін. XVI – поч. XVII ст. Почерк № 13 (арк. 644).

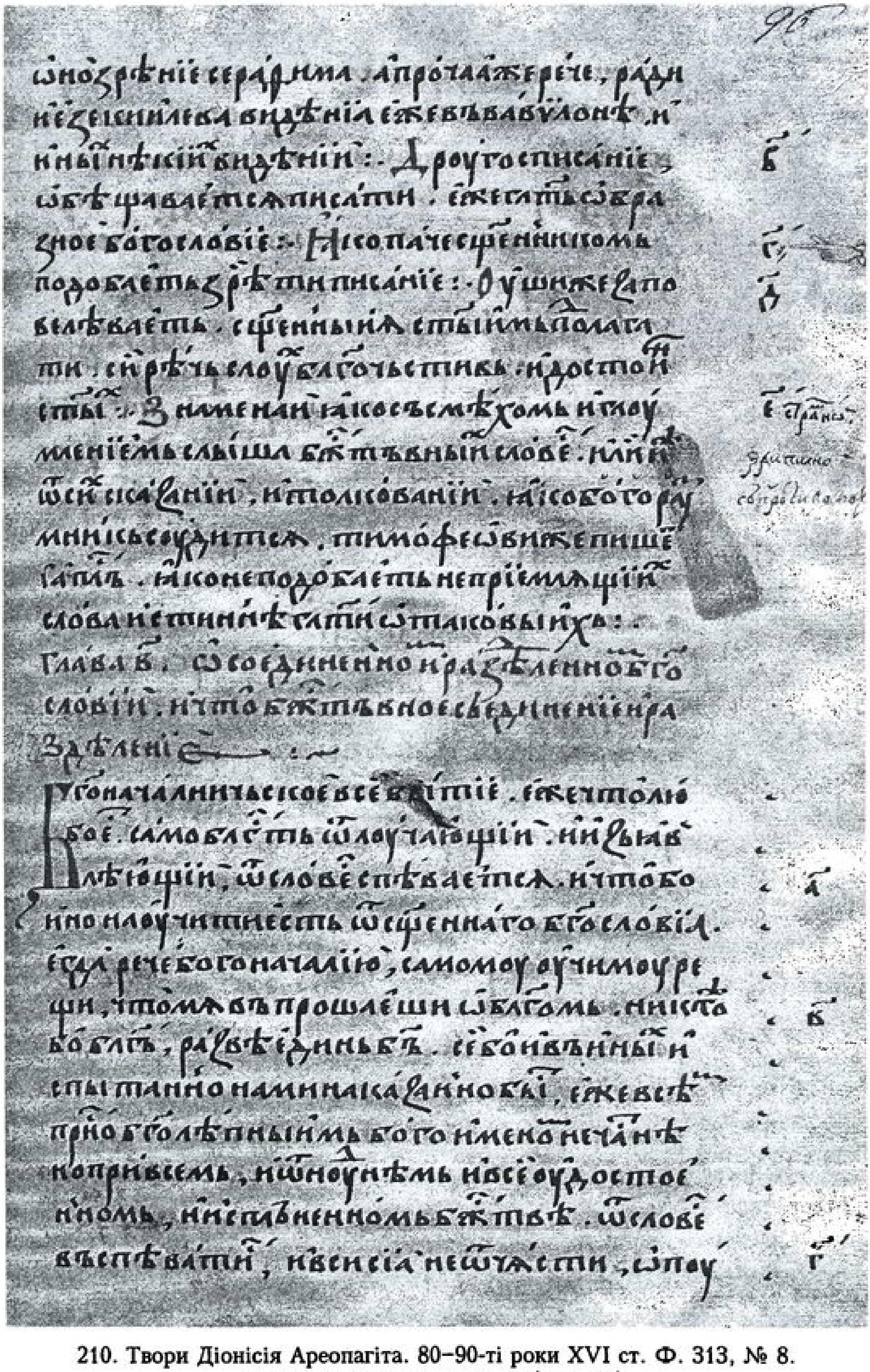
207. Степенна книга. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 310, № 50 (закінчення).

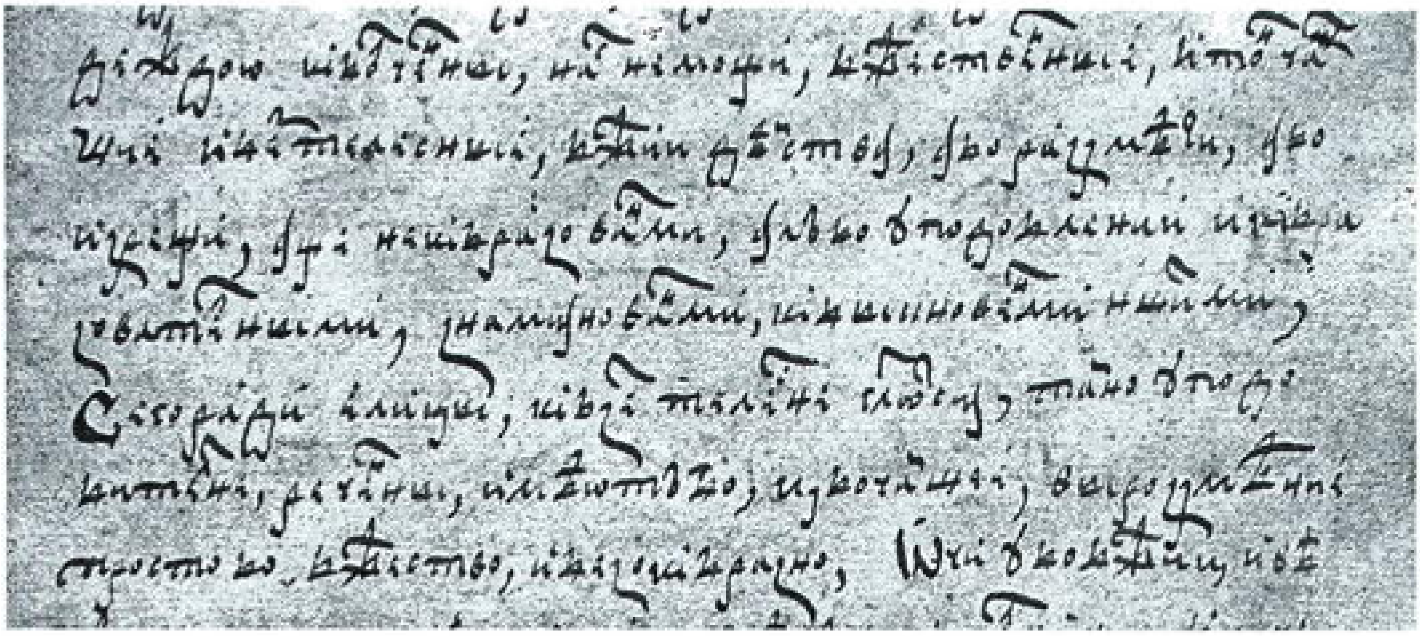
208. Стоглав. Третя чверть XVI ст. Ф. 302, № 13.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 336).

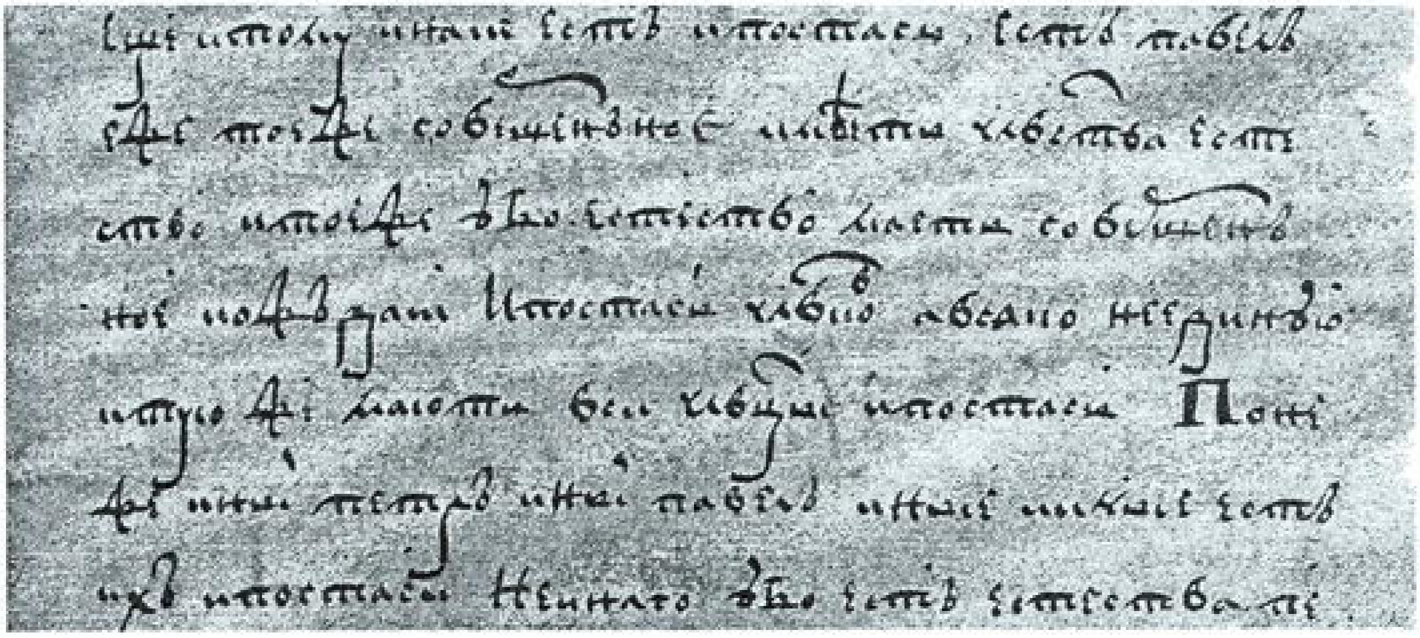
209. Твори Діонісія Ареопагіта. 60–90-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 132 п. Півустав болгарський др. пол. XVI ст. (арк. 1).

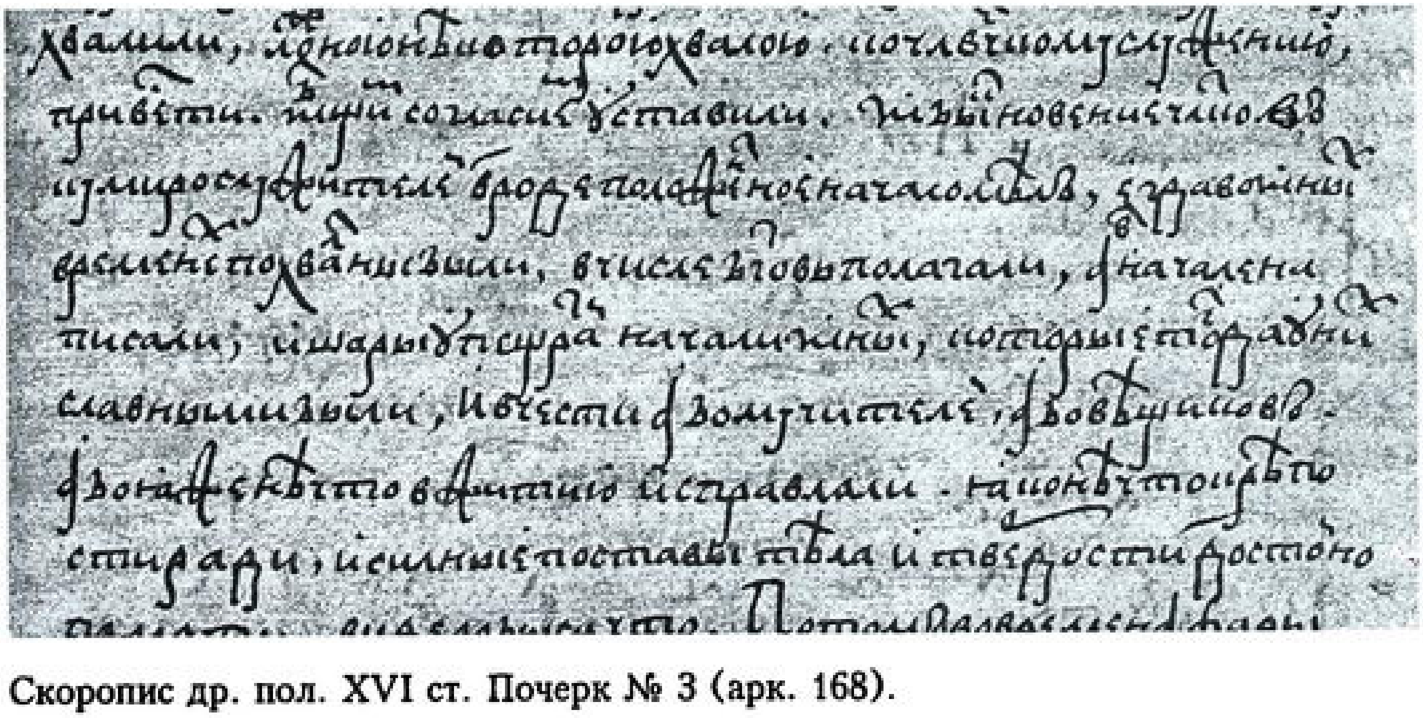
210. Твори Діонісія Ареопагіта. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 313, № 8. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 96).

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 15).

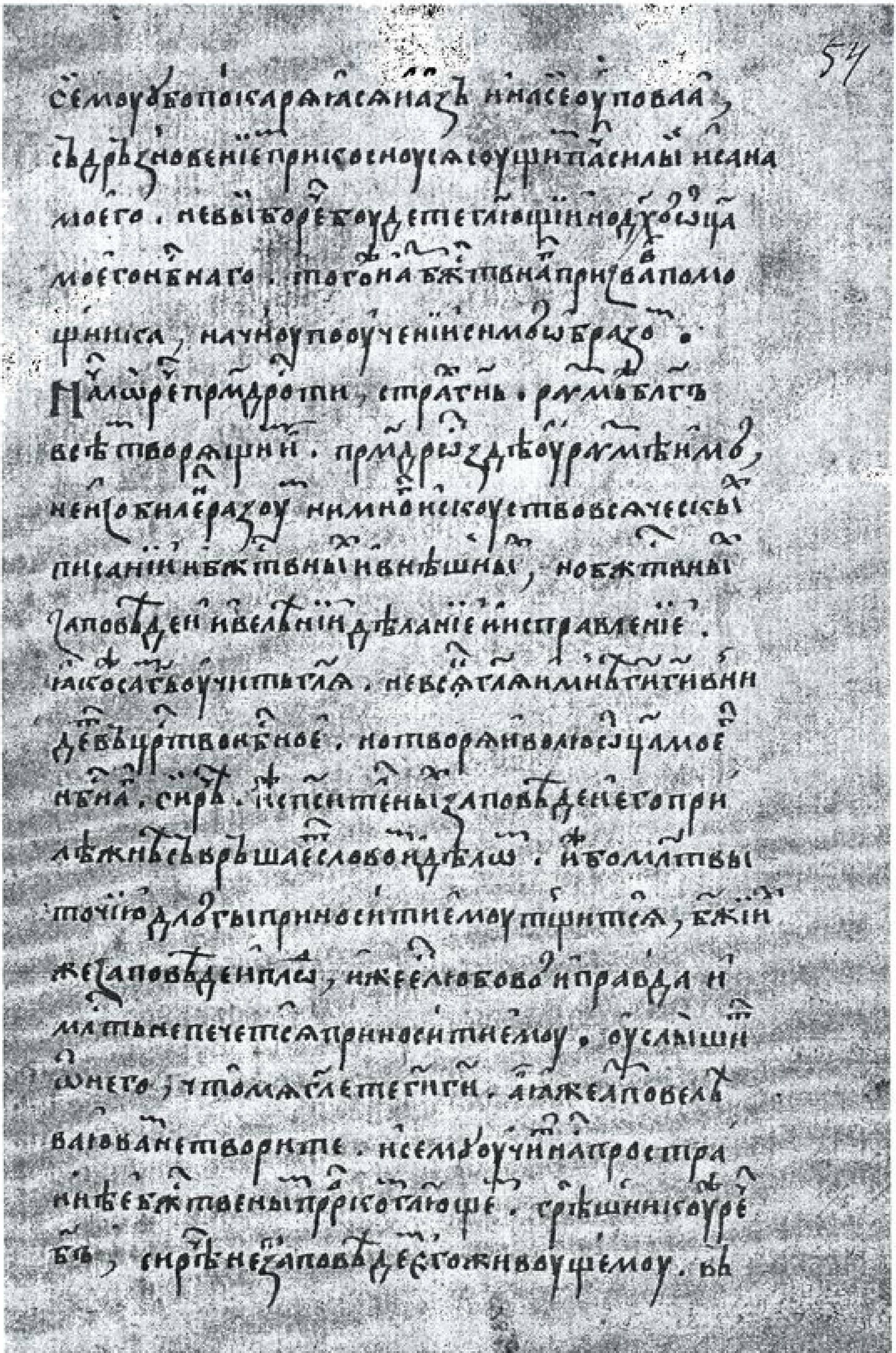

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 145).

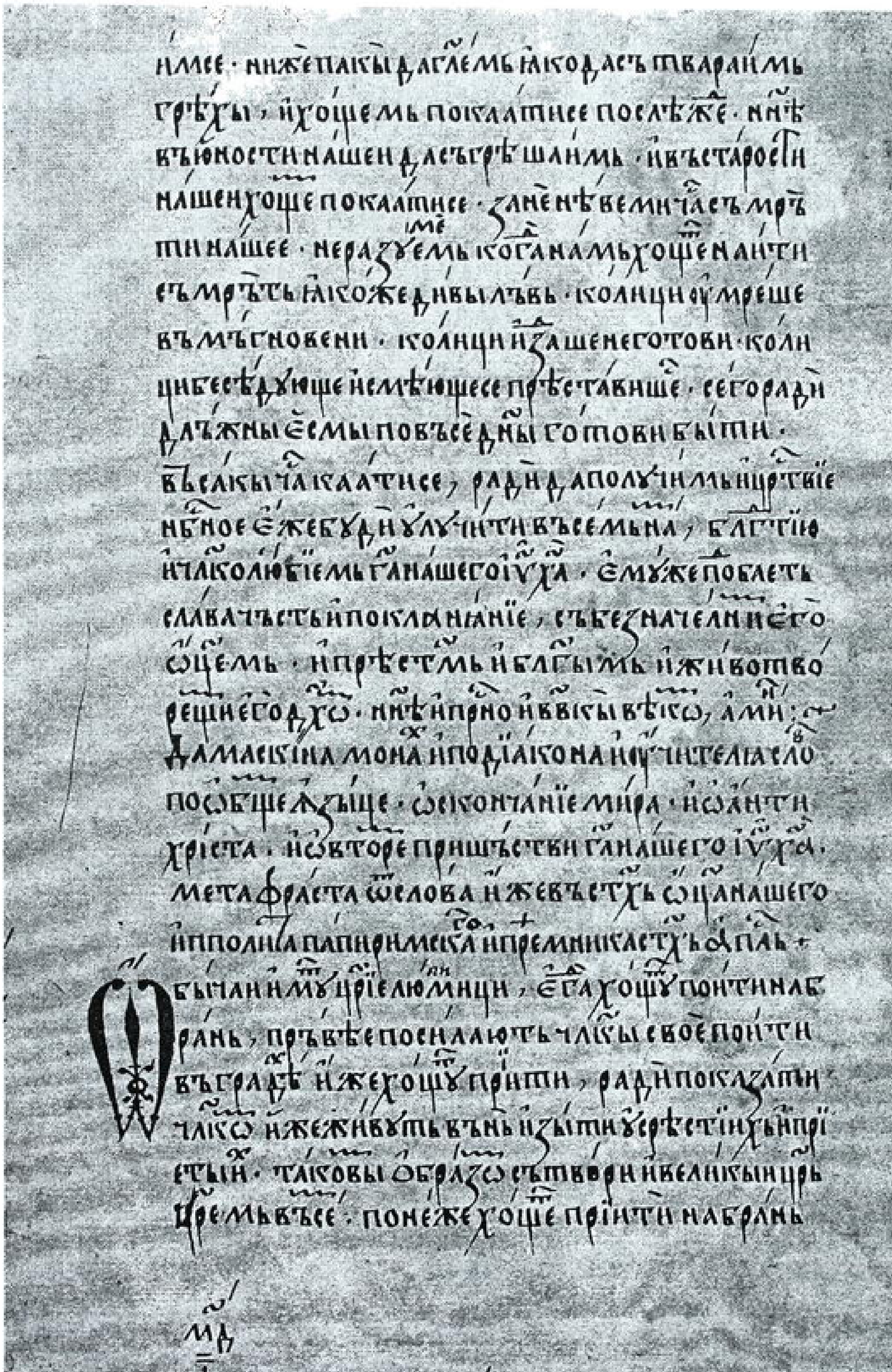

Скоропис др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 168).

211. Твори Іоанна Дамаскина. 70–80-ті роки XVI ст.
Ф. 312, № 157.

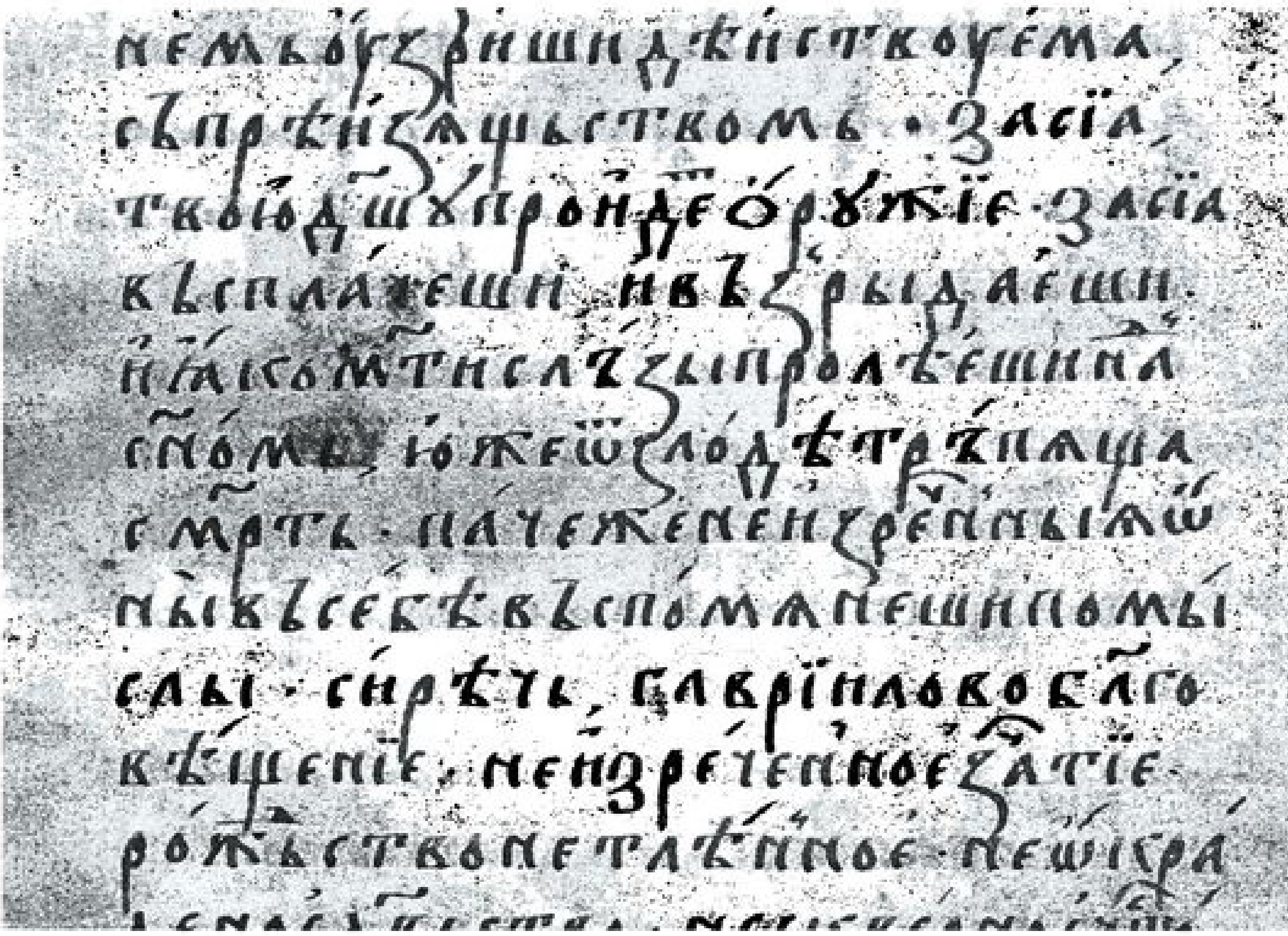

212. Твори Максима Грека. 70–90-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 285.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 54).

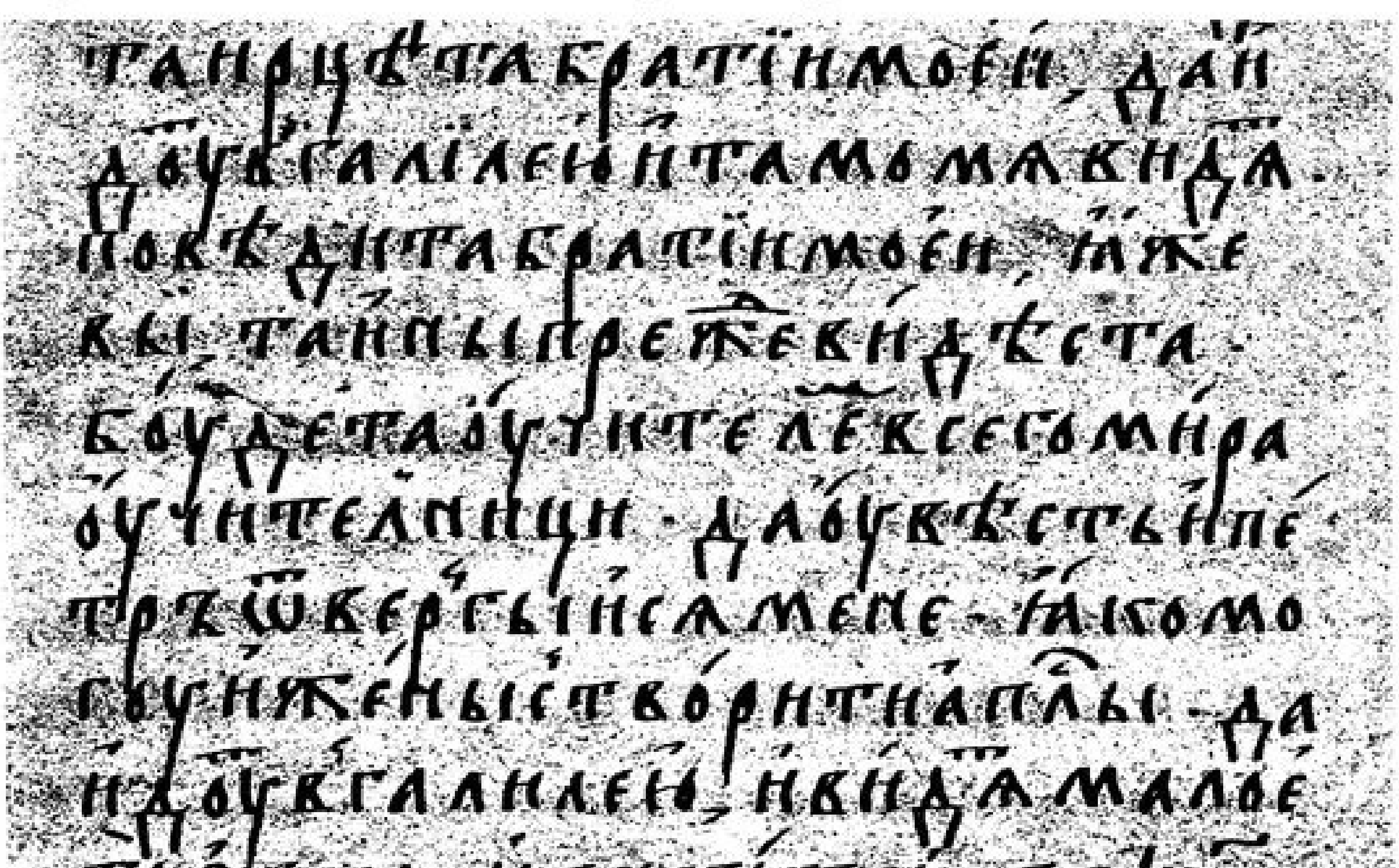

имсе · нижепакы дагаемь ꙗкодасъ твараимь
грѣхы, и хощемь покаатисе послѣже · нинѣ
въюности нашей дасъгрѣшаимь · и въстарости
нашей хощепокаатисе · занеиѣ вемиꙗ съмръ
ти нашее · неразумемь когданамь хощет наити
съмръть ꙗкоже дивылъвь · колици оумреше
въмъгновени · колици изашенеготови · коли
цибеседующе немѣющесе прѣставише · сегоради
длъжни есмы повьседни готови быти ·
въсакы часкаатисе, ради даполучимь цртвие
нбное ежебуди улучити въсемьна, блгтию
и члколюбиемь гаго нашего іу ха · емужепобаеть
слава чъсть и покланание, събезначелни его
ѡцемь · и прѣстмь и блгымь и животво
рещим его духѡ · нинѣ и присно и въвѣкы вѣкѡ, амин:
Дамаскина мниха и подиакона и оучителꙗ слово
посьбще азыще · ѡ скончании мира · и ѡ анти
христа · и ѡ второ пришъствии гаго нашего іу ха.
Метафраста ѡ слова иже въ стѣхъ ѡца нашего
ипполиꙗ папи римска и прѣмника стѣхъ апль
Обычаи имь црие люмнцы, егда хощу поити на б
рань, прѣвѣе посилають члкы свое поити
въграды иже хощу прити, ради показати
члкѡ иже живуть въни изыти и усрѣтени прі
етии · таковы образъ сътвори и великыи црь
времьвъсе · понеже хоще приити на брань

мв

213. Тезаурус Дамаскина Студита. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 290 п. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 44).

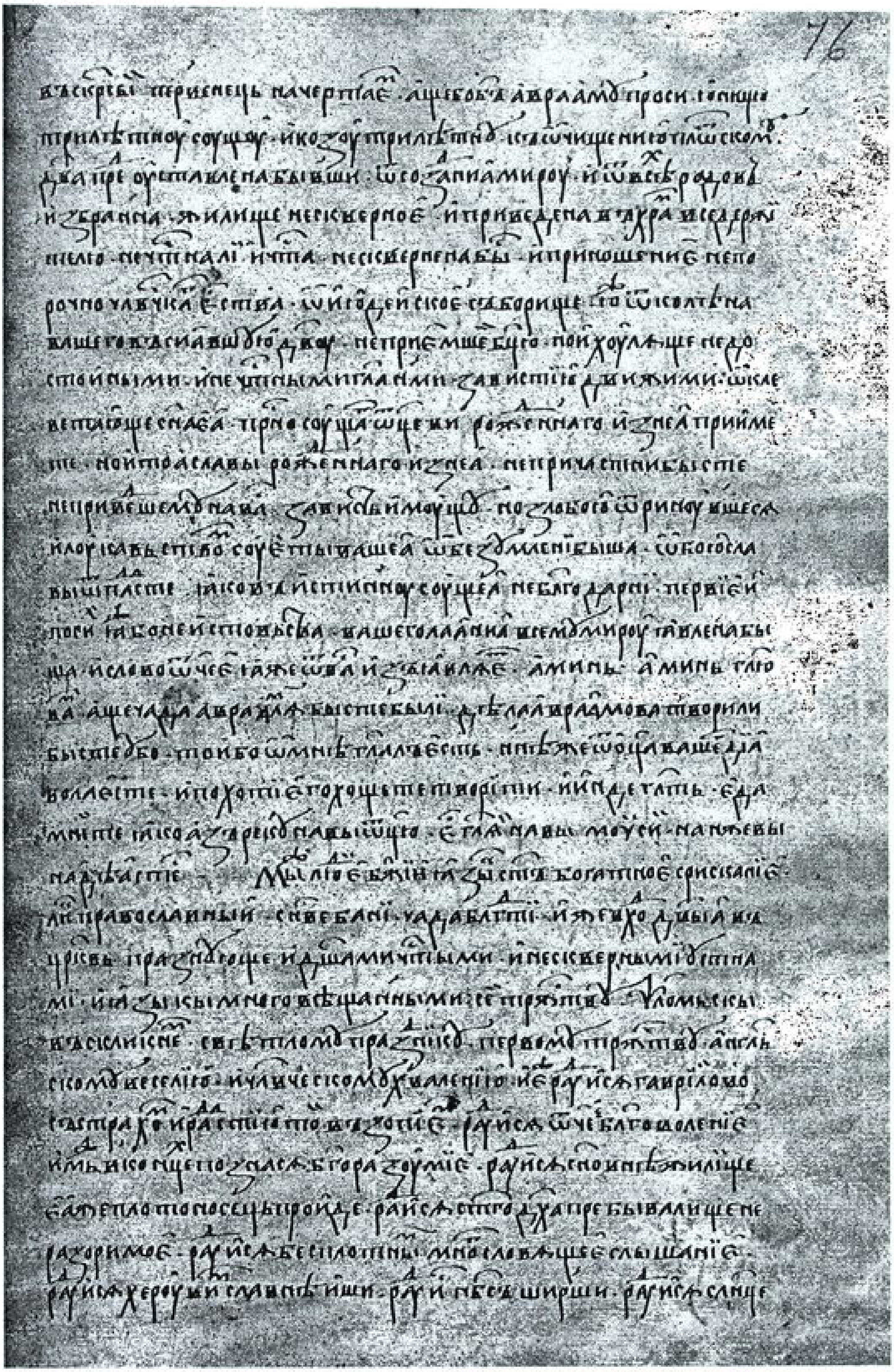

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 225).

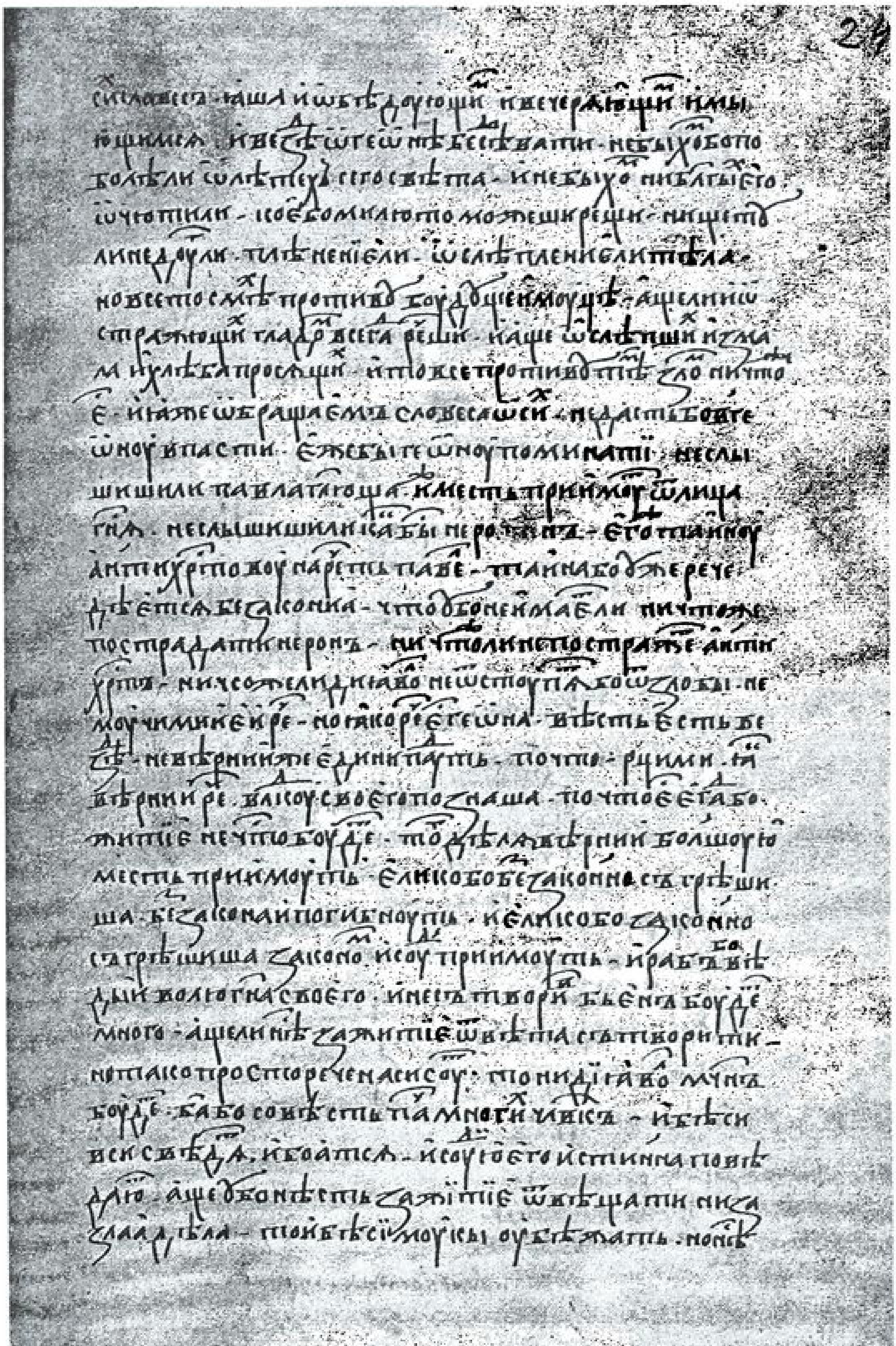

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 314).

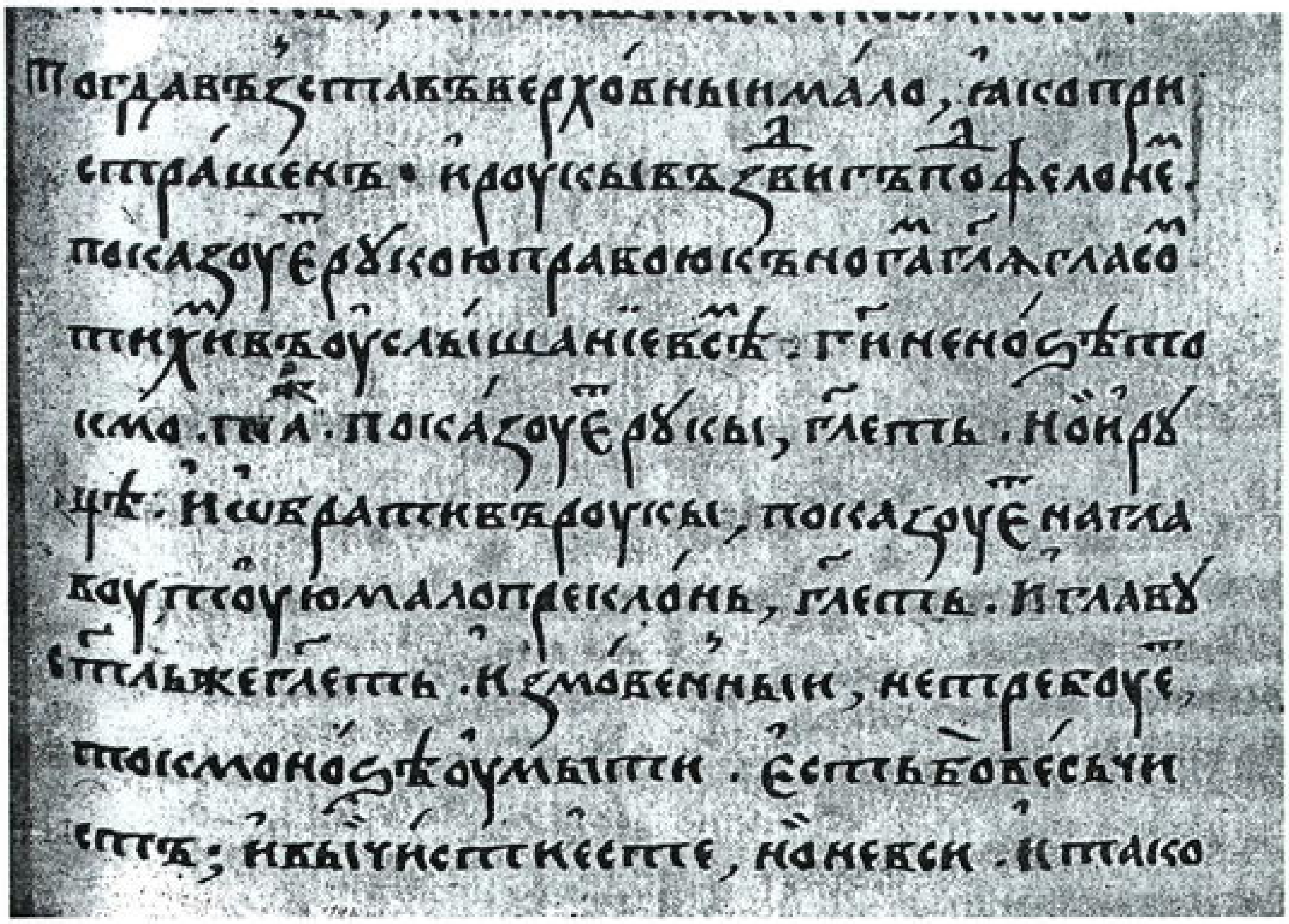
214. Торжественик Мінейний. Кінець XV – початок XVI ст. Ф. 307, № 494 (I–III).

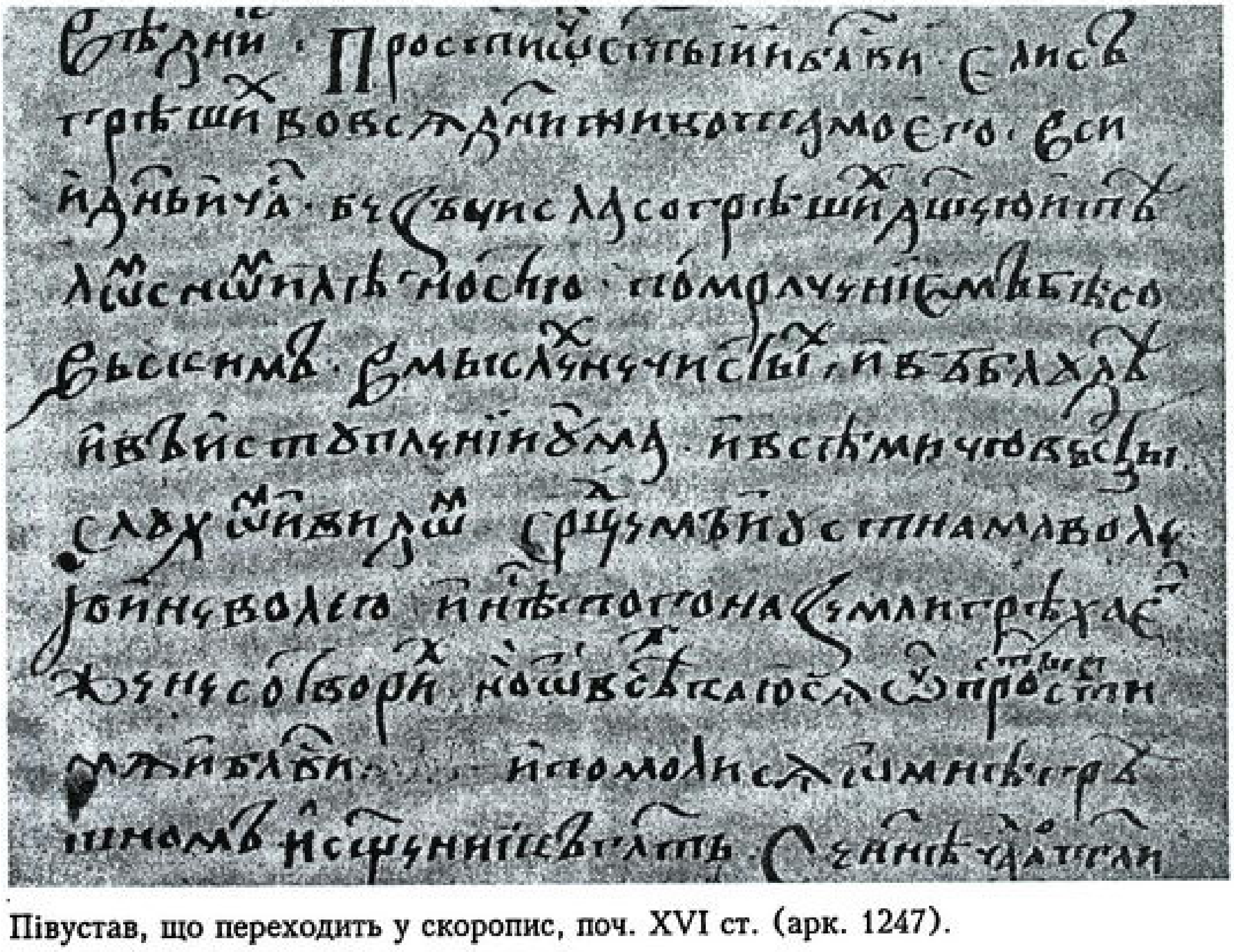
215. Торжественик Мінейний. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 116. Півустав сер. XVI ст. (арк. 76).

216. Торжественик Тріодний. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 303, № 115.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 24).

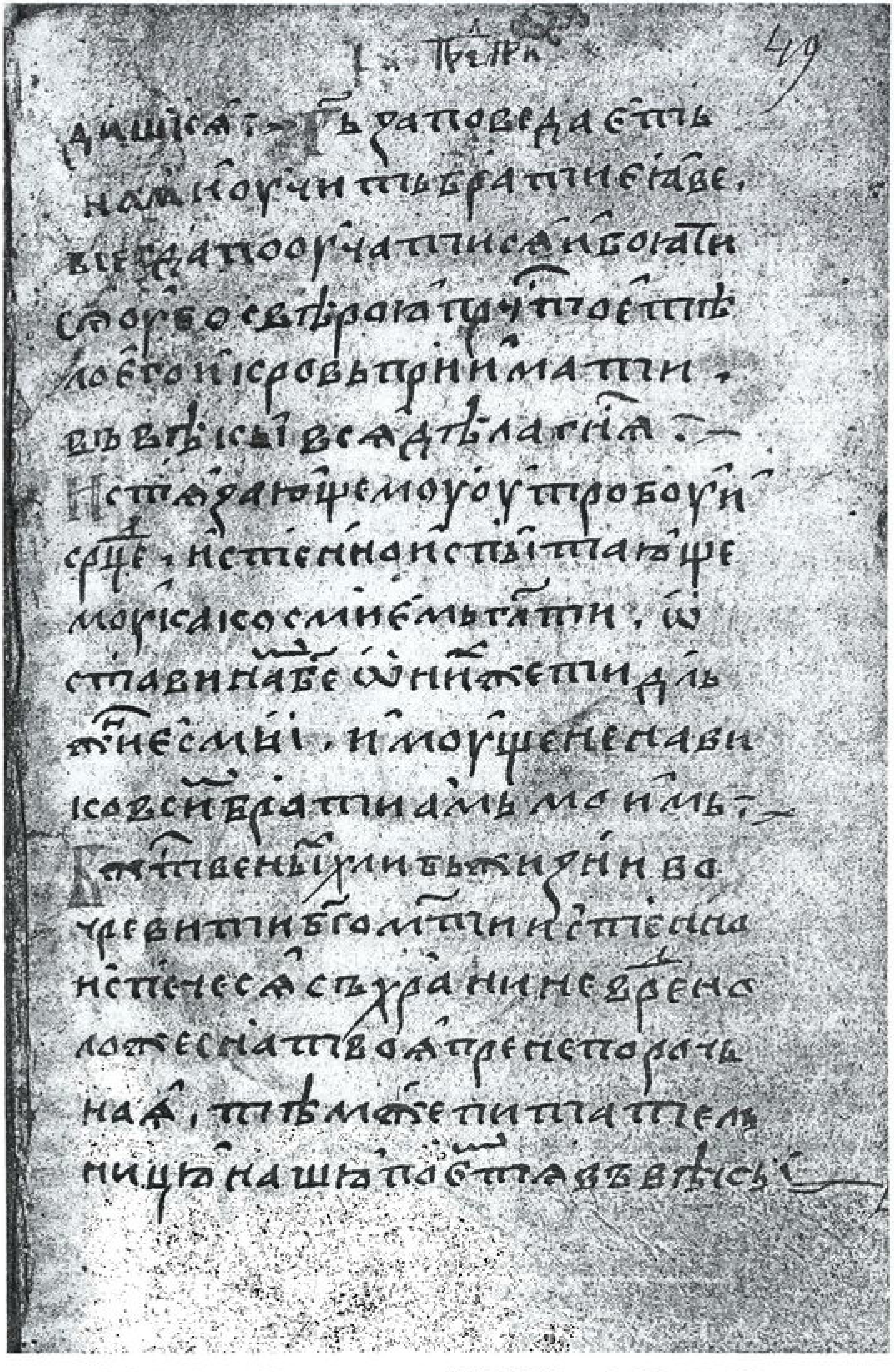

Півустав кін. XV – поч. XVI ст. (арк. 1195).

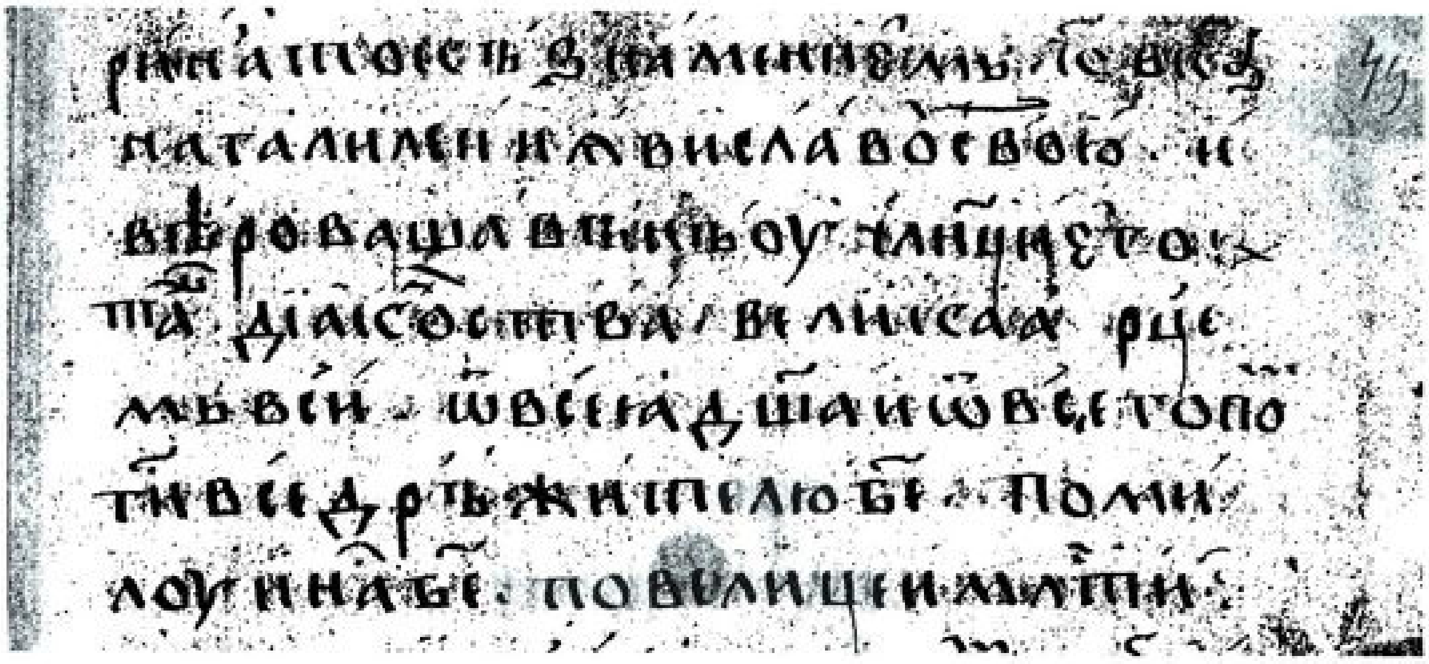

Півустав, що переходить у скоропис, поч. XVI ст. (арк. 1247).

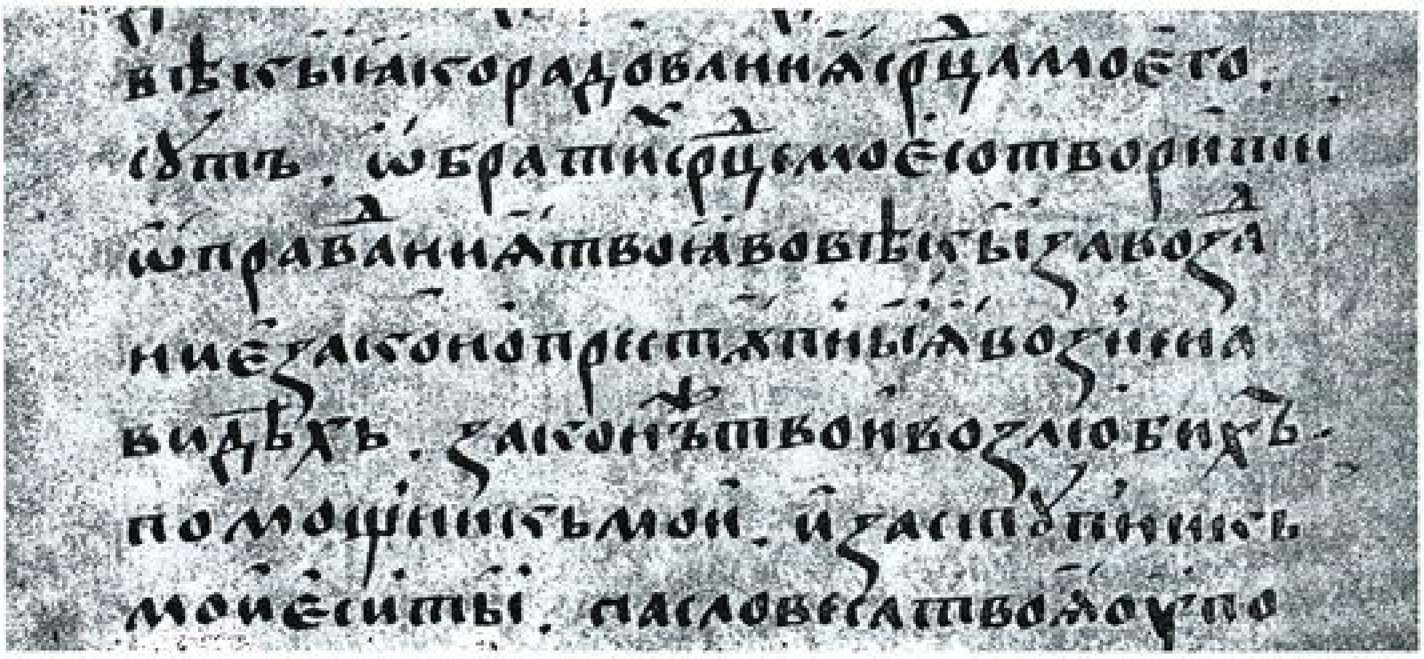
217. Требник. Початок XVI ст. Ф. 302, № 21.

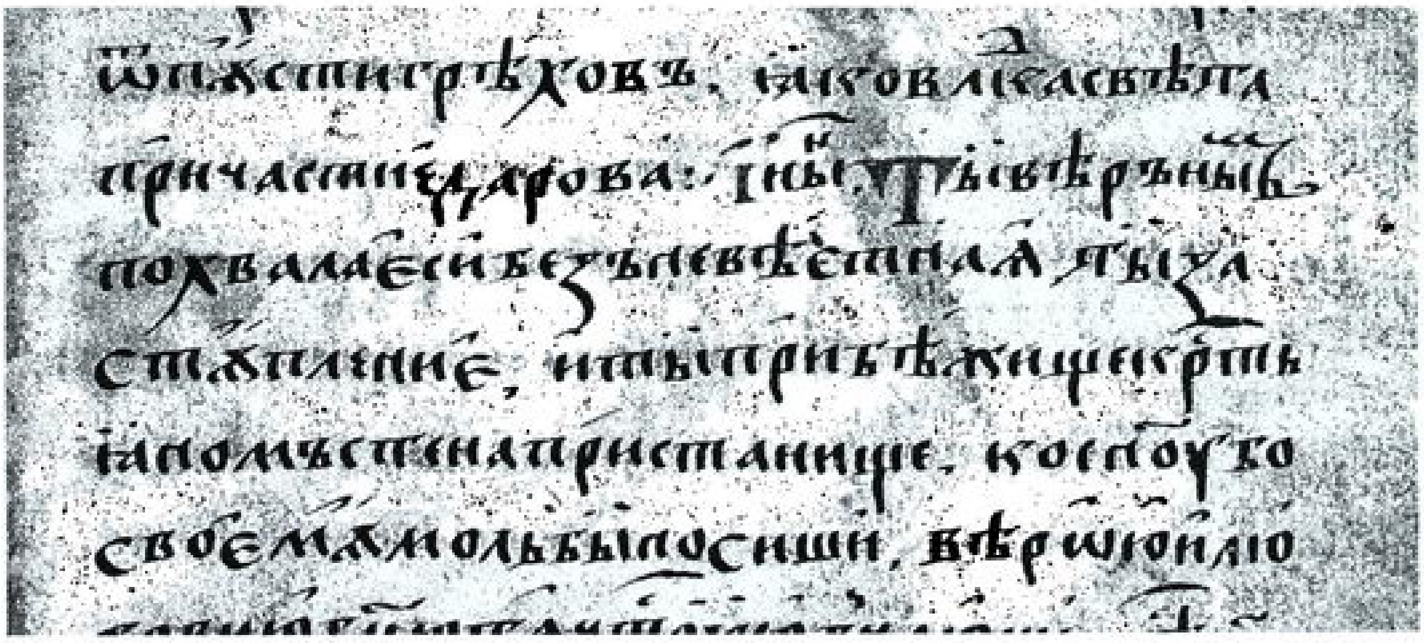
218. Требник. Перша половина XVI–XVII ст. Ф. 301, № 333 п.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 49).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 49).

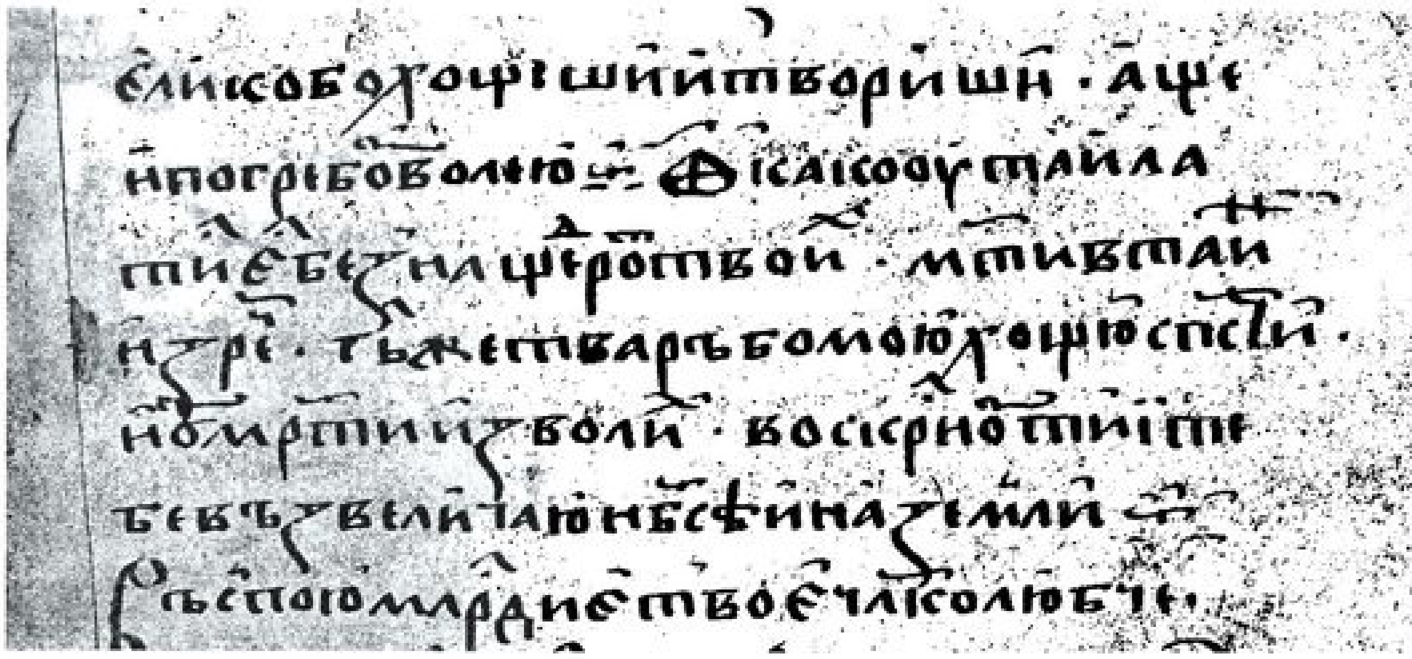

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 61).

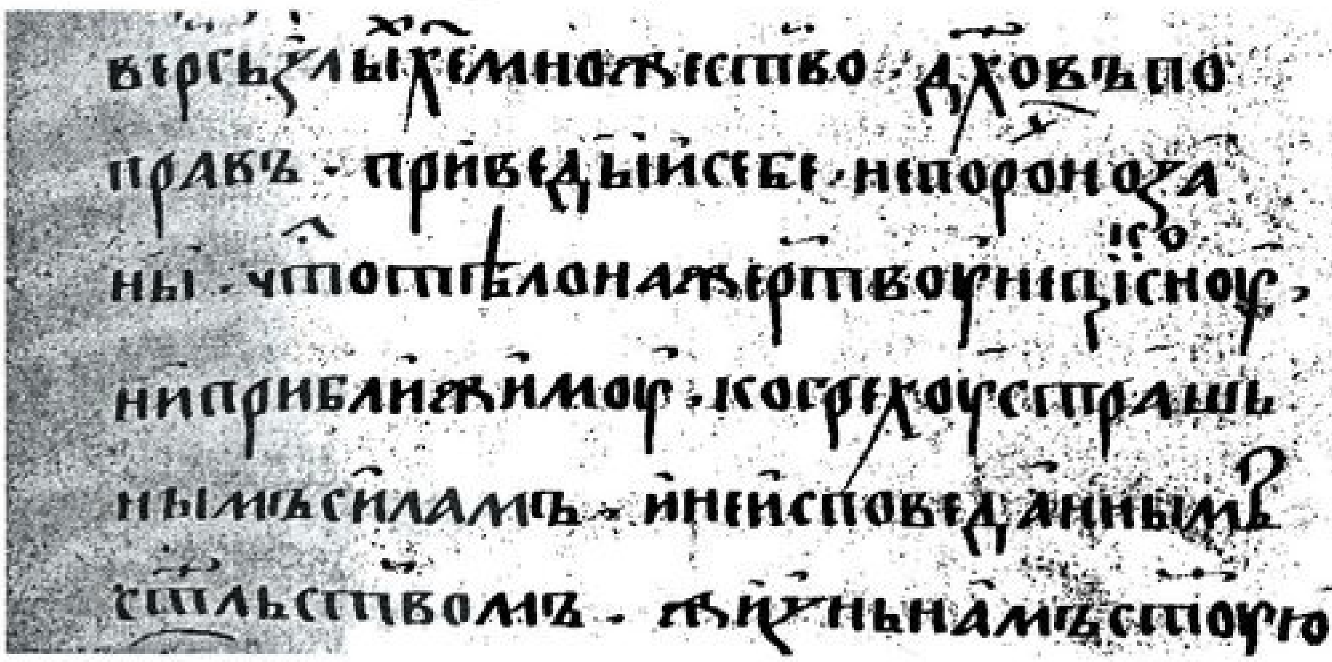

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 67).

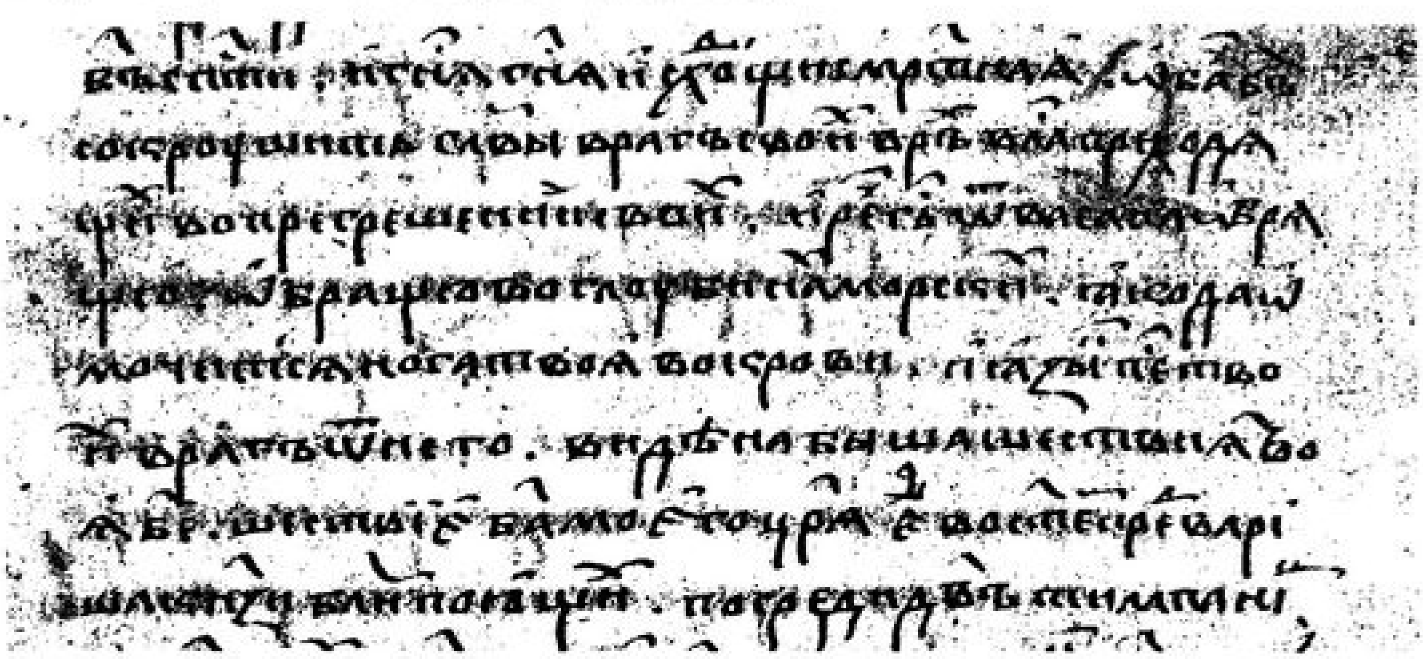
219. Требник. 40–50-ті роки XVI ст., кінець XVI ст. Ф. 307, № 439 (початок).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 150).

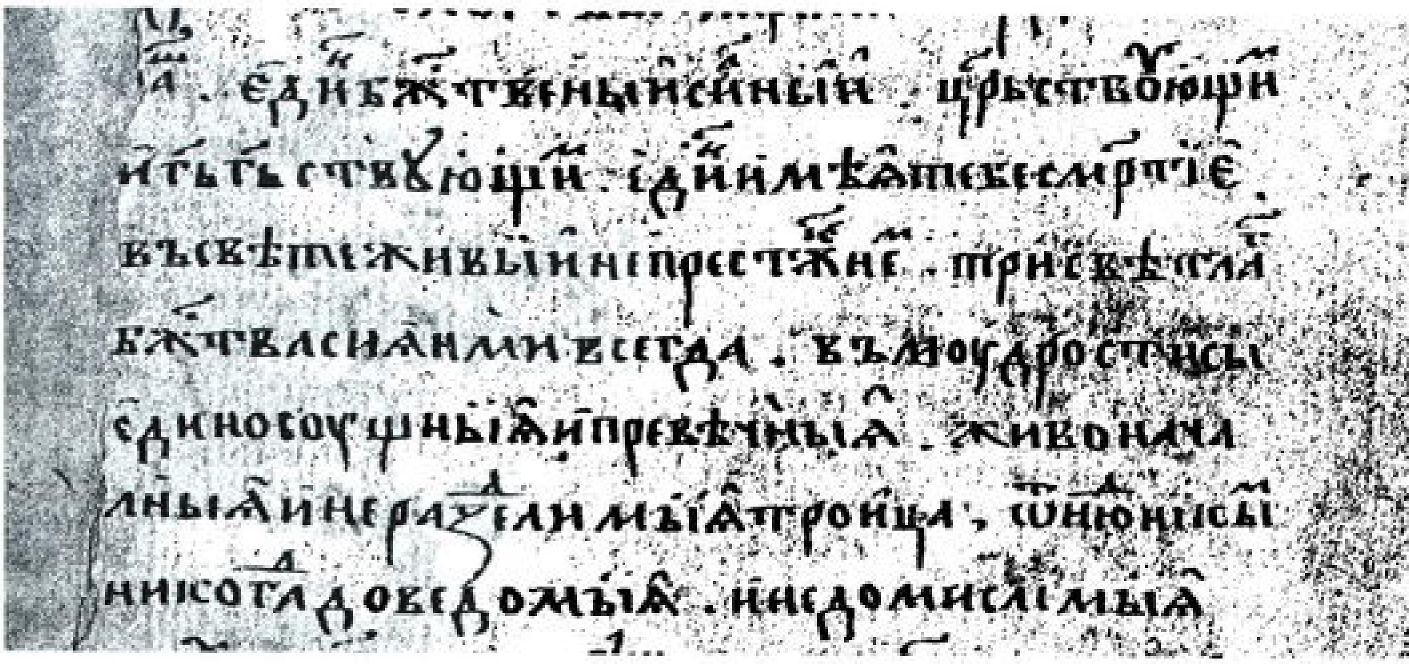

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 158).

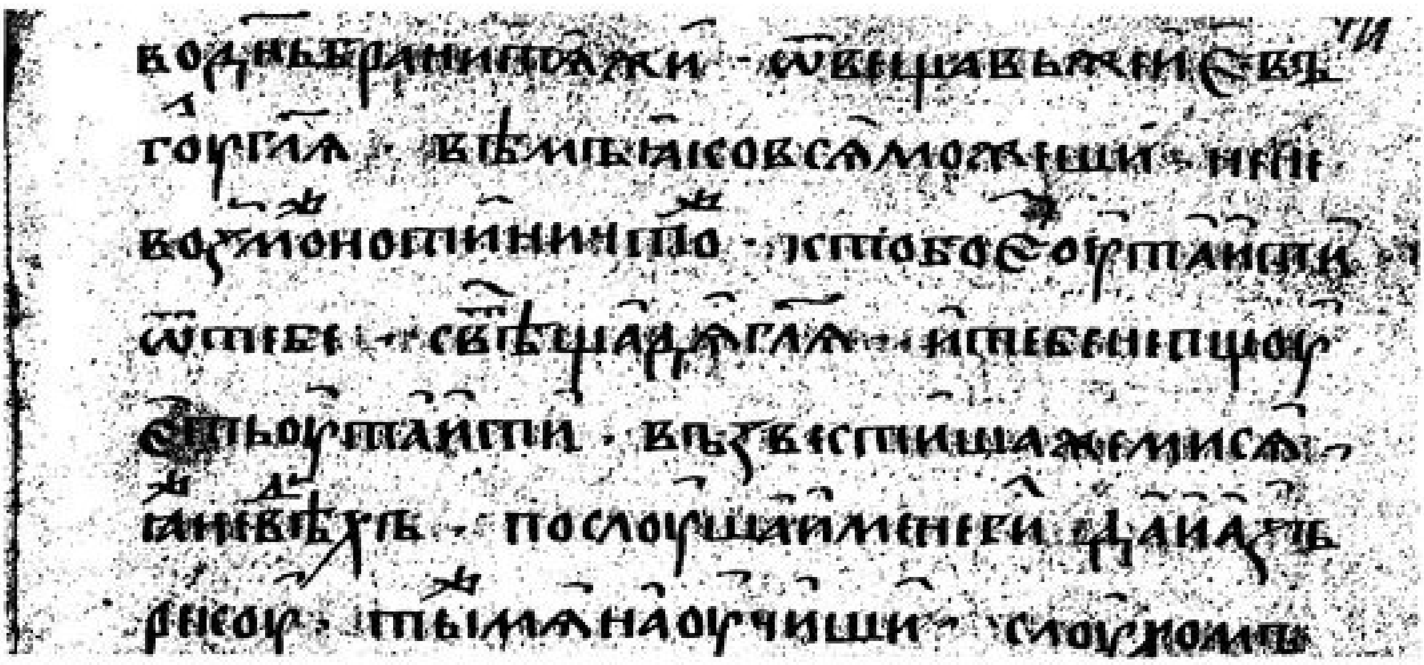

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 6 (арк. 167).

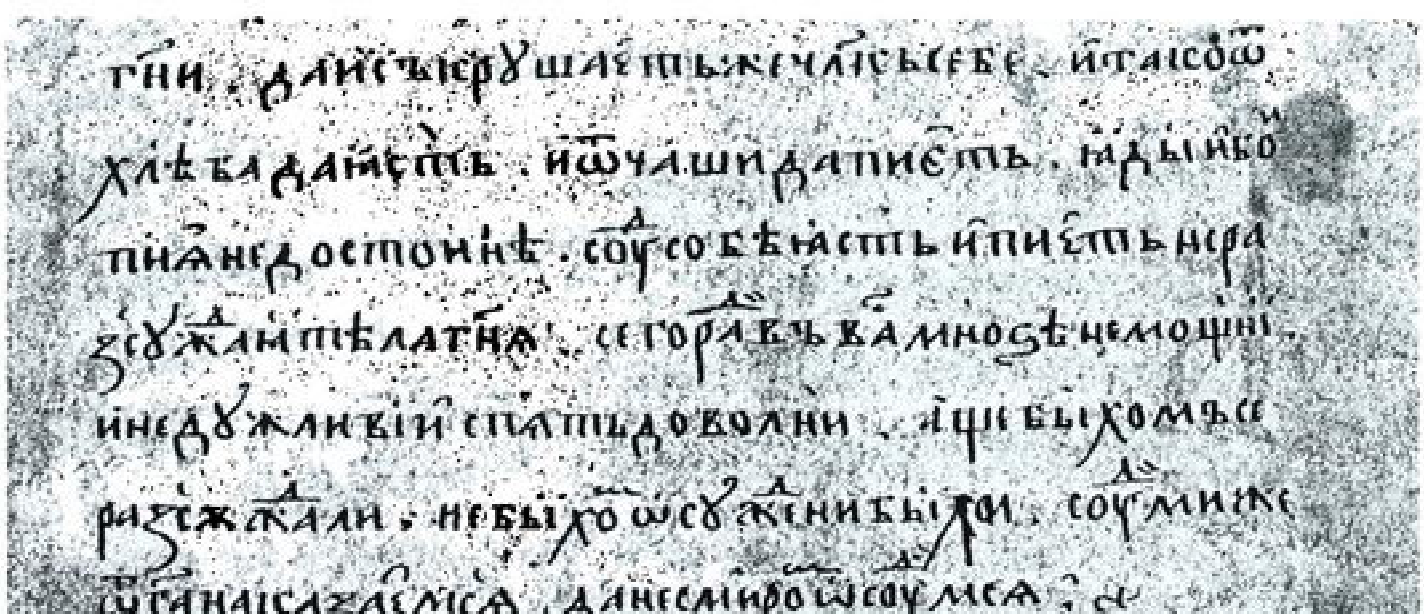
219. Требник. 40–50-ті роки XVI ст., кінець XVI ст. Ф. 307, № 439 (продовження).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 7 (арк. 34).

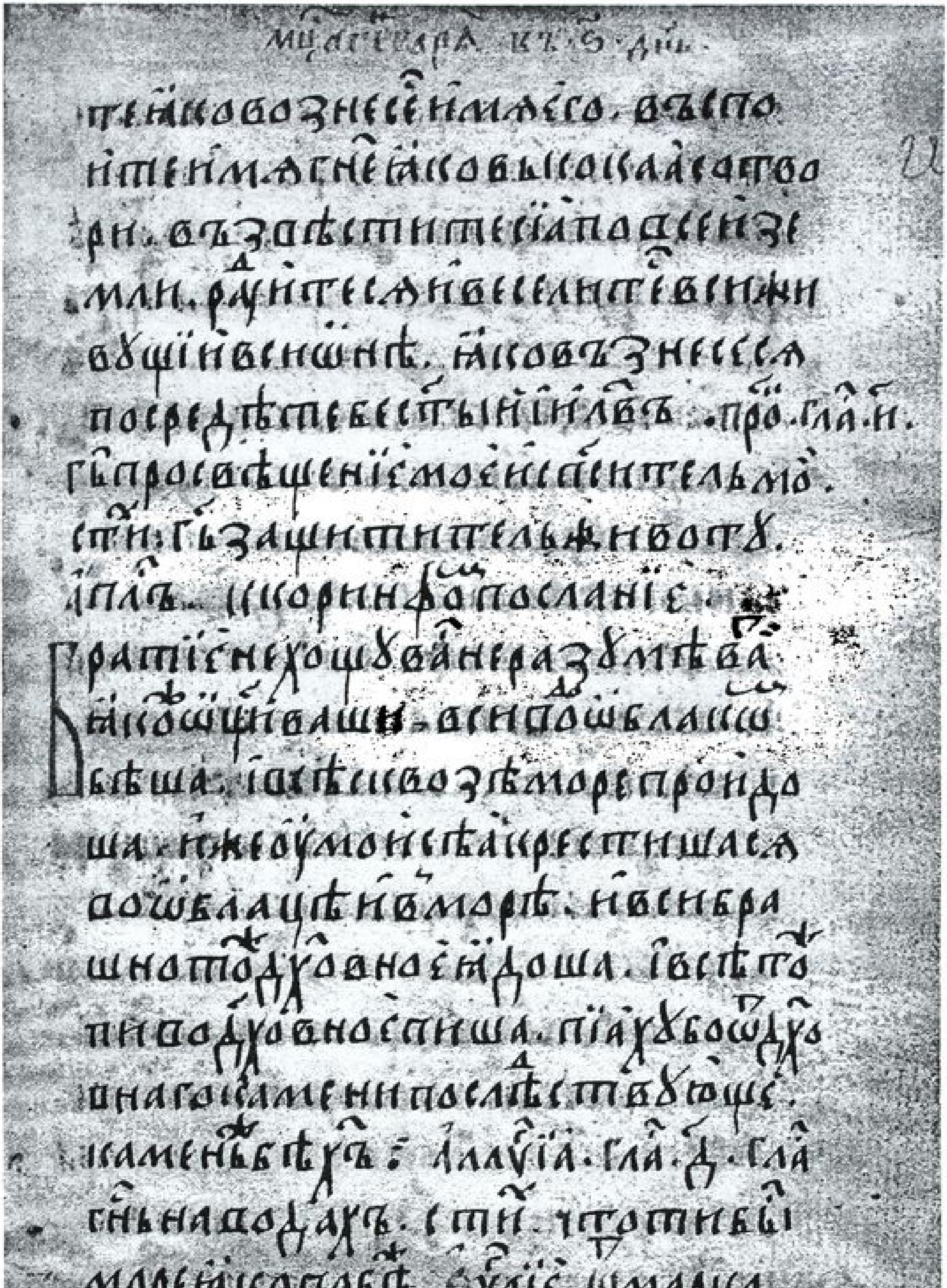

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 8 (арк. 111).

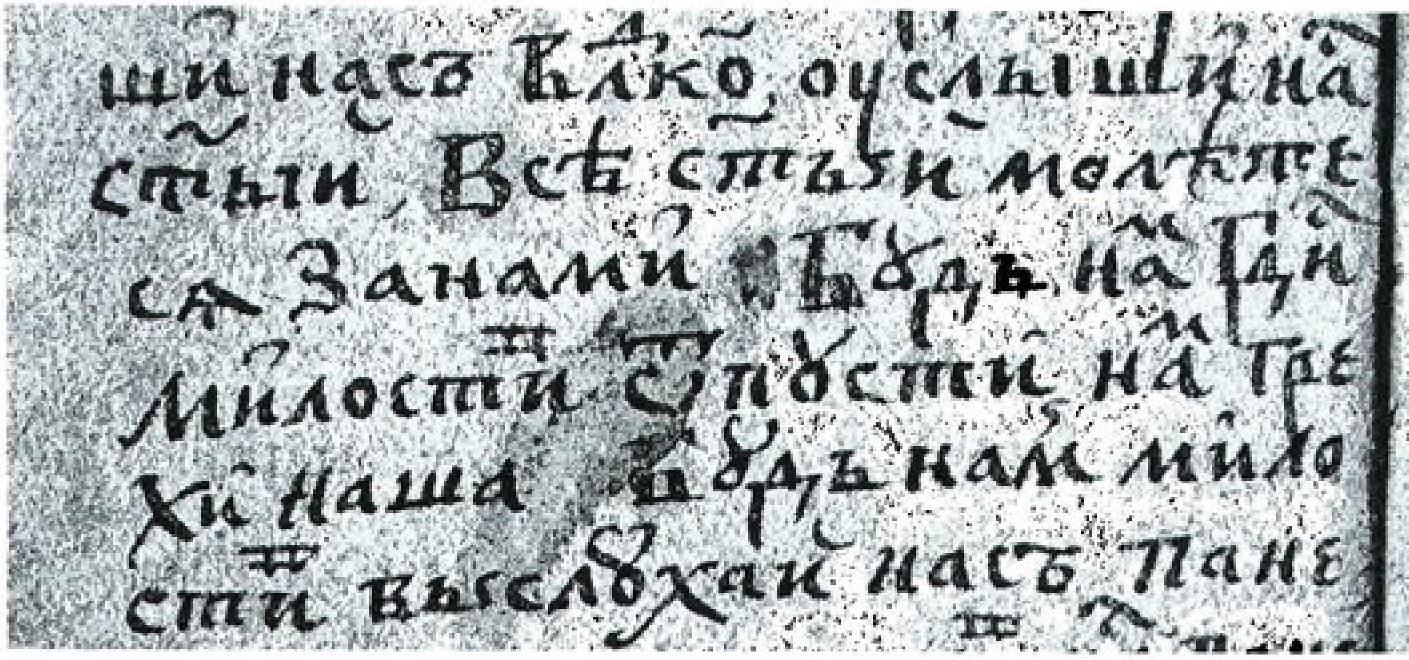

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 9 (арк. 185).

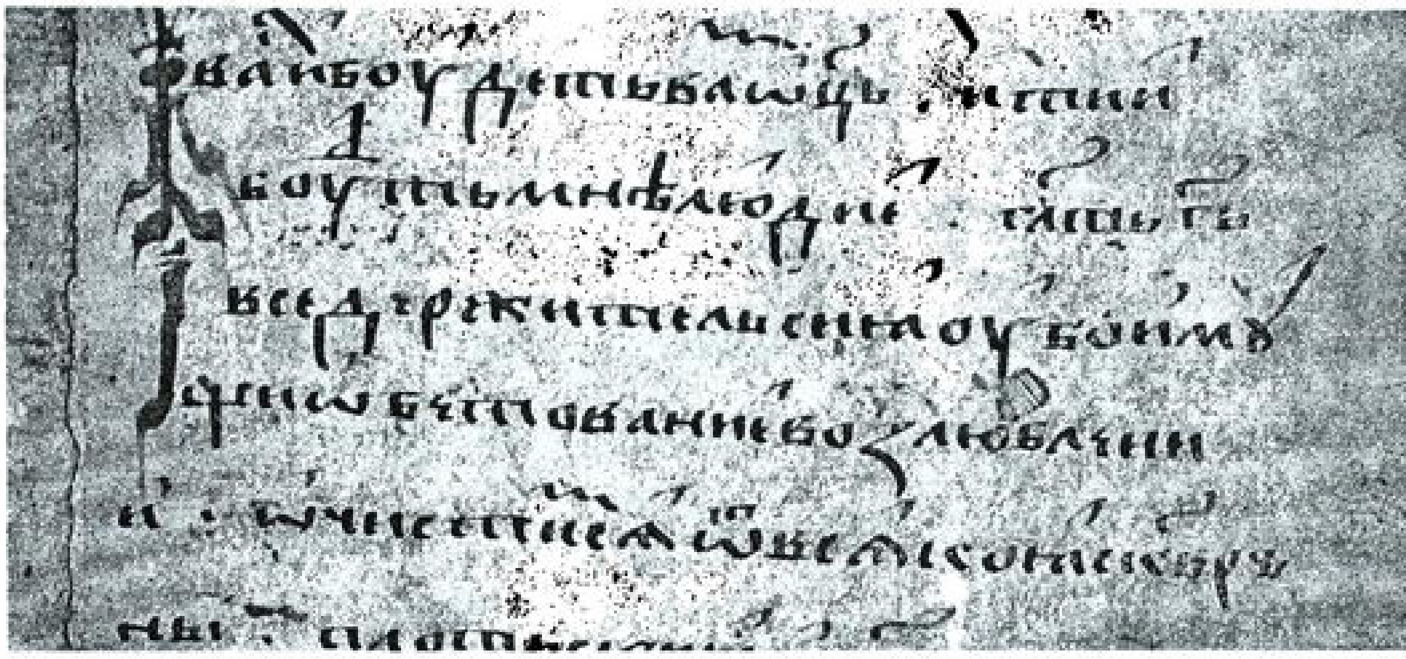
219. Требник. 40–50-ті роки XVI ст., кінець XVI ст. Ф. 307, № 439 (закінчення).

220. Требник. 40–50-ті роки XVI ст. Ф. 301, № 174 л.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 22).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 11).

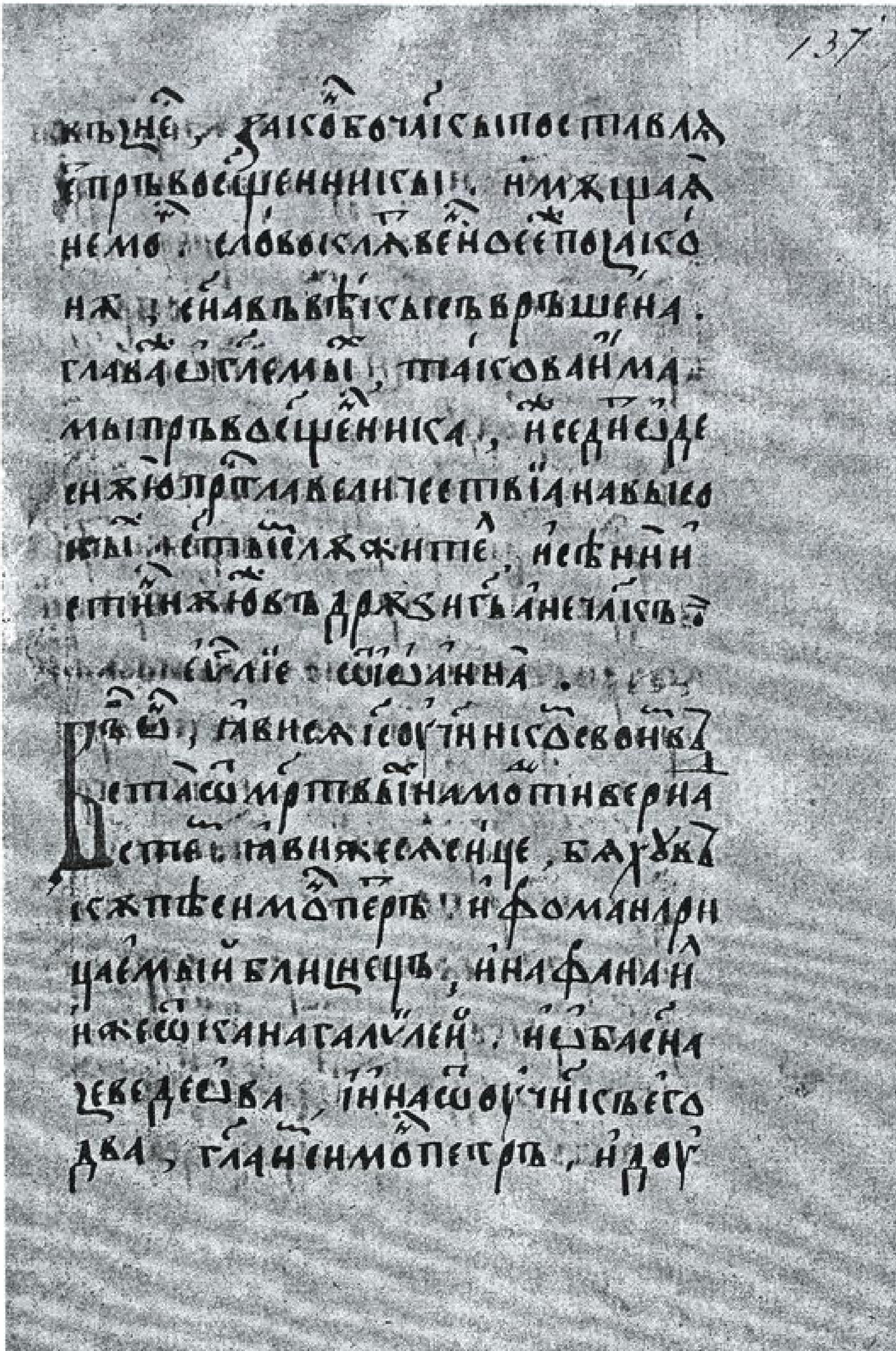

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 117).

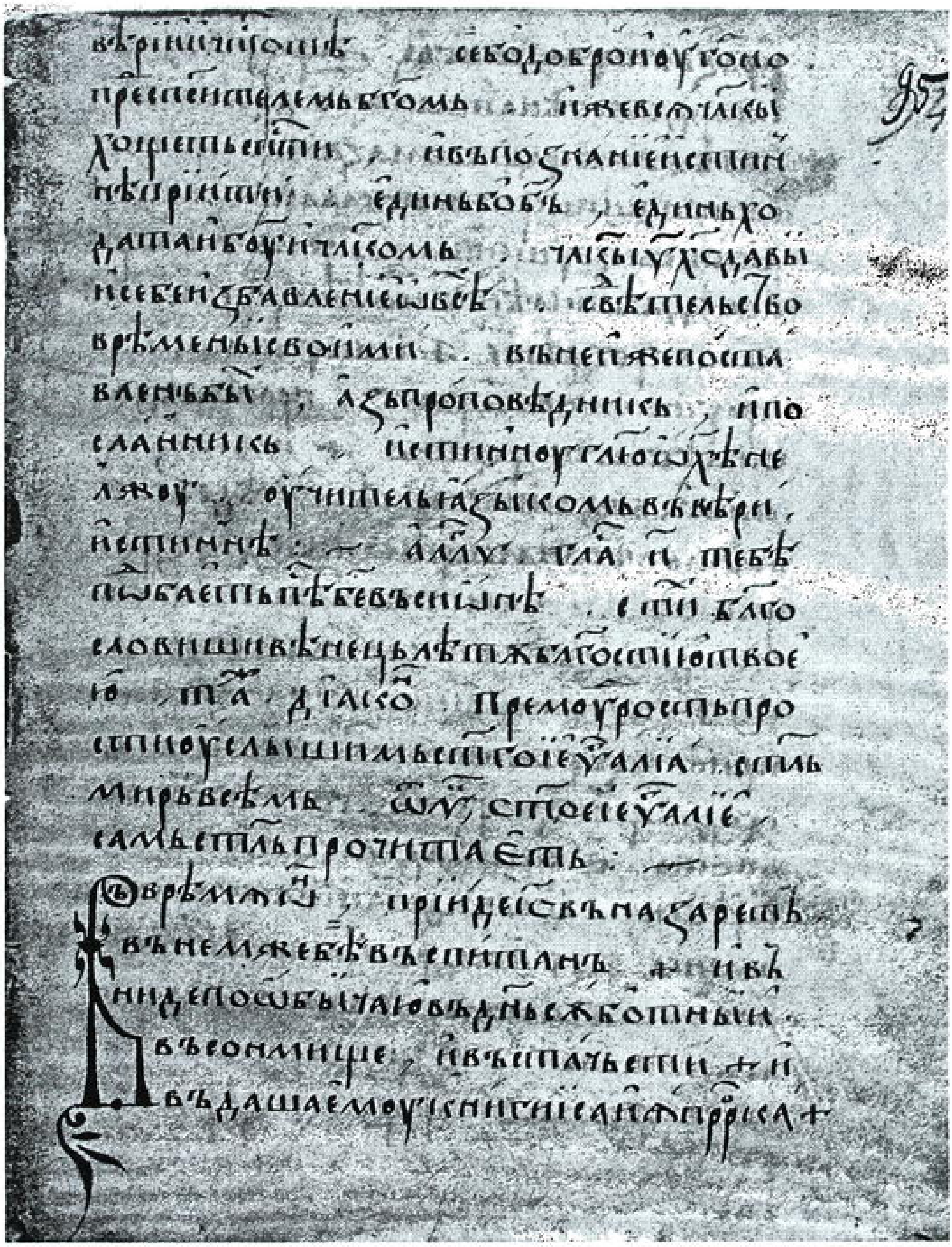

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 129).

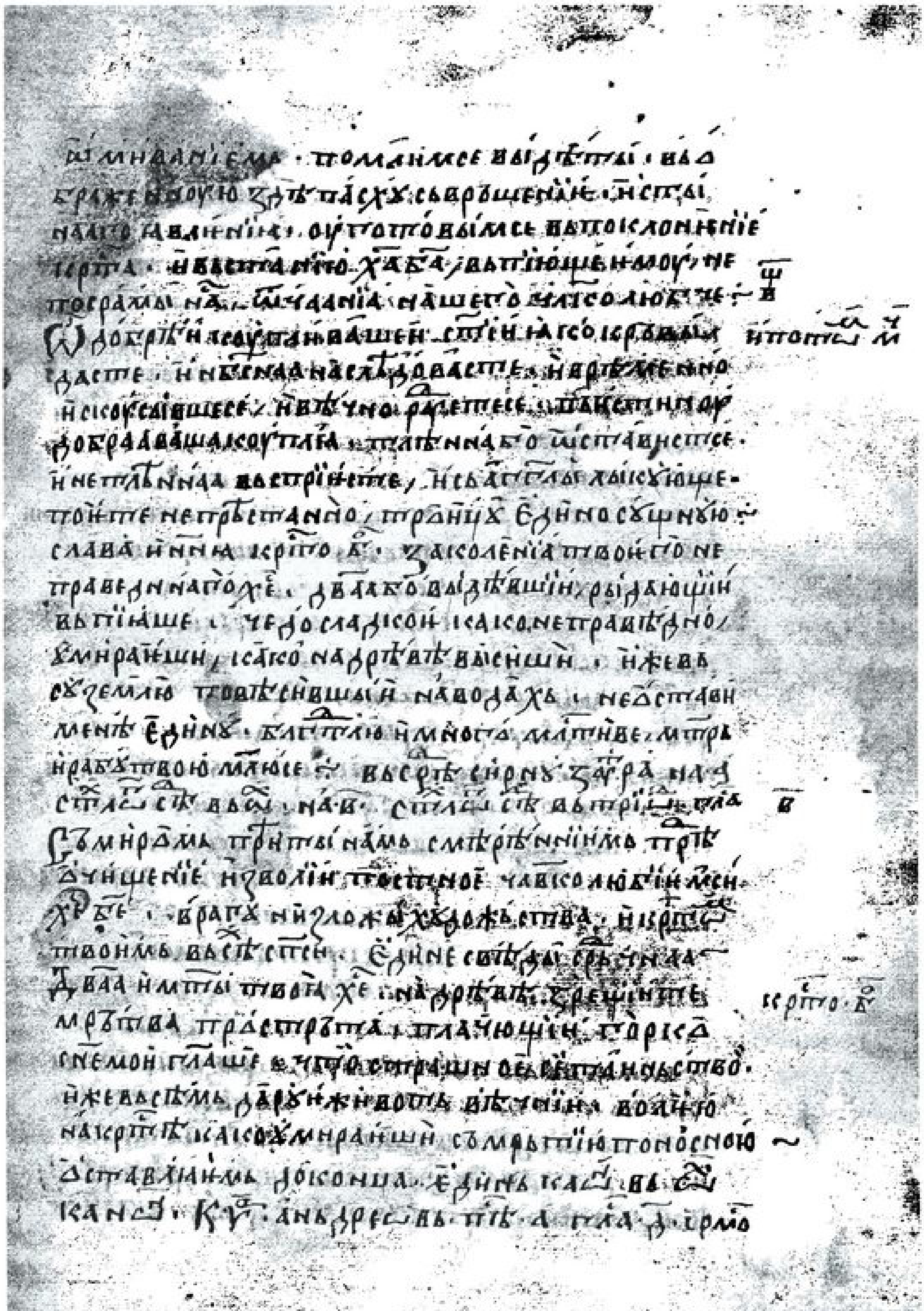
221. Требник. Конволют. 80–90-ті роки XVI ст. XVII ст. Ф. 301, № 334 п.

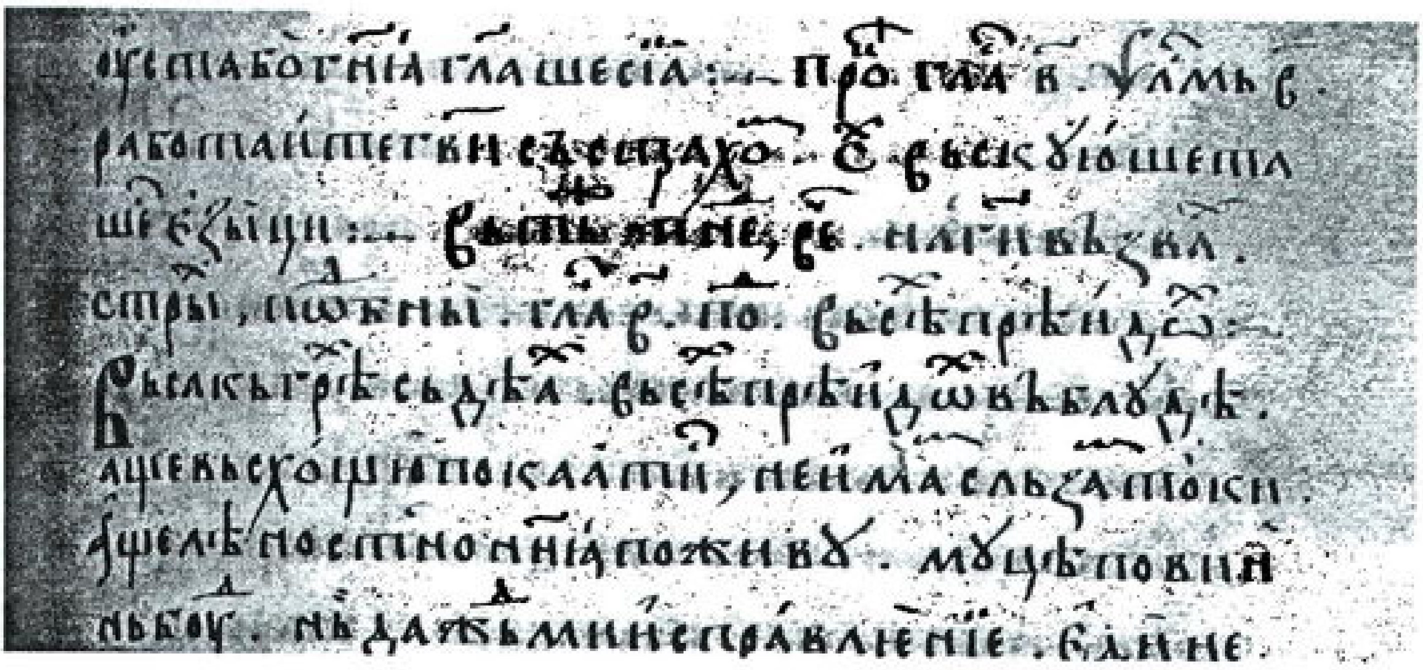
222. Требник. Кінець XVI ст. Ф. 312, № 96.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 137).

223. Требник Архієрейський. Перша чверть XVI ст. Ф. І, № 3983.
Півустав поч. XVI ст. (арк. 94).

224. Тріодь Пісна. 3 червня 1519 р. Ф. 301, № 369 п.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 27).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 61).

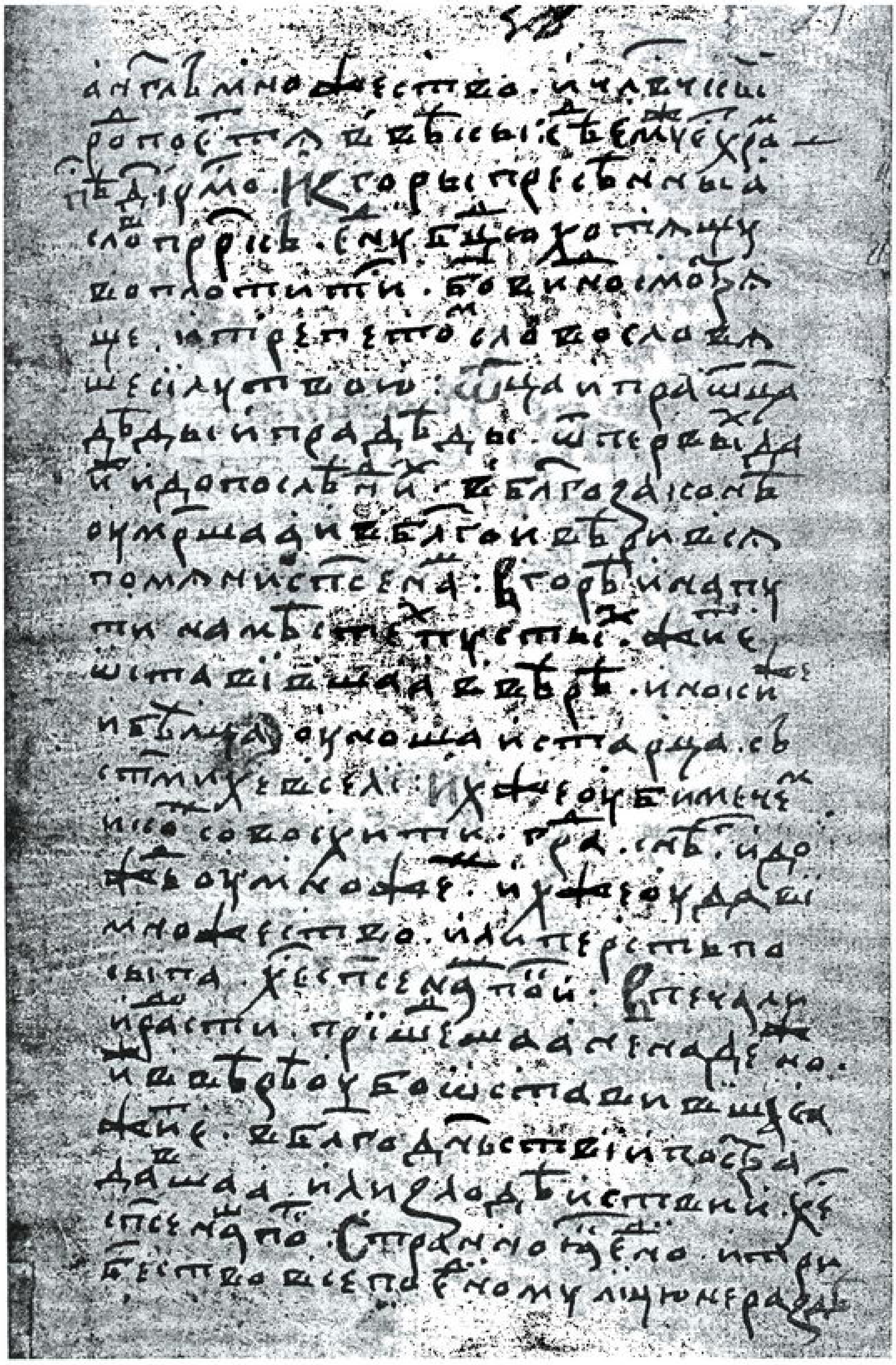

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 180).

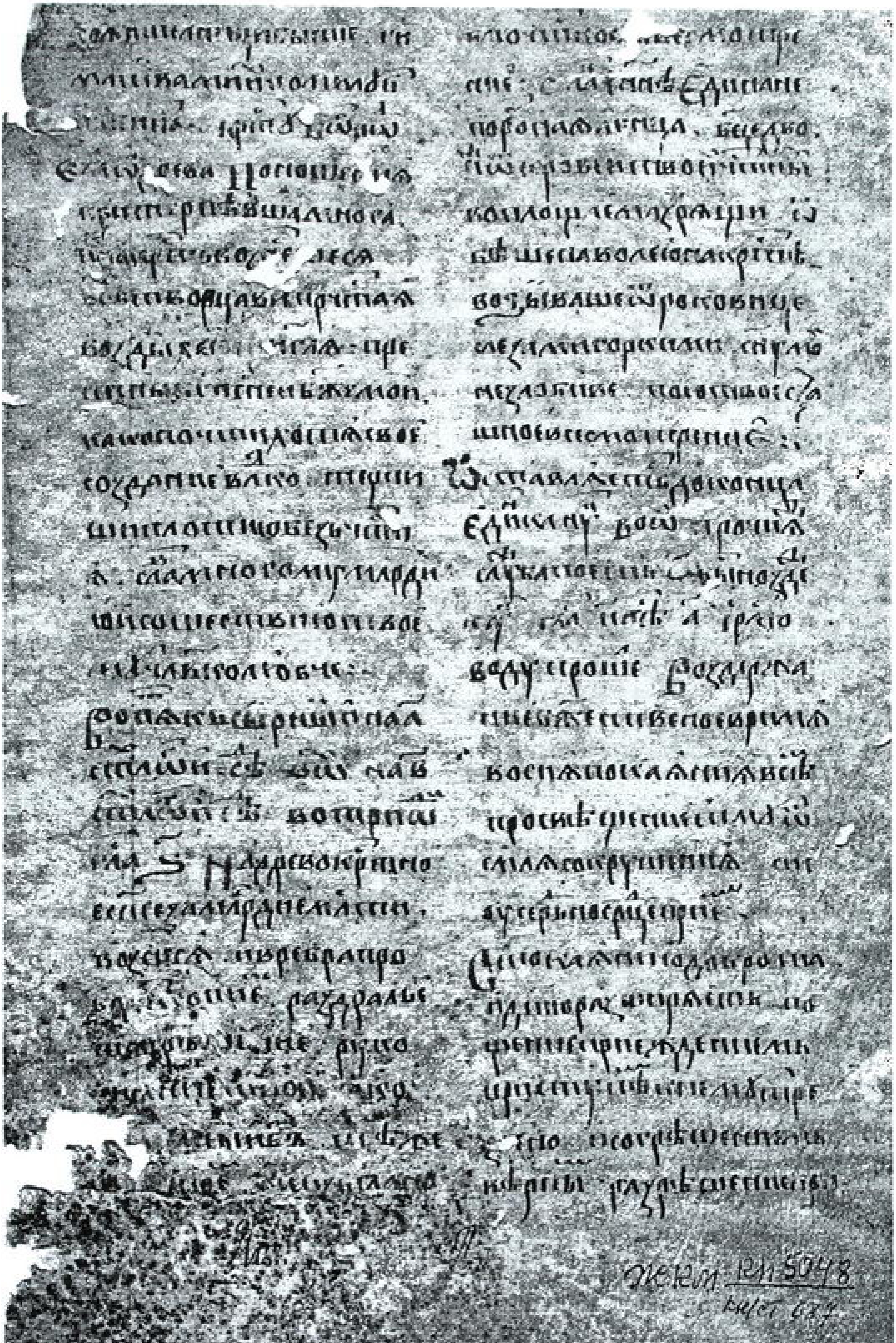

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 142).

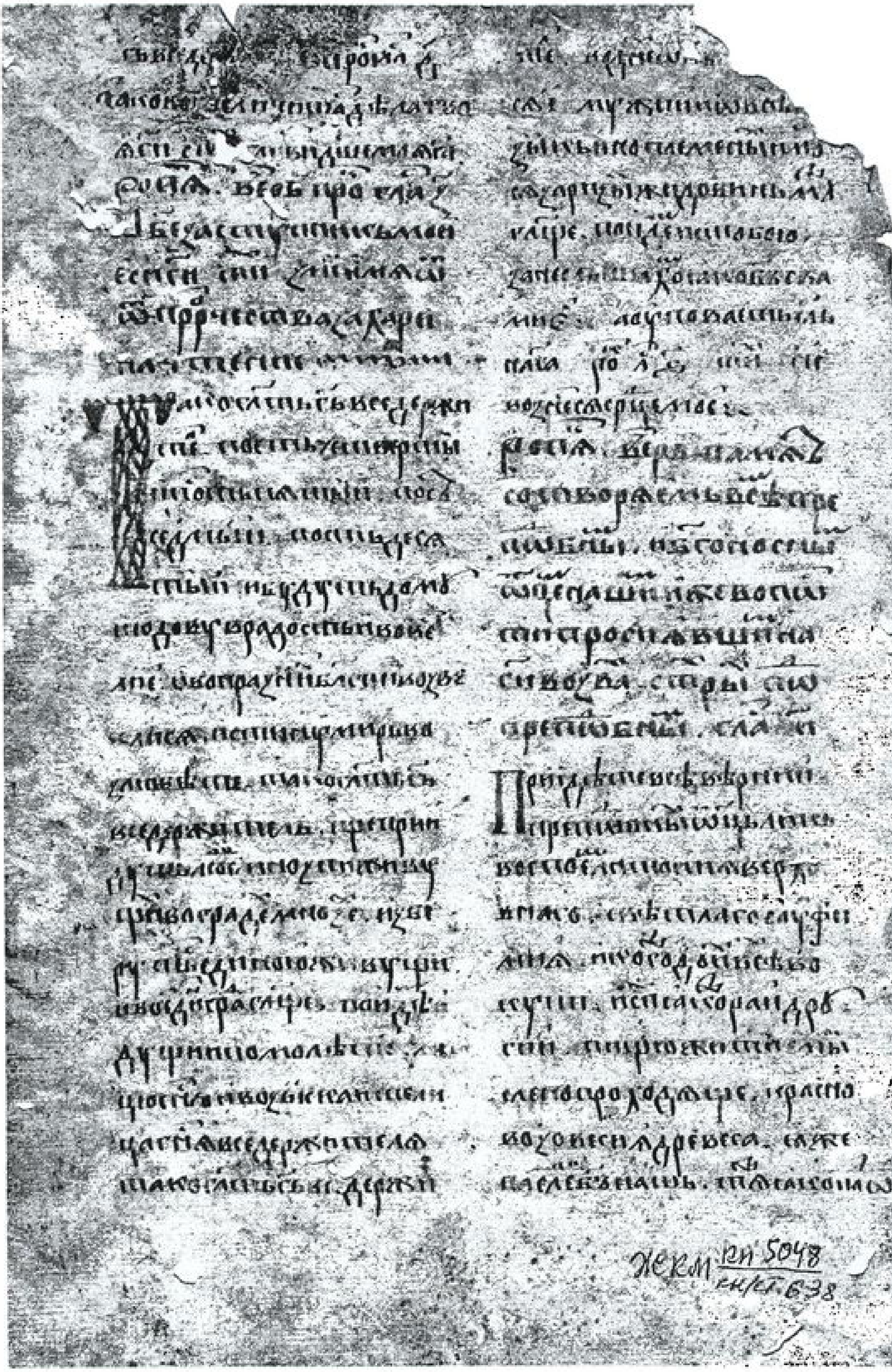
225. Тріодь Пісна. 1522 р. Ф. 301, № 133 л.

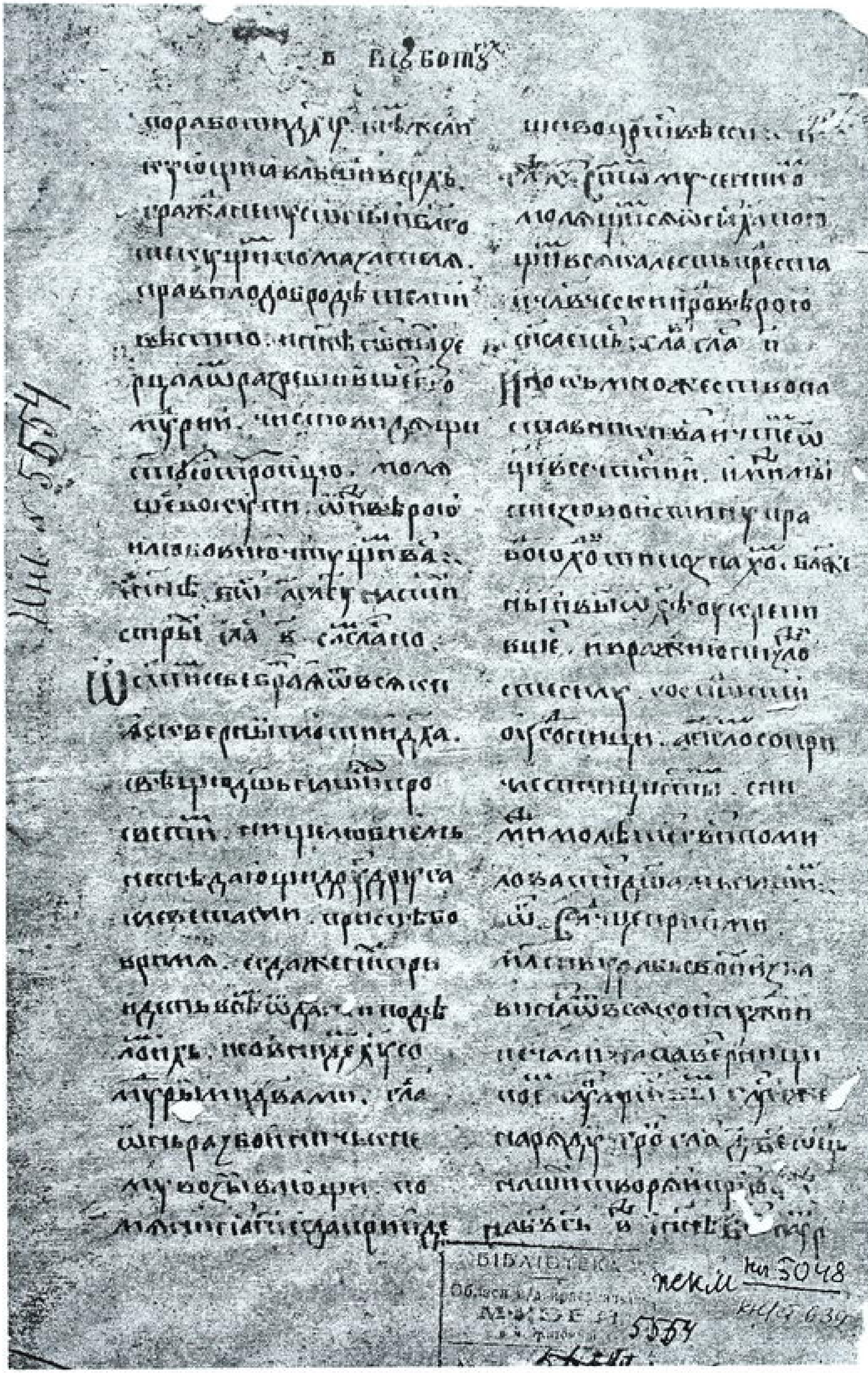
226. Тріодь Пісна.1534 р. Ф. 302, № 16.
Півустав, іноді переходить у скоропис (арк. 21).

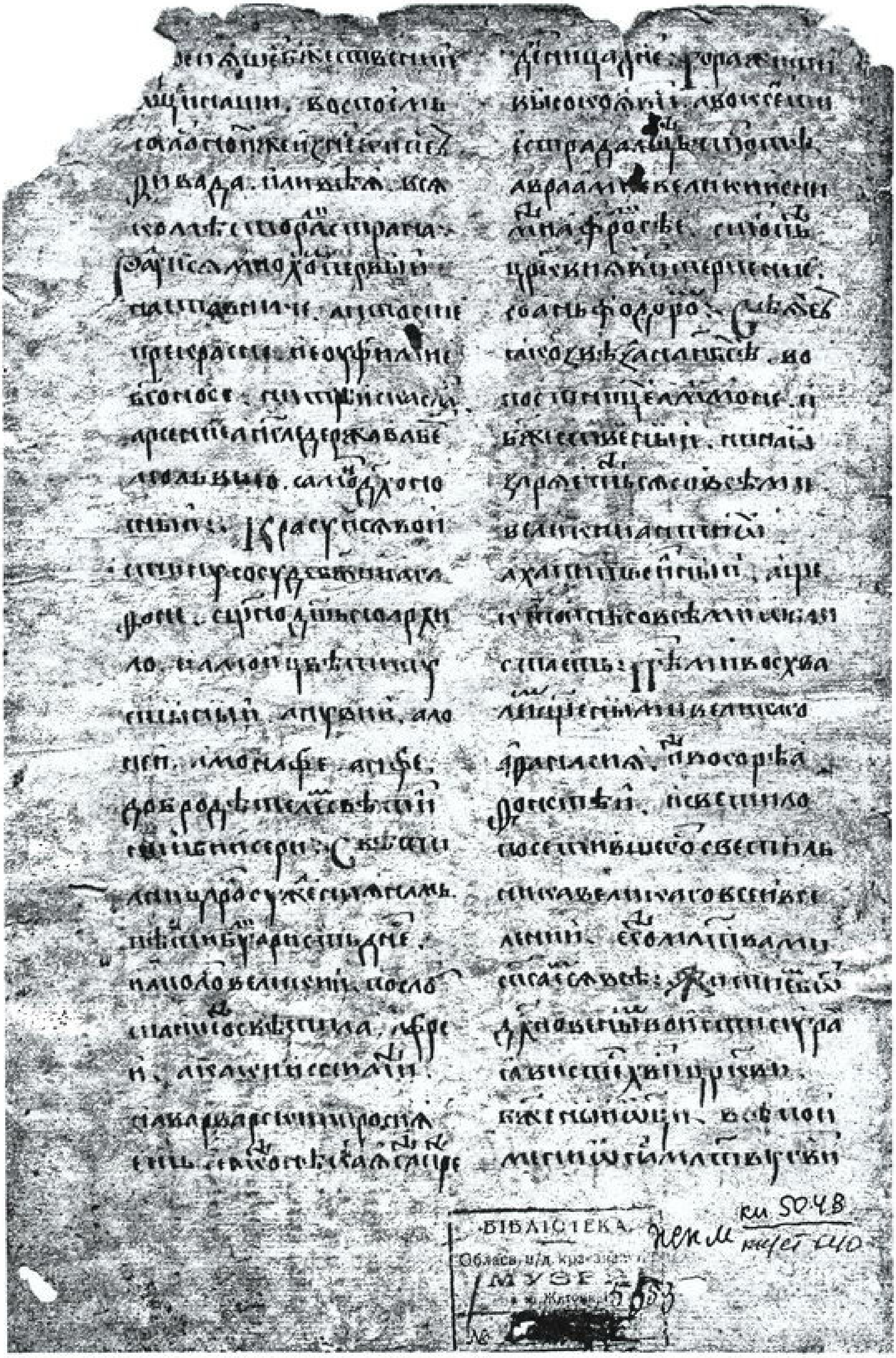
227. Тріодь Пісна. Середина XVI ст. Ф. 235, № 14.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

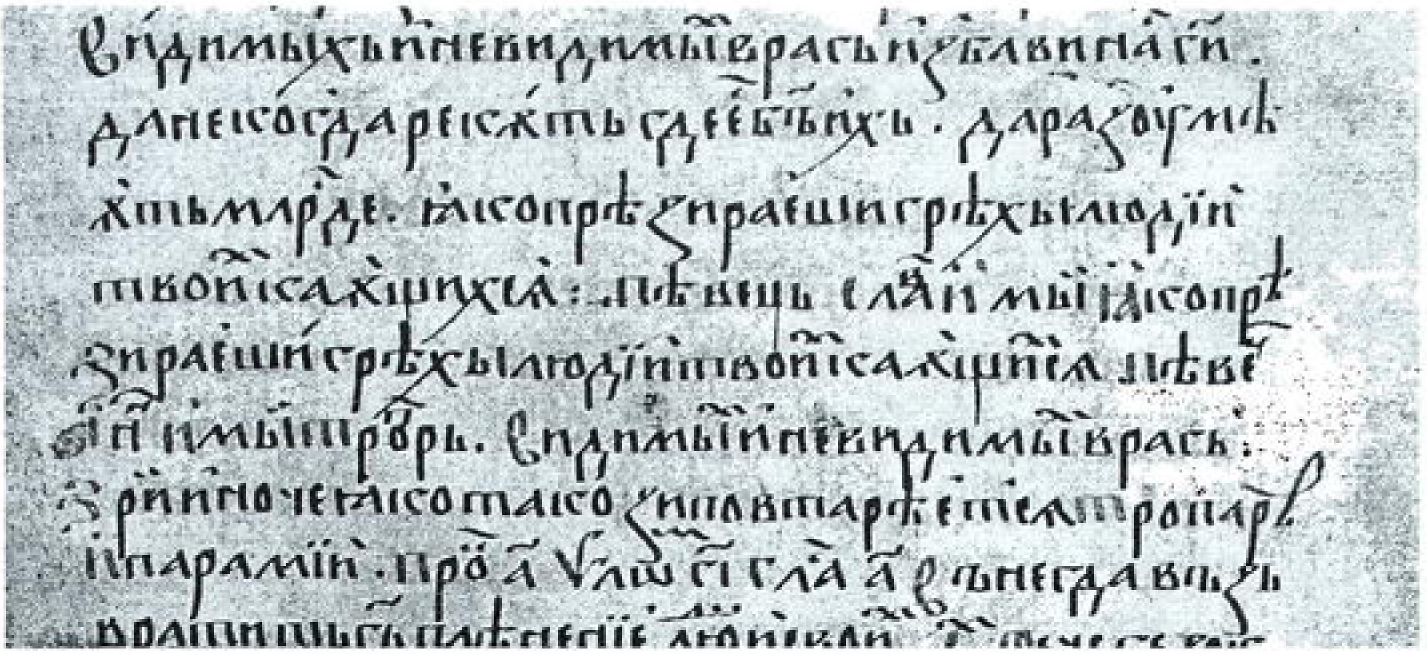
228. Тріодь Пісна. Середина XVI ст. Ф. 235, № 15.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

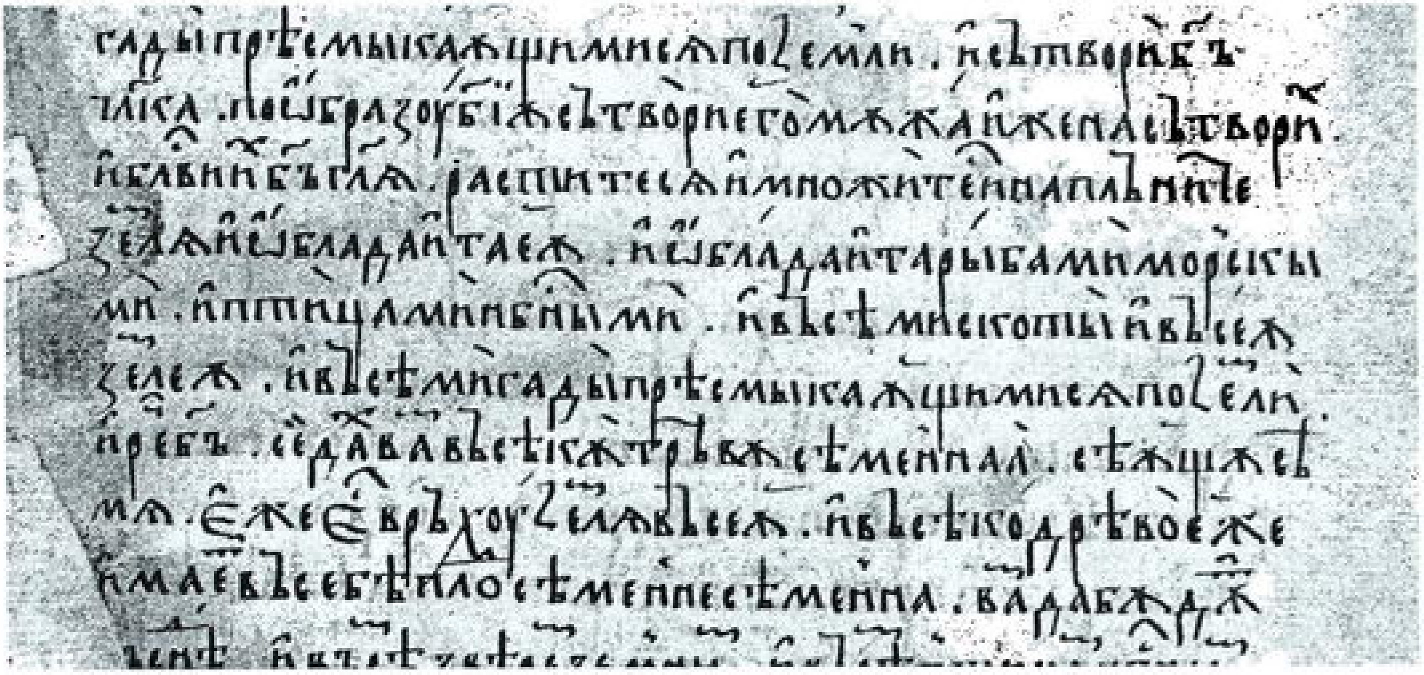
229. Тріодь Пісна. Середина XVI ст. Ф. 235, № 16.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

230. Тріодь Пісна. Середина XVI ст. Ф. 235, № 17.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 1).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 15).

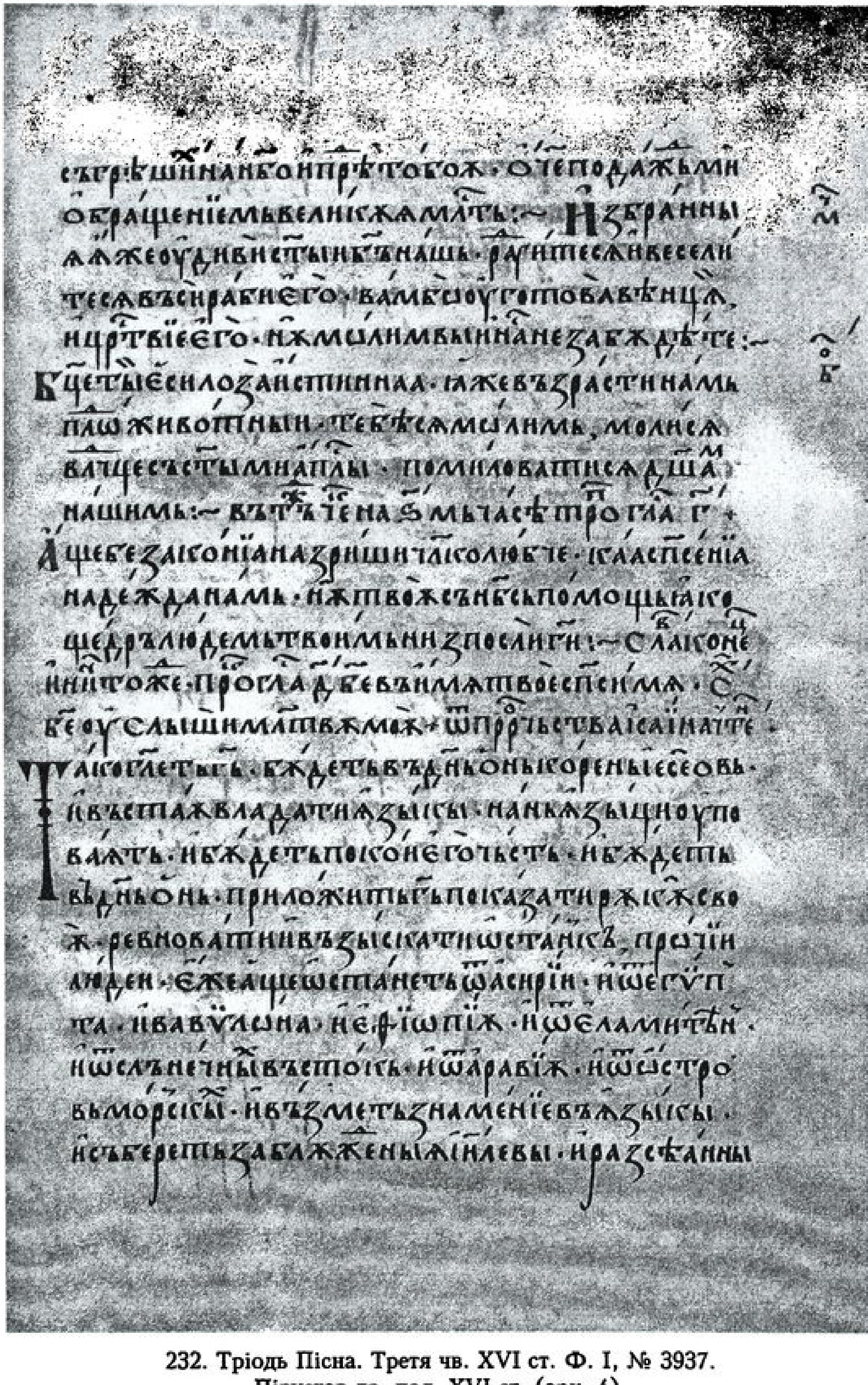

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 5).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 86).

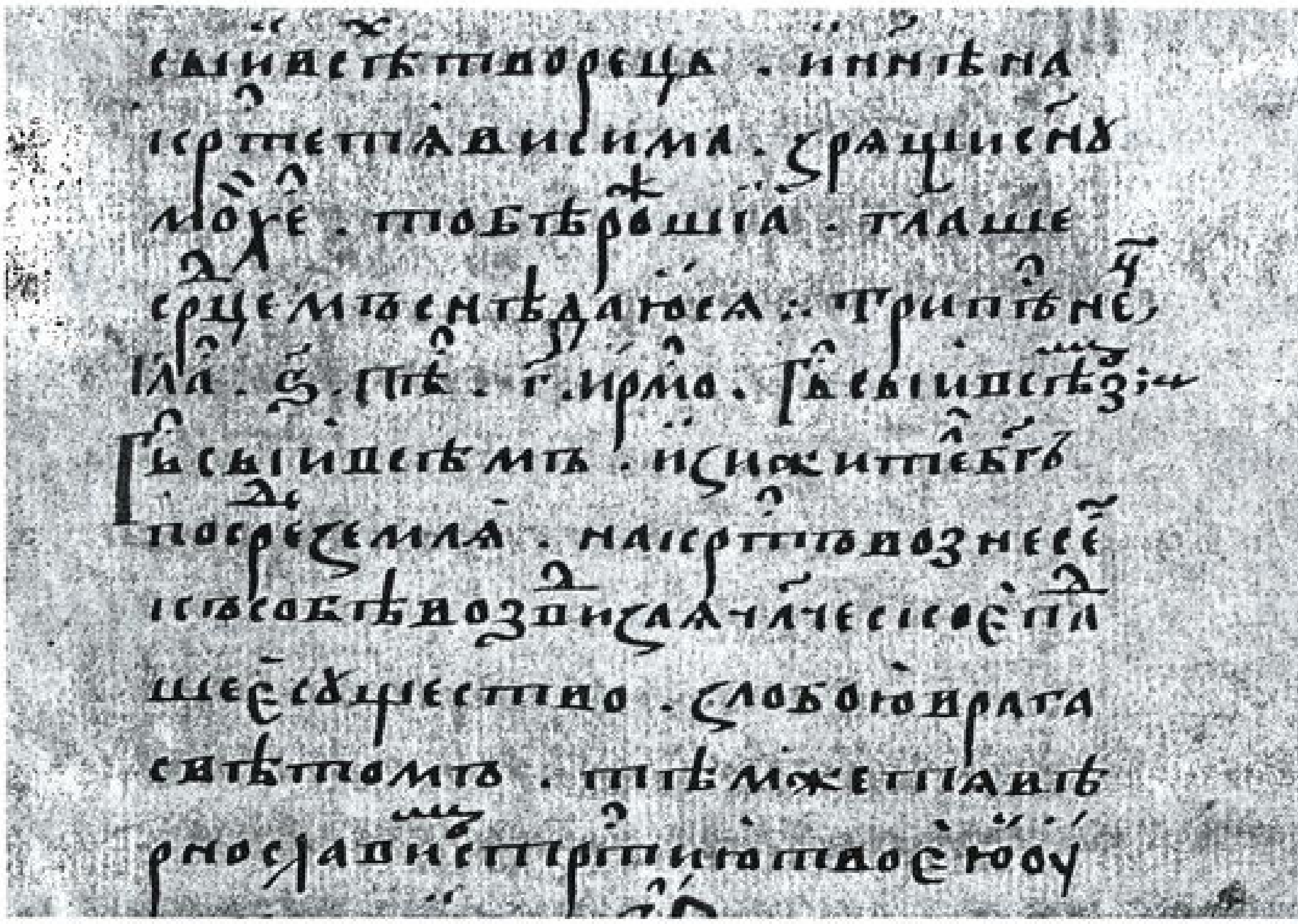
231. Тріодь Пісна. 50–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 74.

232. Тріодь Пісна. Третя чв. XVI ст. Ф. I, № 3937.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 4).

233. Тріодь Пісна. 60–70-ті роки XVI ст. Ф. I, № 2823 (а).
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 112).

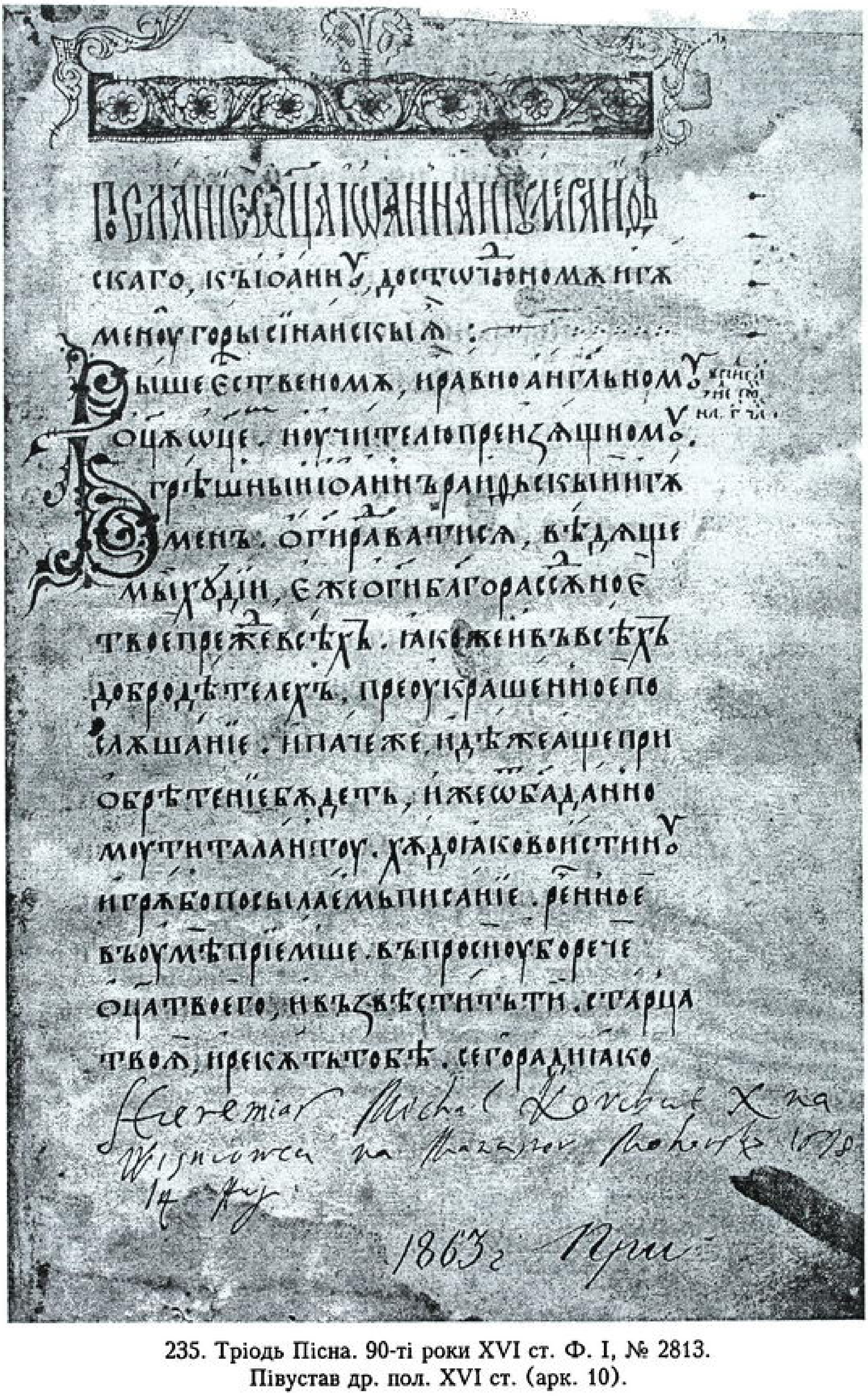

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 106).

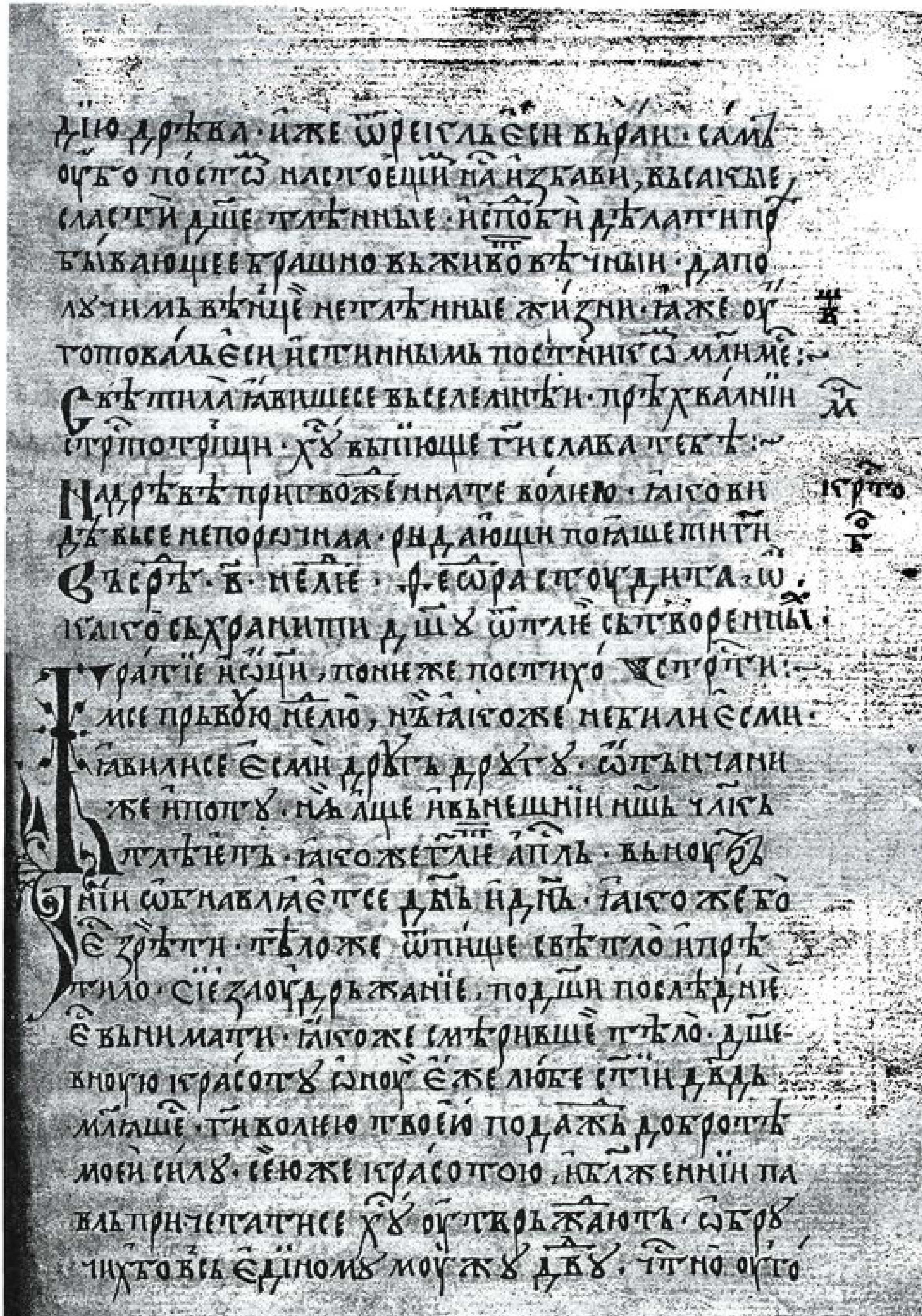

Півустав др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 230).

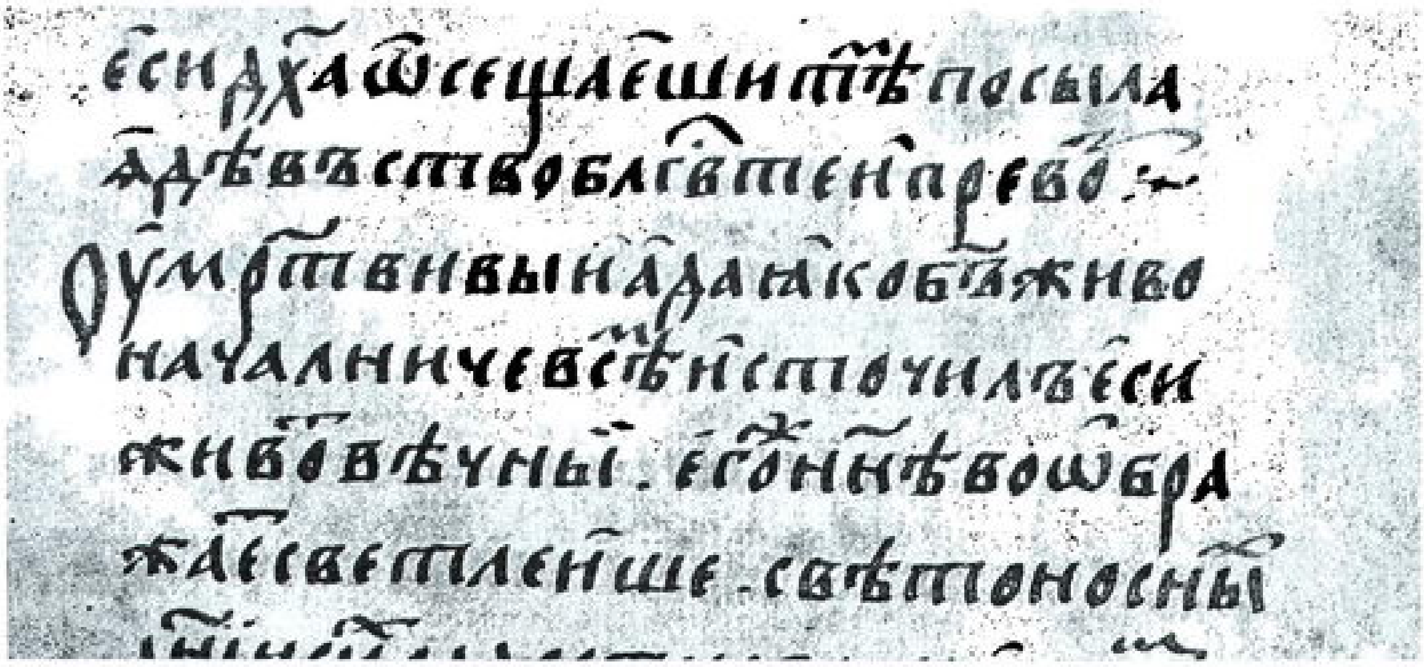
234. Тріодь Пісна. 70–90-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 430.

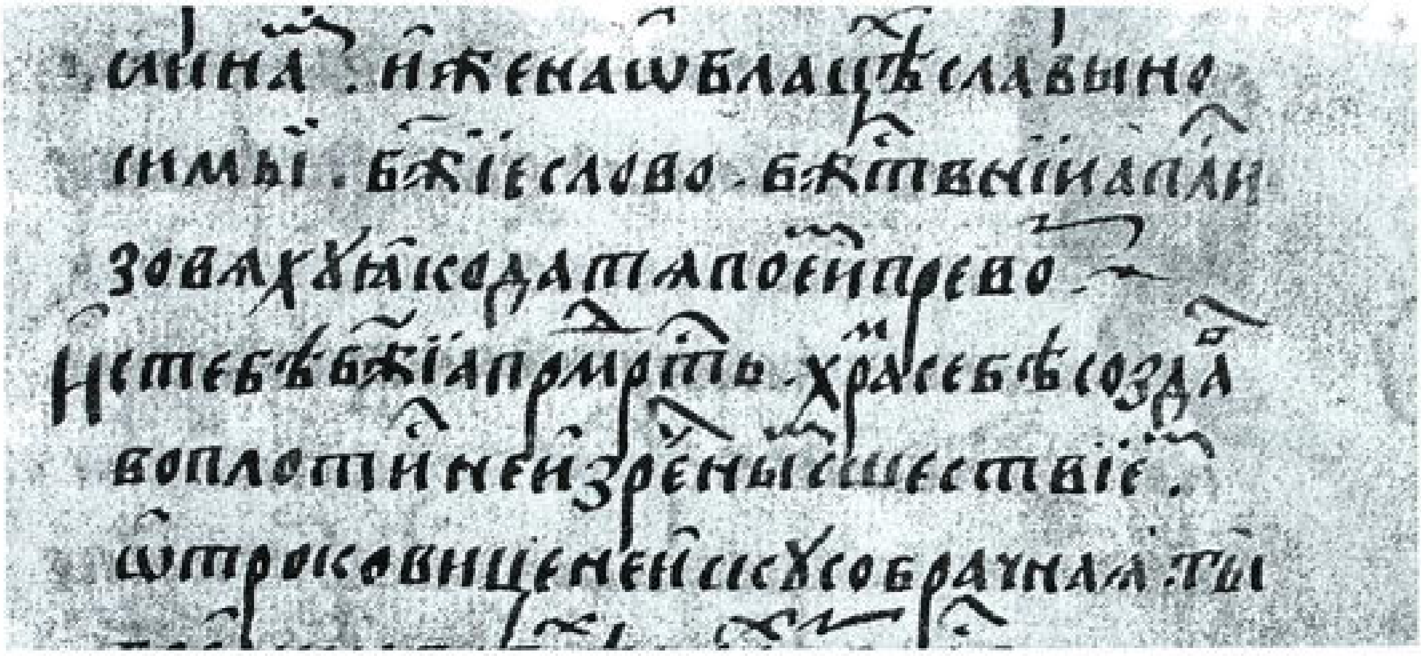
235. Тріодь Пісна. 90-ті роки XVI ст. Ф. І, № 2813.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 10).

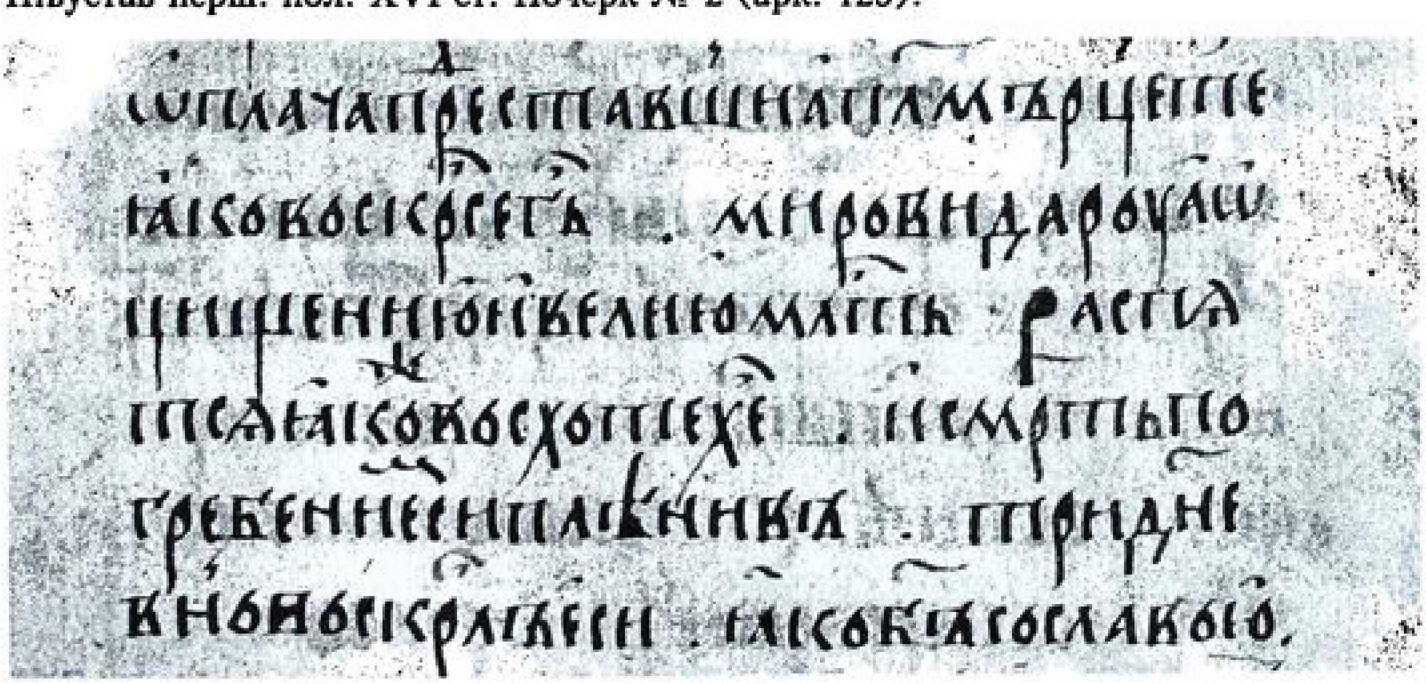
236. Тріодь Пісна. Кінець XVI – початок XVII ст. Ф. 301, № 368 п. Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 183).

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 28).

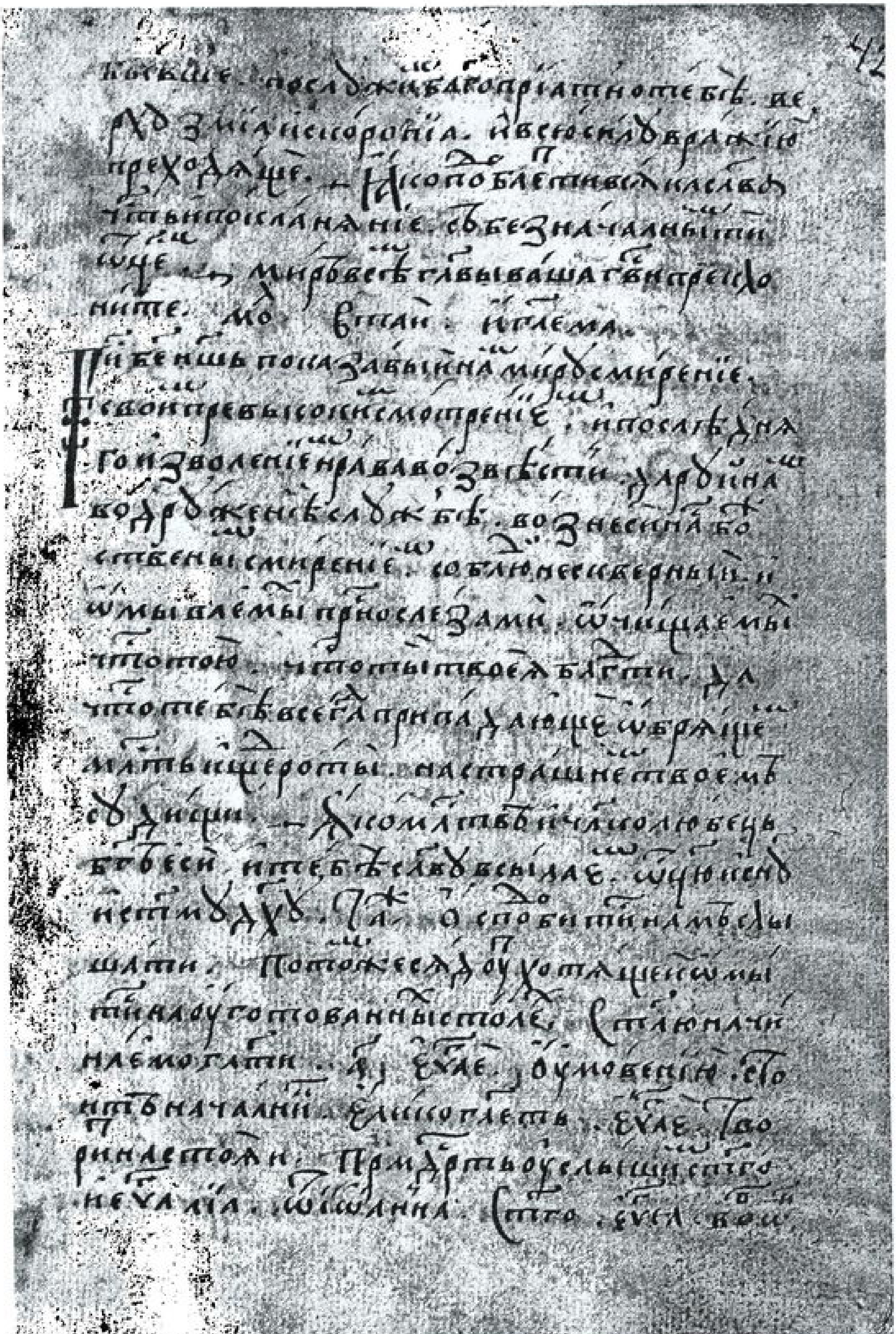

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 125).

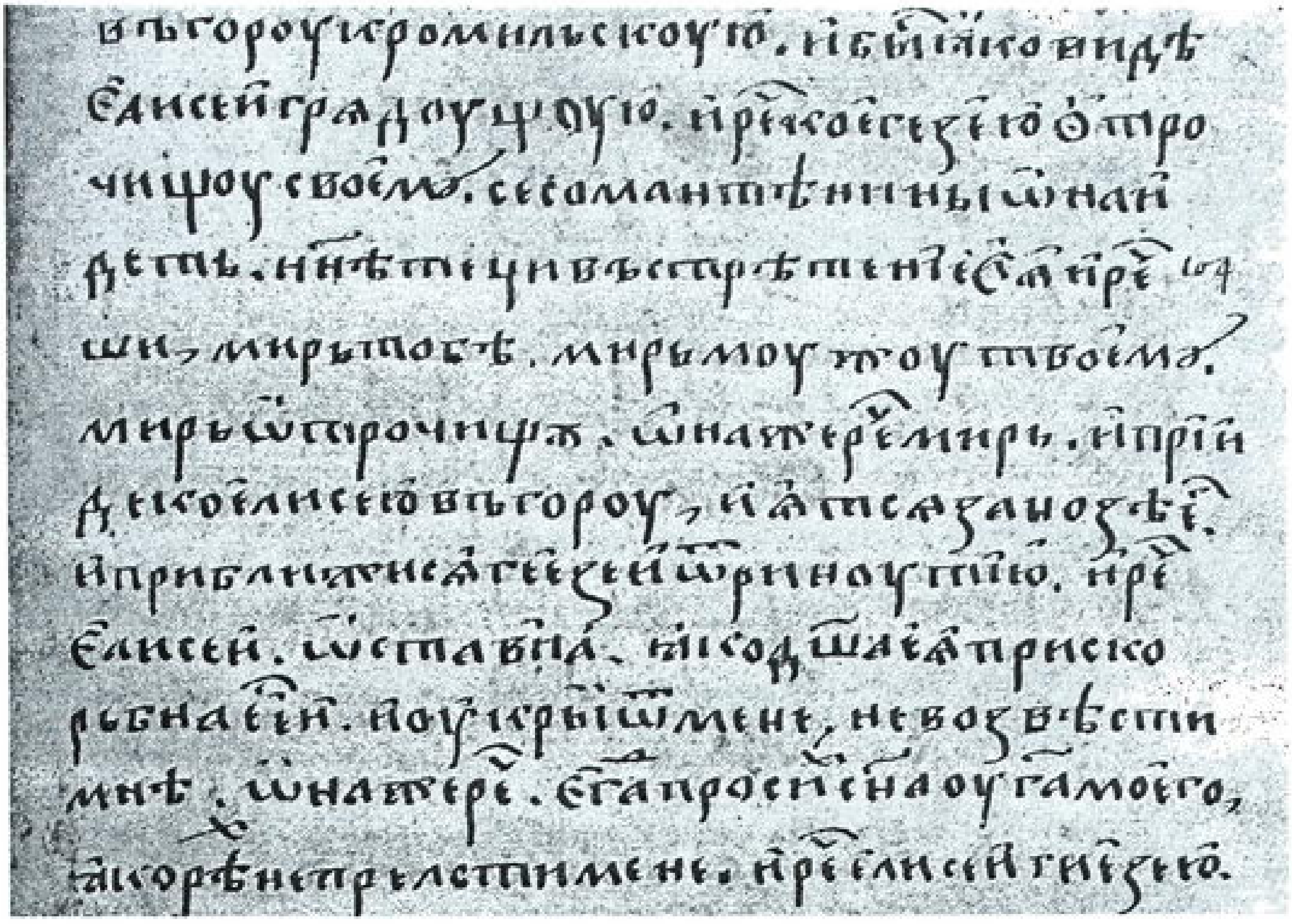

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 102).

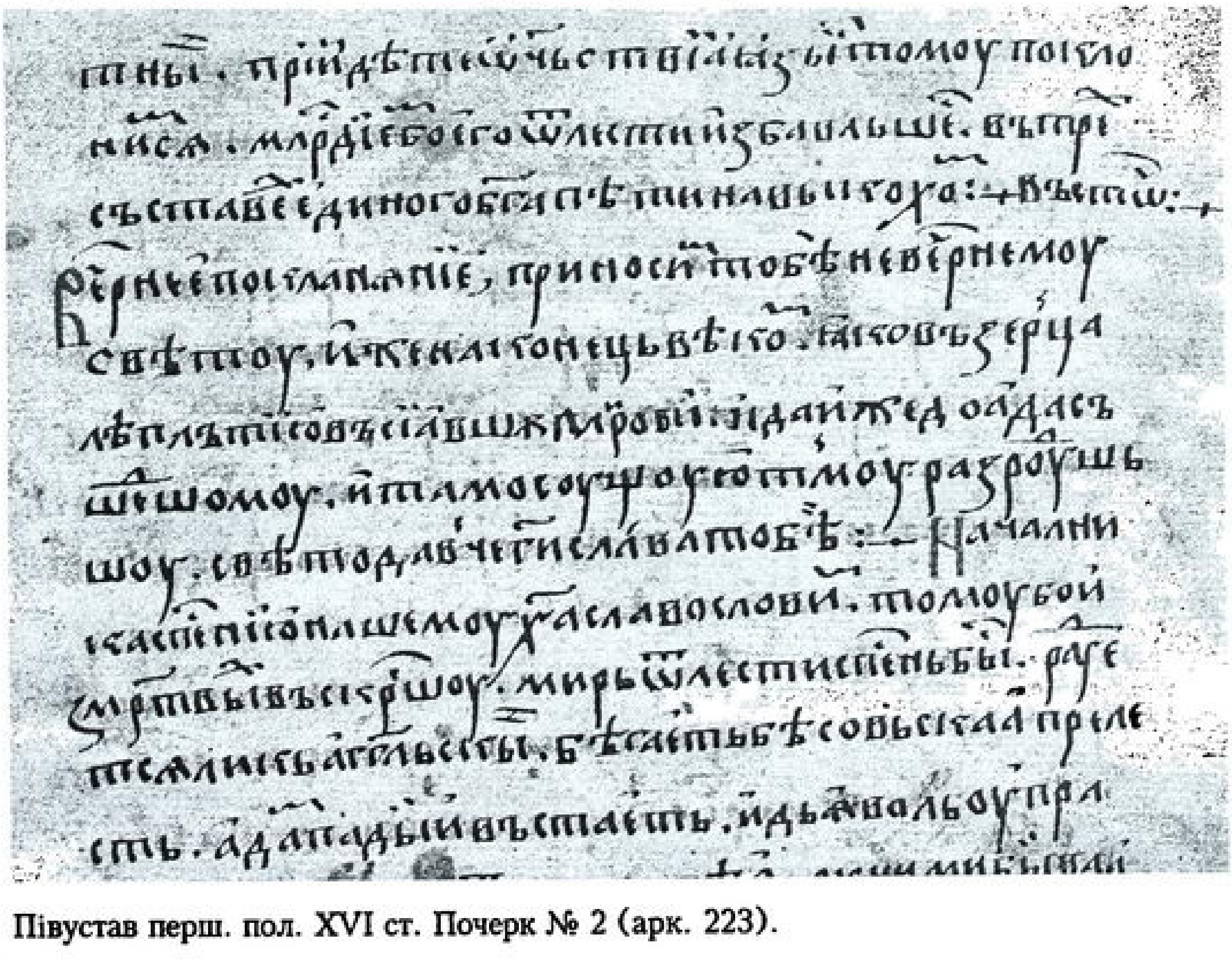
237. Тріодь Цвітна. 10–30-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 431.

238. Тріодь Цвітна. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. I, № 7483.
Півустав російський перш. пол. XVI ст. (арк. 42).

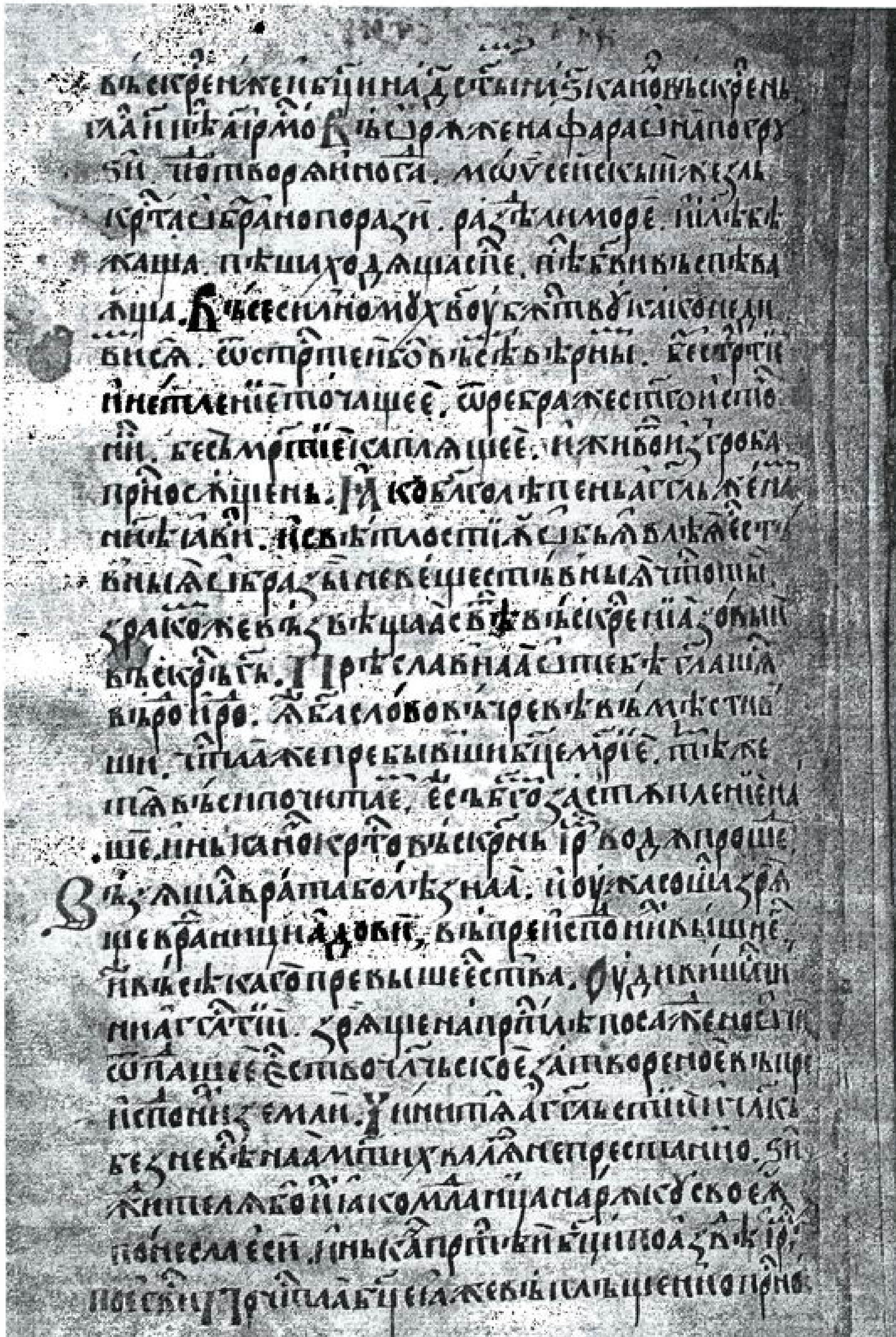

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 84).

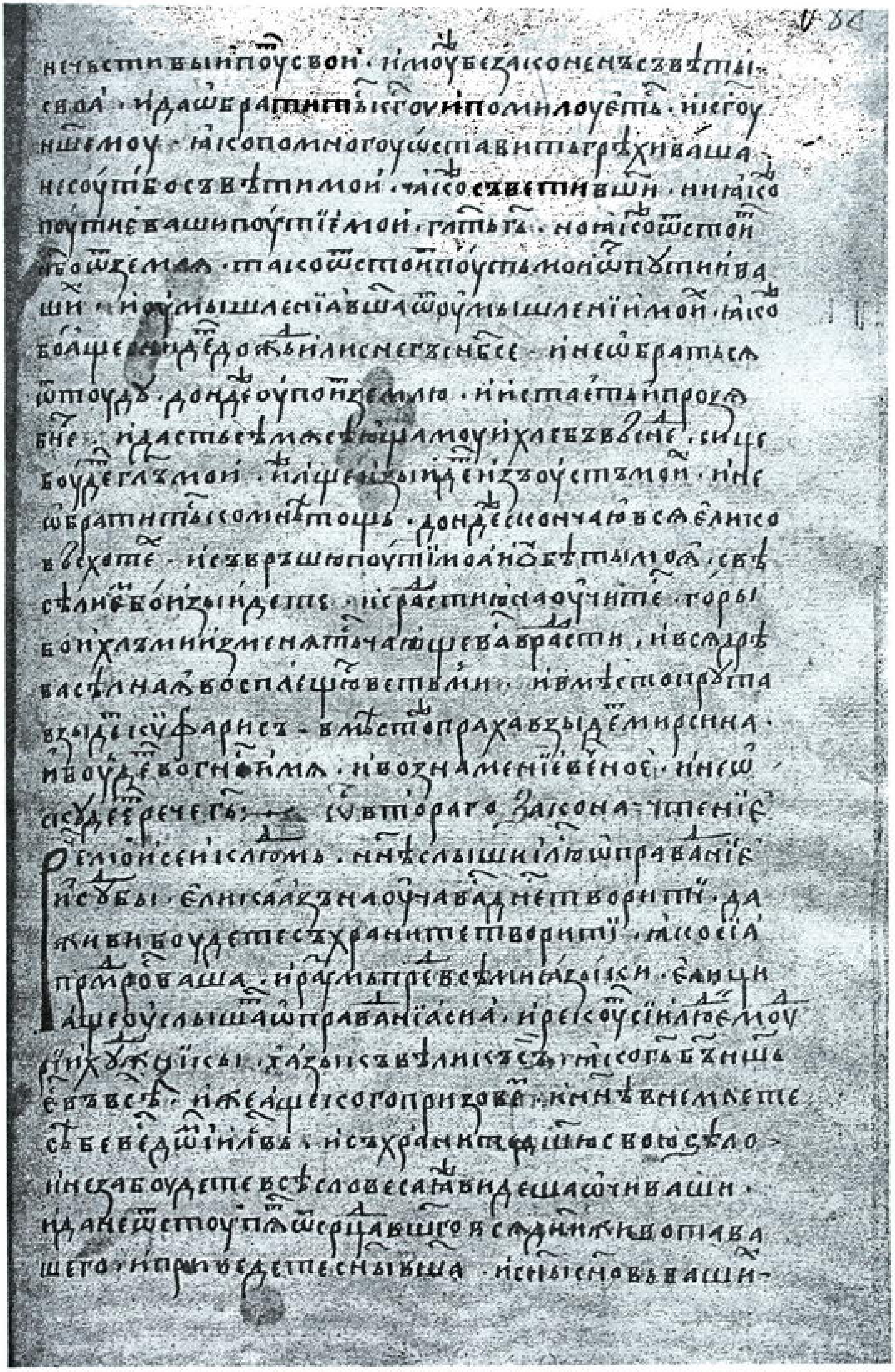

Півустав перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 223).

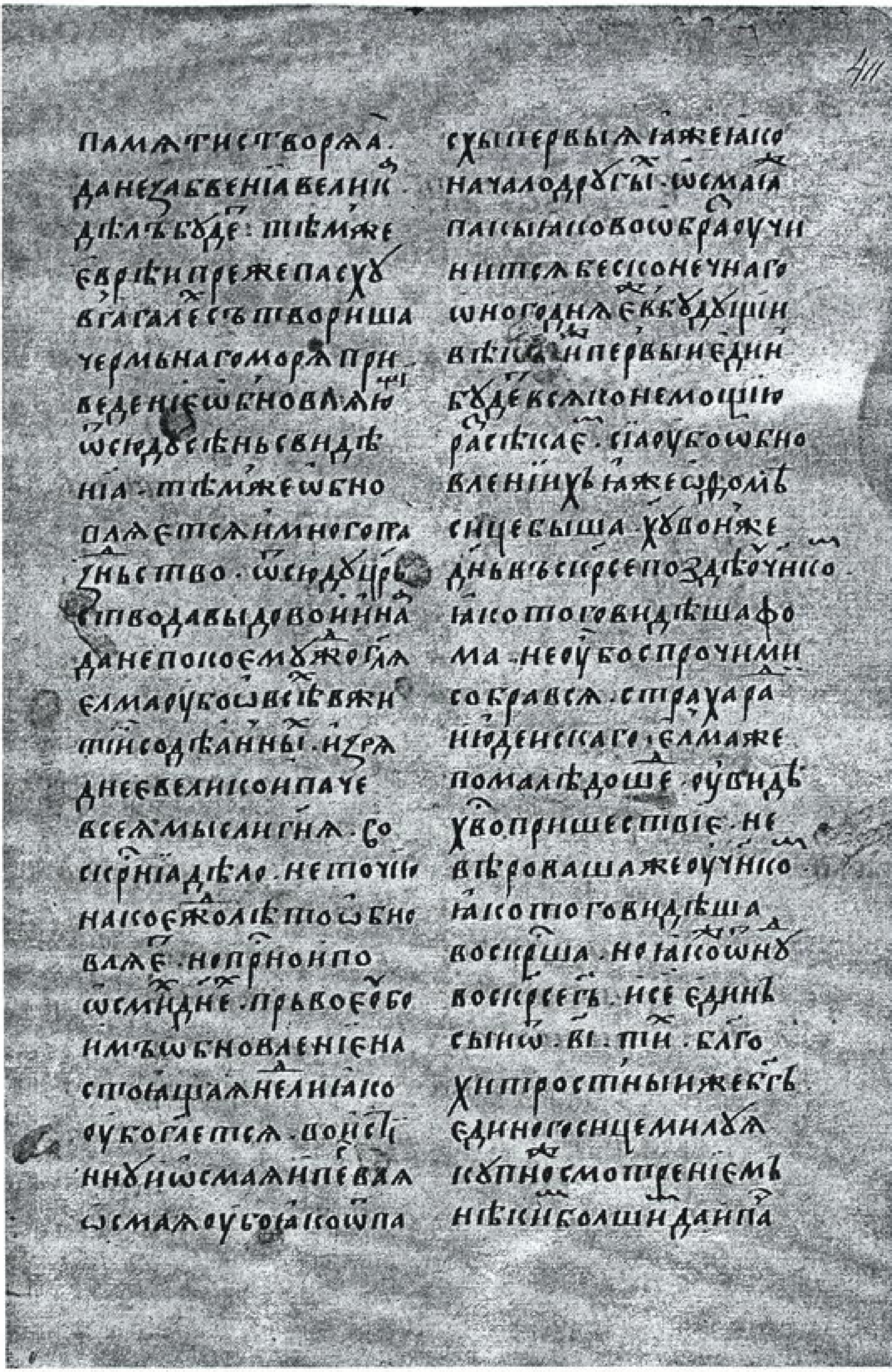
239. Тріодь Цвітна. 30–40-ві роки XVI ст. Ф. I, № 7484.

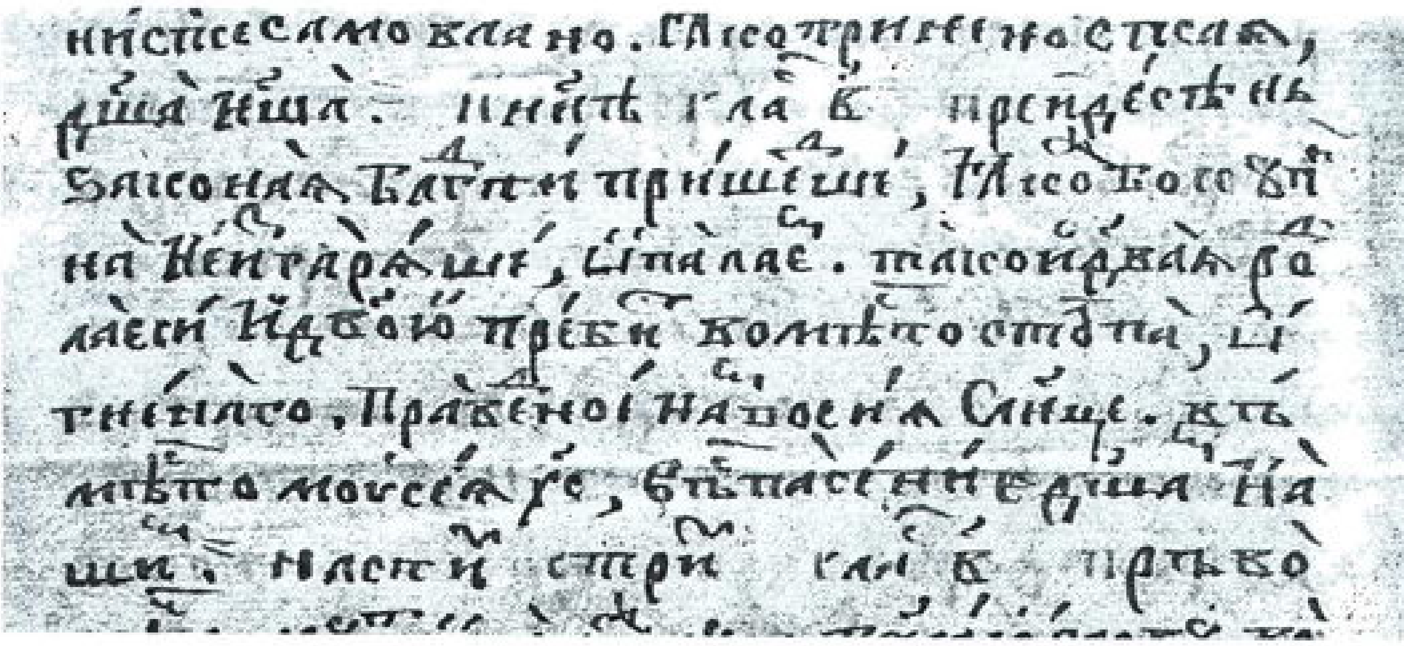
240. Тріодь Цвітна. 30–50-ті роки XVI ст. Ф. 306, № 26.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 317).

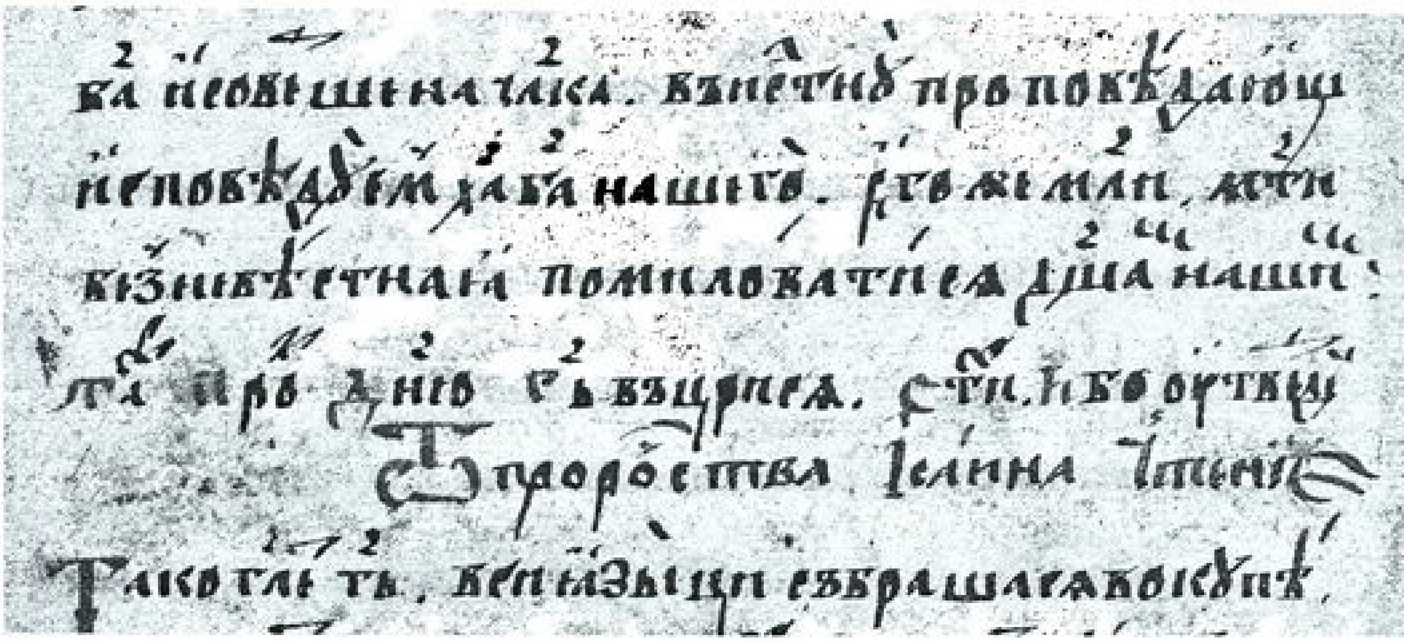
241. Тріодь Цвітна. 30–60-ті роки XVI ст. Ф. 312, № 78.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 137).

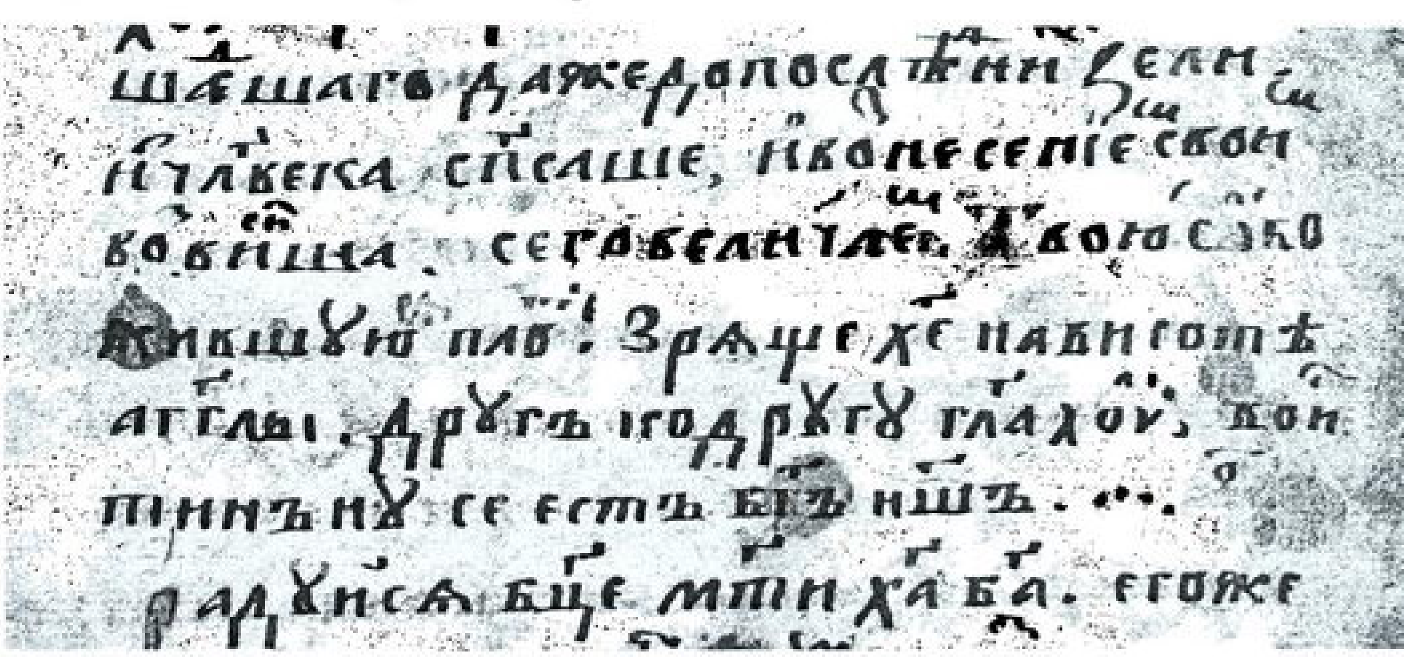
242. Тріодь Цвітна. 1573 р. Ф. 310, № 5.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 411).

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 1).

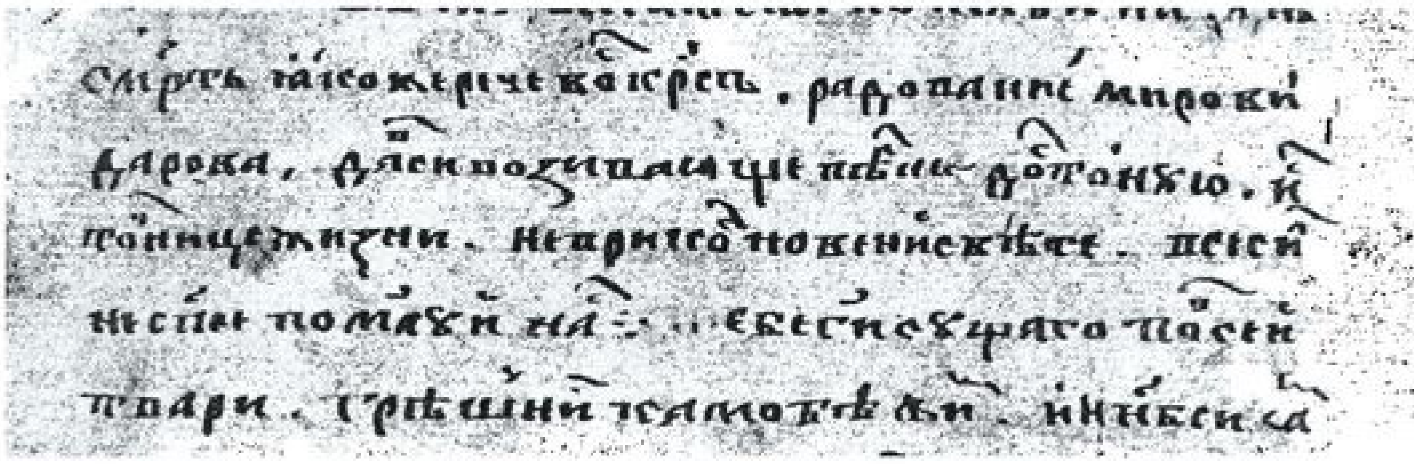

Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 13).

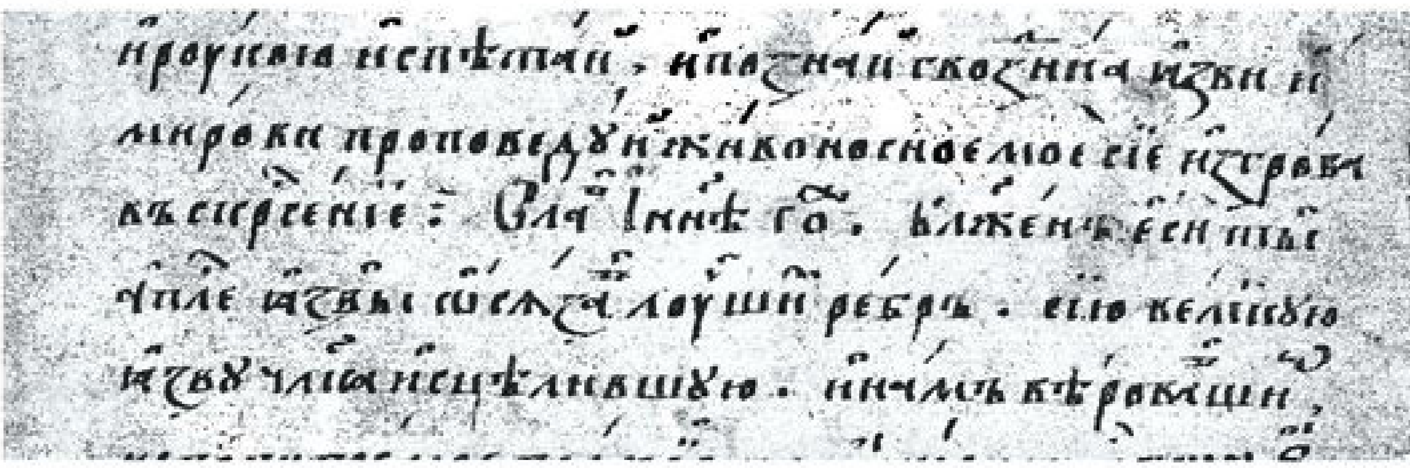

Півустав XVI ст. Почерк № 3 (арк. 12).

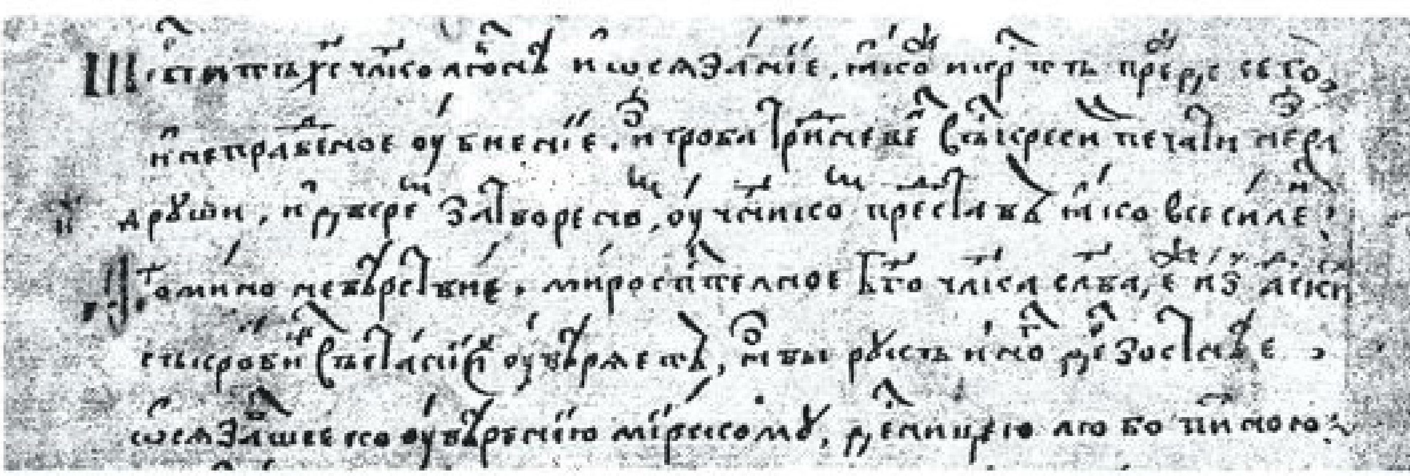
243. Тріодь Цвітна. 70–80-ті роки XVI ст. 30–40-ві роки XVII ст.
Ф. 301, № 143 л (початок).

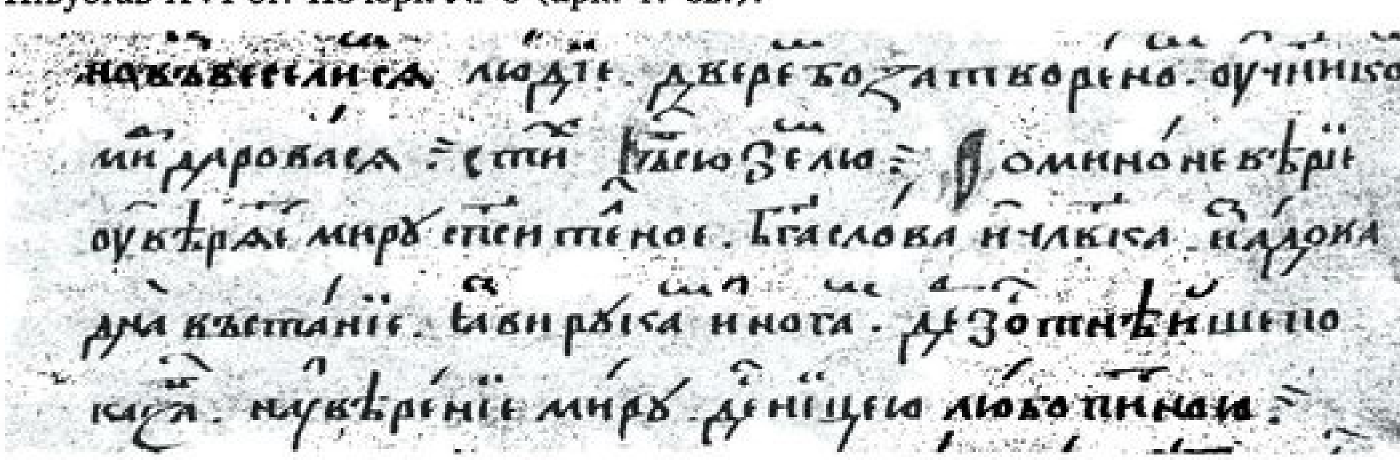
Півустав XVI ст. Почерк № 4 (арк. 14).

Півустав XVI ст. Почерк № 5 (арк. 41).

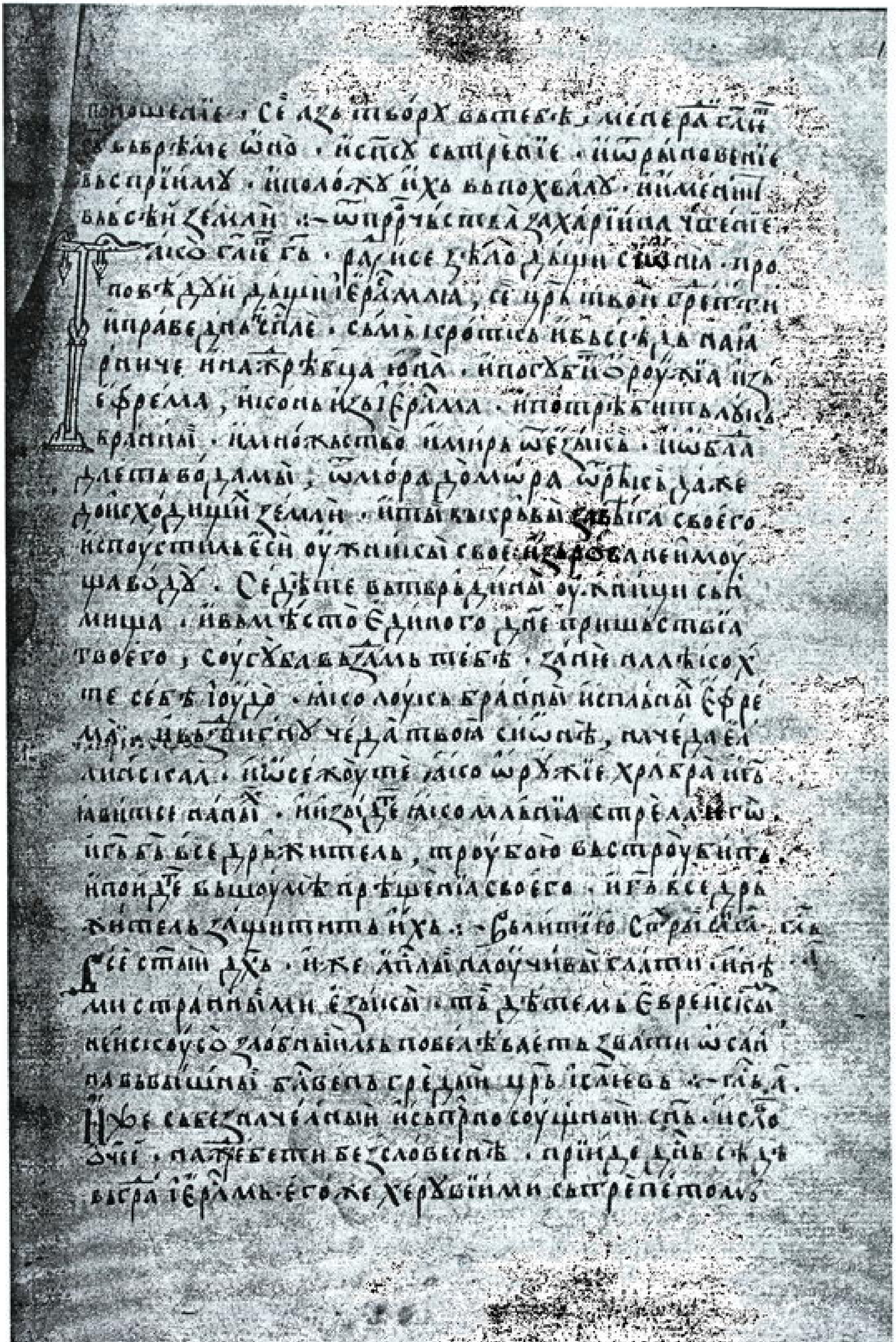

Півустав XVI ст. Почерк № 6 (арк. 17 зв.).

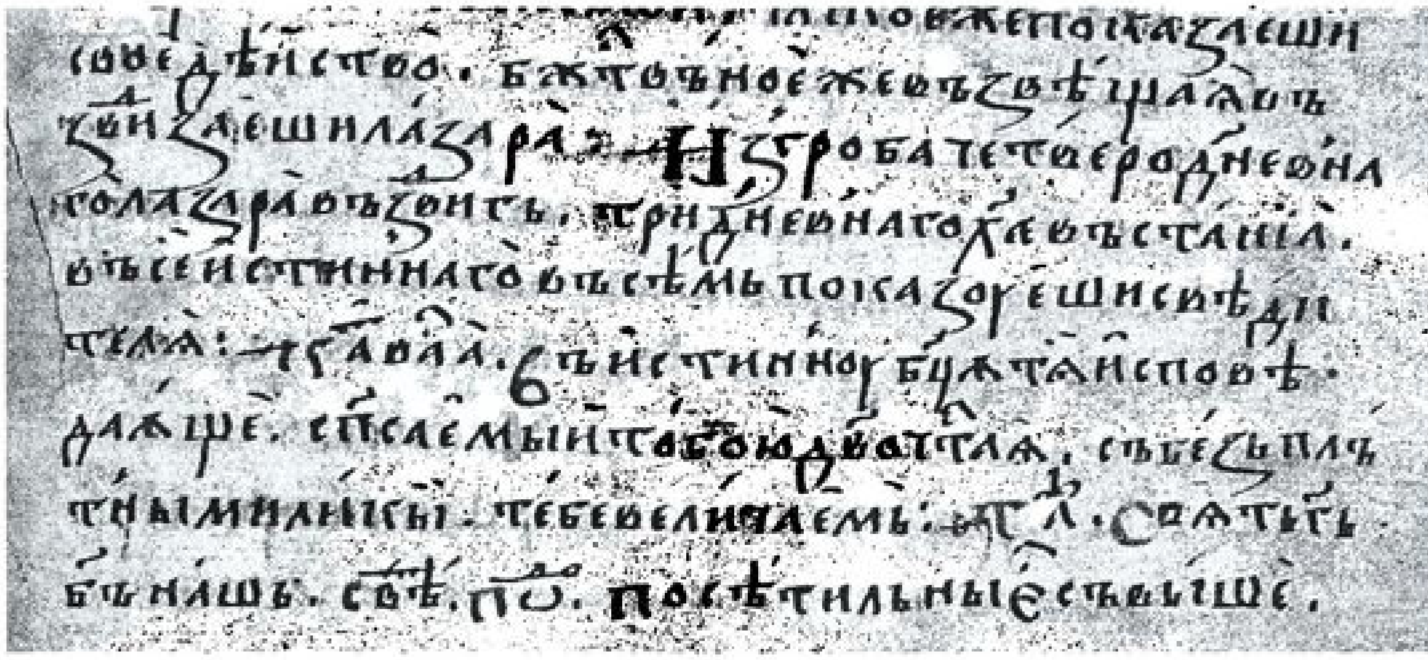

Півустав XVI ст. Почерк № 7 (арк. 67).

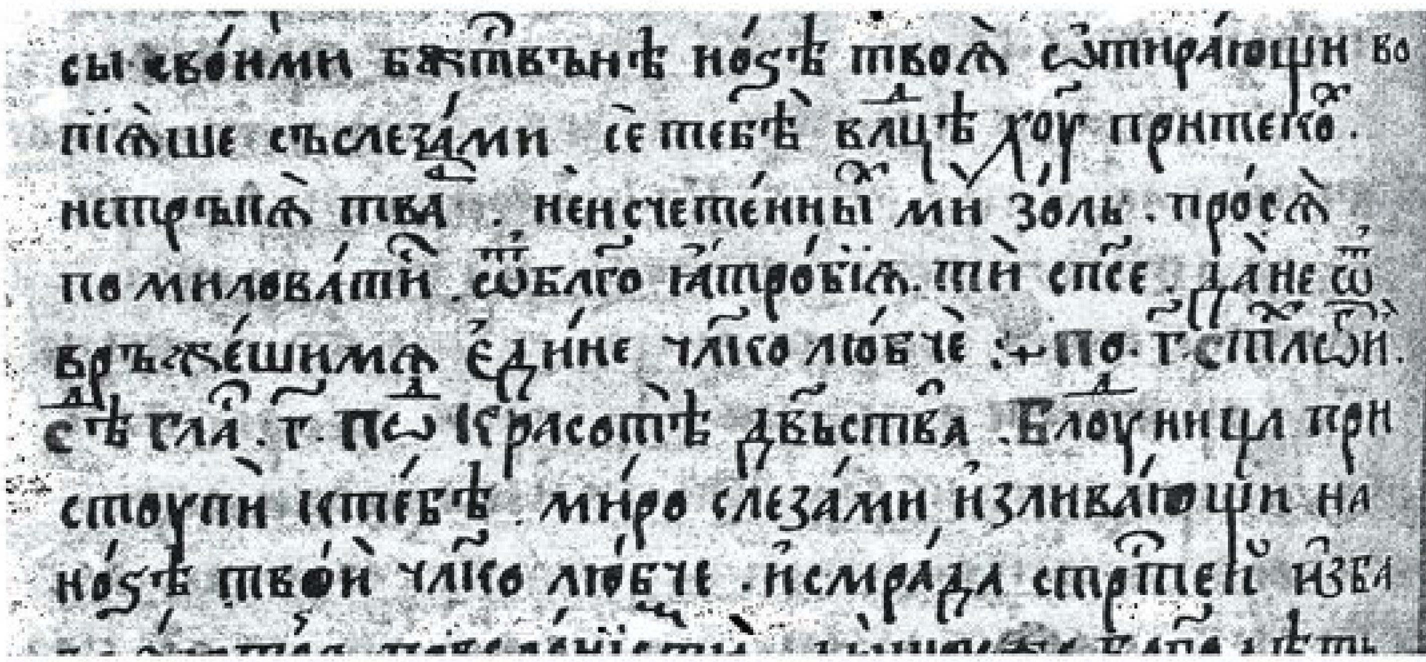
243. Тріодь Цвітна. 70–80-ті роки XVI ст. 30–40-ві роки XVII ст.
Ф. 301, № 143 л (закінчення).

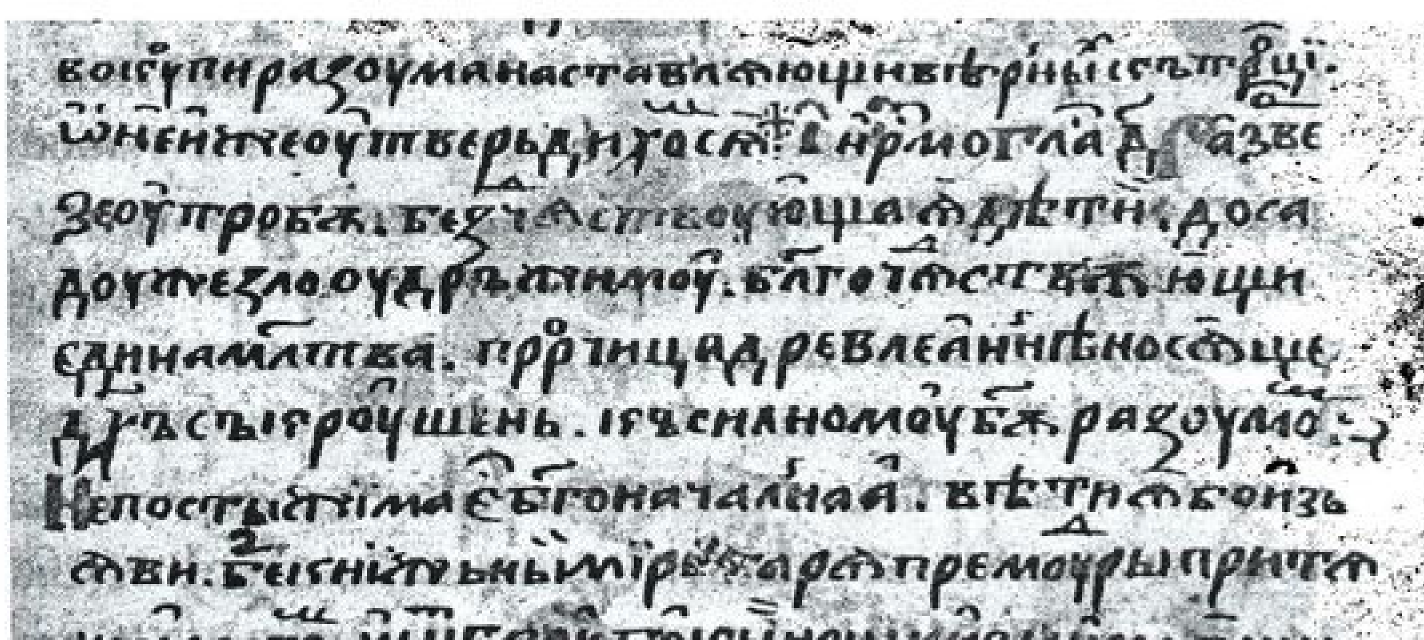
244. Тріодь Цвітна. 1593 р. Ф. 301, № 144 л.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 15).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 13).

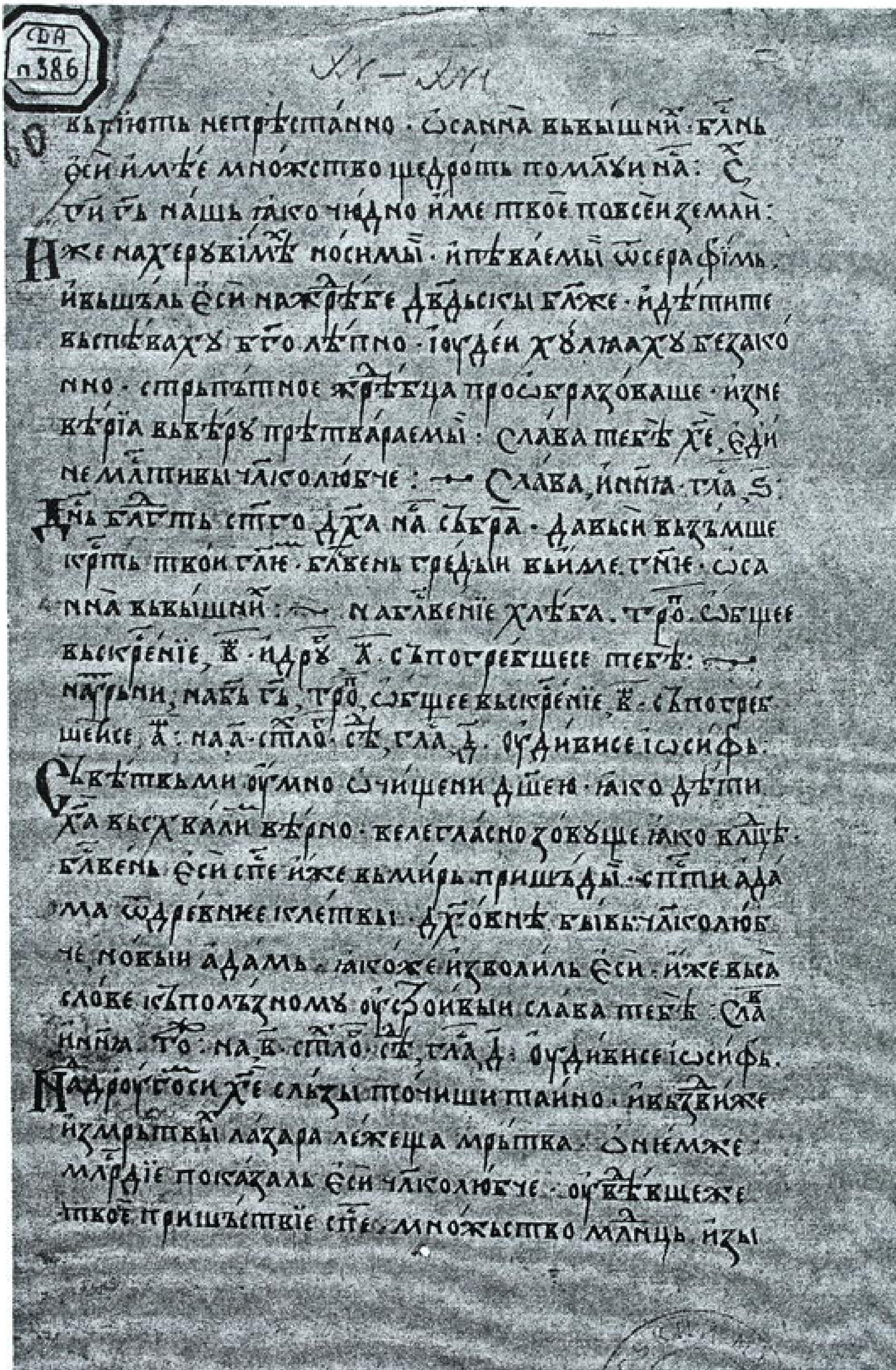

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 42 зв.).

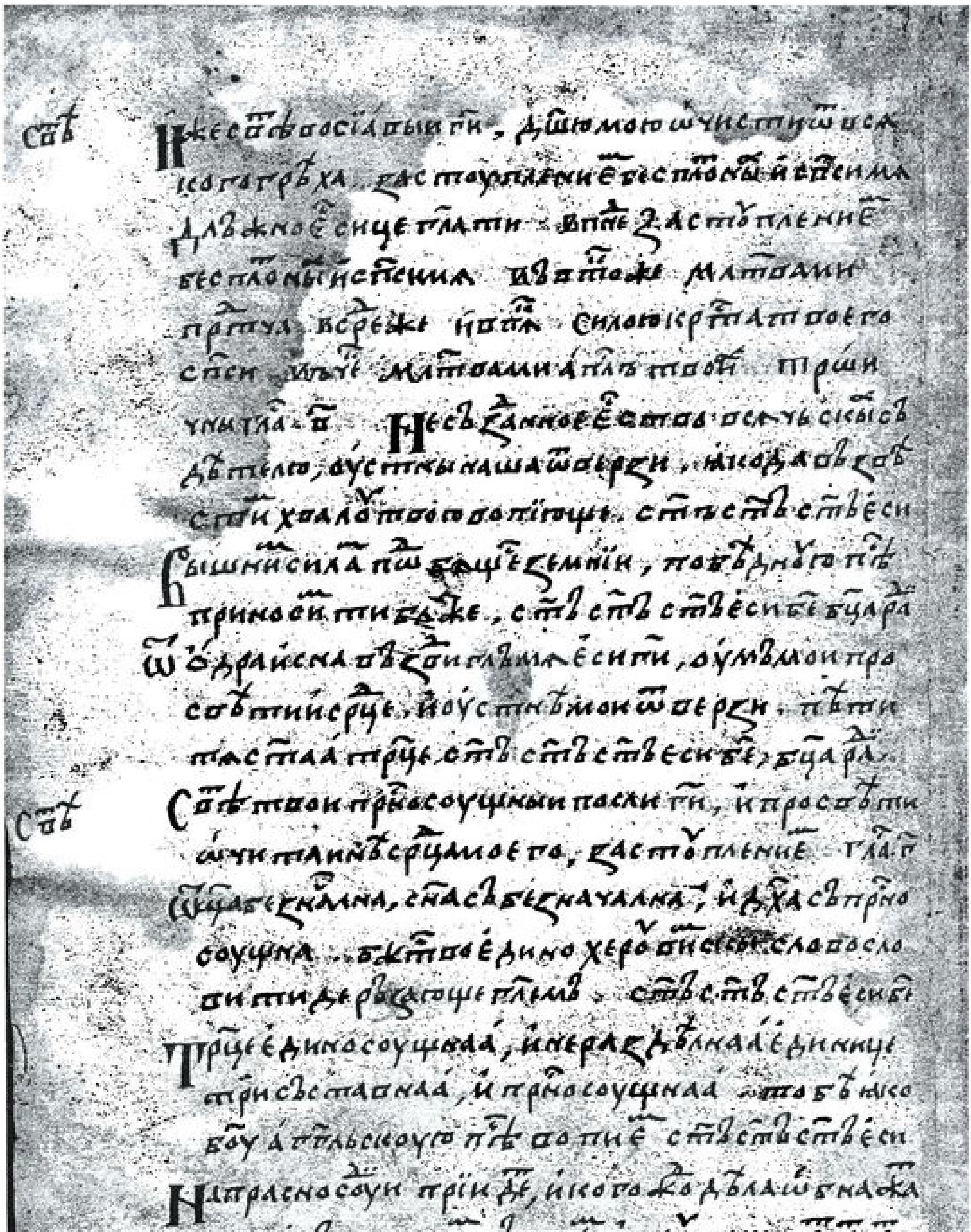
Півустав кін. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 312).

245. Тріодь Цвітна. Кінець XVI ст. Ф. 312, № 82.

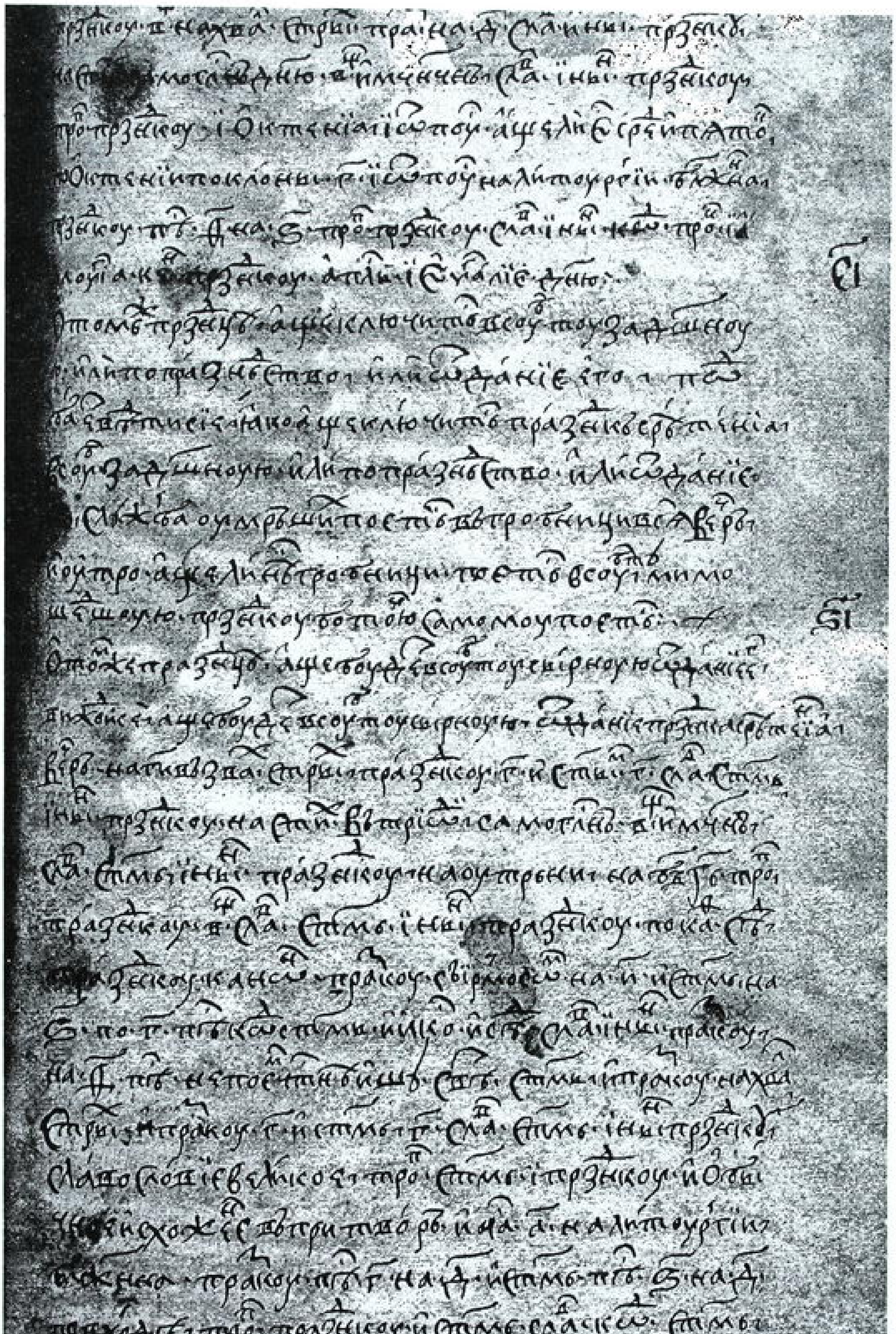

въпиють непрестанно · осанна въвышнихъ · блнъ
еси иже множство щедротъ помилуи на: С
ти гь нашь яко чюдно име твое по всеи земли:
Иже на херувимехъ носимыи · и пѣваемыи серафимы ·
и вышьлъ еси на жребяти двдьскы блже · и дѣти те
въспѣвахѹ бго лѣпно · иудеи хулахѹ безако
нно · страстное крстца прообразоваше · и изне
вѣрїа въ вѣрѹ претвараемыи: слава тебѣ хе еди
не млстивыи члколюбче: Слава, и нынѣ, гла s:
Днь блгть стго дха на собра · давыи възьмше
кртъ твои глаголюще · блгнъ грядыи въ имя гне · оса
нна въ вышнихъ: На благвенїе хлѣба. тро. Собщее
въскрсенїе, и ... х. спогребшеесе тебѣ:
На литїи, на бл гь, тро. Собщее въскрсенїе, к. спогреб
шеисе, х: на стло. сд, гла. i. Удивисе iосифъ.
Свѣтлыми умно очищени дшею · яко дѣти
ха въсхвали вѣрно · велегласно зовуще яко блгуе
бленъ еси спсе иже въ миръ пришедыи · спсти ада
ма от древние клетвы · дховнѣ бывъ члколюб
че, новыи адамь · якоже изволилъ еси · иже вса
слове къ полезному устроивыи слава тебѣ: Сла
и нынѣ. То · на в стло сд, гла s: Удивисе iосифъ.
На гробѣ твоеми хе слезы источиши таино · и възбуди же
изъ мрьтвыи лазара лежеща мрьтва · о немже
млрдїе показалъ еси члколюбче · ...же
твое пришествїе спсе · множство млдць изы

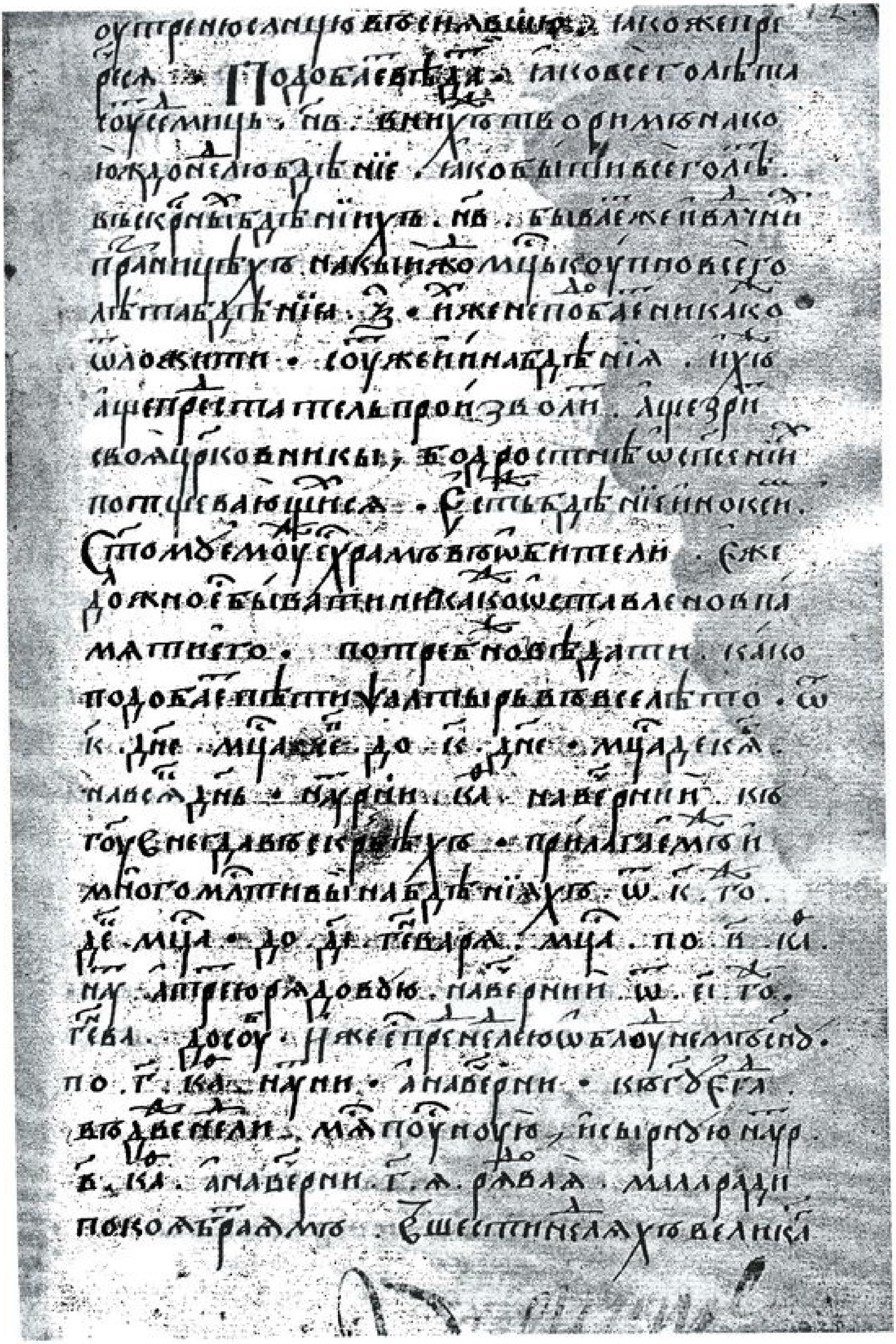
246. Тріодь Цвітна. XVI ст. Ф. 301, № 386 п.
Півустав XVI ст. (арк. 1).

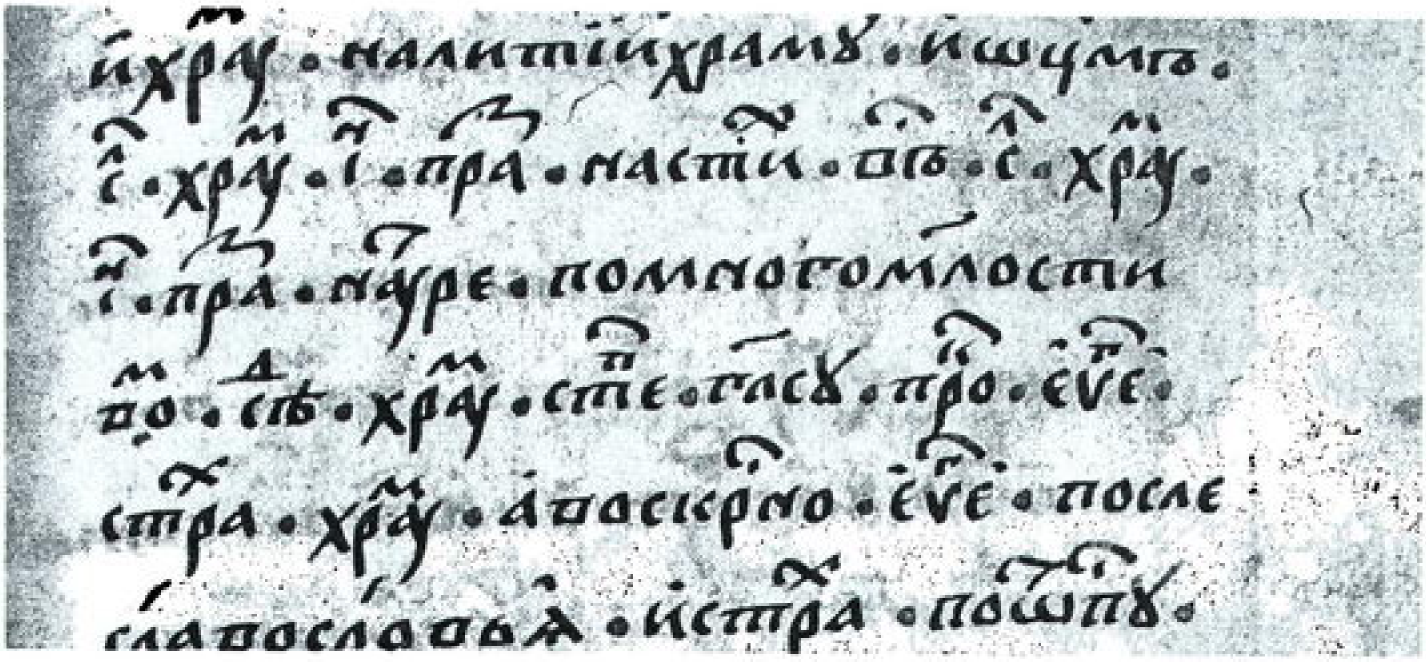
247. Устав Церковний. Початок XVI ст. Ф. 308, № 550 п.
Півустав поч. XVI ст. (арк. 323 зв.).

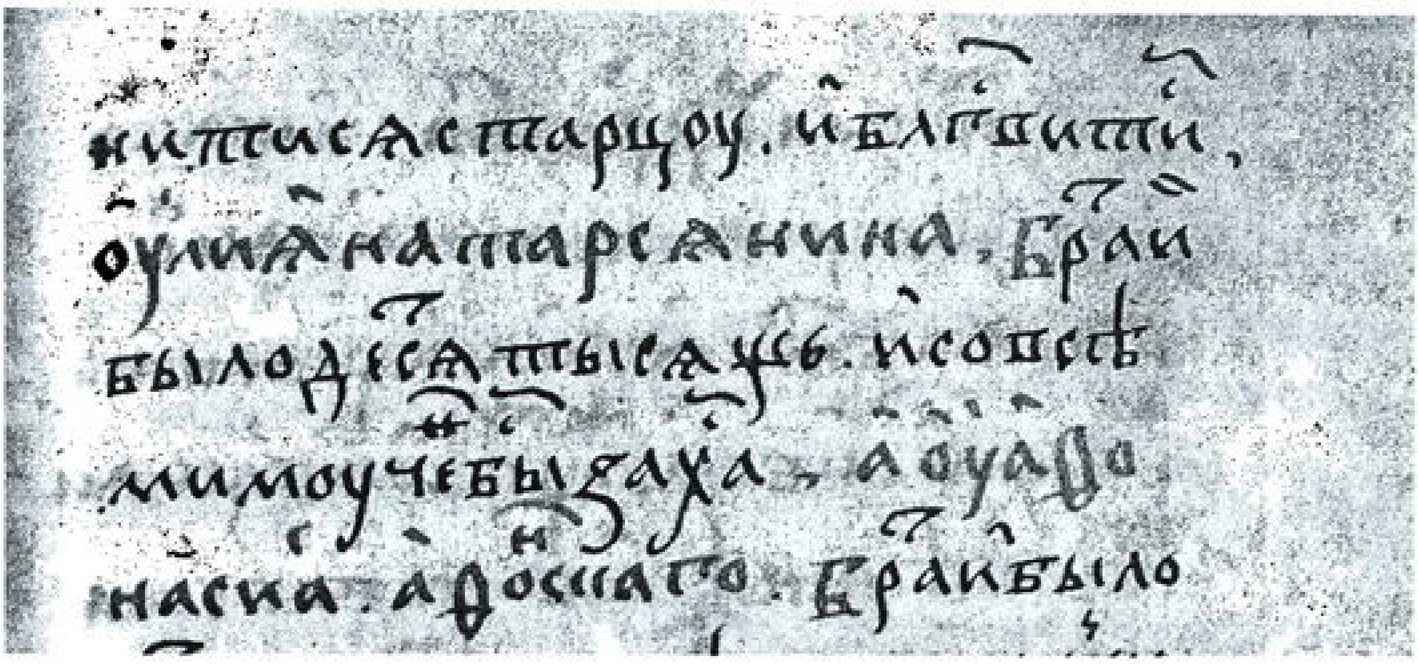
248. Устав Церковний. 1515 р. Ф. 301, № 193 л.
Скоропис російський перш. пол. XVI ст. (арк. 19).

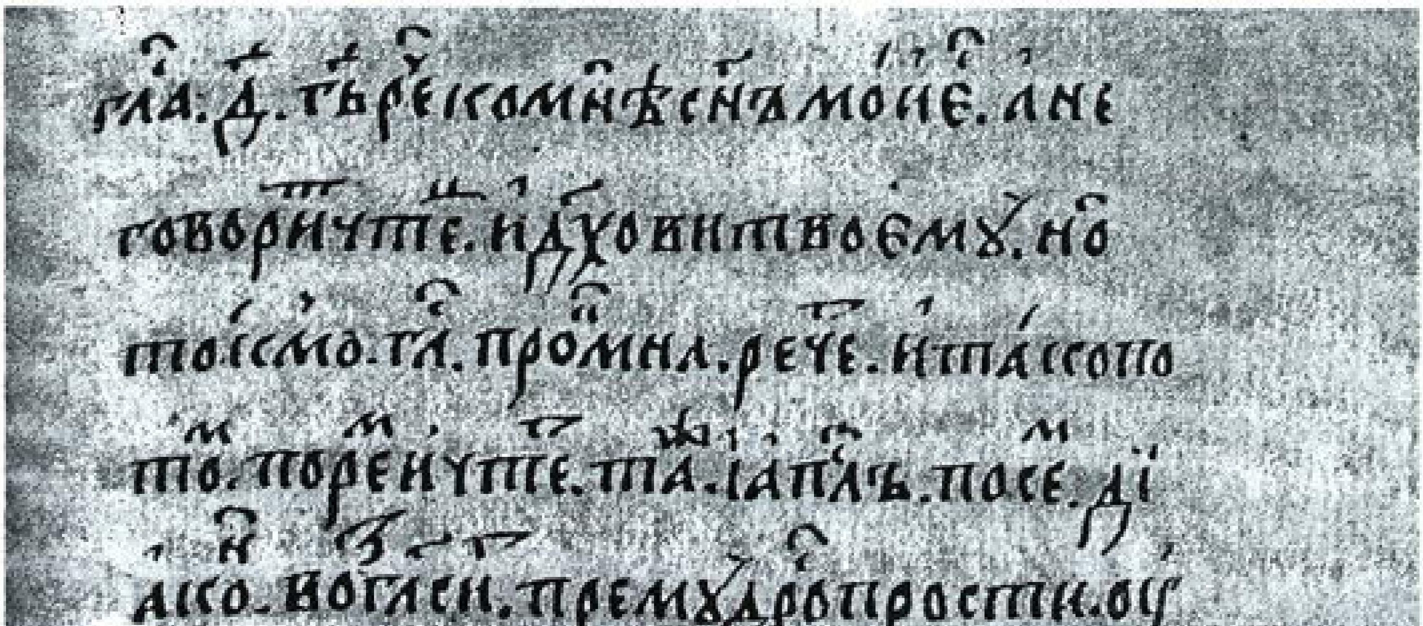
249. Устав Церковний. Друга чверть XVI ст. Ф. 302, № 17.
Півустав перш. пол. XVI ст. (арк. 12).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 167).

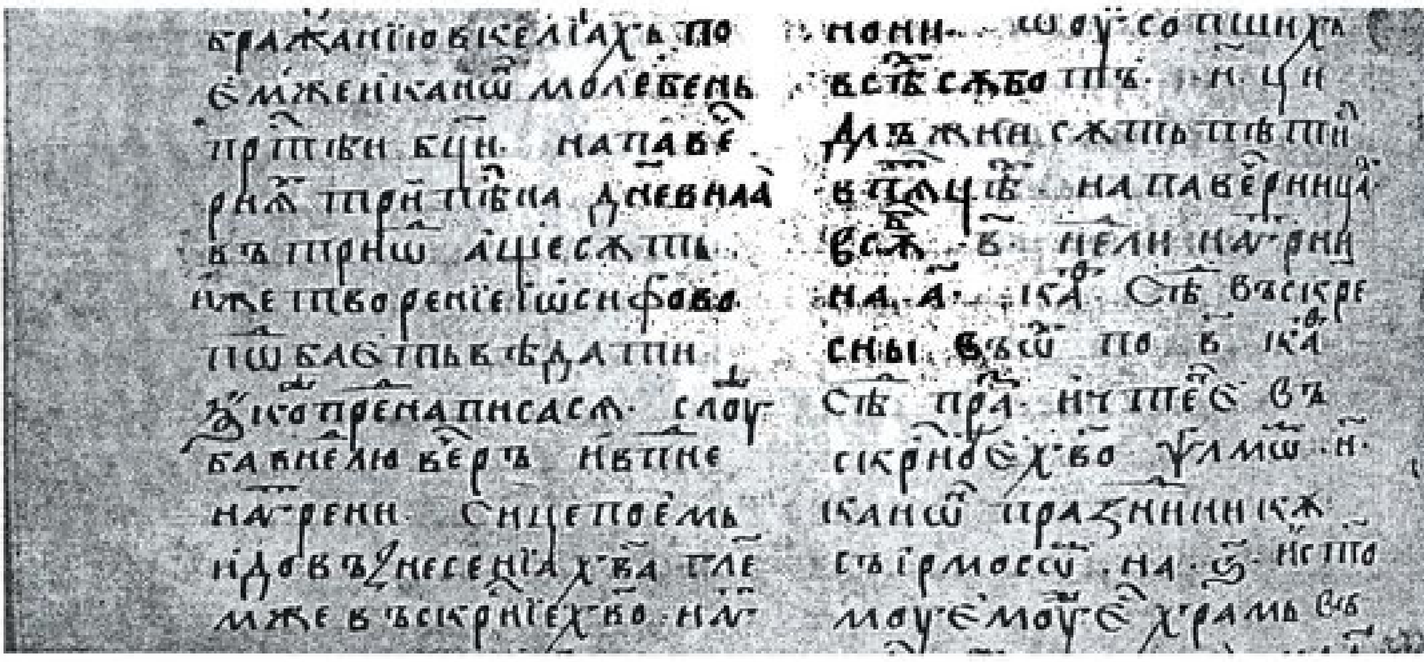

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 171).

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 196).

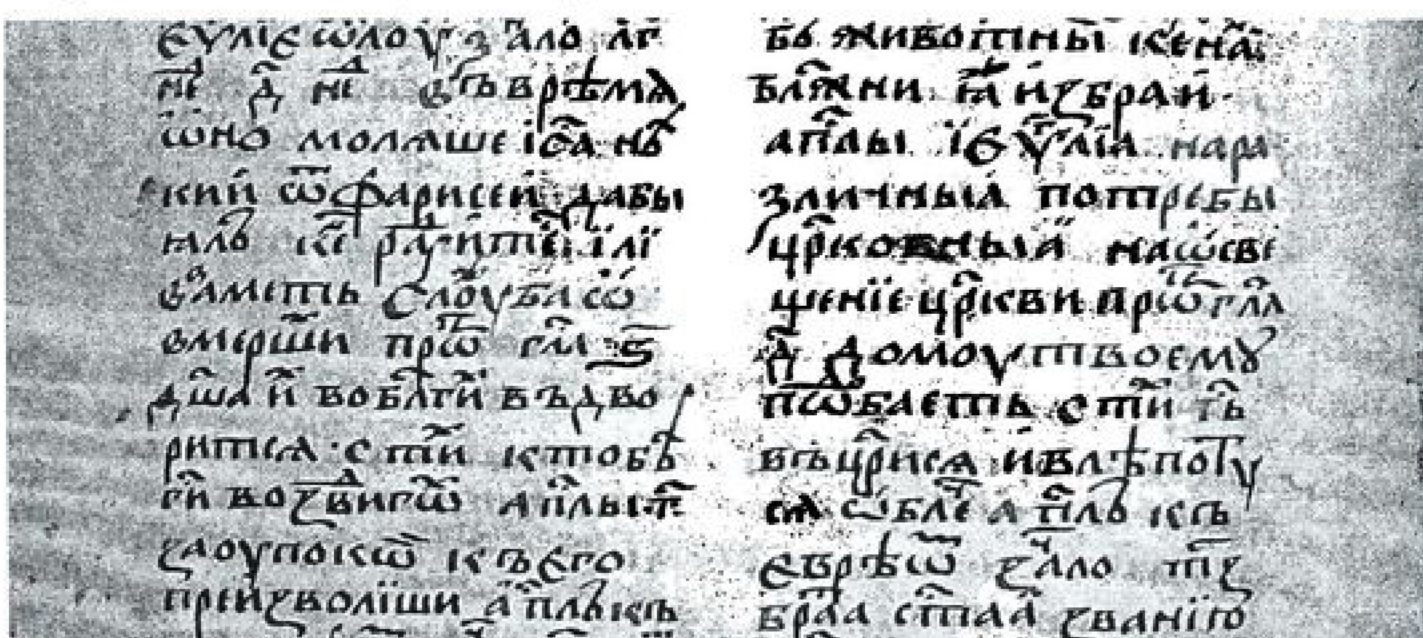
250. Устав Церковний. [1568–1569 рр.]. Ф. 306, № 20.

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 199).

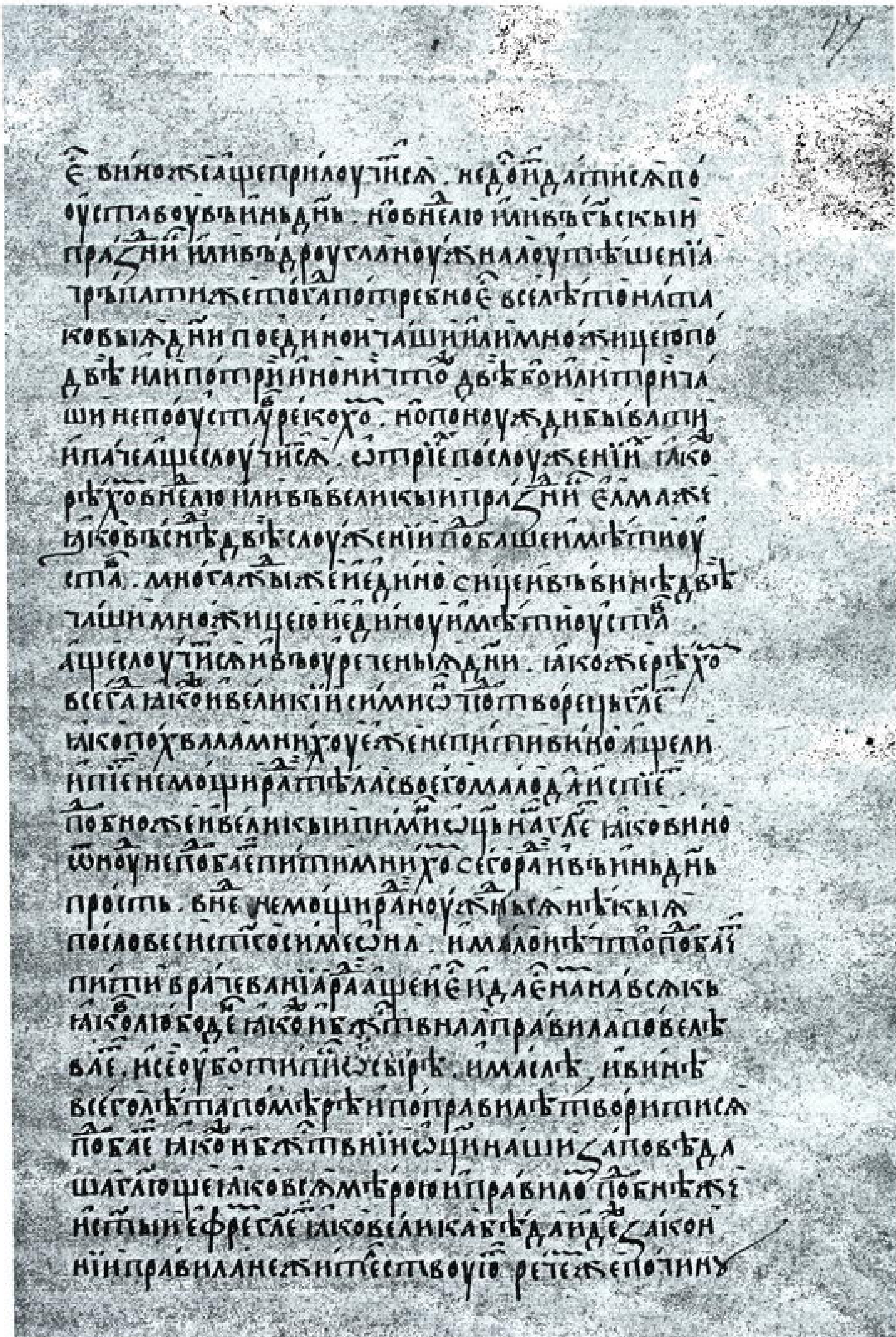

Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 138).

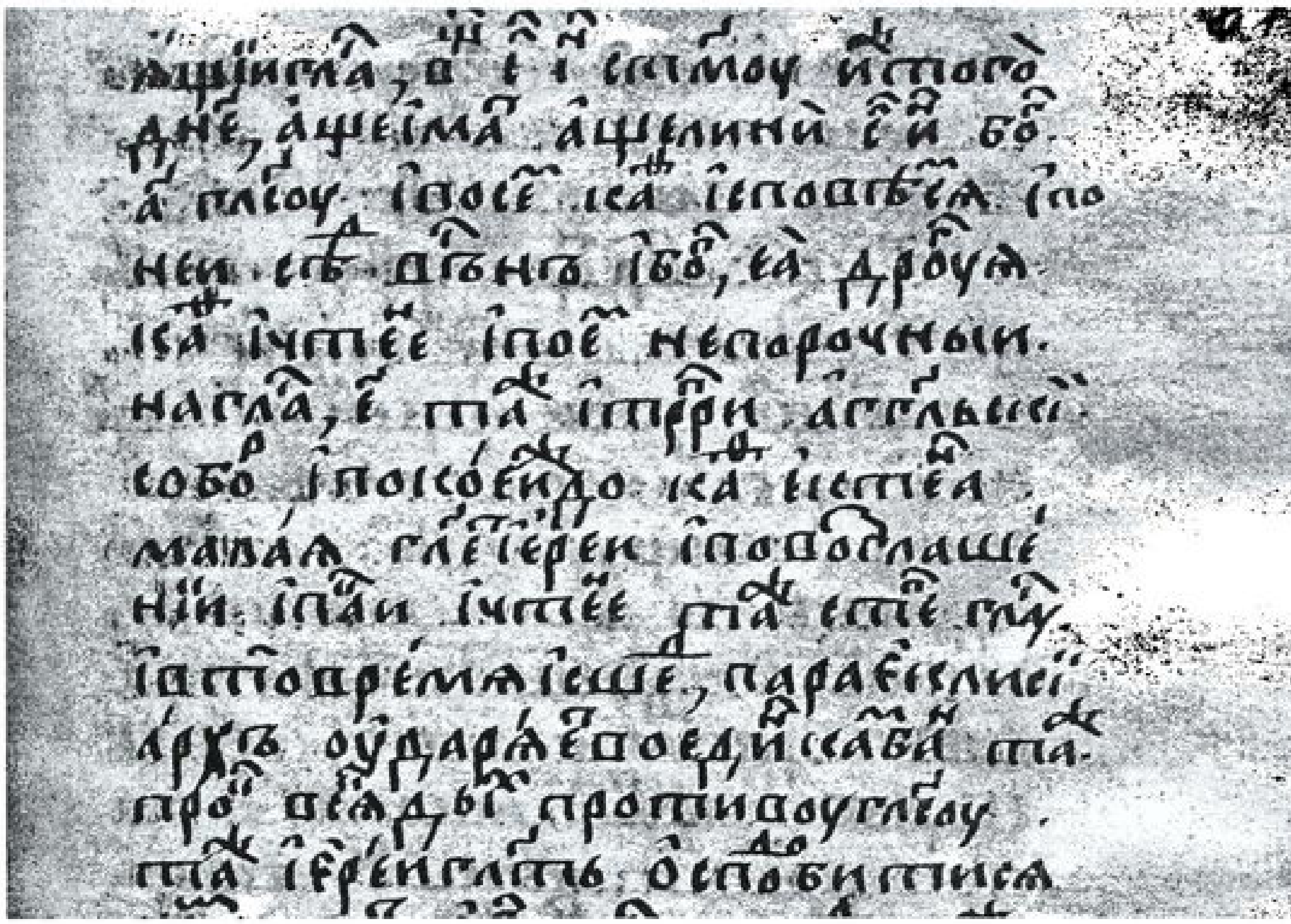

Півустав XVI ст. Почерк № 3 (арк. 155).

251. Устав Церковний. 60-ті роки XVI ст. Ф. 307, № 424.

252. Устав Церковний. Третя чверть XVI ст. Ф. 303, № 109.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 17).

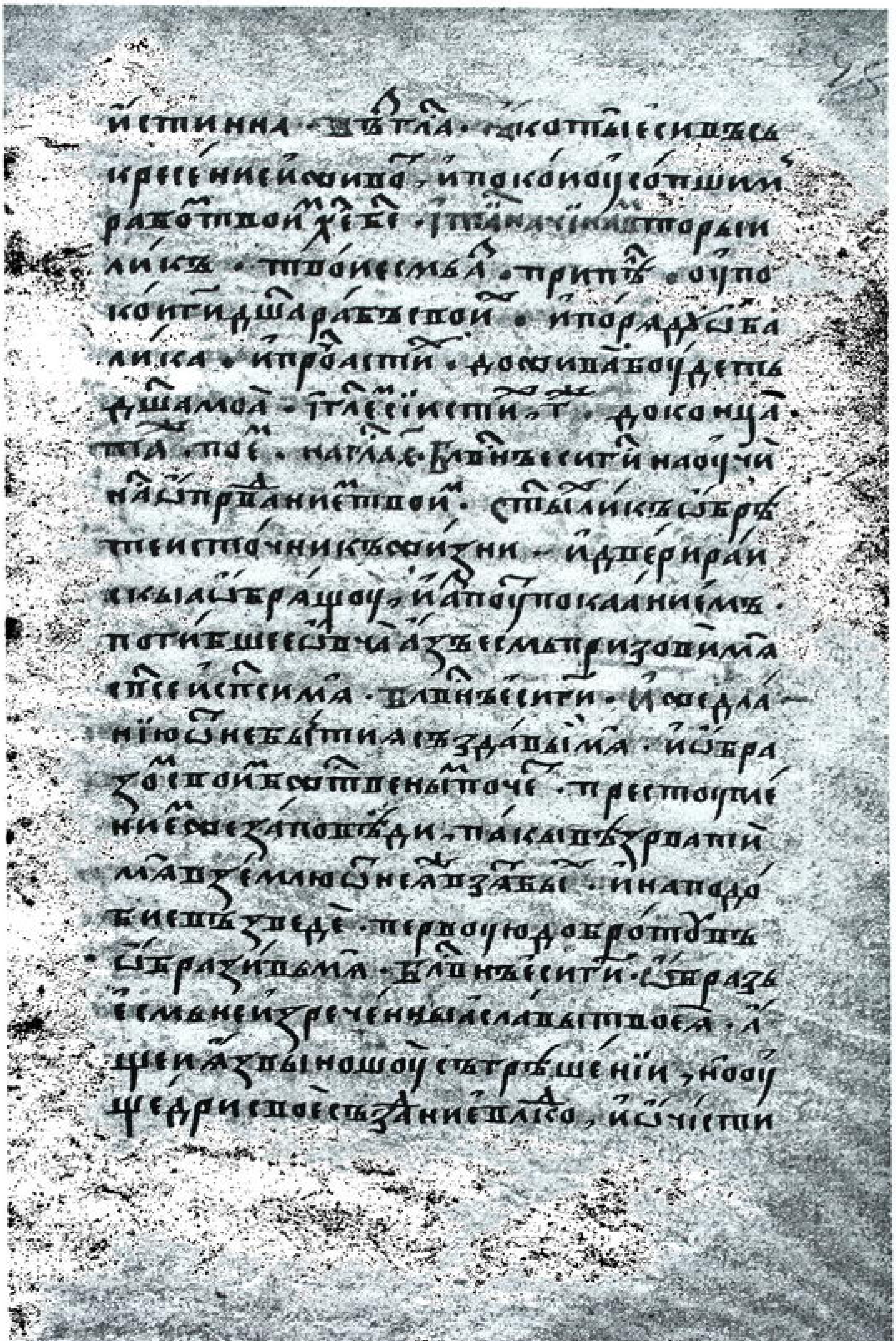

Півустав XVI ст. Почерк № 1 (арк. 15).

Півустав XVI ст. Почерк № 2 (арк. 558).

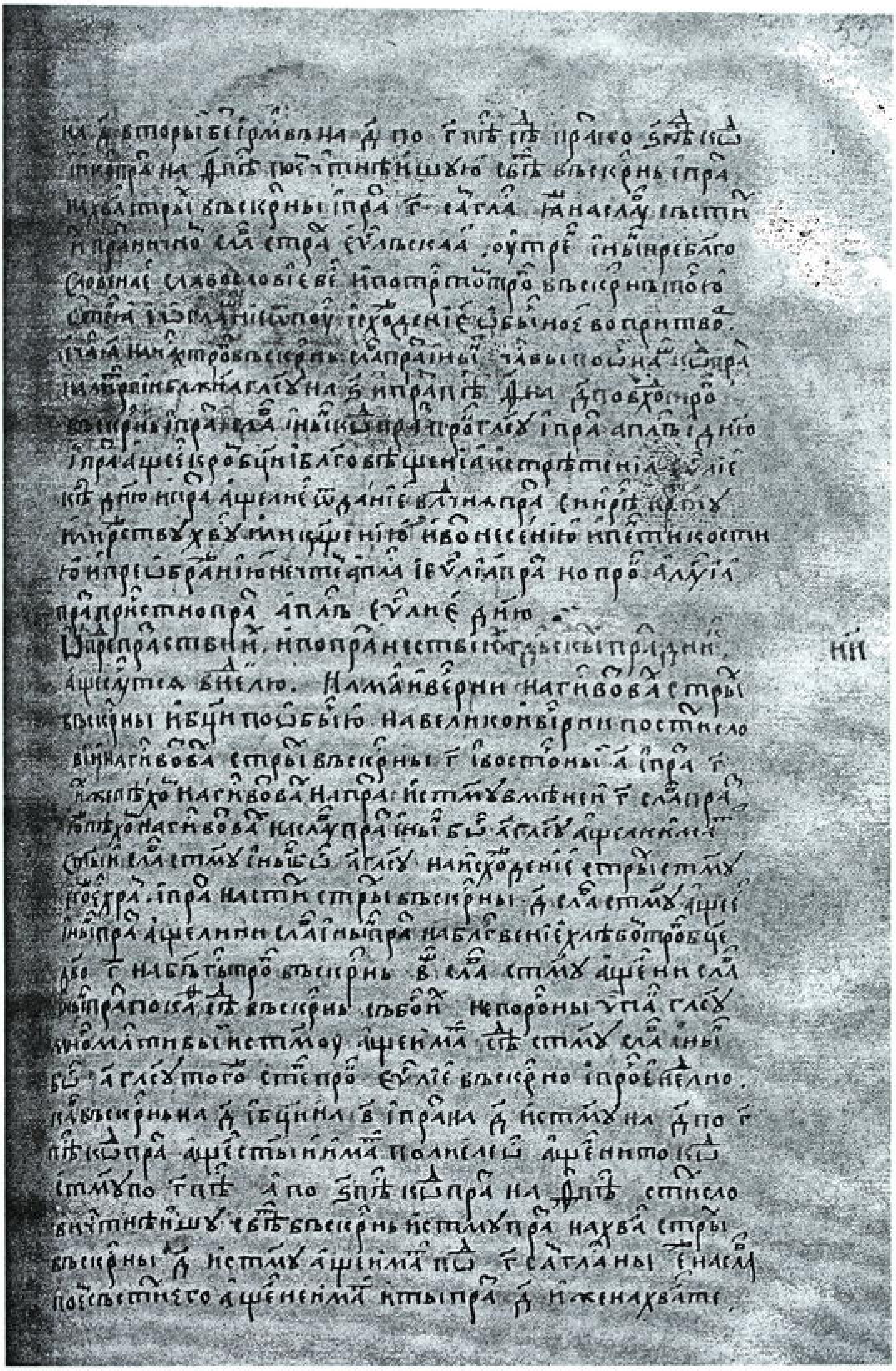
253. Устав Церковний. 80–90-ті роки XVI ст. Ф. 302, № 19.

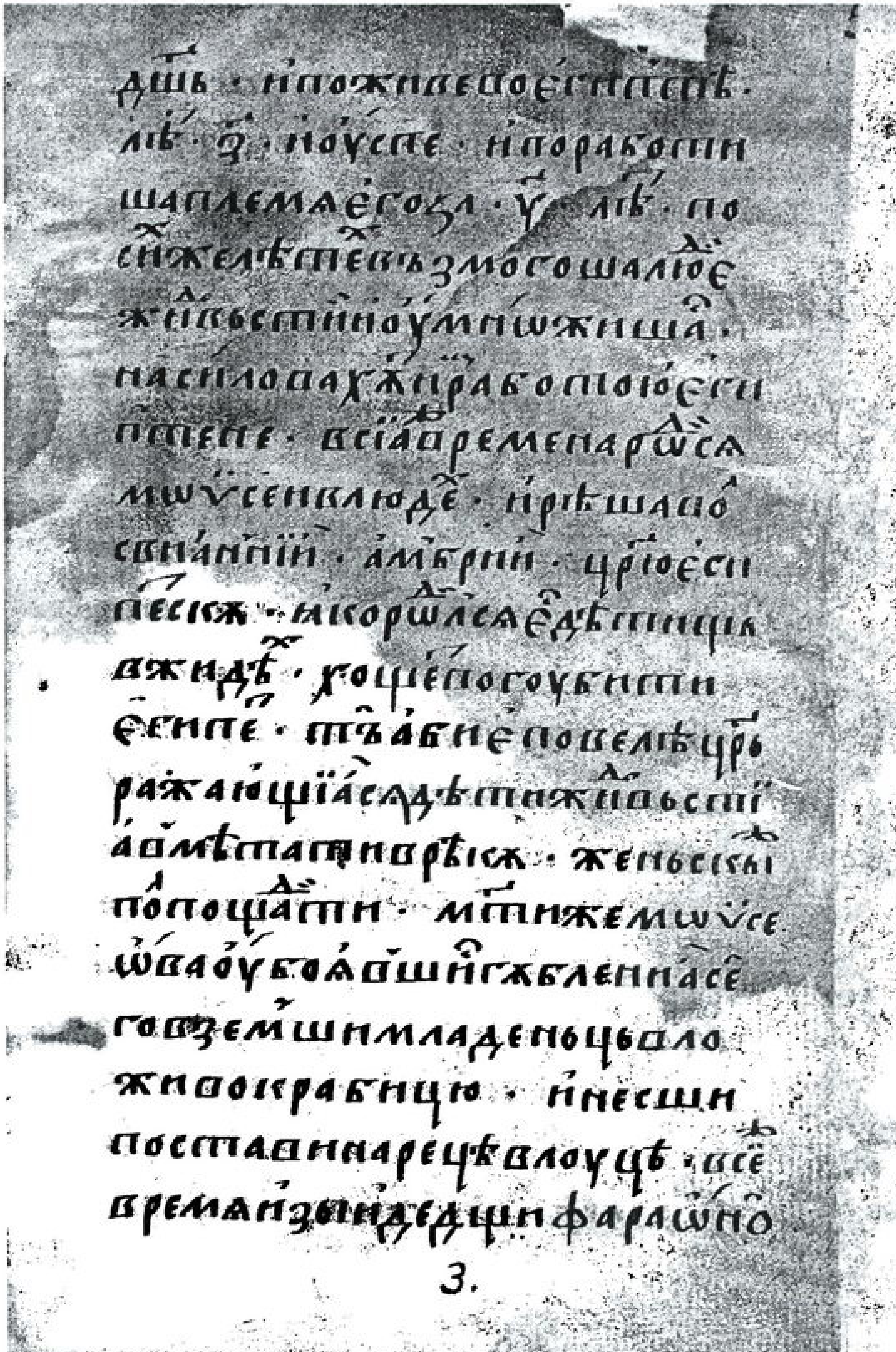
254. Устав Церковний. 3 квітня 1590 р. Ф. 302, № 18.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 38).

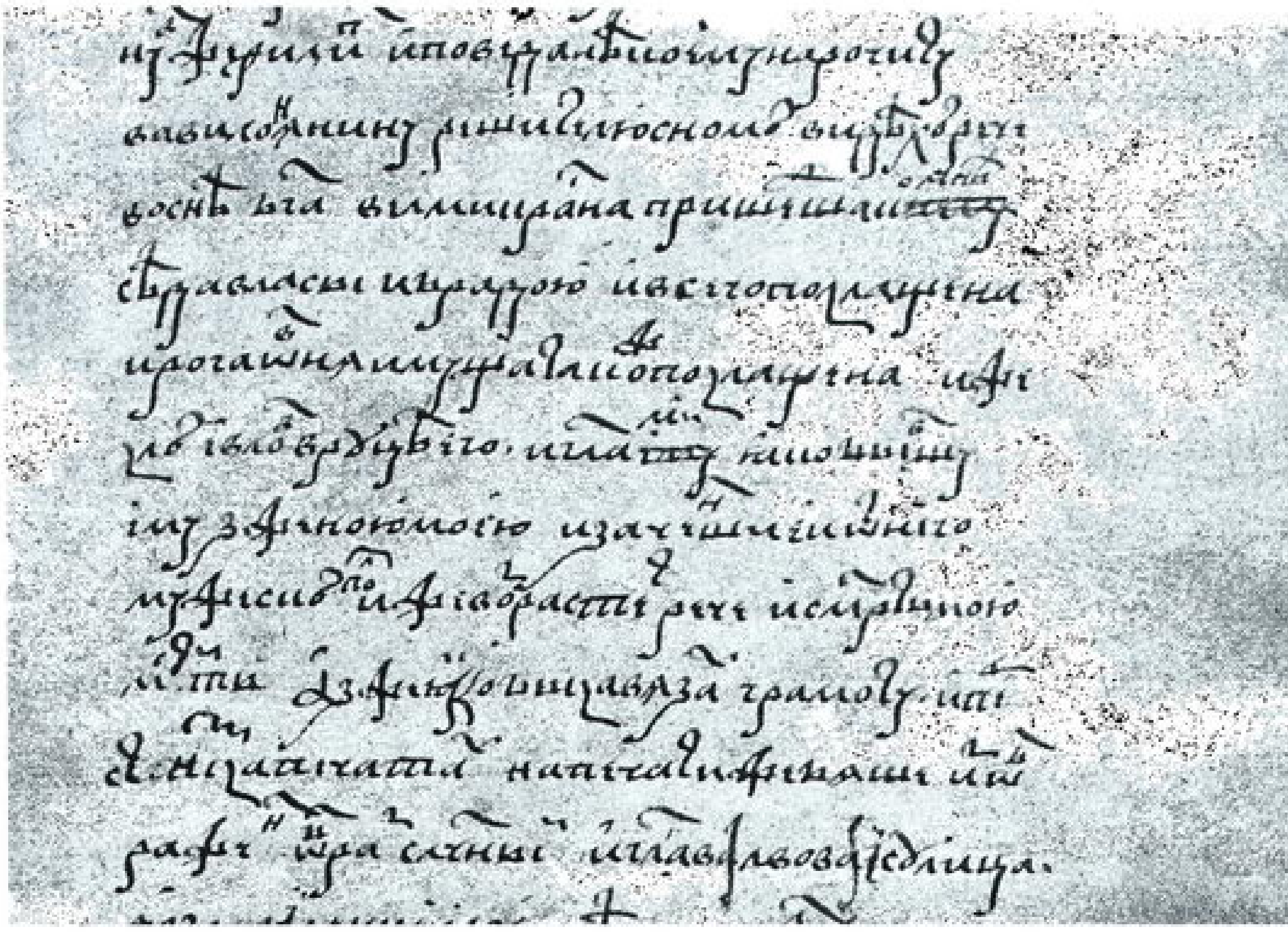
255. Устав Церковний. Кінець XVI ст. Ф. 301, № 194 л.
Півустав др. пол. XVI ст. (арк. 14).

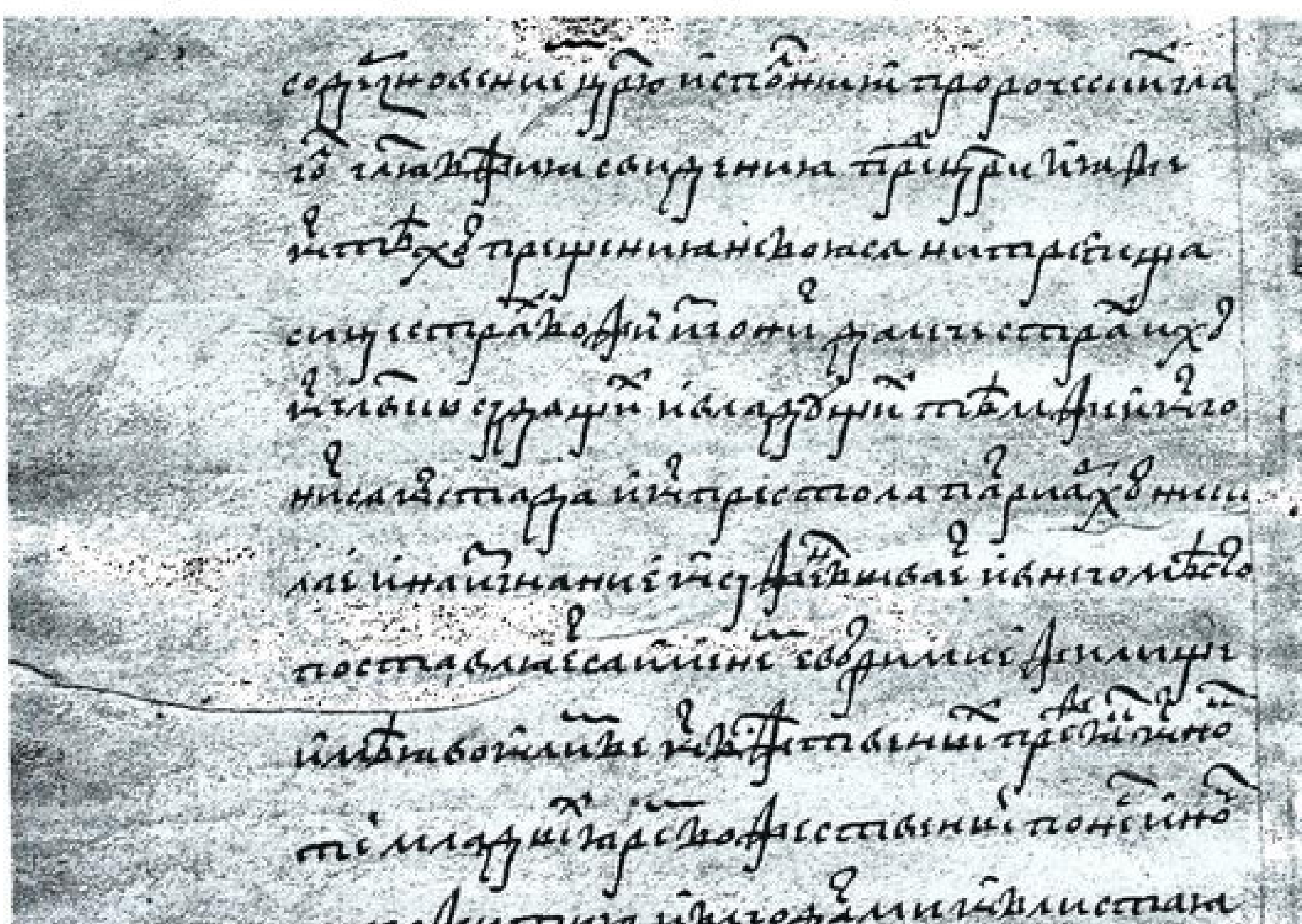
256. Устав Монастирський. Кінець XVI ст. Ф. 306, № 19.
Півустав кін. XVI ст. (арк. 55).

257. Хронограф. 60–80-ті роки XVI ст. Ф. XXXIII, № 2.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 3).

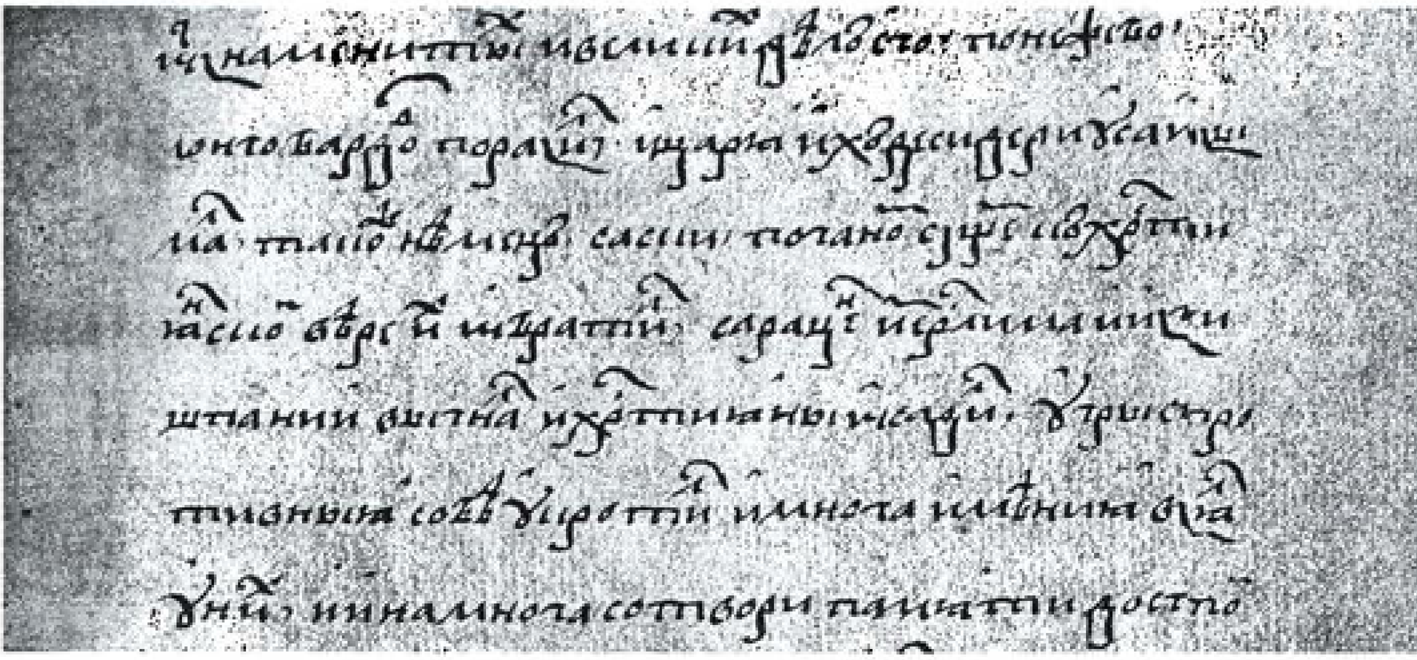

Скоропис український др. пол. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 6).

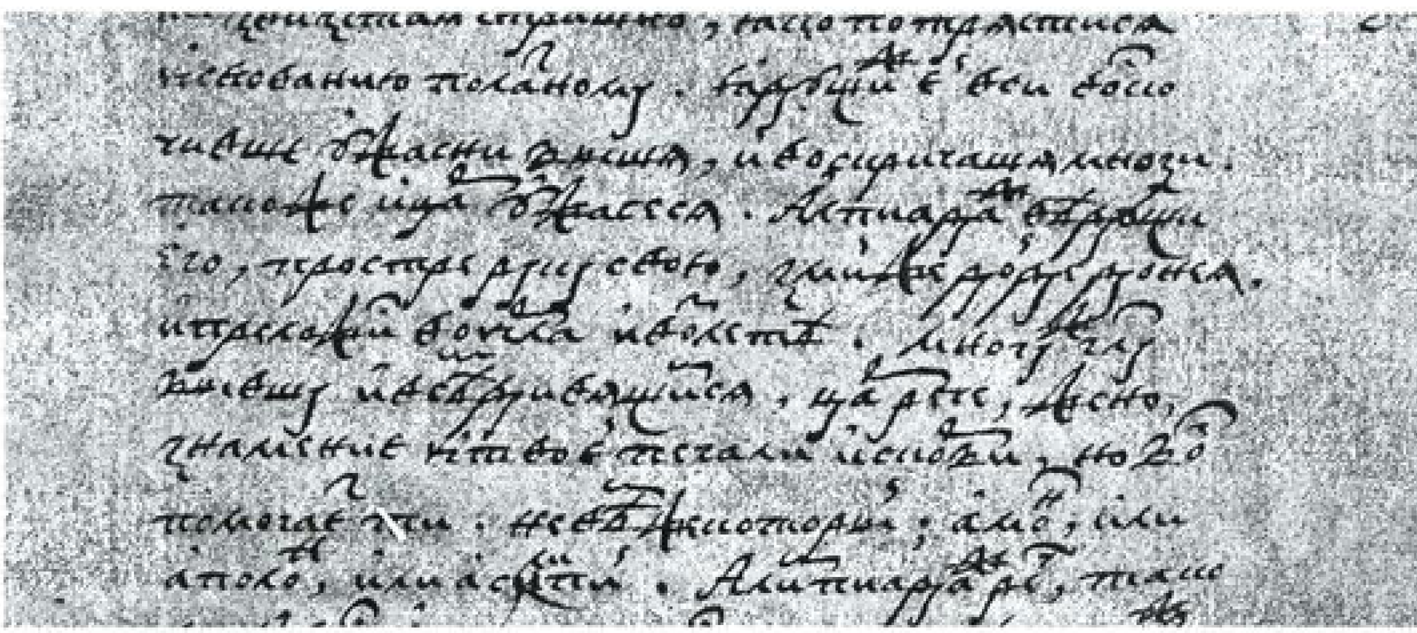

Скоропис український др. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 303).

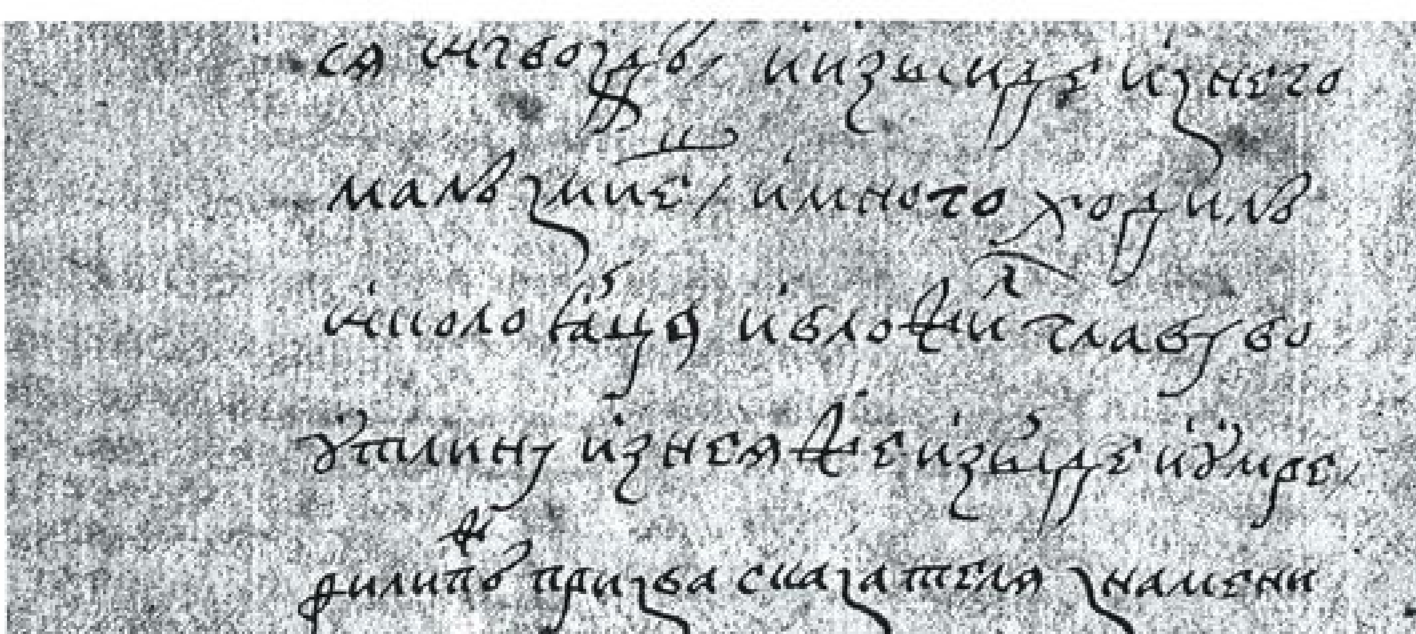
258. Хронограф. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 268, № 68 (початок).

Скоропис український др. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 407).

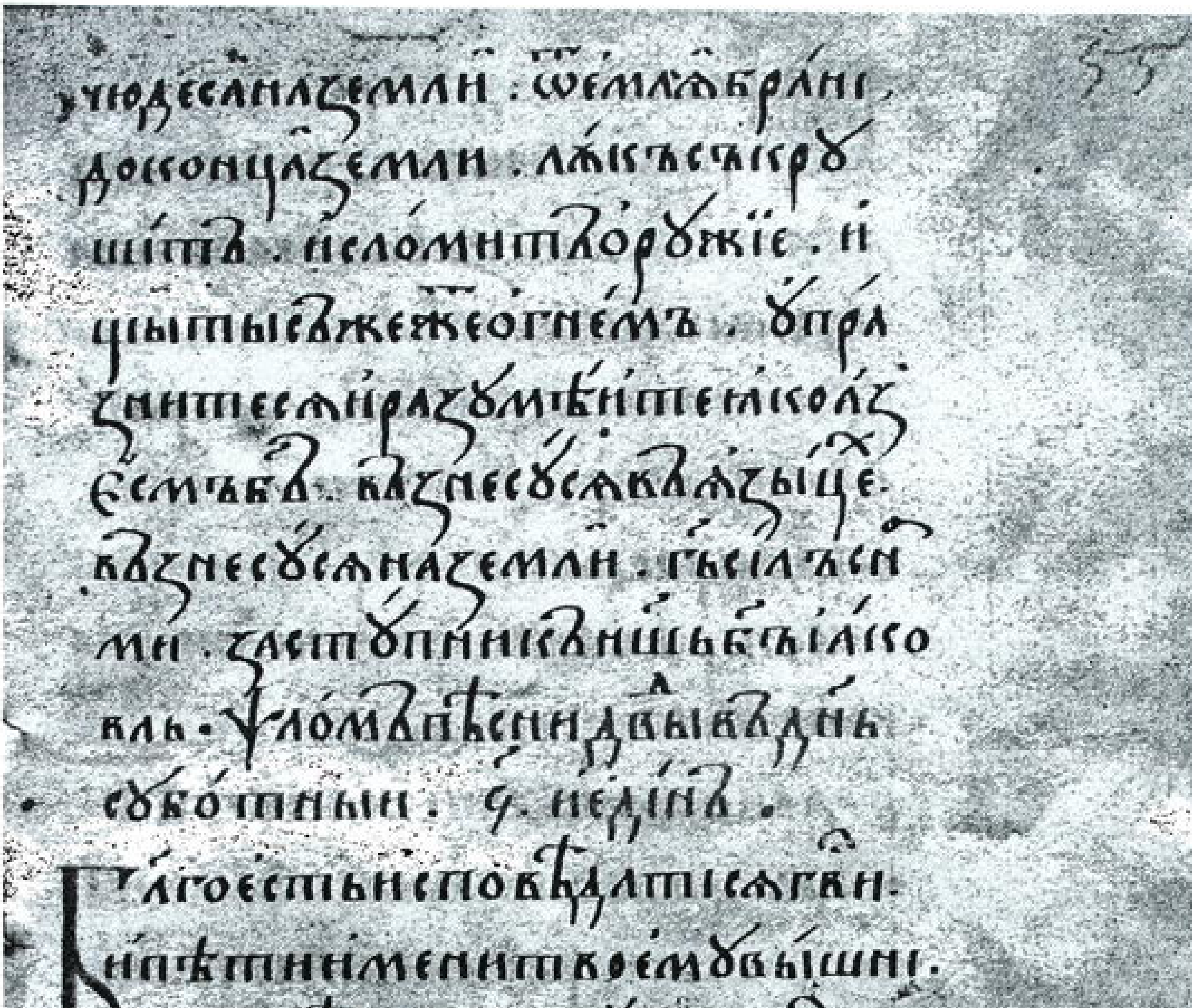

Скоропис український др. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 7).

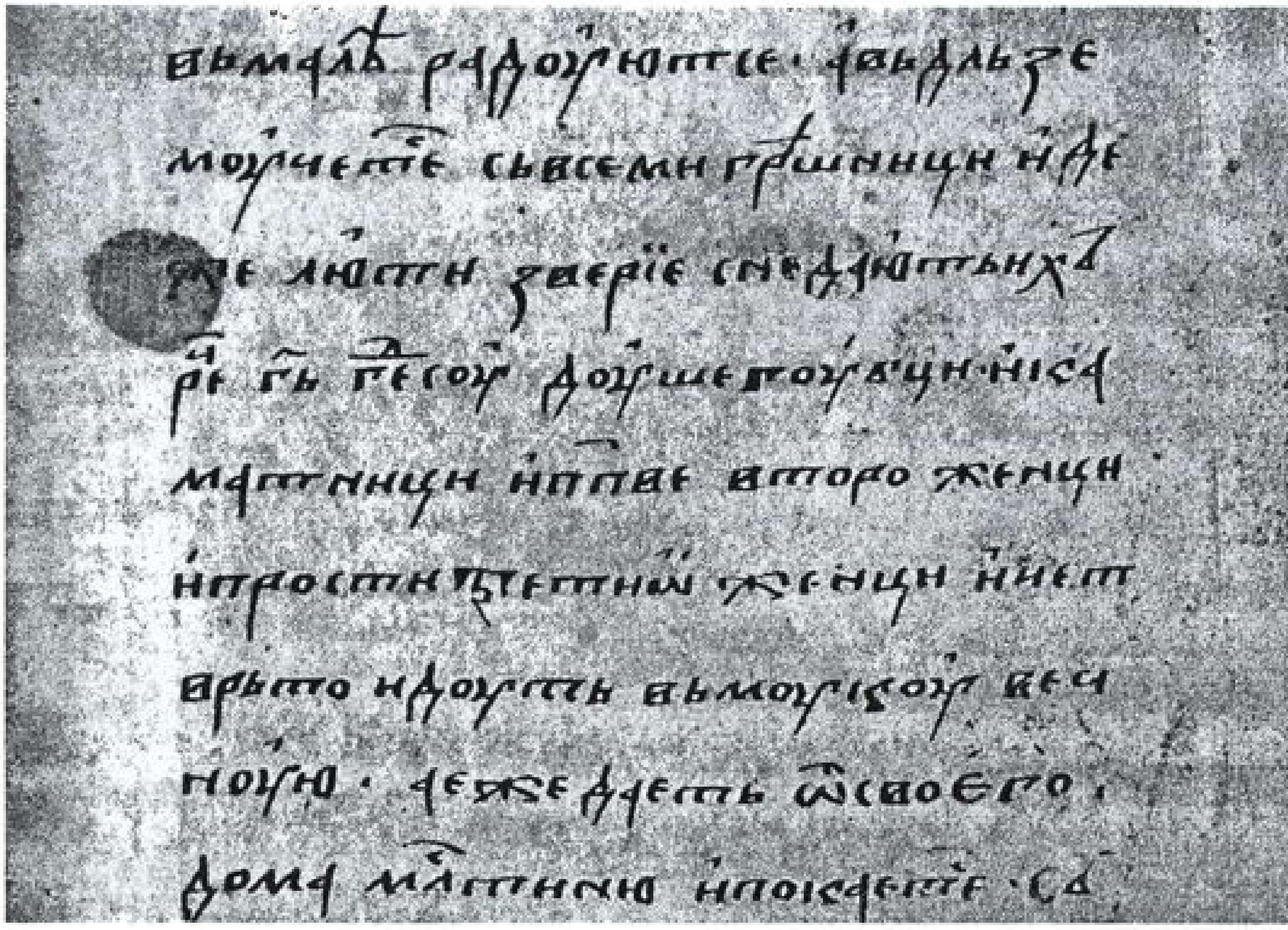
Скоропис український др. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 7 зв.);

258. Хронограф. 70–80-ті роки XVI ст. Ф. 268, № 68 (закінчення).

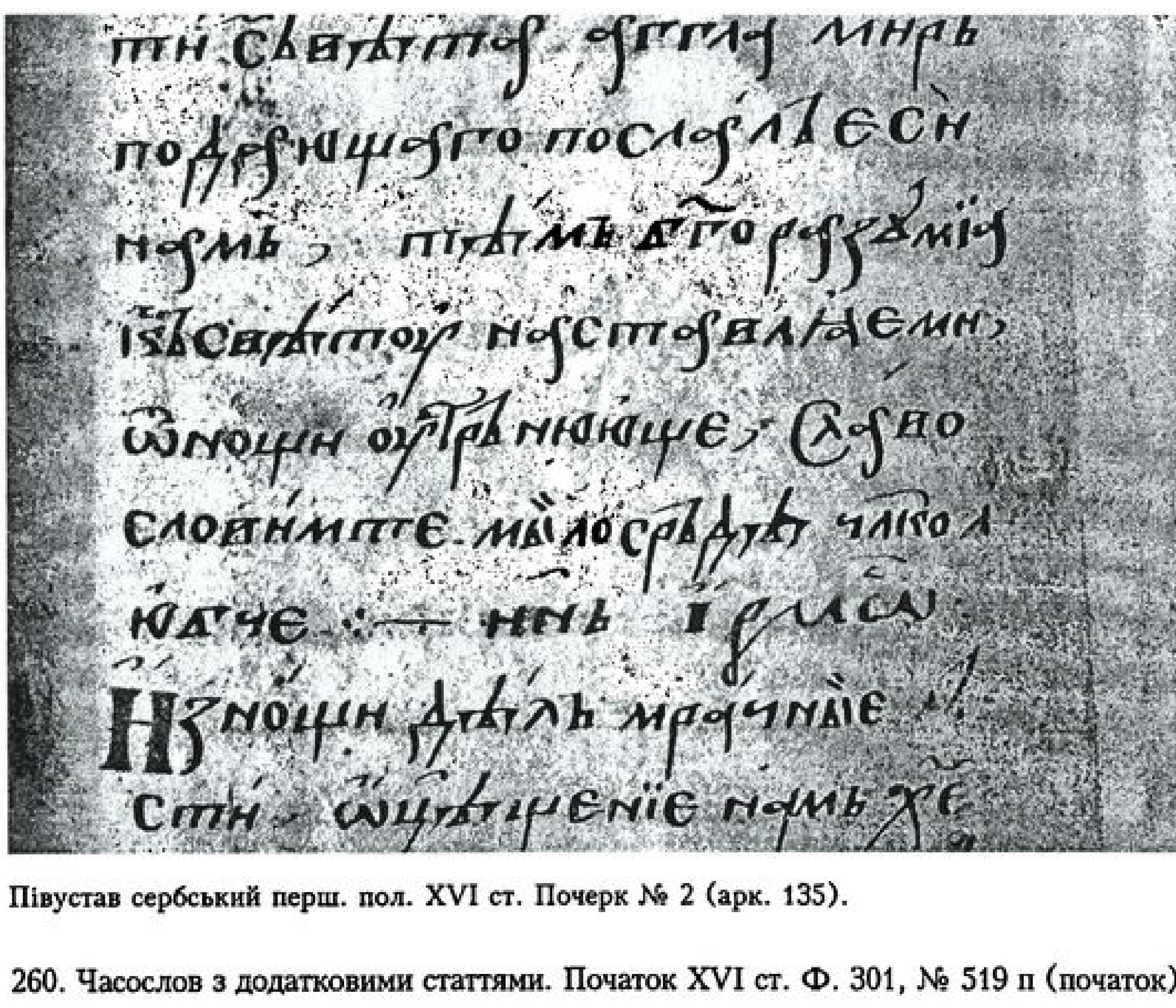

чюдеса на земли : ѿемля брани
до конца земли . лѫкъ сокрѹ
шитъ . и сломитъ орѹжїе . и
щиты сожжетъ огнемъ . ѹпра
зднитеся и разѹмѣите яко азъ
есмь Богъ . вознесѹся во языцѣх .
вознесѹся на земли . Гсь силъ с на
ми . заступникъ нашъ Бгъ іако
вль . Ѱломъ пѣсни в день
суботный . 9 . недѣлно .
Благо есть исповѣдатися Гви .
и пѣти имени твоемѹ вышнїи .
возвѣщати заѹтра милость
твою . и истинѹ твою на вся
кѹю нощь . в десятострѹннѣ
мъ Ѱалтири с пѣснїю в гѹслех .
яко возвеселилъ мя еси Гй въ

259. Часослов. Початок XVI ст. Ф. 301, № 73 л. Півустав російський перш. чв. XVI ст. (арк. 55).

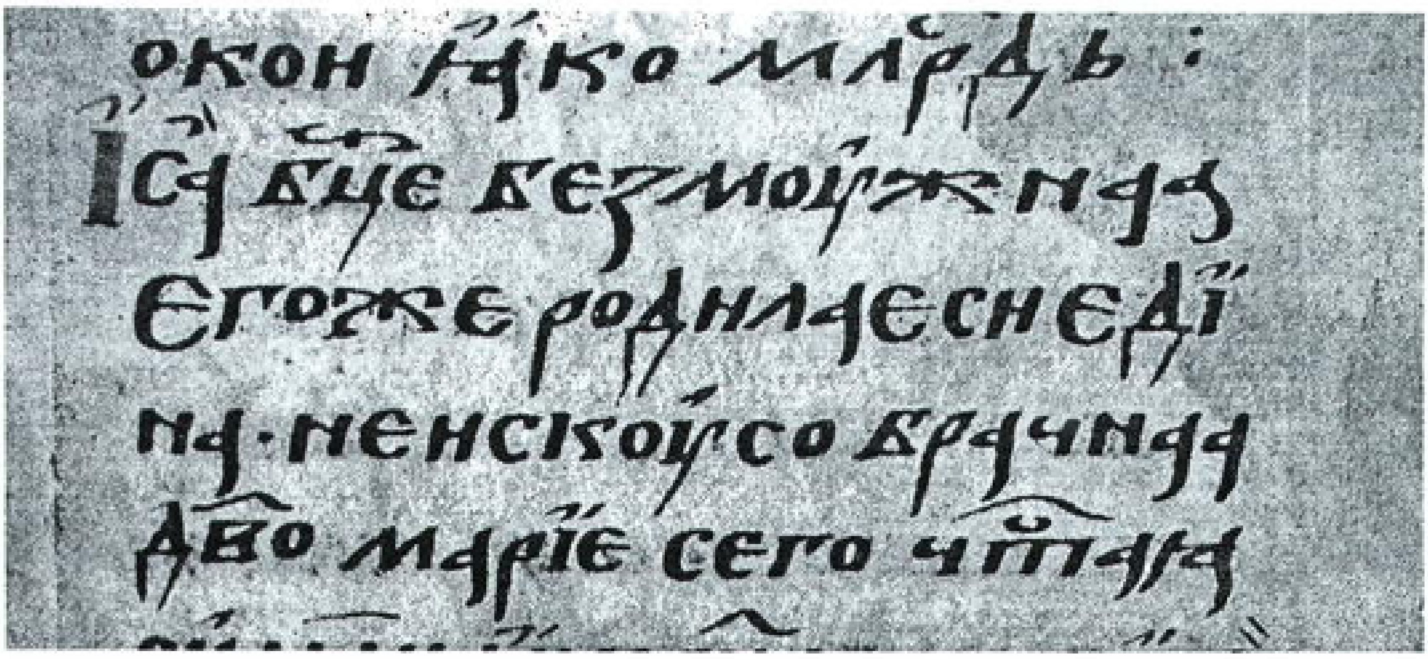

Півустав сербський перш. пол. XVI ст.

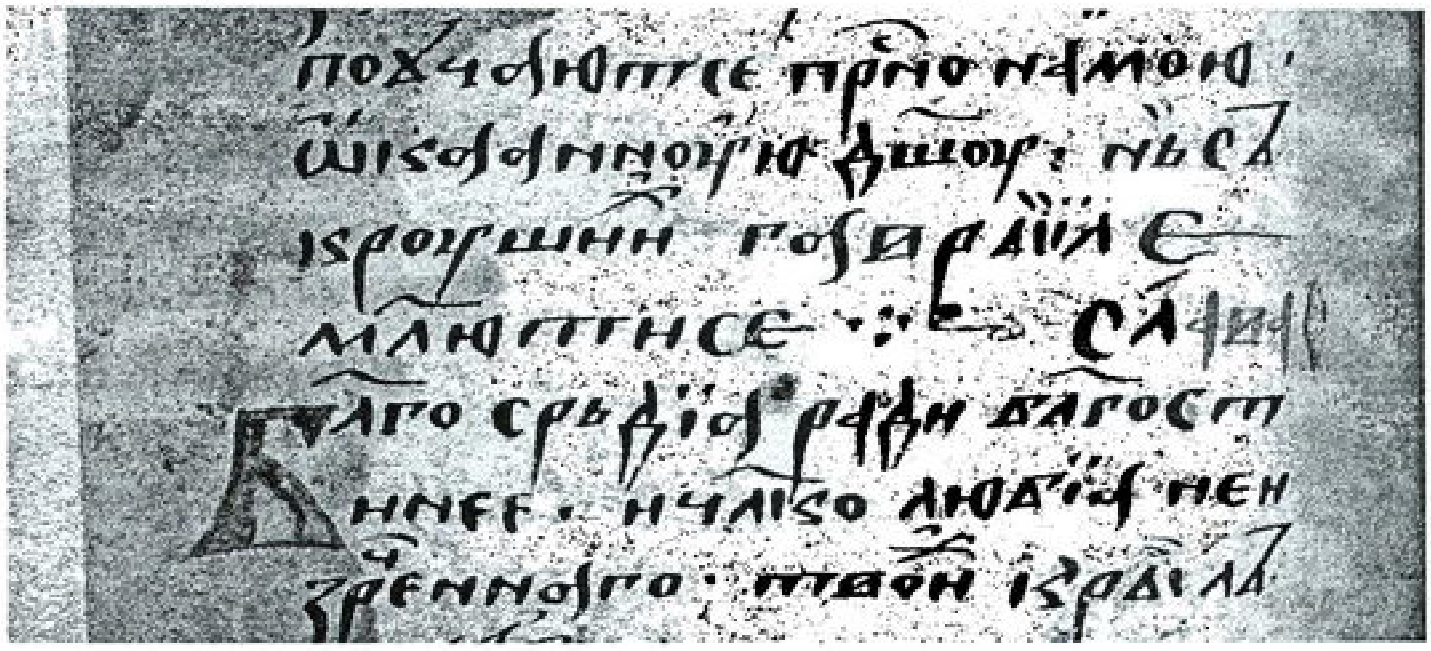

Півустав сербський перш. пол. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 135).

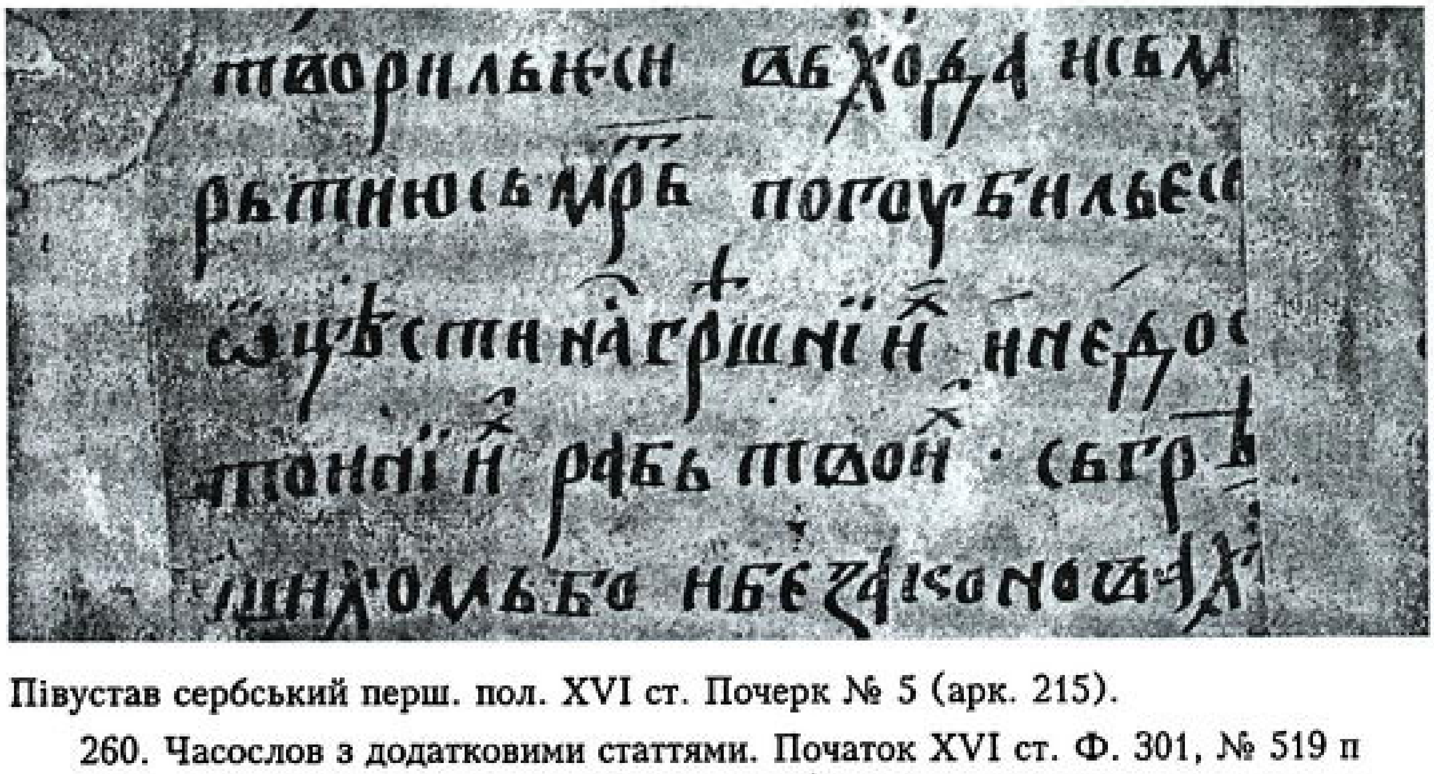
260. Часослов з додатковими статтями. Початок XVI ст. Ф. 301, № 519 п (початок).

Півустав сербський перш. пол. XVI ст. Почерк № 3 (арк. 161).

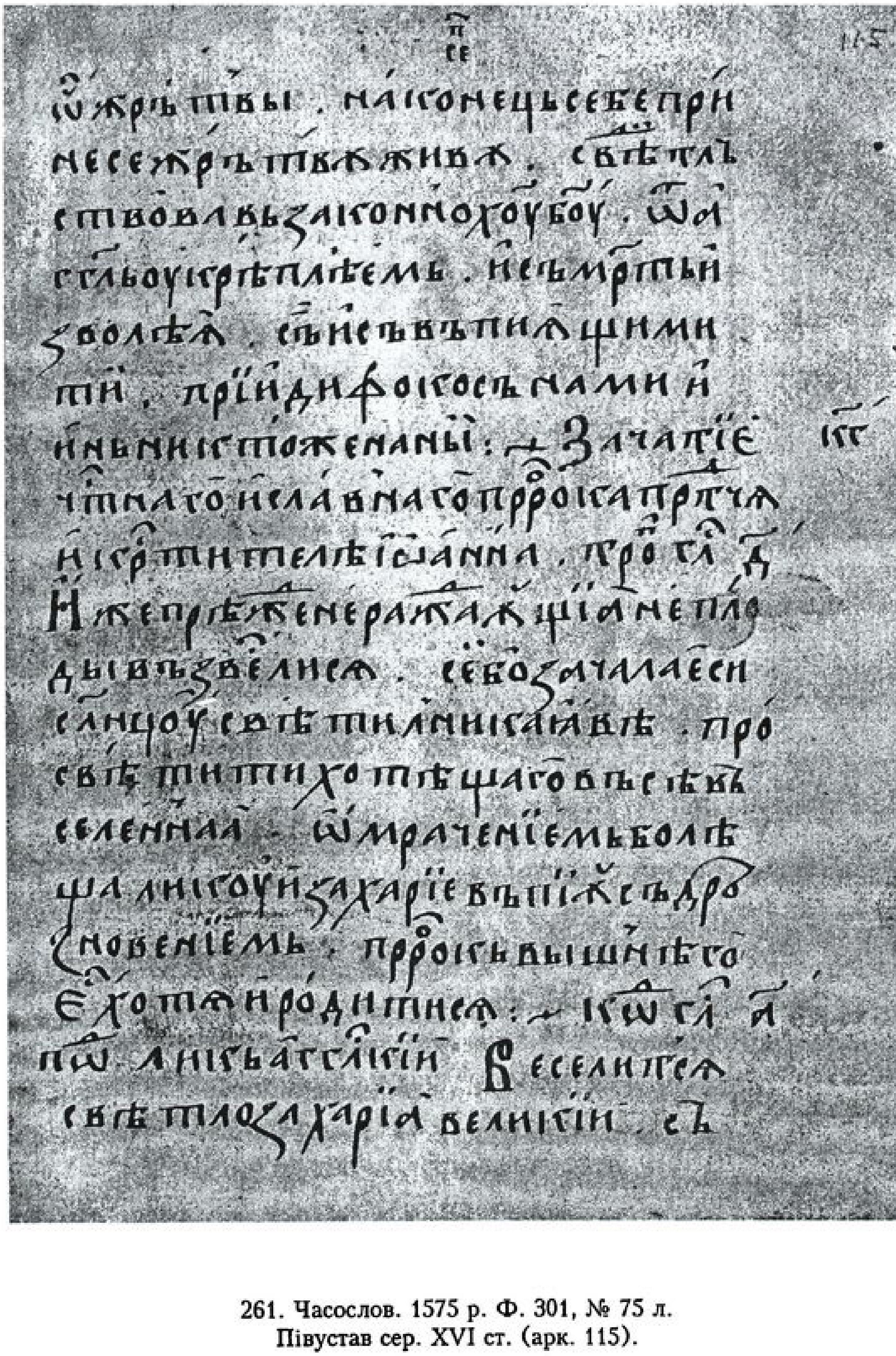

Півустав сербський перш. пол. XVI ст. Почерк № 4 (арк. 183).

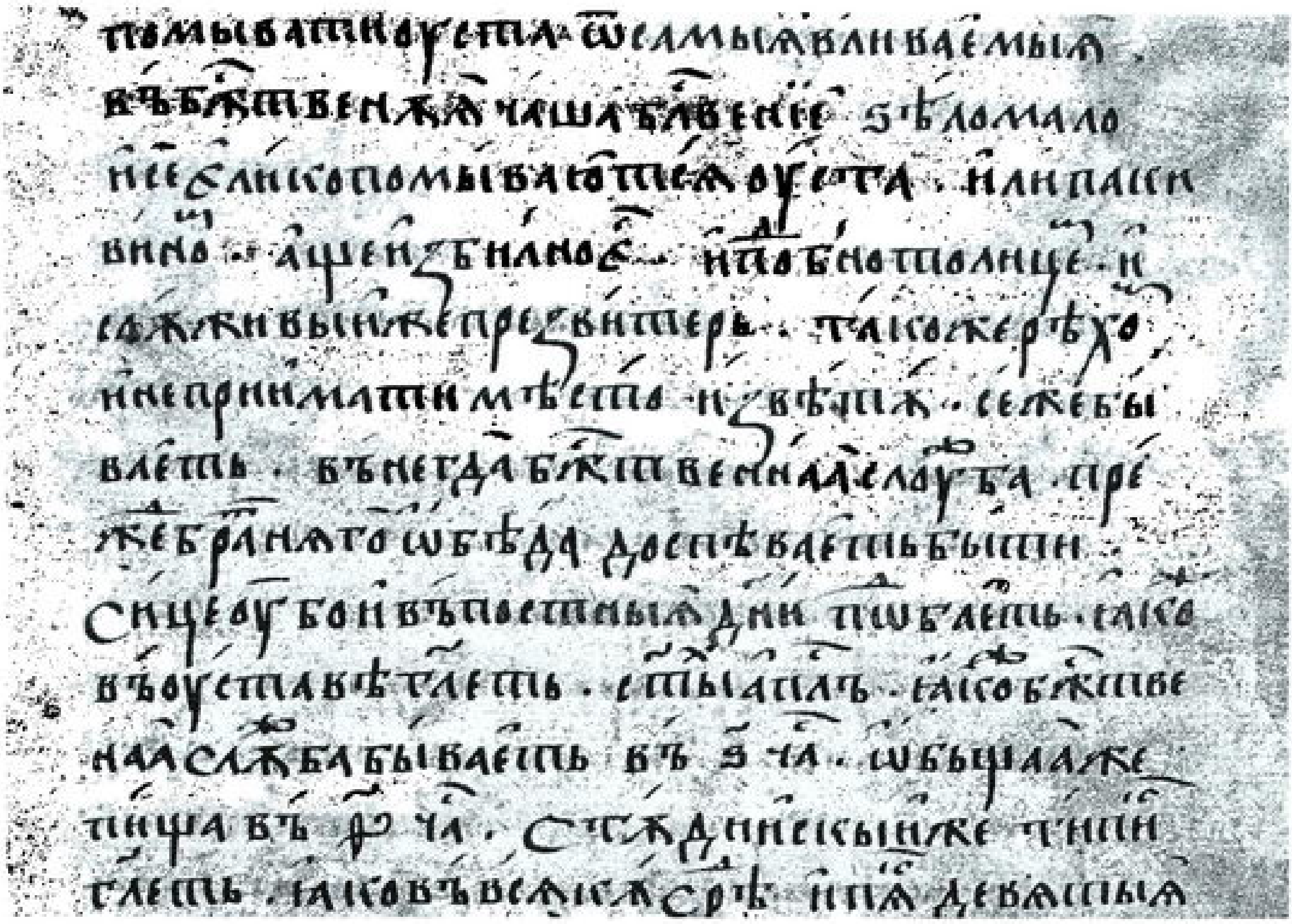

Півустав сербський перш. пол. XVI ст. Почерк № 5 (арк. 215).

260. Часослов з додатковими статтями. Початок XVI ст. Ф. 301, № 519 п (закінчення).

261. Часослов. 1575 р. Ф. 301, № 75 л.
Півустав сер. XVI ст. (арк. 115).

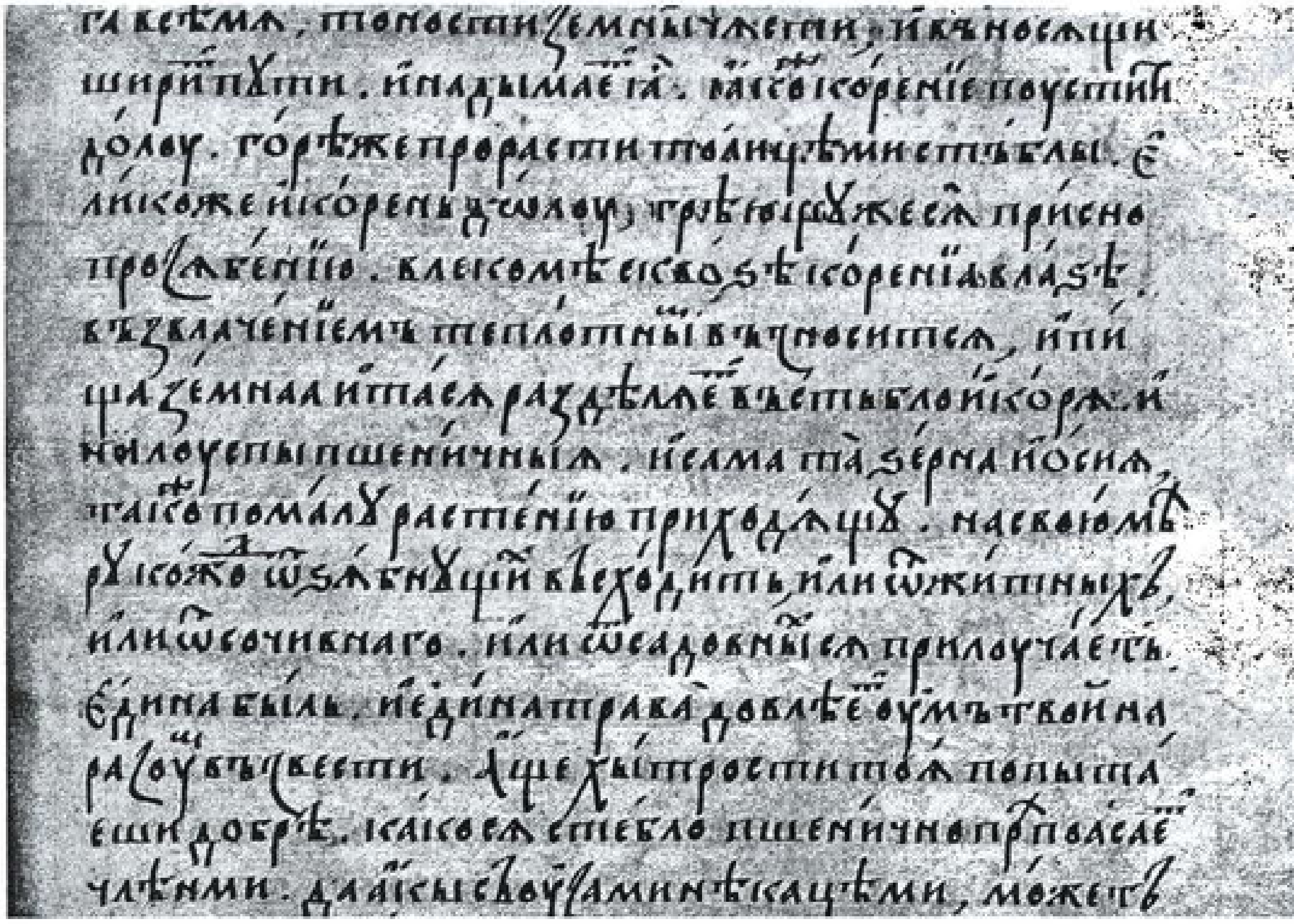

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 89).

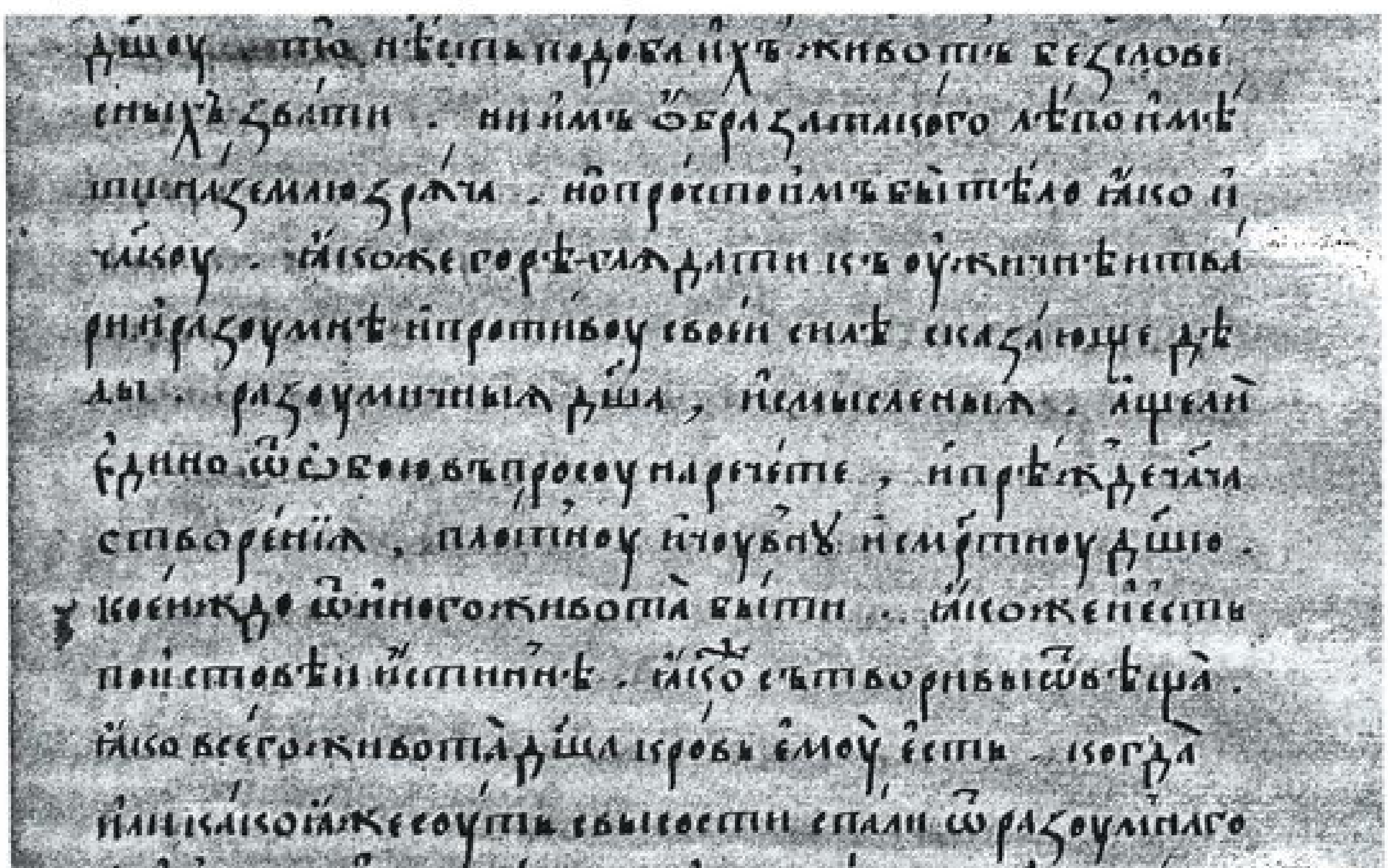

Півустав сер. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 327).

262. Часослов з уставом і місяцесловом. Середина XVI ст. Ф. 301, № 74 л.

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 1 (арк. 40).

Півустав кін. XVI ст. Почерк № 2 (арк. 111).

263. Шестоднев Іоана, екзарха Болгарського. Кінець XVI ст. Ф. 313, № 4.

Наукове видання

Ольга Андріївна Іванова,
Олена Михайлівна Гальченко,
Людмила Анатоліївна Гнатенко

Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського

Науковий каталог
Палеографічний альбом

Комп'ютерний набір *О.А. Іванова, О.М. Гальченко*
Комп'ютерна верстка *О.А. Іванова*

Підписано до друку 22.11.2010. Формат 60 x 84/8. Папір офсетний. Гарнітура «Peterburg», «Slavonic Sophia». Друк офсетний. Ум. друк. арк. 67,65.
Обл.-вид. арк. 68,85. Наклад 300 прим. Замовлення № 24.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів продукції ДК № 1390 від 11.06.2003.

Видрукувано у Науково-видавничому центрі НБУВ.
03039, Київ–39, просп. 40-річчя Жовтня, 3